

7.Pin.t Z ΤΑΔΕ ΤΟ ΕΒΔΟΜΟΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΤΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

7.Pin.1 α'. Τὰ περὶ τοῦ τῶν ἀνεκαθεν ἑβραίων βίου καὶ ὡς εὐλόγως τὰς ἐνθέους αὐτῶν γραφὰς τῶν πατρίων λόγων προετιμήσαμεν β'. Ἀνακεφαλαίωσις τῆς παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι θεολογίας καὶ οἷων κακῶν αἰτία συνέστη τῷ βίῳ γ'. Παράθεσις τοῦ τῶν ἑβραίων τρόπου καὶ ὅπως ἐδόξαζον περὶ τοῦ ποιητοῦ καὶ δημιουργοῦ τῶν ὄλων δ'. Ὅπως ἐφρόνουν περὶ ἀθανασίας ψυχῆς καὶ περὶ τῆς τῶν σωμάτων οὐσίας ε'. Ὅπως φιλόθεοι γεγονότες τῶν ἀναγράπτων θεοφανειῶν καὶ χρησμῶν ἠξιώθησαν ς'. Ὡς ἐκτός ἦσαν Ἰουδαϊσμοῦ πρόσθεν ἢ Μωσέα γενέσθαι ἐπ' εὐσεβείᾳ διαλάμψαντες ζ'. Ὡς αὐτὸς ὁ Μωσῆς ἑβραίων τῶν πρὸ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ τῆ οἰκείᾳ καταβέβληται γραφῇ τοὺς βίους η'. Ὡς εὐλόγῳ κρίσει καὶ σώφρονι λογισμῷ τὴν περὶ τῶνδε ἱστορίαν παρεδεξάμεθα θ'. Ἐπιδρομὴ τῶν κατὰ τοὺς δηλουμένους βίων τῶν τε πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ θεοφιλῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν μετὰ ταῦτα μέχρι τῆς Μωσέως γενεᾶς διαρκεσάντων ι'. Περὶ τῶν παρ' ἑβραίοις δογματικῶν θεωρημάτων ια'. Περὶ τῆς καθόλου προνοίας ιβ'. Περὶ τῆς συστάσεως καὶ δημιουργίας τοῦ κόσμου ιγ'. ἑβραίων δόξαι περὶ τοῦ θεοῦ, τοῦ δὴ καὶ πρώτου τῶν ὄλων αἰτίου ιδ'. Περὶ τῆς τοῦ δευτέρου αἰτίου θεολογίας ιε'. Περὶ τῆς τῶν λογικῶν συστάσεως ις'. Περὶ τῆς ἐναντίας δυνάμεως ιζ'. Περὶ τῆς τάνθρώπου φύσεως ιη'. Περὶ τοῦ μὴ ἀγένητον εἶναι τὴν ὕλην ιθ'. Ὅτι μὴ ἀγένητος ἡ ὕλη μηδὲ κακῶν αἰτία

Z 7.1.1 α'. ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΩΝ ΑΝΕΚΑΘΕΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΩΣ ΕΥΛΟΓΩΣ ΤΑΣ ΕΝΘΕΟΥΣ ΑΥΤΩΝ ΓΡΑΦΑΣ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΩΝ ΛΟΓΩΝ ΠΡΟΕΤΙΜΗΣΑΜΕΝ

ἑβραίων πέρι λοιπὸν καὶ τῆς κατὰ τούτους φιλοσοφίας τε καὶ εὐσεβείας, ἦν τῶν πατρίων ἀπάντων προετιμήκαμεν, τὸν τοῦ βίου τρόπον 7.1.2 ὑπογράψαι καιρὸς. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἀλόγῳ, κεκριμένῳ δὲ καὶ σώφρονι λογισμῷ τῆς διεψευσμένης ὁμοῦ πάντων Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων θεολογίας τὴν ἀπόλειψιν πεποιημένοι συνέστημεν, ὥρα λοιπὸν τὴν δευτέραν ἐπιλύσασθαι, τὴν αἰτίαν ἀποδιδόντας τῆς τῶν ἑβραϊκῶν λόγων μεταποιή7.1.3 σεως. τὸ μὲν οὖν μὴ φέρειν τινὰ μέμψιν ἡμῖν τὴν ἀπὸ βαρβάρων τοῦ συμφέροντος μετάληψιν ἐπὶ τῆς δεούσης σχολῆς παραστήσομεν, πάντα τοῖς Ἑλλησι καὶ αὐτοῖς γε τοῖς βωυμένοις αὐτῶν φιλοσόφοις τὰ φιλόσοφα μαθήματα καὶ τὰ ἄλλως κοινὰ καὶ ταῖς πολιτικαῖς λυσιτελοῦντα χρεῖαις παρὰ βαρβάρων ἐσκευωρήσθαι ἐπιδείξοντες· τὸ δὲ μηδὲν πω μηδ' ὅλως παρὰ τισιν εὐρῆσθαι τῶν ἔθνῶν οἷον τὸ παρ' ἑβραίων ἡμῖν ἀγαθὸν πεπορισμένον ὧδε ἂν γένοιτο πρόδηλον·

7.2.1 β'. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΛΛΟΙΣ ΕΘΝΕΣΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΩΝ ΚΑΚΩΝ ΑΙΤΙΑ ΣΥΝΕΣΤΗ ΤΩΙ ΒΙΩΙ

Οἱ μὲν δὴ λοιποὶ πάντες ἄνθρωποι ἄνωθεν ἐκ πρώτης τοῦ βίου συστάσεως καὶ εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον μόνῃ τῇ τῶν σωμάτων προσανασχόντες αἰσθήσει τῷ μηδὲν περὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ψυχῆς διειληφέναι πλεόν τε οὐδὲν τῶν ὀρωμένων ἐν τοῖς οὖσιν ὑπάρχειν ἠγησάμενοι, τὸ καλὸν καὶ συμφέρον καὶ μόνον ἀγαθὸν τῇ τῶν σωμάτων ἀνέθηκαν ἠδονῇ· μόνῃν τε ταύτην, ὡς τὸ μόνον οὖσαν ἀγαθὸν καὶ προσηνὲς καὶ ἡδὺ

πρὸς ἀπόλαυσίν τε εὐδαίμονος βίου αὐτάρκη, περισπούδαστον ὑποθέμενοι θεῶν μεγίστην ἠγήσαντό τε καὶ τεθειάκασιν, οὐδὲ τῆς ζωῆς αὐτῆς, εἰ μὴ μετέχοι τῆς τῶν σωμάτων ἡδονῆς, ἐφιέμενοι καὶ ζῆν οὐ διὰ τὸ ζῆν, διὰ δὲ τὸ ἡδέως ζῆν ἀσπαζόμενοι, τοῦτο 7.2.2 καὶ τοῖς ἰδίοις εὐξάμενοι παισὶν ὡς μόνον ἀγαθὸν παρεῖναι. ἔνθεν οἱ μὲν τὰ χορηγὰ τῆς ἐνσάρκου ζωῆς ἥλιον εἶναι καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας ὑποτοπῆσαντες καὶ πως καὶ πρὸς τὴν ὄψιν τοῦ φωτὸς καταπλαγέστες πρῶτους θεοὺς ἀνηγόρευσαν, μόνους αἰτίους τῶν ὄλων εἶναι ἀποφηνάμενοι· οἱ δὲ τοὺς ἀπὸ γῆς καρποὺς τὴν τε ὑγρὰν καὶ ξηρὰν καὶ θερμὴν οὐσίαν τὰ τε λοιπὰ τοῦ κόσμου μέρη, δι' ὧν αὐτοῖς τὰ σώματα τρεφόμενά τε καὶ παινόμενα τὴν ἐνσάρκον ὁμοῦ ζωὴν τε καὶ ἡδονὴν ἐθηρᾶτο, θεῶν πάλιν προσηγορίᾳ τετιμήκασιν· οἱ δὲ πολὺ πρότερον τούτων γυμνῆ καὶ ἀκαλύπτῳ κεφαλῇ τὰ σφέτερα πάθη καὶ τὴν δέσποιναν αὐτῶν ἡδονὴν, ἔρωτα καὶ πόθον καὶ ἀφροδίτην, καὶ αὐτῶν τῶν θεῶν κρατεῖν εἰπόντες ἀπεθέωσαν· οἱ δὲ τοὺς τῶν ἡδέων χορηγούς τε καὶ εὐρετὰς αὐτοῖς γενομένους ἄνδρας, τυράννους τινὰς καὶ δυνάστας, δι' ἃς ἔτυχον ἐξ αὐτῶν εὐπαθείας, ζῶντάς τε ἔτι καὶ μετὰ τελευτὴν ἐθεοποίησαν· οἱ δὲ μοχθηρῶν πνευμάτων καὶ δαιμόνων γενόμενοι παραπαίγνια ἔτι μειζρόνως τὸ παθητικὸν αὐτῶν μέρος τῆς ψυχῆς συνηύξησαν, τὰ ἡδέα καὶ παρὰ τούτων διὰ τῆς νεομισμένης αὐτῶν θεραπείας ἐκπορίζοντες· οἱ δὲ μηδενὸς τούτων ἀνασχόμενοι τὸ ἄθεον ὡς πολὺ κρεῖττον τῆς τοιαύτης θεολογίας εἰσηγήσαντο· οἱ δὲ ἔτι τούτων ἀπάντων ἀναιδέστεροι τὸν φιλόσοφον καὶ τρισευδαίμονα βίον οὐδ' ἄλλον εἶναι ἢ τὸν ἡδὺν ἀπεφῆ7.2.3 ναντο, τέλος τῶν ἀγαθῶν τὴν ἡδονὴν ὀρισάμενοι. ταύτη δ' οὖν τὸ πάντων ἀνθρώπων γένος ὡς ἂν δεσποίνῃ πικρᾷ καὶ χαλεπωτάτῃ ἡδονῇ θεῶ, μᾶλλον δὲ αἰσχυρῷ καὶ ἀκολάστῳ δαίμονι, καταδεδουλωμένον παντοίαις ἐνεφύρετο ταλαιπωρίας. «αἶ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν», κατὰ τὸν ἱερὸν ἀπόστολον, «μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἄρσενες, ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας, ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι καὶ τὴν ἀντιμισθίαν, ἣν ἔδει, τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες.» 7.2.4 ταύτη καὶ Ἕλληνες καὶ βάρβαροι, σοφοὶ τε καὶ ἰδιῶται, χαμαὶ καὶ ἐπὶ γαστέρα πεσόντες ὡς θεῶ τῇ ἡδονῇ προσεκύνησαν πρηνεῖς τε σφᾶς αὐτοὺς ἐρπετῶν δίκην καταβαλόντες ἄμαχον καὶ ἀπαραίτητον θεὸν ταύτην ἠγήσαντό τε καὶ ἔστερξαν, ἐν τε ὠδαῖς καὶ ὕμνοις ἐν τε θεῶν ἑορταῖς ἐν τε ταῖς πανδήμοις θέαις μόνης τῆς αἰσχυρᾶς καὶ ἀκολάστου ἡδονῆς τὰ ὄργια καὶ τὰς ἀσέμνους τελετὰς μυσούμενοί τε καὶ τελοῦντες, ὡς, εἰ καὶ τι ἄλλο, καὶ τόδε καλῶς παρ' ἡμῖν ἀνηρῆσθαι· «Ἀρχὴ γὰρ πορνείας ἐπίνοια εἰδώλων.» 7.2.5 καὶ τὰ μὲν τῆς τῶν ἄλλων ἐθνῶν θεολογίας τοσαύτην εἰλήφει, ὡς ἐν βραχεῖ φάναι, τὴν πολυτροπίαν, μιᾶς μὲν ἀρχῆς τῆς ἀκαθάρτου καὶ μιαρᾶς ἡδονῆς ἀνημμένα, ὕδρας δὲ πολυαυχένου καὶ πολυκεφάλου τρόπον εἰς πολλὰς καὶ 7.2.6 ποικίλας διαιρέσεις τε καὶ τομὰς ἐξενηνεγμένα. ἐπειδὴ τοίνυν τοσαύτην ἔτυχον προβεβλημένοι τὴν πλάνην, εἰκότα δὲ αὐτοῖς ἡδονῇ θεῶ καὶ κακῷ δαίμονι χρωμένοις ἐπὶ κακοῖς κακὰ συνηγείρετο, γυναιμανίαις καὶ ἀρρένων φθοραῖς μητρογαμίαις τε καὶ θυγατρομιξίαις τὸν πάντα καταφυρομένοις βίον καὶ τὴν ἄγριον καὶ θηριώδη φύσιν ὑπερβολῇ φαυλότητος νενικηκόσι. τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ τρόπος τῶν παλαιῶν ἐθνῶν καὶ τῆς διεψευσμένης αὐτῶν θεολογίας διὰ τῶν συνηγμένων ἡμῖν Ἑλληνικῶν λογογράφων τε καὶ φιλοσόφων ἐν τοῖς πρόσθεν ἀποδέδεικται.

7.3.1 γ'. ΠΑΡΑΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΤΡΟΠΟΥ ΚΑΙ ΟΠΩΣ ΕΔΟΞΑΖΟΝ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ ΤΩΝ ΟΛΩΝ

Εἰ δὴ οὖν συνῶπται σοὶ ὁ τῶν παλαιῶν βίος, ἄθρει δὴ λοιπὸν τῇ διανοίᾳ 7.3.2 μόνους παῖδας Ἑβραίων ἐν τοσοῦτοις τὴν ἐναντίαν ἀπιόντας. οἶδε γὰρ πρῶτοι καὶ μόνοι πάντων ἀνθρώπων ἄνωθεν ἐκ πρώτης τοῦ βίου καταβολῆς λογικῆ θεωρία τὴν διάνοιαν ἀναθέντες καὶ τῇ περὶ τοῦ παντὸς φυσιολογία εὐσεβῶς ἐπιστήσαντες, πρῶτα μὲν τὰ τῶν σωμάτων στοιχεῖα, γῆν, ὕδωρ, ἀέρα, πῦρ, ἐξ ὧν τότε τὸ πᾶν συνεστῶς κατεμάνθανον, ἥλιόν τε καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας οὐ θεοὺς, ἔργα δὲ εἶναι θεοῦ διελογίσαντο, τὴν φύσιν τῆς σωματικῆς οὐσίας οὐ μόνον ἄλογον, ἀλλὰ καὶ ἄψυχον εἶναι, καθ' ὅσον ῥώδης καὶ φθαρτὴ οὕσα τυγχάνει, συννοήσαντες κἄπειτα λογισάμενοι ὡς οὐχ οἶόν τε τὴν τοῦ σύμπαντος κόσμου διάταξιν, εὖ καὶ σοφῶς ἡρμοσμένην ἔμπλεών τε ζῶων ἐμψύχων λογικῶν τε καὶ ἀλόγων ὑπάρχουσαν, αὐτόματον ἐπιγράφεσθαι τὴν αἰτίαν οὐδέ γε τῶν ἐμψύχων τὴν ποιητικὴν ἀρχὴν ἄψυχον 7.3.3 ὑπολαμβάνειν οὐδ' ἄλογον τὴν τῶν λογικῶν δημιουργόν· ἐπεὶ μηδὲ ξύλων καὶ λίθων αὐτόματός ποτ' ἂν οἰκοδομία συσταίη οὐδέ γε ἐσθῆς ὑφάντου δίχα συντελεσθεῖη οὐδὲ πόλεις καὶ πολιτεῖαι νόμων ἐκτὸς καὶ ἀρχοντικῆς διατάξεως οὐδ' ἐκτὸς κυβερνήτου ναῦς οὐδὲ τὸ σμικρότατον τέχνης ὄργανον ὑποσταίη ἂν μὴ διὰ τεχνίτου οὐδ' εὐόρμου ποτὲ ναῦς λιμένος τύχοι μὴ οὐχὶ σὺν ἀγαθῷ κυβερνήτῃ· οὐδ' ἡ τῶν καθόλου στοιχείων ἄρα φύσις, ἄψυχος οὕσα καὶ ἄλογος, τῷ καθ' ἑαυτὴν λόγῳ δίχα τῆς ἀνωτάτω τοῦ θεοῦ σοφίας λόγου ποτὲ καὶ ζωῆς ἀνθέξεται. ταῦτα δὴ καὶ τοιαῦτα διανοηθέντες οἱ τῆς Ἑβραίων εὐσεβείας πατέρες, ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων νῶ κεκαθαμένῳ καὶ ψυχῆς διαυγέσιν ὄμμασι τὸν πάντων γενεσιουργὸν θεὸν ἐσεβάσθησαν.

7.4.1 Δ'. ΟΠΩΣ ΕΦΡΟΝΟΥΝ ΠΕΡΙ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ ΨΥΧΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣ

Κἄπειτα μέρος οὐ μικρὸν τοῦ παντὸς σφᾶς αὐτοὺς εἶναι συναισθόμενοι τὸ μὲν τι αὐτῶν τίμιον εἶναι ἠγήσαντο τοῦτο δὲ καὶ τὸν ἀληθῆ ἄνθρωπον, τὸν κατὰ ψυχὴν νενοημένον, τὸ δὲ τούτου χῶραν περιβολῆς ἐπέχειν· τοῦτο δὲ εἶναι τὸ σῶμα. καὶ δὴ τοῦτον διελόμενοι τὸν τρόπον, τὴν πᾶσαν περὶ τῆς τοῦ ἔνδον ἀνθρώπου ζωῆς φροντίδα καὶ σπουδὴν εἰσηνέγκαντο, 7.4.2 τοῦτο καὶ παρὰ τῷ πάντων δημιουργῷ θεῷ προσφιλὲς εἶναι λογισάμενοι, ὅς που τὴν ἀνθρώπων φύσιν τῶν ἐπὶ γῆς ἀπάντων κρατεῖν οὐ ῥώμη σώματος ὡς ἀρετῆ ψυχῆς ἐδωρήσατο τὰ μὲν γὰρ τῶν ὄντων εἶναι ἄψυχα, οἷα λίθους καὶ ξύλα, τὰ δὲ ζωτικῆς δυνάμεως μέτοχα, οἷα τὰ ἀπὸ γῆς βλαστήματα, τὰ δὲ αἰσθήσεως ὀρμῆς τε φανταστικῆς μεμοιραμένα, οἷα ζῶων τὰ ἄλογα· πάντα δὲ ταῦτα ἐνὶ τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει πρὸς ὑπηρεσίαν δουλοῦσθαι, οὐ ῥώμη σώματος καὶ ἰσχύϊ κατηναγκασμένα, λογισμῷ δὲ καὶ ψυχῆς ἀρετῇ, ἢ τὸ κατὰ πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ἀρχικόν τε καὶ βασιλικὸν γέρας ἄνωθεν παρὰ τοῦ τῶν ὄλων αἰτίου συγκεχωρηθῆαι κατειλίφεσαν· 7.4.3 ἔνθεν ὀρμώμενοι σῶμα μὲν καὶ τὰ σωμάτων ἡδέα οὐδέν τι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐπὶ γῆς θρεμμάτων προτιμᾶν διανοήθησαν, τὸ δ' ἐν αὐτοῖς ἄρχον, ὡς ἂν τοῦ πάντων ἄρχοντος οἰκεῖον, καὶ τῆς ψυχῆς τὸ λογικόν τε καὶ νοερὸν θεῖόν τε καὶ ἐπιστημονικόν, ὡς ἂν τοῦ ἐπὶ πάντων θεοῦ τὴν ὁμοίωσιν φέρον, 7.4.4 μόνον διὰ σπουδῆς ἔσχον. εἶτα μηδ' ἄλλο τι ἐνθυμηθέντες ἀγαθὸν εἶναι τοῦ πάντων ἀγαθῶν χορηγοῦ θεοῦ, τέλος ἀπάσης εὐδαιμονίας τὴν αὐτοῦ γνῶσιν τε καὶ φιλίαν εἶναι ἀπεφήναντο, ὅτι καὶ αὐτῆς ζωῆς καὶ ψυχῆς καὶ σώματος καὶ τῶν τούτοις ἀναγκαίων μόνος αὐτὸς ἀνήπται τὴν αἰτίαν. τούτῳ δὴ οὖν σφᾶς ὅλους αὐτῷ σώματι καὶ

ψυχῆ φέροντες ἀνατεθείκασι, τὸν πάντα αὐτῶν βίον ἐπ' αὐτὸν ἀναρτησάμενοι καὶ μόνῳ προσέχειν, ἄλλῳ δὲ 7.4.6 μηδενὶ τῶν ὀρωμένων ἀξιώσαντες. οὕτω δὴ φιλόθεοι ὁμοῦ καὶ θεοφιλεῖς ἀναφανέντες θεραπευταὶ τινες ὄντως καὶ ἱερεῖς τοῦ ὑψίστου ἀπεφάνθησαν ἢ καὶ «γένος ἐκλεκτὸν» καὶ «βασιλικὸν ἱεράτευμά» τε θεοῦ καὶ «ἔθνος ἅγιον» προσαγορευθῆναι ἠξιώθησαν, σπέρμα τῆς ἀληθοῦς ταύτης εὐσεβείας καὶ τοῖς 7.4.7 ὀψιγόνους αὐτῶν ἀπολελοιπότες. ἄρ' οὖν λογισμῷ σοι δοκοῦμεν τούσδε τῶν Ἑλληνικῶν προτετιμηκέναί καὶ μᾶλλον τῶν Φοινίκων τε καὶ Αἰγυπτίων θεῶν τῶν τε περὶ τοὺς θεοὺς δυσφήμων ἀτοπημάτων τὰς παρ' Ἑβραίοις περὶ εὐσεβῶν ἀνδρῶν διηγήσεις ἀποδέξασθαι;

7.5.1 Ε΄. ΟΠΩΣ ΦΙΛΟΘΕΟΙ ΓΕΓΟΝΟΤΕΣ ΤΩΝ ΑΝΑΓΡΑΠΤΩΝ ΘΕΟΦΑΝΕΙΩΝ ΚΑΙ ΧΡΗΣΜΩΝ ΗΕΙΩΘΗΣΑΝ

Θέα δ' οὖν ἔτι εἰς ὅσον θεοφιλοῦς ἀρετῆς προελθεῖν φασὶ τοὺς δηλουμένους. ἀποδεξάμενον τὸ θεῖον τῆς τε ἄλλης τοῦ βίου εὐσεβείας καὶ φιλοσοφίας τῆς τε περὶ αὐτὸ θεραπείας τοὺς ἀνδρας ἤδη καὶ θειοτέρων χρησμῶν θεοφανειῶν τε αὐτοὺς καὶ ἀγγελικῶν ὄπτασιῶν ἠξίου, τὰ ἐνδέοντα τῇ θνητῇ φύσει ταῖς τῶν πρακτέων ὑποθήκαις ἐπιδιορθούμενον δογμάτων τε καὶ μαθημάτων αὐτοῖς θεοπρεπῶν τὴν γνῶσιν ἀποκαλύπτων, ὡς μηκέτι συλλογισμοῖς μηδὲ εἰκασίαις, ἐκλάμψει δὲ αὐτῆς ἀληθείας φωτίζεσθαι τὰς διανοίας αὐτῶν, ὥστε ἤδη θεοφορούμενους τὴν τῶν μελλόντων ἔσεσθαι ὡς παρόντων ἐπιθεωρεῖν κατάληψιν καὶ τὰ καθόλου συμβησόμενα τῷ τῶν 7.5.2 ἀνθρώπων γένει θεσπίζειν. τοιαῦτα τῆς Ἑβραίων ἀρετῆς τὰ πολυύμνητα καὶ ὡς ἀληθῶς θεοφιλῆ περιέχει λόγια, ἃ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ πατριῶν μύθων τε καὶ λήρων προτετιμήκαμεν· οἱ μὲν γε περὶ θεῶν τὰ αἰσχροτάτα περιεῖχον, οἱ δὲ περὶ θεοφιλῶν ἀνδρῶν τὰς εὐσεβεῖς διδασκαλίας.

7.6.1 Π΄. ΩΣ ΕΚΤΟΣ ΗΣΑΝ ΙΟΥΔΑΪΣΜΟΥ ΠΡΟΣΘΕΝ Η ΜΩΣΕΑ ΓΕΝΕΣΘΑΙ ΕΠ' ΕΥΣΕΒΕΙΑΙ ΔΙΑΛΑΜΨΑΝΤΕΣ

Ταῦτα δὲ πάλαι πρότερον πρὶν ἢ καὶ Μωσέα καὶ τὸ Ἰουδαίων γένος ὑποστῆναι ἔξ ἔτι μακροῦ αἰῶνος παρὰ τοῖς Ἰουδαίων προπάτορσιν ἐγνωρίζετο. καὶ γὰρ οὖν καὶ τοῦτο διαρθρῶσαι καλόν, ὡς ὁ Ἰουδαϊσμός οὐκ ἦν πω τότε, ἀλλ' Ἑβραῖοι μὲν οἱ δηλούμενοι ὁμοῦ τῇ προσηγορίᾳ καὶ τὸν τρόπον ὑπῆρχον, 7.6.2 Ἰουδαῖοι δὲ οὐτ' ἦσαν πω οὐτ' ἐχρημάτιζον. Ἑβραίων δὲ καὶ Ἰουδαίων τὸ διάφορον γνοίης ἂν ᾧδε· τὴν μὲν προσηγορίαν οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ Ἰούδα, ἐξ οὗ τῆς φυλῆς τὸ Ἰουδαίων μακροῖς ὕστερον χρόνοις βασιλείων συνέστη, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ Ἑβερ προπάτωρ δὲ τοῦ Ἀβραάμ οὗτος ἦν ἐπεγράφοντο 7.6.3 προτερεῖν τε Ἰουδαίων Ἑβραίους διδάσκουσιν οἱ ἱεροὶ λόγοι· τὸν δὲ τῆς εὐσεβείας τρόπον, Ἰουδαίοις μὲν πρῶτον ἀπάρξασθαι τῆς νομοθεσίας Μωσέα, σαββάτου τινὸς παραδόντα ἡμέραν καὶ ταύτης πλείστην ὄσσην φυλακὴν εἰς ὑπόμνησιν σχολῆς τῶν ἱερῶν λόγων βρωτέων τε καὶ οὐ βρωτέων ζῶων διαστολὴν ἑορτᾶς τε ἑτησίους καὶ τινὰς σωματῶν καθαρμῶν ἄλλης τε μα7.6.4 κρᾶς περιόδου κατὰ τινὰ σύμβολα θειότερον ἐπιτελουμένας. Ἑβραῖοι δὲ πρεσβύτεροι Μωσέως γενόμενοι τοῖς χρόνοις, πάσης τῆς διὰ Μωσέως νομοθεσίας ἀνεπήκοοι ὄντες, ἐλεύθερον καὶ ἀνειμένον εὐσεβείας κατῴρθουν τρόπον, βίῳ μὲν τῷ κατὰ φύσιν κεκοσμημένοι, ὡς μηδὲν νόμων

δεῖσθαι τῶν ἀρξόντων αὐτῶν δι' ἄκραν ψυχῆς ἀπάθειαν, γνῶσιν δὲ ἀληθῆ τῶν περὶ θεοῦ δογμάτων ἀνειληφέναι. ἀλλὰ γὰρ τῶνδε τοῦτον εἰρημένων τὸν τρόπον, ὥρα καὶ διὰ τῶν ἐγγράφων ἐλθεῖν.

7.7.1 ζ'. ΩΣ ΑΥΤΟΣ Ο ΜΩΣΗΣ ΕΒΡΑΙΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΑΥΤΟΥ ΤΗ ΟΙΚΕΙΑΙ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΤΑΙ ΓΡΑΦΗ ΤΟΥΣ ΒΙΟΥΣ

Ὁ τοίνυν μέγας θεολόγος Μωσῆς Ἑβραῖος ὢν ἐξ Ἑβραίων, εἰ καὶ τις ἄλλος, εὖ τε τὰ πάτρια ἐξεπιστάμενος, ὡς ἐν προοιμίῳ τῶν ἱερῶν νόμων τοὺς τῶν προπατόρων Ἑβραίων βίους μνήμαις ἀνεξαλείπτως παραδέδωκεν ὧν τε ἀγαθῶν οὗτοι παρὰ θεοῦ ἠξιώθησαν καὶ αὐτὸν πάλιν ἄλλων ἀθέων καὶ δυσσεβῶν τρόπους τε καὶ τιμωρίας, ἀναγκαῖον ἡγησάμενος ὑπάρξιν τοῦτο τοῖς μέλλουσι τοὺς αὐτοῦ νόμους παιδεύεσθαι μάθημα εἷς τε ἀποφυγὴν τῆς τῶν φαύλων ὁμοιοτροπίας καὶ εἰς προτροπὴν τοῦ τῶν εὐσεβῶν βίου. 7.7.2 χρῆν δὲ καὶ ἄλλως μὴ ἀγνοεῖν ὅτι δὴ φθάσαντες, καὶ πρὸ τῶν ἐγγράφων αὐτοῦ νόμων, πλείους ἤδη τῶν προπατόρων ὀρθοῖς λογισμοῖς θεοσεβείας ἀρετῆ κατεκοσμήθησαν· οἱ καὶ φίλοι θεοῦ καὶ προφητῆται χρηματίσαντες αἰωνίας ἔτυχον παρ' αὐτῷ μνήμης, ὧν μὴδὲ ἄλλοτρίους τὸ γένος εἶναι τούτων 7.7.3 τους, οἷς τοὺς νόμους διετάττετο. διὸ καὶ μᾶλλον χρῆναι αὐτούς, ἀπογόνους θεοφιλῶν καὶ δικαίων ἀνδρῶν φύντας, τῆς τῶν προπατόρων εὐσεβείας ζηλωτὰς ἀναδειχθῆναι σπεῦσαι τε τῶν ἴσων τοῖς γεννήσασιν παρὰ θεοῦ τυχεῖν, ἀλλὰ μὴ ἀποναρκῆσαι μὴδ' ἀποκνήσαι ὡς ἐπ' ἀδυνάτοις τῆς 7.7.4 τῶν ἀγαθῶν ἐλπίδος ἑαυτοὺς ἀπογνόντας· δυνατὰ γὰρ εἶναι καὶ τοῖς οἰκειοῖς αὐτῶν προπάτορσιν ἐντελῶς κατωρθωμένα· ὧν καὶ τὰς εἰκόνας τοῖς τὰ θεῖα παιδευομένοις παρεδίδου, τοὺς βίους καταλέγων τῶν παλαιῶν καὶ τὴν ἰδιάζουσαν ἐνὸς ἐκάστου ἀρετὴν ὥσπερ ἐν εἰκόνι γραφῆς διατυπούμενος.

7.8.1 η'. θ'. ΩΣ ΕΥΛΟΓΩΙ ΚΡΙΣΕΙ ΚΑΙ ΣΩΦΡΟΝΙ ΛΟΓΙΣΜΩΙ ΤΗΝ ΠΕΡΙ ΤΩΝΔΕ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΠΑΡΕΔΕΞΑΜΕΘΑ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΠΡΟ ΤΟΥ ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΥ ΘΕΟΦΙΛΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΚΑΙ ΑΧΡΙ ΜΩΣΕΩΣ

Καὶ τούτων δὲ οὐδὲν ἐμποδῶν μὴ οὐχὶ διὰ βραχέων ἐπιδραμεῖν τὴν ἱστορίαν. πρὸ μὲν οὖν τοῦ κατακλυσμοῦ, ὥσπερ ἢ αὐτοῦ Μωσέως περιέχει γραφὴ δεῖ δέ που, ὡς οἶμαι, μὴ ἄλλοθεν ἢ πάλιν οἴκοθεν τὰ Ἑβραίων πάτρια διασκοπεῖσθαι, ἐπεὶ καὶ τὰ Αἰγύπτια παρ' Αἰγυπτίων καὶ τὰ Φοινίκων παρὰ τῶν οἰκείων ἐμανθάνομεν, ὡς αὐτὸν πάλιν τὰ Ἑλλήνων παρὰ τῶν ἐν τούτοις διαφανῶν τὰ τε φιλοσόφων παρὰ τῶν φιλοσόφων, ἀλλ' οὐ παρὰ τῶν ἀπείρων φιλοσοφίας· πόθεν δὲ ἄλλοθεν προσήκοι ἂν καὶ τὰ ἰατρικῆς ἢ παρὰ τῶν ἐπιστημόνων πυνθάνεσθαι; οὕτω δὲ κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἡγοῦμαι δεῖν καὶ τὰ Ἑβραίων ἐκ τῶν παρ' Ἑβραίοις λογίων, ἀλλὰ μὴ ἄλλοθεν ποθεν 7.8.2 ἀποδέχεσθαι· ὥσπερ οὖν ὁ παρὰ τούτοις κατέχει λόγος, ἄνωθεν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐκ πρώτης ἀνθρώπων γενέσεως καὶ εἰς τὰς ἐξῆς διαδοχὰς θεοφιλεῖς τινες ἄνδρες γεγόνασι καὶ δίκαιοι πλείους· ὧν ὁ μὲν «ἤλπισεν 7.8.3 ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ·» τοῦτο δὲ δηλοῖ τὸ μὴδένα πλὴν τῶν ἀπάντων τὸν δημιουργὸν δεσπότην ὁμοῦ καὶ θεὸν τῶν ὄλων ἐπιγράψασθαι. πεπεῖσθαι γὰρ αὐτὸν οὐ μόνον ποιητικῆ δυνάμει εὖ καὶ ἐν κόσμῳ τὸ πᾶν διατεθεικέναι, ἀλλὰ καὶ δεσπότην δίκην, ὡς ἂν μεγάλης πόλεως, τοῦ σύμπαντος κυριεύειν οἰκονομεῖν τε καὶ οἰκοδεσποτεῖν ὁμοῦ καὶ κύριον 7.8.4 ὄντα καὶ βασιλέα καὶ

θεόν. οὗ τὴν ὡς κυρίου καὶ θεοῦ ἔννοιάν τε καὶ 7.8.4 προσηγορίαν πρῶτος ὁ δηλούμενος θεοφιλῆς ἐν νῶ βαλόμενος, ἀντὶ πάσης ὑπάρξεως καὶ προσηγορίας καὶ περιουσίας, μᾶλλον δὲ ἀντὶ παντὸς ἀγαθοῦ «ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ,» τοῦτον ἐαυτῷ θη7.8.5 σαυρὸν ἀγαθῶν ψυχῆς τε ὁμοῦ καὶ σώματος πεπορισμένος, παρ' ὃ καὶ πρῶτος ἀληθῆς ἄνθρωπος χρηματίσαι παρ' Ἑβραίοις ἀναγέγραπται. κέκληται δ' οὖν Ἐνώς, ὅπερ ἐστὶν ἀληθῆς ἄνθρωπος, εὐθυβόλῳ προσωυμία. οὐδὲ γὰρ ἄλλον φασὶν ἀληθῆ προσήκειν ἡγεῖσθαι καὶ ὀνομάζειν ἄνθρωπον ἢ τὸν θεοῦ γνώσεως καὶ εὐσεβείας ἐπήβολον, τὸν ἀληθῶς γνωστικὸν ὁμοῦ 7.8.6 καὶ εὐσεβῆ· ὅτι δὴ τοὺς μὴ τοιούτους, θρεμμάτων δὲ κατ' οὐδὲν ἀλόγων διαφέροντας, οἷα ἐπὶ γαστέρα καὶ ἡδονὴν πρηνεῖς καταβεβλημένους, θήρας μᾶλλον ἢ ἀνθρώπους ἢ Ἑβραίων ἀποκαλεῖν διδάσκει γραφή, κυριο7.8.7 λεκτεῖν εἰθισμένη τὰς προσηγορίας. παρ' ὃ τοὺς τοιούσδε τοτὲ μὲν λύκους καὶ κύνας, τοτὲ δὲ σῦας φορυτῷ χρωμένους καὶ χαίροντας, καὶ πάλιν ἔρπετὰ καὶ ὄφεις, τοῖς τῆς κακίας πολυτρόποις ἐμπερῶς εἶδεσι, προσαγορεύειν 7.8.8 εἴωθεν. εἰ δὲ καὶ ποτε τὸν κοινὸν καὶ πολὺν ἄνθρωπον καὶ τὸ γένος αὐτὸ χρεῶν διασημῆναι, πάλιν οἰκεία καὶ προσφυεῖ χρωμένη προσηγορία τὸν πάντα ἄνθρωπον τῆ τοῦ Ἀδάμ ἐπωνυμία σημαίνει, ὅτι δὴ τοῦτο τῷ προγόνῳ καὶ πάντων ἀνθρώπων προπάτορι κύριον εἶναι καὶ προσφυεῖς ὄνομα, τὸν γη7.8.9 γενῆ δηλοῦν κατὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα φωνὴν μετάληψιν, ὑποφαίνει. ὁ γέ τοι Ἐνώς πρῶτος θεοφιλῶν παρ' Ἑβραίοις ἱστόρηται, ἐπεὶ πρῶτος «ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ,» τὸ κατὰ ψυχὴν παριστὰς λογικὸν ὄντως καὶ γνωστικὸν καὶ τῆς περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείας ἐπιστημονικόν· ὧν τὸ μὲν πρῶτον θεογνωσίας ἀληθοῦς, τὸ δὲ δευτέρον τῆς εἰς τὸν ἐπιγνώ7.8.10 σθέντα θεὸν ἐλπίδος γένοιτ' ἂν ἀποδεικτικόν. τὸ γὰρ μὴ παραμελεῖν μηδ' ἐν δευτέρῳ τίθεσθαι τὰ τῆς θείας ἐπιγνώσεως, αἰεὶ δὲ καὶ διὰ παντὸς ἐλπίζειν «ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ,» τὸ μὲν ὡς οἰκετῶν δεσπότη, τὸ δ' ὡς ἴλεω καὶ ἀγαθοῦ πατρός, τοῦτ' ἂν εἴη τὸ πάντων τρισμακάριον τέλος. 7.8.11 τοιούσδε μὲν οὖν ὁ παρ' Ἑβραίοις εἰσῆκται πρῶτος καὶ ἀληθῆς ἄνθρωπος, οὐχ ὁ γηγενῆς ἐπὶ κλην Ἀδάμ δι' ἐντολῆς θεοῦ παράβασιν τῆς τῶν κρειττόνων ἀποπεσῶν λήξεως, ἀλλ' ὁ θεοφιλῶν πρῶτιστος, ὃς «ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ 7.8.12 ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ.» κρίναντες δὴ καὶ αὐτοὶ λογισμῷ σῶφρονι τὸν τοιόνδε ζηλοῦν ἡγαπήσαμεν, καὶ ἀπεδεξάμεθα ὡς λυσιτελῆ καὶ ὠφελιμωτάτην ἡμῖν τὴν τοῦ λόγου διήγησιν, εὐχὴν θέμενοι κατ' ἴσα τῆ τοῦ δηλωθέντος εἰκόνι τὸ ὄνομα τοῦ τῶν ἀπάντων δημιουργοῦ τε καὶ δεσπότη μετὰ βεβαίας καὶ ἀγαθῆς 7.8.13 ἐλπίδος ἐπικαλεῖσθαι. ἀλλὰ γὰρ μετὰ τὸν εἰρημένον ἄλλος «εὐηρέστησε τῷ κυρίῳ καὶ οὐχ ἠύρισκετο», ὡς φησι Μωσῆς, «διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεὸς» δι' ἄκραν ἀρετῆς τελείωσιν. δυσέυρετος γὰρ ὁ γε σοφὸς ἀληθῶς. 7.8.14 οὗτος δ' ἂν εἴη ὁ ἐν θεῷ τέλειος, ὁ τῆς τῶν πολλῶν διατριβῆς μετατεθειμένος. ὁ γὰρ μὴ τοιοῦτος ἀγορὰς καὶ δικαστήρια καπηλείας τε καὶ ἐμπορίας καὶ τὸν πολὺν ὄχλον μεταδιώκων, ὠθούμενός τε καὶ ὠθῶν, μέσος ἐν αὐτῷ κακίας βυθῷ καταπίνεται· ὁ δ' ὑπὸ θεοῦ ληφθεὶς καὶ τῶν τῆδε ἐκεῖσε μετατεθειμένος ἀφανῆς μὲν καὶ ἀνεύρετος ἀνθρώποις, θεῷ δὲ φίλος γεγονώς ὑπὸ θεοῦ 7.8.15 εὔρηται. τοῦτον Ἐνώχ Ἑβραίοις ὀνομάζειν φίλον· χάριν δὲ θεοῦ σημαίνει ἂν τοῦνομα. καὶ ταύτης τοιγαροῦν ὡς ἀγαθῆς εἰκόνας τὸν βίον ζη7.8.16 λοῦν μακάριον εἶναι ἡγησάμεθα. τρίτος μετὰ τούτους πάλιν ἄλλος «ἄνθρωπος δίκαιος» πεφηνῶς ὁ Νῶε «ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ» μεμαρτύρηται. τεκμήρια δὲ καὶ τῆς τούτου δικαιοσύνης εἶη ἂν τάδε· πολὺς αὐχμὸς καὶ γνώφος ἀλέκτου κακίας τὸ πάντων ἀνθρώπων κατειλήφει γένος οἱ τε πάντων ἀνά στόμα θρυλούμενοι γίγαντες τὰς εἰς δεῦρο βωμμένας θεομαχίας ἀθέοις καὶ δυσσεβέσιν ἐγχειρήμασιν ἀπειργάζοντο· ἤδη δὲ καὶ οἱ τῆς τούτων γενέσεως

αἵτιοι, εἴτε τινὸς κρείττονος μοίρας ἢ κατὰ θνητῶν φύσιν ὑπάρξαντες εἴθ' ὅπως οὖν κατεσκευασμένοι, τῆς ἐν ἀνθρώποις περιέργου διδασκαλίας ἀπάρξαντες γοητείας καὶ τῆς ἄλλης κακοτρόπου μαγγανείας ἐπιτεχνήματα λέγονται παραδοῦναι τῷ βίῳ, ὥστε πᾶν τὸ ἀνθρώπειον γένος μιᾶς ὑπὸ ψῆφον 7.8.17 γενέσθαι παρὰ θεῷ δίκης, καὶ δὴ πάντων ἐνὶ νεύματι διαφθείρεσθαι μελλόντων, μόνος εἷς οὗτος ὁ νῦν ἡμῖν δηλούμενος δίκαιος ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ σὺν καὶ τοῖς οἰκείοις εὔρηται. πάντων δὴ τῶν ἐπὶ γῆς κατακλυσμῷ διολλυμένων καὶ τῆς γῆς αὐτῆς ὑδάτων ἀθρόα πλημμύρα τῶν προτέρων κακῶν ἀποκαθαιρομένης ὁ θεοφιλῆς σὺν παισὶν ἅμα καὶ γυναιξὶ τῷ μετὰ ταῦτα 7.8.18 βίῳ ζώπυρον σπέρμα παραδοξότατα πρὸς τοῦ θεοῦ τετήρηται. γένοιτο δ' ἂν καὶ οὗτος ἀρχέτυπος εἰκὼν ζῶσα καὶ ἔμψυχος τοῖς ἐξ αὐτοῦ γεγενημένοις ὑπόδειγμα τρόπου θεοφιλοῦς παρεσχημένος. 7.8.19 Καὶ οἱ μὲν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τοιοῖδε· οἱ δὲ μετὰ τοῦτον ἐπ' εὐσεβείᾳ διαπρεπεῖς ἄλλοι πάλιν, ὧν τὴν μνήμην τὰ ἱερά διασώζει λόγια. τούτων τις ἱερεὺς ἀνείρηται τοῦ ὑψίστου θεοῦ, βασιλεὺς δίκαιος τῇ Ἑβραίων προση7.8.20 γορίᾳ χρηματίσας. τούτοις δὴ πᾶσιν οὐδὲ εἷς σώματος περιτομῆς λόγος ἦν, ἀλλ' οὐδὲ τῶν Μωσέως Ἰουδαϊκῶν παραγγελμάτων· διόπερ αὐτοὺς οὐδὲ Ἰουδαίους φάναι δίκαιον οὐδέ γε Ἑλληνας, ὅτι μηδὲ πλείους θεοὺς ὁμοίως Ἑλλησιν ἢ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν ἠγοῦντο. Ἑβραῖοι δ' ἂν κυριώτερον ἐπικληθεῖεν, ἦτοι παρὰ τὸν Ἑβερ ἢ καὶ μᾶλλον παρὰ τὴν ἐρμηνείαν τῆς 7.8.21 προσηγορίας. περατικοὶ γάρ τινες ἐρμηνεύονται, τὴν ἀπὸ τῶν τῆδε ἐπὶ τὴν τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ διάβασίν τε καὶ θεωρίαν στείλαμενοι. φυσικοῖς γάρ τοι λογισμοῖς καὶ νόμοις ἀγράφοις τὴν ὀρθὴν τῆς ἀρετῆς διευθύναντες πορείαν καὶ πέραν τῶν σαρκὸς ἡδονῶν ἐπὶ τὸν πάνσοφον καὶ θεοσεβῆ βίον διαβεβηκότες 7.8.22 ἀναγράφονται. ἐν δὴ τούτοις ἡμῖν ἅπασι καὶ ὁ βούμενος τοῦ παντὸς ἔθνους γενάρχης Ἀβραὰμ κατηριθμησῶ, ᾧ μαρτυρεῖ τὰ λόγια δικαιοσύνην, οὐ τὴν ἐκ νόμου πάλιν Μωσέως, ὅτι μηδὲ ἦν πω τότε μετὰ γοῦν τὸν Ἀβραὰμ ἐβδόμη γενεᾷ Μωσῆς ἀναπέφηνε, πλὴν ἀλλὰ καὶ οὗτος δίκαιος καὶ εὐσεβής, 7.8.23 εἰ καὶ τις ἄλλος, ἀνείρηται, τοῖς ἄνωθεν δεδηλωμένοις παραπλησίως. λέγει δ' οὖν ἡ γραφή· «Καὶ ἐπίστευσεν Ἀβραὰμ τῷ θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.» «πατέρα» δὴ «πολλῶν ἐθνῶν» ὁ θεῖος χρησμὸς τοῦτον ἔσεσθαι προαγορεύει διαρρήδην τε εὐλογηθῆσεσθαι «ἐν αὐτῷ» φησι «πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς καὶ πάσας τὰς φυλάς,» ἄντικρυς τὰ νῦν καθ' ἡμᾶς συντε7.8.24 λούμενα θεσπίζων. ἀλλ' ὁ γε Ἀβραὰμ ἐκεῖνος μετὰ τὴν ἐν δικαιοσύνη τελείωσιν οὐ διὰ τοῦ Μωσέως νόμου, διὰ δὲ πίστεως κατωρθωμένην αὐτῷ μετὰ τε τὰς ἀναγράφτους θεοφανείας ἐπ' αὐτῷ γήρα μέλλων γνησίου παιδὸς χρηματίζειν πατὴρ πρῶτος ἀπάντων κατὰ χρησμὸν τὸ σῶμα περιτέμνεται, τοῦτο καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ γινομένοις ἐπιτελεῖν παραδούς, εἴτε εἰς ἐμφανῆ σημείωσιν τῆς τῶν ἐξ αὐτοῦ παίδων πολυπληθείας εἴτε καὶ ὡς ἔχοιεν οἱ παῖδες πάτριον γνῶρισμα, ἦτοι βιοῦντες κατὰ τὸν τῶν προγόνων ζῆλον ἢ τῆς ἐκείνων ἀρετῆς ἀπολειπόμενοι, εἴτε καθ' ἑτέρας οἰασηποτοῦν αἰτίας, ἄς οὐ νῦν 7.8.25 σχολῆ πολυπραγμονεῖν. τοιοῦδε μὲν οὖν καὶ οὗτος ἡμεῖς τε καὶ τοῦτον μετὰ τῶν ἄλλων ἀπομιμεῖσθαι καὶ ζηλοῦν εὐχόμεθα. μετὰ δὲ τὸν Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ τῆς πατρῴας ὁμοῦ θεογνωσίας τε καὶ θεοφιλείας διάδοχος ἀναδείκνυται, κλήρων ἀπάντων τοῦτον κάλλιστόν τε καὶ τρισμακάριον τοῦ πατρὸς διαδεδεγμένος. μιᾷ τοῦτον γαμετῆ τὰ θεῖα φησι λόγια συνελθόντα μιᾷ χρήσασθαι παιδοποιία· καθ' ἣν διδύμου γονῆς ἀποδειχθεὶς πατὴρ εἰς τοῦτο περιγράψαι τὴν πρὸς τὴν γαμετὴν ὁμιλίαν ὑπερβολῆ σωφροσύνης λέγεται. 7.8.26 ἐνταῦθά σοι καὶ Ἰακώβ, ὁ καὶ Ἰσραὴλ, εἰσῆχθω, διώνυμός τις γεγινώς ἀνὴρ παρὰ τὴν τῶν οἰκείων ἀρετῶν διαλλάττουσαν προκοπήν. ὅτε μὲν οὖν ἐγγυμναζόμενος τοῖς πρακτικοῖς ἤθεσίν τε καὶ

βίοις τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας πόνων ἀπειρατο, Ἰακώβ αὐτῷ ὄνομα ἦν, ἀσκητὴν δὲ καὶ ἀθλητὴν ἢ 7.8.27 προσηγορία δηλοῖ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα μεταληφθεῖσα φωνή· ὅτε δὲ λοιπὸν τὰ νικητήρια κατὰ τῶν ἀντιπάλων ἀπολαβῶν στέφεται ἤδη τε τῶν κατὰ θεωρίαν ἀγαθῶν ἀπολαύει, τηνικαῦτα αὐτῷ καὶ τοῦνομα μεταβάλλει ὁ χρηματίζων θεός, ὁμοῦ καὶ θεοπτίας αὐτὸν ἀξιῶν καὶ τῶν θειοτέρων γερῶν 7.8.28 τε καὶ τιμῶν τὰς ἀμοιβὰς διὰ τῆς προσηγορίας δωρούμενος. λέγει δ' οὖν πρὸς αὐτὸν ὁ χρησμός· «Οὐκέτι κληθήσεται τὸ ὄνομά σου Ἰακώβ, ἀλλ' Ἰσραὴλ ἔσται τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐνίσχυσας μετὰ θεοῦ καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατός,» τὸν ὁρατικὸν ἄνδρα καὶ θεωρητικὸν τοῦ Ἰσραὴλ ὑποφαίνοντος· 7.8.29 ἐπεὶ καὶ τοῦνομα μεταβληθὲν σημαίνει ἄνθρωπον ὀρώντα θεόν. τοιοῦδε μὲν οὖν καὶ οὗτος ἐξ οὗ τὸ δωδεκάφυλον τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους ὑπέστη γένος. μυρία δ' ἂν λεχθεῖν περὶ τοῦ βίου τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς φιλοσόφου καρτερίας τε αὐτῶν καὶ ἀσκήσεως, τὰ μὲν πρὸς λέξιν θεωρούμενα, τὰ δὲ καὶ δι' ὑπονοιῶν ἀλληγορούμενα· περὶ ὧν εἴρηται μὲν καὶ ἄλλοις, ἀτὰρ καὶ ἡμῖν ἐν οἷς ἐπραγματευσάμεθα «Περὶ τῆς τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν πολυπαιδίας.» τοιοῦδε μὲν οὖν καὶ οὗτοι. 7.8.30 Ἔχω σοι παρ' αὐτοῦ καὶ ἄλλον εἰπεῖν, Ἰὼβ ὄνομα τῷ ἀνδρὶ, ὃν τὰ ἱερά γεγενῆσθαι μαρτυρεῖ λόγια «ἄνθρωπον ἄμμεπτον, ἀληθινόν, δίκαιον, θεοσεβῆ, ἀπεχόμενον ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος.» οὗτός γέ τοι οὐδὲν προσήκων τῷ Ἰουδαίων γένει ἐπὶ πᾶσι τοῖς τῆς εὐσεβείας κατορθώμασι 7.8.31 μεμαρτύρηται. οἱ γε μὴν τοῦ Ἰακώβ παῖδες τὴν πάτριον θεογονωσίαν τε καὶ εὐσέβειαν διὰ σπουδῆς πεπονημένοι τὴν τῶν ἀνέκαθεν Ἑβραίων φήμην ἐπὶ μέγα δόξης προῆγον, ὥστε ἤδη καὶ πάσης Αἰγύπτου τὴν ἀρχὴν 7.8.32 ἀνάψασθαι. ὁ γάρ τοι Ἰωσήφ τοῖς σωφροσύνης προαναστεφθεῖς βραβείοις κάπειτα τὴν Αἰγυπτίων ἀναδησάμενος ἡγεμονίαν, τὸν θεοφιλῆ τῶν Ἑβραίων διέδειξε τρόπον, ὃν καὶ αὐτὸν ζηλοῦν δι' εὐχῆς πεποιήμεθα, δοῦλον γὰρ αὐτὸν ἐξ οἰκείων ἐπιβουλῆς γεγεννημένον καὶ δοῦλον Αἰγυπτίου 7.8.33 ἀνδρός. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ὅσα εἰς ὠραιότητα καὶ ῥώμην σώματος αὐτῷ καὶ εὐμορφίαν ἠτύχητο παρήσειν μοι δοκῶ, εἰ καὶ τὰ λόγια κάλλους αὐτὸν ὥρα διενεγκεῖν πάντας ἀναγράψει· τὰ δὲ περὶ ψυχῆς πῶς ἂν τις διαγράψει, κατ' ἀξίαν τῆς τοῦ ἀνδρός ἀρετῆς τὸν ἔπαινον διελθεῖν προηρηθῆναι 7.8.34 μένος; φύσει μὲν αὐτῷ παρεῖναι λόγος τὸ ἐλευθέριον γνῶρισμα τοῦ τε τρόπου τὸ εὐγενὲς ἐπανθοῦν τῷ προσώπῳ· τοῖς δὲ εὐσεβείας διαπρέπουσι κόσμοις διαφερόντως ἐξήσκητο, ὡς ἐν σωφροσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ φρονήσει τε καὶ ἀνδρεία τὴν ψυχὴν ἐκλάμπειν καὶ πολὺ πρότερον ἐπιγνώσει καὶ εὐσεβεία τοῦ τῶν ἀπάντων θεοῦ, ἣν οἱ γεννήσαντες ἐκ σπαργάνων λέγονται αὐτοῦ 7.8.35 τῇ ψυχῇ καταβεβληκῆναι. ἐπιμανεῖσθαι δ' οὖν αὐτῷ τῇ τοῦ δεσπότητος γαμετῆ εἰς ἀκολάστους τε καὶ ἐρωτικὰς ὁμιλίας ἄτε νέον τὸ σῶμα κατασύρειν πειρωμένη καὶ πρῶτα μὲν λόγοις ἀπατᾶν αὐτὸν ἐπιχειροῦσθαι, εἶτα δὲ ἰκεσίαις ἀντιβολούσθαι καὶ τέλος βιαϊότερον χεῖρας ἐπάγειν τολμῶσθαι ἀναιδέσει τε ἤδη καὶ ἀναισχύντοις περιπλοκαῖς χρωμένη τῆς τῶν πατέρων εὐσεβοῦς διδασκαλίας ὁ ἥρωσ τὴν μνήμην ἀναπεμπασάμενος καὶ τὸν θεοσεβῆ καὶ ἀληθῶς Ἑβραῖον ἔργοις ὁμοῦ καὶ λόγοις ἀποδείξας τὸ μὲν αἰσχρὸν καὶ ἀκόλαστον γύναιον διασεῖεται, κραταιοτέρῃ τῇ χειρὶ παραλλάξας, ὥσπερ δὲ τινος δεινοῦ καὶ λελυττηκότος θηρὸς ἀποδράς φυγῆ τὴν σωτηρίαν 7.8.36 πορίζεται. κάπειτα αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν σώφρονι λογισμῷ τοιάδε ἐπιλογίζεται καὶ φησιν· «Εἰ ὁ κύριός μου δι' ἐμὲ οὐδὲν γινώσκει ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν αὐτῷ δέδωκεν εἰς τὰς χεῖράς μου, καὶ πῶς ποιήσω τὸ πονηρὸν ῥῆμα τὸ μέγα τοῦτο καὶ ἀμαρτήσομαι ἐναντίον τοῦ θεοῦ;» ἐφ' οἷς οἷα νικηφόρον τοῖς ἀρετῆς βραβεῖοις ἀναστέψας αὐτὸν ὁ τῶν ὄλων θεὸς τὴν κατὰ τῶν δεσποτῶν αὐτῷ καὶ αὐτῆς Αἰγύπτου βασιλείαν τε καὶ ἡγεμονίαν παραδίδωσι· πλὴν ἀλλὰ καὶ οὗτος Ἑβραῖος ἐξ

Ἑβραίων, οὐχὶ δὲ Ἰουδαῖος, ὅτι μηδὲ ἦν πω τὰ Ἰουδαίων, ἐν τοῖς μάλιστα θεοφιλέσι καὶ τρισμακαρίοις ἀνείληπται. 7.8.37 Μετὰ δὲ τοὺς εἰρημένους Ἑβραίους, ἐπειδὴ εἰς πολυανθρωπίαν ἐπεδίδου τὸ τῶν ἀπογόνων γένος ἤδη τε καὶ τὸ Ἰουδαίων ἐξ αὐτῶν ἔθνος συνεισθῆκε ἐπλεόναζόν τε ὁσημέραι καὶ ἐπλήθυνον, τὰ μὲν τῆς εὐσεβοῦς ἀγωγῆς τῶν πρόπαλαι θεοφιλῶν προπατόρων κατὰ σμικρὸν αὐτοῖς ἐξησθένει καὶ ἀπημβλύνετο, τὰ δὲ τῆς παρ' Αἰγυπτίοις διατριβῆς τοσοῦτον τῆς τῶν δηλουμένων κατίσχυε πληθύος ὡς τῆς μὲν πατρίου ἀρετῆς εἰς λήθην ἔλθειν, τῇ δὲ παρ' Αἰγυπτίοις ὁμοιοτροπία τοὺς βίους περιενεχθῆναι, ὡς κατὰ μηδὲν 7.8.38 Αἰγυπτίων τὸν τρόπον διαφέρειν δοκεῖν. ἐνταῦθα δῆτα αὐτοῖς τοιοῖσδε ἀποτελεσθεῖσιν ὁ τῶν προπατόρων θεὸς ἡγεμόνα καὶ νομοθέτην ἐκπέμπει Μωσέα, τὰς διὰ χρησμῶν τῶν πρὸς τοὺς προγόνους αὐτῶν πιστούμενος ἐπαγγελίας· κάπειτα διὰ Μωσέως τὰ ἀνάγραπτα θαύματα καὶ τὰ παραδόξους θεοσημείας ἐπιτελέσας τὸν ἀρμόδιον τοῖς τῶν ἀκροωμένων ἦθεσι προβάλλει 7.8.39 λεται νόμον· οὐχ οἷοις τε γοῦν οὔσι δι' ἀβελτερίαν τρόπου τὴν πάτριον ζηλοῦν ἀρετὴν, οἷα δὴ τὰς ψυχὰς ἐμπαθέσι καὶ νενοσηλευμένοις τὴν κατάλληλον παρεδίδου πολιτείαν, τὰ μὲν προφανῶς ἐκ τοῦ προδήλου διαταττόμενος, τὰ δὲ δι' ὑπονοιῶν αἰνιττόμενος σύμβολά τε καὶ σκιάς, ἀλλ' οὐ γυμνὴν ἀλήθειαν 7.8.40 θειαν φυλάττειν αὐτοῖς καὶ περιέπειν ὑποθέμενος. καὶ δὴ τὸ Ἰουδαίων πολίτευμα ἐντεῦθεν ποθεν ἀπὸ Μωσέως ἀρξάμενον μέχρι καὶ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παρουσίας ταῖς τῶν οἰκείων προφητῶν ἀκολούθως φωναῖς διαρκεῖ, ὅτι δὴ καὶ τοῦτο Μωσέως ἦν αὐτοῦ καὶ τῶν μετέπειτα προφητῶν θέσπισμα, μὴ πρότερον ἐκλιπεῖν τὰ Μωσέως νόμιμά τε καὶ διατάγματα ἢ τὰ τοῦ Χριστοῦ φανῆναι, τὰ τῆς καινῆς δηλαδὴ διαθήκης τῆς διὰ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι κατηγγελμένης· ἃ καὶ ὧδε τέλους ἔτυχεν, ἧ καὶ ἀναπεφώνηται. 7.8.41 Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸν τῶν πρὸ Μωσέως Ἑβραίων βίον ἐν ὀλίγῳ διεληλύθαμεν καὶ τὸν γε τῆς κατ' αὐτοὺς εὐσεβείας χαρακτῆρα παρεστήσαμεν, ὥρα καὶ τὸν δογματικὸν αὐτῶν τρόπον ἀπὸ τε τῆς Μωσέως γραφῆς καὶ τῶν μετ' αὐτὸν προφητῶν ἐπισκέψασθαι.

7.9.1 Ἰ. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΡ' ΕΒΡΑΙΟΙΣ ΔΟΓΜΑΤΙΚΩΝ ΘΕΩΡΗΜΑΤΩΝ

Πρῶτος δ' οὖν ἀπάντων αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ θαυμάσιος θεολόγος τε καὶ νομοθέτης πολιτείαν εὐσεβεῖα προσήκουσαν διὰ τῆς οἰκείας γραφῆς τῷ Ἰουδαίων ἔθνεϊ προκαταβαλλόμενος, οὐ τοῖς κοινοῖς καὶ πεπατημένοις ᾧήθη δεῖν χρῆσασθαι προοιμίους τῶν λόγων, προλαβὼν δὲ πάντα νόμον προστακτικὸν τῶν ποιητέων καὶ τῶν οὐ ποιητέων ἀπαγορευτικὸν τὰς τε δημοτελεῖς καὶ πολιτικὰς περὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους συμβολαίων διατάξεις, ἀπὸ τῆς πατρίου θεολογίας δεῖν ᾤετο τὴν καταρχὴν ποιήσασθαι τῆς διδασκαλίας, οὐδ' ἑτέραν μάθησιν οἰκείαν νόμοις εὐσεβεῖα προσήκουσιν ἡγησάμενος 7.9.2 ἢ τὴν ἄνωθεν ἐκ προπατόρων εἰς αὐτὸν ἤκουσαν θεολογίαν. ἄρχεται τοιγαροῦν ἀπὸ θεοῦ κατὰ τὰ πάτρια τῆς τῶν προγόνων Ἑβραίων θεολογίας, οὐχ ἥπερ Αἰγυπτίοις φίλον ἦν, ἀλλ' οὐδὲ Φοῖνιξιν ἢ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι παραπλησίως εἰς πλῆθος καταβάλλουσι τὴν σεβάσιμον προσηγορίαν θεοῦς τε ὀρωμένους μὲν τοὺς κατ' οὐρανὸν φωστῆρας νομίζουσιν, ἀφανεῖς δὲ καὶ ἀοράτους ἦτοι τοὺς ἐξ ἀνθρώπων κατοικομένους ἢ καὶ τοὺς χθονίους 7.9.3 καὶ δαίμονας ἀερίους κατὰ τὰ πρόσθεν ἡμῖν ἀπεληλεγμένα. ἀλλὰ γὰρ ἀπὸ τοῦ πάντων αἰτίου ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων δημιουργοῦ τὴν καταρχὴν τοῦ παντὸς λόγου πεποιημένος νομοθέτην τοῦτον εἶναι διδάσκει τῆς τοῦ παντὸς συστάσεως, ὥσπερ μιᾶς τινος μεγαλοπόλεως τοῦ κόσμου βασιλέα 7.9.4 καταστήσας. παιδεύει

τοιγαροῦν ἀρχόμενος τοῦτον ἡγεῖσθαι μὴ μόνον τῶν πρὸς αὐτοῦ σμικρὸν ὕστερον διαταχθησομένων ἀνθρώποις νόμων αὐθέντην εἶναι καὶ κύριον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τῇ φύσει τῶν ὄλων.

7.10.1 ια΄. ιβ΄. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΟΥ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Βασιλέα γὰρ μόνον αὐτὸν καὶ νομοθέτην τῆς τοῦ σύμπαντος κόσμου διατάξεως ἐφεστάναι· νεύματι μὲν γὰρ αὐτοῦ καὶ δυνάμει τὴν τῶν ἀπάντων οὐσίωσιν γεγονέναι, νόμοις δὲ καὶ ὅροις πάλιν αὐτοῦ ὁδῶ καὶ τάξει 7.10.2 τὸν σύμπαντα διακυβερνᾶσθαι αἰῶνα. Λόγῳ μὲν γὰρ καὶ νόμῳ θεοῦ πρῶτον ἀπάντων οὐρανὸν ἐστερεῶσθαι καὶ γῆς τὸ βαρὺ καὶ στερέμνιον παρὰ τὴν οἰκείαν φύσιν τοῖς λεπτομερεστέροις τῶν στοιχείων θαυμασίως ἐπαιωρεῖσθαι· λόγῳ δὲ καὶ νόμῳ θείῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας τὸν ἀμοιβαῖον ἀνακυκλεῖσθαι δρόμον, λόγῳ δὲ θεοῦ καὶ νόμῳ καὶ αὐτὸν ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὴν τῶν λοιπῶν ἀστέρων χορείαν ἐν πρέποντι κόσμῳ τὴν προσήκουσαν ἐξανύειν πορείαν, νόμῳ δὲ τοῦ παμβασιλέως τροπῶν ἀλλαγὰς καὶ μεταβολὰς καιρῶν ἐνιαυτοῦ τε κύκλους καὶ τὰς ἐτησίους ὥρας τῇ παναρμονίῳ τοῦ παντὸς ἀποπληροῦσθαι συμφωνίᾳ, νόμῳ θεοῦ χειμῶνα μὲν ὑποχωρεῖν ἔαρι, τοῦτο δὲ ταῖς ἄγχιστα τῶν ὠρῶν τροπαῖς, καὶ θαλάττης δὲ βυθοῦς ταῖς χειμαδίαις πλημμυρίαις ἐπικυματίζοντας νόμῳ θείῳ τοῖς οἰκείαις ἐναποκεκλεῖσθαι πελάγεσιν, ὡς μὴδὲ τοὺς ὄρους τῶν ἱερῶν νόμων ὑπερβαίνειν τολμᾶν, καὶ τὴν ξηρὰν οὐσίαν ὀμβρίαις νάμασι καὶ νιφετοῖς νόμῳ θείῳ πάλιν συμμέτρως ἐπιχορηγοῦμένοις ἀρδομένην μυρία γένη φυτῶν τε καὶ ζῶων ἀνα7.10.3 διδόναι· ἐνὶ τε λόγῳ, τὴν παμμήτορα τῶν ὄλων φύσιν, προστάγματι θεοῦ δεδουλωμένην, νόμοις θείαις ὑπέκειν καὶ τῇ τοῦ πανηγεμόνος θεοῦ βουλή· μὴ γὰρ εἰκὴ μὴδ' ὡς ἔτυχε μὴδ' αὐτομάτῳ καὶ ἀλόγῳ φορᾷ συνεστάναι τὸν τηλικοῦτον διάκοσμον μὴδ' ἀναιτίου φύσεως ἔργον τυγχάνειν τὸ μέγα τοῦτο καὶ περικαλλὲς τεχνούργημα, ἀλλ' εἶναι μὲν ποίημα τοῦ πανσόφου τῶν ὄλων ἀρχιτέκτονος, τοῦ δὲ αὐτοῦ λόγοις καὶ νόμοις ἱεροῖς διακυβερ7.10.4 νᾶσθαι. ἔνθεν ἀρξάμενος ὁ προφήτης καὶ πρὸ τῆς ἀνθρώπων νομοθεσίας τοὺς περὶ τῆς τῶν ὄλων φύσεως προτάξας νόμους, πρῶτιστα πάντων προσέχειν τῷ παμβασιλεῖ θεῷ καὶ μὴ ἀπορραθυμεῖν αὐτοῦ τῶν νόμων παρεκελεύσατο, ὅτι δὴ καὶ αὐτὸς ἥλιος οὐρανός τε καὶ κόσμος γῆ τε καὶ τὰ ἐπὶ γῆς ἅπαντα ὅσα τε ἔργα φύσεως εἶναι νενόμισται ἐντολαῖς αὐτοῦ καὶ διατάξεις 7.10.5 ἱεροῖς τε νόμοις καὶ λόγοις δουλεύει. διὸ καὶ μᾶλλον χρῆναι τὸ ἀνθρώπειον γένος, οὐ σμικρὸν μέρος τυγχάνον τοῦ παντός, κατὰ τὸ ἀκόλουθον τοῖς θείαις προσανέχειν διατάγμασι μὴδ' ἐλαττοῦσθαι τῶν κατὰ μέρος στοιχείων. γῆ μὲν γὰρ ἐν ἀρχῇ νομοθετῆσαι τὸν φήσαντα· «Βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου, σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπόν·» τὴν δέ, ἅμα λόγῳ τὸ εὐπειθὲς ἐπιδεδειγμένην τῷ νόμῳ, οὕτω καὶ εἰς δεῦρο 7.10.6 τῆς θείας παραμελήσαι διατάξεως. οὕτω δὲ καὶ τὴν ὑγρὰν οὐσίαν φήσαντος τοῦ θεοῦ· «ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἐρπετὰ ψυχῶν ζωῶν καὶ πετεινὰ πετόμενα κατὰ τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ» ἅμα λόγῳ τὸ ἔργον ἀπο7.10.7 δοῦναι ὁρᾶσθαι τε εἰσέτι δεῦρο τῷ νόμῳ παρέχουσαν τὸ πειθῆνιον. εἰ δὲ δὴ καὶ ἥλιος καὶ σελήνη καὶ ἀστέρες, τοῦ θείου νόμου καὶ αὐτοῖς διωρισμένου τοὺς οἰκείους ἀποδιδόναι δρόμους εἶναι τε «εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς ἡμέρας καὶ εἰς ἐνιαυτούς,» οὐ παραμελοῦσι τῆς νομοθεσίας, τίς ἂν ἔτι σοι λείποιτο συγγνώμης ἀποφυγῆ τῶν θείων κατολιγωροῦντι νόμων; 7.10.8 Ταῦτα προπαιδεύσας ὁ θαυμάσιος

ἡμᾶς τε εἶλε καὶ τῆς οἰκείας θεογνωσίας τε καὶ εὐσεβείας εἰκότως ζηλωτὰς κατεστήσατο, ὅτι μηδὲν τούτοις ὅμοιον παρὰ τοῖς τῶν προδηλωθέντων ἔθνῶν θεολόγοις εὐρεῖν δεδυνή7.10.9 μεθα. μετὰ δὲ τὴν πρώτην θεολογίαν μέτεισιν ἐπὶ τὸ δεύτερον δόγμα φυσικὸν ὁμοῦ καὶ φιλόσοφον. μετὰ γοῦν τὴν περὶ θεοῦ γνῶσιν τὴν τε περὶ τῶν ὄλων διακόσμησιν τάξει πρόεισιν ἐπὶ τὸ καὶ τῆ φύσει δεύτερον· τοῦτο δ' ἦν τὸ περὶ φύσεως ἀνθρώπου, ὅτι δὴ μετὰ θεοῦ γνῶσιν ἀναγκαῖον γνῶναί τινα ἑαυτόν· διόπερ ἐξῆς παιδεύει τί ἄνθρωπος καὶ τί τὸ προάγον αὐτόν εἰς γνῶσιν καὶ εὐσέβειαν θεοῦ τίς τε ἢ κατὰ τὸ προηγούμενον ἀνθρώπου ζωῆ. διελόμενος δῆτα τὸν περὶ ψυχῆς καὶ σώματος λόγον ἐν ψυχῇ μὲν ὀρίζεται τὸν ἀληθῆ ἄνθρωπον, νοεῶς οὐσίας καὶ ἀσωμάτου καὶ λογικῆς μέτοχον ὡς ἂν κατ' εἰκόνα θεοῦ δεδημιουργημένον· σῶμα δὲ γεῶδες εἶναι περίβλημα ψυχῆς· τρίτον δὲ τούτοις προστίθησι πνοὴν ζωῆς, ἐνωτικὴν τινα καὶ τοῦ ἀπὸ γῆς ληφθέντος τῷ κατ' εἰκόνα θεοῦ πεποιημένῳ συναπτικὴν δύναμιν. 7.10.10 καὶ τὴν πρώτην γε τοῦ δηλουμένου ἀνδρὸς διατριβὴν ἐν τρισμακαρίῳ θεοῦ παραδείσῳ, ἀθανάτων καὶ αἰωνίων ἀγαθῶν ἔμπλεω, γεγονέναι ἱστορεῖ· νόμῳ δὲ θεοῦ καὶ τοῦτον ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἐν ἀρχαῖς τοῦ παντὸς ὑποβληθέντα δι' ἀπροσεξίαν καὶ τῆς θείας ἐντολῆς παράβασιν τῆς τριποθήτου στερηθῆναι ζωῆς. 7.10.11 Ταῦτά τοι ὁ Μωσῆς ἐν προοιμίῳ τῶν ἱερῶν νόμων φιλοσοφεῖ, μονονουχὶ προκηρύττων μὴ παραμελεῖν τῆς οἰκείας ἀξίας καὶ ἧς ἐτύχομεν πρὸς τὸ θεῖον ἀφομοιώσεως, ἐξ ἧς ἡμῖν καὶ τὸ ἀθάνατον τῆς ψυχῆς προσκεκληρῶ7.10.12 σθαι. μὴ γὰρ δὴ θεμιτὸν εἶναι βασιλέως ἀφανίζεσθαι εἰκόνα· εἶναι δὲ ἀρχέτυπον καὶ ἀληθῆ τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων εἰκόνα τὸν αὐτοῦ λόγον, αὐτοσοφίαν τυγχάνοντα καὶ αὐτοζωὴν καὶ φῶς καὶ ἀλήθειαν καὶ εἶ τι καλὸν καὶ ἀγαθὸν τίς ἐπινοήσειεν· εἰκόνα δὲ εἰκόνοσ τὸν ἀνθρώπειον νοῦν, παρ' ὃ καὶ κατ' εἰκόνα 7.10.13 θεοῦ γεγονέναι ἀνωμολόγηται. ἀναγκαῖα δὲ ταῦτα εἶναι ὥτε προπαιδεύεσθαι τοὺς μέλλοντας ἱεροῖς προσανέχειν νόμοις μνημονεύειν τε τί τὸ ἀπὸ γῆς ληφθὲν αὐτοῖς καὶ εἰς γῆν αὐθις ἀναλυθησόμενον, καὶ τί τὸ ἐν ἡμῖν κρεῖττον καὶ θεῷ ἐμφορὲς ὅπως τε χρῆν ἑκατέρῳ τῶν εἰρημένων προσφέρεσθαι μηδὲ ἐνουβρίζειν καὶ ἀσεβεῖν εἰς τὸν κατ' εἰκόνα τοῦ θεοῦ ἄνθρωπον μηδὲ γε αὐτόν ῥυπαίνειν αἰσχροῖς καὶ παρανόμοις πράξεσι, φέρειν δὲ διὰ παντὸς τῆς πρώτης καὶ τρισμακαρίας ἐκείνης διατριβῆς τε καὶ ζωῆς τὸν πόθον καὶ σπεύδειν παλινδρομεῖν, εὐχὴν ποιουμένους τῆς πρώτης καὶ τρισμακαρίου ζωῆς τε καὶ ἀξίας τυχεῖν· ἀλλὰ καὶ παρασκευάζεσθαι ἐνθένδε ἤδη ἐπὶ τὴν ἐκεῖσε ἀποδημίαν, ὅτι μηδὲ ἄλλως δυνατὸν βεβήλοισ καὶ μὴ κεκαθαρμένοις τῶν ἱερῶν ἐκείνων ἐπιβαίνειν, ὧν καὶ ὁ πρῶτος δι' ἀπροσεξίαν, θείας καταφρο7.10.14 νήσας ἐντολῆς, ἀποπέπτωκεν. ἐπὶ τούτοις ὁ ἱεροφάντης προστίθησιν ἄλλο συνεκτικώτατον δόγμα, μὴ ἀμφιγοεῖν διδάσκων ὅτι δὴ πάρεστί τις ἐκάστω πονηρὸς δαίμων ἔφεδρος, βάσκανος καὶ μισόκαλος καὶ τῆς ἀνθρώ7.10.15 πων ἀρχῆθεν ἐπίβουλος σωτηρίας. δράκοντα δὲ τοῦτον καὶ ὄφιν ὀνομάζει, μέλανά τινα καὶ σκότους οἰκεῖον ἰοῦ τε κακίας πλήρη· ὃν καὶ φησὶ φθόνῳ τῆς ἡμετέρας ἐνθέου ζωῆς ὑποσκελίζειν εἰσέτι καὶ νῦν καὶ ὑποσύρειν ἕκαστον τῶν τῷ θεῷ προσανεχόντων πειρᾶσθαι· τούτου δ' ἀπάτη καὶ τοὺς προπάτορας ἡμῶν τοῦ γένους τῆς θειοτέρας λήξεως ἀποπεσεῖν, διὸ καὶ χρῆναι διὰ παντὸς ἐγρηγορῆναι πρὸς τὰς τοῦ δηλωθέντος κακοτέχνους ῥαδιουρ7.10.16 γίας. καὶ τί χρῆ ταῦτα προλαμβάνειν, δέον ἤδη ποτὲ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγγράφων ἕκαστα διελθεῖν τῶν διηγορευμένων; ἀρξώμεθα δ' οὖν πάλιν ἀπὸ τοῦ θεοῦ, βοηθὸν ἐν πρώτοις αὐτὸν διὰ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐπικαλεσάμενοι.

7.11.1 ἰγ'. ΕΒΡΑΙΩΝ ΔΟΞΑΙ ΠΕΡΙ ΘΕΟΥ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΩΝ ΟΛΩΝ ΑΙΤΙΟΥ

Τὴν μὲν δὴ τῆς θεολογίας ἀρχὴν ἀπὸ τῆς τῶν ὄλων ποιητικῆς τε καὶ δημιουργικῆς δυνάμεως ἀρχόμενος ὁ κατ' αὐτοὺς λόγος παρίστησιν, οὐ συλλογισμοῖς οὐδὲ πιθανολογίαις, δογματικώτερον δὲ καὶ διδασκαλικώτερον ἐπὶ θειάζων τῷ ἁγίῳ πνεύματι· ὅφ' οὗ θεοφορούμενος ὡδέ πως ὁ Μωσῆς ἀπήρξατο 7.11.2 τῆς θεολογίας· «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.» εἰτά φησιν· «Εἶπεν ὁ θεός· γενηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς.» καὶ πάλιν· «Εἶπεν ὁ θεός· γενηθήτω στερέωμα, καὶ ἐγένετο.» καὶ πάλιν· «Εἶπεν ὁ θεός· βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου, σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπὸν, οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, κατὰ γένος ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐγένετο.» καὶ αὐθις· «Εἶπεν ὁ θεός· γενηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερέωματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς ἡμέρας καὶ εἰς ἑνιαυτούς, καὶ ἐγένετο.» καὶ πάλιν· «Εἶπεν ὁ θεός· Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἔρπετα ψυχῶν ζωσῶν κατὰ γένος καὶ πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατὰ γένος, καὶ ἐγένετο.» καὶ πάλιν· «Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ τετράποδα καὶ ἔρπετα καὶ θηρία τῆς 7.11.3 γῆς κατὰ γένος, καὶ ἐγένετο.» ἐν δὴ τούτοις φάσκουσα ἡ γραφὴ «εἶπεν ὁ θεός» τὸ θεῖον νεῦμα καὶ τὸ ὡδί πως γενέσθαι τὰ ὄντα βουλευθῆναι τὸν θεὸν παρίστησιν, οὐ μὴν φωνῇ καὶ συλλαβαῖς φάναι αὐτὸν ἐπινοεῖν ἀναγκαῖον, ἀλλὰ τὸν πάντα λόγον ἀνακεφαλαιούμενος «Αὕτη», φησίν, «ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς, ἧ ἡμέρα ἐποίησεν ὁ θεός τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν 7.11.4 καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.» τοιαύτη μὲν ἡ καθ' Ἑβραίους θεολογία, λόγῳ θεοῦ δημιουργικῶς τὰ πάντα συνεστάναι παιδεύουσα. ἔπειτα δὲ οὐχ ὡδε ἔρημον ὡς ὄρφανὸν ὑπὸ πατρὸς καταλειφθέντα τὸν σύμπαντα κόσμον ὑπὸ τοῦ συστησαμένου διδάσκει, ἀλλ' εἰς τὸ ἀεὶ ὑπὸ τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας αὐτὸν διοικεῖσθαι, ὡς μὴ μόνον δημιουργὸν εἶναι τῶν ὄλων καὶ ποιητὴν τὸν θεόν, ἀλλὰ καὶ σωτῆρα καὶ διοικητὴν καὶ βασιλέα καὶ ἡγεμόνα, ἡλίῳ αὐτῷ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις καὶ τῷ σύμπαντι οὐρανῷ τε καὶ κόσμῳ δι' αἰῶνος ἐπιστατοῦντα μεγάλῳ τε ὀφθαλμῷ καὶ ἐνθέῳ δυνάμει πάντ' ἐφορῶντα καὶ τοῖς πᾶσιν οὐρανίοις τε καὶ ἐπιγείοις ἐπιπαρόντα καὶ τὰ πάντα ἐν κόσμῳ δια7.11.5 τάττοντά τε καὶ διοικοῦντα· ὡσπερ οὖν ἀμέλει καὶ οἱ μετὰ ταῦτα προ φῆται, ἀκόλουθα καὶ αὐτοὶ θειάζοντες, τοτὲ μὲν ἀνεφώνουν ἐξ αὐτοῦ τοῦ θείου λέγοντες προσώπου· «θεὸς ἐγγίζων ἐγὼ εἰμι, λέγει κύριος, καὶ οὐ θεὸς πόρρωθεν. εἰ ποιήσει τι ἄνθρωπος ἐν κρυφαίοις, κἀγὼ οὐ γνώσομαι 7.11.6 αὐτό; οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ; λέγει κύριος»· τοτὲ δὲ ὡδέ περ θεολογοῦντες· «Τίς ἐμέτρησε τῇ χειρὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸν οὐρανὸν σπιθαμῇ καὶ πᾶσαν τὴν γῆν δρακί; τίς ἔστησε τὰ ὄρη σταθμῶ καὶ τὰς νάπας ζυγῶ; τίς ἔγνω νοῦν κυρίου καὶ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;» καὶ πάλιν· «Ὁ στήσας ὡς καμάραν τὸν οὐρανὸν καὶ διατείνας ὡς σκηνὴν κατοικεῖν» καὶ αὐθις· «Ἀναβλέψατε εἰς ὕψος τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ ἴδετε τίς κατέδειξε ταῦτα πάντα» καὶ ἐξῆς· «Κύριος ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ πῆξας αὐτόν, ὁ στερεώσας τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ καὶ διδοὺς πνοὴν τῷ λαῷ τῷ ἐπ' αὐτῆς καὶ πνεῦμα τοῖς πατοῦσιν αὐτήν, ἐγὼ κύριος ὁ θεός» καὶ ἐξῆς· «Ἐξέτεινα τὸν οὐρανὸν μόνος καὶ ἔστερέωσα τὴν γῆν· ἐγὼ κύριος ὁ θεός καὶ 7.11.7 οὐκ ἔστι πλὴν ἐμοῦ» καὶ πάλιν· «Οὕτως ἐρεῖτε αὐτοῖς· θεοὶ οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς καὶ ὑποκάτωθεν τοῦ οὐρανοῦ. κύριος ὁ ποιήσας τὴν γῆν ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ ἀνώρθωσε τὴν οἰκουμένην ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ φρονήσει αὐτοῦ ἐξέτεινε τὸν οὐρανὸν καὶ ἀνήγαγε νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς, ἀστραπὰς εἰς ὑετὸν ἐποίησε, καὶ ἐξήγαγεν ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ. ἐμωράνθη πᾶς 7.11.8 ἄνθρωπος ἀπὸ γνώσεως» καὶ πάλιν· «Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου καὶ

ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ κρυβῶ; ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκεῖ εἶ· ἐὰν στρώσω εἰς τὸν ἄδην, πάρει. εἰ ἀναλάβοιμι τὰς πτέρυγάς μου κατ' ὄρθρον καὶ κατασκηνώσαιμι εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης· καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χεὶρ σου ὀδηγήσει με.» 7.11.9 Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια τῶν μετὰ Μωσέα θεολόγων, τῶν δὴ καὶ αὐτῶν Ἑβραίων, τυγχάνει, συνωδὰ τοῖς παλαιτάτοις προπάτορσι θεολογούντων· τῶν δέ γε πρὸ Μωσέως θεοφιλῶν καὶ τρισμακαρίων ἀνδρῶν, τῶν δὴ καὶ πρώτων Ἑβραίων, αὐτοῦ τε πρώτου πάντων Ἀβραάμ, ὃς καὶ 7.11.10 προπάτωρ τοῦ παντὸς Ἰουδαίων ἔθνους ἀνεύρηται, ἄκουε· «Εἶπε δὲ Ἀβραάμ πρὸς βασιλέα Σοδόμων· Ἐκτενῶ τὴν χειρὰ μου πρὸς τὸν θεὸν τὸν ὑψιστον, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.» καὶ πρό γε τοῦ Ἀβραάμ εἰσάγεται ὁ Μελχισεδέκ ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, τὸν Ἀβραάμ εὐλογῶν τούτοις τοῖς ῥήμασιν· «Εὐλογημένος Ἀβραάμ τῷ θεῷ τῷ ὑψίστῳ, ὃς παρέδωκε τοὺς ἐχθρούς σου ὑποχειρίους σοι· καὶ εὐλογητὸς ὁ θεός, ὃς ἔκτισε 7.11.11 τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.» ἔτι πρὸς τούτοις ὁ λόγος τὸν Ἀβραάμ εἰσάγει τῷ οἰκείῳ τοιάδε προσδιαλεγόμενον· «Θές τὴν χειρὰ σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου, καὶ ἐξορκίῳ σε κύριον τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸν θεὸν τῆς γῆς.» καὶ ἐπιλέγει· «Κύριος ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὁ θεὸς τῆς γῆς, ὃς ἔλαβέ με ἐκ 7.11.12 τοῦ οἴκου τοῦ πατρός μου, καὶ ἐκ τῆς γῆς, ἧς ἐγεννήθην.» ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν Μωσέα θεοφανείᾳ, πυθομένῳ τῷ Μωσεῖ, τίνα χρὴ τὸν θεὸν ἠγεῖσθαι, φησὶν ὁ χρησμός· «Ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν· οὕτως ἐρεῖς τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, ὁ ὢν ἀπέσταλκέ με πρὸς ὑμᾶς.» 7.11.13 Ταῦτα μὲν οὖν ἀπὸ μυρίων ὄσων τῆς Ἑβραίων θεολογίας ἐκκείσθω. ἄρ' οὖν ἄξιον ἐν συγκρίσει παραβάλλειν αὐτοῖς τὰς τῶν σοφῶν Ἑλλήνων θεολογίας, τῶν μὲν μηδ' ὄλως εἶναι θεὸν ἀποφνημαμένων, τῶν δὲ τοὺς ἀστέρας εἶναι φασκόντων, οὓς καὶ μύδρους τυγχάνειν διαπύρους ἡλῶν καὶ πετάλων δίκην ἐμπεπηγότας τῷ οὐρανῷ, τῶν δὲ πῦρ εἶναι τεχνικὸν ὁδῷ βαδίζον, καὶ τῶν μὲν μὴ προνοία θεοῦ διοικεῖσθαι τὸν κόσμον, φύσει δὲ τινι ἀλόγῳ, τῶν δὲ τὰ μὲν οὐράνια μόνον ὑπὸ θεοῦ διοικεῖσθαι, οὐ μὴν καὶ τὰ ἐπὶ γῆς, καὶ πάλιν ἀγέννητον εἶναι τὸν κόσμον καὶ μήθ' ὄλως ὑπὸ θεοῦ γενέσθαι, αὐτομάτως δὲ καὶ συντυχικῶς ὑφεστάναι, τῶν δὲ ἐξ ἀτόμων καὶ λεπτῶν σωμάτων ἀψύχων τινῶν καὶ ἀλόγων τὴν τοῦ παντὸς σύστασιν γεγονέναι; 7.11.14 ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκ τῶν παρ' Ἑβραίοις λογίων περὶ τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ ὡς ἐν βραχέσι τοιαῦτα· συνιδεῖν δὲ ἔπεται καὶ τὰ μετὰ τὸν τῶν ὄλων θεὸν περὶ τῆς τῶν γενητῶν ἀρχῆς Ἑβραίοις πεφιλοσοφημένα.

7.12.1 ἰδ'. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΑΙΤΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

Θαλῆς μὲν ὁ Μιλήσιος ἀρχὴν τῶν ἀπάντων τὸ ὕδωρ εἶναι ἀπεφήνατο, Ἄναξιμένης δὲ τὸν ἀέρα, Ἡράκλειτος τὸ πῦρ, Πυθαγόρας ἀριθμούς, Ἐπίκουρος ἅμα Δημοκρίτῳ σώματα ἄτομα, Ἐμπεδοκλῆς τὰ τέσσαρα στοιχεῖα. 7.12.2 ἴδωμεν τοιγαροῦν καὶ τὰ παρ' Ἑβραίοις λόγια. μετὰ τὴν ἀναρχον καὶ ἀγέννητον τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων οὐσίαν, ἄμικτον οὖσαν καὶ ἐπέκεινα πάσης καταλήψεως, δευτέραν οὐσίαν καὶ θεϊὰν δύναμιν, ἀρχὴν τῶν γενητῶν ἀπάντων πρώτην τε ὑποστᾶσαν κακ τοῦ πρώτου αἰτίου γεγεννημένην, εἰσάγουσι, 7.12.3 λόγον καὶ σοφίαν καὶ θεοῦ δύναμιν αὐτὴν προσαγορεύοντες. τοῦτο δὲ πρῶτος διδάσκει λέγων Ἰώβ· «Ἡ δὲ σοφία πόθεν εὐρέθη; ποῖος δὲ τόπος ἐστὶ τῆς ἐπιστήμης; οὐκ οἶδε βροτὸς ὁδὸν αὐτῆς οὐδὲ μὴν εὐρέθη ἐν ἀνθρώποις, ἀκηκόαμεν δὲ αὐτῆς τὸ κλέος, ὁ κύριος συνέστησεν αὐτῆς τὴν ὁδόν, αὐτὸς δὲ 7.12.4 οἶδε τὸν τόπον αὐτῆς.» καὶ ὁ Δαβὶδ δέ που ἐν ψαλμῳδίαις, ἑτέρῳ προσειπὼν τὴν σοφίαν ὀνόματι, φησί· «Τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν,» τὸν τῶν

ἀπάντων δημιουργικὸν λόγον θεοῦ τοῦτον ἀνευφημήσας τὸν τρόπον· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ τούτου παῖς Σολομῶν ὠδέ πη ἐξ αὐτῆς προσωποποιεῖ τῆς σοφίας λέγων· «Ἐγὼ ἡ σοφία κατεσκηνώσα βουλήν καὶ γνῶσιν, καὶ ἔννοιαν ἐγὼ ἐπεκαλεσάμην. δι' ἐμοῦ βασιλεῖς βασιλεύουσι, καὶ οἱ δυνάσται γράφουσι 7.12.5 δικαιοσύνην.» οἷς ἐπιλέγει ἐξῆς· «Κύριος ἐκτίσέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με, ἐν ἀρχῇ πρὸ τοῦ τὴν γῆν ποιῆσαι καὶ πρὸ τοῦ τὰς ἀβύσσους γενέσθαι, πρὸ τοῦ ὄρη ἐδρασθῆναι, πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾶ με, ἡνίκα ἠτοιμάζε τὸν οὐρανόν, συμπαρήμην αὐτῷ, καὶ ὡς ἀσφαλεῖς ἐτίθει πηγὰς τῆς ὑπ' οὐρανόν, ἤμην σὺν αὐτῷ ἀρμόζουσα. ἐγὼ ἤμην ἧ προσέχαιρε καθ' ἡμέραν, ἠύφραινόμενη δὲ ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν παντὶ καιρῷ, 7.12.6 ὅτε ἠύφραίνετο τὴν οἰκουμένην συντελέσας.» ταῦτα Σολομῶν ἐν Παροιμίαις, καὶ ταῦτα δὲ πη ἐξ αὐτοῦ λέγεται τοῦ προσώπου· «Τί δὲ ἐστὶ σοφία καὶ πῶς ἐγένετο, ἀπαγγεῶ καὶ οὐκ ἀποκρύψω ὑμῖν μυστήρια, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς γενέσεως ἐξιχνιάσω.» οἷς ἐξῆς ἐπιλέγει· «Ἔστι γὰρ αὕτη πνεῦμα νοερόν, ἅγιον, μονογενές, πολυμερές, λεπτόν, εὐκίνητον, τρανόν, ἀμόλυντον, παντοδύναμον, πανεπίσκοπον καὶ διὰ πάντων χωροῦν πνευμάτων, νοερῶν, 7.12.7 καθαρῶν, λεπτοτάτων. πάσης γὰρ κινήσεως κινητικώτερον σοφία, διήκει δὲ καὶ χωρεῖ διὰ πάντων διὰ τὴν καθαρότητα. ἀτμὶς γάρ ἐστι τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως καὶ ἀπόρροια τῆς τοῦ παντοκράτορος δόξης εἰλικρινῆς· διὸ οὐδὲν μεμολυσμένον εἰς αὐτὴν παρεμπίπτει. ἀπαύγασμα γάρ ἐστι φωτὸς αἰδίου καὶ ἔσοπτρον ἀκηλίδωτον τῆς τοῦ θεοῦ ἐνεργείας καὶ εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ. διατείνει δὲ ἀπὸ πέρατος ἐπὶ πέρας εὐρώστως καὶ διοικεῖ τὰ 7.12.8 πάντα χρηστῶς.» καὶ δὴ τόνδε τὸν ἔνθεον λόγον διαφόρως ἡ θεία γραφὴ πρὸς τοῦ πατρὸς ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων σωτηρίᾳ πεπεμμένον εἰσάγει. αὐτὸν δ' οὖν καὶ τῷ Ἀβραάμ Μωσεῖ τε καὶ τοῖς ἄλλοις θεοφιλέσι προφήταις φῆναι ἑαυτὸν καὶ χρησιμοῖς τὰ πολλὰ παιδεύσαι τε καὶ θεσπίσαι τὰ μέλλοντα ἱστορεῖ, ὀπηνίκα θεὸν καὶ κύριον ὤφθαί τε καὶ εἰς λόγους τῶν 7.12.9 προφητῶν ἐλθεῖν μνημονεύει. τοῦτον καὶ πᾶσιν εἰς γνῶσιν ἐλθεῖν ἀνθρώποις, οἷα νοσοῦντων σωτῆρα καὶ ψυχῶν ἱατρὸν πρὸς τοῦ μείζονος ἀπεσταλμένον, ὠδέ πη θεσπίζει· «Ἀπέστειλε τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ ἰάσατο αὐτοὺς καὶ ἐρρύσατο αὐτοὺς ἐκ τῶν διαφθορῶν αὐτῶν.» καὶ πάλιν ἄλλοτὲ φησιν· «Ἔως τάχους δραμεῖται ὁ λόγος αὐτοῦ.» ἔνθεν καὶ ἡ εὐαγγελικὴ διδασκαλία τὸ προφητικὸν καὶ πάτριον ἀνανεουμένη δόγμα ταύτη πη διασαφεῖ τὴν θεολογίαν· «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ 7.12.10 φῶς τῶν ἀνθρώπων.» εἰκότως δὴ τὰ τῷ αὐτῷ πνεύματι καὶ Μωσῆς ὁ πάνσοφος, ἀρχόμενος τῆς κατ' αὐτὸν κοσμογονίας, ἐν τῇ προαποδοθείσῃ ἀρχῇ, πεποιηκέναι τὸν θεὸν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν φησιν· αὐτῷ τε εἰσάγει, ὡς ἂν οἰκείῳ καὶ πρωτογόνῳ αὐτοῦ λόγῳ, κοινολογούμενον ἐπὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου δημιουργίας τὸν θεὸν ἐν οἷς γράφει· «Καὶ εἶπεν ὁ θεός· ποιήσωμεν 7.12.11 ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν.» τοῦτο δὲ καὶ ὁ ψαλμῳδὸς ἠνίττετο, ὀπηνίκα περὶ τοῦ πρώτου αἰτίου διεξιῶν· «Αὐτός», φησίν, «εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν,» ἄντικρυς τὴν τοῦ πρώτου πρὸς τὸ δεύτερον αἴτιον, ὡς ἂν πατρὸς πρὸς υἱόν, διάταξιν τε καὶ παρακέλευσιν ὑφιστάμενος. πάντη γὰρ δήπουθεν δηλόν, ὡς πᾶς ὁ λέγων τι 7.12.12 ἐτέρῳ λέγει καὶ ὁ ἐντελλόμενος ἐτέρῳ παρ' ἑαυτὸν ἐντέλλεται. διαρρήδην δ' αὖ πάλιν ὁ Μωσῆς ἄμφω δυοῖν μνημονεύων κυρίων, πατρὸς δηλαδὴ καὶ υἱοῦ, ὠδέ πη ἐπὶ τῆς κατὰ τῶν ἀσεβῶν τιμωρίας ἱστορεῖ λέγων· «Καὶ ἔβρεξε 7.12.13 κύριος παρὰ κυρίου ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορρα θεῖον καὶ πῦρ.» οἷς συμφώνως καὶ ὁ Δαβὶδ ψάλλων ἔφησεν· «Εἶπεν ὁ κύριος τῷ

κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθροὺς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.» καὶ προΐων τὴν κρύφιον καὶ τοῖς πᾶσιν ἀπόρρητον αὐτοῦ γενεσιουργίαν ἦνί7.12.14 ξατο, φάσκων· «Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἐωσφόρου ἐγέννησά σε». ἵνα δὲ μὴ σοφίζεσθαί με ταῦτα νομίσης, ἐρμηνέα σοι τῆς ἐν τῇ γραφῇ διανοίας Ἑβραῖον ἄνδρα παραστήσω, τὰ οἰκεῖα πατρόθεν ἀκριβοῦντα καὶ παρὰ διδασκάλων τὸ δόγμα μεμαθηκότα, εἰ δὴ σοι τοιοῦτος ὁ Φίλων. ἐπάκουσον οὖν καὶ τοῦδε, ὅπως τὰς θείας ἐρμηνεύει φωνάς· 7.13.1 «Διὰ τί ὡς περὶ ἑτέρου θεοῦ φησι τὸ ἐν εἰκόνι θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐχὶ τῇ ἑαυτοῦ; παγκάλως καὶ σοφῶς τουτὶ κεχρησμέθηται. θνητὸν γὰρ οὐδὲν ἀπεικονισθῆναι πρὸς τὸν ἀνωτάτω καὶ πατέρα τῶν ὄλων 7.13.2 ἐδύνατο, ἀλλὰ πρὸς τὸν δεῦτερον θεόν, ὃς ἐστὶν ἐκείνου λόγος. ἔδει γὰρ τὸν λογικὸν ἐν ἀνθρώπου ψυχῇ τύπον ὑπὸ θεοῦ λόγου χαραχθῆναι, ἐπειδὴ ὁ πρὸ τοῦ λόγου θεὸς κρείσσω ἐστὶν ἢ πᾶσα λογικὴ φύσις· τῷ δὲ ὑπὲρ τὸν λόγον ἐν τῇ βελτίστη καὶ τινι ἐξαιρέτῳ καθεστῶτι ἰδέα οὐδὲν θέμις ἦν γενητὸν ἐξομοιωθῆναι.» 7.13.3 Ταῦτα ἐκ τοῦ πρώτου μοι κείσθω τῶν Φίλωνος «Ζητημάτων καὶ Λύσεων.» ὁ δ' αὐτὸς ἐν τῷ «Περὶ γεωργίας» προτέρῳ καὶ υἴὸν θεοῦ τὸν πρωτόγονον αὐτοῦ λόγον τοῦτον ὀνομάζει τὸν τρόπον· «Ταῦτα δὴ πάντα ὁ ποιμὴν καὶ βασιλεὺς θεὸς ἄγει κατὰ δίκην, νόμον προστησάμενος τὸν ὀρθὸν αὐτοῦ λόγον καὶ πρωτόγονον υἴόν, ὃς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἱερᾶς ταύτης ἀγέλης οἶά τις μεγάλου βασιλέως ὑπαρχος, διαδέξεται.» 7.13.4 Καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς τάδε γράφει πρὸς λέξιν· «Τὰς δυσωπίας οὖν εἴ τις ἀποδιδράσκειν βούλεται τὰς ἐν τοῖς διαπορηθεῖσι, λεγέτω μετὰ παρρησίας ὅτι οὐδὲν τῶν ἐν ὕλαις κραταῖον οὕτως ὡς τὸν κόσμον ἀχθοφορεῖν ἰσχύσαι. λόγος δ' ὁ αἴδιος θεοῦ τοῦ αἰωνίου τὸ ὄχυρ7.13.5 τατον καὶ βεβαιότατον ἔρεισμα τῶν ὄλων ἐστίν. οὗτος ἀπὸ τῶν μέσων ἐπὶ τὰ πέρατα καὶ ἀπὸ τῶν ἄκρων ἐπὶ τὰ μέσα ταθεὶς δολιχεύει τὸν φύσεως ἀήττητον δρόμον, συναγὼν τὰ μέρη πάντα καὶ σφίγγων. δεσμὸν γὰρ αὐτὸν 7.13.6 ἄρρηκτον τοῦ παντὸς ὁ γεννήσας ἐποίει πατῆρ. εἰκότως οὖν οὐδὲ γῆ πᾶσα διαλυθήσεται πρὸς παντὸς ὕδατος, ὅπερ αὐτῆς οἱ κόλποι κεχωρήκασιν, οὐδ' ὑπὸ ἀέρος σβεσθήσεται πῦρ οὐδ' ἔμπαλιν ὑπὸ πυρὸς ἀήρ ἀναφλεχθήσεται, τοῦ θεοῦ λόγου μεθόριον τάττοντος αὐτὸν φωνῆεν στοιχείων ἀφώνων, ἵνα τὸ ὅλον ὡσπερ ἐπὶ τῆς ἐγγράμμου μουσικῆς συνηχίση, τὰς τῶν ἐναντίων ἀπειλὰς πειθοῖ τῇ συνωδῷ μεσιτεῦντός τε καὶ διαιτῶντος.» 7.13.7 Ταῦτα ὁ Φίλων. καὶ Ἀριστόβουλος δὲ ἄλλος Ἑβραίων σοφὸς ἀνὴρ, κατὰ τὴν τῶν Πτολεμαίων ἀκμάσας ἡγεμονίαν, κυροῖ τὸ δόγμα ὡς πάτριον, αὐτῷ Πτολεμαίῳ τὴν τῶν ἱερῶν νόμων προσφωνῶν ἐρμηνείαν, ἐν ἣ τάδε φησί· 7.14.1 «Μεταφέροίτο δ' ἂν τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς σοφίας· τὸ γὰρ πᾶν φῶς ἐστὶν ἐξ αὐτῆς. διὸ καὶ τινες εἰρήκασιν τῶν ἐκ τῆς αἰρέσεως ὄντες τοῦ Περιπάτου λαμπτήρος αὐτὴν ἔχειν τάξιν. ἀκολουθοῦντες γὰρ αὐτῇ συνεχῶς, ἀτάραχοι καταστήσονται δι' ὅλου τοῦ βίου. σαφέστερον δὲ καὶ κάλλιον τῶν ἡμετέρων προγόνων τις εἶπε Σολομῶν, πρὸ οὐρανοῦ καὶ γῆς αὐτὴν ὑπάρχειν· τὸ δὲ σύμφωνόν ἐστι τῷ προειρημένῳ.» 7.14.2 Ταῦτα μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα περὶ τοῦδε καὶ παῖδες Ἑβραίων πεφιλοσοφήκασιν. ἄρ' οὖν οὐχ οὗτος λόγων εἴη ἂν ὁ θεοπρεπέστατος, δυνάμει θεοῦ λογικῇ καὶ πανσόφῳ, μᾶλλον δὲ αὐτῇ σοφίᾳ καὶ αὐτῷ θεοῦ λόγῳ τὴν ἀρχὴν ἀνατιθεὶς τῆς τοῦ παντὸς συστάσεως ἢ τοῖς ἀψύχοις καὶ ἀλόγοις 7.14.3 στοιχείοις; ἀλλὰ γὰρ τοιαῦτα παρ' Ἑβραίοις καὶ τὰ περὶ τῆς τῶν ὄλων ἀρχῆς. σκεψώμεθα δὲ καὶ ἅ περὶ τῆς τῶν λογικῶν συστάσεως, τῶν μετὰ τὴν πρώτην ἀρχὴν, ἐκδιδάσκουσι.

7.15.1 ἰε'. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ

Μετὰ τὴν ἄναρχον καὶ ἀγέννητον θεοῦ τοῦ παμβασιλέως οὐσίαν τὴν οὐκ ἄλλοθεν ἢ ἐκ τοῦ πατρὸς γεγεννημένην ἀρχὴν πρωτότοκόν τε οὖσαν καὶ συνεργὸν τῆς τοῦ πατρὸς βουλῆς πρὸς αὐτόν τε ἀπεικονισμένην διδά7.15.2 σκουσι. ταύτην δὲ τῶν μετὰ ταῦτα γενητῶν ἀπάντων πρωτεύειν, παρ' ὃ καὶ εἰκόνα θεοῦ αὐτὴν καὶ θεοῦ δυνάμιν καὶ θεοῦ σοφίαν καὶ θεοῦ λόγον, ναὶ μὴν καὶ ἀρχιστράτηγον δυνάμεως κυρίου «μεγάλης» τε «βουλῆς ἄγγελον» 7.15.3 ἀποκαλεῖν εἰώθασι. τὰς δὲ μετὰ τήνδε τὴν ἀρχὴν νοεράς καὶ λογικὰς δυνάμεις οὐ λεκτὰς εἶναι ἀνθρώπου φύσει, τοῦ τε πλήθους ἕνεκα τῆς τε κατ' εἶδος διαφορᾶς, πλὴν ὅσον ἐπιβάλλειν δυνατὸν τοῖς παραδείγμασιν ἐκ τῆς τῶν ὀρωμένων ἀναλογίας, ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἄστρων καὶ αὐτοῦ 7.15.4 δὴ οὐρανοῦ ἔνδον ὑφ' ἑαυτῶ τὰ σύμπαντα περιεληφότος. «ἄλλη γὰρ δόξα ἡλίου καὶ ἄλλη σελήνης καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων» φησὶν ὁ θεῖος ἀπό7.15.5 στολος· «ἀστέρα γὰρ ἀστέρος διαφέρειν ἐν δόξῃ». ταύτην πη τοιγαροῦν καὶ τὸν ἐν ἀσωμάτοις καὶ νοεραῖς οὐσίαις κόσμον χρὴ νοεῖν, τὰ πάντα μὲν ἀθρόως ἀπολαβούσης τῆς ἀνεκφράστου καὶ ἀπειρομεγέθους δυνάμεως τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων, δευτερευούσης δὲ μετὰ τὸν πατέρα τῆς δημιουργικῆς ὁμοῦ καὶ φωτιστικῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ λόγου διὸ καὶ φῶς ἀληθινὸν καὶ δικαιοσύνης 7.15.6 ἡλίον Ἑβραίοις φίλον αὐτὸν ὀνομάζουσιν, τρίτης δὲ ἤδη μετὰ τὴν δευτέραν οὐσίαν ἐν χώρᾳ σελήνης καθισταμένης τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὃ καὶ αὐτὸ ἐν τῇ πρώτῃ καὶ βασιλικῇ τῆς τῶν ὄλων ἀρχῆς ἀξία καὶ τιμῇ καταλέγουσιν, εἰς ἀρχὴν τῶν μετὰ ταῦτα γενητῶν, λέγω δὲ τῶν ὑποβεβηκότων καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ χορηγίας ἐπιδεδωμένων, καὶ αὐτοῦ πρὸς τοῦ τῶν ὄλων 7.15.7 ποιητοῦ κατατεταγμένου. ἀλλὰ τοῦτο μὲν, τρίτην ἐπέχον τὴν τάξιν, τοῖς ὑποβεβηκόσι τῶν ἐν αὐτῷ κρειττόνων δυνάμεων ἐπιχορηγεῖ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀντιλαμβάνει παρ' ἐτέρου τοῦ ἢ παρὰ τοῦ θεοῦ λόγου, τοῦ δὴ καὶ ἀνωτέρω καὶ κρείττονος, ὃν δὴ δευτερεύειν ἔφαμεν τῆς ἀνωτάτω καὶ ἀγενήτου φύσεως θεοῦ τοῦ παμβασιλέως· παρ' οὗ δὴ καὶ αὐτὸς ἐπιχορηγούμενος ὁ θεὸς λόγος καὶ ὡσπερ ἐξ ἀνάου πηγῆς θεότητα ἀναβλυστανούσης ἀρυτόμενος τοῖς πᾶσιν ὁμοῦ καὶ δὴ καὶ αὐτῷ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, μᾶλλον ἀπάντων αὐτῷ προσεχεῖ καὶ ἐγγυτάτω ὄντι, ταῖς τε μετὰ τοῦτο νοεραῖς καὶ θείαις δυνάμεσιν ἀθρόως καὶ ἀνεπιφθόνως τῶν τοῦ οἰκείου 7.15.8 φωτὸς μαρμαρυγῶν μεταδίδωσι. τὴν δὲ τῶν ὄλων ἀγέννητον ἀρχὴν, ἀγαθῶν ἀπάντων οὖσαν πηγὴν θεότητός τε καὶ ζωῆς ὁμοῦ καὶ φωτὸς καὶ πάσης ἀρετῆς αἰτίαν καὶ πρώτην γε οὖσαν τῶν πρώτων καὶ ἀρχῶν ἀρχὴν, μᾶλλον δὲ καὶ ἀρχῆς καὶ πρώτου καὶ πάσης ρητῆς τε καὶ καταληπτῆς ἐπινοίας ἐπέκεινα, τὰ μὲν πάντα, ὅσα περ ἐν ἀρρήτοις δυνάμεσι περιεῖληφε, τῷ πρώτῳ γεννήματι κοινωνεῖν μόνῳ, ὡς ἂν μόνῳ οἶῳ τε χωρεῖν καὶ ἀποδέχεσθαι τὴν τοῖς ἄλλοις οὐκ ἐφικτὴν οὐδὲ χωρητὴν τοῦ πατρὸς τῶν ἀγαθῶν 7.15.9 ἀφθονίαν. τὰ δ' ἐν μέρει τοῖς κατὰ μέρος ἀξίοις διὰ τῆς τοῦ δευτέρου διακονίας τε καὶ μεσιτείας κατὰ τὸ ἐκάστῳ ἐφικτὸν ἐμπαρέχειν· ὧν τὰ τέλεια καὶ ἄκρως ἅγια τῷ τρίτῳ μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἄρχοντι δὲ καὶ ἡγουμένῳ τῶν μετέπειτα, διὰ τοῦ υἱοῦ τὰ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπικομιζομένῳ δεδωρῆ7.15.10 σθαι. ἔνθεν οἱ πάντες Ἑβραίων θεολόγοι μετὰ τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν καὶ μετὰ τὴν πρωτότοκον αὐτοῦ σοφίαν τὴν τρίτην καὶ ἁγίαν δυνάμιν, ἅγιον πνεῦμα προσειπόντες, ἀποθειάζουσιν, ὑφ' οὗ καὶ ἐφωτίζοντο θεοφοροῦ7.15.11 μενοι. ἐξῆς δὲ οὐρανῶ καὶ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ «ἀστέρα» φασὶν «ἀστέρος διαφέρειν ἐν δόξῃ.» θνητῇ μὲν οὖν φύσει οὐκ ἔστιν ἀριθμὸν ἄστρων δυνατὸν εὐρεῖν, πλὴν ἀλλὰ τὸν παμβασιλέα θεὸν τὰ Ἑβραίων φασὶ λόγια καὶ τῆς κατ' οὐρανὸν στρατιάς τὰ πλήθη καὶ τὰς προσηγορίας μὴ ἀγνοεῖν· διὸ παρ' αὐτοῖς λέγεσθαι· «ὁ ἀριθμῶν πλήθη ἄστρων καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα 7.15.12 καλῶν». οὕτω δὴ μετὰ τὰ πρώτα τῶν ἐν

ἀσωμάτοις δυνάμεσιν ἐπινοουμένων ἄστρον, φωτὸς νοεροῦ δυνάμει τε καὶ οὐσία διαπρεπόντων, πολλή τις καὶ ἡμῖν ἀπερινόητος διαφορὰ τυγχάνει ἀνήριθμά τε φύλα καὶ γένη, 7.15.13 ἄλλ' οὐ καὶ τῷ τῶν ὄλων ποιητῆ. διὸ καὶ τὸ καταληπτὸν αὐτῶν μόνω τῷ θεῷ παριστάς τις θεολόγων φησί· «Μύριαι μυριάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ καὶ χίλια χιλιάδες παρειστήκεισαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ,» διὰ μὲν τοῦ ἀριθμοῦ δηλῶν τὸ τῷ θεῷ καταληπτὸν αὐτῶν, διὰ δὲ τοῦ ποσοῦ τὸ ἡμῖν ἄπειρον· παρ' ὃ καὶ εἰώθαμεν ὀνομάζειν καθ' ὑπερβολῆς ἔμφρασιν τὰ πολλὰ καὶ ἄπειρα μυρία. 7.15.14 ἄλλος δὲ τις προφήτης περὶ τῆς οὐσίας αὐτῶν διεξιὼν ὧδέ πως τὸν ποιητὴν τῶν ἀπάντων θεολογεῖ, φάσκων· «Κύριε ὁ θεὸς μου, ὡς ἐμεγαλύνθησθαι σφόδρα, ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνεδύσω, ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἰμάτιον, ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέρριν· ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα 7.15.15 καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα.» μή τοι νομίσης τοῦ παρ' ἡμῖν θνητοῦ καὶ γεώδους πυρὸς οὐσίας μετέχειν τὰ δηλούμενα μηδέ γε τῶν ἐξ ἀλόγου φύσεως ἀέρος πνευμάτων· ἄλλ' οἷόν περ καὶ αὐτὸν ὀνομάζουσι τὸν θεόν, ἀσώματον μὲν καὶ ἄῤυλον καὶ αὐτόνουν, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ νοῦν καὶ ὑπὲρ πάντα λόγον ὄντα τὴν φύσιν, τροπικώτερον δὲ καὶ πνεῦμα καὶ πῦρ καὶ φῶς καὶ ἄλλαις τισὶ προσηγορίαις θνηταῖς ἀκοαῖς καταλλήλοις ὀνομαζόμενον, ἀγγέλους δῆτα καὶ ἀρχαγγέλους καὶ πνεύματα καὶ θείας δυνάμεις καὶ στρατιάς οὐρανίους ἀρχάς τε καὶ ἐξουσίας καὶ θρόνους καὶ κυριότητας, ὡς ἂν μυρίους ἐπὶ μυρίοις ἀστέρας τε καὶ φωστῆρας τὰς νοεράς καὶ λογικὰς οὐσίας οἱ θεῖοι λόγοι προσειπόντες, ἄρχειν ἀπάντων καὶ ἐπιστατεῖν τὸν τῆς 7.15.16 «δικαιοσύνης» φασὶν «ἥλιον» καὶ τὸ τούτου σύζυγον ἅγιον πνεῦμα. τὰ δὲ πάντα ἀθρώως αὐτῷ υἱῷ καὶ ἀγίῳ πνεύματι, νοερά τε ζῶα καὶ λογικὰ σὺν καὶ τοῖς κατ' οὐρανὸν φαινομένοις οὐρανόν τε αὐτὸν καὶ ὅσα ἔνδον οὗτος ἐν αὐτῷ περιλαβὼν ἔχει, μόνω τῷ ἐπὶ πάντων θεῷ, τῷ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσι παμβασιλεῖ καὶ πανηγεμόνι καὶ αἰτίῳ τῶν ὄλων, ὡς ἂν δημιουργῶ πάντων ποιητῆ τε καὶ φροντιστῆ τὸν πρόποντα ὕμνον καὶ τὴν προσήκουσαν θεολογίαν ἢ θεία καὶ προφητικὴ γραφὴ νέμειν παρακελεύεται, φάσκουσα· 7.15.17 «Αἰνεῖτε τὸν θεὸν ἐκ τῶν οὐρανῶν, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις, αἰνεῖτε αὐτὸν πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, αἰνεῖτε αὐτὸν πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ, αἰνεῖτε αὐτὸν ἥλιος καὶ σελήνη, αἰνεῖτε αὐτὸν πάντα τὰ ἄστρα καὶ τὸ φῶς, αἰνεῖτε αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν, καὶ τὰ ὕδατα τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα κυρίου, ὅτι αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν. ἔστησεν αὐτὰ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, πρόσταγμα ἔθετο, καὶ οὐ παρελεύσεται.» 7.15.18 Τοιαῦτα καὶ τὰ παρ' Ἑβραίων δόγματα, ἃ τῆς Ἑλλήνων πολυθέου καὶ δαιμονικῆς πλάνης προτετιμήκαμεν, θείας μὲν δυνάμεις ὑπηρετικὰς τοῦ παμβασιλέως θεοῦ καὶ λειτουργικὰς εἰδότες καὶ κατὰ τὸ προσῆκον τιμῶντες, μόνον δὲ θεὸν ὁμολογοῦντες καὶ μόνον ἐκεῖνον σέβοντες, ὃν καὶ αὐτὸς οὐρανὸς καὶ τὰ κατ' οὐρανὸν ἅπαντα τὰ τε ἐπέκεινα οὐρανοῦ σέβειν καὶ ὕμνεῖν καὶ θεολογεῖν ἐδιδάχθη· ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ καὶ πρωτότοκος τῶν ὄλων, ἢ πάντων ἀρχή, τὸν αὐτοῦ πατέρα μόνον ἡγεῖσθαι θεὸν ἀληθῆ καὶ μόνον σέβειν ἡμῖν παρακελεύεται.

7.16.1 Π'. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Ἔπεται καὶ περὶ τῆς ἐναντίας δυνάμεως τίνα ποτὲ τὰ Ἑβραίων λόγια παραδίδωσιν ἐπισκέψασθαι. τὰς μὲν οὖν θείας δυνάμεις, νεύματι τοῦ πατρὸς τῷ σύμπαντι ἐφεστῶσας κόσμῳ, τὰ τε «λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν

ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν» τούς τε ἱεροὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ καὶ ἀρχαγγέλους πᾶσάν τε τὴν διάκονον τῶν ἀγαθῶν νοερὰν οὐσίαν, φωτεινὴν οὖσαν καὶ πάντων ὑπηρέτιν τῶν εἰς ἀνθρώπους ἐκ θεοῦ δωρουμένων ἀγαθῶν, τὸν παμβασιλέα πάντων δορυφορεῖν θεὸν κᾶπειτα, τῶν κατ' οὐρανὸν δίκην ἄστρων, τὸν «ἥλιον» τῆς «δικαιοσύνης» καὶ τὸ σύζυγον αὐτῷ ἅγιον πνεῦμα περιπολεῖν τῆς τε τούτων χορηγίας τοῦ φωτὸς ἀπολαύειν, διὸ καὶ φωστῆρσι τοῖς κατ' οὐρανὸν εἰκότως παραβάλλ7.16.2 λεσθαι· τὴν δὲ ἐκ τούτων παρατετραμμένην καὶ τῆς τῶν κρειττόνων χορείας δι' οἰκείαν φαυλότητα στερομένην σκότος τε ἀντὶ φωτὸς ἀλλαξαμένην ἔμπαλιν ἢ τὰ πρῶτα ταῖς ἀρμοττούσαις τῆ τοῦ τρόπου μοχθηρίᾳ 7.16.3 προσηγορίαις ὀνομάζει. τὸν γοῦν κατάρξαντα τῆς πτώσεως, αὐτῷ τε καὶ ἑτέροις τῆς τῶν κρειττόνων ἀποστασίας γενόμενον αἴτιον, ὡς ἂν διόλου χαμαὶ τῆς τῶν θειοτέρων εὐσεβείας ἐκπεπτωκότα καὶ κακίας μὲν ἰοῦ καὶ δυσσεβείας αὐτὸν αὐτῷ δημιουργὸν ὑποστάντα, σκότους δὲ καὶ ἀλογίας ποιητὴν ἐκ τῆς τοῦ φωτὸς αὐθεκουσίου ἀναχωρήσεως γεγονότα, δράκοντα καὶ ὄφιν μέλανά τε καὶ ἔρπυστικόν, ἰοῦ θανατηφόρου γεννητικὸν θῆρᾶ τε ἄγριον καὶ ἀνθρωποβόρον λέοντα καὶ πάλιν τὸν ἐν ἔρπετοῖς βασιλίσκον ἀπο7.16.4 καλεῖν εἴωθεν. ὑπόθεσιν δ' αὐτῷ φασιν οἱ θεῖοι λόγοι γεγονέναι τῆς ἀποπτώσεως μανίαν φρενῶν καὶ διανοίας ἔκστασιν, ὧδέ πως ὁμοῦ τὴν πτώσιν αὐτοῦ καὶ τὴν φρενοβλάβειαν διηγούμενοι· «Πῶς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἔωσφόρος, ὁ πρῶτ' ἀνατέλλων; συνετρίβη ἐπὶ τὴν γῆν ὁ ἀποστέλλων πρὸς πάντα τὰ ἔθνη. σὺ δὲ εἶπας ἐν τῇ διανοίᾳ σου· εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσομαι, ἐπάνω τῶν ἄστρων τοῦ οὐρανοῦ θήσω τὸν θρόνον μου, ἔσομαι ὅμοιος τῷ 7.16.5 ὑψίστῳ.» καὶ πάλιν· «Τάδε λέγει κύριος, κύριος, ἀνθ' ὧν ὑψώθη ἡ καρδιά σου καὶ εἶπας· θεὸς εἰμι ἐγώ, κατοικίαν θεοῦ κατῴκηκα.» καὶ αὐθις· «Σὺ ἀποσφράγισμα ὁμοιώσεως καὶ στέφανος κάλλους, ἐν τῇ τρυφῇ τοῦ παραδεί7.16.6 σου τοῦ θεοῦ ἐγενήθης, πάντα λίθον χρηστὸν ἐνδέδεσαι» καὶ τὰ ἐξῆς, οἷς ἐπιλέγει· «Ἐν ὄρει ἀγίῳ θεοῦ ἐγενήθης, ἐν μέσῳ λίθων πυρίνων ἐγενήθης, ἄμωμος σὺ ἐν ταῖς ἡμέραις σου, ἀφ' ἧς ἡμέρας σὺ ἐκτίσθης, ἕως εὐρέθη τὰ ἀδικήματα ἐν σοί. ὑψώθη ἡ καρδιά σου ἐπὶ τῷ κάλλει σου, διεφθάρη ἡ ἐπιστήμη σου μετὰ τοῦ κάλλους σου, διὰ πλῆθος ἁμαρτιῶν σου ἐπὶ τὴν γῆν ἔρριψά σε.» 7.16.7 Διὰ δὲ τούτων ἀντικρυς τὴν μετὰ τῶν θειοτέρων δυνάμεων προτέραν τοῦ δηλουμένου διατριβὴν καὶ τὴν ἀπὸ τῶν κρειττόνων δι' οἰκείαν μεγαλαυχίαν καὶ θεομαχίαν ἀπόπτωσιν μεμαθήκαμεν. μυρίον δὲ ἐστὶν ἄλλο γένος ὑπὸ τούτῳ τοῖς παραπλησίοις ἔνοχον πλημμελήμασιν, ὃ τῆς δυσσεβείας χάριν τῆς τῶν εὐσεβῶν ἀποπεσὸν λήξεως ἀντὶ τῆς πάλαι φωτοειδοῦς καὶ θειοτέρας περιβολῆς τῆς τε ἐν τοῖς βασιλείοις τιμῆς καὶ τῆς ἐν μακαρίοις καὶ ἀγγελικοῖς χοροῖς διατριβῆς τὸν ἐφαρμόζοντα τοῖς δυσσεβέσι χῶρον κρίσει δικαίᾳ καὶ ἀποφάσει τοῦ μεγάλου θεοῦ Τάρταρον οἰκεῖν, ὃν ἄβυσσον οἱ θεῖοι λόγοι προσαγορεύουσι, καὶ σκότος οὐ τὸ παρ' ἡμῖν, τὸ δ' ὑπὸ τῶν θείων λογίων 7.16.8 δηλούμενον ἀντικατηλλάξατο. ὧν βραχὺ τι καὶ μικρὸν ἀπόσπασμα, γυμνασίου χάριν τῶν εὐσεβείας ἀθλητῶν ἀμφὶ γῆν καὶ τὸν ὑπὸ σελήνην ἀέρα καταλειφθέν, τῆς ἐν ἀνθρώποις πολυθέου πλάνης κατ' οὐδὲν ἀθεότητος 7.16.9 διαφερούσης συναίτιον γέγονε. τέθειται δὲ καὶ τούτοις ἡ θεία γραφή προσφυεῖς τὰς προσηγορίας, γυμνότερον μὲν, ὅτε πνεύματα πονηρὰ καὶ δαίμονας ἀρχάς τε καὶ ἐξουσίας καὶ κοσμοκράτορας καὶ πνευματικὰ πονηρίας ἐπονομάζει, συμβολικῶς δέ, ὅτε τὸν θεοφιλῆ παρορμᾶ μηδὲν δεδῖττεσθαι τὸ τῶν πολεμίων δαιμόνων στίφος, δι' ὧν φησιν· «Ἐπ' ἀσπίδα καὶ 7.16.10 βασιλίσκον ἐπιβήση, καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα.» δεῖγμα δὲ τούτων τῆς θεοεχθρίας τὸ θέλειν σφᾶς αὐτοὺς θεοὺς ἀναγορεύεσθαι καὶ τὰς ἐπὶ θεῷ τιμὰς εἰς

ἐαυτοὺς ὑφαρπάζειν μαντείας τε πειρᾶσθαι καὶ χρησμοῖς, ὥσπερ τισὶ θελγήτροις καὶ προβολίοις, τοὺς εὐχερεῖς δελεάζειν καὶ τῆς μὲν ἐπὶ τὸν τῶν ὄλων θεὸν ἀνανεύσεως ἀποσπᾶν, κατασύρειν δὲ ἐπὶ τὸν πανώλεθρον τῆς δυσσεβοῦς καὶ ἀθέου δεισιδαιμονίας βυθόν· διὸ προτροπάδην φεύγειν αὐτῶν τὰς ἀπάτας μόνοις Ἑβραίοις ἄνωθεν ἐξ αἰῶνος ἐσπουδάζετο διαρρήδην παιδεύουσιν, ὅτι «πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαι7.16.11 μόνια». νυνὶ δέ, σὺν θεῷ φάναι, διὰ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν εὐαγγελικῆς διδασκαλίας πάντα τὰ πανταχόθεν τῆς οἰκουμένης ἔθνη, δεσμῶν δαιμονικῶν ἀπηλλαγμένα, τὸν θεὸν ἀνυμνεῖ, ὃν δὴ καὶ μόνον ὑπάρχειν σωτῆρα καὶ βασιλέα καὶ θεὸν τῶν ὄλων μεμαθήκαμεν.

7.17.1 ιζ'. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΑΝΘΡΩΠΟΥ ΦΥΣΕΩΣ

Κάνταῦθα πάλιν ἡ μὲν τῶν Φοινίκων καὶ Αἰγυπτίων ζωογονία αὐτόματον εἰσήγε τῶν ἐπὶ γῆς ἀπάντων ζώων τε καὶ ἀνθρώπων τὴν γένεσιν, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὁμοίως φύσιν συντυχικῶς ἀπὸ γῆς προελθεῖν διαγράφουσα κατ' οὐδέν τε τὴν ἄλογον διαφέρειν τῆς λογικῆς ψυχῆς τε καὶ οὐσίας ὑποτιθε7.17.2 μένη. ταῦτα γοῦν ἐδήλουν αἱ προπαρατεθεῖσαι τῶν παρ' αὐτοῖς συγγραφέων λέξεις. παῖδες δὲ πάλιν Ἑβραίων εἰκότως ἡμῖν προτετίμηνται, τὰ περὶ τῆς πρώτης ἀνθρώπων συστάσεως παγκάλως καὶ σοφῶς καὶ ἀληθῶς διελη7.17.3 φότες· ὅτι δὴ τῶν ἐν ἡμῖν τὸ μὲν τι φασὶ θεῖον εἶναι καὶ ἀθάνατον, ἄσαρκον τὴν φύσιν καὶ ἀσώματον, τοῦτο δὲ καὶ τὸν ἀληθῆ τυγχάνειν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν γεγεννημένον, εἶναι δὲ αὐτὸν ἔργον θεοῦ, ἀλλ' οὐ τύχης οὐδ' αὐτομάτου φύσεως, αὐτοῦ δὲ τοῦ τῶν ὄλων αἰτίου, κρίσει θείᾳ βεβουλημένου μηδὲ τὰ κατὰ γῆν νοεράς καὶ λογικῆς οὐσίας ἀμοιρεῖν, ὅπως διὰ πάντων αὐτῶ οὐρανίων τε καὶ αἰθερίων τῶν τε ἐπὶ γῆς λογικῶν καὶ τῆς αὐτοῦ θειότητος ἀντιληπτικῶν ὁ προσήκων ὕμνος ἀναπέμποιτο. 7.17.4 οὕτω δ' οὖν περιέχει τὰ Ἑβραίων λόγια· «Καὶ εἶπεν ὁ θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν.» καὶ πάλιν· «Καὶ ἔλαβεν ὁ θεὸς χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν.» καὶ ταῦτα δὲ πάλιν ὁ Ἑβραῖος ἐρμηνεύει Φίλων, ταῖς ἐκτεθείσαις αὐτοῦ φωναῖς ἔτι καὶ τάδε ἐπιλέγων· 7.18.1 «Ἄλλ' οἱ μὲν ἄλλοι, τῆς αἰθερίου φύσεως τὸν ἡμέτερον νοῦν μοῖραν εἰπόντες εἶναι, συγγένειαν τὴν ἀνθρώπου πρὸς αἰθέρα συνῆψαν. ὁ δὲ μέγας Μωσῆς οὐδενὶ τῶν γεγονότων τῆς λογικῆς ψυχῆς τὸ εἶδος ὁμοίωσεν, ἀλλ' εἶπεν αὐτὴν τοῦ θεοῦ καὶ ἀοράτου πνεύματος ἐκείνου δόκιμον εἶναι νόμισμα, σημειωθὲν καὶ τυπωθὲν σφραγίδι θεοῦ, ἧς ὁ χαρακτήρ ἐστὶν ὁ αἰδῖος λόγος. «ἐνέπνευσε», γὰρ φησιν, «ὁ θεὸς εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν», ὥστε ἀνάγκη πρὸς τὸν ἐκπέμποντα τὸν δεχόμενον ἀπει 7.18.2 κονίζεσθαι. διὸ καὶ λέγεται κατ' εἰκόνα θεοῦ τὸν ἄνθρωπον γενέσθαι, οὐ μὴν κατ' εἰκόνα τινὸς τῶν γεγονότων. ἀκόλουθον οὖν ἦν τῆς ἀνθρώπου ψυχῆς κατὰ τὸν ἀρχέτυπον τοῦ αἰτίου λόγον ἀπεικονισθείσης καὶ τὸ σῶμα ἀνεγερθὲν πρὸς τὴν καθαρωτάτην τοῦ παντὸς μοῖραν, οὐρανόν, τὰς ὄψεις ἀνατεῖναι.» 7.18.3 Ταῦτα μὲν οὕτως. εἰκότως δὴτα καὶ ἡ θεία γραφὴ οὐχ ὡς τὰ λοιπὰ ζῶα γεγονέναι τὸν ἄνθρωπον φησι· τὰ μὲν γὰρ ἀπὸ γῆς προελθεῖν ἐνὶ κελεύσματι τοῦ παμβασιλέως, τὰ δ' ἐκ τῆς ὑγράς οὐσίας ἀναπτῆναι πάλιν αὐτοῦ νεύματι· μόνον δὲ τῶν ἐπὶ γῆς ζώων τὸ θεοφιλέστατον, ἡμᾶς αὐτούς, κατ' εἰκόνα θεοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν τὴν ψυχὴν γεγονέναι· παρ' ὃ καὶ ὁρᾶσθαι ἀρχικὸν καὶ βασιλικὸν τὴν φύσιν μόνον τε τῶν ἐπὶ γῆς εἶναι λογικὸν καὶ δημιουργικὸν καὶ κριτικὸν καὶ

νομοθετικὸν τεχνῶν τε καὶ ἐπιστημῶν καταληπτικόν· εἶναι γὰρ μόνην τὴν ἐν ἀνθρώπῳ ψυχὴν νοεράν καὶ λογικὴν οὐσίαν, ἧς 7.18.4 μὴ μετεῖναι τοῖς ἄλλοις ἐπὶ γῆς ζώοις. διὸ τὰ μὲν θητεύειν καὶ χώραν οἰκετῶν παρέχειν ἀνθρώπῳ, τὸν δὲ οἶα δεσπότην καὶ ἡγεμόνα δουλοῦσθαι καὶ ὑποτάττειν τὰ ῥώμη μὲν σώματος πολὺ κρείττονα, μείονα δὲ τῇ κατὰ τὴν 7.18.5 νοεράν οὐσίαν στερήσει. τοῦτον μὲν οὖν κατ' εἰκόνα φασὶ θεοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν πρὸς αὐτοῦ τοῦ θεοῦ μετὰ τινος διαφορῆς ὑπεροχῆς ὑποστῆναι. διὸ καὶ θεοῦ ἐννοίας εἰς φαντασίαν ἰέναι σοφίας τε καὶ δικαιοσύνης καὶ πάσης ἀρετῆς ἀντιλήψεις ποιεῖσθαι δρόμους τε ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἄστρον ἡμερῶν τε καὶ ὠρῶν κύκλους ἀπαριθμεῖσθαι δυνατῶς ἔχειν, τῆς πρὸς 7.18.6 τὰ ἄνω συγγενείας χάριν, ἣν θνητῶν μόνος ἄνθρωπος ἐπιδείκνυται. τὸ δὲ τούτῳ περιπεπλασμένον ἕξωθεν ἑτερογενὲς μὲν ὑπάρχειν τὴν οὐσίαν καὶ γηγενές, εἶναι δὲ καὶ αὐτὸ θεοῦ ἔργον ἀπὸ γῆς ληφθὲν καὶ εἰς αὐτὴν ὑποστρέφον. διὸ καὶ χρῆναι τούτου μὲν ὅσα καὶ ἀλόγου θρέμματος τὸν δεσπότην ἠχθισμένου φροντίζειν ἄγειν τε πράως αὐτὸ καὶ τρέφειν οἶα δοῦλον, πρὸς ἀνθρωπείου βίου διακονίαν εὖ προσηνωμένον, τὸν δ' εἶσω δεσπότην, ὡς ἂν εὐγενῆ καὶ θεοῦ συγγενῆ τὴν φύσιν, ἐλευθερίοις τρόποις τιμᾶν, ἅτε καὶ 7.18.7 πρὸς τοῦ πάντων αἰτίου τετιμημένον. λέγει δ' οὖν τὰ λόγια ὡς ἄρα τὴν πρώτην ἀνθρώπου φύσιν δυνάμεσι θεαῖσι καὶ ὁμοιώσει θεοῦ κοσμήσας ὁ παμβασιλεὺς ἀρμόδιον οἷς ἐδωρήσατο τὴν πρώτην ἀπεκλήρωσε διατριβὴν 7.18.8 τοῦ βίου ἐν ἀγαθῶν παραδείσῳ, χορείαις συγκαταλέξας θεαῖσι. καὶ τὸν μὲν τάδε ἐν ἀρχαῖς οἶα πανάγαθον αὐτῷ δεδωρησθαι πατέρα, τὸν δ' αὐθεκουσίῳ αἰρέσει τῶν κρειττόνων ἀποπεσεῖν καὶ τὸν θνητὸν χώρον ἀντικαταλλάξαι 7.18.9 σθαι θείας ἐντολῆς ὀλιγωρία. διὸ καὶ μάλιστα προσήκειν εὐσεβείας ἐν πρώτοις ἀντιποιεῖσθαι καὶ τὸ πρώτως πλημμεληθὲν δευτέρως αἰσίοις ἐπιδιορθοῦσθαι σπεύδειν τε ἐπὶ τὴν τῶν οἰκείων ἀναδρομὴν τε καὶ ἀποκατάστασιν. εἶναι γὰρ τέλος ἀνθρώπου φύσεως οὐχ ὧδε ἐπὶ γῆς οὐδ' εἰς φθορὰν 7.18.10 καταστρέφον καὶ ἀπώλειαν, ἀλλ' ἐκεῖσε ὅθεν καὶ ὁ πρῶτος ἀπέσφηλε. διὸ χρῆναι τὸ καθαρὸν αὐθις καὶ τὸ θεοείκελον ἀνακτῆσασθαι τῆς ἐν ἡμῖν νοερᾶς οὐσίας, ἐφ' ἣν προθυμητέον ἀνιέναι παντὶ σθένει πᾶσιν ἀνθρώποις εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς ἐπιμελομένοις. 7.18.11 Τοιαῦτα καὶ τὰ περὶ ἀνθρώπου φύσεως Ἑβραίοις πεφιλοσοφημένα ἄνωθεν, πρὶν ἢ καὶ εἰς ἀνθρώπους παρελθεῖν Ἑλληνας· οἱ χθιζοῖ τινες καὶ κομιδῆ νέοι ἀπὸ γῆς ἀνακύψαντες τά τε βαρβάρων ὑποσυλᾶν διανοηθέντες, καὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις οὐκ ἀπέσχοντο, ὡς προῖων ὁ λόγος αὐτίκα μάλα 7.18.12 ἐπιδείξει. ἀλλ' ἐπεὶ τῶν Ἑβραϊκῶν δογμάτων ἴδιον ἦν τὸ ἓνα τῶν ἀπάντων ποιητὴν νομίζεσθαι τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν αὐτῆς τε τῆς ὑποκειμένης τοῖς σώμασιν οὐσίας, ἣν ὕλην Ἑλλησι προσαγορεύειν φίλον, τούτῳ δὲ μυρίοι βαρβάρων ὁμοῦ καὶ Ἑλλήνων ἐξ ἐναντίας ἔστησαν, οἱ μὲν κακίας πηγὴν τὴν ὕλην εἶναι ἀποφηνάμενοι ἀγένητόν τε ὑπάρχειν, οἱ δὲ τῇ μὲν οἰκείᾳ φύσει ἄποιον καὶ ἀσημάτιστον, τῇ δὲ τοῦ θεοῦ δυνάμει τὸν κόσμον αὐταῖς ποιότησι προσειληφέναι, δεικτέον ὡς πολὺ κρεῖττον ἢ Ἑβραίων ἐπέχει δόξα, μετ' ἀποδείξεως λογικῆς παρισταμένη τῷ προβλήματι καὶ τὸν ἐναντίον λογισμοῖς 7.18.13 ὀρθοῖς ἀποσκευαζομένη λόγον. θήσω δὲ οὐκ ἐμὰς φωνάς, τῶν δὲ πρόσθεν ἡμῶν τὸ δόγμα διηκριβωκότων, καὶ πρώτου γε Διονυσίου, ὃς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Πρὸς Σαβέλλιον αὐτῷ γεγυμνασμένων τάδε περὶ τοῦ προκειμένου γράφει· 7.19.1 ιη'. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΑΓΕΝΗΤΟΝ ΕΙΝΑΙ ΤΗΝ ΥΛΗΝ «Οὐδ' ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ὅσοι οἱ τὴν ὕλην ὡς ἀγένητον ὑποχείριον εἰς διακόσμησιν διδόντες τῷ θεῷ· παθητὴν γὰρ αὐτὴν καὶ τρεπτὴν ὑπάρχουσαν εἴκειν 7.19.2 ταῖς θεοποιήτοις ἀλλοιώσεσι. καὶ πόθεν γὰρ ὑπάρχει τῷ θεῷ καὶ τῇ ὕλῃ τό τε ὅμοιον καὶ τὸ ἀνόμοιον, διασαφείτωσαν. ἑκατέρου γὰρ δεῖ τινα

ἐπινοῆσαι κρείττονα, ὃ μηδὲ θεμιτὸν ἐννοῆσαι περὶ τοῦ θεοῦ. τό τε γὰρ ἀγέννητον, ὅμοιον ἐν ἀμφοτέροις λεγόμενον καὶ ἕτερον νοούμενον παρ' ἐκάτερον, πόθεν ἐν αὐτοῖς 7.19.3 ἐγένετο; εἰ μὲν γὰρ αὐτοαγέννητόν ἐστιν ὁ θεὸς καὶ οὐσία ἐστὶν αὐτοῦ, ὡς ἂν εἴποι τις, ἢ ἀγενησία, οὐκ ἂν ἀγέννητον εἶη ἢ ὕλη οὐ γὰρ ταῦτόν ἐστιν ὁ θεὸς καὶ ἢ ὕλη· εἰ δὲ ἐκάτερον μὲν ἐστὶν ὅπερ ἐστίν, ἢ ὕλη καὶ ὁ θεός, πρόσσεσι δὲ ἀμφοτέροις τὸ ἀγέννητον, δῆλον ὡς ἕτερόν ἐστιν ἐκατέρου καὶ ἀμφοτέρων 7.19.4 πρεσβύτερόν τε καὶ ἀνωτέρω. ἀνατρεπτικὴ δὲ παντελῶς καὶ τοῦ ταῦτα συνυπάρχειν, μᾶλλον δὲ τοῦ τὸ ἕτερον αὐτῶν, τὴν ὕλην, ἐφ' ἑαυτῆς ὑπάρχειν, καὶ 7.19.5 ἢ τῆς ἐναντίας ἕξεως διαφορὰ. εἰπάτωσαν γὰρ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν, ἀμφοτέρων ὄντων ἀγενήτων, ὁ μὲν θεὸς ἀπαθής, ἀτρεπτος, ἀκίνητος, ἐργαστικός, ἢ 7.19.6 δὲ τὰ ἐναντία παθητή, τρεπτή, ἄστατος, μεταποιοιούμενη. καὶ πῶς ἤρμωσαν καὶ συνέδραμον; πότερον κατὰ τὴν τῆς ὕλης φύσιν ἐξοικειώσας ἑαυτὸν ἐτεχνίτευσεν αὐτὴν ὁ θεός; ἀλλὰ τοῦτο γε ἄτοπον ὁμοίως ἀνθρώποις χρυσοχοεῖν καὶ λιθουργεῖν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας τέχνας, ὅσαις ὕλαι μορφοῦσθαι καὶ 7.19.7 τυποῦσθαι δύνανται, χειροκμητεῖν τὸν θεόν. εἰ δὲ οἶαν αὐτὸς ἐβούλετο κατὰ τὴν ἑαυτοῦ σοφίαν ἐποίωσεν τὴν ὕλην, τὸ πολύμορφον καὶ παμποίκιον τῆς δημιουργίας ἑαυτοῦ σχῆμα καὶ τύπον ἐνσφραγιζόμενος αὐτῇ, καὶ εὐφημος καὶ ἀληθής οὗτος ὁ λόγος καὶ προσέτι καὶ τὴν ὑπόστασιν τῶν ὄλων, τὸν θεόν, 7.19.8 ἀγέννητον εἶναι κρατύνει. τῷ γὰρ εἶναι ἀγέννητον ἅμα καὶ τό πῶς εἶναι προσῆψε. πολὺς μὲν οὖν καὶ πρὸς τούτους ὁ λόγος, ἀλλ' οὐ νῦν ἡμῖν πρόκειται· συγκρίσει δὲ τῇ πρὸς τοὺς ἀθεωτάτους πολυθεοὺς εὐφημότεροι οὗτοι.» Ταῦτα μὲν οὖν καὶ ἀπὸ τῶν Διονυσίου. καὶ τῶν Ὀριγένους δὲ ἄκουε· 7.20.1 «Εἰ δέ τιτι προσκόπτει διὰ τοὺς ἀνθρωπίνους τεχνίτας μὴ δύνασθαι παραδέξασθαι τὸν θεὸν χωρὶς ὕλης ἀγενήτου ὑποκειμένης κατασκευάζειν τὰ ὄντα, ἐπεὶ μηδὲ ἀνδριαντοποιὸς χωρὶς χαλκοῦ τὸ ἴδιον ἔργον ποιῆσαι δύναται μηδὲ τέκτων χωρὶς ξύλων μηδὲ οἰκοδόμος χωρὶς λίθων, ζητητέον πρὸς αὐτὸν περὶ δυνάμεως θεοῦ, εἰ θελήσας ὑποστήσας ὅ τι βούλεται ὁ θεός, τῆς θελήσεως αὐτοῦ οὐκ 7.20.2 ἀπορουμένης οὐδὲ ἀτονούσης, οὐ δύναται ὑποστήσας ὃ βούλεται. ᾧ γὰρ λόγῳ τὰς ποιότητας κατὰ πάντας τοὺς πρόνοιαν εἰσάγοντας τῷ ἰδίῳ λόγῳ οὐκ οὔσας ὡς βούλεται εἰς διακόσμησιν τοῦ παντός ὑφίστησι τῇ ἀφάτῳ αὐτοῦ δυνάμει καὶ σοφίᾳ, τούτῳ τῷ λόγῳ καὶ τὴν οὐσίαν ὄσης χρήζει ἱκανὴ ἐστὶν αὐτοῦ 7.20.3 ἢ βούλησις ποιῆσαι γενέσθαι. ἀπορήσομεν γὰρ πρὸς τοὺς οὐ βουλομένους ταῦθ' οὕτως ἔχειν, εἰ μὴ ἀκολουθεῖ αὐτοῖς εὐτυχηκένοι τὸν θεόν, ἀγέννητον εὐρόντα τὴν οὐσίαν, ἢν εἰ μὴ τὸ ἀγέννητον αὐτῷ ὑποβεβληκὸς ἦν, οὐδὲν ἔργον δυνατὸς ἦν ποιῆσαι, ἀλλ' ἔμενον οὐ δημιουργός, οὐ πατήρ, οὐκ εὐεργέτης, οὐκ 7.20.4 ἀγαθός, οὐκ ἄλλο τι τῶν εὐλόγως λεγομένων περὶ θεοῦ. πόθεν δὲ καὶ τὸ μετρεῖν τῆς ὑποκειμένης οὐσίας τὸ τοσόνδε, ὡς διαρκέσαι τῇ τηλικούτου κόσμου ὑποστάσει; οἰονεὶ γὰρ πρόνοιᾳ τις πρεσβυτέρα θεοῦ ἀναγκαίως τὴν ὕλην ἔσται ὑποβεβληκυῖα τῷ θεῷ, προνοουμένη τοῦ τὴν τέχνην τὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτῷ μὴ κενοπαθῆσαι οὐκ οὔσης οὐσίας, ἢ ὁμιλῆσαι δυνάμενος κατεκόσμησε τὸ τηλι 7.20.5 κοῦτον κόσμου κάλλος. πόθεν δὲ καὶ δεκτικὴ γεγένηται πάσης ἧς βούλεται ὁ θεὸς ποιότητος, μὴ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ ἑαυτῷ τοσαύτην καὶ τοιαύτην ποιῆσαν 7.20.6 τος ὅποιαν ἔχειν ἐβούλετο; καθ' ὑπόθεσιν γοῦν ἀποδεξάμενοι τὸ ἀγέννητον εἶναι τὴν ὕλην ταῦτα ἐροῦμεν πρὸς τοὺς τοῦτο βουλομένους· ὅτι εἰ προνοίας οὐχ ὑποβαλλούσης τὴν οὐσίαν τῷ θεῷ τοιαύτη γεγένηται, εἰ πρόνοιᾳ ἦν ὑφε 7.20.7 στῶσα, τί ἂν πλέον πεποιήκει τοῦ αὐτομάτου; καὶ εἰ αὐτός, μὴ οὔσης ὕλης, ἐβούλετο κατασκευάσαι αὐτήν, τί ἂν πλέον ἢ σοφία καὶ ἢ θειότης αὐτοῦ πεποιήκει τοῦ ἐξ ἀγενήτου ὑποστάντος; εἰ γὰρ εὐρίσκεται ταῦτόν γενόμενον ἂν ὑπὸ τῆς προνοίας, ὅπερ καὶ χωρὶς προνοίας ὑπέστη, διὰ τί οὐχὶ καὶ ἐπὶ τοῦ 7.20.8 κόσμου

ἀθετήσομεν τὸν δημιουργὸν καὶ τὸν τεχνίτην; ὥσπερ γὰρ ἄτοπον ἐπὶ τοῦ κόσμου εἰπεῖν οὕτως τεχνικῶς κατεσκευασμένου τὸ χωρὶς τεχνίτου σοφοῦ αὐτὸν τοιοῦτον γεγονέναι, οὕτως καὶ τὸ τὴν ὕλην, τοσαύτην καὶ τοιαύτην καὶ τοιούτως εἰκτικὴν τῷ τεχνίτῃ λόγῳ θεοῦ, ὑφεστηκέναι ἀγενήτως ἐπ' 7.20.9 ἴσης ἐστὶν ἄλογον. πρὸς μέντοι γε τοὺς παραβάλλοντας ὅτι οὐδεὶς δημιουργὸς χωρὶς ὕλης ποιεῖ, λεκτέον ὅτι ἀνομοίως παραβάλλουσι. πρόνοια γὰρ παντὶ τεχνίτῃ ὑποβάλλει τὴν ὕλην ἀπὸ προτέρας τέχνης, ἢ ἀνθρωπίνης ἢ θείας, ἐρχομένην. ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκέσει πρὸς τοὺς διὰ τὸ λέγεσθαι «ἢ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκευάστος» οἰομένους ἀγένητον εἶναι τὴν σωματικὴν φύσιν.» Τοσαῦτα καὶ οὗτος. καὶ ὁ Ἑβραῖος δὲ Φίλων ἐν τῷ Περὶ τῆς προνοίας ταῦτα περὶ τῆς ὕλης διέξεισι· 7.21.1 «Περὶ δὲ τοῦ ποσοῦ τῆς οὐσίας, εἰ δὴ γέγονεν ὄντως, ἐκεῖνο λεκτέον· ἐστοχάσατο πρὸς τὴν τοῦ κόσμου γένεσιν ὁ θεὸς αὐταρκεστάτης ὕλης, ὡς μὴτ' ἐνδέοι μὴδ' ὑπερβάλλοι. καὶ γὰρ ἄτοπον ἦν τοὺς μὲν κατὰ μέρος τεχνίτας, ὅποτε τι δημιουργοῖεν καὶ μάλιστα τῶν πολυτελῶν, τὸ ἐν ὕλαις αὐταρκες σταθμῆσασθαι, τὸν δ' ἀριθμοὺς καὶ μέτρα καὶ τὰς ἐν τούτοις ἰσότητας ἀνευρηκότα μὴ 7.21.2 φροντίσαι τοῦ ἱκανοῦ. λέξω δὲ μετὰ παρρησίας ὅτι οὐτ' ἐλάττονος οὔτε πλείονος οὐσίας ἔδει τῷ κόσμῳ πρὸς κατασκευὴν, ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐγεγένητο τέλειος οὐδ' ἐν πᾶσι τοῖς μέρεσιν ὀλόκληρος, εὖ δὲ δεδημιουργημένος ἐκ τελείας οὐσίας ἀπετελέσθη. πανσόφου γὰρ τὴν τέχνην ἴδιον, πρὶν ἀρξασθαι τινος κατασκευῆς, τὴν ἱκανὴν ἰδεῖν ὕλην. ἄνθρωπος μὲν οὖν κἂν εἰ τῶν ἄλλων τὴν ἐπιστήμην διαφέρει, μὴ δυνάμενος κατὰ τὸ παντελὲς ἐκφυγεῖν τὴν συγγενῆ τῶν θνητῶν πλάνην, ἀπατῶτο ἂν ἴσως περὶ τὴν ποσότητα τῆς ὕλης, ὅποτε τεχνιτεύοι, τοτὲ μὲν ὡς ἐλάττονι προστιθέναι, τοτὲ δὲ ὡς περιττῆς ἀφαιρεῖν· ὁ δὲ πηγὴ τις ὦν ἐπιστημῶν ἐνδέον ἢ περιττεῦον οὐδὲν ἔμελλεν ὑποβάλλεσθαι, μέτροις 7.21.4 ἅτε χρώμενος εἰς ἀκρίβειαν ὑπερφυῶς πεπονημένοις ἅπασιν ἐπαινετοῖς. ὁ δὲ βουλόμενος ἄλλως ὑθλεῖν οὐκ ἂν φθάνοι καὶ τὰ πάντων ἔργα τῶν τεχνιτῶν ἀντία τιθέμενος, ὡς ἀμείνονος τῆς κατασκευῆς ἐπιλαχόντα προσθέσει τινὸς ἢ μειώσει τῶν ἐν ὕλαις; ἀλλὰ γὰρ σοφιστείας μὲν ἔργον εὐρεσιλογεῖν, σοφίας δὲ ἕκαστα διερευνᾶν τῶν ἐν τῇ φύσει.» 7.21.5 Καὶ τὰ μὲν τοῦ Φίλωνος τοῦτον ἐχέτω τὸν τρόπον. Μαξίμῳ δὲ τῆς Χριστοῦ διατριβῆς οὐκ ἀσήμῳ ἀνδρὶ καὶ λόγος οἰκεῖος συγγέγραπται ὁ Περὶ τῆς ὕλης. ἐξ οὗ μοι δοκῶ μέτρια χρησίμως παραθήσεσθαι εἰς ἀκριβῆ τοῦ προβλήματος ἔλεγχον·

7.22.1 1ῆ'. ΟΤΙ ΜΗ ΑΓΕΝΗΤΟΣ Η ΥΛΗ ΜΗΔΕ ΚΑΚΩΝ ΑΙΤΙΑ

«Ὅτι μὲν ἀδύνατον ὑπάρχειν ἀγένητα δύο ἅμα οὐδὲ σὲ ἀγνοεῖν νομίζω, εἰ καὶ τὰ μάλιστα δοκεῖς προλαβὼν τοῦτο προστεθεικέναι τῷ λόγῳ, τὸ πάντως ἐξ ἀνάγκης τὸ ἕτερον δεῖν λέγειν, ἢ ὅτι κεχώρισται τῆς ὕλης ὁ θεὸς ἢ αὖ πάλιν 7.22.2 ὅτι ἀμέριστος αὐτῆς τυγχάνει. εἰ μὲν οὖν ἠνώσθαι τις αὐτὸν εἰπεῖν ἐθέλοι, ἐν τὸ ἀγένητον λέξει· ἐκάτερον γὰρ τούτων μέρος ἔσται τοῦ πλησίον· ἀλλήλων δὲ μέρη τυγχάνοντα οὐκ ἔσται ἀγένητα δύο, ὡς οὐδὲ διάφορα μέρη κατακερματίζομεν εἰς πολλὰ γενητά, ἀλλ' ἢ ὡς ὁ λόγος ἀπαιτεῖ, ἐν τι γενητὸν τὸν ἄνθρωπον πολυμερὲς πρὸς τοῦ θεοῦ γεγονέναι φαμέν. οὕτως ἀνάγκη, εἰ μὴ κεχώρισται 7.22.3 τῆς ὕλης ὁ θεός, ἐν τὸ ἀγένητον εἶναι λέγειν. εἰ δὲ κεχωρίσθαι φήσει τις, ἀνάγκη εἶναι τι τὸ ἀνά μέσον ἀμφοτέρων, ὅπερ καὶ τὸν χωρισμὸν αὐτῶν δείκνυσιν. ἀδύνατον γὰρ ἐν διαστάσει ἐξετάζεσθαι τι ἀπὸ τινος, οὐκ ὄντος ἐτέρου καθ' ὃ ἢ διάστασις ἐκατέρου γίνεται. ὅπερ οὐ μέχρι τούτου ἴσταται καὶ μόνου, ἀλλὰ καὶ 7.22.4 πλείστων ὄσων. ὄν γὰρ ἐπὶ τῶν δύο ἀγενήτων εἴπομεν λόγον,

τοῦτον ἐξ ἀνάγκης ὁμοίως προχωρεῖν, εἰ τὰ ἀγένητα δοθείη τρία. καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων ἐροίμην ἂν εἰ κεχώρισται ἀλλήλων ἢ αὐτὸν πάλιν ἕκαστον ἦνωται τῷ πλησίον. 7.22.5 εἰ μὲν γὰρ ἦνωσθαί τις εἰπεῖν ἐθέλοι, τὸν αὐτὸν ἀκούσει τῷ πρώτῳ λόγον· εἰ δ' αὐτὸν πάλιν κεχώρισται, οὐ φεύζεται τὴν ἐξ ἀνάγκης τοῦ χωρίζοντος ὑπόστα 7.22.6 σιν. ἂν δὲ ἄρα τις καὶ τρίτον εἶναι λέξη λόγον ὡς ἀρμόζοντα περὶ τῶν ἀγενήτων λέγεσθαι, τουτέστι τὸ μὴ κεχώρισθαι τῆς ὕλης τὸν θεὸν μήτ' αὐτὸν πάλιν ὡς μέρει ἦνωσθαι, εἶναι δὲ καθάπερ ἐν τόπῳ τῇ ὕλῃ τὸν θεὸν ἢ καὶ τὴν ὕλην ἐν τῷ θεῷ, τὸ συνέχον ἀκουέτω, ὅτι ἐὰν τόπον τοῦ θεοῦ τὴν ὕλην εἴπωμεν, ἐξ ἀνάγκης αὐτὸν καὶ χωρητὸν λέγειν δεῖ καὶ πρὸς τῆς ὕλης περιγραφόμενον. 7.22.7 ἀλλὰ μὴν καὶ ὁμοίως αὐτὸν τῇ ὕλῃ ἀτάκτως φέρεσθαι, μὴ ἴστασθαί τε μηδὲ μένειν αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ ἀνάγκη, τοῦ ἐν ᾧ ἐστὶν ἄλλοτ' ἄλλως φερομένου. πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐν χεῖροσι γεγονέναι τὸν θεὸν εἰπεῖν ἀνάγκη. εἰ γὰρ ἦν ποτε ἄκοσμος ἢ ὕλη, ἐκόσμησε δὲ αὐτὴν εἰς τὸ κρεῖττον τρέψαι προαιρούμενος, ἦν 7.22.8 ποτε ὅτε ἐν ἀκοσμήτοις ἦν ὁ θεός. δικαίως δ' ἂν καὶ τοῦτον ἐροίμην τὸν λόγον, πότερον ἐπλήρου τὴν ὕλην ὁ θεὸς ἢ ἐν μέρει τινὶ τῆς ὕλης ἦν. εἰ μὲν οὖν ἐν μέρει τινὶ τῆς ὕλης εἰπεῖν τις ἐθέλοι τὸν θεόν, πλεῖστον ὅσον μικρότερον τῆς ὕλης λέγει, εἰ δὲ μέρος αὐτῆς ὅλον ἐχώρησεν αὐτόν· εἰ δ' ἐν πάσῃ εἶναι λέγοι τῇ ὕλῃ, πῶς ταύτην ἐδημιούργει φρασάτω. ἀνάγκη γὰρ ἢ συστολήν τινα τοῦ θεοῦ λέγειν, ἥς γενομένης ἐδημιούργει ἐκεῖνο ἀφ' οὗ ὑπεχώρησεν, ἢ καὶ ἑαυτὸν 7.22.9 τῇ ὕλῃ συνδημιουργεῖν, οὐκ ἔχοντα ὑποχωρήσεως τόπον. εἰ δὲ τὴν ὕλην ἐν τῷ θεῷ εἶναί τις λέξει, ὁμοίως ἐξετάζειν δεῖ πότερον ὡς διισταμένου αὐτοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ καί, ὡσπερ ἐν ἀέρι ζῶων ὑπάρχει γένη, διαιρουμένου καὶ μεριζομένου αὐτοῦ εἰς ὑποδοχὴν τῶν γινομένων ἐν αὐτῷ, ἢ ὡς ἐν τόπῳ, τουτέστιν ὡσπερ 7.22.10 ἐν γῆ ὕδωρ. εἰ μὲν γὰρ εἴπομεν ὡς ἐν ἀέρι, μεριστὸν ἀνάγκη τὸν θεὸν εἰπεῖν· εἰ δ' ὡσπερ ἐν γῆ τὸ ὕδωρ, ἦν δὲ ἄτακτος ἢ ὕλη καὶ ἀκόσμητος, πρὸς δὲ τούτοις ἔχουσα καὶ κακά, τὸν θεὸν λέγειν ἀνάγκη τόπον εἶναι τῶν ἀκοσμήτων καὶ τῶν κακῶν. ὅπερ οὐκ εὐφημον εἶναί μοι δοκεῖ, ἐπισημῶς δὲ μάλλον. ὕλην γὰρ εἶναι θέλεις, ἵνα μὴ τῶν κακῶν ποιητὴν εἴπῃς τὸν θεόν, καὶ τοῦτο 7.22.11 φεύγειν προαιρούμενος δοχεῖον αὐτὸν τῶν κακῶν εἶναι λέγεις. εἰ μὲν οὖν τὴν ὕλην ἐκ τῶν ὑποστάντων γενητῶν ὑπονοεῖν ἀγένητον ὑπάρχειν ἔλεγε, πολὺν ἂν περὶ αὐτῆς ἐποησάμην λόγον εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἀδύνατον ὑπάρχειν αὐτὴν ἀγένητον· ἐπεὶ δὲ τὴν τῶν κακῶν γένεσιν αἰτίαν ἔφησθα εἶναι τῆς τοιαύτης ὑπονοίας, διὰ τοῦτ' ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τούτων ἔρχεσθαί μοι δοκῶ. φανεροῦ γὰρ γενομένου τοῦ λόγου καθ' ὃν τρόπον ἐστὶ τὰ κακά καὶ ὅτι οὐχ οἷόν τέ ἐστὶν ἀναίτιον τῶν κακῶν εἰπεῖν τὸν θεὸν ἐκ τοῦ ὕλην αὐτῷ ὑποτιθέναι, 7.22.12 τὴν τοιαύτην ὑπόνοιαν ἀναιρεῖσθαί μοι δοκεῖ. φῆς τοίνυν ἄποιον ὕλην συνυπάρχειν τῷ θεῷ, ἐξ ἧς τὴν τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσιν ἐδημιούργησεν. Οὕτω μοι δοκεῖ. 7.22.13 Οὐκοῦν εἰ ἄποιος ἐτύγχανεν ἢ ὕλη, γέγονε δὲ κόσμος πρὸς τοῦ θεοῦ, ἐν δὲ τῷ κόσμῳ αἱ ποιότητες, τῶν ποιοτήτων ποιητῆς γέγονεν ὁ θεός. Οὕτως ἔχει. 7.22.14 Ἐπεὶ δὲ σου καὶ λέγοντος ἔμπροσθεν ἤκουον ὡς ἀδύνατον ἐξ οὐκ ὄντων γίνεσθαί τι, πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἀπόκριναί τὴν ἐμὴν· δοκεῖ σοι τὰς τοῦ κόσμου ποιότητας μὴ ἐξ ὑποκειμένων ποιοτήτων γεγονέναι; Δοκεῖ. Ἔτερον δὲ τι παρὰ τὰς οὐσίας ὑπάρχειν αὐτάς; Οὕτως ἔχει. 7.22.15 Εἰ οὖν μὴ ἐξ ὑποκειμένων ποιοτήτων τὰς ποιότητας ἐδημιούργησεν ὁ θεὸς μήτε ἐκ τῶν οὐσιῶν, τῷ μηδὲ οὐσίας αὐτάς εἶναι, ἐκ μὴ ὄντων αὐτάς ὑπὸ τοῦ θεοῦ γεγονέναι εἰπεῖν ἀναγκαῖον. ὅθεν περιττῶς ἐδόκει μοι λέγειν ἀδύνατον 7.22.16 εἶναι δοξάζειν ἐξ οὐκ ὄντων γεγονέναι τι πρὸς τοῦ θεοῦ. ἀλλ' ὁ μὲν περὶ τούτου λόγος ὧδε ἐχέτω. καὶ γὰρ παρ' ἡμῖν θεωροῦμεν ἀνθρώπους ἐξ οὐκ ὄντων ποιοῦντάς τινα, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα δοκοῦσι ποιεῖν ἕν τι, οἷον ἐπὶ τῶν ἀρχιτεκτόνων τὸ

παράδειγμα λάβωμεν. καὶ γὰρ οὗτοι ποιοῦσι πόλεις οὐκ ἐκ πόλεων 7.22.17 καὶ ναοὺς ὁμοίως οὐκ ἐκ ναῶν. εἰ δ', ὅτι τούτοις οὐσίαι ὑπόκεινται, οἷοι ἐξ ὄντων αὐτοὺς ταῦτα ποιεῖν, σφάλλη τῷ λόγῳ. οὐδὲ γὰρ ἡ οὐσία ἐστὶν ἡ ποιοῦσα τὴν πόλιν ἢ αὐτὴν πάλιν τοὺς ναοὺς, ἀλλ' ἡ περὶ τὴν οὐσίαν τέχνη· ἡ δὲ τέχνη οὐκ ἐξ ὑποκειμένης τινὸς ἐν ταῖς οὐσίαις τέχνης γίνεται, ἀλλ' ἐξ οὐκ οὐσίας ἐν 7.22.18 αὐταῖς γίνεται. ἀπαντήσῃν δέ μοι δοκεῖς οὕτως τῷ λόγῳ, ὅτι ὁ τεχνίτης ἐξ ἧς ἔχει τέχνης τὴν ἐν τῇ οὐσίᾳ τέχνην ποιεῖ. πρὸς δὲ τοῦτο λέγεσθαι τοῦτ' εὖ ἔχειν μοι δοκεῖ, ὅτι οὐδὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐκ τινος ὑποκειμένης τέχνης γίνεται. οὐ γὰρ ἔνεστιν αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς οὐσαν δοῦναι τὴν τέχνην· τῶν γὰρ συμβεβηκότων 7.22.19 τῶν ἐστὶ καὶ τῶν τότε τὸ εἶναι λαμβανόντων, ὁπότεν ἐν οὐσίᾳ γίνονται. ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος καὶ χωρὶς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἔσται· ἡ δ' οὐκ ἔσται, ἐὰν μὴ πρότερον ἄνθρωπος ἦ. ὅθεν τὰς τέχνας ἐξ οὐκ ὄντων εἰς ἀνθρώπους πεφυκέναι γίνεσθαι λέγειν ἀναγκαῖον. εἰ τοίνυν τοῦτο οὕτως ἔχον ἐπ' ἀνθρώπων ἐδείξαμεν, πῶς οὐχὶ προσῆκε τὸν θεὸν μὴ μόνον ποιότητος ἐξ οὐκ ὄντων φάναι δύνασθαι ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ οὐσίας; τῷ γὰρ δυνατὸν φανῆναι γίνεσθαι τι ἐξ οὐκ ὄντων 7.22.20 τῶν τὸ καὶ τὰς οὐσίας οὕτως ἔχειν δείκνυται. ἐπεὶ δὲ πόθος ἐστὶ σοι περὶ τῆς τῶν κακῶν γενέσεως ζητεῖν, ἐπὶ τὸν τούτων ἐλεύσομαι λόγον. καὶ σου βραχέα πυθέσθαι βούλομαι· τὰ κακὰ πότερον οὐσίαι σοι δοκοῦσιν εἶναι ἢ ποιότητες οὐσιῶν; Ποιότητας οὐσιῶν εὖ ἔχειν λέγειν μοι δοκεῖ. 7.22.21 Ἡ δὲ ὕλη ἄποιος ἦν καὶ ἀσχημάτιστος; Οὕτως προλαβὼν ἐξεῖπον τῷ λόγῳ. Οὐκοῦν εἰ τὰ κακὰ ποιότητες ὑπάρχουσιν οὐσιῶν, ἡ δὲ ὕλη ἄποιος ἦν, τῶν δὲ ποιότητων ποιητὴν εἶπας τὸν θεὸν εἶναι, ἔσται καὶ τῶν κακῶν δημιουργὸς ὁ θεός, ὅτε τοίνυν οὐδ' οὕτως ἀναίτιον τῶν κακῶν δυνατὸν εἰπεῖν τὸν θεόν, ὕλην αὐτῷ προσάπτειν περιττὸν εἶναί μοι δοκεῖ. εἰ δέ τι πρὸς ταῦτα λέγειν ἔχεις, ἄρχου τοῦ λόγου. 7.22.22 Εἰ μὲν ἐκ φιλονεικίας ἡμῖν ἡ ζήτησις ἐγένετο, οὐκ ἂν δεύτερον περὶ τῶν κακῶν ἠξίου ὀρίζεσθαι· ἐπεὶ δὲ φιλίας ἔνεκα μᾶλλον καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ὠφελείας τὴν ἐξέτασιν ποιούμεθα τῶν λόγων, ἄνωθεν περὶ τούτων ὀρίζεσθαι ἀξιῶ συγχωρεῖν. Τὴν μὲν προαίρεσιν τὴν ἐμὴν ἐκ πολλοῦ σοι φανεράν εἶναι δοκῶ καὶ τὴν ἐν τοῖς λόγοις σπουδὴν, ὅτι οὐ πιθανῶς εἰπὼν ψεῦδος νικῆσαι θέλω, ἀλλὰ δειχθῆναι τὴν ἀλήθειαν μετὰ ἀκριβοῦς ἐξετάσεως, καὶ σὲ δὲ οὕτως διακεῖσθαι σαφῶς ἐπίσταμαι· ὅθεν οἶω τρόπῳ χρώμενος νομίζεις δύνασθαι τὸ ἀληθὲς εὔρειν, τούτῳ χρῆσαι μηδὲν δυσωπούμενος. οὐ γὰρ σεαυτὸν ὠφελήσεις μόνον χρησάμενος τῷ κρείττονι, ἀλλὰ πάντως κάμει περὶ ὧν ἀγνοῶ. 7.22.23 Σαφῶς παραστήναί μοι δοκεῖ καὶ τὰ κακὰ οὐσίας ὑπάρχειν τινάς· οὐδὲ γὰρ ἐκτὸς οὐσιῶν αὐτὰ ὄντα βλέπω. Ἐπεὶ τοίνυν, ὦ οὗτος, καὶ τὰ κακὰ οὐσίας εἶναι λέγεις, ἀνάγκη τὸν τῆς οὐσίας ἐξετάζειν λόγον. δοκεῖ σοι τὴν οὐσίαν σωματικὴν τινα σύστασιν εἶναι; Δοκεῖ. 7.22.24 Ἡ δὲ σωματικὴ σύστασις αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς ὑπάρχει οὐ δεομένη τινός, οὗ γενομένου τὸ εἶναι λήψεται; Οὕτως ἔχει. 7.22.25 Δοκεῖ δέ σοι τὰ κακὰ ἐνεργείας εἶναι τινος; Οὕτω μοι φαίνεται. 7.22.26 Αἱ δὲ ἐνεργεῖαι τότε τὸ εἶναι λαμβάνουσιν, ὁπότεν ὁ ἐνεργῶν παρῆ; Οὕτως ἔχει. 7.22.27 Οὐκ ὄντος δὲ τοῦ ἐνεργοῦντος, οὐδ' ὅπερ ἐνεργεῖ ἔσται ποτέ; Οὐκ ἔσται. 7.22.28 Οὐκοῦν εἰ ἡ οὐσία σωματικὴ τίς ἐστὶ σύστασις, ἡ δὲ σωματικὴ σύστασις οὐ δεῖται τινος, ἐν ᾧ γενομένη τὸ εἶναι λήψεται, τὰ δὲ κακὰ ἐνεργεῖαι ὑπάρχουσιν τινος, αἱ δὲ ἐνεργεῖαι δέονταί τινος, ἐν ᾧ γενόμεναι τὸ εἶναι λαμβάνουσιν, οὐκ 7.22.29 ἔσσονται οὐσίαι τὰ κακὰ. εἰ δὲ οὐσίαι τὰ κακὰ, κακὸν δὲ ὁ φόνος, οὐσία ἔσται ὁ φόνος· ἀλλὰ μὴν ὁ φόνος ἐνεργεῖα ὑπάρχει τινός, οὐκ ἔστιν ἄρα οὐσία ὁ φόνος. εἰ δὲ τὰ ἐνεργοῦντα οὐσίαν εἶναι θέλεις, σύμφημι κἀγώ. οἷον ἄνθρωπος ὁ φονεύς, καθ' ὃν μὲν λόγον ἄνθρωπός ἐστιν, ὑπάρχει οὐσία· ὁ δὲ φόνος ὃν ποιεῖ 7.22.30 οὐκ ἔστιν οὐσία, ἀλλ' ἔργον τῆς οὐσίας. λέγομεν δὲ τὸν ἄνθρωπον ποτε

μὲν κακὸν διὰ τὸ φονεύειν, ποτὲ δ' αὖ πάλιν διὰ τὸ εὐεργετεῖν ἀγαθόν. καὶ προσπλέκεται ταῦτα τὰ ὀνόματα τῇ οὐσίᾳ ἐκ τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ, ἅτινα οὐκ ἔστιν αὐτῇ· οὔτε γὰρ ὁ φόνος ἔστιν ἡ οὐσία οὔτ' αὖ πάλιν ἡ μοιχεία οὔτε τι τῶν ὁμοίων κακῶν· ἀλλ' ὡσπερ ἀπὸ τῆς γραμματικῆς ὁ γραμματικὸς λέγεται καὶ ἀπὸ τῆς ῥητορικῆς ὁ ῥήτωρ καὶ ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς ὁ ἰατρός, τῆς οὐσίας οὔτ' ἰατρικῆς οὔσης οὔτε μὴν ῥητορικῆς οὔτε γραμματικῆς, ἀλλ' ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ τὴν προσηγορίαν λαμβανούσης, ἀφ' ὧν οὕτως ὀνομάζεσθαι δοκεῖ οὐδ' ὀπότερον αὐτῶν οὔσα, ὁμοίως μοι φαίνεται καὶ ἀπὸ τῶν δοκούντων εἶναι κακῶν τὴν οὐσίαν ὄνομα προσλαμβάνειν οὐδ' ὀπότερον οὔσαν αὐτῶν. 7.22.31 καὶ μοι ὁμοίως ἐπινόησον, εἴ τινα ἕτερον ἀναπλάττεις ἐν τῷ νῶ τῶν κακῶν τοῖς ἀνθρώποις αἴτιον, ὡς κάκεϊνος, καθὸ ἐν τούτοις ἐνεργεῖ καὶ ὑποβάλλει ποιεῖν τὰ κακά, ἔστι καὶ αὐτὸς κακὸς ἐξ ὧν ποιεῖ. διὰ τοῦτο γὰρ κάκεϊνος κακὸς εἶναι λέγεται, ὅτι τῶν κακῶν ἔστι ποιητῆς. ἂ δέ τις ποιεῖ, οὐκ ἔστιν αὐτός, ἀλλ' αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ, ἀφ' ὧν τὴν προσηγορίαν τοῦ κακὸς λέγεσθαι λαμβάνει. 7.22.32 εἰ γὰρ αὐτὸν ὑπάρχειν εἴπομεν ἂ ποιεῖ, ποιεῖ δὲ φόνους καὶ μοιχείας καὶ κλοπὰς καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια, αὐτὸς ἔσται ταῦτα· εἰ δὲ ταῦτ' ἔστιν αὐτός, ταῦτα δ' ὅτε γίνεται τὴν σύστασιν ἔχει, οὐ γινόμενα δὲ καὶ τοῦ εἶναι παύεται, γίνεται δὲ ταῦτα πρὸς ἀνθρώπων, ἔσσονται τούτων οἱ ἀνθρώποι ποιηταὶ καὶ 7.22.33 τοῦ εἶναι καὶ τοῦ μηκέτ' εἶναι αἴτιοι. εἰ δὲ ταῦτα ἐνεργείας αὐτοῦ φῆς, ἐξ ὧν ποιεῖ τὸ κακὸς εἶναι ἔχει, οὐκ ἐξ ὧν ἔστιν οὐσία. κακὸν δὲ εἴπομεν λέγεσθαι ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων τῇ οὐσίᾳ, ἅτινα οὐκ ἔστιν ἡ οὐσία, ὡς ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς 7.22.34 ὁ ἰατρός. εἰ δὲ ἐξ ὧν ἐνεργεῖ κακός, ὑπάρχει κακός, ἂ δὲ ἐνεργεῖ ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαμβάνει, ἥρξατο κάκεϊνος εἶναι κακός, ἥρξατο δὲ καὶ ταυτὶ τὰ κακά. εἰ δὲ οὕτως ἔχει, οὐκ ἔσται ἀνάρχως κακὸς οὐδὲ ἀγένητα τὰ κακά τῷ γενητᾷ πρὸς αὐτοῦ εἶναι φάναι. 7.22.35 Τὸν μὲν πρὸς τὸν ἐταῖρον, ὦ φίλε, λόγον ἰκανῶς μοι πεποικέναι δοκεῖς· ἐξ ὧν γὰρ προὔλαβε τῷ λόγῳ, ἐκ τούτων συνάγειν ἔδοξας καλῶς. ὡς ἀληθῶς γάρ, εἰ ἄποιος ἐτύγχανεν ἡ ὕλη, τῶν δὲ ποιότητων δημιουργὸς ὑπάρχει ὁ θεός, 7.22.36 ποιότητες δὲ τὰ κακά, τῶν κακῶν ἔσται ποιητῆς ὁ θεός. οὗτος μὲν οὖν ὁ λόγος πρὸς ἐκεῖνον εἰρήσθω καλῶς, ἐμοὶ δὲ ψεῦδος δοκεῖ τὴν ὕλην ἄποιον εἶναι λέγειν· οὐδὲ γὰρ ἔνεστιν εἰπεῖν περὶ ἡστινοσοῦν οὐσίας ὡς ἔστιν ἄποιος. καὶ γὰρ ἐν ᾧ ἄποιον εἶναι λέγει, τὴν ποιότητα αὐτῆς μηνύει, ὁποῖα ἔστιν ἡ 7.22.37 ὕλη διαγραφόμενος, ὅπερ ἔστιν ποιότητος εἶδος. ὅθεν, εἴ σοι φίλον ἔστιν, ἄνωθεν ἔχου πρὸς ἐμὲ τοῦ λόγου. ἐμοὶ γὰρ ἡ ὕλη ἀνάρχως ποιότητος ἔχειν δοκεῖ. οὕτως γὰρ καὶ τὰ κακά ἐκ τῆς ἀπορροίας αὐτῆς εἶναι λέγω, ἵνα τῶν κακῶν ὁ μὲν θεὸς ἀναίτιος ᾗ, τούτων δὲ ἀπάντων ἡ ὕλη αἰτία. 7.22.38 Τὴν μὲν προθυμίαν τὴν σὴν ἀποδέχομαι, ὦ φίλε, καὶ σου τὴν ἐν τοῖς λόγοις σπουδὴν ἐπαινῶ. προσῆκε γὰρ ὡς ἀληθῶς ἕκαστον τῶν φιλομαθῶν μὴ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε συγκατατίθεσθαι τοῖς λεγομένοις, ἀλλ' ἀκριβῆ ποιεῖσθαι τὴν ἐξέτασιν τῶν λόγων. οὐδὲ γὰρ εἰ ὁ προσζητῶν παρὰ λόγον ὀρισάμενος ἀφορμὴν παρέσχε τῷ προσδιαλεγόμενῳ συνάγειν ὡς θέλει, τοῦτο καὶ τὸν ἀκροατὴν πείσει, ἀλλ' εἴ τι δοκεῖ δυνατόν εἶναι λέγεσθαι καλῶς, τοῦτο λέξει· παρ' ὃ δυοῖν θάτερον ἔσται· ἢ γὰρ καὶ πρὸς ὃ κινεῖσθαι δοκεῖ ἀκούσας τέλεον ὠφελῆ. 7.22.39 θήσεται, ἢ τὸν προσδιαλεγόμενον ἐλέγξει οὐ τάληθῆ λέγοντα. οὐ δοκεῖς δὲ μοι δεόντως εἰρηκέναι τὴν ὕλην ἄνωθεν ποιότητος ἔχειν. εἰ γὰρ τοῦθ' οὕτως ἔχει, τίνας ἔσται ποιητῆς ὁ θεός; εἴτε γὰρ οὐσίας ἐροῦμεν, προεῖναι ταύτην 7.22.40 φαμέν· εἴτ' αὖ πάλιν ποιότητων, καὶ ταύτας ὑπάρχειν. οὐκοῦν οὐσίας τε οὔσης καὶ ποιότητων περιττὸν εἶναι μοι δοκεῖ δημιουργὸν λέγειν τὸν θεόν. ἵνα δὲ μὴ ἐμαυτῷ κατασκευάζειν τινὰ δόξω λόγον, ἀπόκρινα νῦν ἐρωτώμενος, τί νι τρόπῳ δημιουργὸν εἶναι φῆς τὸν θεόν; πότερον ὅτι τὰς οὐσίας ἔτρεψεν εἰς τὸ

μηκέθ' ὑπάρχειν ἐκείνας αἴπερ ἦσαν ποτε, ἀλλ' ἑτέρας παρ' αὐτὰς γενέσθαι, ἢ ὅτι τὰς μὲν οὐσίας ἐφύλαξεν ἐκείνας αἴπερ ἦσαν πρὸ τούτου, τὰς δὲ ποιότητας ἔτρεψεν αὐτῶν; 7.22.41 Οὐ τι μοι δοκεῖ ἀλλαγὴν τινα οὐσιῶν γεγονέναι· καὶ γὰρ ἄτοπον τοῦτο λέγειν μοι φαίνεται· τροπὴν δὲ τινα τῶν ποιοτήτων γεγονέναι φημί, καθ' ἣν δημιουργὸν εἶναι λέγω τὸν θεόν, καὶ ὡσπερ εἰ τύχοι λέγειν ἐκ λίθων οἰκίαν γεγονέναι, ἐφ' ᾧ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὡς οὐκέτι λίθοι μένουσι τῇ οὐσίᾳ, οἰκία 7.22.42 γενόμενοι οἱ λίθοι. τῇ γὰρ ποιότητι τῆς συνθέσεως τὴν οἰκίαν γεγονέναι φημί, τραπέισης δηλονότι τῆς προτέρας τῶν λίθων ποιότητος. οὕτω μοι δοκεῖ καὶ τὸν θεόν, ὑπομενούσης τῆς οὐσίας, τροπὴν τινα τῶν ποιοτήτων αὐτῆς πεποιηκέναι, καθ' ἣν τὴν τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσιν πρὸς τοῦ θεοῦ γεγονέναι λέγω. 7.22.43 Ἐπεὶ τοίνυν τροπὴν τινα τῶν ποιοτήτων πρὸς τοῦ θεοῦ γεγονέναι φῆς, ἀπόκριναί μοι βραχέα πυθέσθαι προαιρουμένω. λέγε δὴ εἰ ὁμοίως καὶ σοὶ δοκεῖ τὰ κακὰ ποιότητας εἶναι τῶν οὐσιῶν; Δοκεῖ. 7.22.44 Ἄνωθεν δὲ ἦσαν αἱ ποιότητες αὗται ἐν τῇ ὕλῃ, ἢ ἀρχὴν ἔσχον τοῦ εἶναι; Συνεῖναί φημι ἀγενήτως τῇ ὕλῃ ταυτασὶ τὰς ποιότητας. 7.22.45 Οὐχὶ δὲ τὸν θεὸν φῆς τροπὴν τινα τῶν ποιοτήτων πεποιηκέναι; Τοῦτό φημι. 7.22.46 Πότερον οὖν εἰς τὸ κρεῖττον ἢ εἰς τὸ χεῖρον; Εἰς τὸ κρεῖττον λέγειν μοι δοκεῖ. 7.22.47 Οὐκοῦν εἰ ποιότητες τῆς ὕλης τὰ κακὰ, τὰς δὲ ποιότητας αὐτῆς εἰς τὸ κρεῖττον ἔτρεψεν ὁ θεός, πόθεν τὰ κακὰ ζητεῖν ἀνάγκη; οὐ γὰρ ἔμειναν αἱ ποιότητες ὅποιαί ποτ' ἦσαν τῇ φύσει. ἢ εἰ μὲν πρότερον οὐκ ἦσαν ποιότητες κακαί, ἐκ δὲ τοῦ τραπῆναι πρὸς τοῦ θεοῦ τὰς πρώτας τοιαύτας περὶ τὴν ὕλην γεγονέναι ποιότητας φῆς, αἴτιος ἔσται τῶν κακῶν ὁ θεός, τρέψας τὰς οὐκ 7.22.48 οὔσας ποιότητας κακὰς εἰς τὸ εἶναι κακὰς· ἢ τὰς μὲν κακὰς ποιότητας εἰς τὸ κρεῖττον οὐ δοκεῖ σοι τρέψαι τὸν θεόν, τὰς δὲ λοιπὰς καὶ μόνας, ὅσαι ἀδιάφοροι ἐτύγγανον τῆς διακοσμῆσεως ἕνεκα, πρὸς τοῦ θεοῦ τετράφθαι λέγεις; Οὕτως ἄνωθεν ἔσχον ἐγώ. 7.22.49 Πῶς τοίνυν αὐτὸν τὰς τῶν φαύλων ποιότητας ὡς εἶχον καταλελοιπέναι λέγεις; πότερον δυνάμενον μὲν κάκεινας ἀνελεῖν, οὐ βουληθέντα δέ, ἢ τὸ δύνασθαι μὴ ἔχοντα; εἰ μὲν γὰρ δυνάμενον λέξεις, οὐ βουληθέντα δέ, αὐτὸν αἴτιον τούτων εἰπεῖν ἀνάγκη, ὅτι δυνάμενος ποιῆσαι μὴ εἶναι κακὰ συνεχώρησεν αὐτὰ 7.22.50 μένειν ὡς ἦν, καὶ μάλιστα ὅτε δημιουργεῖν τὴν ὕλην ἤρξατο. εἰ γὰρ μὴδ' ὅλως ἔμελεν αὐτῷ τῆς ὕλης, οὐκ ἂν αἴτιος ἦν ὧν συνεχώρει μένειν· ἐπεὶ δὲ μέρος μὲν τι αὐτῆς ἐδημιούργει, μέρος δὲ τι οὕτως εἶα, δυνάμενος κάκεινα τρέπειν εἰς τὸ κρεῖττον, αἰτίαν ὀφλισκάνειν ἄξιός εἶναι μοι δοκεῖ, καταλιπὼν μέρος 7.22.51 ὕλης εἶναι πονηρὸν ἐπ' ὀλέθρῳ οὗ ἐδημιούργησε μέρους. ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ μέγιστα κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἠδικῆσθαι μοι δοκεῖ, τοῦθ' ὅπερ κατεσκεύασε τῆς ὕλης μέρος ἀντιλαμβανόμενον τὰ νῦν τῶν κακῶν. εἰ γὰρ τις ἐξετάζοι ἐπ' ἀκριβὲς τὰ πράγματα, χαλεπώτερον νῦν εὐρήσει τὴν ὕλην πεπονθυῖαν τῆς προτέρας ἀκοσμίας. πρὶν γὰρ αὐτὴν διακριθῆναι, τὸ μὴδὲ αἰσθῆσθαι τῶν κακῶν παρῆν αὐτῇ· νυνὶ δὲ ἕκαστον τῶν μερῶν αὐτῆς αἰσθησὶν λαμβάνει τῶν 7.22.52 κακῶν. καὶ μοι ἐπ' ἀνθρώπου τὸ παράδειγμα λάβε. πρὶν γὰρ εἰκονισθῆ καὶ ζῶον γένηται τῇ τοῦ δημιουργοῦ τέχνῃ, τὸ μὴθὲν ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν κακῶν παρὰ τῆς φύσεως εἶχεν· ἀφ' οὗ δὲ πρὸς τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος γίνεται, καὶ τὴν αἰσθησὶν τοῦ προσπελάζοντος κακοῦ προσλαμβάνει, καὶ τοῦθ' ὅπερ ἐπὶ εὐεργεσίᾳ τῆς ὕλης πρὸς τοῦ θεοῦ γεγονέναι λέγεις, εὐρίσκεται μᾶλλον ἐπὶ τῷ 7.22.53 χεῖρονι προσγενόμενον αὐτῇ. εἰ δ' ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι τὸν θεὸν ἀνελεῖν τὰ κακὰ τὸ μὴ πεπαῦσθαι λέγεις, ἀδύνατον τὸν θεὸν φήσεις ὑπάρχειν. τὸ δὲ ἀδύνατον ἦτοι τῷ φύσει ἀσθενῆ ὑπάρχειν αὐτὸν ἔσται ἢ τῷ νικᾶσθαι τῷ φόβῳ 7.22.54 δεδουλωμένον πρὸς τινος κρεῖττονος. εἰ μὲν οὖν τὸν θεὸν φύσει ἀσθενῆ ὄντα τολμήσεις εἰπεῖν, περὶ τῆς σωτηρίας αὐτῆς κινδυνεύειν μοι δοκεῖς· εἰ δὲ τῷ νικᾶσθαι φόβῳ πρὸς

τοῦ μείζονος, μείζονα ἔσται τοῦ θεοῦ τὰ κακά, νικῶντα τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ τὴν ὀρμὴν· ὅπερ ἄτοπον εἶναι μοι λέγειν περὶ θεοῦ 7.22.55 δοκεῖ. διὰ τί γὰρ οὐχὶ μᾶλλον ταῦτ' ἔσονται θεοί, νικᾶν κατὰ τὸν λόγον τὸν σὸν δυνάμενοι τὸν θεόν, εἴπερ θεὸν ἐκεῖνό φαμεν ὃ τὴν ἀπάντων ἐξουσίαν 7.22.56 ἔχει; βραχέα δέ σου καὶ περὶ τῆς ὕλης αὐτῆς πυθέσθαι βούλομαι· καί μοι φέρων λέγε, πότερον ἀπλῆ τις ἦν ἢ ὕλη ἢ σύνθετος· ἢ γὰρ διαφορὰ τῶν γεγονότων εἰς τοιαύτην με περίστησιν ἐξέτασιν τοῦδε τοῦ λόγου. εἰ γὰρ ἀπλῆ τις ἐτύγγανεν ἢ ὕλη καὶ μονοειδής, σύνθετος δὲ ὁ κόσμος καὶ ἐκ διαφορῶν οὐσιῶν τε καὶ κράσεων τὴν σύστασιν ἔχει, ἀδύνατον τοῦτον ἐξ ὕλης γεγονέναι λέγειν τῷ τὰ σύνθετα μὴ οἶόν τε ἐξ ἑνὸς ἀπλοῦ τὴν σύστασιν ἔχειν, τὸ γὰρ σύνθετον 7.22.57 ἀπλῶν τινῶν μῖξιν μηνύει. εἰ δ' αὖ πάλιν τὴν ὕλην σύνθετον λέγειν ἐθέλοις, πάντως ἐξ ἀπλῶν τινῶν συντεθεῖσθαι φήσεις. εἰ δὲ ἐξ ἀπλῶν συνετέθη, ἦν ποτε καθ' ἑαυτὰ τὰ ἀπλᾶ, ὧν συντεθέντων γέγονεν ἢ ὕλη, ἐξ οὐπὲρ καὶ γενητῆ 7.22.58 οὕσα δείκνυται. εἰ γὰρ σύνθετος ἢ ὕλη, τὰ δὲ σύνθετα ἐξ ἀπλῶν τὴν σύστασιν ἔχει, ἦν ποτε καιρὸς ὅτε ὕλη οὐκ ἦν, τουτέστι πρὶν τὰ ἀπλᾶ συνελθεῖν. εἰ δὲ ἦν ποτε καιρὸς ὅτε ἢ ὕλη οὐκ ἦν, οὐκ ἦν δὲ ποτε καιρὸς ὅτε τὸ ἀγένητον οὐκ 7.22.59 ἦν, οὐκ ἔσται ἀγένητος ἢ ὕλη. τὸ δ' ἐντεῦθεν ἄρα ἔσται πολλὰ τὰ ἀγένητα. εἰ γὰρ ἦν ἀγένητος ὁ θεὸς καὶ τὰ ἀπλᾶ ἐξ ὧν ἢ ὕλη συνετέθη, οὐκ ἔσται δύο μόνον τὰ ἀγένητα. δοκεῖ δέ σοι μηδὲν τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτῷ ἀντικεῖσθαι; Δοκεῖ. 7.22.60 Ἀντίκειται δὲ τῷ πυρὶ τὸ ὕδωρ; Ἀντικεῖσθαί μοι φαίνεται. Ὅμοίως δὲ καὶ τῷ φωτὶ τὸ σκότος καὶ τῷ ψυχρῷ τὸ θερμόν, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τῷ ξηρῷ τὸ ὑγρόν; Οὕτως ἔχειν μοι δοκεῖ. 7.22.61 Οὐκοῦν εἰ μηδὲν τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτῷ ἀντίκειται, ἀλλήλοις δὲ ταῦτα ἀντίκειται, οὐκ ἔσονται ὕλη μία οὐδὲ μὴν ἐξ ὕλης μιᾶς. ὅμοιον δὲ τίνα τούτῳ λόγον πάλιν πυθέσθαι σου βούλομαι. δοκεῖ σοι τὰ μέρη μὴ ἀναιρετικά τυγχάνειν ἀλλήλων; Δοκεῖ. 7.22.62 Εἶναι δὲ τῆς ὕλης μέρη τό τε πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ λοιπά; Οὕτως ἔχει. Τί δέ; οὐ δοκεῖ σοι ἀνατρεπτικὸν μὲν εἶναι τοῦ πυρὸς τὸ ὕδωρ, τοῦ δὲ σκότους τὸ φῶς, καὶ ἄλλα ὅσα τούτοις παραπλήσια; Δοκεῖ. 7.22.63 Οὐκοῦν εἰ τὰ μέρη οὐκ ἔστιν ἀλλήλων ἀναιρετικά, τὰ δὲ τῆς ὕλης ἀλλήλων ἀναιρετικά τυγχάνει, οὐκ ἔσται ἀλλήλων μέρη· εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ἀλλήλων μέρη, οὐκ ἔσονται ὕλης μιᾶς. ἀλλὰ μὴν οὐδ' αὐτὰ ἔσονται ὕλη τῷ μηδὲν τι τῶν ὄντων 7.22.64 αὐτὸ ἑαυτοῦ ἀναιρετικὸν ὑπάρχειν κατὰ τὸν τοῦ ἀντικειμένου λόγον. οὐδὲ γὰρ ἐστὶ τι αὐτῷ ἀντικείμενον· τὰ γὰρ ἀντικείμενα ἑτέροις ἀντικεῖσθαι πέφυκεν. οἶον τὸ λευκὸν αὐτὸ ἑαυτῷ οὐκ ἀντίκειται, πρὸς δὲ τὸ μέλαν ἀντικείμενον λέγεται· καὶ τὸ φῶς ὁμοίως ἑαυτῷ μὴ ἀντικεῖσθαι δείκνυται, πρὸς δὲ τὸ σκότος οὕτως ἔχον φαίνεται, καὶ ἄλλα γοῦν ὁμοίως πλεῖστα ὅσα. εἰ τοίνυν καὶ ὕλη μία τις ἦν, οὐκ ἂν αὐτῇ ἑαυτῇ ἀντέκειτο. οὕτως δὲ τῶν ἀντικειμένων ἐχόντων τὸ μὴ εἶναι τὴν ὕλην δείκνυται.» Τοσαῦτα καὶ ὁ προδηλωθεὶς συγγραφεὺς. αὐτάρκη δὲ περιγραφὴν εἰληφότος τοῦ λόγου ἐπὶ τὸν ὄγδοον τῆς Εὐαγγελικῆς Προπαρασκευῆς μεταβάλλοντας τὰ λείποντα τῷ προκειμένῳ σκέμματι, σύμμαχον ἐπικαλεσάμενοι τὸν θεόν, ἀναπληρώσομεν.

8.Pin.t Η ΤΑΔΕ ΤΟ ΟΓΔΟΟΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΥΗΣ

8.Pin.1 α'. Περὶ τοῦ κατὰ Μωσῆα θεοσεβοῦς πολιτεύματος β'. Ἀρισταίου περὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν παρὰ Ἰουδαίους γραφῶν γ'. Ἐπιστολὴ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Αἰγύπτου βασιλέα δ'. Ἐπιστολὴ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως πρὸς Ἐλεάζαρον τὸν τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερέα ε'. Ἐπιστολὴ Ἐλεάζαρου τοῦ ἀρχιερέως πρὸς Πτολεμαῖον τὸν βασιλέα ς'. Φίλωνος περὶ τῆς ἀπ' Αἰγύπτου τῶν Ἰουδαίων πορείας ζ'.

Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς κατὰ Μωσέα θεοσεβοῦς πολιτείας η΄. Ἰωσήπου περὶ τοῦ κατὰ Μωσέα πολιτεύματος θ΄. Ἐλεαζάρου ἀρχιερέως ὑποτύπωσις τῆς ἐν τοῖς ἱεροῖς νόμοις ἀλληγορουμένης διανοίας. Ἀπὸ τῶν Ἀρισταίου ι΄. Ἀριστοβούλου περὶ τῶν ὀνομαζομένων ὡσπερ θεοῦ μελῶν ια΄. Φίλωνος περὶ τῆς κατὰ τὸν βίον ἀρετῆς τῶν παρὰ Ἰουδαίοις τὸ παλαιὸν φιλοσοφούντων. Ἀπὸ τῆς ὑπὲρ Ἰουδαίων ἀπολογίας ιβ΄. Ἔτι περὶ τῶν αὐτῶν. Ἀπὸ τοῦ πάντα σπουδαῖον ἐλεύθερον εἶναι ιγ΄. Τοῦ αὐτοῦ περὶ θεοῦ καὶ περὶ τοῦ γενητὸν εἶναι κόσμον ιδ΄. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τοῦ προνοία θεοῦ διοικεῖσθαι τὸν κόσμον

Η 8.1.1 α΄. ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ· ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΩΣΕΑ ΘΕΟΣΕΒΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

Τοὺς βίους τῶν παλαιῶν Ἑβραίων, τῶν δὴ καὶ τὴν προσηγορίαν ἐπαληθευσάντων θεοφιλῶν ἀνδρῶν, πρόσθεν ἢ Μωσέα φανῆναι πάσης ἀρετῆς βραβεῖοις ἀναδησαμένων τὰ τε θεοσεβῆ δόγματα τε καὶ παιδεύματα καὶ προσέτι τὰς εὐσεβεῖς καὶ παναληθεῖς αὐτῶν θεολογίας, ὧν εἰς ἔρωτα καὶ πόθον ἐλθεῖν ὠμολογήκαμεν, διελθὼν ἐν τῷ πρὸ τούτου μέτειμι νῦν ἀκολουθῶ τῇ τάξει χρώμενος ἐπὶ τὴν κατὰ Μωσέα πολιτείαν, δεύτερον ἐπέχουσιν εὐσεβείας μετὰ τὸν πρῶτον ἐκεῖνον βαθμόν, τὸν δὴ καὶ μόνῳ τῷ Ἰουδαίων ἔθνει 8.1.2 νενομοθετημένον. ὡς γὰρ μόνοις Ἰουδαίοις, οὐκέτι δὲ καὶ τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἔθνεσιν ἦν ἀρμόδια τὰ διὰ Μωσέως οὐδὲ δυνατὰ πᾶσιν ἀνθρώποις, λέγω δὲ τοῖς πόρρω που τῆς Ἰουδαίας γῆς οἰκοῦσιν Ἑλλησὶ τε καὶ 8.1.3 βαρβάρους, φυλάττεσθαι κατὰ τὸν οἰκεῖον καιρὸν ἀποδείξομεν. νυνὶ δὲ καὶ τούτου, λέγω δὲ τοῦ κατὰ Μωσέα βίου, τὸν τρόπον οὐκ ἑμαῖς φωναῖς, αὐτῶν δὲ μόνων πάλιν τῶν παρὰ τοῖς ἀνδράσιν ἐπὶ τῇ πατρίῳ δεδοκιμασμένων παιδεύσει παραθήσομαι· καὶ γὰρ μοι προσήκειν ἡγοῦμαι ταύτη, ἥπερ καὶ ἡρξάμην, διὰ τῶν οἰκειῶν ἐκάστῳ τὰς τῶν ἀποδείξεων μαρτυρίας παρέδ. 8.1.4 χειν. ὡσπερ οὖν Φοίνικας καὶ Αἴγυπτίους καὶ Ἑλληνας τῶν παρὰ σφίσι γνωρίμων κατὰ τὴν οἰκείαν χώραν μάρτυρας ἀνεκαλούμην, ταύτη μοι καὶ τούσδε ὁ παρῶν καιρὸς δοκεῖ ἐπιτηδεῖως εἰσποιεῖσθαι, ἀλλὰ μὴ ἡμᾶς αὐτοὺς τὰ ὀθνεῖα νομίζεσθαι κατασχεδιάζειν. 8.1.5 Πρὶν δ' ἐπὶ τοῦτ' ἐλθεῖν, ὅπως εἰς Ἑλληνας τὰ παρ' αὐτοῖς παρῆλθε λόγια καὶ τίς ὁ τρόπος συνέστη τῆς τῶν πεπιστευμένων αὐτοῖς θείων γραφῶν ἐρμηνείας δι' ὅσων τε καὶ ὁποίων ἀνδρῶν καὶ δι' ὁπόσης βασιλικῆς σπουδῆς τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα γλώσσαν μεταβολῆς ἔτυχε, τῶν ἀναγκαίων ἡγοῦμαι εἰς φανερόν θέσθαι τοῖς ἐντυγχάνουσιν, οὐκ ἀσυμβούλου μοι γενησομένης καὶ τῆς τούτων ἐκθέσεως εἰς τὴν τῆς Εὐαγγελικῆς Προπαρασκευῆς ἀπόδειξιν. 8.1.6 ἐπειδὴ γὰρ ὅσον οὕτω τὰ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν βιωφελούς κηρύξεως ἔμελλεν ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς εἰς πάντας ἐκλάμπειν ἀνθρώπους λόγος τε οὐχ ὁ τυχῶν ἤρει τὰς περὶ αὐτοῦ προφητείας τόν τε βίον τῶν πάλαι θεοφιλῶν Ἑβραίων καὶ τὰ τῆς εὐσεβοῦς διδασκαλίας αὐτῶν μαθήματα, τῇ πατρίῳ αὐτῶν φωνῇ ἐξ αἰῶνος μακροῦ κεκαλυμμένα, ἤδη ποτὲ εἰς πάντα τὰ ἔθνη, οἷς τὰ τῆς θεογνωσίας ἔμελλε προξενεῖσθαι, παρελθεῖν, θεὸς αὐτὸς ὁ τῶνδε τῶν ἀγαθῶν αἴτιος, προλαβὼν τὸ μέλλον ὡς ἂν θεὸς τῇ προγνώσει, τὰς περὶ τοῦ πάντων ἀνθρώπων οὐκ εἰς μακρὸν ἀναφανησομένου σωτῆρος διδασκάλου τε εὐσεβείας ἐνὸς τοῦ ἐπὶ πάντων θεοῦ πᾶσι τοῖς ὑφ' ἡλίον ἔθνεσι καταστησομένου προρρησίαις ἀποκαλυφθῆναι τοῖς πᾶσιν εἰς φῶς τε ἐλθεῖν ἐπ' ἀκριβὲς μεταβληθείσας δημοσίαις τε βιβλιοθήκαις ἀνατεθείσας διοικεῖται, βασιλεῖ Πτολεμαίῳ τοῦτο πρᾶξαι κατὰ νοῦν ἐμβαλῶν, εἰς προπαρασκευήν, ὡς ἔοικε, τῆς τῶν ἐθνῶν ἀπάντων ὅσον οὕτω μελλούσης ἐξ αὐτῶν ἔσεσθαι 8.1.7

μεταλήψεως. ὧν γὰρ οὐκ ἂν ἄλλως ἐτύχομεν παρὰ Ἰουδαίων, ἀποκρυψάντων ἂν τὰ παρ' αὐτοῖς λόγια διὰ τὸν πρὸς ἡμᾶς φθόνον, τούτων ἐκ τῆς θεόθεν οἰκονομηθείσης ἐρμηνείας ἠξιώθημεν πρὸς τῶν παρ' αὐτοῖς ἐπὶ τε συνέσει καὶ τῇ πατρίῳ παιδείᾳ δεδοκιμασμένων ἀνδρῶν μεταβληθέντων. 8.1.8 γράφει δὲ ταῦτα Ἀρισταῖος, ἀνὴρ λόγιος μὲν ἄλλως, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παρατυχῶν τοῖς πραχθεῖσι κατὰ τὸν δεῦτερον Πτολεμαῖον, τὸν ἐπικληθέντα Φιλάδελφον, καθ' ὃν τὰ τῆς ἐρμηνείας τῶν Ἰουδαϊκῶν γραφῶν διὰ σπουδῆς τοῦ βασιλέως γενόμενα τῶν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν βιβλιοθηκῶν ἠξιώθη. ἐπακοῦσαι δὲ αὐτοῦ καιρὸς τόνδε πρὸς λέξιν ἱστοροῦντος τὸν τρόπον·

8.2.1 β'. ΑΡΙΣΤΑΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑ ΙΟΥΔΑΙΟΙΣ ΓΡΑΦΩΝ

«Κατασταθεὶς ἐπὶ τῆς τοῦ βασιλέως βιβλιοθήκης Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐχρηματίσθη πολλὰ διάφορα πρὸς τὸ συναγαγεῖν ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην βιβλία, καὶ ποιούμενος ἀγορασμοὺς καὶ μεταγραφὰς ἐπὶ τέλος ἤγαγεν ὅσον 8.2.2 ἐφ' ἑαυτῷ τὴν τοῦ βασιλέως πρόθεσιν. παρόντων οὖν ἡμῶν ἐρωτηθεὶς πόσαι τινὲς μυριάδες τυγχάνουσι βιβλίων, εἶπεν· Ὑπὲρ τὰς εἴκοσι, βασιλεῦ· σπουδάσω δ' ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πρὸς τὸ πληρωθῆναι πεντήκοντα μυριάδας τὰ λοιπά. προσήγγελαί μοι καὶ τὰ τῶν Ἰουδαίων νόμιμα μεταγραφῆς ἄξια καὶ τῆς 8.2.3 παρὰ σοὶ βιβλιοθήκης εἶναι. Τί τὸ κωλύον οὖν, εἶπεν, ἐστὶ σε τοῦτο ποιῆσαι; πάντα γὰρ ἀποτέτακταί σοι τὰ πρὸς τὴν χρείαν. ὁ δὲ Δημήτριος εἶπεν· Ἐρμηνείας προσδεῖται· χαρακτηρῶν γὰρ ἰδίους κατὰ τὴν Ἰουδαίαν χρῶνται, καθάπερ Αἰγύπτιοι τῇ τῶν γραμμάτων θέσει, καθὸ καὶ φωνὴν ἰδίαν ἔχουσιν. ὑπολαμβά8.2.4 νονται δὲ Συριακῇ χρῆσθαι· τὸ δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἕτερος τρόπος. μεταλαβὼν δὲ ἕκαστα ὁ βασιλεὺς εἶπε γραφῆναι πρὸς τὸν ἀρχιερέα τῶν Ἰουδαίων, ὅπως τὰ προειρημένα τελείωσιν λάβη.» Καὶ μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει· 8.2.5 «Ὡς δὲ κατεπράχθη ταῦτα, τὸν Δημήτριον ἐκέλευσεν εἰσδοῦναι περὶ τῆς τῶν Ἰουδαϊκῶν βιβλίων ἀναγραφῆς. πάντα γὰρ διὰ προσταγμάτων καὶ μεγάλης ἀκριβείας τοῖς βασιλεῦσι τούτοις διωκεῖτο καὶ οὐδὲν ἀπερριμμένως οὐδὲ εἰκῆ. διόπερ καὶ τὸ τῆς εἰσδόσεως καὶ τὰ τῶν ἐπιστολῶν ἀντίγραφα κατακεχώρικα καὶ τὸ τῶν ἀπεσταλμένων πλῆθος καὶ τὴν ἐκάστου κατασκευὴν, διὰ τὸ μεγαλομερεῖα καὶ τέχνη διαφέρειν ἕκαστον αὐτῶν. τῆς δὲ εἰσδόσεώς ἐστιν ἀντίγραφον τόδε·

8.3.1 γ'. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΟΥ ΦΑΛΗΡΕΩΣ ΠΡΟΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΝ ΤΟΝ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΑ

«Βασιλεῖ μεγάλῳ παρὰ Δημητρίου. Προστάξαντός σου, βασιλεῦ, περὶ τῶν ἀπολειφθέντων εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς βιβλιοθήκης βιβλίων, ὅπως ἐπισυναχθῆ καὶ τὰ διαπεπτωκότα τύχη τῆς προσηκούσης ἐπισκευῆς, πεποιημέ8.3.2 νος οὐ παρέργως τὴν ἐν τούτοις ἐπιμέλειαν προσαναφέρω σοι. τὰ δὲ τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων βιβλία σὺν ἑτέροις ὀλίγοις τισὶν ἀπολείπει. τυγχάνει γὰρ Ἑβραϊκοῖς γράμμασι καὶ φωνῇ λεγόμενα· ἀμελέστερον δὲ καὶ οὐχ ὡς ὑπάρχει σεσήμανται, καθὼς ὑπὸ τῶν εἰδότην προσαναφέρεται· προνοίας γὰρ βασιλι8.3.3 κῆς οὐ τετύχηκε. δέον δὲ ἔτι καὶ ταῦθ' ὑπάρχειν παρὰ σοὶ διηκριβωμένα, διὰ τὸ καὶ φιλοσοφωτέραν εἶναι καὶ ἀκέραιον τὴν νομοθεσίαν ταύτην, ὡς ἂν οὔσαν θεῖαν. διὸ πόρρω γεγόνασιν οἱ τε συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ καὶ τὸ τῶν ἱστορικῶν πλῆθος τῆς ἐπιμνήσεως τῶν προειρημένων βιβλίων καὶ τῶν κατ' αὐτὰ πεπολιτευμένων ἀνδρῶν, διὰ τὸ ἀγνήν τινα καὶ σεμνήν εἶναι τὴν ἐν

αὐτοῖς θεωρίαν, 8.3.4 ὡς φησιν Ἐκαταῖος ὁ Ἀβδηρίτης. ἐὰν οὖν φαίνεται, βασιλεῦ, γραφήσεται πρὸς τὸν ἀρχιερέα τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀποστεῖλαι τοὺς μάλιστα καλῶς βεβιωκότας καὶ πρεσβυτέρους ἄνδρας, ἐμπείρους τῶν κατὰ τὸν νόμον τὸν ἑαυτῶν, ἀφ' ἐκάστης φυλῆς ἕξ, ὅπως τὸ σύμφωνον ἐκ τῶν πλειόνων ἐξετάσαντες καὶ λαβόντες τὸ κατὰ τὴν ἔρμηνειαν ἀκριβές, ἀξίως καὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς σῆς προαιρέσεως θῶμεν εὐσήμως. εὐτύχει διὰ παντός.» 8.3.5 Τῆς δὲ εισδόσεως ταύτης γενομένης ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς γραφῆναι πρὸς τὸν Ἐλεάζαρον περὶ τούτων, σημάναντας καὶ τὴν γενομένην ἀπολύτρωσιν τῶν αἰχμαλώτων. ἔδωκε δὲ καὶ εἰς κατασκευὴν κρατήρων τε καὶ φιαλῶν καὶ τραπέζης καὶ σπονδείων χρυσοῦ μὲν ὀλκῆς τάλαντα πεντήκοντα καὶ ἀργυρίου τάλαντα 8.3.6 ἑβδομήκοντα καὶ λίθων ἱκανόν τι πλῆθος. ἐκέλευσε δὲ τοὺς χρηματοφύλακας τοῖς τεχνίταις ὧν ἂν προαιρῶνται τὴν ἐκλογὴν διδόναι καὶ νομίματος εἰς θυσίας καὶ τὰ ἄλλα πρὸς τάλαντα ἑκατόν. δηλώσομεν δέ σοι περὶ τῆς κατασκευῆς, ὡς ἂν τὰ τῶν ἐπιστολῶν ἀντίγραφα διέλθωμεν. ἦν δὲ ἡ τοῦ βασιλέως ἐπιστολὴ τὸν τύπον ἔχουσα τοῦτον·

8.4.1 Δ'. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΠΡΟΣ ΕΛΕΑΖΑΡΟΝ ΑΡΧΙΕΡΕΑ

«Βασιλεὺς Πτολεμαῖος Ἐλεαζάρῳ ἀρχιερεῖ χαίρειν καὶ ἐρῶσθαι. Ἐπεὶ συμβαίνει πλείονας τῶν Ἰουδαίων εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν κατωκίσθαι, γενηθέντας ἀνασπάστους ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων ὑπὸ Περσῶν καθ' ὃν ἐπεκράτουν χρόνον, ἔτι δὲ καὶ συνεισεληλυθέναι τῷ πατρὶ ἡμῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον αἰχμαλώτους, ἀφ' ὧν καὶ πλείονας εἰς τὸ στρατιωτικὸν σύνταγμα κατεχώρισεν ἐπὶ μείζοσι μισθοφορίαις, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς προόντας κρίνας πιστοὺς φρουρία κτίσας ἀπέδωκεν αὐτοῖς, ὅπως τὸ τῶν Αἰγυπτίων ἔθνος φόβον ἔχη διὰ τούτων· καὶ ἡμεῖς δὲ παραλαβόντες τὴν βασιλείαν φιλανθρωπότερον ἀπαντῶμεν τοῖς πᾶσι, πολὺ δὲ μᾶλλον τοῖς σοῖς πολίταις· ὑπὲρ δέκα μυριάδας αἰχμαλώτων ἠλευθερώκαμεν, ἀποδόντες τοῖς κρατοῦσι τὴν κατ' ἀξίαν ἀργυρικὴν τιμὴν, διορθούμενοι καὶ εἴ τι κακῶς ἐπράχθη διὰ τὰς τῶν ὄχλων ὀρμάς, διειληφότες εὐσεβῶς τοῦτο πράσσειν καὶ τῷ μεγίστῳ θεῷ χαριστικὸν ἀνατιθέντες, ὃς ἡμῖν τὴν βασιλείαν ἐν εἰρήνῃ καὶ δόξῃ τῇ κρατίστῃ παρ' ὄλην τὴν οἰκουμένην διατετήρηκεν· εἷς τε τὸ στράτευμα τοὺς ἀκμαιοτάτους ταῖς ἡλικίαις τετάχαμεν, τοὺς δὲ δυναμένους καὶ περὶ ἡμᾶς εἶναι καὶ τῆς περὶ τὴν αὐλήν 8.4.2 πίστεως ἀξιόους ἐπικρίνων κατέστησα. βουλομένων δὲ ἡμῶν καὶ σοὶ χαρίζεσθαι καὶ πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἰουδαίοις καὶ τοῖς μετέπειτα, προηγήμεθα τὸν νόμον ὑμῶν μεθερμηνευθῆναι γράμμασιν Ἑλληνικοῖς ἐκ τῶν παρ' ὑμῖν Ἑβραϊκῶν λεγομένων γραμμάτων, ἵν' ὑπάρχη καὶ ταῦτα παρ' ἡμῖν ἐν βίβλῳ βιβλιοθήκῃ σὺν τοῖς ἄλλοις βασιλικοῖς βιβλίοις, καλῶς οὖν ποιήσεις καὶ τῆς ἡμετέρας σπουδῆς ἀξίως, ἐπιλέξας ἄνδρας καλῶς βεβιωκότας, πρεσβυτέρους, ἐμπειρίαν ἔχοντας τοῦ νόμου καὶ δυνατοὺς ἐρμηνεῦσαι, ἀφ' ἐκάστης φυλῆς ἕξ, ὅπως ἐκ τῶν πλειόνων τὸ σύμφωνον εὐρεθῆ, διὰ τὸ περὶ μειζόνων εἶναι τὴν σκέψιν. οἴομεθα γὰρ ἐπιτελεσθέντος τούτου μεγάλην ἀποίσεσθαι δόξαν. 8.4.4 ἀπεστάλκαμεν δὲ περὶ τούτων Ἀνδρέαν τῶν ἀρχισωματοφυλάκων καὶ Ἀριστέαν, τιμωμένους παρ' ἡμῖν, διαλεξομένους σοι καὶ κομίζοντας ἀπαρχὰς εἰς τὸ ἱερόν ἀναθημάτων καὶ εἰς θυσίας καὶ τὰ ἄλλα ἀργυρίου τάλαντα ἑκατόν. γράφε δὲ καὶ σὺ πρὸς ἡμᾶς περὶ ὧν ἐὰν βούλη· κεχαρισμένος γὰρ ἔσῃ καὶ φιλίας ἀξιόν τι πράξεις, ὡς ἐπιτελεσθησομένων τὴν ταχίστην περὶ ὧν ἂν αἰρή. ἔρρωσο.» Πρὸς ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ἀντέγραψεν ἐνδεχομένως ὁ Ἐλεάζαρος τάδε·

8.5.1 ε΄. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΛΕΑΖΑΡΟΥ ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ ΠΡΟΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ

«Ἐλεάζαρος ἀρχιερεὺς βασιλεῖ Πτολεμαίῳ, φίλῳ γνησίῳ, χαίρειν. Εἰ αὐτός τε ἔρρωσαι καὶ ἡ βασίλισσα Ἀρσινόη, ἡ ἀδελφή, καὶ τὰ τέκνα, καλῶς ἂν ἔχοι καὶ ὡς βουλόμεθα, καὶ αὐτοὶ δὲ ὑγιαίνομεν. λαβόντες τὴν παρὰ σοῦ ἐπιστολὴν μεγάλως ἐχάρημεν διὰ τὴν προαίρεσίν σου καὶ τὴν καλὴν βουλήν καὶ συναγαγόντες τὸ πᾶν πλῆθος παρανέγνωμεν αὐτοῖς, ἵν' εἰδῶσιν ἢν ἔχεις 8.5.2 πρὸς τὸν θεὸν ἡμῶν εὐσέβειαν. ἐπεδείξαμεν δὲ καὶ τὰς φιάλας, ἃς ἀπέστειλας, χρυσᾶς εἴκοσι καὶ ἀργυρᾶς τριάκοντα, κρατῆρας πέντε καὶ τράπεζαν εἰς ἀνάθεσιν, καὶ εἰς προσαγωγὴν θυσιῶν καὶ εἰς ἐπισκευὰς ὧν ἂν προσδέηται τὸ ἱερόν, ἀργυρίου τάλαντα ἑκατόν, ἅπερ ἐκόμισαν Ἄνδρέας τῶν τετιμημένων παρὰ σοὶ καὶ Ἀριστέας, ἄνδρες καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ καὶ παιδεία διαφέροντες καὶ τῆς 8.5.3 σῆς ἀγωγῆς καὶ δικαιοσύνης ἄξιοι κατὰ πάντα. οἱ καὶ μετέδωκαν ἡμῖν τὰ παρὰ σοῦ, πρὸς ἃ καὶ παρ' ἡμῶν ἀκηκόασιν ἀρμόζοντα τοῖς σοῖς πράγμασι. πάντα γὰρ ὅσα σοι συμφέρει, καὶ εἰ παρὰ φύσιν ἐστίν, ὑπακουσόμεθα. τοῦτο γὰρ φιλίας καὶ ἀγαπήσεως σημεῖόν ἐστι. μεγάλα γὰρ καὶ ἀνεπίληστα τοὺς πολί8.5.4 τας ἡμῶν κατὰ πολλοὺς τρόπους εὐηργέτηκας. εὐθέως οὖν προσηγάγομεν ὑπὲρ σοῦ θυσίας καὶ τῆς ἀδελφῆς καὶ τῶν τέκνων καὶ τῶν φίλων, καὶ ἠύξατο πᾶν τὸ πλῆθος, ἵνα σοι γένηται καθὼς προαιρῆ διὰ παντὸς καὶ διασώζη σοι τὴν 8.5.5 βασιλείαν ἐν εἰρήνῃ μετὰ δόξης ὁ κυριεύων ἀπάντων θεός. καὶ ὅπως γένηται συμφερόντως καὶ μετὰ ἀσφαλείας ἡ τοῦ ἀγίου νόμου μεταγραφὴ, παρόντων πάντων ἐπελεξάμεν ἄνδρας καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς, πρεσβυτέρους, ἀφ' ἐκάστης φυλῆς ἕξ, οὓς καὶ ἀπεστάλκαμεν ἔχοντας τὸν νόμον. καλῶς οὖν ποιήσεις, βασιλεῦ δίκαιε, προστάξας ὡς ἂν ἡ μεταγραφὴ γένηται τῶν βιβλίων, ἵνα πάλιν ἀποκατασταθῶσι πρὸς ἡμᾶς ἀσφαλῶς οἱ ἄνδρες· ἔρρωσο.» 8.5.6 Τούτοις ἐξῆς, πολλὰ διὰ μέσου περὶ τῆς προτεθείσης εἰπὼν πραγματείας, μετὰ τῶν γραφῶν ἐρμηνείαν ἐπιφέρει αὐτοῖς ῥήμασι· «Καθὼς δ' ἀνεγνώσθη τὰ τεύχη, στάντες οἱ ἱερεῖς καὶ τῶν ἐρμηνέων οἱ πρεσβύτεροι καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ πολιτεύματος οἱ τε ἡγούμενοι τοῦ πλῆθους εἶπον· Ἐπεὶ καλῶς καὶ ὁσίως διηρμήνευται καὶ κατὰ πᾶν ἀκριβῶς, καλῶς ἔχον ἐστὶν ἵνα διαμένῃ ταῦθ' οὕτως ἔχοντα καὶ μὴ γένηται μηδεμία διασκευὴ. πάντων δὲ ἐπιφωνησάντων τοῖς εἰρημένοις, ἐκέλευσαν ἐπαρᾶσθαι, καθὼς ἔθος αὐτοῖς ἐστίν, εἴ τις διασκευάσει προστιθεὶς ἢ μεταφέρων τι τὸ σύνολον τῶν γεγραμμένων ἢ ποιούμενος ἀφαίρεσιν· καλῶς τοῦτο πράσσοντες, ἵνα διὰ παντὸς ἀέναα μένοντα 8.5.7 φυλάσσηται. προσφωνηθέντων δὲ καὶ τούτων τῷ βασιλεῖ μεγάλως ἐχάρη· τὴν γὰρ πρόθεσιν ἢν εἶχεν ἀσφαλῶς ἔδοξε τετελειῶσθαι. παρανεγνώσθη δὲ αὐτῷ καὶ πάντα, καὶ λίαν ἐξεθαύμασε τὴν τοῦ νομοθέτου διάνοιαν καὶ πρὸς τὸν Δημήτριον εἶπε· Πῶς τηλικούτων πραγμάτων συντετελεσμένων οὐδεὶς ἐπεβάλετο τῶν ἱστορικῶν οὐδὲ ποιητῶν ἐπιμνησθῆναι; ἐκεῖνος δὲ ἔφη· Διὰ τὸ σεμνὴν εἶναι τὴν νομοθεσίαν καὶ διὰ θεοῦ γεγονέναι, καὶ τῶν ἐπιβαλλομένων τινὲς ὑπὸ τοῦ 8.5.8 θεοῦ πληγέντες τῆς ἐπιβολῆς ἀπέστησαν. καὶ γὰρ ἔφησεν ἀκηκοέναι Θεοπόμπου, διότι μέλλων τινὰ τῶν προηρμηνησμένων ἐπισφαλῆστερον ἐκ τοῦ νόμου προσιστορεῖν ταραχὴν λάβοι τῆς διανοίας πλεῖον ἡμερῶν τριάκοντα· κατὰ δὲ τὴν αἴτησιν ἐξιλάσκεσθαι τὸν θεὸν σαφὲς αὐτῷ γενέσθαι, τίνος χάριν τὸ συμβαῖνόν ἐστι· δι' ὄνειρου δὲ μαθόντος ὅτι τὰ θεῖα βούλεται περιεργασάμενος εἰς 8.5.9 κοινούς ἀνθρώπους ἐκφέρειν, ἀποσχόμενον δὲ οὕτως ἀποκαταστῆναι. καὶ παρὰ Θεοδέκτου δὲ τοῦ τῶν τραγωδιῶν ποιητοῦ μετέλαβον ἐγὼ διότι παραφέρειν μέλλοντός τι τῶν ἀναγεγραμμένων ἐν τῇ βίβλῳ πρὸς τι δρᾶμα τὰς ὄψεις ἀπεγλαυκώθη καὶ λαβῶν

ὑπόνοιαν ὅτι διὰ τοῦτ' αὐτῶ γέγονεν, ἐξιλασάμενος τὸν 8.5.10 θεὸν ἐν πολλαῖς ἡμέραις ἀποκατέστη. μεταλαβὼν δὲ ὁ βασιλεὺς, καθὼς προεῖπον, περὶ τούτων τὰ παρὰ τοῦ Δημητρίου, προσκυνήσας ἐκέλευσε μεγάλην ἐπιμέλειαν ποιῆσθαι τῶν βιβλίων καὶ συντηρεῖν ἀγνῶς.» 8.5.11 Ταῦθ' ἡμῖν ἐκ τῆς τοῦ δηλωθέντος ἐπιτετημήσθω γραφῆς, φέρε λοιπὸν καὶ τὸ πολίτευμα τῆς κατὰ Μωσέα νομοθεσίας ἐκ τῶν παρὰ τοῖς ἀνδράσι διαφανῶν θεασώμεθα. πρῶτα δὲ θήσω Φίλωνος τὰ περὶ τῆς ἀπ' Αἰγύπτου πορείας τῶν Ἰουδαίων, ἣν πεποιήνται Μωσέως ἡγουμένου, ἀπὸ τοῦ πρώτου συγγράμματος ὧν ἐπέγραψεν Ὑποθετικῶν, ἔνθα τὸν ὑπὲρ Ἰουδαίων, ὡς πρὸς κατηγοροὺς αὐτῶν, ποιούμενος λόγον ταῦτά φησιν·

8.6.1 Ϛ'. ΦΙΛΩΝΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΠ' ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΠΟΡΕΙΑΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

«Τὸν μὲν παλαιὸν αὐτοῖς πρόγονον ἀπὸ Χαλδαίων εἶναι, τὸν δὲ λαὸν ἀναστῆναι τοῦτον ἐξ Αἰγύπτου μετῴκισμένον ἀπὸ Συρίας τὸ πάλαι, μυριάσι τε ἀμυθήτοις πλήθοντα καὶ τῆς γῆς οὐκ οὔσης ἰκανῆς, πρὸς δ' ἔτι καὶ νεότητι φρονημάτων ἐντεθραμμένον μεγάλως καὶ ἅμα τοῦ θεοῦ διὰ φασμάτων καὶ ὄνειράτων ἕξοδον αὐτοῖς δηλοῦντος, καὶ οὐδενὸς ἦττον εἰς πόθον κατὰ δαίμονα ἐμπεσόντας τῆς πατρίου καὶ ἀρχαίας γῆς ὅθεν δὴ καὶ τὸν πρόγονον ἐκείνον αὐτοῖς μετελθεῖν εἰς Αἴγυπτον, εἴτε τῷ θεῷ δὴ δόξαν εἶτε προνοία τινὶ πάντων εὐδαιμονῆσαι μάλιστα, ὡς ἀπ' ἐκείνου μέχρις εἰς τὸ παρὸν τό τε ἔθνος αὐτοῖς καὶ γεγενῆσθαι καὶ διαμένειν κάπῃ τοσοῦτον ὑπερβάλλειν εἰς πολυανδρίαν.» 8.6.2 Καὶ μετὰ βραχέα φησιν· «Ἀνὴρ γε μὴν αὐτοῖς ἠγεῖτο τῆς τε ἐξόδου καὶ τῆς πορείας εἰς οὐδὲν τῶν πολλῶν, εἰ βούλει, διάφορος· οὕτω καὶ ἐλοιδόρουν γόητα καὶ κέρκωπα λόγων. καλῆς μέντοι γοητείας καὶ πανουργίας! ἐξ ἧς τὸν γε λαὸν ἅπαντα ἐν ἀνυδρία καὶ λιμῷ καὶ τῶν ὁδῶν ἀγνοία καὶ ἀπορία τῶν συμπάντων οὐ μόνον εἰς τὸ παντελὲς διεσώσατο καὶ ὡσπερ ἐν εὐθηνία πάση καὶ παραπομπῇ τῶν μεταξὺ κειμένων ἔθνων, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀλλήλους ἀστασιάστους αὐτοὺς καὶ πρὸς ἑαυτὸν μάλιστα 8.6.3 εὐπειθεῖς διεφύλαξε. καὶ ταῦτα οὐκ ὀλίγον δήπου χρόνον, ἀλλ' ὅσον οὐδ' οἰκίαν ἐν ὁμοφροσύνῃ συμμεῖναι μετὰ πάσης εὐθηνείας εἰκός ἐστι. καὶ οὐ δίψος, οὐ λιμός, οὐ φθορὰ σωμάτων, οὐχὶ φόβος περὶ τῶν μελλόντων, οὐκ ἄγνοια τῶν συμβησομένων ἐπὶ τὸν γόητα ἐκείνον ἐπῆρε τοὺς ἐξαπατωμένους καὶ περι8.6.4 φθειρομένους λαοὺς. καίτοι τί βούλει φῶμεν; ἐκείνῳ τινὰ εἶναι τοσαύτην τέχνην ἢ δεινότητα λόγων ἢ σύνεσιν, ὡς τῶν τοσοῦτων καὶ τοιοῦτων ἀτόπων καὶ πρὸς ὄλεθρον ἅπαντας ἀγόντων ἐπικρατεῖν; ἢ γὰρ τὰς φύσεις τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνθρώπων οὐκ ἀμαθῶς οὐδὲ δυσκόλως, ἀλλ' εὐπειθῶς καὶ τοῦ μέλλοντος οὐκ ἀπρονοήτως ἔχειν ἢ τούτους μὲν ὡς μάλιστα κακοὺς εἶναι, τὸν δὲ θεὸν τὰς δυσκολίας αὐτοῖςπραῦνεν καὶ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος ὡσπερ ἐπιστατεῖν. ὅπερ γὰρ σοὶ μάλιστα ἂν ἐκ τούτων ἀληθὲς εἶναι δόξη, πρὸς ἐπαίνου καὶ 8.6.5 τιμῆς καὶ ζήλου περὶ αὐτῶν συμπάντων ἰσχύειν φαίνεται. καὶ τὰ μὲν τῆς 8.6.5 ἐξόδου δὴ ταῦτα. ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν γῆν ταύτην ἦλθον, ὅπως μὲν ποτε ἄρα ἰδρῦθησαν καὶ τὴν χώραν ἔσχον ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς δηλοῦται· οὐ μὴν ἔγωγε δικαίῳ μᾶλλον καθ' ἱστορίαν ἢ κατὰ τινὰ λογισμὸν περὶ αὐτῶν τὰ εἰκότα 8.6.6 ἐπέξελεθῆν. πότερον γὰρ ποτε βούλει τῷ πλήθει τῷ κατὰ τῶν σωμάτων ἔτι περιόντας, καίπερ εἰς τέλος κεκακωμένους, ὅμως δ' ἰσχύοντας καὶ τὰ ὄπλα ἐν χερσὶν ἔχοντας εἶτα κατὰ κράτος ἐλεῖν τὴν χώραν, Σύρους τε ὁμοῦ καὶ Φοίνικας ἐν αὐτῇ τῇ ἐκείνων γῆ μαχομένους νικῶντας; ἢ τοὺς μὲν ἀπολέμους καὶ ἀνάνδρους εἶναι καὶ παντελῶς ὀλίγους ὑποθώμεθα καὶ τῶν εἰς πόλεμον παρασκευῶν ἀπόρους, αἰδέσεως δὲ τυχεῖν παρὰ τούτοις καὶ τὴν

γῆν λαβεῖν παρ' ἐκόντων, ἔπειτα δ' εὐθύς οὐκ εἰς μακρὸν τὸν τε νεῶν οἰκοδομησαὶ καὶ τᾶλλα εἰς εὐσέ8.6.7 βειαν καὶ ἀγιστεῖαν καταστήσασθαι; δηλοῖ γάρ, ὡς ἔοικε, ταῦτά γε καὶ θεοφιλεστάτους αὐτοὺς ἀνωμολογήσθαι καὶ παρὰ τοῖς ἐχθροῖς· ἐχθροὶ γὰρ ἦσαν 8.6.8 ἐξ ἀνάγκης ὧν ἐπὶ τὴν γῆν ἐξαίφνης ἦλθον ὡς ἀφαιρησόμενοι. παρὰ τούτοις δ' οὖν αἰδέσεως καὶ τιμῆς τυγχάνοντες πῶς οὐχ ὑπερβάλλειν εὐτυχία τοὺς ἄλλους φαίνονται; τίνα δὴ τὰ δεύτερα ἐφεξῆς ἢ τρίτα πρὸς τούτοις λέγωμεν; πότερον τὸ τῆς εὐνομίας καὶ εὐπειθείας αὐτῶν ἢ τῆς ὁσιότητος καὶ δικαιοσύνης καὶ εὐσεβείας; ἀλλὰ τὸν μὲν ἄνδρα ἐκεῖνον, ὅστις ποτὲ ἦν ὁ τοὺς νόμους αὐτοῖς θεῖς, οὕτω σφόδρα ἐθαύμασαν, ὡς ὅ τι δῆποτε ἔδοξεν 8.6.9 ἐκείνω, καὶ αὐτοῖς. εἴτε οὖν λελογισμένος αὐτὸς εἴτε ἀκούων παρὰ δαίμονος ἔφρασεν, ἅπαν τοῦτο εἰς τὸν θεὸν ἀνάγειν καὶ πλειόνων ἐτῶν διεληλυθότων τὸ μὲν ἀκριβὲς οὐκ ἔχω λέγειν ὅποσα, πλέω δ' οὖν ἢ δισχιλία ἔστι, μηδὲ ῥῆμά γε αὐτὸ μόνον τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένων κινῆσαι, ἀλλὰ κἂν μυριάκις αὐτοὺς ἀποθανεῖν ὑπομεῖναι θᾶττον ἢ τοῖς ἐκείνου νόμοις καὶ ἔθεσιν ἐναντία πεισθῆναι.» 8.6.10 Ταῦτ' εἰπὼν ἐπιτέμνεται τὴν ἐκ τῶν Μωσέως νόμων καταβεβλημένην τῷ Ἰουδαίων ἔθνει πολιτείαν, γράφων οὕτως·

8.7.1 Ζ'. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΜΩΣΕΑ ΘΕΟΣΕΒΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

«Ἄρά τι τούτων ἢ τούτοις προσόμοιον παρ' ἐκείνοις ἐστί, πρᾶον εἶναι δοκοῦν καὶ τιθασὸν καὶ δικῶν ἐπαγωγὰς καὶ σκῆψεις καὶ ἀναβολὰς καὶ τιμήσεις καὶ πάλιν ὑποτιμήσεις ἔχον; οὐδέν, ἀλλὰ πάντα ἀπλᾶ καὶ δῆλα. ἐὰν παιδεραστῆς, ἐὰν μοιχεύης, ἐὰν βιάσῃ παῖδα ἄρρενα μὲν μηδὲ λέγε, ἀλλὰ κἂν θήλειαν, ὁμοίως ἐὰν σαυτὸν καταπορνεύης, ἐὰν καὶ παρ' ἡλικίαν αἰσχρὸν τι πάθῃς 8.7.2 ἢ δοκῆς ἢ μέλλῃς, θάνατος ἢ ζημία. ἐὰν εἰς δοῦλον σῶμα, ἐὰν εἰς ἐλεύθερον ὑβρίζῃς, ἐὰν δεσμοῖς συνέχῃς, ἐὰν ἀπάγων πωλῆς, ἐὰν βέβηλα, ἐὰν ἱερά παρακλέπτῃς, ἐὰν ἀσεβῆς, οὐκ ἔργω μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ῥήματι τῷ τυχόντι, εἰς μὲν θεὸν αὐτὸν ἴλεως ἡμῖν ὁ θεὸς καὶ αὐτῆς τῆς περὶ τούτων ἐννοίας γένοιτο οὐδὲ ἄξιον λέγειν, ἀλλ' εἰς πατέρα ἢ μητέρα ἢ εὐεργέτην σαυτοῦ, θάνατος ὁμοίως, καὶ οὗτος οὐ κοινὸς οὐδ' ὁ τυχόν, ἀλλὰ δεῖ καταλευσθῆναι τὸν εἰπόντα μόνον, 8.7.3 ὡς οὐ χεῖρονα ἀσεβείας πράξαντα. ἄλλα δὲ αὖ πάλιν, ὁποῖά τινα· γυναῖκας ἀνδράσι δουλεύειν, πρὸς ὕβρεως μὲν οὐδεμιᾶς, πρὸς εὐπειθειαν δ' ἐν ἅπασι· γονεῖς παίδων ἄρχειν, ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ πολυωρίᾳ· τῶν ἑαυτοῦ κτημάτων ἕνα ἕκαστον κύριον εἶναι, μὴ θεόν γε ἐπιφημίσαντα αὐτοῖς μηδ' ὡς τῷ θεῷ ταῦτα ἀνίησιν. εἰ δὲ λόγῳ μόνον ὑποσχέσθαι προσπέσοι, ψαῦσαι καὶ θιγεῖν αὐτῶν 8.7.4 οὐκ ἔστιν, ἀλλ' εὐθύς ἀπάντων ἀποκεκλεισθαι. μή μοι τὰ τῶν θεῶν ἀρπάζειν μηδ' ἀποσυλᾶν ἐτέρων ἀναθέντων, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκείων, ὥσπερ ἔφην, προσπεσόν τι καὶ λαθὸν αὐτὸν ῥῆμα ἐπ' ἀναθέσει, εἰπόντα δὲ πάντων στέρεσθαι, μεταγινώσκοντι δὲ ἢ ἐπανορθομένῳ τὰ λελεγμένα καὶ τὴν ψυχὴν προσαφαι8.7.5 ρεῖσθαι. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐφ' ὧν κύριός ἐστιν, ὁ αὐτὸς λόγος. ἐὰν ἐπιφημίση τροφήν γυναικὸς ἀνὴρ ἱεράν εἶναι, τροφῆς ἀνέχειν· ἐὰν πατὴρ υἱῷ, ἐὰν ἄρχων τῷ ὑπηκόῳ, ταῦτόν. καὶ ἔκλυσις δὲ ἐπιφημισθέντων ἢ μὲν τελειοτάτη καὶ μεγίστη τοῦ ἱερέως ἀποφήσαντος· ὑπὸ γὰρ τοῦ θεοῦ κύριος οὗτος δέξασθαι· καὶ μετὰ ταύτην δὲ ἢ παρὰ τῶν μᾶλλον ἀεὶ κυρίων ὅσια ἴλεων τὸν θεὸν ἀποφαι8.7.6 νεῖν, ὡς μηδὲ ἐπάναγκες τὴν ἀνάθεσιν δέχεσθαι. μυρία δὲ ἄλλα ἐπὶ τούτοις, ὅσα καὶ ἐπὶ ἀγράφων ἐθῶν καὶ νομίμων κἂν τοῖς νόμοις αὐτοῖς. ἅ τις παθεῖν ἐχθαίρει, μὴ ποιεῖν αὐτόν· ἃ μὴ κατέθηκεν, μηδ' ἀναιρεῖσθαι, μηδ' ἐκ πρᾶσιᾶς μηδ' ἐκ ληνοῦ μηδ' ἐξ ἄλλωνος· μὴ θημῶνος ὑφαιρεῖσθαι μέγα ἢ μικρὸν ἀπλῶς μηδέν· μὴ πυρὸς δεηθέντι

φθονεῖν· μὴ νάματα ὑδάτων ἀποκλείειν, ἀλλὰ καὶ 8.7.7 πτωχοῖς καὶ πηροῖς τροφήν ἐρανίζουσι πρὸς τὸν θεὸν εὐαγῶς ἀνέχειν· μὴ ταφῆς νέκυν ἐξείργειν, ἀλλὰ καὶ γῆς αὐτοῖς ὅσον γε εἰς τὴν ὁσίαν προσεπιβάλλειν· μὴ θήκας, μὴ μνήματα ὄλως κατοικομένων κινεῖν· μὴ δεσμά, μὴ κακὸν πλέον μηδὲ ἐν τῷ γε ἐν ἀνάγκαις προσεπιφέρειν· μὴ γονὴν ἀνδρῶν ἐκτέμνοντας, μὴ γυναικῶν ἀτοκίοις καὶ ἄλλαις μηχαναῖς ἀμβλοῦν· μὴ ζώοις ἔμπαλιν ἢ κατέδειξεν εἴτ' οὖν ὁ θεὸς εἴτε τις καὶ νομοθέτης, προσφέρεσθαι· μὴ σπέρμα ἀφανί8.7.8 ζεῖν· μὴ γέννημα δουλοῦν· μὴ ζυγὸν ἄδικον ἀνθυποβάλλειν, μὴ κοίνικα ἄμετρον, μὴ νόμισμα ἄδικον· μὴ φίλων ἀπόρρητα ἐν ἔχθρᾳ φαίνειν· ποῦ δὴ πρὸς τοῦ θεοῦ ὑμῖν τὰ Βουζύγια ἐκεῖνα; ἄλλα δὲ πρὸς τούτοις ὄρα· μὴ παίδων διοικίζειν γονέας, μηδ' ἂν αἰχμαλώτους ἔχῃς· μὴ γυναῖκα ἀνδρός, κἂν νομίμως 8.7.9 ἔωνημένος ἦς δεσπότης. ἢ που σεμνότερα καὶ μείζω ταῦτα. ἄλλα δὲ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα· μὴ νεοττιάν φησι κατοικίδιον ἐρημοῦν, μὴ ζῶων ἰκεσίαν οἶα ἔσθ' ὅτε προσφευγόντων ἀναιρεῖν· μὴ εἴ τι τῶν τοιούτων ἤττόν ἐστιν. οὐδενὸς ἄξια ταῦτά γε ἴσως εἴποις ἄν· ἀλλ' ὅ γε ἐπ' αὐτοῖς νόμος ἐστὶ μέγας καὶ πάσης ἐπιμελείας αἴτιος, καὶ αἱ προρρήσεις μεγάλαι καὶ ἀραὶ κατὰ τε ἐξωλείας καὶ ὁ θεὸς αὐτὸς ἐπόπτης τῶν τοιούτων καὶ τιμωρὸς ἀπανταχοῦ.» 8.7.10 Καὶ μετὰ βραχέα φησὶν· «Ὅλην δὲ ἡμέραν εἰ τύχοι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ μίαν, ἀλλὰ πολλὰς καὶ ταύτας οὐκ εὐθὺς ἐφεξῆς ἀλλήλαις, ἀλλ' ἐκ διαλειμμάτων καὶ τούτων δὲ παρ' ἑπτὰ, κρατοῦντος, ὡς εἰκός, αἰεὶ τοῦ παρὰ τὰς βεβήλους ἔθους, μηθὲν ἂν παραβῆναι 8.7.11 τῶν προστεταγμένων οὐ θαυμάζεις; ἄρ' οὖν πρὸς ἀσκήσεως μόνον αὐτοῖς τοῦτο ἐγκρατείας ἐστίν, ὡς ἐξ ἴσου καὶ δρᾶν τι πονοῦντας καὶ ἀνέχειν ἰσχύειν ἀπὸ τῶν ἔργων, εἰ δέοι; οὐ δῆτα, ἀλλ' ἢ καὶ πρὸς ἔργου μεγάλου καὶ θαυμαστοῦ τινος ὦήθη δεῖν ὁ νομοθέτης αὐτοὺς μὴ τᾶλλα μόνον ἰκανοὺς εἶναι δρᾶν καὶ μὴ δρᾶν ὡσαύτως, ἀλλ' ἔτι καὶ τῶν πατρίων νόμων καὶ ἐθῶν ἐμπεῖ8.7.12 ρως ἔχειν. τί οὖν ἐποίησε ταῖς ἐβδόμαις ταύταις ἡμέραις; αὐτοὺς εἰς ταῦτόν ἡξίου συναγεσθαι καὶ καθεζομένους μετ' ἀλλήλων σὺν αἰδοῖ καὶ κόσμῳ τῶν 8.7.13 νόμων ἀκροᾶσθαι τοῦ μηδένα ἀγνοῆσαι χάριν. καὶ δῆτα συνέρχονται μὲν αἰεὶ καὶ συνεδρεύουσι μετ' ἀλλήλων, οἱ μὲν πολλοὶ σιωπῇ, πλὴν εἴ τι προσεπευφημῆσαι τοῖς ἀναγινωσκομένοις νομίζεται· τῶν ἱερέων δὲ τις ὁ παρῶν ἢ τῶν γερόντων εἰς ἀναγινώσκει τοὺς ἱεροὺς νόμους αὐτοῖς καὶ καθ' ἕκαστον ἐξηγεῖται μέχρι σχεδὸν δειλῆς ὀψίας· κακὰ τοῦδε ἀπολύονται τῶν τε νόμων τῶν ἱερῶν 8.7.14 ἐμπείρως ἔχοντες καὶ πολὺ δὴ πρὸς εὐσέβειαν ἐπιδεδωκότες. ἄρά σοι δοκεῖ ταῦτα ἀργούντων εἶναι καὶ οὐ παντὸς σπουδάσματος μᾶλλον ἀναγκαῖα αὐτοῖς; τοιγαροῦν οὐκ ἐπὶ θεσμοφδοῦς ἔρχονται περὶ τῶν πρακτέων καὶ μὴ διερωτῶντες οὐδὲ καθ' ἑαυτοὺς ὑπ' ἀγνοίας τῶν νόμων ῥαδιουργοῦσιν, ἀλλ' ὄντινα αὐτῶν κινεῖς καὶ περὶ τῶν πατρίων διαπυνθάνη, προχείρως ἔχει καὶ ῥαδίως εἰπεῖν, καὶ ἀνὴρ γυναικὶ καὶ παισὶ πατὴρ καὶ δούλοις δεσπότης ἰκανὸς εἶναι δο8.7.15 κεῖ τοὺς νόμους παραδιδόναι. καὶ μὴν περὶ τοῦ γε ἔτους τοῦ ἐβδόμου ῥάδιον ὡσαύτως λέγειν, οὐ μὴν ταῦτόν ἴσως. οὐ γὰρ αὐτοὶ τῶν ἔργων ἀφεστᾶσιν ὡσπερ ταῖς ἐβδόμαις ἐκεῖναις ἡμέραις, ἀλλὰ τὴν γῆν ἀργὴν ἀφιάσιν εἰς τὰ μέλλοντα αὔθις, εὐθηνείας χάριν. πολὺ γὰρ διαφέρειν αὐτὴν ἀνάπαυλαν λαβοῦσαν εἴτα δὲ εἰς νέωτα γεωργεῖσθαι καὶ μὴ τῇ συνεχεῖα τῆς ἐργασίας 8.7.16 κατεξάνθαι. ταῦτόν δὲ καὶ περὶ τὰ σώματα ἂν ἴδοις συμβαῖνον εἰς ῥώμην, οὐ γὰρ δὴ πρὸς ὑγίαν μόνον διαλείμματα καὶ τινὰς ἀναπαύλας ἀπὸ τῶν ἔργων τοὺς ἰατροὺς προστάττοντας· τὸ γὰρ συνεχὲς καὶ μονοειδὲς αἰεὶ, μάλιστα δὲ 8.7.17 ἐπ' ἔργων, βλάπτειν ἔοικε. σημεῖον δέ· τὴν γὰρ αὐτὴν ταύτην γῆν εἴ τις ἐπαγγέλλοιτο αὐτοῖς ἐξεργάσεσθαι πολὺ μᾶλλον ἢ πρόσθεν τὸ ἔβδομον ἔτος τουτὶ καὶ τῶν καρπῶν πάντων συμπαραχωρήσειν ὄλων, οὐκ ἂν οὐδαμῶς δέξαιντο. οὐ γὰρ αὐτοὶ τῶν πόνων ἀνέχειν

οἶονται δεῖν μόνοι καίτοι κἂν εἰ τοῦτ' ἐποίουν, οὐδὲν ἂν θαυμαστὸν ἦν, ἀλλὰ τὴν χώραν αὐτοῖς ἄνεσιν τινα καὶ 8.7.18 ῥαστώνην, εἰς ἀρχὴν ἑτέραν τῆς αὐθις ἐπιμελείας καὶ γεωργίας, λαβεῖν. ἐπεὶ τί ἐκώλυε πρὸς θεοῦ ἐπὶ τοῦ παρελθόντος ἔτους αὐτὴν προεκδοῦναι καὶ παρὰ τῶν ἐργαζομένων τὸν ἐκείνου φόρον τοῦ ἔτους ἐκλέγειν; ἀλλ', ὡσπερ ἔφην, κατ' οὐδένα τρόπον οὐδὲν τῶν τοιούτων, προνοία μοι δοκεῖ τῆς χώρας, ἐκδέ8.7.19 χονται. τῆς δὲ φιλανθρωπίας αὐτῶν καὶ τοῦτο μέγα ὡς ἀληθῶς σημείον ἐπεὶ γὰρ αὐτοὶ τῶν ἔργων ἐκείνου τοῦ ἔτους ἀνέχουσι, τοὺς γινομένους καρπούς οὐκ οἶονται δεῖν συλλέγειν οὐδ' ἀποτίθεσθαι, μὴ ἐκ τῶν οἰκείων πόνων περιόντας αὐτοῖς· ἀλλ', ἅτε τοῦ θεοῦ παρεσχηκότος αὐτοῖς, ἀνιείσης ἐπ' αὐτομάτου τῆς γῆς, τοὺς βουλομένους ἢ δεομένους τῶν τε ὁδοιπόρων καὶ τῶν ἄλ 8.7.20 λων ἀξιοῦσι μετὰ ἀδείας χρῆσθαι. καὶ περὶ μὲν τούτων ἄλις σοι. τὸ γὰρ ταῖς ἐβδόμαις ἤδη τὸν νόμον αὐτοῖς στήσαι ταῦτα, οὐκ ἂν ἐμὲ ἀπαιτήσαις, ἴσως πολλῶν πολλάκις καὶ ἰατρῶν καὶ φιλοσόφων καὶ φυσιολόγων ἀκηκοὺς περὶ τούτου πρότερον, ἦντινα ἄρα δύναμιν ἔχει πρὸς τε τὴν τῶν συμπάντων καὶ δῆτα πρὸς τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν οὗτος ὁ τῆς ἐβδόμης λόγος.» 8.7.21 Τοσαῦτα μὲν ὁ Φίλων. ὅμοια δ' αὐτῷ καὶ ὁ Ἰώσηπος ἱστορεῖ ἐν δευτέρῳ συγγράμματι ὧν πεποιήται Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀρχαιότητος, τοῦτον γράφων καὶ αὐτὸς τὸν τρόπον·

8.8.1 ἡ'. ΙΩΣΗΠΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΩΣΕΑ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

«Τίς δ' ἦν ὁ μάλιστα κατορθώσας τοὺς νόμους καὶ τῆς δικαιοσύνης περὶ τοῦ θεοῦ πίστεως ἐπιτυχῶν, πάρεστιν ἐξ αὐτῶν κατανοεῖν τῶν νόμων ἀντιπαρα8.8.2 βάλλοντας· ἤδη γὰρ περὶ τούτων λεκτέον. οὐκοῦν ἄπειροι μὲν αἱ κατὰ μέρος τῶν ἐθῶν καὶ τῶν νόμων παρὰ τοῖς ἅπασιν ἀνθρώποις διαφοραί. κεφαλαιω8.8.3 δῶς ἂν ἐπίοι τις· οἱ μὲν γὰρ μοναρχίαις, οἱ δὲ ταῖς ὀλίγων δυναστείαις, ἄλλοι δὲ τοῖς πλήθεσιν ἐπέτρεψαν τὴν ἐξουσίαν τῶν πολιτευμάτων, ὁ δ' ἡμέτερος νομοθέτης εἰς μὲν τούτων οὐδ' ὅτι οὐκ ἀπέιδεν, ὡς δ' ἂν τις εἴποι βιασάμενος τὸν λόγον θεοκρατίαν ἀπέδειξε τὸ πολίτευμα, θεῷ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ κράτος ἀναθεῖς καὶ πείσας εἰς ἐκεῖνον ἅπαντας ἀφορᾶν ὡς αἴτιον μὲν ἀπάντων ὄντα τῶν ἀγαθῶν, ἃ κοινῇ τε πᾶσιν ἀνθρώποις ὑπάρχει καὶ ὅσων ἔτυχον αὐτοὶ δεηθέντες ἐν ἀμηχάνοις· λαθεῖν δὲ τὴν ἐκείνου γνώμην οὐκ ἐνὸν οὔτε τι τῶν πραττομένων 8.8.4 οὐδὲν οὔθ' ὧν ἂν τις παρ' αὐτῷ διανοηθεῖη. ἀλλ' αὐτὸν ἀπέφηνε καὶ ἀγέννητον καὶ πρὸς τὸν αἴδιον χρόνον ἀναλλοίωτον, πάσης ἰδέας θνητῆς κάλλει διαφέροντα καὶ δυνάμει μὲν ἡμῖν γνώριμον, ὁποῖος δὲ κατ' οὐσίαν ἐστὶν ἄγνω8.8.5 στον. ταῦτα περὶ θεοῦ φρονεῖν οἱ σοφώτατοι παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ὅτι μὲν ἐδιδάχθησαν, ἐκείνου τὰς ἀρχὰς παρασχόντος, ἐῷ νῦν λέγειν, ὅτι δὲ ἐστὶ καλὰ καὶ πρέποντα τῇ τοῦ θεοῦ φύσει καὶ μεγαλειότητι σφόδρα μεμαρτυρήκασι· καὶ γὰρ Πυθαγόρας καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Πλάτων οἱ τε μετ' ἐκεῖνον ἀπὸ τῆς Στοᾶς φιλόσοφοι καὶ μικροῦ δεῖν ἅπαντες οὕτω φαίνονται περὶ τῆς τοῦ θεοῦ 8.8.6 φύσεως πεφρονηκότες. ἀλλ' οἱ μὲν πρὸς ὀλίγους φιλοσοφοῦντες εἰς πλήθη δόξαις κατειλημμένα τὴν ἀλήθειαν τοῦ δόγματος ἐξενεγκεῖν οὐκ ἐτόλμησαν, ὁ δ' ἡμέτερος νομοθέτης, ἅτε δὴ τὰ ἔργα παρέχων τοῖς νόμοις σύμφωνα, οὐ μόνον τοὺς καθ' ἑαυτὸν ἔπεισεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐξ ἐκείνων αἰεὶ γενησομένοις τὴν 8.8.7 περὶ τοῦ θεοῦ πίστιν ἐνέφυσεν ἀμετακίνητον. αἴτιον δ', ὅτι καὶ τῷ τρόπῳ τῆς νομοθεσίας πρὸς τὸ χρήσιμον πάντων πολὺ διήνεγκεν. οὐ γὰρ μέρος ἀρετῆς ἐποίησε τὴν εὐσέβειαν, ἀλλὰ ταύτης μέρη τᾶλλα καὶ συνεῖδεν αὐτὰ καὶ κατέστησε, λέγω δὲ τὴν δικαιοσύνην, τὴν σωφροσύνην, τὴν καρτερίαν, τὴν τῶν 8.8.8 πολιτῶν πρὸς ἀλλήλους ἐν ἅπασι συμφωνίαν. ἅπασαι γὰρ αἱ πράξεις καὶ διατριβαὶ καὶ

λόγοι πάντες ἐπὶ τὴν πρὸς τὸν θεὸν ἡμῖν εὐσέβειαν ἔχουσι τὴν 8.8.9 ἀναφορὰν· οὐδὲν γὰρ τούτων ἀνεξέταστον οὐδ' ἀόριστον παρέλιπεν. δύο μὲν γὰρ εἰσιν ἀπάσης παιδείας τρόποι καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη κατασκευῆς, ὧν ὁ μὲν λόγῳ διδασκαλικός, ἄτερος δὲ διὰ τῆς ἀσκήσεως τῶν ἠθῶν. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι νομοθέται ταῖς γνώμαις διέστησαν καὶ τὸν ἕτερον αὐτῶν ὃν ἔδοξεν ἐκάστοις ἐλόμενοι τὸν ἕτερον παρέλιπον· οἷον Λακεδαιμόνιοι μὲν καὶ Κρήτες ἔθεσιν ἐπαίδευσαν, οὐ λόγοις, Ἀθηναῖοι δὲ καὶ σχεδὸν οἱ ἄλλοι πάντες Ἕλληνες ἃ μὲν χρὴ πράττειν ἢ μὴ προσέτασσον διὰ τῶν νόμων, τοῦ δὲ πρὸς αὐτὰ διὰ τῶν 8.8.10 ἔργων ἐθίζειν ὠλιγόρησαν. ὁ δ' ἡμέτερος νομοθέτης ἄμφω ταῦτα συνήρμοσε κατὰ πολλὴν ἐπιμέλειαν· οὔτε γὰρ κωφὴν ἀπέλιπε τὴν τῶν ἠθῶν ἀσκησιν οὔτε τὸν ἐκ τοῦ νόμου λόγον ἀπρακτὸν εἶασεν, ἀλλ' εὐθύς ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρξάμενος τροφῆς καὶ τῆς κατὰ τὸν οἶκον ἐκάστων διαίτης οὐδὲν οὐδὲ τῶν βραχυτάτων αὐτεξούσιον ἐπὶ ταῖς βουλήσεσι τῶν χρησομένων κατέλιπε, ἀλλὰ καὶ περὶ σιτίων ὅσων ἀπέχεσθαι χρὴ καὶ τίνα προσφέρεισθαι καὶ περὶ τῶν κοινωνησόντων τῆς διαίτης ἔργων τε συντονίας καὶ τοῦμπαλιν ἀναπαύσεως ὅρον ἔθηκεν αὐτὸς καὶ κανόνα τὸν νόμον, ἵν' ὡσπερ ὑπὸ πατρὶ τούτῳ καὶ δεσπότῃ 8.8.11 ζῶντες μήτε βουλόμενοι μηθὲν μήθ' ὑπ' ἀγνοίας ἀμαρτάνωμεν. οὐδὲ γὰρ τὴν ὑπὸ τῆς ἀγνοίας ὑποτίμησιν κατέλιπε, ἀλλὰ καὶ κάλλιστον καὶ ἀναγκαιότατον ἀπέδειξε παιδεύμα τὸν νόμον, οὐκ εἰσάπαξ ἀκροασαμένοις οὐδὲ δις ἢ πολλάκις, ἀλλ' ἐκάστης ἐβδομάδος τῶν ἄλλων ἔργων ἀφεμένους ἐπὶ τὴν ἀκρόασιν ἐκέλευσε τοῦ νόμου συλλέγεσθαι καὶ τοῦτον ἀκριβῶς ἐκμανθάνειν· ὃ δὲ 8.8.12 πάντες εὐόκασιν οἱ νομοθέται παραλιπεῖν. καὶ τοσοῦτον οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ἀπέχουσι τοῦ κατὰ τοὺς οἰκείους ζῆν νόμους ὥστε σχεδὸν αὐτοὺς οὐδ' ἴσασιν· ἀλλ' ὅταν ἐξαμαρτάνωσι, τότε παρ' ἄλλων μαθάνουσιν ὅτι τὸν νόμον παραβεβήκασι. οἱ τε τὰς μεγίστας καὶ κυριωτάτας παρ' αὐτοῖς ἀρχὰς διοικούντες ὁμολογοῦσι τὴν ἀγνοίαν· ἐπιστάτας γὰρ παρακαθίστανται τῆς τῶν πραγμάτων οἰκονομίας τοὺς ἐμπειρίαν ἔχειν τῶν νόμων ὑπισχνουμένους. 8.8.13 ἡμῶν δ' ὄντινοῦν τις ἔλοιτο, τοὺς νόμους ῥᾶον ἢ τις εἴποι πάντας ἢ τοῦνομα τὸ ἑαυτοῦ. τοιγαροῦν ἀπὸ τῆς πρώτης εὐθύς αἰσθήσεως αὐτοὺς ἐκμανθάνοντες ἔχομεν ἐν ταῖς ψυχαῖς ὡσπερ ἐγκεχαραγμένους, καὶ σπάνιος μὲν ὁ παραβαίνων, 8.8.14 ἀδύνατος δ' ἢ τῆς κολάσεως παραίτησις. τοῦτο πρῶτον ἀπάντων τὴν θναυ μαστὴν ὁμόνοιαν ἡμῖν ἐμπεποίηκε. τὸ γὰρ μίαν μὲν ἔχειν καὶ τὴν αὐτὴν δόξαν περὶ θεοῦ, τῷ βίῳ δὲ καὶ τοῖς ἔθεσι μηδὲν ἀλλήλων διαφέρειν καλλίστην ἐν 8.8.15 ἤθεσιν ἀνθρώπων συμφωνίαν ἀποτελεῖ. παρ' ἡμῖν γὰρ μόνοις οὔτε περὶ θεοῦ λόγους ἀκούσεται τις ἀλλήλοις ὑπεναντίους, ὅποια πολλὰ παρ' ἑτέροις οὐχ ὑπὸ τῶν τυχόντων μόνον τὸ κατὰ τὸ προσπεσὸν ἐκάστῳ λέγεται πάθος, ἀλλὰ καὶ παρά τισι τῶν φιλοσόφων ἀποτετόλμηται, τῶν μὲν τὴν ὄλην τοῦ θεοῦ φύσιν ἀναιρεῖν τοῖς λόγοις ἐπικειρηκότων, ἄλλων δὲ τὴν ὑπὲρ ἀνθρώπων αὐτὸν πρόνοιαν ἀφαιρουμένων· οὐδ' ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι τῶν βίων ὄψεται διαφορὰν, ἀλλὰ κοινὰ μὲν ἔργα πάντων παρ' ἡμῖν, εἰς δ' ὁ λόγος ὁ τῷ νόμῳ συμφωνῶν περὶ 8.8.16 θεοῦ, πάντα λέγων ἐκεῖνον ἐφορᾶν. καὶ μὴν περὶ τῶν κατὰ τὸν βίον ἐπιτηδευμάτων, ὅτι δεῖ πάντα τὰ ἄλλα τέλος ἔχειν τὴν εὐσέβειαν, καὶ γυναικῶν ἀκούσειεν ἂν τις καὶ τῶν οἰκετῶν. ὅθεν δὴ καὶ τὸ προσφερόμενον ἡμῖν ὑπὸ τινῶν ἔγκλημα, τὸ δὲ μὴ καινῶν εὐρετὰς ἔργων ἢ λόγων ἄνδρας παρασχεῖν, ἐντεῦθεν 8.8.17 θεν συμβέβηκεν. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι τὸ μηδενὶ τῶν πατρίων ἐμμένειν καλὸν εἶναι νομίζουσι καὶ τοῖς μάλιστα τολμῶσι ταῦτα παραβαίνειν σοφίας δεινότητά μαρτυροῦσιν, ἡμεῖς δὲ τούναντίον μίαν εἶναι καὶ φρόνησιν καὶ ἀρετὴν ὑπειλήφαμεν, τὸ μηδὲν ὅλως ὑπεναντίον μήτε πρᾶξαι μήτε διανοηθῆναι τοῖς ἐξ ἀρχῆς 8.8.18 νομοθετηθεῖσιν. ὅπερ εἰκότως ἂν εἴη τεκμήριον τοῦ

κάλλιστα τεθῆναι τὸν νόμον. τὰ γὰρ μὴ τοῦτον ἔχοντα τὸν τρόπον αἱ πεῖραι δεόμενα διορθώσεως ἐλέγχουσιν· ἡμῖν δὲ τοῖς πεισθεῖσιν ἐξ ἀρχῆς τεθῆναι τὸν νόμον κατὰ θεοῦ βού8.8.19 λησιν οὐδ' εὐσεβὲς ἦν ἔτι τοῦτον μὴ φυλάττειν. τί γὰρ αὐτοῦ τις ἂν μετακινήσειεν ἢ τί κάλλιον ἐξεῦρεν ἢ τί παρ' ἐτέρων ὡς ἄμεινον μετήνεγκεν; ἄρα γε τὴν ὅλην κατάστασιν τοῦ πολιτεύματος; καὶ τίς ἂν καλλίων ἢ δικαιότερα γένοιτο τῆς τὸν θεὸν μὲν ἡγεμόνα τῶν ὄλων ἡγεῖσθαι πεποιημένης, τοῖς ἱερεῦσι δὲ κοινῇ μὲν τὰ μέγιστα διοικεῖν ἐπιτροπούσης, τῷ δὲ πάντων ἀρχιερεῖ πάλιν 8.8.20 πεπιστευκυίας τὴν τῶν ἄλλων ἱερέων ἡγεμονίαν; οὗς οὐ κατὰ πλοῦτον οὐδέ τισιν ἄλλαις προὔχοντας αὐτομάτοις πλεονεξίαις τὸ πρῶτον εὐθὺς ὁ νομοθέτης ἐπὶ τὴν τιμὴν ἔταξεν, ἀλλ' ὅσοι τῶν μετ' αὐτοῦ πειθοῖ τε καὶ σωφροσύνη τῶν ἄλλων διέφερον, τούτοις τὴν περὶ τὸν θεὸν μάλιστα θεραπείαν ἐνεχείρι8.8.21 σεν. τοῦτο δ' ἦν καὶ τοῦ νόμου καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων ἀκριβῆς ἐπιμέλεια· καὶ γὰρ ἐπόπται πάντων καὶ δικασταὶ τῶν ἀμφισβητουμένων καὶ κολασταὶ τῶν κατεγνωσμένων οἱ ἱερεῖς ἐτάχθησαν. 8.8.22 Τίς ἂν οὖν ἀρχὴ γένοιτο ταύτης ὀσιώτερη; τίς δὲ τιμὴ θεῷ μᾶλλον ἀρμόζουσα; παντὸς μὲν τοῦ πλήθους κατεσκευασμένου πρὸς τὴν εὐσέβειαν, ἐξάριτον δὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἱερέων πεπιστευμένων, ὡσπερ δὲ τελετῆς τινος τῆς 8.8.23 ὅλης πολιτείας οἰκονομουμένης. ἂ γὰρ ὀλίγων ἡμερῶν ἀριθμὸν ἐπιτηδεύοντες ἄλλοι φυλάττειν οὐ δύνανται, μυστήρια καὶ τελετὰς ἐπονομάζοντες, ταῦτα μετὰ πολλῆς ἡδονῆς καὶ γνώμης ἀμεταθέτου φυλάττομεν ἡμεῖς διὰ τοῦ παντὸς 8.8.24 αἰῶνος. τίνες οὖν εἰσιν αἱ προρρησεις καὶ προαγορεύσεις; ἀπλαῖ τε καὶ γνώριμοι. πρώτη δ' ἡγεῖται ἡ περὶ θεοῦ λέγουσα· Θεὸς ἔχει τὰ σύμπαντα, παντελής καὶ μακάριος, αὐτὸς ἑαυτῷ καὶ πᾶσιν αὐτάρκης, ἀρχὴ καὶ μέσα καὶ τέλος οὗτος τῶν ἀπάντων, ἔργοις μὲν καὶ χάρισις ἐναργῆς καὶ παντὸς οὐτινος 8.8.25 φανερώτερος, μορφήν δὲ καὶ μέγεθος ἡμῖν ἀφανέστατος. πᾶσα μὲν ὕλη πρὸς εἰκόνα τὴν τούτου, κἂν ἢ πολυτελής, ἄτιμος· πᾶσα δὲ τέχνη πρὸς μιμήσεως ἐπίνοιαν ἄτεχνος· οὐδὲν ὅμοιον οὐτ' εἶδομεν οὐτ' ἐπινοοῦμεν οὐτ' εἰκάζειν 8.8.26 ἐστὶν ὅσιον. ἔργα βλέπομεν αὐτοῦ φῶς, οὐρανόν, γῆν, ἥλιον καὶ σελήνην, ποταμούς καὶ θάλατταν, ζώων γενέσεις, καρπῶν ἀναδόσεις. ταῦτα θεὸς ἐποίησεν, οὐ χερσὶν οὐδὲ πόνοις οὐδέ τινων συνεργασαμένων ἐπιδηθεῖς, ἀλλ' αὐτοῦ 8.8.27 καλὰ θελήσαντος καλῶς ἦν εὐθὺς γεγονότα. τούτῳ δεῖ πάντας ἀκολουθεῖν καὶ θεραπεύειν αὐτὸν ἀσκοῦντας ἀρετὴν· τρόπος γὰρ θεοῦ θεραπείας οὗτος 8.8.28 ὀσιώτατος. εἷς ναὸς ἐνὸς θεοῦ φίλον γὰρ αἰεὶ παντὶ τὸ ὅμοιον, κοινὸς ἀπάντων, κοινὸς θεοῦ ἀπάντων. τοῦτον θεραπεύουσι μὲν διὰ παντὸς οἱ ἱερεῖς· ἡγεῖται δὲ τούτων ὁ πρῶτος αἰεὶ κατὰ γένος. οὗτος μετὰ τῶν ἄλλων ἱερέων θύσει τῷ θεῷ, φυλάξει τοὺς νόμους, δικάσει περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων, κολάσει τοὺς ἐλεγχθέντας. ὁ τούτῳ μὴ πειθόμενος ὑφέξει δίκην, ὡς εἰς τὸν θεὸν αὐτὸν 8.8.29 ἀσεβῶν. θύομεν τὰς θυσίας οὐκ εἰς πλήρωσιν ἑαυτοῖς καὶ μέθην ἀβούλητα γὰρ θεῷ τάδε καὶ πρόφασις ἂν ὑβρεως γένοιτο καὶ πολυτελείας, ἀλλὰ σώφρονας, εὐτάκτους, εὐσταλεῖς, ὅπως μάλιστα θύοντες σωφρονώσι. καὶ ἐπὶ ταῖς θυσίαις ὑπὲρ τῆς κοινῆς εὐχεσθαι χρὴ πρῶτον σωτηρίας, εἴθ' ὑπὲρ ἑαυτῶν· ἐπὶ γὰρ κοινωνία γεγόναμεν καὶ ταύτην ὁ προτιμῶν τοῦ καθ' ἑαυτὸν 8.8.30 ἰδίου μάλιστα εἶη θεῷ κεχαρισμένος. παράκλησις δὲ πρὸς τὸν θεὸν ἔστω διὰ τῆς εὐχῆς καὶ δέησις, οὐχ ὅπως διδῶ τὰ ἀγαθὰ δέδωκε γὰρ αὐτὸς ἐκὼν καὶ πᾶσιν εἰς μέσον κατατέθεικεν, ἀλλ' ὅπως δέχεσθαι δυνώμεθα καὶ λαβόντες 8.8.31 φυλάττωμεν. ἀγνεῖας ἐπὶ ταῖς θυσίαις διεῖρηκεν ὁ νόμος ἀπὸ κήδους, ἀπὸ λέχους, ἀπὸ κοινωνίας τῆς πρὸς γυναῖκα καὶ πολλῶν ἄλλων, ἃ μακρὸν ἂν 8.8.32 εἶη νῦν γράφειν. τοιοῦτος μὲν ὁ περὶ θεοῦ καὶ τῆς ἐκείνου θεραπείας λόγος ἡμῖν ἐστίν· ὁ δ' αὐτὸς ἅμα καὶ νόμος. τίνες δὲ οἱ

περί γάμων; μῖζιν μόνην οἶδεν ὁ νόμος τὴν κατὰ φύσιν τὴν πρὸς γυναῖκα, καὶ ταύτην, εἰ μέλλοι τέκνων ἔνεκα γενήσεσθαι. τὴν δὲ πρὸς ἄρρενα ἀρρένων ἐστύγηκε, καὶ θάνατος τὸ ἐπιτίμιον 8.8.33 εἴ τις ἐπιχειρήσειε. γαμεῖν δὲ κελεύει μὴ προικὶ προσέχοντας μηδὲ βιαίοις ἀρπαγαῖς μηδ' αὐτὸ δόλω καὶ δι' ἀπάτης πείσαντας, ἀλλὰ μνηστεύειν παρὰ τοῦ δοῦναι κυρίου καὶ κατὰ συγγένειαν ἐπιτηδεῖου. γυνὴ χείρων, φησὶν, ἀνδρὸς εἰς ἅπαντα· τοιγαροῦν ὑπακουέτω, μὴ πρὸς ὕβριν, ἀλλ' ἵνα ἄρχηται· θεὸς γὰρ 8.8.34 ἀνδρὶ κράτος ἔδωκε. ταύτη συνεῖναι δεῖ τὸν γήμαντα μόνη· τὸ δὲ τὴν ἄλλου πειρᾶν ἀνόσιον. εἰ δέ τις τοῦτο πράξειεν, οὐδεμία θανάτου παραίτησις, οὔτε εἰ βιάσαιτο παρθένον ἐτέρω συνωμολογημένην οὔτ' εἰ πείσαι γεγαμημένην. 8.8.35 τέκνα τρέφειν ἅπαντα προσέταξε. καὶ γυναῖξιν ἀπέειπε μήτ' ἀμβλοῦν τὸ σπαρὲν μήτε διαφθεῖρειν, ἀλλ' ἦν φανείη, τεκνοκτόνος ἂν εἴη ψυχὴν ἀφανίζουσα 8.8.36 καὶ τὸ γένος ἐλαττοῦσα. τοιγαροῦν οὐδ' εἴ τις ἐπὶ λέχους φθορὰν παρέλθοι, καθαρὸς εἶναι τότε προσήκει. καὶ μετὰ τὴν νόμιμον συνουσίαν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἀπολούεσθαι· ψυχῆς ἔχειν τοῦτο μερισμὸν πρὸς ἄλλην χώραν ὑπέλαβε· καὶ γὰρ ἐμφυομένη σῶμασι κακοπαθεῖ καὶ τούτων αὐτὴν ἄλλιν θανάτῳ διακριθεῖσα. 8.8.37 διόπερ ἀγνείας ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις ἔταξεν. οὐ μὴν οὐδ' ἐπὶ ταῖς τῶν παιδῶν γενέσεσιν ἐπέτρεψεν εὐωχίαν συντελεῖν καὶ προφάσεις ποιεῖσθαι μέθης, ἀλλὰ σώφρονα τὴν ἀρχὴν εὐθύς τῆς τροφῆς ἔταξε καὶ γράμματα παιδεύειν ἐκέλευσε τὰ περὶ τοὺς νόμους καὶ τῶν προγόνων τὰς πράξεις ἐπίστασθαι, τὰς μὲν ἵνα μιμῶνται, τοῖς δ' ἵνα συντρεφόμενοι μήτε παραβαίνωσι μήτε σκῆψιν 8.8.38 ἀγνοίας ἔχωσι. τῆς εἰς τοὺς τετελευτηκότας προϋνόησεν ὁσίας οὐ πολυτελείαις ἐνταφίων οὐδὲ κατασκευαῖς μνημείων ἐπιφανῶν, ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τὴν κηδεῖαν ἔταξε τοῖς οἰκειοτάτοις ἐπιτελεῖν, πᾶσι δὲ τοῖς παριοῦσι θαπτομένου τινὸς καὶ προσελθεῖν καὶ συναποδύρεσθαι νόμιμον ἐποίησε. καθαίρειν δὲ κελεύει καὶ τὸν οἶκον καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἀπὸ κήδους, ἵνα πλεῖστον ἀπέχη τοῦ δοκεῖν κα8.8.39 θαρὸς εἶναί τις φόνον ἐργασάμενος. γονέων τιμὴν μετὰ τὴν πρὸς θεὸν δευτέραν ἔταξε· καὶ τὸν οὐκ ἀμειβόμενον τὰς παρ' αὐτῶν χάριτας, ἀλλ' εἰς ὀτιοῦν 8.8.40 ἐλλείποντα, λυσθησόμενον παραδίδωσι. κελεύει καὶ παντὸς τοῦ πρεσβυ8.8.41 τέρου τιμὴν ἔχειν τοὺς νέους, ἐπεὶ πρεσβύτατον ὁ θεός. κρύπτειν οὐδὲν ἔῃ πρὸς φίλους, οὐ γὰρ εἶναι φιλίαν τὴν μὴ πάντα πιστεύουσιν· κἂν συμβῆ τις 8.8.42 ἔχθρα, τούτων ἀπόρρητα λέγειν κεκώλυκε. δικάζων εἰ δῶρά τις λάβοι, θάνατος ἢ ζημία. περιορῶν ἰκέτην, βοηθεῖν ἐνόν, ὑπεύθυνος. ὃ μὴ κατέθηκέ τις, οὐκ ἀναιρήσεται. τῶν ἀλλοτρίων οὐδενὸς ἄψεται. δανείσας τόκον οὐ λήψεται. ταῦτα καὶ πολλὰ τούτοις ὅμοια τὴν πρὸς ἀλλήλους ἡμῶν συνέχει κοιν8.8.43 νωνίαν. πῶς δὲ καὶ τῆς περὶ τοὺς ἀλλοφύλους ἐπιεικείας ἐφρόντισεν ὁ νομοθέτης ἄξιον ἰδεῖν· φανεῖται γὰρ ἄριστα πάντων προνοησάμενος ὅπως μήτε τὰ οἰκεῖα διαφθείρωμεν μήτε φθονήσωμεν τοῖς μετέχειν τῶν ἡμετέρων προαιρουμένοις. 8.8.44 ὅσοι μὲν γὰρ θέλουσιν ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ἡμῖν νόμους ζῆν ὑπελθόντες, δέχεται φιλοφρόνως, οὐ τῷ γένει μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆ προαιρέσει τοῦ βίου νομίζων εἶναι τὴν οἰκειότητα· τοὺς δ' ἐκ παρέργου προσιόντας ἀναμίγνυσθαι ταῖς συνηθείαις 8.8.45 οὐκ ἠθέλησε. τὰ ἄλλα δὲ προεῖρηκεν ὧν ἔστιν ἡ μετάδοσις ἀναγκαῖα· πᾶσι παρέχειν τοῖς δεομένοις πῦρ, ὕδωρ, τροφήν, ὁδοὺς φράζειν, ἄταφον μὴ περιορᾶν. 8.8.46 ἐπιεικῆ δὲ καὶ τὰ πρὸς τοὺς πολεμίους κριθέντα εἶναι· οὐ γὰρ ἔῃ τὴν γῆν αὐτῶν πυρπολεῖν οὐδὲ κόπτειν ἡμερα δένδρα συγκεχώρηκεν· ἀλλὰ καὶ σκυλεύειν ἀπέειρε καὶ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ πεσόντας καὶ τῶν αἰχμαλώτων προϋνόησεν, ὅπως 8.8.47 αὐτῶν ὕβρις ἀπῆ, μάλιστα δὲ γυναικῶν. οὕτως δὲ πόρρωθεν ἡμερότητα καὶ φιλανθρωπίαν διδάσκειν ἡμᾶς ἐσπούδασεν ὥστε οὐδὲ τῶν ἀλόγων ζώων ὠλιγώρησεν, ἀλλὰ μόνην μὲν ἀφῆκε τούτων χρῆσιν τὴν νενομισμένην, πᾶσαν δ' ἑτέραν ἐκώλυσε. ἃ

δ' ὡσπερ ἰκετεύοντα προσφεύγει ταῖς οἰκίαις, ἀπειπεν ἀνελεῖν· οὐδὲ νεοττοῖς τοὺς γονέας αὐτῶν ἐπέτρεψε συνεξαιρεῖν· φείδεσθαι δὲ κὰν τῇ 8.8.48 πολεμῖα τῶν ἐργαζομένων ζώων καὶ μὴ φονεύειν. οὕτω πανταχόθεν τὰ πρὸς ἐπιείκειαν περιεσκεψάτο, διδασκαλικοῖς μὲν τοῖς προειρημένοις χρησάμενος νόμοις, τοὺς δ' αὖ κατὰ τῶν παραβαινόντων τιμωρητικούς τάξας οὐκ ἄνευ προφάσεως. ζημίᾳ γὰρ ἐπὶ τοῖς πλείστοις τῶν παραβαινόντων ἐστὶ θάνατος, ἂν μοιχεύσῃ τις, ἂν βιάσῃται κόρην, ἂν ἄρρени τολμήσῃ πείραν προσφέ8.8.49 ρειν, ἂν ὑπομείνῃ παθεῖν ὁ πειρασθεῖς. ἔστι δὲ καὶ ἐπὶ δούλοις ὁμοίως ὁ νόμος ἀπαραίτητος, ἀλλὰ καὶ περὶ μέτρων ἦν τις κακουργήσειεν ἢ σταθμῶν ἢ περὶ πράσεως ἀδίκου καὶ δόλω γενομένης κὰν ὑφέληται τις ἀλλότριον κὰν ὁ μὴ κατέθηκεν ἀνέλῃται, πάντων εἰσὶ κολάσεις, οὐχ οἷαι παρ' ἐτέροις, ἀλλ' ἐπὶ τὸ μεῖζον. περὶ μὲν γὰρ γονέων ἀδικίας ἢ τῆς εἰς θεὸν ἀσεβείας, κὰν μέλλῃ 8.8.50 τις, εὐθὺς ἀπόλλυται. τοῖς μέντοι γε κατὰ τοὺς νόμους πάντα πράττουσι γέρας ἐστὶν οὐκ ἀργύριον οὐδὲ χρυσός, οὐ μὴν οὐδὲ κοτίνου στέφανος ἢ σελίνου καὶ τοιαύτη τις ἀνακήρυξις, ἀλλ' αὐτὸς ἕκαστος αὐτῷ τὸ συνειδὸς ἔχων μαρτυροῦν πεπίστευκε τοῦ μὲν νομοθέτου προφητεῦσαντος, τοῦ δὲ θεοῦ τὴν πίστιν ἰσχυρὰν παρεσχηκότος ὅτι τοῖς τοὺς νόμους διαφυλάξασι, κὰν εἰ δέοι θνήσκῃν ὑπὲρ αὐτῶν, προθύμως ἀποθανοῦσιν ἔδωκεν ὁ θεὸς γενέσθαι τε πάλιν καὶ 8.8.51 βίον ἀμείνω λαβεῖν ἐκ περιτροπῆς. ὠκνοῦν δ' ἂν ἐγὼ νῦν ταῦτα γράφειν, εἰ μὴ διὰ τῶν ἔργων ἦν ἅπασι φανερόν ὅτι πολλοὶ καὶ πολλακίς ἤδη τῶν ἡμετέρων περὶ τοῦ μηδὲ ῥῆμα μόνον φθέγγασθαι παρὰ τὸν νόμον πάντα παθεῖν γενναίως ὑπέστησαν. καίτοι γε εἰ μὴ συμβεβῆκει γνώριμον ἡμῶν τὸ ἔθνος ἅπασιν ἀνθρώποις ὑπάρχειν κὰν φανερῶ κεῖσθαι τὴν ἐθελούσιον ἡμῶν τοῖς νόμοις ἀκολουθίαν, ἀλλὰ τις ἢ συγγράψαι λέγων αὐτὸς ἀνεγίνωσκε τοῖς Ἑλλησιν ἢ που περιτυχεῖν ἔξω τῆς γινωσκομένης γῆς ἔφασκεν ἀνθρώποις τοιαύτην μὲν ἔχουσι δόξαν οὕτω σεμνήν περὶ τοῦ θεοῦ, τοιοῦτοις δὲ νόμοις πολὺν αἰῶνα βεβαίως ἐμμεμενηκόσι, πάντας ἂν οἶμαι θαυμάσαι διὰ τὰς συνεχεῖς παρ' αὐτοῖς μεταβολάς· ἀμέλει τῶν γράψαι τι παραπλήσιον εἰς πολιτείαν καὶ νόμους ἐπιχειρησάντων ὡς θαυμαστὰ συνθέντων κατηγοροῦσι, φάσκοντες αὐτοὺς λαβεῖν 8.8.52 ἀδυνάτους ὑποθέσεις. καὶ τοὺς μὲν ἄλλους παραλείπω φιλοσόφους, ὅσοι τι τοιοῦτον ἐν τοῖς συγγράμμασιν ἐπραγματεύσαντο· Πλάτων δὲ θαυμαζόμενος παρὰ τοῖς Ἑλλησιν, ὡς καὶ σεμνότητι βίου διενεγκῶν καὶ δυνάμει λόγων καὶ πειθοῖ πάντας υπεράρας τοὺς ἐν φιλοσοφίᾳ γεγονότας, ὑπὸ τῶν φασκόντων δεινῶν εἶναι τὰ πολιτικὰ μικροῦ δεῖν χλευαζόμενος καὶ κωμωδούμενος διατελεῖ. 8.8.53 καίτοι τὰ κείνου σκοπῶν συχνῶς τις ἂν εὔροι ῥάον α ὄντα καὶ τῆς τῶν πολλῶν ἔγγιον συνηθείας. αὐτὸς δὲ Πλάτων ὠμολόγηκεν ὅτι τὴν ἀληθῆ περὶ τοῦ 8.8.54 θεοῦ δόξαν εἰς τὴν τῶν ὄχλων ἄνοιαν οὐκ ἦν ἀσφαλὲς ἐξενεγκεῖν. ἀλλὰ τὰ μὲν Πλάτωνος λόγους τινὲς εἶναι κενοὺς νομίζουσι, κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν κεκαλλιγραφημένους. μάλιστα δὲ τῶν νομοθετῶν Λυκοῦργον τεθαυμάκασι καὶ τὴν Σπάρτην ἅπαντες ὕμνοῦσιν, ὅτι τοῖς ἐκείνου νόμοις ἐπὶ πλείστον ἐνεκαρτέρησαν. 8.8.55 οὐκοῦν τοῦτο μὲν ὠμολογήσθω τεκμήριον ἀρετῆς εἶναι, τὸ πείθεσθαι τοῖς νόμοις. οἱ δὲ Λακεδαιμονίους θαυμάζοντες τὸν ἐκείνων χρόνον ἀντιπαραβαλλέτωσαν τοῖς πλείοσιν ἢ δισχιλίοις ἔτεσι τῆς ἡμετέρας πολιτείας· καὶ προσέτι λογιζέσθωσαν ὅτι Λακεδαιμόνιοι μὲν, ὅσον ἐφ' ἑαυτῶν χρόνον εἶχον τὴν ἐλευθερίαν, ἀκριβῶς ἔδοξαν τοὺς νόμους διαφυλάττειν, ἐπεὶ μέντοι περὶ αὐτοὺς ἐγένοντο μεταβολαὶ τῆς τύχης, μικροῦ δεῖν ἀπάντων ἐξελάθοντο τῶν νόμων· ἡμεῖς δὲ ἐν τύχαις μυριάσι γεγονότες διὰ τὰς τῶν βασιλευσάντων τῆς Ἀσίας μεταβολάς, οὐδ' ἐν τοῖς ἐσχάτοις τῶν δεινῶν τοὺς νόμους προὔδομεν.» 8.8.56 Ταῦτα μὲν καὶ ὁ Ἰώσηπος

περί τῆς κατὰ Μωσέα Ἰουδαίων πολιτείας, περί δὲ τῆς ἐν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ τεθεῖσι νόμοις ἐπεσκιασμένης καὶ ἀλληγορικῆς θεωρίας πολλὰ ἔχων εἰπεῖν ἐπαρκεῖν ἡγοῦμαι τὰς Ἐλεαζάρου καὶ Ἀριστοβούλου διηγήσεις, ἀνδρῶν τὸ μὲν γένος Ἑβραίων ἀνέκαθεν, τὸν δὲ 8.8.57 χρόνον κατὰ τοὺς Πτολεμαίων χρόνους διαπρεψάντων. ὧν ὁ Ἐλεάζαρος καὶ τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξιώματι τετιμημένος μικρῷ πρότερον ἡμῖν ἐδηλοῦτο, ὃς δὴ τοῖς παρὰ βασιλέως ὡς αὐτὸν ἤκουσι διὰ πρεσβείας ἔνεκα τῆς τῶν Ἑβραϊκῶν λόγων ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα μεταβολῆς, τὸν τρόπον ὑποτυπούμενος τῆς ἐν τοῖς ἱεροῖς νόμοις ἀλληγορουμένης ἰδέας, τοιαύτην πεποιήται τοῦ λόγου τὴν διδασκαλίαν·

8.9.1 Θ'. ΕΛΕΑΖΑΡΟΥ ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ ΥΠΟΤΥΠΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΙΕΡΟΙΣ ΝΟΜΟΙΣ ΑΛΛΗΓΟΡΟΥΜΕΝΗΣ ΔΙΑΝΟΙΑΣ

«Ἄξιον δὲ ἐπιμνησθῆναι διὰ βραχέων τῶν ὑποδειχθέντων ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὰ δι' ἡμῶν ἐπιζητηθέντα· νομίζουσιν γὰρ τοῖς πολλοῖς περιεργίαν ἔχειν τινὰ τῶν ἐν τῇ νομοθεσίᾳ, λέγω δὲ περὶ τε βρωτῶν καὶ ποτῶν καὶ τῶν νομιζομένων 8.9.2 νων ἀκαθάρτων εἶναι κνωδάλων. πυνθανομένων γὰρ ἡμῶν διὰ τί, μιᾶς καταβολῆς οὔσης, τὰ μὲν ἀκάθαρτα νομίζεται πρὸς βρῶσιν, τὰ δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀφήν δεισιδαιμόνως γὰρ τὰ πλεῖστα τὴν νομοθεσίαν ἔχειν, ἐν δὲ τούτοις πάλιν πάνυ 8.9.3 δεισιδαιμόνως, πρὸς ταῦτα οὕτως ἐνήρηξάτο· «θεωρεῖς», ἔφη, «τὰς ἀναστρο8.9.3 φὰς καὶ τὰς ὁμιλίας οἷον ἐνεργάζονται πρᾶγμα, διότι κακοῖς ὁμιλήσαντες διαστροφὰς ἐπιλαμβάνουσιν ἄνθρωποι καὶ ταλαίπωροι δι' ὄλου τοῦ ζῆν εἰσιν· ἐὰν δὲ σοφοῖς καὶ φρονίμοις συζῶσιν, ἐξ ἀγνοίας ἐπανορθώσεως εἰς τὸν βίον ἔτυχον· 8.9.4 διαστειλόμενος οὖν τὰ τῆς εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης πρῶτον ὁ νομοθέτης ἡμῶν καὶ διδάξας ἕκαστα περὶ τούτων οὐκ ἀπαγορευτικῶς μόνον, ἀλλ' ἐνδεικτικῶς, καὶ τὰς βλάβας προὔδηλον καὶ τὰς ὑπὸ θεοῦ γιγνομένας ἐπιπομπὰς 8.9.5 τοῖς αἰτίοις. προὔπεδειξε γὰρ πρῶτον πάντων ὅτι μόνος ὁ θεὸς ἐστὶ καὶ διὰ πάντων ἡ δύναμις αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, πεπληρωμένου παντὸς τόπου τῆς δυναστείας, καὶ οὐθὲν αὐτὸν λανθάνει τῶν ἐπὶ γῆς γιγνομένων ὑπ' ἀνθρώπων κρυφίως, ἀλλ' ὅσα ποιεῖ τις αὐτῷ φανερὰ καθέστηκε, καὶ τὰ μέλλοντα γίνεσθαι. 8.9.6 ταῦτ' οὖν ἐξεργαζόμενος ἀκριβῶς καὶ πρόδηλα θεὸς ἔδειξεν ὅτι καὶ ἐὰν ἐννοηθῆ τις κακίαν ἐπιτελεῖν, οὐκ ἂν λάθοι, μὴ ὅτι καὶ πράξας, δι' ὅλης τῆς νομοθεσίας 8.9.7 τὸ τοῦ θεοῦ δυνατόν ἐνδεικνύμενος. ποιησάμενος οὖν τὴν καταρχὴν ταύτην καὶ δείξας ὅτι πάντες οἱ λοιποὶ παρ' ἡμᾶς ἄνθρωποι πολλοὺς θεοὺς εἶναι νομίζουσιν, αὐτοὶ δυναμικώτεροι πολλῷ καθεστῶτες ὧν σέβονται ματαιῶς. ἀγάλματα γὰρ ποιήσαντες ἐκ λίθων ἢ ξύλων εἰκόνας φασὶν εἶναι τῶν ἐξευρόντων τι πρὸς τὸ ζῆν αὐτοῖς χρήσιμον, οἷς προσκυνοῦσι παρὰ πόδας ἔχοντες τὴν ἀνάμνησιν 8.9.8 σθησίαν. εἴτε γὰρ κατ' ἐκεῖνό τις θεῖη, κατὰ τὴν ἐξέγερσιν, παντελῶς ἀνόητον· τῶν γὰρ ἐν τῇ κτίσει λαβόντες τινὰ συνέθηκαν καὶ προσυπέδειξαν εὐχρηστοτάτην τὴν κατασκευὴν αὐτῶν, οὐ ποιήσαντες αὐτοί· διὸ κενὸν καὶ μάταιον 8.9.9 τοὺς ὁμοίους ἀποθεοῦν. καὶ γὰρ ἔτι καὶ νῦν εὐρετικώτεροι καὶ πολυμαθέστεροι τῶν ἀνθρώπων τῶν πρὶν εἰσι πολλοί, καὶ οὐκ ἂν φθάνοιεν αὐτοὺς προσκυνῶντες 8.9.10 νοῦντες. καὶ νομίζουσιν οἱ ταῦτα διαπλάσαντες καὶ μυθοποιήσαντες τῶν Ἑλλήνων οἱ σοφώτατοι καθεστάναι. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων πολυματαίων τί δεῖ καὶ λέγειν, Αἰγυπτίων τε καὶ τῶν παραπλησίων, οἵτινες ἐπὶ θηρία καὶ τῶν ἐρπετῶν τὰ πλεῖστα καὶ κνωδάλων τὴν ἀπέρεισιν πεποιήνται καὶ ταῦτα προσκυνῶντες 8.9.11 νοῦσι καὶ θύουσι τούτοις καὶ ζῶσι καὶ τελευτήσασιν; συνθεωρήσας τοιγαροῦν ἕκαστα σοφὸς ὧν ὁ νομοθέτης καὶ ὑπὸ θεοῦ κατεσκευασμένος εἰς ἐπίγνωσιν τῶν ἀπάντων, περιέφραξεν ἡμᾶς ἀδιακόποις

χάραξι καὶ σιδηροῖς τείχεσιν, ὅπως μηδενὶ τῶν ἄλλων ἔθνων ἐπιμισγώμεθα κατὰ μηδέν, ἄγνοι καθεστῶτες κατὰ σῶμα καὶ κατὰ ψυχὴν, ἀπολελυμένοι ματαίων δοξῶν, τὸν μόνον 8.9.12 θεὸν καὶ δυνατὸν σεβόμενοι παρ' ὅλην τὴν πᾶσαν κτίσιν. ὅθεν Αἰγυπτίων οἱ καθηγεμόνες ἱερεῖς ἐγκεκυφότες εἰς πολλὰ καὶ μετεσχηκότες πραγμάτων ἀνθρώπους θεοῦ προσονομάζουσιν ἡμᾶς. ὃ τοῖς λοιποῖς οὐ πρόσεστιν, εἰ μὴ τις σέβεται τὸν κατ' ἀλήθειαν θεόν· ἀλλ' εἰσὶν ἄνθρωποι βρωτῶν καὶ ποτῶν 8.9.13 καὶ σκέπης· ἢ γὰρ πᾶσα διάθεσις αὐτῶν ἐπὶ ταῦτα καταφεύγει. τοῖς δὲ παρ' ἡμῖν ἐν οὐδενὶ ταῦτα λελόγισται, περὶ δὲ τῆς τοῦ θεοῦ δυναστείας δι' ὅλου τοῦ ζῆν ἢ σκέψις αὐτοῖς ἐστιν. ὅπως οὖν μηδενὶ συναλισγούμενοι μηδὲ ὀμιλοῦντες φαύλοις διαστροφᾶς λαμβάνοιμεν, πάντοθεν ἡμᾶς περιέφραξεν ἀγνείαις 8.9.14 καὶ διὰ βρωτῶν καὶ ποτῶν καὶ ἀφῶν καὶ ἀκοῆς καὶ ὀράσεως νομικῶς. τὸ γὰρ καθόλου πάντα πρὸς τὸν φυσικὸν λόγον ὅμοια καθέστηκεν, ὑπὸ μιᾶς δυνάμεως οἰκονομούμενα, καὶ καθ' ἓν ἕκαστον ἔχει λόγον βαθύν, ἀφ' ὧν ἀπεχό8.9.15 μεθα κατὰ τὴν χρῆσιν καὶ οἷς συγχρώμεθα. χάριν δὲ ὑποδείγματος ἐν ἡ δευτέρῳ ἐπιδραμῶν σοι σημανῶ. μὴ γὰρ εἰς τὸν καταπεπτωκότα λόγον ἔλθῃς, ὅτι μυῶν καὶ γαλῆς ἢ τῶν τοιούτων χάριν περιεργίας ποιούμενος ἐνομοθέτει ταῦτα Μωσῆς, ἀλλὰ πρὸς ἀγνήν ἐπίσκεψιν καὶ τρόπων ἐξάριετον 8.9.16 ἐξαρτισμὸν δικαιοσύνης ἔνεκεν σεμνῶς πάντα ἀνατέτακται. τῶν γὰρ πετεινῶν οἷς χρώμεθα πάντα ἡμερὰ καθέστηκεν καὶ διαφέρει καθαριότητι, πυροῖς καὶ ὀσπρίοις χρώμενα πρὸς τὴν τροφήν, οἷον περιστραί, τρυγόνες, ἀττακοί, πέρδικες, ἔτι δὲ χῆνες καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα· περὶ ὧν δὲ ἀπηγόρευται πετεινῶν, εὐρήσεις ἄγρια τε καὶ σαρκοφάγα καὶ καταδυναστεύοντα τῆ περι αὐτὰ δυνάμει τὰ λοιπὰ καὶ τὴν τροφήν ἔχοντα τὴν δαπάνησιν τῶν προειρημένων ἡμέρων μετὰ ἀδικίας. οὐ μόνον δὲ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄρνας καὶ ἐρίφους ἀρπάζουσι 8.9.17 καὶ τοὺς ἀνθρώπους δὲ ἀδικοῦσι, νεκροὺς τε καὶ ζῶντας. παράσημον οὖν ἔθετο διὰ τούτων, ἀκάθαρτα προσονομάσας, ὅτι δέον ἐστὶ κατὰ ψυχὴν οἷς ἢ νομοθεσία διατέτακται, δικαιοσύνη συγχρῆσθαι καὶ μηδένα καταδυναστεύειν πεποιθότας ἰσχυρῶς τῆ καθ' ἑαυτοὺς μηδ' ἀφαιρεῖσθαι μηδέν, ἀλλ' ἐκ δικαίου τὰ τοῦ βίου κυβερνᾶν, ὡς τὰ τῶν προειρημένων πετεινῶν ἡμερὰ ζῶα τὰ φυόμενα τῶν ὀσπρίων ἐπὶ γῆς δαπανᾶ καὶ οὐ καταδυναστεύει πρὸς τὴν ἐπαναίρεσιν 8.9.18 οὔτε τῶν ὑποβεβηκότων οὔτε τῶν συγγενικῶν. διὰ τῶν τοιούτων οὖν παρέδωκεν ὁ νομοθέτης σημειοῦσθαι τοῖς συνετοῖς εἶναι δικαίους τε καὶ μηδὲν ἐπιτελεῖν βία μηδὲ τῆ περι αὐτοὺς ἰσχυρῶς πεποιθότας ἐτέρους καταδυνα8.9.19 στεύειν. ὅπου γὰρ οὐδ' ἄψασθαι καθῆκε τῶν προειρημένων διὰ τὴν περι ἕκαστα διάθεσιν, πῶς οὐ φυλακτέον παντάπασιν τοὺς τρόπους εἰς τοῦτο κατα8.9.20 κλασθῆναι; πάντα οὖν τῆς συγχωρήσεως ἡμῖν ἐπὶ τούτων καὶ τῶν κτηνῶν τροπολογῶν ἐκτέθειται. τὸ γὰρ διχηλεῦν καὶ διαστέλλειν ὀπλῆς ὄνυχας 8.9.21 σημείον ἐστὶ τοῦ διαστέλλειν ἕκαστα τῶν πράξεων ἐπὶ τὸ καλῶς ἔχον. ἢ γὰρ ἰσχύς τῶν ὄλων σωματῶν μετ' ἐνεργείας ἀπέρεισιν ἐπὶ τοὺς ὤμους ἔχει καὶ τὰ σκέλη. μετὰ διαστολῆς οὖν ἅπαντα ἐπιτελεῖν πρὸς δικαιοσύνην ἀναγκάζει τῶ σημειοῦσθαι διὰ τούτων, ἔτι δὲ καὶ διότι παρὰ πάντας ἀνθρώπους διεστάλ8.9.22 μεθα. οἱ γὰρ πλείονες τῶν λοιπῶν ἑαυτοὺς μολύνουσιν ἐπιμισγόμενοι, συντελοῦντες μεγάλην ἀδικίαν, καὶ χῶραι καὶ πόλεις ὅλοι σεμνύνονται ἐπὶ τούτοις. οὐ μόνον γὰρ πρὸς ἄρσενας προσάγουσιν, ἀλλὰ καὶ τεκούσας, ἔτι δὲ 8.9.23 καὶ θυγατέρας μολύνουσιν. ἡμεῖς δὲ ἀπὸ τούτων διεστάλμεθα. περὶ ὃν δὲ ἐστὶν ὁ προειρημένος τῆς διαστολῆς τρόπος, περὶ τοῦτον εἶναι καὶ τὸν τῆς μνήμης κεχαρακτήρικεν. πάντα γὰρ ὅσα διχηλεῖ καὶ μηρυκισμὸν ἀνάγει, σαφῶς τοῖς νοοῦσιν ἐκτίθεται τὸ τῆς μνήμης. ἢ γὰρ ἀναμηρύκισις οὐδὲν ἕτερον 8.9.24 ἀλλ' ἢ τῆς ζωῆς καὶ συστάσεως ὑπόμνησις ἐστὶ. τὸ γὰρ ζῆν διὰ τῆς τροφῆς συνεστάναι νομίζει. διὸ

παρακελεύεται διὰ τῆς γραφῆς λέγων οὕτως· «Μνεῖα μνησθήση κυρίου τοῦ θεοῦ, τοῦ ποιήσαντος ἐν σοὶ τὰ μεγάλα καὶ θαυ8.9.25 μαστά». κατανοούμενα γὰρ ἔνδοξα καὶ μεγάλα φαίνεται, πρῶτον μὲν ἡ σύμπηξις ἢ τοῦ σώματος καὶ ἡ τῆς τροφῆς διοικήσεις καὶ ἡ περὶ ἕκαστον μέλος διαστολή, πολλῶ δὲ μᾶλλον ἢ τῶν αἰσθήσεων διακόσμησις, διανοίας ἐνέργημα καὶ κινήσεις ἀόρατος ἢ τε ὀξύτης τοῦ πρὸς ἕκαστόν τι πράσσειν καὶ τεχνῶν 8.9.26 εὔρεσις ἀπέραστον περιέχει τρόπον. διὸ παρακελεύεται μνεῖαν ἔχειν, ὡς συντηρεῖται τὰ προειρημένα συνεχόμενα θεῖα δυνάμει σὺν κατασκευῇ. πάντα γὰρ χρόνον καὶ τόπον ὥρικε πρὸς τὸ διὰ παντὸς μνημονεύειν τοῦ κρατοῦντος 8.9.27 θεοῦ, συντηροῦντος καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ μεσότηας καὶ τελευτάς. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν βρωτῶν καὶ ποτῶν ἀπαρξαμένους εὐθέως τότε συγχρῆσθαι κελεύει. καὶ μὴν καὶ ἐκ τῶν περιβολαίων παράσημον ἡμῖν μνεῖας δέδωκεν· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πόλεων καὶ οἰκήσεων διὰ τὸ σκεπάζεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν πυλῶν καὶ θυρῶν προστέταχεν ἡμῖν τιθέναι τὰ λόγια, πρὸς τὸ μνεῖαν εἶναι θεοῦ· καὶ ἐπὶ τῶν χειρῶν δὲ διαρρήδην τὸ σημεῖον κελεύει περιῆφθαι, σαφῶς ἀποδεικνύς ὅτι πᾶσαν ἐνέργειαν μετὰ δικαιοσύνης ἐπιτελεῖν δεῖ, μνήμην ἔχοντας τῆς 8.9.28 ἐαυτῶν κατασκευῆς, ἐπὶ πᾶσι δὲ τὸν περὶ θεοῦ φόβον. κελεύει δὲ καὶ κοιταζομένους καὶ διανισταμένους καὶ πορευομένους μελετᾶν τὰς τοῦ θεοῦ κατασκευάς, οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ διαλήψει θεωροῦντας τὴν κίνησιν καὶ τὴν ὑπόληψιν ἐαυτῶν, ὅταν εἰς ὕπνον ἔρχονται, καὶ τὴν ἔγερσιν, ὡς θεῖα τίς ἐστὶ καὶ ἀκατάληπτος ἢ τούτων μετάθεσις. 8.9.29 Δέδεικται δέ σοι καὶ τὸ περισσὸν τῆς λογίας τῆς κατὰ τὴν διαστολὴν καὶ μνεῖαν, ὡς ἐξεθέμεθα τὴν διχηλίαν καὶ τὸν μηρुकισμὸν. οὐ γὰρ εἰκὴ καὶ κατὰ τὸ ἐμπεσὸν εἰς ψυχὴν νενομοθέτηται, πρὸς δ' ἀλήθειαν καὶ σημείωσιν 8.9.30 ὀρθοῦ λόγου. διατάξας γὰρ ἐπὶ βρωτῶν καὶ ποτῶν καὶ τῶν κατὰ τὰς ἀφὰς ἕκαστα κελεύει μὴθὲν εἰκὴ μῆτε πράσσειν μῆτε ἀκούειν μῆτε τῆ τοῦ λόγου 8.9.31 δυναστεία συγχρωμένους ἐπὶ τὴν ἀδικίαν τρέπεσθαι. καὶ ἐπὶ τῶν κνωδάλων δὲ ταῦτόν ἔστιν εὐρεῖν. κακοποιητικὸς γὰρ ὁ τρόπος ἐστὶ καὶ γαλῆς καὶ μυῶν καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων, ὅσα διηγόρευται. πάντα γὰρ λυμαίνονται καὶ κακοποιοῦσι μύες, οὐ μόνον πρὸς τὴν ἐαυτῶν τροφήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ παντελῶς 8.9.32 ἄχρηστον γίνεσθαι ἀνθρώπῳ ὃ τι ἂν δὴ ποτ' οὖν ἐπιβάλληται κακοποιεῖν. τό τε τῆς γαλῆς γένος ἰδιάζον ἐστὶ· χωρὶς γὰρ τοῦ προειρημένου ἔχει λυμαντικὸν κατάστημα. διὰ γὰρ τῶν ὠτων συλλαμβάνει, τεκνοποιεῖ δὲ τῷ στόματι. καὶ διὰ τοῦτ' οὖν ὁ τοιοῦτος τρόπος τῶν ἀνθρώπων ἀκάθαρτός ἐστιν. ὅσα γὰρ δι' ἀκοῆς λαβόντες, ταῦτα τῷ λόγῳ σωματοποιήσαντες κακοῖς ἐτέρους ἐνεκύλισαν ἀκαθαρσίαν τε οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐπετέλεσαν, μινθέντες αὐτοὶ παντάπασιν τῷ 8.9.33 τῆς ἀσεβείας μολυσμῷ. καλῶς δὲ ποιῶν ὁ βασιλεὺς ὑμῶν τοὺς τοιοῦτους ἀναιρεῖ, καθὼς μεταλαμβάνομεν.» Ἐγὼ δὲ εἶπα· «Τοὺς ἐμφανιστάς οἶομαί σε λέγειν· καὶ γὰρ αἰκίαις καὶ θανάτοις ἐπαλγέσιν αὐτοὺς περιβάλλει συνεχῶς.» «Τούτους γάρ· ἐπαγρῦπνησις γὰρ εἰς ἀνθρώπων ἀπώλειαν ἀνόσιος, ὁ δὲ νόμος 8.9.34 ἡμῶν κελεύει μῆτε λόγῳ μῆτε ἔργῳ κακοποιεῖν μηδένα. καὶ περὶ τούτων οὖν, ὅσον ἐπὶ βραχὺ διεξελθεῖν, προσυποδείξαντά σοι διότι πάντα κεκανόνισται πρὸς δικαιοσύνην καὶ οὐδὲν εἰκὴ κατατέτακται διὰ τῆς γραφῆς οὐδὲ μυθωδῶς, ἀλλ' ἵνα δι' ὅλου τοῦ ζῆν καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν ἀσκῶμεν δικαιοσύνην πρὸς πάν8.9.35 τας ἀνθρώπους, μεμνημένοι τοῦ δυναστεύοντος θεοῦ. περὶ βρωτῶν οὖν καὶ τῶν ἀκαθάρτων, ἐρπετῶν καὶ κνωδάλων, ὁ πᾶς λόγος ἀνατείνει πρὸς δικαιοσύ8.9.36 νην καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων συναναστροφὴν δικαίαν.» Ἐμοὶ μὲν οὖν καλῶς ἐνόμιζε περὶ ἐκάστων ἀπολελογῆσθαι· καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν προσφερομένων ἔλεγε μόσχων τε καὶ κριῶν καὶ χιμάρων ὅτι δεῖ ταῦτ' ἐκ βουκολίων καὶ ποιμνίων λαμβάνοντας ἡμεῖς κατασκευάζειν καὶ μὴθὲν ἄγριον, ὅπως οἱ προσφέροντες

τὰς θυσίας μὴθὲν ὑπερήφανον ἑαυτοῖς συνιστορῶσι, σημειῶσει κεκρημένοι τοῦ 8.9.37 διατάξαντος. τῆς γὰρ ἑαυτοῦ ψυχῆς τοῦ παντὸς τρόπου τὴν προσφορὰν ποιεῖται ὁ τὴν θυσίαν προσάγων. καὶ περὶ τούτων οὖν νομίζω τὰ τῆς ὁμιλίας ἄξια λόγου καθεστάναι, διὰ τὴν σεμνότητα τοῦ νόμου, ἦν προῆγμα διασαφῆσαί σοι, Φιλόκρατες, δι' ἣν ἔχεις φιλομάθειαν.» 8.9.38 Ταῦτα μὲν ὁ ἀρχιερεὺς τοῖς ἤκουσιν ὡς αὐτὸν Ἑλλησι περὶ τῆς ἀλληγορουμένης ἐν τοῖς ἱεροῖς νόμοις ἰδέας διεστειλάτο, ὡς ἂν μέλλουσι ταῖς ἐκδοθησομέναις περιτεύξεσθαι τῶν γραφῶν ἐρμηνείαις. ὁ δὲ Ἀριστόβουλος καὶ τῆς κατ' Ἀριστοτέλην φιλοσοφίας πρὸς τῇ πατρίῳ μετειληχῶς, ὅποια περὶ τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις φερομένων ὡς περὶ θεοῦ μελῶν διῆλθεν ἐπακοῦσαι καιρὸς· οὗτος δ' αὐτὸς ἐκεῖνος, οὗ καὶ ἡ δευτέρα τῶν Μακκαβαίων ἐν ἀρχῇ τῆς βίβλου μνημονεῖ ἐν τῷ πρὸς Πτολεμαῖον τὸν βασιλέα συγγράμματι τοῦτον καὶ αὐτὸς διασαφεῖ τὸν τρόπον·

8.10.1 Ἰ΄. ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΖΟΜΕΝΩΝ ΩΣ ΘΕΟΥ ΜΕΛΩΝ

«Πλὴν ἱκανῶς εἰρημένων πρὸς τὰ προκείμενα ζητήματα ἐπεφώνησας καὶ σύ, βασιλεῦ, διότι σημαίνεται διὰ τοῦ νόμου τοῦ παρ' ἡμῖν καὶ χεῖρες καὶ βραχίων καὶ πρόσωπον καὶ πόδες καὶ περίπατος ἐπὶ τῆς θείας δυνάμεως· ἃ τεύξεται λόγου καθήκοντος καὶ οὐκ ἀντιδοξήσει τοῖς προειρημένοις ὑφ' ἡμῶν 8.10.2 οὐδέν. παρακαλέσαι δέ σε βούλομαι πρὸς τὸ φυσικῶς λαμβάνειν τὰς ἐκδοχὰς καὶ τὴν ἀρμόζουσαν ἔννοιαν περὶ θεοῦ κρατεῖν, καὶ μὴ ἐκπίπτειν εἰς τὸ μυθῶδες 8.10.3 καὶ ἀνθρώπινον κατάστημα. πολλαχῶς γὰρ ὁ βούλεται λέγειν ὁ νομοθέτης ἡμῶν Μωσῆς ἐφ' ἐτέρων πραγμάτων λόγους ποιούμενος λέγω δὲ τῶν κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, φυσικὰς διαθέσεις ἀπαγγέλλει καὶ μεγάλων πραγμάτων κατασκευὰς. οἷς μὲν οὖν πάρεστι τὸ καλῶς νοεῖν, θαυμάζουσι τὴν περὶ αὐτὸν σοφίαν καὶ τὸ θεῖον πνεῦμα, καθ' ὃ καὶ προφήτης ἀνακεκήρυκται· ὧν εἰσιν οἱ προειρημένοι φιλόσοφοι καὶ πλείονες ἕτεροι καὶ ποιηταὶ παρ' αὐτοῦ μεγάλας 8.10.5 ἀφορμὰς εἰληφότες, καθὸ καὶ θαυμάζονται. τοῖς δὲ μὴ μετέχουσι δυνάμεως καὶ συνέσεως, ἀλλὰ τῷ γραπτῷ μόνον προσκειμένοις οὐ φαίνεται μεγα8.10.6 λεῖόν τι διασαφῶν. ἄρξομαι δὲ λαμβάνειν καθ' ἕκαστον σημαίνομενον, καθ' ὅσον ἂν ᾧ δυνατός. εἰ δὲ μὴ τεύξομαι τοῦ πράγματος μὴδὲ πείσω, μὴ τῷ νομοθέτῃ προσάψης τὴν ἀλογίαν, ἀλλ' ἐμοὶ τῷ μὴ δυναμένῳ διαιρεῖσθαι 8.10.7 τὰ ἐκείνῳ νενοημένα. χεῖρες μὲν οὖν νοοῦνται προδήλως καὶ ἐφ' ἡμῶν κοινότερον. ὅταν γὰρ δυνάμεις ἐξαποστέλλῃς σὺ βασιλεὺς ὧν, βουλόμενός τι κατεργάσασθαι, λέγομεν· μεγάλην χεῖρα ἔχει ὁ βασιλεὺς, φερομένων τῶν 8.10.8 ἀκουόντων ἐπὶ τὴν δύναμιν ἣν ἔχεις. ἐπισημαίνεται δὲ τοῦτο καὶ διὰ τῆς νομοθεσίας ἡμῶν λέγων ὁ Μωσῆς οὕτως· «Ἐν χειρὶ κραταιᾷ ἐξήγαγεν ὁ θεὸς σε ἐξ Αἰγύπτου.» καὶ πάλιν εἰρηκέναι αὐτῷ φησι τὸν θεόν· «Ἀποστελῶ τὴν χεῖρά μου καὶ πατάξω τοὺς Αἰγυπτίους.» καὶ ἐπὶ τοῦ γεγονότος θανάτου τῶν κτηνῶν καὶ τῶν ἄλλων φησὶ τῷ βασιλεῖ τῶν Αἰγυπτίων λέγων· «Ἴδου χεῖρ κυρίου ἐπέσται ἐν τοῖς κτήνεσί σου καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐν τοῖς πεδίοις θάνατος μέγας,» ὥστε δηλοῦσθαι τὰς χεῖρας ἐπὶ δυνάμεως εἶναι θεοῦ· καὶ γὰρ ἔστι μεταφέροντας νοῆσαι τὴν πᾶσαν ἰσχὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰς ἐνεργείας ἐν ταῖς χερσὶν εἶναι. 8.10.9 διόπερ καλῶς ὁ νομοθέτης ἐπὶ τὸ μεγαλεῖον μετενήνοχε, λέγων τὰς συντελείας χεῖρας εἶναι θεοῦ. στάσις δὲ θεία καλῶς ἂν λέγοιτο κατὰ τὸ μεγαλεῖον 8.10.10 ἢ τοῦ κόσμου κατασκευή. καὶ γὰρ ἐπὶ πάντων ὁ θεός, καὶ πάνθ' ὑποτέτακται καὶ στάσιν εἴληφεν· ὥστε τοὺς ἀνθρώπους καταλαμβάνειν ἀκίνητα εἶναι ταῦτα. λέγω δὲ τὸ τοιοῦτον, ὡς οὐδέποτε γέγονεν οὐρανὸς γῆ, γῆ δ' οὐρανός, οὐδ' ἥλιος σελήνη λάμπουσα, οὐδὲ

σελήνη πάλιν ἥλιος, οὐδὲ ποταμοὶ θάλασσα, οὐδὲ θά8.10.11 λασσα ποταμοί. καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν ζώων ὁ αὐτός ἐστι λόγος. οὐ γὰρ ἄνθρωπος ἔσται θηρίον οὐδὲ θηρίον ἄνθρωπος. καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν δὲ ταῦτόν ὑπάρχει φυτῶν τε καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἀμετάβλητα μὲν ἐστί, τὰς αὐτὰς δ' ἐν 8.10.12 αὐτοῖς τροπὰς λαμβάνει καὶ φθοράς. ἡ στάσις οὖν ἢ θεία κατὰ ταῦτα ἂν λέγοιτο, πάντων ὑποκειμένων τῷ θεῷ. λέγεται δὲ καὶ κατάβασις ἐπὶ τὸ ὄρος θεία γεγονέναι διὰ τῆς γραφῆς τοῦ νόμου, καθ' ὃν ἐνομοθέτει καιρόν, ἵνα πάντες θεωρήσωσι τὴν ἐνέργειαν τοῦ θεοῦ. κατάβασις γὰρ αὕτη σαφὴς ἐστί· καὶ περὶ τούτων οὖν οὕτως ἂν τις ἐξηγήσαιτο, βουλόμενος συντηρεῖν τὸν περὶ 8.10.13 θεοῦ λόγον. δηλοῦται γὰρ ὡς «τὸ ὄρος ἐκαίετο πυρί», καθὼς φησιν ἡ νομοθεσία, διὰ τὸ τὸν θεὸν καταβεβηκέναι σαλπίγγων τε φωνὰς καὶ τὸ πῦρ φλε8.10.14 γόμενον ἀνυποστάτως εἶναι. τοῦ γὰρ παντὸς πλήθους μυριάδων οὐκ ἔλατ8.10.14 τον ἑκατόν, χωρὶς τῶν ἀφηλίκων, ἐκκλησιαζομένων κυκλόθεν τοῦ ὄρους, οὐκ ἔλασσον ἡμερῶν πέντε οὔσης τῆς περιόδου περὶ αὐτό, κατὰ πάντα τόπον τῆς ὀράσεως πᾶσιν αὐτοῖς κυκλόθεν, ὡς ἦσαν παρεμβεβληκότες, τὸ πῦρ φλεγό8.10.15 μενον ἐθεωρεῖτο· ὥστε τὴν κατάβασιν μὴ τοπικὴν εἶναι· πάντη γὰρ ὁ θεὸς ἐστίν. ἀλλὰ τὴν τοῦ πυρὸς δύναμιν, παρὰ πάντα θαυμάσιον ὑπάρχουσαν διὰ τὸ πάντ' ἀναλίσκειν, ἔδειξε φλεγόμενην ἀνυποστάτως, μηδὲν δ' ἐξαναλίσκου8.10.16 σαν, εἰ μὴ τὸ παρὰ τοῦ θεοῦ δυναμικὸν αὐτῇ προσεῖη. τῶν γὰρ φυομένων κατὰ τὸ ὄρος, τόπων φλεγόμενων σφοδρῶς, οὐδὲν ἐξανάλωσεν, ἀλλ' ἔμεινε τῶν ἀπάντων ἢ χλόη πυρὸς ἄθικτος, σαλπίγγων τε φωναὶ σφοδρότερον συνηκούοντο σὺν τῇ τοῦ πυρὸς ἀστραπηδὸν ἐκφάνσει, μὴ προκειμένων ὀργάνων τοιούτων μηδὲ 8.10.17 τοῦ φωνήσοντος, ἀλλὰ θεία κατασκευῆ γινομένων ἀπάντων· ὥστε σαφὲς εἶναι διὰ ταῦτα τὴν κατάβασιν τὴν θείαν γεγονέναι, διὰ τὸ τοὺς συνορῶντας ἐκφαντικῶς ἕκαστα καταλαμβάνειν, μήτε τὸ πῦρ κεκαυκός, ὡς προεῖρηται, μηδὲν μήτε τὰς τῶν σαλπίγγων φωνὰς δι' ἀνθρωπίνης ἐνεργείας ἢ κατασκευῆς ὀργάνων γίνεσθαι, τὸν δὲ θεὸν ἄνευ τινὸς δεικνύναι τὴν ἑαυτοῦ διὰ πάντων μεγαλειότητα.» 8.10.18 Ταῦτα καὶ ὁ Ἀριστόβουλος. ἐπεὶ δὲ διεληλύθαμεν τὰ τε τῶν ἱερῶν νόμων παραγγέλματα τὸν τε τρόπον τῆς ἀλληγορουμένης παρ' αὐτοῖς ἰδέας, ἐξῆς ἂν εἶη καὶ τόδε ἐπισημήνασθαι, ὡς τὸ πᾶν Ἰουδαίων ἔθνος εἰς δύο τμήματα διαιρῶν ὁ λόγος τὴν μὲν πληθὺν ταῖς τῶν νόμων κατὰ τὴν ῥητὴν διάνοιαν παρηγγελμέναις ὑποθήκαις ὑπῆγε, τὸ δ' ἕτερον τῶν ἐν ἔξει τάγμα ταύτης μὲν ἠφίει, θειοτέρῃ δὲ τινι καὶ τοὺς πολλοὺς ἐπαναβεβηκυῖα φιλοσοφία προσέχειν ἡξίου θεωρεῖν τε τῶν ἐν τοῖς νόμοις κατὰ διάνοιαν σημαίνον8.10.19 μένων. ἦν δὲ τοῦτο φιλοσόφων Ἰουδαίων γένος, ὧν τὴν τοῦ βίου ἄσκησιν καὶ τῶν ἔξωθεν κατεπλάγησαν μυρίοι, τῶν δ' οἰκείων οἱ περιφανέστατοι καὶ μνήμης ἀλήστου τούτους ἡξίωσαν, Ἰώσηπος τε καὶ Φίλων καὶ ἕτεροι πλείους· ὧν τὰ πολλὰ παρεῖς, δείγματος αὐτὸ μόνον ἔνεκα τῇ τοῦ Φίλωνος ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκεσθήσομαι μαρτυρία, ἣν περὶ τῶν δηλουμένων κατὰ πολλὰ τῶν οἰκείων ὑπομνημάτων τέθειται. τούτων δ' ἀπὸ τῆς Ὑπὲρ Ἰουδαίων ἀπολογίας λαβῶν σύ γε ἀνάγνωθι ταῦτα·

8.11.1 ια'. ΦΙΛΩΝΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΑΡΕΤΗΣ ΤΩΝ ΠΑΡ' ΙΟΥΔΑΙΟΙΣ ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥΝΤΩΝ

«Μυρίους δὲ τῶν γνωρίμων ὁ ἡμέτερος νομοθέτης ἤλειψεν ἐπὶ κοινωνίαν, οἱ καλοῦνται μὲν Ἑσσαῖοι, παρὰ τὴν ὁσιότητά μοι δοκῶ τῆς προσηγορίας ἀξιωθέντες. οἰκοῦσι δὲ πολλὰς μὲν πόλεις τῆς Ἰουδαίας, πολλὰς δὲ κώμας καὶ μεγά8.11.2 λους καὶ

πολυανθρώπους όμίλους. Έστι δ' αὐτοῖς ἢ προαίρεσις οὐ γένει γένος γάρ ἐφ' ἔκουσίους οὐ γράφεται, διὰ δὲ ζῆλον ἀρετῆς καὶ φιλανθρωπίας 8.11.3 ἴμερον. Ἐσσαίων γοῦν κομιδῆ νήπιος οὐδεὶς ἄλλ' οὐδὲ πρωτογένειος ἢ μειράκιον, ἐπεὶ τά γε τούτων ἀβέβαια ἦθη τῷ τῆς ἡλικίας ἀτελεῖ συννεωτερίζονται· τέλειοι δ' ἄνδρες καὶ πρὸς γῆρας ἀποκλίνοντες ἤδη, μηκέθ' ὑπὸ τῆς τοῦ σώματος ἐπιρροῆς κατακλυζόμενοι μηδ' ὑπὸ τῶν παθῶν ἀγόμενοι, τὴν 8.11.4 ἀψευδῆ δὲ καὶ μόνην ὄντως ἐλευθερίαν καρπούμενοι. μάρτυς δὲ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν ὁ βίος. ἴδιον οὐδεὶς οὐδὲν ὑπομένει κτήσασθαι τὸ παράπαν, οὐκ οἰκίαν, οὐκ ἀνδράποδον, οὐ χωρίον, οὐ βοσκήματα, οὐχ ὅσα ἄλλα παρασκευαὶ καὶ χορηγίαι πλούτου· πάντα δ' εἰς μέσον ἀθρόα καταθέντες κοινήν καρποῦνται 8.11.5 τὴν ἀπάντων ὠφέλειαν. οἰκοῦσι δ' ἐν ταύτῳ, κατὰ θιάσους ἑταιρίας καὶ συσσίτια πεπονημένοι, καὶ πάνθ' ὑπὲρ τοῦ κοινωφελοῦς πραγματευόμενοι δια8.11.6 τελοῦσιν. ἄλλ' ἐτέρων ἕτεροι πραγματεῖται, αἷς ἐπαποδύντες ἀόκνως διαθλοῦσιν, οὐ κρυμόν, οὐ θάλπος, οὐχ ὅσα ἀέρος νεωτερίσματα προφασιζόμενοι· πρὶν δ' ἥλιον ἀνασχεῖν ἐπὶ τὰ συνήθη τρεπόμενοι, δυομένου μόλις ἐπανίασι 8.11.7 χαίροντες οὐχ ἦττον τῶν ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἐξεταζόμενων ἀγῶσιν. ὑπολαμβάνουσι γάρ ἅττ' ἂν ἐπιτηδεύωσιν εἶναι βιωφελέστερα καὶ ἡδίω ψυχῆ καὶ σώματι τὰ γυμνάσματα καὶ πολυχρονιώτερα τῶν ἐν ἀθλήσεσι, μὴ συναφηβῶντα 8.11.8 τῆ τοῦ σώματος ἀκμῆ. εἰσὶ γὰρ αὐτῶν οἱ μὲν γεηπόνοι, τῶν περὶ σπορὰν καὶ φυτουργίαν ἐπιστήμονες, οἱ δ' ἀγελάρχαι, παντοδαπῶν θρεμμάτων ἡγε8.11.9 μόνες, ἔνιοι δὲ σμήνη μελιττῶν ἐπιτροπεύουσιν. ἄλλοι δὲ δημιουργοὶ τῶν κατὰ τέχνας εἰσὶν, ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ὦν αἰ ἀναγκαῖαι χρεῖαι βιάζονται παθεῖν, 8.11.10 οὐδὲν ἀναβαλλόμενοι τῶν εἰς πορισμὸν ἀνυπαίτιον. ἐκ δὲ τῶν οὕτως διαφερόντων ἕκαστοι τὸν μισθὸν λαβόντες ἐνὶ διδύασι τῷ χειροτονηθέντι ταμίᾳ· λαβῶν δ' ἐκεῖνος αὐτίκα τάπιτήδεια ὠνεῖται καὶ παρέχει τροφὰς ἀφθό8.11.11 νους καὶ τάλλα ὧν ὁ ἀνθρώπινος βίος χρειώδης. οἱ δ' ὁμοδίαιοι καὶ ὁμοτράπεζοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἰσὶ τοῖς αὐτοῖς ἀσμενίζοντες, ὀλιγοδείας ἐρασταί, 8.11.12 πολυτέλειαν ὡς ψυχῆς καὶ σώματος νόσον ἐκτρεπόμενοι. κοινῆ δ' οὐ τράπεζα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐσθῆς αὐτοῖς ἐστὶ. πρόκεινται γὰρ χειμῶνι μὲν στιφραὶ χλαῖναι, θέρει δ' ἐξωμίδες εὐτελεῖς, ὡς εὐμαρῶς ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ ἢ ἂν ἐθελήσῃ λαβεῖν, ἐπειδὴ καὶ τὰ ἐνὸς ἀπάντων καὶ τὰ πάντων ἔμπαλιν 8.11.13 ἐνὸς ὑπείληπται. καὶ μὴν εἴ τις αὐτῶν ἀσθενήσειεν, ἐκ τῶν κοινῶν νοσηλεύεται, θεραπευόμενος ταῖς ἀπάντων ἐπιμελείαις καὶ φροντίσιν. οἱ δὲ δὴ πρεσβῦται κἂν εἰ τύχοιεν ἄτεκνοι, καθάπερ οὐ πολὺπαιδες μόνον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα εὐπαιδες, ἐν εὐτυχεστάτῳ καὶ λιπαρωτάτῳ γήρᾳ τὸν βίον εἰώθασιν καταλύειν, ὑπὸ τοσοῦτων προνομίας ἀξιούμενοι καὶ τιμῆς, ἔκουσίῳ γνώμῃ μᾶλλον ἢ φύσεως ἀνάγκῃ 8.11.14 θεραπεύειν ἀξιούντων. ἔτι τοίνυν ὅπερ ἢ μόνον ἢ μάλιστα τὴν κοινωνίαν ἔμελλε διαλύειν, ὄξυδερκέστερον ἰδόντες γάμον παρητήσαντο μετὰ τοῦ καὶ διαφερόντως ἀσκεῖν ἐγκράτειαν. Ἐσσαίων γὰρ οὐδεὶς ἄγεται γυναῖκα, διότι φίλαυτον γυνὴ καὶ ζηλότυπον οὐ μετρίως καὶ δεινὸν ἀνδρὸς ἦθη παλεῦσαι 8.11.15 καὶ συνεχέσι γοητείαις ὑπαγαγέσθαι. μελετήσασα γὰρ θῶπας λόγους καὶ τὴν ἄλλην ὑπόκρισιν, ὡς περ ἐπὶ σκηνῆς, ὄψεις καὶ ἀκοὰς ὅταν δελεάσῃ, 8.11.16 διηπατημένων οἷα ὑπηκόων τὸν ἡγεμόνα νοῦν φενακίζει. παῖδες δ' εἰ γένοιτο, φρονήματος ὑποπλησθεῖσα καὶ παρρησίας, ὅσα κατ' εἰρωνείαν πρότερον ὑπούλως ὑπηνίττετο, ταῦτα ἀπ' εὐτολμοτέρου θράσους ἐκλαλεῖ καὶ ἀναι8.11.17 σχυντοῦσα βιάζεται πράττειν, ὧν ἕκαστον κοινωνίας ἐχθρόν. ὁ γὰρ ἢ γυναικὸς φίλτροις ἐνδεθεῖς ἢ τέκνων ἀνάγκῃ φύσεως προκηδόμενος οὐκέτι πρὸς ἄλλους ὁ αὐτὸς ἐστίν, ἀλλ' ἕτερος γέγονε λεληθώς, ἀντ' ἐλευθέρου δοῦλος. 8.11.18 οὕτως γοῦν ὁ βίος ἐστὶν αὐτῶν περιμάχητος, ὥστ' οὐκ ἰδιῶται μόνον, ἀλλὰ καὶ

μεγάλοι βασιλεῖς ἀγάμενοι τοὺς ἄνδρας τεθήπασι καὶ τὸ σεμνὸν αὐτῶν ἀποδοχαῖς καὶ τιμαῖς ἔτι μᾶλλον σεμνοποιοῦσι.» 8.11.19 Ταῦτα μὲν ἀπὸ τοῦ εἰρημένου κείσθω συγγράμματος· ἀπὸ δὲ τοῦ Περὶ τοῦ πάντα σπουδαῖον ἐλεύθερον εἶναι τὰ οὕτως ἔχοντα παραθήσομαι·

8.12.1 ιβ'. ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΥΤΩΝ

«Ἔστι δὲ καὶ ἡ ἐν Παλαιστίνῃ Συρία καλοκαγαθίας οὐκ ἄγονος, ἦν 8.12.2 πολυανθρωποτάτου ἔθνους τῶν Ἰουδαίων οὐκ ὀλίγη μοῖρα νέμεται. λέγονται δὲ τινες παρ' αὐτοῖς ὄνομα Ἑσσαῖοι, πλῆθος ὑπὲρ τετρακισχιλίου, κατ' ἐμὴν δόξαν οὐκ ἀκριβεῖ τύπῳ διαλέκτου Ἑλληνικῆς παρώνυμοι ὀσιότητος, ἐπειδὴ κὰν τοῖς μάλιστα θεραπευταὶ θεοῦ γεγόνασιν, οὐ ζῶα καταθύοντες, ἀλλ' ἱερο8.12.3 πρεπεῖς τὰς ἑαυτῶν διανοίας κατασκευάζειν ἀξιούντες. οὗτοι τὸ μὲν πρῶτον κωμηδὸν οἰκοῦσι, τὰς πόλεις ἐκτρεπόμενοι διὰ τὰς τῶν πολιτευομένων χειροθήεις ἀνομίας, εἰδότες ἐκ τῶν συνόντων, ὡς ἀπὸ ἀέρος φθοροποιοῦ νόσον, ἐγγι8.12.4 γνομένην προσβολὴν ψυχαῖς ἀνίατον. ὧν οἱ μὲν γειηπονοῦντες, οἱ δὲ τέχνας μετιόντες, ὅσαι συνεργάτιδες εἰρήνης, ἑαυτοὺς τε καὶ τοὺς πλησιάζοντας ὠφελοῦσιν, οὐκ ἄργυρον καὶ χρυσὸν θησαυροφυλακοῦντες οὐδ' ἀποτομὰς γῆς μεγάλας κτώμενοι δι' ἐπιθυμίαν προσόδων, ἀλλ' ὅσα πρὸς τὰς ἀναγκαίας τοῦ βίου χρείας 8.12.5 ἐκπορίζοντες. μόνον γὰρ ἐξ ἀπάντων σχεδὸν ἀνθρώπων ἀχρήματοι καὶ ἀκτήματοι γεγονότες, ἐπιτηδεύσει τὸ πλεόν ἢ ἐνδεία εὐτυχίας, πλουσιώτατοι νομίζονται, τὴν ὀλιγοδέειαν καὶ εὐκολίαν, ὅπερ ἐστὶ, κρίνοντες 8.12.6 περιουσίαν. βελῶν ἢ ἀκόντων ἢ ξιφιδίων ἢ κράνους ἢ θώρακος ἢ ἀσπίδος οὐδένα παρ' αὐτοῖς ἂν εὔροις δημιουργὸν οὐδὲ συνόλωσ ὄπλοποιὸν ἢ μηχανοποιὸν ἢ τι τῶν κατὰ πόλεμον ἐπιτηδεύοντα, ἀλλ' οὐδ' ὅσα κατ' εἰρήνην εὐόλισθα εἰς κακίαν· ἐμπορίας γὰρ ἢ καπηλείας ἢ ναυκληρίας οὐδ' ὄναρ ἴσασι, τὰς εἰς 8.12.7 πλεονεξίαν ἀφορμὰς ἀποδιοπομπούμενοι. δοῦλός τε παρ' αὐτοῖς οὐδὲ εἷς ἐστίν, ἀλλ' ἐλεύθεροι πάντες, ἀνθυπουργοῦντες ἀλλήλοις· καταγινώσκουσί τε τῶν δεσποτῶν οὐ μόνον ὡς ἀδίκων ἰσότητα λυμαινομένων, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀσεβῶν, θεσμὸν φύσεως ἀναιρούντων, ἢ πάντας ὁμοίως γεννήσασα καὶ θρέψασα μητρὸς τρόπον ἀδελφοὺς γνησίους, οὐ λεγομένους, ἀλλ' ὄντας ὄντως ἀπειργάσατο. 8.12.8 ὧν τὴν συγγένειαν ἢ ἐπίβουλος πλεονεξία παρευημερήσασα διέσεισεν, ἀντ' 8.12.9 οἰκειότητος ἀλλοτριότητα καὶ ἀντὶ φιλίας ἔχθραν ἐργασαμένη. φιλοσοφίας τε τὸ μὲν λογικόν, ὡς οὐκ ἀναγκαῖον εἰς κτῆσιν ἀρετῆς, λογοθήραις, τὸ δὲ φυσικόν, ὡς μεῖζον ἢ κατὰ ἀνθρωπίνην φύσιν, μετεωρολέσχαις ἀπολιπόντες, πλὴν ὅσον αὐτοῦ περὶ ὑπάρξεως θεοῦ καὶ τῆς τοῦ παντός γενέσεως φιλοσοφεῖται, τὸ ἠθικὸν εὖ μάλα διαπονοῦσιν, ἀλείπταις χρώμενοι τοῖς πατρώοις νόμοις, οὓς 8.12.10 ἀμήχανον ἀνθρωπίνην ἐπινοῆσαι ψυχὴν ἄνευ κατακωχῆς ἐνθέου. τούτους ἀναδιδάσκονται μὲν καὶ παρὰ τὸν ἄλλον χρόνον, ἐν δὲ ταῖς ἐβδόμαις διαφερόντως. ἱερὰ γὰρ ἢ ἐβδόμη νενόμισται, καθ' ἣν τῶν ἄλλων ἀνέχοντες ἔργων, εἰς ἱεροὺς ἀφικνούμενοι τόπους, οἱ καλοῦνται συναγωγαί, καθ' ἡλικίας ἐν τάξεσιν ὑπὸ πρεσβυτέροις νέοι καθέζονται, μετὰ κόσμου τοῦ προσήκοντος ἔχοντες ἀκροατὴ κῶς. εἷς μὲν τις τὰς βίβλους ἀναγινώσκει λαβὼν, ἕτερος δὲ τῶν ἐμπειροτάτων ὅσα μὴ γνώριμα παρελθὼν ἀναδιδάσκει· τὰ γὰρ πλεῖστα διὰ συμβόλων ἀρχαιο8.12.11 τρόπῳ ζηλώσει παρ' αὐτοῖς φιλοσοφεῖται. παιδεύονται δὲ εὐσέβειαν, ὀσιότητα, δικαιοσύνην, οἰκονομίαν, πολιτείαν, ἐπιστήμην τῶν πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ ἀδιαφόρων, αἰρέσεις ὧν χρῆ καὶ φυγὰς τῶν ἐναντίων, νόμοις καὶ κανόσι τριττοῖς

χρώμενοι, τῷ τε φιλοθέῳ καὶ φιλαρέτῳ καὶ φιλανθρώπῳ. 8.12.12 τοῦ μὲν οὖν φιλοθέου δείγματα μυρία παρέχει ἢ παρ' ὅλον τὸν βίον συνεχῆς καὶ ἐπάλληλος ἀγνεία, τὸ ἀνώμοτον, τὸ ἀψευδές, τὸ πάντων μὲν ἀγαθῶν αἴτιον, κακοῦ δὲ μηδενὸς νομίζειν εἶναι τὸ θεῖον· τοῦ δὲ φιλαρέτου τὸ ἀφιλοχρήματον, τὸ ἀφιλόδοξον, τὸ ἀφιλήδονον, τὸ ἐγκρατές, τὸ καρτερικόν, ἔτι δὲ ὀλιγοδέειαν, ἀφέλειαν, εὐκολίαν, τὸ ἄτυφον, τὸ νόμιμον, τὸ εὐσταθές καὶ ὅσα τούτοις ὁμοιότροπα· τοῦ δὲ φιλανθρώπου εὐνοια, ἰσότης, ἢ παντὸς λόγου κρείττων. 8.12.13 κοινωνία, περὶ ἧς οὐκ ἄκαιρον βραχέα εἶπεῖν. πρῶτον μὲν τοίνυν οὐδενὸς οἰκία τίς ἐστὶν ἴδια, ἢν οὐχὶ πάντων εἶναι κοινὴν συμβέβηκε. πρὸς γὰρ τῷ κατὰ θιάσους συνοικεῖν ἀναπέπταται καὶ τοῖς ἐτέρωθεν ἀφικνουμένοις τῶν 8.12.14 ὁμοζήλων. εἴτ' ἐστὶ ταμεῖον ἐν πάντων καὶ δαπάναι· καὶ κοιναὶ μὲν ἐσθήτες, κοιναὶ δὲ τροφαὶ συσσίτια πεποιημένων. τὸ γὰρ ὁμωρόφιον ἢ ὁμοδιαίτον ἢ ὁμοτράπεζον οὐκ ἂν τις εὖροι παρ' ἐτέροις μᾶλλον ἔργῳ βεβαιούμενον, καὶ μή. 8.12.15 ποτ' εἰκότως· ὅσα γὰρ ἂν μεθ' ἡμέραν ἐργασάμενοι λάβωσιν ἐπὶ μισθῷ, ταῦτ' οὐκ ἴδια φυλάττουσιν, ἀλλ' εἰς μέσον προτιθέντες κοινὴν τοῖς ἐθέλουσι χρῆσθαι τὴν ἀπ' αὐτῶν παρασκευάζουσιν ὠφέλειαν· οἳ τε νοσοῦντες οὐχ ὅτι πορίζειν ἀδυνατοῦσιν ἀμελοῦνται, πρὸς τὰς νοσηλείας ἐκ τῶν κοινῶν ἔχοντες. 8.12.16 ἐν ἐτοιμίῳ, ὡς μετὰ πάσης ἀδείας ἐξ ἀφθονωτέρων ἀναλίσκειν. αἰδῶς δ' ἐστὶ πρεσβυτέρων καὶ φροντίς, οἷα γονέων ὑπὸ γνησίῳ παίδων χερσὶ καὶ διανοίαις μυρία ἐν ἀφθονίᾳ τῇ πάσῃ γηροτροφουμένων. τοιοῦτους ἢ δίχα περιεργίας Ἑλληνικῶν ὀνομάτων ἀθλητὰς ἀρετῆς ἀπεργάζεται φιλοσοφία, γυμνάσματα προτιθεῖσα τὰς ἐπαινετὰς πράξεις, ἐξ ὧν ἡ ἀδούλω. 8.12.17 τὸς ἐλευθερία βεβαιοῦται. σημεῖον δέ· πολλῶν κατὰ καιροῦς ἐπαναστάντων τῇ χώρᾳ δυναστῶν καὶ φύσει καὶ προαιρέσει χρησαμένων διαφερούσαις οἱ μὲν γὰρ εἰς τὸ ἀτίθασον ἀγριότητα θηρίων ἐκνικῆσαι σπουδάσαντες, οὐδὲν παραλιπόντες τῶν εἰς ὠμότητα, τοὺς ὑπηκόους ἀγεληδὸν ἱερεύοντες ἢ καὶ ζῶντας ἔτι μαγεῖρων τρόπον κατὰ μέρη καὶ μέλη κρεουργοῦντες, ἄχρι τοῦ τὰς αὐτὰς ὑπομείναι συμφοράς ὑπὸ τῆς τὰ ἀνθρώπεια ἐφορώσης δίκης, οὐκ ἐπαύσαντο· 8.12.18 οἱ δὲ τὸ παρακεκινημένον καὶ λελυττηκὸς εἰς ἐτέρας εἶδος κακίας μεθαρμωσάμενοι, πικρίαν ἄλεκτον ἐπιτηδεύσαντες ἡσυχῇ διαλαλοῦντες, ἡρεμαιοτέρας φωνῆς ὑποκρίσει βαρύμηνον ἦθος ἐπιδεικνύμενοι, κυνῶν ἰοβόλων τρόπον προσσαίνοντες ἀνιάτων γενόμενοι κακῶν αἴτιοι κατὰ πόλεις μνημεῖα τῆς αὐτῶν ἀσεβείας καὶ μισανθρωπίας ἀπέλιπον τὰς τῶν πεπονθότων ἀλήστους συμφοράς· 8.12.19 ἀλλὰ γὰρ οὐδεὶς οὔτε τῶν σφόδρα ὠμοθύμων οὔτε τῶν πάνυ δολερῶν καὶ ὑπούλων ἴσχυσε τὸν λεχθέντα τῶν Ἑσσαίων ἢ Ὀσίων ὄμιλον αἰτιάσασθαι· πάντες δ' ἀσθενέστεροι τῆς τῶν ἀνδρῶν καλοκαγαθίας γενόμενοι καθάπερ αὐτονόμοις καὶ ἐλευθέροις οὔσιν ἐκ φύσεως προσηνέχθησαν, ἄδοντες αὐτῶν τὰ συσσίτια καὶ τὴν παντὸς λόγου κρείττονα κοινωνίαν, ἢ βίου τελείου καὶ σφόδρα εὐδαίμονός ἐστι σαφέστατον δεῖγμα.» 8.12.20 Τὰ μὲν οὖν τῆς φιλοσόφου παρὰ Ἰουδαίους ἀσκήσεώς τε καὶ πολιτείας διὰ τῶνδε προκεισθῶ· τὰ δὲ τοῦ λοιποῦ βίου, ὃν δὴ τῷ πλήθει τοῦ παντὸς. 8.12.21 ἔθλους οἱ θεῖοι διηγόρευον νόμοι, τέθειται προλαβῶν ὁ λόγος. τί δὴτα λείπεται ἐπὶ τούτοις ἢ καὶ τὰ τῆς τῶν νέων θεολογίας σύμφωνα ταῖς τῶν προπατόρων εὐσεβείαις παραστήσασθαι, ὡς ἂν καὶ τῆσδε τῆς ὑποθέσεως. 8.12.22 ἐντελής ἡμῖν ὁ λόγος ἀποδεδομένος εἶη; ἐπεὶ τοίνυν τὰ τῆς ἐνθέου γραφῆς λόγια πρόκειται διὰ τοῦ πρὸ τούτου συγγράμματος, φέρ' ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ τῆς διανοίας τῶν παρὰ Ἰουδαίους σοφῶν ἐπαθρήσωμεν, ὡς ἂν μάθοιμεν ὁποῖοί τινες καὶ ἐν τῇ θεολογίᾳ κὰν τῇ περὶ λόγους ἀρετῆ παῖδες Ἑβραίων γεγονάσι. πάλιν οὖν τὸν Φίλωνα παρετέον ἀπὸ τοῦ πρώτου τῶν Εἰς τὸν Νόμον·

8.13.1 ιγ'. ΦΙΛΩΝΟΣ ΠΕΡΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΕΝΗΤΟΝ ΕΙΝΑΙ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

«Τινές γάρ τὸν κόσμον μᾶλλον ἢ τὸν κοσμοποιὸν θαυμάσαντες τὸν μὲν ἀγένητόν τε καὶ αἰδιδιον ἀπεφήναντο, τοῦ θεοῦ πολλὴν ἀπραξίαν ἀνάγνωσ καταψευσάμενοι, δέον ἔμπαλιν τούτου τὰς δυνάμεις ὡς ποιητοῦ καὶ πατρὸς κατα8.13.2 πλαγῆναι, τὸν δὲ μὴ πλέον ἀποσεμνῦναι τοῦ μετρίου. Μωσῆς δὲ καὶ φιλοσοφίας ἐπ' αὐτὴν φθάσας ἀκρότητα καὶ χρησιμοῖς τὰ πολλὰ καὶ συνεκτικώτατα τῶν τῆς φύσεως ἀναδιδαχθεὶς ἔγνω διότι ἀναγκαιότατόν ἐστιν ἐν τοῖς οὖσι τὸ μὲν εἶναι δραστήριον αἴτιον, τὸ δὲ παθητόν· καὶ ὅτι τὸ μὲν δραστήριον ὁ τῶν ὄλων νοῦς ἐστὶν εἰλικρινέστατος καὶ ἀκραιφνέστατος, κρείττων ἢ ἐπιστήμη καὶ κρείττων ἢ αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν καὶ αὐτὸ τὸ καλόν· τὸ δὲ παθητικὸν ἄψυχον καὶ ἀκίνητον ἐξ αὐτοῦ, κινήθην δὲ καὶ σχηματισθὲν καὶ ψυχωθὲν ὑπὸ τοῦ νοῦ μετέβαλεν εἰς τὸ τελειότατον ἔργον τόνδε τὸν κόσμον· ὃν οἱ φάσκοντες ὡς ἔστιν ἀγένητος, λελήθασιν τὸ ὠφελιμώτατον καὶ ἀναγκαιότατον τῶν εἰς εὐσέβειαν ὑπο8.13.3 τεμνόμενοι, τὴν πρόνοιαν. τοῦ μὲν γὰρ γεγονότος ἐπιμελεῖσθαι τὸν πατέρα καὶ ποιητὴν αἰρεῖ λόγος, καὶ γὰρ πατὴρ ἐκγόνων καὶ δημιουργὸς τῶν δημιουργηθέντων στοχάζεται τῆς διαμονῆς, καὶ ὅσα μὲν ἐπιζήμια, μηχανῇ πάσῃ διωθεῖται, ὅσα δὲ ὠφέλιμα καὶ λυσιτελεῖ, πάντα τρόπον ἐκπορίζει ἐπὶ8.13.4 ποθεῖ· πρὸς δὲ τὸ μὴ γεγονὸς οἰκείωσις οὐδεμία τῷ μὴ πεποιηκότι. περιμάχητον δὲ δόγμα καὶ ἀνωφελὲς ἀναρχίαν ὡς ἐν πόλει κατασκευάζειν τῷδε τῷ κόσμῳ τὸν ἔφορον ἢ βραβευτὴν ἢ δικαστὴν οὐκ ἔχοντι, ὑφ' οὗ πάντ' οἰκονο8.13.5 μεῖσθαι καὶ πρυτανεύεσθαι θέμις. ἀλλ' ὅ γε μέγας Μωσῆς ἀλλοτριώτατον τοῦ ὄρατοῦ νομίσας εἶναι τὸ ἀγένητον πᾶν γὰρ τὸ αἰσθητόν ἐν γενέσει καὶ μεταβολαῖς οὐδέ ποτε κατὰ ταῦτ' ὄν, τῷ μὲν ἀοράτῳ καὶ νοητῷ προσένειμεν ὡς ἀδελφὸν καὶ συγγενῆ αἰδιότητα, τῷ δ' αἰσθητῷ οἰκεῖον ὄνομα ἐπεφήμισεν. 8.13.6 ἐπεὶ οὖν ὄρατός τε καὶ αἰσθητός ὅδε ὁ κόσμος, ἀναγκαίως ἂν εἶη καὶ γενητός, ὅθεν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ καὶ τὴν γένεσιν ἀνέγραψεν αὐτοῦ, μάλα σεμνῶς θεολογήσας.» 8.13.7 Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ γενητόν εἶναι τὸν κόσμον. ὁ δ' αὐτὸς ἀνὴρ καὶ περὶ τοῦ προνοία διοικεῖσθαι τὸ πᾶν ἐν τῷ Περὶ προνοίας νεανικώτατα διέξεισι, τὰς τῶν ἀθέων ἀντιθέσεις προτάξας καὶ πρὸς αὐτὰς ἐξῆς ἀποκρινάμενος. καὶ τούτων δέ, εἰ καὶ μακρότερα δόξειεν, ἀλλ' ὡς ἀναγκαῖα τὰ πλεῖστα συντεμῶν ἐκθήσομαι. κατασκευάζει δὲ τὸν λόγον τοῦτον τὸν τρόπον·

8.14.1 ιδ'. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΝΟΙΑΙ ΘΕΟΥ ΔΙΟΙΚΕΙΣΘΑΙ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

«Πρόνοιαν εἶναι λέγεις ἐν τοσαύτῃ τῶν πραγμάτων ταραχῇ καὶ συγχύσει; τί γὰρ τῶν κατὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον διατέτακται; τί μὲν οὖν οὐκ ἀταξίας γέμει καὶ φθορᾶς; ἢ μόνος ἀγνοεῖς ὅτι τοῖς μὲν κακίστοις καὶ πονηροτάτοις ἄφθονα ἐπεισχωμάζει τὰ ἀγαθὰ, πλοῦτος, εὐδοξία, τιμαὶ παρὰ τοῖς πλήθεσιν· ἡγεμονία πάλιν, υἰγεία, εὐαισθησία, κάλλος, ἰσχύς, ἀπόλαυσις ἡδονῶν ἀκώλυτος διὰ τε παρασκευῶν περιουσίαν καὶ διὰ τὴν εἰρηνικωτάτην σώματος εὐμοιρίαν; οἱ δὲ φρονήσεως καὶ ἀρετῆς ἀπάσης ἐρασταὶ τε καὶ ἀσκηταὶ πάντες εἰσὶν, ὀλίγου δέω φάναι, πένητες, ἄποροι, ἀφανεῖς, ἄδοξοι, ταπεινοί;» 8.14.2 Ταῦτα εἰς ἀνασκευὴν καὶ μυρία ἄλλα πλείω τούτων εἰπὼν ἐξῆς ἐπιλύεται τὰς ἀντιθέσεις διὰ τούτων· «Οὐ τύραννος ὁ θεός, ὠμότητα καὶ βίαν καὶ ὅσα δεσπότης ἀνημέρου ἀρχῆς ἔργα ἐπιτετηδευκώς, ἀλλὰ βασιλεὺς ἡμερον καὶ νόμιμον ἀνημμένος

ήγεμονίαν 8.14.3 μετὰ δικαιοσύνης τὸν σύμπαντα οὐρανὸν τε καὶ κόσμον βραβεύει. βασιλεῖ δὲ οὐκ ἔστι πρόσρησις οἰκειότερα πατρός. ὁ γὰρ ἐν ταῖς συγγενείαις πρὸς τέκνα γονεῖς, τοῦτο βασιλεὺς μὲν πρὸς πόλιν, πρὸς δὲ κόσμον ὁ θεός, δύο κάλλιστα φύσεως θεσμοῖς ἀκινήτοις ἀδιαλύτῳ ἐνώσει ἀρμοσάμενος, τὸ ἡγεμονικὸν 8.14.4 μετὰ τοῦ κηδεμονικοῦ. καθάπερ οὖν τῶν ἀσώτων υἰέων οὐ περιορῶσιν οἱ τοκέες, ἀλλὰ τῆς ἀτυχίας οἶκτον λαμβάνοντες περιέπουσι καὶ τημελοῦσι, νομίζοντες ἐχθρῶν ἀσπόνδων ἔργον εἶναι κακοπραγίαις ἐπεμβαίνειν, φίλων 8.14.5 δὲ καὶ συγγενῶν ἐπελαφρίζειν τὰ πταίσματα, πολλάκις δὲ καὶ τούτοις μᾶλλον ἢ τοῖς σώφροσιν ἐπιδαψιλευόμενοι χαρίζονται, σαφῶς εἰδότες ὡς ἐκείνοις μὲν ἄφθονος εἰς εὐπορίαν ἀφορμὴ πάρεστιν ἢ σωφροσύνη, τοῖς δ' ἐλπὶς 8.14.6 μία οἱ γονεῖς, ἧς εἰ σφαλεῖεν, ἀπορήσουσι καὶ τῶν ἀναγκαίων· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ θεός, λογικῆς συνέσεως πατὴρ ὢν, ἀπάντων μὲν τῶν λογισμοῦ μεμοιραμένων κήδεταί, προμηθεῖται δὲ καὶ τῶν ὑπαιτίως ζώντων, ἅμα μὲν καιρὸν εἰς ἐπανόρθωσιν αὐτοῖς διδούς, ἅμα δὲ καὶ τὴν ἴλεων φύσιν αὐτοῦ μὴ ὑπερβαίνων, ἧς ὀπαδὸς ἀρετῆ καὶ φιλανθρωπία γέγονεν, ἐπαξία τὸν θεῖον 8.14.7 περιπολεῖν οἶκον. ἓνα μὲν δὴ λόγον τοῦτον, ὧ ψυχῇ, δέξαι τέως αὐτοῦ παρακαταθήκη, ἕτερον δὲ συνῶδον καὶ ἐναρμόνιον αὐτῷ τοιόνδε· μὴ τοσοῦτόν ποτε ψευθεῖς τῆς ἀληθείας ὡς εὐδαίμονά τινα τῶν φαύλων εἶναι νομίσει, κἂν πλουσιώτερος μὲν ἢ Κροίσου, Λυγκέως δ' ὄξυωπέστερος, ἀνδρειότερος δὲ τοῦ Κροτωνιάτου Μίλωνος, καλλίων δὲ Γανυμήδους, ὃν καὶ ἀνηρείψαντο θεοὶ Διὶ οἰνοχοεῦειν, κάλλεος εἶνεκα οἶο. 8.14.8 τὸν γοῦν ἴδιον δαίμονα, λέγω δὲ τὸν ἑαυτοῦ νοῦν, μυρίων ὄσων δεσποτῶν δοῦλον ἀποφήνας, ἔρωτος, ἐπιθυμίας, ἡδονῆς, φόβου, λύπης, ἀφοσύνης, ἀκολασίας, δειλίας, ἀδικίας, οὐκ ἂν εἶναι ποτε δύναιτο εὐδαίμων, κἂν οἱ πολλοὶ σφαλλόμενοι κρίσεως ἀληθοῦς νομίζωσι, δεκασθέντες ὑπὸ κακοῦ διδύμου, τύφου καὶ κενῆς δόξης, δεινῶν παλεῦσαι καὶ παραγαγεῖν ἀνερματίστους ψυχάς, περὶ 8.14.9 ἃ κηραίνει γένος τὸ πλεῖστον ἀνθρώπων. εἰ μέντοι τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα τείνας βουλευθείης περιαθρῆσαι θεοῦ διάνοιαν, ὡς ἔνεστιν ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ, τρανοτέραν τὴν τοῦ πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθοῦ λαβῶν φαντασίαν, γελάσῃ τὰ παρ' ἡμῖν, ἃ τέως ἐθαύμαζες. αἰεὶ γὰρ ἀπουσία τῶν κρειττόνων τιμᾶται τὰ χείρονα, τὴν ἐκείνων κληρονομοῦντα τάξιν· ἐπιφανέντων δὲ ὑποστέλλει, δευτερείοις ἄθλων 8.14.10 ἀρκούμενα. καταπλαγεῖς οὖν τὸ θεοειδὲς ἐκεῖνο ἀγαθὸν τε καὶ καλόν, πάντως ἐννοήσεις ὅτι παρὰ θεῷ τῶν εἰρημένων πρότερον οὐδὲν καθ' ἑαυτὸ τῆς ἀγαθοῦ μοίρας ἤξιώται, διότι τὰ μὲν ἀργύρου μέταλλα καὶ χρυσοῦ γῆς ἔστιν ἡ φαυλοτάτη μοῖρα, τῆς πρὸς καρπῶν ἀνειμένης γένεσιν ὄλω καὶ τῷ παντὶ 8.14.11 λειπομένη. οὐ γὰρ ἔσθ' ὅμοιον τροφῆς, ἧς ἄνευ ζῆν ἀδύνατον, εὐπορία χρημάτων. μία τούτων ἔσθ' ἡ βάσανος ἐναργεστάτη λιμός, ᾧ τὸ πρὸς ἀλήθειαν ἀναγκαῖον καὶ χρησίμον δοκιμάζεται· θησαυροὺς γὰρ τοὺς πανταχοῦ πάντας 8.14.12 ἀντικαταλλάξαιτ' ἂν τις βραχείας ποτὲ τροφῆς ἄσμενος. ὅταν δὲ ἡ τῶν ἀναγκαίων ἀφθονία μυρίῳ φορᾶς ἀκατασχέτῳ πλήθει ῥυεῖσα κατὰ πόλεις ἀναχέηται, τοῖς τῆς φύσεως ἀγαθοῖς ἐντροφῶντες ἐπ' αὐτῶν μόνων οὐκ ἀξιοῦμεν ἴστασθαι, κόρον δ' ὑβριστὴν ἡγεμόνα τοῦ βίου ποιησάμενοι ἀργύρου τε καὶ χρυσοῦ κτήσεσιν ἐπαποδύντες, ἅπασι, παρ' ὧν ἂν τι κερδανεῖν ἐπελπίσωμεν, κονιόμεθα, καθάπερ τυφλοὶ μηκέτι τῇ διανοίᾳ βλέποντες ὑπὸ φιλαργυρίας, ὅτι γῆς εἰσιν ὄγκοι, περὶ ὧν ἐκ μὲν εἰρήνης συνεχῆς καὶ ἀδιάστατος πόλεμος. 8.14.13 ἔσθ' ἡγετὲς γε μὴν προβάτων εἰσίν, ὡς οἱ ποιηταὶ πού φασι, ἄνθος, κατὰ δὲ τὴν δημιουργὸν τέχνην ὑφαντῶν ἔπαινος. εἰ δὲ τις ἐπὶ δόξῃ μέγα φρονεῖ, τὴν παρὰ τῶν φαύλων ἀποδοχὴν ἀσπαζόμενος, ἴστω μὲν καὶ αὐτὸς φαῦλος ὢν· τὸ 8.14.14 γὰρ ὅμοιον χαίρει τῷ ὁμοίῳ· εὐχέσθω δὲ καθαρσίων μεταλαχῶν ἰαθῆναι τὰ ὦτα, δι' ὧν αἰ

μεγάλοι ψυχῆ νόσοι κατασκήπτουσι. μαθέτωσαν δὲ καὶ ὅσοι ἐπ' εὐτονία πεφύσθηται μὴ ὑψαυχενεῖν, ἀπιδόντες εἰς τὰς τῶν ἡμέρων καὶ ἀτιθάσων ζῶων ἀμυθήτους ἀγέλας, αἷς ἰσχύς καὶ ῥώμη συγγεγένηται· τῶν γὰρ ἀτοπωτάτων ἐστὶν ἐπὶ θηρίων ἀρεταῖς, καὶ ταῦτα παρευημερούμενον ὑπ' 8.14.15 αὐτῶν, ἄνθρωπον ὄντα σεμνύνεσθαι. διὰ τί δ' ἄν τις εὖ φρονῶν ἐπὶ σώματος εὐμορφία ἀγάλλοιτο, ἢν βραχὺς καιρὸς ἔσβησε, πρὶν ἐπὶ μήκιστον ἀνθῆσαι, τὴν ἀπατηλὸν αὐτῆς ἀκμὴν ἀμαυρώσας, καὶ ταῦθ' ὄρων ἐν ἀψύχοις περιμάχητα καλλιγράφων ἔργα καὶ πλαστῶν καὶ ἄλλων τεχνιτῶν ἐν τε ζωγραφίμασι καὶ ἀνδριᾶσι καὶ ὑφασμάτων ποικιλίαις ἐν Ἑλλάδι καὶ βαρβάρῳ κατὰ 8.14.16 πόλιν ἐκάστην εὐδοκιμοῦντα; τούτων οὖν, ὅπερ ἔφη, οὐδὲν παρὰ θεῷ 8.14.16 τῆς ἀγαθοῦ μοίρας ἠξίωται. καὶ τί θαυμάζομεν εἰ μὴ παρὰ θεῷ; οὐδὲ γὰρ παρὰ ἀνθρώποις τοῖς θεοφιλέσι, παρ' οἷς τὰ πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθὰ καὶ καλὰ τετίμηται, φύσεως μὲν εὐμοίρου λαχοῦσι, μελέτη δὲ μετ' ἀσκήσεως τὴν φύσιν 8.14.17 ἐπικοσμήσασιν, ὧν ἡ ἄνοθος φιλοσοφία δημιουργός. ὅσοι δὲ νόθου παιδείας ἐπεμελήθησαν, οὐδὲ τοὺς ἰατροὺς ἐμιμήσαντο τὸ δοῦλον ψυχῆς σῶμα θεραπεύοντας οἱ τὴν δέσποιναν ἐπιφάσκοντες ἰᾶσθαι. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, ἐπειδὴν τις τῶν ἐπ' εὐτυχία νοσήσῃ, κὰν ὁ μέγα ἦ βασιλεύς, πάνθ' ὑπερβάντες τὰ περίστωα, τοὺς ἀνδρῶνας, τὰς γυναικωνίτιδας, γραφάς, ἄργυρον, χρυσὸν ἄσημον ἐπίσημον, ἐκπωμάτων, ὑφασμάτων πλήθος, τὸν ἄλλον τῶν βασιλέων ἀοίδιμον κόσμον, ἔτι δὲ τὸν οἰκετικὸν ὄχλον καὶ τὴν φίλων καὶ συγγενῶν καὶ ὑπηκόων τῶν ἐν τέλει θεραπείαν ἄξαντες, τῶν σωματοφυλάκων, ἄχρι τῆς εὐνῆς ἀφικόμενοι καὶ τῶν περὶ αὐτὸ τὸ σῶμα ἀλογήσαντες, οὐθ' ὅτι κλῖναι λιθοκόλλητοι καὶ ὀλόχρυσοι θαυμάσαντες οὐθ' ὅτι ἀραχνοῦφεῖς ἢ λιθογραφημένοι στρωμναὶ οὐθ' ὅτι ἐσθημάτων ἰδέαι διάφοροι, προσέτι δὲ τὰς περὶ αὐτὸν χλαίνας ἀπαμφιάσαντες ἄπτονται χειρῶν καὶ τὰς φλέβας προσπιεζοῦντες ἀκριβοῦσι τοὺς παλμούς· εἰ σωτήριοι· πολλάκις δὲ καὶ τοὺς χιτωνίσκους ἀναστεύσαντες εἰ περιπληθῆς ἐσθ' ἢ γαστήρ ἐξετάζουσιν, εἰ πεπυρωμένος ὁ θώραξ, εἰ 8.14.18 ἄτακτα ἢ καρδία πηδᾷ· κἄπειτα τὴν οἰκείαν προσφέρουσι θεραπείαν. ἔδει δὲ καὶ τοὺς φιλοσόφους, ἰατρικὴν ὁμολογοῦντας ἐπιτηδεύειν τῆς φύσει βασιλίδος ψυχῆς, καταφρονεῖν μὲν ἀπάντων ὅσα αἰ κεναὶ δόξαι τυφοπλαστοῦσιν, εἴσω δὲ προσιόντας ἄπτεσθαι διανοίας αὐτῆς, εἰ ὑπ' ὀργῆς ἀνισοταχεῖς καὶ παρὰ φύσιν κεκινημένοι παλμοί· ἄπτεσθαι καὶ γλώττης, εἰ τραχεῖα καὶ κακήγορος, εἰ πεπορνευκυῖα καὶ ἀταμίευτος· ἄπτεσθαι καὶ γαστρός, εἰ ἀπλήστῳ σχήματι ἐπιθυμίας διώδηκε· καὶ συνόλως παθῶν καὶ νοσημάτων καὶ ἀρρωστημάτων, εἰ κεκρᾶσθαι δοκεῖ, διερευνᾶν ἕκαστον, ἵνα μὴ διαμαρτάνωσι τῶν 8.14.19 προσφόρων εἰς τὸ σῶζειν. νυνὶ δὲ ὑπὸ τῆς τῶν ἔξω περιουγασθέντες λαμπρότητος, ἄτε νοητὸν φῶς ἰδεῖν ἀδυνατοῦντες, πλαζόμενοι διετέλεσαν τὸν αἰῶνα, πρὸς μὲν τὸν βασιλέα λογισμὸν φθάσαι μὴ δυνηθέντες, ἄχρι δὲ τῶν προπυλαίων μόλις ἀφικνούμενοι, καὶ τοὺς ἐπὶ θύραις ἀρετῆς, πλοῦτον, ἔτι καὶ δόξαν 8.14.20 καὶ ὑγείαν καὶ τὰ συγγενῆ, τεθαυμακότες προσεκύνουν. ἀλλὰ γὰρ ὡς ὑπερβολὴ μανίας χρωμάτων κριταῖς χρῆσθαι τυφλοῖς ἢ κωφοῖς τῶν κατὰ μουσικὴν φθόγγων, οὕτως καὶ φαύλοις ἀνδράσι τῶν πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθῶν. καὶ γὰρ οὗτοι τὸ κυριώτατον τῶν ἐν αὐτοῖς διάνοιαν πεπήρωνται, ἧς βαθὺ σκότος 8.14.21 ἀφροσύνη κατέχεεν. ἔτι νῦν θαυμάζομεν εἰ Σωκράτης καὶ ὁ δεῖνα ἢ ὁ δεῖνα τῶν σπουδαίων ἐν πενίᾳ διετέλεσαν, ἄνθρωποι μὴδὲν πώποτε τῶν εἰς πορισμὸν ἐπιτηδεύσαντες, ἀλλὰ μὴδ' ὅσα ἦν παρὰ φίλων πολυχρημάτων ἢ παρὰ βασιλέων δωρεὰς μεγάλας προτεινόντων λαβεῖν ἀξιώσαντες, ἔνεκα τοῦ μόνον ἀγαθὸν καὶ καλὸν τὴν τῆς ἀρετῆς κτῆσιν ἠγεῖσθαι, περὶ ἣν πονοῦμενοι 8.14.22 τῶν ἄλλων ἀγαθῶν πάντων ἠλόγουν; τίς δ' οὐκ ἂν ἀλογῆσαι νόθων ἔνεκα προνοίας τῶν γνησίων; εἰ δὲ

σώματος θνητοῦ μεταλαχόντες καὶ κηρῶν γέμοντες ἀνθρωπίνων καὶ μετὰ τοσοῦτου πλήθους ἀδίκων ζῶντες, ὧν οὐδ' ἀριθμὸν εὐρεῖν εὐπορον, ἐπεβουλευθήσαν, τί τὴν φύσιν αἰτιώμεθα, δέον τὴν τῶν 8.14.23 ἐπιθεμένων κακίσειν ὠμότητα; καὶ γὰρ εἰ ἐν ἀέρι γεγέννητο λοιμικῶ, πάντως ὄφειλον νοσήσαι· καταστάσεως δὲ λοιμικῆς μᾶλλον ἢ οὐχ ἦττον φθοροποιός ἐστι κακία. ὡς δ' ὁπότεν ὑετοῦ μὲν ὄντος ἀνάγκη τὸν σοφόν, εἰ ἐν ὑπαίθρῳ διάγοι, καταβρέχεσθαι, βορέου δὲ ψυχροῦ καταπνέοντος ῥίγει πιεσθῆναι καὶ ψύχει, θέρους δ' ἀκμάζοντος ἀλεαίνεσθαι ταῖς γὰρ ἐτησίαις τροπαῖς τὰ σώματα συμπάσχειν νόμος φύσεως, τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν ἐν τοῖς τοιοῦτοις χωρίοις ἐνοικοῦντα, «ἐνθα φόνοι» τελοῦνται «καὶ ἄλλων ἔθνεα κηρῶν,» 8.14.24 ἐναλλάττεσθαι τὰς ἀπὸ τῶν τοιοῦτων τιμὰς ἀναγκαῖον. ἐπεὶ Πολυκράτει γε ἐφ' οἷς δεινοῖς ἠδίκησε καὶ ἠσέβησε, χορηγὸς ἀπήντησε χείρων μὲν ἢ τοῦ βίου βαρυδαιμονία, πρόσθε δ' ὡς ὑπὸ μεγάλου βασιλέως ἐκολάζετο καὶ προσηλοῦτο, χρησμὸν ἐκπιπλάς οἶδ', ἔφη, κάμαυτὸν οὐ πρὸ πολλοῦ θεωρήσαι δόξαντα ὑπὸ μὲν ἡλίου ἀλείφεσθαι, λούεσθαι δ' ὑπὸ Διός. αἰ γὰρ διὰ συμβόλων αἰνιγματώδεις αὐταὶ φάσεις, ἀδηλούμεναι τὸ πάλαι, τὴν διὰ τῶν ἔργων ἀριδιηλο 8.14.25 τάτην ἐλάμβανον πίστιν. οὐκ ἐπὶ τελευτῇ δὲ μόνον, ἀλλὰ παρὰ πάντα τὸν ἐξ ἀρχῆς βίον λελήθει πρὸ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν κρεμάμενος, αἰεὶ γὰρ φοβούμενος καὶ τρέμων τὸ πλῆθος τῶν ἐπιτιθεμένων ἐπτόητο, σαφῶς ἐξεπιστάμενος ὅτι εὐνους μὲν ἦν οὐδεῖς, ἐχθροὶ δὲ πάντες δυσπραξία ἀμείλικτοι. 8.14.26 τῆς δὲ Διονυσίου ἀνηνύτου καὶ συνεχοῦς εὐλαβείας μάρτυρες οἱ τὰ Σικελικὰ συγγράψαντες, οἱ φασιν ὅτι καὶ τὴν θυμηρεστάτην ὑποπτον εἶχε γυναῖκα· σημεῖον δέ· τὴν εἰς τὸ δωμάτιον εἴσοδον, δι' ἧς φοιτήσιν ἔμελλεν ὡς αὐτόν, ἐκέλευσε στορεσθῆναι σανίσιν, ἵνα μὴ λάθῃ ποτὲ παρεισερπύσασα, ψόφῳ δὲ καὶ κτύπῳ τῆς ἐπιβάσεως προμηνύῃ τὴν ἄφιξιν· εἴτ' οὐκ ἀνείμονα μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς μέρεσι γυμνήν, ἃ μὴ θέμις ὑπ' ἀνδρῶν ὄρασθαι, παρέρχεσθαι· πρὸς δὲ τούτοις τὸ συνεχὲς τοῦ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐδάφους εἰς τάφρου γεωργικῆς εὖρος καὶ βάθος διακοπῆναι, κατὰ δέος μὴ τι πρὸς ἐπιβουλήν ἀφανῶς ἐπικρύπτηται, ὅπερ ἢ ἄλμασιν ἢ μακραῖς διαβάσεσιν ἔμελλε διελέγχεσθαι. 8.14.27 σθαι. πόσων ἄρα κακῶν ὁ ταῦτα παρατηρῶν καὶ τεχνάζων ἐπὶ γυναικός, ἢ πρὸ τῶν ἄλλων ὄφειλε πιστεύειν, μεστὸς ἦν; ἀλλὰ γὰρ ἐώκει τοῖς δι' ἀπορρῶγος ὄρους ἐπὶ τῷ τὰς ἐν οὐρανῷ φύσεις ἀριδιηλοτέρας κατανοῆσαι κρημνοβατοῦσιν, οἱ μόλις φθάνοντες ἄχρι προνευκότος ἀυχένος οὗτ' ἀναχωρεῖν ἔτι δύνανται, πρὸς τὸ λειπόμενον ὕψος ἀπειρηκότες, οὔτε καταβαίνειν θαρ8.14.28 ροῦσι, πρὸς τὴν ὄψιν τῶν χασμάτων ἰλιγγιώντες. ἐρασθεῖς γὰρ ὡς θεῖου πράγματος καὶ περιμαχήτου τυραννίδος οὗτε μένειν οὗτε ἀποδιδράσκειν ἀσφαλὲς εἶναι ὑπελάμβανε. μένοντι μὲν γὰρ ἀλλεπάλληλα ἐπέρρει κακὰ ἀμύθητα, βουλομένῳ δὲ ἀποδιδράσκειν ὁ περὶ τοῦ ζῆν ἐπεκρέματο κίνδυνος ὠπλισμένων, εἰ 8.14.29 καὶ μὴ τοῖς σώμασιν, ἀλλὰ τοῖς διανοαῖς κατ' αὐτοῦ. δηλοῖ δὲ καὶ τὸ ἔργον, ὧ πρὸς τὸν μακαρίζοντα τὸν τῶν τυράννων βίον φασὶ χρήσασθαι Διονύσιον. καλέσας γὰρ αὐτὸν ἐπὶ λαμπροτάτου καὶ πολυτελεστάτου δείπνου παρασκευῆν, ἐκ μηρίνου πάνυ λεπτῆς προσέταξεν ἠκονημένον ὑπεραιωρηθῆναι πέλεκυν. ἐπεὶ δὲ κατακλιθεὶς εἶδεν αἰφνίδιον, οὗτ' ἐξαναστῆναι θαρρῶν διὰ τὸν τύραννον οὗτ' ἀπολαῦσαι τινος τῶν παρεσκευασμένων διὰ δέος οἷός τε ὧν, ἀφθόνων καὶ πλουσίων ἀλογήσας ἡδονῶν ἀνατείνας τὸν ἀυχένα καὶ τὰς ὄψεις 8.14.30 ἐκαρὰδόκει τὸν οἰκεῖον ὄλεθρον. συνεῖς δ' ὁ Διονύσιος· «Ἄρ' ἤδη κατανοεῖς,» ἔφη, «τὸν ἀοίδιμον καὶ περιμάχητον ἡμῶν βίον; ἔστι γὰρ τοιοῦτος, εἰ μὴ βούλοιτό τις ἑαυτὸν φενακίζειν, ἐπειδὴ περιέχει παμπληθεῖς μὲν χορηγίας, ἀπόλαυσιν δ' οὐδενὸς χρηστοῦ, φόβους δ' ἐπαλλήλους καὶ κινδύνους ἀνηκέστους καὶ νόσον ἐρπηνώδους καὶ φθινάδος

χαλεπωτέραν, ἀθεράπευτον ἀεὶ φέρουσαν 8.14.31 ὄλεθρον. οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἀνεξετάστων ὑπὸ τῆς λαμπρᾶς φανερότητος ἀπατῶμενοι ταυτὸν πεπόνθασιν τοῖς ἀγκιστρευομένοις ὑπὸ τῶν εἰδεχθῶν ἐταιριδίων, ἃ τὴν δυσμορφίαν ἐσθῆτι καὶ χρυσῶ καὶ ταῖς τῆς ὄψεως ὑπογραφαῖς ἐπισκιάζοντα, γνησίου κάλλους ἀπορία νόθον ἐπ' ἐνέδρα τῶν θεωμένων δη8.14.32 μιουργεῖ.» τοιαύτης γέμουσι βαρυδαιμονίας οἱ λίαν εὐτυχεῖς, ἧς τὰς ὑπερβολὰς αὐτοὶ δικάσαντες παρ' ἑαυτοῖς οὐ στέγουσιν, ἀλλ' ὥσπερ οἱ τὰ ἄρρητα ὑπ' ἀνάγκης ἐκλαλοῦντες ἀφιάσι τὰς ἐκ πάθους ἀψευδεστάτας φωνάς, ἐπὶ συνουσίᾳ τιμωριῶν καὶ παρουσῶν καὶ προσδοκωμένων ζῶντες καθάπερ τῶν θρεμμάτων τὰ πρὸς ἱεουργίαν παινόμενα· καὶ γὰρ ταῦτα τῆς πλείστης ἐπιμελείας 8.14.33 ἐπὶ τῷ σφαγῆναι τυγχάνει διὰ πολύκρεων εὐωχίαν. εἰσὶ δ' οἱ καὶ περὶ χρημάτων ἀσεβῶν οὐκ ἀδήλους, ἀλλὰ φανεράς ἔδωσαν δίκας, ὧν τὰ πλήθη καταλέγεσθαι περιττὸς πόνος, ἀπόχη δ' ἐν ἔργον παράδειγμα πάντων ἐστάναι. λέγεται τοίνυν ὑπὸ τῶν ἀναγεγραφότων τὸν ἱερὸν πόλεμον τὸν ἐν Φωκίδι, νόμου κειμένου τὸν ἱερόσυλον κατακρημνίζεσθαι ἢ καταποντοῦσθαι ἢ καταπίμπρασθαι, τρεῖς συλήσαντας τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν, Φιλόμηλον καὶ Ὀνόμαρχον καὶ Φάυλλον, διανείμασθαι τὰς τιμωρίας. τὸν μὲν γὰρ διὰ λόφου τραχέος καὶ λιθώδους ῥαγείσης πέτρας κατακρημνισθῆναί τε καὶ καταλευσθῆναι· τὸν δὲ ἀφηνιάσαντος τοῦ κομίζοντος ἵππου καὶ μέχρι θαλάττης καταβάντος, ἐπιδραμόντος τοῦ πελάγους εἰς ἀχανῆ βυθὸν αὐτῷ ζῶω καταδῦναι· Φάυλλον δ' ἢ φθινάδι νόσῳ διττὸς γὰρ ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος συντακῆναι ἢ ἐν τῷ ἐν Ἄβαις 8.14.34 ἱερῷ συνεμπρησθέντα ἀπολέσθαι. ταῦτα γὰρ φιλονεικότατον λέγειν ἀποβῆναι κατὰ τύχην. εἰ μὲν γὰρ τινες ἢ ἐν διαφέρουσι καιροῖς ἢ ἐτέραις ἐκολάσθησαν τιμωρίαις, εἰκὸς ἦν τὸ ἄστατον τῆς τύχης προφασίζεσθαι· πάντων δὲ ἀθρόως καὶ ὑφ' ἓνα καιρὸν καὶ μὴ ἐτέραις τιμωρίαις, ἀλλὰ ταῖς περιεχομέναις ἐν 8.14.35 τοῖς νόμοις κολασθέντων εὐλογον φάσκειν ὅτι θεοῦ δικάσαντος ἐάλωσαν. εἰ δὲ τινες τῶν ὑπολειφθέντων βιαίων καὶ τοῖς πλήθεσιν ἐπαναστάντων καὶ δουλωσαμένων οὐ μόνον δήμους ἐτέρους, ἀλλὰ καὶ πατρίδας τὰς ἑαυτῶν ἀτιμώρητοι διετέλεσαν, θαυμαστὸν οὐδέν. πρῶτον μὲν γὰρ οὐχ ὁμοίως ἄνθρωπος δικάζει καὶ θεός, διότι τὰ μὲν φανερά ἡμεῖς ἐρευνῶμεν, ὁ δὲ ἄχρι μυχῶν ψυχῆς εἰσδυόμενος ἀψοφητὶ καθάπερ ἐν ἡλίῳ λαμπρὰν διάνοιαν ἀγάζει, ἀπαμπίσχων μὲν τὰ περίπτα, οἷς ἐγκατείληπται, γυμνὰ δὲ περιαιθρῶν τὰ βουλήματα 8.14.36 καὶ διαγινώσκων εὐθύς τὰ τε παράσημα καὶ δόκιμα. μηδέποτε οὖν τὸ οἰκεῖον δικαστήριον τοῦ θεοῦ προκρίναντες ἀψευδέστερον αὐτὸ καὶ εὐβουλότερον εἶναι φῶμεν· οὐ γὰρ ὄσιον. ἐν ᾧ μὲν γὰρ πολλὰ τὰ σφάλλοντα, ἀπατηλοὶ αἰσθήσεις, πάθη ἐπίβουλα, κακιῶν ὁ βαρύτερος ἐπιτειχισμός, ἐν ᾧ δὲ οὐδὲν μὲν τῶν ἐπ' ἐξάπατη, δικαιοσύνης δὲ καὶ ἀλήθειας, αἷς ἕκαστον βραβεύομενον ἐπαινετῶς 8.14.37 ἐξορθοῦσθαι πέφυκεν. ἔπειτ', ὦ γενναῖε, μὴ νομίσης ἀλυσιτελὲς ἐπὶ καιρῶν εἶναι τυραννίδα. οὐδὲ γὰρ ἡ κόλασις ἀλυσιτελής, ἀλλὰ τιμωρίας διδόναι τοῖς ἀγαθοῖς ἢ ὠφελιμώτερον ἢ οὐκ ἀποδέον· οὗ χάριν ἐν ἅπασιν μὲν τοῖς ὀρθῶς γραφεῖσι παρείληπται νόμοις, οἱ δὲ γράψαντες ὑπὸ πάντων ἐπαινοῦνται· 8.14.38 ὅπερ γὰρ ἐν δήμῳ τύραννος, τοῦτ' ἐν νόμῳ κόλασις. ἐπειδὴν οὖν ἔνδεια μὲν καὶ σπάνις δεινὴ καταλάβῃ τὰς πόλεις ἀρετῆς, ἀφθονία δ' ἀφροσύνης ἐπιπολάσῃ, τηνικαῦτα ὁ θεός, ὥσπερ ῥεῦμα χειμάρρου τὴν φορὰν τῆς κακίας ἀποχετεῦσαι γλιχόμενος, ἵνα καθάρῃ τὸ γένος ἡμῶν, ἰσχὺν καὶ κράτος δίδωσι 8.14.39 τοῖς ἀρχικοῖς τὰς φύσεις. ὠμῆς γὰρ δίχα ψυχῆς οὐ καθαίρεται κακία. καὶ ὄνπερ τρόπον αἱ πόλεις ἐπ' ἀνδροφόνους καὶ προδόταις καὶ θεοσύλαις δημίους ἀνατρέφουσιν, οὐ τὴν γνώμην ἀποδεχόμεναι τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ τὸ τῆς ὑπηρεσίας χρησίμον ἐξετάζουσαι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ τῆς μεγαλοπόλεως τοῦδε τοῦ κόσμου κηδεμῶν οἶα

δημίους κοινούς ἐφίστησι τοὺς τυράννους ταῖς πόλεσιν, ἐν αἷς ἂν αἰσθηται βίαν, ἀδικίαν, ἀσέβειαν, τὰ ἄλλα κακὰ πλημμύροντα, ὅπως 8.14.40 ἤδη ποτὲ στάντα λωφήση. τηνικαῦτα μὲν καὶ τοὺς αἰτίους, ἅτ' οὐκ ἀπὸ γνώμης ὑγιοῦς, ἀλλ' ἐκ δυσκαθάρτου καὶ ἀνηλεοῦς ψυχῆς ὑπηρετήσαντας, ἐφ' ἅπασιν ὡσπερ τινὰς κορυφαίους ἀξιῶ μετέρχεσθαι. καθάπερ γὰρ ἡ τοῦ πυρὸς δύναμις, ὅταν παραβληθεῖσαν ὕλην ἀναλώσῃ, τελευταῖον αὐτὴν ἐπινέμεται, τοῦτον τὸν τρόπον καὶ οἱ ἐπὶ τοῖς πλήθεσι δυναστείας εἰληφότες, ὅταν δαπανήσαντες τὰς πόλεις κενὰς ἀνδρῶν ἐργάσωνται, τὰς ὑπὲρ ἀπάντων τίνοντες 8.14.41 δίκας ἐπιδιαφθεῖρονται. καὶ τί θαυμάζομεν εἰ διὰ τυράννων ὁ θεὸς κακίαν ἀναχυθεῖσαν ἐν πόλεσι καὶ χώραις καὶ ἔθνεσιν ἀποδιοπομπεῖται; πολλάκις γὰρ μὴ χρώμενος ὑπηρεταῖς ἄλλοις αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ τοῦτ' ἐργάζεται, λιμὸν ἐπάγων ἢ λοιμὸν ἢ σεισμὸν καὶ ὅσα ἄλλα θεήλατα, οἷς ὅμιλοι μεγάλοι καὶ πολυάνθρωποι καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀπόλλυνται, καὶ πολλὴ μοῖρα τῆς οἰκουμένης 8.14.42 ἐρημοῦται διὰ προμήθειαν ἀρετῆς. Ἰκανῶς μὲν οὖν εἶς γε τὰ παρόντα περὶ τοῦ μή τινα τῶν φαύλων εὐδαιμονεῖν, ὡς οἶμαι, λέλεκται· δι' οὗ μάλιστα παρίσταται τὸ εἶναι πρόνοϊαν. εἰ δὲ μηδέπω πέπεισαι, τὸν ἔθ' ὑποικουροῦντα ἐνδοιασμὸν εἰπέε θαρρῶν· ἀμφοτέρω γὰρ ἢ τάληθὲς ἔχει συνδιαπονήσαντες εἰσόμεθα.» 8.14.43 Καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν φησὶν· «Ἀνέμων καὶ ὑετῶν φορὰς οὐκ ἐπὶ λύμῃ τῶν πλεόντων, ὡς ἐνόμιζες, ἢ γεωργούντων, ἀλλ' ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ παντὸς ἡμῶν γένους ὁ θεὸς εἰργάζεται. ὕδασι μὲν γὰρ τὴν γῆν καθαίρει, τὸν δ' ὑπὸ σελήνην ἅπαντα χῶρον πνεύμασιν· 8.14.44 ἀμφοτέροις δὲ ζῶα καὶ φυτὰ τρέφει καὶ αὖξει καὶ τελειοῖ. εἰ δὲ τοὺς μὴ ἐν καιρῷ πλωτῆρας ἢ γεηπόνους ἔστιν ὅτε βλάπτει, θαυμαστὸν οὐδέν· βραχὺ γὰρ οὗτοι μέρος, ἢ δ' ἐπιμέλεια τοῦ παντὸς ἀνθρώπων γένους. ὡσπερ οὖν τὸ ἐν τῷ γυμνασίῳ ἄλειμμα τίθεται μὲν ἐπ' ὠφελείᾳ, πολλάκις δ' ὁ γυμνασιάρχος ἔνεκα πολιτικῶν χρεῶν ὥρας τῆς ἐν ἔθει μετέθηκε τὴν τάξιν, δι' ἧς ὑστέρησαν ἔνιοι τῶν ἀλειφομένων, οὕτω καὶ ὁ θεός, οἷα πόλεως τοῦ παντὸς ἐπιμελούμενος κόσμου, θέρη χειμαίνοντα καὶ χειμῶνας ἐαρίζοντας εἴωθε ποιεῖν ἐπὶ τῇ τοῦ παντὸς ὠφελείᾳ, κἂν εἰ ναύκληροί τινες ἢ γῆς ἐργάται μέλλοιεν ταῖς τοῦ 8.14.45 τῶν ἀνωμαλίαις ζημιουῖσθαι. τὰς οὖν τῶν στοιχείων εἰς ἄλληλα μεταβολὰς, ἐξ ὧν ὁ κόσμος ἐπάγη καὶ συνέστηκεν, εἰδὼς ἀναγκαιότατον ἔργον ἀκωλύτους παρέχεται· πάχνη δὲ καὶ χιόνες καὶ ὅσα ὁμοιότροπα, ἀέρος ἐπακολουθεῖ καταψύξει, καὶ πάλιν προσαράξει καὶ παρατρίψει νεφῶν ἀστραπαί τε καὶ βρονταί· ὧν οὐδὲν ἴσως κατὰ πρόνοϊαν, ἀλλ' ὑετοὶ καὶ πνεύματα ζωῆς καὶ τροφῆς καὶ 8.14.46 αὐξήσεως τοῖς περὶ γῆν αἴτια, ὧν ταῦτα ἐπακολουθήματα· οἷα γυμνασιάρχου φιλοτιμίαις πολλάκις ἀνειμένας ποιουμένου δαπάνας ἀνθ' ὕδατος ἐλαίῳ καταινοῦμενοί τινες τῶν ἀπειροκάλων εἰς τοῦδ' αὐτοῦ ρανίδας ἀποστάζουσιν, ὃ δὴ ὀλισθηρότατος αὐτίκα γίνεται πηλός, ἀλλ' οὐκ ἂν τις εὖ φρονῶν εἴποι τὸν πηλὸν καὶ τὸν ὀλισθον προμηθείᾳ τοῦ γυμνασιάρχου γεγονέναι, παρηκολούθησιν 8.14.47 θηκέναι δὲ ἄλλως τῇ ἀφθονίᾳ τῶν χορηγιῶν ταῦτα. Ἴρις δὲ καὶ ἄλλως καὶ ὅσα ὁμοιότροπα, πάλιν ἐστὶν αὐγῶν ἐγκιρναμένων τοῖς νέφεσιν ἐπακολουθήματα, οὐκ ἔργα φύσεως προηγούμενα, φυσικοῖς δ' ἐπισυμβαίνοντα ἔργοις· οὐ μὴν ἀλλὰ παρέχει τινὰ καὶ ταῦτα χρεῖαν ἀναγκαίαν τοῖς φρονιμωτέροις· νηνεμίας γὰρ καὶ πνεύματα, εὐδίας τε καὶ χειμῶνας ἀπὸ τούτων τεκμαιρόμενοι προ 8.14.48 λέγουσι. τὰς κατὰ πόλιν στοὰς οὐχ ὄρα; τούτων αἱ πλείους πρὸς μεσημβρίαν νενεύκασιν, ὑπὲρ τοῦ τοὺς ἐμπεριπατοῦντας χειμῶνι μὲν ἀλεαίνεσθαι, θέρους δὲ καταπνεῖσθαι. παρακολουθεῖ δέ τι καὶ ἕτερον, ὃ μὴ τῇ γνώμῃ τοῦ κατεσκευακότος ἐπιγίνεται. τί δὲ τοῦτ' ἔστιν; αἱ ἀπὸ τῶν ποδῶν ἐκπίπτουσαι 8.14.49 σκιαί, τὰ ἡμέτερα μέτρα, διασημαίνουσι τὰς ὥρας. καὶ μὲν δὴ τὸ πῦρ φύσεως ἀναγκαιότατον ἔργον,

ἐπακολούθημα δὲ τούτου καπνός· ἀλλ' ὅμως παρέχεται τινα ὠφέλειαν ἔστιν ὅτε καὶ αὐτός· ἐν γοῦν ταῖς μεθημεριναῖς πυρσεῖαις, ἠνίκα τὸ πῦρ ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν καταλαμπόμενον ἀγῶν ἐξαμαυροῦται, καπνῶ 8.14.50 μηνύεται πολεμίων ἔφοδος. οἷος οὖν ἐπὶ τῆς ἴριδος, τοιοῦτος καὶ ἐπὶ τῶν ἐκλείψεων ὁ λόγος· θεῖαις γὰρ φύσεσιν ἡλίου καὶ σελήνης ἐπακολουθοῦσιν ἐκλείψεις, αἱ δὲ μηνύματά εἰσιν ἢ βασιλέων τελευτῆς ἢ πόλεων φθορᾶς· ὁ καὶ 8.14.51 Πίνδαρος ἠνίξατο γενομένης ἐκλείψεως διὰ τῶν πρόσθεν εἰρημένων. ὁ δὲ δὴ τοῦ γάλακτος κύκλος τῆς μὲν αὐτῆς οὐσίας τοῖς ἄλλοις ἄστροις μετέσχηκε, δυσαιτιολόγητος δ' εἶπερ ἔστί, μὴ ἀποκνεῖτωσαν οἱ τὰ φύσεως ἐρευνᾶν εἰωθότες· ὠφελιμώτατον γὰρ ἢ εὐρεσις, ἥδιστον δὲ καὶ καθ' αὐτὸ τοῖς φιλομαθέσιν 8.14.52 ἢ ζήτησις. ὡσπερ οὖν ἥλιος καὶ σελήνη προνοία γεγόνασιν, οὕτως καὶ τὰ ἐν οὐρανῶ πάντα, κἂν ἡμεῖς τὰς ἐκάστων φύσεις τε καὶ δυνάμεις 8.14.53 ἰχνηλατεῖν ἀδυνατοῦντες ἡσυχάζωμεν. σεισμοὶ τε καὶ λοιμοὶ καὶ κεραυνῶν βολαὶ καὶ ὅσα τοιαῦτα, λέγεται μὲν εἶναι θεήλατα, πρὸς δ' ἀλήθειαν οὐκ ἔστι θεὸς γὰρ οὐδενὸς αἴτιος κακοῦ τὸ παράπαν, ἀλλ' αἱ τῶν στοιχείων μεταβολαὶ ταῦτα γεννῶσιν, οὐ προηγούμενα ἔργα φύσεως, 8.14.54 ἀλλ' ἐπόμενα τοῖς ἀναγκαίοις καὶ τοῖς προηγούμενοις ἐπακολουθοῦντα. εἰ δὲ τινες τῶν χαριεστέρων συναπολαύουσι τῆς ἀπὸ τούτων βλάβης, οὐκ αἰτιατέον τὴν διοίκησιν. πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ εἴ τινες ἀγαθοὶ παρ' ἡμῖν νομίζονται, καὶ πρὸς ἀλήθειαν εἰσιν, ἐπειδὴ τὰ θεοῦ κριτήρια τῶν κατὰ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν πάντων ἀκριβέστερα· δεύτερον δὲ τὸ προμηθὲς ἐπὶ τῶν ἐν κόσμῳ συνεκτικώτατον ὄραν ἀγαπᾶ, καθάπερ ἐν ταῖς βασιλείαις καὶ στραταρχίαις ἐπὶ τὰς πόλεις καὶ τὰ στρατόπεδα, οὐκ ἐπὶ τινα τῶν ἡμελημένων καὶ ἀφανῶν ἕνα 8.14.55 τὸν προστυχόντα. λέγουσι δὲ τινες, καθάπερ ἐν ταῖς τυραννοκτονίαις καὶ τοὺς συγγενεῖς ἀναιρεῖσθαι νόμιμόν ἔστιν ὑπὲρ τοῦ μεγέθει τῆς τιμωρίας ἐπισχεθῆναι τὰ ἀδικήματα, τὸν αὐτὸν τρόπον κἂν ταῖς λοιμώδεσι νόσοις παραπόλλυσθαι τινὰς τῶν μὴ ὑπαιτίων, ἵνα πόρρωθεν οἱ ἄλλοι σωφρονίζωνται, δίχα τοῦ ἀναγκαῖον εἶναι τοὺς ἐμφερομένους ἀέρι νοσῶδει νοσεῖν, ὡσπερ καὶ 8.14.56 τοὺς ἐν νηὶ χειμαζομένους κινδυνεύειν ἐξίσου. τὰ δ' ἄλκιμα τῶν θηρίων γέγονεν οὐ γὰρ ὑποσιωπητέον, εἰ καὶ τῶ δεινὸς εἰπεῖν εἶναι προλαβὼν τὴν ἀπολογία ἀδύνατον ἀσκήσεως ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας. τὰ γὰρ γυμνάσια καὶ αἱ συνεχεῖς θῆραι συγκροτοῦσι καὶ νευροῦσιν εὖ μάλα τὰ σώματα καὶ πρὸ τῶν σωμάτων τὰς ψυχὰς ἐθίζουσιν ἐχθρῶν ἐξαπιναίους ἐφόδους 8.14.57 δους τῶ καρτερῶ τῆς ῥώμης ἀλογεῖν. τοῖς δὲ τὰς φύσεις εἰρηνικοῖς ἔξεστιν οὐ μόνον τειχῶν ἐντός, ἀλλὰ καὶ κλισιάδων θαλαμειομένοις ἀποζῆν ἀνεπιβουλεύτως, ἔχουσιν εἰς ἀπόλαυσιν ἀφθονωτάτας ἡμέρων ἀγέλας· ἐπειδὴ σὺς καὶ λέοντες καὶ ὅσα ὁμοιότροποι, ἐκουσίῳ φύσει χρώμενα μακρὰν ἄστεος ἀπελήλυθα 8.14.58 λαταί, τὸ μηδὲν παθεῖν ἀγαπῶντα τῆς ἀνθρώπων ἐπιβουλῆς. εἰ δὲ τινες ὑπὸ ῥαθυμίας ἄοπλοι καὶ ἀπαρασκευοὶ ταῖς καταδύσει τῶν θηρίων ἀδεῶς ἐνδαιτῶνται, τῶν συμβαινόντων ἑαυτοῦς, ἀλλὰ μὴ τὴν φύσιν αἰτιάσθωσαν, διότι φυλάξασθαι παρὸν ὠλιγόρησαν. ἤδη γοῦν καὶ ἐν ἵπποδρομίαις εἶδόν τινὰς εἴξαντας ἀλογιστίᾳ, οἷ, δέον ἐγκαθέζεσθαι καὶ σὺν κόσμῳ θεωρεῖν, ἐν μέσῳ στάντες ὑπὸ τῆς ῥύμης τῶν τεθρίπων ἀνωσθέντες ποσὶ καὶ τροχοῖς κατηλοή 8.14.59 θησαν, ἀνοίας τὰπίχειρα εὐράμενοι. Περὶ μὲν οὖν τούτων ἀπόχρη τὰ λεχθέντα. τῶν δ' ἐρπετῶν τὰ ἰοβόλα γέγονεν οὐ κατὰ πρόνοιαν, ἀλλὰ κατ' ἐπακολούθησιν, ὡς καὶ πρότερον εἶπον. ζωογονεῖται γὰρ, ὅταν ἡ ἐνυπάρχουσα ἰκμάς μεταβάλλῃ πρὸς τὸ θερμότερον. ἔνια δὲ καὶ σῆψις ἐψύχωσεν, ὡς ἔλμινθας μὲν ἢ περὶ τροφήν, φθειρας δ' ἢ ἀπὸ τῶν ἰδρώτων. ὅσα δ' ἐξ οἰκείας ὕλης κατὰ φύσιν σπερματικὴν καὶ προηγούμενην ἔχει γένεσιν, εἰκότως ἐπιγέγραπται 8.14.60 πρόνοιαν. ἤκουσα δὲ καὶ

περὶ ἐκείνων διττοὺς λόγους ὡς ἐπ' ὠφελεία τοῦ ἀνθρώπου γεγονότων, οὐς οὐκ ἂν ἐπικρυψαίμην. ἦν δ' ὁ μὲν ἕτερος τοιόσδε· πρὸς πολλὰ τῶν ἰατρικῶν ἔφασάν τινες τὰ ἰοβόλα συνεργεῖν καὶ τοὺς μεθοδεύοντας τὴν τέχνην, εἰς ἃ δεῖ καταχρωμένους αὐτοῖς ἐπιστημόνως, ἀλεξιφαρμάκων εὐπορεῖν ἐπὶ τῇ τῶν μάλιστα ἐπισφαλῶς ἐχόντων ἀπροσδοκῆτῳ σωτηρίᾳ· καὶ μέχρι νῦν ἔστιν ἰδεῖν τοὺς μὴ ῥαθύμως καὶ ἀμελῶς ἰατρεύειν ἐπιχειροῦντας ἐν ταῖς συνθέσεσι τῶν φαρμάκων καταχρωμένους ἐκάστοις οὐ παρέργως. 8.14.61 ὁ δ' ἕτερος λόγος οὐκ ἰατρικός, ἀλλὰ φιλόσοφος ἦν, ὡς ἔοικε. τῷ γὰρ θεῷ ταῦτ' ἔφασκεν ἠὺτρεπίσθαι κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων κολαστήρια, ὡς στρατηγοῖς καὶ ἡγεμόσιν ὑστρίχας ἢ σίδηρον· οὗ χάριν ἡρεμοῦντα τὸν ἄλλον χρόνον ἀνερεθίζεσθαι πρὸς ἀλκὴν ἐπὶ τοῖς κατακριθεῖσιν, ὧν ἡ φύσις ἐν τῷ ἀδωροδο8.14.62 κήτῳ δικαστηρίῳ ἑαυτῆς κατέγνω θάνατον. τὸ δ' ἐν ταῖς οἰκίαις πεφωλευκέναι μᾶλλον, ἐστὶ μὲν ψεῦδος· ἔξω γὰρ ἄσπετος ἐν ἀγρῷ καὶ ἐρημίαις θεωρεῖται, φεύγοντα ὡς δεσπότην τὸν ἄνθρωπον. οὐ μὴν ἄλλ', εἰ καὶ ἀληθές ἐστιν, ἔχει τινὰ λόγον. ἐν γὰρ μυχοῖς σεσῶρευται φορυτὸς καὶ σκυβάλων πλη8.14.63 θος, οἷς εἰσδύεσθαι φιλεῖ δίχα τοῦ καὶ τὴν κνίσαν ὄλκον ἔχειν δύναμιν. εἰ δὲ καὶ χελιδόνες ἡμῖν συνδιαιτῶνται, θαυμαστὸν οὐδέν· τῆς γὰρ τούτων θήρας ἀπε χόμεθα. σωτηρίας δὲ πόθος ἐν ταῖς ψυχαῖς οὐ λογικαῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀλόγοις ἐνίδρυται, τῶν δὲ πρὸς ἀπόλαυσιν οὐδὲν ὁμοδίαιτον διὰ τὰς ἐξ ἡμῶν ἐπιβουλάς, 8.14.64 πλην παρ' οἷς ἡ τῶν τοιούτων χρήσις ἀπηγόρευται νόμῳ. τῆς Συρίας ἐπὶ θαλάττῃ πόλις ἐστὶν Ἀσκάλων ὄνομα· γενόμενος ἐν ταύτῃ, καθ' ὃν χρόνον εἰς τὸ πατρῶον ἱερὸν ἐστελλόμεν ἐυζόμενός τε καὶ θύσων, ἀμήχανόν τι πελειάδων πλήθος ἐπὶ τῶν τριόδων καὶ κατ' οἰκίαν ἐκάστην ἐθεασάμην. πυνθανομένῳ δέ μοι τὴν αἰτίαν ἔφασαν οὐ θεμιτὸν εἶναι συλλαμβάνειν· ἀπειρησθαι γὰρ ἐκ παλαιοῦ τοῖς οἰκῆτορσι τὴν χρήσιν. οὕτως ἡμέρωται τὸ ζῶον ὑπ' ἀδεῖας ὥστ' οὐ μόνον ὑπωρόφιον, ἀλλὰ καὶ ὁμοτράπεζον αἰεὶ γίνεσθαι καὶ 8.14.65 ταῖς ἐκεχειρίαις ἐντρυφᾶν. ἐν Αἰγύπτῳ δὲ καὶ θαυμασιώτερον ἰδεῖν ἔστι. τὸ γὰρ ἀνθρωποβόρον καὶ θηρίων ἀργαλεώτατον ὁ κροκόδειλος, γεννώμενος καὶ τρεφόμενος ἐν τῷ ἱερωτάτῳ Νεῖλῳ, τῆς ὠφελείας καίτοι βύθιος ὧν ἐπαισθάνεται. παρ' οἷς μὲν γὰρ τιμᾶται πληθύνει μάλιστα, παρὰ δὲ τοῖς λυμαινομένοις οὐδ' ὄναρ φαίνεται· ὡς τῶν πλεόντων ὅπου μὲν καὶ τοὺς πάνυ θρασεῖς μηδ' ἄκρον ἐπιτολμᾶν καθιέναι δάκτυλον, ἀγεληδὸν ἐπιφοιτώντων, ὅπου δὲ καὶ 8.14.66 τοὺς ἄγαν δειλοὺς ἐξαλλομένους νήχεσθαι μετὰ παιδιᾶς. χώρα τῇ Κυκλώπων, ἐπειδὴ τὸ γένος αὐτῶν ἐστὶ πλάσμα μύθου, δίχα σπορᾶς καὶ γεηπόνων ἀνδρῶν ἡμερος καρπὸς οὐ φύεται, καθάπερ οὐδ' ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τι γεννᾶται. τῆς δ' Ἑλλάδος οὐ κατηγορητέον ὡς λυπρᾶς καὶ ἀγόνου· πολὺ γὰρ κἂν ταύτῃ τὸ βαθύγειον. εἰ δ' ἡ βάρβαρος διαφέρει ταῖς εὐκαρπίασι, πλεονεκτεῖ μὲν τροφαῖς, ἐλαττοῦται δὲ τοῖς τρεφομένοις, ὧν χάριν αἰ τροφαί. μόνη γὰρ ἡ Ἑλλὰς ἀψευδῶς ἀνθρωπογονεῖ «φυτὸν οὐράνιον» καὶ βλάστημα θεῖον ἡκριβωμένον, λογισμὸν ἀποτίκτουσα οἰκειούμενον ἐπιστήμη. τὸ δ' αἴτιον· λεπτό 8.14.67 τητι ἀέρος ἢ διάνοια πέφυκεν ἀκονᾶσθαι. διὸ καὶ Ἡράκλειτος οὐκ ἀπὸ σκοποῦ φησιν· «αὐγὴ ξηρὴ ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη.» τεκμηριώσαιτο δ' ἂν τις καὶ ἐκ τοῦ τοὺς μὲν νήφοντας καὶ ὀλιγοδεεῖς συνετωτέρους εἶναι, τοὺς δὲ ποτῶν αἰεὶ καὶ σιτίων ἐμπιπλαμένους ἤκιστα φρονίμους, ἅτε βαπτίζομένου τοῖς ἐπεισι8.14.68 οὔσι τοῦ λογιμοῦ. διὸ κατὰ τὴν βάρβαρον ἔρνη μὲν ταῖς εὐστοχίαις καὶ εὐτροφίαις στελέχη περιμήκιστα καὶ ζῶων ἀλόγων σφόδρα τὰ γονιμώτατα, νοῦν δ' ἦδε ἤκιστα γεννᾷ, διότι τὸ ὑψωθῆναι ἐξ ἀέρος αἰδίου αἰ γῆς καὶ ὕδατος 8.14.69 ἐπάλληλοι καὶ συνεχεῖς ἀναθυμιάσεις κατεκράτησαν. ἰχθύων δὲ καὶ ὀρνίθων καὶ χερσαίων γένη ζῶων οὐκ ἔστιν ἐγκλήματα φύσεως ἐφ' ἡδονὴν παρακαλοῦσης, ἀλλὰ δεινὸς ψόγος ἡμῶν αὐτῶν

ἀκρασίας. ἀναγκαῖον μὲν γὰρ ἦν εἰς τὴν τοῦ ὄλου συμπλήρωσιν, ἵνα γένηται κόσμος, ἐν ἐκάστῳ μέρει φῦναι ζώων ἰδέας ἀπάντων· οὐκ ἀναγκαῖον δὲ ἐπὶ τὴν τούτων ἀπόλαυσιν ὀρμῆσαι τὸ σοφίας συγγενέστατον χρῆμα τὸν ἄνθρωπον, μεταβαλόντα εἰς ἀγριότητα θηρίων. 8.14.70 διὸ καὶ μέχρι νῦν, οἷς λόγος ἐγκρατείας, ἀπαξἀπάντων ἀπέχονται, λαχανώδει χλόη καὶ καρποῖς δένδρων προσοψήμασιν ἡδίστη ἀπολαύσει χρώμενοι. τοῖς δὲ τὴν τῶν εἰρημένων θοίνην ἡγουμένοις εἶναι κατὰ φύσιν ἐπέστησαν διδάσκαλοι, σωφρονισταί, νομοθέται κατὰ πόλεις, οἷς ἐμέλησε τὴν ἀμετρίαν τῶν 8.14.71 ἐπιθυμιῶν στεῖλαι, μὴ ἐπιτρέψαι τὴν χρῆσιν ἀδεᾶ πᾶσι πάντων. ἴα δὲ καὶ ρόδα καὶ κρόκος καὶ ἡ ἄλλη τῶν ἀνθέων ποικιλία πρὸς ὑγείαν, οὐ πρὸς ἡδονὴν γέγονεν. ἄπλετοι γὰρ τούτων αἱ δυνάμεις καὶ καθ' αὐτὰς διὰ τῶν ὁσμῶν ὠφελοῦσιν, εὐωδίας πάντας ἀναπιμπλάσαι, καὶ πολὺ μᾶλλον ἐν ταῖς ἰατρικαῖς συνθέσεσι τῶν φαρμάκων. ἔνια γὰρ ἀναμιχθέντα τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις ἀριδηλοτέρας παρέχεται, καθάπερ εἰς ζώου γένεσιν ἢ ἄρρενος καὶ θήλεος 8.14.72 μίξις, ἰδίᾳ ἐκατέρου μὴ πεφυκότος ποιεῖν ἄπερ ἄμφω συνελθόντα. ταῦτ' ἀναγκαιῶς λέλεκται πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν ὑπὸ σοῦ διαπορηθέντων, ἱκανὴν πίστιν ἐργάσασθαι δυνάμενα τοῖς μὴ φιλονείκως ἔχουσι περὶ τοῦ τὸν θεὸν τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιμελεῖσθαι πραγμάτων.» Ταῦτα μὲν οὖν ἐκ τοῦ δηλωθέντος ἀνδρὸς ἐπετεμόμην, ὁμοῦ μὲν δεικνὺς οἷοι καὶ κατὰ τοὺς νέους γεγόνασιν Ἑβραίων παῖδες, ὁμοῦ δὲ καὶ τὰ τῆς εὐσεβοῦς αὐτῶν περὶ θεοῦ διαλήψεως τὰ τε τῆς πρὸς τοὺς προπάτορας ὁμοφωνίας ἐμφανῆ καθιστάς. ἤδη δ' ἐντεῦθεν μεταβῆναι καιρὸς καὶ ἐπὶ τὰς τῶν ἕξωθεν περὶ τῶν αὐτῶν μαρτυρίας.

9.Pin.t Θ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΜΦΙΛΟΥ ΤΑΔΕ ΤΟ ΕΝΑΤΟΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

9.Pin.1 α'. Ὅποσοι τῶν παρ' Ἑλληνιστῶν λογογράφων τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους μνεῖαν ἐποιήσαντοβ'. Θεοφράστου περὶ Ἰουδαίων, ἀπὸ τοῦ πρώτου τῶν Πορφυρίου Περί τῆς τῶν ἐμψύχων ἀποχῆς γ'. Πορφυρίου περὶ τῆς τὸ παλαιὸν διαλαμπάσης παρὰ Ἰουδαίους φιλοσοφίας δ'. Ἐκαταίου περὶ Ἰουδαίων ε'. Κλεάρχου περὶ τῶν αὐτῶν, ἀπὸ α' περὶ ὕπνων λ'. Κλήμεντος περὶ τῶν μνημονευσάντων τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους, ἀπὸ τοῦ α' Στρωματέως ζ'. Νομηνίου τοῦ Πυθαγορικοῦ φιλοσόφου περὶ Ἰουδαίων, ἀπὸ τοῦ α' Περί τάγαθοῦ η'. Τοῦ αὐτοῦ περὶ Μωσέως ὁμοῦ καὶ περὶ Ἰουδαίων, ἀπὸ τοῦ τρίτου τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως θ'. Χοιρίλου ποιητοῦ περὶ Ἰουδαίων ι'. Ἐκ τῶν Πορφυρίου τοῦ καθ' ἡμᾶς χρησιμοῖ τοῦ Ἀπόλλωνος περὶ Ἑβραίων ια'. Ἀπὸ τῆς Ἰωσήπου ἀρχαιολογίας, ὅποσοι τῶν ἕξωθεν συγγραφέων ἐμνήσθησαν τοῦ παρὰ Μωσεῖ κατακλυσμοῦ ιβ'. Ἀπὸ τῆς Ἀβυδηνοῦ γραφῆς περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ ιγ'. Ἀπὸ τῆς Ἰωσήπου ἀρχαιολογίας, περὶ τοῦ πλείους μνημονεῦσαι τῆς τῶν παλαιῶν μακροβίου ζωῆς ιδ'. Ἀπὸ τῆς Ἀβυδηνοῦ γραφῆς, περὶ τῆς τοῦ πύργου κατασκευῆς ιε'. Ὡς καὶ ἕτεροι πλείους ἐμνήσθησαν τοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς Ἰωσήπου ἀρχαιολογίας ιϛ'. Περί τοῦ πάντων Ἑβραίων προπάτορος Ἀβραάμ, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ιζ'. Ἐυπολέμου περὶ Ἀβραάμ, ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Πολυῖστορος περὶ Ἰουδαίωγραφῆς ιη'. Ἀρταπάνου περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς αὐτῆς γραφῆς τοῦ Πολυῖστορος ιθ'. Μόλωνος περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς αὐτῆς γραφῆς κ'. Φίλωνος περὶ τοῦ αὐτοῦ κά'. Δημητρίου περὶ τοῦ Ἰακώβ κβ'. Θεοδότου περὶ τοῦ αὐτοῦ κγ'. Ἀρταπάνου περὶ τοῦ Ἰωσήφ κδ'. Φίλωνος περὶ τοῦ αὐτοῦ κε'. Ἀρισταίου περὶ τοῦ Ἰώβ κϛ'. Εὐπολέμου περὶ Μωσέως κζ'. Ἀρταπάνου περὶ τοῦ αὐτοῦ κη'. Ἐζεκιήλου περὶ τοῦ αὐτοῦ κθ'. Δημητρίου

περι τοῦ αὐτοῦ λ'. Ἐzekήλου περι τοῦ αὐτοῦ λα'. Εὐπολέμου περι Δαβίδ καὶ Σολομῶνος καὶ περι Ἱεροσολύμων λβ'. Σολομῶνος ἐπιστολὴ πρὸς Οὐαφρῆν τὸν τῶν Αἰγυπτίων βασιλέα λγ'. Οὐαφρέους ἐπιστολὴ πρὸς Σολομῶνα βασιλέα λδ'. Σολομῶνος ἐπιστολὴ πρὸς Σούρωνα βασιλέα Φοινίκης λε'. Σούρωνος ἐπιστολὴ πρὸς Σολομῶνα λς'. Θεοφίλου περι Σολομῶνος λζ'. Εὐπολέμου περι τοῦ αὐτοῦ λη'. Τιμοχάρους περι τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀπὸ τῶν περι Ἀντιόχου τῆς αὐτῆς γραφῆς λθ'. Τοῦ τῆς Συρίας σχοινομέτρου περι τῆς αὐτῆς μ'. Φίλωνος περι τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ὑδάτων μα'. Ἀριστέου περι τῶν αὐτῶν μβ'. Εὐπολέμου περι Ἱερεμίου τοῦ προφήτου μγ'. Βηρωσσοῦ περι τῆς Ἰουδαίων αἰχμαλωσίας τῆς ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ γενομένης μδ'. Ἀβυδηνοῦ περι τοῦ Ναβουχοδονόσορ με'. Τοῦ αὐτοῦ περι τῆς Βαβυλῶνος κτίσεως μς'. Ἰωσήπου περι τῶν μνημονευσάντων τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους, ἀπὸ τοῦ α' τῆς Ἰωσήπου ἀρχαιολογίας

Θ 9.1.1 α'. ΟΠΟΣΟΙ ΤΩΝ ΠΑΡ' ΕΛΛΗΣΙ ΛΟΓΟΓΡΑΦΩΝ ΤΟΥ ΙΟΥΔΑΙΩΝ ΕΘΝΟΥΣ ΜΝΕΙΑΝ ΕΠΟΙΗΣΑΝΤΟ

Καὶ τῆς τῶν παρ' Ἑβραίοις λογίων ἀποδοχῆς οὐκ ἀσυλλογίστως ἡμῖν, κρίσει δὲ καὶ διανοίᾳ ἐξετασμένη γεγενημένης, ἐπειδὴ συνῶπται τὰ τῆς ἀποδείξεως, ὥρα συνιδεῖν ὡς καὶ αὐτῶν Ἑλλήνων οἱ μάλιστα διαφανεῖς τῶν καθ' Ἑβραίους οὐκ ἄπειροι γεγόνασι πραγμάτων, ἀλλ' οἱ μὲν καὶ τῷ βίῳ τῶν ἀνδρῶν ταῖς τε παρ' αὐτοῖς φερομέναις ἱστορικαῖς διηγήσεσιν ἀλήθειαν ἐπεμαρτύρησαν, οἱ δὲ καὶ τῆς δογματικῆς ὁμοίως αὐτοῖς ἐφήψαντο θεολογίας. 9.1.2 πρῶτα δὲ τὰ πρῶτα παραθήσομαι, δεικνύς ὅσοι τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων ἐπ' ὀνόματος Ἰουδαίων τε καὶ Ἑβραίων τῆς τε παρ' αὐτοῖς τὸ παλαιὸν ἀσκουμένης φιλοσοφίας καὶ τῆς ἀνέκαθεν τῶν προπατόρων αὐτῶν ἱστορίας 9.1.3 ἐμνημόνευσαν. ἄρξεται δέ μοι ὁ λόγος ἀπὸ τοῦ τῶν ἀνδρῶν βίου, ὡς ἂν μάθοις ὅτι μὴ ἐκτὸς σῶφρονος λογισμοῦ τὴν τῶν δηλουμένων φιλοσοφίαν 9.1.4 τῆς Ἑλλήνων προτετιμήκαμεν. ἀκόλουθα γοῦν τοῖς προεξετασμένοις ἐν τῷ πρὸ τούτου συγγράμματι καὶ τὰ τῆς ἠθικῆς αὐτοῖς ἐπιτελεῖσθαι συνασκήσεως οὐ μόνον αἱ παρ' αὐτοῖς ἱεραὶ βίβλοι, ἀλλὰ καὶ τῶν παρ' Ἑλλήσι φιλοσόφων οἱ μάλιστα διαφανεῖς καὶ καθ' ἡμᾶς βεβοημένοι μαρτυροῦσι. καὶ δὴ λαβῶν ἀνάγνωθι τὰ Θεοφράστου ἐν τοῖς Πορφυρίῳ γραφεῖσι Περι τῆς τῶν ἐμψύχων ἀποχῆς κείμενα τοῦτον τὸν τρόπον·

9.2.1 β'. ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ ΠΕΡΙ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

«Καίτοι Σύρων ὧν μὲν Ἰουδαῖοι, διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς θυσίαν ἔτι καὶ νῦν, φησὶν ὁ Θεόφραστος, ζῶοθυτούντων, εἰ τὸν αὐτὸν ἡμᾶς τρόπον τις κελεύει θύειν, ἀποσταίημεν ἂν τῆς πράξεως. οὐ γὰρ ἐστιώμενοι τῶν τυθέντων, ὀλοκαυτοῦντες δὲ ταῦτα νυκτὸς καὶ κατ' αὐτῶν πολὺ μέλι καὶ οἶνον λείβοντες ἀνήλισκον τὴν θυσίαν θάττον, ἵνα τοῦ δεινοῦ μηδ' ὁ πανόπτης γένοιτο θεατῆς. καὶ τοῦτο δρῶσι νηστεύοντες τὰς ἀνά μέσον τούτων ἡμέρας· κατὰ δὲ πάντα τοῦτον τὸν χρόνον, ἅτε φιλόσοφοι τὸ γένος ὄντες, περι τοῦ θεοῦ μὲν ἀλλήλοις λαλοῦσι, τῆς δὲ νυκτὸς τῶν ἄστρων ποιοῦνται τὴν θεωρίαν, βλέποντες εἰς αὐτὰ καὶ διὰ τῶν εὐχῶν θεοκλυτοῦντες. κατήρξαντο γὰρ οὗτοι πρῶτοι τῶν τε λοιπῶν ζῶων καὶ σφῶν αὐτῶν, ἀνάγκη καὶ οὐκ ἐπιθυμία τοῦτο πράξαντες.»

γ'. ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΝ ΠΑΡΑ ΙΟΥΔΑΙΟΙΣ ΔΙΑΛΑΜΨΑΣΗΣ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ δὲ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως τοιαῦτα περὶ τῶν αὐτῶν ἱστορεῖ ὁ Πορφύριος· «Εἰσὶ τοίνυν οἱ Ἑσσαῖοι Ἰουδαῖοι μὲν τὸ γένος, φιλάλληλοι δὲ καὶ τῶν 9.3.2 ἄλλων πλέον. οὗτοι τὰς μὲν ἡδονὰς ὡς κακίαν ἀποστρέφονται, τὴν δὲ ἐγκράτειαν καὶ τὸ μὴ τοῖς πάθεσιν ὑποπίπτειν ἀρετὴν ὑπολαμβάνουσι. καὶ γάμου μὲν παρ' αὐτοῖς ὑπεροψία, τοὺς δὲ ἀλλοτρίους παῖδας ἐκλαμβάνοντες ἀπαλοὺς ἔτι πρὸς τὰ μαθήματα, συγγενεῖς ἡγοῦνται καὶ τοῖς ἡθεσιν ἑαυτῶν ἐντυποῦσι, τὸν μὲν γάμον καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ διαδοχὴν οὐκ ἀναιροῦντες, τὰς δὲ τῶν 9.3.3 γυναικῶν ἀσελγείας φυλαττόμενοι· καταφρονηταὶ δὲ πλοῦτου καὶ θαυμάσιον παρ' αὐτοῖς τὸ κοινωνικὸν οὐδ' ἔστιν εὐρεῖν κτήσει τινα παρ' αὐτοῖς ὑπερέχοντα. νόμος γὰρ τοὺς εἰς τὴν αἴρεσιν εἰσιόντας δημεύειν τῷ τάγματι τὴν οὐσίαν, ὥστε ἐν ἅπασι μήτε πενίας ταπεινότητα φαίνεσθαι μήθ' ὑπεροχὴν πλοῦτου, τῶν δὲ ἐκάστου κτημάτων ἀναμειγμένων μίαν ὡσπερ ἀδελφοῖς ἅπασιν οὐσίαν εἶναι. 9.3.4 κηλῖδα δὲ ὑπολαμβάνουσι τοῦλαιον, κὰν ἀλειφθῆ τις ἄκων, σμήχεται τὸ σῶμα· 9.3.5 τὸ γὰρ ἀύχμειν ἐν καλῷ τίθενται λευχειμονεῖν τε διὰ παντός. χειροτονητοὶ δὲ τῶν κοινῶν οἱ ἐπιμεληταὶ καὶ ἀδιαίρετοι πρὸς ἀπάντων εἰς τὰς χρεῖας ἕκαστοι. μία δ' οὐκ ἔστιν αὐτῶν πόλις, ἀλλ' ἐν ἐκάστη μετοικοῦσι πολλοὶ καὶ τοῖς ἐτέρωθεν ἤκουσιν αἰρετισταῖς ἀναπέπταται τὰ παρ' ἀλλήλοις· καὶ οἱ πρῶτον ἰδόντες εἰσίσαιν ὡς πρὸς συνήθεις· διὸ οὐδὲν ἐπικομιζόμενοι ἀποδημοῦσιν 9.3.6 ἀναλωμάτων ἕνεκα. οὔτε δὲ ἐσθῆτα οὔτε ὑποδήματα ἀμείβουσι, πρὶν διαρραγῆναι πρότερον παντάπασιν ἢ δαπανηθῆναι τῷ χρόνῳ. οὐδ' ἀγοράζουσι τι οὐδὲ πωλοῦσιν, ἀλλὰ τῷ χρήζοντι διδούς ἕκαστος τὰ παρ' ἑαυτῷ τὸ παρ' ἐκείνου χρήσιμον ἀντικομίζεται· καὶ χωρὶς τῆς μεταδόσεως ἀκώλυτος ἢ μετάληψις 9.3.7 αὐτοῖς παρ' ὧν ἂν ἐθέλωσι. πρὸς γε μὴν τὸ θεῖον ἰδίως εὐσεβεῖς. πρὶν γὰρ ἀνασχεῖν τὸν ἥλιον οὐδὲν φθέγγονται τῶν βεβήλων, πατρίους δὲ τινὰς εἰς αὐτὸν εὐχὰς ὡσπερ ἰκετεύοντες ἀνατεῖλαι. μετὰ ταῦτα πρὸς ἅς ἕκαστοι τέχνας ἴσασι ὑπὸ τῶν ἐπιμελητῶν ἀφείνται καὶ μέχρι πέμπτης ὥρας ἐργασάμενοι συντόνως, ἔπειτα πάλιν εἰς ἕν ἄθροίζονται χωρίον ζωσάμενοί τε σκεπάσμασιν οὕτως ἀπολούονται τὸ σῶμα ψυχροῖς ὕδασι· καὶ μετὰ ταύτην τὴν ἀγνεῖαν εἰς ἴδιον οἶκημα συνίασιν, ἐν ᾧ μηδενὶ τῶν ἑτεροδόξων ἐπιτέτραπται παρελθεῖν. 9.3.8 αὐτοὶ δὲ καθαροὶ καθάπερ εἰς ἅγιόν τι τέμενος παραγίνονται τὸ δειπνητήριον. καθεσθέντων δὲ μεθ' ἡσυχίας ὁ μὲν σιτοποιὸς ἐν τάξει παρατίθησιν ἄρτους, ὁ δὲ μάγειρος ἐν ἀγγεῖον ἐξ ἑνὸς ἐδέσματος ἐκάστῳ. προκατεύχεται δὲ ὁ ἱερεὺς τῆς τροφῆς, ἀγνῆς οὐσης καὶ καθαρᾶς, καὶ γεύσασθαι τινα πρὶν τῆς εὐχῆς ἀθέμιτον· ἀριστοποιησάμενος δὲ ἐπέυχεται πάλιν, ἀρχόμενοι τε καὶ παυόμενοι 9.3.9 γεραίρουσι τὸν θεόν. ἔπειθ' ὡς ἱεράς καταθέμενοι τὰς ἐσθῆτας πάλιν ἐπ' ἔργα τρέπονται μέχρι δεΐλης. δειπνοῦσι δὲ ὑποστρέψαντες ὁμοίως, συγκαθε9.3.10 ζομένων τῶν ξένων, οἱ τύχοιεν αὐτοῖς παρόντες. οὔτε δὲ κραυγὴ ποτε τὸν οἶκον οὔτε θόρυβος μιαίνει· τὰς δὲ λαλιάς ἐν τάξει παραχωροῦσιν ἀλλήλοις, καὶ τοῖς ἕξωθεν ὡς μυστήριον τι φρικτὸν ἢ τῶν ἔνδον σιωπῆ καταφαίνεται. τούτου δὲ αἴτιον ἢ διηνεκῆς νῆψις καὶ τὸ μετρεῖσθαι παρ' αὐτοῖς τροφήν καὶ 9.3.11 ποτὸν μέχρι κόρου. τοῖς δὲ ζηλοῦσι τὴν αἴρεσιν οὐκ εὐθὺς ἢ πάροδος, ἀλλ' ἐπ' ἐνιαυτὸν ἕξω μένοντι τὴν αὐτὴν ὑποτίθενται δίαιταν, ἀξινάριον τε καὶ περίζωμα δόντες καὶ λευκὴν ἐσθῆτα. ἐπειδὰν δὲ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πείραν ἐγκρατείας δῶ, πρόσσεισι μὲν ἕγγιον τῇ διαίτῃ καὶ καθαρώτερον τῶν πρὸς ἀγνεῖαν 9.3.12 ὕδατων μεταλαμβάνει. παραλαμβάνεται δὲ εἰς τὰς συμβιώσεις οὐδέπω· μετὰ γὰρ τὴν τῆς καρτερίας ἐπίδειξιν δυσὶν ἄλλοις ἔτεσι τὸ ἦθος δοκιμάζεται, καὶ 9.3.13 φανεῖς ἄξιος,

οὕτως εἰς τὸν ὄμιλον ἐγκρίνεται. πρὶν δὲ τῆς κοινῆς ἄψασθαι τροφῆς, ὄρκους αὐτοῖς ὄμνουσι φρικώδεις· πρῶτον μὲν εὐσεβήσιν τὸ θεῖον, ἔπειτα τὰ πρὸς ἀνθρώπους δίκαια φυλάξιν καὶ μήτε κατὰ γνώμην βλάψιν τινὰ μήτ' ἐξ ἐπιτάγματος, μισήσιν δ' αἰεὶ τοὺς ἀδίκους καὶ συναδικήσεσθαι τοῖς δικαίοις· τὸ πιστὸν πᾶσι μὲν παρέξιν, μάλιστα δὲ τοῖς κρατοῦσιν οὐ γὰρ δίχα θεοῦ περιγίγνεσθαί τι τὸ ἄρχειν· κἂν αὐτὸς ἄρχῃ, μηδεπώποτε ἐξυβρίσαι εἰς τὴν ἐξουσίαν μηδὲ ἐσθῆτι ἢ τινι πλέονι κόσμῳ τοὺς ὑποτεταγμένους ὑπερλαμπρύνεσθαι· τὴν ἀλήθειαν ἀγαπᾶν αἰεὶ καὶ τοὺς ψευδομένους προβάλλεσθαι· χεῖρας κλοπῆς καὶ ψυχὴν ἀνοσίου κέρδους καθαρὰν φυλάξιν, καὶ μήτε κρύψιν τι τοὺς αἰρετιστὰς μήτ' ἐτέροις αὐτῶν τι μηνύσιν, 9.3.14 κἂν μέχρι θανάτου τις βιάζηται. πρὸς δὲ τούτοις ὄμνουσι μηδενὶ μὲν μεταδοῦναι τῶν δογμάτων ἐτέρως ἢ ὡς αὐτὸς παρέλαβεν, ἀφέξεσθαι δὲ ληστείας καὶ συντηρήσιν ὁμοίως τὰ τε τῆς αἰρέσεως αὐτῶν βιβλία καὶ τὰ τῶν ἀγγέ9.3.15 λων ὀνόματα. τοιοῦτοι μὲν οἱ ὄρκοι· οἱ δὲ ἀλόντες καὶ ἐκβληθέντες κακῶ μὲν φθείρονται. τοῖς γὰρ ὄρκοις καὶ τοῖς ἔθεσιν ἐνδεδεμένοι οὐδὲ τῆς παρὰ τοῖς ἄλλοις τροφῆς δύνανται μεταλαμβάνειν, ποηφαγοῦντες δὲ καὶ λιμῶ δια 9.3.16 φθειρόμενοι ἀπόλλυνται. διὸ δὴ πολλοὺς ἐλεήσαντες ἐν ταῖς ἐσχάταις ἀνάγκαις ἀνέλαβον, ἱκανὴν τιμωρίαν δεδωκέναι νομίζοντες ἐπὶ τοῖς ἀμαρτή9.3.17 μασι τὴν μέχρι θανάτου βάσανον. τὴν δὲ σκαλίδα διδόασιν τοῖς μέλλουσιν αἰρετισταῖς, ἐπεὶ καὶ αὐτοὶ ἄλλως οὐ θακεύουσιν ἢ βόθρον ὀρύξαντες εἰς βάθος ποδιαῖον περικαλύψαντες τε θοιματίῳ, ὡς μὴ ταῖς ἀυγαῖς ἐνυβρίζειν τοῦ 9.3.18 θεοῦ. τοσαύτη δὲ ἐστὶν αὐτῶν ἡ λιτότης ἢ περὶ τὴν δίαιταν καὶ ἡ ὀλιγότης ὡς ἐν τῇ ἐβδομάδι μὴ δεῖσθαι κενώσεως, ἦν τηρεῖν εἰώθασιν εἰς ὕμνους 9.3.19 τῷ θεῷ καὶ εἰς ἀνάπαυσιν. ἐκ δὲ τῆς ἀσκήσεως ταύτης τοσαύτην πεποίηται καρτερίαν, ὡς στρεβλούμενοι καὶ λυγιζόμενοι καὶ καόμενοι καὶ διὰ πάντων ὀδεύοντες τῶν βασανιστηρίων ὀργάνων, ἴν' ἢ βλασφημήσωσι τὸν νομοθέτην 9.3.20 ἢ φάγωσιν τι τῶν ἀσυνήθων, οὐδέτερον ὑπομένειν. διέδειξαν δὲ τοῦτο ἐν τῷ πρὸς Ῥωμαίους πολέμῳ. ἐπεὶ οὐδὲ κολακεῦσαι τοὺς αἰκίζομένους ἢ δακρῦσαι ὑπομένουσι, μειδιῶντες δὲ ἐν ταῖς ἀλγηδόσι καὶ κατειρωνευόμενοι τῶν τὰς βασάνους προσφερόντων, εὐθυμοὶ τὰς ψυχὰς ἠφίεσαν, ὡς πάλιν κομιούμενοι· καὶ γὰρ ἔρρωται παρ' αὐτοῖς ἡδε ἡ δόξα, φθαρτὰ μὲν εἶναι τὰ σώματα καὶ τὴν ὕλην οὐ μόνιμον αὐτῶν, τὰς δὲ ψυχὰς ἀθανάτους αἰεὶ διαμένειν· καὶ συμπλέκεσθαι μὲν ἐκ τοῦ λεπτοτάτου φοιτώσας αἰθέρος, ῥύμη φυσικῆ κατασπωμένας, ἐπειδὴν δὲ ἀνεθῶσι τῶν κατὰ σάρκα δεσμῶν, οἷον δὴ μακρᾶς δου9.3.21 λείας ἀπηλλαγμένας, τότε χαίρειν καὶ μετεώρους φέρεσθαι. ἀπὸ δὲ τῆς τοιαύτης διαίτης καὶ τῆς πρὸς ἀλήθειαν καὶ τὴν εὐσέβειαν ἀσκήσεως εἰκότως ἐν αὐτοῖς πολλοί, οἱ καὶ τὰ μέλλοντα προγινώσκουσιν, ὡς ἂν βίβλοις ἱεραῖς καὶ διαφόροις ἀγνεῖαις καὶ προφητῶν ἀποφθέγμασιν ἐμπαιδοτριβούμενοι· σπάνιον δέ, εἰ ἐν ταῖς προαγορεύσεσιν ἀστοχοῦσι.» 9.3.22 Ταῦτα μὲν ὁ Πορφύριος, ἐκ παλαιῶν, ὡς εἰκός, ἀναγνωσμάτων τῆ τῶν δηλουμένων ἀνδρῶν εὐσεβεία τε ὁμοῦ καὶ φιλοσοφία ἐν τῷ τετάρτῳ συγγράμματι τῶν σπουδασθέντων αὐτῷ Περί τῆς τῶν ἐμψύχων ἀποχῆς ἐμαρτύρησεν. 9.4.1 Ἐκαταῖος δὲ ὁ Ἀβδηρίτης, ἀνὴρ φιλόσοφος ἅμα καὶ περὶ τὰς πράξεις ἱκανώτατος, ἰδίαν βίβλον ἀναθεῖς τῇ περὶ Ἰουδαίων ἱστορίᾳ, πλεῖστα περὶ αὐτῶν διέξεισιν, ἀφ' ὧν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκέσει παρατεθέντα ταῦτα·

9.4.2 Δ'. ΕΚΑΤΑΙΟΥ ΠΕΡΙ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

«Ἔστι γὰρ τῶν Ἰουδαίων τὰ μὲν πολλὰ ὀχυρώματα κατὰ τὴν χώραν καὶ κῶμαι· μία δὲ πόλις ὀχυρά, πεντήκοντα μάλιστα σταδίων τὴν περίμετρον, ἦν οἰκοῦσι μὲν

ἀνθρώπων περὶ δώδεκα μυριάδες, καλοῦσι δ' αὐτὴν Ἱεροσόλυμα. 9.4.3 ἐνταῦθα δέ ἐστι κατὰ μέσον μάλιστα τῆς πόλεως περίβολος λίθινος, μῆκος ὡς πεντάπλεθος, εὖρος δὲ πήχεων ἑκατόν, ἔχων διπλᾶς πύλας, ἐν ᾧ βωμός ἐστι τετράγωνος, ἀτμήτων συλλέκτων ἀργῶν λίθων οὕτως συγκείμενος, πλευρῶν δὲ ἐκάστην εἴκοσι πήχεων, ὕψος δεκάπηχυ. καὶ παρ' αὐτὸν οἶκημα μέγα, οὗ βωμός ἐστι καὶ λυχνίον· ἀμφοτέρω χρυσᾶ, δύο τάλαντα τὴν ὀλκὴν· ἐπὶ δὲ τούτων φῶς ἐστὶν ἀναπόσβεστον καὶ τὰς νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας. ἄγαλμα δ' οὐκ ἔστιν οὐδ' ἀνάθημα τὸ παράπαν οὐδὲ φύτευμα παντελῶς οὐδὲ οἶον ἄλσῶν. 9.4.5 δεξ ἢ τι τοιοῦτον. διατρίβουσι δ' ἐν αὐτῷ καὶ τὰς νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας ἱερεῖς, ἀγνεῖας τινὰς ἀγνεύοντες καὶ τὸ παράπαν οἶνον οὐ πίνοντες ἐν τῷ ἱερῷ.» 9.4.6 Ταῦτα εἰπὼν ὑποβὰς ὅτι καὶ Ἀλεξάνδρῳ τῷ βασιλεῖ συνεστρατεύσαντο καὶ μετὰ ταῦτα τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ, μεμαρτύρηκεν. οἷς δ' αὐτὸς παρατυχεῖν φησὶν ὑπ' ἀνδρὸς Ἰουδαίου κατὰ τὴν στρατείαν γενομένοις, τοῦτο παραθήσομαι. λέγει δὲ οὕτως· 9.4.7 «Ἐμοῦ γοῦν ἐπὶ τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν βαδίζοντος συνηκολούθει τις μετὰ τῶν ἄλλων τῶν παραπεμπόντων ἡμᾶς ἰπέων Ἰουδαίων ὄνομα Μοσόλλαμος, ἄνθρωπος ἱκανὸς κατὰ ψυχὴν, εὖρωστος καὶ τοξότης ὑπὸ δὴ πάντων. 9.4.8 ὁμολογούμενος καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἄριστος. οὗτος οὖν ὁ ἄνθρωπος, βαδίζοντων πολλῶν κατὰ τὴν ὁδὸν καὶ μάντεώς τινος ὄρνιθευομένου καὶ πάντας ἐπισχεῖν ἀξιοῦντος, ἠρώτησε διὰ τί προσμένουσι· δείξαντος δὲ τοῦ μάντεως αὐτῷ τὸν ὄρνιθα καὶ φήσαντος· Ἐὰν μὲν αὐτοῦ μένη, προσμένειν συμφέρει πᾶσιν, ἐὰν δὲ ἀναστὰς εἰς τοῦμπροσθεν πέτηται, προάγειν, ἐὰν δὲ εἰς τοῦπισθεν, ἀναχωρεῖν αὐθις· σιωπήσας καὶ ἐλκύσας τὸ τόξον ἔβαλε καὶ 9.4.9 τὸν ὄρνιθα πατάξας ἀπέκτεινεν. ἀγανακτούντων δὲ τοῦ μάντεως καὶ τινῶν ἄλλων καὶ καταρωμένων αὐτῷ· Τί μαίνεσθε, ἔφη, κακοδαίμονες; εἶτα τὸν ὄρνιθα λαβὼν εἰς τὰς χεῖρας· Πῶς γάρ, ἔφη, οὗτος τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν οὐ προῖδὼν, περὶ τῆς ἡμετέρας πορείας ἡμῖν ἄν τι ὑγιὲς ἀνήγγειλεν; εἰ γὰρ ἠδύνατο προγινώσκειν τὸ μέλλον, εἰς τὸν τόπον τοῦτον οὐκ ἂν ἦλθε, φοβούμενος μὴ τοξεύσας αὐτὸν ἀποκτείνῃ Μοσόλλαμος ὁ Ἰουδαῖος.» Ταῦτα καὶ ὁ Ἐκαταῖος· 9.5.1 «Καὶ Κλέαρχος δὲ ὁ περιπατητικὸς φιλόσοφος ἐν τῷ πρώτῳ Περὶ ὕπνου βιβλίῳ Ἀριστοτέλει τῷ φιλοσόφῳ τοιόνδε τινὰ περὶ Ἰουδαίων ἀνατίθησι λόγον, ὧδε πρὸς ῥῆμα γράφων·

9.5.2 ε΄. ΚΛΕΑΡΧΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΥΤΩΝ

«Ἀλλὰ τὰ μὲν πολλὰ μακρὸν ἂν εἴη λέγειν· ὅσα δ' ἔχει τῶν ἐκείνου θαυμασιότητά τινα καὶ φιλοσοφίαν ὁμοίως, διελθεῖν οὐ χεῖρον. Σαφῶς δὲ ἴσθι, 9.5.3 εἶπεν, Ὑπεροχίδη, θαυμαστόν, ὄνειροις ἴσα σοι δόξω λέγειν. καὶ ὁ Ὑπεροχίδης εὐλαβούμενος· Δι' αὐτὸ γάρ, ἔφη, τοῦτο καὶ ζητοῦμεν ἀκοῦσαι πάντες. 9.5.4 Οὐκοῦν, εἶπεν ὁ Ἀριστοτέλης, κατὰ τὸ τῶν ῥητορικῶν παράγγελμα γένος αὐτοῦ πρῶτον διέλθωμεν, ἵνα μὴ ἀπειθῶμεν τοῖς τῶν ἀπαγγελιῶν διδασκάλοις. 9.5.5,6 λέγει, εἶπεν ὁ Ὑπεροχίδης, οὕτως εἰ δοκεῖ. Ἐκεῖνος τοίνυν τὸ μὲν γένος ἦν Ἰουδαῖος, ἐκ τῆς Κοίλης Συρίας, οὗτοι δ' εἰσὶν ἀπόγονοι τῶν ἐν Ἰνδοῖς φιλοσόφων· καλοῦνται δέ, ὡς φασι, οἱ φιλόσοφοι παρὰ μὲν Ἰνδοῖς Καλανοί, παρὰ δὲ Σύροις Ἰουδαῖοι, τοῦνομα λαβόντες ἀπὸ τοῦ τόπου. προσαγορεύεται γὰρ ὃν κατοικοῦσι τόπον Ἰουδαία· τὸ δὲ τῆς πόλεως αὐτῶν ὄνομα 9.5.7 πάνυ σκολιὸν ἐστίν, Ἱερουσαλήμ γὰρ αὐτὴν καλοῦσιν. οὗτος οὖν ὁ ἄνθρωπος ἐπιξενούμενός τε πολλοῖς κακῶν τῶν ἄνω τόπων εἰς τοὺς ἐπιθαλαττίους ὑποκαταβαίνων Ἑλληνικὸς ἦν οὐ τῆ διαλέκτῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆ ψυχῇ καὶ τότε διατριβόντων ἡμῶν περὶ τὴν Ἀσίαν, παραβαλὼν εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους ἄνθρωπος

έντυγχάνει ἡμῖν τε καὶ τισιν ἑτέροις τῶν σχολαστικῶν, πειρώμενος αὐτῶν τῆς σοφίας. ὡς δὲ πολλοῖς τῶν ἐν παιδείᾳ συνωκείωτο, παρεδίδου τι μᾶλλον ὧν εἶχε.» « Ταῦτα καὶ ὁ Κλέαρχος. 9.6.1 Τούτου δὲ μνημονεύει καὶ ὁ ἡμέτερος Κλήμης ἐν τῷ πρώτῳ Στρωματεῖ, δι' ὧν ταῦτά φησι·

9.6.2 Π'. ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΕΥΣΑΝΤΩΝ ΤΟΥ ΙΟΥΔΑΙΩΝ ΕΘΝΟΥΣ

«Κλέαρχος δὲ ὁ Περιπατητικὸς εἰδέναί φησί τινα Ἰουδαῖον, ὃς Ἀριστοτέλει συνεγένετο.» Καὶ μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει· 9.6.3 «Νουμᾶς δὲ ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς Πυθαγόρειος μὲν ἦν, ἐκ δὲ τῶν Μωσέως ὠφεληθεὶς διεκώλυσεν ἀνθρωποειδῆ καὶ ζωόμορφον εἰκόνα θεοῦ Ῥωμαίους κτίζειν. ἐν γοῦν ἑκατὸν καὶ ἑβδομήκοντα τοῖς πρώτοις ἔτεσι ναοὺς οἰκοδομοῦ9.6.4 μνοι ἄγαλμα οὐδὲν οὔτε πλαστὸν οὔτε μὴν γραπτὸν ἐποίησαντο. ἐπεδείκνυτο γὰρ αὐτοῖς ὁ Νουμᾶς δι' ἐπικρύψεως ὡς οὐκ ἐφάψασθαι τοῦ βελτίστου δυνατὸν γλώσση, μόνῳ δὲ τῷ νῷ.» Ἔτι πρὸς τούτοις ἐξῆς ὑποβὰς τάδε φησί· 9.6.5 «Φανερώτατα δὲ Μεγασθένης ὁ συγγραφεὺς ὁ Σελεύκῳ τῷ Νικάνορι συμβεβιωκῶς ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Ἰνδικῶν ὧδε γράφει· «Ἄπαντα μέντοι τὰ περὶ φύσεως εἰρημένα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις λέγεται καὶ παρὰ τοῖς ἕξω τῆς Ἑλλάδος φιλοσοφοῦσι, τὰ μὲν παρ' Ἰνδοῖς ὑπὸ τῶν Βραχμᾶνων, τὰ δὲ ἐν Συρίᾳ ὑπὸ τῶν καλουμένων Ἰουδαίων.» 9.6.6 Ἔτι πρὸς τούτοις ὁ Κλήμης Ἀριστοβούλου τοῦ Περιπατητικοῦ καὶ Νουμηνίου τοῦ Πυθαγορείου μνημονεύει λέγων· «Ἀριστόβουλος δὲ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν πρὸς τὸν Φιλομήτορα κατὰ λέξιν γράφει· «Κατηκολούθηκε δὲ ὁ Πλάτων τῇ καθ' ἡμᾶς νομοθεσίᾳ καὶ φανερός ἐστι 9.6.7 περιειργασμένος ἕκαστα τῶν ἐν αὐτῇ λεγομένων. διηρμήνευται δὲ πρὸ Δημητρίου ὑφ' ἑτέρων, πρὸ τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Περσῶν ἐπικρατήσεως, τὰ τε κατὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγωγὴν τῶν Ἑβραίων τῶν ἡμετέρων πολιτῶν καὶ ἡ τῶν γεγονότων ἀπάντων αὐτοῖς ἐπιφάνεια καὶ κράτησις τῆς χώρας καὶ τῆς 9.6.8 ὅλης νομοθεσίας ἐπεξηγήσῃ· ὥστε εὐδὴλον εἶναι τὸν προειρημένον φιλόσοφον εἰληφέναι πολλά· γέγονε γὰρ πολυμαθὴς καθὼς καὶ Πυθαγόρας, πολλά τῶν παρ' ἡμῖν μετενέγκας εἰς τὴν ἑαυτοῦ δογματοποιίαν.» 9.6.9 Νουμήνιος δὲ ὁ Πυθαγορικὸς φιλόσοφος ἄντικρυς γράφει· «Τί γὰρ ἐστὶ Πλάτων ἢ Μωσῆς ἀττικίζων;» Ταῦτα ὁ Κλήμης. 9.7.1 Καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Πυθαγορικοῦ φιλοσόφου, τοῦ Νουμηνίου λέγω, ἀπὸ τοῦ πρώτου Περι τὰγαθοῦ τάδε παραθήσομαι·

Ζ'. ΝΟΥΜΗΝΙΟΥ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΙΚΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΠΕΡΙ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

«Εἰς δὲ τοῦτο δεήσει εἰπόντα καὶ σημηνάμενον ταῖς μαρτυρίαις ταῖς Πλάτωνος ἀναχωρήσασθαι καὶ ξυνδήσασθαι τοῖς λόγοις τοῦ Πυθαγόρου, ἐπικαλέσασθαι δὲ τὰ ἔθνη τὰ εὐδοκιμοῦντα, προσφερόμενον αὐτῶν τὰς τελετὰς καὶ τὰ δόγματα τὰς τε ἰδρύσεις συντελουμένας Πλάτωνι ὁμολογουμένως, ὅποσας Βραχμᾶνες καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Μάγοι καὶ Αἰγύπτιοι διέθεντο.» Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῶνδε. Καὶ ἐν τῇ τρίτῃ δὲ βίβλῳ Μωσέως ὁ αὐτὸς τάδε λέγων μνημονεύει·

Η'. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙ ΜΩΣΕΩΣ ΟΜΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

«Τὰ δ' ἐξῆς Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς Αἰγύπτιοι ἱερογραμματεῖς, ἄνδρες οὐδενὸς ἤττους μαγεῦσαι κριθέντες εἶναι, ἐπὶ Ἰουδαίων ἐξελαυνομένων ἐξ 9.8.2 Αἰγύπτου. Μουσαίω γοῦν τῷ Ἰουδαίων ἐξηγησαμένῳ, ἀνδρὶ γενομένῳ θεῶ εὐξασθαι δυνατωτάτῳ, οἱ παραστῆναι ἀξιωθέντες ὑπὸ τοῦ πλήθους τοῦ τῶν Αἰγυπτίων οὔτοι ἦσαν τῶν τε συμφορῶν, ἃς ὁ Μουσαῖος ἐπῆγε τῇ Αἰγύπτῳ, τὰς νεανικωτάτας αὐτῶν ἐπιλύεσθαι ὠφθησαν δυνατοί.» 9.8.3 Διὰ δὴ τούτων ὁ Νουμήνιος καὶ τοῖς ὑπὸ Μωσέως ἐπιτελεσθεῖσι παραδόξοις θαύμασι καὶ αὐτῷ δὲ ὡς θεοφιλεῖ γενομένῳ μαρτυρεῖ. 9.9.1 «Τοῦ δὲ Ἰουδαίων ἔθνους καὶ Χοιρίλος, ἀρχαῖος γενόμενος ποιητής, μέμνηται καὶ ὡς συνεστράτευσαν τῷ βασιλεῖ Ξέρξῃ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. λέγει δὲ οὕτως:

Θ'. ΧΟΙΡΙΛΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ ΠΕΡΙ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

Τῶν δ' ὅπιθεν διέβαινε γένος θαυμαστὸν ιδέσθαι, γλώσσαν μὲν Φοίνισσαν ἀπὸ στομάτων ἀφιέντες, ὥκουν δ' ἐν Σολύμοις ὄρεσι πλατῆ παρὰ λίμνην, ἀυχμαλέοι κεφαλὰς, τροχοκουράδες· αὐτὰρ ὑπερθεν ἵπων δαρτὰ πρόσωπ' ἐφόρουν ἐσκληκότα καπνῶ.» 9.9.2 δῆλον δ' ἐστὶν ὅτι περὶ Ἰουδαίων αὐτῷ ταῦτ' εἴρηται ἐκ τοῦ καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἐν τοῖς παρ' Ἑλλησι Σολύμοις ὀνομαζομένοις ὄρεσι κεῖσθαι, πλησίον δὲ εἶναι τὴν Ἀσφαλιτίνην λίμνην, πλατυτάτην οὖσαν κατὰ τὸν ποιητὴν καὶ μείζονα πασῶν τῶν ἐν τῇ Συρία λιμνῶν.» Ταῦτα μὲν οὖν καὶ οὗτος. 9.10.1 Ὁ δὲ Πορφύριος ἐν τῷ πρώτῳ τῆς Ἐκ λογίων φιλοσοφίας αὐτὸν εἰσάγει τὸν ἑαυτοῦ θεὸν τῷ Ἑβραίων γένει μετὰ τῶν ἄλλων τῶν ἐπὶ συνέσει 9.10.2 βωμένων ἔθνῶν σοφίαν ἐπιμαρτυροῦντα. λέγει δὲ ὁ παρ' αὐτῷ Ἀπόλλων δι' οὗ ἐκτίθεται χρησμοῦ τάδε:

Ι'. ΕΚ ΤΩΝ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΧΡΗΣΜΟΙ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ ΠΕΡΙ ΕΒΡΑΙΩΝ

Ἐκκειμένων δέ, ἔτι περὶ τῶν θυσιῶν ἐπάγει οἷς προσέχειν δεῖ, ἅτε μεστοῖς οὔσι πάσης θεοσοφίας· «αἰπεινὴ μὲν ὁδὸς μακάρων τρηχεῖά τε πολλόν, χαλκοδέτοις τὰ πρῶτα διοιγομένη πυλεῶσιν· ἀτραπιτοὶ δὲ ἕασιν ἀθέσφατοι ἐγγεγαυῖαι, ἃς πρῶτοι μερόπων ἐπ' ἀπείρονα πρῆξιν ἔφηναν οἱ τὸ καλὸν πίνοντες ὕδωρ Νειλώτιδος αἴης· πολλὰς καὶ Φοίνικες ὁδοὺς μακάρων ἐδάησαν, Ἀσσύριοι Λυδοὶ τε καὶ Ἑβραίων γένος ἀνδρῶν.» καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα. οἷς ὁ συγγραφεὺς ἐπιλέγει 9.10.3 «Χαλκόδετος γὰρ ἢ πρὸς θεοὺς ὁδὸς αἰπεινὴ τε καὶ τραχεῖα, ἣς πολλὰς ἀτραποὺς βάρβαροι μὲν ἐξεῦρον, Ἑλληνες δὲ ἐπλανήθησαν, οἱ δὲ κρατοῦντες ἤδη καὶ διέφθειραν. τὴν δὲ εὔρεσιν Αἰγυπτίους ὁ θεὸς ἐμαρτύρησε Φοίνιξί τε 9.10.4 καὶ Χαλδαίους Ἀσσύριοι γὰρ οὔτοι Λυδοὶς τε καὶ Ἑβραίοις. ἔτι πρὸς τούτοις καὶ ἐν ἑτέρῳ χρησμῷ φησιν ὁ Ἀπόλλων· μῦνοι Χαλδαῖοι σοφίην λάχον ἠδ' ἄρ' Ἑβραῖοι, αὐτογένεθλον ἄνακτα σεβαζόμενοι θεὸν ἀγνώως. 9.10.5 καὶ πάλιν ἐρωτηθεῖς, τίνοι λόγῳ πολλοὺς λέγουσιν οὐρανοὺς, ἔχρησε τάδε· εἷς ἐν παντὶ πέλει κόσμου κύκλος, ἀλλὰ σὺν ἑπτὰ ζώναισιν πεφόρηται ἐς ἀστερόεντα κέλευθα, ἃς δὴ Χαλδαῖοι καὶ ἀριζήλωτοι Ἑβραῖοι οὐρανίας ὀνόμησαν, ἐς ἑβδόματον δρόμον ἔρπειν.» 9.10.6 Περὶ μὲν οὖν τῆς Ἰουδαίων τε καὶ Ἑβραίων προσηγορίας τῆς τε παρ' αὐτοῖς πάλαι διαπρεπούσης εὐσεβείας τε καὶ φιλοσοφίας ἐκκείσθω ταῦτα. 9.10.7 περὶ δὲ τῆς πατρίου αὐτῶν ἱστορίας θεὰ ὀπόσοι συνεφώνησαν· Μωσέως ἐν ταῖς περὶ τοῦ παντὸς ἀρχαιολογίαις κατακλυσμὸν ἱστορήσαντος καὶ ὡς ὁ παρ' Ἑβραίοις ὀνομαζόμενος Νῶε ἐν λάρνακι ξύλου πεποιημένη μετὰ τῶν οἰκείων διασέσωσται, Βηρωσσοὺς ὁ Χαλδαῖος καὶ Ἱερώνυμος ὁ Αἰγύπτιος Νικόλαός τε ὁ Δαμασκηνός, ἱστορικοὶ

συγγραφείς, όπως των αυτών ἐμνημόνευσαν, Ἰώσηπος ἐν τῇ πρώτῃ τῆς Ἀρχαιολογίας τοῦτον παρατίθεται τὸν τρόπον·

9.11.1 ια΄. ΑΠΟ ΤΗΣ ΙΩΣΗΠΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ, ΟΠΟΣΟΙ ΤΩΝ ΕΞΩΘΕΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΕΜΝΗΣΘΗΣΑΝ ΤΟΥ ΠΑΡΑ ΜΩΣΕΙ ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΥ

«Τοῦ δὲ κατακλυσμοῦ τούτου καὶ τῆς λάρνακος μέμνηται πάντες οἱ τὰς βαρβαρικὰς ἱστορίας ἀναγεγραφότες, ὧν ἔστι καὶ Βηρωσσὸς ὁ Χαλδαῖος. διη9.11.2 γούμενος γὰρ τὰ περὶ τὸν κατακλυσμόν οὕτω που διέξεισι· «Λέγεται δὲ καὶ τοῦ πλοίου ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ πρὸς τῷ ὄρει τῶν Κορδουαίων ἔτι μέρος τε εἶναι καὶ κομίζειν τινὰς τῆς ἀσφάλτου ἀφαιροῦντας· χρῶνται δὲ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι9.11.3 ποι τῷ κομιζομένῳ πρὸς τοὺς ἀποτροπιασμούς.» μέμνηται δὲ τούτων καὶ Ἰερώνυμος ὁ Αἰγύπτιος, ὁ τὴν ἀρχαιολογίαν τὴν Φοινικικὴν συγγραψάμενος, καὶ Μνασέας δὲ καὶ ἄλλοι πλείους. καὶ Νικόλαος δὲ ὁ Δαμασκηνὸς ἐν τῇ ἐνενη9.11.4 κοστῇ καὶ ἕκτῃ βίβλῳ ἱστορεῖ περὶ αὐτῶν, λέγων οὕτως· «Ἔστιν ὑπὲρ τὴν Μινυάδα μέγα ὄρος κατὰ τὴν Ἀρμενίαν, Βάρις λεγόμενον, εἰς ὃ πολλοὺς συμφυγόντας ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ λόγος ἔχει περιωθῆναι καὶ τινα ἐπὶ λάρνακος ὀχοῦμενον ἐπὶ τὴν ἀκρόρειαν ὀκεῖλαι καὶ τὰ λείψανα τῶν ξύλων ἐπὶ πολὺ σωθῆναι. γένοιτο δ' ἂν οὗτος ὄντινα καὶ Μωσῆς ἀνέγραψεν ὁ Ἰουδαίων νομοθέτης.» Ταῦτα μὲν ὁ Ἰώσηπος. 9.12.1 Ἐγὼ δὲ σοὶ τὰ Μηδικὰ καὶ Ἀσσύρια διελθὼν ἐκ τῆς Ἀβυδηνοῦ γραφῆς, περὶ τῆς αὐτῆς ἱστορίας τάσδε τοῦ ἀνδρὸς παραθήσομαι τὰς λέξεις·

9.12.2 ιβ΄. ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΒΥΔΗΝΟΥ ΓΡΑΦΗΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΥ

«Μεθ' ὃν ἄλλοι τε ἤρξαν καὶ Σείσιθρος, ᾧ δὴ Κρόνος προσημαίνει μὲν ἔσεσθαι πλήθος ὄμβρων Δεσίου πέμπτη ἐπὶ δέκα, κελεύει δὲ πᾶν ὅ τι γραμ9.12.3 μάτων ἦν ἐχόμενον ἐν Ἡλίου πόλει τῇ ἐν Σιπάροισιν ἀποκρύψαι. Σείσιθρος δὲ ταῦτα ἐπιτελέα ποιήσας εὐθέως ἐπ' Ἀρμενίης ἀνέπλωε, καὶ παρατύκα μιν κατελάμβανε τὰ ἐκ θεοῦ. τρίτη δὲ ἡμέρη ἐπεὶ τε ὕων ἐκόπασε, μετίει 9.12.4 τῶν ὀρνίθων πείρην ποιεύμενος, εἴκου γῆν ἴδοιεν τοῦ ὕδατος ἐκδῦσαν. αἱ δὲ ἐκδεχομένου σφέας πελάγεος ἀχανέος ἀπορέουσαι ὄκη κατορμίσονται 9.12.5 παρὰ τὸν Σείσιθρον ὀπίσω κομίζονται, καὶ ἐπ' αὐτῆσιν ἔτεραι. ὡς δὲ τῆσι τρίτησιν εὐτύχεεν ἀπίκατο γὰρ δὴ πηλοῦ κατάπλεοι τοὺς ταρσοὺς, θεοὶ μιν ἐξ ἀνθρώπων ἀφανίζουσι· τὸ δὲ πλοῖον ἐν Ἀρμενίῃ περιάπτα ξύλων ἀλεξιφάρμακα τοῖσιν ἐπιχωρίοισι παρείχετο.» Ταῦτα μὲν οὖν οὗτος. 9.13.1 Πάλιν δὲ Μωσέως τοὺς πρώτους φύντας ἀνθρώπων μακροβίους γεγονέναι φήσαντος, μάρτυρας καὶ τούτου παρατίθεται τοῦ λόγου τοὺς Ἑλλήνων συγγραφεῖς ὧδε λέγων ὁ Ἰώσηπος·

9.13.2 ιγ΄. ΑΠΟ ΤΗΣ ΙΩΣΗΠΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΛΕΙΟΥΣ ΜΝΗΜΟΝΕΥΣΑΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΩΝ ΜΑΚΡΟΒΙΟΥ ΖΩΗΣ

«Μηδεὶς δὲ πρὸς τὸν νῦν βίον καὶ τὴν βραχύτητα τῶν ἐτῶν ἃ ζῶμεν συμβαλὼν τὸν τῶν παλαιῶν ψευδῆ νομιζέτω τὰ περὶ ἐκείνων λεγόμενα, τῷ μηδὲ νῦν τοσοῦτον ἐν τῷ βίῳ παρατείνειν χρόνον τεκμαιρόμενος μηδ' ἐκείνους εἰς 9.13.3 ἐκεῖνο τὸ μῆκος τῆς ζωῆς ἀφίχθαι. οἱ μὲν γὰρ θεοφιλεῖς ὄντες καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ γενόμενοι καὶ διὰ τὸ

τὰς τροφὰς ἐπιτηδειοτέρας πρὸς 9.13.4 πλείονα χρόνον οὔσας εἰκότως ἔζων πλήθος τοσοῦτων ἐτῶν. ἔπειτα καὶ δι' ἀρετὴν καὶ δι' εὐχρησίαν ὧν ἐπενόουν ἀστρολογίας καὶ γεωμετρίας εἰς πλείονα ζῆν τὸν θεὸν αὐτοῖς παρασχεῖν, ἅπερ οὐκ ἦν ἀσφαλῶς αὐτοῖς προειπεῖν μὴ ζήσασιν ἑξακοσίους ἑνιαυτούς· διὰ γὰρ τούτων ὁ μέγας ἑνιαυτὸς πλη9.13.5 ροῦται. μαρτυροῦσι δέ μου τῷ λόγῳ πάντες οἱ παρ' Ἑλλησι καὶ βαρβάρους συγγραψάμενοι τὰς ἀρχαιολογίας. καὶ γὰρ καὶ Μάνεθως ὁ τὴν τῶν Αἰγυπτιακῶν ποιησάμενος ἀναγραφὴν καὶ Βηρωσσὸς ὁ τὰ Χαλδαϊκὰ συναγαγὼν καὶ Μόλος καὶ Ἑστιαῖος καὶ πρὸς αὐτοῖς ὁ Αἰγύπτιος Ἱερώνυμος οἱ τε τὰ Φοινικικὰ συνταξάμενοι συμφωνοῦσι τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις· Ἡσιόδοσ τε καὶ Ἑκαταῖος καὶ Ἑλλάνικος καὶ Ἀκουσίλαος καὶ πρὸς τούτοις Ἔφορος καὶ Νικόλαος ἱστοροῦσι τοὺς ἀρχαίους ζήσαντας ἔτη χίλια. περὶ μὲν οὖν τούτων, ὡς ἂν ἐκάστοις ἦ φίλον, οὕτως σκοπεῖτωσαν.» 9.14.1 Πάλιν Μωσέως περὶ τῆς τοῦ πύργου κατασκευῆς καὶ ὡς ἀπὸ μιᾶς γλώσσης εἰς πολλὰς συνεχύθησαν διαλέκτους ἱστορήσαντος, ἐν τῇ λεχθείσῃ Περὶ τῶν Ἀσσυρίων γραφῇ ὁ μικρῷ πρόσθεν δηλωθεὶς συγγραφεὺς τὰ ὅμοια μαρτυρεῖ λέγων ὧδε·

9.14.2 ιδ'. ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΒΥΔΗΝΟΥ ΓΡΑΦΗΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΠΥΡΓΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ

«Ἐν τῇ δὴ λέγουσι τοὺς πρώτους ἐκ γῆς ἀνασχόντας, ῥώμη τε καὶ μεγέθει χαννωθέντας καὶ δὴ θεῶν καταφρονήσαντας ἀμείνονας εἶναι, τύρσιν ἠλίβιατον ἀείρειν, ἵνα νῦν Βαβυλῶν ἐστίν· ἤδη τε ἄσσον εἶναι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοὺς ἀνέμους θεοῖσι βωθέοντας ἀνατρέψαι περὶ αὐτοῖσι τὸ μηχανήμα· τοῦ δὴ τὰ ἐρείπια λέγεσθαι Βαβυλῶνα. τέως δὲ ὄντας ὁμογλώσσους ἐκ θεῶν πολύθροον φωνὴν ἐνείκασθαι, μετὰ δὲ Κρόνῳ τε καὶ Τιτῆνι συστήναι πόλεμον.»

9.14.3 ιε'. ΩΣ ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΙ ΠΛΕΙΟΥΣ ΕΜΝΗΣΘΗΣΑΝ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ· ΑΠΟ ΤΗΣ ΙΩΣΗΠΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

«Ὁ δὲ τόπος, ἐν ᾧ τὸν πύργον ᾠκοδόμησαν, νῦν Βαβυλῶν καλεῖται, διὰ τὴν σύγχυσιν τοῦ περὶ τὴν διάλεκτον πρῶτον ἐναργοῦς· Ἑβραῖοι γὰρ τὴν σύγχυσιν Βαβέλ καλοῦσι. 9.15.1 Περὶ δὲ τοῦ πύργου τούτου καὶ τῆς ἀλλοφωνίας τῶν ἀνθρώπων μέμνηται καὶ Σίβυλλα, λέγουσα οὕτως· «Πάντων ὁμοφώνων ὄντων τῶν ἀνθρώπων πύργον ᾠκοδόμησάν τινες ὑψηλότατον, ὡς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν ἀναβησόμενοι δι' αὐτοῦ. οἱ δὲ θεοὶ ἀνέμους ἐπιπέμπαντες ἀνέτρεψαν τὸν πύργον, καὶ ἰδίαν ἐκάστῳ φωνὴν ἔδωκαν, καὶ διὰ τοῦτο Βαβυλῶνα συνέβη κληθῆναι τὴν πόλιν.» περὶ δὲ τοῦ πεδίου τοῦ λεγομένου Σενναάρ ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ χώρα μνημονεύει Ἑστιαῖος, λέγων οὕτως· «Τῶν δὲ ἱερέων τοὺς διασωθέντας, τὰ τοῦ Ἐνυαλίου Διὸς ἱερώματα λαβόντας, εἰς Σενναάρ τῆς Βαβυλωνίας ἔλθεῖν· σκίδνανται δὴ τὸ λοιπὸν ἐντεῦθεν ὑπὸ τῆς ὁμογλωσσίας τὰς συνοικίας ποιησάμενοι πανταχοῦ, καὶ γῆν ἕκαστοι κατελάμβανον τὴν ἐντυχοῦσαν.» Πάλιν Μωσέως τὴν κατὰ τὸν Ἑβραίων προπάτορα Ἀβραὰμ ἱστορίαν εἰς πλάτος ἐκθεμένου, μαρτυρεῖν αὐτῷ καὶ τοὺς ἔξωθεν ἱστορικοὺς ὁ Ἰώσηπος λέγει διὰ τούτων·

9.16.2 ιβ'. ΟΣΟΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΝΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΠΡΟΠΑΤΟΡΟΣ ΑΒΡΑΑΜ ΕΜΝΗΣΘΗΣΑΝ

«Μνημονεύει δὲ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμου Βηρωσσός, οὐκ ὀνομάζων, λέγων δὲ οὕτως· «Μετὰ τὸν κατακλυσμὸν δεκάτη γενεᾶ παρὰ Χαλδαίοις τις 9.16.3 ἦν δίκαιος ἀνὴρ καὶ μέγας καὶ τὰ οὐράνια ἔμπειρος.» Ἐκαταῖος δὲ καὶ τοῦ μνησθῆναι πλεῖόν τι πεποίηκε· βιβλίον γὰρ περὶ αὐτοῦ συνταξάμενος κατέλιπε. 9.16.4 Νικόλαος δὲ ὁ Δαμασκηνὸς ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἱστοριῶν λέγει οὕτως· «Ἀβραάμης ἐβασίλευε Δαμασκοῦ, ἔπηλος σὺν στρατῶ ἀφιγμένος ἐκ τῆς γῆς τῆς ὑπὲρ Βαβυλῶνος, Χαλδαίων λεγομένης. μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον ἔξαναστὰς καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρας σὺν τῷ σφετέρῳ λαῶ εἰς τὴν τότε μὲν Χαναναίαν λεγομένην, νῦν δὲ Ἰουδαίαν, μετώκησε καὶ οἱ ἀπ' ἐκείνου πληθύσαντες, περὶ ὧν ἐν ἑτέρῳ 9.16.5 λόγῳ διεξιμι τὰ ἱστορούμενα.» τοῦ τε Ἀβραάμου ἔτι καὶ νῦν ἐν τῇ Δαμασκηνῇ τὸ ὄνομα δοξάζεται, καὶ κώμη ἀπ' αὐτοῦ δείκνυται Ἀβραάμου οἴκησις λεγομένη. λιμοῦ δὲ χρόνοις ὕστερον τὴν Χαναναίαν καταλαβόντος, Ἀβραμος Αἰγυπτίους εὐδαιμονεῖν πυθόμενος διαίρειν πρὸς αὐτοὺς ἦν πρόθυμος, τῆς τε ἀφθονίας τῆς ἐκείνων μεθέξων καὶ τῶν ἱερέων ἀκροατῆς ἐσόμενος, ὧν λέγοιεν περὶ θεῶν· ἢ γὰρ κρεῖσσοσιν εὐρεθεῖσι κατακολουθήσειν ἢ μετακοσμήσειν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ βέλτιον, αὐτὸς ἄμεινον φρονῶν.» 9.16.6 Εἶθ' ἐξῆξ ἐπιλέγει· «Καὶ συνῆν Αἰγυπτίων τοῖς λογιωτάτοις, τὴν τε ἀρετὴν αὐτῶ καὶ τὴν 9.16.7 ἐπ' αὐτῶ δόξαν ἐντεῦθεν ἐπιφανεστέραν συνέβη γενέσθαι. τῶν γὰρ Αἰγυπτίων διαφόροις ἀρεσκομένων ἔθεσι καὶ τὰ παρ' ἀλλήλοις ἐκφαυλιζόντων νόμιμα καὶ διὰ τοῦτο δυσμενῶς ἐχόντων πρὸς ἀλλήλους, συμβαλὼν αὐτῶν ἑκάστοις καὶ διαπτύων τοὺς λόγους, οὓς ἐποιοῦντο περὶ τῶν ἰδίων, κενοὺς καὶ μηδὲν 9.16.8 ἔχοντας ἀληθὲς ἀπέφαινε. θαυμασθεῖς οὖν ὑπ' αὐτῶν ἐν ταῖς συνουσίαις ὡς συνετώτατος καὶ δεινὸς ἀνὴρ οὐ νοῆσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ πείσαι λέγων περὶ ὧν ἂν ἐπιχειρήσειε διδάσκειν, τὴν τε ἀριθμητικὴν αὐτοῖς χαρίζεται καὶ τὰ περὶ ἀστρολογίαν παραδίδωσι. πρὸ γὰρ τῆς Ἀβραάμου παρουσίας Αἰγύπτιοι τούτων εἶχον ἀμαθῶς. ἐκ Χαλδαίων γὰρ ταῦτ' ἐφοίτησεν εἰς Αἴγυπτον, ὅθεν ἦλθε καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας.» Ταῦτα ὁ Ἰώσηπος. 9.17.1 Συνάδει δὲ τούτοις καὶ ὁ Πολυῖστωρ Ἀλέξανδρος, πολύνους ὢν καὶ πολυμαθὴς ἀνὴρ τοῖς τε μὴ πάρεργον τὸν ἀπὸ παιδείας καρπὸν πεπονημένοις Ἕλλησι γνωριμώτατος, ὃς ἐν τῇ Περὶ Ἰουδαίων συντάξει τὰ κατὰ τὸν Ἀβραάμ τοῦτον ἱστορεῖ κατὰ λέξιν τὸν τρόπον·

9.17.2 ιζ'. ΕΥΠΟΛΕΜΟΥ ΠΕΡΙ ΑΒΡΑΑΜ· ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΥΙΣΤΟΡΟΣ ΠΕΡΙ ΙΟΥΔΑΙΩΝ ΓΡΑΦΗΣ

«Εὐπόλεμος δὲ ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων τῆς Ἀσσυρίας φησὶ πόλιν Βαβυλῶνα πρῶτον μὲν κτισθῆναι ὑπὸ τῶν διασωθέντων ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ· εἶναι δὲ 9.17.3 αὐτοὺς γίγαντας, οἰκοδομεῖν δὲ τὸν ἱστορούμενον πύργον. πεσόντος δὲ τούτου ὑπὸ τῆς τοῦ θεοῦ ἐνεργείας τοὺς γίγαντας διασπαρῆναι καθ' ὅλην τὴν γῆν. δεκάτη δὲ γενεᾶ, φησίν, ἐν πόλει τῆς Βαβυλωνίας Καμαρίνη, ἣν τινες λέγειν πόλιν Οὐρίην εἶναι δὲ μεθερμηνευομένην Χαλδαίων πόλιν, ἣ ἐν τρισκαιδεκάτῃ γενέσθαι Ἀβραάμ γενεᾶ, εὐγενεῖα καὶ σοφία πάντας ὑπερβεβηκότα, ὃν δὴ καὶ τὴν ἀστρολογίαν καὶ Χαλδαϊκὴν εὐρεῖν ἐπὶ τε τὴν εὐσέβειαν ὀρμήσαντα 9.17.4 εὐαρεστήσαι τῷ θεῷ. τοῦτον δὲ διὰ τὰ προστάγματα τοῦ θεοῦ εἰς Φοινίκην ἐλθόντα κατοικῆσαι, καὶ τροπὰς ἡλίου καὶ σελήνης καὶ τὰ ἄλλα πάντα διδάξαντα τοὺς Φοίνικας εὐαρεστήσαι τῷ βασιλεῖ αὐτῶν. ὕστερον δὲ Ἀρμενίου ἐπιστρατεῦσαι τοῖς Φοίνιξι· νικησάντων δὲ καὶ αἰχμαλωτισαμένων τὸν ἀδελφιδοῦν αὐτοῦ τὸν Ἀβραάμ μετὰ οἰκετῶν βοηθήσαντα ἐγκρατῇ γενέσθαι τῶν

αίχμαλωτισαμένων καὶ τῶν πολεμίων αἰχμαλωτίσαι τέκνα καὶ γυναῖκας. 9.17.5 πρέσβειων δὲ παραγενομένων πρὸς αὐτὸν ὅπως χρήματα λαβὼν ἀπολυτρώσῃ ταῦτα, μὴ προελεσθαι τοῖς δυστυχοῦσιν ἐπεμβαίνειν, ἀλλὰ τὰς τροφὰς λαβόντα τῶν νεανίσκων ἀποδοῦναι τὰ αἰχμάλωτα ξενισθῆναι τε αὐτὸν ὑπὸ πόλεως 9.17.6 ἱερὸν Ἀργαριζίν, ὃ εἶναι μεθερμηνευόμενον ὄρος ὑψίστου· παρὰ δὲ τοῦ Μελχισεδὲκ ἱερέως ὄντος τοῦ θεοῦ καὶ βασιλεύοντος λαβεῖν δῶρα. λιμοῦ δὲ γενομένου τὸν Ἀβραὰμ ἀπαλλαγῆναι εἰς Αἴγυπτον πανοικίᾳ κάκεῖ κατοικεῖν τὴν τε γυναῖκα αὐτοῦ τὸν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων γῆμαι, φάντος αὐτοῦ ἀδελφῶν 9.17.7 φῆν εἶναι. περισσότερον δ' ἰστόρησεν ὅτι οὐκ ἠδύνατο αὐτῇ συγγενέσθαι καὶ ὅτι συνέβη φθειρεσθαι αὐτοῦ τὸν λαὸν καὶ τὸν οἶκον, μάντις δὲ αὐτοῦ καλέσαντος τούτους φάναι μὴ εἶναι χήραν τὴν γυναῖκα· τὸν δὲ βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων οὕτως ἐπιγνῶναι ὅτι γυνὴ ἦν τοῦ Ἀβραὰμ καὶ ἀποδοῦναι αὐτὴν τῷ 9.17.8 ἀνδρὶ. συζήσαντα δὲ τὸν Ἀβραὰμ ἐν Ἡλιουπόλει τοῖς Αἰγυπτίων ἱερεῦσι πολλὰ μεταδιδάξαι αὐτούς καὶ τὴν ἀστρολογίαν καὶ τὰ λοιπὰ τοῦτον αὐτοῖς εἰσηγήσασθαι, φάμενον Βαβυλωνίους ταῦτα καὶ αὐτὸν εὐρηκέναι, τὴν δὲ εὑρεσιν αὐτῶν εἰς Ἐνώχ ἀναπέμπειν, καὶ τοῦτον εὐρηκέναι πρῶτον τὴν ἀστρολογίαν, οὐκ 9.17.9 Αἰγυπτίους. Βαβυλωνίους γὰρ λέγειν πρῶτον γενέσθαι Βῆλον, ὃν εἶναι Κρόνον· ἐκ τούτου δὲ γενέσθαι Βῆλον καὶ Χαναάν, τοῦτον δὲ τὸν Χαναάν γεννηῖσαι τὸν πατέρα τῶν Φοινίκων, τούτου δὲ Χοὺμ υἱὸν γενέσθαι, ὃν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λέγεσθαι Ἄσβολον, πατέρα δὲ Αἰθιοπῶν, ἀδελφὸν δὲ τοῦ Μεστραεῖμ, πατρὸς Αἰγυπτίων· Ἕλληνας δὲ λέγειν τὸν Ἄτλαντα εὐρηκέναι ἀστρολογίαν, εἶναι δὲ τὸν Ἄτλαντα τὸν αὐτὸν καὶ Ἐνώχ· τοῦ δὲ Ἐνώχ γενέσθαι υἱὸν Μαθουσάλαν, ὃν πάντα δι' ἀγγέλων θεοῦ γνῶναι καὶ ἡμᾶς οὕτως ἐπιγνῶναι.»

9.18.1 ιη΄. ΑΡΤΑΠΑΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ· ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΥΙΣΤΟΡΟΣ ΓΡΑΦΗΣ

«Ἄρτάπανος δὲ φησιν ἐν τοῖς Ἰουδαϊκοῖς τοὺς μὲν Ἰουδαίους ὀνομάζεσθαι Ἑρμιούθ, ὃ εἶναι μεθερμηνευθὲν κατὰ τὴν Ἑλληνίδα φωνὴν Ἰουδαῖοι· καλεῖσθαι δὲ αὐτοὺς Ἑβραίους ἀπὸ Ἀβραάμου. τοῦτον δὲ φησι πανοικίᾳ ἔλθειν εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὸν τῶν Αἰγυπτίων βασιλέα Φαρεθῶθην καὶ τὴν ἀστρολογίαν αὐτὸν διδάξαι· μέιναντα δὲ ἔτη ἐκεῖ εἴκοσι πάλιν εἰς τοὺς κατὰ Συρίαν ἀπαλλαγῆναι τόπους· τῶν δὲ τούτῳ συνελθόντων πολλοὺς ἐν Αἰγύπτῳ καταμεῖναι 9.18.2 διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς χώρας. ἐν δὲ ἀδεσπότοις εὔρομεν τὸν Ἀβραὰμ ἀναφέροντα εἰς τοὺς γίγαντας, τούτους δὲ οἰκοῦντας ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ διὰ τὴν ἀσέβειαν ὑπὸ τῶν θεῶν ἀναιρεθῆναι, ὧν ἓνα Βῆλον ἐκφεύγοντα τὸν θάνατον ἐν Βαβυλῶνι κατοικήσαι πύργον τε κατασκευάσαντα ἐν αὐτῷ διαιτᾶσθαι, ὃν δὴ ἀπὸ τοῦ κατασκευάσαντος Βῆλου Βῆλον ὀνομασθῆναι. τὸν δὲ Ἄβραμον τὴν ἀστρολογικὴν ἐπιστήμην παιδευθέντα πρῶτον μὲν ἔλθειν εἰς Φοινίκην καὶ τοὺς Φοινίκας ἀστρολογίαν διδάξαι, ὕστερον δὲ εἰς Αἴγυπτον παραγενέσθαι.»

9.19.1 ιθ΄. ΜΟΛΩΝΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

«Ὁ δὲ τὴν συσκευὴν τὴν κατὰ Ἰουδαίων γράφας Μόλων μετὰ τὸν κατακλυσμόν φησιν ἀπὸ τῆς Ἀρμενίας ἀπελθεῖν τὸν περιλειφθέντα ἄνθρωπον μετὰ τῶν υἱῶν, ἐκ τῶν ἰδίῶν ἐξελαυνόμενον ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων· διανύσαντα δὲ τὴν 9.19.2 μεταξὺ χώραν

ἐλθεῖν εἰς τὴν ὄρεινὴν τῆς Συρίας οὖσαν ἔρημον. μετὰ δὲ τρεῖς γενεὰς Ἀβραὰμ γενέσθαι, ὃν δὴ μεθερμηνεύεσθαι πατρὸς φίλον, ὃν δὴ σοφὸν γενόμενον τὴν ἔρημίαν μεταδιώκειν· λαβόντα δὲ δύο γυναῖκας, τὴν μὲν ἐντοπίαν, συγγενῆ, τὴν δὲ Αἰγυπτίαν, θεράπαιναν, ἐκ μὲν τῆς Αἰγυπτίας γεννησάμενος δώδεκα υἱούς, οὓς δὴ εἰς Ἀραβίαν ἀπαλλαγέντας διελέσθαι τὴν χώραν καὶ πρώτους βασιλεῦσαι τῶν ἐγχωρίων· ὅθεν ἕως καθ' ἡμᾶς δώδεκα εἶναι βασιλεῖς Ἀράβων ὁμωνύμους ἐκείνοις. ἐκ δὲ τῆς γαμετῆς υἱὸν αὐτῷ γενέσθαι ἓνα, ὃν Ἑλληνιστὶ Γέλωτα ὀνομασθῆναι. καὶ τὸν μὲν Ἀβραὰμ γήρα τελευτήσας, Γέλωτος δὲ καὶ γυναικὸς ἐγχωρίου υἱὸς ἕνδεκα γενέσθαι καὶ δωδέκατον Ἰωσήφ καὶ ἀπὸ τοῦδε τρίτον Μωσῆν.» 9.19.4 Τοσαῦτα ὁ Πολυΐστωρ· οἷς μεθ' ἕτερα ἐπιφέρει λέγων· «Μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον τὸν θεὸν τῷ Ἀβραὰμ προστάξαι Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν ὀλοκαρπῶσαι αὐτῷ. τὸν δὲ ἀναγαγόντα τὸν παῖδα ἐπὶ τὸ ὄρος πυρὰν νῆσαι καὶ ἐπιθεῖναι τὸν Ἰσαὰκ· σφάζειν δὲ μέλλοντα κωλυθῆναι ὑπὸ ἀγγέλου, κριὸν αὐτῷ πρὸς τὴν κάρπωσιν παραστήσαντος· τὸν δὲ Ἀβραὰμ τὸν μὲν παῖδα καθελεῖν ἀπὸ τῆς πυρᾶς, τὸν δὲ κριὸν καρπῶσαι.» 9.20.1 «Φησὶ δὲ περὶ τούτου καὶ Φίλων ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Περι Ἱεροσόλυμα·

κ'. ΦΙΛΩΝΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

«Ἐκλυον ἀρχεγόνοισι τὸ μηρίον ὡς ποτε θεσμοῖς, Ἀβραὰμ κλυτοχηρὸς ὑπερέτερον ἄμματι δεσμῶν, παμφαέας, πλήμμυρε μεγαυχῆτοισι λογιμοῖς, θειοφιλή θέλγητρα. λιπόντι γὰρ ἀγλαὸν ἕρκος αἰνοφύτων ἕκκαυμα βριήπουσ αἰνετὸς ἰσχυρῶν ἀθάνατον ποίησεν ἐὶν φάτιν, ἐξότε κείνου ἕκγονος αἰνογόνοιο πολὺμνιον ἔλλαχε κῦδος,» καὶ τὰ ἐξῆς· οἷς μετ' ὀλίγα ἐπιφέρει· «Ἀρτίχερος θηκτοῖο ξιφηφόρον ἐντύνοντος λήματι καὶ σφαράγιο παρακλιδὸν ἀθροισθέντος· ἀλλ' ὁ μὲν ἐν χεῖρεσσι κερασφόρον ὠπασε κριόν,» καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα.» 9.20.2 Ταῦτα μὲν δὴ ἀπὸ τῆς προειρημένης τοῦ Πολυΐστορος γραφῆς. καὶ ὁ Ἰώσηπος δὲ ἐν τῇ πρώτῃ τῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ αὐτοῦ μνημονεῦει διὰ τούτων· «Λέγεται δὲ ὡς οὗτος ὁ Ἀφρὴν στρατεύσας ἐπὶ τὴν Λιβύην κατέσχευεν αὐτὴν καὶ οἱ υἱῶνοί αὐτοῦ κατοικήσαντες ἐν αὐτῇ τὴν γῆν ἀπὸ τοῦ ἐκείνου ὀνόματος 9.20.3 ματος Ἀφρικὰ προσηγόρευσαν. μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ Ἀλέξανδρος ὁ Πολυΐστωρ λέγων οὕτως· «Κλεόδημος δὲ φησὶν ὁ προφήτης, ὁ καὶ Μαλχᾶς, ἱστορῶν τὰ περὶ Ἰουδαίων, καθὼς καὶ Μωσῆς ἱστόρηκεν ὁ νομοθέτης αὐτῶν, ὅτι ἐκ τῆς Χεττούρας Ἀβραάμω ἐγένοντο παῖδες ἱκανοί· λέγει δὲ αὐτῶν καὶ τὰ ὀνόματα, 9.20.4 ὀνομάζων τρεῖς, Ἀφέρ, Ἀσσουρί, Ἀφράν· καὶ ἀπὸ Ἀσσουρί μὲν τὴν Ἀσσυρία ἀπὸ δὲ τῶν δύο, Ἀφρά τε καὶ Ἀφέρ, πόλιν τε Ἀφράν καὶ τὴν χώραν Ἀφρικὰ ὀνομασθῆναι. τούτους δὲ Ἡρακλεῖ συστρατεῦσαι ἐπὶ Λιβύην καὶ Ἀνταῖον· γῆ μαντα δὲ τὴν Ἀφρὰ θυγατέρα Ἡρακλεῖα γεννησάμενος υἱὸν ἐξ αὐτῆς Διόδωρον. τούτου δὲ γενέσθαι Σοφωναῖν, ἀφ' οὗ τοὺς βαρβάρους Σοφὰς λέγεσθαι.» Τὰ μὲν οὖν περὶ τοῦ Ἀβραὰμ ὡς ἐν ὀλίγοις τοσαῦτα παρακείσθω. 9.21.1 Ἀπίωμεν δὲ πάλιν ἐπὶ τὸν Πολυΐστορα·

κα'. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΙΑΚΩΒ· ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΥΪΣΤΟΡΟΣ ΓΡΑΦΗΣ

«Δημήτριός φησι τὸν Ἰακώβ γενόμενον ἐτῶν ἑβδομήκοντα πέντε φυγεῖν εἰς Χαρρὰν τῆς Μεσοποταμίας, ἀποσταλέντα ὑπὸ τῶν γονέων διὰ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν κρυφίαν ἔχθραν Ἡσαῦ, διὰ τὸ εὐλογῆσαι αὐτὸν τὸν πατέρα δοκοῦντα 9.21.2 εἶναι τὸν

Ἡσαῦ, καὶ ὅπως λάβη ἐκεῖθεν γυναῖκα. ἀφορμησαὶ οὖν τὸν Ἰακώβ εἰς Χαρρὰν τῆς Μεσοποταμίας, τὸν μὲν πατέρα καταλιπόντα Ἰσαὰκ 9.21.3 ἐτῶν ἑκατὸν τριάκοντα ἐπτὰ, αὐτὸν δὲ ὄντα ἐτῶν ἑβδομήκοντα ἐπτὰ. διατρίψαντα οὖν αὐτὸν ἐκεῖ ἐπτὰ ἔτη Λάβαν τοῦ μητρῶου δύο θυγατέρας γῆμαι, Λεῖαν καὶ Ῥαχήλ, ὄντα ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων· καὶ γενέσθαι ἐν ἐπτὰ ἔτεσιν ἄλλοις αὐτῷ παιδία ἰβ'· ὀγδόω μὲν ἔτει μηνὶ δεκάτῳ Ῥουβὶν· καὶ τῷ ἔτει δὲ τῷ ἐνάτῳ μηνὶ ὀγδόω Συμεών· καὶ τῷ ἔτει δὲ τῷ δεκάτῳ μηνὶ ἔκτῳ Λευὶν· τῷ δὲ ἑνδεκάτῳ ἔτει μηνὶ τετάρτῳ Ἰούδαν. Ῥαχήλ τε μὴ τίκτουςανζηλῶσαι τὴν ἀδελφὴν καὶ παρακοιμίσει τῷ Ἰακώβ τὴν ἑαυτῆς παιδίσκην Ζελφάν, τῷ αὐτῷ χρόνῳ ᾧ καὶ Βάλλαν συλλαβεῖν τὸν Νεφθαλεῖμ, τῷ ἑνδεκάτῳ ἔτει μηνὶ πέμπτῳ, καὶ τεκεῖν τῷ δωδεκάτῳ ἔτει μηνὶ δευτέρῳ υἱόν, ὃν ὑπὸ Λείας Γὰδ ὀνομασθῆναι· καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ μηνὸς δωδεκάτου 9.21.4 ἕτερον τεκεῖν, ὃν καὶ αὐτὸν προσαγορευθῆναι ὑπὸ Λείας Ἀσήρ. καὶ Λεῖαν πάλιν ἀντὶ τῶν μῆλων τῶν μανδραγόρου, ἃ Ῥουβὴλ εἰσενεγκεῖν παρὰ Ῥαχήλ, συλλαβεῖν καὶ τὴν παιδίσκην Ζελφάν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, τῷ δωδεκάτῳ ἔτει μηνὶ τρίτῳ, καὶ τεκεῖν τοῦ αὐτοῦ ἔτους μηνὸς δωδεκάτου υἱόν καὶ ὄνομα αὐτῷ θέσθαι 9.21.5 Ἰσάχαρ. καὶ πάλιν Λεῖαν τῷ τρισκαιδεκάτῳ ἔτει μηνὶ δεκάτῳ υἱόν ἄλλον τεκεῖν, ᾧ ὄνομα Ζαβουλών, καὶ τὴν αὐτὴν τῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει μηνὶ ὀγδόῳ τεκεῖν υἱόν ὄνομα Δάν. ἐν ᾧ καὶ Ῥαχήλ λαβεῖν ἐν γαστρὶ τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ᾧ καὶ Λεῖαν τεκεῖν θυγατέρα Δείναν, καὶ τεκεῖν τῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει μηνὶ ὀγδόῳ υἱόν, ὃν ὀνομασθῆναι Ἰωσήφ, ὥστε γεγονέναι ἐν τοῖς ἐπτὰ ἔτεσι 9.21.6 τοῖς παρὰ Λάβαν δώδεκα παιδία. θέλοντα δὲ τὸν Ἰακώβ πρὸς τὸν πατέρα εἰς Χαναὰν ἀπιέναι, ἀξιωθέντα ὑπὸ Λάβαν ἄλλα ἔτη ἕξ μείναι, ὥστε τὰ πάντα 9.21.7 αὐτὸν μείναι ἐν Χαρρὰν παρὰ Λάβαν ἔτη εἴκοσι. πορευομένῳ δ' αὐτῷ εἰς Χαναὰν ἄγγελον τοῦ θεοῦ παλαῖσαι καὶ ἄψασθαι τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦ τοῦ Ἰακώβ, τὸν δὲ ναρκήσαντα ἐπισκάζειν· ὅθεν οὐκ ἐσθίεσθαι τῶν κτηνῶν τὸ ἐν τοῖς μηροῖς νεῦρον. καὶ φάναι αὐτῷ τὸν ἄγγελον ἀπὸ τοῦδε μηκέτι Ἰακώβ, 9.21.8 ἀλλ' Ἰσραὴλ ὀνομασθῆσθαι. καὶ ἐλθεῖν αὐτὸν τῆς Χαναὰν γῆς εἰς ἑτέραν πόλιν Σικίμων, ἔχοντα παιδία Ῥουβὶμ ἐτῶν δώδεκα μηνῶν δυοῖν, Συμεῶνα ἐτῶν ἑνδεκα μηνῶν τεσσάρων, Λευὶν ἐτῶν δέκα μηνῶν ἕξ, Ἰούδαν ἐτῶν ἑννέα μηνῶν ὀκτώ, Νεφθαλεῖμ ἐτῶν ὀκτώ μηνῶν δέκα, Γὰδ ἐτῶν ὀκτώ μηνῶν δέκα, Ἀσήρ ἐτῶν ὀκτώ, Ἰσάχαρ ἐτῶν ὀκτώ, Ζαβουλών ἐτῶν ἐπτὰ μηνῶν δυοῖν, 9.21.9 Δείναν ἐτῶν ἕξ μηνῶν τεσσάρων, Ἰωσήφ ἐτῶν ἕξ μηνῶν τεσσάρων. παροικῆσαι δὲ Ἰσραὴλ παρὰ Ἐμμῶρ ἔτη δέκα, καὶ φθαρῆναι τὴν Ἰσραὴλ θυγατέρα Δείναν ὑπὸ Συχέμ τοῦ Ἐμμῶρ υἱοῦ, ἐτῶν οὖσαν δεκαῆξ μηνῶν τεσσάρων. ἐξαλλομένους δὲ τοὺς Ἰσραὴλ υἱούς, Συμεῶνα μὲν ὄντα ἐτῶν εἰκοσιενὸς μηνῶν τεσσάρων, Λευὶν δὲ ἐτῶν εἴκοσι μηνῶν ἕξ, ἀποκτεῖναι τὸν τε Ἐμμῶρ καὶ Συχέμ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ πάντας τοὺς ἄρσενας διὰ τὴν Δείνας φθοράν· 9.21.10 Ἰακώβ δὲ τότε εἶναι ἐτῶν ἑκατὸν ἐπτὰ. ἐλθόντα τε οὖν αὐτὸν εἰς Λουζὰ τῆς Βαιθήλ, φάναι τὸν θεὸν μηκέτι Ἰακώβ, ἀλλ' Ἰσραὴλ ὀνομάζεσθαι. ἐκεῖθεν δὲ ἐλθεῖν εἰς Χαφραθά, ἔνθεν παραγενέσθαι εἰς Ἐφραθά, ἣν εἶναι Βηθλεέμ, καὶ γεννήσαι αὐτὸν ἐκεῖ Βενιαμίν, καὶ τελευτῆσαι Ῥαχήλ, τεκοῦσαν τὸν Βενιαμίν 9.21.11 μίν, συμβιώσαι δ' αὐτῇ τὸν Ἰακώβ ἔτη εἴκοσι τρία. αὐτόθεν δὲ ἐλθεῖν τὸν Ἰακώβ εἰς Μαμβρὶ τῆς Χεβρών πρὸς Ἰσαὰκ τὸν πατέρα. εἶναι δὲ τότε Ἰωσήφ ἐτῶν δεκαεπτὰ, καὶ πραθῆναι αὐτὸν εἰς Αἴγυπτον καὶ ἐν τῷ δεσποτηρίῳ μείναι ἔτη δεκατρία, ὥστ' εἶναι αὐτὸν ἐτῶν τριάκοντα, Ἰακώβ δὲ ἐτῶν ἑκατὸν εἴκοσιν, ἐν ᾧ καὶ τελευτῆσαι τὸν Ἰσαὰκ ἔτει ἐνὶ ἔμπροσθεν, ἐτῶν ὄντα ἑκατὸν 9.21.12 ὀγδοήκοντα. κρίναντα δὲ τῷ βασιλεῖ τὸν Ἰωσήφ τὰ ἐνύπνια ἄρξει Αἰγύπτου ἔτη ἐπτὰ, ἐν οἷς καὶ συνοικῆσαι Ἀσενέθ, Πεντεφρῆ τοῦ Ἡλιοπόλεως ἱερέως θυγατρὶ, καὶ γεννήσαι Μανασσῆν καὶ Ἐφραΐμ· καὶ τοῦ λιμοῦ ἐπιγενέσθαι ἔτη 9.21.13

δύο. τὸν δὲ Ἰωσήφ ἔτη ἑννέα εὐτυχήσαντα πρὸς τὸν πατέρα μὴ πέμψαι, διὰ τὸ ποιμένα αὐτόν τε καὶ τοὺς ἀδελφούς εἶναι· ἐπονείδιστον δὲ Αἰγυπτίους εἶναι τὸ ποιμαίνειν. ὅτι δὲ διὰ τοῦτο οὐκ ἔπεμψεν αὐτὸν δεδηλωκένας· ἐλθόντων γὰρ αὐτοῦ τῶν συγγενῶν φάνας αὐτοῖς, ἔαν κληθῶσιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ ἔρω9.21.14 τῶνται τί διαπράσσονται, λέγειν κτηνοτρόφους αὐτούς εἶναι. διαπορεῖσθαι δὲ διὰ τί ποτε ὁ Ἰωσήφ Βενιαμὶν ἐπὶ τοῦ ἀρίστου πενταπλασίονα μερίδα ἔδωκε, μὴ δυναμένου αὐτοῦ τοσαῦτα καταναλῶσαι κρέα. τοῦτο οὖν αὐτὸν πεπονηκένας διὰ τὸ ἐκ τῆς Λείας τῷ πατρὶ αὐτοῦ γεγονέναι υἱοὺς ἑπτὰ, ἐκ δὲ Ῥαχὴλ τῆς μητρὸς αὐτοῦ δύο· διὰ τοῦτο τῷ Βενιαμὶν πέντε μερίδας παραθεῖναι καὶ αὐτὸν λαβεῖν δύο· γενέσθαι οὖν ἑπτὰ, ὅσας καὶ τοὺς ἐκ τῆς Λείας υἱοὺς λαβεῖν. 9.21.15 ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ τὰς στολὰς δοῦναι ἐκάστῳ διπλᾶς, τῷ δὲ Βενιαμὶν πέντε καὶ τριακοσίους χρυσοῦς καὶ τῷ πατρὶ δὲ ἀποστεῖλαι κατὰ ταῦτά, ὥστε τὸν 9.21.16 οἶκον αὐτοῦ τῆς μητρὸς εἶναι ἴσον. οἰκήσαι δὲ αὐτούς ἐν γῆ Χαναάν, ἀφ' οὗ ἐκλεγεῖναι Ἀβραάμ ἐκ τῶν ἔθνων καὶ μετελθεῖν εἰς Χαναάν, Ἀβραάμ ἑτῶν εἴκοσι πέντε, Ἰσαὰκ ἑτῶν ἐξήκοντα, Ἰακώβ ἑτῶν ἑκατὸν τριάκοντα· γίνεσθαι 9.21.17 τὰ πάντα ἔτη ἐν γῆ Χαναάν σιέ'. καὶ τῷ τρίτῳ ἔτει λιμοῦ οὔσης ἐν Αἰγύπτῳ ἐλθεῖν εἰς Αἴγυπτον τὸν Ἰακώβ ὄντα ἑτῶν ἑκατὸν τριάκοντα, Ῥουβὶν ἑτῶν μ', Συμεῶνα ἑτῶν μδ', Λευὶν ἑτῶν μγ', Ἰούδαν ἑτῶν μβ' μηνῶν δύο, Νεφθαλεὶμ ἑτῶν μα' μηνῶν ζ', Γὰδ ἑτῶν μα' μηνῶν γ', Ἀσήρ ἑτῶν μ' μηνῶν ὀκτώ, Ζα9.21.18 βουλῶν ἑτῶν μ', Δείναν ἑτῶν λθ', Βενιαμὶν ἑτῶν κη'. τὸν δὲ Ἰωσήφ φησι γενέσθαι ἐν Αἰγύπτῳ ἔτη λθ'. εἶναι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ ἕως τοῦ εἰσελθεῖν εἰς Αἴγυπτον τοὺς τοῦ Ἰωσήφ συγγενεῖς ἔτη #22γχκδ'. ἀπὸ δὲ τοῦ κατακλυσμοῦ ἕως τῆς Ἰακώβ παρουσίας εἰς Αἴγυπτον ἔτη #22ατζ'. ἀφ' οὗ δὲ ἐκλεγεῖναι Ἀβραάμ ἐκ τῶν ἔθνων καὶ ἐλθεῖν ἐκ Χαρρὰν εἰς Χαναάν ἕως εἰς Αἴγυπτον τοὺς περὶ 9.21.19 Ἰακώβ ἐλθεῖν, ἔτη σιέ'. Ἰακώβ δὲ εἰς Χαρρὰν πρὸς Λάβαν ἐλθεῖν ἑτῶν ὄντα π' καὶ γεννηῖσαι Λευὶν· Λευὶν δὲ ἐν Αἰγύπτῳ ἐπιγενέσθαι ἔτη ιζ', ἀφ' οὗ ἐκ Χαναάν αὐτὸν ἐλθεῖν εἰς Αἴγυπτον, ὥστε εἶναι αὐτὸν ἑτῶν ξ', καὶ γεννηῖσαι Κλάθ, τῷ αὐτῷ δὲ ἔτει ῶ γενέσθαι Κλάθ, τελευτῆσαι Ἰακώβ ἐν Αἰγύπτῳ, εὐλογήσαντα τοὺς Ἰωσήφ υἱοὺς, ὄντα ἑτῶν ρμζ', καταλιπόντα Ἰωσήφ ὄντα ἑτῶν νλ'. Λευὶν δὲ γενόμενον ἑτῶν ρλζ' τελευτῆσαι, Κλάθ δὲ ὄντα ἑτῶν μ' γεννηῖσαι Ἀμβράμ, ὃν ἑτῶν εἶναι ιδ' ἐν ῶ τελευτῆσαι Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ ὄντα ρι' ἑτῶν· Κλάθ δὲ γενόμενον ἑτῶν ἑκατὸν λγ' τελευτῆσαι. Ἀμβράμ δὲ λαβεῖν γυναῖκα τὴν τοῦ θεοῦ θυγατέρα Ἰωχαβὲτ καὶ ὄντα ἑνιαυτῶν οε' γεννηῖσαι Ἀαρὼν καὶ Μωσῆν· γεννηῖσαι δὲ Μωσῆν τὸν Ἀμβράμ ὄντα ἑτῶν οη', καὶ γενόμενον Ἀμβράμ ἑτῶν ρλλ' τελευτῆσαι.» Ταῦτά μοι κείσθω ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Πολυῖστορος γραφῆς. ἐξῆς δ' ἐπισυνήφθω καὶ τάδε· 9.22.1

κβ'. ΘΕΟΔΟΤΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΙΑΚΩΒ

«Τὰ δὲ Σίκιμά φησι Θεόδοτος ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων ἀπὸ Σικιμίου τοῦ Ἑρμοῦ λαβεῖν τὴν ὀνομασίαν· τοῦτον γὰρ καὶ κτίσαι τὴν πόλιν· κεῖσθαι δ' αὐτὴν φησιν ἐν τῇ περὶ Ἰουδαίων οὕτως· «Ἡ δ' ἄρ' ἔην ἀγαθὴ τε καὶ αἰγιόμος καὶ ὑδρηλὴ, οὐδὲ μὲν ἔσκεν ὁδὸς δολιχὴ πόλιν εἰσαφικέσθαι ἀγρόθεν· οὐδὲ ποτε δρία λαχνήεντα πονεῦσιν. ἐξ αὐτῆς δὲ μάλ' ἄγχι δύο οὔρεα φαίνετ' ἔρυμνά, ποίης τε πλήθοντα καὶ ὕλης· τῶν δὲ μεσηγὺ ἀτραπιτὸς τέτμηται ἀραιὴ ἀλῶπις· ἐν δ' ἐτέρωθι ἡ διερὴ Σικίμων καταφαίνεται, ἱερὸν ἄστν, νέρθεν ὑπὸ ρίζῃ δεδμημένον, ἀμφὶ δὲ τεῖχος λισσὸν ὑπώρειαν ὑποδέδρομεν αἰπύθεν ἔρκος.» 9.22.2 ὕστερον δὲ φησιν αὐτὴν ὑπὸ Ἑβραίων κατασχεθῆναι, δυναστεύοντος Ἑμμώρ· τὸν γὰρ Ἑμμώρ υἱὸν γεννηῖσαι Συχέμ. φησὶ δέ· «Ἐνθένδε, ξένε,

ποιμενόφι πτόλιν ἤλυθ' Ἰακῶβ εὐρεΐαν Σικίμων· ἐπὶ δ' ἀνδράσι τοῖσιν ἔτησιν ἀρχὸς Ἐμῶρ σὺν παιδὶ Συχέμ, μάλ' ἀτειρέε φῶτε.» 9.22.3 εἶτα περὶ Ἰακῶβ καὶ τὴν εἰς Μεσοποταμίαν αὐτοῦ παρουσίαν καὶ τὸν τῶν δύο γυναικῶν γάμον καὶ τὴν τῶν τέκνων γένεσιν καὶ τὴν παρουσίαν τὴν ἐκ Μεσοποταμίας ἐπὶ τὰ Σίκιμα. εἶπε δέ· «Ἰακῶβ Συρίην κτηνοτρόφον ἴκτο καὶ εὐρὸν ρεῖθρον Ἐϋφρήταο λίπεν ποταμοῦ κελάδοντος. ἤλυθε γὰρ κάκεῖθι λιπὼν δριμεΐαν ἐνιπὴν αὐτοκασιγνήτοιο· πρόφρων ὑπέδεκτο δόμονδε Λάβαν, ὅς οἱ ἔην μὲν ἀνειψίος, ἀλλὰ τότε οἷος ἦνασσαν Συρίας, νειηγενὲς αἶμα λεγογχῶς. τῷ δὲ γάμον κούρης μὲν ὑπέσχετο καὶ κατένευσεν ὀπλοτάτης· οὐ μὴν τελέθειν ἐπεμαίετο πάμπαν, ἀλλὰ δόλον τολύπευσε καὶ εἰς λέχος ἀνέρι πέμπε Λείαν, ἣ οἱ ἔην προγενεστέρη. οὐδὲ μιν ἔμπης ἔλλαθεν, ἀλλ' ἐνόησε κακορραφίην καὶ ἔδεκτο παῖδ' ἐτέρην, ἀμφοῖν δ' ἐμίγη σὺν ὀμαίμοσιν ἦσι. τῷ δ' υἱεῖς ἐγένοντο νόω πεπνυμένοι αἰνῶς ἔνδεκα καὶ κούρη Δείνα περικαλλὲς ἔχουσα εἶδος, ἐπίστρεπτον δὲ δέμας καὶ ἀμύμονα θυμόν.» 9.22.4 ἀπὸ δὲ τοῦ Εὐφράτου φησὶ τὸν Ἰακῶβ ἐλθεῖν εἰς τὰ Σίκιμα πρὸς Ἐμμῶρ· τὸν δὲ ὑποδέξασθαι αὐτὸν καὶ μέρος τι τῆς χώρας δοῦναι. καὶ αὐτὸν μὲν τὸν Ἰακῶβ γεωμορεῖν, τοὺς δὲ υἱοὺς αὐτοῦ ἔνδεκα τὸν ἀριθμὸν ὄντας ποιμαίνειν, τὴν δὲ θυγατέρα Δείναν καὶ τὰς γυναῖκας ἐριουργεῖν. καὶ τὴν Δείναν παρθένον οὖσαν εἰς τὰ Σίκιμα ἐλθεῖν πανηγύρεως οὖσης βουλομένην θεάσασθαι τὴν πόλιν· Συχέμ δὲ τὸν τοῦ Ἐμμῶρ υἱὸν ἰδόντα ἐρασθῆναι αὐτῆς καὶ ἀρπάσαντα ὡς 9.22.5 ἑαυτὸν διακομίσει καὶ φθειραὶ αὐτήν. αὐτῆς δὲ σὺν τῷ πατρὶ ἐλθόντα πρὸς τὸν Ἰακῶβ αἰτεῖν αὐτήν πρὸς γάμου κοινωνίαν· τὸν δὲ οὐ φάναι δώσειν, πρὶν ἂν ἦ πάντας τοὺς οἰκοῦντας τὰ Σίκιμα περιτεμνομένους Ἰουδαῖσαι· τὸν δὲ Ἐμμῶρ φάναι πείσειν αὐτοῦς. φησὶ δὲ περὶ τοῦ δεῖν περιτέμνεσθαι αὐτοὺς ὁ Ἰακῶβ· 9.22.6 «Οὐ γὰρ δὴ θεμιτόν γε τόδ' Ἐβραίοισι τέτυκται, γαμβροὺς ἄλλοθεν εἰς γενεὰς τ' ἀγέμεν ποτὶ δῶμα, ἀλλ' ὅστις γενεῆς ἐξεύχεται εἶναι ὁμοίης.» 9.22.7 εἶτα ὑποβάς περὶ τῆς περιτομῆς· «Ὅς ποτ', ἐπεὶ πάτρης ἐξήγαγε δῖον Ἀβραάμ, αὐτὸς ἀπ' οὐρανόθεν κάλεσ' ἀνέρα παντὶ σὺν οἴκῳ σάρκ' ἀποσυλῆσαι πόσθης ἄπο, καὶ ῥ' ἐτέλεσσαν· ἀστεμφὲς δὲ τέτυκται, ἐπεὶ θεὸς αὐτὸς ἔειπε.» 9.22.8 πορευθέντος οὖν εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἐμμῶρ καὶ τοὺς ὑποτασσομένους παρακαλοῦντος περιτέμνεσθαι, ἓνα τῶν Ἰακῶβ υἱῶν τὸ ὄνομα Συμεῶνα διαγνῶναι τὸν τε Ἐμμῶρ καὶ τὸν Συχέμ ἀνελεῖν, τὴν ὕβριν τῆς ἀδελφῆς μὴ βουληθέντα πολιτικῶς ἐνεγκεῖν· ταῦτα δὲ διαγνόντα Λευὶν τῷ ἀδελφῷ κοινῶσασθαι· λαβόντα δ' αὐτὸν συγκάτινον ἐπὶ τὴν πρᾶξιν παρορμησαί, λόγιον προφερόμενον 9.22.9 τὸν θεὸν ἀνελεῖν φάμενον τοῖς Ἀβραάμ ἀπογόνους δέκα ἔσθην δώσειν. φησὶ δὲ οὕτως ὁ Συμεὼν πρὸς τὸν Λευὶν· «Εὖ γὰρ ἐγὼ μῦθόν γε πεπυσμένος εἰμὶ θεοῖο· δώσειν γὰρ ποτ' ἔφησε δέκ' ἔθνεα παισὶν Ἀβραάμ.» τὸν δὲ θεὸν αὐτοῖς τοῦτον τὸν νοῦν ἐμβαλεῖν διὰ τὸ τοὺς ἐν Σικίμοις ἀσεβεῖς εἶναι. φησὶ δέ· «Βλάπτε θεὸς Σικίμων οἰκῆτορας, οὐ γὰρ ἔτιον εἰς αὐτοὺς ὅστις κε μόλη κακὸς οὐδὲ μὲν ἐσθλός· οὐδὲ δίκας ἐδίκαζον ἀνά πτόλιν οὐδὲ θέμιστας· λοίγια δ' ὠρώρει τοῖσιν μεμελημένα ἔργα.» 9.22.10 τὸν οὖν Λευὶν καὶ τὸν Συμεῶνα εἰς τὴν πόλιν καθωπλισμένους ἐλθεῖν καὶ πρῶτα μὲν τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀναιρεῖν, ἔπειτα δὲ καὶ τὸν Ἐμμῶρ καὶ τὸν Συχέμ 9.22.11 φονεῦσαι. λέγει δὲ περὶ τῆς ἀναιρέσεως αὐτῶν οὕτως· «Ὡς τότε δὴ Συμεὼν μὲν Ἐμῶρ ὥρουσεν ἐπ' αὐτὸν πληξέ τέ οἱ κεφαλὴν, δειρὴν δ' ἔλεν ἐν χερὶ λαιῇ, λείψε δ' ἔτι σπαίρουσαν, ἐπεὶ πόνος ἄλλος ὀρώρει. τόφρα δὲ καὶ Λευὶν μένος ἄσχετος ἔλλαβε χαίτης γούνων ἀπτόμενον Συχέμ ἄσπετα μαργήναντα. ἤλασε δὲ κληῖδα μέσην, δῦ δὲ ξίφος ὀξὺ σπλάγχνα διὰ στέρνων, λίπε δὲ ψυχὴ δέμας εὐθύς.» πυθομένους δὲ καὶ τοὺς ἐτέρους ἀδελφούς τὴν πρᾶξιν αὐτῶν ἐπιβοηθῆσαι καὶ τὴν πόλιν ἐκπορθῆσαι καὶ τὴν ἀδελφὴν ἀναρρυσασμένους μετὰ τῶν αἰχμαλώτων εἰς τὴν πατρῶαν

ἔπαυλιν διακομίσαι.» Τούτοις καὶ τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ Ἰωσήφ ἐκ τῆς αὐτῆς τοῦ Πολυῖστορος γραφῆς ἐπισυνήφθω·

9.23.1 κγ΄. ΑΡΤΑΠΑΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΙΩΣΗΦ· ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΥΙΣΤΟΡΟΣ ΓΡΑΦΗΣ

«Ἀρτάπανος δέ φησιν ἐν τῷ Περὶ Ἰουδαίων τῷ Ἀβραὰμ Ἰωσήφ ἀπογονον γενέσθαι, υἱὸν δὲ Ἰακώβου· συνέσει δὲ καὶ φρονήσει παρὰ τοὺς ἄλλους διενεγκόντα ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἐπιβουλευθῆναι· προιδόμενον δὲ τὴν ἐπισύστασιν δεηθῆναι τῶν ἀστυγειτόνων Ἀράβων εἰς τὴν Αἴγυπτον αὐτὸν διακομίσαι· τοὺς δὲ τὸ ἐντυγχανόμενον ποιῆσαι· εἶναι γὰρ τοὺς τῶν Ἀράβων βασιλεῖς ἀπογόνους 9.23.2 Ἰσραήλ, υἱοὺς τοῦ Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ δὲ ἀδελφούς. ἐλθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ συσταθέντα τῷ βασιλεῖ διοικητὴν τῆς ὅλης γενέσθαι χώρας. καὶ πρότερον ἀτάκτως τῶν Αἰγυπτίων γεωμορούντων, διὰ τὸ τὴν χώραν ἀδιαίρετον εἶναι καὶ τῶν ἐλασσόνων ὑπὸ τῶν κρεισσόνων ἀδικουμένων, τοῦτον πρῶτον τὴν τε γῆν διελεῖν καὶ ὄροις διασημῆνασθαι καὶ πολλὴν χερσευομένην γεωρ9.23.3 γήσιμον ἀποτελέσαι καὶ τινὰς τῶν ἀρουρῶν τοῖς ἱερεῦσιν ἀποκληρῶσαι. τοῦτον δὲ καὶ μέτρα εὐρεῖν καὶ μεγάλως αὐτὸν ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων διὰ ταῦτα ἀγαπηθῆναι. γῆμαι δ' αὐτὸν Ἡλιουπόλιτου ἱερέως Ἀσενῆθ θυγατέρα, ἐξ ἧς γεννήσῃ παῖδας. μετὰ δὲ ταῦτα παραγενέσθαι πρὸς αὐτὸν τὸν τε πατέρα καὶ τοὺς ἀδελφούς κομίζοντας πολλὴν ὑπαρξιν καὶ κατοικισθῆναι ἐν τῇ Ἡλίου πόλει καὶ 9.23.4 Σάει καὶ τοὺς Σύρους πλεονάσαι ἐν τῇ Αἰγύπτῳ. τούτους δὲ φησι καὶ τὸ ἐν Ἀθῶς καὶ τὸ ἐν Ἡλιουπόλει ἱερὸν κατασκευάσαι τοὺς Ἑρμιουθ ὀνομαζομένους. μετὰ δὲ ταῦτα τελευτήσαι τὸν τε Ἰωσήφ καὶ τὸν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων. τὸν οὖν Ἰωσήφ κρατοῦντα τῆς Αἰγύπτου τὸν τῶν ἑπτὰ ἐτῶν σῆτον, γενόμενον κατὰ τὴν φορὰν ἄπλετον, παραθέσθαι καὶ τῆς Αἰγύπτου δεσπότην γενέσθαι.» 9.24.1

κδ΄. ΦΙΛΩΝΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΙΩΣΗΦ· ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

«Μαρτυρεῖ δὲ ταῖς ἱεραῖς βίβλοις καὶ Φίλων ἐν τῇ ιδ΄ τῶν Περὶ Ἱεροσόλυμα, λέγων οὕτως· «Τοῖσιν ἔδος μακαριστὸν ὅλης μέγας ἔκτισεν ἄκτωρ ὕψιστος καὶ πρόσθεν ἀφ' Ἀβραάμοιο καὶ Ἰσαὰκ Ἰακώβ εὐτέκνοιό θ' ὅθεν Ἰωσήφ, ὃς ὄνειρων θεσπιστῆς σκηπτοῦχος ἐν Αἰγύπτῳ θρόνοισι, δινεύσας λαθραῖα χρόνου πλημμυρίδι μοίρης», καὶ τὰ ἐξῆς. ταῦτα καὶ περὶ τοῦ Ἰωσήφ.» Ἄκουε δὲ οἷα καὶ περὶ τοῦ Ἰώβ ὁ αὐτὸς ἱστορεῖ·

κε΄. ΑΡΙΣΤΕΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΙΩΒ ΟΜΟΙΩΣ

«Ἀριστέας δὲ φησιν ἐν τῷ Περὶ Ἰουδαίων τὸν Ἡσαῦ γήμαντα Βασσάρανυιδὸν ἐν Ἐδῶμ γεννησῆναι Ἰώβ· κατοικεῖν δὲ τοῦτον ἐν τῇ Αὐσίτιδι χώρα ἐπὶ τοῖς 9.25.2 ὄροις τῆς Ἰδομαίας καὶ Ἀραβίας. γενέσθαι δ' αὐτὸν δίκαιον καὶ πολύκτηνον· κτήσασθαι γὰρ αὐτὸν πρόβατα μὲν ἑπτακισχίλια, καμήλους δὲ τρισχιλίας, ζεύγη βοῶν πεντακόσια, ὄνους θηλείας νομάδας πεντακοσίας· εἶχε δὲ καὶ 9.25.3 γεωργίας ἱκανάς. τοῦτον δὲ τὸν Ἰώβ πρότερον Ἰωβὰβ ὀνομάζεσθαι. πειράζοντα δ' αὐτὸν τὸν θεὸν ἐμμεῖναι, μεγάλας δὲ περιβαλεῖν αὐτὸν ἀτυχίας. πρῶτον μὲν γὰρ αὐτοῦ τοὺς τε ὄνους καὶ τοὺς βοῦς ὑπὸ ληστῶν ἀπολέσθαι, εἶτα τὰ πρόβατα ὑπὸ πυρὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντος κατακαῆναι

σὺν τοῖς ποιμέσι· μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ τὰς καμήλους ὑπὸ ληστῶν ἀπελαθῆναι· εἶτα τὰ τέκνα αὐτοῦ ἀποθανεῖν, πεσοῦσης τῆς οἰκίας· αὐθημερὸν δὲ αὐτοῦ καὶ τὸ σῶμα ἐλκῶσαι. 9.25.4 φαύλως δὲ αὐτοῦ διακειμένου ἐλθεῖν εἰς ἐπίσκεψιν Ἐλίφαν τὸν Θαιμανιτῶν βασιλέα καὶ Βαλδὰδ τὸν Σαυχαίων τύραννον καὶ Σωφάρ τὸν Μινναίων βασιλέα, ἐλθεῖν δὲ καὶ Ἐλιοῦν τὸν Βαραχιήλ τὸν Ζωβίτην· παρακαλούμενον δὲ φάναι καὶ χωρὶς παρακλήσεως ἐμμενεῖν αὐτὸν ἔν τε τῇ εὐσεβείᾳ καὶ τοῖς δεινοῖς. τὸν δὲ θεὸν ἀγασθέντα τὴν εὐψυχίαν αὐτοῦ τῆς τε νόσου αὐτὸν ἀπολῦσαι καὶ πολλῶν κύριον ὑπάρξεων ποιῆσαι.» Τοσαῦτα καὶ περὶ τούτων ὁ Πολυῖστωρ. Καὶ περὶ Μωσέως δὲ ὁ αὐτὸς πλεῖστα παρατίθεται, ὧν καὶ αὐτῶν ἐπακοῦσαι ἄξιον·

9.26.1 κζ'. ΕΥΠΟΛΕΜΟΥ ΠΕΡΙ ΜΩΣΕΩΣ

«Εὐπόλεμος δὲ φησι τὸν Μωσῆν πρῶτον σοφὸν γενέσθαι καὶ γράμματα παραδοῦναι τοῖς Ἰουδαίοις πρῶτον, παρὰ δὲ Ἰουδαίων Φοίνικας παραλαβεῖν, Ἑλληνας δὲ παρὰ Φοινίκων, νόμους τε πρῶτον γράψαι Μωσῆν τοῖς Ἰουδαίοις.»

κζ'. ΑΡΤΑΠΑΝΟΥ ΠΕΡΙ ΜΩΣΕΩΣ ΟΜΟΙΩΣ

«Ἄρτάπανος δὲ φησιν ἐν τῇ Περί Ἰουδαίων, Ἀβραὰμ τελευτήσαντος καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μεμψασθενώθ, ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Αἰγυπτίων, τὴν 9.27.2 δυναστείαν παραλαβεῖν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Παλμανώθην. τοῦτον δὲ τοῖς Ἰουδαίοις φαύλως προσφέρεσθαι· καὶ πρῶτον μὲν τὴν τε Σάιν οἰκοδομῆσαι τό τε ἐπ' αὐτῇ ἱερὸν καθιδρῦσασθαι, εἶτα τὸν ἐν Ἡλιουπόλει ναὸν κατασκευάσαι. 9.27.3 τοῦτον δὲ γεννήσασθαι θυγατέρα Μέρριν, ἣν Χενεφρῆ τινι κατεγγυῆσαι, τῶν ὑπὲρ Μέμφιν τόπων βασιλεύοντι· πολλοὺς γὰρ τότε τῆς Αἰγύπτου βασιλεύειν· ταύτην δὲ στεῖραν ὑπάρχουσαν ὑποβαλέσθαι τινὸς τῶν Ἰουδαίων παιδίον, τοῦτο δὲ Μώϋσον ὀνομάσαι· ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων αὐτὸν ἀνδρωθέντα Μουσαῖον προσ9.27.4 αγορευθῆναι. γενέσθαι δὲ τὸν Μώϋσον τοῦτον Ὀρφέως διδάσκαλον. ἀνδρωθέντα δ' αὐτὸν πολλὰ τοῖς ἀνθρώποις εὐχρηστα παραδοῦναι· καὶ γὰρ πλοῖα καὶ μηχανὰς πρὸς τὰς λιθοθεσίας καὶ τὰ Αἰγύπτια ὄπλα καὶ τὰ ὄργανα τὰ ὑδρευτικὰ καὶ πολεμικὰ καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἐξευρεῖν· ἔτι δὲ τὴν πόλιν εἰς Λβ' νομοὺς διελεῖν καὶ ἐκάστῳ τῶν νομῶν ἀποτάξαι τὸν θεὸν σεφθήσεσθαι τά τε ἱερὰ γράμματα τοῖς ἱερεῦσιν, εἶναι δὲ καὶ αἰλούρους καὶ κύνας καὶ ἴβεις· ἀπονεῖ9.27.5 μαι δὲ καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἐξαίρετον χώραν. ταῦτα δὲ πάντα ποιῆσαι χάριν τοῦ τὴν μοναρχίαν βεβαίαν τῷ Χενεφρῆ διαφυλάξαι. πρότερον γὰρ ἀδιατάκτους ὄντας τοὺς ὄχλους ποτὲ μὲν ἐκβάλλειν, ποτὲ δὲ καθιστάνειν βασιλεῖς, καὶ πολλά9.27.6 κίς μὲν τοὺς αὐτούς, ἐνιάκις δὲ ἄλλους. διὰ ταῦτα οὖν τὸν Μώϋσον ὑπὸ τῶν ὄχλων ἀγαπηθῆναι καὶ ὑπὸ τῶν ἱερέων ἰσοθέου τιμῆς καταξιωθέντα προσαγο9.27.7 ρευθῆναι Ἑρμῆν, διὰ τὴν τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἐρμηνείαν. τὸν δὲ Χενεφρῆν ὀρώντα τὴν ἀρετὴν τοῦ Μωϋσοῦ φθονῆσαι αὐτῷ καὶ ζητεῖν αὐτὸν ἐπ' εὐλόγῳ αἰτία τινὶ ἀνελεῖν. καὶ δὴ ποτε τῶν Αἰθιοπίων ἐπιστρατευσαμένων τῇ Αἰγύπτῳ τὸν Χενεφρῆν ὑπολαβόντα εὐρηκέναι καιρὸν εὐθετον πέμψαι τὸν Μώϋσον ἐπ' αὐτούς στρατηγὸν μετὰ δυνάμεως· τὸ δὲ τῶν γεωργῶν αὐτῷ συστήσασθαι πλῆθος, ὑπολαβόντα ῥαδίως αὐτὸν διὰ τὴν τῶν στρατιωτῶν ἀσθένειαν ὑπὸ τῶν πολε9.27.8 μίων ἀναιρεθῆσεσθαι. τὸν δὲ Μώϋσον ἐλθόντα ἐπὶ τὸν Ἑρμοπολίτην ὀνομαζόμενον νομόν, ἔχοντα περὶ δέκα μυριάδας γεωργῶν, αὐτοῦ καταστρατοπεδεῦσαι· πέμψαι δὲ στρατηγούς τοὺς προκαθεδουμένους τῆς χώρας, οὓς δὴ

πλεονεκτεῖν ἐπιφανῶς κατὰ τὰς μάχας· λέγειν δέ φησιν Ἡλιουπολίτας 9.27.9 γενέσθαι τὸν πόλεμον τοῦτον ἕτη δέκα. τοὺς οὖν περὶ τὸν Μωῦσον διὰ τὸ μέγεθος τῆς στρατιάς πόλιν ἐν τούτῳ κτίσαι τῷ τόπῳ καὶ τὴν ἴβιν ἐν αὐτῇ καθιερωσαί, διὰ τὸ ταύτην τὰ βλάπτοντα ζῶα τοὺς ἀνθρώπους ἀναιρεῖν· προσ9.27.10 αγορευσαί δὲ αὐτὴν Ἑρμοῦ πόλιν. οὕτω δὴ τοὺς Αἰθίοπας, καίπερ ὄντας πολεμίους, στέρξει τὸν Μωῦσον ὥστε καὶ τὴν περιτομὴν τῶν αἰδοίων παρ' 9.27.11 ἐκείνου μαθεῖν· οὐ μόνον δὲ τούτους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἱερεῖς ἅπαντας. τὸν δὲ Χενεφρῆν λυθέντος τοῦ πολέμου λόγῳ μὲν αὐτὸν ἀποδέξασθαι, ἔργῳ δὲ ἐπιβουλεύειν. παρελόμενον γοῦν αὐτοῦ τοὺς ὄχλους τοὺς μὲν ἐπὶ τὰ ὄρια τῆς Αἰθιοπίας πέμψαι προφυλακῆς χάριν, τοῖς δὲ προστάξει τὸν ἐν Διὸς πόλει ναὸν ἐξ ὀπτῆς πλίνθου κατεσκευασμένον καθαιρεῖν, ἕτερον δὲ λίθινον κατασκευάσαι τὸ πλησίον ὄρος λατομήσαντας· τάξει δὲ ἐπὶ τῆς οἰκοδομίας ἐπιστάτην Ναχέ9.27.12 ρωτα. τὸν δὲ ἐλθόντα μετὰ Μωῦσου εἰς Μέμφιν πυθέσθαι παρ' αὐτοῦ εἴ τι ἄλλο ἐστὶν εὐχρηστον τοῖς ἀνθρώποις· τὸν δὲ φάναι γένος τῶν βοῶν, διὰ τὸ τὴν γῆν ἀπὸ τούτων ἀροῦσθαι· τὸν δὲ Χενεφρῆν, προσαγορευσάντα ταῦρον Ἄπιν, κελεῦσαι ἱερὸν αὐτοῦ τοὺς ὄχλους καθιδρύσασθαι καὶ τὰ ζῶα τὰ καθιερωθέντα ὑπὸ τοῦ Μωῦσου κελεῦσαι ἐκεῖ φέροντας θάπτειν, κατακρύπτειν θέλοντα τὰ τοῦ 9.27.13 Μωῦσου ἐπινοήματα. ἀποξενωσάντων δὲ αὐτὸν τῶν Αἰγυπτίων ὀρκωμοτῆσαι τοὺς φίλους μὴ ἐξαγγεῖλαι τῷ Μωῦσῳ τὴν ἐπισυνισταμένην αὐτῷ ἐπιβου9.27.14 λην καὶ προβαλέσθαι τοὺς ἀναιρήσοντας αὐτόν. μηδενὸς δ' ὑπακούσαντος ὄνειδίσαι τὸν Χενεφρῆν Χανεθώθην, τὸν μάλιστα προσαγορευόμενον ὑπ' αὐ9.27.15 τοῦ· τὸν δὲ ὄνειδισθέντα ὑποσχέσθαι τὴν ἐπίθεσιν, λαβόντα καιρόν. ὑπὸ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν τῆς Μέρριδος τελευτησάσης ὑποσχέσθαι τὸν Χενεφρῆν τῷ τε Μωῦσῳ καὶ τῷ Χανεθώθῃ τὸ σῶμα διακομίσαντας εἰς τοὺς ὑπὲρ Αἴγυπτον τόπους θάψαι, ὑπολαβόντα τὸν Μωῦσον ὑπὸ τοῦ Χανεθώθου ἀναιρεθῆσε9.27.16 σθαι. πορευομένων δὲ αὐτῶν τὴν ἐπιβουλήν τῷ Μωῦσῳ τῶν συνειδόντων ἐξαγγεῖλαι τινα· τὸν δὲ φυλάσσοντα αὐτόν τὴν μὲν Μέρριν θάψαι, τὸν δὲ ποταμὸν καὶ τὴν ἐν ἐκείνῳ πόλιν Μερὸν προσαγορευσαί· τιμᾶσθαι δὲ τὴν Μέρριν 9.27.17 ταύτην ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων οὐκ ἐλαχίστως ἢ τὴν Ἴσιν. Ἀάρωνα δὲ τὸν τοῦ Μωῦσου ἀδελφὸν τὰ περὶ τὴν ἐπιβουλήν ἐπιγνόντα συμβουλευσαί τῷ ἀδελφῷ φυγεῖν εἰς τὴν Ἀραβίαν· τὸν δὲ πεισθέντα, ἀπὸ Μέμφεως τὸν Νεῖλον διαπλεύ9.27.18 σαντα ἀπαλλάσσεσθαι εἰς τὴν Ἀραβίαν. τὸν δὲ Χανεθώθην πυθόμενον τοῦ Μωῦσου τὴν φυγὴν ἐνεδρεῦειν ὡς ἀναιρήσοντα· ἰδόντα δὲ ἐρχόμενον σπάσασθαι τὴν μάχαιραν ἐπ' αὐτόν, τὸν δὲ Μωῦσον προκαταταχίσαντα τὴν τε χεῖρα κατασχεῖν αὐτοῦ καὶ σπασάμενον τὸ ξίφος φονεῦσαι τὸν Χανεθώθην· 9.27.19 διεκδρᾶναι δὲ εἰς τὴν Ἀραβίαν καὶ Ῥαγουήλῳ τῷ τῶν τόπων ἄρχοντι συμβιοῦν, λαβόντα τὴν ἐκείνου θυγατέρα· τὸν δὲ Ῥαγουήλον βούλεσθαι στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους, κατάγειν βουλόμενον τὸν Μωῦσον καὶ τὴν δυναστείαν τῇ τε θυγατρὶ καὶ τῷ γαμβρῷ κατασκευάσαι· τὸν δὲ Μωῦσον ἀποκωλύσαι, στοχαζόμενον τῶν ὁμοφύλων· τὸν δὲ Ῥαγουήλον διακωλύοντα στρατεύειν τοῖς 9.27.20 Ἄραψι προστάξει ληστεύειν τὴν Αἴγυπτον. ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ τὸν Χενεφρῆν πρῶτον ἀπάντων ἀνθρώπων ἐλεφαντιάσαντα μεταλλάξει· τούτῳ δὲ τῷ πάθει περιπεσεῖν διὰ τὸ τοὺς Ἰουδαίους προστάξει σινδόνας ἀμφιέννυσθαι, ἐρεᾶν δὲ ἐσθῆτα μὴ ἀμπέχεσθαι, ὅπως ὄντες ἐπίσημοι κολάζωνται ὑπ' αὐτοῦ. 9.27.21 τὸν δὲ Μωῦσον εὐχεσθαι τῷ θεῷ, ἥδη ποτὲ τοὺς λαοὺς παῦσαι τῶν κακοπαθειῶν. ἰλασκομένου δ' αὐτοῦ αἰφνιδίως φησὶν ἐκ τῆς γῆς πῦρ ἀναφθῆναι καὶ τοῦτο κάεσθαι, μήτε ὕλης μήτε ἄλλης τινὸς ξυλείας οὔσης ἐν τῷ τόπῳ. τὸν δὲ Μωῦσον δεῖσαντα τὸ γεγονός φεύγειν· φωνὴν δ' αὐτῷ θείαν εἰπεῖν στρατεύειν ἐπ' Αἴγυπτον καὶ τοὺς Ἰουδαίους διασώσαντα εἰς τὴν

ἀρχαίαν ἀγαγεῖν παρὰ 9.27.22 τρίδα. τὸν δὲ θαρρήσαντα δύναμιν πολεμίαν ἐπάγειν διαγνῶναι τοῖς Αἰγυπτίοις· πρῶτον δὲ πρὸς Ἀάρωνα τὸν ἀδελφὸν ἐλθεῖν. τὸν δὲ βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων πυθόμενον τὴν τοῦ Μωϋσοῦ παρουσίαν καλέσαι πρὸς αὐτὸν καὶ πυθάνεσθαι ἐφ' ὃ τι ἦκοι· τὸν δὲ φάναι, διότι προστάσσειν αὐτῷ τὸν τῆς οἴκουμέ9.27.23 νης δεσπότην ἀπολύσαι τοὺς Ἰουδαίους. τὸν δὲ πυθόμενον εἰς φυλακὴν αὐτὸν καθεῖρξαι· νυκτὸς δὲ ἐπιγενομένης τὰς τε θύρας πάσας αὐτομάτως ἀνοιχθῆναι τοῦ δεσποτηρίου καὶ τῶν φυλάκων οὓς μὲν τελευτήσαι, τινὰς δὲ ὑπὸ τοῦ 9.27.24 ὕπνου παρεθῆναι τὰ τε ὄπλα κατεαγῆναι. ἐξελθόντα δὲ τὸν Μωϋσον ἐπὶ τὰ βασιλεία ἐλθεῖν· εὐρόντα δὲ ἀνεωγμένας τὰς θύρας εἰσελθεῖν καὶ ἐνθάδε τῶν φυλάκων παρειμένων τὸν βασιλέα ἐξεγεῖραι. τὸν δὲ ἐκπλαγέντα ἐπὶ τῷ γεγονότι κελεῦσαι τῷ Μωϋσῳ τὸ τοῦ πέμψαντος αὐτὸν θεοῦ εἰπεῖν ὄνομα, διαχλευά9.27.25 σαντα αὐτόν· τὸν δὲ προσκύψαντα πρὸς τὸ οὓς εἰπεῖν, ἀκούσαντα δὲ τὸν βασιλέα πεσεῖν ἄφωνον, διακρατηθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ Μωϋσοῦ πάλιν ἀναβιώσαι· 9.27.26 γράψαντα δὲ τοῦνομα εἰς δέλτον κατασφραγίσασθαι τῶν τε ἱερέων τὸν φαυλίσαντα ἐν τῇ πινακίδι τὰ γεγραμμένα μετὰ σπασμοῦ τὸν βίον ἐκλιμπάνειν· 9.27.27 εἰπεῖν τε τὸν βασιλέα σημειῖόν τι αὐτῷ ποιῆσαι· τὸν δὲ Μωϋσον ἦν εἶχε ῥάβδον ἐκβαλόντα ὄφιν ποιῆσαι· πτοηθέντων δὲ πάντων ἐπιλαβόμενον τῆς οὐρᾶς ἀνε 9.27.28 λέσθαι καὶ πάλιν ῥάβδον ποιῆσαι· προελθόντα δὲ μικρὸν τὸν Νεῖλον τῇ ῥάβδῳ πατάξαι, τὸν δὲ ποταμὸν πολύχουν γενόμενον κατακλύζειν ὅλην τὴν Αἴγυπτον· ἀπὸ τότε δὲ καὶ τὴν κατάβασιν αὐτοῦ γίνεσθαι· συναγαγὼν δὲ τὸ ὕδωρ ἐποζέσαι καὶ τὰ ποτάμια διαφθεῖραι ζῶα τοὺς τε λαοὺς διὰ τὴν δίψαν φθειρέσθαι. 9.27.29 τὸν δὲ βασιλέα τούτων γενομένων τῶν τεράτων φάναι μετὰ μῆνα τοὺς λαοὺς ἀπολύσειν, ἐὰν ἀποκαταστήσῃ τὸν ποταμὸν· τὸν δὲ Μωϋσον πάλιν τῇ ῥάβδῳ 9.27.30 πατάξαντα τὸ ὕδωρ συστεῖλαι τὸ ῥεῦμα. τούτου δὲ γενομένου τὸν βασιλέα τοὺς ἱερεῖς τοὺς ὑπὲρ Μέμφιν καλέσαι καὶ φάναι αὐτοὺς ἀναιρήσειν καὶ τὰ ἱερά κατασκάψειν, ἐὰν μὴ καὶ αὐτοὶ τερατουργήσωσι τι. τοὺς δὲ τότε διὰ τινων μαγγάνων καὶ ἐπαιδῶν δράκοντα ποιῆσαι καὶ τὸν ποταμὸν μεταχρῶσαι. 9.27.31 τὸν δὲ βασιλέα φρονηματισθέντα ἐπὶ τῷ γεγονότι, πάσῃ τιμωρίᾳ καὶ κολάσει κατακίξειν τοὺς Ἰουδαίους. τὸν δὲ Μωϋσον ταῦτα ὀρῶντα ἄλλα τε σημεία ποιῆσαι καὶ πατάξαντα τὴν γῆν τῇ ῥάβδῳ ζῶόν τι πτηνὸν ἀνεῖναι λυμαίνεσθαι τοὺς Αἰγυπτίους, πάντας τε ἐξελεγκθῆναι τὰ σώματα. τῶν δὲ ἰατρῶν μὴ δυναμένων ἰᾶσθαι τοὺς κάμνοντας, οὕτως πάλιν ἀνέσεως τυχεῖν τοὺς Ἰουδαίους. 9.27.32 πάλιν τε τὸν Μωϋσον βάτραχον διὰ τῆς ῥάβδου ἀνεῖναι, πρὸς δὲ τούτοις ἀκρίδας καὶ σκνίφας. διὰ τοῦτο δὲ καὶ τοὺς Αἰγυπτίους τὴν ῥάβδον ἀνατιθέναι εἰς πᾶν ἱερόν, ὁμοίως δὲ καὶ τῇ Ἰσιδι, διὰ τὸ τὴν γῆν εἶναι Ἰσιν, παιομένην δὲ τῇ 9.27.33 ῥάβδῳ τὰ τέρατα ἀνεῖναι. τοῦ δὲ βασιλέως ἔτι ἀφρονουμένου τὸν Μωϋσον χάλαζάν τε καὶ σεισμοὺς διὰ νυκτὸς ἀποτελέσαι, ὥστε τοὺς τὸν σεισμὸν φεύγοντας ἀπὸ τῆς χαλάζης ἀναιρεῖσθαι τοὺς τε τὴν χάλαζαν ἐκκλίνοντας ὑπὸ τῶν σεισμῶν διαφθεῖρέσθαι. συμπεσεῖν δὲ τότε τὰς μὲν οἰκίας πάσας τῶν τε ναῶν 9.27.34 τοὺς πλείστους. τελευταῖον τοιαύταις συμφοραῖς περιπεσόντα τὸν βασιλέα τοὺς Ἰουδαίους ἀπολύσαι· τοὺς δὲ χρησαμένους παρὰ τῶν Αἰγυπτίων πολλὰ μὲν ἐκπώματα, οὐκ ὀλίγον δὲ ἱματισμὸν ἄλλην τε παμπληθῆ γάζαν, διαβάντας τοὺς κατὰ τὴν Ἀραβίαν ποταμοὺς καὶ διαβάντας ἰκανὸν τόπον ἐπὶ 9.27.35 τὴν Ἐρυθρὰν τριταίους ἐλθεῖν Θάλασσαν. Μεμφίτας μὲν οὖν λέγειν ἔμπειρον ὄντα τὸν Μωϋσον τῆς χώρας τὴν ἄμπωτιν τηρήσαντα διὰ ξηρᾶς τῆς θαλάσσης τὸ πλῆθος περαιῶσαι. Ἥλιουπολίτας δὲ λέγειν ἐπικαταδραμεῖν τὸν βασιλέα μετὰ πολλῆς δυνάμεως, ἅμα καὶ τοῖς καθιερωμένοις ζώοις, διὰ τὸ τὴν ὑπαρξίν τοὺς Ἰουδαίους τῶν Αἰγυπτίων

χρησαμένους διακομίζειν. 9.27.36 τῷ δὲ Μωϋσῶ φωνήν θείαν γενέσθαι πατάξαι τὴν θάλασσαν τῇ ῥάβδῳ καὶ διαστήσαι. τὸν δὲ Μωϋσον ἀκούσαντα ἐπιθιγεῖν τῇ ῥάβδῳ τοῦ ὕδατος, καὶ οὕτως τὸ μὲν νᾶμα διαστήναι, τὴν δὲ δύναμιν διὰ ξηρᾶς ὁδοῦ πορεύεσθαι. 9.27.37 συνεμβάντων δὲ τῶν Αἰγυπτίων καὶ διωκόντων φησὶ πῦρ αὐτοῖς ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἐκλάμψαι, τὴν δὲ θάλασσαν πάλιν τὴν ὁδὸν ἐπικλύσαι· τοὺς δὲ Αἰγυπτίους ὑπὸ τε τοῦ πυρὸς καὶ τῆς πλημμυρίδος πάντας διαφθαρῆναι· τοὺς δὲ Ἰουδαίους διαφυγόντας τὸν κίνδυνον τεσσαράκοντα ἔτη ἐν τῇ ἐρήμῳ διατρίψαι, βρέχοντος αὐτοῖς τοῦ θεοῦ κρίνον ὅμοιον ἐλύμῳ, χιόνι παραπλήσιον τὴν χροάν. γεγονέναι δὲ φησι τὸν Μωϋσον μακρόν, πυρρακῆ, πολίον, κομήτην, ἀξιωματικόν. ταῦτα δὲ πρᾶξαι περὶ ἔτη ὄντα ὀγδοήκοντα ἑννέα.»

9.28.1 κη΄. ΕΖΕΚΙΗΛΟΥ ΠΕΡΙ ΜΩΣΕΩΣ

«Περὶ δὲ τοῦ τὸν Μωϋσον ἐκτεθῆναι ὑπὸ τῆς μητρὸς εἰς τὸ ἔλος καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ βασιλέως θυγατρὸς ἀναιρεθῆναι καὶ τραφῆναι ἱστορεῖ καὶ Ἐζεκιήλος ὁ τῶν τραγωδιῶν ποιητής, ἄνωθεν ἀναλαβὼν τὴν ἱστορίαν ἀπὸ τῶν σὺν Ἰακώβ παραγενομένων εἰς Αἴγυπτον πρὸς Ἴωσήφ. λέγει δὲ οὕτως, τὸν Μωϋσον παρειαγὼν λέγοντα· 9.28.2 «Ἄφ' οὗ δ' Ἰακώβ γῆν λιπὼν Χαναναίαν κατήλθ' ἔχων Αἴγυπτον ἑπτὰκις δέκα ψυχὰς σὺν αὐτῷ καὶ ἐπεγέννησεν πολὺν λαὸν κακῶς πράσσοντα καὶ τεθλιμμένον, ἐς ἄχρι τούτων τῶν χρόνων κακούμενον κακῶν ὑπ' ἀνδρῶν καὶ δυναστείας χερὸς. ἰδὼν γὰρ ἡμῶν γένναν ἄλις ἠὺξημένην δόλον καθ' ἡμῶν πολὺν ἐμηχανήσατο βασιλεὺς Φαραῶ, τοὺς μὲν ἐν πλινθεύμασιν οἰκοδομίαις τε βαρέσιν αἰκίζων βροτοὺς πόλεις τ' ἐπύργου σφῶν ἕκατι δυσμῶρων. ἔπειτα κηρύσσει μὲν Ἑβραίων γένει τάρσενικὰ ρίπτειν ποταμὸν ἐς βαθύρροον. ἐνταῦθα μήτηρ ἢ τεκοῦσ' ἔκρυπτε με τρεῖς μῆνας, ὡς ἔφασκεν. οὐ λαθοῦσα δὲ ὑπεξέθηκε, κόσμον ἀμφιθεῖσά μοι, παρ' ἄκρα ποταμοῦ λάσιον εἰς ἔλος δασύ· Μαριάμ δ' ἀδελφή μου κατώπτευεν πέλας. κάπειτα θυγάτηρ βασιλέως ἄβραις ὁμοῦ κατήλθε λουτροῖς χρῶτα φαιδρῦναι νέον· ἰδοῦσα δ' εὐθὺς καὶ λαβοῦσ' ἀνείλετο, ἔγνω δ' Ἑβραῖον ὄντα· καὶ λέγει τάδε Μαριάμ ἀδελφή προσδραμοῦσα βασιλίδι· «θέλεις τροφὸν σοι παιδί τῷ δ' εὐρὼ ταχὺ ἐκ τῶν Ἑβραίων;» ἢ δ' ἐπέσπευσεν κόρη. μολοῦσα δ' εἶπε μητρὶ καὶ παρῆν ταχὺ αὐτῇ τε μήτηρ καὶ ἔλαβέν μ' ἐς ἀγκάλας. εἶπεν δὲ θυγάτηρ βασιλέως· Τοῦτον, γύναι, τρόφει, κἀγὼ μισθὸν ἀποδώσω σέθεν. ὄνομα δὲ Μωσῆν ὠνόμαζε, τοῦ χάριν ὑγρᾶς ἀνείλε ποταμίας ἀπ' ἠόνος.» 9.28.3 τούτοις μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει καὶ περὶ τούτων ὁ Ἐζεκιήλος ἐν τῇ τραγωδίᾳ, τὸν Μωσῆν παρειαγὼν λέγοντα· «Ἐπεὶ δὲ καιρὸς νηπίων παρήλθε μοι, ἤγαγέ με μήτηρ βασιλίδος πρὸς δώματα, ἅπαντα μυθεύσασα καὶ λέξασά μοι γένος πατρῶον καὶ θεοῦ δωρήματα. ἕως μὲν οὖν τὸν παιδὸς εἶχομεν χρόνον, τροφαῖσι βασιλικαῖσι καὶ παιδεύμασιν ἅπανθ' ὑπισχνεῖθ', ὡς ἀπὸ σπλάγχνων ἐῶν· ἐπεὶ δὲ πλήρης κόλπος ἡμερῶν παρῆν, ἐξήλθον οἴκων βασιλικῶν πρὸς ἔργα γὰρ θυμὸς μ' ἄνωγε καὶ τέχνασμα βασιλέως. ὀρῶ δὲ πρῶτον ἄνδρας ἐν χειρῶν νόμῳ, τὸν μὲν γ' Ἑβραῖον, τὸν δὲ γένος Αἰγύπτιον. ἰδὼν δ' ἐρήμους καὶ παρόντα μηδένα ἐρρυσάμην ἀδελφόν, ὃν δ' ἔκτειν' ἐγώ, ἔκρυψα δ' ἄμμῳ τοῦτον, ὥστε μὴ εἰσιδεῖν ἕτερόν τιν' ἡμᾶς κάπογυμνώσαι φόνον. τῇ παύριον δὲ πάλιν ἰδὼν ἄνδρας δύο, μάλιστα δ' αὐτοὺς συγγενεῖς, πατουμένους λέγω· Τί τύπτεις ἀσθενέστερον σέθεν; ὁ δ' εἶπεν· Ἡμῖν τίς σ' ἀπέστειλε κριτὴν ἢ πιστάτην ἐνταῦθα; μὴ κτενεῖς σύ με, ὡσπερ τὸν ἐχθρὸς ἄνδρα; καὶ δεῖσας ἐγὼ ἔλεξα· Πῶς ἐγένετο συμφανὲς τόδε; καὶ πάντα βασιλεῖ ταῦτ' ἀπήγγειλεν ταχύ· ζητεῖ δὲ Φαραῶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν λαβεῖν· ἐγὼ δ' ἀκούσας ἐκποδῶν μεθίσταμαι καὶ

νῦν πλανῶμαι γῆν ἐπ' ἄλλοτέρμονα.» 9.28.4 εἶτα περὶ τῶν τοῦ Ῥαγουήλ θυγατέρων οὕτως ἐπιβάλλει· «Ὅρω δὲ ταύτας ἑπτὰ παρθένους τινάς.» ἐρωτήσαντός τε αὐτὰς τίνες εἶησαν αἱ παρθένοι, φησὶν ἡ Σεπφώρα· «Λιβύη μὲν ἢ γῆ πᾶσα κλήζεται, ξένε, οἰκοῦσι δ' αὐτὴν φυλα παντοίων γενῶν, Αἰθίοπες ἄνδρες μέλανες· ἄρχων δ' ἐστὶ γῆς εἷς καὶ τύραννος καὶ στρατηλάτης μόνος, ἄρχει δὲ πόλεως τῆσδε καὶ κρίνει βροτοὺς ἱερεὺς, ὅς ἐστ' ἐμοῦ τε καὶ τούτων πατήρ.» εἶτα περὶ τοῦ ποτισμοῦ τῶν θρεμμάτων διελθὼν περὶ τοῦ Σεπφώρας ἐπιβάλλει γάμου, δι' ἀμοιβαίων παρεισάγων τὸν τε Χοῦμ καὶ τὴν Σεπφώραν λέγοντας· Χ. «Ὅμως κατειπεῖν χρή σε, Σεπφώρα, τάδε. Σ. ξένω πατήρ με τῷδ' ἔδωκεν εὐνέτιν.»»

9.29.1 κθ'. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΟΜΟΙΩΣ

«Δημήτριος δὲ περὶ τῆς ἀναιρέσεως τοῦ Αἰγυπτίου καὶ τῆς διαφορᾶς τῆς πρὸς τὸν μηνύσαντα τὸν τελευτήσαντα ὁμοίως τῷ τὴν ἱερὰν βίβλον γράψαντι ἰστόρησε· φυγεῖν μέντοι γε τὸν Μωσῆν εἰς Μαδιάμ καὶ συνοικῆσαι ἐκεῖ τῇ Ἰοθῶρ θυγατρὶ Σεπφώρα, ἣν εἶναι, ὅσα στοχάζεσθαι ἀπὸ τῶν ὀνομάτων, τῶν γενομένων ἐκ Χεττούρας, τοῦ Ἀβραὰμ γένους, ἐκ τοῦ Ἰεζάν τοῦ γενομένου Ἀβραὰμ ἐκ Χεττούρας· ἐκ δὲ τοῦ Ἰεζάν γενέσθαι Δαδάν, ἐκ δὲ Δαδάν Ῥαγουήλ, ἐκ δὲ Ῥαγουήλ Ἰοθῶρ καὶ Ὁβάβ, ἐκ δὲ τοῦ Ἰοθῶρ Σεπφώραν, ἢ 9.29.2 γῆμαι Μωσῆν. καὶ τὰς γενεὰς δὲ συμφωνεῖν· τὸν γὰρ Μωσῆν εἶναι ἀπὸ Ἀβραὰμ ἑβδομον, τὴν δὲ Σεπφώραν ἕκτην. συνοικοῦντος γὰρ ἤδη τοῦ Ἰσαάκ, ἀφ' οὗ Μωσῆν εἶναι, γῆμαι Ἀβραὰμ τὴν Χεττούραν ὄντα ἐτῶν ρμ' καὶ γεννηῖσαι Ἰσαὰρ ἐξ αὐτῆς δεύτερον· τὸν δὲ Ἰσαάκ ὄντα ἐτῶν ἑκατὸν γεννηῖσαι. ὥστε μβ' ἐτῶν ὕστερον γεγονέναι τὸν Ἰσαὰρ, ἀφ' οὗ τὴν Σεπφώραν γεγενεαλογῆσθαι. 9.29.3 οὐδὲν οὖν ἀντιπίπτει τὸν Μωσῆν καὶ τὴν Σεπφώραν κατὰ τοὺς αὐτοὺς γεγονέναι χρόνους. κατοικεῖν δὲ αὐτοὺς Μαδιάμ πόλιν, ἣν ἀπὸ ἐνὸς τῶν Ἀβραὰμ παίδων ὀνομασθῆναι. φησὶ γὰρ τὸν Ἀβραὰμ τοὺς παῖδας πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ κατοικίαν πέμψαι· διὰ τοῦτο δὲ καὶ Ἀαρὼν καὶ Μαριάμ εἶπεῖν ἐν Ἀσηρῶθ Μωσῆν Αἰθιοπίδα γῆμαι γυναῖκα.»

9.29.4 λ'. ΕΖΕΚΙΗΛΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΟΜΟΙΩΣ

«Λέγει δὲ περὶ τούτων καὶ Ἐzekiῆλος ἐν τῇ Ἐξαγωγῇ, προσπαρειληφὼς τὸν ὄνειρον τὸν ὑπὸ Μωσέως μὲν ἐωραμένον, ὑπὸ δὲ πενθεροῦ διακεκριμένον. λέγει δὲ αὐτὸς ὁ Μωσῆς δι' ἀμοιβαίων πρὸς τὸν πενθερὸν οὕτως πως· 9.29.5 «Ἔδοξ' ὄρους κατ' ἄκρα Σιναίου θρόνον μέγαν τιν' εἶναι μέχρις οὐρανοῦ πτυχός, ἐν τῷ καθῆσθαι φῶτα γενναῖόν τινα διάδημ' ἔχοντα καὶ μέγα σκῆπτρον χερὶ εὐωνύμῳ μάλιστα. δεξιᾷ δέ μοι ἔνευσε, κἀγὼ πρόσθεν ἐστάθην θρόνου. σκῆπτρον δέ μοι παρέδωκε καὶ εἰς θρόνον μέγαν εἶπεν καθῆσθαι βασιλικὸν δ' ἔδωκέ μοι διάδημα καὶ αὐτὸς ἐκ θρόνων χωρίζεται. ἐγὼ δ' ἐσεῖδον γῆν ἅπασαν ἔγκυκλον καὶ ἔνερθε γαίας καὶ ἐξὑπερθεν οὐρανοῦ, καὶ μοί τι πλῆθος ἀστέρων πρὸς γούνατα ἔπιπτε, ἐγὼ δὲ πάντας ἠριθμησάμην, κάμοῦ παρήγεν ὡς παρεμβολὴ βροτῶν. εἶτ' ἐμφοβηθεὶς ἐξανίσταμ' ἐξ ὕπνου.» 9.29.6 ὁ δὲ πενθερὸς αὐτοῦ τὸν ὄνειρον ἐπικρίνει οὕτως· «ἽΩ ξένε, καλόν σοι τοῦτ' ἐσήμνηεν θεός· ζῶν δ', ὅταν σοι ταῦτα συμβαίνη ποτέ. ἄρά γε μέγαν τιν' ἐξαναστήσεις θρόνον καὶ αὐτὸς βραβεύσεις καὶ καθηγήση βροτῶν; τὸ δ' εἰσθεᾶσθαι γῆν ὅλην τ' οἰκουμένην καὶ τὰ ὑπένερθε καὶ ὑπὲρ οὐρανὸν θεοῦ· ὄψει τά τ' ὄντα τά τε προτοῦ τά θ' ὕστερον.» 9.29.7 περὶ δὲ τῆς καιομένης βάρου καὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ τῆς πρὸς Φαραῶ πάλιν

παρεισάγει δι' ἀμοιβαίων τὸν Μωσῆν τῷ θεῷ διαλεγόμενον. φησὶ δὲ ὁ Μωσῆς· «Ἐὰ τί μοι σημεῖον ἐκ βάτου τόδε, τεράστιόν τε καὶ βροτοῖς ἀπιστία; ἄφνω βάτος μὲν καίεται πολλῶ πυρί, αὐτοῦ δὲ χλωρὸν πᾶν μένει τὸ βλαστάνον. τί δὴ; προελθὼν ὄψομαι τεράστιον μέγιστον· οὐ γὰρ πίστιν ἀνθρώποις φέρει.» 9.29.8 εἶτα ὁ θεὸς αὐτῷ προσομιλεῖ· «Ἐπισχες, ὦ φέριστε, μὴ προσεγγίσης, Μωσῆ, πρὶν ἢ τῶν σῶν ποδῶν λῦσαι δέσιν· ἀγία γὰρ ἦς σὺ γῆς ἐφέστηκας πέλει, ὁ δ' ἐκ βάτου σοι θεῖος ἐκλάμπει λόγος. θάρσησον, ὦ παῖ, καὶ λόγων ἄκου' ἐμῶν· ἰδεῖν γὰρ ὄψιν τὴν ἐμὴν ἀμήχανον θνητὸν γεγῶτα, τῶν λόγων δ' ἔξεστί σοι ἐμῶν ἀκούειν, τῶν ἔκατ' ἐλήλυθα. ἐγὼ θεὸς σῶν, ὧν λέγεις, γεννητόρων, Ἀβραάμ τε καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβου τρίτου. μνησθεῖς δ' ἐκείνων καὶ ἔτ' ἐμῶν δωρημάτων πάρειμι σῶσαι λαὸν Ἑβραίων ἐμόν, ἰδὼν κάκωσιν καὶ πόνον δούλων ἐμῶν. ἀλλ' ἔρπε καὶ σήμαινε τοῖς ἐμοῖς λόγοις πρῶτον μὲν αὐτοῖς πᾶσιν Ἑβραίοις ὁμοῦ, ἔπειτα βασιλεῖ τὰ ὑπ' ἐμοῦ τεταγμένα, ὅπως σὺ λαὸν τὸν ἐμόν ἐξάγοις χθονός.» 9.29.9 εἶτα ὑποβάς τινα ἀμοιβαῖα αὐτὸς ὁ Μωσῆς λέγει· «Οὐκ εὐλόγος πέφυκα, γλῶσσα δ' ἐστὶ μοι δύσφραστος, ἰσχνόφωνος, ὥστε μὴ λόγους ἐμούς γενέσθαι βασιλέως ἐναντίον.» 9.29.10 εἶτα πρὸς ταῦτα ὁ θεὸς αὐτῷ ἀποκρίνεται· «Ἀάρωνα πέμψω σὸν κασίγνητον ταχύ, ὃ πάντα λέξεις τὰς ἐμοῦ λελεγμένα, καὶ αὐτὸς λαλήσει βασιλέως ἐναντίον, σὺ μὲν πρὸς ἡμᾶς, ὁ δὲ λαβὼν σέθεν πάρα.» 9.29.11 περὶ δὲ τῆς ράβδου καὶ τῶν ἄλλων τεράτων οὕτω δι' ἀμοιβαίων εἶρηκε· «Θ. τί δ' ἐν χεροῖν σοῖν τοῦτ' ἔχεις; λέξον τάχος. Μ. ράβδον τετραπόδων καὶ βροτῶν κολάστριαν. Θ. ῥίψον πρὸς οὐδας καὶ ἀποχώρησον ταχύ. δράκων γὰρ ἔσται φοβερός, ὥστε θαυμάσαι. Μ. ἰδοὺ βέβληται· δέσποθ', ἴλεως γενοῦ· ὡς φοβερός, ὡς πέλωρος· οἴκτειρον σύ με· πέφρικ' ἰδὼν, μέλη δὲ σώματος τρέμει. Θ. μηδὲν φοβηθῆς, χεῖρα δ' ἐκτείνας λαβὲ οὐράν, πάλιν δὲ ράβδος ἔσσεθ' ὡσπερ ἦν. ἔνθεος δὲ χεῖρ' εἰς κόλπον ἐξένεγκε τέ. Μ. ἰδοὺ τὸ ταχθέν, γέγονεν ὡσπερὶ χιών. Θ. ἔνθεος πάλιν δ' εἰς κόλπον, ἔσται δ' ὡσπερ ἦν.» 9.29.12 Τούτοις ἐπάγει, μετὰ τινα τὰ μεταξὺ αὐτῷ εἰρημένα, λεγόν· «Ταῦτα δὲ φησιν οὕτως καὶ Ἐζεκιῆλος ἐν τῇ Ἐξαγωγῇ λέγων, περὶ μὲν τῶν σημείων τὸν θεὸν παρεισάγων λέγοντα οὕτως· «Ἐν τῇδε ράβδῳ πάντα ποιήσεις κακά· πρῶτον μὲν αἷμα ποτάμιον ρυήσεται πηγαί τε πᾶσαι καὶ ὑδάτων συστήματα· βατράχων τε πλῆθος καὶ σκνίπας ἐμβαλῶ χθονί. ἔπειτα τέφραν οἷς καμιναιάν πάσω, ἀναβρυθήσει δ' ἐν βροτοῖς ἔλκη πικρά. κυνόμυια δ' ἤξει καὶ βροτούς Αἰγυπτίων πολλοὺς κακώσει. μετὰ δὲ ταῦτ' ἔσται πάλιν λοιμός, θανοῦνται δ' οἷς ἔνεστι καρδιά σκληρά. πικράνω δ' οὐρανόν· χάλαζα νῦν σὺν πυρὶ πεσεῖται καὶ νεκροὺς θήσει βροτούς. καρποί τ' ὀλοῦνται τετραπόδων τε σώματα· σκότος τε θήσω τρεῖς ἔφ' ἡμέρας ὅλας ἀκρίδας τε πέμψω, καὶ περισσὰ βρώματα ἅπαντ' ἀναλώσουσι καὶ καρποῦ χλόην. ἐπὶ πᾶσι τούτοις τέκν' ἀποκτενῶ βροτῶν πρωτόγονα. παύσω δ' ὕβριν ἀνθρώπων κακῶν. Φαραὼ δὲ βασιλεὺς πείσεται· οὐδὲν ὧν λέγω, πλὴν τέκνον αὐτοῦ πρωτόγονον ἔξει νεκρόν· καὶ τότε φοβηθεῖς λαὸν ἐκπέμψει ταχύ· πρὸς τοῖσδε λέξεις πᾶσιν Ἑβραίοις ὁμοῦ· Ὁ μεις ὁδ' ὑμῖν πρῶτος ἐνιαυτῶν πέλει· ἐν τῷδ' ἀπάξω λαὸν εἰς ἄλλην χθόνα, εἰς ἣν ὑπέστην πατράσιν Ἑβραίων γένους. λέξεις δὲ λαῷ παντί, μηνὸς οὗ λέγω διχομηνία τὸ πάσχα θύσαντας θεῷ τῇ πρόσθε νυκτὶ αἵματι ψαῦσαι θύρας, ὅπως παρέλθῃ σῆμα δεινὸς ἄγγελος. ὑμεῖς δὲ νυκτὸς ὀπτά δαίσεσθε κρέα. σπουδῆ δὲ βασιλεὺς ἐκβαλεῖ πρόπαντ' ὄχλον. ὅταν δὲ μέλλητ' ἀποτρέχειν, δώσω χάριν λαῷ, γυνή τε παρὰ γυναικὸς λήψεται σκευὴ κόσμον τε πάνθ', ὃν ἄνθρωπος φέρει, χρυσόν τε καὶ τὸν ἄργυρον ἠδὲ καὶ στολάς, ἴν' ὧν ἔπραξαν μισθὸν ἀποδώσι βροτοῖς. ὅταν δ' ἐς ἴδιον χώρον εἰσέλθῃθ', ὅπως ἀφ' ἧσπερ ἠοῦς ἐφύγεται, Αἰγύπτου δ' ἄπο ἐπτά διοδοιποροῦντες ἡμέρας ὁδόν, πάντες τοσαύτας ἡμέρας ἔτος κάτα ἄζυμα ἔδεσθε καὶ θεῷ λατρεύετε, τὰ πρωτότευκτα ζῶα

θύοντες θεῶ, ὅσ' ἂν τέκωσι παρθένοι πρώτως τέκνα τάρσενικὰ διανοίγοντα μήτρας μητέρων.»» 9.29.13 Καὶ πάλιν περὶ τῆς αὐτῆς ταύτης ἑορτῆς φησὶν ἐπεξεργαζόμενον ἀκριβέστερον εἰρηκέναι· ««Ἄνδρῶν Ἑβραίων τοῦδε τοῦ μηνὸς λαβὼν κατὰ συγγενείας πρόβατα καὶ μόσχους βοῶν ἄμωμα δεκάτη· καὶ φυλαχθήτω μέχρι τετρὰς ἐπιλάμψει δεκάδι, καὶ πρὸς ἐσπέραν θύσαντες ὅπτα πάντα σὺν τοῖς ἔνδοθεν οὕτως φάγεσθε ταῦτα· περιεζωσμένοι καὶ κοῖλα ποσσὶν ὑποδέδεσθε καὶ χερὶ βακτηρίαν ἔχοντες. ἐν σπουδῇ τε γὰρ βασιλεὺς κελεύσει πάντας ἐκβαλεῖν χθονός· κεκλήσεται δὲ πᾶς, καὶ ὅταν θύσητε δέ, δέσμη λαβόντες χερσὶν ὑσώπου κόμης εἰς αἷμα βάψαι καὶ θιγεῖν σταθμῶν δυοῖν, ὅπως παρέλθῃ θάνατος Ἑβραίων ἅπο. ταύτην δ' ἑορτὴν δεσπότη τηρήσετε, ἔφθ' ἡμέρας ἄζυμα· καὶ οὐ βρωθήσεται ζύμη. κακῶν γὰρ τῶνδ' ἀπαλλαγῆσεται, καὶ τοῦδε μηνὸς ἕξοδον διδοῖ θεός· ἀρχὴ δὲ μηνῶν καὶ χρόνων οὗτος πέλει.»» 9.29.14 πάλιν μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει· «Φησὶ δὲ καὶ Ἐζεκιῆλος ἐν τῷ δράματι τῷ ἐπιγραφομένῳ Ἐξαγωγῇ, παρεισάγων ἄγγελον λέγοντα τὴν τε τῶν Ἑβραίων διάθεσιν καὶ τὴν τῶν Αἰγυπτίων φθορὰν οὕτως· «Ὡς γὰρ σὺν ὄχλῳ τῷδ' ἀφώρμησεν δόμων βασιλεὺς Φαραὼ μυρίων ὄπλων μετὰ ἵππου τε πάσης καὶ ἀρμάτων τετραόρων καὶ προστάταισι καὶ παραστάταις ὁμοῦ, ἦν φρικτὸς ἀνδρῶν ἐκτεταγμένων ὄχλος. πεζοὶ μὲν ἐν μέσοισι καὶ φαλαγγικοὶ διεκδρομὰς ἔχοντες ἄρμασιν τόπους· ἵππεῖς δ' ἔταξε τοὺς μὲν ἐξ εὐωνύμων, ἐκ δεξιῶν δὲ πάντας Αἰγυπτίου στρατοῦ. τὸν πάντα δ' αὐτῶν ἀριθμὸν ἠρόμην ἐγὼ στρατοῦ· μυριάδες ἦσαν ἑκατὸν εὐάνδρου λεώς. ἐπεὶ δ' Ἑβραίων οὐμὸς ἦντησε στρατός, οἱ μὲν παρ' ἀκτὴν πλησίον βεβλημένοι Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης ἦσαν ἠθροῖσμένοι· οἱ μὲν τέκνοισι νηπίοις δίδουν βορὰν ὁμοῦ τε καὶ δάμαρσιν, ἔμπονοι κόπῳ· κτήνη τε πολλὰ καὶ δόμων ἀποσκευή· αὐτοὶ δ' ἄνοπλοι πάντες εἰς μάχην χέρας ἰδόντες ἡμᾶς ἠλάλαξαν ἔνδακρυν φωνὴν πρὸς αἰθέρα τ' ἐτάθησαν ἀθρόοι. θεὸν πατρῶον. ἦν πολὺς δ' ἀνδρῶν ὄχλος. ἡμᾶς δὲ χάρμα πάντας εἶχεν ἐν μέρει. ἔπειθ' ὑπ' αὐτοὺς θήκαμεν παρεμβολὴν Βεελζεφῶν τις κλήζεται πόλις βροτοῖς. ἐπεὶ δὲ Τιτὰν ἥλιος δυσμαῖς προσῆν, ἐπέσχομεν, θέλοντες ὄρθριον μάχην, πεποιθότες λαοῖσι καὶ φρικτοῖς ὄπλοις. ἔπειτα θείων ἄρχεται τεραστίων θαυμάστ' ἰδέσθαι. καὶ τις ἐξαίφνης μέγας στῦλος νεφώδης ἐστάθη πρὸ γῆς, μέγας, παρεμβολῆς ἡμῶν τε καὶ Ἑβραίων μέσος. κάπειθ' ὁ κείνων ἠγεμῶν Μωσῆς, λαβὼν ράβδον θεοῦ, τῇ δὴ πρὶν Αἰγύπτῳ κακὰ σημεῖα καὶ τεράατ' ἐξεμήσατο, ἔτυψ' Ἐρυθρᾶς νῶτα καὶ ἔσχισεν μέσον βάθος Θαλάσσης· οἱ δὲ σύμπαντες σθένει ὠρουσαν ὠκεῖς ἀλμυρᾶς δι' ἀτραποῦ. ἡμεῖς δ' ἐπ' αὐτῆς ὠχόμεσθα συντόμως κατ' ἴχνος αὐτῶν· νυκτὸς εἰσεκύρσαμεν βοηδρομοῦντες· ἀρμάτων δ' ἄφνω τροχοὶ οὐκ ἐστρέφοντο, δέσμιοι δ' ὡς ἦρμοσαν. ἀπ' οὐρανοῦ δὲ φέγγος ὡς πυρὸς μέγα ὠφθη τὴν ἡμῶν· ὡς μὲν εἰκάζειν, παρῆν αὐτοῖς ἀρωγὸς ὁ θεός. ὡς δ' ἤδη πέραν ἦσαν θαλάσσης, κύμα δ' ἐρροῖβδει μέγα σύννεγγυς ἡμῶν. καὶ τις ἠλάλαξ' ἰδὼν· Φεύγωμεν οἴκοι πρόσθεν Ὑψίστου χέρας· οἷς μὲν γὰρ ἐστ' ἀρωγός, ἡμῶν δ' ἀθλίους ὄλεθρον ἔρδει. καὶ συνεκλύσθη πόρος Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης καὶ στρατὸν διώλεσε.»» 9.29.15 καὶ πάλιν μετ' ὀλίγα· «Ἐκεῖθεν ἦλθον ἡμέρας τρεῖς, ὡς αὐτός τε ὁ Δημήτριος λέγει καὶ συμφώνως τούτῳ ἡ ἱερά βίβλος. μὴ ἔχοντα δὲ ὕδωρ ἐκεῖ γλυκύ, ἀλλὰ πικρόν, τοῦ θεοῦ εἰπόντος ξύλον τι ἐμβαλεῖν εἰς τὴν πηγὴν καὶ γενέσθαι γλυκὺ τὸ ὕδωρ. ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ἐλεῖμ ἐλθεῖν καὶ εὐρεῖν ἐκεῖ δώδεκα μὲν πηγὰς ὑδάτων, ἑβδομήκοντα δὲ στελέχη φοινίκων. περὶ τούτων καὶ τοῦ φανέντος ὀρνέου Ἐζεκιῆλος ἐν τῇ Ἐξαγωγῇ παρεισάγει τινὰ λέγοντα τῷ Μωσεῖ περὶ μὲν τῶν φοινίκων καὶ τῶν δώδεκα πηγῶν οὕτως· 9.29.16 «Κράτιστε Μωσῆ, πρόσχες, οἷον εὐρομεν τόπον πρὸς αὐτῇ τῇδὲ γ' εὐαεῖ νάπη. ἔστιν γάρ, ὡς που καὶ σὺ τυγχάνεις ὀρῶν, ἐκεῖ· τόθεν δὲ φέγγος ἐξέλαμψε νυν κατ' εὐφρόνης σημεῖον ὡς στῦλος πυρός. ἐνταῦθα λειμῶν' εὐρομεν κατάσκιον

ὕγρας τε λιβάδας· δαψιλῆς χῶρος βαθύς, πηγὰς ἀφύσσω δώδεκ' ἐκ μιᾶς πέτρας, στελέχη δ' ἔρυμνὰ πολλὰ φοινίκων πέλει ἔγκαρπα, δεκάκις ἑπτὰ, καὶ ἐπίρρυτος χλόη πέφυκε θρέμμασιν χορτάσματα.» εἶτα ὑποβάς περὶ τοῦ φανέντος ὀρνέου διεξέρχεται· «Ἔτερον δὲ πρὸς τοῖσδ' εἶδομεν ζῶον ξένον, θαυμαστόν, οἷον οὐδέπω ὥρακέ τις. διπλοῦν γὰρ ἦν τὸ μῆκος ἀετοῦ σχεδόν, πτεροῖσι ποικίλοισιν ἠδὲ χρώμασι. στήθος μὲν αὐτοῦ πορφυροῦν ἐφαίνετο, σκέλη δὲ μιλτόχρωτα, καὶ κατ' ἀυχένων κροκωτίνοις μαλλοῖσιν εὐτρεπίζετο. κάρα δὲ κοττοῖς ἡμέροις παρεμφερές, καὶ μηλίνη μὲν τῇ κόρῃ προσέβλεπε κύκλω· κόρῃ δὲ κόκκος ὡς ἐφαίνετο. φωνὴν δὲ πάντων εἶχεν ἐκπρεπεστάτην. βασιλεὺς δὲ πάντων ὀρνέων ἐφαίνετο, ὡς ἦν νοῆσαι· πάντα γὰρ τὰ πτήν' ὁμοῦ ὄπισθεν αὐτοῦ δειλιῶντ' ἐπέσσυτο, αὐτὸς δὲ πρόσθεν, ταῦρος ὡς γαυρούμενος, ἔβαινε κραιπνὸν βῆμα βαστάζων ποδός.» καὶ μετὰ βραχέα· «Ἐπιζητεῖν δὲ τινα πῶς οἱ Ἰσραηλιταὶ ὄπλα ἔσχον ἄνοπλοι ἐξεληθόντες· ἔφασαν γὰρ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἐξεληθόντες καὶ θυσιάσαντες πάλιν ἀνακάμψειν. φαίνεται οὖν τοὺς μὴ κατακλυσθέντας τοῖς ἐκείνων ὄπλοις χρήσασθαι.»

9.30.1 λα΄. ΕΥΠΟΛΕΜΟΥ ΠΕΡΙ ΔΑΒΙΔ ΚΑΙ ΣΟΛΟΜΩΝΟΣ ΟΙ ΕΒΑΣΙΛΕΥΣΑΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

«Εὐπόλεμος δὲ φησὶν ἔν τινι Περὶ τῆς Ἡλίου προφητείας Μωσῆν προφητεῦσαι ἔτη μ'· εἶτα Ἰησοῦν, τὸν τοῦ Ναυῆ υἱόν, ἔτη λ'· βιώσαι δ' αὐτὸν 9.30.2 ἔτη ρί' πῆξαί τε τὴν ἱεράν σκηνὴν ἐν Σιλοῖ. μετὰ δὲ ταῦτα προφήτην γενέσθαι Σαμουήλ. εἶτα τῇ τοῦ θεοῦ βουλήσει ὑπὸ Σαμουήλ Σαοῦλον βασιλέα 9.30.3 αἰρεθῆναι, ἄρξαντα δὲ ἔτη κα' τελευτῆσαι. εἶτα Δαβὶδ τὸν τούτου υἱὸν δυναστεῦσαι, ὃν καταστρέψασθαι Σύρους τοὺς παρὰ τὸν Εὐφράτην οἰκοῦντας ποταμὸν καὶ τὴν Κομμαγηνὴν καὶ τοὺς ἐν Γαλαδηνῇ Ἀσσυρίου καὶ Φοίνικας, στρατεῦσαι δ' αὐτὸν καὶ ἐπὶ Ἰδουμαίους καὶ Ἀμμανίτας καὶ Μωαβίτας καὶ 9.30.4 Ἰτουραίους καὶ Ναβαταίους καὶ Ναβδαίους, αὐτὶς δὲ ἐπιστρατεῦσαι ἐπὶ Σούρωνα βασιλέα Τύρου καὶ Φοινίκης· οὗς καὶ ἀναγκάσαι φόρους Ἰουδαίοις 9.30.5 ὑποτελεῖν· πρὸς τε Οὐαφρῆν τὸν Αἰγύπτιον βασιλέα φιλίαν συνθέσθαι. βουλόμενόν τε τὸν Δαβὶδ οἰκοδομῆσαι ἱερόν τῷ θεῷ ἀξιῶν τὸν θεὸν τόπον αὐτῷ δεῖξαι τοῦ θυσιαστηρίου. ἔνθα δὲ ἄγγελον αὐτῷ ὀφθῆναι ἐστῶτα ἐπάνω τοῦ τόπου, οὗ τὸν βωμὸν ἰδρῦσθαι ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ κελεύειν αὐτὸν μὴ ἰδρῦεσθαι τὸ ἱερόν, διὰ τὸ αἵματι ἀνθρωπίνῳ πεφύρθαι καὶ πολλὰ ἔτη πεπολεμηκέναι· 9.30.6 εἶναι δ' αὐτῷ ὄνομα Διαναθάν· προστάξαι τε αὐτῷ τοῦτον ὅπως τῷ υἱῷ ἐπιτρέψῃ τὴν οἰκοδομίαν, αὐτὸν δὲ εὐτρεπίζειν τὰ πρὸς τὴν κατασκευὴν ἀνήκοντα, 9.30.7 χρυσίον, ἀργύριον, χαλκόν, λίθους, ξύλα κυπαρίσσινα καὶ κέδρινα. ἀκούσαντα δὲ τὸν Δαβὶδ πλοῖα ναυπηγήσασθαι ἐν Ἐλάνοις πόλει τῆς Ἀραβίας καὶ πέμψαι μεταλλευτὰς εἰς τὴν Οὐρφῆ νῆσον, κειμένην ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ Θαλάσῃ, μέταλλα χρυσικὰ ἔχουσαν· καὶ τὸ χρυσίον ἐκεῖθεν μετακομίσει τοὺς μεταλ· 9.30.8 λευτὰς εἰς τὴν Ἰουδαίαν. βασιλεύσαντα δὲ τὸν Δαβὶδ ἔτη μ' Σολομῶνι 9.30.8 τῷ υἱῷ τὴν ἀρχὴν παραδοῦναι, ὄντι ἐτῶν ιβ', ἐνώπιον Ἡλεὶ τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῶν δώδεκα φυλάρχων καὶ παραδοῦναι αὐτῷ τὸν τε χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ χαλκόν καὶ λίθον καὶ ξύλα κυπαρίσσινα καὶ κέδρινα. καὶ αὐτὸν μὲν τελευτῆσαι, Σολομῶνα δὲ βασιλεύειν καὶ γράψαι πρὸς Οὐαφρῆν τὸν Αἰγύπτου βασιλέα τὴν ὑπογεγραμμένην ἐπιστολήν.»

9.31.1 λβ΄. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΛΟΜΩΝΟΣ

«Βασιλεὺς Σολομῶν Οὐαφρῆ βασιλεῖ Αἰγύπτου φίλω πατρικῶ χαίρειν Γίνωσκέ με παρειληφότα τὴν βασιλείαν παρὰ Δαβίδ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ θεοῦ τοῦ μεγίστου, καὶ ἐπιτεταχότος μοι οἰκοδομῆσαι ἱερὸν τῷ θεῷ, ὃς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἔκτισεν, ἅμα δέ σοι γράψαι ἀποστεῖλαί μοι τῶν παρὰ σοῦ λαῶν, οἱ παραστήσονται μοι μέχρι τοῦ ἐπιτελέσαι πάντα κατὰ τὴν χρείαν, καθότι ἐπιτέτακται.»

Λγ'. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΥΑΦΡΗ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΣ

«Βασιλεὺς Οὐαφρῆς Σολομῶνι βασιλεῖ μεγάλω χαίρειν Ἄμα τῷ ἀναγνῶναι τὴν παρὰ σοῦ ἐπιστολὴν σφόδρα ἐχάρην καὶ λαμπρὰν ἡμέραν ἤγαγον ἐγώ τε καὶ ἡ δύναμις μου πᾶσα ἐπὶ τῷ παρειληφέναι σε τὴν βασιλείαν παρὰ χρηστοῦ ἀνδρὸς καὶ δεδοκιμασμένου ὑπὸ τηλικούτου θεοῦ. περὶ δὲ ὧν γράφεις μοι, περὶ τῶν κατὰ τοὺς λαοὺς τοὺς παρ' ἡμῖν, ἀπέσταλκά σοι μυριάδας ὀκτώ, ὧν καὶ τὰ πλήθη ἐξ ὧν εἰσι διασεσάφηκά σοι· ἐκ μὲν τοῦ Σεβριθίτου νομοῦ μυρίους, ἐκ δὲ τοῦ Μενδησίου καὶ Σεβεννύτου δισμυρίους· Βουσιρίτου, Λεοντοπολίτου καὶ Ἄθριβίτου ἀνὰ μυρίους. φρόντισον δὲ καὶ τὰ δέοντα αὐτοῖς καὶ τὰ ἄλλα, ὅπως εὐτακτῆ, καὶ ἵνα ἀποκατασταθῶσιν εἰς τὴν ἰδίαν, ὡς ἂν ἀπὸ τῆς χρείας γενόμενοι.»

Λδ'. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΛΟΜΩΝΟΣ

«Βασιλεὺς Σολομῶν Σούρωνι τῷ βασιλεῖ Τύρου καὶ Σιδῶνος καὶ Φοινίκης φίλω πατρικῶ χαίρειν Γίνωσκέ με παρειληφότα τὴν βασιλείαν παρὰ Δαβίδ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ θεοῦ τοῦ μεγίστου, ἐπιτεταχότος μοι οἰκοδομῆσαι ἱερὸν τῷ θεῷ, ὃς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἔκτισεν, ἅμα δὲ καὶ σοὶ γράψαι ἀποστεῖλαί μοι τῶν παρὰ σοῦ λαῶν, οἱ συμπαραστήσονται ἡμῖν μέχρι τοῦ ἐπιτελέσαι τὴν τοῦ θεοῦ χρείαν, καθότι μοι ἐπιτέτακται. γέγραφα δὲ καὶ εἰς τὴν Γαλιλαίαν καὶ Σαμαρεῖτιν καὶ Μωαβίτιν καὶ Ἄμμανίτιν καὶ Γαλαδίτιν χορηγεῖσθαι αὐτοῖς τὰ δέοντα ἐκ τῆς χώρας, κατὰ μῆνα κόρους σίτου μυρίους· ὁ δὲ κόρος ἐστὶν ἀρταβῶν ἕξ· καὶ οἴνου κόρους μυρίους· ὁ δὲ κόρος τοῦ οἴνου ἐστὶ μέτρα δέκα. τὸ δὲ ἔλαιον καὶ τὰ ἄλλα χορηγηθήσεται αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἰουδαίας, ἱερεῖα δὲ εἰς κρεωφαγίαν ἐκ τῆς Ἀραβίας.»

Λε'. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΟΥΡΩΝΟΣ

«Σούρων Σολομῶνι βασιλεῖ μεγάλω χαίρειν Εὐλογητὸς ὁ θεός, ὃς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἔκτισεν, ὃς εἴλετο ἄνθρωπον χρηστὸν ἐκ χρηστοῦ ἀνδρὸς· ἅμα τῷ ἀναγνῶναι τὴν παρὰ σοῦ ἐπιστολὴν σφόδρα ἐχάρην καὶ εὐλόγησα τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ παρειληφέναι σὲ τὴν βασιλείαν. 9.34.2 περὶ δὲ ὧν γράφεις μοι, περὶ τῶν κατὰ τοὺς λαοὺς τοὺς παρ' ἡμῖν, ἀπέσταλκά σοι Τυρίων καὶ Φοινίκων ὀκτακισμυρίους καὶ ἀρχιτέκτονά σοι ἀπέσταλκα ἄνθρωπον Τύριον, ἐκ μητρὸς Ἰουδαίας, ἐκ τῆς φυλῆς τῆς Δαβίδ. ὑπὲρ ὧν ἂν αὐτὸν ἐρωτήσης τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν πάντων κατ' ἀρχιτεκτονίαν, ὑψηγῆ9.34.3 σεταί σοι καὶ ποιήσει. περὶ δὲ τῶν δεόντων καὶ ἀποστελλομένων σοι παίδων καλῶς ποιήσεις ἐπιστείλας τοῖς κατὰ τὸν τρόπον ἐπάρχοις, ὅπως χορηγῆται τὰ δέοντα. 9.34.4 Διελθὼν δὲ Σολομῶν, ἔχων τοὺς πατρικοὺς φίλους, ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ τοῦ Λιβάνου μετὰ τῶν Σιδωνίων καὶ Τυρίων, μετήνεγκε τὰ ξύλα τὰ προκεκομμένα ὑπὸ τοῦ

πατρός αὐτοῦ διὰ τῆς θαλάσσης εἰς Ἰόππην, ἐκεῖθεν δὲ πεζῇ εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἄρξασθαι οἰκοδομεῖν τὸ ἱερόν τοῦ θεοῦ, ὄντα ἐτῶν τρισκαίδεκα, ἐργάζεσθαι δὲ τὰ ἔθνη τὰ προειρημένα καὶ φυλάς δώδεκα τῶν Ἰουδαίων καὶ παρέχειν ταῖς ἐκκαίδεκα μυριάσι τὰ δέοντα πάντα, κατὰ μῆνα φυλὴν μίαν. θεμελιῶσαί τε τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, μήκος πηχῶν ξ', πλάτος πηχῶν ξ', τὸ δὲ πλάτος τῆς οἰκοδομῆς καὶ τῶν θεμελίων πηχῶν ι'. οὕτω γὰρ αὐτῷ 9.34.5 προστάξει Νάθαν τὸν προφήτην τοῦ θεοῦ. οἰκοδομεῖν δὲ ἐναλλάξ δόμον λίθινον καὶ ἔνδεσμον κυπαρίσσινον, πελεκίνοις χαλκοῖς ταλαντιαίοις καταλαμβάνοντας τοὺς δύο δόμους. οὕτω δ' αὐτὸν οἰκοδομήσαντα ξυλῶσαι ἔσωθεν κεδρίνοις ξύλοις καὶ κυπαρισσίνοις, ὥστε τὴν λιθίνην οἰκοδομὴν μὴ φαίνεσθαι· χρυσῶσαί τε τὸν ναὸν ἔσωθεν χωννύντα πλινθία χρυσᾶ πενταπήχη καὶ προστιθέναί προσηλοῦντα ἤλοις ἀργυροῖς, ταλαντιαίοις τὴν ὀλκὴν, μαστοειδέσι 9.34.6 τὸν ῥυθμόν, τέσσαρσι δὲ τὸν ἀριθμόν. οὕτω δ' αὐτὸν χρυσῶσαι ἀπὸ ἐδάφους ἕως τῆς ὀροφῆς τό τε ὀρόφωμα ποιῆσαι ἐκ φατνωμάτων χρυσῶν, τὸ δὲ δῶμα ποιῆσαι χαλκοῦν ἀπὸ κεραμίδων χαλκῶν, χαλκὸν χωνεύσαντα καὶ τοῦτον καταχέαντα. ποιῆσαι δὲ δύο στύλους χαλκοῦς καὶ καταχρυσῶσαι αὐτοὺς 9.34.7 χρυσίῳ ἀδόλω, δακτύλου τὸ πάχος. εἶναι δὲ τοὺς στύλους τῷ ναῷ ἰσομεγέθεις, τὸ δὲ πλάτος κύκλῳ ἕκαστον κίονα πηχῶν δέκα· στήσαι δὲ αὐτοὺς τοῦ οἴκου ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ εὐωνύμων. ποιῆσαι δὲ καὶ λυχνίας χρυσᾶς δέκα, δέκα τάλαντα ἐκάστην ὀλκὴν ἀγούσας, ὑπόδειγμα λαβόντα τὴν ὑπὸ 9.34.8 Μωσέως ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου τεθεῖσαν· στήσαι δ' ἐξ ἐκατέρου μέρους τοῦ σηκοῦ τὰς μὲν ἐκ δεξιῶν, τὰς δὲ ἐξ εὐωνύμων. ποιῆσαι δ' αὐτὸν καὶ λύχνους χρυσοῦς ὅ, ὥστε καίεσθαι ἐφ' ἐκάστης λυχνίας ἑπτὰ. οἰκοδομήσαι δὲ καὶ τὰς πύλας τοῦ ἱεροῦ καὶ κατακοσμήσαι χρυσίῳ καὶ ἀργυρίῳ· καὶ κατα9.34.9 στεγάσαι φατνώμασι κεδρίνοις καὶ κυπαρισσίνοις. ποιῆσαι δὲ καὶ κατὰ τὸ πρὸς βορρᾶν μέρος τοῦ ἱεροῦ στοᾶν καὶ στύλους αὐτῇ ὑποστήσαι χαλκοῦς μῆ· κατασκευάσαι δὲ καὶ λουτήρα χαλκοῦν, μήκος πηχῶν κ' καὶ πλάτος πηχῶν κ', τὸ δὲ ὕψος πηχῶν ε'. ποιῆσαι δὲ ἐπ' αὐτῷ στεφάνην πρὸς τὴν βᾶσιν ἕξω ὑπερέχουσαν πῆχυν ἕνα πρὸς τὸ τοὺς ἱερεῖς τοὺς τε πόδας προσκλύζεσθαι καὶ τὰς χεῖρας νίπτεσθαι ἐπιβαίνοντας· ποιῆσαι δὲ καὶ τὰς βᾶσεις τοῦ λουτήρος τορευτὰς χωνευτὰς δώδεκα καὶ τῷ ὕψει ἀνδρομήκεις καὶ στήσαι ἐξ ὑστέρου 9.34.10 μέρους ὑπὸ τὸν λουτήρα, ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου. ποιῆσαι δὲ καὶ βᾶσιν χαλκῆν τῷ ὕψει πηχῶν δυοῖν κατὰ τὸν λουτήρα, ἵν' ἐφεστήκη ἐπ' αὐτῆς ὁ βασιλεὺς, ὅταν προσεύχεται, ὅπως ὀπτάνηται τῷ λαῷ τῶν Ἰουδαίων. οἰκοδομήσαι δὲ καὶ τὸ θυσιαστήριον πηχῶν κ' ἐπὶ πῆχεις κ', τὸ δὲ ὕψος πηχῶν 9.34.11 δώδεκα. ποιῆσαι δὲ καὶ δακτυλίους δύο χαλκοῦς ἀλυσιδωτοὺς καὶ στήσαι αὐτοὺς ἐπὶ μηχανημάτων ὑπερχόντων τῷ ὕψει τὸν ναὸν πῆχεις κ' καὶ σκιαζέιν ἐπάνω παντὸς τοῦ ἱεροῦ· καὶ προσκρεμάσαι ἐκάστη δίκτυϊ κώδωνας χαλκοῦς ταλαντιαίους τετρακοσίους· καὶ ποιῆσαι ὅλας τὰς δίκτυας πρὸς τὸ ψοφεῖν τοὺς κώδωνας καὶ ἀποσοβεῖν τὰ ὄρνεα, ὅπως μὴ καθίζῃ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ μηδὲ νοσσεύῃ ἐπὶ τοῖς φατνώμασι τῶν πυλῶν καὶ στοῶν καὶ μολύνῃ τοῖς ἀποπατήμασι 9.34.12 τὸ ἱερόν. περιβαλεῖν δὲ καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα τὴν πόλιν τεῖχεσι καὶ πύργοις 9.34.13 καὶ τάφροις· οἰκοδομήσαι δὲ καὶ βασιλεία ἐαυτῷ. προσαγορευθῆναι δὲ τὸ ἀνάκτορον πρῶτον μὲν ἱερόν Σολομώνος, ὕστερον δὲ παρεφθαρμένως τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Ἱερουσαλήμ ὀνομασθῆναι, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων φερωνύ9.34.14 μως Ἱεροσόλυμα λέγεσθαι. συντελέσαντα δὲ τὸ ἱερόν καὶ τὴν πόλιν τειχίσαντα ἐλθεῖν εἰς Σηλὼμ καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀλοκάρπωσιν προσαγαγεῖν βοῦς χιλίους. λαβόντα δὲ τὴν σκηνὴν καὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ τὰ σκεύη, ἃ 9.34.15 ἐποίησε Μωσῆς, εἰς Ἱεροσόλυμα ἐνεγκεῖν καὶ ἐν τῷ οἴκῳ θεῖναι. καὶ τὴν κιβωτὸν δὲ καὶ

τὸν βωμὸν τὸν χρυσοῦν καὶ τὴν λυχνίαν καὶ τὴν τράπεζαν καὶ τὰ ἄλλα σκευὴ ἐκεῖ καταθέσθαι, καθὼς προστάξει αὐτῷ τὸν προφήτην. 9.34.16 προσαγαγεῖν δὲ τῷ θεῷ θυσίαν μυρίαν, πρόβατα δισχίλια, μόσχους τρισχιλίους πεντακοσίους, τὸ δὲ σύμπαν χρυσίον τὸ εἰς τοὺς δύο στύλους καὶ τὸν ναὸν καταχρησθὲν εἶναι τάλαντα μυριάδων ὑξ· εἰς δὲ τοὺς ἥλους καὶ τὴν ἄλλην κατασκευὴν ἀργυρίου τάλαντα χίλια διακόσια τριάκοντα δύο· χαλκοῦ δὲ εἰς τοὺς κίονας καὶ τὸν λουτήρα καὶ τὴν στοὰν τάλαντα μύρια ὀκτακισχίλια πενή9.34.17 κοντα. ἀποπέμψαι δὲ τὸν Σολομῶνα καὶ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς Φοίνικας, ἐκάστους εἰς τὴν ἑαυτῶν, ἐκάστῳ χρυσοῦ σίκλους δόντα δέκα· τὸ δὲ τάλαντον εἶναι σίκλον. καὶ τῷ μὲν Αἰγύπτου βασιλεῖ Οὐαφρῆ ἐλαίου μετρητὰς μυρίουσ, φοινικοβαλάνων ἀρτάβας χιλίας, μέλιτος δὲ ἀγγεῖνα ἑκατὸν καὶ ἀρώ9.34.18 ματα πέμψαι· τῷ δὲ Σούρωνι εἰς Τύρον πέμψαι τὸν χρυσοῦν κίονα, τὸν ἐν Τύρῳ ἀνακείμενον ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Διός.»

9.34.19 ΛΠ'. ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΠΕΡΙ ΣΟΛΟΜΩΝΟΣ

«Θεόφιλος δὲ φησι τὸν περισσεύσαντα χρυσὸν τὸν Σολομῶνα τῷ Τυρίων βασιλεῖ πέμψαι· τὸν δὲ εἰκόνα τῆς θυγατρὸς ζῶον ὀλοσώματον κατασκευάσαι, καὶ ἔλυτρον τῷ ἀνδριάντι τὸν χρυσοῦν κίονα περιθεῖναι.»

9.34.20 ΛΖ'. ΕΥΠΟΛΕΜΟΥ ΠΕΡΙ ΣΟΛΟΜΩΝΟΣ

«Ποιῆσαι δὲ φησιν ὁ Εὐπόλεμος τὸν Σολομῶνα καὶ ἀσπίδας χρυσαῖς χιλίας, ὧν ἐκάστην πεντακοσίων εἶναι χρυσῶν. βιώσαι δὲ αὐτὸν ἔτη πενήκοντα δύο, ὧν ἐν εἰρήνῃ βασιλεῦσαι ἔτη μ'.»

9.35.1 λη'. ΤΙΜΟΧΑΡΟΥΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ

«Τιμοχάρης δὲ φησιν ἐν τοῖς Περὶ Ἀντιόχου τὰ Ἱεροσόλυμα τὴν μὲν περίμετρον ἔχειν σταδίου μ' εἶναι δ' αὐτὴν δυσάλωτον, πάντοθεν ἀπορρῶξι περικλειομένην φάραγξιν. ὅλην δὲ τὴν πόλιν ὕδασι καταρρεῖσθαι, ὥστε καὶ τοὺς κήπους ἐκ τῶν ἀπορρεόντων ὕδατων ἐκ τῆς πόλεως ἄρδεσθαι. τὴν δὲ μεταξὺ ἀπὸ τῆς πόλεως ἄχρι τεσσαράκοντα σταδίων ἀνυδρον εἶναι, ἀπὸ δὲ τῶν μ' σταδίων πάλιν κάθυδρον ὑπάρχειν.»

ΛΘ'. ΤΟΥ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ ΣΧΟΙΝΟΜΕΤΡΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ

«Ὁ δὲ τῆς Συρίας σχοινομέτρης σχοινομέτρῃσιν γράψας ἐν τῇ πρώτῃ φησὶ κεῖσθαι Ἱεροσόλυμα ἐπὶ μετεώρου τε καὶ τραχέος τόπου· ὠκοδομηθῆσθαι δὲ τινα μὲν μέρη τοῦ τείχους ἀπὸ λίθου ξεστοῦ, τὰ δὲ πλείονα ἀπὸ χάλικος· καὶ ἔχειν τὴν περίμετρον τὴν πόλιν σταδίων κζ', ὑπάρχειν δὲ καὶ πηγὴν ἐν τῷ χωρίῳ ὕδωρ δαψιλὲς ἀναβλύζουσαν.»

Μ'. ΦΙΛΩΝΟΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ ΥΔΑΤΩΝ

«Φησὶ δὲ ὁ Φίλων ἐν τοῖς Περὶ Ἱεροσολύμων κρήνην εἶναι, ταύτην δὲ ἐν μὲν τῷ

χειμῶνι ξηραίνεσθαι, ἐν δὲ τῷ θέρει πληροῦσθαι. λέγει δὲ ἐν τῇ πρώτῃ οὕτως: «Νηχόμενος δ' ἐφύπερθε τὸ θαμβηέστατον ἄλλο δέρκηθρον· συναοιδὰ μεγιστούχοιο λοετροῖς ρεύματος ἐμπίλησι βαθὺν ῥόον ἐξανείσης,» 9.37.2 καὶ τὰ ἐξῆς. οἷς πάλιν ὑποβάς περὶ τῆς πληρώσεως ἐπιλέγει· «Ρεῦμα γὰρ ὑψιφάεννον, ἐν ὑετίοις νιφετοῖσιν ἰέμενον, πολυγηθές, ὑπαὶ πύργοις συνόροισιν στρωφᾶται, καὶ ξηρὰ πέδω κεκοιμένα κρήνης τηλεφαῆ δείκνυσιν ὑπέρτατα θάμβεα λαῶν,» 9.37.3 καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα. εἶτα πάλιν περὶ τῆς τοῦ ἀρχιερέως κρήνης καὶ τῆς ἀποχετεύσεως διέξεισιν οὕτως: «Αἰπὸ δ' ἄρ' ἐκπτύουσι διὰ χθονὸς ὑδροχόοισι σωλῆνες,» καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις ἔπεται.» Τοσαῦτα μὲν δὴ τὰ ἀπὸ τῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Πολυῖστορος. 9.38.1 Περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ ὑδάτων καὶ ὁ Ἀριστεάς ἐν τῷ γραφέντι αὐτῷ βιβλίῳ Περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ τῶν Ἰουδαίων νόμου ταῦτα ἰστορεῖ:

9.38.2 μα'. ΑΡΙΣΤΕΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΥΔΑΤΩΝ

«Ὁ δὲ οἶκος ἀποβλέπει πρὸς ἠῶ, τὰ δ' ὀπίσθια αὐτοῦ πρὸς ἐσπέραν. τὸ δὲ πᾶν ἔδαφος λιθόστρωτον καθέστηκε καὶ κλίματα πρὸς τοὺς καθήκοντας τόπους ἔχει τῆς τῶν ὑδάτων ἐπιρροῆς ἕνεκεν, ἢ γίνεται διὰ τὴν σημῆξιν τῶν ἀπὸ τῶν θυσιῶν αἱμάτων· πολλαὶ γὰρ μυριάδες κτηνῶν προσάγονται κατὰ τὰς 9.38.3 τῶν ἑορτῶν ἡμέρας. ὕδατος δὲ ἀνέκλειπτός ἐστι σύστασις, ὡς ἂν καὶ πηγῆς ἔσωθεν πολυρρύτου φυσικῶς ἐπιρρεούσης, ἔτι δὲ θαυμασίων καὶ ἀδιηγῆτων ὑποδοχείων ὑπαρχόντων ὑπὸ γῆν, καθὼς ἐπέφαινον, πέντε σταδίων κυκλόθεν τῆς κατὰ τὸ ἱερὸν καταβολῆς, καὶ ἐκ τούτων σύριγγας ἀναρίθμους, καθ' ἕκαστον μέρος ἑαυτὰς συναπτόντων τῶν ρευμάτων· καὶ ταῦτα πάντα μεμολιβῶσθαι κατ' ἐδάφους καὶ τῶν τοίχων, ἐπὶ δὲ τούτων κεχύσθαι πολὺ πλῆθος κονιάσεως, ἐνεργῶς γεγενημένων ἀπάντων.» 9.39.1 Ἐπὶ τούτοις καὶ τῆς Ἱερεμίου προφητείας τοῦ Πολυῖστορος μνήμην πεποιημένου, ἡμᾶς ἀποσιωπῆσαι ταύτην πάντων ἂν εἴη παραλογώτατον. κείσθω τοίνυν καὶ αὕτη·

9.39.2 μβ'. ΕΥΠΟΛΕΜΟΥ ΠΕΡΙ ΙΕΡΕΜΙΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΟΜΟΙΩΣ

«Εἶτα Ἴωναχεῖμ· ἐπὶ τούτου προφητεῦσαι Ἱερεμίαν τὸν προφήτην. τοῦτον ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀποσταλέντα καταλαβεῖν τοὺς Ἰουδαίους θυσιάζοντας εἰδῶλῳ 9.39.3 χρυσῷ, ᾧ εἶναι ὄνομα Βάαλ. τοῦτον δὲ αὐτοῖς τὴν μέλλουσαν ἀτυχίαν δηλῶσαι. τὸν δὲ Ἴωναχεῖμ ζῶντα αὐτὸν ἐπιβαλέσθαι κατακαῦσαι· τὸν δὲ φάναι τοῖς ξύλοις τούτοις Βαβυλωνίους ὀψοποιήσιν καὶ σκάψιν τὰς τοῦ Τίγριδος 9.39.4 καὶ Εὐφράτου διώρυχας αἰχμαλωτισθέντας. τὸν δὲ τῶν Βαβυλωνίων βασιλέα ἀκούσαντα Ναβουχοδονόσορ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἱερεμίου προμαντευθέντα 9.39.5 παρακαλέσαι Ἀστιβάρην τὸν Μήδων βασιλέα συστρατεύειν αὐτῷ. παραλαβόντα δὲ Βαβυλωνίους καὶ Μήδους καὶ συναγαγόντα πεζῶν μὲν ὀκτωκαίδεκα, ἰπέων δὲ μυριάδας δώδεκα καὶ πεζῶν ἄρματα μυρία, πρῶτον μὲν τὴν Σαμαρεῖτιν καταστρέψασθαι καὶ Γαλιλαίαν καὶ Σκυθόπολιν καὶ τοὺς ἐν τῇ Γαλααδίτιδι οἰκοῦντας Ἰουδαίους· αὐθις δὲ τὰ Ἱεροσόλυμα παραλαβεῖν καὶ τὸν Ἰουδαίων βασιλέα Ἴωναχεῖμ ζωγρῆσαι· τὸν δὲ χρυσὸν τὸν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ ἄργυρον καὶ χαλκὸν ἐκλέξαντα εἰς Βαβυλῶνα ἀποστεῖλαι, χωρὶς τῆς κιβωτοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πλακῶν· ταύτην δὲ τὸν Ἱερεμίαν κατασχεῖν.» 9.40.1 Τούτοις ἐπισυνάψαι ἀναγκαῖον καὶ τὰ περὶ τῆς Ἰουδαίων αἰχμαλωσίας τῆς ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ γεγενημένης·

ΜΓ΄. ΒΗΡΩΣΣΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΩΝ ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΑΣ ΤΗΣ ΥΠΟ ΝΑΒΟΥΧΟΔΟΝΟΣΟΡ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ· ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΗΣ ΙΩΣΗΠΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

«Συμμίξας δὲ Ναβουχοδονόσορος τῷ ἀποστάτῃ καὶ παραταξάμενος αὐτοῦ τε ἐκυρίευσεν καὶ τὴν χώραν ἐξ αὐτῆς ὑπὸ τὴν αὐτῶν βασιλείαν ἐποίησατο. 9.40.2 τῷ τε πατρὶ αὐτοῦ συνέβη Ναβοπαλλασάρῳ, κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἀρρωστήσαντι, ἐν τῇ Βαβυλωνίων πόλει μεταλλάξαι τὸν βίον, ἔτη βεβασιλευκότι καὶ αἰσθόμενος δὲ μετ' οὐ πολὺν χρόνον τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν Ναβουχοδονόσορος, καταστήσας τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον πράγματα καὶ τὴν λοιπὴν χώραν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους Ἰουδαίων τε καὶ Φοινίκων καὶ Σύρων τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἐθνῶν συντάξας τισὶ τῶν φίλων, εἰς τὴν Βαβυλωνίαν παρεγένετο.» 9.40.3 Καὶ μεθ' ἕτερά φησι· «Ναβουχοδονόσορος μὲν οὖν μετὰ τὸ ἄρξασθαι τοῦ προειρημένου τείχους ἐμπεσὼν εἰς ἀρρωστίαν μετήλλαξε τὸν βίον, βεβασιλευκῶς ἔτη μγ', τῆς δὲ 9.40.4 βασιλείας κύριος ἐγένετο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εὐιλμαλούρουχος. οὗτος προστὰς τῶν πραγμάτων ἀνόμως καὶ ἀσελγῶς, ἐπιβουλευθεὶς ὑπὸ τοῦ τὴν ἀδελφὴν 9.40.5 ἔχοντος αὐτοῦ Νηριγλισάρου ἀνηρέθη, βασιλεύσας ἔτη β'. μετὰ δὲ τὸ 9.40.5 ἀναιρεθῆναι τοῦτον διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν ὁ ἐπιβουλεύσας αὐτῷ Νηριγλίσσαρος ἐβασίλευσεν ἔτη δ'. τούτου υἱὸς Λαβαεσσοάραχος ἐκυρίευσεν μὲν τῆς βασιλείας, παῖς ὢν, μῆνας ἐννέα· ἐπιβουλευθεὶς δὲ διὰ τὸ πολλὰ ἐμφαίνειν κακοήθη 9.40.6 ὑπὸ τῶν φίλων ἀπετυμπανίσθη. ἀπολομένου δὲ τούτου συνελθόντες οἱ ἐπιβουλεύσαντες αὐτῷ κοινῇ τὴν βασιλείαν περιέθηκαν Ναβοννήδῳ τινὶ τῶν 9.40.7 ἐκ Βαβυλωνίων ὄντι ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπισυστάσεως. ἐπὶ τούτου τὰ περὶ ποταμὸν τείχη τῆς Βαβυλωνίων πόλεως ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ ἀσφάλτου κατεκοσμήθη. οὔσης δὲ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐν τῷ ἑπτακαιδεκάτῳ ἔτει προσεληλυθὼς Κῦρος ἐκ τῆς Περσίδος μετὰ δυνάμεως πολλῆς, καταστρεψάμενος τὴν 9.40.8 λοιπὴν βασιλείαν ἅπασαν ὥρμησεν ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίας. αἰσθόμενος δὲ Ναβόννηδος τὴν ἔφοδον αὐτοῦ, ἀπαντήσας μετὰ τῆς δυνάμεως καὶ παραταξάμενος ἠσσηθεὶς τῇ μάχῃ καὶ φυγῶν ὀλιγοστός συνεκλείσθη εἰς τὴν Βορσιπηνῶν 9.40.9 πόλιν. Κῦρος δὲ Βαβυλῶνα καταλαβόμενος καὶ συντάξας τὰ ἔξω τῆς πόλεως τείχη κατασκάψαι, διὰ τὸ λίαν αὐτῷ πραγματικὴν καὶ δυσάλωτον φανῆναι 9.40.10 τὴν πόλιν, ἀνέζευξεν ἐπὶ Βόρσιππον, ἐκπολιορκήσων τὸν Ναβόννηδον. τοῦ δὲ Ναβοννήδου οὐχ ὑπομείναντος τὴν πολιορκίαν, ἀλλ' ἐγχειρίσαντος αὐτὸν πρότερον, χρυσάμενος Κῦρος φιλανθρώπως καὶ δούς οἰκητήριον αὐτῷ Καρμανίαν ἐξέπεμψεν ἐκ τῆς Βαβυλωνίας. Ναβόννηδος μὲν οὖν τὸν λοιπὸν τοῦ χρόνου διαγενόμενος ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ κατέστρεψε τὸν βίον. 9.40.11 Ταῦτα σύμφωνον ἔχει ταῖς ἡμετέραις βίβλοις τὴν ἀλήθειαν. γέγραπται γὰρ ἐν αὐταῖς ὅτι Ναβουχοδονόσορος ὀκτωκαιδεκάτῳ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἔτει τὸν παρ' ἡμῖν ναὸν ἠρήμωσε, καὶ ἦν ἀφανὴς ἐπὶ ἔτη πενήκοντα. δευτέρῳ δὲ τῆς Κύρου βασιλείας ἔτει τῶν θεμελίων ὑποβληθέντων, δεκάτῳ πάλιν τῆς Δαρείου βασιλείας ἐτελέσθη.» Ταῦτα ὁ Ἰώσηπος. 9.41.1 Εὐρον δὲ καὶ ἐν τῇ Ἀβυδηνοῦ περὶ Ἀσσυρίων γραφῇ περὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ ταῦτα·

ΜΔ΄. ΑΒΥΔΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΑΒΟΥΧΟΔΟΝΟΣΟΡ

«Μεγασθένης δὲ φησι Ναβουχοδρόσορον Ἡρακλέος ἀλκιμώτερον γεγονότα ἐπὶ τε Λιβύην καὶ Ἰβηρίην στρατεῦσαι· ταύτας δὲ χειρωσάμενον ἀπὸ 9.41.2 δασμον αὐτέων εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πόντου κατοικίσαι. μετὰ δὲ λέγεται πρὸς Χαλδαίων ὡς ἀναβάς ἐπὶ τὰ

βασιλήϊα κατασχεθείη θεῶ ὄτεω δῆ, φθεγζάμενος δὲ εἶπεν· «Οὗτος ἐγὼ Ναβουκοδρόσορος, ὃ Βαβυλώνιοι, τὴν μέλλουσαν ὑμῖν προαγγέλλω συμφορὴν, τὴν οὔτε Βῆλος ἐμὸς πρόγονος οὔτε βασιλεία 9.41.3 Βηλτὶς ἀποτρέψαι Μοίρας πείσαι σθένουσιν. ἤξει Πέρσης ἡμίονος, τοῖσιν ὑμετέροισι δαίμοσι χρεώμενος συμμάχοισιν· ἐπάξει δὲ δουλοσύνην. οὐ δὴ ἂν αἴτιος ἔσται Μήδης, τὸ Ἀσσύριον αὐχμημα. ὡς εἶθε μιν, πρόσθεν ἢ προδοῦναι τοὺς πολιήτας, Χάρυβδίν τινα ἢ θάλασσαν εἰσδεξαμένην αἰστῶσαι πρόρριζον· ἢ μιν ἄλλας ὁδοὺς στραφέντα φέρεσθαι διὰ τῆς ἐρήμου, ἵνα οὔτε ἄστεα οὔτε πάτος ἀνθρώπων, θῆρες δὲ νομὸν ἔχουσι καὶ ὄρνιθες πλάζονται, ἐν τε πέτρῃσι καὶ χαράδρῃσι μῦνον ἀλώμενον· ἐμέ τε πρὶν εἰς νόον βαλέσθαι ταῦτα, τέλος 9.41.4 ἀμείνονος κυρῆσαι.» ὁ μὲν θεσπίσας παραχρῆμα ἠφάνιστο· ὁ δὲ οἱ παῖς Ἀμιλμαροῦδοκος ἐβασίλευε. τὸν δ' ὁ κηδεστὴς ἀποκτείνας Ἰγλίσαρης λείπει παῖδα Λαβασσοάρασκον. τούτου δὲ ἀποθανόντος βιαίῳ μόρῳ Ναβαννήδοχον ἀποδείκνυσι βασιλέα, προσήκοντά οἱ οὐδέν. τὸν δὲ Κῦρος ἐλὼν Βαβυλῶνα Καρμανίης ἡγεμονίῃ δωρέεται.» 9.41.5 Καὶ περὶ τοῦ κτίσαι δὲ τὸν Ναβουχοδονόσορ τὴν Βαβυλῶνα ὁ αὐτὸς ταῦτα γράφει·

μέ'. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΒΑΒΥΛΩΝΟΣ ΚΤΙΣΕΩΣ

«Λέγεται δὲ πάντα μὲν ἐξ ἀρχῆς ὕδωρ εἶναι, θάλασσαν καλεομένην. Βῆλον δὲ σφεα παῦσαι, χώρην ἐκάστω ἀπονείμαντα, καὶ Βαβυλῶνα τείχει 9.41.6 περιβαλεῖν, τῷ χρόνῳ δὲ τῷ ἰκνευμένῳ ἀφανισθῆναι. τειχίσαι δὲ αὐθις Ναβουχοδονόσορον τὸ μέχρι τῆς Μακεδονίων ἀρχῆς διαμεῖναν, ἐὼν χαλκόφυλον.» Καὶ μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει· 9.41.7 «Ναβουχοδονόσορος δὲ διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν Βαβυλῶνα μὲν ἐτείχισε τριπλῶ περιβόλῳ ἐν πεντεκαίδεκα ἡμέρησι τὸν τε Ἀρμακάλην ποταμὸν ἐξήγαγεν, ἐόντα κέρας Εὐφρήτεω, τὸν τε Ἀκράκανον. ὑπὲρ δὲ τῆς Σιππαρηνῶν πόλιος λάκκον ὀρυζάμενος, περίμετρον μὲν τεσσαράκοντα παρασαγγέων, βάθος δ' ὀργυιέων εἴκοσι, πύλας ἐπέστησε, τὰς ἀνοίγοντες ἄρδεσκον τὸ πεδίον· κα 9.41.8 λέουσι δ' αὐτὰς ὀχετογνώμονας. ἀπετείχισε δὲ καὶ τῆς Ἐρυθρῆς Θαλάσσης τὴν ἐπίκλυσιν καὶ Τερηδόνα πόλιν ἔκτισε κατὰ τὰς Ἀράβων εἰσβολάς· τὰ τε βασιλήϊα δένδροις ἤσκησε, κρεμαστοὺς παραδείσους ὀνομάσας.» 9.41.9 Καὶ ταῦτα δέ μοι ἀπὸ τῆς δηλωθείσης κείσθω γραφῆς διὰ τὸ φέρεσθαι ἐν τῇ τοῦ Δανιὴλ προφητεῖᾳ ὡς ἄρα Ναβουχοδονόσορ ἐν τῷ ναῶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τῷ ἐν Βαβυλῶνι περιπατῶν μέγα φρονήσας ἀπηυθαδίσατο εἰπών· «Οὐχ αὕτη ἐστὶ Βαβυλῶν ἡ μεγάλη, ἣν ἐγὼ ὠκοδόμησα εἰς οἶκον βασιλείας, ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος μου, εἰς τιμὴν τῆς δόξης μου; ὅτε ἔτι τοῦ λόγου ἐπὶ στόματος ὄντος αὐτοῦ» τὰ τῆς μετελθούσης καταστροφῆς αὐτῷ γέγονε. 9.42.1 Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν αὐτάρκως περὶ τῶνδε. προσκείσθω δὲ ἐπὶ πᾶσι καὶ τὰ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίων Ἀρχαιότητος Ἰωσήπου, ἐνθα μυρίων συγγραφέων αὐτολεξεῖ παραθεῖς φωνὰς ταῦτα ἐπιλέγει·

9.42.2 μλ'. ΙΩΣΗΠΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΕΥΣΑΝΤΩΝ ΤΟΥ ΙΟΥΔΑΙΩΝ ΕΘΝΟΥΣ

«Ἀρκοῦσι δ' ὅμως εἰς τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀρχαιότητος αἱ τε Σύρων καὶ Χαλδαίων καὶ Φοινίκων ἀναγραφαὶ πρὸς ἐκείναις τε τοσοῦτοι τῶν Ἑλλήνων συγγραφεῖς, ἔτι δὲ πρὸς τοῖς εἰρημένους Θεόφιλος καὶ Θεόδοτος καὶ Μνασέας καὶ Ἀριστοφάνης καὶ Ἐρμογένης Εὐήμερός τε καὶ Κόμων καὶ Ζωπυρίων καὶ πολλοὶ τινες ἄλλοι τάχα οὐ γὰρ ἔγωγε πᾶσιν ἐντετύχηκα τοῖς βιβλίοις 9.42.3 οὐ παρέργως ἡμῶν μεμνημονεύκασι. οἱ

πολλοὶ δὲ τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν τῆς μὲν ἀληθείας τῶν ἐξ ἀρχῆς πραγμάτων διήμαρτον, ὅτι μὴ ταῖς ἱεραῖς ἡμῶν βίβλοις ἐνέτυχον· κοινῶς μέντοι περὶ τῆς ἀρχαιότητος ἅπαντες μεμαρτυρήκασιν, ὑπὲρ οὗ τὰ νῦν λέγειν προεθέμην. ὁ μέντοι Φαληρεὺς Δημήτριος καὶ Φίλων ὁ πρεσβύτερος καὶ Εὐπόλεμος οὐ πολὺ τῆς ἀληθείας διήμαρτον. οἷς συγγινώσκειν ἄξιον· οὐ γὰρ ἐνήν αὐτοῖς μετὰ πάσης ἀκριβείας τοῖς ἡμετέροις γράμμασι παρακολουθεῖν.» 9.42.4 Ταῦτα καὶ ὁ Ἰώσηπος. ὅτω δὲ φίλον τοῖς περὶ τῆς Ἰουδαίων ἀρχαιότητος λόγοις ἐντυχεῖν τοῦ ἀνδρός, πλείστας ἂν εὔροι συμφώνους ταῖς ἐκτεθείσαις μαρτυρίας, καὶ πολὺς δὲ ἄλλος μαρτύρων ἡμῖν ὄχλος παλαιῶν τε καὶ νέων συγγραφέων ἐπιρρεῖ, τὴν ὁμοίαν τοῖς τεθεισὶ ψῆφον ἐπισφραγιζομένων, ὧν τὰς φωνάς, λόγου προνοούμενοι συμμετρίας, τοῖς φιλομαθέσι ζητεῖν τε καὶ διερευνᾶν ἀπολείψαντες ἐπὶ τὴν λείπουσαν αὐτοὶ μεταβησόμεθα ἐπαγγελίαν.

10.Pin.t I ΤΑΔΕ ΤΟ ΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ 10.

Pin.1 α'. Ὡς παρὰ βαρβάρων εἰς Ἑλληνας τὰ σεμνὰ τῶν μαθημάτων παρῆλθε· καὶ περὶ τῆς Ἑβραίων ἀρχαιότητος β'. Περὶ τῆς τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων κλοπῆς· Κλήμεντος γ'. Πορφυρίου περὶ τοῦ κλέπτας εἶναι τοὺς Ἑλληνας δ'. Ὅτι μὴ ἀλόγως τὴν παρ' Ἑβραίοις θεολογίαν τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας προτετιμήκαμεν ε'. Ὅτι τὰ πάντα παρὰ βαρβάρων Ἑλληνες ὠφέληται β'. Περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν Κλήμεντος ζ'. Ἰωσήπου περὶ τοῦ αὐτοῦ η'. Διοδώρου τοῦ τὰς βιβλιοθήκας περὶ τοῦ αὐτοῦ θ'. Περὶ τῆς ἀρχαιότητος Μωσέως καὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις προφητῶν ι'. Ἀφρικανοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ια'. Τατιανοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ιβ'. Κλήμεντος περὶ τοῦ αὐτοῦ ιγ'. Ἰωσήπου περὶ τοῦ αὐτοῦ ιδ'. Ὡς ἀπάσης τῆς παρ' Ἑβραίοις ἱστορίας νεώτεροι τυγχάνουσι τῶν παρ' Ἑλλησιφιλοσόφων οἱ χρόνοι

I 10.1.1 α'. ΩΣ ΠΑΡΑ ΒΑΡΒΑΡΩΝ ΕΙΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΤΑ ΣΕΜΝΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΠΑΡΗΛΘΕ· ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΒΡΑΙΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΟΣ

Τίσι ποτὲ λόγοις τὴν καθ' Ἑβραίους φιλοσοφίαν τῆς Ἑλληνικῆς προτετιμήκαμεν ὁποίοις τε λογισμοῖς τὰς παρὰ τοῖς ἀνδράσιν ἱεράς βίβλους ἀπεδεξάμεθα προδιειληφότες κάπειτα καὶ αὐτοὺς τοὺς Ἑλληνας μὴ ἀγνοῆσαι τοὺς ἄνδρας, μνημονεῦσαι δὲ ὀνομαστὶ καὶ τὸν βίον καταπλαγῆναι τῆς τε βασιλικῆς μητροπόλεως καὶ τῆς λοιπῆς αὐτῶν ἱστορίας πολὺν πεποιῆσθαι λόγον παραστήσαντες, φέρε ἐπιθεωρήσωμεν, ὡς οὐ μόνον τῶνδε γραφῆς ἠξίωσαν τὴν μνήμην, ἀλλὰ καὶ τῆς ὁμοίας αὐτοῖς διδασκαλίας τε καὶ μαθήσεως ἔν τισι τῶν εἰς βελτίωσιν ψυχῆς συντεινόντων δογμάτων ζηλωταὶ κατέστησαν. 10.1.2 σαν. ὡς μὲν οὖν τὰ λοιπὰ τῶν μαθημάτων ἄλλοθεν ἄλλος τῶν θαυμαστῶν Ἑλλήνων τοὺς βαρβάρους ἐκπεριῶν συνελέξατο, γεωμετρίαν, ἀριθμητικὴν, μουσικὴν, ἀστρονομίαν, ἰατρικὴν αὐτὰ τε τὰ πρῶτα τῆς γραμματικῆς στοιχεῖα μυρίας τε ἄλλας τεχνικὰς καὶ βιωφελεῖς ἐπιτηδεύσεις, 10.1.3 αὐτίκα μάλα παραστήσω. ὥσπερ οὖν τὴν περὶ πλειόνων θεῶν δόξαν τὰ τε μυστήρια καὶ τὰς τελετὰς καὶ προσέτι τὰς ἱστορίας καὶ τὰς μυθικὰς περὶ θεῶν διηγήσεις τῶν τε μύθων τὰς ἀλληγορουμένας φυσιολογίας καὶ τὴν λοιπὴν δεισιδαίμονα πλάνην παρὰ βαρβάρων

εἰληφθαι αὐτοῖς φθάσας ὁ λόγος ἀπέδειξεν, ὀπηνίκα τὰ πάντα τοὺς Ἑλληνας, γῆν πολλὴν πλανηθέντας, οὐκ ἀταλαιπώρως μὲν, ἐξ ἐράνου δὲ τῶν παρὰ βαρβάρους μαθημάτων τὴν οἰκείαν 10.1.4 ὑποστήσασθαι θεολογίαν ἐφωράσαμεν, ὡς δὲ τὰ περὶ εὐσεβείας ἐνὸς τοῦ ἐπὶ πάντων θεοῦ τὰ τε περὶ τῶν μάλιστα ζητουμένων εἰς ψυχῆς ὠφέλειαν δογμάτων, ἃ δὴ καὶ συνεκτικώτατα γένοιτ' ἂν τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ λόγων, οὐκ ἄλλοθεν εἶεν ἢ παρὰ μόνων Ἑβραίων πεπορισμένοι, οὐκ εἰς μακρὸν 10.1.5 ἀποδειχθήσεται. ἢ εἰ μὴ τοῦτο, συνενεχθῆναι δὲ φαίη τις αὐτοὺς φυσικαῖς ὑποκινηθέντας ἐννοίαις, καὶ τοῦτο πρὸς ἡμῶν ἂν εἴη, εἰ τὰ μὴ μόνους Ἑβραίους ἄνωθεν ἐξ αἰῶνος ὑπὸ θεολόγων προφητῶν ἀνδρῶν παραδεδομένα, ἀλλὰ τὰ καὶ τισιν, εἰ καὶ μὴ πᾶσιν, αὐτοῖς δέ γε, ὧν μέγα κλέος καθ' 10.1.6 Ἑλλάδα, καὶ φιλοσόφων διατριβαῖς ἐξετασμένα ζηλοῦν προειλόμεθα. τούτους δ' ἂν εὖροις ἀριθμῶ μὲν ὄντας ληπτούς, ὅτι καὶ πάντα χαλεπὰ φασιν εἶναι τὰ καλά, οὐ μὴν ἀλλὰ πρωτείοις τῶν παρ' Ἑλλησι φιλοσόφων τετιμημένους, ὡς διὰ τὴν πολλὴν εὐδοκίμησιν τῇ δόξῃ τοὺς ὁμοίους καλύπτειν. 10.1.7 οὐ χρὴ δὲ θαυμάζειν, εἰ καὶ τὰ παρ' Ἑβραίοις δόγματα δυνατὸν εἶναι φαμεν ἐσκευωρῆσθαι αὐτοῖς, ὅτε μὴ μόνον τὰ λοιπὰ τῶν μαθημάτων Αἰγυπτίους καὶ Χαλδαίους τὰ τε ἄλλα τῶν βαρβάρων ἐθνῶν συνίστανται ἀποσπλήσαντες, ἀλλ' εἰσέτι καὶ νῦν ἀλίσκονται τὰς σφῶν αὐτῶν ἐν συγγράμμασι φιλοτι10.1.8 μίας ἀποστεροῦντες ἀλλήλους. τὰς γοῦν τῶν πέλας ὁ καθ' εἷς αὐτῶν λέξεις ὁμοῦ καὶ διανοίας καὶ ὅλας λόγων συντάξεις ὑποκλέψας ὡς ἐπ' οἰκείοις πόνοις ἐσεμνύνατο. μηδὲ τοῦτον δ' ὑπολάβης ἐμὸν εἶναι τὸν λόγον· αὐτῶν γὰρ τῶν πανσόφων ἀκούση πάλιν τῆς ἐν λόγοις κλοπῆς ἀλλήλους ἀπελεγχόν10.1.9 των. τοῦτο δέ γε αὐτό, ἐπεὶ περ ἅπαξ ὠρμήθημεν, ἀναγκαῖον πρῶτον ἀπάντων συνιδεῖν εἰς ἔλεγχον τοῦ τῶν δηλουμένων τρόπου. ὁ μὲν οὖν ἡμέτερος Κλήμης ἐν ἔκτῳ Στρωματεῖ τὴν περὶ τούτου σύστασιν εἰς πλάτος ἀπηύθυνε. τούτου δέ μοι πρῶτου λαβῶν ἀνάγνωθι τὰς τοιάσδε φωνάς·

10.2.1 β'. ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΚΛΟΠΗΣ

«Παραστήσαντες δὲ τὴν ἔμφασιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπινοίας ἐκ τῆς διὰ τῶν γραφῶν εἰς ἡμᾶς δεδομένης ἀληθείας περιουασθεῖσαν, καθ' ὃ σημαίνονον διήκειν εἰς αὐτοὺς τὴν κλοπὴν τῆς ἀληθείας ἐκδεχόμενοι, εἰ μὴ ἐπαχθὲς εἰπεῖν, ἀπεδείξαμεν, φέρε μάρτυρας τῆς κλοπῆς αὐτοὺς καθ' αὐτῶν παραστήσωμεν 10.2.2 τοὺς Ἑλληνας, οἱ γὰρ τὰ οἰκεία οὕτως ἀντικρυς παρ' ἀλλήλων ὑφαιρούμενοι βεβαιοῦσι μὲν τὸ κλέπται εἶναι, σφετερίζεσθαι δ' ὅμως καὶ ἄκοντες τὴν παρ' ἡμῶν ἀλήθειαν εἰς τοὺς ὁμοφύλους λάθρα διαδείκνυνται. οἱ γὰρ μηδὲ 10.2.3 ἑαυτῶν, σχολῆ γ' ἂν τῶν ἡμετέρων ἀφέζονται. καὶ τὰ μὲν κατὰ φιλοσοφίαν σιωπήσομαι δόγματα, αὐτῶν ὁμολογούντων ἐγγράφως τῶν τὰς αἰρέσεις διανενημένων, ὡς μὴ ἀχάριστοι ἐλεγχθεῖεν παρὰ Σωκράτους εἰληφέναι τὰ κυριώτατα τῶν δογμάτων· ὀλίγοις δὲ τῶν καθωμιλημένων καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν εὐδοκίμων ἀνδρῶν χρησάμενος μαρτυρίοις τὸ κλεπτικὸν διελέγξας εἶδος αὐτῶν, διαφόροις τοῖς χρόνοις καταχρῶμενος, ἐπὶ τὰ ἐξῆς τρέψομαι.» 10.2.4 Ταῦθ' ὡς ἐν προοιμίῳ φήσας τοὺς ἐλέγχους ἐξῆς ἐπάγει, παντοίαις κεχημένους ἀποδείξει καὶ πρῶτους γε τοὺς ποιητὰς τὰ παρὰ τῶν ὁμοίων 10.2.5 κεκλοφέναι διὰ παραθέσεως τῶν ἐκάστου φωνῶν εὐθύνει. εἴθ' ἐξῆς ἐπιλέγει ταῦτα· «Ὡς δὲ μὴ ἄμοιρον τὴν τε φιλοσοφίαν τὴν τε ἱστορίαν, ἀλλὰ μηδὲ τὴν ῥητορικὴν τοῦ ὁμοίου ἐλέγχου περιίδωμεν, καὶ τούτων ὀλίγα παραθέσθαι εὐλογον.» 10.2.6 Εἴτ' ἀκολούθως Ὀρφέως, Ἡρακλείτου, Πλάτωνος, Πυθαγόρου, Ἡροδότου, Θεοπόμπου, Θουκυδίδου, Δημοσθένους, Αἰσχίνου,

Λυσίου, Ἴσοκράτους, μυρίων ἄλλων παρατίθησιν ὧν περιττὸν ἐμὲ καταλέγειν τὰς φωνάς, προκειμένης τῆς τάνδρὸς γραφῆς, ἐν ἧ μετὰ τοὺς ἐλέγχους τῶν εἰρημένων ταῦτα πάλιν φησίν· 10.2.7 «Αἱ μὲν οὖν ἰδέαι τῆς κατὰ διάνοιαν Ἑλληνικῆς κλοπῆς εἰς ὑπόδειγμα ἐναργῆς τῷ διορᾶν δυναμένῳ τοιαῖδε οὔσαι ἄλις ἔστωσαν. ἤδη δὲ οὐ τὰς διανοίας μόνον καὶ τὰς λέξεις ὑφελόμενοι καὶ παραφράσαντες ἐφωράθησαν, ὡς δειχθήσονται, αὐτοτελῶς δὲ τὰ ἐτέρων ὑφελόμενοι ὡς ἴδια ἐξήνεγκαν, καθάπερ Εὐγράμμων ὁ Κυρηναῖος ἐκ Μουσαίου τὸ Περὶ Θεσπρωτῶν βιβλίον ὀλόκληρον.» 10.2.8 Αὐθις δὲ τούτοις ἐπαγαγὼν πλείους ἀποδείξεις τοῦ λόγου πάλιν τελευτῶν προστίθησι τάδε· «Ἐπιλείψει με ὁ βίος, εἰ καθ' ἕκαστον ἐπεξιέναι πειρώμην τὴν Ἑλληνικὴν διελέγχων φίλαυτον κλοπὴν καὶ ὡς σφετερίζονται τὴν εὕρεσιν τῶν παρ' αὐτῶν 10.2.9 τοῖς καλλίστων δογμάτων, ἦν παρ' ἡμῶν εἰλήφασιν. ἤδη δὲ οὐ μόνον ὑφαιρούμενοι τὰ δόγματα παρὰ τῶν βαρβάρων διελέγχονται, ἀλλὰ καὶ προσέτι ἀπομιμούμενοι τὰ παρ' ἡμῖν ἄνωθεν ἐκ τῆς θείας δυνάμεως διὰ τῶν ἀγίως βεβιωκότων εἰς τὴν ἡμετέραν ἐπιστροφὴν παραδόξως ἐνεργούμενα, Ἑλληνικῇ 10.2.10 μυθολογίᾳ τερατευόμενοι. καὶ δὴ πευσόμεθα παρ' αὐτῶν ἥτοι ἀληθῆ ταῦτά ἐστιν, ἃ ἱστοροῦσιν, ἢ ψευδῆ. ψευδῆ μὲν οὐκ ἂν φήσαιεν· οὐ γὰρ ἂν καταψηφίσαιεντο ἑαυτῶν ἐκόντες τὴν μεγίστην εὐήθειαν, τὸ ψευδῆ συγγράφειν· 10.2.11 ἀληθῆ δ' εἶναι ἐξ ἀνάγκης ὁμολογήσαιεν. καὶ πῶς ἔτι ἄπιστα αὐτοῖς καταφαίνεται τὰ διὰ Μωσέως καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν τεραστίως ἐπιδεδειγμένα; πάντων γὰρ ἀνθρώπων ὁ παντοκράτωρ κηδόμενος θεὸς τοὺς μὲν ἐντολαῖς, τοὺς δ' ἀπειλαῖς, ἔστι δ' οὐς σημείοις τεραστίοις, ἐνίους δὲ ἡπίοις ἐπαγγελίαις 10.2.12 ἐπιστρέφει πρὸς σωτηρίαν. πλὴν ἄλλ' οἱ Ἕλληνες, ἀύχμοῦ ποτὲ τὴν Ἑλλάδα πολυχρονίως φθειρόντος καὶ ἐπεχούσης ἀγονίας καρπῶν, οἱ καταλειφθέντες, φασί, διὰ λιμὸν ἰκέται παραγενόμενοι εἰς Δελφοὺς ἤροντο τὴν Πυθίαν πῶς ἂν ἀπαλλαγῆεν τοῦ δεινοῦ. μίαν δ' αὐτοῖς ἔχρησεν 10.2.13 ἀπαλλαγὴν τῆς συμφορᾶς, εἰ χρῆσαιεν τῇ Αἰακοῦ εὐχῇ. πεισθεῖς 10.2.13 οὖν αὐτοῖς Αἰακὸς ἀνελθὼν ἐπὶ τὸ Ἑλληνικὸν ὄρος, τὰς καθαρὰς χεῖρας ἐκτείνας εἰς οὐρανὸν κοινὸν ἀποκαλέσας πατέρα τὸν θεὸν ἠὔξατο οἰκτεῖραι 10.2.14 αὐτὸν τετραχωμένην τὴν Ἑλλάδα. ἅμα δὲ εὐχομένου βροντὴ ἐξαίσιος ἐπεκτύπει καὶ πᾶς ὁ περίξ ἀῆρ ἐνεφουῖτο· λάβροι δὲ καὶ συνεχεῖς ὄμβροι καταρρα γέντες ὄλην ἐπλήρωσαν τὴν χώραν. ἐντεῦθεν ἄφθονος καὶ πλουσία τελεσφο 10.2.15 ρεῖται εὐκαρπία, ταῖς Αἰακοῦ γεωργηθεῖσα εὐχαῖς. «Καὶ ἐπεκαλέσατο», φησί, «Σαμουήλ τὸν κύριον, καὶ ἔδωκε κύριος φωνὰς καὶ ὑετὸν ἐν ἡμέρᾳ θερισμοῦ.» ὁρᾶς ὅτι ὁ «βρέχων ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους» διὰ τῶν ὑποτεταγμένων δυνάμεων» καὶ τὰ ἐξῆς. 10.2.16 Τούτοις μυρία συνάψας ὁ Κλήμης κλέπτας γεγονέναι τοὺς Ἕλληνας ἀναμφιλέκτοις ἐλέγχους κατεφώρασεν. εἰ δέ σοι μὴ πιστὸς οὗτος, ἄτε τῆς Ἑλληνικῆς καὶ αὐτὸς τὴν βάρβαρον ὁμοίως ἡμῖν προτετιμηκῶς φιλοσοφίαν, καὶ δὴ ἐάσθω, καίπερ οὐκ οἰκείαις φωναῖς, ταῖς δ' αὐτῶν Ἑλλήνων ἀπευθύνας τὸν λόγον. τί δ' ἂν εἴποις, εἰ τὰ ὅμοια καὶ παρ' αὐτῶν μάθοις τῶν γενναίων σου φιλοσόφων; δέχου δῆτα καὶ τούτων τὰς μαρτυρίας·

10.3.1 γ'. ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΛΕΠΤΑΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ· ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΟΥ ΑΚΡΟΑΣΕΩΣ

«Τὰ Πλατώνεια ἐστιῶν ἡμᾶς Λογγῖνος Ἀθήνησι κέκληκεν ἄλλους τε πολλοὺς καὶ Νικαγόραν τὸν σοφιστὴν καὶ Μαῖορα Ἀπολλώνιον τε τὸν γραμματικὸν καὶ Δημήτριον τὸν γεωμέτρην Προσήνην τε τὸν Περιπατητικὸν καὶ 10.3.2 τὸν Στωϊκὸν Καλλιέτην. μεθ' ὧν ἔβδομος αὐτὸς κατακλινεῖς, τοῦ δείπνου προκόπτοντος καὶ τινος

ζητήσεως περί Ἐφόρου ἐν τοῖς ἄλλοις γενομένης· «Ἀκούσωμεν», ἔφη, «τίς ὁ περί Ἐφόρου θόρυβος.» ἦσαν δ' οἱ ζητοῦντες Καῦστριός τε καὶ Μάξιμος· ὁ μὲν γὰρ αὐτὸν καὶ Θεοπόμπου προτίθει, ὁ δὲ Καῦ10.3.3 στριος κλέπτην ἀπεκάλει. «Καὶ τί γὰρ Ἐφόρου ἴδιον», ἔφη, «ἐκ τῶν Δαϊμάχου καὶ Καλλισθένους καὶ Ἀναξιμένους αὐταῖς λέξεσιν ἔστιν ὅτε τρισχι10.3.4 λίους ὅλους μετατιθέντος στίχους; πρὸς ὃν ὁ γραμματικὸς Ἀπολλώνιος ἔφη· «Οὐ γὰρ ἔγνωσ ὅτι καὶ τὸν Θεόπομπον, ὃν σὺ προτιμᾷς, κατείληφε τουτὶ τὸ πάθος, ἐν μὲν τῇ ἐνδεκάτῃ τῶν Περί Φίλιππον ἐκ τοῦ Ἰσοκράτους» Ἀρεοπαγίτικου μεταγράψαντα αὐτοῖς ὀνόμασιν ἐκεῖνα, ὅτι «τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν 10.3.5 κακῶν οὐδὲν αὐτὸ καθ' αὐτὸ παραγίνεται τοῖς ἀνθρώποις,» καὶ τὰ ἐξῆς, καίτοι ὑπερφρονεῖ τὸν Ἰσοκράτην καὶ νενικῆσθαι ὑφ' ἑαυτοῦ λέγει κατὰ τὸν ἐπὶ Μαυσώλω ἀγῶνα τὸν διδάσκαλον. πραγμάτων δ' ὑφαίρεσιν πεποίηται, μετα10.3.6 θείς τὰ ἐπ' ἄλλων ἄλλοις, ἵνα καὶ ψεύστης ἀλῶ τοῦτον τὸν τρόπον. Ἄνδρωνος γὰρ ἐν τῷ Τρίποδι περί Πυθαγόρου τοῦ φιλοσόφου τὰ περί τὰς προρρήσεις ἱστορηκότος εἰπόντος τε ὡς διψήσας ποτὲ ἐν Μεταποντίῳ καὶ ἔκ τινος φρέατος ἀνιμήσας καὶ πίων προεῖπεν, ὡς εἰς τρίτην ἡμέραν ἔσοιτο σεισμός,» 10.3.7 καὶ ἕτερα ἄλλα τούτοις ἐπαγαγῶν ἐπιλέγει· ««Ταῦτ' οὖν τοῦ Ἄνδρωνος περί Πυθαγόρου ἱστορηκότος πάντα ὑφείλετο Θεόπομπος· εἰ μὲν περί Πυθαγόρου λέγων, τάχα ἂν καὶ ἕτεροι ἠπίσταντο περί αὐτοῦ καὶ ἔλεγον· Ταῦτα καὶ αὐτὸς εἶπεν· νῦν δὲ τὴν κλοπὴν δῆλην πεποίηκεν ἢ τοῦ ὀνόματος μεταθέσας· τοῖς μὲν γὰρ πράγμασι κέχρηται τοῖς αὐτοῖς, ἕτερον δ' ὄνομα μετενήνοχε· Φερε10.3.8 κύδην γὰρ τὸν Σύριον πεποίηκε ταῦτα προλέγοντα. οὐ μόνον δὲ τούτῳ τῷ ὀνόματι ἀποκρύπτει τὴν κλοπὴν, ἀλλὰ καὶ τόπων μεταθέσει. τό τε γὰρ περί τῆς προρρήσεως τοῦ σεισμοῦ ἐν Μεταποντίῳ ὑπ' Ἄνδρωνος ῥηθὲν ἐν Σύριῳ εἰρησθαί φησιν ὁ Θεόπομπος τό τε περί τὸ πλοῖον οὐκ ἀπὸ Μεγάρων τῆς Σικελίας, ἀπὸ δὲ Σάμου φησὶ θεωρηθῆναι· καὶ τὴν Συβάρεως ἄλωσιν 10.3.9 ἐπὶ τὴν Μεσσηνίαν μετέθηκεν. ἵνα δὲ τι δοκῆ λέγειν περιττόν, καὶ τοῦ ξένου προστέθεικε τοῦνομα, Περίλαον αὐτὸν καλεῖσθαι λέγων.» «Κάγῳ», φησὶν ὁ Νικαγόρας, «ταῖς Ἑλληνικαῖς ἐντυγχάνων αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Ξενοφῶντος πολλὰ τοῦ Ξενοφῶντος αὐτὸν μετατιθέντα κατείληφα, καὶ τὸ δεινόν, ὅτι 10.3.10 ἐπὶ τὸ χειρὸν. τὰ γοῦν περί τῆς Φαρναβάζου πρὸς Ἀγησίλαον συνόδου δι' Ἀπολλοφάνους τοῦ Κυζικηνοῦ καὶ τὰς ἀμφοῖν πρὸς ἀλλήλους ἐνσπόνδους διαλέξεις, ἃς ἐν τῇ τετάρτῃ Ξενοφῶν ἀνέγραψε πάνυ χαριέντως καὶ πρεπόντως ἀμφοῖν, εἰς τὴν ἐνδεκάτην τῶν Ἑλληνικῶν μεταθείς ὁ Θεόπομπος ἀργά 10.3.11 τε καὶ ἀκίνητα πεποίηκε καὶ ἄπρακτα. λόγου γὰρ δύναμιν καὶ διὰ τὴν κλοπὴν ἐξεργασίαν ἐμβάλλειν καὶ ἐπιδείκνυσθαι σπουδάζων βραδύς καὶ μέλλων καὶ ἀναβαλλομένῳ εὐοικῶς φαίνεται καὶ τὸ ἔμψυχον καὶ ἐνεργὸν τὸ Ξενοφῶντος 10.3.12 διαφθείρων.» Ταῦτ' εἰπόντος τοῦ Νικαγόρου ὁ Ἀπολλώνιος· «Καὶ τί θαυμάζομεν», ἔφη, «εἰ Θεοπόμπου καὶ Ἐφόρου τὸ τῆς κλοπῆς πάθος ἤψατο, ἀργότερων οὕτως ἀνδρῶν, ὅπου γε καὶ Μένανδρος τῆς ἀρρωστίας ταύτης ἐπλήσθη, ὃν ἡρέμα μὲν ἤλεγξε διὰ τὸ ἄγαν αὐτὸν φιλεῖν Ἀριστοφάνης ὁ γραμματικὸς ἐν ταῖς Παραλλήλοις αὐτοῦ τε καὶ ἀφ' ὧν ἔκλεψεν ἐκλογαῖς; Λατίνος δ' ἔξ βιβλίου, ἃ ἐπέγραψε Περί τῶν οὐκ ἰδίων Μένανδρου, τὸ πλῆθος αὐτοῦ 10.3.13 τῶν κλοπῶν ἐξέφηγε· καθάπερ ὁ Ἀλεξανδρεὺς Φιλόστρατος Περί τῆς τοῦ Σοφοκλέους κλοπῆς πραγματεῖαν κατεβάλετο. Κεκίλιος δέ, ὡς τι μέγα πεφωρακῶς, ὅλον δρᾶμα ἐξ ἀρχῆς εἰς τέλος Ἀντιφάνους, τὸν Οἰωνιστὴν, μεταγράψαι 10.3.14 φησὶ τὸν Μένανδρον εἰς τὸν Δεισιδαίμονα.» «Ἐπεὶ δὲ τοὺς κλέπτας ἔδοξεν οὐκ οἶδ' ὅπως ὑμῖν», φησὶν, «εἰς τὸ μέσον ἀγαγεῖν, μηνύω καὶ τὸς ὕπεριδην τὸν καλὸν πολλὰ παρὰ Δημοσθένους κεκλοφότα ἐν τε τῷ Πρὸς Διώνδαν λόγῳ 10.3.15 κἂν τῷ Περί τῶν Εὐβούλου δωρεῶν. καὶ ὅτι μὲν ὁ ἕτερος παρὰ τοῦ ἑτέρου

μετέθηκε πρόδηλον· συγχρονούντων δ' αὐτῶν, ὑμῶν μὲν ἂν εἴη ἔργον», φησίν, «ᾧ Ἀπολλώνιε, ἐκ τῶν χρόνων ἀνιχνεύσαι τὸν κλέπτην. ἐγὼ δὲ ὑποπεύω μὲν τὸν ὑψηρῆμενον εἶναι τὸν Ὑπερείδην· ἀδήλου δὲ ὄντος ὀπότερος, ἄγαμαι μὲν Δημοσθένην, εἰ λαβὼν παρὰ Ὑπερείδου πρὸς δέον διώρθωσε· μέμφομαι δὲ τὸν Ὑπερείδην, εἰ λαβὼν παρὰ Δημοσθένους πρὸς τὸ χεῖρον διέστρεψε.» 10.3.16 Καὶ μετὰ βραχέα φησί· «Καὶ τί ὑμῖν λέγω ὡς τὰ Βαρβαρικά νόμιμα Ἑλλανίκοι ἐκ τῶν Ἡροδότου καὶ Δαμάστου συνῆκται; ἢ ὡς Ἡρόδοτος ἐν τῇ δευτέρᾳ πολλὰ Ἐκαταίου τοῦ Μιλησίου κατὰ λέξιν μετήνεγκεν ἐκ τῆς Περιηγήσεως, βραχέα παραποιήσας, τὰ τοῦ Φοίνικος ὀρνέου καὶ περὶ τοῦ ποταμίου ἵππου καὶ τῆς θήρας 10.3.17 τῶν κροκοδείλων; ἢ ὡς τὰ περὶ βασάνων εἰρημένα παρ' Ἰσαίῳ ἐν τῷ Περὶ τοῦ Κίλωνος κλήρου καὶ παρὰ Ἰσοκράτει ἐν τῷ Τραπεζιτικῷ κεῖται καὶ παρὰ τῷ Δημοσθένει ἐν τῷ Κατὰ Ὀνήτορος ἐξούλης σχεδὸν διὰ τῶν αὐτῶν εἴρηται; ἢ ὡς Δείναρχος ἐν τῷ πρώτῳ Κατὰ Κλεομέδοντος αἰκίας πολλὰ μετενήνοχεν αὐτοῖς ὀνόμασιν ἐκ τοῦ Δημοσθένους Κατὰ Κόνωνος αἰκίας; 10.3.18 ἢ ὡς Ἡσιόδου οὐ μὲν γάρ τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζει· ἄμεινον τῆς ἀγαθῆς, τῆς δ' αὐτὴ κακῆς οὐ ρίγιον ἄλλο ταύτην τὴν διάνοιαν Σιμωνίδης ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ μετήνεγκε λαβὼν οὕτως· γυναικὸς οὐδὲν χρῆμ' ἀνὴρ ληΐζεται ἄμεινον ἐσθλῆς οὐδὲ ρίγιον κακῆς, Εὐριπίδης δὲ ἐν Μελανίπῃ τῇ δεσμώτιδι· τῆς μὲν κακῆς κάκιον οὐδὲν γίνεται γυναικός, ἐσθλῆς δ' οὐδὲν εἰς ὑπερβολὴν πέφυκ' ἄμεινον· διαφέρουσι δ' αἱ φύσεις. 10.3.19 τοῦ δὲ Εὐριπίδου εἰπόντος· γυναικὸς ἐσμεν ἀθλιώτατον φυτὸν, Θεοδέκτης ἐν Ἀλκμαίωνι φησι· σαφῆς μὲν ἐν βροτοῖσιν ὑμνεῖται λόγος, ὡς οὐδὲν ἐστὶν ἀθλιώτερον φυτὸν γυναικός. οὗτος οὐ μόνον τὴν ἐπιβολὴν ἐκεῖθεν εἴληφεν, ἀλλὰ καὶ ταῖς λέξεσιν αὐταῖς συγκέχρηται· καὶ ἠθέλησεν αὐτὸ πανούργως παροιμιακὸν μᾶλλον εἶναι καὶ ὡς ὑπὸ πολλῶν λεγομένῳ συγκεκρηθῆσθαι ἢ δοκεῖν εἰληφέναι παρὰ τοῦ γεγεν10.3.20 νηκότος. ὁ δ' Ἀντίμαχος τὰ Ὀμήρου κλέπτων παραδιορθοῖ. Ὀμήρου γὰρ εἰπόντος· Ἴδεώ θ' ὅς κάρτιστος ἐπιχθονίων γένετ' ἀνδρῶν Ἀντίμαχος λέγει· Ἴδεώ θ' ὅς κάρτιστος ἐπιχθονίων ἦν ἀνδρῶν· καὶ Λυκόφρων ἐπαινεῖ τὴν μετάθεσιν, ὡς δι' αὐτῆς ἐστηριγμένου τοῦ στί10.3.21 χου. τὸ γὰρ τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη κρείων Διομήδης σιγῶ, Ὀμήρου κωμωδηθέντος ὑπὸ Κρατίνου διὰ τὸ πλεονάσαι ἐν τῷ τὸν δ' ἀπαμειβόμενος· 10.3.22 ὅπερ οὕτως πεπατημένον οὐκ ὠκνησεν Ἀντίμαχος μεταθεῖναι. τοῦ δὲ λαῶν, οἷσιν ἄνασσε, πατὴρ δ' ὡς ἦπιος ἦεν Ὀμηρικοῦ ὄντος καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ που λεγομένου οἱ δ' ἐπεὶ ἀμφοτέρωθεν ἐκαρτύναντο φάλαγγας, ὁ Ἀντίμαχος μεταθεὶς ἡμιστίχια πεποίηκε λαῶν οἷσιν ἄνασσον ἐκαρτύναντο φάλαγγας. 10.3.23 ἀλλ' ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς κλοπῆς ἄλλους αἰτιώμενος κλέπτης ἀλῶ, τοὺς πραγματευσαμένους τὰ περὶ τούτων μνηύσω. Λυσιμάχου μὲν ἐστὶ δύο Περὶ τῆς Ἐφόρου κλοπῆς, Ἀλκαῖος δέ, ὁ τῶν λοιδορῶν ἰάμβων καὶ ἐπιγραμμάτων ποιητῆς, παρῶδηκε τὰς Ἐφόρου κλοπὰς ἐξελέγγων, Πολλίωνος δὲ ἐπιστολὴ πρὸς Σωτηρίδαν Περὶ τῆς Κτησίου κλοπῆς, τοῦ δ' αὐτοῦ καὶ Περὶ τῆς Ἡροδότου κλοπῆς ἐστὶ βιβλίον καὶ ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Ἰχνευταὶ πολλὰ περὶ Θεοπόμπου λέγεται, Ἀρητάδου τέ ἐστὶ Περὶ συνεμπτώσεως πραγματεία, ἐξ ὧν τοιαῦτα πολλὰ ἔστι γνῶναι.» 10.3.24 Καὶ μεθ' ἕτερα· «Καὶ ὁ Προσήνης· «Τοὺς μὲν ἄλλους», ἔφη, «κλέπτας ἐφωράσατε· ὅτι δὲ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ ἦρωρ Πλάτων, οὗ τὴν ἐπώνυμον ἐορτὴν σήμερον πανηγυρίζομεν, πολλοῖς καταχρῆται τῶν πρὸ αὐτοῦ αἰδοῦμαι γὰρ τῷ τῆς κλοπῆς ὄνό10.3.25 ματι ἐπὶ τούτου χρῆσθαι, οὐκέτι κατελήφατε.» «Τί λέγεις;» ἔφη ὁ Καλ λιέτης. «Οὐ λέγω μόνον», φησίν, «ἀλλὰ καὶ τὴν πίστιν τῷ λόγῳ παρέχω. σπάνια δὲ τὰ τῶν πρὸ τοῦ Πλάτωνος γεγονότων βιβλία, ἐπεὶ ἴσως πλείους ἂν τις ἐφώρασε τοῦ φιλοσόφου. ἐγὼ δ' οὖν, ἧ κατὰ τύχην περιπέπτωκα, Πρωταγόρου τὸν Περὶ τοῦ ὄντος

ἀναγινώσκων λόγον πρὸς τοὺς ἔν τὸ ὄν εἰσάγοντας τοιαύταις αὐτὸν εὐρίσκω χρώμενον ἀπαντήσεων· ἐσπούδασα γὰρ αὐταῖς λέξεσι τὰ ῥηθέντα μνημονεύειν.»» 10.3.26 Καὶ ταῦτ' εἰπὼν διὰ πλειόνων τίθησι τὰς ἀποδείξεις. ἀλλ' ὁποῖος μὲν τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων ὁ τρόπος ὅτι τε οὐδὲ τοῦ καθ' ἑαυτῶν ἐφείσαντο ἐλέγχου, ἀρκεῖν ἀπὸ μυρίων ἠγοῦμαι τὰ εἰρημένα. ἔτι δὲ εἰς προπαρασκευὴν τῆς ἀπὸ τῶν Ἑβραϊκῶν λόγων ἐπιρρυσίας εἰς Ἑλληνας ὠφελείας εὖ μοι δοκεῖ καὶ ἀναγκαίως καθόλου πᾶσαν ἀποδείξει τὴν βωμμένην Ἑλλήνων παιδείαν τε καὶ φιλοσοφίαν τὰ τε πρῶτα αὐτῶν μαθήματα καὶ τὰ σεμνὰ τῆς λογικῆς ἐπιστήμης ἀπὸ βαρβάρων αὐτοῖς συμπεφορημένα, ὡς ἂν μηκέθ' ἡμῖν ἐπιμέμοιτό τις αὐτῶν, ὅτι δὴ τὴν παρὰ βαρβάρους εὐσέβειάν τε καὶ φιλοσοφίαν τῶν παρ' αὐτοῖς σεμνῶν προτετιμήκαμεν.

10.4.1 Δ'. ΟΤΙ ΜΗ ΑΛΟΓΩΣ ΤΗΝ ΠΑΡ' ΕΒΡΑΙΟΙΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΠΡΟΤΕΤΙΜΗΚΑΜΕΝ

Ὅτι μὴ ἄνευ λόγου σῶφρονος δεύτερα θέμενοι τὰ τῆς Ἑλλήνων φιλοσοφίας τὴν παρ' Ἑβραίοις θεολογίαν προτετιμήκαμεν, γνοίης ἂν μαθῶν ὡς καὶ αὐτῶν Ἑλλήνων οἱ δὴ μάλιστα ὀρθότερον φιλοσοφίας ἀψάμενοι καὶ τι πλέον καὶ μεῖζον τῆς πανδήμου περὶ θεῶν ἀκοῆς διανοηθέντες οὐδ' ἕτερα τῶν παρ' αὐτοῖς Ἑβραίοις προκεκυρωμένων ἐφεῦρον ἀληθῆ δόγματα. 10.4.2 οἱ μὲν γὰρ ἀλληνάλλως ποικίλαις ψευδοδοξίαις ἀπαχθέντες εἰς βυθὸν ἀδολεσχίας περιετράπησαν, οἱ δὲ γε ποσῶς εὐγνώμονι λογισμῷ κεχημένοι, ἐν οἷς τῆς τάληθοῦς ἐφήψαντο καταλήψεως, ἐν τούτοις τῆς Ἑβραίων κοινωνοὶ 10.4.3 πεφήνασι διδασκαλίας. εἰκὸς γοῦν πολυμαθεῖς γεγονότας τὰ τε τῶν ἔθνων νόμιμά τε καὶ μαθήματα περιεργότερον ἐζητακότας, καὶ τὴν τῶν δηλουμένων μὴ ἀγνοῆσαι φιλοσοφίαν, νέους μὲν τῷ χρόνῳ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀπάντων οὐχ Ἑβραίων μόνον οὐδέ γε Φοινίκων καὶ Αἰγυπτίων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν 10.4.4 παλαιῶν Ἑλλήνων φύντας. οἷς τὰ μὲν ἐκ Φοινίκης Κάδμος ὁ Ἀγήνορος, τὰ δ' ἐξ Αἰγύπτου περὶ θεῶν ἢ καὶ ποθεν ἄλλοθεν, μυστήρια καὶ τελετὰς ξοάνων τε ἰδρύσεις καὶ ὕμνους ὠδὰς τε καὶ ἐπωδὰς, ἦτοι ὁ Θράκιος Ὀρφεὺς ἢ καὶ τις ἕτερος Ἑλλήν ἢ βάρβαρος, τῆς πλάνης ἀρχηγοὶ γενόμενοι, συνεστήσαντο· τούτων γὰρ οὐδένας καὶ αὐτοὶ ἂν ὁμολογήσαιεν Ἑλληνας παλαιότεροὺς 10.4.5 εἰδέναι. πρῶτον γοῦν ἀπάντων Ὀρφέα, εἶτα δὲ Λίνον κάπειτα Μουσαῖον ἀμφὶ τὰ Τρωϊκὰ γενομένους ἢ μικρῶ πρόσθεν ἠκμακέναι φασίν. ἀλλὰ κατὰ γε τούτους πλέον οὐδὲν τῆς Φοινίκων καὶ Αἰγυπτίων πολυπλανοῦς 10.4.6 θεολογίας παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ἐπολιτεύετο. καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι, κατὰ πάσας χώρας τε καὶ πόλεις, ἐν τε ἱεροῖς καὶ μυστηρίοις, αὐτὰ δὴ ταῦτα καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια παρεφυλάττετο. πολὺς γοῦν παρὰ τοῖς πᾶσιν ὁ προδηλωθεὶς περὶ θεῶν ἐκράτει λόγος· νεῶς τε περικαλλεῖς, παντοίοις ἀγάλμασι καὶ ἀναθήμασι κεκοσμημένοι, παρὰ τοῖς πᾶσιν ἐξήσκηντο· ἀτὰρ δὴ καὶ ξόανα παντοίας ὕλης εἰς πᾶσαν θνητῶν ζῶων ιδέαν τετυπωμένα 10.4.7 φιλοκάλως ἐξείργαστο. ναὶ μὴν καὶ μαντείων πλείστη τις ἦν καὶ ἄφθονος παρὰ τοῖς πᾶσι περιουσία. σεμνός γε μὴν τις καὶ μέγας θεὸς παρὰ τοῖς Ἑλλησι διαφερόντως τὸ τηνικάδε μάλιστα ἦν ἀκμάζων, ὁ Πύθιος καὶ ὁ Κλάριος καὶ ὁ Δωδωναῖος, εἶτα δὲ Ἀμφιάρεως καὶ Ἀμφίλοχος καὶ ἐπὶ τούτοις μυρίος ἄλλος ἐπιρρέων χρησμοδῶν μᾶλλον ἢ ποιητῶν τε καὶ ῥαψωδῶν ὄχλος. 10.4.8 ὧν μακροῖς ποθ' ὕστερον χρόνοις εἰς Ἑλληνας παρελθοῦσα φιλοσοφία, μηδὲν τῶν αὐτῆ προσηκόντων παρὰ τοῖς προπάτορσιν εὐροῦσα, τὰ μὲν σεμνὰ καὶ παλαιὰ τῆς πατρόθεν εἰς αὐτοὺς ἠκούσης θεολογίας αὐτὰ τε τὰ θαυμαστά καὶ παρὰ πᾶσι βωόμενα θεῖά τε καὶ χρηστήρια ἔργω

περιττά καὶ ἀνω10.4.9 φελὴ κατελάμβανε. διὸ ταῦτα μὲν εἰς δεῦτερον ἀνεβάλλετο, ὡς ἂν οὐδὲν αὐτῇ πρὸς τὴν τῶν ἀναγκαιῶν καὶ ἀληθῶν εὕρεσιν λυσιτελεῖν δεδυνημένα, τὰ δὲ ὀθνεῖα λοιπὸν καὶ βάρβαρα, οἷά τις γυμνὴ καὶ οἰκείων πτωχεύουσα λόγων τε καὶ μαθημάτων, περιήει διερευνημένη τὰ τε χρήσιμα πανταχόθεν ἑαυτῇ πορίζουσα συνάγουσά τε καὶ ἔρανιζομένη, ὅ τι ποτὲ παρ' ἐκάστοις 10.4.10 εὔροι τῶν ἔθνῶν. οὐ γὰρ οὖν μόνα τὰ τῆς ἀληθοῦς θεολογίας λείποντα κατεμάνθανε τοῖς Ἑλλησιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν τε καὶ ἐπιστημῶν τὰ βιωφελέστατα. συνομολογοῦσί γε τοὶ Ἕλληνες αὐτοὶ μετὰ γε Ὀρφέα Λίνον τε καὶ Μουσαῖον, οἱ δὲ πάντων μάλιστα θεολόγων παλαιότατοί τε καὶ πρῶτοι κατῆρξαν αὐτοῖς τῆς πολυθέου πλάνης, τοὺς ἑπτὰ παρ' αὐτοῖς ἄνδρας ἐπὶ σοφία θαυμασθῆναι, οὓς δὴ καὶ ἐπονομάσαι σοφούς. ἀμφὶ Κῦρον 10.4.11 δὲ οἶδε τὸν Περσῶν ἡκμασαν βασιλέα. οὗτος δ' ἦν ὁ χρόνος, ἐν ᾧ τῶν παρ' Ἑβραίοις προφητῶν οἱ πάντων ὕστατοι προεφήτευσον, τῶν μὲν Τρωϊκῶν ὕστερον ἔτεσι πλέον ἢ ἑξακοσίοις, τῆς δὲ Μωσέως ἡλικίας οὐκ ἔλαττον ἢ χιλίοις πεντακοσίοις γενόμενοι. τοῦτο δὲ σοὶ τὰς τῶν χρόνων ἀναγραφὰς μικρὸν ὕστερ10.4.12 ρον διόντι καταφανὲς ἔσται. ἐνταῦθά που νέοι τῷ χρόνῳ οἱ ἑπτὰ γενόμενοι σοφοὶ ἐπὶ κατορθώσει μνημονεύονται ἀγωγῆς τῆς ἠθικωτέρας, ὧν πλέον οὐδὲν τῶν βωμμένων ἀποφθεγμάτων μνημονεύεται. ὁπρὲ δέ τι καὶ μᾶλλον τοῖς χρόνοις ὑποβεβηκότες οἱ παρ' Ἑλλησι φιλόσοφοι διαπρέψαι μνημονεύονται10.4.13 ται. ὧν Πυθαγόρας πρῶτος, Φερεκύδου γνῶριμος, τὸ φιλοσοφίας ἀνευρῶν ὄνομα, ὡς μὲν τινες, Σάμιος, ὡς δ' ἕτεροί φασι, Τυρρηνὸς ἦν· τινὲς δ' αὐτὸν Σύριον ἢ Τύριον εἶναι λέγουσιν· ὥστε σε βάρβαρον, ἀλλ' οὐχ Ἑλληνα γεγονέναι ὁμολογεῖν τὸν πρῶτον τῶν φιλοσόφων, ἀνὰ στόμα πάντων Ἑλλήνων 10.4.14 ἀδόμενον. καὶ τὸν Φερεκύδην δὲ Σύριον ἀναγράφουσιν, ᾧ μαθητεῦσαι τὸν Πυθαγόραν φασίν. οὐ μόνῳ δὲ τούτῳ συγγενέσθαι ὁ Πυθαγόρας λέγεται, διατρίψαι δὲ καὶ παρὰ τοῖς Περσῶν μάγοις καὶ τοῖς Αἰγυπτίων δὲ προφήταις μαθητεῦσαι, καθ' ὃν χρόνον Ἑβραίων οἱ μὲν ἐπ' Αἰγύπτου, οἱ 10.4.15 δ' ἐπὶ Βαβυλῶνος φαίνονται τὴν μετοικίαν πεπονημένοι. ἀλλὰ γὰρ ὁ δηλούμενος τὰ παρ' ἐκάστοις σοφὰ πολυπραγμονῶν ἐπήλθε Βαβυλῶνα καὶ Αἴγυπτον καὶ πᾶσαν τὴν Περσῶν, τοῖς τε μάγοις καὶ τοῖς ἱερεῦσι μαθητευόμενος, ἀκηκοέναι τε πρὸς τούτοις Βραχμάνων ἱστορήται Ἰνδῶν δὲ εἰσὶν οὗτοι φιλόσοφοι καὶ παρ' ὧν μὲν ἀστρολογίαν, παρ' ὧν δὲ γεωμετρίαν ἀριθμητικὴν τε παρ' ἐτέρων καὶ μουσικὴν καὶ ἄλλα παρ' ἄλλων συλλεξάμενος, μόνον παρὰ τῶν σοφῶν Ἑλλήνων ἔσχεν οὐδέν, πενία σοφίας καὶ 10.4.16 ἀπορία συνοικούντων· ἔμπαλιν δ' οὖν τῶν ἔξωθεν αὐτῷ πεπορισμένων αἴτιος αὐτὸς τῆς μαθησεως κατέστη τοῖς Ἑλλησιν. 10.4.17 Ὁ μὲν οὖν Πυθαγόρας τοιοῦτος. πρώτη δ' ἐκ τῆς τούτου διαδοχῆς ἡ κληθεῖσα Ἰταλικὴ φιλοσοφία συνέστη, τῆς ἐπωνυμίας ἐκ τῆς κατὰ τὴν Ἰταλίαν διατριβῆς ἀξιοθεῖσα· μεθ' ἣν ἡ ἀπὸ Θαλοῦ τοῦ τῶν ἑπτὰ σοφῶν ἐνὸς Ἰωνικῆ προσαγορευθεῖσα· κάπειτα ἡ Ἑλεατικὴ, Ξενοφάνην τὸν Κολοφῶ10.4.18 νιον πατέρα ἐπιγραψαμένη. ἀλλὰ καὶ ὁ Θαλῆς, ὡς τινες ἱστοροῦσι, Φοῖνιξ ἦν, ὡς δὲ τινες ὑπειλήφασιν, Μιλήσιος· Αἰγυπτίων δὲ καὶ οὗτος λέ10.4.19 γεται τοῖς προφήταις συμβεβληκέναι. Σόλων δὲ καὶ αὐτὸν τῶν ἑπτὰ σοφῶν, ὃν δὴ καὶ λόγος Ἀθηναίους νομοθετῆσαι, Αἰγυπτίοις ὁμοίως φησὶν ὁ Πλάτων προσεσηκέναι, ὀπηνίκα πάλιν ᾧκουν Ἑβραῖοι τὴν Αἴγυπτον. εἰσάγει γοῦν αὐτὸν ἐν Τιμαίῳ πρὸς τοῦ βαρβάρου παιδευόμενον, ἐν οἷς φησὶν ὁ Αἰγύπτιος πρὸς αὐτόν· «Ἔω Σόλων, Σόλων Ἕλληνες αἰεὶ παῖδες ἔστε, γέρον δὲ Ἑλλήνων οὐδὲ εἷς, οὐδέ ἐστι παρ' ὑμῖν χρόνῳ πολιὸν μάθημα.» 10.4.20 καὶ οὗτος δὲ ὁ Πλάτων τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ Πυθαγορείοις σχολάσας οὐ μόνῃ τῇ παρὰ τούτοις ἠρκέσθη διατριβῇ, λέγεται δὲ ἀπᾶραι εἰς Αἴγυπτον καὶ τῇ τούτων φιλοσοφίᾳ πλεῖστον

ἀναθεῖναι χρόνον. τοῦτό τοι καὶ αὐτὸς τοῖς βαρβάροις πολλαχοῦ τῶν ἰδίων λόγων μαρτυρεῖ, εὖ μοι δοκεῖ ποιῶν καὶ τὰ κάλλιστα ἐμπορευέσθαι εἰς φιλοσοφίαν παρὰ τῶν βαρβάρων εὐγνωμόνως οὐκ 10.4.21 ἀπαρνούμενος. ἀκοῦσαι δ' οὖν αὐτοῦ πολλαχοῦ μὲν πάρεστιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν Ἐπινομίδι, Σύρων ὁμοῦ καὶ Αἰγυπτίων ὧδέ πη μνημονεύοντος· «Τούτου δ' αἴτιος ὁ πρῶτος ταῦτα κατιδῶν, βάρβαρος ὢν. παλαιὸς γὰρ δὴ τόπος ἔθρεψε τοὺς πρώτους ταῦτα ἐννοήσαντας διὰ τὸ κάλλος τῆς θερινῆς ὥρας, ἦν Αἴγυπτός τε Συρία θ' ἰκανῶς κέκτηται. ὅθεν καὶ πανταχόσε καὶ δεῦρο ἐξήκει, βεβασανισμένα χρόνῳ μυριετῆ τε καὶ ἀπείρω.» 10.4.22 Καὶ ὑποβάς ἐξῆς ἐπιλέγει· «Λάβωμεν δὴ ὡς ὅ τι περ ἂν Ἕλληνες βαρβάρων παραλάβωσι, κάλλιον τοῦτο εἰς τέλος ἀπεργάζονται.» 10.4.23 Ταῦτα ὁ Πλάτων. καὶ Δημόκριτος δὲ ἔτι πρότερον τοὺς Βαβυλωνίων λόγους ἠθικούς πεποιεῖσθαι λέγεται. καί που σεμνυνόμενος περὶ ἑαυτοῦ φησιν· «Ἐγὼ δὲ τῶν κατ' ἐμαυτὸν ἀνθρώπων πλείστην γῆν ἐπεπλανησάμην, ἱστορέων τὰ μήκιστα, καὶ ἀέρας τε καὶ γαίας πλείστας εἶδον καὶ λογίων ἀνδρῶν πλείστων ἐπήκουσα καὶ γραμμέων συνθέσιος μετ' ἀποδείξεως οὐδεὶς κάμει παρήλλαξεν, οὔτε Αἰγυπτίων οἱ καλούμενοι Ἀρπεδονάπται, οἷς ἐπὶ πᾶσιν ἐπ' ἔτεα ὀγδώκοντα ἐπὶ ξένης ἐγενήθη.» 10.4.24 Ἐπῆλθε γὰρ καὶ οὗτος Βαβυλωνά τε καὶ τὴν Περσίδα καὶ Αἴγυπτον, 10.4.25 τοῖς τε Αἰγυπτίοις καὶ τοῖς ἱερεῦσι μαθητεύων· τί δ' εἴ σοι καταλέγοιμι Ἡράκλειτον καὶ τοὺς ἄλλους Ἑλλήνων, δι' ὧν ἀπελέγχεται ἢ παρ' Ἑλλησιπολιτεία τὸν μακρὸν αἰῶνα πτωχεύουσα καὶ γυμνὴ παντὸς μαθήματος ἀπολεῖ 10.4.26 φθειῖσα; ἱεροῖς μὲν οὖν θεῶν, ἀγάλμασί τε καὶ ἀφιδρῦσεσι, μαντεῖαις τε καὶ χρησμοῖς, καὶ τῷ πολλῷ τύφῳ τῶν λαοπλάνων δαιμόνων ἐκαλλωπίζετο, σοφίας δὲ ἀληθοῦς καὶ μαθήματος βιωφελοῦς εἰς τὸ παντελὲς ἐχίρευεν. 10.4.27 οὐδέ τι πρὸς ἀγαθῶν λόγων εὔρεσιν αὐτοῖς τὰ ἄχρηστα χρηστήρια συνεβάλλετο, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ὁ θαυμαστὸς Πύθιος εἰς φιλοσοφίαν αὐτοὺς τὸ παράπαν ὠφέλει, οὐδέ τις ἄλλος θεῶν αὐτοῖς εἰς ἀναγκαίου τινὸς ἐπιτήδευσιν συνήργει· ἀλώμενοι δὲ ὧδε κάκεῖσε καὶ τὸν βίον ἅπαντα περιτρέχοντες ἄλλοτρίοις πτίλοις σφᾶς αὐτοὺς ἐφαιδρυνον κατὰ τὸν μῦθον, ὥστε αὐτοῖς 10.4.28 ἤδη τὴν πᾶσαν φιλοσοφίαν ἐξ ἐράνου συστήναι. ἄλλα γὰρ παρ' ἄλλων ἀποματτόμενοι μαθήματα γεωμετρίαν μὲν παρ' Αἰγυπτίων ἔσχον, ἀστρολογίαν δὲ παρὰ Χαλδαίων καὶ αὖ πάλιν ἕτερα παρ' ἐτέρων· οὐδὲν δὲ παρά τισιν 10.4.29 ἄλλοις οἷόν τινες αὐτῶν τὸ παρ' Ἑβραίοις ἀγαθὸν εὔραντο. τοῦτο δὲ ἦν ἢ τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ γνώσις καὶ ἢ τῶν οἰκείων θεῶν κατάγνωσις, ἦν μὴ 10.4.30 κρὸν μὲν ὅσον ὁ λόγος προῖων ἐπιδείξει· τοσοῦτον δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὺς ἐντυγχάνοντας ἐπισημαίνεται, ὡς οὐ μόνης ἐστέρηντο τῆς ἀληθοῦς θεολογίας οἱ παλαιοὶ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῶν φιλοσοφία λυσιτελούντων μαθημάτων, καὶ οὐδὲ μόνων τούτων, ἀλλὰ καὶ τῶν κοινῶν καὶ πολιτικῶν ἐπι 10.4.31 τηδευμάτων. ἡγοῦμαι δὲ μοι τήνδε συμβαλεῖσθαι τὴν σημείωσιν εἰς ἀπόδειξιν τοῦ προκειμένου σκοποῦ, εἰ δὴ πρόκειται τὸν ἀπολογισμὸν ὑποσχεῖν τοῦ μὴ ἀλόγως ἡμᾶς τὴν παρ' Ἑβραίοις θεολογίαν καὶ τὴν ὡς ἂν 10.4.32 αὐτοὶ φαῖεν βάρβαρον τῆς Ἑλληνικῆς προτετιμηκέναι φιλοσοφίας. εἰ γοῦν ὀφθεῖεν αὐτοὶ πολὺ πρότερον τὰ πάντα παρὰ βαρβάρων ἐσκευωρημένοι, μὴδὲν δὲ μὴδ' ὄλως παρὰ τῶν οἰκείων θεῶν εἰς φιλοσοφίαν ὠφελημένοι, ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοῖς αὐτῶν ἐνδίκως ἐπιμεμψάμενοι καὶ τινες διὰ ταῦτα ἀθεότητα μᾶλλον τῆς τῶν θεῶν θεραπείας προτετιμηκότες, τί χρὴ λοιπὸν ἡμᾶς ἐπιμέμφεσθαι, οὐχὶ δὲ ἀποδέχεσθαι καὶ ἐπαινεῖν, ὅτι τὸ κρεῖττον ἀγαπήσαντες, μᾶλλον δὲ τὸ μόνον ἀληθὲς εὐρόντες καὶ ἀπειληφότες τοῦ ψεύδους ἀνεχωρήσαμεν, οὔτε εἰς ἄθεον λογισμὸν τοῖς σοφοῖς Ἑλλήνων ὁμοίως περιτραπέντες οὔτε πάλιν τοῖς θαυμαστοῖς παραπλησίως φιλοσόφοις ἀναμιξ τὴν

πλάνην τὴν πολύθεον τῇ γνώσει τοῦ ἐπὶ πάντων θεοῦ φύραντες 10.4.33 οὐδέ γε τὸ ψεῦδος ἅμα τῷ ἀληθεῖ συγγέαντες; ἀλλὰ μήπω ταῦτα, ἐκεῖνα δέ μοι πρῶτα διέλθε, δι' ὧν Ἕλληνες τὰ πάντα σεσυληκέναι βαρβάρους, οὐ μόνον τὰ φιλόσοφα μαθήματα, ἀλλὰ καὶ τὰς κοινὰς καὶ βιωφελεῖς εὐρέσεις ἀπελέγχονται.

10.5.1 Ε΄. ΩΣ ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΠΑΡΑ ΒΑΡΒΑΡΩΝ ΕΛΛΗΝΕΣ ΩΦΕΛΗΝΤΑΙ

Πρῶτος τοιγαροῦν ὁ τὰ κοινὰ γράμματα, αὐτὰ δὴ τὰ πρῶτα τῆς γραμματικῆς στοιχεῖα, Ἕλλησιν εἰσηγησάμενος Κάδμος, τὸ γένος Φοῖνιξ ἦν, ὅθεν 10.5.2 καὶ Φοινικῆ τὰ γράμματά τινες τῶν παλαιῶν ἐπικεκλήκασιν. εἰσὶ δὲ οἱ Σύρους γράμματα ἐπινοῆσαι πρῶτους λέγουσι. Σύροι δ' ἂν εἶεν καὶ Ἑβραῖοι τὴν γείτονα Φοινίκης καὶ αὐτὴν τὸ μὲν παλαιὸν Φοινίκην, μετέπειτα δὲ Ἰουδαίαν, καθ' ἡμᾶς δὲ Παλαιστίνην ὀνομαζομένην οἰκήσαντες, ὧν καὶ μάλιστα οὐκ ἄλλοτρία φαίνεται ἢ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων φωνή. 10.5.3 ἕκαστον γοῦν τῶν στοιχείων παρ' αὐτοῖς κατὰ τινος σημαντικῆς διανοίας 10.5.3 τὴν προσηγορίαν φέρει, ὅπερ οὐκ ἔνεστιν εὐρεῖν παρὰ τοῖς Ἕλλησι· διὸ 10.5.4 καὶ μάλιστα μὴ ὄντα ἴδια Ἑλλήνων ὁμολογεῖται. ἔστι δὲ τὰ πάντα παρ' Ἑβραίοις στοιχεῖα δύο καὶ εἴκοσι, ὧν τὸ μὲν πρῶτόν ἐστιν Ἄλφ, ὃ μεταληφθὲν εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν λέγοιτ' ἂν «μάθησις»· τὸ δὲ δεύτερον Βῆθ, ὃ μεθερμηνεύεται «οἴκου»· τὸ τρίτον Γίμελ, ὃ ἐστὶ «πλήρωσις»· τὸ τέταρτον Δέλθ, ὃ σημαίνει «δέλτων»· τὸ πέμπτον Η, ὃ ἐστὶ «αὐτῆ»· ὁμοῦ δὲ τὰ πάντα ἀπαρτίζει τοιαύτην τινὰ διάνοιαν· «μάθησις οἴκου, πλήρωσις δέλτων αὐτῆ». 10.5.5 εἶτα μετὰ ταῦτα ἐστὶ στοιχεῖον ἕκτον, λεγόμενον παρ' αὐτοῖς Οὐαῦ, ὃ ἐστὶ «ἐν αὐτῇ»· ἔπειτα Ζαῖ, ὃ ἐστὶ «ζῆ»· μεθ' ὃ Ἡθ, ὃ ἐστὶ «ὁ ζῶν»· ἴν' ἢ τὸ ὅλον 10.5.6 «ἐν αὐτῇ ζῆ ὁ ζῶν»· μετὰ ταῦτα στοιχεῖον ἕνατον τὸ Τῆθ, ὃ ἐστὶ «καλή»· ἔπειτα Ἰώθ, ὃ ἐρμηνεύεται «ἀρχή»· ὁμοῦ τὰ δύο «καλή ἀρχή»· ἐπὶ τούτοις Χάφ, ὃ ἐστὶ «ὄμωσις»· ἔπειτα Λάβδ, ὃ ἐστὶ «μάθε»· τὸ ὅλον «ὄμωσις μάθε». 10.5.7 μετὰ ταῦτα τρισκαιδέκατον στοιχεῖόν ἐστὶ τὸ Μῆμ, ὃ ἐστὶ «ἐξ αὐτῶν»· ἔπειτα Νοῦν, ὃ ἐστὶ «αἰωνία»· εἶτα Σάμχ, ὃ ἐρμηνεύεται «βοήθεια»· ἴν' ἢ τὸ 10.5.8 λεγόμενον «ἐξ αὐτῶν αἰωνία βοήθεια». ἐπὶ τούτοις τὸ Ἄϊν, ὃ μεταληφθὲν σημαίνει «πηγὴν ἢ ὀφθαλμόν»· ἔπειτα τὸ Φῆ, ὃ «στόμα»· εἶθ' ἐξῆς τὸ Σάδη, ὃ «δικαιοσύνην»· ὧν ἡ διάνοιά ἐστὶ «πηγὴ ἢ καὶ ὀφθαλμὸς καὶ στόμα δικαιοσύνης». 10.5.9 μετὰ ταῦτα στοιχεῖόν ἐστὶ Κῶφ, ὃ ἐρμηνεύεται «κλῆσις»· ἔπειτα Ῥῆς, ὃ ἐστὶ «κεφαλή»· καὶ μετὰ ταῦτα Σέν, ὅπερ ἐστὶν «ὀδόντες»· ἐπὶ πᾶσι τὸ εἰκοστὸν δεύτερον στοιχεῖον καλεῖται παρ' αὐτοῖς Θαῦ, ὃ δηλοῖ «σημεῖα». 10.5.10 ἔχοι δ' ἂν ἡ διάνοια· «κλῆσιν κεφαλῆς καὶ ὀδόντων σημεῖα». καὶ παρὰ μὲν Ἑβραίοις τοιάδε τίς ἐστὶν ἡ τῶν στοιχείων μετάφρασις καὶ ἐρμηνεία, λόγου διάνοιαν ἀπαρτίζουσα τῇ τῶν στοιχείων μαθήσει τε καὶ ἐπαγγελίᾳ προσήκουσαν. τὸ ὅμοιον δ' οὐκ ἂν εὗροις καὶ παρ' Ἕλλησιν, ὅθεν, ὡς ἔφην, ὁμολογεῖν ἀνάγκη μὴ ὄντα οἰκεῖα Ἑλλήνων, παραπεποιημένα δὲ ἄντικρυς 10.5.11 ἀπὸ τῆς βαρβάρου φωνῆς. καὶ ἐξ αὐτῆς δὲ ἐλέγχεται τῆς καθ' ἕκαστον στοιχεῖον ἐπωνυμίας. τί γὰρ τοῦ Ἄλφ τὸ Ἄλφα διενήνοχεν; ἢ τοῦ Βῆθ τὸ Βῆτα; ἢ τοῦ Γάμμα τὸ Γίμελ; ἢ τοῦ Δέλθ τὸ Δέλτα; ἢ τοῦ Η τὸ Ε; ἢ τοῦ Ζαῖ τὸ Ζῆτα; ἢ τοῦ Τῆθ τὸ Θῆτα; καὶ ὅσα τούτοις παραπλήσια. 10.5.12 ὥστε ἀναμφίλεκτον εἶναι τὸ μὴ Ἑλλήνων οἰκειᾶς εἶναι τὰς τοιάσδε φωνάς· Ἑβραίων ἄρα, παρ' οἷς καὶ σημαῖνόν τι ἕκαστον αὐτῶν ἀποδείκνυται. παρὰ δὲ τούτοις πρῶτοις ἀρξάμενα προῆλθεν εἰς τε ἄλλους καὶ δὴ καὶ εἰς Ἕλληνας. ταῦτα μὲν οὖν μοι περὶ τῶν πρῶτων στοιχείων εἰρήσθω. τῆς δ' αὐτῆς ἡμῖν ὑποθέσεως ἐφαψάμενος καὶ ὁ Κλήμης ἐπάκουσον ἄ φησιν·

10.6.1 Π'. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ· ΑΠΟ ΤΩΝ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ

«Ἱατρικὴν δὲ Ἰατρίαν Αἰγύπτιον, μετὰ δὲ ταῦτα Ἀσκληπιὸν αὐξήσαι τὴν τέχνην ἱστοροῦσιν. Ἄτλας δὲ ὁ Λίβυς πρῶτος ναῦν ἐναυπηγήσατο καὶ τὴν θάλασσαν ἐπλευσε. καὶ ἀστρολογίαν δὲ πρῶτοι εἰς ἀνθρώπους ἐξήνεγκαν Αἰγύπτιοι, ὁμοίως δὲ καὶ Χαλδαῖοι. εἰσὶ δὲ οἱ Κᾶρας τὴν δι' ἀστέρων πρόγνωσιν ἐπισημαίνουσαν λέγουσι. πτήσεις δὲ ὀρνίθων παρεφύλαξαν πρῶτοι Φρύγες. καὶ θυτικὴν ἠκρίβωσαν Τοῦσκοι, Ἰταλίας γείτονες. Ἰσαυροὶ δὲ καὶ Ἀραβες ἐξεπόνησαν τὴν οἰωνιστικὴν, ὡς περὶ ἀμέλει Τελμισοεῖς τὴν δι' ὀνείρων μαντικὴν. 10.6.4 Τυρρηναῖοι δὲ σάλπιγγα ἐπενόησαν καὶ Φρύγες αὐλὸν· Φρύγες γὰρ ἦσθιν Ὀλυμπός τε καὶ Μαρσύας. λύχνους τε αὐτοὶ καίειν πρῶτοι κατέδειξαν Αἰγύπτιοι καὶ τὸν ἐνιαυτὸν εἰς δώδεκα μῆνας διεΐλον καὶ ἐν ἱεροῖς γυναιξὶ μίγεσθαι ἐκώλυον. 10.6.5 λυσαν μὴδὲ εἰς ἱερά εἰσιέναι ἀπὸ γυναικῶν ἀλούτους ἐνομοθέτησαν. γεωμετρίας τε αὐτοὶ εὑρετὰ οἱ αὐτοὶ γεγόνασι. Κέλμις τε καὶ Δαμναμενεὺς οἱ τῶν Ἰδαίων Δάκτυλοι πρῶτοι ἐν Κύπρῳ σίδηρον εὔρον. Δέλας δὲ ἄλλος Ἰδαῖος εὔρε 10.6.6 χαλκοῦ κράσιν, ὡς δὲ Ἡσίοδος, Σκύθης. ναὶ μὴν Θραῖκες πρῶτοι τὴν καλουμένην ἄρπην εὔρον ἔστι δὲ μάχαιρα καμπύλη καὶ πρῶτοι πέλταις ἐπὶ τῶν ἵππων ἐχρήσαντο. ὁμοίως δὲ καὶ Ἰλλυριοὶ τὴν καλουμένην πέλτην ἐξεῦρον. ἔτι φασὶ Τουσκανοὺς πλαστικὴν ἐπινοῆσαι. Ἰτανόν τε Σαυνίτης οὗτος ἦν 10.6.7 πρῶτον θυρεὸν κατασκευάσαι. Κάδμος γὰρ ὁ Φοῖνιξ λιθοτομίαν τε ἐξεῦρε καὶ μέταλλα χρυσοῦ τὰ περὶ τὸ Πάγγαιον ὄρος ἐπενόησεν. ἤδη δὲ καὶ ἄλλο ἔθνος Καππαδόκαι πρῶτοι εὔρον τὴν νάβλαν καλουμένην, ὃν τρόπον καὶ τὸ 10.6.8 δίχορδον Ἀσσύριοι. Καρχηδόνιοι γὰρ πρῶτοι τετρήρη κατασκευάσαν, ἐναυπήγησε δὲ αὐτὴν Βόσπορος αὐτόχθων. Μήδειά τε, ἡ Αἰήτου ἢ Κολχίς, 10.6.9 πρώτη τριχῶν βαφὴν ἐπενόησεν. ἀλλὰ καὶ Νώροπος ἔθνος ἔστι Παιονίον, νῦν δὲ Νωρικὸν καλοῦνται κατεργάσαντο χαλκὸν καὶ σίδηρον ἐκάθησαν 10.6.10 πρῶτοι. Ἄμυκος τε ὁ Βεβρύκων βασιλεὺς ἱμάντας πυκτικὰς εὔρε. περὶ τε μουσικὴν Ὀλυμπος ὁ Μυσὸς τὴν Λύδιον ἀρμονίαν ἐφιλοτέχνησεν· οἱ τε 10.6.11 Τρωγλοδύται καλούμενοι σαμβύκην εὔρον, ὄργανον μουσικόν. φασὶ δὲ καὶ τὴν πλαγίαν σύριγγα Σάτυρον εὔρειν τὸν Φρύγα· τρίχορδον δὲ ὁμοίως καὶ τὴν διάτονον ἀρμονίαν Ἄγνιν τὸν καὶ αὐτὸν Φρύγα· κρούματα δὲ Ὀλυμπον ὁμοίως τὸν Φρύγα, καθάπερ Φρύγιον ἀρμονίαν καὶ μιξοφρύγιον καὶ μιξολύδιον Μαρσύαν τῆς αὐτῆς ὄντα τοῖς προειρημένοις χώρας· καὶ τὴν Δωρίον θάλασσαν 10.6.12 μυριν ἐπινοῆσαι τὸν Θραῖκα. Πέρσας τε πρῶτους ἀκηκόαμεν ἀπήνην καὶ κλίνην καὶ ὑποπόδιον ἐργάσασθαι τοὺς τε Σιδωνίους τρίκροτον ναῦν κατασκευάσαι. Σικελοὶ τε οἱ πρὸς τῇ Ἰταλίᾳ πρῶτοι φόρμιγγα εὔρον οὐ πολὺ τῆς 10.6.13 κιθάρας λειπομένην καὶ κρόταλα ἐπενόησαν. ἐπὶ τε Σεμιράμεως βασιλείῳ Ἀσσυρίῳ τὰ βύσσινά ἱμάτια εὑρησθαι ἱστοροῦσι. καὶ πρώτην ἐπιστολὰς συντάξαι 10.6.14 ξαῖ Ἀτσοσαν, τὴν Περσῶν βασιλεύσασαν, φησὶν Ἑλλάνικος. Σκάμμων μὲν οὖν ὁ Μιτυληναῖος καὶ Θεόφραστος ὁ Ἐρέσιος Κύδιπός τε ὁ Μαντινεὺς ἔτι τε Ἀντιφάνης καὶ Ἀριστόδημος καὶ Ἀριστοτέλης, πρὸς τούτοις δὲ Φιλοστέφανος, ἀλλὰ καὶ Στράτων ὁ Περιπατητικὸς ἐν τοῖς Περὶ εὑρεμάτων ταῦτα ἱστόρησαν. παρεθέμην δὲ αὐτῶν ὀλίγα εἰς σύστασιν τῆς παρὰ βαρβάρους εὑρετικῆς καὶ βιωφελοῦς φύσεως, παρ' ὧν Ἕλληνας τὰ ἐπιτηδεύματα ὠφέληνται.» 10.6.15 Ταῦτα ῥήμασιν αὐτοῖς ὁ Κλήμης ἐν Στρωματεῦσι. τοῖς δ' εἰρημένοις δοκῶ μοι εὔξειν ἐπισυνάψαι καὶ τὰ ἀπὸ τῆς Ἰωσήπου τοῦ Ἑβραίου γραφῆς, ἦν Περὶ τῆς Ἰουδαίων ἀρχαιότητος ἐν δυσὶν ἐπραγματεύσατο βιβλίοις, περὶ τοῦ νέους γεγενῆσθαι τοὺς Ἕλληνας καὶ παρὰ βαρβάρων ὠφελῆσθαι

διάφωνα τε ἑαυτοῖς γεγραφέναι. συμβαλεῖται γοῦν καὶ ταῦτα εἰς τὴν τῶν εἰρημένων ἀκριβῆ καὶ βεβαίαν πίστωσιν. ἄκουε τοίνυν οἷα καὶ οὗτος γράφει πρὸς λέξιν·

10.7.1 Ζ. ΙΩΣΗΠΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

«Πρῶτον οὖν ἐπέρχεται μοι πάνυ θαυμάζειν τοὺς οἰομένους δεῖν περὶ τῶν παλαιοτάτων ἔργων μόνοις προσέχειν τοῖς Ἑλλησι καὶ παρὰ τούτων πυνθάνεσθαι 10.7.2 τὴν ἀλήθειαν, ἡμῖν δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἀπιστεῖν. πᾶν γὰρ ἐγὼ τοῦναντίον ὁρῶ συμβεβηκός, εἴ γε δεῖ μὴ ταῖς ματαίαις δόξαις ἐπακολουθεῖν, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τὸ δίκαιον τῶν πραγμάτων λαμβάνειν. τὰ μὲν γὰρ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ἅπαντα νέα καὶ χθές καὶ πρῶτην, ὡς ἂν εἴποι τις, εὐροὶ γεγονότα· λέγω δὲ τὰς κτίσεις τῶν πόλεων καὶ τὰ περὶ τὰς ἐπινοίας τῶν τεχνῶν καὶ τὰ περὶ τὰς τῶν νόμων ἀναγραφάς· πάντων δὲ νεωτάτη σχεδὸν ἐστὶ παρ' αὐτοῖς ἢ 10.7.3 περὶ τοῦ συγγράφειν τὰς ἱστορίας ἐπιμέλεια. τὰ μέντοι παρ' Αἰγυπτίοις τε καὶ Χαλδαίοις καὶ Φοίνιξιν-ἐγὼ γὰρ νῦν ἡμᾶς ἐκείνοις συγκαταλέγειν- αὐτοὶ δήπουθεν ὁμολογοῦσιν ἀρχαιοτάτην καὶ μονιμωτάτην ἔχειν τῆς μνήμης 10.7.4 τὴν παράδοσιν. καὶ γὰρ τόπους ἅπαντες οἰκοῦσιν ἥκιστα ταῖς ἐκ τοῦ περιέχοντος φθοραῖς ὑποκειμένους καὶ πολλὴν ἐποιήσαντο πρόνοιαν τοῦ μηδὲν ἄμνηστον τῶν παρ' αὐτοῖς πραττομένων παραλιπεῖν, ἀλλ' ἐν δημοσίαις 10.7.5 ἀναγραφαῖς ὑπὸ τῶν σοφωτάτων ἀεὶ καθιεροῦσθαι. τὸν δὲ περὶ τὴν Ἑλλάδα τόπον μυρίαὶ μὲν φθοραὶ κατέσχον, ἐξαλείφουσαι τὴν μνήμην τῶν γεγονότων· ἀεὶ δὲ καινοὺς καθιστάμενοι βίους τοῦ παντὸς ἐνόμιζον ἄρχειν ἕκαστος τῶν 10.7.6 ἀφ' ἑαυτῶν· ὁψὲ δὲ καὶ μόλις ἔγνωσαν φύσιν γραμμάτων. οἱ γοῦν ἀρχαιοτάτην αὐτῶν τὴν χρῆσιν εἶναι θέλοντες παρὰ Φοινίκων καὶ Κάδμου σεμνύονται 10.7.7 μαθεῖν. οὐ μὴν οὐδ' ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου δύναϊτό τις ἂν δεῖξαι σωζομένην ἀναγραφὴν οὔτ' ἐν ἱεροῖς οὔτ' ἐπὶ δημοσίαις ἀναθήμασιν· ὅπου γε καὶ περὶ τῶν ἐπὶ Τροίαν τοσοῦτοις ἔτεσι στρατευσάντων ὕστερον πολλὴ γέγονεν ἀπορία καὶ ζήτησις εἰ γράμμασιν ἐχρῶντο· καὶ τάληθές ἐπικρατεῖ μᾶλλον περὶ τοῦ τὴν νῦν οὔσαν τῶν γραμμάτων χρῆσιν ἐκείνους ἀγνοεῖν. 10.7.8 ὅλως δὲ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν οὐδὲν ὁμολογούμενον εὐρίσκεται γράμμα τῆς Ὀμήρου ποιήσεως πρεσβύτερον· οὗτος δὲ καὶ τῶν Τρωϊκῶν ὕστερος φαίνεται γενόμενος. καὶ φασιν οὐδὲ τοῦτον ἐν γράμμασι τὴν αὐτοῦ ποίησιν καταλιπεῖν, ἀλλὰ διαμνημονευομένην ἐκ τῶν γραμμάτων ὕστερον συντεθῆναι καὶ διὰ τοῦτο 10.7.9 πολλὰς ἐν αὐτῇ σχεῖν τὰς διαφωνίας. οἱ μέντοι τὰς ἱστορίας ἐπιχειρήσαντες συγγράφειν παρ' αὐτοῖς, λέγω δὲ τοὺς περὶ Κάδμον τε τὸν Μιλήσιον καὶ τὸν Ἀργεῖον Ἀκουσίλαον καὶ μετὰ τοῦτον εἴ τινας ἄλλοι λέγονται γενέσθαι, 10.7.10 βραχὺ τῆς Περσῶν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατείας τῷ χρόνῳ προέλαβον. ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς περὶ τῶν οὐρανίων τε καὶ θεῶν πρῶτους παρ' Ἑλλησι φιλοσοφήσαντας, οἷον Φερεκύδην τε τὸν Σύριον καὶ Πυθαγόραν καὶ Θάλητα, πάντες συμφώνως ὁμολογοῦσιν Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων γενομένους μαθητὰς ὀλίγα συγγράψαι· καὶ ταῦτα τοῖς Ἑλλησιν εἶναι δοκεῖ πάντων ἀρχαιοτάτα καὶ μόλις αὐτὰ πιστεύουσιν ὑπ' ἐκείνων γεγράφθαι. 10.7.11 Πῶς οὖν οὐκ ἔστιν ἄλογον τετυφῶσθαι τοὺς Ἑλληνας ὡς μόνους ἐπισταμένους τὰ ἀρχαῖα καὶ τὴν ἀλήθειαν περὶ αὐτῶν ἀκριβῶς παραδιδόντας; ἢ τίς οὐ παρ' αὐτῶν ἂν τῶν συγγραφέων μάθοι ραδίως ὅτι μηδὲν βεβαίως εἰδότες συνέ10.7.12 γραφον, ἀλλ' ὡς ἕκαστοι περὶ τῶν πραγμάτων εἴκαζον; πλέον γοῦν διὰ τῶν βιβλίων ἀλλήλους ἐλέγχουσι καὶ τάναντιώτατα περὶ τῶν αὐτῶν λέγειν οὐκ ὀκνοῦσι. περίεργος δ' ἂν εἶην ἐγὼ τοὺς ἐμοῦ μᾶλλον ἐπισταμένους διδάσκων, ὅσα μὲν Ἑλλάνικος Ἀκουσίλαω περὶ τῶν γενεαλογιῶν

διαπεφώνηκεν, ὅσα δὲ διορθοῦται τὸν Ἡσίοδον Ἀκουσίλαος· ἢ τίνα τρόπον Ἐφορος μὲν Ἑλλάνικον ἑτοῖς πλείστοις ψευδόμενον ἐπιδείκνυσιν, Ἐφορον δὲ Τίμαιος καὶ Τίμαιον οἱ 10.7.13 μετ' ἐκείνον γεγονότες, Ἡρόδοτον δὲ πάντες, ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν Σικελικῶν τοῖς περὶ Ἀντίοχον καὶ Φίλιστον ἢ Καλλίαν Τίμαιος συμφωνεῖν ἠξίωσεν, οὐδ' αὖ περὶ τῶν Ἀττικῶν οἱ τὰς Ἀτθίδας συγγεγραφότες ἢ περὶ τῶν Ἀργολικῶν 10.7.14 οἱ τὰ περὶ Ἄργος ἱστοροῦντες ἀλλήλοις ἠκολουθήκασι. καὶ τί δεῖ λέγειν περὶ τῶν κατὰ πόλεις καὶ βραχυτέρων, ὅπου γε περὶ τῆς Περσικῆς στρατείας καὶ τῶν ἐν αὐτῇπραχθέντων οἱ δοκιμώτατοι διαπεφωνήκασι; πολλὰ δὲ καὶ Θουκυδίδης ὡς ψευδόμενος ὑπὸ τινων κατηγορεῖται, καίτοι δοκῶν ἀκριβεστά 10.7.15 τὴν καθ' ἑαυτὸν ἱστορίαν συγγράφειν. Αἰτίαι δὲ τῆς τοιαύτης διαφωνίας πολλαὶ μὲν ἴσως ἂν καὶ ἕτεραι τοῖς βουλομένοις ζητεῖν ἀναφανεῖεν, ἐγὼ δὲ 10.7.16 δυσι ταῖς ἐκτεθησομέναις αἰτίαις τὴν μεγίστην ἰσχὺν ἀνατίθημι. καὶ προτέραν ἐρῶ τὴν κυριωτέραν εἶναί μοι δοκοῦσαν. τὸ γὰρ ἐξ ἀρχῆς μὴ σπουδασθῆναι παρὰ τοῖς Ἑλλησι δημοσίᾳ γίνεσθαι τὰς περὶ τῶν ἐκάστοτε πραττομένων ἀναγραφάς, τοῦτο μάλιστα δὴ καὶ τὴν πλάνην καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ψεύδεσθαι τοῖς μετὰ ταῦτα βουλευθεῖσι περὶ τῶν παλαιῶν τι γράφειν παρέσχεν. 10.7.17 οὐ γὰρ μόνον παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἑλλησιν ἠμελήθη τὰ περὶ τὰς ἀναγραφάς, ἀλλ' οὐδὲ παρ' αὐτοῖς Ἀθηναίοις, οὐς αὐτόχθονας εἶναι λέγουσι καὶ παιδείας ἐπιμελεῖς, οὐδὲν τοιοῦτον εὐρίσκεται γενόμενον· ἀλλὰ τῶν δημοσίων γραμμάτων ἀρχαιοτάτους εἶναι φασὶ τοὺς ὑπὸ Δράκοντος αὐτοῖς περὶ τῶν φονικῶν γραφέντας νόμους, ὀλίγω πρότερον τῆς Πεισιστράτου τυραννίδος ἀνθρώπου 10.7.18 γεγονότος. περὶ μὲν γὰρ Ἀρκάδων τί χρὴ λέγειν ἀυχόντων ἀρχαιότητα; μόλις γὰρ οὗτοι καὶ μετὰ ταῦτα γράμμασιν ἐπαιδευθήσαν. 10.7.19 Ἄτε δὴ τοίνυν οὐδεμιᾶς προβεβλημένης ἀναγραφῆς, ἢ καὶ τοὺς μαθεῖν βουλομένους διδάξειν ἔμελλε καὶ τοὺς ψευδομένους ἐλέγξειν, ἢ πολλὴ πρὸς ἀλλή 10.7.20 λους ἐγένετο διαφωνία τοῖς συγγραφεῦσι. δευτέραν δὲ πρὸς ταύτην θετέον ἐκείνην αἰτίαν· οἱ γὰρ ἐπὶ τὸ γράφειν ὀρμήσαντες οὐ περὶ τὴν ἀλήθειαν ἐσπούδασαν· καίτοι τοῦτο πρόχειρον αὐτοῖς ἔστιν αἰεὶ τὸ ἐπάγγελμα-λόγων δὲ δύναμιν ἐπεδείκνυντο καὶ καθ' ὄντινα τρόπον ἐν τούτῳ παρευδοκίμησιν τοὺς ἄλλους ὑπελάμβανον, κατὰ τοῦτον ἠρμόζοντο, τινὲς μὲν ἐπὶ τὸ μυθολογεῖν τραπόμενοι, τινὲς δὲ πρὸς χάριν ἢ τὰς πόλεις ἢ τοὺς βασιλέας ἐπαινοῦντες· ἄλλοι δὲ ἐπὶ τὸ κατηγορεῖν τῶν πράξεων ἢ τῶν γεγραφότων ἐχώρησαν, εὐδοκίμη 10.7.21 σιν ἐν τούτῳ νομίζοντες. ὅλως δὲ τὸ πάντων ἐναντιώτατον ἱστορία πράττοντες διατελοῦσι. τῆς μὲν γὰρ ἀληθοῦς ἔστι τεκμήριον ἱστορίας, εἰ περὶ τῶν αὐτῶν ἅπαντες τὰ αὐτὰ καὶ λέγοιεν καὶ γράφοιεν· οἱ δ' εἰ μὴ τὰ αὐτὰ γράψαι ἕτεροις, οὕτως ἐνόμιζον αὐτοὶ φαίνεσθαι πάντων ἀληθέστατοι.» 10.7.22 Τοσαῦτα καὶ ὁ Ἰώσηπος. εἴη δ' ἂν τῶν εἰρημένων ἐπισφράγισμα καὶ ἡ Διοδώρου μαρτυρία, ἣν ἀπὸ τοῦ πρώτου τῆς συναχθείσης αὐτῷ Βιβλιοθήκης παραθήσομαι, οὕτως ἔχουσιν πρὸς λέξιν·

10.8.1 ἡ'. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ· ΑΠΟ ΤΩΝ ΔΙΟΔΩΡΟΥ

«Τούτων δ' ἡμῖν διευκρινημένων ῥητέον ὅσοι τῶν παρ' Ἑλλησι δεδοξαμένων ἐπὶ συνέσει καὶ παιδείᾳ παρέβαλον εἰς Αἴγυπτον ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρό 10.8.2 νοις, ἵνα τῶν ἐνταῦθα νομίμων καὶ παιδείας μετὰσχωσιν. οἱ γὰρ ἱερεῖς τῶν Αἰγυπτίων ἱστοροῦσιν ἐκ τῶν ἀναγραφῶν τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις παραβαλεῖν πρὸς ἑαυτοὺς Ὅρφέα τε καὶ Μουσαῖον καὶ Μελάμποδα καὶ Δαίδαλον, πρὸς δὲ τούτοις Ὀμηρόν τε τὸν ποιητὴν καὶ Λυκοῦργον τὸν Σπαρτιάτην, ἔτι δὲ Σόλωνα τὸν Ἀθηναῖον καὶ Πλάτωνα τὸν φιλόσοφον·

ἐλθεῖν δὲ καὶ Πυθαγόραν τὸν Σάμιον καὶ τὸν μαθηματικὸν Εὐδοξον, ἔτι δὲ Δημόκριτον τὸν Ἀβδηρίτην καὶ 10.8.3 Οἰνοπίδην τὸν Χῖον. πάντων δὲ τούτων σημεῖα δεικνύουσι τῶν μὲν εἰκόνας, τῶν δὲ τόπων ἢ κατασκευασμάτων ὁμωνύμους προσηγορίας. ἔκ τε τῆς ἐκάστῳ ζηλωθείσης παιδείας ἀποδείξεις φέρουσι, συνιστάντες ἔξ Αἰγύπτου μετενηνοχένοι 10.8.4 πάντα δι' ὧν παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἐθαυμάσθησαν. Ὀρφέα μὲν γὰρ τῶν μυστικῶν τελετῶν τὰ πλεῖστα καὶ τὰ περὶ τὴν ἑαυτοῦ πλάνην ὀργιαζόμενα καὶ τὴν τῶν ἐν Ἄιδου μυθοποιίαν παρ' Αἰγυπτίων ἀπενέγκασθαι. τὴν μὲν γὰρ Ὀσίριδος τελετὴν τῇ Διονύσου τὴν αὐτὴν εἶναι· τὴν δὲ τῆς Ἴσιδος τῇ τῆς Δήμητρος ὁμοιοτάτην ὑπάρχειν, τῶν ὀνομάτων μόνων ἐνηλλαγμένων· τὰς δὲ τῶν ἀσεβῶν ἐν Ἄιδου τιμωρίας καὶ τοὺς τῶν εὐσεβῶν λειμῶνας καὶ τὰς παρὰ τοῖς πολλοῖς εἰδωλοποιίας ἀναπεπλασμένας παρεισαγαγεῖν, μιμησάμενον τὰ 10.8.5 περὶ τὰς ταφὰς τὰς κατ' Αἴγυπτον. τὸν μὲν γὰρ ψυχοπομπὸν Ἑρμῆν κατὰ τὸ παλαιὸν νόμιμον παρ' Αἰγυπτίοις ἀναγαγόντα τοῦ Ἄπιδος τὸ σῶμα μέχρι τινὸς παραδιδόναι τῷ περικειμένῳ τὴν τοῦ Κερβέρου προτομήν. τοῦ δὲ Ὀρφέως τοῦτο καταδείξαντος παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν τὸν Ὀμηρον ἀκολούθως τούτῳ θεῖναι κατὰ τὴν ποίησιν· «Ἑρμῆς δὲ ψυχὰς Κυλλήνιος ἐξεκαλεῖτο ἀνδρῶν ἠρώων· ἔχε δὲ ῥάβδον μετὰ χερσίν.» 10.8.6 Εἶτα πάλιν προβάς ἐπιλέγει· «Μελάμποδα δὲ φασὶ μετενεγκεῖν ἔξ Αἰγύπτου τὰ Διονύσω νομιζόμενα τελεῖσθαι παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν καὶ τὰ περὶ Κρόνου μυθολογούμενα καὶ τὰ περὶ 10.8.7 τῆς Τιτανομαχίας καὶ τὸ σύνολον τὴν περὶ τὰ πάθη τῶν θεῶν ἱστορίαν. τὸν δὲ Δαίδαλον λέγουσιν ἀπομιμησασθαι τὴν τοῦ λαβυρίνθου πλοκὴν τοῦ διαμέ νοντος μὲν μέχρι τοῦ νῦν καιροῦ, οἰκοδομηθέντος δέ, ὡς μὲν τινὲς φασιν, ὑπὸ Μένδητος, ὡς δ' ἔνιοι λέγουσιν, ὑπὸ Μάρου τοῦ βασιλέως, πολλοῖς ἔτεσι πρότερον τῆς Μίνω βασιλείας· τὸν τε ῥυθμὸν τῶν ἀρχαίων κατ' Αἴγυπτον ἀνδριάντων τὸν 10.8.8 αὐτὸν εἶναι τοῖς ὑπὸ Δαιδάλου κατασκευασθεῖσι παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν. τὸ δὲ κάλλιστον πρότυπον ἐν Μέμφει τοῦ Ἡφαιστείου Δαίδαλον ἀρχιτεκτονῆσαι, καὶ θαυμασθέντα τυχεῖν εἰκόνας ξυλίνης κατὰ τὸ προειρημένον ἱερὸν, ταῖς ἰδίαις χερσὶ δεδημιουργημένης· πέρας δὲ διὰ τὴν εὐφύϊαν ἀξιοθέντα μεγάλης δόξης καὶ πολλὰ προσεξευρόντα τυχεῖν ἰσοθέων τιμῶν. κατὰ γὰρ μίαν τῶν πρὸς τῇ Μέμφει νήσων ἔτι καὶ νῦν ἱερὸν εἶναι Δαιδάλου τιμώμενον ὑπὸ 10.8.9 τῶν ἐγχωρίων. τῆς δ' Ὀμήρου παρουσίας ἄλλα τε σημεῖα φέρουσι καὶ μάλιστα τὴν τῆς Ἑλένης γενομένην παρὰ Μενελάῳ Τηλεμάχῳ φαρμακείαν 10.8.10 καὶ λήθην τῶν συμβεβηκότων κακῶν. τὸ γὰρ νηπενθὲς φάρμακον, ὃ λαβεῖν φησὶν ὁ ποιητὴς τὴν Ἑλένην ἐκ τῶν Αἰγυπτίων παρὰ τῆς Πολυμνήστης, 10.8.11 τῆς Θῶνος γυναικός, ἀκριβῶς ἐξητακῶς φαίνεται. ἔτι γὰρ καὶ νῦν τὰς ἐν ταύτῃ γυναικας χρῆσθαι τῇ προειρημένῃ δυνάμει λέγουσι καὶ παρὰ μόναις ταῖς Διοσπολίτισιν ἐκ παλαιῶν χρόνων ὀργῆς καὶ λύπης φάρμακον εὐρησθαί φασι· τὰς δὲ Θήβας καὶ Διόσπολιν τὴν αὐτὴν ὑπάρχειν· τὴν τε Ἀφροδίτην ὀνομάζεσθαι παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις χρυσὴν ἐκ παλαιᾶς παραδόσεως· καὶ πεδίον 10.8.12 εἶναι καλούμενον χρυσοῦς Ἀφροδίτης περὶ τὴν ὀνομαζομένην Μώμεμφιν. τὰ τε περὶ τὸν Δία καὶ τὴν Ἥραν μυθολογούμενα περὶ τῆς συνουσίας καὶ τὴν εἰς Αἰθιοπίαν ἐκδημίαν ἐκεῖθεν αὐτὸν μετενεγκεῖν κατ' ἐνιαυτὸν γὰρ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις τὸν νεῶν τοῦ Διὸς περαιοῦσθαι τὸν ποταμὸν εἰς τὴν Λιβύην καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς πάλιν ἐπιστρέφειν, ὡς ἔξ Αἰθιοπίας τοῦ θεοῦ παρόντος τὴν τε συνουσίαν τῶν θεῶν τούτων, ἐν ταῖς πανηγύρεσι τῶν ναῶν ἀνακομιζομένων ἀμφοτέρων εἰς ὄρος ἀνθεσι παντοίοις ὑπὸ τῶν ἱερέων κατεστεμμένον. 10.8.13 Καὶ Λυκοῦργον δὲ καὶ Πλάτωνα καὶ Σόλωνα πολλὰ τῶν ἐξ Αἰγύπτου νομίμων εἰς τὰς ἑαυτῶν κατατάξαι νομοθεσίας Πυθαγόραν τε τὰ κατὰ τὸν ἱερὸν λόγον καὶ τὰ κατὰ γεωμετρίαν θεωρήματα καὶ τὰ περὶ τοὺς ἀριθμούς, 10.8.14 ἔτι δὲ τὴν εἰς πᾶν ζῶον τῆς

ψυχῆς μεταβολὴν μαθεῖν παρ' Αἰγυπτίων. ὑπολαμβάνουσι δὲ καὶ Δημόκριτον παρ' αὐτοῖς ἔτη διατρίψαι πέντε καὶ πολλὰ διδαχθῆναι τῶν κατὰ ἀστρολογίαν τόν τε Οἰνοπίδην ὁμοίως συνδιατρίψαντα τοῖς ἱερεῦσι καὶ ἀστρολόγοις μαθεῖν ἄλλα τε καὶ μάλιστα τὸν ἡλιακὸν κύκλον, ὡς λοξὴν μὲν ἔχει τὴν πορείαν, ἐναντίαν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀστροῖς τὴν φορὰν 10.8.15 ποιεῖται. παραπλησίως δὲ καὶ τὸν Εὐδοξὸν ἀστρολογήσαντα παρ' αὐτοῖς καὶ πολλὰ τῶν χρησίμων εἰς τοὺς Ἑλληνας ἐκδόντα τυχεῖν ἀξιολόγου δόξης. 10.8.16 πάντων δὲ τῶν παλαιῶν ἀγαλματοποιῶν τοὺς μάλιστα διωνομασμένους διατετριφέναι παρ' αὐτοῖς, Τηλεκλέα καὶ Θεόδωρον, τοὺς Ῥοίκου μὲν υἱούς, κατασκευάσαντας δὲ τοῖς Σαμίσις τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθίου ξόανον.» 10.8.17 Τοσαῦτα δὲ καὶ Διόδωρος. ἀλλ' οὗτος μὲν ὁ λόγος ὧδέ πως ἀποδεδειγμένος ἐνταῦθά μοι εἰληφέτω τέλος. οὐ δεῖ δὴ λοιπὸν ἀλογίας ἡμῶν κατηγορεῖν, εἰ δὴ τοὺς τῶν σοφῶν Ἑλλήνων καὶ αὐτῶν γε τῶν παρ' αὐτοῖς φιλοσόφων διδασκάλους, τοὺς βαρβάρους λέγω, πόθω τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας 10.8.18 καὶ αὐτοὶ μετήλθομεν, εἴ γε βάρβαροι Ἑβραῖοι. ὦν τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἤκμασαν Μωσῆς τε καὶ οἱ μετὰ Μωσέα προφήται, εὖ ἂν ἔχοι διελεθῆναι, ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἂν εἴη ἔν τι τῶν μάλιστα συνεκτικωτάτων τῆ προκειμένη πραγματεία, τὸ μέλλοντας τῶν παρὰ τοῖς ἀνδράσι λογίων ἐφάπτεσθαι προδιαλαβεῖν περὶ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῶν, ἴν', εἰ φανεῖεν τοῖς Ἑβραίων προφήταις τε καὶ θεολόγοις οἱ παρ' Ἑλλησιν ὁμοδοξοῦντες, μηκέτ' ἀμφιβάλλοις τίνας ἦν εἰκὸς τὰ παρὰ τίνων ἀναλέξασθαι, πότερα τοὺς πρεσβυτέρους τὰ τῶν νέων, Ἑβραίους τε τὰ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρους τὰ φιλοσόφων, ὧν οὐδὲ τῆς γλώσσης εἰκὸς ἦν ἐπαίειν, ἢ ὅπερ καὶ μᾶλλον εἰκὸς τοὺς νέους τὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τοὺς τὰ πλεῖστα τῶν ἐθνῶν περιειργασμένους Ἑλληνας καὶ τὰ Ἑβραίων μὴ ἀγνοῆσαι, ἀρχήθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα φωνήν μεταβεβλημένα.

10.9.1 Θ'. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΟΣ ΜΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΡ' ΕΒΡΑΙΟΙΣ ΠΡΟΦΗΤΩΝ

Μωσέως πέρι καὶ τῆς τῶν μετ' αὐτὸν προφητῶν ἀρχαιότητος πλεῖστοι μὲν ἄλλοι διὰ σπουδῆς τὴν ἀπόδειξιν ἐν οἰκείοις καταβέβληνται συγγράμ. 10.9.2 μασιν, ἀφ' ὧν αὐτίκα μάλα σμικρὰ ἄττα παραθήσομαι. καγὼ δὲ καινοτέραν παρὰ τοὺς εἰρημένους ὀδεύσας ταύτη χρῆσομαι τῆ μεθόδῳ. συντρεχόντων ὁμολογουμένως τῶν χρόνων Αὐγούστου Ῥωμαίων αὐτοκράτορος καὶ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν γενέσεως ἀρχὴν τε τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ ποιησαμένου κατὰ τὸ πεντεκαιδέκατον ἔτος Τιβερίου Καίσαρος, εἴ τις ἀπὸ τούτου συναγαγεῖν ἐθέλοι τὸν τῶν ἐτῶν ἀριθμὸν, προῶν ἐπὶ τοὺς ἀνωτέρω χρόνους τοὺς μέχρι Δαρείου τοῦ Περσῶν βασιλέως καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀνανεώσεως τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις νεώ, ἢ γέγονε μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον τοῦ Ἰουδαίων ἔθνος, εὖροι ἂν ἀπὸ Τιβερίου 10.9.3 ἐπὶ τὸ δεῦτερον ἔτος Δαρείου ἔτη φμη· Δαρείου μὲν γὰρ τὸ δεῦτερον κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ξε' Ὀλυμπιάδος καταντᾶ, Τιβερίου δὲ τὸ πεντεκαιδέκατον 10.9.4 τῆς Ῥωμαίων βασιλείας κατὰ τὸ δ' τῆς σα' Ὀλυμπιάδος συμπίπτει. γίνονται τοίνυν αἱ μεταξὺ Δαρείου τοῦ Πέρσου καὶ Τιβερίου τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως Ὀλυμπιάδες ρλζ', αἱ συνάγουσι χρόνον ἐτῶν φμη, τετραετίας τῆ Ὀλυμ. 10.9.5 πιάδι λογιζομένης. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ δεῦτερον ἔτος Δαρείου τὸ ο' ὑπῆρχε τῆς ἐρημίας τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις νεώ, καθὼς τὰ τῆς Ἑβραίων ἱστορίας παρίστησι, κἀνευθεν πάλιν ἀνατρεχόντων ἀπὸ μὲν τοῦ δευτέρου ἔτους Δαρείου ἐπὶ τὴν α' Ὀλυμπιάδα ἔτη συνάγοιτ' ἂν σνλ', Ὀλυμπιάδες ξδ', τοσαῦτα δ' ἂν εὖροις τὰ ἀπὸ τοῦ

υστάτου ἔτους τῆς ἐρημίας τοῦ δηλωθέντος ἱεροῦ ἐπὶ τὸ ν' ἔτος Ὁζίου τοῦ τῶν Ἰουδαίων βασιλέως ἀνίων, καθ' ὃν ἐπροφήτεον Ἡσαΐας καὶ Ὡσηὲ ὅσοι τε τούτοις γεγόνασι σύγχρονοι, ὥστ' εἶναι τὴν πρώτην καθ' Ἑλληνας Ὀλυμπιάδα σύνδρομον Ἡσαΐα τῷ προφήτῃ καὶ 10.9.6 τοῖς τούτῳ συγχρόνοις. πάλιν δὲ ἀπὸ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ἐπὶ τοὺς ἔμπροσθεν ἀνίων χρόνους μέχρι τῆς Ἰλίου ἀλώσεως εὐρήσεις ἔτη συγκεφαλαιούμενα ὑψ', ὡς αἰ παρ' Ἑλλησι τῶν χρόνων ἀναγραφὰι περιέχουσι. 10.9.7 καὶ καθ' Ἑβραίους ἀπὸ ν' ἔτους Ὁζίου τοῦ Ἰουδαίων βασιλέως ἀνίων ἐπιτὸ τρίτον ἔτος Λαβδῶν παρ' Ἑβραίοις γενομένου κριτοῦ τὸν ἴσον συνάξεις ἀριθμὸν ἐτῶν ὑψ'. ὥστ' εἶναι τὴν Ἰλίου ἄλωσιν κατὰ τοὺς Λαβδῶν τοῦ κριτοῦ χρόνους, ἑπτὰ ἔτεσι πρότερον ἢ Σαμψὼν ἄρξαι Ἑβραίων, ὃν κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἀλκὴν ἀνυπόστατον γενέσθαι φασίν, εὐοικότα τῷ βωμένῳ παρ' 10.9.8 Ἑλλησιν Ἡρακλεῖ. καὶ ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τοὺς ἀνωτέρω βαδίζων σαυτῷ τε συναγαγὼν ἀριθμὸν ἐτῶν ὑ', εὐροῖς ἂν κατὰ μὲν Ἑβραίους Μωσέα, κατὰ 10.9.9 δὲ Ἑλληνας Κέκροπα τὸν γηγενῆ. κατώτερα δὲ τῶν Κέκροπος ἱστορεῖται χρόνων τὰ παρ' Ἑλλησι θαυμαζόμενα. γίνεται γὰρ μετὰ Κέκροπα ὁ κατὰ Δευκαλίωνα κατακλυσμὸς καὶ ἡ ἐπὶ Φαέθοντος ἐκπύρωσις Ἐριχθονίου τε γένεσις Κόρης τε ἀρπαγὴ καὶ Δήμητρος μυστήρια, Ἐλευσινίων ἴδρυσις, Τριπτολέμου γεωργία, Εὐρώπης ὑπὸ Διὸς ἀρπαγὴ, Ἀπόλλωνος γένεσις, Κάδμου ἐπὶ Θήβας παρουσία καὶ ἔτι τούτων νεώτεροι Διόνυσος, 10.9.10 Μίνως, Περσεύς, Ἀσκληπιός, Διόσκουροι, Ἡρακλῆς. τούτων δ' ἀπάντων πρεσβύτερος γεγονὼς συνίσταται Μωσῆς, ὡς ἂν κατὰ Κέκροπα τὴν ἡλικίαν ἀκμάσας, ἀπὸ δὲ Μωσέως πάλιν ἀνίων ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος ζωῆς Ἀβραὰμ εὐρήσεις ἔτη φέ'. τσαῦτα δὲ ἀπὸ τοῦ δηλωθέντος ἔτους τῆς Κέκροπος βασιλείας τὸν ἀνωτέρω χρόνον ἀπαριθμούμενος ἐπὶ Νίνον ἤξει τὸν Ἀσσύριον, ὃν πρῶτόν φασιν ἀπάσης τῆς Ἀσίας πλὴν Ἰνδῶν κεκρατηκέναι· οὗ Νίνος ἐπώνυμος πόλις, ἡ Νινευὴ παρ' Ἑβραίοις ὠνόμασται, καθ' ὃν Ζωροάστρης ὁ μάγος Βακτρίων ἐβασίλευσε. Νίνου δὲ γυνὴ καὶ διάδοχος τῆς βασιλείας Σεμίραμις· ὥστ' εἶναι τὸν Ἀβραὰμ κατὰ τούτους. 10.9.11 Ταῦτα μὲν οὖν ἀποδεικτικῶς ἐν τοῖς πονηθεῖσιν ἡμῖν Χρονικοῖς Κανόσιν οὕτως ἔχοντα συνέστη. ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος πρὸς τοῖς εἰρημένοις μάρτυρι τῆς Μωσέως ἀρχαιότητος χρήσομαι τῷ πάντων δυσμενεστάτῳ καὶ πολεμιωτάτῳ Ἑβραίων τε καὶ ἡμῶν, φημί δὲ τῷ καθ' ἡμᾶς φιλοσόφῳ, ὃς τὴν καθ' ἡμῶν συσκευὴν ὑπερβολῆ μίσους προβεβλημένος οὐ μόνους ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ Ἑβραίους αὐτόν τε Μωσέα καὶ τοὺς μετ' αὐτόν προφήτας ταῖς ἴσαις ὑπηγάγετο δυσφημίαις. οὕτω γὰρ διὰ τῆς τῶν ἐχθρῶν ὁμολογίας 10.9.12 ἀναμφηρίστως ἡγοῦμαι τὴν ἐπαγγελίαν πιστώσεσθαι. γράφει τοίνυν ἐν τῷ τετάρτῳ τῆς καθ' ἡμῶν συσκευῆς ὁ Πορφύριος ῥήμασιν αὐτοῖς τάδε· «Ἱστορεῖ δὴ τὰ περὶ Ἰουδαίων ἀληθέστατα, ὅτι καὶ τοῖς τόποις καὶ τοῖς ὀνόμασιν αὐτῶν τὰ συμφωνότατα, Σαγχουνιάθων ὁ Βηρυτίος, εἰληφὼς τὰ ὑπομνήματα παρὰ Ἱερομβάλου τοῦ ἱερέως θεοῦ Ἰεωῦ, ὃς Ἀβελβαλῶ τῷ βασιλεῖ Βηρυτίων τὴν ἱστορίαν ἀναθεῖς ὑπ' ἐκείνου καὶ τῶν κατ' αὐτόν ἐξεταστῶν τῆς ἀληθείας παρεδέχθη. οἱ δὲ τούτων χρόνοι καὶ πρὸ τῶν Τρωϊκῶν πίπτουσι χρόνων καὶ σχεδὸν τοῖς Μωσέως πλησιάζουσιν, ὡς αἰ τῶν Φοινίκης βασιλέων μηνύουσι διαδοχαί. Σαγχουνιάθων δὲ ὁ κατὰ τὴν τῶν Φοινίκων διάλεκτον φιλαλήθως πᾶσαν τὴν παλαιὰν ἱστορίαν ἐκ τῶν κατὰ πόλιν ὑπομνημάτων καὶ τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀναγραφῶν συναγαγὼν καὶ συγγράψας ἐπὶ Σεμιράμεως γέγονε τῆς Ἀσσυρίων βασιλίδος.» 10.9.13 Ταῦτα ὁ Πορφύριος. δεῖ δὴ συλλογίσασθαι τὰ προκείμενα ὧδέ πως· εἴπερ ὁ Σαγχουνιάθων ἐπὶ Σεμιράμεως γέγονεν, ἡ δὲ μακρῶ πρόσθεν τῶν Τρωϊκῶν ὁμολογεῖται, εἴη ἂν καὶ ὁ Σαγχουνιάθων τῶν Τρωϊκῶν παλαιότερος. 10.9.14 ἀλλ' οὗτος παρ' ἐτέρων πρεσβυτέρων αὐτοῦ τοῖς χρόνοις εἰληφέναι λέγεται τὰ ὑπομνήματα· οἱ δὲ

καὶ αὐτοὶ ἀρχαιότεροι ὄντες αὐτοῦ σχεδὸν τοῖς Μωσέως πλησιάζειν χρόνοις εἴρηται, οὐδὲ αὐτοὶ κατὰ Μωσέα γενόμενοι, ἀλλὰ σχεδὸν τοῖς ἐκείνου χρόνοις πλησιάζοντες· ὡς τοσοῦτον εἶναι πρεσβύτερον Μωσέα τοῦ Σαγχουνιάθωνος ὅποσον ἂν οὗτος λείπηται τῶν αὐτοῦ πρὸς 10.9.15 βυτέρων, οἱ Μωσεῖ πλησιάζειν ὠμολογήθησαν. πόσοις δὲ ἄρα ἔτεσιν εἰκὸς ἦν Μωσέα ὑπεράγειν τοὺς δηλουμένους ἄπορον εἰπεῖν· διόπερ τοῦτό μοι δοκῶ παρήσειν. δούς δὲ κατ' αὐτὸν ἐκείνον τὸν Σαγχουνιάθωνα Μωσέα 10.9.16 γεγονέναι καὶ μὴ πρότερον, ὧδε τὸν ἔλεγχον ἐφοδεύσω· εἴπερ ἐπὶ Σεμιράμεως τῆς Ἀσσυρίων βασιλίδος ὁ Σαγχουνιάθων ἐγνωρίζετο, ἔστω δὲ καὶ Μωσῆς μηδὲν προάγων, κατὰ δὲ τοῦτον ἠκμακῶς, γένοιτ' ἂν οὖν 10.9.17 καὶ αὐτὸς κατὰ Σεμίραμιν. ἀλλ' ὁ μὲν ἡμέτερος λόγος ἐπὶ ταύτης ἐδήλου γενέσθαι τὸν Ἀβραάμ, ὁ δὲ τοῦ φιλοσόφου παλαιότερον τὸν Μωσέα συνίστησιν. ἡ δὲ Σεμίραμις τῶν Τρωϊκῶν ὀκτακοσίοις ὄλοις ἔτεσι δείκνυται προγενομένη. καὶ Μωσῆς ἄρα ἔσται τοσοῦτοις τὰ Τρωϊκὰ προάγων κατὰ τὸν φιλόσοφον 10.9.18 σοφον. πρῶτος δὲ βασιλεύει Ἀργείων Ἰνάχος, οὕτω τότε Ἀθηναίων οὔτε τὴν πόλιν οὔτε τὴν προσηγορίαν ἐχόντων. ὁ δὲ πρῶτος Ἀργείων ἡγεῖται κατὰ τὸν πέμπτον μετὰ Σεμίραμιν Ἀσσυρίων βασιλέα, πεντήκοντα δὲ καὶ ἑκατὸν ὕστερον ἔτεσιν αὐτῆς τε καὶ Μωσέως, ἐν οἷς οὐδὲν ἐπίσημον γεγονὸς ἱστορεῖται παρ' Ἑλλήσι. κατὰ τοῦτο δὲ τοῦ χρόνου παρ' Ἑβραίοις ἡγοῦνται 10.9.19 τὰ οἱ Κριταί. εἴτ' αὖ πάλιν τριακοσίοις ἐτῶν ἄλλοις κατώτερον χρόνοις, ἤδη που πλέον ἢ τετρακοσίων ὄλων ἐτῶν συμπληρουμένων ἀπὸ Σεμιράμεως, πρῶτος Ἀθηναίων βασιλεύει Κέκροψ ὁ βοώμενος παρ' αὐτοῖς αὐτόχθων, Ἄργου ἡγουμένου Τριόπα, ὃς ἦν ἔβδομος μετὰ τὸν πρῶτον Ἀργεῖον Ἰνάχον. 10.9.20 μετὰ δὲ τούτων ὁ ἐπὶ Ὠγύγου μνημονεύεται κατακλυσμὸς πρῶτός τε Ἄπις ἐν Αἰγύπτῳ θεὸς ὠνομάσθη καὶ Ἰὼ θυγάτηρ Ἰνάχου, ἣν Ἰσιν Αἰγύπτῳ 10.9.21 μετονομάσαντες σέβουσι, Προμηθεὺς τε καὶ Ἄτλας ἐγνωρίζοντο. ἀπὸ δὲ Κέκροπος ἐπὶ τὴν Ἰλίου ἄλωσιν ἄλλα συνάγεται μικρῶ δέοντα ἔτη ὕ, ἐν οἷς τὰ ἐν Ἑλλήσι θαυμάσια μυθολογεῖται, ὁ ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμὸς καὶ ὁ ἐπὶ Φαέθοντος ἐμπρησμὸς, πολλῶν, ὡς εἰκὸς, φθορῶν γῆς κατὰ τόπους γε 10.9.22 γενημένων. πρῶτος δὲ Κέκροψ λέγεται Ζῆνα κεκληκέναι τὸν θεόν, μὴ πρότερον οὕτω παρ' ἀνθρώποις ὠνομασμένον· ἔπειτα βωμὸν παρ' Ἀθηναίοις ἰδρῦσαι πρῶτος καὶ πάλιν πρῶτος Ἀθηναῖς ἄγαλμα συστήσασθαι, ὡς οὐδὲ τοῦ 10.9.23 των ἐκ παλαιοῦ ὑπαρχόντων. μετὰ δὲ τοῦτον καὶ οἱ παρ' Ἑλλήσι θεοὶ πάντες γενεαλογοῦνται. παρ' Ἑβραίοις δὲ ἐν τούτῳ οἱ ἀπὸ γένους Δαβὶδ ἐβασίλευον καὶ οἱ μετὰ Μωσέα διέλαμπον προφηταί· ὥστε τὰ πάντα ἀπὸ Μωσέως ἐπὶ τὴν Ἰλίου ἄλωσιν συνάγεσθαι πλεῖον ἢ ὀκτακόσια ἔτη κατὰ τὴν ἔκτε 10.9.24 θεῖσαν τοῦ φιλοσόφου μαρτυρίαν. ἔτι δὲ πολὺ τῶν Τρωϊκῶν νεώτερα τὰ κατὰ Ὅμηρον καὶ Ἡσίοδον καὶ τοὺς λοιποὺς μνημονεύεται. χθὲς δὲ καὶ πρώην μετὰ τούτους περὶ τὴν πεντηκοστὴν Ὀλυμπιάδα οἱ ἀμφὶ Πυθαγόραν καὶ Δημόκριτον καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα φιλοσόφους ὠνομάσθησαν, ἐγγύς 10.9.25 που μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ἔτεσιν ψ'. προτερεῖν ἄρα Μωσῆς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν Ἑβραίων προφηταί συνίστανται τῶν παρ' Ἑλλήσι φιλοσόφων χιλίοις πεντακοσίοις ἔτεσι κατὰ τὴν τοῦ δηλωθέντος ἀνδρὸς ὁμολογίαν. 10.9.26 Καὶ ταῦτα μὲν ἡμεῖς ἐπιτόμως. σκέψασθαι δὲ καιρὸς καὶ τὰς τῶν πρὸ ἡμῶν περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἀποδείξεις. γεγόνασι δὴ παρ' ἡμῖν λόγοι ἀνδρες καὶ τῶν ἀπὸ παιδείας οὐδενὸς δευτέροις τοῖς τε θείοις οὐ παρέργως καθωμιληκότες, οἱ καὶ τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν ἐπ' ἀκριβὲς διευκρινήσαντες τῇ παρ' Ἑβραίοις συνέστησαν ἀρχαιολογία, πλουσία καὶ ποικίλη κατασκευῇ 10.9.27 κεχηρημένοι τῆς ἀποδείξεως. οἱ μὲν γὰρ ἔκ τινων ὁμολογουμένων ἱστοριῶν τοὺς χρόνους συνελόγισαντο, οἱ δὲ παλαιότεροι ἀναγνώσασθαι τὴν μαρτυρίαν ἐπιστώσαντο. καὶ οἱ μὲν Ἑλληνικοῖς, οἱ δὲ καὶ τοῖς τὰ

Φοινίκων τὰ τε Χαλδαίων καὶ Αἰγυπτίων ἀναγράψασι συνεχρήσαντο· ὁμοῦ δὲ οἱ πάντες, τὰ Ἑλληνικά καὶ τὰ βάρβαρα τὰ τε παρ' αὐτοῖς Ἑβραίοις συναγαγόντες καὶ τὰς παρὰ πᾶσιν ἱστορίας παραθέντες θατέρᾳ τε τὴν ἑτέραν συγκρούσαντες, τὰ παρὰ τοῖς πᾶσιν ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς χρόνους πραχθέντα συνεξητά10.9.28 κασιν. εἴθ' ἕκαστος οἰκείαις μεθόδοις τὴν τῶν ἀποδεικνυμένων κατασκευὴν πεποιημένος σύμφωνον καὶ ὁμολογουμένην τὴν ἀπόδειξιν εἰσηνέγκαντο. διὸ καὶ μάλιστα ταῖς αὐτῶν ἡγησάμην δεῖν παραχωρῆσαι φωναῖς τὸν παρόντα λόγον, ὅπως ὁμοῦ τῶν οἰκείων μὴ ἀποστεροῖντο καρπῶν οἱ τῶν λόγων πατέρες καὶ διὰ πλειόνων μαρτύρων, ἀλλὰ μὴ δι' ἑνὸς ἐμοῦ, ἢ σύστασις τῆς ἀληθείας ἀναμφίλεκτον λάβοι τὴν ἐπικύρωσιν.

10.10.1 Ἰ. ΑΠΟ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΩΝ ΑΦΡΙΚΑΝΟΥ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΩΝ

«Μέχρι μὲν τῶν Ὀλυμπιάδων οὐδὲν ἀκριβὲς ἰσθόρηται τοῖς Ἕλλησι, πάντων συγκεχυμένων καὶ κατὰ μηδὲν αὐτοῖς τῶν πρὸ τοῦ συμφωνούντων· αἱ δὲ ἠκρίβωνται πολλοῖς, τῷ μὴ ἔκ πλείστου διαστήματος, διὰ τετραετίας 10.10.2 δὲ τὰς ἀναγραφὰς αὐτῶν ποιῆσθαι τοὺς Ἕλληνας. οὗ δὴ χάριν τὰς ἐνδοξοτάτας καὶ μυθώδεις ἐπιλεξάμενος ἱστορίας μέχρι τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ἐπιδραμοῦμαι· τὰς δὲ μετὰ ταῦτα συζεύξας κατὰ χρόνον ἐκάστας, εἴ τινες ἐπίσημοι, ταῖς Ἑλληνικαῖς τὰς Ἑβραϊκὰς, ἐξιστορῶν μὲν τὰ Ἑβραίων, ἐφαπτόμενος δὲ τῶν Ἑλληνικῶν, ἐφαρμόσω τόνδε τὸν τρόπον· λαβόμενος μιᾶς πράξεως Ἑβραϊκῆς ὁμοχρόνου πράξει ὑφ' Ἑλλήνων ἱστορηθεῖση καὶ ταύτης ἐχόμενος ἀφαιρῶν τε καὶ προστιθεὶς τίς τε Ἕλλην ἢ Πέρσης ἢ καὶ ὅστισοῦν τῇ Ἑβραίων συνεχρόνισεν ἐπισημειούμενος, ἴσως ἂν τοῦ σκοποῦ τύχοιμι. 10.10.3 Ἑβραίων μὲν οὖν ἢ μετοικία ἐπισημοτάτη, αἰχμαλωτισθέντων ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ βασιλέως Βαβυλῶνος, παρέτεινεν ἔτη ἑβδομήκοντα, καθὰ προεφήτευσεν Ἰερεμίας. τοῦ δὴ Ναβουχοδονόσορ μνημονεύει Βηρωσσὸς ὁ Βα10.10.4 βυλῶνιος. μετὰ δὲ τὰ ὅ τῆς αἰχμαλωσίας ἔτη Κῦρος Περσῶν ἐβασίλευσεν, ᾧ ἔτει Ὀλυμπιάς ἤχθη νέ', ὡς ἔκ τῶν Βιβλιοθηκῶν Διοδώρου καὶ τῶν Θαλλοῦ καὶ Κάστορος ἱστοριῶν, ἔτι δὲ Πολυβίου καὶ Φλέγοντος ἔστιν εὐρεῖν, ἀλλὰ καὶ ἑτέρων, οἷς ἐμέλησεν Ὀλυμπιάδων· ἅπασι γὰρ συνεφώνησεν 10.10.5 ὁ χρόνος. Κῦρος δ' οὖν τῷ πρώτῳ τῆς ἀρχῆς ἔτει, ὅπερ ἦν Ὀλυμπιάδος νέ' ἔτος τὸ πρῶτον, διὰ Ζοροβάβελ, καθ' ὃν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ἰωσεδέκ, τὴν πρώτην καὶ μερικὴν ἀπόπεμψιν ἐποίησατο τοῦ λαοῦ, πληρωθείσης τῆς ἑβδομηκον10.10.6 ταετίας, ὡς ἐν τῷ Ἔσδρα παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἰσθόρηται. αἱ μὲν οὖν ἱστορίαὶ συντρέχουσι Κύρου τε βασιλείας καὶ αἰχμαλωσίας τέλους καὶ τὰ κατὰ τὰς Ὀλυμπιάδας οὕτως εἰς ἡμᾶς εὐρεθήσεται συμφωνήσαντα· τούτοις γὰρ ἐπόμενοι καὶ τὰς λοιπὰς ἱστορίας κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀλλήλαις ἐφαρμόσομεν. 10.10.7 τὰς δὲ πρὸ τούτων ὠδί πως τῆς Ἀττικῆς χρονογραφίας ἀριθμουμένης, ἀπὸ Ὠγύγου τοῦ παρ' ἐκείνοις αὐτόχθονος πιστευθέντος, ἐφ' οὗ γέγονεν ὁ μέγας καὶ πρῶτος ἐν τῇ Ἀττικῇ κατακλυσμός, Φορωνέως Ἀργείων βασιλεύοντος, ὡς Ἀκουσίλαος ἱστορεῖ, μέχρι πρώτης Ὀλυμπιάδος, ὁπόθεν Ἕλληνες ἀκριβοῦντοὺς χρόνους ἐνόμισαν, ἔτη συνάγεται χίλια εἴκοσιν, ὡς καὶ τοῖς προειρημένοις 10.10.8 συμφωνεῖ καὶ τοῖς ἐξῆς δειχθήσεται. ταῦτα γὰρ οἱ τὰ Ἀθηναίων ἱστοροῦντες, Ἑλλάνικός τε καὶ Φιλόχορος οἱ τὰς Ἀττίδας, οἱ τε τὰ Σύρια Κάστωρ καὶ Θαλλὸς καὶ ὁ τὰ πάντων Διόδωρος ὁ τὰς Βιβλιοθήκας Ἀλέξανδρος τε ὁ Πολυῖστωρ καὶ τινες, οἱ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀκριβέστερον ἐμνήσθησαν καὶ τῶν Ἀττικῶν ἀπάντων. εἴ τις οὖν ἐν τοῖς χιλίοις εἴκοσιν ἔτεσιν ἐπίσημος ἱστορία τυγχάνει, κατὰ τὸ χρήσιμον ἐκλεγήσεται.» 10.10.9 Καὶ μετὰ βραχεῖα ἐπιλέγει· «Φαμέν τοίνυν ἕκ γε τοῦδε

τοῦ συγγράμματος Ὡγουγον, ὃς τοῦ πρώτου κατακλυσμοῦ γέγονεν ἐπόνυμος πολλῶν διαφθαρέντων διασωθεῖς, κατὰ τὴν Αἰγύπτου τοῦ λαοῦ μετὰ Μωσέως ἐξοδὸν γεγενῆσθαι, τόνδε τὸν τρόπον· 10.10.10 ἐπὶ πρώτην Ὀλυμπιάδα τὴν προειρημένην ἀπὸ Ὠγύγου ἔτη δειχθήσεται χίλια εἴκοσιν· ἀπὸ δὲ πρώτης Ὀλυμπιάδος ἐπὶ τῆς νέ' ἔτος πρῶτον, τουτέστιν ἐπὶ Κύρου βασιλείας ἔτος πρῶτον, ὅπερ ἦν αἰχμαλωσίας τέλος, ἔτη σιζ'. ἀπὸ Ὠγύγου τοίνυν ἐπὶ Κύρον ἔτη χίλια διακόσια τριάκοντα ἑπτὰ. εἰ δ' ἀναφῆροι τις ἐπιλογιζόμενος ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς αἰχμαλωσίας #22ασλζ' ἔτη, κατὰ ἀνάλυσιν εὐρίσκεται ταῦτὸν διάστημα ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἀπ' Αἰγύπτου διὰ Μωσέως ἐξόδου Ἰσραήλ, ὅσον ἀπὸ τῆς νέ' Ὀλυμπιάδος ἐπὶ Ὡγουγον, ὃἔκτισεν Ἐλευσίνα· ὅθεν ἐπισημότερόν ἐστι καταλαβεῖν τὴν Ἀττικὴν χρονογραφίαν.» 10.10.11 Καὶ μεθ' ἕτερα· «Καὶ τοσαῦτα μὲν πρὸ Ὠγύγου. κατὰ δὲ τοὺς τούτου χρόνους ἐξῆλθε Μωσῆς ἀπ' Αἰγύπτου· καὶ ὡς οὐκ ἄπιστον τότε ταῦτα συμβῆναι, δείκνυμεν 10.10.12 οὕτως· ἀπὸ τῆς ἐξόδου Μωσέως ἐπὶ Κύρον, ὃς ἐβασίλευσε μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἔτη #22ασλζ'· Μωσέως γὰρ ἔτη τὰ λοιπὰ μ'· Ἰησοῦ τοῦ μετ' ἐκείνον ἠγησαμένου κε' πρεσβυτέρων ἔτη λ' τῶν μετὰ Ἰησοῦν Κριτῶν· τῶν τε ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Κριτῶν περιεχομένων ἔτη υβ'· ἱερέων δὲ Ἡλεὶ καὶ Σαμουήλ ἔτη β'· τῶν δ' ἐξῆς βασιλέων Ἑβραίων ἔτη τετρακόσια β'· τῆς δ' αἰχμαλωσίας ἑβδομήκοντα, ἧς τὸ τελευταῖον ἔτος ἦν Κύρου βασιλείας ἔτος πρῶτον, ὡς προειρή 10.10.13 καμεν. ἐπὶ δὲ πρώτην Ὀλυμπιάδα ἀπὸ Μωσέως ἔτη #22ακ', εἶπερ ἐπὶ πεντηκοστῆς πέμπτης ἔτος πρῶτον ἔτη #22ασλζ', κὰν τοῖς Ἑλληνικοῖς συνέδραμεν 10.10.14 ὁ χρόνος. μετὰ δὲ Ὡγουγον, διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ πολλὴν φθοράν, ἀβασίλευτος ἔμεινεν ἢ νῦν Ἀττικὴ μέχρι Κέκροπος ἔτη ρθ'. τὸν γὰρ μετὰ Ὡγουγον Ἀκταῖον ἢ τὰ πλασσόμενα τῶν ὀνομάτων οὐδὲ γενέσθαι φησὶ Φιλόχορος.» 10.10.15 Καὶ αὐθις· «Ἀπὸ Ὠγύγου τοίνυν ἐπὶ Κύρον, ὅποσα ἀπὸ Μωσέως ἐπὶ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἔτη #22ασλζ'. καὶ Ἑλλήνων δὲ τινες ἰστοροῦσι κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους γενέσθαι Μωσέα· Πολέμων μὲν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Ἑλληνικῶν ἱστοριῶν λέγων· «Ἐπὶ Ἄπιδος τοῦ Φορωνέως μοῖρα τοῦ Αἰγυπτίων στρατοῦ ἐξέπεσεν Αἰγύπτου, οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ καλουμένη Συρία οὐ πόρρω Ἀραβίας ὤκησαν», 10.10.16 αὐτοὶ δηλονότι οἱ μετὰ Μωσέως· Ἀπίων δὲ ὁ Ποσειδωνίου, περιεργότατος γραμματικῶν, ἐν τῇ κατὰ Ἰουδαίων βίβλῳ καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἱστοριῶν φησὶ κατὰ Ἰναχὸν Ἄργους βασιλέα, Ἀμώσιος Αἰγυπτίων βασιλεύοντος, 10.10.17 ἀποστῆναι Ἰουδαίους, ὧν ἠγεῖσθαι Μωσέα. μέμνηται δὲ καὶ Ἡρόδοτος τῆς ἀποστασίας ταύτης καὶ Ἀμώσιος ἐν τῇ δευτέρᾳ· τρῶπῳ δὲ τινι καὶ Ἰουδαίων αὐτῶν, ἐν τοῖς περιτεμνομένοις αὐτοὺς καταριθμῶν καὶ Ἀσσυρίου τοὺς ἐν τῇ 10.10.18 Παλαιστίνῃ ἀποκαλῶν, τάχα δι' Ἀβραάμ. Πτολεμαῖος δὲ ὁ Μενδήσιος τὰ Αἰγυπτίων ἀνέκαθεν ἱστορῶν ἅπασιν τούτοις συντρέχει· ὥστ' οὐδ' ἐπίσημος 10.10.19 ἐπὶ πλέον ἢ τῶν χρόνων παραλλαγή. σημειωτέον δὲ ὡς ὅ τι ποτὲ ἐξαίρετον Ἑλλησι δι' ἀρχαιότητα μυθεύεται, μετὰ Μωσέα τοῦθ' εὐρίσκεται, κατακλυσμοὶ τε καὶ ἐκπυρώσεις, Προμηθεὺς, Ἰώ, Εὐρώπη, Σπαρτοί, Κόρης ἀρπαγή, μυστήρια, νομοθεσίαι, Διονύσου πράξεις, Περσεύς, ἄθλοι Ἡράκλειοι, Ἀργοναῦται, Κένταυροι, Μινώταυρος, τὰ περὶ Ἴλιον, Ἡρακλειδῶν κάθοδος, Ἰώνων ἀποικία 10.10.20 καὶ Ὀλυμπιάδες. ἔδοξε δὴ μοι τῆς Ἀττικῆς βασιλείας τὸν προειρημένον ἐκτιθέναι χρόνον, παρατιθέναι μέλλοντι ταῖς Ἑβραϊκαῖς ἱστορίαις τὰς Ἑλληνικάς. ἐξέσται γὰρ τῷ βουλομένῳ, παρ' ἐμοῦ τὴν ἀρχὴν κομιζομένῳ, λογίζεσθαι τὸν ἀριθμὸν ὁμοίως ἐμοί. 10.10.21 Οὐκοῦν τῶν χιλίων καὶ εἴκοσιν ἐτῶν, τῶν μέχρι πρώτης Ὀλυμπιάδος ἀπὸ Μωσέως τε καὶ Ὠγύγου ἐκκειμένων, πρώτῳ μὲν ἔτει τὸ Πάσχα καὶ τῶν Ἑβραίων ἐξοδος ἢ ἀπ' Αἰγύπτου, ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ ὁ ἐπὶ Ὠγύγου γίνεται κατακλυσμὸς· καὶ κατὰ

λόγον· τῶν γὰρ Αἰγυπτίων ὀργῇ θεοῦ χαλάζαις τε καὶ χειμῶσι μαστιζομένων εἰκὸς ἦν μέρη τινὰ συμπάσχειν τῆς γῆς, ὅτε γε Ἀθηναίους τῶν αὐτῶν Αἰγυπτίους ἀπολαύειν εἰκὸς ἦν, ἀποίκους ἐκείνων ὑπονοοῦν. 10.10.23 μένους, ὡς φασιν ἄλλοι τε καὶ ἐν τῷ Τρικαράνῳ Θεόπομπος. ὁ δὲ μεταξύ χρόνος παραλέλειπται, ἐν ᾧ μηδὲν ἐξαιρέτον Ἑλλήσιν ἰσθόρηται. μετὰ δὲ τέσσαρα καὶ ἐνενήκοντα ἔτη ἦν Προμηθεύς, ὡς τινες, ὅς πλάσσειν ἀνθρώπους ἐμυθεύετο· σοφὸς γὰρ ὢν εἰς παιδείαν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἄγαν ἰδιωτείας μετέπλασσε.» Ταῦτα μὲν ὁ Ἀφρικανός. μεταβῶμεν δ' ἡμεῖς ἐφ' ἕτερον·

10.11.1 ια'. ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΤΑΤΙΑΝΟΥ

«Νῦν δὲ προσήκειν μοι νομίζω παραστήσαι πρεσβυτέραν τὴν ἡμετέραν φιλοσοφίαν τῶν παρ' Ἑλλήσιν ἐπιτηδευμάτων. ὄροι δ' ἡμῖν κείσονται Μωσῆς καὶ Ὅμηρος. τῷ γὰρ ἐκάτερον αὐτῶν εἶναι παλαιάτατον καὶ τὸν μὲν ποιητῶν καὶ ἱστορικῶν εἶναι πρεσβύτατον, τὸν δὲ πάσης σοφίας βαρβάρου ἀρχηγόν, 10.11.2 καὶ ὑφ' ἡμῶν νῦν εἰς σύγκρισιν παραλαμβανέσθωσαν. εὐρήσομεν γὰρ οὐ μόνον τῆς Ἑλλήνων παιδείας τὰ παρ' ἡμῖν, ἔτι δὲ καὶ τῆς τῶν γραμμάτων εὐρέσεως ἀνώτερα· μάρτυρας δὲ οὐ τοὺς οἴκοι παραλήψομαι, βοηθοὺς δὲ μᾶλλον Ἑλλήσι καταχρήσομαι. τὸ μὲν γὰρ ἄγνωμον, ὅτι μηδ' ὑφ' ὑμῶν παραδεκτόν· τὸ δὲ ἂν ἀποδεικνύηται, θαυμαστόν, ὅποταν ὑμῖν διὰ τῶν ὑμετέρων ὄπλων ἀντ' 10.11.3 ερειδῶν ἀνυπόπτους καθ' ὑμῶν τοὺς ἐλέγχους παραλαμβάνω. περὶ γὰρ τῆς Ὀμήρου ποιήσεως γένους τε αὐτοῦ καὶ χρόνου καθ' ὃν ἤκμασε προηρέυνησαν πρεσβύτατοι μὲν Θεαγένης τε ὁ Ῥηγῖνος, κατὰ Καμβύσην γεγινώς, καὶ Στησίμβροτος ὁ Θάσιος καὶ Καλλίμαχος ὁ Κολοφώνιος Ἡρόδοτος τε Ἀλικαρνασεὺς καὶ Διονύσιος Ὀλύθιος· μετὰ δὲ ἐκείνους Ἐφορος ὁ Κυμαῖος καὶ Φιλόχορος ὁ Ἀθηναῖος Μεγακλείδης τε καὶ Χαμαιλέων οἱ Περιπατητικοί· ἔπειτα γραμματικοὶ Ζηνόδοτος, Ἀριστοφάνης, Καλλίμαχος, Κράτης, Ἐρατοσθένης, Ἀρίστος 10.11.4 ἀρχος, Ἀπολλόδωρος. τούτων δὲ οἱ μὲν περὶ Κράτητα πρὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου φασὶν αὐτὸν ἠκμακεῖναι, μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ἐνδοτέρω τῶν ὀγδοήκοντα ἐτῶν· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐρατοσθένην μετὰ ἑκατοστὸν ἔτος τῆς Ἰλίου ἀλώσεως· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀρίσταρχον κατὰ τὴν Ἰωνικὴν ἀποικίαν, ἣ ἔστι μετὰ ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἔτη τῶν Ἰλιακῶν· Φιλόχορος δὲ μετὰ τὴν Ἰωνικὴν ἀποικίαν ἔτεσι τεσσαράκοντα, ἐπὶ ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἀρξίππου, τῶν Ἰλιακῶν ὕστερον ἔτεσιν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα· οἱ δὲ περὶ Ἀπολλόδωρον μετὰ τὴν Ἰωνικὴν ἀποικίαν ἔτεσιν ἑκατόν, ὃ γένοιτ' ἂν ὕστερον τῶν Ἰλιακῶν ἔτεσι διακοσίοις τεσσαράκοντα· τινὲς δὲ πρὸ τῶν Ὀλυμπιάδων ἔφασαν αὐτὸν γεγονέναι, τουτέστι μετὰ τὴν Ἰλίου ἄλωσιν ἔτεσι τετρακοσίοις· ἕτεροι δὲ κάτω τὸν χρόνον ὑπήγαγον, σὺν Ἀρχιλόχῳ γεγονέναι τὸν Ὅμηρον εἰπόντες· ὁ δὲ Ἀρχίλοχος ἠκμασε περὶ Ὀλυμπιάδα τρίτην καὶ εἰκοστήν, κατὰ Γύγην τὸν Λυδόν, ὕστερον τῶν Ἰλιακῶν 10.11.5 ἔτεσι πεντακοσίοις. καὶ περὶ μὲν τῶν χρόνων τοῦ προειρημένου ποιητοῦ, λέγω δὴ Ὀμήρου, στάσεώς τε καὶ τῶν εἰπόντων τὰ περὶ αὐτὸν ἀσυμφωνίας τοῖς ἐπ' ἀκριβὲς ἐξετάζειν δυναμένοις αὐτάρκως ἡμῖν ὡς ἐπὶ κεφαλαίῳ εἰρήσθω. δυνατόν γὰρ παντὶ ψευδεῖς ἀποφαίνεσθαι καὶ τὰς περὶ τοὺς λόγους δόξας. παρ' οἷς γὰρ ἀσυνάρτητός ἐστιν ἡ τῶν χρόνων ἀναγραφὴ, παρὰ τούτοις οὐδὲ τὰ τῆς ἱστορίας ἀληθεύειν δύναται.» 10.11.6 Καὶ μετὰ βραχέα· «Πλὴν Ὅμηρος ἔστω μὴ μόνον ὕστερος τῶν Ἰλιακῶν, ἀλλὰ κατ' ἐκείνον αὐτὸν ὑπειλήφθω γεγονέναι τὸν τοῦ πολέμου καιρόν, ἔτι δὲ καὶ τοῖς περὶ Ἀγαμέμνονα συνεστρατεῦσθαι καί, εἰ βούλεται τις, καὶ πρὶν τῶν στοιχείων τὴν εὐρεσιν γεγονέναι· φανήσεται γὰρ ὁ προειρημένος Μωσῆς αὐτῆς μὲν τῆς Ἰλιακῆς ἀλώσεως πρεσβύτερος

πάνυ πολλοῖς ἔτεσι, τῆς δὲ γεγонуίας Ἰλίου κτίσεως 10.11.7 καὶ τοῦ Τρωὸς καὶ Δαρδάνου λίαν ἀρχαιότερος. ἀποδείξεως δὲ ἔνεκεν μάρτυσι χρῆσομαι Χαλδαίους, Φοίνιξιν, Αἰγυπτίους. καὶ τί μοι λέγειν πλείονα; χρῆ γὰρ τὸν πείθειν ἐπαγγελλόμενον συντομωτέρας ποιῆσθαι τὰς περὶ τῶν πραγμάτων 10.11.8 τῶν πρὸς τοὺς ἀκούοντας διηγήσεις. Βηρωσσὸς ἀνὴρ Βαβυλώνιος, ἱερεὺς τοῦ παρ' αὐτοῖς Βήλου κατ' Ἀλέξανδρον γενόμενος, Ἀντιόχῳ τῷ μετὰ Σέλευκον τρίτῳ τὴν Χαλδαίων ἱστορίαν ἐν τρισὶ βιβλίοις κατατάξας καὶ τὰ περὶ τῶν βασιλέων ἐκτιθέμενος ἀφηγεῖται τινος αὐτῶν ὄνομα Ναβουχοδονόσορ, τοῦ συστρατεύσαντος ἐπὶ Φοίνικας καὶ Ἰουδαίους, ἅτινα διὰ τῶν καθ' ἡμᾶς προφητῶν ἴσμεν κεκηρυγμένα, γεγονότα μὲν πολὺ τῆς Μωσέως ἡλικίας κατώτερα, πρὸ δὲ τῆς 10.11.9 Περσῶν ἡγεμονίας ἔτεσιν ἑβδομήκοντα. Βηρωσσὸς δὲ ἔστιν ἀνὴρ ἰκανώτατος· καὶ τούτου τεκμήριον Ἰόβας, ὃς Περὶ Ἀσσυρίων γράφων παρὰ Βηρωσσοῦ φησι μεμαθηκέναι τὴν ἱστορίαν· εἰσὶ δ' αὐτῷ βίβλοι Περὶ Ἀσσυρίων δύο. 10.11.10 Μετὰ δὲ τοὺς Χαλδαίους τὰ Φοινίκων οὕτως ἔχει· γεγόνασι παρ' αὐτοῖς ἄνδρες τρεῖς, Θεόδοτος, Ὑψικράτης, Μῶχος. τούτων τὰς βίβλους εἰς Ἑλληνίδα κατέταξε φωνὴν Λαίτος, ὃ καὶ τοὺς βίους τῶν φιλοσόφων ἐπ' ἀκριβὲς πραγματῶν 10.11.11 τευσάμενος. ἐν δὲ ταῖς τῶν προειρημένων ἱστορίαις δηλοῦται, κατὰ τίνα τῶν βασιλέων Εὐρώπης ἀρπαγὴ γέγονε, Μενελάου τε εἰς τὴν Φοινίκην ἄφιξις καὶ τὰ περὶ Εἵραμον, ὅστις Σολομῶνι τῷ Ἰουδαίων βασιλεῖ πρὸς γάμον δούς τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα καὶ ξύλων παντοδαπῶν ὕλην εἰς τὴν τοῦ νεῶ κατασκευὴν ἐδώρησατο. καὶ Μένανδρος δὲ ὁ Περγαμηνὸς περὶ τῶν αὐτῶν τὴν ἀναγραφὴν ἐποίησατο. τοῦ δὲ Εἰράμου ὁ χρόνος ἤδη πού τοις Ἰλιακοῖς ἐγγίζει· Σολομῶν δὲ ὁ κατ' Εἵραμον πολὺ κατώτερός ἐστι τῆς Μωσέως ἡλικίας. 10.11.13 Αἰγυπτίων δὲ εἰσὶν ἀκριβεῖς χρόνων ἀναγραφαί. καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς γραμμάτων ἑρμηνεὺς Πτολεμαῖος οὐχ ὁ βασιλεὺς, ἱερεὺς δὲ Μένδητος, οὗτος τὰς τῶν βασιλέων πράξεις ἐκτιθέμενος κατὰ Ἄμωσιν Αἰγύπτου βασιλέα γεγονέναι Ἰουδαίους φησὶ τὴν ἐξ Αἰγύπτου πορείαν εἰς ἅπερ ἠθέλον χωρία, Μωσέως ἡγουμένου. λέγει δὲ οὕτως· «Ὁ δὲ Ἄμωσις ἐγένετο κατὰ Ἰναχοντὸν βασιλέα». μετὰ δὲ τοῦτον Ἀπίων ὁ γραμματικὸς, ἀνὴρ δοκιμώτατος, ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Αἰγυπτιακῶν πέντε δὲ εἰσὶν αὐτῷ γραφαί πολλά μὲν καὶ ἄλλα, φησὶ δ' ὅτι «κατέσκαψε τὴν Αὐαριν Ἄμωσις, κατὰ τὸν Ἀργεῖον γενόμενος 10.11.15 Ἰναχον, ὡς ἐν τοῖς Χρόνοις ἀνέγραψεν ὁ Μενδήσιος Πτολεμαῖος.» ὁ δὲ ἀπὸ Ἰνάχου χρόνος ἄχρι τῆς Ἰλίου ἀλώσεως ἀποπληροῖ γενεὰς εἴκοσι. καὶ τὰ τῆς ἀποδείξεως τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. 10.11.16 Γεγόνασιν Ἀργείων βασιλεῖς οἷδε· Ἰναχος, Φορωνεύς, Ἄπις, Ἀργεῖος Κρίασος, Φόρβας, Τριόπας, Κροτωπός, Σθενέλαος, Δαναός, Λυγκεύς, Ἄβας, Προῖτος, Ἀκρίσιος, Περσεύς, Σθενέλαος, Εὐρυσθεύς, Ἀτρεύς, Θυέστης, Ἀγαμέμνων, οὗ κατὰ τὸ ὀκτωκαιδέκατον ἔτος τῆς βασιλείας Ἰλιον ἔαλω. 10.11.17 καὶ χρῆ τὸν νουνεχῆ συνεῖναι μετὰ πάσης ἀκριβείας ὅτι κατὰ τὴν Ἑλλήνων παράδοσιν οὐδ' ἱστορίας τις ἦν παρ' αὐτοῖς ἀναγραφὴ. Κάδμος γὰρ ὁ τὰ στοιχεῖα τοῖς προειρημένοις παραδοὺς μετὰ πολλὰς γενεὰς τῆς Βοιωτίας 10.11.18 ἐπέβη. μετὰ δὲ Ἰναχον ὑπὸ Φορωνέως μόλις τοῦ θηριώδους βίου καὶ νομάδος περιγραφὴ γέγονε μετεκοσμήθησάν τε οἱ ἄνθρωποι. διόπερ εἰ κατὰ Ἰναχον πέφηνεν ὁ Μωσῆς γεγονώς, πρεσβύτερός ἐστι τῶν Ἰλιακῶν ἔτεσι 10.11.19 τετρακοσίοις. ἀποδείκνυται δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχον ἀπὸ τε τῆς τῶν Ἀττικῶν βασιλέων διαδοχῆς Μακεδονικῶν τε καὶ Πτολεμαϊκῶν, ἔτι δὲ καὶ Ἀντιοχικῶν· ὅθεν εἰ μετὰ τὸν Ἰναχον αἱ διαφανέστατοι πράξεις παρ' Ἑλλησιν ἐγράφησάν 10.11.20 τε καὶ γινώσκονται, δηλον ὡς καὶ μετὰ Μωσέα. κατὰ μὲν γὰρ Φορωνέα τὸν μετ' Ἰναχον μνημονεύεται παρ' Ἀθηναίους Ὡγγυγος, ἐφ' οὗ κατακλυσμὸς πρῶτος, κατὰ δὲ Φόρβαντα Ἀκταῖος, ἀφ' οὗ Ἀκταία ἢ

Ἀττική· κατὰ δὲ Τριόπαν Προμηθεὺς καὶ Ἐπιμηθεὺς καὶ Ἄτλας καὶ ὁ διφυῆς Κέκροψ καὶ 10.11.21 ἡ Ἴω· κατὰ δὲ Κροτωπὸν ἢ ἐπὶ Φαέθοντος ἐκπύρωσις καὶ ἡ ἐπὶ Δευκαλίωνος ἐπομβρία· κατὰ δὲ Σθενέλαον ἢ τε Ἀμφικτύονος βασιλεία καὶ ἡ εἰς Πελοπόννησον Δαναοῦ παρουσία καὶ ἡ ὑπὸ Δαρδάνου τῆς Δαρδανίας κτίσις 10.11.22 ἢ τε ἐκ Φοινίκης τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Κρήτην ἀνακομιδὴ· κατὰ δὲ Λυγκέα τῆς Κόρης ἡ ἀρπαγὴ καὶ ἡ τοῦ ἐν Ἐλευσίνοι τεμένους καθίδρυσις καὶ ἡ Τριπτολέμου γεωργία καὶ ἡ Κάδμου εἰς Θήβας παρουσία Μίνως τε βασι 10.11.23 λεία· κατὰ δὲ Προῖτον ὁ Εὐμόλπου πρὸς Ἀθηναίους πόλεμος· κατὰ δὲ Ἀκρίσιον Πέλοπος ἀπὸ Φρυγίας διάβασις καὶ Ἴωνος εἰς τὰς Ἀθήνας ἀφιζικαὶ ὁ δεύτερος Κέκροψ αἶ τε Περσέως πράξεις· κατὰ δὲ τὴν Ἀγαμέμνονος βασιλείαν Ἴλιον ἐάλω. 10.11.24 Οὐκοῦν πέφηνεν ὁ Μωσῆς ἀπὸ γε τῶν προειρημένων πρεσβύτατος ἠρώων, πόλεων, δαιμόνων. καὶ χρὴ τῷ πρεσβεύοντι κατὰ τὴν ἡλικίαν πιστεύειν ἢ περὶ τοῖς ἀπὸ πηγῆς ἀρυσάμενοις Ἑλλησιν οὐ κατ' ἐπίγνωσιν τάκεινου δόγματα. 10.11.25 πολλοὶ γὰρ οἱ κατ' αὐτοὺς σοφισταὶ κεχρημένοι περιεργία, οἱ ὅσα παρὰ τῶν κατὰ Μωσέα καὶ τῶν ὁμοίως αὐτῷ φιλοσοφούντων ἔγνωσαν, παραχαράττειν ἐπειράθησαν, πρῶτον μὲν ἵνα τι λέγειν ἴδιον νομισθῶσι, δεύτερον δ' ὅπως τὰ ὅσα μὴ συνείσαν, διὰ τινος ἐπιπλάστου ῥητολογίας παρακαλύπτοντες ὡς μυθολογίαν τὴν ἀλήθειαν παραβραβεύσωσι. 10.11.26 Περί μὲν οὖν τῆς καθ' ἡμᾶς πολιτείας ἱστορίας τε τῆς κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους ὅσα τε εἰρήκασιν οἱ παρὰ τοῖς Ἑλλησι λόγιοι καὶ πόσοι καὶ τίνες εἰσὶν οἱ μνημονεύσαντες, ἐν τῷ πρὸς τοὺς ἀποφνηαμένους τὰ περὶ θεοῦ δειχθῆ 10.11.27 σεται· τὸ δὲ νῦν ἔχον, σπουστέον μετὰ πάσης ἀκριβείας σαφηνίζειν ὡς οὐχ Ὀμήρου μόνον πρεσβύτερός ἐστιν ὁ Μωσῆς, ἔτι δὲ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ συγγραφέων, Λίνου, Φιλάμμωνος, Θαμύριδος, Ἀμφίονος, Ὀρφέως, Μουσαίου, Δημοδόκου, Φημίου, Σιβύλλης, Ἐπιμενίδου τοῦ Κρητός, ὅστις εἰς τὴν Σπάρτην ἀφίκετο, Ἀρισταίου τοῦ Προκοννησίου καὶ τοῦ τὰ Ἀριμάσπια συγγράψαντος Ἀσβόλου τε τοῦ Κενταύρου καὶ Ἰσάτιδος Δρύμωνός τε καὶ Εὐκλου τοῦ 10.11.28 Κυπρίου καὶ Ὀρου τοῦ Σαμίου καὶ Προναπίδου τοῦ Ἀθηναίου. Λίνος μὲν γὰρ Ἡρακλέους ἐστὶ διδάσκαλος, ὁ δὲ Ἡρακλῆς μὲν τῶν Τρωϊκῶν προγενέστερος πέφηνε γενεᾷ. τοῦτο δὲ ἐστὶ φανερόν ἀπὸ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ Τληπολέμου, 10.11.29 τοῦ στρατεύσαντος ἐπὶ Ἴλιον. Ὀρφεὺς δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον Ἡρακλεῖ γέγονεν, ἄλλως τε καὶ τὰ εἰς αὐτὸν ἐπισφερόμενά φασιν ὑπὸ Ὀνομακρίτου τοῦ Ἀθηναίου συντετάχθαι, γενομένου κατὰ τὴν Πεισιστρατιδῶν ἀρχὴν, 10.11.30 περὶ τὴν πεντηκοστὴν Ὀλυμπιάδα. τοῦ δ' Ὀρφέως Μουσαῖος μαθητῆς. Ἀμφίων δὲ δυσὶ προάγων γενεαῖς τῶν Τρωϊκῶν τοῦ πλείονα πρὸς τοὺς φιλομαθεῖς συντάττειν ἡμᾶς ἀπείργει. Δημοδόκος δὲ καὶ Φήμιος κατ' αὐτὸν τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον γεγόνασι· διέτριβον γὰρ ὁ μὲν παρὰ τοῖς μνηστῆρσιν, ὁ δὲ παρὰ τοῖς Φαίαξι. καὶ ὁ Θάμυρις καὶ ὁ Φιλάμμων οὐ πολὺ τούτων εἰσὶν ἀρχαιότεροι. 10.11.31 περὶ μὲν οὖν τῆς καθ' ἕκαστον λόγον πραγματείας χρόνων τε καὶ ἀναγραφῆς αὐτῶν, ὡς οἶμαι, σφόδρα μετὰ πάσης ὑμῖν ἀκριβείας ἀνεγράψαμεν· ἵνα δὲ καὶ τὸ μέχρι νῦν ἐνδέον ἀποπληρώσωμεν, ἔτι καὶ περὶ τῶν νομιζομένων σοφῶν ποιή 10.11.32 σομαι τὴν ἀπόδειξιν. Μίνως μὲν γὰρ, ὁ πάσης προὔχειν νομισθεὶς σοφίας ἀγχινοίας τε καὶ νομοθεσίας, ἐπὶ Λυγκέως τοῦ μετὰ Δαναὸν βασιλεύσαντος γέγονεν, ἑνδεκάτῃ γενεᾷ μετὰ Ἴναχον. Λυκοῦργος δὲ, πολὺ μετὰ τὴν Ἰλίου γεννηθεὶς ἄλωσιν, πρὸ τῶν Ὀλυμπιάδων ἔτεσιν ἑκατὸν νομοθετεῖ Λακεδαιμονίσις. 10.11.33 Δράκων δὲ περὶ Ὀλυμπιάδα τριακοστὴν καὶ ἐνάτην εὐρίσκεται γεγονώς· Σόλων περὶ τεσσαρακοστὴν καὶ ἕκτην· Πυθαγόρας κατὰ τὴν ἐξηκοστὴν δευτέραν· τὰς δὲ Ὀλυμπιάδας ὕστερον τῶν Ἰλιακῶν ἔτεσιν ἀπεδείξαμεν γεγονυίας 10.11.34 τετρακοσίσις ἑπτὰ. καὶ δὴ τούτων οὕτως ἀποδεδειγμένων διὰ βραχέων ἔτι καὶ

περί τῆς τῶν ἑπτὰ σοφῶν ἡλικίας ἀναγράφομεν. τοῦ γὰρ πρεσβυτάτου τῶν προειρημένων Θάλητος γενομένου περί τὴν πεντηκοστὴν Ὀλυμπιάδα καὶ τὰ περί τῶν μετ' αὐτὸν σχεδὸν ἡμῖν συντόμως εἴρηται. 10.11.35 Ταῦθ' ὑμῖν, ἄνδρες Ἕλληνες, ὁ κατὰ βαρβάρους φιλοσοφῶν Τατιανὸς συνέταξα, γεννηθεὶς μὲν ἐν τῇ τῶν Ἀσσυρίων γῆ, παιδευθεὶς δὲ πρῶτον μὲν τὰ ὑμέτερα, δεύτερον δὲ ἄτινα νῦν κηρύττειν ἐπαγγέλλομαι. γινώσκων δὲ λοιπὸν τίς ὁ θεὸς καὶ τίς ἢ κατ' αὐτὸν ποίησις, ἔτοιμον ἑμαυτὸν ὑμῖν πρὸς τὴν ἀνάκρισιν τῶν δογμάτων παρίστημι, μενούσης μοι τῆς κατὰ θεὸν πολιτείας ἀνεξαρνήτου.» Τοσαῦτα καὶ ὁ Τατιανός. μετῴμεν δὲ καὶ ἐπὶ Κλήμεντα·

10.12.1 ιβ'. ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΩΝ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΣΤΡΩΜΑΤΕΩΝ

«Εἴρηται μὲν οὖν περί τούτων ἀκριβῶς Τατιανῶ ἐν τῷ Πρὸς τοὺς Ἕλληνας, εἴρηται δὲ καὶ Κασσιανῶ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ἐξηγητικῶν. ἀπαιτεῖ δ' 10.12.2 ὅμως τὸ ὑπόμνημα καὶ ἡμᾶς ἐπιδραμεῖν τὰ κατὰ τὸν τόπον εἰρημένα. Ἀπίων τοίνυν ὁ γραμματικός, ὁ Πλειστονίκης ἐπικληθεὶς, ἐν τῇ δ' τῶν Αἰγυπτιακῶν ἱστοριῶν, καίτοι φιλαπεχθημόνως πρὸς Ἑβραίους διακείμενος, ἅτε Αἰγύπτιος τὸ γένος, ὡς καὶ κατὰ Ἰουδαίων συντάξασθαι βιβλίον, Ἀμώσιος τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέως μεμνημένος καὶ τῶν κατ' αὐτὸν πράξεων μάρτυρα παρατίθεται 10.12.3 Πτολεμαῖον τὸν Μενδήσιον. καὶ τὰ τῆς λέξεως αὐτοῦ ὧδε ἔχει· «Κατέσκαψε δὲ τὴν Ἀούαριν Ἄμωσις, κατὰ τὸν Ἀργεῖον γενόμενος Ἰναχον, ὡς ἐν τοῖς Χρο10.12.4 νοῖς ἀνέγραψεν ὁ Μενδήσιος Πτολεμαῖος.» ὁ δὲ Πτολεμαῖος οὗτος ἱερεὺς μὲν ἦν, τὰς δὲ τῶν Αἰγυπτίων βασιλέων πράξεις ἐν τρισὶν ὄλαις ἐκθέμενος βίβλοις κατὰ Ἄμωσιν φησὶν Αἰγύπτου βασιλέα Μωσέως ἡγουμένου γεγονέναι Ἰουδαίους τὴν ἐξ Αἰγύπτου πορείαν, ἐξ ὧν συνῶπται κατὰ Ἰναχον ἠκμακέναι τὸν 10.12.5 Μωσέα. παλαιότερα δὲ τῶν Ἑλληνικῶν μνημονεύεσθαι τὰ Ἀργολικά, τὰ ἀπὸ Ἰνάχου λέγω, Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασεὺς ἐν τοῖς Χρόνοις διδάσκει. 10.12.6 τούτων δὲ τεσσαράκοντα μὲν γενεαῖς νεώτερα τὰ Ἀττικά, τὰ ἀπὸ «Κέκροπος τοῦ διφυοῦς» δὴ καὶ αὐτόχθονος, ὡς φησὶ κατὰ λέξιν ὁ Τατιανός· ἐννέα δὲ τὰ 10.12.7 Ἀρκαδικὰ τὰ ἀπὸ Πελασγοῦ· λέγεται δὲ καὶ οὗτος αὐτόχθων. τούτων δὲ ἄλλαιν δυοῖν νεώτερα τὰ Φθιωτικὰ τὰ ἀπὸ Δευκαλίωνος. εἰς δὲ τὸν χρόνον τῶν Τρωϊκῶν ἀπὸ Ἰνάχου γενεαὶ μὲν εἴκοσιν ἢ μιᾷ πλείους διαριθμοῦνται, 10.12.8 ἔτη δέ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τετρακόσια καὶ πρόσω. εἰ δὲ τὰ Ἀσσυρίων πολλοῖς ἔτεσι πρεσβύτερα τῶν Ἑλληνικῶν Κτησίας λέγει, φανήσεται τῷ δευτέρῳ καὶ τετρακοσιοστῷ ἔτει τῆς Ἀσσυρίων ἀρχῆς, τῆς δὲ Βηλούχου τοῦ ὀγδοῦ δυναστείας τῷ δευτέρῳ καὶ τριακοστῷ ἢ Μωσέως κατὰ Ἄμωσιν τὸν Αἰγύπτιον καὶ κατὰ 10.12.9 Ἰναχον τὸν Ἀργεῖον ἐξ Αἰγύπτου κίνησις. ἦν δὲ κατὰ τὴν Ἑλλάδα κατὰ μὲν Φορωνέα τὸν μετ' Ἰναχον ὁ ἐπὶ Ὠγύγου κατακλυσμός καὶ ἡ ἐν Σικυῶνι βασιλεία, πρώτου μὲν Αἰγιαλέως, εἶτα δὲ Εὐρωπος, εἶτα Τελχίνος, καὶ ἡ Κρητὸς 10.12.10 ἐν Κρήτῃ. Ἀκουσίλαος γὰρ Φορωνέα πρῶτον ἀνθρώπων γενέσθαι λέγει· ὅθεν καὶ ὁ τῆς Φορωνίδος ποιητῆς εἶναι αὐτὸν ἔφη πατέρα θνητῶν ἀνθρώπων. 10.12.11 ἐντεῦθεν ὁ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ κατακολουθήσας Ἀκουσίλαῳ γράφει· «Καὶ ποτε προαγαγεῖν βουλευθεὶς αὐτοὺς περὶ τῶν ἀρχαίων εἰς λόγους, τῶν τῆδε τῇ πόλει τὰ ἀρχαιότατα λέγειν ἐπιχειρεῖν, περὶ Φορωνέως τε τοῦ πρώτου 10.12.12 λεχθέντος καὶ Νιόβης καὶ τὰ μετὰ τὸν κατακλυσμόν.» κατὰ δὲ Φόρβαντα Ἀκταῖος, ἀφ' οὗ Ἀκταία ἢ Ἀττική· κατὰ δὲ Τριόπαν Προμηθεὺς καὶ Ἀτλακαὶ Ἐπιμηθεὺς καὶ ὁ διφυῆς Κέκροψ καὶ Ἰώ· κατὰ δὲ Κροτωπὸν ἢ ἐπὶ Φαέθοντος ἐκπύρωσις καὶ ἡ ἐπὶ Δευκαλίωνος ἐπομβρία· κατὰ δὲ Σθένελον ἢ τε Ἀμφικτύονος βασιλεία καὶ ἡ εἰς Πελοπόννησον Δαναοῦ παρουσία

καὶ ἡ ὑπὸ Δαρδάνου τῆς Δαρδανίας κτίσις, ὃν «πρῶτον» φησὶν Ὅμηρος «τέκετο νεφελῆγε10.12.13 ρέτα Ζεύς», ἢ τε ἐκ Κρήτης εἰς Φοινίκην ἀνακομιδῆ· κατὰ δὲ Λυγκέα τῆς κόρης ἢ ἀρπαγῆ καὶ ἡ τοῦ ἐν Ἐλευσίνοι τεμένους καθίδρυσις καὶ ἡ Τριπτολέμου γεωργία καὶ ἡ Κάδμου εἰς Θήβας παρουσία Μίνωός τε βασιλεία· κατὰ δὲ Προῖτον ὁ Εὐμόλπου πρὸς Ἀθηναίους πόλεμος· κατὰ δὲ Ἀκρίσιον Πέλοπος ἀπὸ Φρυγίας διάβασις καὶ Ἴωνος εἰς Ἀθήνας ἄφιξις καὶ ὁ δεῦτερος Κέκροψ 10.12.14 αἶ τε Περσέως καὶ Διονύσου πράξεις Ὀρφεύς τε καὶ Μουσαῖος· κατὰ δὲ τὸ ὀκτωκαιδέκατον ἔτος τῆς Ἀγαμέμνονος βασιλείας Ἴλιον ἔάλω, Δημοφῶντος τοῦ Θησέως βασιλεύοντος Ἀθήνησι τῷ πρώτῳ ἔτει, Θαρρηλιῶνος μηνὸς δευ10.12.15 τέρῃ ἐπὶ δέκα, ὡς φησι Διονύσιος ὁ Ἀργεῖος· Ἄγις δὲ καὶ Δερκύλος ἐν τῇ τρίτῃ, μηνὸς Πανέμου ὀγδόῃ φθίνοντος· Ἑλλάνικος δωδεκάτῃ Θαρρηλιῶνος καὶ τινες τῶν τὰ Ἀττικὰ συγγραψαμένων ὀγδόῃ φθίνοντος, βασιλεύοντος τὸ τελευταῖον ἔτος Μενεσθέως, πληθουούσης σελήνης· νύξ μὲν ἔην φησὶν ὁ τὴν Μικρὰν Ἰλιάδα πεποικῶς μεσάτα, λαμπρὰ δ' ἐπέτελλε σελάνα· 10.12.16 ἕτεροι Σκιροφοριῶνος τῇ αὐτῇ ἡμέρῃ. Θησεὺς δὲ Ἡρακλέους ζηλωτῆς ὢν πρεσβύτερός ἐστι τῶν Τρωϊκῶν μιᾶ γενεᾷ· τοῦ γοῦν Τληπολέμου, ὃς ἦν υἱὸς 10.12.17 Ἡρακλέους, Ὅμηρος μέμνηται ἐπὶ Ἴλιον στρατεύσαντος. προτερεινᾶρα Μωσῆς ἀποδείκνυται τῆς μὲν Διονύσου ἀποθεώσεως ἔτη ἑξακόσια τέσσαρα, εἴ γε τῆς Περσέως βασιλείας τῷ τριακοστῷ δευτέρῳ ἔτει ἐκθεοῦται, 10.12.18 ὡς φησὶν Ἀπολλόδωρος ἐν τοῖς Χρονικοῖς. ἀπὸ δὲ Διονύσου ἐπὶ Ἡρακλέα καὶ τοὺς περὶ Ἰάσονα ἀριστεῖς, τοὺς ἐν τῇ Ἀργοῖ πλεύσαντας, συνάγεται ἔτη ἑξήκοντα τρία· Ἀσκληπιός τε καὶ Διόσκουροι συνέπλεον αὐτοῖς, ὡς μαρτυρεῖ 10.12.19 ὁ Ῥόδιος Ἀπολλώνιος ἐν τοῖς Ἀργοναυτικοῖς. ἀπὸ δὲ τῆς Ἡρακλέου ἐν Ἀργεῖ βασιλείας ἐπὶ τὴν Ἡρακλέους αὐτοῦ καὶ Ἀσκληπιοῦ ἀποθέωσιν ἔτη συνάγεται τριάκοντα ὀκτῶ κατὰ τὸν χρονογράφον Ἀπολλόδωρον. ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὴν Κάστορος καὶ Πολυδεύκου ἀποθέωσιν ἔτη πενήκοντα τρία· ἐν10.12.20 ταῦθ' αὖτε καὶ ἡ Ἰλίου κατάληψις. εἰ δὲ χρὴ πείθεσθαι καὶ Ἡσιόδῳ τῷ ποιητῇ, ἀκούσωμεν αὐτοῦ· Ζηνὶ δ' ἄρ' Ἀτλαντὶς Μαίη τέκε κύδιμον Ἑρμῆν, κήρυκ' ἀθανάτων, ἱερὸν λέχος εἰσαναβάσα. Καδμείη δ' ἄρα οἱ Σεμέλη τέκε φαίδιμον υἱὸν μιχθεῖσ' ἐν φιλότῃ, Διώνυσον πολυγηθῆ. 10.12.21 Κάδμος μὲν ὁ Σεμέλης πατὴρ ἐπὶ Λυγκέως εἰς Θήβας ἔρχεται καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων εὐρετῆς γίνεται. Τριόπας δὲ συγχρονεῖ Ἰσιδι 10.12.22 ἑβδόμῃ γενεᾷ ἀπὸ Ἰνάχου· εἰσὶ δὲ οἱ τὴν Ἰσιν Ἰώ φασι, διὰ τὸ ἰέναι αὐτὴν διὰ πάσης τῆς γῆς πλανωμένην. ταύτην δ' Ἰστρός ἐν τῷ Περὶ τῆς Αἰγυπτίων ἀποικίας Προμηθέως θυγατέρα φησὶ. Προμηθεὺς δὲ κατὰ Τριόπαν, ἑβδόμῃ γενεᾷ μετὰ Μωσέα· ὥστε καὶ πρὸ τῆς καθ' Ἑλληνικῆς ἀνθρωπογονίας 10.12.23 ὁ Μωσῆς. Λέων δὲ ὁ τὰ περὶ τῶν κατ' Αἴγυπτον θεῶν πραγματευσάμενος τὴν Ἰσιν ὑπὸ Ἑλλήνων Δήμητραν καλεῖσθαι φησὶν, ἢ κατὰ Λυγκέα 10.12.24 γίνεται ἑνδεκάτῃ ὕστερον Μωσέως γενεᾷ. Ἄπις τε ὁ Ἀργεῖος βασιλεὺς Μέμφιν οἰκίζει, ὡς φησὶν Ἀρίστιππος ἐν πρώτῃ Ἀρκαδικῶν· τοῦτον δὲ Ἀρστέας ὁ Ἀργεῖος ἐπονομασθῆναί φησι Σάραπιν, καὶ τοῦτον εἶναι ὃν Αἰγύ10.12.25 πτιοὶ σέβουσι. Νυμφόδωρος δὲ ὁ Ἀμφιπολίτης ἐν τρίτῳ Νομίμων Ἀσίας τὸν Ἄπιν τὸν ταῦρον τελευτήσαντα καὶ ταριχευθέντα εἰς σορὸν ἀποτεθεῖσθαι ἐν τῷ ναῶ τοῦ τιμωμένου δαίμονος, κἀντεῦθεν Σορόαπιν κληθῆναι καὶ Σάρα10.12.26 πιν ὕστερον· Ἄπις δὲ τρίτος ἀπὸ Ἰνάχου. ναὶ μὴν ἡ Λητὴ κατὰ Τιτυὸν γίνεται· Λητὴ γὰρ ἤλκησε Διὸς κυδρὴν παράκοιτιν. 10.12.27 Τιτυὸς δὲ συνεχρόνισε Ταντάλῳ. εἰκότως ἄρα καὶ ὁ Βοιωτὸς Πίνδαρος γράφει· ἐν χρόνῳ δὲ γένετ' Ἀπόλλων· καὶ οὐδὲν θαυμαστόν, ὅπου γε καὶ Ἀδμήτῳ θητεύων εὐρίσκεται σὺν καὶ Ἡρα10.12.28 κλεῖ «μέγαν εἰς ἐνιαυτόν». Ζῆθος δὲ καὶ Ἀμφίων, οἱ μουσικῆς εὐρεταί, περὶ τὴν Κάδμου γεγόνασιν ἡλικίαν. κἀν τις ἡμῖν

λέγη Φημονόην πρώτην χρησμοδῆσαι Ἀκρισίω, ἀλλ' ἴστω γε ὅτι μετὰ Φημονόην ἔτεσιν ὕστερον εἴκοσιν ἑπτὰ οἱ περὶ Ὀρφέα καὶ Μουσαῖον καὶ Λίνον τὸν Ἡρακλέους 10.12.29 διδάσκαλον. Ὅμηρος δὲ καὶ Ἡσίοδος πολλῶ νεώτεροι τῶν Ἰλιακῶν, μεθ' οὓς μακρῶ νεώτεροι οἱ παρ' Ἑλλησι νομοθέται, Λυκοῦργός τε καὶ Σόλων, καὶ οἱ ἑπτὰ σοφοὶ οἱ τε ἀμφὶ τὸν Σύριον Φερεκύδην καὶ Πυθαγόραν τὸν μέγαν 10.12.30 κάτω που περὶ τὰς Ὀλυμπιάδας γενόμενοι, ὡς παρεστήσαμεν. καὶ θεῶν ἄρα τῶν πλείστων παρ' Ἑλλησιν, οὐ μόνον τῶν λεγομένων σοφῶν τε καὶ ποιητῶν, ὁ Μωσῆς ἡμῖν ἀποδέδεικται πρεσβύτερος.» 10.12.31 Ταῦτα καὶ ὁ Κλήμης, ἀλλ' ἐπεὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων ἐσπουδάσθη καὶ αὐτοῖς Ἑβραίων παισὶν ἢ προκειμένη πραγματεία, καλῶς ἂν ἔχοι καὶ τὰ τούτων συνιδεῖν. χρήσομαι δὲ ἀντὶ πάντων ταῖς Φλαυίου Ἰωσήπου φωναῖς·

10.13.1 ἰγ'. ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΦΛΑΥΙΟΥ ΙΩΣΗΠΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΟΣ

«Ἄρξομαι δὲ πρῶτον ἀπὸ τῶν παρ' Αἰγυπτίοις γραμμάτων. αὐτὰ μὲν οὖν οὐχ οἶόν τε παρατίθεσθαι τάκεινων. Μάνεθωσ δὴ, τὸ γένος ἀνήρ Αἰγύπτιος τῆς Ἑλληνικῆς μετεσχηκῶς παιδείας, ὡς δῆλός ἐστι γέγραφε γὰρ Ἑλλάδι φωνῇ τὴν πάτριον ἱστορίαν ἔκ τε τῶν ἱερῶν, ὡς φησὶν αὐτός, μεταφράσας, ὅς καὶ πολλὰ τὸν Ἡρόδοτον ἐλέγχει τῶν Αἰγυπτιακῶν ὑπ' ἀγνοίας ἐψευσμένον· οὗτος δὲ τοίνυν ὁ Μάνεθωσ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Αἰγυπτιακῶν ταῦτα περὶ ἡμῶν γράφει· παραθήσομαι δὲ τὴν λέξιν αὐτοῦ, καθάπερ αὐτὸν ἐκεῖνον παραγαγὼν μάρτυρα· 10.13.2 ... «τοῦ Τίμαιος ὄνομα. ἐπὶ τούτου οὐκ οἶδ' ὅπως θεὸς ἀντέπνευσε, καὶ παραδόξως ἐκ τῶν πρὸς ἀνατολὴν μερῶν ἀνθρωποὶ τὸ γένος ἄσημοι καταθαρρήσαντες ἐπὶ τὴν χώραν ἐστράτευσαν καὶ ῥαδίως ἀμαχητὶ αὐτὴν κατὰ κράτος εἶλον.» Καὶ ἐπιλέγει μετὰ βραχέα· 10.13.3 «Ἐκαλεῖτο δὲ τὸ σύμπαν αὐτῶν ἔθνος Ὑκουσσῶς· τοῦτο δὲ ἐστὶ βασιλεῖς ποιμένες. τὸ γὰρ Ὑκ καθ' ἱερὰν γλῶσσαν βασιλέα σημαίνει, τὸ δὲ Οὐσσῶς ποιμὴν ἐστὶ καὶ ποιμένες κατὰ τὴν κοινὴν διάλεκτον· καὶ οὕτω συντιθέσθαι 10.13.4 μενον γίνεται Ὑκουσσῶς. τινὲς δὲ λέγουσιν αὐτοὺς Ἄραβας εἶναι, ἐν δ' ἄλλῳ ἀντιγράφῳ οὐ βασιλεῖς σημαίνεσθαι διὰ τῆς τοῦ Ὑκ προσηγορίας, ἀλλὰ τούναντίον αἰχμαλώτους δηλοῦσθαι ποιμένας. τὸ γὰρ Ὑκ πάλιν Αἰγυπτιστὶ καὶ 10.13.5 τὸ Ἀκ δασυνόμενον αἰχμαλώτους ῥητῶς μνησθεῖ. καὶ τοῦτο μᾶλλον πιθανώτερόν μοι φαίνεται καὶ παλαιᾶς ἱστορίας ἐχόμενον. «Τούτους τοὺς προκατωνομασμένους βασιλέας καὶ τοὺς τῶν ποιμένων καλουμένων καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν γενομένους κρατῆσαι τῆς Αἰγύπτου φησὶν ἔτη πρὸς τοῖς πεντακοσίοις ἔνδεκα. 10.13.6 μετὰ ταῦτα δὲ τῶν ἐκ τῆς Θηβαΐδος καὶ τῆς ἄλλης Αἰγύπτου βασιλέων 10.13.6 γενέσθαι φησὶν ἐπὶ τοὺς ποιμένας ἐπανάστασιν, καὶ πόλεμον συρραγῆναι μέγαν καὶ πολυχρόνιον. ἐπὶ δὲ βασιλέως, ᾧ ὄνομα εἶναι Μισφραγμουθῶσις, ἠττωμένους φησὶ τοὺς ποιμένας ἐκ μὲν τῆς ἄλλης Αἰγύπτου ἐκπεσεῖν, κατακλεισθῆναι δὲ εἰς τόπον ἀρουρῶν ἔχοντα μυρίων τὴν περίμετρον· Αὔαρις ὄνομα τῷ τόπῳ. 10.13.7 τοῦτόν φησὶν ὁ Μάνεθωσ ἅπαντα τείχει τε μεγάλῳ καὶ ἰσχυρῶ περιλαβεῖν τοὺς ποιμένας, ὅπως τὴν τε κτῆσιν ἅπασαν ἔχωσιν ἐν ὄχυρῳ καὶ τὴν λείαν τὴν 10.13.8 ἑαυτῶν. τὸν δὲ Μισφραγμουθῶσεως υἱὸν Θμουθῶσιν ἐπιχειρήσαι μὲν αὐτοὺς διὰ πολιορκίας ἐλεῖν κατὰ κράτος, ὅκτῳ καὶ τεσσαράκοντα μυριάσι στρατοῦ προσεδρεύσαντα τοῖς τείχεσιν· ἐπεὶ δὲ τὴν πολιορκίαν ἀπέγνω, ποιήσασθαι συμβάσεις, ἵνα τὴν Αἴγυπτον ἐκλιπόντες ὅποι βούλονται πάντες ἀβλα 10.13.9 βεῖς ἀπέλθωσι. τοὺς δὲ ἐπὶ ταῖς ὁμολογίαις πανοικεσίᾳ μετὰ τῶν κτήσεων, οὐκ ἐλάσσους μυριάδων ὄντας εἰκοσιτεσσάρων, ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου τὴν 10.13.10 ἔρημον

εἰς Συρίαν διοδοιορῆσαι· φοβουμένους δὲ τὴν Ἀσσυρίων δυναστείαν τότε γὰρ ἐκείνους τῆς Ἀσίας κρατεῖν ἐν τῇ νῦν Ἰουδαία καλουμένη πόλιν οἰκοδομησαμένους τσαυταὶς μυριάσιν ἀνθρώπων ἀρκέσουσαν, Ἱεροσόλυμα ταύτην ὀνομάσαι.» 10.13.11 Τούτοις ἐξῆς τὴν διαδοχὴν τῶν κατ' Αἴγυπτον βασιλέων μετὰ τοῦ χρόνου τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ἀπαριθμησάμενος ἐπιλέγει· «Ταῦτα μὲν ὁ Μάνεθως· δῆλον δὲ ἐστίν, ἐκ τῶν εἰρημένων ἐτῶν τοῦ χρόνου συλλογισθέντος, ὅτι οἱ καλούμενοι ποιμένες, ἡμέτεροι δὲ πρόγονοι, τρισὶ καὶ ἑνενήκοντα καὶ τριακοσίους πρόσθεν ἔτεσιν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπαλλαγέντες τὴν χώραν ταύτην ἐπώκησαν ἢ Δαναὸν εἰς Ἄργος ἀφικέσθαι· καίτοι τοῦτον 10.13.12 ἀρχαιοτάτον Ἀργεῖοι νομίζουσι. δύο τοίνυν ὁ Μάνεθως ἡμῖν τὰ μέγιστα μεμαρτύρηκεν ἐκ τῶν παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις γραμμάτων· πρῶτον μὲν τὴν ἐτέρωθεν ἀφίξιν εἰς Αἴγυπτον, ἔπειτα δὲ τὴν ἐκεῖθεν ἀπαλλαγὴν οὕτως ἀρχαίαν τοῖς χρόνοις ὡς ἐγγύς που προτερεῖν αὐτὴν τῶν Ἰλιακῶν ἔτεσι χιλίοις.» 10.13.13 Ἀλλὰ τὰ μὲν ἀπὸ τῆς Αἰγυπτιακῆς ἱστορίας ταύτη πη τῷ Ἰωσήφω κατὰ πλάτος ἀνιστόρηται. ἀπὸ δὲ τῆς Φοινίκων, μάρτυσι χρησάμενος τοῖς τὰ Φοινικικὰ συγγραψάμενοις, παρίστησι τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις νεῶν ὑπὸ Σολομῶνος τοῦ βασιλέως ὠκοδομηθῆσαι ἔτεσι θάττον ἑκατὸν τεσσαράκοντα τρισὶ καὶ μησὶν ὀκτώ τοῦ κτίσαι Τυρίους Καρχηδόνα· εἶτα μεταβάς καὶ ἀπὸ τῆς περὶ Χαλδαίων ἱστορίας τὰς περὶ τῆς Ἑβραίων ἀρχαιότητος παρατίθεται μαρτυρίας.

10.14.1 Ἰδ'. ΩΣ ΑΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡ' ΕΒΡΑΙΟΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΝΕΩΤΕΡΟΙ ΤΥΓΧΑΝΟΥΣΙ ΤΩΝ ΠΑΡ' ΕΛΛΗΣΙ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Ἄλλὰ τί δεῖ πλῆθος ταῖς ἀποδείξεσιν ἐπισωρεύειν, τοῦ φιλαλήθους, ἀλλὰ μὴ φιλαπεχθήμονος καὶ τοῖς εἰρημένοις ἀρκουμένου ποικίλην περιέχουσι τὴν περὶ τοῦ προκειμένου σύστασιν; προὔκειτο δὲ ἡμῖν τὰ Μωσέως καὶ 10.14.2 τῶν προφητῶν παλαιότερα τῶν Ἑλληνικῶν ἀποδείξει. ἐπειδὴ τοίνυν μακρῶ πρόσθεν τῶν Τρωϊκῶν Μωσῆς γεγινώς ἀποδέδεικται, φέρ' ἴδωμεν καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν ἅπαντας. Μωσῆς δ' ὅτι τῶν πρὶν ἀληθῶς Ἑβραίων, Ἐβερ τε καὶ Ἀβραάμ, ἀφ' ὧν καὶ τὸ παρώνυμον τοῖς ἀνδράσιν ἐπιτίθεται, τῶν τε λοιπῶν θεοφιλῶν τε καὶ παλαιῶν ἀνδρῶν, ὕστατος τοῖς χρόνοις 10.14.3 παρεφάνη τῷ βίῳ, δῆλον ἀπὸ τῆς κατ' αὐτὸν ἱστορίας τυγχάνει. μετὰ Μωσέα τοίνυν προέστη τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους Ἰησοῦς, ὡς τινες, ἔτεσι λ' εἴθ', ὡς φησὶν ἡ γραφή, ἐκράτησαν ἀλλόφυλοι ἔτεσιν ὀκτώ. ἔπειτα Γοθονιήλ ἔτεσι πενήκοντα. μεθ' ὃν Ἐγλῶμ, βασιλεὺς Μωάβ, ἔτη ιη'. μεθ' ὃν Ἀώδ ἔτη π'. μεθ' ὃν πάλιν ἀλλόφυλοι ἔτη κ'. ἔπειτα Δεββώρα καὶ Βαράκ ἔτη μ'. ἔπειτα Μαδιηναῖοι ἔτη ζ'. ἔπειτα Γεδεὼν ἔτη μ'. Ἀβιμέλεχ ἔτη τρία· Θωλὰ κγ'. Ἰαεὶρ κβ'. Ἀμμανῖται ιη'. Ἰεφθάε ἔτη β'. Ἐσβῶν ἔτη ζ' Αἰαλῶν ἔτη ι'. Λαβδῶν ἔτη η'. ἀλλόφυλοι ἔτη μ'. Σαμψῶν ἔτη κ'. ἔπειτα Ἥλει ἱερεὺς, ὡς τὸ Ἑβραϊκόν, ἔτη μ'. περὶ ὃν συμβαίνει τὴν Ἰλίου καταν10.14.4 τῶν ἄλωσιν. μετὰ δὲ Ἥλει τὸν ἱερέα ἠγεῖται τοῦ λαοῦ Σαμουήλ. μεθ' ὃν πρῶτος αὐτῶν βασιλεύει Σαοῦλ ἔτεσι μ'. ἔπειτα Δαβὶδ ἔτεσι μ'. ἔπειτα Σολομῶν ἔτεσι μ'. ὅς καὶ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν ἐδείματο πρῶτος. μετὰ δὲ Σολομῶνα βασιλεύει Ῥοβοὰμ ἔτη ιζ'. Ἀβιά ἔτη γ'. Ἄσα ἔτη μα'. Ἰωσαφὰθ ἔτη κε'. Ἰωράμ ἔτη η'. Ὀχοζίας ἔτος α'. Γοθολιά10.14.5 ἔτη ζ'. Ἰωὰς ἔτη μ'. Ἀμασίας ἔτη κθ'. Ὀζίας ἔτη νβ'. καθ' ὃν προφητεύουσιν Ὡσηέ, Ἀμῶς, Ἡσαΐας, Ἰωνᾶς· μετὰ δὲ Ὀζιαν βαλεῖται Ἰωάθαμ ἔτη ιβ'. μεθ' ὃν Ἀχαζ ἔτη ιβ'. κατὰ τοῦτον ἡ πρώτη 10.14.6 Ὀλυμπιάς ἤχθη, ἦν ἐνίκα στάδιον Κόροιβος Ἥλειος· διαδέχεται δὲ τὸν Ἀχαζ Ἐζεκίας ἔτεσι κθ'. καθ' ὃν Ῥωμύλος Ῥώμην ἔκτισε καὶ ἔβασίλευσε. μετὰ δὲ Ἐζεκίαν βασιλεύει Μανασσῆς ἔτη νε'. ἔπειτα Ἀμὼν ἔτη β'. ἔπειτα Ἰωσίας ἔτη λα'. καθ' ὃν προφητεύουσιν

Ἱερεμίας, Βαρούχ, Ὀλδᾶ10.14.7 καὶ ἄλλοι προφηταὶ ἔπειτα Ἰωάχαζ μῆνας τρεῖς μεθ' ὃν Ἰωακείμ ἔτη ια' μεθ' ὃν πάντων ὕστατος Σεδεκίας ἔτη ιβ'· κατὰ τοῦτον πολιορκηθεῖσης τῆς Ἱερουσαλήμ ὑπὸ Ἀσσυρίων καὶ τοῦ ἱεροῦ ἐμπρησμὸν ὑπομείναντος τὸ πᾶν Ἰουδαίων ἔθνος ἀπάγεται εἰς Βαβυλῶνα, προφητεύει τε αὐτόθι 10.14.8 Δανιήλ καὶ Ἰεζεκιήλ. μετὰ δὲ ἐτῶν ἀριθμὸν ὃ ὁ Κῦρος βασιλεύει Περσῶν, ὃς καὶ ἀνῆκε τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Ἰουδαίων, ἐπιτρέψας τοῖς θέλουσιν αὐτῶν παλινοστεῖν ἐπὶ τὴν οἰκείαν γῆν καὶ τὸ ἱερόν ἀνεγείρειν· ὅτε καὶ ἄνεισιν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ἰωσεδὲκ καὶ Ζοροβάβελ ὁ τοῦ Σαλαθιήλ καταβάλλονταί τε θεμελίους, προφητεύοντων ὕστατα πάντων Ἀγγαίου καὶ Ζαχα10.14.9 ρίου καὶ Μαλαχίου, μεθ' οὓς οὐκέτι προφήτης παρ' αὐτοῖς γέγονε. κατὰ δὲ Κῦρον Σόλων Ἀθηναῖος ἐγνωρίζετο καὶ οἱ κληθέντες ἑπτὰ σοφοὶ παρ' Ἑλλήσιν, ὧν παλαιότερος οὐδεὶς παρ' αὐτοῖς φιλόσοφος μνημονεύεται. 10.14.10 τούτων δὴ τῶν ἑπτὰ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος φυσικὸς πρῶτος Ἑλλήνων γεγωνῶς περὶ τροπῶν ἡλίου καὶ ἐκλείψεως καὶ φωτισμῶν σελήνης καὶ ἰσημερίας 10.14.11 διελέχθη· ἐγένετο δ' ὁ ἀνὴρ ἐπισημότατος ἐν τοῖς Ἑλλήσιν. Θάλεω δὲ γίνεται ἀκουστής Ἀναξιμανδρος, Πραξιάδου μὲν παῖς, γένος δὲ καὶ αὐτὸς Μιλήσιος. οὗτος πρῶτος γνώμονας κατασκεύασε πρὸς διάγνωσιν τροπῶν 10.14.12 τε ἡλίου καὶ χρόνων καὶ ὥρων καὶ ἰσημερίας. Ἀναξιμάνδρου δὲ γνώριμος ἐγένετο Ἀναξιμένης Εὐρυστράτου Μιλήσιος· τούτου δὲ Ἀναξαγόρας Ἡγησιβούλου Κλαζομένιος. οὗτος δὴ πρῶτος διήρθρωσε τὸν περὶ ἀρχῶν λόγον. οὐ γὰρ μόνον περὶ τῆς πάντων οὐσίας ἀπεφήνατο, ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ κινουῦντος αὐτὴν αἰτίου. «Ἦν γὰρ ἀρχήν», φησί, «τὰ πράγματα ὁμοῦ πεφυρμένα· Νοῦς δὲ εἰσελθὼν αὐτὰ ἐκ τῆς ἀταξίας εἰς τάξιν ἤγαγεν». 10.14.13 Ἀναξαγόρου δὲ ἐγένοντο γνώριμοι τρεῖς, Περικλῆς, Ἀρχέλαος, Εὐριπίδης. Περικλῆς μὲν οὖν Ἀθηναίων πρῶτος ἐγένετο καὶ πλούτῳ καὶ γένει τῶν καθ' ἑαυτὸν διήνεγκεν· Εὐριπίδης δὲ ἐπὶ ποιητικὴν μεταβάς ὑπὸ τινῶν σκηνικῶν φιλόσοφον ἐκλήθη· ὁ δὲ Ἀρχέλαος ἐν Λαμψάκῳ διεδέξατο τὴν σχολὴν τοῦ Ἀναξαγόρου, μεταβάς δ' εἰς Ἀθήνας ἐκεῖ ἐσχόλασε καὶ πολ10.14.14 λὺς ἔσχεν Ἀθηναίων γνωρίμους, ἐν οἷς καὶ Σωκράτην. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τῷ Ἀναξαγόρᾳ χρόνον ἤκμασαν ἄνδρες φυσικοὶ Ξενοφάνης τε καὶ Πυθαγόρας. τὸν μὲν οὖν Πυθαγόραν διεδέξατο Θεανῶ ἢ γυνὴ οἱ τε υἱοὶ αὐτοῦ, 10.14.15 Τηλαύγης καὶ Μνήσαρχος. Τηλαύγους δὲ Ἐμπεδοκλῆς ἀκουστής γί10.14.15 νεται, καθ' ὃν Ἡράκλειτος ὁ σκοτεινὸς ἐγνωρίζετο. τὸν δὲ Ξενοφάνην λέγεται ὁ Παρμενίδης διαδέξασθαι, Παρμενίδην δὲ Μέλισσος, Μέλισσον δὲ Ζήνων ὁ Ἐλεάτης· ὃν φασιν ἐπιβουλήν κατὰ τοῦ τότε τυράννου συστησάμενον ἀλῶναι, στρεβλούμενον δ' ὑπὸ τοῦ τυράννου, ὅπως τοὺς σὺν αὐτῷ γενομένους ἄνδρας ἀπογράψηται, οὐ προσποιηθέντα τὰς τοῦ τυράννου τιμωρίας διαμασησάμενον τὴν γλῶσσαν προσπτύσαι αὐτῷ καὶ οὕτως ἐγκαρτερῆ10.14.16 σαντα ταῖς βασάνοις ἀποθανεῖν. τούτου δὲ Λευκίππος ἀκουστής γέγονε, Λευκίππου δὲ Δημόκριτος, οὗ Πρωταγόρας, καθ' ὃν ἤκμασε Σωκράτης. καὶ ἄλλους δὲ σποράδην ἔστιν εὐρεῖν φυσικοὺς φιλοσόφους πρὸ Σωκράτους γενομένους· πλὴν ἀλλὰ πάντες ἀπὸ Θαλοῦ ἀρξάμενοι κατώτεροι Κύρου τοῦ Περσῶν βασιλέως φαίνονται ἠκμακότες. ὁ δὲ Κῦρος μετὰ πλεῖστον τῆς εἰς Βαβυλῶνα αἰχμαλωσίας τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους δῆλός ἐστι γεγωνῶς, διαλελειπότην ἤδη τῶν παρ' Ἑβραίοις προφητῶν καὶ τῆς ἱεραῆς μη τροπόλεως αὐτῶν πεπολιορκημένης· ὥστε σε ὁμολογεῖν πολὺ νεώτερα Μωσέως καὶ τῶν μετ' αὐτὸν προφητῶν τὰ τῆς Ἑλλήνων γεγονέναι φιλοσοφίας καὶ μάλιστα τῆς κατὰ Πλάτωνα, ὃς ἀκουστής τὰ πρῶτα γενόμενος Σωκράτους κάπειτα τοῖς Πυθαγορείοις ὁμιλήσας τοὺς πρὸ αὐτοῦ πάντας λόγῳ τε καὶ 10.14.17 συνέσει καὶ τοῖς ἐν φιλοσοφίᾳ δόγμασιν ὑπερηκόντισε. γέγονε δὲ ὁ Πλάτων

ἀμφὶ τὰ ὕστατα τῆς Περσῶν βασιλείας, μικρῶ θᾶπτον Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα, Αὐγούστου δὲ τοῦ Σεβαστοῦ οὐ πολὺ πρόσθεν ἔτεσι 10.14.18 τετρακοσίοις, εἰ δὴ σοι τοιγαροῦν ὁ Πλάτων οἷ τε μετ' αὐτὸν δειχθεῖεν τὰ σύμφωνα Ἑβραίοις πεφιλοσοφηκότες, ὥρα σκοπεῖν τὸν χρόνον, καθ' ὃν οὗτος γέγονε, τῶν τε παρ' Ἑβραίοις θεολόγων τε καὶ προφητῶν τὴν παλαιότητα τῆ πάντων τῶν Ἑλληνικῶν φιλοσόφων ἀντιπαραβάλλειν ἡλικία. 10.14.19 ἀλλὰ γὰρ τούτων ἀποδειχθέντων καιρὸς ἐπανελθόντας τοὺς Ἑλλήνων σοφοὺς ζηλωτὰς θεάσασθαι τῶν Ἑβραϊκῶν γεγονότας δογμάτων, ὥστε μηκέτ' εὐλόγως ἡμῖν ἐπιμέμφεσθαι τοὺς συκοφάντας, εἰ δὴ καὶ αὐτοὶ τὰ ὅμοια τοῖς αὐτῶν φιλοσόφοις ἀγαπήσαντες τὰ Ἑβραίων λόγια τιμᾶν διανενοήμεθα.

11.Pin.t IA ΤΑΔΕ ΤΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

11.Pin.1 α'. Προοίμιον περὶ τῆς ὑποθέσεως β'. Ὡς ἢ κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφία τῆ καθ' Ἑβραίους ἐν ἀναγκαιοτάτοις ἐπηκολούθησεν γ'. Περὶ τοῦ τριμεροῦς τῆς κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφίας ἀπὸ τῶν Ἀττικοῦ δ'. Ἀριστοκλέους περὶ τῆς κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφίας ε'. Περὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις ἠθικῶν δογμάτων ς'. Περὶ τῆς παρ' Ἑβραίοις λογικῆς πραγματείας ζ'. Περὶ τῆς παρ' Ἑβραίοις τῶν ὀνομάτων ὀρθότητος η'. Περὶ τῆς καθ' Ἑβραίους φυσιολογίας θ'. Περὶ τῆς τῶν νοητῶν φυσιολογίας ι'. Περὶ τοῦ ὄντος, Μωσέως καὶ Πλάτωνος ια'. Νουμηνίου τοῦ Πυθαγορείου περὶ τοῦ αὐτοῦ ιβ'. Πλουτάρχου περὶ τοῦ αὐτοῦ ιγ'. Ὅτι ἄρρητον τὸ θεῖον ιδ'. Ὅτι θεὸς εἷς ἐστὶ μόνος ιε'. Περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου Ἑβραίων καὶ Πλάτωνος ις'. Φίλωνος περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου ιζ'. Πλάτωνος περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου ιη'. Πλωτίνου περὶ τοῦ αὐτοῦ ιθ'. Νουμηνίου περὶ τοῦ αὐτοῦ κ'. Ἀμελίου περὶ τῆς τοῦ Ἑβραίου θεολογίας κα'. Περὶ τῶν τριῶν ἀρχικῶν ὑποστάσεων κβ'. Περὶ τῆς τάγαθοῦ οὐσίας κγ'. Νουμηνίου περὶ τάγαθοῦ κδ'. Περὶ τῶν παρὰ Πλάτωνι ἰδεῶν κε'. Φίλωνος περὶ τῶν παρὰ Μωσεῖ ἰδεῶν κς'. Κλήμεντος περὶ τοῦ αὐτοῦ κζ'. Ἑβραίων καὶ Πλάτωνος περὶ τῶν ἐναντίων δυνάμεων κη'. Περὶ ψυχῆς ἀθανασίας Ἑβραίων καὶ Πλάτωνος κθ'. Πορφυρίου περὶ τοῦ αὐτοῦ λ'. Περὶ τοῦ γενητῶν εἶναι τὸν κόσμον λα'. Περὶ τῶν κατ' οὐρανὸν φωστήρων λβ'. Ὅτι πάντα καλὰ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ λγ'. Περὶ τῆς ἀλλοιώσεως καὶ μεταβολῆς τοῦ κόσμου λδ'. Περὶ τῆς τῶν τετελευτηκότων ἀναβιώσεως λε'. Πάλιν περὶ συντελείας κόσμου λς'. Ὡς καὶ νεκροὺς ἐγγεῖρθαι ὁ Πλάτων ὁμοίως τοῖς Ἑβραίων λόγοις ἱστορεῖ λζ'. Πλουτάρχου περὶ τοῦ ὁμοίου λη'. Ὡς καὶ τὰ περὶ τῆς λεγομένης ἐπουρανίου γῆς ὁ Πλάτων ὁμοίως Ἑβραίοις διέξεισιν λθ'. Ὡς καὶ τὰ περὶ τῆς μετὰ θάνατον κρίσεως ὁμοίως Ἑβραίοις καὶ ὁ Πλάτων ἔσσεσθαι πιστεύει

ΙΑ α'. ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ

Ὁ μὲν δὴ τοῦ μετὰ χεῖρας προάγων τῆς Εὐαγγελικῆς Προπαρασκευῆς δέκατος ὦν τόμος οὐκ ἑμαῖς φωναῖς, ταῖς δ' ἕξωθεν συνίστη μαρτυρίαις τὸ μὴ ἀπαικὸς εἶναι τοὺς Ἕλληνας, μηδὲν οἴκοθεν σοφὸν ἐπενηνεγμένους, εἰ μὴ ὅτι μόνην τὴν ἐν λόγοις δεινότητά τε καὶ εὐγλωττίαν, τὰ πάντα δὲ παρὰ βαρβάρων ἐσκευωρημένους, μηδὲ τὰ Ἑβραίων ἀγνοῆσαι λόγια καὶ τούτων δὲ ἐν μέρει καθάψασθαι, ὅτι μηδὲ τῆς τῶν σφετέρων ἐν συγγράμμασι φιλοτιμίας καθαρὰς ἐφυλάξαντο κλοπῆς τὰς χεῖρας. κλέπτας

γὰρ αὐτοὺς οὐχ ὁ 11.πρεφ.2 παρ' ἡμῶν, ὡς ἔφην, λόγος, ὁ δ' ἐξ αὐτῶν παρεστήσατο. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ σφόδρα νέους ὁμοῦ τῆ φρονήσει καὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦς, παρὰ πλεῖστον ὅσον τῆς Ἑβραϊκῆς λειπομένους ἀρχαιολογίας, ἐν ταύτῳ διὰ τῆς τῶν χρόν. 11.πρεφ.3 νων παραθέσεως ἔγνωμεν. ταῦτα μὲν οὖν ὁ πρὸ τούτου· ὁ δέ γε παρὼν ἐπέιγεται λοιπὸν ἤδη, ὥσπερ τι χρέος, τὴν ἐπηγγελμένην ὑπόσχεσιν ἀποδοῦναι καὶ τὴν ἔν τισιν, εἰ καὶ μὴ ἐν πᾶσι, τοῖς δογματικοῖς θεωρήμασι πρὸς τὰ Ἑβραίων λόγια συμφωνίαν τῶν παρ' Ἑλλησι φιλοσόφων ἐκφᾶναι· ὧν τοὺς περιττοὺς παραιτησάμενος τὸν κορυφαῖον ἀπάντων ἀνακαλεῖται, μόνῳ χρῆναι δεῖν ἀντὶ πάντων ἡγούμενος γνώμονι χρήσασθαι τοῦ προβλήματος Πλάτωνι, ἐπεὶ καὶ οὗτος μόνος ἔοικε τῆ δόξῃ τοὺς πάντας ὑπερακοντίσας 11.πρεφ.4 αὐτάρκης ἡμῖν ἔσσεσθαι πρὸς τὴν τοῦ ζητουμένου σύστασιν. εἰ δέ που δέοι, σαφηνείας ἕνεκα τῆς τοῦ ἀνδρὸς διανοίας, καὶ τοῖς τὴν κατ' αὐτὸν ἐζηλωκόσι φιλοσοφίαν μάρτυσι χρῆσομαι, τὰς αὐτῶν ἐκθησόμενος φωνὰς 11.πρεφ.5 ἐπὶ συστάσει τοῦ προκειμένου. τετηρήσθω δέ μοι τὸ μὴ πάντ' ἐπὶ πάντ' ἐπιτυχῶς εἰρήσθαι τῷ ἀνδρὶ, εἰ καὶ τὰ πλεῖστα αὐτῷ σὺν ἀληθείᾳ ἐκπεφώνηται. ὁ δὲ καὶ αὐτὸ κατὰ τὸν δέοντα καιρὸν παραστήσομεν, οὐκ αὐτοῦ διαβολῆς, ἀπολογίας δὲ ἡμετέρας χάριν, δι' ἣν τὴν βάρβαρον φιλοσοφίαν τῆς Ἑλληνικῆς ὁμολογοῦμεν προσημενικένας.

11.1.1 β'. ΩΣ Η ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΙ ΚΑΘ' ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΑΤΟΙΣ ΕΠΗΚΟΛΟΥΘΗΣΕΝ

Εἰς τρία διελόντος μέρη τοῦ Πλάτωνος τὸν πάντα τῆς φιλοσοφίας λόγον, εἰς φυσικόν, ἠθικόν, λογικόν, εἶτ' αὖ πάλιν τὸν φυσικὸν διελομένου εἰς τε τὴν τῶν αἰσθητῶν θεωρίαν καὶ τὴν τῶν ἀσωμάτων κατανόησιν, εὗροις ἂν καὶ παρ' Ἑβραίοις τὸ τριμερὲς τοῦτο τῆς διδασκαλίας εἶδος, ὅτι δὴ καὶ 11.1.2 παρ' αὐτοῖς τὰ ὅμοια πρόσθεν ἢ Πλάτωνα γενέσθαι πεφιλοσόφητο. πρῶτον δὲ τῶν Πλάτωνος ἀκοῦσαι ἄξιον, εἴθ' οὕτως καὶ τὰ Ἑβραίων ἐπισκοπήσαι. θήσω δὲ τὰ ἀρέσκοντα Πλάτωνι ἀπὸ τῶν τὰ αὐτοῦ πρεσβευόντων, ὧν Ἀττικὸς διαφανῆς ἀνὴρ τῶν Πλατωνικῶν φιλοσόφων ὧδέ πη τὰ δοκοῦντα τῷ ἀνδρὶ διέξεισιν, ἐν οἷς ἴσταται «Πρὸς τοὺς διὰ τῶν Ἀριστοτέλους τὰ Πλάτωνος ὑπισχνουμένους».

11.2.1 γ'. ΑΤΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΡΙΜΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

«Τριχῆ τοίνυν διαιρουμένης τῆς ἐντελοῦς φιλοσοφίας, εἰς τε τὸν ἠθικὸν καλούμενον τόπον καὶ τὸν φυσικὸν καὶ ἔτι τὸν λογικόν, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατασκευάζοντος ἡμῶν ἕκαστον καλὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ τοὺς οἴκους ὅλους εἰς τὸ ἄριστον ἐπανορθοῦντος, ἤδη δὲ καὶ δῆμον σύμπαντα πολιτεία τῆ διαφερούση καὶ νόμοις τοῖς ἀκριβεστάτοις κοσμοῦντος, τοῦ δευτέρου δὲ πρὸς τὴν περὶ τῶν θείων γῶσιν διήκοντος αὐτῶν τε τῶν πρώτων καὶ τῶν αἰτίων καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα ἐκ τούτων γίνεται, ἃ δὲ περὶ φύσεως ἱστορίαν ὁ Πλάτων ὠνόμακεν, εἰς δὲ τὴν περὶ τούτων ἀμφοτέρων διάκρισιν τε καὶ εὗρεσιν τοῦ τρίτου παραλαμ11.2.2 βανομένου· ὅτι μὲν Πλάτων πρῶτος καὶ μάλιστα συναγείρας εἰς ἓν πάντα τὰ τῆς φιλοσοφίας μέρη, τέως ἐσκεδασμένα καὶ διερριμμένα ὥσπερ τὰ τοῦ Πενθέως μέλη, καθάπερ εἶπέ τις, σῶμά τι καὶ ζῶον ὀλόκληρον ἀπέφηνε τὴν φιλο11.2.3 σοφίαν, δῆλα παντὶ λεγόμενα. οὔτε γὰρ οἱ περὶ Θαλῆν καὶ Ἀναξιμένην καὶ Ἀναξαγόραν καὶ ὅσοι κατὰ ταῦτο γεγόνασι τούτοις,

ἀγνοοῦνται περὶ μόνην τὴν ὑπὲρ τῆς φύσεως τῶν ὄντων σκέψιν διατρίψαντες· οὐ μὴν οὐδὲ Πιττακὸς καὶ Περίανδρος καὶ Σόλων καὶ Λυκοῦργος καὶ οἱ παραπλήσιοι τούτοις λανθάνουσι τινὰς τὴν αὐτῶν φιλοσοφίαν εἰς πολιτείαν καταθέντες· Ζήνων δὲ καὶ πᾶν τὸ Ἐλεατικὸν τοῦτο διδασκαλεῖον καὶ αὐτὸ γνῶριμον ἐπὶ τῇ τέχνῃ 11.2.4 τῶν λόγων μάλιστα σπουδάσαν. τούτοις δὲ ἐπιγενόμενος Πλάτων, ἀνὴρ ἐκ φύσεως ἀρτιτελής καὶ πολὺ διενεγκών, οἷα κατάπεμπος ὡς ἀληθῶς ἐκ θεῶν, ἴν' ὀλόκληρος ὀφθῆ ἢ δι' αὐτοῦ φιλοσοφία, παρήκε τε οὐδὲν καὶ ἕκαστα ἠκρίβωσε, μήτε ἑλλείπων πρὸς τὸ ἀναγκαῖον μήτε πρὸς τὸ ἄχρηστον ἔξενεχ 11.2.5 θείας. ἐπεὶ τοίνυν πάντων ἔφαμεν μετεῖναι τῷ Πλατωνικῷ καὶ φυσιολογοῦντι καὶ περὶ ἠθῶν λέγοντι καὶ διαλεγομένῳ, φέρε καθ' ἕκαστον ἐπισκεψώμεθα.» 11.2.6 Ταῦτα μὲν ὁ Ἀττικὸς ἐπιμαρτυρεῖ δὲ τοῖς αὐτοῖς καὶ ὁ Περιπατητικὸς Ἀριστοκλῆς, ἐν ἑβδόμῳ συγγράμματι ὧν Περὶ φιλοσοφίας συντάξεν ὧδε λέγων πρὸς ῥῆμα·

11.3.1 Δ'. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

«Ἐφιλοσόφησε δὲ Πλάτων, εἰ καὶ τις ἄλλος τῶν πρότε, γνησίως καὶ τελείως. οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ θάλαω φυσιολογοῦντες διετέλεσαν, οἱ δὲ περὶ Πυθαγόραν ἐπεκρύψαντο πάντα· Ξενοφάνης δὲ καὶ οἱ ἀπ' ἐκείνου τοὺς ἐριστικὸς κινήσαντες λόγους πολὺν μὲν ἐνέβαλον ἱλιγγον τοῖς φιλοσόφοις, οὐ μὴν 11.3.2 ἐπόρισαν γέ τινα βοήθειαν. οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ Σωκράτης, αὐτὸ δὴ τὸ λεγόμενον, ἐγένετο πῦρ ἐπὶ πυρί, καθάπερ αὐτὸς ἔφη Πλάτων. εὐφυέστατος γὰρ ὢν καὶ δεινὸς ἀπορηῆσαι περὶ παντὸς ὄτουοῦν ἐπεισήνεγκε τὰς τε ἠθικὰς καὶ πολιτικὰς σκέψεις, ἔτι δὲ τὴν περὶ τῶν ἰδεῶν, πρῶτος ἐπιχειρήσας ὀρίζε 11.3.3 σθαι· πάντα δὲ ἐγείρων λόγον καὶ περὶ πάντων ζητῶν ἔφθη τελευτήσας. ἄλλοι δ' ἀποτεμόμενοι μέρη τινὰ περὶ ταῦτα διέτριψαν, οἱ μὲν ἰατρικὴν, οἱ δὲ τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας, ἔνιοι δὲ περὶ τοὺς ποιητὰς καὶ τὴν μουσικὴν. οἱ μέντοι πολλοὶ τὰς τῶν λόγων δυνάμεις ἐθαύμασαν, ὧν οἱ μὲν ῥήτορας, οἱ 11.3.4 δὲ διαλεκτικοὺς προσεῖπον ἑαυτοῦς. οἱ μέντοι Σωκράτην διαδεξάμενοι καὶ πάνυ τινὲς ἐγένοντο παντοῖοι καὶ ὑπεναντίοι τὰς γνώμας. οἱ μὲν γὰρ κυνισμοὺς καὶ ἀτυφίας καὶ ἀπαθείας ὕμνου, ἄλλοι δ' αὖ πάλιν ἠδονὰς, καὶ οἱ 11.3.5 μὲν εἰδέναι πάντα ἐκόμπαζον, οἱ δὲ ἀπλῶς μηθέν. ἔτι δ' οἱ μὲν ἐν μέσῳ καὶ ἐν ὄψει πάντων ἐκαλινδοῦντο, τοῖς πολλοῖς ἐξομιλοῦντες, ἄλλοι δ' αὖ 11.3.6 τούναντίον ἀπρόσιτοι καὶ ἀπροσαύδητοι διετέλουν ὄντες. Πλάτων μέντοι κατανοήσας ὡς εἴη μία τις ἢ τῶν θείων καὶ ἀνθρωπείων ἐπιστήμη, πρῶτος διεῖλε καὶ ἔφη τὴν μὲν τινα περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως εἶναι πραγματείαν, 11.3.7 τὴν δὲ περὶ τῶν ἀνθρωπείων, τρίτην δὲ τὴν περὶ τοὺς λόγους. ἠξίου δὲ μὴ δύνασθαι τὰ ἀνθρώπεια κατιδεῖν ἡμᾶς, εἰ μὴ τὰ θεῖα πρότερον ὀφθῆ· καθάπερ γὰρ οἱ ἰατροὶ μέρη τινὰ θεραπεύοντες ἐπιμελοῦνται τῶν ὅλων σωματῶν πρῶτον, οὕτω χρῆναι καὶ τὸν μέλλοντα τάνθαδε κατόψεσθαι τὴν τῶν ὅλων φύσιν εἰδέναι πρότερον· μέρος τε εἶναι τῶν ὄντων τὸν ἀνθρωπὸν καὶ τὰγαθὸν διττόν, τὸ μὲν ἡμέτερον, τὸ δὲ τοῦ παντός, κυριώτερον δὲ τὸ τοῦ παντὸς 11.3.8 τός· διὰ γὰρ ἐκείνου καὶ τοῦτο γίνεσθαι. φησὶ δ' Ἀριστοξένος ὁ μουσικὸς Ἰνδῶν εἶναι τὸν λόγον τοῦτον. Ἀθήνησι γὰρ ἐντυχεῖν Σωκράτει τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἕνα τινὰ κάπειτα αὐτοῦ πυνθάνεσθαι τί ποιῶν φιλοσοφοῖ· τοῦ δὲ εἰπόντος ὅτι ζητῶν περὶ τοῦ ἀνθρωπείου βίου, καταγελάσαι τὸν Ἰνδόν, λέγοντα μὴ δύνασθαι τινα τὰ ἀνθρώπεια κατιδεῖν ἀγνοοῦντά γε τὰ θεῖα. 11.3.9 τοῦτο μὲν οὖν εἰ ἀληθές ἐστιν, οὐκ ἂν δύναίτο τις διατεινόμενος εἰπεῖν. διεῖλε δ' οὖν ὁ Πλάτων τὴν τε περὶ τῶν ὅλων φιλοσοφίαν καὶ τὴν πολιτικὴν, ἔτι δὲ τὴν λογικὴν.»

11.3.10 Τοιαύτης ούσης τῆς κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφίας καιρὸς καὶ τὴν Ἑβραίων ἐπισκέψασθαι, μακρῶ πρόσθεν ἢ Πλάτωνα γενέσθαι τὸν ὅμοιον πεφιλοσοφηκῶν τρόπον. εὐροις δ' οὖν καὶ παρ' αὐτοῖς τήνδε σύμφωνον τὴν τριμέρειαν ἠθικῶν τε καὶ λογικῶν καὶ φυσικῶν μαθημάτων, τόνδε ἐπιστήσας τὸν τρόπον·

11.4.1 ε΄. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΡ' ΕΒΡΑΙΟΙΣ ΗΘΙΚΩΝ ΔΟΓΜΑΤΩΝ

Τὰ μὲν οὖν ἠθικὰ πρότιστα πάντων φιλοτίμως ἐσπουδασμένα παρ' αὐτοῖς ἔργοις πολὺ πρότερον τῶν λόγων μάθοις ἂν τὰ κατὰ τοὺς ἄνδρας διασκοπούμενος, ἐπεὶ καὶ τέλος ἀγαθῶν τοῦ τε μακαρίως ζῆν ὕστατον ὅρον τὴν εὐσέβειαν τὴν τε διὰ τῆς τῶν ἠθῶν κατορθώσεως πρὸς τὸν θεὸν φιλίαν ἠγήσαντό τε καὶ μετεδίωξαν, ἀλλ' οὐ σωματίων ἡδονὴν κατ' Ἐπίκουρον οὐδ' αὖ τὴν τριγένειαν τῶν ἀγαθῶν κατ' Ἀριστοτέλην, τὰ περὶ 11.4.2 σῶμα καὶ τὰ ἐκτὸς ἐν ἴσῳ τοῖς τῆς ψυχῆς ἀγαθοῖς ἐκτετιμηκότα, οὐ μὴν οὐδὲ τὴν ἐσχάτην ἄγνοιάν τε καὶ ἀμαθίαν, ἣν ὀνόματι σεμνοτέρω τινὲς ἐποχὴν ἀνειρήκασιν, ἀλλ' οὐδ' αὖ τῆς ψυχῆς τὴν ἀρετὴν· πόση γὰρ ἐν ἀνθρώποις αὕτη καὶ τί καθ' ἑαυτὴν ἄνευ θεοῦ πρὸς τὸν ἄλυπον συντείνει ἂν βίον; δι' ὃν τὰ πάντα τῆς εἰς τὸν θεὸν ἐλπίδος, πείσματος ὡσπερ ἄρραγοῦς, 11.4.3 ἐξάψαντες, τὸν θεοφιλῆ μόνον ἀπέφηναν εἶναι μακάριον· ὅτι δὴ ὁ πάντων ἀγαθῶν ταμίης θεός, ζωῆς ὦν πάροχος καὶ αὐτῆς ἀρετῆς πηγὴ τῶν τε περὶ σῶμα καὶ τῶν ἐκτὸς ἀπάντων χορηγὸς ὑπάρχων, μόνος ἂν εἴη πρὸς τὸν μακάριον βίον τῷ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν διὰ τῆς παναληθοῦς εὐσεβείας 11.4.4 στειλαμένῳ αὐτάρκῃς. ἔνθεν ὁ πάνσοφος Μωσῆς πρῶτος ἀπάντων ἀνθρώπων γραφῆ παραδοῦς τὸν τῶν πρὸ αὐτοῦ θεοφιλῶν Ἑβραίων βίον, τὸν πολιτικὸν ὁμοῦ καὶ πρακτικὸν δι' ὑφηγήσεως ἱστορικῆς ὑποτέθειται τρόπον. ἥς ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν καθόλου τὴν διδασκαλίαν ἐποίησατο, θεὸν τῶν ὄλων αἴτιον ὑποστησάμενος κοσμογονίαν τε καὶ ἀνθρωπογονίαν ὑπο11.4.5 γράψας. εἶθ' οὕτως ἀπὸ τῶν καθόλου ἐπὶ τὰ κατὰ μέρος προελθὼν τῷ λόγῳ καὶ διὰ τῆς τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν μνήμης εἰς τὸν τῆς ἐκείνων ἀρετῆς τε καὶ θεοσεβείας ζῆλον τοὺς φοιτητὰς παρορμήσας, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς αὐθέντης νόμων εὐσεβῶν τῶν πρὸς αὐτοῦ τεθέντων ἀποφανθεὶς, κατὰ πάντα δῆλος ἂν εἴη τοῦ φιλοθέου τρόπου διὰ τῆς τῶν ἠθῶν ἐπιμελείας πρόνοιαν πεποιημένος, ὡσπερ οὖν καὶ τοῦτο προλαβὼν ὁ λόγος ἐν τοῖς 11.4.6 πρόσθεν φανερόν κατεστήσατο. μακρὸν δ' ἂν εἴη καὶ τοὺς ἐξῆς μετὰ Μωσέα προφήτας τοὺς τε τούτων προτρεπτικοὺς μὲν ἀρετῆς, ἀποτρεπτικοὺς δὲ κακίας ἀπάσης λόγους ἐν τῷδε καταβάλλεσθαι. τί δ' εἴ σοι τοῦ σοφωτάτου Σολομῶνος τὰς ἠθικὰς παραφέροιμι διδασκαλίας, αἷς καὶ οἰκείων λόγων ἀνέθηκε σύγγραμμα, Παροιμίας ἐπονομάσας, ἐπιτόμους 11.4.7 γνώμας ἀποφθέγμασιν ἐοικυίας ὑποθέσει περιλαβὼν μιᾶ; καὶ τὸν μὲν ἠθικὸν τρόπον ταύτη πη παῖδες Ἑβραίων ἐκ παλαιῶν πρὶν ἢ καὶ τὰ πρῶτα στοιχεῖα μαθεῖν Ἑλληνας, αὐτοὶ τε ἐπαιδεύοντο καὶ τοῖς προσιούσι τῆς αὐτῆς ἀφθόνως ἐκοινωνοῦν παιδείας.

11.5.1 Ιζ΄. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡ' ΕΒΡΑΙΟΙΣ ΛΟΓΙΚΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΣ

Καὶ τὸν λογικὸν δὲ τρόπον τῆς Ἑβραίων φιλοσοφίας οὐ, καθάπερ Ἑλλησι φίλον, δεινότητι σοφισμάτων καὶ λογισμοῖς πρὸς ἀπάτην τετεχνασμένοις δεῖν ᾧοντο μετιέναι, καταλήψει δὲ αὐτῆς ἀληθείας, ἣν ὑπὸ θεοῦ φωτὸς τὰς ψυχὰς καταυγασθέντες οἱ παρ' αὐτοῖς θεόσοφοι εὗραντό τε καὶ 11.5.2 ἐφωτίσθησαν. ἐφ' ἣν ἀκονῶντες τοὺς τὰ οἰκεία

μαθήματα παιδευομένους, λόγων τε αὐτοῖς ἱερῶν ἀπαγγελίας ἱστοριῶν τε σεμνῶν διηγήματα ὠδῶν τε καὶ ἐπωδῶν ἐμμέτρους συνθέσεις καὶ ἔτι προβλήματα καὶ αἰνίγματα καὶ τινὰ σοφὰ καὶ ἀλληγορικὰς θεωρίας μετὰ κάλλους εὐεπείας καὶ τῆς κατὰ τὴν οἰκείαν γλῶτταν εὐφραδοῦς ἀπαγγελίας ἐξέτι νηπίας αὐτοῖς παρε11.5.3 δίδοσαν ἡλικίας. ναὶ μὴν καὶ τῶν πρώτων μαθημάτων δευτερωταί τινες ἦσαν αὐτοῖς οὕτω δὲ φίλον τοῖς ἐξηγητὰς τῶν παρ' αὐτοῖς γραφῶν ὀνομάζειν, οἷ τὰ δι' αἰνιγμῶν ἐπεσκιασμένα, εἰ καὶ μὴ τοῖς πᾶσι, τοῖς γοῦν πρὸς τὴν τούτων ἀκοὴν ἐπιτηδείους δι' ἐρμηνείας καὶ σαφηνείας ἐξέφαινον. 11.5.4 ταύτη τοι πάλιν ὁ σοφώτατος παρὰ τοῖσδε Σολομῶν ἐνθένδε ποθὲν τὴν καταρχὴν τοῦ τῶν Παροιμιῶν ἐποίησατο συγγράμματος, μονονουχὶ τὴν αἰτίαν αὐτῷ τῆς γραφῆς ταύτην εἶναι διδάξας δι' ὧν αὐτοῖς ῥήμασι δεῖν ἔφησε πάντα ἄνδρα «γνῶναι σοφίαν καὶ παιδείαν καὶ νοῆσαι λόγους φρονήσεως δέξασθαι τε στροφὰς λόγων νοῆσαι τε δικαιοσύνην ἀληθῆ καὶ κρίμα κατευθύνειν, ἵνα δῶ,» φησὶν, «ἀκάκοις πανουργίαν παιδί τε νέῳ αἴσθησιν καὶ ἔννοιαν. τῶνδε γὰρ ἀκούσας σοφὸς σοφώτερος ἔσται, ὁ δὲ νοήμων κυβέρνησιν κτήσεται νοήσει τε παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν λόγον ῥήσεις τε 11.5.5 σοφῶν καὶ αἰνιγμάτων.» καὶ τὰ μὲν τῆς τοῦ δηλωθέντος συγγράμματος ἐπαγγελίας τοιαῦτά τινα ἦν· τὰς δ' ἐν μέρει τῶν λεχθέντων προτάσεις καὶ τούτων τὰς ἐπιλύσεις τὴν τε λογικὴν πραγματείαν οἰκείως τῆ τῶν ἀνδρῶν σοφία τε καὶ φωνῆ διὰ πασῶν τῶν παρ' αὐτοῖς προφητικῶν γραφῶν φερομένην, ὅτῳ φίλον, τῆς τούτων ἐντεύξεως τὰς βίβλους ἐπὶ σχολῆς μετὰ χειρὶ 11.5.6 ρας λαβὼν εἴσεται. εἰ δὲ τις καὶ τῆς γλώσσης αὐτῆς φιλοκάλως γένοιτο ἐν πείρᾳ, ἴδοι ἄν, οἷα παρὰ βαρβάρους, ἄνδρας λογικωτάτους οὐδὲν 11.5.7 σοφιστῶν οὐδὲ ῥητόρων ἀποδέοντας τῇ οἰκείᾳ γλώσσῃ. εἶεν δ' ἂν αὐτοῖς καὶ ἕμμετροι ποιήσεις, ὡς ἡ μεγάλη Μωσέως ὠδὴ καὶ τοῦ Δαβὶδ ὁ ριψαλμός, τῷ καλουμένῳ παρ' Ἑλλήσιν ἠρώῳ μέτρῳ συντεταγμένοι. φασὶ γοῦν ἐξάμετρα εἶναι ταῦτα, δι' ἑκκαίδεκα συλλαβῶν πεποιημένα. καὶ τὰ λοιπὰ δὲ τὰ παρ' αὐτοῖς στιχῆρη δι' ἐπῶν λέγεται τριμέτρων τε καὶ 11.5.8 τετραμέτρων κατὰ τὴν οἰκείαν αὐτῶν συγκεῖσθαι φωνήν. καὶ τὰ μὲν τῆς λέξεως αὐτοῖς ὠδέ πη λογικῆς συνέσεως ἔχει, τὰ δὲ δὴ τῆς διανοίας οὐδ' ἔστι παραβαλεῖν ἀνθρώποις· θεοῦ γὰρ καὶ αὐτῆς ἀληθείας λόγια δι' αὐτῶν ἐκπεφωνημένα, θεσπίσματα καὶ προρρήσεις μαθήματά τε εὐσεβῆ 11.5.9 καὶ τῆς τῶν ὄντων ἐπιγνώσεως δόγματα, περιελήφασιν. τεκμήρια δ' ἂν λάβοις τῆς παρὰ τοῖς ἀνδράσι λογικῆς ἀκριβείας ἀπὸ τῆς ὀρθότητος τῆς τῶν ὀνομάτων θέσεως, ἧς πέρι καὶ ὁ Πλάτων τῇ Ἑβραίων μαρτυρῶν δόξῃ δηλῶς ἂν εἴη καὶ κατ' αὐτό γε τοῦτο σύμφωνος ὧν τῇ κατὰ τοὺς ἄνδρας φιλοσοφία, ὡς γοῦν ἐκ τούτων διαγνῶναι ῥάδιον·

11.6.1 Ζ'. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡ' ΕΒΡΑΙΟΙΣ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΟΡΘΟΤΗΤΟΣ

Πρώτου Μωσέως μακρῷ πρόσθεν ἢ τὸ φιλοσοφίας ὄνομα εἰς Ἑλληνας ἐλθεῖν διὰ πάσης αὐτοῦ τῆς γραφῆς μυρία περὶ τῆς τῶν ὀνομάτων θέσεως πεπραγματευμένου καὶ τοτὲ μὲν φυσικώτατα τῶν παρ' αὐτῷ πάντων τὰς ἐπωνυμίας διατεταγμένου, τοτὲ δὲ τῷ θεῷ τὴν κρίσιν τῆς τῶν εὐσεβῶν ἀνδρῶν μετωνυμίας ἀναθέντος φύσει τε, ἀλλ' οὐ θέσει τὰ ὀνόματα κατὰ τῶν πραγμάτων κεῖσθαι πεπαιδευκότος, ἐπόμενος ὁ Πλάτων συμφέρεται τοῖς αὐτοῖς, οὐκ ἄλλως ἢ βαρβάρων μνησθεὶς καὶ παρὰ τοῖσδε φήσας τόνδε σῶζεσθαι τὸν τρόπον, τάχα που τοὺς Ἑβραίους αἰνιττόμενος, ἐπεὶ μηδὲ 11.6.2 παρ' ἑτέροις βαρβάρους ῥάδιον τὴν τοιάνδε παραφυλάξαι θεωρίαν. λέγει δ' οὖν ἐν Κρατύλῳ· «Καὶ οὐ τοῦτο εἶναι ὄνομα ὃ ἂν τινες συνθέμενοι καλεῖν καλῶσι, τῆς αὐτῶν φωνῆς

μόριον ἐπιφθεγγόμενοι, ἀλλ' ὀρθότητά τινα τῶν ὀνομάτων πεφυκέναι καὶ Ἑλλησι καὶ βαρβάροις τὴν αὐτὴν ἄπασιν.» 11.6.3 Καὶ προῖων ἐξῆς φησιν· «Οὐκοῦν οὕτως ἀξιῶσεις καὶ τὸν νομοθέτην τὸν τε ἐνθάδε καὶ τὸν ἐν τοῖς βαρβάροις, ἕως ἂν τὸ τοῦ ὀνόματος εἶδος ἀποδιδῶ τὸ προσῆκον ἐκάστω ἐν ὁποιασοῦν συλλαβαῖς, οὐδὲν χεῖρω νομοθέτην εἶναι τὸν ἐνθάδε ἢ τὸν ὅπουοῦν ἄλλοθι.» 11.6.4 Εἶθ' ἐξῆς πάλιν τὸν ἐπιστήμονα τῆς ὀρθότητος τῶν ὀνομάτων διαλεκτικὸν εἶναι φήσας καὶ νομοθέτην οὕτω λέγει· «Τέκτονος μὲν ἄρα ἔργον ἐστὶ τὸ ποιῆσαι πηδάλιον ἐπιστατοῦντος κυβερνήτου, εἰ μέλλει καλὸν εἶναι τὸ πηδάλιον. Φαίνεται. 11.6.5 Νομοθέτου δέ γε, ὡς ἕοικεν, ὄνομα, ἐπιστάτην ἔχοντος διαλεκτικὸν ἄνδρα, εἰ μέλλει καλῶς ὄνομα τεθήσεται.» Ἔστι ταῦτα. Κινδυνεύει ἄρα, ὡς Ἑρμόγενης, εἶναι οὐ φαῦλον, ὡς σὺ οἶει, ἢ τοῦ ὀνόματος θέσις οὐδὲ φαύλων ἀνδρῶν οὐδὲ τῶν ἐπιτυχόντων. καὶ Κρατύλος ἀληθῆ λέγει, λέγων φύσει τὰ ὀνόματα εἶναι τοῖς πράγμασι, καὶ οὐ πάντα δημιουργὸν ὀνομάτων εἶναι, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνον τὸν ἀποβλέποντα εἰς τὸ τῆ φύσει ὄνομα ὃν ἐκάστω καὶ δυνάμενον αὐτοῦ τὸ εἶδος τιθέναι εἰς τε τὰ γράμματα καὶ τὰς συλλαβάς.» 11.6.6 Τοσαῦτα εἰπὼν μετὰ πλεῖστα βαρβάρων αὐθις ἀναφέρει τὴν μνήμην κάπειτα εἰς Ἑλληνας παρὰ βαρβάρων ἠκείνους τὰ πολλὰ τῶν ὀνομάτων διαρρήδη ὁμολογεῖ, φάσκων αὐτοῖς ῥήμασιν· 11.6.7 «Ἐννοῶ ὅτι πολλὰ οἱ Ἑλληνες ὀνόματα, ἄλλως τε καὶ οἱ ὑπὸ τοῖς βαρβάροις οἰκοῦντες, παρὰ τῶν βαρβάρων εἰλήφασι. Τί οὖν δῆ; Εἴ τις ζητοῖ ταῦτα κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν φωνὴν ὡς ἐοικότως κεῖται, ἀλλὰ μὴ κατ' ἐκείνην ἐξ ἧς τὸ ὄνομα τυγχάνει ὄν, οἴσθα ὅτι ἀποροῖ ἄν. Εἰκότως.» 11.6.8 Ταῦτα ὁ Πλάτων. φθάνει γε μὴν αὐτὸν ὁ Μωσῆς, ὃς οἶα δὴ σοφὸς νομοθέτης ὢν ὁμοῦ καὶ διαλεκτικὸς ἐπάκουσον τί φησί· «Καὶ ἔπλασεν ὁ θεὸς ἐκ τῆς γῆς πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ καὶ πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἤγαγεν αὐτὰ πρὸς τὸν Ἀδάμ, ἰδεῖν τί καλέσει αὐτά. καὶ πᾶν 11.6.9 ὃ ἂν ἐκάλεσεν αὐτὸ Ἀδὰμ ψυχὴν ζῶσαν, τοῦτο ἦν ὄνομα αὐτοῦ.» διὰ γὰρ τοῦ φάναι «τοῦτο ἦν ὄνομα αὐτοῦ» τί ἄλλο ἢ κατὰ φύσιν τεθεῖσθαι τὰς προσηγορίας παρίστησι; τὸ γὰρ ἐπικληθὲν ἄρτι φησὶ τοῦτο καὶ πάλαι πρότερον ἐν τῇ φύσει περιέχεσθαι εἶναι τε καὶ προϋπάρχειν ἐκάστω τῶν ἐπωνομασμένων τοῦτο ὄνομα, ὅπερ ὁ δηλούμενος ἄνθρωπος ἐπιθειάσας 11.6.10 δυνάμει κρείττονι τέθειται. καὶ αὐτὸ δὲ τὸ Ἀδάμ, Ἑβραῖον ὑπάρχον ὄνομα, παρὰ τῷ Μωσεῖ τοῦ γηγενοῦς ἀνθρώπου γένοιτο' ἂν ἐπώνυμον, ὅτι δὴ παρ' Ἑβραίοις Ἀδὰμ ἢ γῆ καλεῖται, παρ' ὃ καὶ ὁ πρῶτος γηγενῆς ἐτύμωσεν 11.6.11 Ἀδὰμ ὑπὸ Μωσέως ἀνεῖρηται. ἔχοι δ' ἂν καὶ ἄλλην ἢ προσηγορίαν διάνοιαν, εἰς τὸ ἐρυθρὸν μεταλαμβανομένη καὶ τὴν τοῦ σώματος παριστώσα φύσιν, ἀλλὰ τὸν μὲν γεώδη καὶ γήινον καὶ γηγενῆ ἢ τὸν σωματικὸν καὶ 11.6.12 σάρκινον ἄνθρωπον τῷ τοῦ Ἀδάμ ἐπεσημήνατο προσρήματι. καλοῦσι δὲ καὶ ἄλλως παῖδες Ἑβραίων τὸν ἄνθρωπον, Ἐνώς ἐπωνομάζοντες, ὃν δὴ φασιν εἶναι τὸ ἐν ἡμῖν λογικόν, ἕτερον ὄντα τὴν φύσιν τοῦ γεώδους Ἀδάμ. διάνοιαν δὲ περιέχει καὶ ὁ Ἐνώς οἰκείαν, ἐπιλήσιμων 11.6.13 τῇ Ἑλλήνων ἐρμηνευόμενος φωνῇ. τοιοῦτον δὲ πέφυκεν ὑπάρχειν τὸ ἐν ἡμῖν λογικὸν τῆς πρὸς τὸ θνητὸν καὶ ἄλογον συμπλοκῆς ἕνεκα. τὸ μὲν γὰρ πάντη καθαρὸν καὶ ἀσώματον καὶ θεῖον λογικὸν οὐ μόνον τῶν πρόσθεν γενομένων τὴν μνήμην, ἀλλὰ καὶ τῶν μελλόντων ἔσσεσθαι τὴν γνώσιν δι' ἄκραν ἀρετὴν θεωρίας περιείληφε. τὸ δ' ἐν σαρκὶ πεπλημένον ὁστέοις τε καὶ νεύροις καταπεπαρμένον ὄγκον τε μέγαν καὶ βαρὺν ἐπηχθισμένον τὸ σῶμα λήθης πολλῆς καὶ ἀμαθίας συνιδὼν ὁ παρ' Ἑβραίοις λόγιος εὐθυβόλῳ κέκληκε προσρήματι Ἐνώς ἐπωνομάσας, ὅπερ 11.6.14 δηλοῖ τὸν ἐπιλήσιμον. κεῖται γοῦν παρὰ τινι προφήτῃ· «Τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν;» ἀνθ' οὗ τὸ Ἑβραϊκὸν ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης τοῦ ἀνθρώπου κλήσεως τὸ Ἐνώς περιείληφεν, ὡσεὶ ἔλεγε σαφέστερον· Τί

οὗτός ἐστιν ὁ ἐπιλήσμων, ὅτι σύ, 11.6.15 ὦ θεέ, μιμνήσκη αὐτοῦ, καίπερ ὄντος ἐπιλήσμονος; τὸ δὲ «ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτη αὐτόν»· «ἢ υἱὸς Ἀδάμ» κείται παρὰ τοῖς δηλουμένοις, ὡς εἶναι τὸν αὐτὸν καὶ Ἀδὰμ καὶ Ἐνῶς, τοῦ μὲν σαρκικοῦ διὰ τοῦ Ἀδάμ, τοῦ δὲ λογικοῦ διὰ τοῦ Ἐνῶς παρισταμένου. 11.6.16 Καὶ τὰ μὲν Ἑβραίων λόγια οὕτω πως διαίρει τὴν ἐτυμολογίαν· ὁ δὲ Πλάτων τὸν ἄνθρωπον τῇ Ἑλλήνων φωνῇ παρὰ τὸ ἀναθρεῖν φησι κεκληθῆσθαι λέγων· «Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἅμα ἐώρακε, τοῦτο δὲ ἐστὶν ὄπωπε, καὶ ἀναθρεῖ καὶ λογίζεται τοῦτο ὃ ὄπωπεν, ἵνα ἦ ἀναθρῶν ἃ ὄπωπε.» 11.6.17 Πάλιν Ἑβραῖοι τὸν ἄνδρα Εἰς καλοῦσι. παρῆκται δὲ αὐτοῖς τοῦνομα ἀπὸ τοῦ ΕΣ, δι' οὗ σημαίνουσι τὸ πῦρ, ἵνα ἦ παρὰ τὸ θερμὸν καὶ διάπυρον τῆς 11.6.18 τοῦ ἀνδρὸς φύσεως ὁ ἀνὴρ ὠνομασμένος. ἡ δὲ γυνή, ἐπεὶ περ εἴρηται ἐκ τοῦ ἀνδρὸς εἰληφθαι, καὶ τὴν προσηγορίαν ἐπικοινωνεῖ τῷ ἀνδρί. ΕΣΣΑ γὰρ ἡ γυνή λέγεται παρ' αὐτοῖς, ὡσπερ Εἰς ὁ ἀνὴρ. ὁ δὲ Πλάτων τὸν ἄνδρα παρὰ τὴν ἄνω ῥοὴν ὀνομάζεσθαι λέγει· καὶ ἐπιλέγει· «Ἡ δὲ γυνή γονή μοι φαίνεται βούλεσθαι εἶναι.» 11.6.19 Πάλιν Μωσῆς τὸν οὐρανὸν ἐτύμως τῇ Ἑβραίων γλώσση «στερέωμα» προσαγορεύει, παρὰ τὸ πρῶτον εἶναι μετὰ τὴν ἀσώματον καὶ νοερὰν οὐσίαν τοῦδε τοῦ κόσμου στερεὸν καὶ αἰσθητὸν σῶμα. ὁ δὲ Πλάτων τῷ οὐρανῷ 11.6.20 φησὶν ὀρθῶς ὄνομα ἄρρητον εἶναι καὶ ἀφθεγκτον οὐδὲ φαντασίᾳ διανοίας ληπτὸν εἶναί φασιν· αὐτὸ δὲ τοῦτο καθ' ὃ θεὸν ὀνομάζομεν, Ἐλωείμ καλοῦσι, παρὰ τὸ ἦλ, ὡς ἔοικε· τοῦτο δ' ἐρμηνεύουσιν ἰσχὺν καὶ δύναμιν· ὥστ' εἶναι τοῦ θεοῦ τοῦνομα παρ' αὐτοῖς ἀπὸ τῆς ἀμφ' αὐτὸν δυνάμεώς τε καὶ ἰσχύος ἐπιλελογισμένον, δι' ἧς νοεῖται παντοδύναμος καὶ πάντα ἰσχύων, ὡς ἂν τὰ πάντα συστησάμενος. ὁ δὲ Πλάτων θεὸν καὶ θεοὺς παρὰ τὸ θέειν, ὅπερ ἐστὶ τρέχειν, τοὺς ἐν οὐρανῷ φωστήρας ἐπικεκλήσθαι φησι. 11.6.21 Τοιαῦτα δὴ τινα, ὡς ἐν τύπῳ φάναι, τὰ παρ' Ἑβραίοις καὶ τὰ παρὰ Πλάτωνι περὶ ὀρθότητος ὀνομάτων διηκριβῶνται. καὶ τὰς ἐν ἀνθρώποις δὲ προσηγορίας μετὰ τινος διανοίας φησὶν ὁ Πλάτων τεθεῖσθαι καὶ τὸν γε λόγον ἀποδιδόναι πειράται, οὐκ οἶδ' ὅπως τὸν μὲν Ἐκτορα κεκληθῆσθαι εἰπὼν ἀπὸ τοῦ ἔχειν καὶ κρατεῖν, διὰ τὸ βασιλέα εἶναι τῶν Τρώων· τὸν δὲ Ἀγαμέμνονα διὰ τὸ ἄγαν μένειν καὶ τοῖς δόξασι περὶ τῶν Τρώων εὐτόνως καὶ καρτερῶς παραμένειν· τὸν δὲ Ὀρέστην διὰ τὸ ὀρεινὸν καὶ ἄγριον καὶ θηριῶδες τοῦ τρόπου· καὶ τὸν μὲν Ἀτρέα διὰ τὸ ἀτηρόν τινα γεγονέναι τὸ ἦθος· τὸν δὲ Πέλοπα οἶόν τινα οὐ τὰ πόρρω, ἀλλὰ μόνα τὰ πέλας καὶ ἐγγὺς ὀρώντα· τὸν δὲ Τάνταλον ταλάντατόν τινα φησι διὰ τὰ περὶ αὐτὸν δυστυχήματα ση11.6.22 μαίνειν. ταῦτα καὶ τοιαῦτα μυρία ἄλλα εὔροις ἂν εἰρημένα τῷ Πλάτωνι, φύσει τεθεῖσθαι, ἀλλ' οὐ θέσει τοῖς πρώτοις τὰ ὀνόματα διδάσκειν 11.6.23 πειρωμένῳ. ἀλλ' οὐ καὶ τὰ παρὰ Μωσεῖ βεβιασμένα ἂν εἴποις οὐδέ γε κατὰ τινα σοφιστικὴν εὐρεσιλογίαν πεποιημένα, μαθὼν ὡς ὁ μὲν παρ' Ἑβραίοις Κάϊν «ζῆλος» παρ' Ἑλλησι μεταλαμβάνεται, τούτου δ' ἠξιώθη τοῦ προσρήματος ὁ δηλούμενος διὰ τὸ ζηλώσαι τὸν ἀδελφὸν τὸν Ἄβελ. 11.6.24 καὶ ὁ Ἄβελ δὲ ἐρμηνεύεται «πένθος», τοῦ τοιοῦδε πάθους γεγωνῶς καὶ αὐτὸς τοῖς γονεῦσιν αἴτιος, οἱ κατὰ τινα θειοτέραν προμήθειαν γενομένοις 11.6.25 τοῖς παισὶ ταύτας τέθεινται ἐπωνυμίας. τί δ' εἴ σοι τὸν Ἀβραὰμ παραφέρωμι; μετεωρολόγος τις οὗτος καὶ τῆς τῶν ἄστρων θεωρίας τῶν τε κατ' οὐρανὸν μαθημάτων εἰδήμων τὸ πρὶν, ὅτε τῆς Χαλδαϊκῆς μετεποιεῖτο σοφίας, γεγωνῶς Ἀβραμ ἐκαλεῖτο· τοῦτο δ' Ἑλλήνων φωνῇ πατέρα μετέωρον ση11.6.26 μαίνει. ἀλλ' ὁ θεός γε αὐτὸν τῶν τῆδε ἐπὶ τὰ ἀφανῆ καὶ τῶν ὀρωμένων ἐπέκεινα προάγων εὐθυβόλῳ κέχρηται μετωνυμίας, «Οὐκέτι,» φήσας, «κληθήσεται τὸ ὄνομά σου Ἀβραμ, ἀλλ' Ἀβραὰμ ἔσται τὸ ὄνομά σου, ὅτι πα11.6.27 τέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε.» τοῦτο δὲ ὁποίας ἔχεται διανοίας μακρὸς

ἂν εἶη λόγος. ἀπαρκεῖ δὲ κἀν τούτῳ τὸν Πλάτωνα μάρτυρα τοῦ λόγου παραθέσθαι, ὑπὸ θειοτέρας δυνάμεως ἔνια τῶν ὀνομάτων τεθεῖσθαι φάμενον. λέγει δ' οὖν αὐτοῖς ῥήμασιν· 11.6.28 «Ἐσπουδάσθαι γὰρ ἐνταῦθα μάλιστα πρέπει τὴν θέσιν τῶν ὀνομάτων· ἴσως δὲ ἔνια αὐτῶν καὶ ὑπὸ θειοτέρας δυνάμεως ἢ τῆς τῶν ἀνθρώπων ἐγενήθη.» 11.6.29 Τοῦτό γέ τοι αὐτὸ διὰ πλειόνων καὶ ἢ παρ' Ἑβραίοις ἱερά πιστοῦται γραφή· πρῶτός τε Μωσῆς ἀπάντων, ὃς ἐκ θειοτέρας δυνάμεως τὸν Ἀβραάμ καὶ τὸν τούτου παῖδα τὸν Ἰσαὰκ καὶ ἔτι τὸν Ἰσραὴλ ἐπωνομάσθαι ἐδίδαξε. γέλωσ δὲ ὁ Ἰσαὰκ ἐρμηνεύεται, τὸ τῆς ἐναρέτου χαρᾶς ἐπαγόμενος σύμ11.6.30 βολον, ἦν τοῖς θεοφιλέσι γέρας ἐξαίρετον δώσειν ὁ θεὸς ἐπήγγελται. ὁ δὲ τούτου παῖς Ἰσραὴλ ἦν μὲν τὸ πρὶν τὸ τοῦ Ἰακώβ ὄνομα ἐπενηνεγμένος, ἀντὶ δὲ τοῦ Ἰακώβ ὁ θεὸς αὐτῷ τὸ τοῦ Ἰσραὴλ ὄνομα δωρεῖται, τὸν ἀσκη11.6.31 τὴν καὶ πρακτικὸν ἐπὶ τὸν θεωρητικὸν μεταστησάμενος. πτερνιστῆς γὰρ ὁ Ἰακώβ ἐρμηνεύεται ὡς τὸν ἀρετῆς ἐναθλῶν ἀγῶνα· Ἰσραὴλ δὲ ὄρων 11.6.32 θεόν, ὁποῖος ἂν εἶη ὁ γνωστικὸς καὶ θεωρητικὸς ἐν ἀνθρώπῳ νοῦς. τί με δεῖ νῦν τοῦ πανσόφου Μωσέως ἢ τῶν παρ' Ἑβραίοις ἱερῶν λόγων διὰ μυρίων ἄλλων τὴν ὀρθότητα τῆς τῶν οἰκείων ὀνομάτων θέσεως ἐξαπλοῦν, 11.6.33 μακροτέρας σχολῆς δεομένων τῶν κατὰ τὸν τόπον; αὐτίκα δὴ καὶ τῶν πρώτων τῆς γραμματικῆς στοιχείων Ἑλλήνες μὲν οὐκ ἂν ἔχοιεν τὰς ἐτυμολογίας εἰπεῖν, οὐδ' αὐτὸς γ' ἂν φαίη Πλάτων τὸν λόγον ἢ τὸν λογισμὸν τῶν 11.6.34 φωνηέντων ἢ τῶν συμφώνων. Ἑβραίων δ' ἂν εἴποιεν παῖδες τοῦ τε Ἄλφα τὴν αἰτίαν, ὃ παρ' αὐτοῖς καλεῖται Ἄλφ, τοῦτο δὲ σημαίνει «μάθησιν»· καὶ τὸ Βῆτα, ὅπερ Βῆθ φίλον αὐτοῖς προσαγορεύειν, οὕτω δὲ τὸν «οἶκον» ὀνομάζουσιν· ὥστε δηλοῦν τὴν διάνοιαν «μάθησις οἴκου», ὡσεὶ σαφέστερον 11.6.35 ἐλέγετο «διδαχὴ τις καὶ μάθησις οἰκονομίας». καὶ τὸ Γάμμα δὲ παρ' αὐτοῖς κέκληται Γίμελ· οὕτω δὲ τὴν «πλήρωσιν» ὀνομάζουσιν. εἴτ' ἐπειδὴ τὰς δέλτους Δέλθ καλοῦσι, τὸ τέταρτον στοιχεῖον οὕτω προσεῖπον, ὁμοῦ διὰ τῶν δύο στοιχείων σημαίνοντες ὡς ὅτι «ἢ ἔγγραφος μάθησις πλήρωσίς 11.6.36 ἐστὶ δέλτων». ἐπιὼν δὲ τις καὶ τὰ λοιπὰ τῆς γραμματικῆς στοιχεῖα, μετὰ τινος αἰτίας καὶ λογισμοῦ εὖροι ἂν ἕκαστα παρ' αὐτοῖς ὀνομασμένα, ἐπεὶ καὶ τῶν ἐπτὰ φωνηέντων τὴν ἐπὶ ταῦτο σύνθεσιν μιᾶς τινος ἀπορρήτου προσηγορίας περιέχειν φασὶν ἐκφώνησιν, ἦν διὰ τεσσάρων στοιχείων παῖδες Ἑβραίων σημειούμενοι ἐπὶ τῆς ἀνωτάτω τοῦ θεοῦ δυνάμεως κατατάττουσιν, ἄλεκτόν τι τοῖς πολλοῖς καὶ ἀπόρρητον τοῦτ' εἶναι παῖς παρὰ 11.6.37 πατρὸς εἰληφότες. καὶ τῶν παρ' Ἑλλήσι δὲ σοφῶν οὐκ οἶδ' ὀπόθεν τις τοῦτο μαθῶν ἠνίξατο, ὧδέ πη δι' ἐπῶν φήσας· ἐπτὰ με φωνήεντα θεὸν μέγαν ἄφθιτον αἰνεῖ γράμματα, τὸν πάντων ἀκάματον πατέρα. εἰμὶ δ' ἐγὼ πάντων χέλυσ ἄφθιτος, ἢ τὰ λυρῶδη ἡρμοσάμην δίνης οὐρανίῳ μέλι. 11.6.38 εὖροις δ' ἂν καὶ τῶν λοιπῶν παρ' Ἑβραίοις στοιχείων, ἐπιστήσας ἐκάστῳ, τὰ σημαίνόμενα· τοῦτο δὲ ἤδη καὶ διὰ τῶν πρόσθεν ἡμῖν συνέστη, ὀπηνίκα 11.6.39 παρὰ βαρβάρων τὰ πάντα ὠφελῆσθαι τοὺς Ἑλλήνας ἀπεδείκνυμεν. πολλὴν δ' ἂν τις καταμάθοι, τὴν Ἑβραίων γλώτταν πολυπραγμονῶν, ὀνομάτων ὀρθότητα παρὰ τοῖς ἀνδράσι φερομένην, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τοῦ παντὸς ἔθνους τὸ προσηγορικὸν ὄνομα ἀπὸ τοῦ Ἑβερ τὸ παρωνύμιον εἴληφε· σημαίνει δὲ τοῦτο τὸν «διαπερῶντα», ἐπεὶ καὶ διάβασις καὶ διαπερῶν τῇ Ἑβραίων φωνῇ 11.6.40 «Ἑβερ» ὀνομάζεται. διδάσκει δὲ ὁ λόγος περᾶν καὶ διαβαίνειν ἀπὸ τῶν τῆδε ἐπὶ τὰ θεῖα μηδαμῶς τε ἐναπομένειν καὶ ἴστασθαι ἐπὶ τῇ θεᾷ τῶν ὀρωμένων, ἀπὸ δὲ τούτων ἐπὶ τὰ ἀφανῆ καὶ ἀόρατα τῆς περὶ τοῦ τῶν ὄλων ποιητοῦ τε καὶ δημιουργοῦ θεολογίας διαβαίνειν. ταύτη τοι τοὺς πρώτους μόνῳ τῷ πανηγεμόνι καὶ αἰτίῳ τῶν ὄλων ἀνακειμένους εὐσεβεῖα τε καθαρᾶ καὶ ἀληθεῖ προσανέχοντας Ἑβραίους ἐφώνουν, περατικούς τινες καὶ διαβεβη11.6.41 κότας τῇ διανοίᾳ τοὺς τοιούσδε ἀποκαλοῦντες. τί

με δεῖ νῦν ἐπὶ πλεῖον μηκύνειν τὰ πάντα συνάγοντα τῆς τῶν Ἑβραϊκῶν ὀνομάτων ὀρθότητος τε καὶ ἀκριβείας, τοῦ προβλήματος οἰκείας δεομένου πραγματείας; πλὴν ὡς ἐν τύπῳ φάναι, ἡγοῦμαι καὶ διὰ τῶν λεχθέντων τῆς παρ' Ἑβραίοις λογικῆς διδασκαλίας τὴν ἀπόδειξιν παρεσχηκέναι, εἰ δὴ κατὰ τὸν Πλάτωνα οὐ φαύλων ἦν ἀνδρῶν οὐδὲ τῶν τυχόντων, ἀλλὰ σοφοῦ καὶ διαλεκτικοῦ τινος νομοθέτου φύσιν ὀνομάτων οἰκείαν τοῖς πράγμασιν εὐρέσθαι, οἷος ἡμῖν ὁ Μωσῆς καὶ τὰ Ἑβραίων ἀποδέδεικται λόγια. τί δὴ οὖν μετὰ τὰ λογικὰ ἔπεται ἢ τὰ φυσικὰ ἐπισκέψασθαι, ὅπως ποτὲ καὶ περὶ ταῦτα εἶχον Ἑβραίων παῖδες;

11.7.1 η'. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘ' ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑΣ

Καὶ τὸ τρίτον δὲ μέρος τῆς καθ' Ἑβραίους φιλοσοφίας τοῦτο δ' ἦν τὸ φυσικόν, διαιρούμενον καὶ παρ' αὐτοῖς εἰς τε τὴν τῶν νοητῶν καὶ ἀσωμάτων ἐποπτεῖαν καὶ εἰς τὴν τῶν αἰσθητῶν φυσιολογίαν οἱ κατὰ πάντα τέλειοι προφηταὶ ἠδεσάν τε καὶ τοῖς οἰκείοις, ὅτε δὴ καιρὸς ἐκάλει, κατεμίγνυον λόγοις, οὐ στοχασμοῖς καὶ θνητῆς διανοίας ἐπιτηδεύσει μαθόντες οὐδ' ἐπὶ διδασκάλοις ἀνδράσι σεμνυόμενοι, θεοφορήσει δὲ κρείττονος δυνά11.7.2 μεως καὶ θείου πνεύματος ἐπιπνοία τὴν γνῶσιν ἀνατιθέντες. ἔνθεν μυρία μὲν αὐτοῖς περὶ τῶν μελλόντων τεθέσπιστο, μυρία δὲ περὶ τῆς τοῦ παντὸς συστάσεως πεφυσιολόγητο, καὶ αὐτὸ πάλιν μυρία περὶ ζῶων φύσεως διείληπτο, πλεῖστα δὲ ὅσα καὶ περὶ φυτῶν ταῖς οἰκείαις ἕκαστος προφητεῖαις 11.7.3 καταβέβλητο. Μωσῆς δὲ καὶ λίθων δυνάμεις εἶ μάλα ἐξεπιστάμενος οὐ παρέργως ἐπὶ τῆς τοῦ ἀρχιερέως στολῆς τῆς τούτων κέχρητο θεωρία. καὶ αὐτὸ πάλιν Σολομῶν, εἰ καὶ τις ἄλλος, ἐν τῇ περὶ τούτων διαπρέψαι φυσιο11.7.4 λογία πρὸς τῆς θείας μαρτυρεῖται γραφῆς, ὧδε περιεχούσης: «Καὶ ἐλάλησε Σολομῶν τρισχιλίας παραβολάς, καὶ ἦσαν ὧδαὶ αὐτοῦ πεντακισχίλια, καὶ ἐλάλησε περὶ τῶν ξύλων, ἀπὸ τῆς κέδρου τῆς ἐν τῷ Λιβάνῳ καὶ ἕως ὑσσώπου τῆς ἐκπορευομένης διὰ τοῦ τοίχου. καὶ ἐλάλησε περὶ τῶν κτηνῶν καὶ περὶ τῶν πετεινῶν καὶ περὶ τῶν ἔρπετων καὶ περὶ τῶν ἰχθύων, καὶ παρεγίνοντο πάντες οἱ λαοὶ ἀκοῦσαι τῆς σοφίας Σολομῶν καὶ παρὰ πάντων τῶν βασιλέων 11.7.5 τῆς γῆς, ὅσοι ἤκουσαν τὴν σοφίαν αὐτοῦ.» ἐντεῦθεν ὀρμώμενος καὶ ὁ τὴν πανάρετον σοφίαν εἰς αὐτοῦ πρόσωπον ἀναθεῖς ἔφη: «Αὐτὸς γάρ μοι ἔδωκε τῶν ὄντων γνῶσιν ἀψευδῆ, εἰδέναι σύστασιν κόσμου καὶ ἐνέργειαν στοιχείων, ἀρχὴν καὶ τέλος καὶ μεσότητα χρόνων, τροπῶν ἀλλαγὰς καὶ μεταβολὰς καιρῶν, ἐνιαυτοῦ κύκλους καὶ ἀστέρων θέσεις, φύσεις ζῶων καὶ θυμοὺς θηρίων, πνευμάτων βίας καὶ διαλογισμοὺς ἀνθρώπων, διαφορὰς φυτῶν καὶ δυνάμεις ῥιζῶν ὅσα τέ ἐστι κρυπτὰ καὶ ἀφανῆ ἔγνω. ἢ γὰρ πάν11.7.6 των τεχνίτις ἐδίδαξέ με σοφία.» πάλιν τε ὁ αὐτὸς Σολομῶν τὴν ῥευστὴν τῶν σωμάτων οὐσίαν φυσιολογῶν ἐν Ἐκκλησιαστῇ φησι: «Ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης. τίς περισσεῖα τῷ ἀνθρώπῳ ἐν παντὶ μόχθῳ αὐτοῦ, ᾧ μοχθεῖ ὑπὸ τὸν ἥλιον;» καὶ ἐπιλέγει: «Τί τὸ γεγονός; αὐτὸ τὸ γεννησόμενον· καὶ τί τὸ πεποιημένον; αὐτὸ τὸ ποιηθισόμενον. καὶ οὐκ 11.7.7 ἔστι πᾶν πρόσφατον ὑπὸ τὸν ἥλιον.» ταῦτα γὰρ αὐτῷ καὶ τὰ τοιαῦτα πεφυσιολόγητο περὶ τῆς σωματικῆς οὐσίας. εὐροῖς δ' ἂν ἐπιῶν καὶ τοὺς ἄλλους Ἑβραίων σοφοὺς τῆς ὁμοίας οὐκ ἀμοίρους ἐπιστήμης. φυτῶν γοῦν, ὡς ἔφην ἡδη πρότερον, μυρία καὶ ζῶων πέρι, χερσαίων τε καὶ ἐνύδρων, καὶ 11.7.8 προσέτι πτηνῶν φύσεως εἴρηται αὐτοῖς. ναὶ μὴν καὶ περὶ τῶν ἐν οὐρανῷ ἄστρον, ἐπεὶ καὶ Ἄρκτου καὶ Πλειάδος Ὠρίωνός τε καὶ Ἄρκτου, ὄν Ἄρκτοφύλακα καὶ Βώτην ὀνομάζειν Ἑλλησι φίλον, μνήμη τις οὐχ ἢ τυ11.7.9 χοῦσα τοῖς τῶν δηλουμένων ἐμφέρεται γράμμασιν.

ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ συστάσεως κόσμου τὰ τε περὶ τῆς τοῦ παντὸς τροπῆς τε καὶ ἀλλοιώσεως ψυχῆς τε περὶ οὐσίας καὶ λογικῶν ἀπάντων φύσεως ὀρωμένης τε καὶ ἀφανοῦς δημιουργίας τῆς τε καθόλου προνοίας καὶ τούτων ἔτι πρότερον τὰ περὶ τοῦ πρώτου τῶν ὄλων αἰτίου τῆς τε τοῦ δευτέρου θεολογίας καὶ τῶν ἄλλων τῶν διανοία μόνη ληπτῶν τοὺς λόγους καὶ τὰς θεωρίας εὖ μάλα καὶ ἀκριβῶς περιελήφασιν, ὡς μὴ ἂν ἀμαρτεῖν τοὺς μετὰ ταῦτα παρ' Ἑλλησι τὴν τούτων φύσιν ἀνηρευνηκότας πρεσβύταις οἷα νεωτέρους κατηκολουθηκέναι 11.7.10 φάναι. ταῦτα μὲν δὴ καὶ περὶ τῆς τοῦ παντὸς φυσιολογίας, διχῆ δὲ καὶ τὸν περὶ τούτων διαστειλάμενοι λόγον, τὸν μὲν περὶ τῶν αἰσθητῶν οὐκ εἰς ἄκρον ὥντο δεῖν εἰς τοὺς πολλοὺς ἐκφέρειν οὐδέ γε τὰς αἰτίας τῆς τῶν ὄντων φύσεως τὸ δημῶδες πλήθος ἐκδιδάσκειν, πλὴν ὅσον ἦν ἀναγκαῖον εἰδέναι, ὅτι γε μὴ ἀπηυτομάτισται τὸ πᾶν μηδ' εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν ἐξ ἀλόγου φορᾶς ὑφέστηκεν, ἄγεται δ' ὑφ' ἠνιόχῳ θεοῦ λόγῳ καὶ δυνάμει σοφίας 11.7.11 ἀρρήτου διακυβερνᾶται. περὶ δὲ τῶν νοητῶν, ὅτι μὲν ἐστὶ καὶ τίνα ὄπη τε διατάξεως ἔχει δυνάμεώς τε καὶ διαφορᾶς, εἴρηται μὲν καὶ ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἐγκαταβέβληται εἰς ἐξάκουστόν τε τοῖς πᾶσι παραδέδοται, καθ' ὅσον εἰδέναι χρῆν τοὺς εὐσεβείας μεταποιουμένους εἰς ἀνάληψιν εὐλαβοῦς 11.7.12 καὶ σώφρονος βίου. τὸν δὲ δὴ βαθὺν καὶ λεληθότα περὶ τούτων λόγον ἐν ἀπορρήτοις ζητεῖν τε καὶ διδάσκεσθαι κατελίμπανον τοῖς οἰοῖς τε τὰ τοιαῦτα μυεῖσθαι. βραχεὰ δέ, ὡς ἐν τύπῳ φάναι, εὖ ἂν ἔχοι καὶ τῆς τούτων διελθεῖν ἐποπτείας τὸν τε Πλάτωνα κἂν τούτῳ τὰ φίλα πεφρονηκότα τοῖς δηλουμένοις παραστήσαι.

11.8.1 Θ'. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΝΟΗΤΩΝ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑΣ

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς τῶν νοητῶν καὶ ἀσωμάτων παιδεύσεώς τε καὶ θεωρίας τῷ πανσόφῳ Μωσεῖ καὶ τοῖς Ἑβραίων προφήταις Πλάτων ὁ θαυμάσιος ἐπηκολουθηκέναι διὰ τῶν οἰκείων φωνῶν ἐστὶ δηλός, εἴτ' ἐξ ἀκοῆς εἰς αὐτὸν ἠκούσης μαθῶν ἐπεὶ καὶ συνίσταται παρ' Αἰγυπτίοις τηλικαδε τὰς διατριβὰς πεπονημένος, καθ' ὃν Ἑβραῖοι τῆς οἰκείας δεύτερον ἀποπεσόντες γῆς Αἰγυπτίους ἐπεχωρίαζον, Περσῶν ἐπικρατούντων εἴτε καὶ παρ' ἑαυτοῦ τῆ τῶν πραγμάτων ἐπιβαλῶν φύσει εἴθ' ὀπωσοῦν ὑπὸ τοῦ θεοῦ καταξίωθεις τῆς γνώσεως. «Ὁ θεὸς γὰρ αὐτοῖς φησὶν ἐφανέρωσε. τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται ἢ τε ἄϊδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεϊότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους.» μάθοις δ' ἂν τὸ εἰρημένον ὧδέ πη διασκοπούμενος·

Ι'. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΝΤΟΣ, ΜΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Μωσέως ἐν ταῖς ἱεροφανταῖς χρησμὸν ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ φήσαντος «Ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν. οὕτως ἐρεῖς τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· Ὁ ὢν ἀπέσταλκέ με πρὸς ὑμᾶς» παραθεμένου καὶ τὸν θεὸν ἀντικρυς μόνον ὄντα καὶ τῆσδε κυρίως 11.9.2 καὶ ἀρμοδίως ἠξιωμένον τῆς κλήσεως ἀποφηνάμενον· πάλιν τε αὖ Σολομῶνος περὶ τῆς τῶν αἰσθητῶν καὶ σωματικῶν γενέσεώς τε καὶ φθορᾶς ἀνειπόντος· «Τί τὸ γεγονός; αὐτὸ τὸ γενησόμενον· καὶ τί τὸ πεπονημένον; αὐτὸ τὸ ποιηθησόμενον. καὶ οὐκ ἔστι πᾶν πρόσφατον ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὃ λαλήσει καὶ ἐρεῖ· Ἴδε τοῦτο καινόν ἐστιν· ἤδη γέγονεν ἐν τοῖς αἰώσι τοῖς γενο11.9.3 μένοις ἀπὸ ἔμπροσθεν ἡμῶν·» τούτοις δὲ καὶ ἡμῶν ἀκολουθῶς εἰς δύο τὸ πᾶν διαιροῦντων, εἷς τε νοητὸν καὶ αἰσθητὸν, καὶ τὸ μὲν νοητὸν ἀσώματον καὶ λογικὸν

τὴν φύσιν ἀφθαρτὸν τε καὶ ἀθάνατον εἶναι ὀριζομένων, τὸ δ' αἰσθητὸν ἐν ῥύσει καὶ φθορᾷ μεταβολῇ τε καὶ τροπῇ τῆς οὐσίας ὑπάρχειν, πάντων δ' ἐπὶ μίαν ἀρχὴν ἀνακεφαλαιουμένων, ἔν τε εἶναι τὸ ἀγένητον καὶ τὸ κυρίως καὶ ἀληθῶς ὄν δογματιζόντων, τὸ πάντων ἀσωμάτων τε καὶ σωμάτων 11.9.4 των αἰτίων· θέα τίνα τρόπον οὐ μόνον τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ καὶ τὰς λέξεις αὐτὰς καὶ τὰ ῥήματα τῆς Ἑβραίων γραφῆς παραξέσας ὁ Πλάτων ἐξοικειοῦται τὸ δόγμα, πλατύτερον ὡδέ πη διασαφῶν· «Τί τὸ ὄν αἰεὶ, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον; καὶ τί τὸ γινόμενον μὲν αἰεὶ, ὄν δὲ οὐδέποτε; τὸ μὲν δὴ νοήσει μετὰ λόγου περιληπτὸν αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ὄν, τὸ δὲ αἰσθήσει ἀλόγῳ δοξαστὸν γινόμενον καὶ ἀπολλύμενον, ὄντως δὲ οὐδέποτε ὄν.» 11.9.5 Ἄρ' οὐ σαφῶς πέφηνεν ὁ θαυμάσιος τὸ μὲν παρὰ Μωσεῖ φῆσαν λόγιον «ἐγὼ εἶμι ὁ ὢν» μεταποιήσας διὰ τοῦ «τί τὸ ὄν αἰεὶ, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον;» καὶ τοῦτο γε λευκότερον διασαφήσας ἐν τῷ φάναι μηδ' ἄλλο εἶναι τὸ ὄν ἢ τὸ οὐ σαρκὸς ὀφθαλμοῖς ὀρώμενον, νῶ δὲ καταλαμβανόμενον. ἐρωτήσας γοῦν τί τὸ ὄν, αὐτὸς ἑαυτῷ ἀποκρίνεται, λέγων· «τὸ μὲν δὴ νοήσει μετὰ 11.9.6 λόγου περιληπτὸν ὄν.» τὸ δὲ Σολομώντειον φῆσαν· «τί τὸ γεγονός; αὐτὸ τὸ γενησόμενον· καὶ τί τὸ πεποιημένον; αὐτὸ τὸ ποιηθησόμενον» αὐτοῖς σχεδὸν ῥήμασι διερμηνεύσας δηλὸς ἂν εἶη λέγων· «τὸ δ' αἰσθήσει ἀλόγῳ δοξαστὸν γινόμενον καὶ ἀπολλύμενον, ὄντως δὲ οὐδέποτε ὄν.» οἷς καὶ ἐπιφέρει 11.9.7 «Ταῦτα γὰρ πάντα μέρη χρόνου, τὸ ἦν καὶ ἔσται· ἃ δὴ φέροντες λανθάνομεν ἐπὶ τὴν αἰδίον οὐσίαν, οὐκ ὀρθῶς. λέγομεν γὰρ δὴ ὡς ἦν ἐστὶ τε καὶ ἔσται. τῇ δὲ τὸ ἔστι μόνον κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον προσήκει· τὸ δὲ ἦν καὶ τὸ ἔσται περὶ τὴν ἐν χρόνῳ γένεσιν οὔσαν πρέπει λέγεσθαι· κινήσεις γὰρ ἔστων. τὸ δὲ αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχον ἀκινήτως οὔτε πρεσβύτερον οὔτε νεώτερον προσήκει γίνεσθαι διὰ χρόνον οὐδὲ γενέσθαι ποτὲ οὐδὲ γεγονέναι νῦν οὐδ' εἰσαυθὶς ἔσεσθαι τὸ παράπαν οὐδ' ὅσα γένεσις τοῖς ἐν αἰσθήσει φερομένοις προσῆψεν, ἀλλὰ χρόνου ταῦτα, αἰῶνα μιμουμένου καὶ κατ' ἀριθμὸν κυκλουμένου, γέγονεν εἶδη. καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὰ τοιάδε, τὸ γεγονός εἶναι γεγονός καὶ τὸ γινόμενον εἶναι γινόμενον ἔτι τε τὸ γενησόμενον εἶναι γενησόμενον.» 11.9.8 Καὶ ἵνα γε μή τις ἡμᾶς παρερμηνεύειν ἠγήσεται τὰς τοῦ φιλοσόφου φωνάς, ὑπομνήμασι χρῆσομαι τῶνδε τῶν λόγων τὴν διάνοιαν ἐκφαίνουσι. πλείους μὲν οὖν εἰς τὴν τούτων ἐπιβεβλήκασι θεωρίαν, ἐμοὶ δ' ἐξαρκεῖ τὰ νῦν ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς Νουμηνίου τοῦ Πυθαγορείου παραθέσθαι λέξεις, ἃς ἐν τῷ Περὶ τὰγαθοῦ δευτέρῳ συγγράμματι ὡδέ πη διέξεισιν·

11.10.1 ια'. ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΤΑΓΑΘΟΥ ΝΟΥΜΗΝΙΟΥ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ

«Φέρε οὖν ὅση δύναμις ἐγγύτατα πρὸς τὸ ὄν ἀναγώμεθα καὶ λέγωμεν· τὸ ὄν οὔτε ποτὲ ἦν οὔτε ποτὲ μὴ γένηται, ἀλλ' ἔστιν αἰεὶ ἐν χρόνῳ ὠρισμένῳ, 11.10.2 τῷ ἐνεστῶτι μόνῳ. τοῦτον μὲν οὖν τὸν ἐνεστῶτα εἴ τις ἐθέλει ἀνακαλεῖν αἰῶνα, κἀγὼ συμβούλομαι· τὸν δὲ παρελθόντα χρόνον οἶεσθαι χρῆ ἡμᾶς διαπεφευγότα ἤδη διαπεφευγένας ἀποδεδρακέναι τε εἰς τὸ εἶναι μηκέτι· ὃ τε αὖ μέλλων ἐστὶ μὲν οὐδέπω, ἐπαγγέλλεται δὲ οἷός τε ἔσεσθαι ἤξειν εἰς τὸ εἶναι. 11.10.3 οὐκ οὐκ εἰκός ἐστιν ἐνί γε τρόπῳ νομίζειν τὸ ὄν ἦτοι μὴ εἶναι ἢ μηκέτι ἢ μηδέπω, ὡς τούτου γε οὕτως λεγομένου ἐν γίνεται τι ἐν τῷ λόγῳ μέγα ἀδύνατον 11.10.4 τὸν, εἶναι τε ὁμοῦ ταῦτόν καὶ μὴ εἶναι. εἰ δὲ οὕτως ἔχει, σχολῇ γ' ἂν ἄλλο τι εἶναι δύναίτο, τοῦ ὄντος αὐτοῦ μὴ ὄντος κατὰ αὐτὸ τὸ ὄν. τὸ ἄρα ἂν αἰδίον τε βέβαιόν τε ἐστὶν αἰεὶ κατὰ ταῦτόν καὶ ταυτόν. οὐδὲ γέγονε μὲν, ἐφθάρη δὲ οὐδ' ἐμεγεθύνετο μὲν, ἐμειώθη δὲ οὐδὲ μὴν ἐγένετο πῶ πλείον ἢ ἔλασ 11.10.5 σον. καὶ μὲν δὴ τὰ τε ἄλλα καὶ οὐδὲ τοπικῶς κινήθησεται· οὐδὲ γὰρ θέμις αὐτῷ κινήθησθαι, οὐδὲ μὲν

οπίσω οὐδὲ πρόσω, οὔτε ἄνω ποτὲ οὔτε κάτω, οὐδ' εἰς δεξιὰ οὐδ' εἰς ἀριστερὰ μεταθεύεται ποτε τὸ ὄν οὔτε περὶ τὸ μέσον ποτε ἑαυτοῦ κινηθήσεται, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐστήξεται καὶ ἀρарός τε καὶ ἐστηκός ἔσται κατὰ ταῦτα ἔχον ἀεὶ καὶ ὡσαύτως.» 11.10.6 Καὶ ἐξῆς μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει· «Τοσαῦτα μὲν οὖν μοι πρὸ ὁδοῦ. αὐτὸς δ' οὐκέτι σχηματισθήσομαι οὐδ' ἀγνοεῖν φήσω τὸ ὄνομα τοῦ ἄσωμάτου· καὶ γὰρ κινδυνεύει νῦν ἤδη ἡδὶον εἶναι εἰπεῖν μᾶλλον ἢ μὴ εἰπεῖν. καὶ δῆτα λέγω τὸ ὄνομα αὐτῷ εἶναι τοῦτο τὸ 11.10.7 πάλαι ζητούμενον. ἀλλὰ μὴ γελασάτω τις, ἐὰν φῶ τοῦ ἄσωμάτου εἶναι ὄνομα οὐσίαν καὶ ὄν. ἢ δὲ αἰτία τοῦ ὄντος ὀνόματός ἐστι τὸ μὴ γεγονέναι μηδὲ φθαρῆσθαι μηδ' ἄλλην μῆτε κίνησιν μηδεμίαν ἐνδέχεσθαι μῆτε μεταβολὴν κρείττω ἢ φαύλην, εἶναι δὲ ἀπλοῦν καὶ ἀναλλοίωτον καὶ ἐν ἰδέᾳ τῇ αὐτῇ καὶ μῆτε ἐθελοῦσιον ἐξίστασθαι τῆς ταυτότητος μῆθ' ὑφ' ἐτέρου προσ11.10.8 αναγκάζεσθαι. ἔφη δὲ καὶ ὁ Πλάτων ἐν Κρατύλῳ τὰ ὀνόματα ὁμοιώσει τῶν πραγμάτων εἶναι αὐτὰ ἐπίθετα. Ἔστω οὖν καὶ δεδόχθω εἶναι τὸ ὄν ἄσώματον.» 11.10.9 Εἴθ' ὑποκαταβάς ἐπιλέγει· «Τὸ ὄν εἶπον ἄσώματον, τοῦτο δὲ εἶναι τὸ νοητόν. τὰ μὲν οὖν λεχθέντα, ὅσα μνημονεύειν ἔστι μοι, τοιαῦτα γοῦν ἦν. τὸν δ' ἐπιζητοῦντα λόγον ἐθέλω παραμυθῆσασθαι, τοσόνδε ὑπειπὼν, ὅτι ταῦτα τοῖς δόγμασι τοῖς Πλάτωνος εἰ μὴ συμβαίνει, ἀλλ' ἐτέρου γε χρῆν οἶεσθαί τινος ἀνδρὸς μεγάλου, μέγα 11.10.10 δυναμένου, οἴου Πυθαγόρου. λέγει γοῦν Πλάτων φέρ' ἀναμνησθῶ πῶς λέγει· «Τί τὸ ὄν ἀεὶ, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον; καὶ τί τὸ γινόμενον μὲν, ὄν δὲ οὐδέποτε; τὸ μὲν δὴ νοήσει μετὰ λόγου περιληπτόν, τὸ δ' αὖ δόξῃ μετὰ αἰσθήσεως ἀλόγου δοξαστόν, γινόμενον καὶ ἀπολλύμενον, ὄντως δὲ οὐδέποτε ὄν.» 11.10.11 ἤρητο γὰρ δὴ, τί ἐστὶ τὸ ὄν, φὰς αὐτὸ ἀγέννητον ἀναμφιλέκτως. γένεσιν γὰρ οὐκ ἔφη εἶναι τῷ ὄντι· ἐτρέπετο γὰρ ἄν' τρεπόμενον δὲ οὐκ ἦν αἴδιον.» 11.10.12 Εἶτα ὑποβάς φησιν· «Εἰ μὲν δὴ τὸ ὄν πάντως πάντη αἴδιόν τέ ἐστι καὶ ἄτρεπτον καὶ οὐδαμῶς οὐδαμῇ ἐξιστάμενον ἐξ ἑαυτοῦ, μένει δὲ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔστηκε, 11.10.13 τοῦτο δῆπου ἂν εἴη τὸ τῇ νοήσει μετὰ λόγου περιληπτόν. εἰ δὲ τὸ σῶμα ρεῖ καὶ φέρεται ὑπὸ τῆς εὐθῆ μεταβολῆς, ἀποδιδράσκει καὶ οὐκ ἔστιν. ὅθεν οὐ πολλὴ μανία μὴ οὐ τοῦτο εἶναι ἀόριστον, δόξῃ δὲ μόνῃ δοξαστόν καί, ὡς φησι Πλάτων, γινόμενον καὶ ἀπολλύμενον, ὄντως δὲ οὐδέποτε ὄν;» 11.10.14 Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Νουμήνιος, ὁμοῦ τὰ Πλάτωνος καὶ πολὺ πρότερον τὰ Μωσέως ἐπὶ τὸ σαφὲς διερμηνεύων. εἰκότως δῆτα εἰς αὐτὸν ἐκείνο τὸ λόγιον περιφέρεται, δι' οὐ φάναι μνημονεύεται· «Τί γάρ ἐστι Πλάτων ἢ Μωσῆς ἀττικίζων;» 11.10.15 Θέα δὲ πρὸς τούτοις εἰ μὴ τὸν παρόντα νοῦν ἐπὶ πλεῖον καὶ ὁ Πλούταρχος ἐξαπλῶν συντρέχει ἂν ταῖς τε προκειμέναις φωναῖς τῶν φιλοσόφων καὶ ταῖς αὐθις Ἑβραίων κειμέναις ἐν ἐτέραις θεολογίαις, δι' ὧν τοτὲ μὲν εἰσάγεται λέγων ὁ χρηματίζων θεός· «Διότι ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν καὶ οὐκ 11.10.16 ἡλλοίωμαι» τοτὲ δ' εἰς αὐτὸν ἀφορῶν ὁ προφήτης ἀποτείνεται, ὅτι δὴ τὰ μὲν ὀρατὰ πάντα τραπιῆ ἂν ποτε καὶ μεταβληθῆι, «σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι.» σκόπει γοῦν εἰ μὴ ὡς ἐν προτάσει τοῦ τε παρὰ Μωσεῖ φήσαντος «ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν» καὶ τοῦ «ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν καὶ οὐκ ἡλλοίωμαι» καὶ τοῦ «σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ» δόξαι ἂν ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ Περὶ τοῦ Εἰ τοῦ ἐν Δελφοῖς τὴν διάνοιαν ὑφερμηνεύειν, τάδε λέγων πρὸς λέξιν·

11.11.1 ιβ'. ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥ ΕΠΙΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΥ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΔΕΛΦΟΙΣ ΕΙ

«Οὔτε οὖν ἀριθμὸν οὔτε τάξιν οὔτε σύνδεσμον οὔτε ἄλλο τῶν ἐλλειπῶν μορίων οὐδὲν οἶμαι τὸ γράμμα σημαίνειν· ἀλλ' ἔστιν αὐτοτελὴς τοῦ θεοῦ προσαγόρευσις καὶ

προσφώνησις, ἅμα τῷ ῥήματι τὸν φθεγγόμενον εἰς ἔννοιαν 11.11.2 καθιστάσα τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως. ὁ γὰρ θεὸς ἕκαστον ἡμῶν τῶν ἐνταῦθα προσιόντων οἷον ἀσπαζόμενος προσαγορεύει τὸ γνῶθι σαυτὸν, ὃ τοῦ χαίρει δὴ οὐθὲν μεῖον ἐστίν· ἡμεῖς δὲ πάλιν ἀμειβόμενοι τὸν θεὸν εἶ φαμεν, ὡς ἀληθῆ καὶ ἀψευδῆ καὶ μόνην μόνῳ προσήκουσαν τὴν τοῦ εἶ προσαγό11.11.3 ρευσιν ἀποδιδόντες. ἡμῖν μὲν γὰρ ὄντως τοῦ εἶναι μέτεστιν οὐδὲν, ἀλλὰ πᾶσα θνητὴ φύσις ἐν μέσῳ φθορᾶς καὶ γενέσεως γενομένη φάσμα παρέχει 11.11.4 καὶ δόκησιν ἀμυδρὰν καὶ ἀβέβαιον αὐτῆς. ἂν δὲ τὴν διάνοιαν ἐπερείσῃ τις λαβέσθαι βουλόμενος, ὡσπερ ἡ σφοδρὰ περιδραξίς ὕδατος τῷ πῆζειν καὶ εἰς ταῦτὸ συνάγειν διαρρέον ἀπόλλυσι τὸ περιλαμβανόμενον, οὕτω τῶν παθητῶν καὶ μεταβλητῶν ἐκάστου τὴν ἄγαν ἐνάργειαν ὁ λόγος διώκων ἀποσφάλλεται, τῇ μὲν εἰς τὸ γινόμενον αὐτοῦ, τῇ δὲ εἰς τὸ φθειρόμενον, οὐδενὸς λα11.11.5 βέσθαι μένοντος οὐδὲ ὄντος ὄντως δυνάμενος. «ποταμῷ γὰρ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι δις τῷ αὐτῷ» καθ' Ἡράκλειτον οὐδὲ θνητῆς οὐσίας δις ἄψασθαι κατὰ ἕξιν, ἀλλ' ὀξύτητι καὶ τάχει μεταβολῆς σκίδνησι καὶ πάλιν συνάγει, μᾶλλον δὲ οὐδὲ πάλιν οὐδὲ ὕστερον, ἀλλ' ἅμα συνίσταται καὶ ἀπολείπει καὶ 11.11.6 πρόσεισι καὶ ἄπεισιν. ὅθεν οὐδὲ εἰς τὸ εἶναι περαίνει τὸ γινόμενον αὐτῆς, τῷ μηδέποτε λήγειν μηδ' ἴστασθαι τὴν γένεσιν, ἀλλ' ἀπὸ σπέρματος αἰεὶ μεταβάλλουσιν ἐμβρυον ποιεῖν, εἶτα βρέφος, εἶτα παῖδα, μειράκιον ἐφεξῆς, νεανί σκον, ἄνδρα, πρεσβύτην, γέροντα, τὰς πρώτας φθείρουσαν γενέσεις καὶ ἡλικίας 11.11.7 ταῖς ἐπιγινομέναις. ἀλλ' ἡμεῖς ἕνα φοβούμεθα γελοίως θάνατον, ἥδη τοσοῦτους τεθνηκότες καὶ θνήσκοντες, οὐ γὰρ μόνον, ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγε, «πυρὸς θάνατος ἀέρι γένεσις», ἀλλ' ἔτι σαφέστερον ἐπ' αὐτῶν ἡμῶν· φθίρεται μὲν ὁ ἀκμάζων γενομένου γέροντος, ἐφθάρη δὲ ὁ νέος εἰς τὸν ἀκμάζοντα καὶ ὁ παῖς εἰς τὸν νέον, εἰς δὲ τὸν παῖδα τὸ νήπιον, ὃ δὲ χθὲς εἰς τὸν σήμερον τέθνηκεν, ὃ δὲ σήμερον εἰς τὸν αὐριον· μένει δὲ οὐδὲ εἷς οὐδὲ ἔστιν εἷς, ἀλλὰ γινόμεθα πολλοί, περὶ ἕν τι φάντασμα καὶ κοινὸν ἐκμαγεῖον ὕλης περιελαυνομένης καὶ 11.11.8 ὀλισθαινούσης. ἐπεὶ πῶς οἱ αὐτοὶ μένοντες ἐτέροις χαίρομεν νῦν, ἐτέροις πρότερον, τάναντία φιλοῦμεν καὶ μισοῦμεν καὶ θαυμάζομεν καὶ ψέγομεν, ἄλλοις χρώμεθα λόγοις, ἄλλοις πάθεσιν, οὐκ εἶδος, οὐ μορφήν, οὐ διάνοιαν 11.11.9 ἔτι τὴν αὐτὴν ἔχοντες; οὔτε γὰρ ἄνευ μεταβολῆς ἕτερα πάσχειν εἰκὸς οὔτε μεταβάλλων ὁ αὐτὸς ἂν εἶη. εἰ δὲ ὁ αὐτὸς οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἔστιν ἀλλ' ἢ ἐκ τοῦ αὐτὸν μεταβάλλειν, γινόμενος ἕτερος ἐξ ἑτέρου· ψεύδεται δὲ ἢ 11.11.10 αἴσθησις ἀγνοία τοῦ ὄντος εἶναι τὸ φαινόμενον. τί οὖν ὄντως ὄν ἐστίν; τὸ αἴδιον καὶ ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον, ᾧ χρόνος οὐδεὶς μεταβολὴν ἐπάγει. κινήτων γὰρ τι καὶ κινουμένη συμφανταζόμενον ὕλη καὶ ῥέον αἰεὶ καὶ μὴ στέγον ὡσπερ ἀγγεῖον φθορᾶς καὶ γενέσεως ὁ χρόνος. οὗ δὴ τὸ μὲν ἔπειτα καὶ τὸ πρότερον καὶ τὸ ἔσται λεγόμενον καὶ τὸ γέγονεν αὐτόθεν ἐξομολόγησις ἐστὶ 11.11.11 τοῦ μὴ ὄντος. τὸ γὰρ ἐν τῷ εἶναι μηδέποτε γεγονὸς ἢ πεπαυμένον ἥδη τοῦ εἶναι λέγειν ὡς ἔστιν, εὔηθες καὶ ἄτοπον. ἐν ᾧ δὲ μάλιστα τὴν νόησιν ἐπερείδοντες τοῦ χρόνου τὸ ἐνέστηκε καὶ τὸ πάρεστι καὶ τὸ νῦν φθελ11.11.12 γόμεθα, τοῦτ' αὖ πάλιν ἐκδυόμενος ὁ λόγος ἀπόλλυσιν. ἐκθλίβεται γὰρ εἰς τὸ μέλλον καὶ τὸ παρωχημένον, ὡσπερ αὐγὴ βουλομένοις ἰδεῖν, ἐξ ἀνάγκης διστάμενον. εἰ δὲ ταῦτ' αὖ μετροῦντι πέπονθεν ἢ μετρομένη φύσις, οὐδὲ αὐτὴ μένον οὐδὲ ὄν ἐστὶ, ἀλλὰ γινομένη καὶ φθειρομένη κατὰ τὴν πρὸς 11.11.13 τὸν χρόνον συννέμησιν. ὅθεν οὐδὲν τοιοῦτον ἔστιν ἐπὶ τοῦ ὄντος λέγειν ὡς ἦν ἢ ἔσται· ταῦτα γὰρ ἐγκλίσεις τινὲς καὶ μεταβάσεις καὶ παραλλάξεις 11.11.14 τοῦ μένειν ἐν τῷ εἶναι μὴ πεφυκότος. ἀλλ' ἔστιν ὁ θεός, εἰ χρὴ φάναι, καὶ ἔστι κατ' οὐδένα χρόνον, ἀλλὰ κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν ἀκίνητον καὶ ἄχρονον καὶ ἀνέγκλιτον καὶ οὗ πρότερον οὐδὲν ἐστὶν οὐδὲ

ὑστερον οὐδὲ μέλλον οὐδὲ παρωχημένον οὐδὲ πρεσβύτερον οὐδὲ νεώτερον· ἀλλ' εἷς ὢν ἐνὶ τῷ νῦν τὸ ἀεὶ πεπλήρωκε· καὶ μόνον ἐστὶ τὸ κατ' αὐτὸ ὄντως ὄν, οὐ γεγονὸς οὐδὲ ἐσόμενον οὐδὲ 11.11.15 ἀρξάμενον οὐδὲ παυσόμενον. οὕτως οὖν αὐτὸ δεῖ σεβομένους ἀσπάζεσθαι καὶ προσαγορεύειν ἢ καὶ νῆ Δί', ὡς ἔνιοι τῶν παλαιῶν, «εἷ ἔν.» οὐ γὰρ πολλὰ τὸ θεῖόν ἐστιν ὡς ἡμῶν ἕκαστος, ἐκ μυρίων διαφορῶν ἐν πάθεσι γινομένων ἄθροισμα παντοδαπὸν καὶ πανηγυρικὸν μεμιγμένον· ἀλλ' ἔν εἶναι δεῖ τὸ ὄν, ὡσπερ ὄν τὸ ἔν· ἢ δὲ ἑτερότης, διαφορὰ τοῦ ὄντος, εἰς γένεσιν ἐξίσταται τοῦ μὴ ὄντος.»

11.12.1 ιγ'. ΟΤΙ ἈΡΡΗΤΟΝ ΤΟ ΘΕΙΟΝ

Μωσέως καὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις προφητῶν ἀπάντων ἄρρητον εἶναι τὸ θεῖον διδασκόντων καὶ τῆς ἄρρητου προσηγορίας τὸ σύμβολον διὰ τῆς παρ' αὐτοῖς ἀνεκφωνήτου σημειώσεως ὑποφαινόντων, τούτοις καὶ ὁ Πλάτων συμφώνως αὐτοῖς ῥήμασιν ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐπιστολῇ οἷά φησιν ἄκουε· 11.12.2 «Ῥητὸν γὰρ οὐδαμῶς ἐστὶν ὡς ἄλλα μαθήματα, ἀλλ' ἐκ πολλῆς συνουσίας γινομένης περὶ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καὶ τοῦ συζῆν ἐξαίφνης οἷον ἀπὸ πυρὸς πηδήσαντος ἐξαφθὲν φῶς τῇ ψυχῇ γενόμενον αὐτὸ ἑαυτὸ ἤδη τρέφει.» Καὶ τόδε δὲ τοῦ φωτὸς τὸ παράδειγμα προλαβὼν ἄλλος Ἑβραίων προφήτης παρέστησεν εἰπών· «Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, κύριε.» καὶ ἄλλος πάλιν· «Ἐν τῷ φωτί σου ὀψόμεθα φῶς.»

11.13.1 ιδ'. ΟΤΙ ΘΕΟΣ ΕΙΣ ΕΣΤΙ ΜΟΝΟΣ

Μωσέως περὶ τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ φήσαντος· «Ἄκουε, Ἰσραήλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος εἷς ἐστὶ,» πάλιν ὁ Πλάτων τούτῳ συντρέχων ἕνα θεὸν εἶναι ὡς καὶ οὐρανὸν ἕνα διδάσκει, ὧδέ πη λέγων ἐν Τιμαίῳ· 11.13.2 «Πότερον οὖν ὀρθῶς ἕνα οὐρανὸν προσειρήκαμεν ἢ πολλοὺς καὶ ἀπίρους λέγειν ἢν ὀρθότερον; ἕνα, εἴπερ κατὰ τὸ παράδειγμα δεδημιουργημένος ἔσται. τὸ γὰρ περιέχον πάντα, ὅποσα νοητὰ ζῶα, μεθ' ἑτέρου δεύτερον οὐκ ἂν ποτε εἶη.» 11.13.3 Δῆλος δὲ ἐστὶν ἕνα θεὸν εἰδῶς, εἰ καὶ συνήθως Ἑλλησι τῇ τῶν πλειόνων εἴθε χρῆσθαι προσηγορία, καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς Διονύσιον Ἐπιστολῆς ἐν ἣ ἡ σύμβολα διδούς τῶν τε διὰ σπουδῆς αὐτῷ γραφομένων ἐπιστολῶν καὶ τῶν ἄλλως ἀπερριμμένων, τῶν μὲν μηδὲν ἔχουσῶν σπουδαῖον σημεῖον τὸ τῶν θεῶν ὄνομα προτάξειν ἔφησε, τῶν δὲ πεφροντισμένως αὐτῷ συνταττομένων τὸ τοῦ θεοῦ. λέγει δ' οὖν ὧδε κατὰ λέξιν· 11.13.4 «Περὶ δὲ δὴ τοῦ ξυμβόλου τοῦ περὶ τὰς ἐπιστολάς, ὅσας τε ἂν ἐπιστέλλω σπουδῇ καὶ ὅσας μὴ, οἶμαι μὲν σε μεμνήσθαι, ὅμως δ' ἐννόει καὶ σφόδρα πρόσεχε τὸν νοῦν· πολλοὶ γὰρ οἱ κελεύοντες γράφειν, οὓς οὐ ῥάδιον φανερώς διωθεῖσθαι. τῆς μὲν οὖν σπουδαίας ἐπιστολῆς ὁ θεὸς ἄρχει, θεοὶ δὲ τῆς ἥττον.» 11.13.5 Διαρρήδην δὲ ὁ αὐτὸς ὁμολογεῖ ἐκ παλαιῶν τὸ περὶ τοῦ θεοῦ δόγμα μεμαθηκέναι, λέγων ἐν τοῖς Νόμοις· «Ὁ μὲν δὴ θεός, ὡς καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχὴν καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἀπάντων ἔχων, εὐθεία περαίνει κατὰ φύσιν περιπορευόμενος. τῷ δ' αἰεὶ ξυνέπεται δίκη, τῶν ἀπολειπομένων τοῦ θεοῦ νόμου τιμωρός· ἢς ὁ μὲν εὐδαιμονήσειν μέλλων ἐχόμενος ξυνέπεται ταπεινός καὶ κεκοσμημένος· εἰ δὲ τις ἐξαρθεῖς ὑπὸ μεγαλαυχίας ἢ χρήμασιν ἐπαιρόμενος ἢ τιμαῖς ἢ καὶ σώματος εὐμορφίᾳ ἅμα νεότητι καὶ ἀνοίᾳ φλέγεται τὴν ψυχὴν μεθ' ὕβρεως, ὡς δὴ οὔτε ἄρχοντας οὔτε τινὸς ἡγεμόνος δεόμενος, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις ἰκανὸς ὢν ἠγεῖσθαι, καταλείπεται ἔρημος θεοῦ, καταλειφθεὶς δὲ καὶ ἔτι ἄλλους τοιούτους προσλαβὼν

σκιρτᾶ ταραττων πάντα ἅμα καὶ πολλοῖς τισιν ἔδοξεν εἶναί τις, μετὰ δὲ χρόνον οὐ πολὺν ὑποσχὼν τιμωρίαν οὐ μεμπτὴν τῇ δίκῃ ἑαυτὸν τε καὶ οἶκον καὶ πόλιν ἄρδην ἀνάστατον ἐποίησε.» 11.13.6 Ταῦτα ὁ Πλα11.13.7 φύσιν ἐπιπορευόμενος» τὸ «εὐθύτητας εἶδε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ»· καὶ πρὸς τὸ «τῷ δ' αἰεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν ἀπολειπομένων τοῦ θεοῦ νόμου τιμωρὸς» σύγκρινον τὸ «δίκαιος κύριος καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησε» καὶ τὸ «ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος» καὶ τὸ «διότι ἔκδικος κύριος καὶ ἀνταποδίδωσι τοῖς περισσῶς ποιούσιν ὑπερηφανίαν» τῷ δὲ «ἦς ὁ εὐδαιμονήσειν μέλλων ἐχόμενος ξυνέπεται ταπεινὸς καὶ κεκοσμημένος» 11.13.8 ἐπόμενόν ἐστι τὸ «ὀπίσω κυρίου τοῦ θεοῦ σου πορεύσῃ» τῷ δὲ «ὁ δ' ἐξαρθεὶς ὑπὸ μεγαλαυχίας καταλείπεται ἔρημος θεοῦ» τὸ «ὁ θεὸς ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται, ταπεινοὺς δὲ δίδωσι χάριν» καὶ «χαρμονὴ δὲ ἀσεβῶν πτῶμα ἐξάισιον.» ταῦτα μὲν οὖν ἀπὸ μυρίων σμικρὰ περὶ τοῦ ἐπὶ πάντων θεοῦ. θέα δὲ καὶ τὰ περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου·

11.14.1 ιε΄. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΑΙΤΙΟΥ

Τὰ μὲν δὴ περὶ τοῦ πρώτου τῶν ὄλων αἰτίου τοῦτον ἡμῖν ἀνωμολογήσθω τὸν τρόπον. ἐπίσκεψαι δὲ καὶ τὰ περὶ τοῦ δευτέρου, ὃν δὴ θεοῦ λόγον καὶ θεὸν ἐκ θεοῦ εἶναι τὰ Ἑβραίων παιδεύει λόγια, καθάπερ καὶ ἡμεῖς 11.14.2 αὐτοὶ θεολογεῖν δεδιδάγμεθα. ὁ μὲν οὖν Μωσῆς διαρρήδην δύο θεολογεῖ κυρίους, ἐν οἷς φησι· «Καὶ ἔβρεξε κύριος παρὰ κυρίου πῦρ καὶ θεῖον ἐπὶ τὴν τῶν ἀσεβῶν πόλιν,» ἔνθα συνήθως ἐπὶ τῶν δύο τὴν ὁμοίαν τῶν παρ' Ἑβραίοις χαρακτήρων ἐποίησατο παράθεσιν· αὕτη δὲ ἐστὶν ἢ διὰ τῶν τεσσάρων 11.14.3 στοιχείων ἀνεκφώνητος παρ' αὐτοῖς θεολογία. τούτῳ δὲ καὶ Δαβίδ, ἄλλος προφήτης ὁμοῦ καὶ βασιλεὺς Ἑβραίων, συνάδων φησὶν· «Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου,» τὸν μὲν ἀνωτάτῳ θεὸν διὰ τοῦ πρώτου κυρίου, τὸν δὲ τούτου δευτέρον διὰ τῆς δευτέρας ὑποφήνας προσηγορίας. τίτι γὰρ ἄλλῳ θέμις ὑπονοεῖν τὰ δεξιὰ τῆς ἀγεννήτου θεότητος 11.14.4 τος παραχωρεῖσθαι ἢ μόνῳ τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος; ὃν ὁ αὐτὸς προφήτης ἐν ἑτέροις λευκότερον διασαφεῖ Λόγον τοῦ Πατρὸς δημιουργικὸν τῶν ὄλων ὑφιστάμενος εἶναι τὸν θεολογούμενον, ἐν οἷς φησι· «Τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρα 11.14.5 νοὶ ἐστερεώθησαν.» καὶ σωτήρα δὲ τὸν αὐτὸν τῶν δεομένων τῆς παρ' αὐτοῦ θεραπείας εἰσάγει, λέγων· «Ἀπέστειλε τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ ἰάσατο 11.14.6 αὐτούς.» καὶ ὁ τούτου δὲ παῖς ὁμοῦ καὶ διάδοχος Σολομῶν, ἑτέρῳ προσρήματι τὴν αὐτὴν παριστάς διάνοιαν, ἀντὶ λόγου σοφίαν εἰπὼν, τάδε ὡς 11.14.7 ἐξ αὐτῆς προσώπου διέξεισιν· «Ἐγὼ ἢ σοφία κατεσκήνωσα βουλήν, καὶ γινώσκω καὶ ἔννοιαν ἐγὼ ἐπεκαλεσάμην.» εἶθ' ἐξῆς ἐπιλέγει· «Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ· πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με, ἐν ἀρχῇ πρὸ τοῦ τὴν γῆν ποιῆσαι, πρὸ τοῦ ὄρη ἐδρασθῆναι· πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾶ με. ἠνίκα ἠτοίμαζε τὸν οὐρανόν, συμπαρήμην αὐτῷ.» 11.14.8 τοῦ δ' αὐτοῦ πάλιν καὶ τάδε ἐστίν· «Ὁ θεὸς ἐν τῇ σοφίᾳ ἐθεμελίωσε τὴν γῆν, ἠτοίμασε δὲ οὐρανοὺς ἐν φρονήσει.» ἔτι δὲ καὶ τάδε λέγεται εἶναι τοῦ αὐτοῦ· «Ὅσα ἐστὶ κρυπτὰ καὶ ἐμφανῆ ἔγνω· ἢ γὰρ πάντων τεχνίτις 11.14.9 ἐδίδαξέ με σοφία.» εἶτ' ἐπιλέγει· «Τί δὲ ἐστὶ σοφία καὶ πῶς ἐγένετο, ἀπαγγελῶ καὶ οὐκ ἀποκρύψω ὑμῖν μυστήρια, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς γενέσεως ἐξ 11.14.10 ἰχναίω.» καὶ ἐξῆς διασαφεῖ τὰ τοιάδε· «Ἔστι γὰρ αὕτη πνεῦμα νοερόν, ἅγιον, μονογενές, πολυμερές, λεπτόν, εὐκίνητον, τρανόν, ἀμόλυντον, παντοδύναμον, πανεπίσκοπον καὶ διὰ πάντων χωροῦν πνευμάτων νοερῶν, καθαρῶν, λεπτοτάτων. πάσης γὰρ κινήσεως κινήτικώτερον σοφία. διήκει δὲ καὶ χωρεῖ διὰ πάντων διὰ τὴν καθαρότητα. ἀτμίς γάρ

ἐστι τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως καὶ ἀπόρροια τῆς τοῦ παντοκράτορος δόξης εἰλικρινῆς. διὰ τοῦτο οὐδὲν μεμολυσμένον εἰς αὐτὴν παρεμπίπτει. ἀπαύγασμα γὰρ ἐστὶ φωτὸς αἰδίου καὶ ἔσοπτρον ἀκηλίδωτον τῆς τοῦ θεοῦ ἐνεργείας καὶ εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ. διατείνει δὲ ἀπὸ πέρατος εἰς πέρας εὐρύστως καὶ διοικεῖ τὰ πάντα χρηστῶς.» ταῦτα μὲν ἢ γραφῆ. τὴν δὲ τοῦ δόγματος διάνοιαν Φίλων ὁ Ἑβραῖος λευκότερον ἐρμηνεύων τοῦτον παρίστησι τὸν τρόπον·

11.15.1 ιβ'. ΦΙΛΩΝΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΑΙΤΙΟΥ

«Εὐπρεπὲς γὰρ τοῖς ἑταίρειαν πρὸς ἐπιστήμην θεμένοις ἐφίεσθαι μὲν τοῦ τὸ ὄν ἰδεῖν· εἰ δὲ μὴ δύναιντο, τὴν γοῦν εἰκόνα αὐτοῦ τὸν ἱερώτατον λόγον.» 11.15.2 Ἐν τῷ δ' αὐτῷ συγγράμματι καὶ τάδε φησί· «Κὰν μηδέπω μέντοι τυγχάνη τις ἀξιοχρεως υἱὸς θεοῦ προσαγορευέσθαι, σπουδαζέτω κοσμεῖσθαι κατὰ τὸν πρωτόγονον αὐτοῦ λόγον, τὸν ἀγγέλων 11.15.3 πρεσβύτατον, ὡς ἂν ἀρχάγγελον πολυώνυμον ὑπάρχοντα· καὶ γὰρ ἀρχὴ καὶ ὄνομα θεοῦ καὶ λόγος καὶ ὁ κατ' εἰκόνα ἄνθρωπος καὶ ὁ ὄρων Ἰσραὴλ προσαγορεύεται. διὸ προήχθη ὀλίγῳ πρότερον ἐπαινέσαι τὰς ἀρετὰς τῶν φασκόντων 11.15.4 τῶν ὅτι «πάντες ἐσμὲν υἱοὶ ἐνὸς ἀνθρώπου.» καὶ γὰρ εἰ μὴ πῶ ἱκανοὶ θεοῦ παῖδες νομίζεσθαι γεγόναμεν, ἀλλὰ τοι τῆς ἀειδοῦς εἰκόνας αὐτοῦ λόγου τοῦ ἱερωτάτου· θεοῦ γὰρ εἰκὼν λόγος ὁ πρεσβύτατος.» 11.15.5 Καὶ πάλιν ἐπιλέγει· «Ἦκουσα μέντοι καὶ τῶν Μωσέως ἑταίρων τινὸς ἀποφθεγξαμένου τοιόνδε λόγιον· «Ἴδου ἄνθρωπος ᾧ ὄνομα Ἀνατολή·» καινοτάτη πρόσρησις, ἔαν γε τὸν ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς συνεστῶτα λέγεσθαι νομίσης, ἔαν δὲ τὸν ἀσώματον ἐκεῖνον θείας ἰδέαν φοροῦντα εἰκόνας ὁμολογήσεις ὅτι εὐθυβολώτατον ὄνομα 11.15.6 ἐπεφημίσθη τὸ Ἀνατολῆς αὐτῷ. τοῦτον μὲν γὰρ πρεσβύτατον υἱὸν ὁ τῶν ὄλων ἀνέτειλε πατήρ, ὃν ἐτέρωθι πρωτόγονον ὠνόμασε. καὶ ὁ γεννηθεὶς μέντοι μιμούμενος τὰς τοῦ πατρὸς ὁδοὺς πρὸς παραδείγματα ἀρχέτυπα τὰ ἐκείνου βλέπων ἐμόρφου τὰ εἶδη.» 11.15.7 Ταῦτά μοι ἀπὸ τοῦ Ἑβραίου Φίλωνος ἐνταῦθα κείσθω, ληφθέντα ἐκ συγγράμματος ᾧ τίθεται ἐπιγραφή Περὶ τοῦ τὸ χεῖρον τῷ κρείττονι φιλεῖν ἐπιτίθεσθαι. ἤδη δέ μοι καὶ ἄλλοτε τὰ τῆς τῶν παλαιῶν Ἑβραίων εὐσεβείας δόγματα παρατιθεμένῳ ἐν τοῖς τῆς Εὐαγγελικῆς Προπαρασκευῆς καὶ τὰ περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου διείληπται αὐτάρκως, ἐφ' ἃ καὶ νῦν τοὺς φιλομαθεῖς ἀναπέμψω. τοσοῦτων οὖν παρ' Ἑβραίοις καὶ τόνδε τὸν τρόπον περὶ τοῦ δευτέρου τῶν ὄλων αἰτίου τεθεολογημένων καιρὸς ἤδη καὶ τοῦ Πλάτωνος ἐν Ἐπινομίδι τάδε λέγοντος ἐπακοῦσαι·

11.16.1 ιζ'. ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΑΙΤΙΟΥ

«Καὶ τιμὰς ἀποδιδῶμεν μὴ τῷ μὲν ἐνιαυτόν, τῷ δὲ μῆνα, τοῖς δὲ μή τινα μοῖραν τάττωμεν μηδέ τινα χρόνον, ἐν ᾧ διεξέρχεται τὸν αὐτοῦ πόλον, συναποτελῶν κόσμον, ὃν ἔταξε λόγος ὁ πάντων θειότατος· ὃν ὁ μὲν εὐδαίμων πρῶτον μὲν ἐθαύμασεν, ἔπειτα δὲ ἔρωτα ἔσχε τοῦ καταμαθεῖν ὅποσα θνητῇ φύσει δυνατά.» 11.16.2 Καὶ ἐν Ἐπιστολῇ δὲ τῇ πρὸς Ἑρμείαν Ἐραστόν τε καὶ Κορίσκον εὐμάλα πεφυλαγμένως τίθεται τὸ δόγμα, ὧδε πρὸς λέξιν ἐπιστέλλων· «Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν πάντας ὑμᾶς τρεῖς ὄντας ἀναγνῶναι χρή, μάλιστα μὲν ἀθρώους, εἰ δὲ μή, κατὰ δύο κοινῇ κατὰ δύναμιν ὡς οἶόν τέ ἐστὶ πλειστάκις, καὶ χρῆσθαι συνθήκῃ καὶ νόμῳ καὶ κυρίῳ τούτῳ, ὃ ἐστὶ δίκαιον, ἐπομνύοντας σπουδῇ τε ἅμα μὴ ἀμούσῳ καὶ τῇ τῆς σπουδῆς ἀδελφῇ παιδείᾳ, καὶ τὸν

πάντων θεὸν ἡγεμόνα τῶν τε ὄντων καὶ τῶν μελλόντων τοῦ τε ἡγεμόνος καὶ αἰτίου πατέρα κύριον ἐπομνύντας· ὄν, ἐὰν ὀρθῶς φιλοσοφῶμεν, εἰσόμεθα πάντες σαφῶς εἰς δύναμιν ἀνθρώπων εὐδαιμόνων.» 11.16.3 Ἄρα σοι δοκεῖ ταῦτα λέγων ὁ Πλάτων τοῖς Ἑβραίων ἐπηκολουθηκέναι δόγμασιν, ἢ πόθεν ἄλλοθεν ἐπῆλθεν αὐτῷ τοῦ πάντων τῶν γεννητῶν αἰτίου κρείττονα ἄλλον θεόν, τὸν δὴ καὶ πατέρα τοῦ πανηγέμονος, προσειπεῖν; πόθεν δ' αὐτῷ τὸ τοῦ Κυρίου ἐπὶ τοῦ Πατρὸς τοῦ δημιουργοῦ τάξει ὄνομα, μηδενός πω πρὸ αὐτοῦ Ἑλλήνων ἀκοαῖς, ἀλλὰ μηδὲ εἰς νοῦν ταῦτα 11.16.4 καταβεβλημένου; εἰ δὲ καὶ ἐτέρων ἡμῖν πάλιν μαρτύρων δεῖ εἰς ἀναμφίλεκτον παράστασιν τῆς τε τοῦ φιλοσόφου διανοίας καὶ τῆς τοῦ λόγου κατασκευῆς, ἐπάκουσον οἷά σοι Πλωτῖνος ἐν οἷς περὶ τῶν τριῶν ἀρχικῶν ὑποστάσεων συνέταξε διασαφεῖ γράφων·

11.17.1 ἡ'. ΠΛΩΤΙΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΑΙΤΙΟΥ

«Κόσμον αἰσθητὸν τόνδε εἴ τις θαυμάζει, εἷς τε τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος καὶ τὴν τάξιν τῆς φορᾶς τῆς αἰδίου βλέπων καὶ θεοὺς τοὺς ἐν αὐτῷ, τοὺς μὲν ὀρωμένους, τοὺς δὲ καὶ ἀφανεῖς ὄντας, καὶ δαίμονας καὶ ζῶα φυτὰ τε πάντα, ἐπὶ τὸ ἀρχέτυπον αὐτοῦ καὶ τὸ ἀληθινώτερον ἀναβάς κάκει πάντα ιδέτω νοητὰ καὶ παρ' αὐτῶν αἴδια ἐν οἰκείᾳ συνέσει καὶ ζωῇ καὶ τούτων τὸν ἀκήρατον νοῦν προστάτην καὶ σοφίαν ἀμήχανον.» 11.17.2 Εἴθ' ἐξῆς τούτοις ἐπιφέρει λέγων· «Τίς οὖν ὁ τοῦτον γεννήσας; ὁ ἀπλοῦς καὶ ὁ πρὸ τοῦ τοιούτου, ὁ αἴτιος τοῦ καὶ εἶναι καὶ πολὺν εἶναι τοῦτον, ὁ τὸν ἀριθμὸν ποιῶν· ὁ γὰρ ἀριθμὸς οὐ πρῶτος· καὶ γὰρ πρὸ τῆς δυάδος τὸ ἐν· δεύτερον δὲ δυὰς καὶ παρὰ τοῦ ἐνός γενομένη.» 11.17.3 Καὶ πάλιν ὑποβάς ἐπιλέγει· «Πῶς οὖν καὶ τί δεῖ νοῆσαι περὶ ἐκεῖνο μένον; περίλαμπιν ἐξ αὐτοῦ μὲν, ἐξ αὐτοῦ δὲ μένοντος· οἷον ἡλίου τὸ περὶ αὐτὸν λαμπρὸν φῶς περιθέον ἐξ αὐτοῦ 11.17.4 τε αἰεὶ γεννώμενον, μένοντος δέ. καὶ πάντα τὰ ὄντα ἕως μένει, ἐκ τῆς αὐτῶν οὐσίας ἀναγκαίαν τὴν περὶ αὐτὰ πρὸς τὸ ἕξω αὐτῶν ἐκ τῆς παρουσίας δυνάμεως δίδωσιν αὐτῶν ἐξηρητημένην ὑπόστασιν, εἰκόνα οὖσαν οἷον ἀρχετύπου 11.17.5 πων, ὧν ἐξέφυ. πῦρ μὲν τὴν παρ' αὐτοῦ θερμότητα καὶ χιῶν οὐκ εἴσω μόνον τὸ ψυχρὸν κατέχει. μάλιστα δὲ ὅσα εὐώδη μαρτυρεῖ τούτῳ· ἕως γὰρ ἐστὶ, πρόεισί τι ἐξ αὐτῶν περὶ αὐτὰ, ὧν ἀπολαύει ὑποστάντων ὅ τι πλησίον. 11.17.6 καὶ πάντα δὲ ὅσα ἤδη τέλεια γεννᾷ· τὸ δὴ αἰεὶ τέλειον αἰεὶ καὶ αἴδιον γεννᾷ· 11.17.7 καὶ ἔλαττον δὲ ἑαυτοῦ γεννᾷ. τί οὖν χρή περὶ τοῦ τελειοτάτου λέγειν; μηδὲν ἀπ' αὐτοῦ ἢ τὰ μέγιστα μετ' αὐτό. μέγιστον δὲ μετ' αὐτό νοῦς καὶ δεύτερον. καὶ γὰρ ὄρα ὁ νοῦς ἐκεῖνον καὶ δεῖται αὐτοῦ μόνου, ἐκεῖνος δὲ τούτου οὐδέν. καὶ τὸ γεννώμενον ἀπὸ κρείττονος νοῦ νοῦν εἶναι· καὶ κρείττων ἀπάντων νοῦς, ὅτι τᾶλλα μετ' αὐτόν.» 11.17.8 Τούτοις ἐξῆς ἐπιφέρει λέγων· «Ποθεῖ δὲ πᾶν τὸ γεννῆσαν τὸ γεγεννημένον καὶ τοῦτο ἀγαπᾷ, καὶ μάλιστα ὅταν ὧσι μόνοι τὸ γεννῆσαν καὶ τὸ γεγεννημένον. ὅταν δὲ καὶ τὸ ἄριστον ἢ τὸ γεννῆσαν, ἐξ ἀνάγκης σύνεστιν αὐτῷ, ὡς τῇ ἑτερότητι μόνον κεχωρίσθαι. εἰκόνα δὲ ἐκεῖνου εἶναι λέγομεν τὸν νοῦν· δεῖ γὰρ σαφέστερον λέγειν.» 11.17.9 Καὶ πάλιν τούτοις ἐπιλέγει· «Καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ Πλάτωνος τριττά· πάντα περὶ τὸν πάντων βασιλέα φησὶ τὰ πρῶτα καὶ δεύτερον περὶ τὰ δεύτερα καὶ περὶ τὰ τρίτα τρίτον. λέγει δὲ καὶ τοῦ αἰτίου εἶναι πατέρα, αἴτιον μὲν τὸν νοῦν λέγων· δημιουργὸς γὰρ ὁ 11.17.10 νοῦς αὐτῷ. τοῦτον δὲ φησὶ τὴν ψυχὴν ποιεῖν ἐν τῷ κρατῆρι ἐκεῖνῳ. τοῦ δὲ αἰτίου νοῦ ὄντος πατέρα φησὶ τὰγαθὸν καὶ τὸ ἐπέκεινα νοῦ καὶ ἐπέκεινα οὐσίας, πολλαχοῦ δὲ τὸ ὄν καὶ τὸν νοῦν τὴν ιδέαν λέγει. ὥστε Πλάτων εἰδέναι ἐκ μὲν τοῦ ἀγαθοῦ τὸν νοῦν, ἐκ δὲ τοῦ νοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ εἶναι τοὺς λόγους τούσδε μὴ καινοὺς μηδὲ νῦν, ἀλλὰ πάλαι μὲν εἰρησθαι μὴ

ἀναπεπταμένως, τοὺς δὲ νῦν λόγους ἐξηγητὰς ἐκείνων γεγονέναι, μαρτυρίοις πιστωσαμένους τὰς δόξας ταύτας παλαιὰς εἶναι τοῖς αὐτοῦ Πλάτωνος γράμμασι.» 11.17.11 Ταῦτα μὲν ὁ Πλωτῖνος· ὁ δὲ Νουμήνιος τὰ Πλάτωνος πρεσβεύων ἐν τοῖς Περὶ τὰγαθοῦ τάδε καὶ αὐτὸς περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου λέγων διερμηνεύει·

11.18.1 ἰθ'. ΝΟΥΜΗΝΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΑΙΤΙΟΥ

«Τὸν μέλλοντα δὲ συνήσειν θεοῦ πέρι πρώτου καὶ δευτέρου χρή πρότερον διελέσθαι ἕκαστα ἐν τάξει καὶ ἐν εὐθημοσύνῃ τινὶ κάπειτα ἐπὶν δοκῆ ἤδη εὖ ἔχειν, τότε καὶ δεῖ ἐπιχειρεῖν εἰπεῖν κοσμίως, ἄλλως δὲ μή, ἢ τῷ πρωϊαίτερον πρὶν τὰ πρῶτα γενέσθαι ἀπτομένῳ σποδὸς ὁ θησαυρὸς γίνεσθαι λέει 11.18.2 γεται. μὴ δὴ πάθωμεν ἡμεῖς ταυτόν· θεὸν δὲ προσκαλεσάμενοι ἑαυτοῦ γνώμονα γενόμενον τῷ λόγῳ δεῖξαι θησαυρὸν φροντίδων, ἀρχώμεθα οὕτως· 11.18.3 εὐκτέον μὲν ἤδη, διελέσθαι δὲ δεῖ. ὁ θεὸς ὁ μὲν πρῶτος ἐν ἑαυτοῦ ὦν ἐστὶν ἀπλοῦς, διὰ τὸ ἑαυτῷ συγγιγνόμενος διόλου μὴ ποτε εἶναι διαιρετός· ὁ θεὸς μέντοι ὁ δεῦτερος καὶ τρίτος ἐστὶν εἰς· συμφερόμενος δὲ τῇ ὕλῃ δυάδι οὕση ἐνοῖ μὲν αὐτήν, σχίζεται δὲ ὑπ' αὐτῆς, ἐπιθυμητικὸν ἦθος ἐχούσης καὶ ρεούσης 11.18.4 τῆς. τῷ οὖν μὴ εἶναι πρὸς τῷ νοητῷ ἦν γὰρ ἂν πρὸς ἑαυτῷ διὰ τὸ τὴν 11.18.5 ὕλην βλέπειν ταύτης ἐπιμελούμενος ἀπερίοπτος ἑαυτοῦ γίνεται. καὶ 11.18.5 ἄπτεται τοῦ αἰσθητοῦ καὶ περιέπει ἀνάγει τε ἔτι εἰς τὸ ἴδιον ἦθος ἐπορεζάμενος τῆς ὕλης.» 11.18.6 Καὶ μεθ' ἑτέρα φησι· «Καὶ γὰρ οὔτε δημιουργεῖν ἐστὶ χρεῶν τὸν πρῶτον καὶ τοῦ δημιουργοῦ 11.18.7 γούντος δὲ θεοῦ χρή εἶναι νομίζεσθαι πατέρα τὸν πρῶτον θεόν. εἰ μὲν οὖν περὶ τοῦ δημιουργικοῦ ζητοῖμεν, φάσκοντες δεῖν τὸν πρότερον ὑπάρξαντα οὕτως ἂν ποιεῖν ἔχειν διαφερόντως, εἰκοῦν ἢ πρόσδοδος αὐτῆς γεγονυῖα ἂν εἴη τοῦ λόγου· εἰ δὲ περὶ τοῦ δημιουργοῦ μὴ ἐστὶν ὁ λόγος, ζητοῦμεν δὲ περὶ τοῦ πρώτου, ἀφοσιοῦμαί τε τὰ λεχθέντα καὶ ἔστω μὲν ἐκεῖνα ἄρρητα, μέτρηται 11.18.8 εἰμι δὲ ἐλεῖν τὸν λόγον, ἐτέρωθεν θηράσας. πρὸ μέντοι τοῦ λόγου τῆς ἀλώσεως διομολογησώμεθα ἡμῖν αὐτοῖς ὁμολογίαν οὐκ ἀμφισβητήσιμον ἀκοῦσαι, τὸν μὲν πρῶτον θεὸν ἀργὸν εἶναι ἔργων ξυμπάντων καὶ βασιλέα, 11.18.9 τὸν δημιουργικὸν δὲ θεὸν ἡγεμονεῖν δι' οὐρανοῦ ἰόντα. διὰ δὲ τούτου καὶ ὁ στόλος ἡμῖν ἐστὶ, κάτω τοῦ νοῦ πεμπομένου ἐν διεξόδῳ πᾶσι τοῖς κοινωνῆσαι 11.18.10 συντεταγμένοις. βλέποντος μὲν οὖν καὶ ἐπεστραμμένου πρὸς ἡμῶν ἕκαστον τοῦ θεοῦ συμβαίνει ζῆν τε καὶ βιώσκεσθαι τότε τὰ σώματα κηδεύοντα τοῦ θεοῦ τοῖς ἀκροβολισμοῖς· μεταστρέφοντος δὲ εἰς τὴν ἑαυτοῦ περιωπὴν τοῦ θεοῦ ταῦτα μὲν ἀποσβέννυσθαι, τὸν δὲ νοῦν ζῆν βίου ἐπαυρόμενον εὐδαίμονος.» 11.18.11 Ταῦτα ὁ Νουμήνιος. σὺ δὲ γε παράθες αὐτοῖς τὰ ἀπὸ τῆς τοῦ Δαβὶδ προφητείας πάλαι παρ' Ἑβραίοις τοῦτον ἀδόμενα τὸν τρόπον· «Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου· πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι, δοῦναι τὴν τροφήν αὐτοῖς εὐκαιρον. δόντος σου αὐτοῖς συλλέξουσιν, ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα τὰ πάντα πληρωθήσεται χρηστότητος. ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσωπον ταραχθήσονται. ἀντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσι καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν. ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου, καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ 11.18.12 πρόσωπον τῆς γῆς.» τί γὰρ ταῦτα διαφέρει ἂν τῆς φασκούσης τοῦ φιλοσόφου διανοίας ὡς ἄρα «βλέποντος μὲν καὶ ἐπεστραμμένου πρὸς ἡμῶν ἕκαστον τοῦ θεοῦ συμβαίνει ζῆν τε καὶ βιώσκεσθαι τότε τὰ σώματα κηδεύοντα τοῦ θεοῦ τοῖς ἀκροβολισμοῖς, μεταστρέφοντος δὲ εἰς τὴν ἑαυτοῦ περιωπὴν τοῦ θεοῦ ταῦτα ἀποσβέννυσθαι;» 11.18.13 Πάλιν δ' αὖ τοῦ σωτηρίου λόγου παρ' ἡμῖν φάντος· «Ἐγὼ εἰμι

ἡ ἄμπελος, ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός, ὑμεῖς τὰ κλήματα» ὁ Νουμήνιος ἐπάκουσον οἶα περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου θεολογεῖ· 11.18.14 «Ὡσπερ δὲ πάλιν λόγος ἐστὶ γεωργῶ πρὸς τὸν φυτεύοντα ἀναφερόμενος, τὸν αὐτὸν λόγον μάλιστα ἐστὶν ὁ πρῶτος θεὸς πρὸς τὸν δημιουργόν. ὁ μὲν γε ὢν σπέρμα πάσης ψυχῆς σπεῖρει εἰς τὰ μεταλαγχάνοντα αὐτοῦ χρήματα ξύμπαντα· ὁ νομοθέτης δὲ φυτεύει καὶ διανέμει καὶ μεταφυτεύει εἰς ἡμᾶς ἐκάστους τὰ ἐκεῖθεν προκαταβεβλημένα.» 11.18.15 Καὶ ἐξῆς δὲ πάλιν περὶ τοῦ πῶς ἀπὸ τοῦ πρώτου αἰτίου τὸ δεύτερον ὑπέστη τοιάδε φησίν· «Ὅποσα δὲ δοθέντα μέτεισι πρὸς τὸν λαμβάνοντα, ἀπελθόντα ἐκ τοῦ δεδωκότος ἔστι δὲ θεραπεία, χρήματα, νόμισμα κοῖλον, ἐπίσημον· ταυτὶ μὲν οὖν ἐστὶ θνητὰ καὶ ἀνθρώπινα, τὰ δὲ θεῖα ἐστὶν οἶα μεταδοθέντα ἐνθένδ' ἐκεῖθι γεγεννημένα ἐνθεν τε οὐκ ἀπελήλυθε ἀκεῖθι γενόμενα τὸν μὲν ὤνησε, 11.18.16 τὸν δ' οὐκ ἔβλαψε καὶ προσώνησε τῇ περὶ ὧν ἠπίστατο ἀναμνήσει. ἔστι δὲ τοῦτο τὸ καλὸν χρῆμα ἐπιστήμη ἢ καλή, ἥς ὦνατο μὲν ὁ λαβὼν, οὐκ ἀπολείπεται δ' αὐτῆς ὁ δεδωκώς. οἶον ἂν ἴδοις ἐξαφθέντα ἀφ' ἑτέρου λύχνου λύχνον φῶς ἔχοντα, ὃ μὴ τὸν πρότερον ἀφείλατο ἀλλ' ἢ τῆς ἐν αὐτῷ ὕλης 11.18.17 πρὸς τὸ ἐκείνου πῦρ ἐξαφθείσης. τοιοῦτον τὸ χρῆμά ἐστὶ τὸ τῆς ἐπιστήμης, ἢ δοθεῖσα καὶ ληφθεῖσα παραμένει μὲν τῷ δεδωκότι, σύνεστι δὲ τῷ λα11.18.18 βόντι ἢ αὐτῇ. τούτου δὲ τὸ αἴτιον, ὧ ξένη, οὐδὲν ἐστὶν ἀνθρώπινον, ἀλλ' ὅτι ἕξις τε καὶ οὐσία ἢ ἔχουσα τὴν ἐπιστήμην ἢ αὐτὴ ἐστὶ παρά τε τῷ 11.18.19 δεδωκότι θεῷ καὶ παρά τῷ εἰληφότι ἐμοὶ καὶ σοί. διὸ καὶ ὁ Πλάτων τὴν σοφίαν ὑπὸ Προμηθέως ἐλθεῖν εἰς ἀνθρώπους μετὰ φανοτάτου τινὸς πυρὸς ἔφη.» Καὶ πάλιν ὑποβὰς ἐξῆς φησιν· 11.18.20 «Εἰσὶ δ' οὗτοι βίοι ὁ μὲν πρώτου, ὁ δὲ δευτέρου θεοῦ. δηλονότι ὁ μὲν πρῶτος θεὸς ἔσται ἐστῶς, ὁ δὲ δεύτερος ἔμπαλιν ἐστὶ κινούμενος· ὁ μὲν οὖν 11.18.21 πρῶτος περὶ τὰ νοητὰ, ὁ δὲ δεύτερος περὶ τὰ νοητὰ καὶ αἰσθητὰ. μὴ θαυμάσης δ' εἰ τοῦτ' ἔφην· πολὺ γὰρ ἔτι θαυμαστότερον ἀκούσῃ. ἀντὶ γὰρ τῆς προσοῦσης τῷ δευτέρῳ κινήσεως τὴν προσοῦσαν τῷ πρώτῳ στάσιν φημὶ εἶναι κίνησιν σύμφυτον, ἀφ' ἧς ἢ τε τάξις τοῦ κόσμου καὶ ἡ μονὴ ἢ αἴδιος καὶ ἡ σωτηρία ἀναχεῖται εἰς τὰ ὅλα.» 11.18.22 Ἔτι τούτοις καὶ ἐν τῷ ἔκτῳ προστίθησι ταῦτα· «Ἐπειδὴ ἦδει ὁ Πλάτων παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τὸν μὲν δημιουργὸν γινωσκόμενον μόνον, τὸν μέντοι πρῶτον νοῦν, ὅστις καλεῖται αὐτόον, παντὰ πασιν ἀγνοούμενον παρ' αὐτοῖς, διὰ τοῦτο οὕτως εἶπεν, ὡσπερ ἂν τις οὕτω 11.18.23 λέγῃ· ὦ ἄνθρωποι, ὃν τοπάζετε ὑμεῖς νοῦν οὐκ ἔστι πρῶτος, ἀλλὰ ἕτερος πρὸ τούτου νοῦς πρεσβύτερος καὶ θεϊότερος.» 11.18.24 Καὶ μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει· «Κυβερνήτης μὲν που ἐν μέσῳ πελάγει φορούμενος ὑπὲρ πηδαλιῶν ὑψίζυγος τοῖς οἶαξι διυθύνει τὴν ναῦν ἐφεζόμενος, ὄμματα δ' αὐτοῦ καὶ νοῦς εὐθὺ τοῦ αἰθέρος ξυντέταται πρὸς τὰ μετάρσια καὶ ἡ ὁδὸς αὐτῷ ἄνω δι' οὐρανοῦ ἄπεισι, πλέοντι κάτω κατὰ τὴν θάλασσαν· οὕτω καὶ ὁ δημιουργὸς τὴν ὕλην, τοῦ μήτε διακροῦσαι μήτε ἀποπλαγχθῆναι αὐτήν, ἀρμονία ξυνδησάμενος αὐτὸς μὲν ὑπὲρ ταύτης ἴδρυται, οἶον ὑπὲρ νεῶς ἐπὶ θαλάττης, τῆς ὕλης· τὴν ἀρμονίαν δὲ ἰθύνει, ταῖς ιδέαις οἰακίζων, βλέπει τε ἀντὶ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸν ἄνω θεὸν προσαγόμενον αὐτοῦ τὰ ὄμματα λαμβάνει τε τὸ μὲν κριτικὸν ἀπὸ τῆς θεωρίας, τὸ δὲ ὀρητικὸν ἀπὸ τῆς ἐφέσεως.» 11.18.25 Καὶ ὁ σωτήριος παρ' ἡμῖν λόγος· «Οὐδέν,» φησί, «δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα.» ἀλλὰ γὰρ τσαῦτα καὶ περὶ τοῦδε ὁ Νουμήνιος. ὅτι δὲ οὐκ οἰκεῖα, τὰ δὲ Πλάτωνι δοκοῦντα 11.18.26 διεσάφει, οὐδὲν ἐπιλέγειν δεῖ ταῖς αὐτοῦ φωναῖς. ὁ δὲ γε Πλάτων ὅτι μὴ πρῶτος ταῖσδε κέχρηται ταῖς ἐπιβολαῖς, φθάνουσι δ' αὐτὸν προειληφότες Ἑβραίων οἱ σοφοί, δέδεικται διὰ τῶν ἐκτεθειμένων. εἰκότως δῆτα καὶ τῶν νέων φιλοσόφων διαφανῆς γεγονῶς Ἀμέλιος, τῆς Πλάτωνος καὶ αὐτὸς εἰ καὶ τις ἄλλος ζηλωτῆς φιλοσοφίας, πλὴν ἀλλὰ βάρβαρον

ονομάσας τὸν Ἑβραῖον θεολόγον, εἰ καὶ μὴ ἐπ' ὀνόματος ἠξίωσε τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου μνήμην ποιήσασθαι, ἐπιμαρτυρεῖ δ' οὖν ὅμως ταῖς αὐτοῦ φωναῖς, αὐτὰ δὴ ταῦτα πρὸς ῥῆμα γράφων·

11.19.1 κ'. ΑΜΕΛΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

«Καὶ οὗτος ἄρα ἦν ὁ λόγος καθ' ὃν αἰεὶ ὄντα τὰ γινόμενα ἐγένετο, ὡς ἂν καὶ ὁ Ἡράκλειτος ἀξιώσει καὶ νῆ Δί' ὃν ὁ βάρβαρος ἀξιοῖ ἐν τῇ τῆς ἀρχῆς τάξει τε καὶ ἀξία καθεστηκότα πρὸς θεὸν εἶναι καὶ θεὸν εἶναι· δι' οὗ πάνθ' ἀπλῶς γεγενῆσθαι ἐν ᾧ τὸ γενόμενον ζῶν καὶ ζωὴν καὶ ὃν πεφυκέναι· καὶ εἰς τὰ σώματα πίπτειν καὶ σάρκα ἐνδυσάμενον φαντάζεσθαι ἄνθρωπον μετὰ τοῦ καὶ τηνικαῦτα δεικνύειν τῆς φύσεως τὸ μεγαλεῖον· ἀμέλει καὶ ἀναλυθέντα πάλιν ἀποθεοῦσθαι καὶ θεὸν εἶναι, οἷος ἦν πρὸ τοῦ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸν ἄνθρωπον καταχθῆναι.» 11.19.2 Ταῦτ' οὐκέτι ἐπεσκιασμένως, ἀλλ' ἀντικρυς ἤδη γυμνῇ τῇ κεφαλῇ 11.19.2 μεταπεφρασμένα ἐκ τῆς τοῦ βαρβάρου θεολογίας δῆλα ἂν εἴη. ὁ δέ γε βάρβαρος τίς ἦν αὐτῶ εἰ μὴ ὁ τοῦ σωτήρος ἡμῶν εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης, Ἑβραῖος 11.19.3 ὢν ἐξ Ἑβραίων; ὅς που ἀρχόμενος τῆς οἰκείας γραφῆς ὧδέ πη θεολογεῖ· «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος· οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι' αὐτὸν ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῶ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν 11.19.4 δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός.» τοῦ δ' αὐτοῦ περὶ καὶ ἄλλος Ἑβραίων θεολόγος ἐπάκουσον οἷα διέξεισιν· «Ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως, ὅτι ἐν αὐτῶ ἐκτίσθη τὰ πάντα ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε ὀρατὰ εἴτε ἀόρατα· καὶ πάντα 11.19.5 δι' αὐτοῦ συνέστηκε καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῶ ἐκτίσθη.» ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ τῆς τοῦ δευτέρου αἰτίου συστάσεώς τε καὶ οὐσιώσεως ὧδε τοῖς Ἑλλήνων σοφοῖς πρὸς τὰ Ἑβραίων συμπεφώνηται. μετῴμεν δῆτα καὶ ἕτερα.

11.20.1 κα'. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΑΡΧΙΚΩΝ ΥΠΟΣΤΑΣΕΩΝ

Τῶν παρ' Ἑβραίοις λογίων μετὰ τὸν περὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ λόγον ἐν τρίτῃ τάξει τὸ ἅγιον πνεῦμα καταλεγόντων καὶ τὴν γε ἁγίαν καὶ μακαρίαν τριάδα τοῦτον ὑποτιθεμένων τὸν τρόπον, ὡς ἂν τῆς τρίτης δυνάμεως πᾶσαν ὑπερβεηκυίας γεννητὴν φύσιν οὕσαν τε πρώτην μὲν τῶν διὰ τοῦ υἱοῦ συστασῶν νοερῶν οὐσιῶν, τρίτην δὲ ἀπὸ τοῦ πρώτου αἰτίου, θέα ὅπως καὶ ὁ Πλάτων τοιαῦτά τινα ἠνίξατο διὰ τῆς πρὸς Διονύσιον ἐπιστολῆς λέγων· 11.20.2 «Φραστέον δὴ σοὶ δι' αἰνιγμῶν, ἵν' ἂν τι ἡ δέλτος ἢ πόντου ἢ γῆς ἐν πτυχαῖς πάθῃ, ὁ ἀναγνοὺς μὴ γνῶ. ὧδε γὰρ ἔχει· περὶ τὸν πάντων βασιλέα πάντ' ἐστὶ καὶ ἐκείνου ἕνεκα πάντα, καὶ ἐκεῖνο αἴτιον ἀπάντων καλῶν· δεύτερον δὲ περὶ τὰ δεύτερα καὶ τρίτον περὶ τὰ τρίτα. ἢ οὖν ἀνθρωπίνη ψυχὴ περὶ αὐτὰ ὀρέγεται μαθεῖν ποῖα ἄττα ἐστὶ, βλέπουσα εἰς τὰ αὐτῆς συγγενῆ.» 11.20.3 Ταῦτα οἱ τὸν Πλάτωνα διασαφεῖν πειρώμενοι ἐπὶ τὸν πρῶτον θεὸν ἀνάγουσιν ἐπὶ τε τὸ δεύτερον αἴτιον καὶ τρίτον τὴν τοῦ κόσμου ψυχὴν, θεὸν τρίτον καὶ αὐτὴν εἶναι ὀριζόμενοι· οἱ δέ γε θεῖοι λόγοι τὴν ἁγίαν καὶ μακαρίαν τριάδα, Πατρός καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος, ἐν ἀρχῆς λόγω τάττουσι κατὰ τὰ ἀποδεδομένα. Ἐπεται τούτοις τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἐξετάσαι

ουσίαν.

11.21.1 κβ'. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΑΓΑΘΟΥ ΟΥΣΙΑΣ

Τῆς παρ' Ἑβραίοις θείας γραφῆς διαφόρως τὴν τοῦ ἀγαθοῦ οὐσίαν καὶ αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ θεὸν διδασκούσης, δι' ὧν τέ φησιν· «Ἀγαθὸς κύριος πᾶσι τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν, ψυχῇ, ἢ ἐκζητήσει αὐτόν» καὶ «Ἐξομολογεῖσθε τῷ κυρίῳ ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ» δι' ὧν τε ὁ σωτήριος λόγος πρὸς τὸν περὶ τοῦδε ἐρόμενον ἀπεφήνατο εἰπών· 11.21.2 «Τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός·» ἐπάκουσον τοῦ Πλάτωνος, ἃ φησιν ἐν Τιμαίῳ· «Λέγωμεν δὴ δι' ἣντινα αἰτίαν γένεσιν καὶ τὸ πᾶν τόδε ὁ ξυνιστὰς ξυνέστησεν. ἀγαθὸς ἦν· ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς οὐδέποτε ἐγγίγνεται φθόνος. τούτου δὲ ἐκτὸς ὧν πάντα ὅτι μάλιστα ἐβουλήθη γενέσθαι παραπλήσια ἑαυτῷ.» 11.21.3 Καὶ ἐν τῇ Πολιτείᾳ δὲ ταῦτά φησιν· «Ἄρ' οὖν οὐ καὶ ὁ ἥλιος ὄψις μὲν οὐκ ἔστιν, αἴτιος δ' ὧν αὐτῆς ὄραται ὑπ' αὐτῆς ταύτης; οὕτως, ἢ δ' ὅς. τοῦτον τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, φάναι με λέγειν τὸν τοῦ ἀγαθοῦ ἔκγονον, ὃν τὸ ἀγαθὸν ἐγέννησεν ἀνάλογον ἑαυτῷ, ὅ τι περ αὐτὸ ἐν τῷ νοητῷ τόπῳ πρὸς τε νοῦν καὶ τὰ νοούμενα, τοῦτο τοῦτον ἐν τῷ ὁρατῷ πρὸς τε ὄψιν καὶ τὰ ὁρώμενα.» 11.21.4 Καὶ ἐξῆς ἐπιλέγει· «Τοῦτο τοίνυν τὸ τὴν ἀλήθειαν παρέχον τοῖς γινωσκομένοις καὶ τὸ γινώσκοντι τὴν δύναμιν ἀποδιδούν τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ιδέαν φάθι εἶναι.» Καὶ πάλιν φησί· 11.21.5 «Τὸν ἥλιον τοῖς ὁρωμένοις οὐ μόνον, οἶμαι, τὴν τοῦ ὁρασθαι δύναμιν παρέχειν φήσεις, ἀλλὰ καὶ τὴν γένεσιν καὶ αὐξὴν καὶ τροφήν, οὐ γένεσιν αὐτὸν ὄντα. πῶς γάρ; καὶ τοῖς γινωσκομένοις τοίνυν μὴ μόνον τὸ γινώσκεσθαι φάναι ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ παρεῖναι, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶναί τε καὶ τὴν οὐσίαν ὑπ' ἐκείνου αὐτοῖς προσεῖναι, οὐκ οὐσίας ὄντος τοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλ' ἐπέκεινα οὐσίας πρεσβεία καὶ δυνάμει ὑπερέχοντος.» 11.21.6 Σαφέστατα διὰ τούτων οὐ μόνον τὸ γινώσκεσθαι τὰς νοητὰς οὐσίας, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶναι καὶ τὴν οὐσίαν ἔχειν παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ, δηλαδὴ τοῦ θεοῦ, φησὶν ὁ Πλάτων τό τε ἀγαθὸν «μὴ εἶναι οὐσίαν, ἀλλ' ἐπέκεινα τῆς οὐσίας, πρεσβεία καὶ δυνάμει ὑπερέχον·» ὥστε μὴ ὁμοούσια αὐτὰ τίθεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ ἀγέννητα νομίζειν, ὅτι δὴ καὶ τὸ εἶναι καὶ τὴν οὐσίαν εἴληφε παρὰ τοῦ μὴ ὄντος οὐσίας, ἀλλ' ἐπέκεινα οὐσίας πρεσβεία καὶ δυνάμει ὑπερέχοντος· ὃν δὴ καὶ μόνον εἰκότως θεὸν τὰ Ἑβραίων ἀναγορεύει λόγια, ὡς 11.21.7 ἂν τοῖς πᾶσιν αἴτιον ὄντα. τὰ δὴ οὖν μήτε τὸ εἶναι μήτε τὴν οὐσίαν παρ' ἑαυτῶν ἔχοντα, ἀλλὰ μηδὲ τῆς τάγαθοῦ φύσεως ὄντα οὐ δὴ εὐλογον θεοὺς ἠγεῖσθαι, οἷς μὴ φύσει τὸ ἀγαθὸν πρόσεστιν· ἐνὶ γὰρ τοῦτο μόνῳ καὶ οὐδενὶ ἄλλῳ ἀναθετέον, τῷ μόνῳ ἀγαθῷ, ὃ δὴ καὶ «ἐπέκεινα πάσης οὐσίας πρεσβεία τε καὶ δυνάμει ὑπερέχειν» θαυμασίως ὁ Πλάτων ἀνεφώνησε. πάλιν δὲ καὶ ὁ Νουμήνιος ἐν τοῖς Περὶ τάγαθοῦ τὴν τοῦ Πλάτωνος διάνοιαν ἐρμηνεύων, τοῦτον διέξεισι τὸν τρόπον·

11.22.1 κγ'. ΝΟΥΜΗΝΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΑΓΑΘΟΥ

«Τὰ μὲν οὖν σώματα λαβεῖν ἡμῖν ἕξεισι σημαινόμενοις ἕκ τε ὁμοίων ἀπὸ τε τῶν ἐν τοῖς παρακειμένοις γνωρισμάτων ἐνότων· τάγαθὸν δὲ οὐδενὸς ἕκ παρακειμένου οὐδὲ αὖ ἀπὸ ὁμοίου αἰσθητοῦ ἔστι λαβεῖν μηχανή τις οὐδεμία, ἀλλὰ δεήσει, οἷον εἴ τις ἐπὶ σκοπῇ καθήμενος ναῦν ἀλιάδα βραχειάν τινα τούτων τῶν ἐπακτριδῶν, τῶν μόνων μίαν μόνην ἔρημον, μετακυμίσις ἐχομένην ὀξὺ δεδορκῶς μιᾷ βολῇ κατεῖδε τὴν ναῦν, οὕτως δεῖ τινα ἀπελθόντα πόρρω ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ὁμιλῆσαι τῷ ἀγαθῷ μόνῳ μόνον,

ἐνθα μήτε τις ἄνθρωπος μήτε τι ζῶον ἕτερον μηδὲ σῶμα μέγα μηδὲ σμικρόν, ἀλλὰ τις ἄφατος καὶ ἀδιήγητος ἀτεχνῶς ἐρημία θεσπέσιος, ἐνθα τοῦ ἀγαθοῦ ἦθη διατριβαί τε καὶ ἀγλαΐαι, αὐτὸ δὲ ἐν εἰρήνῃ, ἐν εὐμενείᾳ, τὸ ἤρεμον, τὸ ἡγεμονικὸν ἴλεω ἐποχούμενον 11.22.2 ἐπὶ τῇ οὐσίᾳ. εἰ δέ τις πρὸς τοῖς αἰσθητοῖς λιπαρῶν τὸ ἀγαθὸν ἐφιπτάμενον φαντάζεται κάπειτα τρυφῶν οἴοιτο τῷ ἀγαθῷ ἐντετυχηκέναι, τοῦ παντὸς ἀμαρτάνει. τῷ γὰρ ὄντι οὐ ῥαδίας, θείας δὲ πρὸς αὐτὸ δεῖ μεθόδου· καὶ ἔστι κράτιστον τῶν αἰσθητῶν ἀμελήσαντι, νεανιευσαμένῳ πρὸς τὰ μαθήματα, τοὺς ἀριθμοὺς θεασαμένῳ, οὕτως ἐκμελετῆσαι μάθημα, τί ἐστι τὸ ὄν.» 11.22.3 Ταῦτα μὲν ἐν τῷ πρώτῳ· ἐν δὲ τῷ πέμπτῳ ταῦτά φησιν· «Εἰ δ' ἔστι μὲν νοητὸν ἢ οὐσία καὶ ἡ ἰδέα, ταύτης δ' ὠμολογήθη προεβύτερον καὶ αἴτιον εἶναι ὁ νοῦς, αὐτὸς οὗτος μόνος εὔρηται ὢν τὸ ἀγαθόν. καὶ γὰρ εἰ ὁ μὲν δημιουργὸς θεὸς ἐστὶ γενέσεως, ἀρκεῖ τὸ ἀγαθὸν οὐσίας εἶναι ἀρχή. ἀνάλογον δὲ τούτῳ μὲν ὁ δημιουργὸς θεός, ὢν αὐτοῦ μιμητής, τῇ δὲ 11.22.4 οὐσία ἢ γένεσις, ἢ εἰκὼν αὐτῆς ἐστὶ καὶ μίμημα. εἶπερ δὲ ὁ δημιουργὸς ὁ τῆς γενέσεώς ἐστὶν ἀγαθός, ἢ που ἔσται καὶ ὁ τῆς οὐσίας δημιουργὸς αὐτοάγαθον, σύμφυτον τῇ οὐσίᾳ. ὁ γὰρ δευτέρος διττός ὢν αὐτοποιεῖ τὴν τε ἰδέαν 11.22.5 ἑαυτοῦ καὶ τὸν κόσμον, δημιουργὸς ὢν, ἔπειτα θεωρητικὸς ὄλως. συλλελογισμένων δ' ἡμῶν ὀνόματα τεσσάρων πραγμάτων τέσσαρα ἔστω ταῦτα· ὁ μὲν πρῶτος θεὸς αὐτοάγαθον· ὁ δὲ τούτου μιμητὴς δημιουργὸς ἀγαθός· ἢ δ' οὐσία μία μὲν ἢ τοῦ πρώτου, ἑτέρα δὲ ἢ τοῦ δευτέρου· ἢ μίμημα ὁ καλὸς κόσμος, κεκαλλωπισμένος μετουσία τοῦ καλοῦ.» 11.22.6 Καὶ ἐν τῷ ἕκτῳ δὲ ἐπιλέγει· «Μετέχει δὲ αὐτοῦ τὰ μετίσχοντα ἐν ἄλλῳ μὲν οὐδενί, ἐν δὲ μόνῳ τῷ φρονεῖν· ταύτη ἄρα καὶ τῆς ἀγαθοῦ συμβάσεως ὀνίναίτ' ἄν, ἄλλως δ' οὐ. καὶ μὲν δὴ τὸ φρονεῖν, τοῦτο δὴ συντετύχηκε μόνῳ τῷ πρώτῳ. ὑφ' οὗ οὖν τὰ ἄλλα ἀποχραίνεται καὶ ἀγαθοῦται, ἐὰν τοῦτο ἐκείνῳ μόνον μόνῳ προσῆ, 11.22.7 ἀβελτέρας ἂν εἶη ψυχῆς ἔτι ἀμφιλογεῖν. εἰ γὰρ ἀγαθός ἐστὶν ὁ δευτέρος οὐ παρ' ἑαυτοῦ, παρὰ δὲ τοῦ πρώτου, πῶς οἴόν τε ὑφ' οὗ μετουσίας ἐστὶν οὗτος ἀγαθός, μὴ ἀγαθὸν εἶναι, ἄλλως τε κὰν τύχη αὐτοῦ ὡς ἀγαθοῦ 11.22.8 μεταλαχῶν ὁ δευτέρος; οὕτως τοι ὁ Πλάτων ἐκ συλλογισμοῦ τῷ ὀξὺ βλέποντι ἀπέδωκε τὸ ἀγαθὸν ὅτι ἐστὶν ἓν.» Καὶ πάλιν ἐξῆς φησι· 11.22.9 «Ταῦτα δὲ οὕτως ἔχοντα ἔθηκεν ὁ Πλάτων ἄλλη καὶ ἄλλη χωρίσας· ἰδίᾳ μὲν γὰρ τὸν κυκλικὸν ἐπὶ τοῦ δημιουργοῦ ἐγράψατο ἐν Τιμαίῳ εἰπὼν «ἀγαθὸς ἦν»· ἐν δὲ τῇ Πολιτείᾳ τὸ ἀγαθὸν εἶπεν ἀγαθοῦ ἰδέαν, ὡς δὴ τοῦ δημιουργοῦ ἰδέαν οὕσαν τὸ ἀγαθόν, ὅστις πέφανται ἡμῖν ἀγαθὸς μετουσία 11.22.10 τοῦ πρώτου τε καὶ μόνου. ὡσπερ γὰρ ἄνθρωποι μὲν λέγονται τυπωθέντες ὑπὸ τῆς ἀνθρώπου ἰδέας, βόες δ' ὑπὸ τῆς βοός, ἵπποι δ' ὑπὸ τῆς ἵππου ἰδέας, οὕτως καὶ εἰκότως ὁ δημιουργός, εἶπερ ἐστὶ μετουσία τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ ἀγαθός, ἀγαθοῦ ἰδέα ἂν εἶη ὁ πρῶτος νοῦς, ὢν αὐτοάγαθον.»

11.23.1 κδ'. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑ ΠΛΑΤΩΝΙ ΙΔΕΩΝ

«Οὕτω δὲ γεγενημένος» δῆλον δ' ὅτι ὁ κόσμος «πρὸς τὸ λόγῳ καὶ φρονήσει περιληπτὸν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχον δεδημιούργηται. τούτων δὲ ὑπαρχόντων αὐτῷ πᾶσα ἀνάγκη τόνδε τὸν κόσμον εἰκόνα τινὸς εἶναι. τὰ γὰρ δὴ νοητὰ ζῶα πάντα ἐκεῖνο ἐν ἑαυτῷ περιλαβὸν ἔχει, καθάπερ ὅδε ὁ κόσμος ἡμᾶς.» 11.23.2 Ταῦτα μὲν ὁ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ. τὴν δὲ τῶν εἰρημένων διάνοιαν ἐκ τῶν Διδύμῳ Περὶ τῶν ἀρεσκόντων Πλάτωνι συντεταγμένων ἐκθήσομαι. γράφει δὲ οὕτως· 11.23.3 «Τῶν κατὰ φύσιν αἰσθητῶν κατὰ γένος ὠρισμένα τινὰ παραδείγματα φάμενος εἶναι τὰς ἰδέας, ὢν τὰς ἐπιστήμας γίνεσθαι καὶ τοὺς ὄρους· παρὰ πάντας γὰρ ἀνθρώπους ἀνθρωπὸν τινα νοεῖσθαι καὶ παρὰ πάντας

ἵππους 11.23.4 ἵππον καὶ κοινῶς παρὰ τὰ ζῶα ζῶον ἀγέννητον καὶ ἄφθαρτον. ὃν τρόπον δὲ σφραγίδος μιᾶς ἐκμαγεῖα γίνεσθαι πολλὰ καὶ συχνὰς εἰκόνας ἐνὸς ἀνδρός, οὕτως ἐκ μιᾶς ἐκάστης ιδέας αἰσθητῶν σωμάτων φύσεις παμπληθεῖς, τῆς μὲν ἀνθρώπων ἀνθρώπους ἅπαντας, ... καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐπὶ τῶν 11.23.5 ἄλλων τῶν κατὰ φύσιν. εἶναι δὲ τὴν ιδέαν ἀίδιον οὐσίαν, αἰτίαν καὶ ἀρχὴν 11.23.6 τοῦ ἕκαστον εἶναι τοιοῦτον οἷα ἐστὶν αὐτή. καθάπερ οὖν τὰς κατὰ μέρος ὥσπερ ἀρχέτυπα τῶν αἰσθητῶν προηγῆσθαι σωμάτων, οὕτως τὴν πάσας ἐν ἑαυτῇ περιέχουσαν, καλλίστην καὶ τελειοτάτην οὖσαν, ὑπάρχειν τοῦδε παράδειγμα τοῦ κόσμου· πρὸς γὰρ ταύτην ἀφομοιωθέντα ὑπὸ τοῦ δημιουργήσαντος αὐτὸν ἀπειργάσθαι θεοῦ κατὰ πρόνοιαν ἐκ τῆς πάσης οὐσίας.» 11.23.7 Ταῦτα καὶ ἀπὸ τοῦ δεδηλωμένου ἀνδρός. φθάνει γε μὴν καὶ ταῦτα Μωσῆς ὁ πάνσοφος, πρὸ τοῦ φαινομένου ἡλίου καὶ ἄστρων καὶ πρὸ τοῦ ὀρωμένου οὐρανοῦ, ὃ δὴ στερέωμα καλεῖ, πρὸ τε τῆς καθ' ἡμᾶς ξηρᾶς γῆς καὶ πρὸ τῆς παρ' ἡμῖν ἡμέρας καὶ νυκτὸς φῶς ἕτερον παρὰ τὸ τοῦ ἡλίου ἡμέραν τε καὶ νύκτα καὶ τὰ λοιπὰ πρὸς τοῦ πανηγεμόνος καὶ αἰτίου τῶν 11.23.8 ὄλων θεοῦ πεποιεῖσθαι διδάσκων. ἀλλὰ καὶ οἱ μετὰ Μωσέα παῖδες Ἑβραίων ἡλίον τινα εἶναι ἀσώματον οὐ πᾶσιν ὁρατὸν οὐδὲ θνητοῖς ὀφθαλμοῖς ὑπαγόμενον ὀρίζονται, ὡς ὁ προφήτης ἐκ προσώπου θεοῦ λέγων· «Τοῖς 11.23.9 δὲ φοβουμένοις με ἀνατελεῖ ἡλιος δικαιοσύνης.» καὶ αὐτὴν δὲ δικαιοσύνην, οὐχὶ τὴν ποιὰν ἐν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τὴν ταύτης ιδέαν οἶδεν ἄλλος Ἑβραίων προφήτης, ὁ φήσας περὶ θεοῦ· «Τίς ἐξήγειρεν ἀπὸ ἀνατολῶν δικαιοσύνην; ἐκάλεσεν αὐτὴν κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ πορεύσεται; δώσει ἐνώ 11.23.10 πιον ἐθνῶν.» καὶ Λόγον δὲ θεῖον ἀσώματον καὶ οὐσιώδη ἀρτίως ἡμῖν ὁ κοινὸς ἡμῶν λόγος ἐν τοῖς πρόσθεν ἀπὸ τῆς Ἑβραίων παρίστη γραφῆς. οὗ περὶ Λόγου καὶ τάδε παρὰ τοῖς αὐτοῖς εἴρηται· «Ὅς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία 11.23.11 ἀπὸ θεοῦ δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις.» λέγεται καὶ ζωή, λέγεται καὶ σοφία, λέγεται καὶ ἀλήθεια. καὶ πάντα τὰ κατ' οὐσίαν ὄντα τε καὶ ὑφεστῶτα οἱ Ἑβραίων λόγοι διδάσκουσιν εἰ δὴ Ἑβραῖοι καὶ οἱ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἀπόστολοί τε καὶ μαθηταί, ναὶ μὴν καὶ μυρίας ἄλλας ἀσωμάτους δυνάμεις οὐρανοῦ τε ἐπέκεινα καὶ πάσης τῆς ὑλικῆς καὶ ῥοώδους οὐσίας, ὧν τὰς εἰκόνας ἐν τοῖς αἰσθητοῖς φασὶ κατατετυπῶσθαι, 11.23.12 ἐφ' ὧν ἤδη καὶ τοῦνομα τῆς εἰκόνας παρειλήφασιν. τὸν γοῦν ἄνθρωπον εἰκόνα διαρρήδην νοητοῦ παραδείγματος εἶναι καὶ πάντα τὸν ἀνθρώπων βίον ἐν εἰκόνι διαπορεύεσθαι εἰρήκασιν. λέγει δ' οὖν ὁ Μωσῆς· «Καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν.» καὶ πάλιν ἄλλος Ἑβραῖος τὰ πάτρια φιλοσοφῶν· «Μέντοιγε,» φησὶν, «ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἄνθρωπος.» ἤδη δὲ καὶ οἱ τῶν ἱερῶν νόμων ἐξηγηταὶ ἐπάκουσον ὅπως τὴν ἐν τοῖς Μωσέως γράμμασι διάνοιαν σαφηνίζουσι. λέγει δ' οὖν ὁ Ἑβραῖος Φίλων τὰ πάτρια διερμηνεύων αὐτοῖς ῥήμασιν·

11.24.1 κε'. ΦΙΛΩΝΟΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑ ΜΩΣΕΙ ΙΔΕΩΝ

«Εἰ δέ τις ἐθελήσειε γυμνότερον χρῆσασθαι τοῖς ὀνόμασιν, οὐδὲν ἂν ἕτερον εἴποι τὸν νοητὸν κόσμον ἢ θεοῦ λόγον ἤδη κοσμοποιοῦντος. οὐδὲ γὰρ ἡ νοητὴ πόλις ἕτερόν τί ἐστὶν ἢ ὁ τοῦ ἀρχιτέκτονος λογισμὸς ἤδη τὴν 11.24.2 νοητὴν πόλιν κτίζειν διανοουμένου. τὸ δὲ δόγμα τοῦτο Μωσέως ἐστίν, οὐκ ἐμόν. τὴν γοῦν ἀνθρώπου γένεσιν ἀναγράφων ἐν τοῖς ἔπειτα διαρρήδην 11.24.3 ὁμολογεῖ, ὡς ἄρα «κατ' εἰκόνα θεοῦ» διετυπώθη. εἰ δὲ τὸ μέρος εἰκῶν εἰκόνας, δηλονότι καὶ τὸ ὅλον εἶδος, σύμπας οὗτος ὁ αἰσθητὸς κόσμος, εἰ μείζων τῆς ἀνθρωπίνης ἐστί, μίμημα θείας εἰκόνας· δῆλον δὲ ὅτι καὶ

ἡ ἀρχέτυπος σφραγίς, ὃν φαμεν νοητὸν εἶναι κόσμον, αὐτὸς ἂν εἴη τὸ παράδειγμα, 11.24.4 ἀρχέτυπος ἰδέα τῶν ἰδεῶν, ὁ θεοῦ λόγος. Φησὶ δ' ὡς «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν,» τὴν ἀρχὴν παραλαμβάνων οὐχ, ὡς οἴονταί τινες, τὴν κατὰ χρόνον· χρόνος γὰρ οὐκ ἦν πρὸ κόσμου, ἀλλ' ἢ σὺν αὐτῷ 11.24.5 γέγονεν ἢ μετ' αὐτόν. ἐπεὶ γὰρ διάστημα τῆς τοῦ κόσμου κινήσεώς ἐστὶν ὁ χρόνος, πρότερον δὲ τοῦ κινουμένου κινήσις οὐκ ἂν γένοιτο, ἀλλ' ἢ ἀναγκαῖον αὐτὴν ὕστερον ἢ ἅμα συνίστασθαι, ἀναγκαῖον ἄρα καὶ τὸν χρόνον ἢ ἰσῆλικά κόσμου γεγονέναι ἢ νεώτερον ἐκείνου, πρεσβύτερον δὲ ἀποφαί 11.24.6 νεσθαι τολμᾶν ἀφιλόσοφον. εἰ δ' ἀρχὴ μὴ παραλαμβάνεται τὰ νῦν ἢ κατὰ χρόνον, εἰκὸς ἂν εἴη μηνύεσθαι τὴν κατ' ἀριθμὸν, ὡς τὸ «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν» ἴσον εἶναι τῷ «πρῶτον ἐποίησε τὸν οὐρανόν».» 11.24.7 Εἴθ' ἐξῆς λέγει· «Πρῶτον οὖν ὁ ποιῶν ἐποίει οὐρανὸν ἀσώματον καὶ γῆν ἀόρατον καὶ ἀέρος ἰδέαν καὶ κενοῦ· ὧν τὸ μὲν ἐπεφήμισε σκότος, ἐπειδὴ μέλας ὁ ἀήρ τῇ 11.24.8 φύσει, τὴν δὲ ἄβυσσον· πολύβυθον γὰρ τό γε κενὸν καὶ ἀχανές. εἴθ' ὕδατος ἀσώματον οὐσίαν καὶ πνεύματος καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἐβδόμου φωτός, ὃ πάλιν ἀσώματον ἦν καὶ νοητὸν ἡλίου παράδειγμα καὶ πάντα ὅσα φωσφόρα ἄστρα 11.24.9 κατὰ τὸν οὐρανὸν ἔμελλε συνίστασθαι. προνομίας δὲ τό τε πνεῦμα καὶ τὸ φῶς ἤξιοῦτο. τὸ μὲν γὰρ ὠνόμασε θεοῦ, διότι ζωτικώτατον τὸ πνεῦμα, ζωῆς δὲ θεὸς αἴτιος, τὸ δὲ φῶς, ὅτι ὑπερβάλλον καλόν· τοσοῦτω τὸ νοητὸν τοῦ ὄρατοῦ λαμπρότερόν τε καὶ αὐγοειδέστερον, ὅσῳ περ ἡλῖος, οἶμαι, σκότους καὶ ἡμέρα νυκτὸς καὶ τὰ κριτήρια, νοῦς ὁ τῆς ὅλης ψυχῆς ἡγεμών, ὀφθαλμῶν 11.24.10 σώματος. τὸ δὲ ἀόρατον καὶ νοητὸν φῶς ἐκείνο θείου λόγου γέγονεν εἰκὼν τοῦ διερμηνεύσαντος τὴν γένεσιν αὐτοῦ· καὶ ἔστιν ὑπερουράνιος ἀστήρ, πηγὴ τῶν αἰσθητῶν ἀστέρων, ἦν οὐκ ἂν ἀπὸ σκοποῦ καλέσειεν ἂν τις παναύγειαν, ἀφ' ἧς ἡλῖος καὶ σελήνη καὶ οἱ ἄλλοι πλανῆται καὶ ἀπλανεῖς ἀρύτονται, καθ' ὅσον ἐκάστῳ δύναμις, τὰ πρέποντα φέγγη, τῆς ἀμιγυῶς καὶ καθαρᾶς αὐγῆς ἐκείνης ἀμαυρουμένης, οὗ ἂν ἀρξῆται τρέπεσθαι κατὰ τὴν ἐκ νοητοῦ πρὸς αἰσθητὸν μεταβολήν. εἰλικρινές γὰρ οὐδὲν τῶν ἐν αἰσθήσει.» 11.24.11 Καὶ μετὰ βραχεῖα ἐπιλέγει· «Ἐπεὶ δὲ φῶς μὲν ἐγένετο, σκότος δ' ὑπεξέστη καὶ ἀνεχώρησεν, ὅροι δ' ἐν τοῖς μεταξὺ διαστήμασιν ἐπάγησαν ἑσπέρα καὶ πρωΐα, κατὰ τὰ ἀναγκαῖον τοῦ χρόνου μέτρον ἀπετελεῖτο εὐθὺς ὃ καὶ ἡμέραν καλῶς ποιῶν ἐκάλεσεν, καὶ ἡμέραν οὐχὶ πρώτην, ἀλλὰ μίαν, ἢ λέλεκται διὰ τὴν τοῦ νοητοῦ κόσμου 11.24.12 μόνωσιν, μοναδικὴν ἔχοντος φύσιν. ὁ μὲν οὖν ἀσώματος κόσμος ἤδη πέρασ εἶχεν, ἰδρυθεὶς ἐν τῷ θείῳ λόγῳ· ὁ δ' αἰσθητὸς πρὸς παράδειγμα τούτου ἔτελειογονεῖτο. καὶ πρῶτον αὐτοῦ τῶν μερῶν, ὃ καὶ πάντων ἄριστον, ἐποίει τὸν οὐρανὸν ὁ δημιουργός, ὃν ἐτύμως στερέωμα προσηγόρευσεν, ἅτε σωματικὸν ὄντα· τὸ γὰρ σῶμα φύσει στερεόν, ὃ τι περ καὶ τριχῆ διαστατόν· στερεοῦ δὲ καὶ σώματος ἔννοια τίς ἕτερα πλὴν τὸ πάντη διεστηκός; εἰκότως οὖν ἀντιθεὶς τῷ νοητῷ καὶ ἀσωμάτῳ τὸν αἰσθητὸν καὶ σωματοειδῆ, τοῦτον στερεὸν ἐκάλεσε.» Ταῦτα ὁ Φίλων. συνάδει δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Κλήμης ἐν τῷ ἔκτῳ Στρωματεῖ λέγων ὧδε·

11.25.1 κλ΄. ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

«Κόσμον τε αὐθις τὸν μὲν νοητὸν οἶδεν ἢ βάρβαρος φιλοσοφία, τὸν δὲ αἰσθητὸν· τὸν μὲν ἀρχέτυπον, τὸν δὲ εἰκόνα τοῦ καλοῦ παραδείγματος, καὶ τὸν μὲν ἀνατίθεισι μονάδι, ὡς ἂν νοητόν, τὸν δὲ αἰσθητὸν ἐξάδι· γάμος γὰρ 11.25.2 παρὰ τοῖς Πυθαγορείοις, ὡς ἂν γόνιμος ἀριθμός, ἢ ἐξὰς καλεῖται. καὶ ἐν μὲν τῇ μονάδι συνίστησιν οὐρανὸν ἀόρατον καὶ γῆν ἀγίαν καὶ φῶς νοητόν. «ἐν ἀρχῇ γάρ,» φησὶν, «ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν

οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος.» εἶτ' ἐπιφέρει· «Καὶ εἶπεν ὁ θεός· Γενέσθω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς.» ἐν δὲ τῇ κοσμογονίᾳ τῇ αἰσθητῇ στερεὸν οὐρανὸν δημιουργεῖ τὸ δὲ στερεὸν 11.25.3 αἰσθητὸν γῆν τε ὄρατὴν καὶ φῶς βλεπόμενον. ἄρ' οὐ δοκεῖ σοι ἐντεῦθεν ὁ Πλάτων ζῶων ιδέας ἐν τῷ νοητῷ ἀπολείπειν κόσμῳ καὶ τὰ εἶδη τὰ αἰσθητὰ κατὰ 11.25.4 τὰ γένη δημιουργεῖν τὰ νοητά; εἰκότως ἄρα ἐκ γῆς μὲν τὸ σῶμα διαπλάττεσθαι λέγει Μωσῆς, ὁ γῆϊνόν φησιν ὁ Πλάτων σκῆνος, ψυχὴν δὲ τὴν 11.25.5 λογικὴν ἄνωθεν ἐμπνευσθῆναι ὑπὸ θεοῦ εἰς πρόσωπον. ἐνταῦθα γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν ἰδρῦσθαι λέγουσι, τὴν διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἐπεισόδιον τῆς ψυχῆς ἐπὶ τοῦ πρωτοπλάστου εἴσοδον ἐρμηνεύοντες, διὸ καὶ «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν» τὸν ἄνθρωπον γεγενῆσθαι. εἰκὼν μὲν γὰρ θεοῦ λόγος ὁ θεῖος καὶ βασιλικός, ἄνθρωπος ἀπαθής· εἰκὼν δὲ εἰκόνας ἀνθρώπινος νοῦς.» Ἀκούσωμεν δὲ καὶ τῶν ῥηθησομένων·

11.26.1 κζ'. ΕΒΡΑΙΩΝ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝΑΝΤΙΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Ἔτι πρὸς τούτοις ὁ Πλάτων τοῖς Ἑβραίων ἐπακολουθήσας λόγοις οὐ μόνον ἀσωμάτων καὶ ἀγαθὰς δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ ἐναντίας φησὶν εἶναι, ὧδέ πη γράφων ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν Νόμων· 11.26.2 «Ψυχὴν διοικοῦσαν καὶ ἐνοικοῦσαν τοῖς πάντη κινουμένοις οὐ καὶ τὸν οὐρανὸν ἀνάγκη διοικεῖν φάναι; Τί μήν; Μίαν, ἢ πλείους; ἐγὼ ὑπὲρ σφῶν ἀποκρινούμαι. δυοῖν μὲν που ἔλαττον μηδὲν τιθῶμεν, τῆς τε εὐεργέτιδος καὶ τῆς τὰναντία δυναμένης ἐξεργάζεσθαι.» 11.26.3 Εἶθ' ὑποβάς φησιν· «Ἐπειδὴ γὰρ συνεχωρήσαμεν ἡμῖν αὐτοῖς εἶναι μὲν τὸν οὐρανὸν πολλῶν μεστὸν ἀγαθῶν, εἶναι δὲ καὶ τῶν ἐναντίων, πλειόνων δὲ τῶν μή, μάχη, φαμέν, ἀθάνατός ἐσθ' ἡ τοιαύτη καὶ φυλακῆς θαυμαστῆς δεομένη ζύμμαχοί τε ἡμῖν θεοί τε καὶ δαίμονες, ἡμεῖς δ' αὖ κτήματα θεῶν καὶ δαιμόνων». 11.26.4 Πόθεν καὶ ταῦτα τῷ Πλάτωνι ἐγὼ μὲν οὐκ ἂν ἔχοιμι φράζειν· ὁ δ' ἔχω φάναι, ἀληθές, μυρίοις πρόσθεν ἢ Πλάτωνα γενέσθαι χρόνοις καὶ τοῦθ' 11.26.5 Ἑβραίοις ἀνωμολογήσθαι τὸ δόγμα. λέγει δ' οὖν ἡ παρ' αὐτοῖς γραφή· «Καὶ ἦν ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, καὶ ἦλθον οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ παραστῆναι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ· καὶ ὁ διάβολος ἦλθεν ἐν μέσῳ αὐτῶν, περιελθὼν τὴν γῆν καὶ ἐμπεριπατήσας αὐτήν,» διάβολον μὲν τὴν ἐναντίαν δύναμιν, ἀγγέλου δὲ θεοῦ τὰς ἀγαθὰς προσειπούσα. ταύτας δὲ τὰς ἀγαθὰς δυνάμεις καὶ πνεύματα θεῶν καὶ λειτουργοὺς θεοῦ προσαγορεύει ἐν οἷς φησιν· «Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ 11.26.7 πυρὸς φλόγα.» ἀλλὰ καὶ τὴν διαμάχην τῶν ἐναντίων ὧδε παρίστησιν ὁ φήσας· «Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλῃ πρὸς αἶμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τοῦ 11.26.8 του, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.» ἀντικρὺς δ' ἔοικεν ὁ Πλάτων τὸ Μωσέως λόγιον μεταφράζειν τὸ φῆσαν· «Ὅτε διεμέριζεν ὁ ὕψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὄρια ἔθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων θεοῦ,» δι' ὧν «κτήματα θεῶν καὶ δαιμόνων» τὸ πᾶν γένος ἀνθρώπων εἶναι ὠρίσατο.

11.27.1 κη'. ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ ΕΒΡΑΙΩΝ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Καὶ ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς δὲ ἀθανασίας οὐδὲν Μωσέως ὁ Πλάτων διέστηκε τῇ δόξῃ. ὁ μὲν γε πρῶτος ἀθάνατον οὐσίαν εἶναι τὴν ἐν ἀνθρώπῳ ψυχὴν ὠρίσατο, εἰκόνα φήσας ὑπάρχειν αὐτὴν θεοῦ, μᾶλλον δὲ κατ' εἰκόνα θεοῦ γεγενῆσθαι. «Εἶπε γὰρ ὁ θεός» φησὶν· «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν. καὶ ἐποίησεν ὁ θεός

τὸν ἄνθρωπον, κατ' 11.27.2 εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν.» καὶ ἐξῆς τὸν σύνθετον τῷ λόγῳ διαιρῶν εἷς τε τὸ φαινόμενον σῶμα καὶ εἷς τὸν κατὰ ψυχὴν νοούμενον ἐπιλέγει· «Καὶ ἔλαβεν ὁ θεὸς χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν 11.27.3 ζῶσαν.» ἀλλὰ καὶ ἀρχικὸν φησὶν αὐτόν καὶ βασιλικὸν γεγονέναι τῶν ἐπὶ γῆς ἀπάντων. λέγει οὖν· «Καὶ εἶπεν ὁ θεός· Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς. καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἐν εἰκόνι αὐτοῦ, κατ' εἰκόνα θεοῦ 11.27.4 ἐποίησεν αὐτόν.» πῶς δ' ἂν ἄλλως εἰκὼν ἐπινοοῖτο θεοῦ καὶ ὁμοίωμα ἢ κατὰ τὰς ἐν τῷ θεῷ δυνάμεις καὶ κατὰ τὴν τῆς ἀρετῆς ὁμοιότητα; Μωσεῖ δὴ καὶ ἐν τούτοις ὡσπερ μεμαθητευμένος ὁ Πλάτων ἐπάκουσον ἐν τῷ Ἀλκιβιάδῃ οἷά φησιν· 11.27.5 «Ἔχομεν οὖν εἰπεῖν ὅ τι τῆς ψυχῆς ἐστὶ θεϊότατον ἢ τοῦτο περὶ ὃ εἰδέναι 11.27.5 τε καὶ φρονεῖν ἐστίν; Οὐκ ἔχομεν. Τῷ θεῷ ἄρα τοῦτο ἔοικεν αὐτῆς· καὶ τις εἰς τοῦτο βλέπων καὶ πᾶν τὸ θεῖον γνούς, θεὸν τε καὶ φρόνησιν, οὕτω καὶ ἑαυτὸν ἂν γνοιή μάλιστα. Φαίνεται. Ἄρ' οὖν, ὅθ' ὡσπερ κάτοπτρά ἐστι σαφέστερα τοῦ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἐνόπτρου καὶ καθαρώτερα καὶ λαμπρότερα, οὕτω καὶ ὁ θεὸς τοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ βελτίστου καθαρώτερόν τε καὶ λαμπρότερον τυγχάνει ὄν; Ἔοικέ γε, ὦ Σώκρατες. Εἰς τὸν θεὸν ἄρα βλέποντες ἐκείνῳ καλλίστῳ ἐνόπτρῳ χρώμεθ' ἂν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων εἰς τὴν ψυχῆς ἀρετὴν καὶ οὕτως ἂν μάλιστα ὀρῶμεν καὶ γινώσκοιμεν ἡμᾶς αὐτούς. Ναί.» 11.27.6 Ταῦτα μὲν ἐν τῷ Ἀλκιβιάδῃ. ἐν δὲ τῷ Περὶ ψυχῆς ὅπως πλατύτερον ἐρμηνεύει τὰ κατὰ τοὺς τόπους· «Θῶμεν οὖν βούλει, ἔφη, δύο εἶδη τῶν ὄντων, τὸ μὲν ὄρατόν, τὸ δὲ ἀειδές; Θῶμεν, ἔφη. Καὶ τὸ μὲν ἀειδές ἀεὶ κατὰ ταῦτά ἔχον, τὸ δὲ ὄρατόν μηδέ 11.27.7 ποτε κατὰ ταῦτά; Καὶ ταῦτα, ἔφη, θῶμεν. Φέρε δὴ, ἢ δ' ὅς, ἄλλο τι δὴ ἡμῶν αὐτῶν τὸ μὲν σῶμά ἐστι, τὸ δὲ ψυχὴ; Οὐδὲν ἄλλο, ἔφη. Ποτέρῳ οὖν ὁμοιότερον τῷ εἶδει φαίμεν ἂν εἶναι καὶ συγγενέστερον τὸ σῶμα; Πανταχῇ τοῦτό γε δὴ τῷ ὄρατῷ. Τί δὲ ἡ ψυχὴ; ὄρατόν ἢ ἀειδές; Οὐχ ὑπὸ ἀνθρώπων γε, ὦ Σώκρατες, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν ἡμεῖς γε τὰ ὄρατά καὶ τὰ μὴ τῇ τῶν ἀνθρώπων 11.27.8 φύσει ἐλέγομεν, ἢ ἄλλῃ τινὶ οἴει; Τῇ τῶν ἀνθρώπων. Τί οὖν περὶ ψυχῆς λέγομεν; ὄρατόν ἢ ἀόρατον εἶναι; Οὐχ ὄρατόν. Ἀειδές ἄρα; Ναί. Ὅμοιότερον ἄρα ψυχὴ σῶματός ἐστι τῷ ἀειδεῖ, τὸ δὲ τῷ ὄρατῷ. Πᾶσα ἀνάγκη, 11.27.9 ὦ Σώκρατες. Οὐκοῦν καὶ πάλαι ἐλέγομεν, ὅτι ἡ ψυχὴ ὅταν μὲν τῷ σῶματι χρῆται εἰς τὸ σκοπεῖν τι, ἢ διὰ τοῦ ὄραν ἢ διὰ τοῦ ἀκούειν ἢ δι' ἄλλης τινὸς αἰσθήσεως τοῦτο γάρ ἐστὶ τὸ διὰ τοῦ σῶματος σκοπεῖν τι, τότε μὲν ἔλκεται ὑπὸ τοῦ σῶματος εἰς ταῦτα τὰ μηδέποτε κατὰ ταῦτά ἔχοντα καὶ αὐτὴ πλανᾶται καὶ ταραττεται καὶ ἰλιγγιᾷ ὡσπερ μεθύουσα, ἅτε τοιούτων 11.27.10 ἐφαπτομένη; Πάνυ γε. Ὅταν δὲ αὐτὴ καθ' αὐτὴν σκοπῇ, ἐκεῖσε οἴχεται εἰς τὸ καθαρὸν καὶ ἀεὶ ὄν καὶ ἀθάνατον καὶ ὡσαύτως ἔχον, καὶ ὡς συγγενῆς οὕσα αὐτοῦ ἀεὶ μετ' ἐκείνου τε γίνεται, ὅταν περ αὐτὴ καθ' αὐτὴν γένηται καὶ ἐνῆ αὐτῇ, καὶ πέπαυταί τε τοῦ πλάνου καὶ περὶ ἐκεῖνα ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτά καὶ ὡσαύτως ἔχει, ἅτε τοιούτων ἐφαπτομένη. καὶ τοῦτο αὐτῆς τὸ 11.27.11 πάθημα φρόνησις κέκληται. Παντάπασιν, ἔφη, καλῶς καὶ ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες. Ποτέρῳ οὖν αὖ σοι δοκεῖ τῷ εἶδει καὶ ἐκ τῶν πρόσθεν καὶ ἐκ τῶν νῦν λεγομένων ἡ ψυχὴ ὁμοιότερον εἶναι καὶ συγγενέστερον; Πᾶς ἂν ἔμοιγε δοκεῖ, ἢ δ' ὅς, συγχωρῆσαι, ὦ Σώκρατες, ἐκ ταύτης τῆς μεθόδου καὶ ὁ δυσμαθέστατος ὅτι ὄλω καὶ παντὶ ὁμοιότερόν ἐστιν ψυχὴ τῷ ἀεὶ ὡσαύτως 11.27.12 ἔχοντι μᾶλλον ἢ τῷ μή. Τί δὲ τὸ σῶμα; Τῷ ἑτέρῳ. Ὅρα δὴ καὶ τῆδε· ὅτι ἐπειδὴν ἐν τῷ αὐτῷ ὡς ψυχὴ καὶ σῶμα, τῷ μὲν δουλεύειν καὶ ἄρχεσθαι ἢ φύσις προστάττει, τῇ δὲ ἄρχειν καὶ δεσπόζειν· καὶ κατὰ ταῦτα αὖ πότερόν σοι δοκεῖ ὅμοιον τῷ

θείω καὶ πότερον τῷ θνητῷ; ἢ οὐ δοκεῖ σοι τὸ μὲν θεῖον οἶον ἄρχειν τε καὶ ἡγεμονεῦειν πεφυκέναι, τὸ δὲ θνητὸν ἄρχεσθαί 11.27.13 τε καὶ δουλεύειν; Ἔμοιγε. Ποτέρω οὖν ἡ ψυχὴ ἔοικε; Δῆλα δὴ, ὦ Σώκρατες, ὅτι ἡ μὲν ψυχὴ τῷ θείῳ, τὸ δὲ σῶμα τῷ θνητῷ. Σκόπει δὴ, ἔφη, ὦ Κέβης, εἰ ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων τάδε ἡμῖν ξυμβαίνει· τῷ μὲν θείῳ καὶ ἀθανάτῳ καὶ νοητῷ καὶ μονοειδεῖ καὶ ἀδιαλύτῳ καὶ ἀεὶ ὡσαύτως κατὰ ταῦτά ἔχοντι ἑαυτῷ ὁμοιότατον εἶναι ψυχὴν, τῷ δὲ ἀνθρωπίνῳ καὶ θνητῷ καὶ ἀνοήτῳ καὶ πολυειδεῖ καὶ διαλυτῷ καὶ μηδέποτε κατὰ ταῦτά ἔχοντι ἑαυτῷ ὁμοίον 11.27.14 τῶν αὐτῶν εἶναι τὸ σῶμα. ἔχομέν τι παρὰ ταῦτα ἄλλο λέγειν, ὦ φίλε Κέβης, ὡς οὐχ οὕτως ἔχει; Οὐκ ἔχομεν. Τί οὖν; τούτων οὕτως ἐχόντων ἄρ' οὐ σώματι μὲν ταχὺ διαλύεσθαι προσήκει, ψυχῇ δὲ αὐτὸ παράπαν ἀδιαλύτῳ 11.27.15 εἶναι ἢ ἐγγύς τι τούτου; Πῶς γὰρ οὐ; Συννοεῖς οὖν, ἔφη, ὅτι ἐπειδὴν ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος, τὸ μὲν ὄρατὸν αὐτοῦ, τὸ σῶμα, καὶ ἐν ὄρατῷ κείμενον, ὃ δὴ νεκρὸν καλοῦμεν, ὧς προσήκει διαλύεσθαι καὶ διαπίπτειν καὶ διαπνεῖσθαι, οὐκ εὐθὺς τούτων οὐδὲν πέπονθεν, ἀλλ' ἐπιεικῶς συχνὸν ἐπιμένει χρόνον· ἐὰν μὲν τις καὶ χαριέντως ἔχων τὸ σῶμα τελευτήσῃ καὶ ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ, καὶ πάνυ μάλα συμπεσὼν γὰρ τὸ σῶμα καὶ ταριχευθὲν, ὥσπερ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ταριχευθέντες, ὀλίγου ὄλον μένει ἀμήχανον ὅσον χρόνον. ἔνια δὲ μέρη τοῦ σώματος, καὶ ἐὰν σαπῇ, ὅσα τε καὶ νεῦρα καὶ τὰ τοιαῦτα 11.27.16 πάντα, ὅμως, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀθάνατά ἐστιν ἢ οὐ; Ναί. Ἡ δὲ ψυχὴ ἄρα τὸ ἀειδὲς, τὸ εἰς τοιοῦτον τόπον ἕτερον οἰχόμενον γενναῖον καὶ καθαρὸν καὶ ἀειδῆ, εἰς Ἄιδου ὡς ἀληθῶς, παρὰ τὸν ἀγαθὸν καὶ φρόνιμον θεόν, οἷ, ἂν θεὸς ἐθέλῃ, αὐτίκα καὶ τῇ ἐμῇ ψυχῇ ἰτέον, αὐτὴ δὲ ἡμῖν ἢ τοιαύτη καὶ οὕτω πεφυκυῖα ἀπαλλαττομένη τοῦ σώματος εὐθὺς διαπερὶ 11.27.17 φύσεται καὶ ἀπόλωλεν, ὡς φασιν οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι; πολλοῦ γε δεῖ, ὦ φίλε Κέβης τε καὶ Σιμμία· ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ὧδε ἔχει· ἐὰν μὲν καθαρὰ ἀπαλλάττηται, μηδὲν τοῦ σώματος συνεφέλκουσα, ἄτε οὐδὲν κοινωνοῦσα αὐτῷ ἐν τῷ βίῳ ἔκοῦσα εἶναι, ἀλλὰ φεύγουσα αὐτὸ καὶ συνηθοισμένη αὐτῇ εἰς αὐτήν, ἄτε μελετῶσα ἀεὶ τοῦτο τοῦτο δὲ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ὀρθῶς φιλοσοφοῦσα καὶ τῷ ὄντι τεθνάναι μελετῶσα ῥαδίως· ἢ οὐ 11.27.18 τοῦτ' ἂν εἴη μελέτη θανάτου; Παντάπασι γε. Οὐκοῦν οὕτω μὲν ἔχουσα εἰς τὸ ὅμοιον αὐτῇ τὸ ἀειδὲς ἀπέρχεται, τὸ θεῖόν τε καὶ ἀθάνατον καὶ φρόνιμον, οἷ ἀφικομένη ὑπάρχει αὐτῇ εὐδαίμονι εἶναι, πλάνης καὶ ἀνοίας καὶ φόβων καὶ ἀγρίων ἐρώτων καὶ τῶν ἄλλων κακῶν τῶν ἀνθρωπείων ἀπηλλαγμένη, ὥσπερ δὲ λέγεται κατὰ τῶν μεμνημένων, ὡς ἀληθῶς τὸν λοιπὸν χρόνον μετὰ θεῶν διάγουσα, οὕτω φῶμεν, ὦ Κέβης, ἢ ἄλλως; Οὕτως νῆ Δία, ἔφη 11.27.19 ὁ Κέβης. Ἄν δέ γε, οἷμαι, μεμιασμένη καὶ ἀκάθαρτος τοῦ σώματος ἀπαλλάττηται, ἄτε σώματι ἀεὶ ξυνοῦσα καὶ τοῦτο θεραπεύουσα καὶ ἐρώσα καὶ γεγοητευμένη ὑπ' αὐτοῦ ὑπὸ τε τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἡδονῶν, ὥστε μηδὲν ἄλλο δοκεῖν εἶναι ἀληθὲς ἀλλ' ἢ τὸ σωματοειδὲς, οὐ ἂν τις ἄψαιτο καὶ ἴδοι καὶ πίοι καὶ φάγοι καὶ πρὸς τὰ ἀφροδίσια χρήσαιτο, τὸ δὲ τοῖς ὄμμασι σκοτῶδες καὶ ἀειδὲς, νοητὸν δὲ καὶ φιλοσοφία αἰρετόν, τοῦτο δὲ εἰθισμένη μισεῖν τε καὶ τρέμειν καὶ φεύγειν· οὕτω δὴ ἔχουσαν οἷε ψυχὴν αὐτὴν καθ' αὐτὴν εἰλικρινῆ ἀπαλλάξασθαι; Οὐδ' ὀπωστιοῦν, ἔφη.» 11.27.20 Ταῦτα ὁ Πλάτων· ἔξαπλοῖ δὲ τὴν διάνοιαν ὁ Πορφύριος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Πρὸς Βόηθον Περὶ ψυχῆς τοῦτον γράφων τὸν τρόπον·

11.28.1 κθ'. ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

«Αὐτίκα λόγον ἰσχυρὸν εἶναι δοκοῦντα τῷ Πλάτῳ εἰς παράστασιν τῆς ψυχῆς ἀθανασίας, τὸν ἐκ τοῦ ὁμοίου. εἰ γὰρ ὁμοία τῷ θείῳ καὶ ἀθανάτῳ καὶ ἀειδεῖ καὶ

ἀσκεδάστω καὶ ἀδιαλύτω καὶ οὐσιωμένῳ καὶ συνεστῶτι ἐν ἀφθαρ11.28.2 σία, πῶς οὐ τοῦ γένους ἂν εἶη τοῦ κατὰ τὸ παράδειγμα; ὅταν γὰρ δύο τινῶν ἄκρων ἐναργῶς ἐναντίων, οἷον λογικοῦ τε καὶ ἀλόγου, ἄλλο τι ἀμφισβητῆται ποίας ἐστὶ μερίδος, εἷς ἦν καὶ οὗτος τρόπος ἀποδείξεως διὰ τοῦ δεῖξαι τίνι τῶν ἀντικειμένων ὅμοιον. οὕτω γάρ, καίπερ ἐν ἀλογία κατὰ πρώτην ἡλικίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους κατισχημένου πολλῶν τε ἄχρι γήρως ἐν τοῖς τῆς ἀλογίας ἀμαρτήμασι πλεοναζόντων, ὅμως διὰ τὸ τῷ καθαρῶς λογικῷ πολλὰς 11.28.3 ὁμοιότητας φέρειν λογικὸν εἶναι τὸ γένος τοῦτο ἐξ ἀρχῆς ἐπιστεῦθη. ὄντος οὖν θείου συστήματος καὶ ἀκηράτου καὶ ἀλυμάντου προφανῶς τοῦ τῶν θεῶν, ὄντος δὲ πάλιν ἐναργῶς τοῦ χθονίου καὶ λυτοῦ καὶ ἐν διαφθορᾷ κειμένου, ἀμφισβητουμένης δὲ παρά τισι τῆς ψυχῆς τίνι τῶν προκειμένων μέρει προσκεχώρηκεν, ἐκ τῆς ὁμοιότητος ὥηθη ὁ Πλάτων δεῖν ἀνιχνεύειν τὴν ἀλήθειαν. 11.28.4 καὶ ἐπειδὴ τῷ μὲν θνητῷ τε καὶ λυτῷ καὶ ἀνοήτῳ καὶ ζωῆς ἀμετόχῳ καὶ διὰ τοῦτο ἀπτῷ τε καὶ αἰσθητῷ καὶ γινομένῳ καὶ ἀπολλυμένῳ οὐδαμῶς ἔοικε, τῷ δὲ θείῳ καὶ ἀθανάτῳ καὶ αἰδεῖ καὶ νοερῷ ζῶντί τε καὶ ἀληθείας συγγενεῖ καὶ ὅσα ἐκεῖνος περὶ αὐτῆς ἀναλογίζεται, ἐδόκει μὴ τὰς μὲν ἄλλας ὁμοιότητος τοῦ θεοῦ ἐνεῖναι συγχωρεῖν, τὸ δὲ τῆς οὐσίας ἐμπερὲς ἀπ' αὐτῆς ἐθέλειν ἀθετεῖν, 11.28.5 δι' ὃ καὶ τούτων αὐτὴν τυχεῖν συμβέβηκεν. ὥσπερ γὰρ τὰ ταῖς ἐνεργείαις τῷ θεῷ ἀνόμοια εὐθύς καὶ τῇ συστάσει τῆς οὐσίας ἐξήλλακτο, οὕτως ἀκόλουθον εἶναι τὰ τῶν αὐτῶν πως ἐνεργειῶν μέτοχα φθάνειν τὴν ὁμοιότητα τῆς οὐσίας κεκτημένα. διὰ γὰρ τὴν ποιὰν οὐσίαν ποίας εἶναι καὶ τὰς ἐνεργείας, ὡς ἂν ἀπ' αὐτῆς ρεούσας καὶ αὐτῆς οὐσίας βλαστήματα.» 11.28.6 Τοῦτου τοίνυν τοῦ λόγου τὴν δύναμιν περιαιρῶν ὁ Βόηθος ἐπάκουσον εὐθύς ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου ὃ πεποίηκε γράφων οὕτως· 11.28.7 «Εἰ μὲν ἀθάνατός ἐστιν ἡ ψυχὴ καὶ παντὸς ὀλέθρου κρείττων τις φύσις, 11.28.8 πολλοὺς ἀναμείναντα χρῆ καὶ περιηγησάμενον λόγους ἀποφῆνασθαι. τὸ μέντοι τῶν περὶ ἡμᾶς ὁμοιότερον μηδὲν γενέσθαι θεῷ ψυχῆς, οὐ πολλῆς ἂν τις δεηθεῖς πραγματείας πιστεύσειεν, οὐ μόνον διὰ τὸ συνεχὲς καὶ ἄπαυστον 11.28.9 τῆς κινήσεως, ἦν ἐν ἡμῖν ἐνδίδωσιν, ἀλλὰ τοῦ καθ' ἑαυτὴν νοῦ. εἰς ὅπερ ἀπιδῶν καὶ ὁ Κροτωνιάτης φυσικὸς εἶπεν ἀθάνατον αὐτὴν οὖσαν καὶ πᾶσαν 11.28.10 ἡρεμίαν φύσει φεύγειν, ὥσπερ τὰ θεῖα τῶν σωμάτων. ἀλλὰ καὶ καθάπαξ τὴν ἰδέαν τῆς ψυχῆς καὶ μάλιστα τὸν ἄρχοντα ἐν ἡμῖν νοῦν, ὀπηλίκα βουλευόμενα καὶ ὀρμὰς πολλάκις ὁποίας ὑποκινεῖ, τῷ κατανοήσαντι πολλή τις ἂν πρὸς τὸν θεὸν ὁμοιότης ὑποφανείη.» 11.28.11 Καὶ ἐξῆς ἐπιλέγει· «Εἰ γὰρ ὡς ὁμοιότατον τῷ θείῳ πάντων χρημάτων ἡ ψυχὴ δέικνυται, τίς ἔτι χρεῖα τῶν ἄλλων δεῖσθαι λόγων εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἀθανασίας αὐτῆς προοιμιαζόμενον καὶ μὴ καὶ τοῦτον ὡς ἓνα μετὰ τῶν πολλῶν καταριθμοῦντα, ἱκανὸν ὄντα ἐντρέψαι τοὺς εὐγνώμονας, ὡς οὐκ ἂν τῶν ἐμπερῶν τῷ θείῳ 11.28.12 μετέσχεν ἐνεργειῶν μὴ τοι θεῖα γε οὖσα καὶ αὐτή; εἰ γὰρ καίπερ ἐν τῷ θνητῷ καὶ λυτῷ καὶ ἀνοήτῳ καὶ καθ' ἑαυτὸ νεκρῷ καὶ αἰεὶ ἀπολλυμένῳ καὶ διαρρέοντι εἰς τὴν τῆς ἀπωλείας μεταβολὴν κατορωρυγμένη αὐτὸ τε ποιεῖ καὶ συνέχει καὶ τὴν ἑαυτῆς θεῖαν ἀναδείκνυσιν οὐσίαν, καίπερ ἐπιπροσθουμένη καὶ ἐμποδιζομένη ὑπὸ τοῦ προκειμένου αὐτῇ πανωλέθρου πλάσματος, πῶς εἰ τοῦ ἀλόγου χωρισθείη, ὥσπερ χρυσίον περιπεπλασμένου πηλοῦ, οὐκ αὐτόθεν ἂν τὸ ἑαυτῆς εἶδος ἐκφήνειεν ὡς ἐμπερὲς ὄν μόνῳ τῷ θεῷ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ μέτοχον αὐτοῦ εἶναι καὶ τὰς ἐν ταῖς ἐνεργείαις ὁμοιότητος διασῶζον καὶ ἐν τῷ μάλιστα θνητῷ αὐτῆς ὥσπερ ἐστὶν ὅταν ἐν τῷ θνητῷ καθειρχθῆ διὰ τοῦτο μὴ διαλυόμενον, ὅτι φύσεως ἦν τῆς ἀμοίρου φθορᾶς;» 11.28.13 Καὶ ὑποκαταβάς φησιν· «Εἰκότως δὲ καὶ θεῖα φαίνεται ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν ἀμέριστον ὁμοιώσεως καὶ θνητῆ ἀφ' ὧν προσπελάζει τῇ θνητῇ φύσει· καὶ κάτεισι καὶ ἄνεισι καὶ

11.28.14 θνητοειδής ἐστὶ καὶ τοῖς ἀθανάτοις ἐμφορής. ἄνθρωπος γὰρ καὶ ὁ γαστρίζων ἑαυτὸν καὶ κεκορέσθαι σπουδάζων ὡς τὰ κτήνη· ἄνθρωπος δὲ καὶ ὁ σώζειν ἐν πελάγει δι' ἐπιστήμης ἐν κινδύνοις οἷός τε ὢν τὴν ναῦν καὶ ὁ σώζειν ἐν νόσοις καὶ ὁ γε τὴν μὲν ἀλήθειαν εὐρίσκων, μεθοδεύσας δὲ καὶ πρὸς γνώσεως καταλήψεις πυρείων τε εὐρέσεις καὶ ὠροσκοπιῶν τηρήσεις καὶ 11.28.15 μιμήσεις τῶν τοῦ δημιουργοῦ ποιημάτων μηχανησάμενος. ἄνθρωπος γὰρ ἐπενόησεν ἐπὶ γῆς συνόδους τῶν ἐπτά μετὰ τῶν κινήσεων δημιουργῆσαι, διὰ μηχανημάτων τὰ ἐν οὐρανῷ μιμούμενος. καὶ τί γὰρ οὐκ ἐπενόησεν, ἀποδεικνύει 11.28.16 κνὺς τὸν θεῖον καὶ θεῶ παρισωμένον ἐν αὐτῷ νοῦν; ἀφ' ὧν Ὀλυμπίου τε καὶ θεῖου καὶ οὐδαμῶς θνητοῦ τολμήματα διαφαίνων τοὺς πολλοὺς διὰ φιλαυτίαν τῆς αὐτῶν εἰς τὰ κάτω ῥοπῆς ἰδεῖν αὐτὸν οὐχ οἷους τε ὄντας ἐκ τῶν ἔξωθεν φαινομένων ὁμοίως αὐτοῖς θνητοειδῆ δοξάζειν αὐτὸν ἀναπέπεικεν· ἐνὸς ὄντος καὶ τούτου τρόπου τῆς ἐκ κακίας παραμυθίας, τὸ τῆ ἀντανισώσει τῆς αὐτῶν ἀθλιότητος διὰ τὰ ἔξωθεν φαινόμενα προσαναπαυομένους πείθειν ἑαυτοῦς, ὅτι ὡς τὰ ἔξω καὶ τὰ εἴσω πάντες ἄνθρωποι.» 11.28.17 Τούτων ἀπάντων διδάσκαλος πέφηνε γεγωνῶς ὁ Μωσῆς, ὃς διεξιὼν τὴν πρώτην ἀνθρωπογονίαν κατὰ τὰς προτεθείσας λέξεις διὰ τῆς πρὸς τὸ 11.28.18 θεῖον ἐξομοιώσεως τοὺς περὶ ψυχῆς ἀθανασίας λόγους ἐπιστώσατο. ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ περὶ τῆς ἀσωμάτου καὶ ἀφανοῦς οὐσίας σύμφωνα καὶ ὁμόδοξα Μωσεῖ καὶ Πλάτωνι συνέστη, ὥρα καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφίας ἐπιθεωρῆσαι δεῖξαι τε τὸν ἄνδρα Ἑβραίοις κατὰ πάντα φίλον, ἐκτὸς εἰ μὴ που παρατραπείς ἀνθρωπινώτερον ἢ κατὰ τὸν ἀληθῆ φάναι τι 11.28.19 προήχθη λόγον. αὐτίκα τῶν εἰρημένων ὅσα μὲν ἐπιτυχῶς λέλεκται τῷ ἀνδρὶ συντρέχει ἂν τοῖς Μωσεῖ δεδογμένοις, ὅσα δὲ μὴ ἀρέσκοντα Μωσεῖ καὶ τοῖς προφήταις ὑπέλαβεν, οὐκ ἂν ἔχοι συνεστῶτα τὸν λόγον. τοῦτο δ' ἡμῖν ἐν καιρῷ τῷ δέοντι παραστήσεται. τέως δ', ἐπεὶ πεφώραται ἐν τῇ περὶ τῶν νοητῶν ἐποπτεία συνωδᾶ καὶ σύμφωνα τὰ τεθειμένα, ὥρα ἐπανελθοῦσιν αὐθις ἐπὶ τὴν τῶν αἰσθητῶν φυσιολογίαν ἐν βραχέσι τὴν πρὸς τὰ Ἑβραίων ἐπιδραμεῖν τοῦ ἀνδρὸς συμφωνίαν.

11.29.1 Λ'. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΕΝΗΤΟΝ ΕΙΝΑΙ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

Μωσέως γενητὸν ἀποφηνάμενον τότε τὸ πᾶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ γενόμενον λέγει δ' οὖν ἀρχόμενος τῆς ἑαυτοῦ γραφῆς· «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν» καὶ μετὰ τὰ κατὰ μέρος ἐπάγει· «Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὅτε ἐγένετο, ἢ ἡμέρα ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν», ἄκουε τοῦ Πλάτωνος ὡς οὐκ ἐκπίπτει τῆς διανοίας ὧδέ πη καὶ αὐτὸς γράφων· 11.29.2 «Πᾶν δὲ αὐτὸ τὸ γινόμενον ὑπ' αἰτίου τινὸς ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι· πάντη γὰρ ἀδύνατον χωρὶς αἰτίου γένεσιν ἔχειν.» 11.29.3 Καὶ ἐπιλέγει· «Ὁ δὴ πᾶς οὐρανὸς ἢ κόσμος ἢ καὶ ἄλλο, ὅ τι ποτὲ ὀνομαζόμενος μάλιστα ἂν δέχοιτο τοῦθ' ἡμῖν ὀνομάσθω· σκεπτέον οὖν περὶ αὐτοῦ πρῶτον, ὅπερ ὑπόκειται περὶ παντὸς ἐν ἀρχῇ δεῖν σκοπεῖν, πότερον ἦν αἰεὶ, γενέσεως ἀρχὴν 11.29.4 ἔχων οὐδεμίαν, ἢ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς τινος ἀρξάμενος. γέγονεν· ὁρατὸς γὰρ ἀπτὸς τέ ἐστι καὶ σῶμα ἔχων, πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα αἰσθητά, τὰ δ' αἰσθητὰ δόξῃ περιληπτά καὶ γενητὰ ἐφάνη. τῷ δ' αὐτῷ γενομένῳ φαμέν ὑπ' αἰτίου τινὸς ἀνάγκην εἶναι γενέσθαι. τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ δημιουργὸν τοῦδε τοῦ παντὸς εὐρεῖν τε ἔργον καὶ εὐρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν.» 11.29.5 Καὶ αὐθις ἐξῆς φησιν· «Οὕτως οὖν δὴ κατὰ λόγον τὸν εἰκότα δεῖ λέγειν τόνδε τὸν κόσμον ζῶον ἔμψυχον ἔννοον τῇ ἀληθείᾳ διὰ τὴν τοῦ θεοῦ γενέσθαι πρόνοιαν.»

11.30.1 λα΄. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤ' ΟΥΡΑΝΟΝ ΦΩΣΤΗΡΩΝ

Πάλιν Μωσέως καὶ τούτους εἶναι γενητούς διδάξαντος δι' ὧν ἔφησε· «Καὶ εἶπεν ὁ θεός· Γενηθήτωσαν φωστήρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς ἡμέρας καὶ εἰς ἔνιαυτούς. καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τοὺς δύο φωστήρας τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς ἀστέρας· καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ.» 11.30.2 ὁμοίως ὁ Πλάτων· «Ἐξ οὖν λόγου φησὶ καὶ διανοίας θεοῦ τοιαύτης πρὸς χρόνου γένεσιν, ἵνα γενηθῆ χρόνος, ἥλιος καὶ σελήνη καὶ πέντε ἄλλα ἄστρα, ἐπίκλην ἔχοντα πλάνητες, εἰς διορισμὸν καὶ φυλακὴν ἀριθμῶν χρόνου γέγονε. σώματα δὲ αὐτῶν ποιήσας ὁ θεὸς ἔθηκεν εἰς τὰς περιφοράς.» 11.30.3 Ἐπιτήρει δὲ εἰ μὴ τὸ «ἐξ οὖν λόγου καὶ διανοίας θεοῦ» εἰρημένον τῷ Πλάτωνι ὅμοιον ἂν εἴη τῷ παρ' Ἑβραίοις φάσκοντι «τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν.» ἀλλὰ καὶ Μωσέως εἰπόντος «καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῷ στερεώματι» ὁμοίᾳ κέχρηται καὶ ὁ Πλάτων φωνῇ τῇ «ἔθηκεν,» εἰπὼν «σώματα δὲ αὐτῶν ποιήσας ὁ θεὸς ἔθηκεν εἰς τὰς περιφοράς.»

11.31.1 λβ΄. ΟΤΙ ΠΑΝΤΑ ΚΑΛΑ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Τῆς Ἑβραίων γραφῆς ἐφ' ἐκάστῳ τῶν δημιουργημάτων ἐπιφωνούσης· «Καὶ εἶδεν ὁ θεὸς ὅτι καλόν» καὶ ἐπὶ τῇ πάντων συγκεφαλαιώσει φασκούςης· «Καὶ εἶδεν ὁ θεὸς τὰ πάντα, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν,» ἄκουε τοῦ Πλάτωνος ὡς φησιν· «Εἰ μὲν δὴ καλὸς ἐστὶν ὁδε ὁ κόσμος ὃ τε δημιουργὸς ἀγαθός, δῆλον ὡς πρὸς τὸ ἀίδιον ἔβλεπε.» Καὶ πάλιν· «Ὁ μὲν γὰρ κάλλιστος τῶν γεγονότων, ὁ δ' ἄριστος τῶν αἰτίων.»

λγ΄. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΛΛΟΙΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Καὶ περὶ τούτου πάσης Ἑβραίων γραφῆς διαλαλούσης, τοτὲ μὲν δι' ὧν φησι· «Καὶ εἰλιγήσεται ὁ οὐρανὸς ὡς βιβλίον» τοτὲ δὲ δι' ὧν ἐπιλέγει· «Καὶ ἔσται ὁ οὐρανὸς καινὸς καὶ ἡ γῆ καινὴ, ἃ ἐγὼ ποιῶ μένειν ἐνώπιόν μου, λέγει κύριος» καὶ πάλιν ἄλλοτε δι' ὧν φησι· «Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ 11.32.2 κόσμου τούτου,» καὶ ὁ Πλάτων ἄκουε ὅπως τὸ δόγμα συνίστησι λέγων ἐν Τιμαίῳ· «Καὶ ξυνεστήσατο οὐρανὸν ὄρατὸν καὶ ἀπτόν· καὶ διὰ ταῦτα ἔκ τε δὴ τούτων τοιούτων καὶ τὸν ἀριθμὸν τεττάρων τὸ τοῦ κόσμου σῶμα ἐγενήθη δι' ἀναλογίας ὁμολογήσαν φιλίαν τε ἔσχεν ἐκ τούτων, ὡς εἰς ταῦτὸν αὐτῷ ξυνεληθὸν ἄλυτον ὑπὸ τῶν ἄλλων πλην ὑπὸ τοῦ ξυνδήσαντος γενέσθαι.» 11.32.3 Εἶθ' ἐξῆς φησι· «Χρόνος δ' οὖν μετὰ οὐρανοῦ γέγονεν, ἵνα ἅμα γεννηθέντες ἅμα καὶ λυθῶσιν, ἂν ποτε λύσις τις αὐτῶν γίγνηται.» 11.32.4 Καὶ πάλιν εἰπὼν· «Θεοὶ θεῶν, ὧν ἐγὼ δημιουργὸς πατήρ τε ἔργων, ἅλυστα ἐμοῦ μὴ θέλοντος,» ἐπάγει λέγων ἐξῆς· «Τὸ μὲν οὖν δὴ δεθὲν πᾶν λυτόν, τό γε μὴν καλῶς ἀρμοσθὲν καὶ ἔχον εὖ λύειν ἐθέλειν κακοῦ. διὸ καὶ ἐπέπερ γεγέννησθε, ἀθάνατοι μὲν οὐκ ἐστὲ οὐδ' ἄλυτοι τὸ πάμπαν. οὐ τι μὲν δὴ λυθήσεσθε γε οὐδὲ τεύξεσθε θανάτου μοίρας, τῆς ἐμῆς βουλήσεως μείζονος ἔτι δεσμοῦ καὶ κυριωτέρου λαχόντες ἐκείνων οἷς ὅτε ἐγίγνεσθε ξυνεδεῖσθε.» 11.32.5 Καὶ ἐν τῷ Πολιτικῷ δὲ τάδε ὁ αὐτὸς φησι· «Τὸ γὰρ πᾶν τόδε τοτὲ μὲν αὐτὸς ὁ θεὸς ξυμποδηγεῖ πορευόμενον καὶ ξυγκυκλεῖ, τοτὲ δ' ἀνήκεν, ὅταν αἱ περίοδοι τοῦ προσήκοντος αὐτῷ μέτρον εἰλήφωσιν ἥδη χρόνου, τὸ δὲ πάλιν αὐτόματον εἰς τάναντία περιάγεται, ζῶν ὃν καὶ φρόνησιν εἰληφὸς ἐκ τοῦ ξυναρμόσαντος αὐτὸ κατ' ἀρχάς. τοῦτο δὲ αὐτῷ τὸ πάλιν

ιέναι διὰ τόδε ἐξ ἀνάγκης ἔμφυτον γέγονε. Διὰ τὸ ποῖον δὴ; 11.32.6 Τὸ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν αἰεὶ καὶ ταῦτὸν εἶναι τοῖς πάντων θειοτάτοις προσήκει μόνοις, σώματος δὲ φύσις οὐ ταύτης τῆς τάξεως. ὃν δὲ οὐρανὸν καὶ κόσμον ἐπωνομάκαμεν, πολλῶν μὲν καὶ μακαρίων παρὰ τοῦ γεννήσαντος μετείληφεν, ἀτὰρ οὖν δὴ κεκοινώνηκέ γε καὶ σώματος· ὅθεν αὐτῷ μεταβολῆς ἀμοίρῳ γίνεσθαι διὰ παντὸς ἀδύνατον, κατὰ δυνάμιν γε μὴν ὅτι μάλιστα ἐν τῷ αὐτῷ κατὰ τὰ αὐτὰ μίαν φορὰν κινεῖται, διότι τὴν ἀνακύκλησιν εἴληχεν, 11.32.7 ὅτι σμικροτάτην τῆς ἑαυτοῦ κινήσεως παράλλαξιν. αὐτὸ δὲ ἑαυτὸ στρέφειν αἰεὶ σχεδὸν οὐδενὶ δυνατὸν πλὴν τῷ τῶν κινουμένων αὐτῶν πάντων ἡγουμένῳ. κινεῖν δὲ τούτῳ τι τοτὲ μὲν ἄλλως, αὐθις δ' ἐναντίως οὐ θέμις. ἐκ πάντων δὴ τούτων τὸν κόσμον μῆτε αὐτὸν χρὴ φάναι στρέφειν ἑαυτὸν αἰεὶ μὴθ' ὅλον ὑπὸ θεοῦ στρέφεσθαι διττὰς καὶ ἐναντίας περιαγωγὰς μῆτ' αὐτὴν τινα δύο θεῶν φρονοῦντε ἑαυτοῖς ἐναντία στρέφειν αὐτόν, ἀλλ' ὅπερ ἄρτι ἐρρήθη καὶ μόνον λοιπόν, τοτὲ μὲν ὑπ' ἄλλης ξυμποδηγεῖσθαι θείας αἰτίας, τὸ ζῆν πάλιν ἐπικτώμενον καὶ λαμβάνοντα ἀθανασίαν ἐπισκευαστὴν παρὰ τοῦ δημιουργοῦ, τοτὲ δ' ὅταν ἀνεθῆ, δι' ἑαυτοῦ αὐτὸν ιέναι κατὰ καιρὸν ἀφεθέντα τοιοῦτον, ὥστε ἀνάπαλιν πορευέσθαι πολλὰς περιόδων μυριάδας διὰ τὸ μέγιστον ὃν καὶ ἰσορροπώτατον ἐπὶ σμικροτάτου βαῖνον ποδὸς ιέναι. 11.32.8 Φαίνεται γοῦν δὴ καὶ μάλα εἰκότως εἰρησθαι πάντα ὅσα διελήλυθας. Λογισάμενοι δὴ ξυνοησώμεν τὸ πάθος ἐκ τῶν νῦν λεχθέντων, ὃ πάντων ἔφαμεν εἶναι τῶν θαυμαστῶν αἰτίον. ἔστι γὰρ οὖν δὴ τοῦτ' αὐτό. 11.32.9 Τὸ ποῖον; Τὸ τὴν τοῦ παντὸς φορὰν τοτὲ μὲν ἐφ' ἃ νῦν κυκλεῖται φέρεσθαι, τοτὲ δ' ἐπὶ τὰναντία. Πῶς δὴ; Ταύτην τὴν μεταβολὴν ἡγεῖσθαι δεῖ τῶν περὶ τὸν οὐρανὸν γιγνομένων τροπῶν πασῶν εἶναι μεγίστην καὶ τελεωτάτην τροπήν. 11.32.10 Ἔοικε γοῦν. Μεγίστας τοίνυν μεταβολὰς χρὴ νομίζειν γίνεσθαι τότε τοῖς ἐντὸς ἡμῖν οἰκοῦσιν αὐτοῦ. Καὶ τοῦτ' εἰκός. Μεταβολὰς δὲ γε μεγάλας καὶ πολλὰς καὶ παντοίας ξυμπεφομένους ἄρ' οὐκ ἴσμεν τὴν τῶν ζῶων φύσιν ὅτι χαλεπῶς ἀνέχεται; 11.32.11 Πῶς δ' οὐ; Φθοραὶ τοίνυν ἐξ ἀνάγκης τότε μέγιστα ξυμβαίνουσι τῶν τε ἄλλων ζῶων, καὶ δὴ καὶ τῶν ἀνθρώπων γένος ὀλίγον τι περιλείπεται. περὶ δὲ τούτους ἄλλα τε παθήματα πολλὰ, θαυμαστά καὶ καινά, ξυμπίπτει, μέγιστον δὲ τόδε καὶ ξυνεπόμενον τῇ τοῦ παντὸς ἀνελίζει τότε, ὅταν ἢ τῆς νῦν καθεστηκυίας ἐναντία γίγνηται τροπή.» Τούτοις ἅπασιν ὑποβὰς ἐξῆς περὶ τῆς τῶν τετελευτηκότων ἀναβιώσεως, ὁμοίως ταῖς Ἑβραίων δόξαις κινούμενος, ταῦτ' ἐπιλέγει·

11.33.1 λδ'. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΤΕΤΕΛΕΥΤΗΚΟΤΩΝ ΑΝΑΒΙΩΣΕΩΣ· ΑΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

«Γένεσις δὲ τίς τότε ἦν, ὃ ξένη, ζῶων, καὶ τίνα τρόπον ἐξ ἀλλήλων ἐγεννῶντο; 11.33.2 Δῆλον, ὃ Σώκρατες, ὅτι τὸ μὲν ἐξ ἀλλήλων οὐκ ἦν ἐν τῇ τότε φύσει γεννώμενον, τὸ δὲ γηγενὲς εἶναι ποτε γένος λεχθὲν τοῦτ' ἦν τὸ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐκ γῆς πάλιν ἀναστρεφόμενον, ἀπεμνημονεύετο δὲ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων προγόνων τῶν πρώτων, οἳ τελευτώσῃ μὲν τῇ προτέρᾳ περιφορᾷ τὸν ἐξῆς χρόνον ἐγειτόνουν, τῆσδε δὲ κατ' ἀρχὰς ἐφύοντο· τούτων γὰρ οὗτοι κήρυκες 11.33.3 ἐγένονθ' ἡμῖν τῶν λόγων, οἳ νῦν ὑπὸ πολλῶν οὐκ ὀρθῶς ἀπιστοῦνται. τὸ γὰρ ἐντεῦθεν, οἶμαι, χρὴ ξυνοεῖν. ἐχόμενον γὰρ ἐστὶ τῷ τοῦς πρεσβύτας ἐπὶ τὴν τοῦ παιδὸς ιέναι φύσιν ἐκ τῶν τετελευτηκότων αὐτῶν, κειμένων δ' ἐν γῇ πάλιν ἐκεῖ ξυνισταμένους καὶ ἀναβιωσκομένους ἔπεσθαι τῇ τροπῇ, ξυνανακυκλουμένης εἰς τὰναντία τῆς γενέσεως, καὶ γηγενεῖς δὴ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐξ ἀνάγκης φουόμενος οὕτως ἔχειν τοῦνομα καὶ τὸν λόγον, ὅσους

μη θεός αὐτῶν εἰς ἄλλην μοῖραν ἐκόμισε. Κομιδῆ μὲν οὖν τοῦτό γε ἔπεται τοῖς ἔμπροσθεν.» 11.33.4 Εἶτ' αὖ πάλιν ἐξῆς προῖων τὰ ὅμοια τοῖς Ἑβραίων δόγμασι περὶ τῆς τοῦ κόσμου συντελείας τόνδε διέξεισι τὸν τρόπον·

11.34.1 λε'. ΠΑΛΙΝ ΠΕΡΙ ΣΥΝΤΕΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

«Ἐπειδὴ γὰρ πάντων τούτων χρόνος ἐτελειώθη καὶ μεταβολὴν ἔδει γίνεσθαι καὶ δὴ καὶ τὸ γήϊνον ἤδη πᾶν ἀνάλωτο γένος, πάσας ἐκάστης τῆς ψυχῆς τὰς γενέσεις ἀποδεδωκυίας, ὅσα ἦν ἐκάστη προσταχθέν, τοσαῦτα εἰς γῆν σπέρματα πεσοῦσης, τότε δὴ τοῦ παντός ὁ μὲν κυβερνήτης, οἶον πηδαλίων οἶακος ἀφέμενος, εἰς τὴν αὐτοῦ περιωπὴν ἀπέστη, τὸν δὲ δὴ κόσμον 11.34.2 πάλιν ἀνέστρεφεν εἰμαρμένη τε καὶ ξύμφυτος ἐπιθυμία. πάντες οὖν οἱ κατὰ τοὺς τόπους ξυνάρχοντες τῷ μεγίστῳ δαίμονι θεοί, γνόντες ἤδη τὸ γιγνόμενον, ἀφίεσαν αὖ τὰ μέρη τοῦ κόσμου τῆς αὐτῶν ἐπιμελείας. ὁ δὲ μεταστρεφόμενος καὶ ξυμβάλλων, ἀρχῆς τε καὶ τελευτῆς ἐναντίαν ὁρμὴν ὁρμηθεὶς, σεισμὸν πολὺν ἐν ἑαυτῷ ποιῶν, ἄλλην αὖ φθορὰν ζῶων παντοίαν ἀπειργάσθη. 11.34.3 σατο. μετὰ δὲ ταῦτα προελθόντος ἱκανοῦ χρόνου θορύβων τε καὶ ταραχῆς ἤδη παυόμενος καὶ τῶν σεισμῶν γαλήνης ἐπιλαβόμενος εἷς τε τὸν εἰώθητο δρόμον τὸν ἑαυτοῦ κατακοσμούμενος ἦει, ἐπιμέλειαν καὶ κράτος ἔχων αὐτὸς τῶν ἐν αὐτῷ τε καὶ ἑαυτοῦ.» 11.34.4 Καὶ ἐπάγει μετὰ βραχέα λέγων· «Διὸ δὴ καὶ τότε ἤδη θεὸς ὁ κοσμήσας αὐτὸν καθορῶν ἐν ἀπορίᾳ ὄντα, κηδόμενος ἵνα μὴ χεϊμασθεὶς ὑπὸ ταραχῆς διαλυθεὶς εἰς τὸν τῆς ἀνομοιότητος ἄπειρον ὄντα τόπον δύη, πάλιν ἔφεδρος αὐτοῦ τῶν πηδαλίων γιγνόμενος τὰ νοσήσαντα καὶ λυθέντα ἐν τῇ καθ' αὐτὸν προτέρᾳ περιόδῳ στρέψας κοσμεῖ τε καὶ ἐπανορθῶν ἀθάνατον αὐτὸν καὶ ἀγήρων ἀπεργάζεται. τοῦτο μὲν τέλος πάντων εἴρηται.»

11.35.1 λμ'. ΩΣ ΚΑΙ ΝΕΚΡΟΥΣ ΕΓΗΓΕΡΘΑΙ Ο ΠΛΑΤΩΝ ΟΜΟΙΩΣ ΤΟΙΣ ΕΒΡΑΙΩΝ ΛΟΓΟΙΣ ΙΣΤΟΡΕΙ

«Ταῦτα τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, οὐδὲν ἔστι πλήθει οὐδὲ μεγέθει πρὸς ἐκεῖνα ἀτελευτήσαντα ἐκάτερον περιμένει· χρὴ δ' αὐτὰ ἀκοῦσαι, ἵνα τελέως ἐκάστω 11.35.2 τερὸς αὐτῶν ἀπειλήφῃ τὰ ὑπὸ τοῦ λόγου ὀφειλόμενα ἀκοῦσαι. Λέγοις ἄν, ἔφη, ὡς οὐ πολλὰ ἄλλ' ἠδιδόν ἀκούοντι. Ἄλλ' οὐ μέντοι σοι, ἦν δ' ἐγώ, Ἀλκίνου γε ἀπόλογον ἐρῶ, ἀλλὰ ἀλκίμου μὲν ἀνδρὸς Ἡρὸς τοῦ Ἀρμενίου, τὸ γένος Παμφύλου· ὅς ποτε ἐν πολέμῳ τελευτήσας, ἀναιρεθέντων δεκαταίων τῶν νεκρῶν ἤδη διεφθαρμένων, ὑγιῆς μὲν ἀνηρέθη, κομισθεὶς δὲ οἴκαδε μέλλων θάπτεσθαι δωδεκαταῖος ἐπὶ τῇ πυρᾷ κείμενος ἀνεβίω, ἀναβιὸς δὲ ἔλεγεν 11.35.3 ἃ ἐκεῖ ἴδοι. ἔφη δέ, ἐπειδὴ οἱ ἐκβῆναι τὴν ψυχὴν, πορεύεσθαι μετὰ πολλῶν καὶ ἀφικνεῖσθαι σφᾶς εἰς τόπον τινὰ δαιμόνιον, ἐν ᾧ τῆς γῆς δὴ εἶναι χάσματα ἐχομένῳ ἀλλήλοισιν καὶ τοῦ οὐρανοῦ αὖ ἐν τῷ ἄνω ἄλλα καταντικρῦ. 11.35.4 δικαστὰς δὲ μεταξὺ τούτων καθῆσθαι, οὐς, ἐπειδὴ διαδικάσειαν, τοὺς μὲν δικαίους κελεύειν πορεύεσθαι τὴν εἰς δεξιάν τε καὶ ἄνω διὰ τοῦ οὐρανοῦ, σημεῖα περιάψαντας τῶν δεδικασμένων ἐν τῷ πρόσθεν, τοὺς δὲ ἀδίκους τὴν εἰς ἀριστεράν τε καὶ κάτω, ἔχοντας καὶ τούτους ἐν τῷ ὀπίσθεν σημεῖα πάντων 11.35.5 ὧν ἔπραξαν. αὐτοῦ δὲ προσελθόντος εἰπεῖν ὅτι δέοι αὐτὸν ἄγγελον ἀνθρώποις γενέσθαι τῶν ἐκεῖ καὶ διακελεύεσθαι διακούειν τε καὶ θεᾶσθαι πάντα τὰ ἐν τῷ τόπῳ.» 11.35.6 Ταῦτα ὁ Πλάτων· συγγενῆ δὲ τούτοις καὶ ὁ Πλούταρχος ὧδέ πη ἐν τῷ πρώτῳ Περὶ

11.36.1 λζ'. ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΜΟΙΟΥ

«Ἀντύλλω δὲ τούτῳ καὶ αὐτοὶ παρήμεν· ἀλλὰ Σωσιτέλει καὶ Ἡρακλέωνι διηγησώμεθα. νοσῶν γὰρ ἔναγχος ἀβιώτως ἔχειν ἐδόκει τοῖς ἰατροῖς· ἀνενεχθεὶς δὲ μικρὸν ἔκ τινος οὐ βιαίου καταφορᾶς, ἄλλο μὲν οὐδὲν οὔτ' ἔπραξεν οὔτ' εἶπε παρακινήτικόν, ἔλεγε δὲ τεθνάναι καὶ πάλιν ἀφεῖσθαι καὶ μὴ τεθνήξασθαι τὸ παράπαν ὑπὸ τῆς ἀρρωστίας ἐκείνης, ἀλλὰ καὶ κακῶς ἀκηκοέναι τοὺς ἀγαγόντας αὐτὸν ὑπὸ τοῦ κυρίου· πεμφθέντας γὰρ ἐπὶ Νικανδᾶν αὐτὸν ἤκειν ἀντ' ἐκείνου κομίζοντας. ὁ δὲ Νικανδᾶς ἦν σκυτοτόμος, ἄλλως δὲ τῶν ἐν παλαιστρα γεγονότων καὶ πολλοῖς συνήθης καὶ γνώριμος. ὅθεν οἱ νεανίσκοι προσιόντες ἔσκωπτον αὐτὸν ὡς ἀποδεδρακότα καὶ διεφθαρκότα τοὺς ἐκεῖθεν ὑπηρέτας. αὐτὸς μέντοι δῆλος ἦν εὐθύς ὑποθραττόμενος καὶ δυσχε ραίνων· τέλος δὲ πυρετοῦ προσπεσόντος ἐξαίφνης ἀπέθανε τριταῖος. οὗτος δὲ ἀνεβίω, καὶ περίεστιν εὖ γε ποιῶν, ἡμῖν ξένων ἐπιεικέστατος.» 11.36.2 Ταῦτά μοι κείσθω διὰ τὸ καὶ ἐν ταῖς Ἑβραίων γραφαῖς νεκρῶν ἀναβιώσεις φέρεσθαι. ἐπεὶ δὲ καὶ γῆν τινα ἐν ἐπαγγελίαις μόνοις τοῖς θεοφιλέσι δοθήσεσθαι περιέχουσι, κατὰ τὸ φάσκον λόγιον· «Οἱ δὲ πραεῖς κληρονομήσουσι τὴν γῆν,» ταύτην δὲ ἐπουράνιον ὑπάρχειν διασαφεῖ ὁ φάσκων λόγος· «Ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλήμ ἐλευθέρα ἐστίν, ἣτις ἐστὶ μήτηρ ἡμῶν» ὃ τε προφήτης τὴν αὐτὴν δὴ ταύτην ἐκ πολυτελῶν καὶ τιμίων συνεστάναι λίθων ἐν τρόπῳ ἀλληγορίας αἰνίττεται λέγων· «Ἴδου ἐγὼ ἐτοιμάζω σοι ἄνθρακα τὸν λίθον σου καὶ θήσω τὰς ἐπάλξεις σου ἴασπιν καὶ τοὺς θεμελίους σου σάφειρον καὶ τὸν περίβολόν σου λίθους ἐκλεκτούς,» θέα ὡς καὶ ὁ Πλάτων αὐτὰ δὴ ταῦτα ἢ τὰ παραπλήσια πεπεῖσθαι εἶναι ἀληθῆ ἐν τῷ Περὶ ψυχῆς ὁμολογεῖ, Σωκράτει ἀνατιθεὶς τὸν λόγον ὧδέ πη·

11.37.1 λη'. ΩΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΛΕΓΟΜΕΝΗΣ ΕΠΟΥΡΑΝΙΟΥ ΓΗΣ Ο ΠΛΑΤΩΝ ΟΜΟΙΩΣ ΕΒΡΑΙΟΙΣ ΔΙΕΞΕΙΣΙΝ

«Ἀλλὰ μέντοι, ὦ Σιμμία, οὐχὶ ἡ Γλαύκου τέχνη γέ μοι δοκεῖ εἶναι διηγήσασθαι ἅ γ' ἐστίν· ὡς μέντοι ἀληθῆ, χαλεπώτερόν μοι φαίνεται ἢ κατὰ τὴν Γλαύκου τέχνην. καὶ ἅμα μὲν ἐγὼ ἴσως οὐδ' ἂν οἶός τε εἶην, ἅμα δέ, καὶ εἰ ἠπιστάμην, ὁ βίος μοι δοκεῖ ὁ ἐμός, ὦ Σιμμία, τῷ μήκει οὐκ ἐξαρκεῖν. τὴν μέντοι ἰδέαν τῆς γῆς, οἷαν πέπεισμαι εἶναι, καὶ τοὺς τόπους αὐτῆς οὐδὲν με κωλύει λέγειν. Ἄλλ', ἔφη ὁ Σιμμίας, καὶ ταῦτα ἀρκεῖ. 11.37.2 Πέπεισμαι τοίνυν, ἦ δ' ὅς, ἐγὼ πρῶτον μὲν, εἰ ἔστιν ἐν μέσῳ τῷ οὐρανῷ περιφερῆς οὔσα, μηδὲν αὐτῇ δεῖν μήτε ἀέρος πρὸς τὸ μὴ πεσεῖν μήτε ἄλλης ἀνάγκης μηδεμιᾶς τοιαύτης, ἀλλ' ἰκανὴν ἴσχειν αὐτὴν εἶναι τὴν ὁμοιότητα τοῦ οὐρανοῦ αὐτοῦ αὐτῷ πάντῃ καὶ τῆς γῆς αὐτῆς τὴν ἰσορροπίαν· ἰσόρροπον γὰρ πρᾶγμα ὁμοίου τινὸς ἐν μέσῳ τεθὲν οὐχ ἔξει μᾶλλον οὐδ' ἦττον οὐδαμῶσε 11.37.3 κλιθῆναι, ὁμοίως δ' ἔχον ἀκλινὲς μένει. Πρῶτον μὲν δὴ, ἦ δ' ὅς, τοῦτο πέπεισμαι. Καὶ ὀρθῶς γε, ἔφη ὁ Σιμμίας. Ἔτι τοίνυν, ἔφη, πάμμεγά τι εἶναι αὐτό, καὶ ἡμᾶς οἰκεῖν τοὺς μέχρι Ἡρακλείων στηλῶν ἀπὸ Φάσιδος ἐν μικρῷ τινι μορίῳ, ὥσπερ περὶ τέλμα μύρμηκας ἢ βατράχους περὶ τὴν θάλατταν 11.37.4 οἰκοῦντας, καὶ ἄλλους ἄλλοθι πολλοὺς ἐν πολλοῖς οἰκεῖν. εἶναι γὰρ πανταχῇ περὶ τὴν γῆν πολλὰ κοῖλα καὶ παντοδαπὰ καὶ τὰς ἰδέας καὶ τὰ μεγέθη, εἰς ἃ ξυνερρυκέναι τό τε ὕδωρ καὶ τὴν ὁμίχλην καὶ τὸν ἀέρα· αὐτὴν δὲ τὴν γῆν καθαρὰν τε

ἐν καθαρῷ κείσθαι τῷ οὐρανῷ, ἐν ᾧπέρ ἐστι τὰ ἄστρα, ὃν δὴ αἰθέρα ὀνομάζειν τοὺς πολλοὺς τῶν τὰ τοιαῦτα εἰωθότων λέγειν· οὗ δὴ ὑπο11.37.5 στάθμην εἶναι ταῦτα καὶ ξυρρεῖν ἀεὶ εἰς τὰ κοῖλα τῆς γῆς. ἡμᾶς οὖν οἰκοῦντας ἐν τοῖς κοίλοις αὐτῆς λεληθέναι καὶ οἶεσθαι ἄνω ἐπὶ τῆς γῆς οἰκεῖν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐν μέσῳ τῷ πυθμένι τοῦ πελάγους οἰκῶν οἴοιτό τε ἐπὶ τῆς θαλάττης οἰκεῖν καὶ διὰ τοῦ ὕδατος ὄρων τὸν ἥλιον καὶ τὰ ἄλλα ἄστρα τὴν θάλατταν ἠγοῖτο οὐρανὸν εἶναι, διὰ δὲ βραδυτῆτα καὶ ἀσθένειαν μηδεπώποτε ἐπὶ τὰ ἄκρα τῆς θαλάττης εἶη ἀφιγμένος μηδὲ ἐωρακῶς εἶη ἐκδύς καὶ ἀνακύψας ἐκ τῆς θαλάττης εἰς τὸν ἐνθάδε τόπον, ὅσω καθαρώτερος καὶ καλλίων τυγχάνει ὢν τοῦ παρὰ σφίσι, μηδὲ ἄλλου ἀκηκοὺς εἶη τοῦτο ἐωρακός. 11.37.6 ταῦτό δὴ τοῦτο καὶ ἡμᾶς πεπονθέναι· οἰκοῦντας γὰρ ἔν τινι κοίλῳ τῆς γῆς οἶεσθαι ἐπάνω αὐτῆς οἰκεῖν καὶ τὸν ἀέρα οὐρανὸν καλεῖν, ὡς διὰ τούτου οὐρανοῦ ὄντος τὰ ἄστρα χωροῦντα. τὸ δὲ εἶναι ταυτόν, ὑπ' ἀσθενείας καὶ βραδυτῆτος οὐχ οἴους τε εἶναι ἡμᾶς διεξελεῖν ἐπ' ἔσχατον τὸν ἀέρα, ἐπεὶ εἴ τις αὐτοῦ ἐπ' ἄκρα ἔλθοι ἢ πτηνὸς γενόμενος ἀνάπτοιτο, κατιδεῖν δὴ ἀνακύψαντα, ὥσπερ ἐνθάδε οἱ ἐκ τῆς θαλάττης ἰχθύες ἀνακύπτοντες ὄρωσι τὰ ἐνθάδε, οὕτως ἂν τινα καὶ τὰ ἐκεῖ κατιδεῖν· καὶ εἰ ἢ φύσις ἰκανὴ εἶη ἀνέχεσθαι θεωροῦσα, γινῶναι ἂν ὅτι ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀληθῶς οὐρανός καὶ τὸ ἀληθινὸν φῶς 11.37.7 καὶ ἡ ὡς ἀληθῶς γῆ. ἥδε μὲν γὰρ ἡ γῆ καὶ οἱ λίθοι καὶ πᾶς ὁ τόπος ὁ ἐνθάδε διεφθαρμένα ἐστὶ καὶ καταβεβρωμένα, ὥσπερ τὰ ἐν τῇ θαλάττῃ ὑπὸ τῆς ἄλμης· καὶ οὔτε φύεται ἄξιον λόγου οὐδὲν ἐν τῇ θαλάττῃ οὐ τε τέλειον, ὡς ἔπος εἶπεῖν, οὐδὲν ἐστὶ, σήραγγες δὲ καὶ ἄμμος καὶ πηλὸς ἀμήχανος καὶ βόρβοροι εἰσιν, ὅπου ἂν καὶ ἡ γῆ ἦ, καὶ πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν καλὰ κρίνεσθαι οὐδ' 11.37.8 ὅπωςτιοῦν ἄξια. ἐκεῖνα δὲ αὐτῶν τῶν παρ' ἡμῖν πολὺ ἂν ἔτι πλεῖον φανεῖ διαφέρειν. εἰ γὰρ δὴ καὶ μυθολογεῖν καλόν, ἄξιον ἀκοῦσαι, ὦ Σιμμία, οἷα τυγχάνει τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ὑπὸ τῷ οὐρανῷ ὄντα. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη ὁ Σιμμίας, 11.37.9 ὦ Σώκρατες, ἡμεῖς γε τούτου τοῦ μύθου ἠδέως ἂν ἀκούοιμεν. Λέγεται τοίνυν, ἔφη, ὦ ἑταῖρε, πρῶτον μὲν εἶναι τοιαύτη ἡ γῆ αὐτὴ ἰδεῖν, εἴ τις ἄνωθεν θεῶτο, ὥσπερ αἱ δωδεκάσκυτοι σφαῖραι, ποικίλη, χρώμασι διελημμένη, ὢν καὶ τὰ ἐνθάδε εἶναι χρώματα ὥσπερ δείγματα, οἷς δὴ οἱ γραφεῖς καταχρῶνται· ἐκεῖ δὲ πᾶσαν τὴν γῆν ἐκ τοιούτων εἶναι καὶ πολὺ ἔτι ἐκ λαμ11.37.10 προτέρων καὶ καθαρωτέρων ἢ τούτων. τὴν μὲν γὰρ ἀλουργῆ εἶναι θαυμαστὴν τὸ κάλλος, τὴν δὲ χρυσοειδῆ, τὴν δὲ ὄση λευκὴ γύψου καὶ χιόνος λευκοτέραν, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων χρωμάτων συγκειμένην ὡσαύτως καὶ ἔτι πλεῖ11.37.11 ὄνων καὶ καλλιόνων ἢ ὅσα ἡμεῖς ἐωράκαμεν. καὶ γὰρ αὐτὰ ταῦτα τὰ κοῖλα αὐτῆς, ὕδατός τε καὶ ἀέρος ἔκπλεα ὄντα, χρώματός τι εἶδος παρέχεσθαι στίλβοντα ἐν τῇ τῶν ἄλλων χρωμάτων ποικιλίᾳ, ὥστε ἔν τινι αὐτῆς εἶδος ξυνεχὲς 11.37.12 καὶ ποικίλον φαντάζεσθαι. ἐν δὲ ταύτῃ οὕσῃ τοιαύτῃ ἀνά λόγον τὰ τοιαῦτα φύεσθαι, δένδρα τε καὶ ἄνθη ἔχοντα τοὺς καρπούς· καὶ αὐτὰ ὄρη ὡσαύτως καὶ τοὺς λίθους ἔχειν κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τὴν τε λειότητα καὶ τὴν διαφάνειαν καὶ τὰ χρώματα καλλίω· ὢν καὶ τὰ ἐνθάδε λιθίδια εἶναι ταῦτα τὰ ἀγαπώμενα μόρια, σάρδιά τε καὶ ἰάσπιδας καὶ σμαράγδους καὶ πάντα τὰ τοι11.37.13 αὐτὰ· ἐκεῖ δὲ οὐδὲν ὀτιοῦν τοιοῦτον οὐκ εἶναι καὶ ἔτι τούτων καλλίω. τὸ δ' αἴτιον τούτου εἶναι ὅτι ἐκεῖνοι οἱ λίθοι καθαροὶ εἰσι καὶ οὐ κατεδηδεσμένοι οὐδὲ διεφθαρμένοι ὥσπερ οἱ ἐνθάδε ὑπὸ σηπεδόνας καὶ ἄλμης καὶ τῶν δεῦρο ξυνερρηκότων, ἃ καὶ λίθοις καὶ γῆ καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις τε καὶ φυτοῖς αἴσχη τε καὶ νόσους παρέχει. τὴν δὲ γῆν αὐτὴν κεκοσμηθῆσαι τούτοις τε ἅπασιν καὶ ἔτι χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις αὐτῶν τοιούτοις. ἐκφανῆ γὰρ αὐτὰ πεφυκέναι, ὄντα πολλὰ πλήθει καὶ μεγάλα καὶ πολλαχοῦ τῆς γῆς, ὥστε αὐτὴν δεῖν εἶναι θέαμα εὐδαιμόνων θεατῶν.»

11.38.1 λθ'. ΩΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ ΚΡΙΣΕΩΣ ΟΜΟΙΩΣ ΕΒΡΑΙΟΙΣ ΚΑΙ Ο ΠΛΑΤΩΝ ΕΞΕΣΘΑΙ ΠΙΣΤΕΥΕΙ

Τῆς παρ' Ἑβραίοις γραφῆς θεοῦ δικαιωτήριοι καὶ κρίσιν ψυχῶν μετὰ τὴν ἐνθὲνδε ἀπαλλαγὴν ἔσσεσθαι προαγορευούσης διὰ τε μυρίων ἄλλων καὶ δι' ὧν φησι: «Κριτήριοι ἐκάθισε καὶ βίβλοι ἠνεώχθησαν καὶ παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθητο. ποταμὸς πυρὸς εἶλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· μύρια μυριάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ, καὶ χίλια χιλιάδες παρειστήκεισαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ,» ἐπάκουσον τοῦ Πλάτωνος τῆς θείας κρίσεως καὶ δὴ καὶ τοῦ ποταμοῦ ὄνομαστὶ μεμνημένου πολλὰς τε μονὰς τῶν εὐσεβῶν διαφόρους τε τῶν δυσσεβῶν 11.38.2 τιμωρίας συμφώνως τοῖς Ἑβραίων ὑπογράφοντος λόγοις. φησὶ δ' οὖν ἐν τῷ Περὶ ψυχῆς τάδε: «Τρίτος δὲ ποταμὸς τούτων κατὰ μέσον ἐκβάλλει καὶ ἐγγὺς τῆς ἐκβολῆς ἐκπίπτει εἰς τόπον μέγαν πυρὶ πολλῷ καιόμενον καὶ λίμνην ποιεῖ μείζω τῆς παρ' ἡμῖν θαλάττης, ζέουσαν ὕδατος καὶ πηλοῦ· ἐντεῦθεν δὲ χωρεῖ κύκλῳ θολερὸς καὶ πηλώδης, περιελιττόμενος δὲ τῇ γῆ ἄλλοσέ τε ἀφικνεῖται καὶ παρ' ἔσχατα τῆς Ἀχερουσιάδος λίμνης, οὐ συμμιγνύμενος τῷ ὕδατι· περι11.38.3 ελιχθεὶς δὲ πολλακίς ὑπὸ γῆν ἐμβάλλει κατωτέρω τοῦ Τάρταρου. οὗτος δ' ἐστὶν ὃν ἐπονομάζουσι Πυριφλεγέθοντα, οὗ καὶ οἱ ῥύακες ἀποσπάσματα ἀναφυσῶσιν, ὅπου ἂν τύχῃ τῆς γῆς. τούτου δὲ αὐτὸ καταντικρὺ ὁ τέταρτος ἐκπίπτει εἰς τόπον πρῶτον δεινόν τε καὶ ἄγριον, ὡς λέγεται, χρῶμα δὲ ἔχοντα ὄλον οἶον ὁ κυανός, ὃν δὴ ἐπονομάζουσι Στύγιον καὶ τὴν λίμνην, ἣν ποιεῖ ὁ ποταμὸς ἐμβάλλων Στύγα. ὁ δ' ἐμπεσὼν ἐνταῦθα καὶ δεινὰς δυνάμεις λαβὼν ἐν τῷ ὕδατι, δὺς κατὰ τῆς γῆς καὶ περιελιττόμενος χωρεῖ ἐναντίως τῷ Πυριφλεγέθοντι καὶ ἀπαντᾷ ἐν τῇ Ἀχερουσίᾳ λίμνῃ ἐξ ἐναντίας, καὶ οὐδὲ τὸ τούτου ὕδωρ οὐδενὶ μίγνυται, ἀλλὰ καὶ οὗτος κύκλῳ περιελθὼν ἐμβάλλει εἰς τὸν Τάρταρον ἐναντίως τῷ Πυριφλεγέθοντι· ὄνομα δὲ τούτῳ ἐστίν, ὡς οἱ 11.38.4 ποιηταὶ λέγουσι, Κωκυτός. τούτων δὲ οὕτως πεφυκότων, ἐπειδὴν ἀφίκωνται οἱ τετελετηκότες εἰς τὸν τόπον οἱ ὁ δαίμων ἕκαστον κομίζει, πρῶτον μὲν διεδικάσαντο οἱ τε ὀσίως καὶ δικαίως βιώσαντες καὶ οἱ μή. καὶ οἱ μὲν ἂν δόξωσι μέσως βεβιωκέναι, πορευθέντες ἐπὶ τὸν Ἀχέροντα ἀναβάντες ἃ δὴ καὶ αὐτοῖς ὀχήματά ἐστιν, ἐπὶ τούτων ἀφικνοῦνται εἰς τὴν λίμνην καὶ ἐκεῖ οἰκοῦσιν τε καὶ καθαιρόμενοι τῶν τε ἀδικημάτων διδόντες δίκας ἀπολύονται, εἴ τίς τι ἠδίκηκε, τῶν τε εὐεργεσιῶν τιμὰς φέρονται κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστος, οἱ δ' ἂν δόξωσιν ἀνιάτως ἔχειν διὰ τὰ μεγέθη τῶν ἀμαρτημάτων, ἢ ἱεροσυλίας πολλὰς καὶ μεγάλας ἢ φόνους ἀδίκους καὶ παρανόμους πολλοὺς ἐξεργασμένοι ἢ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα τυγχάνει ὄντα, τούτους δὲ ἢ προσήκουσα 11.38.5 μοῖρα ρίπτει εἰς τὸν Τάρταρον, ὅθεν οὐποτε ἐκβαίνουσιν. οἱ δ' ἂν ἰάσιμα μὲν, μεγάλα δὲ δόξωσιν ἡμαρτηκέναι ἀμαρτήματα, οἷον πρὸς πατέρα ἢ μητέρα ὑπ' ὀργῆς βίαιόν τι πράξαντες, καὶ μεταμέλον αὐτοῖς τὸν ἄλλον βίον βιώσιν ἢ ἀνδροφόνου ἢ τοιοῦτόν τι ἄλλῳ τρόπῳ γένωνται, τούτοις δὲ ἐμπεσεῖν μὲν εἰς τὸν Τάρταρον ἀνάγκη, ἐμπεσόντας δὲ αὐτοὺς καὶ ἐνιαυτὸν ἐκεῖ γενομένους ἐκβάλλει τὸ κύμα, τοὺς μὲν ἀνδροφόνους κατὰ τὸν Κωκυτόν, τοὺς δὲ πατραλῶας κατὰ τὸν Πυριφλεγέθοντα· ἐπειδὴν δὲ φλεγόμενοι γένωνται κατὰ τὴν λίμνην τὴν Ἀχερουσιάδα, ἐνταῦθα βοῶσιν τε καὶ καλοῦσιν, οἱ μὲν οὐς ἀπέκτειναν, οἱ δὲ οὐς ὕβρισαν, καλέσαντες δὲ ἰκετεύουσι καὶ δέονται εἶσαι σφᾶς ἐκβῆναι εἰς τὴν λίμνην καὶ δέξασθαι, καὶ ἔαν μὲν πείσωσιν, ἐκβαίνουσιν τε καὶ λήγουσι τῶν κακῶν· εἰ δὲ μή, φέρονται αὐθις εἰς τὸν Τάρταρον κάκειθεν πάλιν εἰς τοὺς ποταμούς, καὶ ταῦτα πάσχοντες οὐ πρότερον παύονται πρὶν ἂν πείσωσιν οὐς ἠδίκησαν· αὕτη γὰρ ἡ δίκη ὑπὸ

τῶν δικαστῶν αὐτοῖς 11.38.6 ἐτάχθη. οἱ δὲ δὴ ἂν δόξωσι διαφερόντως πρὸς τὸ ὁσίως βιώναι, οὗτοί εἰσιν οἱ τῶνδε μὲν τῶν τόπων τῶν ἐν τῇ γῆ ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι, ὡσπερ δεσμοτηρίων, ἄνω δὲ εἰς τὴν καθαρὰν οἴκησιν ἀφικνούμενοι καὶ ἐπὶ τῆς γῆς οἰκίζόμενοι. τούτων δὲ αὐτῶν οἱ φιλοσοφία ἱκανῶς καθηράμενοι ἄνευ τε καμάτων ζῶσι τὸ παράπαν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον καὶ εἰς οἰκῆσεις ἔτι τούτων καλλίους ἀφικνοῦνται, ἅς οὔτε ῥάδιον δηλῶσαι οὔτε ὁ χρόνος ἱκανὸς ἐν τῷ παρόντι. ἀλλὰ τούτων δὴ ἔνεκα χρῆ ὧν διεληλύθαμεν, ὦ Σιμμία, πᾶν ποιεῖν ὥστε ἀρετῆς καὶ φρονήσεως ἐν τῷ βίῳ μετασχεῖν· καλὸν γὰρ τὸ ἄθλον καὶ ἡ ἐλπίς μεγάλη.» 11.38.7 Ταῦτα ὁ Πλάτων. σὺ δὲ γε παραθήσεις τῷ «καὶ εἰς οἰκῆσεις καλλίους ἀφικνοῦνται, ἅς οὔτε ῥάδιον δηλῶσαι οὔτε χρόνος ἱκανὸς ἐν τῷ παρόντι» τὸ παρ' ἡμῖν οὕτως ἔχον· «Ὁφθαλμὸς γὰρ οὐκ εἶδε καὶ οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν,» 11.38.8 ταῖς δὲ εἰρημέναις οἰκῆσεσι τὸ «πολλὰς μονάς» εἶναι παρὰ τῷ πατρὶ τοῖς θεοφιλέσιν ἐπηγγελμένας, καὶ τοῖς περὶ τοῦ Πυριφλεγέθοντος λεχθεῖσι τὸ τοῖς ἀσεβέσιν ἠπειλημένον πῦρ αἰώνιον, κατὰ τὸν πρὸς αὐτοὺς φάσκοντα Ἑβραίων προφήτην· «Τίς ἀναγγελεῖ ὑμῖν ὅτι πῦρ καίεται; τίς ἀναγγελεῖ ὑμῖν τὸν τόπον τὸν αἰώνιον;» καὶ πάλιν· «Ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ 11.38.9 τὸ πῦρ οὐ σβεσθήσεται, καὶ ἔσονται εἰς ὄρασιν πάση σαρκί.» τήρει δὲ ὡς καὶ ὁ Πλάτων συνάδων τούτοις τοὺς ἀσεβεῖς εἰπὼν χωρήσειν εἰς Τάρταρον ἐπιλέγει· «ὄθεν οὐποτε ἐκβαίνουσι.» καὶ αὖ πάλιν τοὺς εὐσεβεῖς ζήσεσθαι εἰπὼν ἐν μακαρίοις προστίθησι λέγων «τὸ παράπαν καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον.» ἀλλὰ καὶ τὸ ἄνευ καμάτων εἰρημένον ὑπ' αὐτοῦ ὅμοιον ἂν εἴη τῷ 11.38.10 «ἀπέδρα ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός.» φάσκων δὲ τοὺς ἐπὶ τὸν Ἀχέροντα πορευομένους μὴ ἀπλῶς ἐπὶ τοῦτον ἀφικνεῖσθαι, ἀλλὰ «ἀναβαίνοντας» πρότερον «ἃ δὴ αὐτοῖς ὀχήματά ἐστι,» τίνα ποτὲ ἄρα τὰ ὀχήματα βούλεται σημαίνειν ἢ τὰ σώματα, εἰς ἃ ἀναβαῖσαι αἱ τῶν τετελευτηκότων ψυχαὶ σὺν αὐτοῖς τιμωροῦνται κατὰ τὰ παρ' Ἑβραίοις νεομισμένα; ἀλλὰ γὰρ ἱκανὴν καὶ τοῦδε τοῦ λόγου περιγραφὴν εἰληφότος ἐπὶ τὸ δωδέκατον τῆς Εὐαγγελικῆς Προπαρασκευῆς μεταβήσομαι σύγγραμμα.

12.Pin.t IB ΤΑΔΕ ΤΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

12.Pin.1 α'. Ὅτι καὶ κατὰ Πλάτωνα τοῖς εἰσαγομένοις ὀρθῶς Ἑβραίων παῖδες ἀπερίεργον τὴν τῶν μαθημάτων πίστιν διὰ τὸ ἀτελὲς αὐτῶν παρεδίδοσαν· Ἀπὸ τοῦ πρώτου τῶν Νόμων β'. Ὅτι μεγίστη τῶν ἀρετῶν καὶ κατὰ Πλάτωνα ἡ πίστις τυγχάνει γ'. Ὅτι πιστεύειν δεῖ τοῖς περὶ ψυχῆς λεγομένοις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς περὶ τῶν τοιούτων λόγοις δ'. Ὅτι δεήσει ἐν σχήματι μύθων τὰς πρώτας εἰσαγωγὰς τοῖς παισὶ παραδιδόναί ε'. Ὅτι μὴ τοὺς ἐπιβλαβεῖς μύθους τοῖς παισὶ, μόνους δὲ τοὺς ὠφελίμους δεήσει κατεπάδειν ς'. Ὅτι μὴ λόγῳ μόνον ἀπεδέχετο τὴν πίστιν ὁ Πλάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ διαθέσει τούτοις πιστεύειν καὶ πεπεῖσθαι ὠμολόγει, οἷς καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν ζ'. Ὅτι μὴ δέοι εἰς πάντας ἐκφέρειν τὰ σεμνὰ τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων η'. Ὅποιους δεῖν ὁ Πλάτων φησι τοὺς ἄρχοντας καθιστάναι· ὅτι ἰδιώτας καὶ ἀγραμματοῦς, εἰ μόνον τὸ ἦθος κεκοσμημένοι εἶεν θ'. Ὅτι δέοι φεύγειν τὰς ἀρχάς ι'. Περὶ τοῦ κατὰ Πλάτωνα δικαίου ια'. Περὶ τοῦ κατὰ Μωσέα παραδείσου ιβ'. Ὡς ἐκ τοῦ ἀνδρὸς εἰληφθαί φησι τὴν γυναῖκα ιγ'. Περὶ τοῦ πρώτου τῶν ἀνθρώπου βίου ιδ'. Ὅτι καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις ὠμίλουν ιε'. Ὅπως περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ μέμνηται ις'. Ὅτι τὰ τῆς διδασκαλίας ὀρθῶς ἡμῖν ἀπὸ τῶν

ἀρχόμενα καταλήγει εἰς τὰ ἀνθρώπινα ιζ'. Ὅτι καλὸν ἐξέτι νέας ἡλικίας τοὺς παῖδας τοῖς τῆς θεοσεβείας ἔθεσιν ἐγγυμνάζειν ιη'. Ὅτι παιδείαν ἠγεῖσθαι χρή μόνην τὴν εἰς ἀρετὴν προάγουσαν, οὐχὶ δὲ τὴν εἰς χρηματισμὸν ἢ τινα βιοποριστικὴν ἐπιτήδευσιν ιθ'. Ὅτι παραπλησίως Ἑβραίοις καὶ ὁ Πλάτων εἰκόνα θειοτέρων τὰ τῆδε εἶναι ἐδόξαζεν κ'. Ὅτι χρή τοὺς νέους δι' ἐκμαθήσεως ὕμνων ὀρθῶν καὶ ᾠδῶν εἰς ἀρετῆς ἀνάληψιν προπαρασκευάζειν κά'. Ὅποιας χρή διανοίας περιέχειν τὰς ᾠδὰς κβ'. Ὅτι οὐ πάντων ἐστὶ τὰς ὀρθὰς ᾠδὰς καὶ τὰ μέλη δύνασθαι ποιεῖν, ἀλλ' ἢ μόνου θεοῦ ἢ θείου τινὸς ἀνδρός κγ'. Περὶ τῶν δοκιμάζειν οἶων τε τὰς κατὰ θεὸν πεποιημένας ᾠδὰς κδ'. Ὅτι καὶ ἐν τοῖς συμποσίοις παραληπτέον τὰς ᾠδὰς ὡςπερ τινὰς νόμους συμποσιακούς κε'. Ὅτι οὐ πᾶσιν ἐπιτρεπτέον τὴν οἴνου πόσιν κς'. Ὅτι οὐκ ἠγνόμεν ὁ Πλάτων τὰ ὑπ' αὐτοῦ νομοθετούμενα παρά τισι βαρβάρους πολιτεύεσθαι κζ'. Ὅτι πόλεμος ἡμῖν ἐστὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὰ ἐν ἡμῖν πάθη κη'. Ὅτι οὐ τὸ σῶμα, ἀλλ' ἡ ψυχὴ αἰτία τυγχάνει τῶν κακῶς ὑπ' ἡμῶν πραττομένων κθ'. Περὶ τοῦ καθαρῶς φιλοσοφοῦντος λ'. Περὶ πάσης τῆς ἐν ἀνθρώποις σοφιστείας λα'. Ὅτι δεήσει ποτὲ τῷ ψεύδει ἀντὶ φαρμάκου χρῆσθαι ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν δεομένων τοῦ τοιοῦτου τρόπου λβ'. Ὅτι μὴ μόνον ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας καὶ πᾶν γένος ἀνθρώπων προσεῖσθαι χρή εἰς τὴν προειρημένην παιδείαν λγ'. Ὅτι μὴ χρῆν ἐκ τῶν οὐ κατὰ λόγον παρ' ἡμῖν βιούντων τὸ πᾶν ἔθνος διαβάλλεσθαι λδ'. Ὅπως ὁ Πλάτων μετέβαλεν ἐπὶ τὸ Ἑλληνικώτερον τὰ ἐν Παροιμίας λόγια λε'. Περὶ πλούτου καὶ πενίας λς'. Περὶ γονέων τιμῆς λζ'. Περὶ κτήσεως οἰκετῶν λη'. Ὡς μετέβαλε τὸ «Μὴ μέταιρε ὄρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου» λθ'. Ὅμοιον τῷ «Ἀποδιδούς ἀμαρτίας πατέρων ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεάν τοῖς μισοῦσι με» μ'. Περὶ κλεπτῶν μα'. Περὶ κλέπτου ἀναιρουμένου μβ'. Περὶ ὑποζυγίου μγ'. Ὅτι τοῖς αὐτοῖς ὁ Πλάτων, οἷς καὶ ἡ παρ' Ἑβραίοις γραφή, κέχρηται παραδείγμασιν μδ'. Ἔτι περὶ τῶν ὁμοίων ὑποδειγμάτων μέ'. Ἔτι περὶ τοῦ αὐτοῦ μς'. Ἔτι περὶ τοῦ αὐτοῦ μζ'. Ὅτι καὶ ὁ Πλάτων εἰς δώδεκα φυλάς δεῖν νομοθετεῖ διαιρεῖν τοὺς πολίτας κατὰ μίμησιν τοῦ τῶν Ἑβραίων ἔθνους μη'. Ἐν ποταπῷ τὴν πόλιν κατοικίζειν ὁ Πλάτων νομοθετεῖ τόπῳ· διαγράφει δὲ εὐοικότα τινὰ τῷ ἐν Ἱεροσολύμοις μθ'. Ὅπως ὁ Πλάτων τὰ τῆς Ἑλληνικῆς προπαιδείας ὡς ἐπιβλαβῆ τυγχάνοντα παραιτεῖται ν'. Περὶ τῆς τῶν ἀθέων δόξης· ἀπὸ τοῦ ι' τῶν Νόμων να'. Ὡς ὁ Πλάτων τὸν περὶ θεοῦ κατασκευάζει λόγον νβ'. Ὅπως περὶ τοῦ προνοεῖν τοῦ παντὸς τὸν θεὸν διέξεισιν

12.1.1 Ὁ δωδέκατος ἡμῖν τῆς Εὐαγγελικῆς Προπαρασκευῆς ἐνθένδε ποθὲν ἤδη τὰ ἐνδέοντα τῷ προτέρῳ τῆς Πλάτωνος πρὸς τὰ Ἑβραίων λόγια συνωδίας, ὡς ἐν ἀρμονίᾳ συμφώνου λύρας, ἀποδώσει, τὴν καταρχὴν ἐξ ἀπολογίας τῆς παρὰ τοῖς πολλοῖς βλασφημουμένης ἡμῶν πίστεως ληψόμενος.

12.1.2 α'. ΟΤΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ ΤΟΙΣ ΕΙΣΑΓΟΜΕΝΟΙΣ ΟΡΘΩΣ ΕΒΡΑΙΩΝ ΠΑΙΔΕΣ ΑΠΕΡΙΕΡΓΟΝ ΤΗΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΠΙΣΤΙΝ ΔΙΑ ΤΟ ΑΤΕΛΕΣ ΑΥΤΩΝ ΠΑΡΕΔΙΔΟΣΑΝ· ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ

«Εἰ μὲν τοίνυν ὀρθῶς ἢ μὴ τις ἐπιτιμᾷ τῇ τε Λακωνικῇ καὶ τῇ Κρητικῇ πολιτείᾳ, λόγος ἂν ἕτερος εἴη· τὰ γοῦν λεγόμενα πρὸς τῶν πολλῶν ἴσως ἐγὼ μᾶλλον ἔχοιμ' ἂν ὑμῶν ἀμφοτέρων λέγειν. ὑμῖν γὰρ εἰ καὶ μετρίως κατεσκευάσται τὰ τῶν νόμων, εἷς τῶν καλλίστων ἂν εἴη νόμων μὴ ζητεῖν τῶν νέων μηδένα ἔαν ποῖα καλῶς αὐτῶν ἢ μὴ καλῶς ἔχει, μιᾶ δὲ φωνῇ καὶ ἐξ ἑνὸς στόματος πάντας συμφωνεῖν ὡς πάντα καλῶς

κεῖται θέντων θεῶν, καὶ ἂν τις ἄλλως λέγη, μὴ ἀνέχεσθαι τὸ παράπαν ἀκούοντας· γέρον δὲ εἴ τις ξυνοεῖ τῶν παρ' ὑμῖν, πρὸς ἄρχοντά τε καὶ ἡλικιωτὴν μηδενὸς ἐναντίον νέου ποιεῖσθαι τοὺς τοιούτους λόγους. Ὁρθότατά γε, ὧ̄ ξένε, κελεύεις.» 12.1.3 Εἰκότως δῆτα καὶ ἡ Ἑβραίων προλαβοῦσα γραφὴ τῆς τῶν θείων γραφῶν συνέσεώς τε καὶ θεωρίας τὴν πίστιν προτάττει δι' ὧν φησιν· «Ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδὲ μὴ συνῆτε.» καὶ αὐθις· «Ἐπίστευσα, διὸ καὶ ἐλάλησα.» 12.1.4 ἔνθεν καὶ παρ' ἡμῖν τοῖς μὲν ἄρτι εἰσαγομένοις καὶ τὴν ἕξιν ἀτελέσιν, ὡς ἂν τὰς ψυχὰς νηπίοις, ἀπλούστερον ἢ ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς ἀνάγνωσις παραδίδοται μετὰ τοῦ δεῖν πιστεύειν ὡς θεοῦ λόγοις τοῖς ἐμφερομένοις παρακελεύεσθαι, τοῖς δὲ τὴν ἕξιν προβεβηκόσι καὶ πολιοῖς τὸ φρόνημα ἐμβαθύνειν καὶ δοκιμάζειν τὸν νοῦν τῶν λεγομένων ἐπιτέτραπται. τούτους δὲ παισὶν Ἑβραίων δευτερωτὰς φίλον ἦν ὀνομάζειν, ἐρμηνευτὰς ὡσπερ καὶ ἐξηγητὰς ὄντας τῆς τῶν γραφῶν διανοίας.

12.2.1 β'. ΟΤΙ ΜΕΓΙΣΤΗ ΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ Η ΠΙΣΤΙΣ ΤΥΓΧΑΝΕΙ

«Οὐκοῦν τὰ μετὰ ταῦτα εἵπομεν ἡμεῖς ὅτι σὺ μὲν ἐπαινεῖς, ὡς ἔοικας, ὧ̄ Τυρταῖε, μάλιστα τοὺς πρὸς τὸν ὀθνεῖόν τε καὶ ἕξωθεν πόλεμον γιγνομένους ἐπιφανεῖς. φαίη ταῦτα ἂν που καὶ ὁμολογοῖ; Τί μήν; 12.2.2 Ἡμεῖς δέ γε ἀγαθῶν ὄντων τούτων ἔτι φαμέν ἀμείνους εἶναι καὶ πολὺ τοὺς ἐν τῷ μεγίστῳ πολέμῳ γιγνομένους ἀρίστους διαφανῶς. ποιητὴν δὲ καὶ ἡμεῖς μάρτυρα ἔχομεν Θέογνιν, πολίτην τῶν ἐν Σικελίᾳ Μεγαρέων, ὅς φησι· πιστὸς ἀνὴρ χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου ἀντερύσασθαι ἄξιός ἐν χαλεπῇ, Κύρνε, διχοστασίῃ. 12.2.3 τοῦτον δὲ φαμέν ἐν πολέμῳ χαλεπωτέρῳ ἀμείνονα ἐκείνου πάμπλου γίγνεσθαι, σχεδὸν ὅσον ἀμείνων δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ φρόνησις εἰς ταῦτόν ἐλθοῦσαι μετὰ ἀνδρίας αὐτῆς μόνον ἀνδρίας. πιστὸς μὲν γὰρ καὶ ὑγιὴς ἐν στάσεσιν οὐκ ἂν ποτε γένοιτο ἄνευ ξυμπάσης ἀρετῆς· διαβάντες δὲ εὔ καὶ μαχόμενοι ἐθέλοντες ἀποθνήσκουσιν ἐν ᾧ πολέμῳ φράζει Τυρταῖος, τῶν μισθοφόρων εἰσὶ πάμπολλοι, ὧν οἱ πλεῖστοι γίνονται θρασεῖς καὶ ἄδικοι καὶ ὑβρισταὶ καὶ ἀφρονέστατοι σχεδὸν ἀπάντων, ἐκτὸς δὲ τινῶν εὔ μάλα ὀλίγων. 12.2.4 ποῖ δὴ τελευτᾷ νῦν ἡμῖν οὗτος ὁ λόγος; καὶ τί φανερόν ποτε ποιῆσαι βουλευθεὶς λέγει ταῦτα; δηλονότι τόδε, ὡς παντὸς μᾶλλον καὶ ὁ τῆδε ὁ παρὰ Διὸς νομοθέτης πᾶς τε, οὗ καὶ σμικρὸν ὄφελος, οὐκ ἄλλο ἢ πρὸς τὴν μεγίστην ἀρετὴν μάλιστα βλέπων ἀεὶ θήσει τοὺς νόμους· ἔστι δ', ὡς φησι Θέογνις, αὕτη πιστότης ἐν τοῖς δεινοῖς, ἢν τις δικαιοσύνην ἂν τελείαν ὀνομάσειε.» 12.2.5 Καὶ παρ' ἡμῖν ὁ σωτήριος λόγος ὁμοῦ συζεύξας τῇ πίστει τὴν φρόνησιν τὸν κατ' ἀμφοτέρα κεκοσμημένον τοῖς αὐτοῦ λόγοις ἐγκρίνει λέγων· «Τίς ἄρα ἔσται ὁ πιστὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος;» καὶ αὐθις· «Εὔ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἢς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω.» σαφῶς γοῦν ἐν τούτοις οὐ τὴν ἄλογον πίστιν ἀποδέχεσθαι παρίστησιν, ἀλλὰ τὴν ταῖς μεγίσταις ἀρεταῖς συνεζυγμένην, εἰ δὴ τοιαῦται φρόνησις καὶ ἀγαθωσύνη.

12.3.1 γ'. ΟΤΙ ΠΙΣΤΕΥΕΙΝ ΔΕΙ ΤΟΙΣ ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ ΛΕΓΟΜΕΝΟΙΣ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΑΛΛΟΙΣ ΤΟΙΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΙΟΥΤΩΝ ΛΟΓΟΙΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΙΑ' ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ·

«Εἴς τινα γὰρ οὖν μοι καιρὸν φαινόμεθα τοὺς ἔμπροσθεν λόγους διεξελεῖν, ὡς

ἄρα αἱ τῶν τελευτησάντων ψυχὰι δύνανται ἔχουσι τινα τελευτήσασαι καὶ τῶν κατὰ ἀνθρώπους πραγμάτων ἐπιμελοῦνται. ταῦτα ἀληθεῖς μὲν, μακροὶ δὲ εἰσι περιέχοντες λόγοι. πιστεύειν δὲ ταῖς τε ἄλλαις φήμαις χρεὼν περὶ τὰ τοιαῦτα, οὕτω πολλαῖς καὶ σφόδρα παλαιαῖς οὔσαις, πιστεύειν δὲ καὶ τοῖς νομοθετοῦσι ταῦθ' οὕτως ἔχειν, ἄνπερ μὴ παντάπασιν ἄφρονες φαίνωνται.» 12.3.2 Καὶ ἐν τῇ βίβλῳ δὲ τῶν Μακκαβαίων λέγεται Ἱερεμίας ὁ προφήτης μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ βίου εὐχόμενος ὀραῖσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, ὡς φροντίδα ποιούμενος τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων. δεῖν δὲ φησι καὶ ὁ Πλάτων τούτοις πιστεύειν.

12.4.1 Δ'. ΟΤΙ ΔΕΗΣΕΙ ΕΝ ΣΧΗΜΑΤΙ ΜΥΘΩΝ ΤΑΣ ΠΡΩΤΑΣ ΕΙΣΑΓΩΓΑΣ ΤΟΙΣ ΠΑΙΣΙ ΠΑΡΑΔΙΔΟΝΑΙ· ΑΠΟ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

«Λόγων δὲ δισσὸν εἶδος· τὸ μὲν ἀληθές, ψεῦδος δὲ ἕτερον. Ναί. Παιδευτέον δὲ ἐν ἀμφοτέροις, πρότερον δὲ ἐν τοῖς ψευδέσιν; Οὐ μανθάνω, ἔφη, πῶς λέγεις. Οὐ μανθάνεις, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι πρῶτον τοῖς παιδίοις μῦθον λέγομεν. τοῦτο δὲ που ὡς τὸ ὅλον εἰπεῖν ψεῦδος, ἔνι δὲ καὶ ἀληθῆ. πρότερον δὲ μύθοις πρὸς τὰ παιδία ἢ γυμνασίοις χρώμεθα. Ἔστι ταῦτα.» 12.4.2 Ταῦτα ὁ Πλάτων. καὶ παρ' Ἑβραίοις δὲ τὰς τῆς ἐνθέου γραφῆς ἱστορίας τοῖς νηπίοις τὰς ψυχὰς ἀπλούστερον ὥσπερ τινὰς μύθους ἔθος ἐστὶ παραδιδόναι, τοῖς δὲ ἐγγεγυμνασμένοις τὴν ἕξιν τὰς τῶν λόγων βαθυτέρας καὶ δογματικὰς θεωρίας διὰ τῆς καλουμένης δευτερώσεως καὶ σαφηνείας τῶν λανθανόντων τοὺς πολλοὺς νοημάτων.

12.5.1 Ε'. ΟΤΙ ΜΗ ΤΟΥΣ ΕΠΙΒΛΑΒΕΙΣ ΜΥΘΟΥΣ ΤΟΙΣ ΠΑΙΣΙ ΜΟΝΟΥΣ ΔΕ ΤΟΥΣ ΩΦΕΛΙΜΟΥΣ ΔΕΗΣΕΙ ΚΑΤΕΠΑΙΔΕΙΝ

«Οὐκοῦν οἴσθ' ὅτι ἀρχὴ παντὸς ἔργου μέγιστον, ἄλλως τε δὴ καὶ νέω καὶ ἀπαλῶ ὄτρωον; μάλιστα γὰρ δὴ τότε πλάττεται καὶ ἐνδύεται τύπος, ὃν 12.5.2 ἂν τις βούληται ἐνσημῆνασθαι ἐκάστῳ. Κομιδῆ μὲν οὖν. Ἄρ' οὖν ῥαδίως οὕτω παρήσομεν τοὺς ἐπιτυχόντας μύθους πλασθέντας ἀκούειν τοὺς παῖδας καὶ λαμβάνειν ἐν ταῖς ψυχῆς ὡς ἐπιτοπολὺ ἐναντίας δόξας ἐκείναις ἄς, 12.5.3 ἐπειδὴν τελεωθῶσιν, ἔχειν οἰησόμεθα δεῖν αὐτούς; Οὐδ' ὀπωσιοῦν παρήσομεν. Πρῶτον μὲν δὴ ἡμῖν, ὡς ἔοικεν, ἐπιστατητέον τοῖς μυθοποιοῖς καὶ ὃν μὲν ἂν καλὸν ποιήσωσιν, ἐγκριτέον, ὃν δ' ἂν μὴ, ἀποκριτέον. τοὺς δ' ἐγκριθέντας πείσομεν τὰς τροφούς τε καὶ μητέρας λέγειν τοῖς παισὶ καὶ πλάττειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν τοῖς μύθοις πολὺ μᾶλλον ἢ τὰ σώματα ταῖς χερσίν. ὣν δὲ νῦν λέγουσι τοὺς πολλοὺς ἐκβλητέον.» 12.5.4 Καὶ ταῦτα πρὸ τοῦ Πλάτωνος πεφύλακτο παρ' Ἑβραίοις. οἱ γὰρ ἔχοντες πνεῦμα θεῖον, διακριτικὸν πνευμάτων, ἐδοκίμαζον τὰ ὀρθῶς καὶ ἐξ ἀγίου πνεύματος λεγόμενά τε καὶ γραφόμενα, τὰ δὲ μὴ τοιαῦτα ἀπεδοκίμαζον, ὥσπερ καὶ τοὺς τῶν ψευδοπροφητῶν λόγους. ἀλλὰ καὶ τοὺς παῖδας τοὺς νηπίους ταῖς ἀπὸ τῶν θεῶν γραφῶν ὠφελιμωτάταις διηγήσεσιν, ὥσπερ τισὶ μυθολογίαις, γονεῦσιν τε καὶ τροφοῖς ἔθος ἦν κατεπάδειν, προπαρασκευῆς ἕνεκα τῆς εἰς ἄνδρας αὐτοῖς ἐσομένης θεοσεβείας

12.6.1 Ϛ'. ΟΤΙ ΜΗ ΛΟΓΩΙ ΜΟΝΟΝ ΑΠΕΔΕΧΕΤΟ ΤΗΝ ΠΙΣΤΙΝ Ο ΠΛΑΤΩΝ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΑΥΤΗΙ ΔΙΑΘΕΣΕΙ ΤΟΥΤΟΙΣ ΠΙΣΤΕΥΕΙΝ ΚΑΙ ΠΕΠΕΙΣΘΑΙ

ΩΜΟΛΟΓΕΙ ΟΙΣ ΚΑΙ ΗΜΕΙΣ ΠΙΣΤΕΥΟΜΕΝ· ΑΠΟ ΤΟΥ ΓΟΡΓΙΟΥ

«Ἄκουε δὴ, φασί, μάλα καλοῦ λόγου, ὃν σὺ μὲν ἠγήση μῦθον, ὡς ἐγῶμαι, ἐγὼ δὲ λόγον· ὡς ἀληθῆ γὰρ ὄντα σοι λέξω ἃ μέλλω λέγειν.» 12.6.2 Καὶ μετ' ὀλίγα· «Τὸν μὲν δικαίως τὸν βίον διελθόντα καὶ ὀσίως, ἐπειδὴν τελευτήσῃ, εἰς μακάρων νήσους ἀπίοντα οἰκεῖν ἐν πάσῃ εὐδαιμονίᾳ ἐκτὸς κακῶν, τὸν δὲ ἀδί κως καὶ ἀθέως εἰς τὸ τῆς τίσεώς τε καὶ δίκης δεσμοτήριον, ὃ δὴ Τάρταρον καλοῦσιν, ἰέναι.» 12.6.3 Καὶ αὖθις μετ' ὀλίγα· «Ἐπειτα γυμνοὺς κριτέον ἀπάντων τούτων· τεθνεῶτας γὰρ δεῖ κρίνεσθαι. καὶ τὸν κριτὴν δεῖ γυμνὸν εἶναι, τεθνεῶτα αὐτῇ τῇ ψυχῇ αὐτὴν τὴν ψυχὴν θεωροῦντα ἐξαίφνης ἀποθανόντος ἐκάστου, ἔρημον πάντων τῶν συγγενῶν καὶ καταλιπόντα ἐπὶ γῆς πάντα ἐκεῖνον τὸν κόσμον, ἵνα δὴ δικαία ἢ κρίσις ᾗ.» 12.6.4 Καὶ ἐξῆς ἐπιφέρει· «Ταῦτ' ἔστιν, ὧ Καλλίκλεις, ἃ ἐγὼ ἀκηκῶς πιστεύω ἀληθῆ εἶναι, καὶ ἐκ τούτων τῶν λόγων τοιόνδε λογιζομαι συμβαίνειν· ὁ θάνατος τυγχάνει, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐδὲν ἄλλο ἢ δυοῖν πραγμάτων διάλυσις, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἀπ' ἀλλήλοιν. ἐπειδὴν δὲ διαλυθῆτον, οὐδὲν ἦττον ἐκάτερον αὐτοῖν ἔχει τὴν ἕξιν τὴν αὐτοῦ, ἦνπερ καὶ ὅτε ἔζη ὁ ἄνθρωπος, τό τε σῶμα τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ τὰ θεραπεύματα καὶ τὰ παθήματα ἔνδηλα πάντα· οἷον, εἴ τις ἦν μέγα τὸ σῶμα φύσει ἢ τροφῇ ἢ ἀμφοτέρα ζῶντος, τούτου καὶ ἐπειδὴν ἀποθάνῃ ὁ νεκρὸς μέγας· καὶ εἰ παχὺς, παχὺς καὶ ἀποθανόντος καὶ τᾶλλα 12.6.6 οὕτως· καὶ εἰ αὖ ἐπετήδευε κομᾶν, κομήτης τούτου καὶ ὁ νεκρὸς· ἢ μαστιγίας εἴ τις ἦν καὶ ἴχνη εἶχε τῶν πληγῶν οὐλὰς ἐν τῷ σώματι ἢ ὑπὸ μαστίγων ἢ ἄλλων τραυμάτων ζῶν, καὶ τεθνεῶτος τὸ σῶμα ἔστιν ἰδεῖν ταῦτα ἔχον· 12.6.7 ἢ κατεαγότα εἴ του ἦν μέλη ἢ διεστραμμένα ζῶντος, καὶ τεθνεῶτος· καὶ ἐνὶ λόγῳ, οἷος εἶναι παρεσκευαστο τὸ σῶμα ζῶν, ἔνδηλα ταῦτα καὶ τελευτήσαντος ἦν πάντα ἢ τὰ πολλὰ ἐπὶ τινα χρόνον. ταῦτ' ὃν μοι δοκεῖ τοῦτ' ἄρα καὶ περὶ τὴν ψυχὴν εἶναι, ὧ Καλλίκλεις· ἔνδηλα πάντα ἔστιν ἐν τῇ ψυχῇ, ἐπειδὴν γυμνωθῆ τοῦ σώματος, τά τε τῆς φύσεως καὶ τὰ παθήματα τὰ διὰ 12.6.8 τὴν ἐπιτήδευσιν ἐκάστου πράγματος, ἦν ἔσχεν ἐν τῇ ψυχῇ ἄνθρωπος. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀφίκωνται παρὰ τὸν δικαστὴν, οἶμαι ἐκ τῆς Ἀσίας παρὰ τὸν Ῥαδάμανθον, ὁ Ῥαδάμανθος ἐκείνους ἐπιστήσας θεᾶται ἐκάστου τὴν ψυχὴν, οὐκ εἰδὼς ὅτου ἔστιν, ἀλλὰ πολλάκις τοῦ μεγάλου βασιλέως ἐπιλαβόμενος ἢ ἄλλου ὁτουοῦν βασιλέως ἢ δυναστού κατεῖδεν οὐδὲν ὑγιᾶς ὃν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ διαμεμαστιγωμένην καὶ οὐλῶν μεστὴν ὑπὸ ἐπιπορκιῶν καὶ ἀδικίας, ἃ ἐκάστη πράξις αὐτοῦ ἐξωμόρξατο εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ πάντα σκολιὰ ὑπὸ ψεύδους καὶ ἀλαζονείας καὶ οὐδὲν εὐθὺ διὰ τὸ ἄνευ ἀληθείας τετράφθαι. καὶ ὑπὸ ἐξουσίας καὶ τρυφῆς καὶ ὕβρεως καὶ ἀκρατείας τῶν πράξεων ἀσυμμετρίας τε καὶ αἰσχροτήτος γέμουσαν τὴν ψυχὴν εἶδεν· ἰδὼν δὲ ἀτίμως αὐτὴν ἀπέπεμψεν εὐθὺ 12.6.9 τῆς φρουρᾶς, οἱ μέλλει ἐλθοῦσα ἀνατλήναι τὰ προσήκοντα πάθη. προσήκει δὲ παντὶ τῷ ἐν τιμωρίᾳ ὄντι ὑπὸ ἄλλου ὀρθῶς τιμωρουμένῳ ἢ βελτίονι γίνεσθαι καὶ ὀνίνασθαι ἢ παράδειγμα ἄλλοις γίνεσθαι, ἵνα ἄλλοι ὀρώντες 12.6.10 πάσχοντα ἃ ἂν πάσχη φοβούμενοι βελτίους γίνωνται. εἰσὶ δὲ οἱ μὲν ὠφελούμενοί τε καὶ δίκην διδόντες ὑπὸ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων οὗτοι οἱ ἂν ἰάσιμα ἀμαρτήματα ἀμαρτάνωσιν, ὅμως δὲ δι' ἀλγηδόνων καὶ ὀδυνῶν γίνονται αὐτοῖς ἢ ὠφέλεια καὶ ἐνθάδε καὶ ἐν Ἄϊδου· οὐδὲ γὰρ οἷόν τε ἄλλως ἀδίκας ἀπαλλάττεσθαι. οἱ δ' ἂν τὰ ἔσχατα ἀδικήσωσι καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα ἀδικήματα ἀνίατοι γένωνται, ἐκ τούτων τὰ παραδείγματα γίνονται· καὶ οὗτοι αὐτοὶ μὲν οὐκέτι ὀνίνανται οὐδὲν, ἅτε ἀνίατοι ὄντες, ἄλλοι δὲ ὀνίνανται οἱ τούτους ὀρώντες διὰ τὰς ἀμαρτίας τὰς μεγίστας καὶ ὀδυνηρότατα καὶ φοβερῶτατα πάθη πάσχοντας τὸν αἰεὶ χρόνον, ἀτεχνῶς παραδείγματα ἀνηρητημένους

ἐκεῖ ἐν Ἄιδου ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, τοῖς αἰεὶ τῶν δικῶν ἀφικνουμένοις θεά12.6.12 ματα καὶ νουθετήματα. ὦν ἐγὼ φημι ἓνα καὶ Ἀρχέλαον ἔσεσθαι, εἰ ἀληθῆ λέγει Πῶλος, καὶ ἄλλος ὅστις ἂν τοιοῦτος τύραννος ἦ. οἶμαι δὲ καὶ τοὺς πολλοὺς εἶναι τούτων τῶν παραδειγμάτων ἐκ τυράννων καὶ βασιλέων καὶ δυναστῶν καὶ τὰ τῶν πολέμων πραξάντων γεγονότας· οὗτοι γὰρ διὰ τὴν 12.6.13 ἐξουσίαν μέγιστα καὶ ἀνοσιώτατα ἀμαρτήματα ἀμαρτάνουσι. μαρτυρεῖ δὲ τούτοις καὶ Ὅμηρος, βασιλέας γὰρ καὶ δυνάστας ἐκεῖνος πεποίηκε τοὺς ἐν Ἄιδου τὸν αἰεὶ χρόνον τιμωρουμένους, Τάνταλον καὶ Σίσυφον καὶ Τιτυόν. Θερσίτην δέ, καὶ εἴ τις ἄλλος πονηρὸς ἦν, ιδιώτης δέ, οὐδεὶς πεποίηκε μεγάλας τιμωρίας συνεχόμενον ὡς ἀνίατον· οὐ γάρ, οἶμαι, ἐξῆν αὐτῷ· διὸ καὶ εὐδαιμονέστερος ἦν 12.6.14 ἢ οἷς ἐξῆν. ἀλλὰ γάρ, ὦ Καλλίκλεις, ἐκ τῶν δυναμένων εἰσὶ καὶ οἱ σφόδρα πονηροὶ γιγνόμενοι ἄνθρωποι· οὐδὲ μὴν κωλύει καὶ ἐν τούτοις ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγγίγνεσθαι καὶ σφόδρα γε ἄξιον ἄγασθαι τῶν γιγνομένων· χαλεπὸν γάρ, ὦ Καλλίκλεις, καὶ πολλοῦ ἐπαίνου ἄξιον ἐν μεγάλῃ ἐξουσίᾳ γενόμενον τοῦ ἀδικεῖν δικαίως διαβιώναι. ὀλίγοι δὲ γίνονται οἱ τοιοῦτοι· ἐπεὶ καὶ ἐνθάδε καὶ ἄλλοθι γεγόνασιν, οἶμαι δ' ἔσονταὶ κἄλλοι ἀγαθοὶ ταύτην τὴν ἀρε12.6.15 τὴν τοῦ δικαίως διαχειρίζειν ἢ ἂν τις ἐπιτρέπη. εἷς δὲ καὶ πάνυ ἐλλόγιμος γέγονε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἑλληνας, Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου οἱ τε δὴ ἄλλοι, ὦ ἄριστε Καλλίκλεις, ὅσοι καλοὶ γίνονται· τῶν δὲ δικαστῶν, ὅπερ ἔλεγον, ἐπειδὴν ὁ Ῥαδάμανθος ἐκεῖνος τοιοῦτόν τινα λάβῃ, ἄλλο μὲν περὶ αὐτοῦ οὐκ οἶδεν οὐδέν, οὔθ' ὅστις οὔθ' ὦν τινων, ὅτι δὲ πονηρὸς τις· καὶ τοῦτο κατιδὼν ἀπέπεμψεν εἰς Τάρταρον, ἐπισημηνάμενος ἕαν τε ἰάσιμος ἕαν τε ἀνίατος 12.6.16 δοκῆ εἶναι. ὁ δὲ ἐκεῖσε ἀφικόμενος τὰ προσήκοντα πάσχει. ἐνίστε δὲ ἄλλην ἐσιδὼν ὁσίως βεβιωκυῖαν καὶ μετ' ἀληθείας, ἀνδρὸς ιδιώτου ἢ ἄλλου τινός, μάλιστα μὲν, ἐγὼ φημι, ὦ Καλλίκλεις, φιλοσόφου τὰ αὐτοῦ πράξαντος καὶ οὐ πολυπραγμονήσαντος ἐν τῷ βίῳ, ἠγάσθη τε καὶ εἰς μακάρων νήσους 12.6.17 ἀπέπεμψε. ταῦτά δὲ ταῦτα καὶ ὁ Αἰακός· ἐκάτερος τούτων ράβδον ἔχων δικάζει. ὁ δὲ Μίνως ἐπισκοπῶν κάθηται μόνος, ἔχων χρύσειον σκῆπτρον, ὡς φησὶν Ὀδυσσεὺς ὁ Ὀμήρου ἰδεῖν αὐτόν· χρύσειον σκῆπτρον ἔχοντα, θεμιστεύοντα νέκυσιν. 12.6.18 ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Καλλίκλεις, ὑπὸ τούτων τῶν λόγων πέπεισμαι καὶ σκοπῶ ὅπως ἀποφανοῦμαι τῷ κριτῇ ὡς ὑγιεστάτην τὴν ψυχὴν. χαίρειν οὖν ἐάσας τὰς τιμὰς τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, τὴν ἀλήθειαν ἀσκῶν πειράσομαι τῷ ὄντι ὡς ἂν δύνωμαι βέλτιστος ὦν καὶ ζῆν καὶ ἐπειδὴν ἀποθνήσκω ἀποθνήσκειν. 12.6.19 παρακαλῶ δὲ καὶ τοὺς ἄλλους πάντας ἀνθρώπους, καθ' ὅσον δύναμαι· καὶ δὴ σὲ ἀντιπαρακαλῶ ἐπὶ τούτον τὸν βίον καὶ τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ὃν ἐγὼ 12.6.20 φημι ἀντὶ πάντων τῶν ἐνθάδε ἀγῶνων εἶναι. καὶ ὄνειδίζω σε, ὅτι οὐχ οἷός τε εἶ σαυτῷ βοηθῆσαι, ὅταν ἡ δίκη σοι ἦ καὶ ἡ κρίσις, ἦν νῦν ἐγὼ ἔλεγον, ἀλλὰ ἐλθὼν παρὰ τὸν δικαστὴν ἐκεῖνον, τὸν τῆς Αἰγίνης υἱόν, ἐπειδὴν σε ἐπιλαβόμενος ἐκεῖνος ἄγῃ, χασμήσῃ καὶ ἰλιγγιάσεις οὐδὲν ἦττον ἢ ἐγὼ ἐνθάδε καὶ σὺ ἐκεῖ, καὶ σε ἴσως τυπήσει τις καὶ ἐπὶ κόρρησ ἀτίμως καὶ πάν12.6.21 τως προπηλακιεῖ. τάχα δ' οὖν ταυτὶ μῦθος σοι δοκεῖ λέγεσθαι ὡσπερ ὑπὸ γραδὸς καὶ καταφρονεῖς αὐτῶν. καὶ οὐδέν γ' ἂν ἦν θαυμαστὸν καταφρονεῖν τούτων, εἰ ἐπιζητοῦντες εἶχομεν αὐτῶν βελτίω καὶ ἀληθέστερα εὐρεῖν. 12.6.22 νῦν δὲ ὁρᾶς ὅτι τρεῖς ὄντες ὑμεῖς, οἵπερ σοφώτατοί ἐστε τῶν Ἑλλήνων, σὺ τε καὶ Πῶλος καὶ Γοργίας, οὐκ ἔχετε ἀποδειξαι ὡς δεῖ ἄλλον τινὰ βίον ζῆν ἢ τοῦτον ὅσπερ καὶ ἐκεῖσε φαίνεται συμφέρων, ἀλλ' ἐν τοσούτοις λόγοις τῶν ἄλλων ἐλεγχομένων μόνος οὗτος ἡρεμεῖ ὁ λόγος, ὡς εὐλαβητέον ἐστὶ τὸ ἀδικεῖν μᾶλλον ἢ τὸ ἀδικεῖσθαι καὶ παντὸς μᾶλλον ἀνδρὶ μελετητέον οὐ τὸ δοκεῖν εἶναι ἀγαθόν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθὸν εἶναι καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ.» 12.6.23 Ὁ μὲν δὴ Πλάτων τὸν Αἰακὸν καὶ τὸν Μίνω

καὶ τὸν Ῥαδάμανθυν ὑπέθετο τῶν τετελευτηκότων δικαστὰς ἔσεσθαι, ὁ δὲ θεῖος λόγος μαρτύρεται πάντας δεῖν παραστήσεσθαι τῷ βήματι τοῦ θεοῦ, «ἵνα κομίσηται ἕκαστος 12.6.24 τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον.» καὶ πάλιν· «Ἐν ἡμέρᾳ φησὶν ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, ὃς ἀποδώσει ἕκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσι ζωὴν αἰώνιον, τοῖς δ' ἐξ ἐριθείας καὶ ἀπιστοῦσι τῇ ἀληθείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ ὀργὴ καὶ θυμὸς· θλίψις καὶ στενοχωρία ἐπὶ πάσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἕλληνος· οὐ γὰρ ἔστι διαστολή.»

12.7.1 ζ'. ΟΤΙ ΜΗ ΔΕΟΙ ΕΙΣ ΠΑΝΤΑΣ ΕΚΦΕΡΕΙΝ ΤΑ ΣΕΜΝΑ ΤΩΝ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΔΟΓΜΑΤΩΝ

«Εὐλαβοῦ μέντοι μή ποτε ἐκπέση ταῦτα εἰς ἀνθρώπους ἀπαιδεύτους· σχεδὸν γάρ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐκ ἔστι τούτων πρὸς τοὺς πολλοὺς καταγελαστότερα ἀκούσματα οὐδ' αὖ πρὸς τοὺς εὐφυεῖς θαυμαστότερα τε καὶ ἐνθουσιαστικώτερα. πολλὰκις δὲ λεγόμενα καὶ αἰεὶ ἀκουόμενα καὶ πολλὰ ἔτη μόγις ὥσπερ χρυσὸς ἐκκαθαίρεται μετὰ πολλῆς πραγματείας.» Καὶ παρ' ἡμῖν ὁ σωτήριος λόγος φησί· «Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων» καὶ· «Ψυχικὸς γὰρ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ· μωρία γὰρ αὐτῷ ἔστι.»

η'. ΟΠΟΙΟΥΣ ΔΕΙΝ Ο ΠΛΑΤΩΝ ΦΗΣΙ ΤΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΚΑΘΙΣΤΑΝΑΙ· ΟΤΙ ΙΔΙΩΤΑΣ ΚΑΙ ΑΓΡΑΜΜΑΤΟΥΣ ΕΙ ΜΟΝΟΝ ΤΟ ΗΘΟΣ ΚΕΚΟΣΜΗΜΕΝΟΙ ΕΙΕΝ· ΑΠΟ ΤΟΥ Γ' ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ

«Καὶ δὴ καὶ ἐνὸς ἀνδρὸς ὁπότεν καλοὶ ἐν ψυχῇ λόγοι ἐνόητες μηδὲν ποιῶσι πλέον, ἀλλὰ δὴ τούτοις γοῦν τούναντίον. ταῦτας πάσας ἀμαθίας τὰς πλημμελεστάτας ἔγωγ' ἂν θεῖην πόλεώς τε καὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν πολιτῶν, ἀλλ' οὐ τὰς τῶν δημιουργῶν, εἰ ἄρα μου καταμανθάνετε, ὦ ξένοι, ὃ λέγω. Μανθάνομέν τε, ὦ φίλε, καὶ συγχωροῦμεν ὃ λέγεις. 12.8.2 Τοῦτο μὲν τοίνυν οὕτω κείσθω δεδογμένον καὶ λεγόμενον, ὡς τοῖς ταῦτα ἀμαθαίνουσι τῶν πολιτῶν οὐδὲν ἐπιτρεπτέον ἀρχῆς ἐχόμενον καὶ ὡς ἀμαθέσιν ὄνειδιστέον, ἂν καὶ πάνυ λογιστικοὶ τε ὦσι καὶ πάντα τὰ κομψὰ καὶ ὅσα πρὸς τάχος τῆς ψυχῆς πεφυκότα διαπεπονημένοι ἅπαντα, τοὺς δὲ τούναντίον ἔχοντας τούτοις ὡς σοφοὺς τε προσρητέον, ἂν καί, τὸ λεγόμενον, μήτε γράμματα 12.8.3 μήτε νεῖν ἐπίστωνται, καὶ τὰς ἀρχὰς δοτέον ὡς ἔμφοροι. πῶς γὰρ ἂν, ὦ φίλοι, ἄνευ συμφωνίας γένοιτ' ἂν φρονήσεως καὶ τὸ σμικρότατον εἶδος; οὐκ ἔστιν. ἀλλ' ἡ καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν συμφωνιῶν μεγίστη δικαιοσύνη λέγοιτ' ἂν σοφία, ἧς ὁ μὲν κατὰ λόγον ζῶν μέτοχος, ὁ δ' ἀπολειπόμενος οἰκοφθόρος καὶ περὶ πόλιν οὐδαμῆ σωτήρ, ἀλλὰ πᾶν τούναντίον ἀμαθαίνων εἰς ταῦτα ἐκάστοτε φανεῖται.» 12.8.4 Ταῦτα μὲν μοι ἀπὸ τῶν Νόμων κείσθω. ὁ δ' αὐτὸς καὶ ἐν Πολιτικῷ περὶ τοῦ μὴ πάνυ τι περὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰς λέξεις σπουδάζειν τάδε φησί· «Καλῶς, ὦ Σώκρατες· κἂν διαφυλάξης τὸ μὴ σπουδάζειν ἐπὶ τοῖς ὀνόμασι, πλουσιώτερος εἰς τὸ γῆρας ἀναφανήση φρονήσεως.»

12.9.1 θ'. ΟΤΙ ΔΕΟΙ ΦΕΥΓΕΙΝ ΤΑΣ ΑΡΧΑΣ· ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Τῆς παρ' Ἑβραίοις γραφῆς πρῶτον εἰσαγούσης Μωσέα παραιτούμενον τὴν τοῦ λαοῦ προστασίαν δι' ὧν πρὸς τὸν χρηματίζοντα ἔφησε· «Δέομαι, κύριε, προχέρισαι ἄλλον τὸν δυνάμενον, ὃν ἀποστελεῖς» κάπειτα τὸν Σαοὺλ κρυπταζόμενον πρὸς τὸ μὴ ἀναδέξασθαι τὴν βασιλείαν καὶ τὸν προφήτην Ἰερεμίαν ὑποπαραιτούμενον, ἐπάκουσον ὅπως καὶ ὁ Πλάτων τὸ εὐλογον τῆς παραιτήσεως συνίστησι, λέγων οὕτως· 12.9.2 «Οὐκοῦν, ὦ Θρασύμαχε, τοῦτο ἤδη δήλον, ὅτι οὐδεμία τέχνη οὐδὲ ἀρχὴ τὸ αὐτῆ ὠφέλιμον παρασκευάζει, ἀλλ', ὅπερ πάλαι ἐλέγετο, τὸ τῷ ἀρχομένῳ καὶ παρασκευάζει καὶ ἐπιτάττει, τὸ ἐκείνου ξυμφέρον ἐλάττονος ὄντος 12.9.3 σκοποῦσα, ἀλλ' οὐ τὸ τοῦ κρείττονος. διὰ δὴ ταῦτα ἔγωγε, ὦ φίλε Θρασύμαχε, καὶ ἄρτι ἔλεγον μηδένα ἐθέλειν ἐκόντα ἄρχειν καὶ τὰ ἀλλότρια κακὰ μεταχειρίζεσθαι ἐπανορθοῦντα, ἀλλὰ μισθὸν αἰτεῖν, ὅτι μέλλων καλῶς τῆ τέχνη πράξειν οὐδέποτε αὐτῷ τὸ βέλτιστον πράττει οὐδ' ἐπιτάττει κατὰ τὴν τέχνην ἐπιτάττων, ἀλλὰ τῷ ἀρχομένῳ. ὧν δὴ ἕνεκα, ὡς ἔοικε, μισθὸν δεῖ ὑπάρχειν τοῖς μέλλουσιν ἐθελήσειν ἄρχειν, ἢ ἀργύριον ἢ τιμὴν, ἢ ζημίαν, ἐὰν μὴ ἄρχῃ.»

12.10.1 Ἰ. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ ΔΙΚΑΙΟΥ

Τῶν παρ' Ἑβραίοις λογίων τοὺς παρ' αὐτοῖς προφήτας καὶ δικαίους ἄνδρας ὕβρεις ἐσχάτας καὶ προπηλακισμοὺς πάντα τε κίνδυνον εὐθαρσῶς ὑπομῆναι διδασκόντων, τὰ συνωδὰ τῆς Πλάτωνος καὶ περὶ τούτου δόξης μάθοις ἂν ἀπὸ τῶνδε αὐτοῦ τῶν φωνῶν, ἃς ἐν τῷ δευτέρῳ τέθειται τῆς Πολιτείας· 12.10.2 «Τὸν δ' οὖν τοιοῦτον θέντες τὸν δίκαιον αὖ παρ' αὐτὸν ἰστώμεν τῷ λόγῳ, ἄνδρα ἀπλοῦν καὶ γενναῖον, κατ' Αἰσχύλον οὐ δοκεῖν, ἀλλ' εἶναι ἀγαθὸν ἐθέλοντα. ἀφαιρετέον δὲ τὸ δοκεῖν. εἰ γὰρ δόξει δίκαιος εἶναι, ἔσονται αὐτῷ τιμαὶ καὶ δωρεαὶ δοκοῦντι τοιούτῳ εἶναι. ἄδηλον οὖν εἴτε τοῦ δικαίου εἴτε τῶν δω12.10.3 ρεῶν τε καὶ τιμῶν ἕνεκα τοιοῦτος εἴη. γυμνωτέος δὲ πάντων πλὴν δικαιοσύνης καὶ ποιητέος ἐναντίως διακείμενος τῷ προτέρῳ· μηδὲν γὰρ ἀδικῶν δόξαν ἐχέτω τῆς μεγίστης ἀδικίας, ἵνα βεβασανισμένος ἢ εἰς δικαιοσύνην τῷ μὴ τέγγεσθαι ὑπὸ κακοδοξίας καὶ τῶν ἀπ' αὐτῆς γιγνομένων· ἀλλ' ἔστω ἀμετάστατος μέχρι θανάτου, δοκῶν μὲν εἶναι ἄδικος διὰ βίου.» 12.10.4 Καὶ μετὰ βραχεὰ ἐπιλέγει· «Λεκτέον οὖν· καὶ δὴ, κὰν ἀγροικότερως λέγηται, μὴ ἐμὲ οἴου λέγειν, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ τοὺς ἐπαινοῦντας πρὸ δικαιοσύνης ἀδικίαν. ἐροῦσι δὲ τάδε, ὅτι οὕτω διακείμενος ὁ δίκαιος μαστιγώσεται, στρεβλώσεται, δεδήσεται, ἐκκοπήσεται τῷ ὀφθαλμῷ, τελευτῶν πάντα κακὰ παθὼν ἀνασκινδυλευθήσεται καὶ γνώσεται ὅτι οὐκ εἶναι δίκαιον, ἀλλὰ δοκεῖν δεῖ ἐθέλειν.» 12.10.5 Ταῦτα λόγοις ὁ Πλάτων· ἔργοις δὲ πολὺ πρότερον οἱ παρ' Ἑβραίοις δίκαιοι καὶ προφῆται μνημονεύονται τὰ εἰρημένα πάντα πεπονθέναι, οἳ γε δικαιοτάτοι ὄντες ὡς ἀδικιώτατοι «ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, κακουχούμενοι, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις 12.10.6 καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος.» καὶ οἱ ἀπόστολοι δὲ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τὴν ἀνωτάτω δικαιοσύνην τε καὶ εὐσέβειαν μετιόντες, δόξαν δ' ἀδικίας παρὰ τοῖς πολλοῖς περιβαλλόμενοι, ὅποια ἔπασχον αὐτῶν πάρεστιν ἐπακοῦσαι λεγόντων· «Θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους» καί· «Μέχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινώμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητεύομεν καὶ κολαφιζόμεθα καὶ ἀστατοῦμεν· λαιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, δυσφημούμενοι παρακαλοῦμεν· 12.10.7 ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν.» ἀλλὰ καὶ εἰσέτι δεῦρο οἱ γενναῖοι

τοῦ σωτήρος ἡμῶν μάρτυρες καθ' ὅλης τῆς ἀνθρώπων οἰκουμένης οὐ τὸ δοκεῖν, ἀλλὰ τὸ εἶναι δίκαιοί τε καὶ εὐσεβεῖς ἀσκοῦντες ὅσα δὴ κατέλεξεν ὁ Πλάτων πεπόνθασιν· ἐπεὶ καὶ ἐμαστιγώθησαν δεσμά τε καὶ στρέβλας ὑπομεμενήκασιν, ναὶ μὴν καὶ ἐξεκόπησαν τῷ ὀφθαλμῷ καὶ τέλος πάντα τὰ δεινὰ παθόντες ἀνεσκινδυλεύθησαν. ὧν οὐδένα παρ' Ἑλλήσιν ἐπιζητήσας ὅμοιον ἂν εὔροις, ὡς εἰκότως τινὰ φάναι τὸν φιλόσοφον οὐδὲν ἕτερον ἢ θεσπίσαι διὰ τούτων περὶ τῶν παρ' ἡμῖν διαπρεπόντων ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἀληθεῖ δικαιοσύνῃ.

12.11.1 ια'. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΩΣΕΑ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ

Μωσέως κατὰ τινὰς ἀπορρήτους λόγους ἐν ἀρχῇ τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως θεοῦ τινὰ παράδεισον γεγενῆσθαι φάντος κἀν τούτῳ τὸν ἄνθρωπον ἠπατήσθαι διὰ τῆς γυναικὸς πρὸς τοῦ ὄφρα, ἀντικρυς μονονουχὶ τὰ ῥήματα μεταποιήσας ὁ Πλάτων ἐπάκουσον ἐν Συμποσίῳ οἷα καὶ αὐτὸς ἀλληγορῶν τέθειται, ἀντὶ μὲν τοῦ παραδείσου τοῦ θεοῦ κῆπον Διὸς ὀνομάσας, ἀντὶ δὲ τοῦ ὄφρα καὶ τῆς πρὸς αὐτοῦ γενομένης ἀπάτης Πενίαν ἐπιβουλεύουσαν ὑποθέμενος, ἀντὶ δὲ τοῦ πρώτου ἀνδρός, ὃν ἡ τοῦ θεοῦ μητις τε καὶ πρόνοια υἱὸν ὥσπερ ἀρτιγενῆ προὔβέβλητο, υἱὸν Μήτιδος Πόρον ἀποκαλέσας, ἀντὶ δὲ τοῦ φάναι ὀπηνίκα συνίστατο ὅδε ὁ κόσμος «ὅτε ἐγένετο ἡ Ἀφροδίτη» εἰπὼν, οὕτω τὸν κόσμον ἀλληγορήσας τοῦ περὶ αὐτὸν κάλλους ἕνεκα. λέγει δ' οὖν αὐτοῖς ῥήμασι τάδε· 12.11.2 «Ὅτε ἐγένετο ἡ Ἀφροδίτη, εἰσιῶντο οἱ θεοί, οἳ τε ἄλλοι καὶ ὁ τῆς Μήτιδος υἱὸς Πόρος. ἐπειδὴ δὲ ἐδείπνησαν, προσαιτήσουσα, οἷον δὴ εὐωχίας οὔσης, ἀφίκετο ἡ Πενία καὶ ἦν περὶ τὰς θύρας. ὁ οὖν Πόρος μεθυσθεὶς τοῦ νέκταρος, οἶνος γὰρ οὔπω ἦν, εἰς τὸν τοῦ Διὸς κῆπον εἰσελθὼν βεβαρημένος εὔδεν. ἡ οὖν Πενία ἐπιβουλεύουσα διὰ τὴν αὐτῆς ἀπορίαν παιδίον ποιήσασθαι ἐκ τοῦ Πόρου κατακλίνεται τε παρ' αὐτῷ καὶ ἐκύησε τὸν Ἔρωτα.» Τοιαῦτα μὲν δὴ τινὰ κἀν τούτοις ὁ Πλάτων ἐμπερῶς Μωσεῖ ὑπηνίξατο.

12.12.1 ιβ'. ΩΣ ΕΚ ΤΟΥ ΑΝΔΡΟΣ ΕΙΛΗΦΘΑΙ ΦΑΣΙ ΤΗΝ ΓΥΝΑΙΚΑ

Πάλιν εἰρηκότος Μωσέως· «Τῷ δὲ Ἀδάμ οὐκ ἦν βοηθὸς ὅμοιος αὐτῷ. καὶ ἐπέβαλεν ὁ θεὸς ἕκστασιν ἐπ' αὐτὸν καὶ ὑπνώσε καὶ ἔλαβε μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ καὶ ἀνεπλήρωσε σάρκα ἀντ' αὐτῆς. καὶ ὠκοδόμησε κύριος ὁ θεὸς τὴν πλευράν, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ, εἰς γυναῖκα,» μὴ συνείης ὁ Πλάτων οἷα εἴρηται διανοίᾳ δῆλος μὲν ἐστὶν οὐκ ἀγνοήσας τὸν λόγον, Ἀριστοφάνει δ' αὐτὸν οἷα κωμωδῶ χλευάζειν εἰωθότι καὶ τὰ σεμνὰ τῶν πραγμάτων ἀνατίθησιν, ἐν Συμποσίῳ τάδε λέγοντα αὐτὸν εἰσάγων· 12.12.2 «Δεῖ δὲ πρῶτον ὑμᾶς μαθεῖν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τὰ παθήματα αὐτῆς. ἡ γὰρ πάλαι ἡμῶν φύσις οὐχὶ ἡ αὐτῆ ἦν ἢ ἔπερ νῦν, ἀλλ' ἄλλη. πρῶτον μὲν γὰρ τρία ἦν τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων, οὐχ ὥσπερ νῦν δύο, ἄρρεν καὶ θῆλυ, ἀλλὰ καὶ τρίτον προσῆν κοινὸν ἀμφοτέρων τούτων, οὗ νῦν ὄνομα λοιπόν, αὐτὸ δὲ ἠφάνισται· ἀνδρόγυνον γὰρ τότε μὲν ἦν καὶ εἶδος καὶ ὄνομα ἐξ ἀμφοτέρων κοινὸν τοῦ τε ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος.» 12.12.3 Εἴθ' ἐξῆς διασύρας τὰ αὐτῷ συνήθη ἐπιφέρει λέγων· «Ταῦτ' εἰπὼν» ὁ παρ' αὐτῷ Ζεὺς «ἕτεμεν τοὺς ἀνθρώπους δίχα, ὥσπερ οἱ τὰ ὦτα τέμνοντες καὶ μέλλοντες ταριχεύειν ἢ ὥσπερ οἱ τὰ ὦα ταῖς θριξίν. ὄντινα δὲ τέμοι, τὸν Ἀπόλλωνα ἐκέλευε τό τε πρόσωπον μεταστρέφειν καὶ τὸ τοῦ αὐχένος ἡμισυ πρὸς τὴν τομήν, ἵνα θεώμενος τὴν αὐτοῦ τιμῆσιν κοσμιώτερος εἴη ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὰ ἄλλα ἰᾶσθαι ἐκέλευεν.»

12.13.1 ιγ'. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΒΙΟΥ

Μωσέως τὸν πρῶτον τῶν γηγενῶν βίον ὑπογράψαντος ἐν παραδείσῳ θεοῦ γεγονέναι θεόν τε αὐτῶν ἡγεῖσθαι ἐν ἀχρημάτῳ καὶ ἀκτήμονι διαγωγῇ ἄσπαρτά τε αὐτοῖς καὶ ἀνήροτα πάντα φύεσθαι γυμνοὺς τε εἶναι τῆς μετὰ ταῦτα περιβολῆς, ἐπάκουσον τοῦ φιλοσόφου μονονουχὶ αὐτὰ δὴ ταῦτα Ἑλληνικῇ τῇ φωνῇ διερμηνεύοντος. λέγει δ' οὖν· 12.13.2 «Θεὸς ἔνεμεν αὐτοὺς αὐτὸς ἐπιστατῶν, καθάπερ νῦν ἄνθρωποι, ζῶον ἕτερον θειότερον, ἄλλα γένη φαυλότερα αὐτῶν νομεύουσι. νέμοντος δ' ἐκείνου πολιτεῖαί τε οὐκ ἦσαν οὐδὲ κτήσεις γυναικῶν καὶ παίδων ἐκ γῆς γὰρ ἀνεβιώσκοντο πάντες, οὐδὲν μεμνημένοι τῶν πρόσθεν, ἀλλὰ τὰ μὲν τοιαῦτα ἀπῆν πάντα, καρποὺς δὲ ἀφθόλους εἶχον ἀπὸ τε δένδρων καὶ πολλῆς ὕλης, οὐχ ὑπὸ γεωργίας φουμένους, ἀλλ' αὐτομάτης ἀναδιδούσης τῆς γῆς. γυμνοὶ δὲ καὶ ἄστρωτοι θυραυλοῦντες τὰ πολλὰ ἐνέμοντο. τὸ γὰρ τῶν ὠρῶν αὐτοῖς ἄλυπον ἐκέκρατο, μαλακάς δὲ εὐνάς εἶχον, ἀναφουμένης ἐκ γῆς πῶας ἀφθόλου. τὸν δὲ βίον, ὃ Σώκρατες, ἀκούεις μὲν τὸν τῶν ἐπὶ Κρόνου· τόνδε δ', ὡς λόγος ἐπὶ Διὸς εἶναι, τὸν νῦν, παρῶν αὐτὸς ἦσθησαι.»

12.14.1 ιδ'. ΟΤΙ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΑΛΟΓΟΙΣ ΖΩΙΟΙΣ ΩΜΙΛΟΥΝ

Πάλιν Μωσέως ἀναγράψαντος ὡς ὅτι «ἦν ὁ ὄφις φρονιμώτερος πάντων τῶν θηρίων» οἷά τε εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναικὶ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ὄφει καὶ τὰς ὀμιλίας τοῦ ὄφεως ἐκθεμένου, ὁ Πλάτων οἷα γράφει ἐπάκουσον· 12.14.2 «Εἰ μὲν τοίνυν οἱ τρόφιμοι τοῦ Κρόνου, παρουσίας αὐτοῖς οὕτω πολλῆς σχολῆς καὶ δυνάμεως πρὸς τὸ μὴ μόνον ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ θηρίοις διὰ λόγων δύνασθαι ξυγγίνεσθαι, κατεχρῶντο τούτοις σύμπασιν ἐπὶ φιλοσοφίαν, μετὰ τε θηρίων καὶ μετ' ἀλλήλων ὀμιλοῦντες καὶ πυνθανόμενοι παρὰ πάσης φύσεως εἴ τινα τις ἰδίαν δύναμιν ἔχουσα ἦσθητό τι διάφορον τῶν ἄλλων εἰς ξυναγυρμὸν φρονήσεως, εὐκρίτον ὅτι τῶν νῦν οἱ τότε μυρίως πρὸς εὐδαιμονίαν νίαν διέφερον. εἰ δ' ἐμπιπλάμενοι σίτων ἄδην καὶ πότων διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους καὶ τὰ θηρία μύθους, οἷοι δὲ καὶ τὰ νῦν περὶ αὐτῶν λέγονται, καὶ τοῦθ', οὕτως γε κατ' ἐμὴν δόξαν ἀποφήνασθαι, καὶ μάλα εὐκρίτον. ὅμως δ' οὖν ταῦτα μὲν ἀφώμεν, ἕως ἄν ἡμῖν μηνυτῆς τις ἰκανὸς φανῇ, ποτέρως οἱ τότε τὰς ἐπιθυμίας εἶχον περὶ τε ἐπιστημῶν καὶ τῆς τῶν λόγων χρείας.»

12.15.1 ιε'. ΟΠΩΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΥ ΜΕΜΝΗΝΤΑΙ

Μωσῆς νομοθεσίαν ἀνθρώποις καταβεβλημένος ἐνόμισεν αὐτῷ δεῖν ἀρχαιολογίας ἐν τοῖς προοιμίοις μνημονεύει τε τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν βίου τῶν ἀνθρώπων, ἔπειτα παλαιῶν ἀνδρῶν τῶν παρ' Ἑβραίοις θεοφιλῶν καὶ τῶν δὲ ἄλλως ἐν πλημμελείαις ἐξητασμένων τὴν πολιτείαν ὑφηγεῖται, κατάλληλον οἷς ἐνομοθέτει τὴν περὶ τούτων ἡγησάμενος ἱστορίαν 12.15.2 ἔσεσθαι. καὶ ὁ Πλάτων δὲ ὡσαύτως, παρελθὼν ἐπὶ τὴν τῶν νόμων γραφήν, τὸν αὐτὸν τῷ Μωσεῖ ζηλοῖ τρόπον· ἐν προοιμίοις γοῦν τῶν Νόμων τῇ κατ' αὐτὸν ἀρχαιολογία κέχρηται, κατακλυσμοῦ μνημονεύσας καὶ τοῦ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν βίου· ἀρχόμενος γοῦν τοῦ τρίτου τῶν Νόμων ἐπάκουσον ἅ φησιν· «Ἄρ' οὖν ὑμῖν οἱ παλαιοὶ λόγοι ἀλήθειαν ἔχειν τινα δοκοῦσι; Ποῖοι δὲ; Τὸ πολλὰς ἀνθρώπων φθορὰς γεγονέναι κατακλυσμοῖς τε καὶ νόσοις

καὶ ἄλλοις πολλοῖς, ἐν οἷς βραχύ τι τῶν ἀνθρώπων λείπεσθαι γένος. Πάνυ μὲν οὖν πιθανὸν τὸ τοιοῦτον πᾶν παντί. 12.15.3 Φέρε δὴ, νοήσωμεν μίαν τῶν πολλῶν ταύτην τὴν τῷ κατακλυσμῷ γενομένην. Τὸ ποῖόν τι περὶ αὐτῆς διανοηθέντες; Ὡς οἱ τότε περιφυγόντες τὴν φθορὰν σχεδὸν ὄρειοί τινες ἂν εἶεν νομῆς, ἐν κορυφαῖς που σμικρὰ ζώπυρα τοῦ τῶν ἀνθρώπων διασσεωσμένα γένους. Δῆλον. 12.15.4 Καὶ δὴ τοὺς τοιοῦτους γε ἀνάγκη που τῶν ἄλλων ἀπείρους εἶναι τεχνῶν καὶ τῶν ἐν τοῖς ἄστεσι πρὸς ἀλλήλους μηχανῶν εἶς τε πλεονεξίας καὶ φιλονεικίας καὶ ὅποσα ἄλλα κακουργήματα πρὸς ἀλλήλους ἐπινοοῦσιν. Εἰκὸς γοῦν. Θῶμεν δὴ τὰς ἐν τοῖς πεδίοις πόλεις καὶ πρὸς θαλάττη κατοικούσας ἄρδην ἐν τῷ τότε χρόνῳ διαφθεῖρεσθαι. Θῶμεν. Οὐκοῦν ὄργανά τε πάντα ἀπόλλυσθαι καὶ εἶ τι τέχνης ἦν ἐχόμενον σπουδαίως εὐρημένον ἢ πολιτικῆς ἢ καὶ σοφίας τινὸς ἐτέρας, πάντα ἔρρειν ταῦτα ἐν τῷ τότε χρόνῳ φήσομεν.» 12.15.5 Καὶ μεθ' ἕτερα φησιν· «Οὐκοῦν οὕτω δὴ λέγωμεν ἔχειν τότε, ὅτε ἐγένετο ἡ φθορά, τὰ περὶ τοὺς ἀνθρώπους πράγματα, μυρίαν μὲν τινα φοβερὰν ἐρημίαν, γῆς δὲ ἀφθόνου πλῆθος πάμπολυ.» 12.15.6 Ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἕτερα εἰπὼν ἐπεξέρχεται βίους τῶν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἀνθρώπων, εἶθ' ὡς περ Μωσῆς τὴν τῶν πάλαι θεοφιλῶν Ἑβραίων πολιτείαν ἐπισυνάπτει τῇ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ὑψηγήσει, καὶ ὁ Πλάτων ὁμοίως μετὰ τοὺς βίους τῶν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τὰ Ἑλληνικὰ πειρᾶται ἀρχαιολογεῖν, ὡς ἐκεῖνος τὰ Ἑβραίων, τῶν τε ἐπὶ Τροίας μνημονεύει καὶ τῆς πρώτης ἐν Λακεδαιμόνι πολιτείας Περσῶν τε καὶ τῶν παρὰ τούτοις εἴτε ὀρθῶς εἴτε καὶ μὴ βεβιωκότων· εἶτα μετὰ τὴν τούτων ἱστορίαν ἀπάρχεται τῆς τῶν νόμων διαθέσεως κἀν τούτῳ Μωσεὶ κατακολουθήσας.

12.16.1 Π'. ΟΤΙ ΤΑ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΟΡΘΩΣ ΗΜΙΝ ΑΠΟ ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ ΑΡΧΟΜΕΝΑ ΚΑΤΑΛΗΓΕΙ ΕΙΣ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ· ΑΠΟ ΤΟΥ Α' ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Μωσέως τὴν πᾶσαν αὐτοῦ νομοθεσίαν τὴν τε κατ' αὐτὸν πολιτείαν εὐσεβείας τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ ἀναρτήσαντος ἀπὸ τε τοῦ πάντων δημιουργοῦ τὴν καταρχὴν τῆς νομοθεσίας πεπονημένου, ἔπειτα τῶν θείων ἀγαθῶν ἐξέχεσθαι τὰ ἀνθρώπινα διδάξαντος τά τε θεῖα ἐπὶ τὸν πάντων ἡγεμόνα νοῦν, αὐτὸν δὴ τὸν τῶν ὄλων θεόν, ἀναθέντος, θεὰ ὅπως καὶ ὁ φιλόσοφος τοῖς αὐτοῖς βαίνων ἴχνεσιν ἐπιμέμφεται μὲν τοῖς Κρητῶν καὶ Λακεδαιμονίων νομοθέταις, τὸν δ' ἀρέσκοντα Μωσεὶ νόμον ἐκδιδάσκει, λέγων οὕτως· 12.16.2 «Πῆ δὴ οὖν σε ἔτ' ἂν ἐβουλόμην διελόμενον λέγειν αὐτός τ' ἀκούειν, βούλει σοι φράζω; Πάνυ μὲν οὖν, ὦ ξένε. Χρῆν εἰπεῖν· Οἱ Κρητῶν νόμοι οὐκ εἰσὶ μάτην διαφερόντως ἐν πᾶσιν εὐδόκιμοι τοῖς Ἑλλησιν· ἔχουσι γὰρ ὀρθῶς τοὺς αὐτοῖς χρωμένους εὐδαί12.16.3 μονας ἀποτελοῦντες· ἅπαντα γὰρ τὰ ἀγαθὰ πορίζουσι. διττὰ δὲ ἀγαθὰ ἐστὶ, τὰ μὲν ἀνθρώπινα, τὰ δὲ θεῖα· ἡρτηται δὲ ἐκ τῶν θείων θάτερα· καὶ ἂν μὲν δέχεται τὰ μείζονα πόλις, κτᾶται καὶ τὰ ἐλάττονα, εἰ δὲ μή, στέρεται ἀμφοῖν. ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐλάττονα ὧν ἡγεῖται ὑγεία, κάλλος δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον ἰσχύς εἰς τε δρόμον καὶ εἰς τὰς ἄλλας πάσας κινήσεις τῷ σώματι, τέταρτον δὲ πλοῦτος οὐ τυφλός, ἀλλ' ὄξυ βλέπων, ἄνπερ ἄμ' 12.16.4 ἔπηται φρονήσει. ὁ δὴ πρῶτον τῶν θείων ἡγεμονοῦν ἐστὶν ἀγαθῶν, ἡ φρόνησις, δεύτερον δὲ μετὰ νοῦ σώφρων ψυχῆς ἕξις, ἐκ δὲ τούτων μετὰ ἀνδρίας κραθέντων τρίτον ἂν εἶη δικαιοσύνη, τέταρτον δὲ ἀνδρία. ταῦτα δὲ πάντα ἐκείνων ἔμπροσθεν τέτακται φύσει, καὶ δὴ τῷ νομοθέτῃ τακτέον 12.16.5 οὕτω. μετὰ δὲ ταῦτα τὰς ἄλλας προστάξεις τοῖς πολίταις εἰς ταῦτα βλεπούσας αὐτοῖς εἶναι

διακελευστέον, τούτων δὲ τὰ μὲν ἀνθρώπινα εἰς τὰ 12.16.6 θεῖα, τὰ δὲ θεῖα εἰς τὸν ἡγεμόνα νοῦν σύμπαντα βλέπειν· περί τε γάμους ἀλλήλοις ἐπικοινωνομένους μετὰ τε ταῦτα ἐν ταῖς τῶν παίδων γεννήσεσι καὶ τροφαῖς, ὅσοι τε ἄρσενες καὶ ὅσοι θήλειαι, νέων τε ὄντων καὶ ἐπὶ τὸ πρεσβύτερον ἰόντων μέχρι γήρως τιμῶντα ὀρθῶς ἐπιμέλεσθαι δεῖν καὶ ἀτιμάζοντα, ἐν πάσαις ταῖς τούτων ὀμιλίαις τάς τε λύπας αὐτῶν καὶ τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας ζυμπάντων τε ἐρώτων τὰς σπουδὰς ἐπεσκεμμένον καὶ παραπεφυλακότα ψέγειν τε ὀρθῶς καὶ ἐπαινεῖν δι' αὐτῶν τῶν νόμων.» 12.16.7 Καὶ μετὰ βραχέα φησί· «Κατιδὼν δὲ ὁ θεὸς τοὺς νόμους πᾶσι τούτοις φύλακας ἐπιστήσει, τοὺς μὲν διὰ φρονήσεως, τοὺς δὲ δι' ἀληθοῦς δόξης ἰόντας, ὅπως ταῦτα πάντα ξυνδήσας ὁ νοῦς ἐπόμενα σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη ἀποφήνη, ἀλλὰ μὴ πλούτῳ 12.16.8 μηδὲ φιλοτιμίᾳ. οὕτως, ὧ ξένοι, ἔγωγε ἤθελον ἂν ὑμᾶς καὶ ἔτι νῦν βούλομαι διεξελεθεῖν, πῶς ἐν τοῖς τοῦ Διὸς λεγομένοις νόμοις τοῖς τε τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, οὓς Μίνως τε καὶ Λυκοῦργος ἐθέτην, ἔνεστί τε πάντα ταῦτα καὶ ὅπη τάξιν εἰληφότα διάδηλά ἐστι τῷ περὶ νόμων ἐμπείρῳ τέχνῃ τε καὶ τισιν ἔθεσι, τοῖς δὲ ἄλλοις ἡμῖν οὐδαμῶς ἐστι καταφανῆ.» 12.16.9 Καὶ παρ' ἡμῖν δὲ εἴρηται· «Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.» ἀλλὰ καὶ Μωσῆς πολὺ πρότερον ἀπὸ τῆς περὶ θεοῦ διδασκαλίας τὴν ἀρχὴν πεπονημένος ἐξῆς τε ἐφαρμόσας τὴν κατ' αὐτὸν πολιτείαν καὶ τὰ περὶ συμβολαίων καὶ τοῦ κοινοῦ βίου νόμιμα, τοῖς πᾶσιν ἄρχοντας καὶ φύλακας καθίστησι τοὺς τῷ θεῷ ἱερωμένους, ὡς καὶ τὰ λόγια διδάσκει, ἄνδρας δικαίους, μισοῦντας ὑπερηφανίαν, τοὺς μὲν διὰ φρονήσεως, τοὺς δὲ δι' ἀληθοῦς δόξης ἰόντας.

12.17.1 ιζ'. ΟΤΙ ΚΑΛΟΝ ΕΞΕΤΙ ΝΕΑΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΤΟΥΣ ΠΑΙΔΑΣ ΤΟΙΣ ΤΗΣ ΘΕΟΣΕΒΕΙΑΣ ΕΘΕΣΙΝ ΕΓΓΥΜΝΑΖΕΙΝ

«Λέγω οὖν καὶ φημι τὸν ὀτιοῦν ἀγαθὸν ἄνδρα μέλλοντα ἔσεσθαι τοῦτ' αὐτὸ ἐκ παίδων εὐθὺς μελετᾶν παίζοντά τε καὶ σπουδάζοντα ἐν τοῖς τοῦ πράγματος ἐκάστοις προσήκουσιν· οἷον τὸν μέλλοντα ἀγαθὸν ἔσεσθαι γεωργὸν ἢ τινὰ οἰκοδόμον τὸν μὲν οἰκοδομοῦντά τι τῶν παιδείων οἰκοδομημάτων παίζειν χρή, τὸν δ' αὖ γεωργοῦντα· καὶ ὄργανα ἐκατέρῳ σμικρὰ τῶν ἀληθινῶν μιμήματα παρασκευάζειν τὸν τρέφοντα αὐτῶν ἐκάτερον· καὶ δὴ καὶ τῶν μαθημάτων ὅσα ἀναγκαῖα προμεμαθηκέναι προμανθάνειν, οἷον τέκτονα μετρεῖν ἢ σταθμαῖσθαι καὶ πολεμικὸν ἵππευεῖν παίζοντα ἢ τι τῶν τοιούτων ἄλλο ποιοῦντα· καὶ πειραῖσθαι διὰ τῶν παιδιῶν ἐκεῖσε τρέπειν τὰς ἡδονὰς καὶ 12.17.2 ἐπιθυμίας τῶν παίδων, οἳ ἀφικομένους αὐτοὺς δεῖ τέλος ἔχειν. κεφάλαιον δὲ παιδείας λέγομεν τὴν ὀρθὴν τροφήν, ἢ τοῦ παίζοντος τὴν ψυχὴν εἰς ἔρωτα ὅτι μάλιστα ἄξει τούτου, ὃ δεήσει γενόμενον ἄνδρα αὐτὸν τέλειον εἶναι τῆς τοῦ πράγματος ἀρετῆς.» 12.17.3 Καὶ τοῦτο προλαβὼν Μωσῆς ἐνομοθέτησεν εἰπὼν· «Καὶ ἔσται τὰ ῥήματα ταῦτα, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, ἐν τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν τῇ ψυχῇ σου, καὶ προβιβάσεις αὐτὰ τοῖς υἱοῖς σου.» ὃ δὴ καὶ πράττειν σὺνηθες παισὶν Ἑβραίων, ἐξ ἀπαλῆς ἡλικίας τοὺς νέους ἅπαντας τοῖς τῆς θεοσεβείας παιδεύμασιν ἀνατρέφουσι· τοῦτο δὲ καὶ εἰς δεῦρο κατὰ τι πάτριον ἔθος παρὰ τῷ Ἰουδαίων ἔθνεϊ σπουδάζεται.

12.18.1 ιη'. ΟΤΙ ΠΑΙΔΕΙΑΝ ΗΓΕΙΣΘΑΙ ΧΡΗ ΜΟΝΗΝ ΤΗΝ ΕΙΣ ΑΡΕΤΗΝ ΠΡΟΑΓΟΥΣΑΝ ΟΥΧΙ ΔΕ ΤΗΝ ΕΙΣ ΧΡΗΜΑΤΙΣΜΟΝ Η ΤΙΝΑ ΒΙΟΠΟΡΙΣΤΙΚΗΝ ΕΠΙΤΗΔΕΥΣΙΝ

«Μὴ τοίνυν μὴδὲ ὁ λέγομεν εἶναι παιδεῖαν, ἀόριστον γένηται. νῦν γὰρ ὄνειδίζοντες ἐπαινοῦντές τε ἐκάστων τὰς τροφὰς λέγομεν ὡς τὸν μὲν πεπαι δευμένον ἡμῶν ὄντα τινά, τὸν δὲ ἀπαιδευτον, ἐνίοτε εἶς τε τὰς καπηλείας καὶ ναυκληρίας καὶ ἄλλων τοιούτων μάλα πεπαιδευμένων σφόδρα ἀνθρώπων. οὐ γὰρ ταῦτα ἡγουμένων, ὡς ἔοικεν, εἶναι παιδεῖαν ὁ νῦν λόγος ἂν εἴη, τὴν δὲ πρὸς ἀρετὴν ἐκ παίδων παιδεῖαν, ποιοῦσαν ἐπιθυμητὴν τε καὶ ἐραστὴν τοῦ πολίτην γενέσθαι τέλεον, ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι ἐπιστάμενον μετὰ δίκης. 12.18.2 ταύτην τὴν τροφήν ἀφορισάμενος ὁ λόγος οὗτος, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, νῦν βούλοισι' ἂν μόνην παιδεῖαν προσαγορεύειν, τὴν δὲ εἰς χρήματα τείνουσαν ἢ τινα πρὸς ἰσχὺν ἢ καὶ πρὸς ἄλλην τινὰ σοφίαν ἄνευ νοῦ καὶ δίκης βάνασόν τε εἶναι καὶ ἀνελεύθερον καὶ οὐκ ἄξιον τὸ παράπαν παιδεῖαν καλεῖσθαι. 12.18.3 ἡμεῖς δὲ μὴδὲν ὀνόματι διαφερώμεθα αὐτοῖς, ἀλλ' ὁ νῦν δὴ λόγος ἡμῖν ὁμολογηθεὶς μενέτω, ὡς οἷ γε ὀρθῶς πεπαιδευμένοι σχεδὸν ἀγαθοὶ γίνονται καὶ δεῖ δὴ τὴν παιδεῖαν μὴδαμοῦ ἀτιμάζειν, ὡς πρῶτον τῶν καλλίστων τοῖς ἀρίστοις ἀνδράσι παραγιγνόμενον· καὶ εἴ ποτε ἐξέρχεται, δυνατὸν δὲ ἐστὶν ἐπανορθοῦσθαι, τοῦτο αἰεὶ δραστέον διὰ βίου παντὶ κατὰ δύναμιν.» 12.18.4 Καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ δὲ τῶν Νόμων ἐπιλέγει· «Παιδεῖαν δὴ λέγω τὴν παραγινομένην πρῶτον παισὶν ἀρετὴν· ἡδονὴ δὴ καὶ φιλία καὶ λύπη καὶ μῖσος ἐὰν ὀρθῶς ἐν ψυχῆς ἐγγίγνωνται μήπω δυναμένων λόγον λαμβάνειν, λαβόντων δὲ τὸν λόγον συμφωνήσωσι τῷ λόγῳ ὀρθῶς εἰθίσθαι ὑπὸ τῶν προσηκόντων ἔθων, αὕτη ἔσθ' ἢ συμφωνία ζύμπασα μὲν ἀρετὴ, τὸ δὲ περὶ τὰς ἡδονὰς καὶ λύπας τεθραμμένον αὐτῆς ὀρθῶς, ὥστε μισεῖν μὲν ἂ χρὴ μισεῖν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους, στέργειν δὲ ἂ χρὴ στέργειν, τοῦτ' αὐτὸ ἀποτεμῶν τῷ λόγῳ καὶ παιδεῖαν προσαγορεύων κατὰ γε τὴν ἐμὴν ὀρθῶς ἂν προσαγορεύοις.» 12.18.5 Ταῦτα ὁ Πλάτων. προλαβὼν δὲ αὐτὸν ὁ Δαβὶδ ἐν ψαλμῶδιαις, μισεῖν ἂ δεῖ μισεῖν καὶ στέργειν διδάσκων ἂ δεῖ στέργειν, τάδε φησί· «Δεῦτε τέκνα ἀκούσατέ μου, φόβον κυρίου διδάξω ὑμᾶς. τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθάς; παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ καὶ χεὶλῆ σου τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον. ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιήσον 12.18.6 ἀγαθόν· ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον αὐτήν.» καὶ ὁ Σολομῶν ὁμοίως· «Ἀκούσατε,» φησί, «παῖδες παιδεῖαν πατρός. δῶρον γὰρ ἀγαθὸν δωροῦμαι ὑμῖν· τῶν ἐμῶν νόμων μὴ ἐπιλανθάνεσθε» καὶ ἄλλιν· «Κτῆσαι σοφίαν, κτῆσαι σύνεσιν μὴ ἐπιλάθη·» καί· «Εἶπον τὴν σοφίαν σὴν ἀδελφὴν εἶναι, τὴν δὲ φρόνησιν γνῶριμον περιποίησαι σεαυτῶ·» καί· «Ὁδοὺς ἀσεβῶν μὴ ἐπέλθῃς μὴδὲ ζηλώσης ὁδοὺς παρανόμων.» μυρία δ' ἂν εὔροις ἄλλα τοιαῦτα ἐν τοῖς Ἑβραίων γράμμασι παιδευτικὰ πρὸς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς ἀνάληψιν, νέοις ὁμοῦ καὶ τελείοις τὴν ἡλικίαν προσήκοντα.

12.19.1 ἰθ'. ΟΤΙ ΠΑΡΑΠΛΗΣΙΩΣ ΕΒΡΑΙΟΙΣ ΚΑΙ Ο ΠΛΑΤΩΝ ΕΙΚΟΝΑ ΘΕΙΟΤΕΡΩΝ ΤΑ ΘΕΙΑ ΕΙΝΑΙ ΕΔΟΞΑΖΕΝ

Τοῦ θείου χρησμοῦ φήσαντος Μωσεῖ· «Ὅρα, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει» τοῦ τε ἱεροῦ λόγου σαφέστερον εἰπόντος· «Οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιά ἐλάτρευον τῶν ἐπουρανίων» εἰκόνα τε ἀντικρυς τῶν ἐν νοητοῖς θειοτέρων τὰ παρὰ Μωσεῖ σύμβολα περιέχειν διδάσκοντος, ἐπάκουσον ὅπως καὶ ὁ Πλάτων τὰ ὅμοια διερμηνεύει ἐν ἔκτῳ τῆς Πολιτείας ὧδε γράφων· 12.19.2 «Θεῶ δὴ καὶ κόσμῳ ὃ γε φιλόσοφος ὁμιλῶν κόσμιός τε καὶ θεῖος εἰς 12.19.3 τὸ δυνατὸν ἀνθρώπῳ γίγνεται· διαβολὴ δὲ ἐν πᾶσι πολλή. Παντάπασι μὲν οὖν. Ἄν οὖν τις, εἶπον, αὐτῶ

ανάγκη γένηται, ἃ ἐκεῖ ὄρα, μελετῆσαι εἰς ἀνθρώπων ἦθη καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ τιθέναι καὶ μὴ μόνον ἑαυτὸν πλάττειν, ἄρα κακὸν δημιουργὸν αὐτὸν οἶει γενήσεσθαι σωφροσύνης τε καὶ δικαιοσύνης καὶ ξυμπάσης τῆς δημοτικῆς ἀρετῆς; Ἦκιστὰ γε, ἢ δ' ὅς. Ἄλλ' ἐὰν δὴ αἰσθωνται οἱ πολλοὶ ὅτι ἀληθῆ περι αὐτοῦ λέγομεν, χαλεπανοῦσι δὴ τοῖς φιλοσόφοις καὶ ἀπιστήσουσιν ἡμῖν λέγουσιν ὡς οὐκ ἄν ποτε ἄλλως εὐδαιμονήσειε πόλις, εἰ μὴ αὐτὴν διαγράψειαν οἱ τῷ θεῷ παραδείγματι χρώμενοι ζώωσι; 12.19.5 γράφοι; Οὐ χαλεπανοῦσιν, ἢ δ' ὅς, ἐὰν περ αἰσθωνται. ἀλλὰ δὴ τίνα λέγεις τρόπον τῆς διαγραφῆς; Λαβόντες, ἦν δ' ἐγώ, ὡσπερ πίνακα πόλιν τε καὶ ἦθη ἀνθρώπων, πρῶτον μὲν καθαρὰν ποιήσειαν ἄν, ὃ οὐ πάνυ ῥάδιον. 12.19.6 ἀλλ' οὖν οἶσθ' ὅτι τούτῳ ἄν εὐθύς τῶν ἄλλων διενέγκαιεν, τῷ μῆτε ἰδιώτου μῆτε πόλεως ἐθελῆσαι ἄν ἄψασθαι μηδὲ γράφειν νόμους, πρὶν ἢ παρα12.19.7 λαβεῖν καθαρὰν ἢ αὐτοὶ ποιῆσαι. Καὶ ὀρθῶς γε, ἔφη. Οὐκοῦν μετὰ 12.19.8 ταῦτα οἶει ὑπογράψασθαι ἄν τὸ σχῆμα τῆς πολιτείας; Τί μῆν; Ἐπειτα, οἶμαι, ἀπεργαζόμενοι πυκνὰ ἄν ἐκατέρωσε ἀποβλέποιεν, πρὸς τε τὸ φύσει δίκαιον καὶ καλὸν καὶ σῶφρον καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα καὶ πρὸς ἐκείνο αὐτὸ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἐμποιοῖεν ξυμμειγνύντες τε καὶ κεραυνύντες ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων τὸ ἀνδρείκελον, ἀπ' ἐκείνου τεκμαιρόμενοι, ὃ δὴ καὶ Ὅμηρος ἐκάλεσεν 12.19.9 ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἐγγιγνόμενον θεοειδές τε καὶ θεοεικελον. Ὀρθῶς, ἔφη. Καὶ τὸ μὲν ἄν, οἶμαι, ἐξαλείφοιεν, τὸ δὲ πάλιν ἐγγράφοιεν, ἕως ὅτι μάλιστα τὰ ἀνθρώπεια ἦθη εἰς ὅσον ἐνδέχεται θεοφιλῆ ποιήσειαν.»

12.20.1 κ'. ΟΤΙ ΧΡΗ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΔΙ' ΕΚΜΑΘΗΣΕΩΣ ΥΜΝΩΝ ΟΡΘΩΝ ΚΑΙ ΩΙΔΩΝ ΕΙΣ ΑΡΕΤΗΣ ΑΝΑΛΗΨΙΝ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΖΕΙΝ· ΑΠΟ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ

«Δοκεῖ μοι τρίτον ἢ τέταρτον ὁ λόγος εἰς ταῦτον περιφερόμενος ἦκειν, ὡς ἄρα παιδεία μὲν ἐστ' ἢ παιδῶν ὀλκή τε καὶ ἀγωγή πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου λόγον ὀρθὸν εἰρημένον καὶ τοῖς ἐπιεικεστάτοις καὶ πρεσβυτάτοις δι' ἐμπειρίαν 12.20.2 ξυνδεδογμένον ὡς ὄντως ὀρθός ἐστιν. Ἴν' οὖν ἡ ψυχὴ τοῦ παιδὸς μὴ ἐναντία χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι ἐθίζηται τῷ νόμῳ καὶ τοῖς ὑπὸ τοῦ νόμου τεθειμένοις, ἀλλὰ ξυνέπηται χαίρουσά τε καὶ λυπουμένη τοῖς αὐτοῖς οἷσπερ ὁ γέρων, τούτων ἕνεκα, ἃς ὠδὰς καλοῦμεν, ὄντως μὲν ἐπῶδαί ταῖς ψυχαῖς αὐταὶ νῦν γεγονέναι, πρὸς τὴν τοιαύτην ἦν λέγομεν συμφωνίαν ἐσπουδασμένοι, διὰ δὲ τὸ σπουδὴν μὴ δύνασθαι φέρειν τὰς τῶν νέων ψυχὰς παιδιαί τε καὶ ὠδαὶ καλεῖσθαι καὶ πράττεσθαι, καθάπερ τοῖς κάμνουσί τε καὶ ἀσθενῶς ἴσχουσι τὰ σώματα ἐν ἡδέσι τέ τισι σιτίοις καὶ πόμασι τὴν χρηστὴν περῶνται τροφήν προσφέρειν οἷς μέλει τούτων, τὴν δὲ τῶν πονηρῶν ἐν ἀηδέσι, 12.20.3 ἵνα τὴν μὲν ἀσπάζωνται, τὴν δὲ μισεῖν ὀρθῶς ἐθίζονται. ταῦτον δὲ καὶ τὸν ποιητικὸν ὁ ὀρθὸς νομοθέτης ἐν τοῖς καλοῖς ῥήμασι καὶ ἐπαινετοῖς πείσει τε καὶ ἀναγκάσει, μὴ πείθων, τὰ τῶν σωφρόνων τε καὶ ἀνδρείων καὶ πάντως ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἔν τε ῥυθμοῖς σχήματα καὶ ἐν ἀρμονίαισι μέλη ποιοῦντα ὀρθῶς ποιεῖν.» Εἰκότως ἄρα καὶ παρ' ἡμῖν τὰς ὑπὸ τῶν θεῶν προφητῶν πεποιημένας ὠδὰς καὶ τοὺς εἰς θεὸν ὕμνους μελετᾶν οἱ παῖδες ἐθίζονται.

12.21.1 κα'. ΟΠΟΙΑΣ ΧΡΗ ΔΙΑΝΟΙΑΣ ΠΕΡΙΕΧΕΙΝ ΤΑΣ ΩΙΔΑΣ

«Τους ποιητὰς ἀναγκάζετε λέγειν ὡς ὁ μὲν ἀγαθὸς ἀνὴρ σὺμφρων ὢν καὶ δίκαιος εὐδαίμων ἐστὶ καὶ μακάριος, ἐὰν τε μέγας καὶ ἰσχυρὸς ἐὰν τε σμικρὸς καὶ ἀσθενὴς ἦ καὶ ἐὰν πλουτῆ καὶ μὴ· ἐὰν δὲ ἄρα «πλουτῆ μὲν Κινύρα 12.21.2 τε καὶ Μίδα μάλλον,» ἦ δὲ ἄδικος, ἄθλιός τέ ἐστι καὶ ἀνιαρῶς ζῆ. καὶ οὐτ' ἂν μνησαίμην, φησὶν ὑμῖν ὁ ποιητής, εἶπερ ὀρθῶς λέγει, οὐτ' ἐν λόγῳ ἄνδρα τιθείμην, ὃς μὴ πάντα τὰ λεγόμενα καλὰ μετὰ δικαιοσύνης πράττοι καὶ κτῶτο, καὶ δὴ καὶ δῆϊον τοιοῦτος ὢν ὀρέγοιτο ἐγγύθεν ἰστάμενος· ἄδικος δὲ ὢν μῆτε τολμῶη «ὄρων φόνον αἱματόεντα» μῆτε νικῶη «θέων Θρηίκιον Βορέην» μηδὲ ἄλλο αὐτῷ μηδὲν τῶν λεγομένων ἀγαθῶν γίγνοιτό ποτε· 12.21.3 τὰ γὰρ ὑπὸ τῶν πολλῶν λεγόμενα ἀγαθὰ οὐκ ὀρθῶς λέγεται. λέγεται γὰρ ὡς ἄριστον μὲν ὑγιαίνειν, δευτέρον δὲ κάλλος, τρίτον δὲ πλοῦτος· μυρία δὲ ἄλλα ἀγαθὰ λέγεται· καὶ γὰρ ὀξὺ ὄραν καὶ ἀκούειν καὶ πάντα ὅσα ἔχεται τῶν αἰσθήσεων εὐαισθητῶς ἔχειν, ἔτι δὲ καὶ τὸ ποιεῖν τυραννοῦντα ὃ τι ἂν ἐπιθυμῆ, καὶ τὸ δὴ τέλος ἀπάσης μακαριότητος εἶναι τὸ πάντα ταῦτα κεκτη12.21.4 μένον ἀθάνατον εἶναι γενόμενον ὅτι τάχιστα. ὑμεῖς δὲ καὶ ἐγὼ που τάδε λέγομεν, ὡς ταῦτά ἐστι ζύμπαντα δικαίους μὲν καὶ ὁσίοις ἀνδράσιν ἄριστα κτήματα, ἀδίκους δὲ κάκιστα ζύμπαντα, ἀρξάμενα ἀπὸ τῆς υἰείας. καὶ δὴ καὶ τὸ ὄραν καὶ τὸ ἀκούειν καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ παράπαν ζῆν μέγιστον μὲν κακὸν τὸν ζύμπαντα χρόνον ἀθάνατον ὄντα καὶ κεκτημένον πάντα τὰ λεγόμενα ἀγαθὰ πλὴν δικαιοσύνης τε καὶ ἀρετῆς ἀπάσης, ἔλαττον δέ, ἐὰν ὡς ὀλί12.21.5 γιστον ὁ τοιοῦτος χρόνον ἐπιζῶη. ταῦτα δὴ λέγειν οἶμαι τοὺς παρ' ὑμῖν ποιητὰς, ἄπερ ἐγώ, πείσετε καὶ ἀναγκάσετε καὶ ἔτι τούτοις ἐπομένους ῥυθμούς τε καὶ ἀρμονίας ἀποδόντας παιδεύειν οὕτω τοὺς νέους ὑμῶν. ἦ γὰρ ὀράτε; ἐγὼ μὲν γὰρ λέγω σαφῶς τὰ μὲν κακὰ λεγόμενα ἀγαθὰ τοῖς ἀδίκους εἶναι, τοῖς δὲ δικαίοις κακά· τὰ δὲ ἀγαθὰ τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ὄντως ἀγαθὰ, τοῖς δὲ κακοῖς κακά. ὅπερ οὖν ἠρόμην, ἄρα συμφωνοῦμεν ἐγὼ τε καὶ ὑμεῖς ἢ πῶς;» 12.21.6 Οὐ πόρρω ταῦτα τυγχάνει τῶν τοῦ Δαβὶδ ψαλμῶν, οὓς προλαβὼν θείῳ πνεύματι συνέταξε δι' ὠδῶν καὶ ὕμνων τίς μὲν ὁ ἀληθῶς μακάριος, τίς δὲ ὁ τούτῳ ἐναντίος παιδεύσας. ἐντεῦθεν γοῦν αὐτῷ καὶ κατάρχεται ἡ βίβλος φήσαντι· «Μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλήῳ ἀσεβῶν» καὶ τὰ ὅμοια. ἂ δὴ μεταβαλὼν ὁ Πλάτων φησὶ δεῖν τοὺς ποιητὰς λέγειν, «ὡς ὁ μὲν ἀγαθὸς ἀνὴρ σὺμφρων ὢν καὶ δίκαιος εὐδαίμων ἐστὶ καὶ μακάριος· ἐὰν δὲ ἄρα πλουτῆ, 12.21.7 ἦ δὲ ἄδικος, ἄθλιός ἐστιν.» ὃ καὶ αὐτὸ πάλιν ὁ Δαβὶδ ὠδέ πῶς ἐξέδωκε διὰ τῶν ψαλμῶν εἰπών· «Πλοῦτος ἐὰν ῥέη, μὴ προστίθεσθε καρδίᾳ.» καὶ πάλιν· «Μὴ φοβοῦ ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος καὶ ὅταν πληθυνθῆ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ.» ἐπὶ σχολῆς δ' ἂν εὖροις ἕκαστα τῶν εἰρημένων τῷ φιλοσόφῳ πρὸς λέξιν κείμενα δι' ὅλης τῆς ἱεράς τῶν ψαλμῶν γραφῆς.

12.22.1 κβ'. ΟΤΙ ΟΥ ΠΑΝΤΩΝ ΕΣΤΙ ΤΑΣ ΟΡΘΑΣ ΟΙΔΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΛΗ ΔΥΝΑΣΘΑΙ ΠΟΙΕΙΝ ΑΛΛ' Η ΜΟΝΟΥ ΘΕΟΥ Η ΘΕΙΟΥ ΤΙΝΟΣ ΑΝΔΡΟΣ

«Νομοθετικὸν μὲν οὖν καὶ πολιτικὸν ὑπερβαλλόντως. ἀλλὰ δὴ ἕτερα φαῦλα ἂν εὖροις αὐτόθι· τοῦτο δ' οὖν τὸ περὶ μουσικὴν ἀληθές τε καὶ ἄξιον ἐννοίας, ὅτι δυνατόν ἄρα ἦν περὶ τῶν τοιούτων νομοθετεῖσθαι βεβαίως θαρροῦντα μέλη τὰ τὴν ὀρθότητα φύσει παρεχόμενα. τοῦτο δὲ θεοῦ ἢ θείου τινὸς ἂν εἴη.» 12.22.2 Εἰκότως ἄρα καὶ παρ' Ἑβραίοις νενομοθέτητο μηδὲ ἄλλους ὕμνους καὶ ὠδὰς ἐν ταῖς θείαις διδασκαλαῖς ἀποδέχεσθαι ἢ τὰς ὑπὸ τοῦ θείου πνεύματος διὰ τῶν θείων καὶ προφητῶν ἀνδρῶν πεποιημένας τὰ τε τούτοις κατάλληλα μέλη τῷ συνήθει παρ' αὐτοῖς ἀδόμενα τρόπῳ.

12.23.1 κγ'. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΟΚΙΜΑΖΕΙΝ ΟΙΩΝ ΤΕ ΤΑΣ ΚΑΤΑ ΘΕΟΝ ΠΕΠΟΙΗΜΕΝΑΣ ΩΙΔΑΣ

«Συγχωρῶ γε τό γε τοσοῦτον καὶ ἐγὼ τοῖς πολλοῖς, δεῖν τὴν μουσικὴν ἡδονὴν κρίνεσθαι, μὴ μέντοι τῶν γε ἐπιτυχόντων, ἀλλὰ σχεδὸν ἐκείνην εἶναι μοῦσαν καλλίστην, ἣτις τοὺς βελτίστους καὶ ἰκανῶς πεπαιδευμένους τέρπει, 12.23.2 μάλιστα δὲ ἣτις ἓνα τὸν ἀρετῆ τε καὶ παιδείᾳ διαφέροντα. διὰ ταῦτα δὲ ἀρετῆς φαμεν δεῖσθαι τοὺς τούτων κριτάς, ὅτι τῆς τε ἄλλης μετόχους αὐτῶν 12.23.3 τοὺς εἶναι δεῖ φρονήσεως καὶ δὴ καὶ τῆς ἀνδρείας. οὔτε γὰρ παρὰ θεάτρου δεῖ τὸν γε ἀληθῆ κριτὴν κρίνειν μανθάνοντα καὶ ἐκπληττόμενον ὑπὸ τοῦ θορύβου τῶν πολλῶν καὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀπαιδευσίας οὔτ' αὖ γινώσκοντα δι' ἀνανδρίαν καὶ δειλίαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος, οὔπερ τοὺς θεοὺς ἐπεκαλέσατο μέλλων κρίνειν, ἐκ τούτου ψευδόμενον ἀποφαίνεσθαι ῥαθύμως τὴν κρίσιν· οὐ γὰρ μαθητῆς, ἀλλὰ διδάσκαλος, ὥς γε τὸ δίκαιον, θεατῶν μᾶλλον ὁ κριτῆς καθίζει καὶ ἐναντιωσόμενος τοῖς τὴν ἡδονὴν μὴ προσηκόντως μηδὲ ὀρθῶς ἀποδιδούσι θεαταῖς.» 12.23.4 Καὶ παρ' Ἑβραίοις τὸ παλαιὸν οὐ τοῦ πλήθους ἦν τὸ κρίνειν τοὺς ἐκ θεοῦ πνεύματος προφερομένους λόγους καὶ τὰς ἐνθέους ᾠδὰς, ἀλλ' ἦσαν βραχεῖς καὶ σπάνιοι, μέτοχοι καὶ αὐτοὶ θεοῦ πνεύματος διακριτικοῦ τῶν λεγομένων, οἷς καὶ μόνοις ἐξῆν ἐγκρίνειν καὶ ἀφιερῶν τὰς τῶν προφητῶν βίβλους, τὰς δὲ τῶν μὴ τοιούτων ἀποδοκιμάζειν.

12.24.1 κδ'. ΟΤΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΟΙΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟΙΣ ΠΑΡΑΛΗΠΤΕΟΝ ΤΑΣ ΩΙΔΑΣ ΩΣΠΕΡ ΤΙΝΑΣ ΝΟΜΟΥΣ ΣΥΜΠΟΤΙΚΟΥΣ

«Καὶ ὅπερ ὁ λόγος ἐν ἀρχαῖς ἐβουλήθη, τὴν τῶ τοῦ Διουνύσου χορῶ βοήθειαν ἐπιδειξάι καλῶς λεγομένην, εἰς δύναμιν εἴρηκε. σκοπώμεθα δὴ εἰ τοῦθ' οὕτω γέγονε. θορυβώδης μὲν ποὺ ὁ ξύλλογος ὁ τοιοῦτος ἐξ ἀνάγκης προΐούσης τῆς πόσεως ἔτι μᾶλλον αἰεὶ ξυμβαίνει γινόμενος, ὅπερ ὑπεθέμεθα κατ' ἀρχὰς ἀναγκαῖον εἶναι γίνεσθαι περὶ τῶν νῦν λεγομένων. Ἀνάγκη. 12.24.2 Πᾶς δὲ γε αὐτὸς αὐτοῦ κουφότερος αἴρεται καὶ γέγηθέ τε καὶ παρρησίας ἐμπίπλεται καὶ ἀνηκουστίας ἐν τῶ τοιούτῳ τῶν πέλας, ἄρχων δ' ἰκανὸς ἀξιῶ αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἄλλων γεγονέναι. Τί μήν; 12.24.3 Οὐκοῦν ἔφαμεν, ὅταν γίνηται ταῦτα, καθάπερ τινὰ σίδηρον τὰς ψυχὰς τῶν πινόντων διαπύρους γινομένης μαλακωτέρας γίνεσθαι καὶ νεωτέρας, ὥστ' εὐαγῶγους ξυμβαίνειν τῶ δυναμένῳ τε καὶ ἐπισταμένῳ παιδεύειν τε 12.24.4 καὶ πλάττειν, καθάπερ ὅτ' ἦσαν νέαι; τοῦτον δὲ εἶναι τὸν πλάστην τὸν αὐτὸν ὥσπερ τότε, τὸν ἀγαθὸν νομοθέτην, οὗ νόμους εἶναι δεῖ συμποτικών, δυναμένους τὸν εὐέλπιν καὶ θαρραλέον ἐκείνον γινόμενον καὶ ἀναισχυντότερον τοῦ δέοντος καὶ οὐ θέλοντα τάξιν καὶ τὸ κατὰ μέρος σιγῆς καὶ λόγου καὶ πόσεως καὶ μούσης ὑπομένειν ἐθέλειν ποιεῖν πάντα τούτοις τάναντία καὶ εἰσιόντι τῶ μὴ καλῶ θάρρει τὸν κάλλιστον διαμαχόμενον φόβον εἰσπέμπειν οἴους τε εἶναι μετὰ δίκης, ὃν αἰδῶ τε καὶ αἰσχύνῃν θεῖον φόβον ὠνομάκαμεν. Ἔστι ταῦτα. Τούτων δὲ γε τῶν νόμων εἶναι νομοφύλακας καὶ συνδημιουργοὺς αὐτοῖς τοὺς ἀθορύβους καὶ νήφοντας.» 12.24.5 Εἰκότως τοιγαροῦν καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ἐν τοῖς συμποσίοις ᾠδὰς καὶ ὕμνους εἰς θεὸν πεποημένους ἄδειν παραδέδοται, τοῦ προσήκοντος κόσμου τῶν παρ' ἡμῖν φυλάκων ἐπιμελομένων.

12.25.1 κέ'. ΟΤΙ ΟΥ ΠΑΣΙΝ ΕΠΙΤΡΕΠΤΕΟΝ ΤΗΝ ΤΟΥ ΟΙΝΟΥ ΠΟΣΙΝ

«Εἰ μὲν τις πόλις, ὡς οὔσης σπουδῆς, τῷ ἐπιτηδεύματι τῷ νῦν εἰρημένῳ χρήσεται μετὰ νόμων καὶ τάξεως, ὡς τοῦ σωφρονεῖν εἵνεκα μελέτη χρωμένη, καὶ τῶν ἄλλων ἡδονῶν μὴ ἀφέξεται ὡσαύτως καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, τοῦ κρατεῖν αὐτῶν ἕνεκα μηχανωμένη, τοῦτον μὲν τὸν τρόπον ἅπασι τούτοις χρηστέον· εἰ δ' ὡς παιδιᾶ τε καὶ ἐξέσται τῷ βουλομένῳ, καὶ ὅταν βούληται καὶ μεθ' ὧν ἂν βούληται, πίνειν μετ' ἐπιτηδευμάτων ὠντινωνοῦν ἄλλων, οὐκ ἂν τιθείμην ταύτην τὴν ψῆφον, ὡς δεῖ ποτε μέθῃ χρῆσθαι ταύτην τὴν πόλιν ἢ τοῦτον τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον τῆς Κρητῶν καὶ Λακεδαιμονίων χρείας προσθείμην ἂν τῷ Καρχηδονίων νόμῳ, μηδέποτε μηδένα ἐπὶ στρατοπέδου γεύεσθαι τούτου τοῦ πόματος, ἀλλ' ὑδροποσίαις συγγίνεσθαι τοῦτον τὸν χρόνον ἅπαντα, καὶ κατὰ πόλιν μήτε δούλην μήτε δοῦλον γεύεσθαι μηδέποτε μηδὲ ἄρχοντας τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν ὃν ἂν ἄρχωσι μηδ' αὖ κυβερνήτας μηδὲ δικαστὰς ἐνεργοὺς ὄντας οἴνου γεύεσθαι τὸ παράπαν μηδὲ ὅστις βουλευσὸ μένος εἰς βουλήν ἀξίαν τινὰ λόγου συνέρχεται μηδὲ γε μεθ' ἡμέραν μηδένα τὸ παράπαν, εἰ μὴ σωμασκίας ἢ νόσων ἕνεκα, μηδ' αὖ νύκτωρ, ὅταν ἐπινοῇ τις παῖδας ποιεῖσθαι ἀνήρ ἢ καὶ γυνή. καὶ ἄλλα δὲ πάμπολλα ἂν τις λέγοι, ὡς τοῖς νοῦν τε καὶ νόμον ἔχουσιν ὀρθὸν οὐ ποτέος οἶνος, ὥστε κατὰ τὸν λόγον τοῦτον οὐδ' ἀμπελώνων ἂν πολλῶν δέοι οὐδ' ἦτινι πόλει, τακτὰ δὲ τᾶλλα ἂν εἴη γεωργήματα καὶ πᾶσα ἡ δίαίτα.» 12.25.2 Καὶ Μωσῆς δὲ προλαβὼν μὴ δεῖν τοὺς ἱερέας οἴνου ἀπογεύεσθαι κατὰ τὸν τῆς ἱερουργίας καιρὸν νομοθετεῖ φάσκων· «Καὶ ἐλάλησε κύριος τῷ Ἄαρὼν λέγων· Οἶνον καὶ σίκερα οὐ πίεσθε σὺ καὶ οἱ υἱοὶ σου μετὰ σοῦ, ἡνίκα ἂν εἰσπορεύησθε εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου ἢ προσπορευομένων ὑμῶν πρὸς τὸ θυσιαστήριον, καὶ οὐ μὴ ἀποθάνητε· νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν.» ὁ δὲ αὐτὸς καὶ τοῖς εὐχὴν εὐχομένοις νομοθετεῖ λέγων· «Ἀνήρ ἢ γυνή, ὅς ἂν μεγάλως εὐξῆται εὐχὴν ἀφαγνίσασθαι ἀγνεῖαν κυρίῳ, ἀπὸ οἴνου καὶ σίκερα ἀγνισθήσεται· καὶ ὄξος ἐξ οἴνου, καὶ ὄξος ἐκ σίκερα οὐ πίνεται.» ἀλλὰ καὶ Σολομῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς δικαστὰς εἴργει τῆς χρήσεως λέγων· «Μετὰ βουλής πάντα ποιεῖ, μετὰ βουλής οἶνοπότει. οἱ δυνάσται θυμώδεις εἰσίν, οἶνον μὴ πινέτωσαν, ἵνα μὴ πίνοντες ἐπιλάθωνται τῆς σοφίας καὶ τῶν πόνων.» καὶ ὁ ἀπόστολος δὲ νόσων ἕνεκα ἐπιτρέπει Τιμοθέῳ λέγων· «Ὀλίγῳ οἴνῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας.»

12.26.1 κλ'. ΟΤΙ ΟΥΚ ΗΓΝΟΕΙ Ο ΠΛΑΤΩΝ ΤΑ ΠΑΡ' ΑΥΤΟΥ ΝΟΜΟΘΕΤΟΥΜΕΝΑ ΠΑΡΑ ΤΙΣΙ ΒΑΡΒΑΡΟΙΣ ΠΟΛΙΤΕΥΕΣΘΑΙ

«Εἰ τοίνυν ἄκροις εἰς φιλοσοφίαν πόλεως τις ἀνάγκη ἐπιμεληθῆναι ἢ γέγονεν ἐν τῷ ἀπείρῳ τῷ παρεληλυθότι χρόνῳ ἢ καὶ νῦν ἐστὶν ἐν τινι βαρβαρικῷ τόπῳ, πόρρω που ἐκτὸς ὄντι τῆς ἡμετέρας ὄψεως, ἢ καὶ ἔπειτα γενήσεται, περὶ τούτου ἔτοιμοι τῷ λόγῳ διαμάχεσθαι, ὡς γέγονεν ἢ εἰρημένη πολιτεία καὶ ἔστι καὶ γενήσεται γε, ὅταν αὐτὴ ἢ Μοῦσα πόλεως ἐγκρατῆς γένηται. οὐ γὰρ ἀδύνατος γενέσθαι οὐδ' ἡμεῖς ἀδύνατα λέγομεν.»

κζ'. ΟΤΙ ΠΟΛΕΜΟΣ ΗΜΙΝ ΕΣΤΙ ΠΡΟΣ ΗΜΑΣ ΑΥΤΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΝ ΗΜΙΝ ΠΑΘΗ

«Αὐτῷ δὲ πρὸς ἑαυτὸν πότερον ὡς πολεμίῳ πρὸς πολέμιον διανοητέον, ἢ πῶς ἔτι λέγομεν; Ὡς ξένη Ἀθηναῖε, οὐ γάρ σε Ἀττικὸν ἐθέλοισι' ἂν προσαγορεύειν, δοκεῖς γάρ μοι τῆς θεοῦ ἐπωνυμίας ἄξιος εἶναι μᾶλλον ἐπονομάζεσθαι· τὸν γὰρ λόγον ἐπ' ἀρχὴν ὀρθῶς ἀναγαγὼν σαφέστερον ἐποίησας, ὥστε ῥᾶον ἀνευρήσεις ὅτι νῦν δὴ ὀρθῶς ὑφ' ἡμῶν ἐρρέθη τὸ πολεμίους εἶναι πάντας πᾶσι δημοσίᾳ τε καὶ ἰδίᾳ ἐκάστους αὐτοὺς σφίσιν αὐτοῖς. 12.27.2 Πῶς εἴρηκας, ὦ θαυμάσιε; Κάνταῦθα, ὦ ξέने, τὸ νικᾶν αὐτὸν ἑαυτὸν πασῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη, τὸ δὲ ἠττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ πάντων αἰσχιστόν τε ἅμα καὶ κάκιστον. ταῦτα γὰρ ὡς πολέμου ἐν ἐκάστοις ἡμῶν ὄντος πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς σημαίνει.» 12.27.3 Καὶ μεθ' ἕτερα τούτοις προστίθησι λέγων· «Οὐκοῦν ἓνα μὲν ἡμῶν ἕκαστον αὐτὸν τιθῶμεν; Ναί. Δύο δὲ κεκτημένον ἐν αὐτῷ ξυμβούλω ἐναντίω τε καὶ ἄφρονε, ὦ προσαγορεύομεν ἡδονὴν καὶ λύπην; Ἔστι ταῦτα. Πρὸς δὲ τούτοις ἀμφοῖν αὐτὸ δόξας μελλόντων, οἷν κοινὸν μὲν ὄνομα ἐλπίς, ἴδιον δὲ φόβος μὲν ἢ πρὸ λύπης ἐλπίς, θάρρος δὲ ἢ πρὸ τοῦ ἐναντίου. ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις λογισμὸς ὅ τί ποτ' αὐτῷ ἄμεινον ἢ χειρόν· ὅς γενόμενος δόγμα πόλεως κοινὸν νόμος ἐπωνόμασται.» 12.27.4 Καὶ ἐξῆς φησιν· «Τόδε δὲ ἴσμεν, ὅτι ταῦτα τὰ πάθη ἐν ἡμῖν οἷον νεῦρα ἢ σμήρινθοί τινες ἐνοῦσαι σπῶσι τε ἡμᾶς καὶ ἀλλήλας ἀνθέλκουσιν ἐναντία οὔσαι ἐπ' ἐναντίας πράξεις, οὗ δὴ διωρισμένη ἀρετὴ καὶ κακία κεῖται. μιᾶ γὰρ φησιν ὁ λόγος δεῖν τῶν ἔλξεων ξυνεπόμενον αἰεὶ καὶ μηδαμῆ ἀπολειπόμενον ἐκείνης ἀνθέλκειν τοῖς ἄλλοις μέτροις ἕκαστον, ταύτην δ' εἶναι τὴν τοῦ λογισμοῦ ἀγωγὴν χρυσοῦν καὶ ἱεράν, τῆς πόλεως κοινὸν νόμον ἐπικαλουμένην, ἄλλας δὲ σκληρὰς καὶ σιδηρὰς, τὴν δὲ μαλακὴν ἄτε χρυσοῦν οὔσαν, τὰς δὲ ἄλλας παντοδαποῖς εἴδεσιν ὁμοίας. δεῖν δὲ τῇ καλλίστῃ ἀγωγῇ τοῦ νόμου αἰεὶ ξυλλαμβάνειν· ἄτε γὰρ τοῦ λογισμοῦ καλοῦ μένοντος πράου τε καὶ οὐ βιαίου, δεῖσθαι ὑπηρετῶν αὐτοῦ τὴν ἀγωγὴν, ὅπως ἂν ἐν ἡμῖν τὸ χρυσοῦν γένος νικᾷ τὰ 12.27.5 ἄλλα γένη. καὶ οὕτω δὴ περὶ θαυμάτων ὡς ὄντων ἡμῶν μῦθος ἀρετῆς σεσωσμένος ἂν εἴη, καὶ τὸ κρεῖττω ἑαυτοῦ καὶ ἡττω εἶναι τρόπον τινὰ φανερόν ἂν γένοιτο μᾶλλον ὃ νοεῖ, καὶ ὅτι πόλιν καὶ ἰδιώτην, τὸν μὲν λόγον ἀληθῆ λαβόντα ἐν ἑαυτῷ περὶ τῶν ἔλξεων τούτῳ ἐπόμενον δεῖ ζῆν, πόλιν δὲ ἢ παρὰ θεῶν τινος ἢ παρ' αὐτοῦ τούτου γνόντος ταῦτα λόγον παραλαβοῦσαν νόμον θεμένην αὐτῇ τε ὁμιλεῖν καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν· οὕτω κακία δὴ καὶ ἀρετὴ σαφέστερον ἡμῖν διηρθρωμένον ἂν εἴη.» 12.27.6 Καὶ παρ' ἡμῖν ὁ θεῖος τὰ ὅμοια διδάσκει λόγος φάσκων· «Συνήδομαι τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου.» καὶ ἄλιν· «Μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων» ὅσα τε ἄλλα τούτοις παραπλήσια.

12.28.1 κη'. ΟΤΙ ΟΥ ΤΟ ΣΩΜΑ ΑΛΛ' Η ΨΥΧΗ ΑΙΤΙΑ ΤΥΓΧΑΝΕΙ ΤΩΝ ΚΑΚΩΣ ΥΦ' ΗΜΩΝ ΠΡΑΤΤΟΜΕΝΩΝ

«Μεμνήμεθά γε μὴν ὁμολογήσαντες ἐν τοῖς πρόσθεν ὡς εἰ ψυχὴ φανείη πρεσβυτέρα σώματος οὔσα, καὶ τὰ ψυχῆς τῶν τοῦ σώματος ἔσοιτο πρεσβύτερα. Πάνυ μὲν οὖν. Τρόποι δὲ καὶ ἦθη καὶ βουλήσεις καὶ λογισμοὶ καὶ δόξαι ἀληθεῖς ἐπιμέλειαί τε καὶ μνήμαι πρότερα μήκους σωμάτων καὶ πλάτους καὶ βάθους καὶ ῥώμης εἴη γεγονότα ἂν, εἶπερ καὶ ψυχὴ σώματος. Ἀνάγκη. 12.28.2 Ἄρ' οὖν τὸ μετὰ τοῦτο ὁμολογεῖν ἀναγκαῖον, τῶν τε ἀγαθῶν αἰτίαν εἶναι ψυχὴν καὶ τῶν κακῶν καὶ καλῶν καὶ αἰσchrῶν δικαίων τε καὶ ἀδίκων καὶ πάντων τῶν ἐναντίων, εἶπερ τῶν πάντων γε αὐτὴν θήσομεν

αίτιαν;» Καὶ ταῦτα δὲ ἀπὸ τοῦ δεκάτου τῶν Νόμων προκείσθω. συνάδει δὲ αὐτοῖς ὁ Μωσῆς πολλάκις ἐν τοῖς νόμοις εἰπών· «Καὶ ἐὰν ψυχὴ ἀμάρτη καὶ ποιήσῃ πλημμέλημα» καὶ ὅσα τούτοις ἐμπερῶς εἴρηται παρ' αὐτῶ.

12.29.1 κθ'. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΘΑΡΩΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥΝΤΟΣ

Τῆς παρ' Ἑβραίοις γραφῆς περὶ τοῦ σπουδῆ φιλοσοφούντος φασκούσης· «Ἄγαθὸν ἀνδρὶ ὅταν ἄρῃ ζυγὸν ἐν νεότητι αὐτοῦ· καθήσεται κατὰ μόνας καὶ σιωπήσεται ὅτι ἦρεν ἐφ' ἑαυτῶ» καὶ περὶ τῶν θεοφιλῶν προφητῶν, ὡς ἄρα δι' ἀκρότητα φιλοσοφίας ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις διήγον, πρὸς μόνῳ τῷ θεῷ τὴν διάνοιαν ἔχοντες, ἐπάκουσον τοῦ Πλάτωνος ὅπως καὶ αὐτὸς τὸν τοιονδε τοῦ βίου τρόπον ἐκθειάζει, ὧδέ πη περὶ τοῦ ἄκρως φιλοσοφούντος διεξιών· 12.29.2 «Λέγωμεν δὴ, ὡς ἔοικεν, ἐπεὶ σοὶ γε δοκεῖ, περὶ τῶν κορυφαίων· τί γὰρ ἂν τις τοὺς γε φαύλως διατρίβοντας ἐν φιλοσοφίᾳ λέγοι; οὔτοι δὲ που ἐκ νέων πρῶτον μὲν εἰς ἀγορὰν οὐκ ἴσασι τὴν ὁδὸν οὐδὲ ὅπου δικαστήριον ἢ βουλευτήριον ἢ τι κοινὸν ἄλλο τῆς πόλεως συνέδριον· νόμους δὲ καὶ ψηφίσματα λεγόμενα ἢ γεγραμμένα οὔτε ὀρώσιν, οὔτε ἀκούουσι σπουδαῖ τε ἐταιρειῶν ἐπ' ἀρχὰς καὶ σύνοδοι καὶ δεῖπνα καὶ σὺν ἀυλητρίσι κῶμοι οὐδὲ ὄναρ πράττειν 12.29.3 προσίσταται αὐτοῖς. εὖ δὲ ἢ κακῶς τί γέγονεν ἐν πόλει ἢ τί τῷ κακὸν ἐστὶν ἐκ προγόνων γεγονὸς ἢ πρὸς ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν ἢ οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες. καὶ ταῦτα πάντα οὐδ' ὅτι οὐκ οἶδεν, οἶδεν· οὐδὲ γὰρ αὐτῶν ἀπέχεται τοῦ εὐδοκιμεῖν χάριν, ἀλλὰ τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται αὐτοῦ καὶ ἐπιδημεῖ· ἢ δὲ διάνοια, ταῦτα πάντα ἠγησαμένη σμικρὰ καὶ οὐδὲν, ἀτιμάσασα πανταχῇ πέταται κατὰ Πίνδαρον, «τά τε γὰς ὑπένερθε καὶ τὰ ἐπίπεδα γεωμετροῦσα οὐρανοῦ τε ὑπὲρ ἀστρονομοῦσα» καὶ πᾶσαν πάντη φύσιν ἐρευνωμένη τῶν ὄντων ἐκάστου ὅλου, εἰς τῶν ἐγγύς οὐδὲν ἑαυτὴν συγκαθειῖσα. 12.29.4 Πῶς τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες; 12.29.4 Ὅσπερ καὶ Θαλῆν ἀστρονομούντα, ὦ Θεόδωρε, καὶ ἄνω βλέποντα πεσόντα εἰς φρέαρ Θραῦττά τις ἐμμελής καὶ χαρίεσσα θεραπαινὶς ἀποσκῶψαι λέγεται, ὡς τὰ μὲν ἐν οὐρανῷ προθυμοῖτο εἰδέναι, τὰ δὲ ὀπίσθεν αὐτοῦ καὶ 12.29.5 παρὰ πόδας λανθάνοι αὐτόν. ταῦτόν δὲ ἀρκεῖ σκῶμμα ἐπὶ πάντας ὅσοι ἐν φιλοσοφίᾳ διάγουσι. τῷ γὰρ ὄντι τὸν τοιοῦτον ὁ μὲν πλησίον καὶ ὁ γείτων λέληθεν, οὐ μόνον ὁ τι πράττει, ἀλλ' ὀλίγου καὶ εἰ ἀνθρωπὸς ἐστὶν ἢ τι ἄλλο θρέμμα. τί δὲ ποτ' ἐστὶν ἀνθρωπος καὶ τί τῇ τοιαύτῃ φύσει προσήκει διάφορον τῶν ἄλλων ποιεῖν ἢ πάσχειν· ζητεῖ τε καὶ πράγματ' ἔχει διερευνώμενος. μανθάνεις γὰρ που, ὦ Θεόδωρε, ἢ οὐ; 12.29.6 Ἔγωγε, καὶ ἀληθῆ λέγεις. Τοιγάρτοι, ὦ φίλε, ἰδίᾳ τε συγγιγνόμενος ὁ τοιοῦτος ἐκάστῳ καὶ δημοσίᾳ, ὅπερ ἀρχόμενος ἔλεγον, ὅταν ἐν δικαστηρίῳ ἢ που ἄλλοθι ἀναγκασθῆ περὶ τῶν παρὰ πόδας καὶ τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς διαλέγεσθαι, γέλωτα παρέχει οὐ μόνον Θραῦτταις, ἀλλὰ καὶ τῷ ἄλλῳ ὄχλῳ, εἰς φρέατά τε καὶ πᾶσαν ἀπορίαν ἐμπίπτων ὑπὸ ἀπειρίας, καὶ ἢ ἀσχημοσύνη δεινῇ, δόξαν ἀβελτερίας παρεχο12.29.7 μένη. ἔν τε γὰρ ταῖς λοιδορίαις ἴδιον ἔχει οὐδὲν οὐδένα λοιδορεῖν, ἅτ' οὐκ εἰδῶς κακὸν οὐδὲν οὐδενὸς ἐκ τοῦ μὴ μεμελετηκέναι· ἀπορῶν οὖν γελοῖος φαίνεται· ἐν τε τοῖς ἐπαίνοις καὶ ταῖς τῶν ἄλλων μεγαλαυχίαις οὐ προσποιήτως, ἀλλὰ τῷ ὄντι γελῶν ἔνδηλος γιγνόμενος ληρώδης δοκεῖ εἶναι· 12.29.8 τύραννόν τε γὰρ ἢ βασιλέα ἐγκωμιαζόμενον ἕνα τῶν νομέων, οἷον συβώτην ἢ ποιμένα ἢ τινα βουκόλον, ἠγεῖται ἀκούειν εὐδαιμονιζόμενον πολὺ βδάλλοντα· δυσκολώτερον δὲ ἐκείνων ζῶον καὶ ἐπιβουλότερον ποιμαίνειν τε 12.29.9 καὶ βδάλλιν νομίζει αὐτούς· ἄγροικον δὲ καὶ ἀπαίδευτον ὑπὸ ἀσχολίας οὐδὲν ἦττον

τῶν νομέων τὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γίνεσθαι, σηκὸν ἐν ὄρει τὸ τεῖχος περιβεβλημένον. γῆς δὲ ὅταν μυρία πλέθρα ἢ ἔτι πλείω ἀκούσῃ, ὅστις ἄρα κεκτημένος θαυμαστὰ πλήθει κέκτηται, πάνσμικρα δοκεῖ ἀκούειν, 12.29.10 εἰς ἅπασαν εἰωθῶς τὴν γῆν βλέπειν. τὰ δὲ δὴ γένη ὑμνούντων, ὡς γενναῖός τις ἑπτὰ πάππους πλουσίους ἔχων ἀποφῆναι, παντάπασιν ἀμβλὺ καὶ ἐπὶ σμικρὸν ὁρώντων ἠγεῖται τὸν ἔπαινον, ὑπὸ ἀπαιδευσίας οὐ δυναμένων εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ βλέπειν οὐδὲ λογίζεσθαι ὅτι πάππων καὶ προγόνων μυριάδες ἐκάστῳ γεγόνασιν ἀναρίθμητοι, ἐν αἷς πλούσιοι καὶ πτωχοὶ καὶ βασιλεῖς καὶ δοῦλοι βάρβαροί τε καὶ Ἕλληνες πολλακίς μυριοὶ γεγόνασιν ὄψοι, ἀλλ' ἐπὶ πέντε καὶ εἴκοσι καταλόγῳ προγόνων σεμνυνομένων ἢ καὶ ἀναφερόντων εἰς Ἡρακλέα τὸν Ἀμφιτρυῶνος ἄτοπα αὐτῷ καταφαίνεται τῆς σμικρολογίας, ὅτι δὲ ὁ Ἀμφιτρυῶνος εἰς τὸ ἄνω πεντεκαικεστός ἦν οἷα συνέβαινε αὐτῷ τύχη, καὶ ὁ πεντηκοστός ἀπ' αὐτοῦ, γελᾷ οὐ δυναμένων λογίζεσθαι τε καὶ 12.29.11 χαυνότητα ἀνοήτου ψυχῆς ἀπαλλάττειν. ἐν ἅπασι δὴ τούτοις ὁ τοιοῦτος ὑπὸ τῶν πολλῶν καταγελάται, τὰ μὲν ὑπερηφάνως ἔχων, ὡς δοκεῖ, τὰ δ' ἐν ποσὶν ἀγνοῶν τε καὶ ἐν ἐκάστοις ἀπορῶν. Παντάπασι τὰ γινόμενα λέγεις, ὦ Σώκρατες. 12.29.12 Ὅταν δὲ γέ τινα αὐτός, ὦ φίλε, ἐλκύσῃ ἄνω καὶ ἐθέλησῃ τις αὐτῷ ἐκβῆναι ἐκ τοῦ «τί ἐγὼ σε ἀδικῶ ἢ σὺ ἐμέ» εἰς σκέψιν αὐτῆς δικαιοσύνης τε καὶ ἀδικίας τί τε ἐκάτερον αὐτοῖν καὶ τί τῶν πάντων ἢ ἀλλήλων διαφέρετον, ἢ ἐκ τοῦ «εἰ βασιλεὺς εὐδαίμων κεκτημένος πολὺ χρυσίον» ἢ βασιλείας περὶ καὶ ἀνθρωπίνης ὅλως εὐδαιμονίας καὶ ἀθλιότητος ἐπὶ σκέψιν, ποίῳ τέ τινέ ἐστον καὶ τίνα τρόπον ἀνθρώπου φύσει τὸ μὲν κτήσασθαι αὐτοῖν προσήκει, τὸ δὲ ἀποφυγεῖν· περὶ πάντων τούτων ὅταν αὐτῷ δέῃ λόγον διδόναι τὸν σμικρὸν ἐκεῖνον τὴν ψυχὴν καὶ δριμῦν καὶ δικανικόν, πάλιν αὐτῷ τὰ ἀντίστροφα ἀποδίδωσιν· ἰλιγγίων τε ἀπὸ ὑψηλοῦ κρεμασθεὶς καὶ βλέπων μετέωρος ἄνωθεν ὑπὸ ἀθειας ἀδημονῶν τε καὶ ἀπορῶν καὶ βαρβαρίζων γέλωτα θράτται μὲν οὐ παρέχει οὐδ' ἄλλῳ ἀπαιδεύτῳ οὐδενὶ οὐ γὰρ αἰσθάνονται, τοῖς δ' ἐναντίως 12.29.13 ἢ ὡς ἀνδραπόδοις τραφεῖσι πᾶσιν. οὗτος δὲ ἐκατέρου τρόπος, ὦ Θεόδωρε, ὁ μὲν τῷ ὄντι ἐλευθερία τε καὶ σχολῆ τεθραμμένον, ὃν δὲ φιλόσοφον καλεῖς, ὃ ἀνεμέσητον εὐήθει δοκεῖν καὶ οὐδενὶ εἶναι, ὅταν εἰς δουλικά ἐμπέσῃ διακονήματα, οἷον στρωματοδεδεσμον μὴ ἐπισταμένου συσκευάσασθαι μηδὲ ὄψον ἠδῦναι ἢ θῶπας λόγους· τοῦ δ' αὐτῷ τὰ μὲν τοιαῦτα πάντα δυναμένου ὀρθῶς τε καὶ ὀξέως διακονεῖν, ἀναβάλλεσθαι δὲ οὐκ ἐπισταμένου ἐπιδέξια ἐλευθέρως οὐδ' ἁρμονίαν λόγων λαβόντος ὀρθῶς ὑμῆσαι θεῶν τε καὶ ἀνδρῶν εὐδαιμόνων βίον ἀληθῆ. 12.29.14 Εἰ πάντας, ὦ Σώκρατες, πείθοις ἂ λέγεις ὡςπερ ἐμέ, πλείων ἂν εἰρήνη καὶ κακὰ ἐλάττω κατ' ἀνθρώπους εἶη. Ἄλλ' οὐτ' ἀπολέσθαι τὰ κακὰ δυνατόν, ὦ Θεόδωρε ὑπεναντίον γάρ τι τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ εἶναι ἀνάγκη οὐτ' ἐν θεοῖς αὐτὰ ἰδρῦσθαι, τὴν δὲ θνητὴν φύσιν 12.29.15 καὶ τόνδε τὸν τόπον περιπολεῖ ἐξ ἀνάγκης. διὸ καὶ πειρᾶσθαι χρὴ ἐνθένδε ἐκεῖσε φεύγειν ὅτι τάχιστα. φυγὴ δὲ ὁμοίως θεῶν κατὰ τὸ δυνατόν· ὁμοίως σις δὲ δίκαιον καὶ ὄσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι. ἀλλὰ γάρ, ὦ ἄριστε, οὐ πάνυ τι ῥᾶδιον πείσαι ὡς ἄρα οὐχ ὧν ἕνεκα οἱ πολλοὶ φασὶ δεῖν πονηρίαν μὲν φεύγειν, ἀρετὴν δὲ διώκειν, τούτων χάριν τὸ μὲν ἐπιτηδευτέον, τὸ δ' οὐ, ἵνα 12.29.16 δὴ μὴ κακὸς καὶ ἵνα ἀγαθὸς δοκῆ εἶναι. ταῦτα μὲν γάρ ἐστιν ὁ λεγόμενος γραῶν ὕθλος, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, τὸ δὲ ἀληθὲς ὧδε λέγομεν· θεὸς οὐδαμῆ οὐδαμῶς ἀδικός, ἀλλ' ὡς οἷόν τε δικαιοτάτος, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὁμοιότερον οὐδὲν ἢ ὅς ἂν ἡμῶν αὐτῷ γένηται ὅτι δικαιοτάτος. περὶ τοῦτο καὶ ἡ ὡς ἀληθῶς 12.29.17 δεινότης ἀνδρὸς καὶ ἡ οὐδένειά τε καὶ ἀνανδρία. ἡ μὲν γὰρ τούτου γνῶσις σοφία καὶ ἀρετὴ ἀληθινή, ἡ δὲ ἄγνοια ἀμαθία καὶ κακία ἐναργής· αἱ δ' ἄλλαι δεινότητές τε δοκοῦσαι καὶ

σοφίαί ἐν μὲν πολιτικαῖς δυναστείαις γιγνόμεναι φορτικαί, ἐν δὲ τέχναις βάνουσοι. τῶ οὖν ἀδικοῦντι καὶ ἀνόσια λέγοντι ἢ πράττοντι μακρῶ ἄριστ' ἔχει τὸ μὴ συγχωρεῖν δεινῶ ὑπὸ πανουργίας εἶναι. 12.29.18 ἀγάλλονται γὰρ τῶ ὄνειδει καὶ οἶονται ἀκούειν ὅτι οὐ λῆροί εἰσι, γῆς ἄλλως ἄχθη, ἀλλ' ἄνδρες οἴους δεῖ ἐν πόλει τοὺς σωθησομένους. λεκτέον οὖν τάληθές, ὅτι τοσοῦτω μᾶλλον εἰσιν οἴοι οὐκ οἶονται, ὅτι οὐχὶ οἶονται. ἀγνοοῦσι γὰρ ζημίαν ἀδικίας, ὃ δεῖ ἤκιστα ἀγνοεῖν. οὐ γὰρ ἐστὶν ἦν δοκοῦσι, πληγαί τε καὶ θάνατοι, ὧν ἐνίστε πάσχουσιν οὐδὲν ἀδικοῦντες, ἀλλὰ ἦν ἀδύνατον ἐκφυγεῖν. 12.29.19 Τίνα δὴ λέγεις; Παραδειγμάτων, ὧ φίλε, ἐν τῶ ὄντι ἐσώτων, τοῦ μὲν θείου εὐδαιμονεστάτου, τοῦ δὲ ἀθέου ἀθλιωτάτου, οὐχ ὀρώντες, ὅτι οὕτως ἔχει, ὑπὸ ἡλιθιότητός τε καὶ τῆς ἐσχάτης ἀνοίας λανθάνουσι τῶ μὲν ὁμοιούμενοι διὰ τὰς ἀδίκους πράξεις, τῶ δὲ ἀνομοιούμενοι· οὐ δὴ τίνουσι δίκην, ζῶντες τὸν εἰκότα 12.29.20 βίον ὧ ὁμοιοῦνται. ἐὰν δ' εἴπωμεν ὅτι, ἂν μὴ ἀπαλλαγῶσι τῆς δεινότητος, καὶ τελευτήσαντας αὐτοὺς ἐκεῖνος μὲν ὁ τῶν κακῶν καθαρὸς τόπος οὐ δέξεται, ἐνθάδε δὲ τὴν αὐτοῖς ὁμοιότητα τῆς διαγωγῆς αἰεὶ ἔξουσι, κακοὶ κακοῖς συνόντες, ταῦτα δὴ καὶ παντάπασιν ὡς δεινοὶ καὶ πανοῦργοι ἀνοήτων τινῶν ἀκούσονται. 12.29.21 Καὶ μάλα δὴ, ὧ Σώκρατες. Οἶδά τοι, ὧ ἑταῖρε. ἐν μέντοι τι αὐτοῖς συμβέβηκεν, ὅταν ἰδίᾳ λόγον δέη δοῦναί τε καὶ δέξασθαι περὶ ὧν ψέγουσι καὶ ἐθελήσωσιν ἀνδρικῶς πολὺν χρόνον ὑπομεῖναι καὶ μὴ ἀνάδρωσ φυγεῖν, τότε ἀτόπως, ὧ δαιμόνιε, τελευτώντες οὐκ ἀρέσκουσιν αὐτοῖ αὐτοῖς περὶ ὧν λέγουσι καὶ ἡ ῥητορική ἐκεῖνη πως ἀπομαραίνεται, ὥστε παίδων μηδὲν δοκεῖν διαφέρειν.»

12.30.1 Λ΄. ΠΕΡΙ ΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΝ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ ΣΟΦΙΣΤΕΙΑΣ

Καὶ παρ' ἡμῖν περὶ πάσης τῆς ἐν ἀνθρώποις σοφιστείας εἴρηται· «Ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ θεῶ ἐστὶ. γέγραπται γάρ· Ἀπολώ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω. ποῦ σοφός; ποῦ 12.30.2 γραμματεὺς; ποῦ συζητητῆς τοῦ αἰῶνος τούτου;» ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ δεῖν μηδὲν σμικρολόγον φρονεῖν τοὺς κατὰ θεὸν φιλοσοφοῦντας διδασκόμεθα ἐν οἷς εἴρηται· «Σκοποῦντων ἡμῶν οὐ τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα· 12.30.3 τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια.» καὶ περὶ τοῦ τὴν κακίαν περὶ γῆν καὶ τὸν θνητὸν βίον εἰλεῖσθαι φησί που ὁ θεῖος λόγος· «Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσι.» καί· «Ἄρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.» λέγει δὲ καὶ ὁ προφήτης· «Ἀρὰ καὶ κλοπὴ καὶ μοι12.30.4 χεῖα καὶ φόνος κέχυται ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ αἵματα ἐφ' αἵμασι μίσγουσι.» περὶ δὲ τοῦ φεύγειν ἐνθένδε παρὰ τὸν θεὸν φησὶν ὁ Μωσῆς· «Ὅπισω κυρίου τοῦ θεοῦ σου πορεύση καὶ πρὸς αὐτὸν κολληθήση.» ὁ δ' αὐτὸς μιμεῖσθαι τὸν θεὸν διδάσκει λέγων· «Ἄγιοι ἔσεσθε, ὅτι κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν ἅγιός ἐστι.» 12.30.5 δίκαιον δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ τὸν θεὸν εἰδὼς ἡμᾶς τε αὐτοὺς μιμητὰς γενέσθαι παρορμῶν φησὶ· «Δίκαιος κύριος καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησεν.» ὁ δ' αὐτὸς πλοῦτου καταφρονεῖν ἐπαίδευσεν λέγων· «Πλοῦτος ἐὰν ῥέη, μὴ προστίθεσθε καρδίαν·» καί· «Μὴ φοβοῦ ὅταν πλουτήση ἄνθρωπος καὶ ὅταν πληθυνθῇ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ· ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν λήψεται τὰ πάντα 12.30.6 οὐδὲ συγκαταβήσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ.» ἀλλὰ μηδὲ τὰς ἐν ἀνθρώποις ἀρχὰς θαυμάζειν ἐδίδασκεν ἐν τούτοις· «Μὴ πεποίθατε ἐπ' ἄρχοντας, ἐφ' υἱοὺς ἀνθρώπων, οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία. ἐξελεύσεται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ ἀπελεύσεται εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ· ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπολοῦνται πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ.»

12.31.1 λα'. ΟΤΙ ΔΕΗΣΕΙ ΠΟΤΕ ΤΩΙ ΨΕΥΔΕΙ ΑΝΤΙ ΦΑΡΜΑΚΟΥ ΧΡΗΣΘΑΙ ΕΠ' ΩΦΕΛΕΙΑ ΤΩΝ ΔΕΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΤΟΙΟΥΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ

«Νομοθέτης δὲ οὗ τι καὶ σμικρὸν ὄφελος, εἰ καὶ μὴ τοῦτο ἦν οὕτως ἔχον, ὡς καὶ νῦν αὐτὸ ἤρηχ' ὁ λόγος ἔχειν, εἴπερ τι καὶ ἄλλο ἐτόλμησεν ἂν ἐπ' ἀγαθῷ ψεύδεσθαι πρὸς τοὺς νέους, ἔστιν ὅ τι τούτου ψεῦδος λυσιτελέστερον ἂν ἐψεύσατό ποτε καὶ δυνάμενον μᾶλλον ποιεῖν μὴ βία, ἀλλ' ἐκόντας πάντας πάντα τὰ δίκαια; Καλὸν μὲν ἢ ἀλήθεια, ὧ ζένε, καὶ μόνιμον· ἔοικε μὴν οὐ ράδιον εἶναι πείθειν.» 12.31.2 Μυρία δ' ἂν εὖροις τοιαῦτα καὶ ἐν ταῖς Ἑβραίων γραφαῖς, ὡς ἂν περὶ θεοῦ ζηλοῦντος ἢ ὑπνοῦντος ἢ ὀργιζομένου ἢ τισιν ἄλλοις ἀνθρωποπαθέσιν ἐνεχομένου, ἐπ' ὠφελεία τῶν δεομένων τοῦ τοιοῦδε τρόπου παρελημμένα.

12.32.1 λβ'. ΟΤΙ ΜΗ ΜΟΝΟΝ ΑΝΔΡΑΣ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΚΑΙ ΠΑΝ ΓΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΠΡΟΣΙΕΣΘΑΙ ΧΡΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΕΙΡΗΜΕΝΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑΝ

«Ἄρ' οὖν ἡμῖν τά γε ἔμπροσθεν ὁμολογεῖται; Τοῦ πέρι; Τὸ δεῖν πάντα ἄνδρα καὶ παῖδα, ἐλεύθερον καὶ δοῦλον, θῆλυν τε καὶ ἄρρενα καὶ ὅλη τῇ πόλει ὅλην τὴν πόλιν αὐτὴν ἑαυτῇ ἐπάδουσαν μὴ παύεσθαι ποτε ταῦτα ἃ διεληλύθαμεν, ἀμωσγέπως αἰεὶ μεταβαλλόμενα καὶ πάντως παρεχόμενα ποικιλίαν, ὥστ' ἀπληστίαν εἶναι τινὰ τῶν ὕμνων τοῖς ἄδουσι καὶ ἡδονήν. Πῶς δ' οὐκ ἂν ὁμολογοῖτ' ἂν δεῖν ταῦτα οὕτω πράττεσθαι;» 12.32.2 Καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ δὲ τῆς Πολιτείας ὅμοια τούτοις γράφει τάδε λέγων· «Οἷσθ' αὖτις ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνθρωπον μελετώμενον, ἐν ᾧ οὐ πάντα ταῦτα τῶν ἀνδρῶν γένος διαφερόντως ἔχει ἢ τὸ τῶν γυναικῶν; ἢ μακρολογοῦμεν τὴν τε ὑφαντικὴν λέγοντες καὶ τὴν τῶν ποπάνων τε καὶ ἐσημάτων θεραπείαν, ἐν οἷς δὴ τι δοκεῖ τὸ γυναικεῖον γένος εἶναι, οὗ καὶ καταγελαστότατόν ἐστι πάμ12.32.3 πολὺ ἠττώμενον; Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις, ὅτι πολὺ κρατεῖται ἐν ἅπασιν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὸ γένος τοῦ γένους· γυναῖκες μέντοι πολλὰ πολλῶν ἀνδρῶν βελτίους εἰς πολλὰ, τὸ δὲ ὅλον ἔχει ὡς σὺ λέγεις. Οὐδὲν ἄρα ἐστίν, ὧ φίλε, ἐπιτήδευμα τῶν πόλιν διοικούντων γυναικὸς διότι γυνὴ οὐδ' ἀνδρὸς διότι ἀνήρ, ἀλλ' ὁμοίως διεσπαρμέναι αἱ φύσεις ἐν ἀμφοῖν τοῖν ζώοις καὶ πάντων μὲν μετέχει γυνὴ ἐπιτηδεύματων κατὰ φύσιν, πάντων δὲ ἀνήρ, ἐπὶ πᾶσι δὲ 12.32.4 ἀσθενέστερον γυνὴ ἀνδρὸς. Πάνυ γε. Ἦ οὖν ἀνδράσι πάντα προστάξομεν, γυναικὶ δὲ οὐδέν; Καὶ πῶς; Ἄλλ' ἔστι γάρ, οἶμαι, ὡς φήσομεν, καὶ γυνὴ ἰατρικὴ, ἢ δ' οὐ, καὶ μουσικὴ, ἢ δ' ἄμουσος φύσει. Τί μὴν; Γυμναστικὴ δὲ ἄρα οὐ, οὐδὲ πολεμικὴ, ἢ δὲ ἀπόλεμος καὶ οὐ φιλογυμναστικὴ; Οἶμαι ἔγωγε. Τί δέ; φιλόσοφος τε καὶ μισόσοφος; καὶ θυμοειδὴς, ἢ δὲ ἄθυμος; 12.32.5 Ἔστι καὶ ταῦτα. Ἔστιν ἄρα καὶ φυλακικὴ γυνὴ, ἢ δ' οὐ; ἢ οὐ τοιαύτην 12.32.6 καὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν φυλακικῶν φύσιν ἐξελεξάμεθα; Τοιαύτην μὲν οὖν. Καὶ γυναικὸς ἄρα καὶ ἀνδρὸς ἢ αὐτὴ φύσις εἰς φυλακὴν πόλεως, πλην ὅσω ἀσθενεστέρα, ἢ δὲ ἰσχυροτέρα ἐστί. Φαίνεται. Καὶ γυναῖκες ἄρα αἰ τοιαῦται τοῖς τοιοῦτοις ἀνδράσι ἐκλεκτέαι ζυνοικεῖν τε καὶ ζυμφυλάττειν, ἐπεὶ εἰσὶν ἱκαναὶ καὶ ζυγγενεῖς αὐτοῖς τὴν φύσιν.» 12.32.7 Εἰκότως ἄρα καὶ ὁ παρ' ἡμῖν λόγος ὑποδέχεται πᾶν γένος οὐ μόνον ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ γυναικῶν, οὐδ' ἐλευθέρων καὶ δούλων μόνον, ἀλλὰ καὶ βαρβάρων καὶ Ἑλλήνων εἰς τὴν κατὰ θεὸν παιδείαν τε καὶ φιλοσοφίαν.

12.33.1 λγ'. ΟΤΙ ΜΗ ΧΡΗΝ ΕΚ ΤΩΝ ΟΥ ΚΑΤΑ ΛΟΓΟΝ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ ΒΙΟΥΝΤΩΝ

ΤΟ ΠΑΝ ΕΘΝΟΣ ΔΙΑΒΑΛΛΕΣΘΑΙ

«Σκεψώμεθα δή πη τῆδε. φέρ', εἴ τις αἰγῶν τροφήν καὶ τὸ ζῶον αὐτό, κτῆμα ὡς ἔστι καλόν, ἐπαινοῖ, ἄλλος δέ τις ἑωρακῶς αἶγας χωρὶς νεμομένας αἰπόλου ἐν ἐργασίμοις χωρίοις δρώσας κακὰ διαψέγοι καὶ πᾶν θρέμμα ἄναρχον ἢ μετὰ κακῶν ἀρχόντων ἰδὼν οὕτω μέμφοιτο, τὸν τοιούτου ψόγον ἠγούμεθα ὑγιᾶς ἂν ποτε ψέξει καὶ ὀτιοῦν; Καὶ πῶς;» Καὶ μετ' ὀλίγα· 12.33.2 «Ὅτι δὲ ἐπαινέτην ἢ ψέκτην κοινωνίας ἠστινοσοῦν, ἧ πέφυκέ τε εἶναι ἄρχων μετ' ἐκείνου τε ὠφέλιμός ἐστιν, ὁ δὲ μήτε ἑωρακῶς εἴη ποτὲ ὀρθῶς αὐτὴν ἑαυτῇ κοινωνοῦσαν μετ' ἄρχοντος, αἰεὶ δὲ ἄναρχον ἢ μετὰ κακῶν ἀρχόντων ζυνοῦσαν· οἰόμεθα δὴ ποτε τοὺς τοιούτους θεωροῦς τῶν τοιούτων κοινωνιῶν χρηστόν τι ψέξειν ἢ ἐπαινεῖσθαι; Πῶς δ' ἂν;» 12.33.3 Οὐ δὴ χρῆ καὶ παρ' ἡμῖν εἴ τινες φαίνονται δίχα προστάτου καὶ ἄρχοντος ἢ μετὰ κακῶν ἀρχόντων δρώντες κακὰ, ψέγειν τὸ πᾶν ἡμῶν διδασκαλεῖον, μᾶλλον δὲ ἀπὸ τῶν ὀρθῶς μετιόντων τὸ θεοσεβῆς πολίτευμα θαυμάζειν.

12.34.1 λδ'. ΟΠΩΣ Ο ΠΛΑΤΩΝ ΜΕΤΕΒΑΛΕΝ ΕΠΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΤΕΡΟΝ ΤΑ ΕΝ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙΣ ΛΟΓΙΑ

Ἐν ταῖς Παροιμίαις Σολομῶνος συντόμως φερομένου τοῦ «Μνήμη δικαίων μετ' ἐγκωμίων, ὄνομα δὲ ἀσεβῶν σβέννυται» καὶ πάλιν εἰρημένου τοῦ «Μὴ μακαρίσης ἄνδρα πρὸ τελευτῆς αὐτοῦ,» ἐπάκουσον ὅπως τὴν διάνοιαν ἐρμηνεύει λέγων ὁ Πλάτων ἐν τῷ ἑβδόμῳ τῶν Νόμων· 12.34.2 «Τῶν πολιτῶν ὅποσοι τέλος ἔχουσιν τοῦ βίου κατὰ σώματα ἢ κατὰ ψυχὰς ἔργα ἐξειργασμένοι καλὰ καὶ ἐπίπονα καὶ τοῖς νόμοις εὐπειθεῖς γεγονότες, ἐγκωμίων αὐτοὺς τυγχάνειν πρέπον ἂν εἴη. Πῶς δ' οὐ; 12.34.3 Τούς γε μὴν ἔτι ζῶντας ἐγκωμίοις τε καὶ ὕμνοις τιμᾶν οὐκ ἀσφαλές, πρὶν ἂν ἅπαντά τις τὸν βίον διαδραμῶν τέλος ἐπιστήσῃται καλόν. ταῦτα δὲ πάντα ἡμῖν ἔστω κοινὰ ἀνδράσι τε καὶ γυναιξὶν ἀγαθοῖς καὶ ἀγαθαῖς διαφανῶς γενομένας.»

12.35.1 λε'. ΠΕΡΙ ΠΛΟΥΤΟΥ ΚΑΙ ΠΕΝΙΑΣ

«Πλοῦτον δὲ καὶ πενίαν μή μοι δῶς» τοῦ Σολομῶνος φήσαντος ἐν Παροιμίαις ὁ Πλάτων ἐν γ' Πολιτείας φησὶν· «Ἔτερα δὴ, ὡς ἔοικε, τοῖς φύλαξιν εἰρήκαμεν, ἃ παντὶ τρόπῳ φυλακτέον ὅπως μὴ ποτε αὐτοὺς λήσῃ εἰς τὴν πόλιν παραδύντα. Τὰ ποῖα ταῦτα; Πλοῦτός τε, ἦν δ' ἐγώ, καὶ πενία· ὡς τοῦ μὲν τρυφήν καὶ ἀργίαν καὶ νεωτερισμὸν ἐμποιοῦντος, τῆς δ' ἀνελευθερίαν καὶ κακοεργίαν πρὸς τῷ νεωτερισμῷ.» Κακοεργία δὲ ἐστὶ πᾶσα πρᾶξις ἄτιμος.

λς'. ΠΕΡΙ ΓΟΝΕΩΝ ΤΙΜΗΣ

Πάλιν Μωσέως ἐν τοῖς νόμοις φάντος· «Ἐκαστος πατέρα αὐτοῦ καὶ μητέρα αὐτοῦ φοβεῖσθω» καὶ· «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι ᾦ,» καὶ ὁ Πλάτων ὁμοίως Μωσεῖ καὶ τιμᾶν καὶ φοβεῖσθαι ὧδέ πως φησὶν ἐν τοῖς Νόμοις· «Πᾶς δὴ νοῦν ἔχων φοβεῖται καὶ τιμᾶ γονέων εὐχάς, εἰδὼς πολλοῖς καὶ πολλὰκις ἐπιτελεῖς γενομένας.» Καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ φησὶ· «Πᾶς ἡμῖν αἰδεῖσθω τὸν ἑαυτοῦ πρεσβύτερον

ἔργω τε καὶ λόγῳ. τὸν δὲ προέχοντα εἴκοσιν ἡλικίας ἔτεσιν ἄρρενα ἢ θήλυον νομίζων ὡς πατέρα ἢ μητέρα διευλαβείσθω.»

ΛΖ'. ΠΕΡΙ ΚΤΗΣΕΩΣ ΟΙΚΕΤΩΝ

Μωσέως ἐν τοῖς νόμοις ἀπαγορεύσαντος Ἑβραίου Ἑβραίοις δουλεύειν καὶ φήσαντος· «Ἐὰν κτήσῃ παῖδα Ἑβραῖον, ἕξ ἔτη δουλεύσει σοι· τῷ δὲ ἐβδόμῳ ἔτει ἐξαποστελεῖς αὐτὸν ἐλεύθερον,» καὶ ὁ Πλάτων ὁμοίως ἐν Πολιτείᾳ φησί· «Μηδὲ Ἑλληνα ἄρα δοῦλον ἐκτῆσθαι μήτε αὐτοὺς τοῖς τε ἄλλοις Ἑλλησιν οὕτω ζυμβουλεύειν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη· μᾶλλον τ' ἂν οὖν οὕτω πρὸς τοὺς βαρβάρους τρέποιντο, ἑαυτῶν δὲ ἀπέχοντο.»

λη'. ΩΣ ΜΕΤΕΒΑΛΕ ΤΟ «ΜΗ ΜΕΤΑΙΡΕ ΟΡΙΑ ΑΙΩΝΙΑ Α ΕΘΕΝΤΟ ΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΣΟΥ»

«Μὴ κινεῖτω γῆς ὄρια μηδεὶς μήτε οἰκείου πολίτου γείτονος μήτε ὁμοτέρμονος ἐν ἔσχατιαῖς κεκτημένου ἄλλῳ ξένῳ γειτονῶν, νομίσας τὸ τὰ ἀκίνητα κινεῖν ἀληθῶς τοῦτ' εἶναι.» Καὶ ἐξῆς φησιν· «Ὅς δ' ἂν ἐπεργάζεται τὰ τοῦ γείτονος ὑπερβαίνων τοὺς ὄρους, τὸ μὲν βλάβος ἀποτινέτω, τῆς δὲ ἀναιδείας ἅμα καὶ ἀνελευθερίας ἕνεκα ἰατρευόμενος διπλάσιον τοῦ βλάβους ἄλλο ἐκτισάτω τῷ βλαφθέντι.»

λθ'. ΟΜΟΙΟΝ ΤΩΙ «ΑΠΟΔΙΔΟΥΣ ΑΜΑΡΤΙΑΣ ΠΑΤΕΡΩΝ ΕΠΙ ΤΕΚΝΑ ΕΠΙ ΤΡΙΤΗΝ ΚΑΙ ΤΕΤΑΡΤΗΝ ΓΕΝΕΑΝ ΤΟΙΣ ΜΙΣΟΥΣΙ ΜΕ»

«Ἐνὶ δὲ λόγῳ, πατὴρ ὄνειδος καὶ τιμωρίας παίδων μηδενὶ συνέπεσθαι, πλὴν ἑάν τις τινὶ πατὴρ καὶ πάππος καὶ πάππου πατὴρ ἐφεξῆς ὄφλωσι θανάτου δίκην.»

μ'. ΠΕΡΙ ΚΛΕΠΤΩΝ

Μωσέως νόμου φάντος· «Ἐὰν κλέψῃ τις μόσχον ἢ πρόβατον καὶ σφάξῃ αὐτὸ ἢ ἀποδῶται, πέντε μόσχους ἀποτίσει ἀντὶ τοῦ μόσχου καὶ τέσσαρα πρόβατα ἀντὶ προβάτου· ἐὰν δὲ καταληφθῇ καὶ εὔρεθῇ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ κλέμμα, ἀπὸ μόσχου καὶ ὄνου ἕως προβάτου ζῶντα διπλᾶ ἀποτίσει» ἐπάκουσον ὡς καὶ ὁ Πλάτων τούτοις ἔπειτα λέγων· «Κλέπτη δέ, ἐὰν τε μέγα ἐὰν τε σμικρὸν κλέπτη τις, εἷς νόμος ἐπικείσθω καὶ μία δίκης τιμωρία σύμπασι. τὸ μὲν γὰρ δὴ κλαπὲν χρεῶν διπλάσιον πρῶτον ἐκτίνειν, ἐὰν ὄφλη τις τὴν τοιαύτην δίκην καὶ ἰκανὴν ἔχη τὴν ἄλλην οὐσίαν ἀποτίνειν ὑπὲρ τοῦ κλήρου, ἐὰν δὲ μή, δεδέσθαι ἕως ἂν ἐκτίσῃ ἢ πείσῃ τὸν καταδικασάμενον.»

μα'. ΠΕΡΙ ΚΛΕΠΤΟΥ ΑΝΑΙΡΟΥΜΕΝΟΥ

Πάλιν Μωσέως φάντος· «Ἐὰν δὲ ἐν τῷ διορύγματι εὔρεθῇ ὁ κλέπτης καὶ πληγῆς ἀποθάνῃ, οὐκ ἔστιν αὐτῷ φόνος» συνάδει κὰν τούτῳ λέγων ὁ Πλάτων· «Νύκτωρ φῶρα εἰς οἰκίαν ἰόντα ἐπὶ κλοπῇ χρημάτων ἐὰν ἐλὼν κτείνῃ τις, ἔστω καθαρὸς· καὶ ἐὰν

λωποδύτην ἀμυνόμενος ἀποκτείνῃ, καθαρὸς ἔστω.»

μβ'. ΠΕΡΙ ΥΠΟΖΥΓΙΟΥ

«Ἐὰν δὲ ἄρα ὑποζύγιον ἢ ζῶον ἄλλο τι φονεύσῃ τινὰ πλὴν τῶν ὅσα ἐν ἀγῶνι τῶν δημοσίων τιθεμένων ἀθλεύοντά τι τοιοῦτον δράσῃ, ἐπεξίτωσαν μὲν οἱ προσήκοντες τοῦ φόνου τῷ κτείναντι, διαδικαζόντων δὲ τῶν ἀγρονόμων οἷσιν ἂν καὶ ὀπόσοις προστάξῃ ὁ προσήκων, τὸ δὲ ὄφλον ἔξω τῶν ὄρων τῆς χώρας ἀποκτείναντας διορίσαι.» Ταῦτα ὁ Πλάτων. ὁ δὲ Μωσῆς προλαβὼν φησιν· «Ἐὰν δὲ κερατίση ταῦρος ἄνδρα ἢ γυναῖκα καὶ ἀποθάνῃ, λίθοις λιθοβοληθήσεται ὁ ταῦρος καὶ οὐ βρωθήσεται τὰ κρέα αὐτοῦ· ὁ δὲ κύριος τοῦ ταύρου ἄθῳος ἔσται.»

μγ'. ΟΤΙ ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ Ο ΠΛΑΤΩΝ ΟΙΣ ΚΑΙ Η ΠΑΡ' ΕΒΡΑΙΟΙΣ ΓΡΑΦΗ ΚΕΧΡΗΤΑΙ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΣΙ

Τῆς προφητικῆς γραφῆς λεγούσης· «Υἱὲ ἀνθρώπου, ἰδοὺ γεγονασί μοι ὁ οἶκος Ἰσραὴλ ἀναμεμιγμένοι πάντες χαλκῷ καὶ κασσιτέρῳ καὶ σιδήρῳ καὶ μολίβδῳ, ἐν μέσῳ καμίνου ἀργύριον ἀναμεμιγμένον εἰσί. διὰ τοῦτο εἶπόν· Τάδε λέγει κύριος· Ἄνθ' ὧν ἐγένεσθε πάντες εἰς σύγκρασιν μίαν, διὰ τοῦτο ἐγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς, καθὼς εἰσδέχεται ἄργυρος καὶ χαλκὸς καὶ σίδηρος καὶ μολίβδος καὶ κασσίτερος εἰς μέσον καμίνου, τοῦ ἐκφυσῆσαι εἰς αὐτοὺς πῦρ, τοῦ χωνευθῆναι» καὶ ὁ Πλάτων ὡσαύτως ἐπάκουσον ἄ φησιν· 12.43.2 «Οὐκοῦν ἀκούετε λοιπὸν τοῦ μύθου. ἐσμέν γὰρ δὴ πάντες οἱ ἐν τῇ πόλει ἀδελφοί, ὡς φήσομεν πρὸς αὐτοὺς μυθολογοῦντες, ἀλλ' ὁ θεὸς πλάττων, ὅσοι μὲν ὑμῶν ἱκανοὶ ἄρχειν, χρυσὸν ἐν τῇ γενέσει ξυνέμισγεν αὐτοῖς, διότι τιμιώτατοί εἰσιν· ὅσοι δ' ἐπίκουροι, ἄργυρον· σίδηρον δὲ καὶ χαλκὸν τοῖς γεωργοῖς 12.43.3 καὶ τοῖς ἄλλοις δημιουργοῖς. ἅτε οὖν συγγενεῖς ὄντες ἅπαντες τὸ μὲν πολὺ ὁμοίους ἂν ὑμῖν αὐτοῖς γεννῶτε, ἔστι δ' ὅτε ἐκ χρυσοῦ γεννηθεῖν ἂν ἀργυροῦν καὶ ἐξ ἀργυροῦ χρυσοῦν ἔγγονον καὶ τᾶλλα πάντα ἐξ ἀλλήλων οὐ 12.43.4 τως, τοῖς οὖν ἄρχουσι καὶ πρῶτον καὶ μάλιστα παραγγέλλει ὁ θεὸς ὅπως μηδενὸς οὕτω φύλακες ἀγαθοὶ γένωνται μηδ' οὕτω σφόδρα φυλάξωσι μηδὲν ὡς τοὺς ἐγγόνους, ὅ τι αὐτοῖς τούτων ἐν ταῖς ψυχαῖς παραμέμικται, καὶ ἐὰν σφέτερος ἔγγονος ὑπόχαλκος ἢ ὑποσίδηρος γένηται, μηδενὶ τρόπῳ κατελεήσωσιν, ἀλλὰ τὴν τῇ φύσει προσήκουσαν τιμὴν ἀποδιδόντες ὥσους ἢ εἰς δημιουργοὺς ἢ γεωργοὺς, καὶ ἐὰν αὖ ἐκ τούτων ἢ ὑπόχρυσος ἢ ὑπάργυρος φυῇ τις, τιμήσαντες ἀνάξουσι τοὺς μὲν εἰς φυλακὴν, τοὺς δ' εἰς ἐπικουρίαν, ὡς χρησιμοῦ ὄντος τότε τὴν πόλιν διαφθαρήναι, ὅταν αὐτὴν ὁ σιδηροῦς φύλαξ ἢ ὁ χαλκοῦς διαφυλάξῃ. τοῦτον οὖν τὸν μῦθον ὅπως ἂν πεισθεῖεν ἔχεις τινὰ μηχανήν;»

12.44.1 μδ'. ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΜΟΙΩΝ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΩΝ

Τῆς παρ' Ἑβραίοις προφητείας φασκούσης πρὸς τοὺς προεστῶτας τοῦ πλήθους· «Ἵ ποιμένες Ἰσραὴλ, μὴ βόσκουσι ποιμένες ἑαυτούς; οὐ τὰ πρόβατα βόσκουσιν οἱ ποιμένες; ἰδοὺ τὸ γάλα κατεσθίετε καὶ τὸ παχὺ σφάζετε καὶ τὰ ἔρια περιβάλλεσθε καὶ τὰ πρόβατά μου οὐ βόσκετε καὶ τὸ ἀπολωλὸς οὐκ ἐζητήσατε καὶ τὸ συντετριμμένον οὐ κατεδήσατε καὶ τὸ πλανώμενον οὐκ ἐπεστρέψατε,» ἀλλὰ καὶ τοῦ σωτηρίου λόγου

φάσκοντος: «Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων, ὁ δὲ μισθωτὸς καὶ οὐκ ὢν ποιμὴν, οὗ οὐκ ἔστιν ἴδια τὰ πρόβατα, καταλείπει αὐτά,» ἐπάκουσον καὶ τοῦ Πλάτωνος ἐν τῷ πρώτῳ τῆς Πολιτείας ὅπως ποτὲ ταῦτα διερμηνεύει· 12.44.2 «Νῦν δὲ ὄραξ, ὦ Θρασύμαχε, ἔτι γὰρ τὰ ἔμπροσθεν ἐπισκεψώμεθα, ὅτι τὸν ὡς ἀληθῶς ἱατρὸν τὸ πρῶτον ὀριζόμενος τὸν ὡς ἀληθῶς ποιμένα, οὐκέτι ὧν δεῖν ὕστερον ἀκριβῶς φυλάξαι, ἀλλὰ παίνειν οἷε αὐτὸν τὰ πρόβατα, καθ' ὅσον ποιμὴν ἐστίν, οὐ πρὸς τὸ τῶν προβάτων βέλτιστον βλέποντα, ἀλλ' ὥσπερ δαιτυμόνα τινὰ καὶ μέλλοντα ἐστιᾶσαι πρὸς τὴν εὐωχίαν ἢ αὐτὸς πρὸς τὸ ἀποδόσθαι, ὥσπερ χρηματιστὴν, ἀλλ' οὐ ποιμένα. τῆ ποιμενικῆ δ' οὐ δῆπου ἄλλου του μέλει ἢ ἐφ' ᾧ τέτακται, ὅπως τούτῳ τὸ βέλτιστον ἐκποριεῖ, ἐπεὶ τὰ γε αὐτῆς ὥστ' εἶναι βελτίστην ἱκανῶς δῆπου ἐκπεπόρισται, ἕως μηδὲν ἐνδὲ τῷ ποιμενικῆ εἶναι. οὕτω δὲ ὧμην ἔγεγε νῦν δὲ ἀναγκαῖον εἶναι ἡμῖν ὁμολογεῖν πᾶσαν ἀρχὴν, καθ' ὅσον ἀρχή, μηδενὶ ἄλλῳ τὸ βέλτιστον σκοπεῖσθαι ἢ ἐκείνῳ τῷ ἀρχομένῳ τε καὶ θεραπευομένῳ, ἐν πολιτικῇ καὶ ἰδιωτικῇ ἀρχῇ. σὺ δὲ τοὺς ἄρχοντας ἐν ταῖς πόλεσι, τοὺς ὡς ἀληθῶς ἄρχοντας, ἐκόντας οἷε ἄρχειν;»

12.45.1 μὲ'. ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Τῆς παρ' Ἑβραίοις προφητείας λεγούσης: «Ἐκ τοῦ φόβου σου, κύριε, ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν καὶ ὠδινήσαμεν καὶ ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας» ὁ Πλάτων ἐν Θεαιτήτῳ τάδε λέγοντα Σωκράτην ποιεῖ: «Πάσχουσι δὴ οἱ ἐμοὶ συγγινόμενοι ταῦτ' οὐκ ἐπιτιμῶνταί: ὡδίνουσι γὰρ καὶ ἀπορίας ἐμπίπλονται νύκτας τε καὶ ἡμέρας πολὺ μᾶλλον ἢ ἐκεῖναι. ταύτην δὲ τὴν ὠδῖνα ἐγείρειν τε καὶ ἀποπαύειν ἢ ἐμὴ τέχνη δύναται.»

μζδ'. ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Τοῦ προφήτου Ἰεζεκιὴλ φήσαντος: «Καὶ ἐγένετο ἐπ' ἐμὲ χεὶρ κυρίου, καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ πνεῦμα ἐξαίρον ἤρχετο ἀπὸ βορρᾶ» καὶ ἐξῆς εἰπόντος: «Καὶ ἐν τῷ μέσῳ ὡς ὁμοίωμα τεσσάρων ζώων. καὶ ἡ ὄρασις αὐτῶν ὁμοίωμα ἀνθρώπου ἐπ' αὐτοῖς καὶ τέσσαρα πρόσωπα τῷ ἐνί. καὶ ὁμοίωσις τῶν προσώπων αὐτῶν πρόσωπον ἀνθρώπου καὶ πρόσωπον λέοντος ἐκ δεξιῶν τοῖς τέσσαρσι καὶ πρόσωπον μόσχου ἐξ ἀριστερῶν τοῖς τέσσαρσι καὶ πρόσωπον ἀετοῦ τοῖς τέσσαρσι,» καὶ ὁ Πλάτων ὁμοίως ἄκουσον ἅ φησι· 12.46.2 «Νῦν δὲ, ἔφη, αὐτῷ διαλεγόμεθα, ἐπειδὴ διωμολογησάμεθα τό τε ἀδικεῖν καὶ τὸ δίκαια πράττειν ἢν ἑκάτερον ἔχει δύναμιν. Πῶς; ἔφη. Εἰκόνα πλάσαντες τῆς ψυχῆς λόγῳ, ἵνα εἰδῆ ὁ ἐκεῖνα λέγων οἷαν ἔλεγε. Ποίαν τινά; ἢ δ' ὅς. Τῶν τοιούτων τινά, ἦν δ' ἐγώ, οἷα μυθολογοῦνται παλαιὰ γενέσθαι φύσεις, ἢ τε Χιμαίρας καὶ ἡ Σκύλλης καὶ Κερβέρου καὶ ἄλλαι τινὲς συχναί. 12.46.3 Λέγονται γάρ, ἔφη. Πλάττε τοίνυν μίαν μὲν ιδέα θηρίου ποικίλου καὶ πολυκεφάλου, ἡμέρων δὲ θηρίων ἔχοντος κεφαλὰς κύκλω καὶ ἀγρίων καὶ δυνατοῦ μεταβάλλειν καὶ φύειν ἐξ αὐτοῦ ταῦτα πάντα. Δεινοῦ πλάστου, ἔφη, τὸ ἔργον· ὅμως δ', ἐπειδὴ εὐπλαστότερον κηροῦ καὶ τῶν τοιούτων ὁ λόγος, 12.46.4 πεπλάσθω. Μίαν δὲ τοίνυν ἄλλην ιδέα θηρίου μίαν δὲ ἀνθρώπου· πολὺ δὲ μέγιστον ἔστω τὸ πρῶτον καὶ δευτέρον τὸ δευτέρον. Ταῦτ', ἔφη, ῥάω· καὶ πέπλασται. Ξύναπτε τοίνυν αὐτὰ εἰς ἓν τρία ἔχοντα, ὥστε πη ξυμπεφυκέναι ἀλλήλοις. Ξυνηῆται, ἔφη. Περίπλασον δὲ αὐτοῖς ἕξωθεν ἐνός εἰκόνα, τὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε τῷ μὴ δυναμένῳ τὰ ἐντὸς ὄραν, ἀλλὰ τὸ ἕξω μόνον ἔλυτρον ὄρωντι ἐν ζῶον φαίνεσθαι, ἄνθρωπον. Περιπέπλασται, ἔφη. Λέγωμεν δὲ τῷ λέγοντι ὡς λυσιτελεῖ τούτῳ ἀδικεῖν τῷ

ἀνθρώπῳ, δίκαια δὲ πράττειν οὐ συμφέρει, διότι οὐδὲν ἄλλο φήσει ἢ λυσιτελεῖν αὐτῷ τὸ παντοδαπὸν θηρίον εὐωχοῦντι ποιεῖν ἰσχυρὸν καὶ τὸν λέοντα καὶ τὰ περὶ τὸν λέοντα, τὸν δὲ ἄνθρωπον λιμοκτονεῖν παῖ ποιεῖν ἀσθενῆ, ὥστε ἔλκεσθαι ὄπη ἂν ἐκείνων ὀπότερον ἄγη, καὶ μηδὲν ἕτερον ἑτέρῳ ξυνεθίζειν μηδὲ φίλον ποιεῖν, ἀλλ' 12.46.6 ἔἄν αὐτὰ ἐν αὐτοῖς δάκνεσθαί τε καὶ μαχόμενα ἐσθίειν ἀλληλα. Παντάπασι γάρ, ἕφη, ταῦτ' ἂν λέγοι ὁ τὸ ἀδικεῖν ἐπαινῶν. Οὐκοῦν αὖ ὁ τὰ δίκαια λέγων λυσιτελεῖν φαίη ἂν δεῖν ταῦτα πράττειν καὶ ταῦτα λέγειν, ὅθεν τοῦ ἀνθρώπου ὁ ἐντὸς ἄνθρωπος ἔσται ἐγκρατέστατος καὶ τοῦ πολυκεφάλου θρέμματος ἐπιμελήσεται ὡσπερ γεωργός, τὰ μὲν ἡμερα τρέφων καὶ τιθασσεύων, τὰ δὲ ἄργια ἀποκωλύων φύεσθαι, ξύμμαχον ποιησάμενος τὴν τοῦ λέοντος φύσιν καὶ κοινῇ πάντων κηδόμενος ἀλλήλοις τε καὶ αὐτῷ οὕτω θρέψει; Κομιδῆ γὰρ αὖ λέγει ταῦτα ὁ τὸ δίκαιον ἐπαινῶν.»

12.47.1 μζ'. ΟΤΙ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝ ΕΙΣ ΔΩΔΕΚΑ ΦΥΛΑΣ ΝΟΜΟΘΕΤΕΙ ΔΙΕΛΕΙΝ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΑΣ ΚΑΤΑ ΜΙΜΗΣΙΝ ΤΟΥ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΕΘΝΟΥΣ

Τοῦ παντὸς Ἑβραίων ἔθλους εἰς δώδεκα φυλάς διεσταλμένου καὶ ὁ Πλάτων ὁμοίως τοῦτο χρῆναι δεῖν ἐπὶ τῶν αὐτοῦ πολιτῶν φυλάξαι νομοθετεῖ, λέγων ὧδε· «Δώδεκα μὲν ἡμῖν ἡ χώρα πᾶσα εἰς δύναμιν ἰσομοιρία νενεμήσθω, φυλὴ δὲ μία τῷ μορίῳ ἐκάστῳ ἐπικληρωθεῖσα κατ' ἐνιαυτὸν παρεχέτω πέντε οἶον ἀγρονόμους τε καὶ φρουράρχους.» Καὶ πάλιν φησί· «Ταξίάρχους αὐτοῖσι προβάλλεσθαι μὲν τοὺς αἰρεθέντας στρατηγούς δώδεκα, ἐκάστη φυλῆ ταξίαρχον.»

μη'. ΕΝ ΠΟΤΑΠΩΙ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΚΑΤΟΙΚΙΖΕΙΝ Ο ΠΛΑΤΩΝ ΝΟΜΟΘΕΤΕΙ ΤΟΠΩΙ· ΔΙΑΓΡΑΦΕΙ ΔΕ ΕΘΙΚΟΤΑ ΤΙΝΑ ΤΩΙ ΕΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ

Τῆς παρὰ παισὶν Ἑβραίων πάλαι πρότερον συνεστῶσης βασιλικῆς μητροπόλεως, ἄπωθεν μὲν θαλάσσης οὐσης, ἐν ὄρεσι δὲ κατωκισμένης πάμφορον τε γῆν κεκτημένης, καὶ ὁ Πλάτων τοιαύτην τινὰ εἶναι δεῖν φησι τὴν πρὸς αὐτοῦ κατοικιζομένην ἐν τοῖς Νόμοις. λέγει δὲ ὧδε· 12.48.2 «Τόδε δὲ περὶ αὐτῆς ἐστὶν ὁ βουλόμενος μᾶλλον ἐπερωτάτω, πότερον ἐπιθαλαττίδιος ἔσται τις ἢ χερσαία. Σχεδόν, ὦ ξένε, ἀπέχει θαλάττης γε ἢ πόλις, ἥς πέρι τὰ νῦν δὴ λεχθέντα ἡμῖν, εἰς τινὰς ὀγδοήκοντα σταδίους. Τί δέ; λιμένες ἄρ' εἰσὶ κατ' αὐτῆς, ἢ τὸ παράπαν ἀλίμενος; Εὐλίμενος μὲν οὖν ταύτη γε, ὡς δυνατόν ἐστι μάλιστα, ὦ ξένε. 12.48.3 Παπαῖ, οἶον λέγεις. τί δέ; περὶ αὐτὴν ἢ χώρα πότερα πάμφορος ἢ καὶ τινῶν ἐπιδηῆς; Σχεδὸν οὐδενὸς ἐπιδηῆς. Γείτων δὲ αὐτῆς πόλις ἄρ' ἔσται τις πλησίον; Οὐ πάνυ, διὸ κατοικίζεται· παλαιὰ γάρ τις ἐξοίκησις ἐν τῷ τόπῳ γενομένη τὴν χώραν ταύτην ἔρημον ἀπείργασται χρόνον ἀμήχανον ὅσον. Τί δέ; πεδίον τε καὶ ὄρων καὶ ὕλης πῶς μέρος ἐκάστων ἡμῖν εἶληχε; Προσέοικε τῇ τῆς ἄλλης Κρήτης φύσει ὅλη. Τραχυτέραν αὐτὴν ἢ πεδινωτέραν ἂν λέγοις; Πάνυ μὲν οὖν. 12.48.4 Οὐ τοίνυν ἀνιάτος ἂν εἴη πρὸς ἀρετῆς κτῆσιν. εἰ μὲν γὰρ ἐπιθαλαττία τε ἔμελλεν εἶναι καὶ εὐλίμενος καὶ μὴ πάμφορος, ἀλλ' ἐπιδηῆς πολλῶν, μεγάλου τινὸς ἔδει σωτήρός γε αὐτῆ καὶ νομοθετῶν θεῶν τινῶν, εἰ μὴ πολλά τε ἔμελλεν ἦθῃ καὶ ποικίλα καὶ φαῦλα ἔξειν τοιαύτη φύσει γενομένη· νῦν δὲ παρα 12.48.5 μῦθιον ἔχει τὸ τῶν ὀγδοήκοντα σταδίων. ἐγγύτερον μὲντοι τοῦ δέοντος κεῖται τῆς θαλάττης, σχεδὸν ὅσον εὐλιμενωτέραν φῆς αὐτὴν εἶναι· ὅμως δὲ ἀγαπητὸν καὶ τοῦτο. πρόσοικος γὰρ θάλαττα χώρα τὸ μὲν παρ'

ἐκάστην ἡμέραν ἠδύ, μάλα γε μὴν ὄντως ἀλμυρὸν καὶ πικρὸν γειτόνημα· ἐμπορίας γὰρ καὶ χρηματισμοῦ διὰ καπηλείας ἐμπιπλάσσα αὐτὴν ἦθη παλίμβολα καὶ ἄπιστα ταῖς ψυχαῖς ἐντίκτουσα, αὐτὴν πρὸς αὐτὴν τὴν πόλιν ἄπιστον καὶ ἄφιλον 12.48.6 ποιεῖ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὡσαύτως, παραμύθιον δὲ δὴ πρὸς ταῦτα καὶ τὸ πάμφορος εἶναι κέκτηται τραχεῖα τε οὕσα δῆλον ὡς οὐκ ἂν πολυφόρος τ' εἶη καὶ πάμφορος ἄμα· τοῦτο γὰρ ἔχουσα, πολλὴν ἐξαγωγήν ἂν παρεχομένη νομίσματος ἀργυροῦ καὶ χρυσοῦ πάλιν ἀντεμπίπλαιτ' ἂν· οὐ μείζον κακόν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, πόλει ἀνθ' ἐνὸς ἐν οὐδὲν ἂν γένοιτο εἰς γενναίων καὶ δικαίων ἠθῶν κτῆσιν.» Ἀλλὰ γὰρ τοσοῦτων ἡμῖν καὶ μέχρι τοῦδε ἀποδεδειγμένων σκεψώμεθα ὅπως τὸν τῆς παρ' Ἑβραίοις παιδείας τρόπον δι' ὧν εἰρήκαμεν ἀποδεξάμενος τὸν Ἑλληνικὸν παραιτεῖται, γράφων ἐν τῷ δεκάτῳ τῆς Πολιτείας ὧδε·

12.49.1 μθ'. ΟΠΩΣ Ο ΠΛΑΤΩΝ ΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΙΔΕΙΑΣ ΩΣ ΕΠΙΒΛΑΒΗ ΤΥΓΧΑΝΟΝΤΑ ΠΑΡΑΙΤΕΙΤΑΙ

«Ὡς μὲν πρὸς ὑμᾶς εἰρήσθω οὐ γὰρ μου κατερεῖτε πρὸς τοὺς τῆς τραγωδίας ποιητὰς καὶ τοὺς ἄλλους πάντας τοὺς μιμητικούς, λώβη ἔοικεν εἶναι πάντα τὰ τοιαῦτα τῆς τῶν ἀκουόντων διανοίας, ὅσοι μὴ ἔχουσι φάρμακον 12.49.2 τὸ εἰδέναι αὐτὰ οἷα τυγχάνει ὄντα. Πῆ δὴ, ἔφη, διανοούμενος λέγεις; Ῥητέον, ἦν δ' ἐγώ, καίτοι φιλία γέ τίς με καὶ αἰδῶς ἐκ παιδὸς ἔχουσα περὶ Ὀμήρου ἀποκωλύει λέγειν. ἔοικε γὰρ τῶν καλῶν ἀπάντων τούτων τῶν τραγικῶν πρῶτος διδάσκαλός τε καὶ ἡγεμῶν γενέσθαι. ἀλλ' οὐ γὰρ πρό γε τῆς ἀληθείας τιμητέος ἀνὴρ, ἀλλ' ὃ λέγω ῤητέον. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.» 12.49.3 Εἶθ' ἐξῆς ἐπιλέγει· «Τῶν μὲν τοίνυν ἄλλων περὶ μὴ ἀπαιτῶμεν λόγον Ὀμηρον μηδὲ ἄλλον ὄντινοῦν τῶν ποιητῶν ἐρωτῶντες, εἰ ἱατρικὸς ἦν αὐτῶν, ἀλλὰ μὴ μιμητῆς μόνον ἱατρικῶν λόγων, τίνας ὑγιεῖς ποιητῆς τις τῶν παλαιῶν ἢ τῶν νέων λέγεται πεποικέναι, ὡσπερ Ἀσκληπιός, ἢ τίνας μαθητὰς ἱατρικῆς κατελίπετο, ὡσπερ ἐκεῖνος τοὺς ἐγγόνους. μηδ' αὖ περὶ τὰς ἄλλας τέχνας αὐτὸν ἐρωτῶμεν, ἀλλ' 12.49.4 ἐώμεν. περὶ δὲ τῶν μεγίστων τε καὶ καλλίστων, ὧν ἐπιχειρεῖ λέγειν Ὀμηρος, πολέμων τε περὶ καὶ στρατηγιῶν καὶ διοικήσεων πόλεων καὶ παιδείας περὶ ἀνθρώπων, δίκαιόν που ἐρωτᾶν αὐτὸν πυνθανομένους· Ὡ φίλε Ὀμηρε, εἶπερ μὴ τρίτος ἀπὸ τῆς ἀληθείας εἰ ἀρετῆς περὶ εἰδῶλου δημιουργός, ὃν δὴ μιμητὴν ὠρισάμεθα, ἀλλὰ καὶ δεῦτερος καὶ οἶός τε ἦσθα γινώσκειν ποῖα ἐπιτηδεύματα βελτίους ἢ χεῖρους ἀνθρώπους ποιεῖ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, λέγε ἡμῖν τίς τῶν πόλεων διὰ σὲ βέλτιον ὤκησεν, ὡσπερ διὰ Λυκοῦργον Λακεδαιμίων 12.49.5 καὶ δι' ἄλλους πολλοὺς πολλὰ μεγάλα τε καὶ σμικραῖ. σὲ δὲ τίς αἰτιάται πόλις ἀγαθὸν νομοθέτην γεγονέναι καὶ σφᾶς ὠφελῆκέναι; Χαρώνδαν μὲν γὰρ Ἰταλία καὶ Σικελία, καὶ ἡμεῖς Σόλωνα· σὲ δὲ τίς; ἔξει τινὰ εἰπεῖν; Οὐκ οἶομαι, ἔφη ὁ Γλαύκων· οὐκ οὐκ λέγεται γε οὐδ' ὑπ' αὐτῶν Ὀμηριδῶν. Ἀλλὰ δὴ τίς πόλεμος ἐπὶ Ὀμήρου ὑπ' ἐκείνου ἄρχοντος ἢ συμβουλεύοντος εὖ πολεῖ 12.49.6 μηθεὶς μνημονεύεται; Οὐδεὶς. Ἀλλ' οἷα δὴ εἰς τὰ ἔργα σοφοῦ ἀνδρὸς πολλὰ ἐπίνοια καὶ εὐμήχανοι εἰς τέχνας ἢ τίνας ἄλλας πράξεις λέγονται, ὡσπερ αὖ Θάλεώ τε περὶ τοῦ Μιλησίου καὶ Ἀναχάρσιδος τοῦ Σκύθου; Οὐδα 12.49.7 μῶς τοιοῦτον οὐθέν. Ἀλλὰ δὴ εἰ μὴ δημοσίᾳ, ἰδίᾳ τισὶν ἡγεμῶν παιδείας αὐτὸς ζῶν λέγεται Ὀμηρος γενέσθαι, οἱ ἐκεῖνον ἡγάπων ἐπὶ συνουσίᾳ καὶ τοῖς ὕστερον ὁδὸν τινὰ παρέδωσαν βίου Ὀμηρικὴν ἂν, ὡσπερ Πυθαγόρας αὐτὸς τε διαφερόντως ἐπὶ τούτων ἡγαπήθη καὶ οἱ ὕστεροι ἔτι καὶ νῦν Πυθαγόρειον τρόπον ἐπονομάζοντες τοῦ βίου διαφανεῖς πη δοκοῦσιν εἶναι ἐν 12.49.8 τοῖς ἄλλοις;

Οὐδ' αὖ, ἔφη, τοιοῦτον οὐδὲν λέγεται. ὁ γὰρ Κρεώφυλος, ὃ Σώκρατες, ὁ τοῦ Ὀμήρου ἑταῖρος, τοῦ ὀνόματος ἂν γελοιότερος ἔτι πρὸς παιδείαν φανείη, εἰ τὰ λεγόμενα περὶ Ὀμήρου ἀληθῆ ἔστι. λέγεται γάρ που ὡς πολλῇ ἀμέλεια περὶ αὐτὸν ἦν ἐπ' αὐτοῦ ἐκείνου, ὅτε ἔζη. λέγεται γὰρ οὖν, 12.49.9 ἦν δ' ἐγώ. ἀλλ' οἶει, ὃ Γλαύκων, εἰ τῷ ὄντι οἷός τε ἦν παιδεύειν ἀνθρώπους καὶ βελτίους ἀπεργάζεσθαι Ὀμηρος, ἅτε περὶ τούτων οὐ μιμῆσθαι, ἀλλὰ γινώσκειν δυνάμενος, οὐκ ἄρ' ἂν πολλοὺς ἑταίρους ἐποίησατο καὶ ἐτιμᾶτο 12.49.10 καὶ ἡγαπᾶτο ὑπ' αὐτῶν; ἀλλὰ Πρωταγόρας μὲν ἄρα ὁ Ἀβδηρίτης καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος καὶ ἄλλοι πάμπολλοι δύνανται τοῖς ἐφ' ἑαυτῶν παρεστάναι ἰδία συγγιγνόμενοι, ὡς οὔτε οἰκίαν οὔτε πόλιν τὴν αὐτῶν οἰκεῖν οἷοί τε ἔσονται, ἐὰν μὴ σφεῖς αὐτῶν τῆς παιδείας ἐπιστατήσωσι, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σοφίᾳ οὕτω σφόδρα φιλοῦνται, ὥστε μόνον οὐκ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρουσιν 12.49.11 αὐτοὺς οἱ ἑταῖροι. Ὀμηρον δὲ ἄρα οἱ ἐπ' ἐκείνου, εἴπερ οἷός τε ἦν πρὸς ἀρετὴν ὄνινάναι ἀνθρώπους, ἢ Ἡσίοδον ῥαψωδεῖν ἂν περιόντας εἶων καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἂν αὐτῶν ἀντεῖχοντο ἢ τοῦ χρυσοῦ καὶ ἠνάγκαζον παρὰ σφίσιν οἴκοι εἶναι, ἢ εἰ μὴ ἔπειθον, αὐτοὶ ἂν ἐπαιδαγώγουν, ὅπῃ ἤεσαν, ἕως 12.49.12 ἱκανῶς παιδείας μεταλάβοιεν; Παντάπασιν, ἔφη, δοκεῖς μοι, ὃ Σώκρατες, ἀληθῆ λέγειν. Οὐκοῦν τιθῶμεν ἀπὸ Ὀμήρου ἀρξάμενοι πάντας τοὺς ποιητικὸς μιμητὰς εἰδώλων ἀρετῆς εἶναι καὶ τῶν ἄλλων περὶ ὧν ποιοῦσι, τῆς δ' ἀληθείας οὐχ ἄπτεσθαι; ἀλλ' ὥσπερ νῦν δὴ ἐλέγομεν, ὁ ζωγράφος σκυτοτόμον ποιήσει δοκοῦντα εἶναι αὐτός τε οὐκ ἐπαῖων περὶ σκυτοτομίας καὶ τοῖς μὴ 12.49.13 ἐπαῖουσιν, ἐκ τῶν χρωμάτων δὲ καὶ σχημάτων θεωροῦσι; Πάνυ μὲν οὖν. Οὕτω δὴ, οἶμαι, καὶ τὸν ποιητικὸν φήσομεν χρώματα ἄττα ἐκάστω τῶν τεχνῶν τοῖς ὀνόμασι καὶ ῥήμασιν ἐπιχρωματίζειν αὐτὸν οὐκ ἐπαῖοντα ἀλλ' ἢ μιμῆσθαι, ὥστε ἑτέροις τοιούτοις ἐκ τῶν λόγων θεωροῦσι δοκεῖν, ἐὰν τε περὶ σκυτοτομίας τι λέγη ἐν μέτρῳ καὶ ῥυθμῷ καὶ ἀρμονίᾳ, πάνυ εὖ δοκεῖν 12.49.14 λέγεσθαι ἐὰν τε περὶ στρατηγίας ἐὰν τε περὶ ἄλλου ὅτουοῦν· οὕτω φύσει αὐτὰ ταῦτα μεγάλῃν τινὰ κήλησιν ἔχειν· ἐπεὶ γυμνωθέντα γε τῶν τῆς μουσικῆς χρωμάτων τὰ τῶν ποιητῶν, αὐτὰ ἐφ' ἑαυτῶν τὰ λεγόμενα οἶμαι σε εἰδέναι οἷα φαίνεται. τεθέασαι γὰρ ἢ οὐ; Ἔγωγ', ἔφη.» 12.49.15 Καὶ τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων εὖ μοι ἔχειν δοκεῖ βραχέα ἄττα τῶν Πλάτωνος διελθεῖν, δι' ὧν λογικώτερον τὸν περὶ θεοῦ καὶ προνοίας συνίστησι λόγον, τοῖς Ἑβραίων κὰν τούτῳ παριστάμενος δόγμασι. πρῶτα δὲ θεασώμεθα ὅπως τὰς δόξας τῶν ἀθέων ἐκτίθησι·

12.50.1 ν'. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΑΘΕΩΝ ΔΟΞΗΣ· ΑΠΟ ΤΟΥ ΔΕΚΑΤΟΥ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ

«Λέγουσί πού τινες ὡς πάντα ἔστι τὰ πράγματα γινόμενα καὶ γενόμενα καὶ γενησόμενα τὰ μὲν φύσει, τὰ δὲ τέχνῃ, τὰ δὲ διὰ τέχνην. Οὐκοῦν καλῶς; Εἰκός γέ τοί που σοφοὺς ἄνδρας ὀρθῶς λέγειν. ἐπόμενοί γε μὴν αὐτοῖς σκεψώμεθα, τί ποτε καὶ τυγχάνουσι διανοούμενοι. 12.50.2 Πάντως. Ἔοικε, φασί, τὰ μὲν μέγιστα αὐτῶν καὶ κάλλιστα ἀπεργάζεσθαι φύσιν καὶ τύχην, τὰ δὲ σμικρότερα τέχνην, ἦν δὴ παρὰ φύσεως λαμβάνουσιν τὴν τῶν μεγάλων καὶ πρώτων γένεσιν ἔργων πλάττειν καὶ τεκταίνεσθαι πάντα τὰ σμικρότατα, ἃ δὴ τεχνικὰ πάντες προσαγορεύομεν. 12.50.3 Πῶς λέγεις; Ὡδ' ἔτι σαφέστερον ἐρῶ· πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆν καὶ ἀέρα φύσει πάντα εἶναι καὶ τύχῃ φασί, τέχνην δὲ οὐδὲν τούτων. καὶ τὰ μετὰ ταῦτα αὐτὰ σώματα, γῆς τε καὶ ἡλίου καὶ σελήνης ἄστρων τε πέρι, διὰ τούτων γεγονέναι παντε λῶς ὄντων ἀψύχων· τύχῃ δὲ φερόμενα τῇ τῆς δυνάμεως ἐκάστων, ἢ συμπέπτωκεν ἀρμόττοντα οἰκείως πως, θερμὰ ψυχροῖς ἢ ξηρὰ πρὸς ὑγρὰ καὶ μαλακὰ πρὸς σκληρὰ καὶ πάντα ὅποσα τῇ τῶν ἐναντίων κράσει κατὰ

τύχην ἐξ ἀνάγκης συνεκεράσθη, ταύτη καὶ κατὰ ταῦτα οὕτως γεγεννηκέναι τὸν τε οὐρανὸν ὅλον καὶ πάντα, ὅποσα ἂν κατ' οὐρανόν, καὶ ζῶα αὖ καὶ φυτὰ ζύμπαντα, ὠρῶν πασῶν ἐκ τούτων γενομένων, οὐ διὰ νοῦν, φασίν, οὐδὲ διὰ τινὰ 12.50.4 θεὸν οὐδὲ διὰ τέχνην, ἀλλὰ ὃ λέγομεν, φύσει καὶ τύχῃ. τέχνην δὲ ὕστερον ἐκ τούτων ὑστέραν γενομένην, θνητὴν ἐκ θνητῶν, ὕστερα γεγεννηκέναι παιδιάς τινὰς ἀληθείας οὐ σφόδρα μετεχούσας, ἀλλ' εἶδωλ' ἄττα συγγενῆ ἑαυτῶν, οἷα γραφικὴ γεννᾶ καὶ μουσικὴ καὶ ὅσαι ταύταις εἰσὶ συνέριθοι τέχναι. αἱ δ' εἴ τι καὶ σπουδαῖον ἄρα γεννῶσι τῶν τεχνῶν, εἶναι ταύτας ὁπόσαι τῇ φύσει ἐκοίνωσαν τὴν αὐτῶν δύναμιν, οἷον αὖ ἰατρικὴ καὶ γεωργικὴ καὶ γυμναστικὴ. καὶ δὴ καὶ τὴν πολιτικὴν σμικρόν τι μέρος εἶναι φασὶ κοινωνοῦν φύσει, τέχνη δὲ πολὺ· οὕτω καὶ τὴν νομοθεσίαν πᾶσαν οὐ φύσει, τέχνη δέ, ἥς οὐκ ἀληθεῖς εἶναι τὰς θέσεις. 12.50.5 Πῶς λέγεις; Θεοῦς, ὦ μακάριε, πρῶτον εἶναι φασὶν οὗτοι τέχνην, οὐ φύσει, ἀλλὰ τισὶ νόμοις, καὶ τούτους ἄλλους ἄλλη, ὅπη ἕκαστοι ἑαυτοῖς συνωμολόγησαν νομοθετούμενοι. καὶ δὴ καὶ τὰ καλὰ φύσει μὲν ἄλλα εἶναι, νόμῳ δὲ ἕτερα, τὰ δὲ δὴ δίκαια οὐδ' εἶναι τὸ παράπαν φύσει, ἀλλ' ἀμφισβητοῦντας διατελεῖν ἀλλήλοις καὶ μετατιθεμένους αἰεὶ ταῦτα· ἃ δ' ἂν μετὰθωνται καὶ ὅταν, τότε κύρια ἔκα12.50.6 στα εἶναι, γιγνόμενα τέχνη καὶ νόμοις, ἀλλ' οὐ δὴ τινὶ φύσει. ταῦτ' ἐστίν, ὦ φίλοι, ἅπαντα ἀνδρῶν σοφῶν παρὰ νέοις ἀνθρώποις, ἰδιωτῶν τε καὶ ποιητῶν, φασκόντων εἶναι τὸ δικαιοτάτον, ὃ τί τις ἂν νικᾶ βιαζόμενος. ὅθεν ἀσεβείαι τε ἀνθρώποις ἐμπίπτουσι νέοις, ὡς οὐκ ὄντων θεῶν οἴους ὁ νόμος προστάττει διανοεῖσθαι δεῖν, στάσεις τε διὰ ταῦτα ἐλκόντων πρὸς τὸν κατὰ φύσιν ὀρθὸν βίον, ὅς ἐστι τῇ ἀληθείᾳ κρατοῦντα ζῆν τῶν ἄλλων καὶ μὴ δουλεύοντα ἑτέροις κατὰ νόμον. Οἷον διελήλυθας, ὦ ξένη, λόγον καὶ ὄσην λώβην ἀνθρώπων νέων δημοσίᾳ πόλεσί τε καὶ ἰδίοις οἴκοις.» 12.50.7 Καὶ μεθ' ἕτερα φησὶν· «Ἀλλὰ γε δὴ πάλιν λέγε μοι, Κλεινία, καὶ σύ· κοινῶν γὰρ δεῖ σε εἶναι τῶν λόγων· κινδυνεύει γὰρ ὁ λέγων ταῦτα πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆν καὶ ἀέρα πρῶτα τῶν πάντων ἠγεῖσθαι εἶναι καὶ τὴν φύσιν ὀνομάζειν ταῦτα αὐτά, ψυχὴν δ' ἐκ τούτων ὕστερον. ἔοικε δὲ οὐ κινδυνεύειν, ἀλλ' ὄντως σημαίνειν ταῦτα ἡμῖν τῷ λόγῳ. Πάνυ μὲν οὖν. 12.50.8 Ἄρ' οὖν πρὸς Διὸς οἷον πηγὴν τινὰ ἀνοήτου δόξης ἀνευρήκαμεν ἀνθρώπων ὁπόσοι πῶποτε τῶν περὶ φύσεως ἐφήψαντο ζητημάτων; σκόπει πάντα λόγον ἐξετάζων· οὐ γὰρ δὴ σμικρόν γε τὸ διαφέρον, εἰ φανεῖεν οἱ λόγων ἀπτόμενοι ἀσεβῶν ἄλλως τε ἐξάρχοντες μηδὲ εὖ τοῖς λόγοις, ἀλλ' ἐξημαρτημένως χρώμενοι. δοκεῖ τοίνυν μοι οὐ ταῦτα οὕτως ἔχειν. Εὖ λέγεις· ἀλλ' ὅπη δὴ, πειρῶ φράζειν. Ἔοικε τοίνυν ἀθεστέρων ἀπτεῖον λόγων.» 12.50.9 Καὶ μετὰ βραχεὰ ἐπιλέγει· «Ψυχὴν, ὦ ἐταῖρε, ἠγνοηκέναι κινδυνεύουσι μὲν ὀλίγου ζύμπαντες οἷόν τε ὄν τυγχάνει καὶ δύναμιν ἣν ἔχει, τῶν τε ἄλλων αὐτῆς περὶ καὶ δὴ καὶ γενέσεως, ὡς ἐν πρώτοις ἐστὶ σωμάτων ἔμπροσθεν πάντων γενομένη καὶ μεταβολῆς τε αὐτῶν καὶ μετακοσμήσεως ἀπάσης ἄρχει παντὸς μᾶλλον. εἰ δ' ἔστι ταῦτα οὕτως, ἄρ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης τὰ ψυχῆς συγγενῆ πρότερα ἂν εἴη γεγονότα τῶν σώματι προσηκόντων, οὔσης γε αὐτῆς πρεσβυτέρας ἢ σώματος; Ἀνάγκη. 12.50.10 Δόξα δὴ καὶ ἐπιμέλεια καὶ νοῦς καὶ τέχνη καὶ νόμος σκληρῶν καὶ μαλακῶν καὶ βαρέων καὶ κούφων πρότερα ἂν εἴη· καὶ δὴ καὶ τὰ μεγάλα καὶ πρῶτα ἔργα καὶ πράξεις τέχνης ἂν γίνοιτο, ὄντα ἐν πρώτοις, τὰ δὲ φύσει καὶ φύσις, ἣν οὐκ ὀρθῶς αὐτοὶ ἐπονομάζουσι, τούτου ὕστερα καὶ ἀρχόμενα ἂν ἐκ τέχνης εἴη καὶ νοῦ. Πῶς οὐκ ὀρθῶς; 12.50.11 Φύσιν βούλονται λέγειν γένεσιν τὴν περὶ τὰ πρῶτα. εἰ δὲ φανήσεται ψυχὴ πρῶτον, οὐ πῦρ οὐδὲ ἀήρ, ψυχὴ δ' ἐν πρώτοις γεγεννημένη, σχεδὸν ὀρθότατα λέγοιτ' ἂν εἶναι διαφερόντως φύσει. ταῦτ' ἔσθ' οὕτως ἔχοντα, ἂν ψυχὴν τις ἐπιδείξει πρεσβυτέραν οὔσαν σώματος, ἄλλως δὲ οὐδαμῶς. Ἀληθέστατα

λέγεις.»

12.51.1 να΄. ΩΣ Ο ΠΛΑΤΩΝ ΤΟΝ ΠΕΡΙ ΘΕΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΕΙ ΛΟΓΟΝ

«Άγε δή, θεὸν εἴ ποτε παρακλητέον ἡμῖν, νῦν ἔστω τοῦτο οὕτω γενόμενον· ἐπί γε ἀπόδειξιν τὴν αὐτῶν ὡστ' εἰσὶ σπουδῆ παντάπασι παρακεκλήσθων· ἐχόμενοι δὲ ὡς τινος ἀσφαλοῦς πείσματος ἐπεισβαίνωμεν εἰς τὸν νῦν λόγον. καί μοι ἐλεγχομένω περὶ τὰ τοιαῦτα ἐρωτήσεσι τοιαῖσδε ἀσφαλέστατα ἀποκρίνεσθαι φαίνεται κατὰ τάδε· ὦ ξένε, ὁπόταν φῆ τις, ἄρα ἔστηκε πάντα, κινεῖται δὲ οὐδέν, ἢ τούτῳ πᾶν τὸναντίον; ἢ τὰ μὲν αὐτῶν κινεῖται, τὰ δὲ μένει; τὰ μὲν κινεῖται που, φήσω, τὰ δὲ μένει. μῶν οὖν οὐκ ἐν χώρᾳ τινὶ τὰ τε ἐστῶτα ἔστηκε καὶ τὰ κινούμενα κινεῖται; πῶς γὰρ οὐ; καὶ τὰ 12.51.3 μὲν γε ἐν μιᾷ ἔδρᾳ που τοῦτο ἂν δρῶν, τὰ δὲ ἐν πλείοσι. τὰ τῆν τῶν ἐστῶτων ἐν μέσῳ λαμβάνοντα δύναμιν λέγεις, φήσομεν, ἐν ἐνὶ κινεῖσθαι, καθάπερ ἢ τῶν ἐστάναι λεγομένων κύκλων στρέφεται περιφορᾷ; ναί.» 12.51.4 Καὶ ἐξῆς ἐπιλέγει· «Ἔτι δὴ καὶ τῆδε εἴπωμεν καὶ ἀποκρινώμεθα πάλιν ἡμῖν αὐτοῖσιν· εἰ σταίη πως τὰ πάντα ὁμοῦ γενόμενα, καθάπερ πλείστοι τῶν τοιούτων τολμῶσι λέγειν, τίνα ἄρα ἐν αὐτοῖς ἀνάγκη πρώτην κίνησιν γενέσθαι τῶν εἰρημένων; 12.51.5 Τὴν αὐτὴν ἑαυτὴν δῆπου κινούσαν ὑπ' ἄλλης γὰρ οὐ μή ποτε ἔμπροσθεν μεταπέση, μηδεμιᾶς γ' ἐν αὐτοῖς οὔσης ἔμπροσθεν μεταπτώσεως. 12.51.6 Ἀρχὴν ἄρα κινήσεων πασῶν καὶ πρώτην ἐν τε ἐστῶσι γενομένην καὶ ἐν κινουμένοις οὔσαν, τὴν αὐτὴν ἑαυτὴν κινούσαν, φήσομεν ἀναγκαίως εἶναι πρεσβυτάτην καὶ κρατίστην μεταβολῶν πασῶν, τὴν δὲ ἀλλοιουμένην ὑφ' ἑτέρου, κινούσαν δὲ ἕτερα, δευτέραν. Ἀληθέστατα λέγεις. 12.51.7 Ὅποτε δὴ τοίνυν ἐνταῦθά ἐσμεν τοῦ λόγου, τόδε ἀποκρινώμεθα. Τὸ ποῖον; Ἐὰν ἴδωμέν που ταύτην γενομένην ἐν τῷ γῆϊνῳ ἢ ἐνύδρῳ ἢ πυροειδεῖ, κεχωρισμένῳ ἢ καὶ ζυμμιγεῖ, τί ποτε φήσομεν ἐν τῷ τοιούτῳ πάθος ἐνεῖναι; 12.51.8 Μῶν ἄρά με ἐρωτᾷς εἰ ζῆν αὐτὸ προσερούμεν, ὅταν αὐτὸ αὐτὸ κινή; Ναί. Ζῆν· πῶς γὰρ οὐ; Τί δέ; ὅταν ψυχὴν ἐν τισιν ὀρώμεν, μῶν ἄλλο ἢ ταῦτόν τούτῳ ζῆν ὁμολογητέον; Οὐκ ἄλλο. Ἔχε δὴ πρὸς Διός· ἄρ' οὐκ ἂν ἐθέλοις περὶ ἕκαστον τρία νοεῖν; 12.51.9 Πῶς λέγεις; Ἐν μὲν τὴν οὐσίαν, ἐν δὲ τῆς οὐσίας τὸν λόγον, ἐν δὲ τὸ ὄνομα· καὶ δὴ καὶ ἐρωτήσεις εἶναι περὶ τὸ ὄν ἅπαν δύο. Πῶς; Τοτὲ μὲν ἡμῶν ἕκαστον τοῦνομα προτεινόμενον αὐτὸ τὸν λόγον ἀπαιτεῖν, τοτὲ δὲ τὸν λόγον αὐτὸν προτεινόμενον ἐρωτᾶν αὐτὸ τοῦνομα. ἄρά γε τοιόνδε αὐτὸ βουλόμεθα νῦν λέγειν; 12.51.10 Τὸ ποῖον; Ἔστι που δίχα διαιρούμενον εἰς ἴσα μέρη ἐν ἀλλοίσι τε καὶ ἐν ἀριθμῷ. τούτῳ δὴ τῷ κατ' ἀριθμὸν ὄνομα μὲν ἄρτιον, λόγος δὲ «ἀριθμὸς διαιρούμενος εἰς ἴσα δύο μέρη.» Ναί. 12.51.11 Τὸ τοιοῦτον φράζω. Μῶν οὖν οὐ ταῦτόν ἐκατέρως προσαγορεύομεν, ἐὰν τε τὸν λόγον ἐρωτώμενοι τοῦνομα ἀποδιδῶμεν ἐὰν τε τοῦνομα τὸν λόγον, ἄρτιον ὀνόματι καὶ λόγῳ «δίχα διαιρούμενον ἀριθμὸν» προσαγορεύοντες, ταῦτόν ὄν; Παντάπασι μὲν οὖν. 12.51.12 Ὡς δὴ ψυχὴ τοῦνομα, τίς τούτου λόγος; ἔχομεν ἄλλον πλὴν τὸν νῦν δὴ ρηθέντα, τὴν δυναμένην αὐτὴν ἑαυτὴν κινεῖν κίνησιν; «Τὸ ἑαυτὸ κινεῖν» φῆς λόγον ἔχειν τὴν αὐτὴν οὐσίαν ἢπερ τοῦνομα, ὃ δὴ πάντες ψυχὴν προσαγορεύομεν; 12.51.13 Φημί γε. εἰ δ' ἔστι τοῦτο οὕτως ἔχον, ἄρ' ἔτι ποθοῦμεν μὴ ἰκανῶς δεδεῖχθαι ψυχὴν ταῦτόν ὄν καὶ τὴν πρώτην γένεσιν καὶ κίνησιν τῶν τε ὄντων καὶ γεγονότων καὶ ἐσομένων καὶ πάντων αὐτῶν ἐναντίων τούτοις, ἐπειδὴ γε ἀνεφάνη μεταβολῆς τε καὶ κινήσεως ἀπάσης αἰτία ἅπασιν; Οὐκ, ἀλλὰ ἰκανώτατα δέδεικται ψυχὴ τῶν πάντων πρεσβυτάτη, γενομένη γε ἀρχὴ κινήσεως. 12.51.14 Ἄρ' οὖν οὐχ ἢ δι' ἕτερον ἐν ἄλλῳ γιγνομένη κίνησις, αὐτὸ δὲ ἐν αὐτῷ μηδέποτε παρέχουσα κινεῖσθαι μηδέν,

δευτέρα τε καὶ ὀπόσων ἀριθμῶν βούλοιο ἂν τις ἀριθμεῖν αὐτὴν πολλοστὴν τοσοῦτων, σώματος οὕσα ὄντως ἀψύχου μεταβολή; Ὁρθῶς. 12.51.15 Ὁρθῶς ἄρα καὶ κυρίως ἀληθέστατά τε καὶ τελεώτατα εἰρηκότες ἂν εἶημεν ψυχὴν μὲν προτέραν γεγονέαι σώματος ἢ μή; σῶμα δὲ δευτερόν τε καὶ ὕστερον ψυχῆς ἀρχούσης, ἀρχόμενον κατὰ φύσιν. Ἀληθέστατα μὲν οὖν. 12.51.16 Μεμνήμεθά γε μὴν ὁμολογήσαντες ἐν τοῖς πρόσθεν ὡς εἰ ψυχὴ φανείη πρεσβυτέρα σώματος οὕσα, καὶ τὰ ψυχῆς τῶν τοῦ σώματος ἔσοιτο πρεσβύτερα. Πάνυ μὲν οὖν. 12.51.17 Τρόποι δὴ καὶ ἦθη καὶ βουλήσεις καὶ λογισμοὶ καὶ δόξαι ἀληθεῖς ἐπιμέλειαί τε καὶ μνήμαι πρότερα μήκους σωμάτων καὶ πλάτους καὶ βάθους καὶ ῥώμης εἴη γεγονότα ἂν, εἴπερ καὶ ψυχὴ σώματος. Ἀνάγκη. 12.51.18 Ἄρ' οὖν τὸ μετὰ τοῦτο ὁμολογεῖν ἀναγκαῖον τῶν τε ἀγαθῶν αἰτίαν εἶναι ψυχὴν καὶ τῶν κακῶν καὶ καλῶν καὶ αἰσchrῶν δικαίων τε καὶ ἀδίκων καὶ πάντων τῶν ἐναντίων, εἴπερ τῶν πάντων γε αὐτὴν θήσομεν αἰτίαν; Πῶς γὰρ οὐ; 12.51.19 Ψυχὴν δὴ διοικοῦσαν καὶ ἐνοικοῦσαν ἐν ἅπασιν τοῖς πάντη κινουμένοις μῶν οὐ καὶ τὸν οὐρανὸν ἀνάγκη διοικεῖν φάναι; Τί μὴν; Μίαν ἢ πλείους; Πλείους· ἐγὼ ὑπὲρ σφῶν ἀποκρινοῦμαι. δυοῖν μὲν γέ που ἔλαττον μὴδὲν τιθῶμεν, τῆς τε εὐεργέτιδος καὶ τῆς τάναντία δυναμένης ἐξεργάζεσθαι. 12.51.20 Σφόδρα ὀρθῶς εἴρηκας, εἶεν. ἄγει μὲν δὴ ψυχὴ πάντα τὰ κατ' οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ θάλατταν ταῖς αὐτῆς κινήσεσιν, αἷς ὀνόματά ἐστι βούλεσθαι, σκοπεῖσθαι, ἐπιμελεῖσθαι, βουλευέσθαι, δοξάζειν ὀρθῶς, ἐψευσμένως, χαίρουσαν, λυπουμένην, θαρροῦσαν, φοβουμένην, μισοῦσαν, στέργουσαν καὶ πάσαις, ὅσαι τούτων ξυγγενεῖς πρωτουργοὶ κινήσεις δευτερουργοὺς αὐτῆς παραλαμβάνουσαι κινήσεις σωμάτων ἄγουσι πάντα εἰς αὐξήσιν καὶ φθίσιν καὶ διάκρισιν καὶ σύγκρισιν καὶ τούτοις ἐπομένως θερμότητος ψύξεως, βαρύτητας κουφότητος, σκληρὸν καὶ μαλακόν, λευκὸν καὶ μέλαν, αὐστηρὸν καὶ γλυκὺ καὶ πᾶσιν οἷς ψυχὴ χρωμένη, νοῦν μὲν προσλαμβάνουσα αἰεὶ θεῖον ὀρθῶς θεοῖς ὀρθὰ καὶ εὐδαίμονα παιδαγωγεῖ 12.51.21 πάντα, ἀνοία δὲ ξυγγενομένη πάντα αὐτῆς τάναντία τούτοις ἀπεργάζεται. τιθῶμεν ταῦτα οὕτως ἔχειν; ἢ ἔτι διστάζομεν εἰ ἕτέρως πως ἔχει; Οὐδαμῶς. Πότερον οὖν δὴ ψυχῆς τὸ γένος ἐγκρατὲς οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάσης τῆς περιόδου γεγονέαι φῶμεν τὸ φρόνιμον καὶ ἀρετῆς πλήρες, ἢ τὸ μὴδέτερα 12.51.22 κεκτημένον; βούλεσθε οὖν πρὸς ταῦτα ὡς ἀποκρινώμεθα· εἰ μὲν, ὧ θαυμάσιε, φῶμεν, ἢ ζύμπασα οὐρανοῦ ὁδὸς ἅμα καὶ φορὰ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ὄντων πάντων νοῦ κινήσει καὶ περιφορᾷ καὶ λογισμοῖς ὁμοίαν φύσιν ἔχει καὶ ξυγγενῶς ἔρχεται, δῆλον ὡς τὴν ἀρίστην ψυχὴν φατέον ἐπιμελεῖσθαι τοῦ κόσμου παντὸς καὶ ἄγειν αὐτὸν τὴν τοιαύτην ὁδὸν ἐκείνην. Ὁρθῶς. 12.51.23 Εἰ δὲ μανικῶς τε καὶ ἀτάκτως ἔρχεται, τὴν κακὴν. Καὶ ταῦτα ὀρθότατα. Τίνα οὖν δὴ νοῦ κινήσεις φύσιν ἔχει; τοῦτο ἤδη χαλεπὸν, ὧ φίλοι, ἐρώτημα ἀποκρινόμενον εἰπεῖν ἐμφρόνως. διὸ δὴ καὶ ἐμὲ τῆς ἀποκρίσεως ὑμῖν δίκαιον τὰ νῦν προσλαμβάνειν. Εὖ λέγεις. 12.51.24 Μὴ νῦν ἐξ ἐναντίας οἷον εἰς ἥλιον ἀποβλέποντες νύκτα ἐν μεσημβρίᾳ ἐπαγόμενοι, ποιησώμεθα τὴν ἀπόκρισιν, ὡς νοῦν ποτε ἤδη τοῖς ὄμμασιν ὀψόμενοι τε καὶ γνωσόμενοι ἰκανῶς πρὸς δὲ εἰκόνα τοῦ ἐρωτωμένου βλέποντας ἀσφαλέστερον ὄραν. 12.51.25 Πῶς λέγεις; Ἦ προσέοικε κινήσει νοῦς τῶν δέκα ἐκείνων κινήσεων τὴν εἰκόνα λάβωμεν, ἢ συναναμνησθεῖς ὑμῖν ἐγὼ κοινῇ τὴν ἀπόκρισιν ποιήσομαι. Κάλλιστα ἂν λέγοις. Μεμνήμεθα τοίνυν τοῦτο γε τοσοῦτον τῶν τότε, ὅτι τῶν πάντων τὰ μὲν κινεῖσθαι, τὰ δὲ μένειν ἔθεμεν. Ναί. 12.51.26 Τῶν δ' αὐτῶν κινουμένων τὰ μὲν ἐν ἐνὶ τόπῳ κινεῖσθαι, τὰ δ' ἐν πλείοσι φερόμενα. Ἔστι ταύτη. Τούτοις δὴ τοῖν κινήσει τὴν ἐν ἐνὶ φερομένην αἰεὶ περὶ γέ τι μέσον ἀνάγκη κινεῖσθαι τῶν ἐντόρων μίμημά τι κύκλων εἶναί τε αὐτὴν τῇ τοῦ νοῦ περιόδῳ πάντως ὡς δυνατὸν οἰκειοτάτην τε καὶ ὁμοίαν. 12.51.27 Πῶς λέγεις; Τὸ

κατὰ ταῦτὰ δήπου καὶ ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ περὶ τὰ αὐτὰ καὶ πρὸς τὰ αὐτὰ καὶ ἓνα λόγον καὶ τάξιν μίαν ἄμφω κινεῖσθαι λέγοντες νοῦν τὴν τε ἐν ἐνὶ φερομένην κίνησιν, σφαίρας ἐντόρνου ἀπεικασμένα φοραῖς, οὐκ ἂν ποτε φανεῖται φαῦλοι δημιουργοὶ λόγῳ καλῶν εἰκόνων. 12.51.28 Ὁρθότατα λέγεις. Οὐκοῦν αὕτη γε ἢ μηδέποτε ὡσαύτως μηδὲ κατὰ τὰ αὐτὰ μηδ' ἐν ταύτῳ μηδὲ περὶ ταῦτὰ μηδὲ πρὸς τὰ αὐτὰ μηδ' ἐν ἐνὶ φερομένη μηδ' ἐν κόσμῳ μηδ' ἐν τάξει μηδ' ἐν τινι λόγῳ κίνησις ἀνοίας ἂν αὐτῆς πάσης εἴη συγγενής. 12.51.29 Εἴη γὰρ ἂν ἀληθέστατα. Τὰ νῦν δὲ χαλεπὸν οὐδὲν ἔτι διαρρήδην εἰπεῖν ὡς, ἐπειδὴ ψυχὴ μὲν ἐστὶν ἢ περιάγουσα ἡμῖν πάντα, τὴν δὲ οὐρανοῦ περιφορὰν ἐξ ἀνάγκης περιάγειν φατέον ἐπιμελουμένην καὶ κοσμοῦσαν ἦτοι τὴν ἀρίστην ψυχὴν ἢ τὴν ἐναντίαν. 12.51.30 Ὡς ξένη, ἀλλ' ἔκ γε τῶν νῦν εἰρημένων οὐδ' ὅσιον ἄλλως λέγειν ἢ πᾶσαν ἀρετὴν ἔχουσαν ψυχὴν μίαν ἢ πλείους περιάγειν αὐτά. Κάλιστα, ὦ Κλεινία, ὑπήκουσας τοῖς λόγοις. τόδε δὲ προσυπάκουσον ἔτι. 12.51.31 Τὸ ποῖον; Ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὰ ἄλλα ἄστρα, εἶπερ ψυχὴ περιάγει πάντα, ἄρ' οὐ καὶ ἐν ἕκαστον; Τί μήν; Περὶ ἐνὸς δὲ ποιησώμεθα λόγους, οἳ καὶ ἐπὶ πάντα ἀρμόττοντες ἡμῖν τὰ ἄστρα φανοῦνται. 12.51.32 Τίνος; Ἥλιου πᾶς ἄνθρωπος σῶμα μὲν ὄρα, ψυχὴν δὲ οὐδεὶς· οὐδὲ γὰρ ἄλλου σώματος οὐδενός οὔτε ζώντος οὔτε ἀποθανόντος τῶν ζῶντων οὐδενός, ἀλλὰ ἐλπίς πολλὴ τὸ παράπαν τὸ γένος ἡμῖν τοῦτο ἀναίσθητον πάσαις ταῖς τοῦ σώματος αἰσθήσεσι περιπεφυκέναι, νοητὸν δὲ εἶναι. μόνῳ νῶν δὲ καὶ νοήματι λάβωμεν αὐτοῦ πέρι τὸ τοιόνδε. 12.51.33 Ποῖον; Ἥλιον εἰ περιάγει ψυχὴν, τριῶν αὐτὴν ἐν λέγοντες δρᾶν σχεδὸν οὐκ ἀποτευξόμεθα. Τίνων; 12.51.34 Ὡς ἢ ἐνοῦσα ἐντὸς τῷ περιφερεῖ τούτῳ φαινομένῳ σώματι πάντη διακομίζει τὸ τοιοῦτον, καθάπερ ἡμᾶς ἢ παρ' ἡμῖν ψυχὴ πάντη περιφέρει· ἢ ποθεν ἔξωθεν σῶμα αὐτῇ πορισμένη πυρὸς ἢ τινος ἀέρος, ὡς λόγος ἐστὶ τινῶν, ὡθεὶ βία σώματι σῶμα· ἢ τρίτον αὐτῇ ψιλὴ σῶματος οὔσα, ἔχουσα δὲ δυνάμεις ἄλλας τινὰς ὑπερβαλλούσας θαύματι ποδηγεῖ. Ναί, τοῦτο μὲν ἀνάγκη, τούτων ἐν γέ τι δρῶσαν ψυχὴν πάντα διάγειν.» 12.51.35 Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν Νόμων εἴρηται τῷ φιλοσόφῳ. καὶ ἐν τῷ Φιλήβῳ δὲ ἐπάκουσον ὅπως τὴν αὐτὴν κατασκευάζει διάνοιαν· «Πάντες γὰρ συμφωνοῦσιν οἱ σοφοί, ὄντως ἑαυτοὺς σεμνύοντες, ὡς νοῦς ἐστὶ βασιλεὺς ἡμῖν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς. καὶ ἴσως εὖ λέγουσι· διὰ μακροτέρων δ', εἰ βούλει, τὴν σκέψιν αὐτοῦ τοῦ γένους ποιησώμεθα. 12.51.36 Λέγε ὅπως βούλει, μηδὲν μῆκος ἡμῖν ὑπολογιζόμενος, ὦ Σώκρατες, ὡς οὐκ ἀπεχθισόμενος. Καλῶς εἶπας. ἀρξώμεθα δὲ πῶς ὧδε ἐπανερωτῶντες. Πῶς; Πότερον, ὦ Πρώταρχε, τὰ ζύμπαντα καὶ τόδε τὸ καλούμενον ὄλον ἐπιτροπεύειν φῶμεν τὴν τοῦ ἀλόγου καὶ εἰκῆ δύναμιν καὶ τὸ ὅπη ἔτυχεν, ἢ τάναντία, καθάπερ οἱ πρόσθεν ἡμῶν ἔλεγον, νοῦν καὶ φρόνησιν τινα θαυμαστὴν συντάττουσαν διακυβερνᾶν; 12.51.37 Οὐδὲν τῶν αὐτῶν, ὦ θαυμάσιε Σώκρατες. ὁ μὲν γὰρ δὴ σὺ λέγεις, οὐδ' ὅσιον εἶναί μοι φαίνεται· τὸ δὲ νοῦν πάντα διακοσμεῖν αὐτὰ φάναι καὶ τῆς ὄψεως τοῦ κόσμου καὶ σελήνης καὶ ἄστρων καὶ πάσης τῆς περιφορᾶς ἄξιον, καὶ οὐκ ἄλλως ἔγωγ' ἂν ποτε περὶ αὐτῶν εἴποιμι οὐδ' ἂν δόξαιμι. 12.51.38 Βούλει δὴ τι καὶ ἡμεῖς τοῖς ἔμπροσθεν ὁμολογούμενον συμφήσωμεν, ὡς ταῦθ' οὕτως ἔχει; καὶ μὴ μόνον οἰώμεθα δεῖν τὰ ἀλλότρια ἄνευ κινδύνου λέγειν, ἀλλὰ καὶ συγκινδυνεύσωμεν καὶ μετέχωμεν τοῦ ψόγου, ὅταν ἀνὴρ δεινὸς φῆ ταῦτα μὴ οὕτως, ἀλλ' ἀτάκτως ἔχειν; Πῶς γὰρ οὐκ ἂν βουλοίμην; Ἴθι δὴ, τὸν ἐπιόντα περὶ τούτων λόγον νῦν ἡμῖν ἄθρει. 12.51.39 Λέγε μόνον. Τὰ περὶ τὴν τῶν σωμάτων φύσιν ἀπάντων τῶν ζῶντων, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα, καθορῶμένῳ που καὶ γῆν, καθάπερ οἱ χειμαζόμενοί φασι, ἐνόντα ἐν τῇ συστάσει; Καὶ μάλα. χειμαζόμεθα γὰρ ὄντως ὑπὸ ἀπορίας ἐν τοῖς νῦν λόγοις. Φέρε δὲ περὶ ἐκάστου τῶν παρ' ἡμῖν λαβὲ τὸ τοιόνδε.

12.51.40 Ποῖον; Ὅτι σμικρόν τε τούτων ἕκαστον παρ' ἡμῖν ἔνεστι καὶ φαῦλον καὶ οὐδαμῆ οὐδαμῶς εἰλικρινές ὄν καὶ τὴν δύναμιν οὐκ ἀξίαν τῆς φύσεως ἔχον. ἐν ἐνὶ δὲ λαβῶν περὶ πάντων νόει ταυτόν· οἶον πῦρ ἔστι μὲν παρ' ἡμῖν, ἔστι δ' ἐν τῷ παντί. 12.51.41 Τί μήν; Οὐκοῦν σμικρόν μὲν τι τὸ παρ' ἡμῖν καὶ ἀσθενές καὶ φαῦλον, τὸ δ' ἐν τῷ παντί πλήθει τε θαυμαστόν καὶ κάλλει καὶ πάσῃ δυνάμει τῇ περὶ τὸ πῦρ οὔση. Καὶ μάλα ἀληθές ὃ λέγεις. Τί δέ; τρέφεται καὶ γίνγεται ἐκ τούτου καὶ ἄρχεται τὸ τοῦ παντός πῦρ ὑπὸ τοῦ παρ' ἡμῖν πυρός, ἢ τούναντίον ὑπ' ἐκείνου τό τε ἐμὸν καὶ τὸ σὸν καὶ τὸ τῶν ἄλλων ζώων ἅπαντ' ἴσχει ταῦτα; Τοῦτο μὲν οὐδ' ἀποκρίσεως ἄξιον ἐρωτᾶς. 12.51.42 Ὅρθῶς. ταῦτα γὰρ ἐρεῖς, οἶμαι, περὶ τε τῆς ἐν τοῖς ζώοις γῆς τῆς ἐνθάδε καὶ τῆς ἐν τῷ παντί καὶ τῶν ἄλλων δὴ ὅσων ἠρώτησα ὀλίγον ἔμπροσθεν, οὕτως ἀποκρινῆ. Τίς γὰρ ἀποκρινόμενος ἄλλως ὑγιαίνων ἄν ποτε φανείη; 12.51.43 Σχεδὸν οὐδ' ὅστισοῦν. ἀλλὰ τὸ μετὰ τοῦτο ἐξῆς ἔπου. πάντα γὰρ ταῦτα ἡμεῖς τὰ νῦν δὴ λεχθέντα ἄρ' οὐκ εἰς ἐν συγκείμενα ἰδόντες ἐπωνομάσαμεν σῶμα; Τί μήν; Ταυτόν δὴ λαβὲ καὶ περὶ τοῦδε ὄν κόσμον λέγομεν· διὰ τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον ἄν εἴη που σῶμα, σύνθετον ὄν ἐκ τῶν αὐτῶν. Ὅρθότατα λέγεις. 12.51.44 Πότερον οὖν ἐκ τούτου τοῦ σώματος ὅλως τὸ παρ' ἡμῖν σῶμα, ἢ ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν τοῦτο τρέφεται τε καὶ ὅσα νῦν δὴ περὶ αὐτῶν ἐπίπομεν εἴληφέ τε καὶ ἔχει; Καὶ τοῦθ' ἕτερον, ὧ Σώκρατες, οὐκ ἄξιον ἐρωτήσεως. Τί δέ; τόδε ἄρα ἄξιον ἐρωτήσεως, ἢ πῶς ἐρεῖς; 12.51.45 Λέγε τὸ ποῖον. Τὸ παρ' ἡμῖν σῶμα ἄρ' οὐ ψυχὴν φήσομεν ἔχειν; Δῆλον ὅτι φήσομεν. Πόθεν, ὧ φίλε Πρώταρχε, λαβόν, εἴπερ μὴ τό γε τοῦ παντός σῶμα ἔμψυχον ὄν ἐτύγχανε, ταῦτα γε ἔχον τούτῳ καὶ ἔτι πάντῃ καλλίονα; Δῆλον ὡς οὐδαμόθεν ἄλλοθεν, ὧ Σώκρατες. 12.51.46 Οὐ γὰρ που δοκοῦμέν γε, ὧ Πρώταρχε, τὰ τέτταρα ἐκεῖνα, πέρασ καὶ ἄπειρον καὶ κοινὸν καὶ τὸ τῆς αἰτίας γένος, ἐν ἅπασι τέταρτον ἐνόν, τοῦτ' ἐν μὲν τοῖς παρ' ἡμῖν ψυχὴν τε παρέχον καὶ σωμασκιάν ἐμποιοῦν καὶ πταίσαντος σώματος ἰατρικὴν καὶ ἐν ἄλλοις ἄλλα συντιθέν καὶ ἀκούμενον πᾶσαν καὶ παντοίαν σοφίαν ἐπικαλεῖσθαι, τῶν δὲ αὐτῶν τούτων ὄντων ἐν ὅλῳ τε οὐρανῷ καὶ κατὰ μεγάλα μέρη καὶ προσέτι καλῶν καὶ εἰλικρινῶν, ἐν τούτοις δὲ οὐκ ἄρα μεμηχανῆσθαι τὴν τῶν καλλίστων καὶ τιμιωτάτων φύσιν. Ἄλλ' οὐδαμῶς τοῦτό γ' ἄν λόγον ἔχοι. 12.51.47 Οὐκοῦν εἰ μὴ τοῦτο, μετ' ἐκείνου τοῦ λόγου ἄν ἐπόμενοι βέλτιον λέγοιμεν, ὡς ἔστιν, ἃ πολλὰκις εἰρήκαμεν, ἄπειρόν τε ἐν τῷ παντί πολὺ καὶ πέρασ ἱκανὸν καὶ τις ἐπ' αὐτοῖς αἰτία οὐ φαύλη, κοσμοῦσά τε καὶ συντάττουσα ἐνιαυτούς τε καὶ ὥρας καὶ μῆνας, σοφία καὶ νοῦς λεγομένη δικαιοτάτα. Δικαιοτάτα δῆτα. 12.51.48 Σοφία μὴν καὶ νοῦς ἄνευ ψυχῆς ὡς οὐκ ἄν ποτε γενοίσθην. Οὐ γὰρ οὖν. Οὐκοῦν ἐν μὲν τῇ τοῦ Διὸς ἐρεῖς φύσει βασιλικὴν μὲν ψυχὴν, βασιλικὸν δὲ νοῦν ἐγγίγνεσθαι διὰ τὴν τῆς αἰτίας δύναμιν, ἐν δὲ ἄλλοις ἄλλα καλά, καθότι φίλον ἐκάστοις λέγεσθαι.»

12.52.1 νβ'. ΟΠΩΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΝΟΕΙΝ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΔΙΕΞΕΙΣΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΔΕΚΑΤΩΙ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ

«Τὸν δὲ ἡγούμενον μὲν θεοὺς εἶναι, μὴ φροντίζειν δὲ αὐτοὺς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων παραμυθητέον. ὧ ἄριστε δὴ, φῶμεν, ὅτι μὲν ἡγῆ θεοὺς, συγγενεῖά τις ἴσως σε θεῖα πρὸς τὸ ζύμφυτον ἄγει τιμᾶν καὶ νομίζειν εἶναι· κακῶν δὲ ἀνθρώπων καὶ ἀδίκων τύχαι ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, ἀληθείᾳ μὲν οὐκ εὐδαίμονες, δόξαις δὲ εὐδαιμονιζόμεναι σφόδρα, ἀλλ' οὐκ ἐμμελῶς, ἄγουσί σε πρὸς ἀσέβειαν, ἐν τε Μούσαις οὐκ ὀρθῶς ὑμνούμεναι ἅμα καὶ ἐν παντοίοις λόγοις. 12.52.2 ἢ καὶ πρὸς τέλος ἴσως ἀνθρώπους ὀρῶν ἐλθόντας γηραιούς, παῖδας παίδων καταλιπόντας ἐν τιμαῖς ταῖς

μεγίσταις, ταραττή τὰ νῦν ὅταν ἐν ἅπασι τούτοις ἰδὼν ἢ δι' ἀκοῆς αἰσθόμενος ἢ καὶ παντάπασιν αὐτὸς αὐτῶν τινι προστυχῆς πολλῶν ἀσεβημάτων καὶ δεινῶν γενομένων τισὶ δι' αὐτὰ ταῦτα ἐκ σμικρῶν εἰς τυραννίδας τε καὶ τὰ μέγιστα ἀφικομένους· τότε διὰ πάντα τὰ τοιαῦτα δῆλος εἶ μέμφεσθαι μὲν θεοὺς ὡς αἰτίους ὄντας τῶν τοιούτων διὰ ξυγγένειαν οὐκ ἂν ἐθέλων, ἀγόμενος δὲ ὑπὸ τε ἀλογίας ἅμα καὶ οὐ δυνάμενος δυσχεραίνειν θεοὺς εἰς τοῦτο νῦν τὸ πάθος ἐλήλυθας, ὥστ' εἶναι μὲν δοκεῖν 12.52.3 αὐτούς, τῶν δ' ἀνθρωπίνων καταφρονεῖν καὶ ἀμελεῖν πραγμάτων. ἵνα οὖν μὴ ἐπὶ μείζον ἔλθῃ σοι πάθος πρὸς ἀσέβειαν τὸ νῦν παρὸν δόγμα, ἀλλ' ἐάν πως οἶον ἀποδιοπομπήσασθαι λόγοις αὐτὸ προσιὸν γενώμεθα δυνατοί, πειρώμεθα, συνάψαντες τὸν ἐξῆς λόγον ᾧ πρὸς τὸν παράπαν οὐχ ἠγούμενον θεοὺς 12.52.4 ἐξ ἀρχῆς διεπερανάμεθα, τούτῳ τὰ νῦν προσχρήσασθαι. σὺ δ' ὦ Κλεινία καὶ Μέγιλλε, ὑπὲρ τοῦ νέου, καθάπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἀποκρινόμενοι διαδέχεσθε· ἐάν δέ τι δύσκολον ἐγγίγνηται τοῖς λόγοις, ἐγὼ σφῶν, ὡσπερ νῦν, δεξάμενος διαβιβῶ τὸν ποταμόν. Ὅρθως λέγεις· καὶ σὺ τε οὕτω ταῦτα δρᾷ ποιήσομέν τε ἡμεῖς εἰς τὸ δυνατόν ἃ λέγεις. 12.52.5 Ἄλλ' οὐδὲν τάχ' ἂν ἴσως εἴη χαλεπὸν ἐνδείξασθαι τοῦτό γε, ὡς ἐπιμελεῖς σμικρῶν εἰσὶ θεοὶ οὐχ ἦττον, μᾶλλον δὲ ἢ τῷ μεγέθει διαφερόντων. ἤκουε γάρ που καὶ παρῆν τοῖς νῦν δὴ λεγομένοις ὡς ἀγαθοί γε ὄντες πᾶσαν ἀρετὴν τὴν τῶν πάντων ἐπιμέλειαν, οἰκειοτάτην αὐτῶν οὔσαν, κέκτηνται. ἢ γάρ; Καὶ σφόδρα γε ἐπήκουε. 12.52.6 Τὸ μετὰ τοῦτο τοίνυν κοινῇ συνεξεταζόντων, τίνα λέγοντες ἀρετὴν αὐτῶν ὁμολογοῦμεν ἀγαθοὺς αὐτοὺς εἶναι. φέρε, τὸ σωφρονεῖν νοῦν τε κεκτῆσθαι φαιμέν ἀρετῆς, τὰ δὲ ἐναντία κακίας; Φαμέν. Τί δέ; ἀρετῆς μὲν ἀνδρίαν εἶναι, δειλίαν δὲ κακίας; 12.52.7 Πάνυ μὲν οὖν. Καὶ τὰ μὲν αἰσχρὰ τούτων, τὰ δὲ καλὰ φήσομεν; Ἀνάγκη. Καὶ τῶν μὲν προσήκειν ἡμῖν, εἴπερ, ὅποσα φλαῦρα, θεοῖς δὲ οὔτε μέγα οὔτε σμικρὸν τῶν τοιούτων μετὸν ἐροῦμεν; Καὶ ταῦθ' οὕτως ὁμολογοῖ πᾶς ἄν. 12.52.8 Τί δέ; ἀμέλειαν τε καὶ ἀργίαν καὶ τρυφήν εἰς ἀρετὴν ψυχῆς θήσομεν; ἢ πῶς λέγεις; Καὶ πῶς; Ἄλλ' εἰς τούναντίον; Ναί. Τάναντία ἄρα τούτοις εἰς τάναντία· τρυφῶν δὴ καὶ ἀμελῆς ἀργός τε, ὃν ὁ ποιητὴς κηφῆσι κοθούροισι μάλιστα εἴκελον ἔφασκεν εἶναι, γίγνοιτ' ἂν ὁ τοιοῦτος πᾶς ἡμῖν; 12.52.9 Ὅρθότατά γε εἰπὼν. Οὐκοῦν τὸν γε θεὸν οὐ ῥητέον ἔχειν ἦθος τοιοῦτον ὃ γε αὐτὸς μισεῖ· τῷ δέ τι τοιοῦτον φθέγγεσθαι πειρωμένῳ οὐκ ἐπιτρεπτόν. Οὐ μὲν δὴ· πῶς γάρ ἄν; Ὡς δὲ προσήκει μὲν πράττειν καὶ ἐπιμελεῖσθαι διαφερόντως τινός, ὃ δὲ τούτου τοῦ γένους τῶν μὲν μεγάλων ἐπιμελεῖται, τῶν σμικρῶν δὲ ἀμελεῖ, κατὰ τίνα οὖν ἐπαινοῦντες τὸν τοιοῦτον λόγον οὐκ ἂν παντάπασι πλημμελοῖμεν; σκοπῶμεν δὲ ὧδε· ἄρ' οὐ κατὰ δύο εἶδη τὸ τοιοῦτον πράττει ὁ πράττων, εἴτε θεὸς εἴτε ἄνθρωπος; Ποίω λέγομεν; 12.52.10 Ἡ διαφέρον οὐδὲν οἰόμενος εἶναι τῷ ὄλῳ ἀμελουμένων τῶν σμικρῶν, ἢ ῥαθυμία καὶ τρυφή, εἰ διαφέρει, ὃ δὲ ἀμελεῖ· ἢ ἔστιν ἄλλως πως γινομένη ἀμέλεια; οὐ γάρ που, ὅταν γε ἀδύνατος ἢ τῶν πάντων ἐπιμελεῖσθαι, τότε ἀμέλεια ἔσται τῶν σμικρῶν ἢ μεγάλων μὴ ἐπιμελουμένῳ, ὧν ἂν δυνάμει φαῦλος ἢ τις ὧν ἐλλιπὴς καὶ μὴ δυνατός ἐπιμελεῖσθαι γίγνηται. Πῶς γάρ ἄν; 12.52.11 Νῦν δύο ὄντες τρισὶν ἡμῖν οὔσιν ἀποκρινάσθωσαν, οἱ θεοὺς μὲν ἀμφοτέροι ὁμολογοῦντες εἶναι, παραιτητοὺς δὲ ἕτερος, ὃ δὲ ἀμελεῖς τῶν σμικρῶν. πρῶτον μὲν θεὸν ἀμφοτέροί φατε γινώσκειν καὶ ὄραν καὶ ἀκούειν πάντα, λαθεῖν δὲ αὐτὸν οὐδὲν δυνατόν εἶναι τῶν ὁπόσων εἰσὶν αἰσθήσεις τε καὶ ἐπιστήμαι. ταύτη λέγετε ἔχειν ταῦτα, ἢ πῶς; Οὕτως. 12.52.12 Τί δέ; δύνασθαι πάντα ὁπόσων δυνάμεις ἔστι θνητοῖς τε καὶ ἀθανάτοις; Πῶς γάρ οὐ συγχωρήσονται καὶ ταῦτα οὕτως ἔχειν; Καὶ μὴν ἀγαθοὺς τε καὶ ἀρίστους ὁμολογήκαμεν αὐτοὺς εἶναι, πέντε ὄντες. Σφόδρα γε. Ἄρ' οὖν οὐ ῥαθυμία μὲν καὶ τρυφή ἀδύνατον

αὐτοὺς ὁμολογεῖν πράττειν ὅτιοῦν τὸ παράπαν, ὄντας γε οἴους λέγομεν; δειλίας γὰρ ἔγγονοι ἔν γε ἡμῖν ἀργία, ῥαθυμίας δὲ ἀργία καὶ τρυφή. 12.52.13 Ἀληθέστατα λέγεις. Ἀργία μὲν δὴ καὶ ῥαθυμία οὐδεὶς ἀμελεῖ θεῶν, οὐ γὰρ μέτεστιν αὐτῷ που δειλίας. Ὅρθότατα λέγεις. Οὐκοῦν τὸ λοιπὸν, εἶπερ ἀμελοῦσι τῶν σμικρῶν καὶ ὀλίγων τῶν περὶ τὸ πᾶν, ἢ γινώσκοντες ὡς τὸ παράπαν οὐδενὸς τῶν τοιούτων ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, δρῶεν ἂν τοῦτο· ἢ τί τὸ λοιπὸν πλήν τῷ γινώσκειν τούναντίον; Οὐδέν. 12.52.14 Πότερον οὖν, ὧ ἄριστε καὶ βέλτιστε, θῶμέν σε λέγοντα ὡς ἀγνοοῦντάς τε καί, δέοντας ἐπιμελεῖσθαι, δι' ἄγνοϊαν ἀμελοῦντας, ἢ γινώσκοντας ὅτι δεῖ, καθάπερ οἱ φαυλότατοι τῶν ἀνθρώπων λέγονται ποιεῖν εἰδότες ἄλλ' εἶναι βέλτιον πράττειν ὧν πράττουσι, διὰ τινος ἥττας ἡδονῶν ἢ λυπῶν οὐ ποιεῖν; 12.52.15 Πῶς γὰρ ἂν; Οὐκοῦν δὴ τά γε ἀνθρώπινα πράγματα τῆς τε ἐμψύχου μετέχει φύσεως, ἀλλὰ καὶ θεοσεβέστατον αὐτὸ ἐστὶ πάντων ζῶων ἀνθρωπος. Ἔοικε γοῦν. Θεῶν γε μὴν κτήματά φαμεν εἶναι πάντα, ὅποσα θνητὰ ζῶα ἢ νοερά, καὶ τὸν οὐρανὸν ὅλον. Πῶς γὰρ οὐ; 12.52.16 Ἦδη τοίνυν ἢ σμικρὰ ἢ μεγάλα τις φάτω ταῦτα εἶναι τοῖς θεοῖς· οὐδετέρως γὰρ τοῖς κεκτημένοις ἡμᾶς ἀμελεῖν ἂν εἴη προσήκον, ἐπιμελεστάτοις τε οὔσι καὶ ἀρίστοις. σκοπῶμεν γὰρ δὴ καὶ τότε ἔτι πρὸς τούτοις· Τὸ ποῖον; Τὸ περὶ τε αἰσθήσεως καὶ δυνάμεως ἄρ' οὐκ ἐναντίως ἀλλήλοις πρὸς ῥαστώνην καὶ χαλεπότητά ἐστον πεφυκότες; Πῶς λέγεις; 12.52.17 Ὅρᾶν μὲν που καὶ ἀκούειν τὰ σμικρὰ χαλεπώτερον ἢ τὰ μεγάλα, φέρειν δὲ αὐτὰ καὶ κρατεῖν καὶ ἐπιμελεῖσθαι τῶν σμικρῶν καὶ ὀλίγων παντὶ ῥᾶον ἢ τῶν ἐναντίων. Πολύ γε. Ἰατρῷ δὴ προστεταγμένον ὅλον τι θεραπεύειν βουλομένῳ καὶ δυναμένῳ τῶν μὲν μεγάλων ἐπιμελὲς ἔσται, τῶν μορίων δὲ καὶ σμικρῶν ἀμελές· εἴθ' ἔξει ποτὲ καλῶς αὐτῷ τὸ πᾶν; Οὐδαμῶς. 12.52.18 Οὐ μὴν οὐδέ γε κυβερνήταις οὐδὲ στρατηγοῖς οὐδ' οἰκονόμοις οὐδ' αὐτὶς πολιτικοῖς οὐδὲ ἄλλῳ τῶν τοιούτων οὐδενὶ χωρὶς τῶν ὀλίγων ἢ σμικρῶν πολλὰ ἢ μεγάλα· οὐδὲ γὰρ ἄνευ τῶν σμικρῶν τοὺς μεγάλους φασὶ λιθολόγοι λίθους εὔ κείσθαι. Πῶς γὰρ ἂν; 12.52.19 Μὴ τοίνυν τὸν θεὸν ἀξιόσωμένον ποτε θνητῶν δημιουργῶν φαυλότερον, οἷ τὰ προσήκοντα αὐτοῖς ἔργα, ὅσῳπερ ἂν ἀμείνους ὦσι, τόσῳ ἀκριβέστερα καὶ τελεώτερα μιᾷ τέχνῃ σμικρὰ καὶ μεγάλα ἀπεργάζονται· τὸν δὲ θεὸν ὄντα τε σοφώτατον βουλόμενον τε ἐπιμελεῖσθαι δυνατόν εἶναι καὶ δυνάμενον, ὧν μὲν ῥᾶον ἐπιμεληθῆναι, σμικρῶν ὄντων, μηδαμῆ ἐπιμελεῖσθαι, καθάπερ ἀργὸν ἢ δειλὸν τινα διὰ πόνους ῥαθυμοῦντα, τῶν δὲ μεγάλων. 12.52.20 Μηδαμῶς δόξαν τοιαύτην περὶ θεῶν, ὧ ξένη, ἀποδεχόμεθα· οὐδαμῆ γὰρ οὔτε ὄσιον οὔτε ἀληθές τὸ διανόημα διανοοίμεθ' ἂν. δοκοῦμεν δέ μοι νῦν ἤδη καὶ μάλα μετρίως διειλέχθαι τῷ φιλαίτιῳ τῆς ἀμελείας πέρι θεῶν. Ναί, τῷ γε βιάζεσθαι τοῖς λόγοις ὁμολογεῖν αὐτὸν μὴ λέγειν ὀρθῶς. ἐπωδῶν γε μὴν προσδεῖσθαι μοι δοκεῖ μύθων ἔτι τινῶν. Ποίων, ὧ 'γαθέ; 12.52.21 Πείσωμεν τὸν νεανίαν τοῖς λόγοις, ὡς τῷ τοῦ παντὸς ἐπιμελουμένῳ πρὸς τὴν σωτηρίαν καὶ ἀρετὴν τοῦ ὅλου πάντ' ἐστὶ συντεταγμένα, ὧν καὶ τὸ μέρος εἰς δύναμιν ἕκαστον τὸ προσήκον πάσχει καὶ ποιεῖ. τούτοις δὲ εἰσὶν ἄρχοντες προστεταγμένοι ἐκάστοις ἐπὶ τὸ σμικρότατον ἀεὶ ἀάθης καὶ πράξεως, εἰς 12.52.22 μερισμὸν τὸν ἔσχατον τέλος ἀπειργασμένοι· ὧν ἔν καὶ τὸ σόν, ὧ σχέτλιε, μόριον εἰς τὸ πᾶν ξυντείνει βλέπον ἀεὶ, καίπερ πάνσμικρον ὄν. σὲ δὲ λέληθε περὶ τοῦτο αὐτὸ ὡς γένεσις ἔνεκα ἐκείνου γίνεται πᾶσα, ὅπως ἢ τῷ τοῦ παντὸς βίῳ ὑπάρχουσα εὐδαιμόνων οὐσία, οὐχ ἔνεκα σοῦ γινομένη, σὺ δ' ἔνεκα ἐκείνου. πᾶς γὰρ ἰατρὸς καὶ πᾶς ἔντεχνος δημιουργὸς παντὸς μὲν ἔνεκα πάντα ἐργάζεται πρὸς τὸ κοινῆ ξυντεῖνον βέλτιστον· μέρος μὴν ἔνεκα ὅλου καὶ οὐχὶ 12.52.23 ὅλον μέρους ἔνεκα ἀπεργάζεται. σὺ δὲ ἀγανακτεῖς ἀγνοῶν ὅπη τὸ περὶ σὲ ἄριστον τῷ παντὶ ξυμβαίνει καὶ σοὶ κατὰ δύναμιν τὴν τῆς κοινῆς γενέσεως. ἐπεὶ δὲ ἀεὶ ψυχὴ συντεταγμένη σώματι τοτὲ

μὲν ἄλλω, τοτὲ δ' ἄλλω, μεταβάλλει παντοίας μεταβολὰς δι' ἑαυτὴν ἢ δι' ἑτέραν ψυχὴν, οὐδὲν ἄλλο ἔργον τῷ πεττευτῇ πλήν μετατιθέναι τὸ μὲν ἄμεινον γιγνόμενον ἦθος εἰς βελτίω τόπον, χειρὸν δὲ εἰς τὸν χειρόνα, ἵνα τὸ πρόπον ἕκαστον τῆς μοίρας λαγχάνη. 12.52.24 Πῆ λέγεις; Ἦπερ ἂν ἔχοι ῥαστώνη ἐπιμελείας θεοῖς τῶν πάντων, ταύτη μοι δοκεῖ φράζειν. εἰ μὲν γὰρ πρὸς τὸ ὅλον αἰεὶ βλέπων πλάττοι τις μετασχηματίζων τὰ πάντα, οἷον ἐκ πυρὸς ὕδωρ ἔμψυχον καὶ μὴ ζύμπολλα ἐξ ἑνὸς ἢ ἐκ πολλῶν ἔν, πρώτης ἢ δευτέρας ἢ καὶ τρίτης γενέσεως μετεπιληφότα πλήθεσιν ἂν ὄρᾶν εἴη τῆς μετατιθεμένης κοσμήσεως, νῦν δ' ἐστὶ θαυμαστὴ ῥαστώνη τῷ τοῦ παντὸς ἐπιμελουμένω. 12.52.25 Πῶς αὖ λέγεις; Ὡδε· ἐπειδὴ κατείδεν ἡμῶν ὁ βασιλεὺς ἐμψύχους οὖσας τὰς πράξεις ἀπάσας καὶ πολλὴν μὲν ἀρετὴν ἐν αὐταῖς οὖσαν, πολλὴν δὲ κακίαν, ἀνώλεθρον δὲ ὄν γενόμενον, ἀλλ' οὐκ αἰώνιον ψυχὴν καὶ σῶμα, καθάπερ οἱ κατὰ νόμον ὄντες θεοὶ γένεσις γὰρ οὐκ ἂν ποτε ἦν ζῶων ἀπολομένου τούτοιον θατέρου καὶ τὸ μὲν ὠφελεῖν αἰεὶ πεφυκός, ὄν ἀγαθὸν ψυχῆς, διενόηθη, τὸ δὲ κακὸν βλάπτειν· ταῦτα πάντα ξυνιδῶν ἐμηχανήσατο, ποῦ κείμενον ἕκαστον τῶν μερῶν νικῶσαν ἀρετὴν, ἠττωμένην δὲ κακίαν ἐν τῷ παντὶ παρέχοι μάλιστ' ἂν 12.52.26 καὶ ῥᾶστα καὶ ἄριστα. μεμηχάνηται δὴ πρὸς πᾶν τοῦτο τὸ ποῖον γιγνόμενον αἰεὶ ποῖαν ἔδραν δεῖ μεταλαμβάνον οἰκίζεσθαι καὶ τίνας ποτὲ τόπους· τῆς δὲ γενέσεως τοῦ ποίου τινὸς ἀφῆκε ταῖς βουλήσεσιν ἐκάστων ἡμῶν τὰς αἰτίας. ὅπη γὰρ ἂν ἐπιθυμῇ καὶ ὁποῖός τις ὦν τὴν ψυχὴν, ταύτη σχεδὸν ἐκάστοτε καὶ τοιοῦτος γίγνεται ἅπας ἡμῶν ὡς τὸ πολὺ. Τὸ γοῦν εἰκός. 12.52.27 Μεταβάλλει μὲν τοίνυν πάνθ' ὅσα μέτοχά ἐστι ψυχῆς, ἐν αὐτοῖς κεκτημένα τὴν τῆς μεταβολῆς αἰτίαν· μεταβάλλοντα δὲ φέρεται κατὰ τῆς εἰμαρμένης τάξιν καὶ νόμον. σμικρότερα μὲν τῶν ἡθῶν μεταβάλλοντα ἐλάττω κατὰ τὸ τῆς χώρας ἐπίπεδον μεταπορεύεται, πλείω δὲ καὶ ἀδικώτερα μεταπεσόντα εἰς βάθος τά τε κάτω λεγόμενα τῶν τόπων, ὅσα Ἄιδην τε καὶ τὰ τούτων ἐχόμενα τῶν ὀνομάτων ἐπονομάζοντες σφόδρα φοβοῦνται καὶ ὄνειροπολοῦσι ζῶντες διαλυθέντες τε τῶν σωμάτων. μείζω δὴ ψυχὴ κακίας ἢ ἀρετῆς ὁπότεν μεταβάλλῃ διὰ τὴν αὐτῆς βούλησιν τε καὶ ὁμιλίαν γενομένην ἰσχυράν, ὁπότεν μὲν ἀρετῇ θείᾳ προσμίξασα γίνηται διαφερόντως τοιαῦτα, διαφέροντα καὶ μετέβαλε τόπον ἅγιον ὅλον, μετακομισθεῖσα εἰς ἀμείνω τινὰ τόπον ἕτερον· ὅταν δὲ τάναντία, ἐπὶ τάναντία μεθιδρύσατο τὸν αὐτῆς βίον. 12.52.28 αὕτη τοι δίκη ἐστὶ βροτῶν οἱ Ὀλυμπον ἔχουσιν, ὧ παῖ καὶ νεανίσκε ἀμελεῖσθαι δοκῶν ὑπὸ θεῶν, κακίω μὲν γινόμενον πρὸς τὰς κακίους ψυχὰς, ἀμείνω δὲ πρὸς τὰς ἀμείνους πορευόμενον ἔν τε ζωῇ καὶ ἐν πᾶσι θανάτοις πάσχειν τε, ἃ προσῆκον δρᾶν ἐστὶ τοῖς προσφυέσι τοῖς προσ12.52.29 φερεῖς, καὶ ποιεῖν. ταύτης τῆς δίκης οὔτε σὺ μήποτε οὔτε ἄλλος ἀτυχῆς γενόμενος ἐπεύξεται περιγενέσθαι θεῶν, ἦν πασῶν δίκην διαφερόντως ἔταξάν τε οἱ τάξαντες χρεῶν τε ἐξευλαβεῖσθαι παρὰ τὸ πᾶν. οὐ γὰρ ἀμεληθήσῃ ποτὲ ὑπ' αὐτῆς. οὐχ οὕτω σμικρὸς ὦν δύση κατὰ τὸ τῆς γῆς βάθος οὐδ' ὑψηλὸς γενόμενος εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναπτήση, τίσεις δὲ αὐτῷ τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν εἴτ' ἐνθάδε μένων εἴτε καὶ ἐν Ἄιδου διαπορευθεὶς εἴτε καὶ τούτων εἰς 12.52.30 ἀγιώτερον ἔτι διακομισθεὶς τόπον. ὁ αὐτὸς δὲ λόγος σοι καὶ περὶ ἐκείνων ἂν εἴη τῶν οὐς σὺ κατιδῶν ἐκ σμικρῶν μεγάλους γεγονότας ἀνοσιουργήσαντας ἢ τι τοιοῦτον πράξαντας ὠήθης ἐξ ἀθλίων εὐδαίμονας γεγονέναι καὶ ὡς ἐν κατοπτροῖς αὐτῶν ταῖς πράξεσιν ἠγήσω καθεωρακέναι τὴν πάντων ἀμέλειαν θεῶν, οὐκ εἰδῶς αὐτῶν τὴν συντέλειαν ὅπη ποτὲ τῷ παντὶ ξυμβάλλεται. γινώσκεις δὲ αὐτὴν, ὧ πάντων ἀνδρειότατε, πρὸς οὐδὲν δοκεῖς; ἦν τις μὴ γινώσκων οὐδ' ἂν τύπον ἴδοι ποτὲ οὐδὲ λόγον ξυμβάλλεσθαι περὶ βίου δυνατὸς ἂν γένοιτο εἰς εὐδαιμονίαν τε καὶ δυσδαίμονα τύχην. 12.52.31 ταῦτα εἰ μὲν σε πείθει Κλεινίας ὄδε καὶ ζύμπασα ἡμῶν ἦδε ἢ γερουσία,

περὶ θεῶν ὡς οὐκ οἶσθα ὅ τι λέγεις, καλῶς ἂν σοι θεὸς αὐτὸς ξυλλαμβάνοι· εἰ δ' ἐπιδειῆς ἔτι λόγου ἂν εἴης, λεγόντων ἡμῶν πρὸς τὸν τρίτον ἐπακούση, εἰ νοῦν καὶ ὅπως οὖν ἔχεις.» 12.52.32 Τούτων ὁ νοῦς, εἰ καὶ μὴ τὰ ῥήματα, ἐν τοῖς Ἑβραίων λογίοις προκαταβέβληται συντομώτατα καὶ δι' ὀλίγων τῆς διανοίας περιεχομένης. τό τε γὰρ «οὐχ οὕτω μικρὸς ὢν δύση κατὰ τὸ τῆς γῆς βάθος οὐδ' ὑψηλὸς γενόμενος εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναπήση» ὅμοιον ἂν εἴη τῷ παρὰ τῷ Δαβίδ τοῦτον ἔχοντι τὸν τρόπον· «Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω; ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκεῖ εἶ· ἐὰν καταβῶ 12.52.33 εἰς τὸν Ἄϊδην, πάρει· εἰ ἀναλάβοιμι πτέρυγας καὶ κατασκηνώσαιμι εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης, καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χεὶρ σου ὀδηγήσει με·» ἀλλὰ καὶ τὸ «οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν θεοῦ, καὶ ποιήσιν χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα·» καὶ πάλιν ἐν τῷ Ἡσαΐα τὸ «ἀναβλέψατε εἰς ὕψος 12.52.34 τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ ἴδετε τίς κατέδειξε ταῦτα πάντα·» καὶ τὸ «ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς θεωρεῖται·» καὶ τὸ «τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται ἢ τε αἴδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης.» ἀλλὰ καὶ τὸ «ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, εἰρήνην ἀμαρτωλῶν θεωρῶν» μεταπεφράσθαι μοι δοκεῖ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος διὰ τοῦ «ὁ αὐτὸς δὲ λόγος σοι καὶ περὶ ἐκείνων ἂν εἴη τῶν οὐς σὺ κατιδῶν ἐκ σμικρῶν μεγάλους γεγονότας ἀνοσιουργήσαντας ἢ τι 12.52.35 τοιοῦτον πράξαντας ὡήθης ἐξ ἀθλίων εὐδαίμονα γεγονέναι.» καὶ τᾶλλα δὲ ὅσα τούτοις ὁμοίως εἴρηται προῦλαβε τὴν εἰς πλάτος ἐκτεθεῖσαν τοῦ Πλάτωνος ἐρμηνείαν ἐν τοῖς Ἑβραίων λόγοις, ἕκαστον δ' οὖν αὐτῶν κατὰ μέρος εὖροις ἂν ἀκριβῶς ἐξετάζων τοῖς Ἑβραίων συμφερόμενον γράμμασιν. Ἑβραίων δὲ εἶναι λόγους οὐ μόνον τὰ παρὰ Μωσεὶ λόγια φημι, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἄλλων μετὰ Μωσέα θεοφιλῶν ἀνδρῶν, εἴτε προφητῶν εἴτε καὶ ἀποστόλων τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ὧν ἡ τῶν δογμάτων συμφωνία μιᾶς εἰκότως αὐτοὺς καὶ τῆς προσηγορίας ἀξιώσειεν.

13.Pin.t ΙΓ ΤΑΔΕ ΤΟ ΙΓ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

13.Pin.1 α'. Ὅπως ὁ Πλάτων τῆς Ἑλληνικῆς θεολογίας ἀπήλεγχε τὴν ἀτοπίαν. Ἐκ τοῦ Τιμαίου β'. Ἔτι ἀπὸ τοῦ λόγου Ἐπινομίδος περὶ τοῦ αὐτοῦ γ'. Ἔτι ἀπὸ τοῦ δευτέρου τῆς Πολιτείας περὶ τοῦ αὐτοῦ δ'. Ὅτι πλέον οὐδὲν τῶν αἰσchrῶν μύθων αἰ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν διηγῆσεις περιέχουσιν, αἷς μὴ πειθόμενον Σωκράτην ἔκτειναν Ἀθηναῖοι. Ἀπὸ τοῦ Εὐθύφρονος ε'. Νουμηνίου ἐκ τῶν παρὰ Πλάτωνι ἀπορρήτων περὶ τοῦ αὐτοῦ ς'. Ὅτι μὴ δεῖ ταῖς τῶν πολλῶν προσέχειν δόξαις μηδὲ τῆς ἰδίας μετατίθεσθαι προαιρέσεως δαὶ θανάτου φόβον. Ἀπὸ τοῦ Κρίτωνος ζ'. Ὅτι μὴ δεῖ ἀμύνεσθαι τοὺς ἀδικεῖν ἡμᾶς παρεσκευασμένους. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ η'. Ὅτι μὴ δεῖ τὰ ἄπαξ ὀρθῶς κριθέντα ἀθετεῖν μηδ' εἰ θάνατόν τις ἐπάγοι. ἀρμόσει δὲ πρὸς τοὺς ἐν καιροῖς διωγμῶν ἐξομνυμένους τὴν εὐσέβειαν θ'. Ὅποῖός ποτε ἔσται τὴν διάθεσιν ὁ διὰ θανάτου φόβον ἐξομνυμένος τὴν οἰκείαν πρόθεσιν ι'. Ὅτι μὴ δέοι φεύγειν τὸν ὑπὲρ ἀληθείας θάνατον. Ἀπὸ τῆς Σωκράτους ἀπολογίας ια'. Ὅπως δέοι τιμᾶν τὸν θάνατον τῶν εὐκλεῶς μεταλλαζάντων τὸν βίον. Ἐκ τοῦ Πλάτωνος ιβ'. Ὅπως φιλοσοφίας καὶ πρὸ ἡμῶν ἐξ Ἑβραίων Ἀριστόβουλος ὁ Περιπατητικὸς ἐκ τῆς παρ' Ἑβραίοις φιλοσοφίας ὁμολογεῖ τοὺς Ἕλληνας ὠρμηθῆναι ιγ'. Ὡς καὶ Κλήμης ὁμοίως τὰ καλῶς Ἕλλησιν εἰρημένα σύμφωνα τυγχάνειν τοῖς Ἑβραίων παρίσθησι δόγμασιν. Ἀπὸ τοῦ ε' Στρωματέως ιδ'. Ὅτι μὴ πάντα ἐπιτυχῶς εἴρηται τῷ Πλάτωνι· διὸ οὐκ ἀλόγως τὴν κατ' αὐτὸν παρητήμεθα

φιλοσοφίαν, τὰ δὲ Ἑβραίων ἀποδεχόμεθα λόγια ιε'. Ὅτι μὴ καθόλου ὀρθῶς ὁ Πλάτων τὸν περὶ τῶν νοητῶν οὐσιῶν ἐφώδευσε λόγον, ἀλλ' Ἑβραῖοι ιβ'. Ὅτι μὴ Ἑβραίοις ὁμοίως κατὰ πάντα ὀρθῶς ἐδόξαζε περὶ ψυχῆς ὁ Πλάτων ιζ'. Ὅτι κατὰ Πλάτωνα μὴ ἐξ ἀπαθῶν καὶ παθητῆς οὐσίας ἡ τῆς ψυχῆς συνέστηκε φύσις. Ἀπὸ τῶν Σευήρου τοῦ Πλατωνικοῦ περὶ ψυχῆς ιη'. Περὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ φωστήρων ὅτι μὴ καθόλου ὀρθῶς ἐδόξασεν ὁ Πλάτων ιθ'. Ὅποια περὶ γυναικῶν οὐκ ὀρθῶς ὁ Πλάτων διετάξατο κ'. Ὅποια περὶ ἔρωτος ἐκθέσμου ὁ αὐτὸς διετάξατο ἐν Φαίδρω, οἷς ὁ Μωσῆς ἀντινομοθετεῖ κά'. Περὶ τῶν παρὰ Πλάτωνι φονικῶν νόμων, οὐκ ἀξίων ὄντων τῆς μεγαλονοίας αὐτοῦ, οἷς τοὺς Μωσέως ἀντιπαραβλητέον ΙΓ Ἐπειδὴ πέφηνεν ἐν τοῖς πρὸ τούτου συγγράμμασιν ἢ κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφία κατὰ πλεῖστα Μωσέως καὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις ἱερῶν λόγων ἐρμηνείαν ὥσπερ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα φωνὴν περιέχουσα, ἔρχομαι νῦν ὁμοῦ καὶ τὰ λείποντα προσαποδοῦναι τῷ λόγῳ καὶ τὰ τοῖς πρὸ ἡμῶν εἰς τοὺς τόπους εἰρημένα διελθεῖν, ὁμοῦ καὶ διαβολῆς εὐλόγου αἰτίαν ἀπολυσόμενος, εἰ δὴ τις ἡμῖν ἐπικαλῶν φαίη, τί δὴ ποτ' οὖν Μωσέως καὶ Πλάτωνος τὰ συνωδὰ πεφιλοσοφηκότων οὐχὶ τὰ Πλάτωνος, ἀλλὰ τὰ Μωσέως μέτιμεν, τοῦμπαλιν δέον, ὅτι δὴ πρὸς τοῖς ἴσοις δόγμασι προσήκων ἡμῖν γένοιτ' ἂν Ἑλλησιν οὕσιν ὁ Ἑλληνικὸς μᾶλλον ἢ ὁ βάρβαρος. ὀκνῶν δὲ ἀπαντῆσαι πρὸς τοῦτο αἰδοῖ τῇ πρὸς τὸν φιλόσοφον, τοῦτον μὲν εἰς ὕστερον ἀνατίθεμαι τὸν λόγον, τὰ δὲ γε πρῶτά μοι λεχθέντα πρῶτα διασκέψομαι. λαβὼν οὖν ἀνάγνωθι ὁποῖαν ἐπήγετο δόξαν ὁ Πλάτων περὶ τῶν Ἑλληνικῶν θεολόγων τε καὶ ποιητῶν ὅπως τε πάσας τὰς πατρίους περὶ τῶν θεῶν ὑπολήψεις ἠθέτει καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς ἀτοπίαν διήλεγχεν·

13.1.1 α'. ΟΠΩΣ Ο ΠΛΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΑΠΗΛΕΓΧΕ ΤΗΝ ΑΤΟΠΙΑΝ· ΕΚ ΤΟΥ ΤΙΜΑΙΟΥ

«Περὶ δὲ τῶν ἄλλων δαιμόνων εἶπεῖν τε καὶ γνῶναι τὴν γένεσιν μεῖζον ἢ καθ' ἡμᾶς, πειστέον δὲ τοῖς εἰρηκόσιν ἔμπροσθεν, ἐκγόνοις μὲν θεῶν οὐ σιν, ὡς ἔφασαν, σαφῶς γέ που τοὺς ἑαυτῶν προγόνους εἰδόντων. ἀδύνατον οὖν θεῶν παισὶν ἀπιστεῖν, καίπερ ἄνευ εἰκότων καὶ ἀναγκαίων ἀποδείξεων λέγουσιν, ἀλλ' ὡς οἰκεῖα φασκόντων ἀπαγγέλλειν ἐπομένους τῷ νόμῳ πιστεῦν 13.1.2 τέον. οὕτως οὖν κατ' ἐκείνους ἡμῖν ἢ γένεσις περὶ τούτων τῶν θεῶν ἐχέτω καὶ λεγέσθω. Γῆς τε καὶ Οὐρανοῦ παῖδες Ὀκεανὸς τε καὶ Τηθὺς ἐγενέσθην, τούτων δὲ Φόρκυς Κρόνος τε καὶ Ῥέα, ἐκ δὲ Κρόνου καὶ Ῥέας Ζεὺς Ἥρα τε καὶ πάντες, ὅσους ἴσμεν ἀδελφοὺς λεγομένους αὐτῶν, ἔτι τε τούτων ἄλλους ἐκτόνους.» 13.1.3 Διὰ τούτων πιστεύειν τοῖς περὶ θεῶν μύθοις καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς τῶν μύθων ποιηταῖς ὡς δὴ θεῶν ἐκτόνοις οὐσι παρακελευσάμενος, πρῶτα μὲν διὰ τοῦ φάναι ἐκτόνους εἶναι τῶν θεῶν τοὺς ποιητὰς χλευάζειν μοι δοκεῖ, ὡς καὶ τῶν θεῶν ἀνθρώπων γεγονότων καὶ τοῖς ἐκτόνοις ὁμοίων τὴν φύσιν. 13.1.4 διαβάλλει δ' ἐξῆς ἀντικρυς τοὺς θεολόγους, οὓς ἐκτόνους ἔφησεν εἶναι θεῶν, δι' ὧν ἐπάγει φάσκων «καίπερ ἄνευ εἰκότων καὶ ἀναγκαίων ἀποδείξεων λέγουσι» δι' ὧν τε προστίθησι τὸ «ὡς ἔφασαν.» παίζειν δ' ἔοικε λέγων «σαφῶς γέ που τοὺς ἑαυτῶν προγόνους εἰδόντων» καὶ τὸ «ἀδύνατον θεῶν παισὶν ἀπιστεῖν.» καὶ τὸ παρὰ γνώμην δὲ ταῦτα λέγειν τῶν νόμων ἔνεκα διαρρήδην παρίστησιν, ὁμολογήσας ὅτι δέοι ἐπομένους τῷ νόμῳ πιστεύειν 13.1.5 αὐτοῖς. ὅτι δὲ ταῦτ' ἐνόει, ἐπάκουσον ὅπως γυμνῆ καὶ ἀκατακαλύπτῳ φωνῇ τοὺς δὴ θεολόγους ἅπαντας διαβάλλει, κόπτων ἐν Ἐπινομίδι τούτοις τοῖς ῥήμασιν·

13.2.1 β'. ΕΤΙ ΑΠΟ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΕΠΙΝΟΜΙΔΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

«Θεογονίαν τοίνυν καὶ ζωογονίαν ἀναγκαῖον, ὡς ἔοικε, πρῶτόν μοι, κακῶς ἀπεικασάντων τῶν ἔμπροσθεν, βέλτιον ἀπεικάσαι κατὰ τὸν ὕστερον λόγον, ἀναλαβόντα ὃν πρὸς τοὺς ἀσεβεῖς ἐπικεχείρηκα λόγον.» 13.2.2 Ὅτι δ' εὐλόγως τὴν τῶν πρώτων θεολογίαν παραιτεῖται διδάσκει ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς Πολιτείας, ἔνθα τὸν νοῦν ἐπιστῆσαι ἄξιον ὁπόσα καὶ οἷα περὶ τῶν αὐτῶν ποιητῶν τε καὶ θεολόγων τῶν τε ἐκ παλαιοῦ παραδεδομένων περὶ τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν διέξεισιν, ὧδε ῥήμασιν αὐτοῖς φάσκων·

13.3.1 γ'. ΕΤΙ ΑΠΟ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

«Ἐν τοῖς μείζουσιν, ἦν δ' ἐγώ, ὀψόμεθα καὶ τοὺς ἐλάττους. δεῖ γὰρ δὴ τὸν αὐτὸν τύπον εἶναι καὶ ταῦτόν δύνασθαι τοὺς τε μείζους καὶ τοὺς ἐλάττους. ἢ οὐκ οἶει; Ἐγὼ γ', ἔφη· ἀλλ' οὐκ ἐννοῶ οὐδὲ τοὺς μείζους τίνας λέγεις. Οὐς Ἡσίοδος τε, εἶπον, καὶ Ὀμηρος ἡμῖν ἐλεγέτην καὶ οἱ ἄλλοι ποιηταί. οὗτοι γὰρ που μύθους ψευδεῖς τοῖς ἀνθρώποις συντιθέντες ἔλεγόν τε καὶ λέγουσι. 13.3.2 Ποίους δὴ, ἦ δ' ὅς, καὶ τί αὐτῶν μεμφόμενος λέγεις; Ὅπερ, ἦν δ' ἐγώ, χρὴ πρῶτόν τε καὶ μάλιστα μέμφεσθαι, ἄλλως τε καὶ ἐάν τις μὴ καλῶς ψεύδῃται. Τί τοῦτο; Ὅταν εἰκάζη τις κακῶς οὐσίαν τῷ λόγῳ περὶ θεῶν τε καὶ ἡρώων, οἷοί εἰσιν, ὥσπερ γραφεὺς μηδὲν εἰκότα γράφων οἷς ἂν ὅμοια βουληθῆι γράψαι. Καὶ γὰρ, ἔφη, ὀρθῶς ἔχει τὰ τοιαῦτα μέμφεσθαι. ἀλλὰ πῶς 13.3.3 δὴ λέγομεν καὶ ποῖα; Πρῶτον μὲν δὴ, ἦν δ' ἐγώ, τὸ μέγιστον καὶ περὶ τῶν μεγίστων ψεῦδος ὁ εἰπὼν οὐ καλῶς ἐψεύσατο, ὡς Οὐρανός τε εἰργάσατο, ἃ φησι δρᾶσαι αὐτὸν Ἡσίοδος, ὃ τε αὐτὸν Κρόνος ὡς ἐτιμωρήσατο αὐτόν. τὰ δὲ δὴ Κρόνου ἔργα καὶ πάθη ὑπὸ τοῦ υἱέος οὐδ' ἂν εἴ ἦν ἀληθῆ, ὥμην δεῖν ῥαδίως οὕτω λέγεσθαι πρὸς ἀφρονάς τε καὶ νέους, ἀλλὰ μάλιστα μὲν σιγᾶσθαι, εἰ δ' ἀνάγκη τις ἦν λέγειν, δι' ἀπορρήτων ἀκούειν ὡς ὀλιγίστους, θυσαμένους οὐ χοῖρον, ἀλλὰ τι μέγα καὶ ἄπορον θῦμα, ὅπως ὡς ἐλαχίστοις 13.3.4 συνέβη ἀκοῦσαι. Καὶ γὰρ, ἦ δ' ὅς, οὗτοί γε οἱ λόγοι χαλεποί. Καὶ οὐ λεκτοί, ὦ Ἀδείμαντε, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει. οὐδὲ λεκτέον νέω ἀκούοντι ὡς ἀδικῶν τὰ ἔσχατα οὐδὲν ἂν θαυμαστόν ποιοῖ οὐδ' αὐτὸ ἀδικοῦντα πατέρα κολάζων παντὶ τρόπῳ, ἀλλὰ δρῶν ἂν ὅπερ θεῶν οἱ πρῶτοί τε καὶ μέγιστοι. 13.3.5 Οὐ μὰ τὸν Δία, ἦ δ' ὅς, οὐδὲ αὐτῷ μοι δοκεῖ ἐπιτήδεια εἶναι λέγειν. Οὐδέ γε, ἦν δ' ἐγώ, τὸ παράπαν ὡς θεοὶ θεοῖς πολεμοῦσί τε καὶ ἐπιβουλεύουσι καὶ μάχονται οὔτε γὰρ ἀληθῆ· εἴ γε δεῖ ἡμᾶς τοὺς μέλλοντας τὴν πόλιν φυλάσσειν αἰσχιστον νομίζειν τὸ ῥαδίως ἀλλήλοις ἀπεχθάνεσθαι. πολλοῦ δεῖ γιγαντομαχίας τε μυθολογητέον αὐτοῖς καὶ ποικιλτέον καὶ ἄλλας ἔχθρας πολλὰς καὶ παντοδαπὰς θεῶν τε καὶ ἡρώων πρὸς συγγενεῖς τε καὶ οἰκείους αὐτῶν, ἀλλ' εἴ πως μέλλοιμεν πείσειν, ὡς οὐδεὶς πώποτε πολίτης ἕτερος ἐτέρῳ ἀπήχθετο οὐδ' ἐστὶ τοῦτο ὄσιον, τοιαῦτα μᾶλλον λεκτέα πρὸς τὰ παιδιά εὐθὺς καὶ γέρουσι καὶ γραυσὶ καὶ πρεσβυτέροις γινομένοις καὶ 13.3.6 τοὺς ποιητὰς ἐγγὺς τούτων ἀναγκαστέον λογοποιεῖν. Ἦρας δὲ δεσμοὺς ὑπὸ υἱέος καὶ Ἡφαίστου ῥίψεις ὑπὸ πατρός, μέλλοντος τῇ μητρὶ ἀμύνειν τυπτομένη, καὶ θεομαχίας ὅσας Ὀμηρος πεποίηκεν, οὐ παραδεκτέον εἰς τὴν πόλιν, οὔτ' ἐν ὑπονοίαις πεποιημένας οὔτε ἄνευ ὑπονοιῶν. 13.3.7 ὁ γὰρ νέος οὐχ οἷός τε κρίνειν ὅ τι τε ὑπόνοια καὶ ὅ τι μὴ, ἀλλ' ἂν ἀντηλικούτος ὢν λάβῃ ἐν ταῖς δόξαις, δυσέκνιπτά τε καὶ ἀμετάστατα φιλεῖ γίνεσθαι. ὢν δὴ ἴσως ἔνεκα περὶ παντὸς ποιητέον, ἂν πρῶτα ἀκούουσιν, ὅτι κάλ13.3.8 λιστα μεμυθολογημένα πρὸς ἀρετὴν ἀκούειν. Ἔχει

γάρ, ἔφη, λόγον· ἄλλ' εἴ τις αὖ καὶ ταῦτα ἐρωτῶν ἡμᾶς ἅττα ἐστὶ καὶ τίνες οἱ μῦθοι, τίνας ἂν φαῖμεν; Καὶ ἐγὼ εἶπον· ὦ Ἀδείμαντε, οὐκ ἐσμεν ποιηταὶ ἐγὼ τε καὶ σὺ ἐν τῷ παρόντι, ἀλλ' οἰκισταὶ πόλεως. οἰκισταῖς δὲ τοὺς μὲν τύπους προσήκει εἰδέναι ἐν οἷς δεῖ μυθολογεῖν τοὺς ποιητάς, παρ' οὓς ἂν ποιῶσιν οὐκ ἐπι13.3.9 τρεπτέον, οὐ μὴν αὐτοῖς γε ποιητέον μύθους. Ὅρθως, ἔφη· ἄλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο οἱ τύποι περὶ θεολογίας τίνες ἂν εἶεν; Τοιοῖδε πού τινες, ἦν δ' ἐγὼ, οἷος τυγχάνει ὦν ὁ θεός, ἀεὶ δὴ που ἀποδοτέον, ἔάν τέ τις αὐτὸν ἐν ἔπει ποιῇ ἔάν τε ἐν μέλεσιν ἔάν τε ἐν τραγωδίᾳ. Δεῖ γάρ. Οὐκοῦν ἀγαθὸς ὁ θεὸς τῷ ὄντι 13.3.10 τε καὶ λεκτέον οὕτω. Τί μὴν; Ἀλλὰ μὴν οὐδὲν γε τῶν ἀγαθῶν βλαβερόν. ἦ γάρ; Οὐ μοι δοκεῖ. Ἄρ' οὖν τὸ μὴ βλαβερόν βλάπτει; Οὐδαμῶς. Ὁ δὲ μὴ βλάπτει, κακὸν τι ποιεῖ; Οὐδὲ τοῦτο. Ὁ δὲ γε μὴδὲν κακὸν ποιεῖ, οὐδ' ἂν τινος εἴη κακοῦ αἴτιον. Πῶς γὰρ οὐ; Τί δέ; ὠφέλιμον τὸ ἀγαθόν; Ναί. Αἴτιον 13.3.11 ἄρα εὐπραγίας; Ναί. Οὐκ ἄρα πάντων γε αἴτιον τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ τῶν μὲν εὖ ἐχόντων αἴτιον, τῶν δὲ κακῶν ἀναίτιον. Παντελῶς γε, ἔφη. Οὐδ' ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, ὁ θεός, ἐπεὶ ἀγαθός, πάντων ἂν εἴη αἴτιος, ὡς οἱ πολλοὶ λέγουσιν, ἀλλ' ὀλίγων μὲν τοῖς ἀνθρώποις αἴτιος, πολλῶν δὲ ἀναίτιος· πολὺ γὰρ ἐλάττω τὰ ἀγαθὰ τῶν κακῶν ἡμῖν. καὶ τῶν μὲν ἀγαθῶν οὐδὲν ἄλλο αἰτιατέον, τῶν δὲ κακῶν 13.3.12 ἄλλ' ἅττα δεῖ ζητεῖν τὰ αἴτια, ἀλλ' οὐ τὸν θεόν. Ἀληθέστατα, ἔφη, δοκεῖς μοι λέγειν. Οὐκ ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, ἀποδεκτέον οὔτε Ὀμήρου οὔτε ἄλλου ποιητοῦ ταύτην τὴν ἀμαρτίαν περὶ τοὺς θεοὺς ἀνοήτως ἀμαρτάνοντος καὶ λέγοντος ὡς δοιοὶ πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει κηρῶν ἔμπλειοι, ὁ μὲν ἐσθλῶν, αὐτὰρ ὁ δειλῶν· 13.3.13 καὶ ᾧ μὲν ἂν μίξας ὁ Ζεὺς ἀμφοτέρων δῶ, ἄλλοτε μὲν γε κακῷ ὃ γε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ. ᾧ δ' ἂν μὴ, ἀλλ' ἄκρατα τὰ ἕτερα, τὸν δὲ κακῆ βούβρωστις ἐπὶ χθόνα δῖαν ἐλαύνει· 13.3.14 οὐδ' ὡς ταμίας ὁ Ζεὺς «ἀγαθῶν τε κακῶν τε τέτυκται.» τὴν δὲ τῶν ὄρκων καὶ σπονδῶν σύγχυσιν, ἦν ὁ Πάνδαρος συνέχεεν, ἔάν τις φῆ δι' Ἀθηνᾶς τε καὶ Διὸς γεγονέναι, οὐκ ἐπαινεσόμεθα· οὐδὲ θεῶν ἔριν τε καὶ κρίσιν διὰ Θέμιδος τε καὶ Διός· οὐδ' αὖ, ὡς Αἰσχύλος λέγει, ἑατέον ἀκούειν τοὺς νέους, ὅτι θεὸς μὲν αἰτίαν φύει βροτοῖς, ὅταν κακῶσαι δῶμα παμπήδην θέλῃ. 13.3.15 ἀλλ' ἔάν τις ποιῇ ἐν οἷς ταῦτα τὰ ἱαμβεῖα ἔνεστι, τὰ τῆς Νιόβης πάθη ἢ τὰ Πελοπιδῶν ἢ τὰ Τρωϊκὰ ἢ τι ἄλλο τῶν τοιοῦτων, ἢ οὐ θεοῦ ἔργα ἑατέον αὐτὰ λέγειν, ἢ εἰ θεοῦ, ἐξευρετέον αὐτοῖς σχεδὸν ὄν νῦν ἡμεῖς λόγον ζητοῦμεν, καὶ λεκτέον ὡς ὁ μὲν θεὸς δίκαιά τε καὶ ἀγαθὰ εἰργάζετο, οἱ δὲ ὦναντο κολαζόμενοι. ὡς δ' ἄθλιοι μὲν οἱ δίκην διδόντες, ἦν δὲ ὁ δρῶν ταῦτα θεός, οὐκ ἑατέον 13.3.16 λέγειν τὸν ποιητήν. ἀλλ' εἰ μὲν ὅτι ἐδεήθησαν κολάσεως λέγοιεν ὡς ἄθλιοι οἱ κακοί, διδόντες δὲ δίκην ὠφελούντο ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἑατέον. 13.3.17 κακῶν δὲ αἴτιον φάναι θεὸν τινι γίνεσθαι ἀγαθὸν ὄντα, διαμαχητέον παντὶ τρόπῳ μῆτε τινὰ λέγειν ταῦτα ἐν τῇ ἑαυτοῦ πόλει, εἰ μέλλει εὐνομήσεσθαι, μῆτε τινὰ ἀκούειν, μῆτε νεώτερον μῆτε πρεσβύτερον, μῆτ' ἐν μέτρῳ μῆτε ἄνευ μέτρου μυθολογοῦντα, ὡς οὔτε ὅσια ἂν λεγόμενα, εἰ λέγοιτο, οὔτε ζύμφορα 13.3.18 ἡμῖν οὔτε ζύμφωνα αὐτὰ αὐτοῖς. Εὐμψηφός σοι εἰμί, ἔφη, τούτου τοῦ νόμου κάμοι ἀρέσκει. Οὗτος μὲν τοίνυν, ἦν δ' ἐγὼ, εἷς ἂν εἴη τῶν περὶ θεοῦ νόμων τε καὶ τύπων, ἐν οἷς δεήσει τοὺς τε λέγοντας λέγειν καὶ τοὺς ποιοῦντας ποιεῖν μὴ πάντων αἴτιον τὸν θεόν, ἀλλὰ τῶν ἀγαθῶν. Καὶ μάλα, ἔφη, 13.3.19 ἀπόχρη. Τί δὲ δὴ ὁ δευτέρος ὄδε; ἄρα γόητα τὸν θεὸν οἶει εἶναι καὶ οἷον ἐξ ἐπιβουλῆς φαντάζεσθαι ἄλλοτε ἐν ἄλλαις ἰδέαις, τοτὲ μὲν αὐτὸν γιγνόμενον καὶ ἀλλάττοντα τὸ αὐτοῦ εἶδος εἰς πολλὰς μορφάς, τοτὲ δὲ ἡμᾶς ἀπατώντα καὶ ποιοῦντα περὶ αὐτοῦ τοιαῦτα δοκεῖν, ἢ ἀπλοῦν τε εἶναι καὶ πάντων ἥκιστα τῆς αὐτοῦ ἰδέας ἐκβαίνειν; Οὐκ ἔχω, ἔφη, νῦν γε οὕτως εἰπεῖν. 13.3.20 Τί δὲ τόδε; οὐκ ἀνάγκη, εἴπερ τι ἐξίσταται τῆς αὐτοῦ ἰδέας, ἢ αὐτὸ ὑφ' αὐτοῦ μεθίστασθαι, ἢ ὑπ' ἄλλου; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν

ὑπὸ μὲν ἄλλου τὰ ἄριστα ἔχοντα ἤκιστα ἀλλοιοῦται τε καὶ κινεῖται, οἷον σῶμα ὑπὸ
 σιτίων τε καὶ ποτῶν καὶ πόνων καὶ πᾶν φυτὸν ὑπὸ εὐλίψεων τε καὶ ἀνέμων καὶ τῶν
 τοιούτων παθημάτων, οὐ τὸ ὑγιέστατόν τε καὶ χαριέστατον ἤκιστα ἀλλοιοῦται; Πῶς δ'
 οὐ; 13.3.21 Ψυχὴν δὲ οὐ τὴν ἀνδρειοτάτην καὶ φρονιμωτάτην ἤκιστ' ἄν τι πάθος ἔξωθεν
 ταραξείη τε καὶ ἀλλοιώσειε; Ναί. Καὶ μὴν που καὶ τὰ γε ζύνθετα πάντα σκευὴ τε καὶ
 οἰκοδομήματα καὶ ἀμφιέσματα, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, τὰ εὖ εἰργασμένα καὶ εὖ ἔχοντα
 ὑπὸ χρόνου τε καὶ τῶν ἄλλων παθημάτων ἤκιστα 13.3.22 ἀλλοιοῦται. Ἔστι ταῦτα. Πᾶν
 δὴ τὸ καλῶς ἔχον ἢ φύσει ἢ τέχνῃ ἢ ἀμφοτέροις ἐλαχίστην μεταβολὴν ὑπ' ἄλλου
 ἐνδέχεται. Ἔοικεν. Ἀλλὰ μὴν ὁ θεὸς γε καὶ τὰ τοῦ θεοῦ πάντῃ ἄριστα ἔχει. Πῶς δ' οὐ;
 Ταύτη μὲν δὴ ἤκιστ' ἄν πολλὰς μορφὰς ἴσχοι ὁ θεός. Ἦκιστα δὴ. Ἄλλ' ἄρα αὐτὸς αὐτὸν
 μετα13.3.23 βάλλοι ἄν καὶ ἀλλοιοῖ; Δηλονότι, ἔφη, εἶπερ ἀλλοιοῦται. Πότερον οὖν ἐπὶ
 τὸ βέλτιόν τε καὶ κάλλιον μεταβάλλει ἑαυτόν, ἢ ἐπὶ τὸ χεῖρον καὶ αἴσχιον αὐτοῦ;
 Ἀνάγκη, ἔφη, ἐπὶ τὸ αἴσχιον ἑαυτοῦ, εἶπερ ἀλλοιοῦται· οὐ γάρ που ἐνδεᾶ γε φήσομεν
 τὸν θεὸν κάλλους ἢ ἀρετῆς εἶναι. Ὁρθότατα, ἦν δ' ἐγώ, λέγεις. καὶ οὕτως ἔχοντος δοκεῖ
 ἄν τις σοι, ὦ Ἀδείμαντε, ἐκὼν αὐτὸν χεῖρω ποιεῖν 13.3.24 ὀπηοῦν ἢ θεῶν ἢ ἀνθρώπων;
 Ἀδύνατον, ἔφη. Ἀδύνατον ἄρα καὶ θεὸν ἐθέλειν αὐτὸν ἀλλοιοῦν, ἀλλ', ὡς ἔοικε,
 κάλλιστος καὶ ἄριστος ὢν εἰς τὸ δυνατὸν ἕκαστος αὐτῶν μένει αἰεὶ ἀπλῶς ἐν τῇ αὐτοῦ
 μορφῇ. Πᾶσα, ἔφη, ἀνάγκη ἔμοιγε δοκεῖ. Μηδεὶς ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, ὦ ἄριστε, λεγέτω ἡμῖν
 τῶν ποιητῶν ὡς θεοὶ ξείνοισιν ἐοικότες ἀλλοδαποῖσι, παντοῖοι τελέθοντες
 ἐπιστροφῶσι πόλης· 13.3.25 μηδὲ Πρωτέως τε καὶ Θέτιδος καταψευδέσθω μηδεὶς μηδ'
 ἐν τραγωδίαις μηδ' ἐν τοῖς ἄλλοις ποιήμασιν εἰσαγέτω Ἦραν ἠλλοιωμένην ὡς ἰέρειαν
 ἀγείρουσαν Ἰνάχου Ἀργείου ποταμοῦ παισὶν βιοδώροις. 13.3.26 καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλὰ
 μὴ ἡμῖν ψευδέσθωσαν· μηδ' αὖ ὑπὸ τούτων ἀναπειθόμενα αἰ μητέρες τὰ παιδία
 ἐκδειματούντων, λέγουσαι τοὺς μύθους κακῶς, ὡς ἄρα θεοὶ τινες περιέρχονται νύκτωρ
 πολλοῖς ζώοις καὶ παντοδαποῖς ἰνδαλλόμενοι, ἵνα μὴ ἅμα μὲν εἰς θεοὺς βλασφημῶσιν,
 ἅμα δὲ τοὺς παῖδας 13.3.27 ἀπεργάζωνται δειλοτέρους. Μὴ γάρ, ἔφη. Ἄλλ' ἄρα, ἦν δ'
 ἐγώ, αὐτοὶ μὲν οἱ θεοὶ εἰσὶν οἷοι μὴ μεταβάλλειν, ἡμᾶς δὲ ποιοῦσι δοκεῖν σφᾶς
 παντοδαποὺς φαίνεσθαι ἐξαπατῶντες καὶ γοητεύοντες; Ἴσως, ἔφη. Τί δέ; ἦν δ' ἐγώ·
 ψεύδεσθαι ὁ θεὸς ἐθέλοι ἄν ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ φαντάσματα προτείνων; Οὐκ οἶδα, 13.3.28 ἢ
 δ' ὅς. Οὐκ οἶσθα, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι τό γε ἀληθῶς ψεῦδος, εἰ οἷόν τε τοῦτ' εἰπεῖν, πάντες θεοὶ
 τε καὶ ἄνθρωποι μισοῦσι; Πῶς, ἔφη, λέγεις; Οἶσθά που, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι τῷ κυριωτάτῳ
 ἑαυτῶν ψεῦδεσθαι καὶ περὶ τὰ κυριώτατα οὐδεὶς ἐκὼν ἐθέλει, ἀλλὰ πάντων μάλιστα
 φοβεῖται ἐκεῖ αὐτὸ κεκτῆσθαι. Οὐδὲ νῦν 13.3.29 πω, ἦ δ' ὅς, μανθάνω. Οἷε γάρ τί με,
 ἔφην, σεμνὸν λέγειν· ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι τῇ ψυχῇ περὶ τὰ ὄντα ψεῦδεσθαι τε καὶ ἐψεῦσθαι
 καὶ ἀμαθῆ εἶναι καὶ ἐνταῦθα ἔχειν τε καὶ κεκτῆσθαι τὸ ψεῦδος πάντες ἤκιστ' ἄν
 δέξαιντο 13.3.30 καὶ μισοῦσι μάλιστα αὐτὸ ἐν τῷ τοιούτῳ. Πολύ γ', ἔφη. Ἀλλὰ μὴν
 ὀρθότατά γε ἄν, ὃ νῦν δὴ ἔλεγον, τοῦτο ὡς ἀληθῶς ψεῦδος καλοῖτο, ἢ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ
 ἐψευσμένου ἄγνοια, ἐπεὶ τό γε ἐν τοῖς λόγοις μίμημά τι τοῦ ἐν τῇ ψυχῇ ἐστὶ παθήματος
 καὶ ὕστερον γεγονός εἶδωλον, οὐ πάνυ ἄκρατον ψεῦδος. 13.3.31 ἢ οὐχ οὕτω; Πάνυ μὲν
 οὖν. Τὸ μὲν δὴ τῷ ὄντι ψεῦδος οὐ μόνον ὑπὸ θεῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἀνθρώπων μισεῖται.
 Δοκεῖ μοι. Τί δὲ δὴ; τὸ ἐν τοῖς λόγοις ψεῦδος πότε καὶ ἐν τῷ χρήσιμον, ὥστε μὴ ἄξιον
 εἶναι μίσους; ἄρ' οὐ πρὸς τε τοὺς πολεμίους καὶ τῶν καλουμένων φίλων, ὅταν διὰ
 μανίαν ἢ τινα ἄνοϊαν κακόν τι ἐπιχειρῶσι πράττειν, τότε ἀποτροπῆς ἕνεκα ὡς
 φάρμακον χρήσιμον γίγνεται; 13.3.32 καὶ ἐν αἷς νῦν δὴ ἐλέγομεν ταῖς μυθολογίαις, διὰ
 τὸ μὴ εἰδέναι ὅπη τάληθες ἔχει περὶ τῶν παλαιῶν, ἀφομοιοῦντες τῷ ἀληθεῖ τὸ ψεῦδος

ὅτι μάλιστα, οὕτω χρήσιμον ποιούμεν; Καὶ μάλα, ἦ δ' ὅς, οὕτως ἔχει. Κατὰ τί δὴ οὖν τούτων τῷ θεῷ τὸ ψεῦδος χρήσιμον; πότερον διὰ τὸ μὴ εἰδέναι τὰ παλαιὰ 13.3.33 ἀφομοιωῶν ἂν ψεύδοιτο; Γελοῖον μεντὰν εἶη, ἔφη. Ποιητῆς μὲν ἄρα ἐν θεῷ ψευδῆς οὐκ ἔστι; Οὐ μοι δοκεῖ. Ἀλλὰ δεδιῶς τοὺς ἐχθροὺς ἂν ψεύδοιτο; Πολλοῦ γε δεῖ. Ἀλλὰ δι' οἰκείων ἄνοιαν ἢ μανίαν; Ἀλλ' οὐδεὶς, ἔφη, τῶν ἀνοήτων καὶ μαινομένων θεοφιλῆς. Οὐκ ἄρα ἐστὶν οὐ ἕνεκα ἂν θεὸς ψεύδοιτο; Οὐκ ἔστι. Πάντη ἄρα ἀψευδὲς τὸ δαιμόνιον καὶ τὸ θεῖον. Παντάπασι μὲν οὖν, 13.3.34 ἔφη. Κομιδῆ ἄρα ὁ θεὸς ἀπλοῦν καὶ ἀληθὲς ἐν τε ἔργῳ καὶ λόγῳ καὶ οὔτε αὐτὸς μεθίσταται οὔτε ἄλλους ἐξαπατᾷ οὔτε κατὰ φαντασίας οὔτε κατὰ λόγους οὔτε κατὰ σημείων πομπὰς ὑπαρ οὐδ' ὄναρ. Οὕτως, ἔφη, ἔμοιγε καὶ αὐτῷ φαίνεται σοῦ λέγοντος. Συγχωρεῖς ἄρα, ἔφη, τοῦτον δεῦτερον τύπον εἶναι ἐν ᾧ δεῖ περὶ θεῶν καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν, ὡς μήτε αὐτοὺς γόητας ὄντας τῷ μεταβάλλειν ἑαυτοὺς μήθ' ἡμᾶς ψεύδει παραγαῖν ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ; Συγχωρῶ. 13.3.35 Πολλὰ ἄρα Ὅμηρου ἐπαινοῦντες τοῦτο οὐκ ἐπαινεσόμεθα, τὴν τοῦ ἐνυπνίου πομπὴν ὑπὸ Διὸς τῷ Ἀγαμέμνονι· οὐδ' Αἰσχύλου, ὅταν φῆ ἢ θέτις τὸν Ἀπόλλω ἐν τοῖς αὐτῆς γάμοις ἄδοντα ἐνδατεῖσθαι τὰς ἐὰς εὐπαιδίας νόσων τ' ἀπείρους καὶ μακραίωνος βίου. Ζύμπαντά τ' εἰπὼν, θεοφιλεῖς ἐμὰς τύχας, παιῶν' ἐπευφήμησεν, εὐθυμῶν ἐμέ. κἀγὼ τὸ Φοῖβου θεῖον ἀψευδὲς στόμα ἤλιπζον εἶναι, μαντικῆ βρῦον τέχνη. ὁ δ' αὐτὸς ὑμῶν, αὐτὸς ἐν θοίνῃ παρών, αὐτὸς τὰδ' εἰπὼν, αὐτὸς ἐστὶν ὁ κτανὼν τὸν παῖδα τὸν ἐμόν. 13.3.36 ὅταν τις τοιαῦτα λέγῃ περὶ θεῶν, χαλεπανοῦμέν τε καὶ χορὸν οὐ δώσομεν οὐδὲ τοὺς διδασκάλους ἐάσομεν ἐπὶ παιδείᾳ χρῆσθαι τῶν νέων, εἰ μέλλουσιν ἡμῖν οἱ φύλακες θεοσεβεῖς τε καὶ θεῖοι γίγνεσθαι, καθ' ὅσον ἀνθρώπῳ ἐπὶ πλεῖστον οἶόν τε. Παντάπασι, ἔφη, ἐγὼ τοὺς τύπους τούτους συγχωρῶ καὶ ὡς νόμοις ἂν αὐτοῖς χρώμην.» 13.3.37 Ταῦτα μὲν ὁ Πλάτων. εὐροῖς δ' ἂν τὴν Ἑβραίων γραφὴν οὐδαμῶς μὲν μύθους αἰσχροὺς περὶ τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ, ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν θείων ἀγγέλων οὐδέ γε περὶ τῶν θεοφιλῶν ἀνδρῶν ὁμοίως ταῖς Ἑλληνικαῖς θεολογίαις περιέχουσιν, τὸν δὲ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐκτεθέντα τύπον ὅτι τε ἀγαθὸς ὢν ὁ θεὸς τυγχάνει καὶ τὰ πρὸς αὐτοῦ γεγονότα πάντα τοιαῦτα. 13.3.38 ἐφ' ἐκάστῳ δ' οὖν τῶν δημιουργημάτων ὁ θαυμάσιος Μωσῆς ἐπιλέγει· «Καὶ εἶδεν ὁ θεὸς ὅτι καλόν» ἐπὶ τε πᾶσι τὸν περὶ πάντων συγκεφαλαιούμενος λόγον φησί· «Καὶ εἶδεν ὁ θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν.» δόγμα δὲ Ἑβραίων ἐστὶ καὶ τὸ μὴ εἶναι τὸν θεὸν κακῶν αἴτιον, εἰ δὴ ὁ θεὸς «θάνατον οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ τέρπεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων· ἔκτισε γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα καὶ σωτήριοι αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου.» «φθόνῳ δὲ 13.3.39 διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον.» διὸ καὶ παρὰ τῷ προφήτῃ εἰσῆκται λέγων ὁ θεὸς πρὸς τὸν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως κακὸν γεγεννημένον· «Ἐγὼ δὲ ἐφύτευσά σε ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινήν· πῶς ἐστράφης εἰς τὰ ὀπίσω ἢ ἄμπελος ἢ ἀλλοτρία;» εἰ δέ που λέγοιτο κακὰ τοῖς φαύλοις ἐκ θεοῦ συμβαίνειν, ὁμωνύμως ἀκουστέον ὡς τῶν τιμωριῶν οὕτω κεκλημένων, ἃς ἀγαθὸς ὢν ὁ θεὸς οὐκ ἐπὶ βλάβῃ τῶν τιμωρουμένων, ἐπ' ὠφελείᾳ δὲ καὶ συμφέροντι λέγεται ἐπάγειν· ὡσπερ ἂν καὶ ἰατρὸς ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν καμνόντων 13.3.40 τῶν κακὰ νομίζοιτο προσφέρειν τὰς ἀλγεινὰς καὶ πικρὰς θεραπείας. διὸ καὶ ἐπὶ τῆς θείας γραφῆς, ἔνθα εἴρηται κακὰ ἀνθρώποις ἐπάγεσθαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, τὰ παρὰ τῷ Πλάτωνι λεκτέον, «ὡς ὁ μὲν θεὸς δίκαιά τε καὶ ἀγαθὰ εἰργάζετο,» καὶ ὅτε τὰ σκυθρωπὰ καὶ ἀνθρώποις κακὰ νενομισμένα τοῖς τούτων ἀξίοις ἐπῆγεν, «οἱ δὲ ὦναντο κολαζόμενοι,» οὐ μόνον κατὰ τὸν φιλόσοφον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν Ἑβραίων γραφὴν λέγουσαν· «Ὁν γὰρ ἀγαπᾷ 13.3.41 κύριος, παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται.» «ὡς δ' ἄθλιοι μὲν οἱ δίκην διδόντες, ἦν δὲ ὁ δρῶν ταῦτα ὁ θεός, οὐκ

ἐατέον λέγειν τὸν ποιητὴν, ἀλλ' εἰ μὲν ὅτι ἐδεήθησαν κολάσεως λέγοιεν ὡς ἄθλιοι κακοί, διδόντες δὲ δίκην ὠφελοῦντο ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἐατέον· κακῶν δὲ αἴτιον φάναί 13.3.42 θεόν τινι γίγνεσθαι, ἀγαθὸν ὄντα, διαμαχητέον παντὶ τρόπῳ.» ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ μὴ ἀλλοιοῦσθαι τὸν θεὸν ἢ παρ' Ἑβραίοις προφητεία ὧδέ πη ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ διδάσκει λέγουσα· «Διότι ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι.» καὶ ἐν ταῖς θεολογίαις δὲ ὁ Δαβὶδ ἀναφωνεῖ λέγων· «Πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτούς, 13.3.43 καὶ ἀλλαγῆσονται· σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν.» εἰ δὲ πη τὸν τοῦ θεοῦ λόγον εἰσάγουσιν ἐν εἴδει καὶ σχήματι ἀνθρωπιῶ παραφαινόμενον, λεκτέον ὡς οὐ κατὰ τοὺς Ἑλλήνων μύθους ὁμοίως Πρωτεῖ καὶ Θέτιδι καὶ Ἥρα οὐδ' ὡς οἱ θεοὶ οἱ «περιερχόμενοι νύκτωρ πολλοῖς ζώοις καὶ παντοδαποῖς ἰνδαλλόμενοι» καὶ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον ἀνθρώποις πεφηνότα εἰσάγουσιν οἱ Ἑβραίων λόγοι, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ὁ Πλάτων δεῖν ποτὲ φησιν ἐπὶ φίλων εὐεργεσία, «ὅταν διὰ μανίαν ἢ τινα ἄνοιαν κακὸν τι ἐπιχειρῶσι πράττειν, τότε ἀποτροπῆς ἕνεκα ὡς φάρμακον χρήσιμον γενέσθαι» τὴν τοῦ 13.3.44 θεοῦ εἰς ἀνθρώπους πάροδον. ἐπεὶ οὖν τῶν ἐπὶ γῆς ζώων οὐδὲν ἦν θεοφιλέστερον γένος ἀνθρώπου, συγγενές τε καὶ οἰκεῖον τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ, παρ' οὗ καὶ λογικὸς τὴν τῆς ψυχῆς φύσιν ἀπείργαστο, εἰκότως, οἷα φίλου ζώου κηδόμενον, τὸν ἐπουράνιον λόγον ἤκειν ἐπὶ θεραπείᾳ φασὶ παντὸς τοῦ γένους, νόσον καὶ μανίαν ἔκτοπον ὑπομείναντος, ὡς μήτε τὸν πατέρα γινώσκειν θεὸν μήτε τὴν οἰκεῖαν τῆς νοεῖας φύσεως οὐσίαν μήτ' αὐτὸ θεοῦ πρόνοιαν, σώτειραν τῶν ὄλων, εἰς ἀλόγου δὲ ζώου σχεδὸν ὅσον παρατρο13.3.45 πὴν ἦκοντος. διὸ δὴ τὸν σωτήρα καὶ ἱατρὸν ἐπιστῆναι λέγουσιν, οὐ μὲν δὴ τῆς οἰκεῖας ἐκστάντα φύσεως οὐδέ γε ψευδάμενον τοὺς ὀρώντας, ἄμφω δὲ ἀληθῆ φυλάξαντα, τό τε ἀφανές καὶ τὸ ὀρώμενον. πῆ μὲν γὰρ ἀληθῆς ἀνθρωπος ἐωρᾶτο, πῆ δὲ θεοῦ λόγος ἦν ἀληθῆς, οὐ γοητεύων οὐδέ τοὺς θεωμένους ἐξαπατῶν, ἐπειδὴ τὸ θεῖον ἀψευδές καλῶς ἔχειν ἐδόκει 13.3.46 καὶ Πλάτωνι. «κομιδῆ ἄρα ὁ θεός, λόγος ἀπλοῦς ὢν καὶ ἀληθῆς ἐν τε ἔργῳ καὶ λόγῳ, οὔτε αὐτὸς μεθίστατο οὔτε ἄλλους ἐξηπάτα οὔτε κατὰ φαντασίας οὔτε κατὰ λόγους οὔτε κατὰ σημείων πομπὰς ὑπαρ οὐδ' ὄναρ.» πάντα γὰρ ὅσα τοιαῦτα, οἷα λογικῶν ψυχῶν ἱατρός, σωτηρίας ἕνεκα τοῦ παντὸς ἀνθρώπων γένους ἀληθῶς, ἀλλ' οὐ δοκῆσει δι' οὗ ἀνείληφεν ἀνθρώπου διεπραγματεύσατο, τὴν πρὸς τὸν αὐτοῦ πατέρα φιλίαν τε καὶ ὑποστροφὴν διὰ τῆς κατηγγελημένης ὑπ' αὐτοῦ θεογνωσίας τε καὶ ἀληθοῦς εὐσεβείας 13.3.47 πᾶσιν ἡμῖν δωρούμενος. καὶ τὰ μὲν ἡμέτερα τοιαῦτα· τοῖς δὲ ἄλλως λέγουσι «χαλεπανοῦμέν τε καὶ χορὸν οὐ δώσομεν οὐδέ γε τοὺς διδασκάλους ἐάσομεν ἐπὶ παιδείᾳ χρῆσθαι τῶν νέων, εἰ μέλλουσιν ἡμῖν οἱ φύλακες θεοσεβεῖς τε καὶ θεῖοι γίγνεσθαι,» ὡς καὶ τῷ φιλοσόφῳ ἄριστα ἔχειν ἐδόκει.

13.4.1 Δ'. ΟΤΙ ΠΛΕΟΝ ΟΥΔΕΝ ΤΩΝ ΑΙΣΧΡΩΝ ΜΥΘΩΝ ΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΘΕΩΝ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙΕΧΟΥΣΙΝ, ΑΙΣ ΜΗ ΠΕΙΘΟΜΕΝΟΝ ΣΩΚΡΑΤΗΝ ΕΚΤΕΙΝΑΝ ΑΘΗΝΑΙΟΙ

«Αὐτοὶ γὰρ οἱ ἀνθρωποὶ τυγχάνουσι νομίζοντες τὸν Δία τῶν θεῶν ἄριστον καὶ δικαιοτάτον καὶ τοῦτον ὁμολογοῦσι τὸν αὐτοῦ πατέρα δῆσαι, ὅτι τοὺς υἱεῖς κατέπινεν οὐκ ἐν δίκῃ, καὶ ἐκεῖνόν γε αὐτὸν αὐτοῦ πατέρα ἐκτεμεῖν δι' ἕτερα τοιαῦτα· ἐμοὶ δὲ χαλεπαίνουσιν ὅτι τῷ πατρὶ ἐπεξέρχομαι ἀδικοῦντι καὶ οὕτως αὐτοὶ αὐτοῖς τὰ ἐναντία λέγουσι περὶ τῶν θεῶν καὶ περὶ ἐμοῦ. 13.4.2 Ἄρα γε, ὦ Εὐθύφρων, τοῦτ' ἔστιν οὗ ἕνεκα τὴν γραφὴν φεύγω ὅτι τὰ τοι13.4.2 αὐτα ἐπειδάν τις περὶ τῶν θεῶν λέγῃ, δυσχερῶς πως

ἀποδέχομαι; δι' ἃ δὴ, ὡς ἔοικε, φήσιν τίς με ἐξαμαρτάνειν. νῦν οὖν εἰ καὶ σοὶ ταῦτα συνδοκεῖ τῷ εὖ εἰδότεῖ περὶ τῶν τοιούτων, ἀνάγκη δὴ, ὡς ἔοικε, καὶ ἡμῖν συγχωρεῖν. τί γὰρ καὶ φήσομεν, οἳ γε αὐτοὶ ὁμολογοῦμεν περὶ αὐτῶν μηδὲν εἰδέναι; ἀλλὰ μοι εἰπέ πρὸς φιλίου, σὺ ὡς ἀληθῶς ἠγῆ ταῦτα οὕτω γεγονέναι; Καὶ ἔτι τούτων θαυμασιώτερα, ὧ Σώκρατες, ἃ οἱ πολλοὶ οὐκ ἴσασι. 13.4.3 Καὶ πόλεμον ἄρα ἠγῆ τῷ ὄντι ἐν τοῖς θεοῖς πρὸς ἀλλήλους καὶ ἔχθρας γε δεινὰς καὶ μάχας καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλά, οἷα λέγεται τε ὑπὸ τῶν ποιητῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν γραφέων τά τε ἄλλα ἱερὰ ἡμῖν καταπεποικιλταὶ καὶ δὴ καὶ τοῖς μεγάλοις Παναθηναίοις ὁ πέπλος μεστὸς τῶν τοιούτων ποικιλιμάτων ἀνάγεται εἰς τὴν ἀκρόπολιν. ταῦτα ἀληθῆ φῶμεν εἶναι, ὧ Εὐθύφρον; 13.4.4 Μὴ μόνα γε, ὧ Σώκρατες, ἀλλ' ὅπερ ἄρτι εἶπον, καὶ ἄλλα σοὶ ἐγὼ πολλά, ἐάν περ βούλη, περὶ τῶν θεῶν διηγῆσομαι, ἃ σὺ ἀκούων εὖ οἶδ' ὅτι ἐκπλαγῆση.» Ταῦτα ὁ Πλάτων ἐν τῷ Εὐθύφρονι. διασαφεῖ δὲ τὴν διάνοιαν ὁ Νουμήνιος ἐν τῷ Περί τῶν παρὰ Πλάτωνι ἀπορρήτων ὧδέ τι λέγων.

13.5.1 ε΄. ΝΟΥΜΗΝΙΟΥ ΕΚ ΤΩΝ ΠΑΡΑ ΠΛΑΤΩΝΙ ΑΠΟΡΡΗΤΩΝ

«Εἰ μὲν γράφειν ὑποτεινάμενος ὁ Πλάτων περὶ τῆς θεολογίας τῆς τῶν Ἀθηναίων εἶτα ἐδυσχέraitεν αὐτῇ καὶ κατηγορεῖ ἐχούση στάσεις μὲν πρὸς ἀλλήλους, τέκνων δὲ τῶν μὲν μίξεις, τῶν δὲ ἐδωδάς, τῶν δὲ ἀντὶ τούτων πατράσι τιμωρίας ἀδελφῶν τε ἀδελφοῖς ὑμνούση καὶ ἄλλα τοιαῦτα· εἶπερ ὁ Πλάτων ταυτὶ λαβὼν εἰς τὸ φανερόν κατηγορεῖ, παρασχεῖν ἂν δοκεῖ μοι τοῖς Ἀθηναίοις αἰτίαν πάλιν κακοῖς γενέσθαι ἀποκτείνασιν καὶ αὐτὸν ὡσπερ τὸν Σωκράτην 13.5.2 τὴν. ἐπεὶ δὲ ζῆν μὲν οὐκ ἂν προείλετο μᾶλλον ἢ ἀληθεύειν, ἑώρα δὲ ζῆν τε καὶ ἀληθεύειν ἀσφαλῶς δυνησόμενος, ἔθηκεν ἐν μὲν τῷ σχήματι τῶν Ἀθηναίων τὸν Εὐθύφρονα, ὄντα ἄνδρα ἀλαζόνα καὶ κοάλεμον καὶ ὅστις, εἴ τις ἄλλος, θεολογεῖ κακῶς, αὐτὸν δὲ τὸν Σωκράτην ἐπ' αὐτοῦ τε καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ σχηματισμῷ ἐν ᾧ περ εἰωθότως ἤλεγχεν ἐκάστῳ προσομιλῶν.»

13.6.1 ιζ΄. ΟΤΙ ΜΗ ΔΕΙ ΤΑΙΣ ΤΩΝ ΠΟΛΛΩΝ ΠΡΟΣΕΧΕΙΝ ΔΟΞΑΙΣ ΜΗΔΕ ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ ΜΕΤΑΤΙΘΕΣΘΑΙ ΠΡΟΑΙΡΕΣΕΩΣ ΔΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ ΦΟΒΟΝ· ΑΠΟ ΤΟΥ ΚΡΙΤΩΝΟΣ

«ὦ φίλε Κρίτων, ἡ προθυμία σου πολλοῦ ἀξία, εἰ μετὰ τινος ὀρθότητος εἴη· εἰ δὲ μή, ὅσω μείζων, τοσοῦτω χαλεπωτέρα. σκοπεῖσθαι οὖν χρή ἡμᾶς, εἴτε ταῦτα πρακτέον εἴτε μή, ὡς ἐγὼ οὐ μόνον νῦν, ἀλλὰ καὶ αἰεὶ τοιοῦτος οἷος τῶν ἐμῶν μηδενὶ ἄλλῳ πείθεσθαι ἢ τῷ λόγῳ ὃς ἂν μοι λογιζομένῳ βέλτιον 13.6.2 στος φαίνεται. τοὺς δὴ λόγους οὓς ἐν τῷ ἔμπροσθεν ἔλεγον οὐ δύναμαι νῦν ἐκβάλλειν, ἐπειδὴ μοι ἤδη ἡ τύχη γέγονεν, ἀλλὰ σχεδόν τι ὅμοιοι φαίνονται μοι, καὶ τοὺς αὐτοὺς πρεσβεύω καὶ τιμῶ οὓσπερ καὶ πρότερον· ὧν ἐάν μὴ βελτίω ἔχωμεν λέγειν ἐν τῷ παρόντι, εὖ ἴσθι ὅτι οὐ μὴ σοὶ συγχωρήσω, οὐδ' ἂν πλείω τῶν νῦν παρόντων ἢ τῶν πολλῶν δύναμις ὡσπερ παῖδας ἡμᾶς μορμολύττηται, δεσμούς τε καὶ θανάτους ἐπιπέμπουσα καὶ χρημάτων ἀφαίρεσις 13.6.3 ρέσεις. πῶς οὖν ἂν μετριώτατα σκοποῖμεθα αὐτά; εἰ πρῶτον μὲν τοῦτον τὸν λόγον ἀναλάβοιμεν, ὃν σὺ λέγεις, τὸν περὶ τῶν δοξῶν, πότερον καλῶς ἐλέγετο ἐκάστοτε ἢ οὐ, ὅτι ταῖς μὲν δεῖ τῶν δοξῶν προσέχειν τὸν νοῦν, ταῖς δὲ οὐ· ἢ πρὶν μὲν με δεῖν ἀποθνήσκειν καλῶς ἐλέγετο, νῦν δὲ κατάδηλος ἄρα ἐγένετο ὅτι ἄλλως ἔνεκα λόγου

ἐλέγετο, ἦν δὲ παιδιὰ καὶ φλυαρία ὡς ἀληθῶς. 13.6.4 ἐπιθυμῶ δ' ἔγωγε ἐπισκέψασθαι, ὦ Κρίτων, κοινῇ μετὰ σοῦ, εἴ τί μοι ἀλλοιότερος φανεῖται, ἐπειδὴ ὧδ' ἔχω, ἢ ὁ αὐτός, καὶ ἐάσομεν χαίρειν ἢ πεισόμεθα αὐτῷ. ἐλέγετο δέ, ὡς ἐγῶμαι, ἐκάστοτε ὧδε ὑπὸ τῶν οἰομένων τι λέγειν ὡσπερ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον, ὅτι τῶν δοξῶν ἅς οἱ ἄνθρωποι δοξάζουσι δεοὶ τὰς 13.6.5 μὲν περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι, τὰς δὲ μὴ. τοῦτο πρὸς θεῶν, ὦ Κρίτων, οὐ δοκεῖ καλῶς σοι λέγεσθαι; σὺ γάρ, ὅσα γε τάνθρώπεια, ἐκτὸς εἰ τοῦ μέλλειν ἀποθνήσκειν αὔριον, καὶ οὐκ ἂν σε παρακρούοι ἢ παροῦσα συμφορὰ. σκόπει δὴ· οὐχ ἱκανῶς δοκεῖ σοι λέγεσθαι ὅτι οὐ πάσας χρή τὰς δόξας τὰς τῶν ἀνθρώπων τιμᾶν, ἀλλὰ τὰς μὲν, τὰς δ' οὐ; οὐδὲ πάντων, ἀλλὰ τῶν μὲν, τῶν δ' οὐ; τί φῆς; ταῦτα οὐχὶ καλῶς λέγεται; Καλῶς. 13.6.6 Οὐκοῦν τὰς μὲν χρηστὰς τιμᾶν, τὰς δὲ πονηρὰς μὴ; Ναί. Χρησταὶ δὲ οὐχ αἱ τῶν φρονίμων, πονηραὶ δὲ αἱ τῶν ἀφρόνων; Πῶς δ' οὐ; Φέρε δὴ, πῶς αὖ τὰ τοιαῦτα ἐλέγετο; γυμναζόμενος ἀνὴρ καὶ τοῦτο πράττων πότερον παντὸς ἀνδρὸς ἐπαίνῳ καὶ ψόγῳ καὶ δόξῃ τὸν νοῦν προσέχει, ἢ ἐνὸς μόνου ἐκείνου ὃς ἂν τυγχάνῃ ἰατρὸς ἢ παιδοτρίβης ὢν; Ἐνὸς μόνου. 13.6.7 Οὐκοῦν φοβεῖσθαι χρή τοὺς ψόγους καὶ ἀσπάζεσθαι τοὺς ἐπαίνους τοὺς τοῦ ἐνὸς ἐκείνου, ἀλλὰ μὴ τοὺς τῶν πολλῶν. Δηλαδή. Ταύτη ἄρα αὐτῷ πρακτέον καὶ γυμναστέον καὶ ἐδεστέον γε καὶ ποτέον, ἢ ἂν τῷ ἐνὶ δοκῇ τῷ ἐπιστάτῃ καὶ ἐπαίοντι μᾶλλον ἢ ξύμπασι τοῖς ἄλλοις. Ἔστι ταῦτα. Εἶεν. ἀπειθήσας δὲ τῷ ἐνὶ καὶ ἀτιμάσας αὐτοῦ τὴν δόξαν καὶ τοὺς ἐπαίνους, τιμήσας δὲ τοὺς τῶν πολλῶν καὶ μηδὲν ἐπαίοντων ἄρα οὐδὲν κακὸν πείσεται; Πῶς γὰρ οὐ; Τί δ' ἐστὶ τὸ κακὸν τοῦτο; καὶ ποῖ τείνει καὶ εἰς τί τῶν τοῦ ἀπειθοῦντος; Δηλονότι εἰς τὸ σῶμα τοῦτο ὃ διόλλυσι. 13.6.8 Καλῶς λέγεις. οὐκοῦν καὶ τὰ ἄλλα, ὦ Κρίτων, οὕτως, ἵνα μὴ πάντα διώωμεν. καὶ δὴ καὶ περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων καὶ αἰσχρῶν καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, περὶ ὧν νῦν ἡ βουλή ἡμῖν ἐστὶ, πότερον τῇ τῶν πολλῶν δόξῃ δεῖ ἡμᾶς ἔπεσθαι καὶ φοβεῖσθαι αὐτήν, ἢ τῇ τοῦ ἐνός, εἴ τίς ἐστὶν ἐπαίων, ὃν δεῖ καὶ αἰσχύνεσθαι καὶ φοβεῖσθαι μᾶλλον ἢ ξύμπαντας τοὺς ἄλλους; ὦ εἰ μὴ ἀκολουθήσομεν, διαφθεροῦμεν ἐκεῖνο καὶ λωβησόμεθα ὃ τῷ μὲν δικαίῳ βέλτιον ἐγίνετο, τῷ δὲ ἀδίκῳ ἀπώλλυτο. ἢ οὐδὲν ἐστὶ τοῦτο; Οἶμαι ἔγωγε, ὦ Σώκρατες. 13.6.9 Φέρε δὴ, ἐὰν τὸ ὑπὸ τοῦ ὑγιεινοῦ μὲν βέλτιον γινόμενον, ὑπὸ τοῦ νοσώδους δὲ διαφθειρόμενον διολέσωμεν, πειθόμενοι μὴ τῇ τῶν ἐπαίοντων δόξῃ, ἄρα βιωτὸν ἡμῖν ἐστὶ διεφθαρμένου αὐτοῦ; ἔστι δὲ που τὸ σῶμα, ἢ οὐχί; Ναί. Ἄρ' οὖν βιωτὸν ἡμῖν ἐστὶ μετὰ μοχθηροῦ καὶ διεφθαρμένου σώματος; Οὐδαμῶς. 13.6.10 Ἀλλὰ μετ' ἐκείνου ἄρα ἡμῖν βιωτὸν διεφθαρμένου ὃ τὸ ἄδικον μὲν λωβᾶται, τὸ δὲ δίκαιον ὀνίνησιν; ἢ φαυλότερον ἡγούμεθα εἶναι τοῦ σώματος ἐκεῖνο, ὃ τί ποτ' ἐστὶ τῶν ἡμετέρων, περὶ ὃ ἢ τε ἀδικία καὶ ἡ δικαιοσύνη ἐστίν; Οὐδαμῶς. Ἀλλὰ τιμιώτερον; Πολύ γε. 13.6.11 Οὐκ ἄρα, ὦ βέλτιστε, πάνυ ἡμῖν οὕτω φροντιστέον τί ἐροῦσιν οἱ πολλοὶ ἡμᾶς, ἀλλὰ τί ὁ ἐπαίων περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, ὁ εἷς, καὶ αὐτὴ ἢ ἀλήθεια. ὥστε πρῶτον μὲν ταύτη οὐκ ὀρθῶς εἰσηγῆ, εἰσηγούμενος τῆς τῶν πολλῶν δόξης δεῖν ἡμᾶς φροντίζειν περὶ τῶν δικαίων καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ τῶν ἐναντίων.» 13.6.12 Καὶ ὁ σωτήριος δὲ λόγος φησί· «Δόξαν τὴν παρὰ ἀνθρώπων ζητεῖτε καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ μόνου τοῦ ἐνός οὐ ζητεῖτε.» διὸ καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶσιν ὀρθῶς πράττομεν οὐ σκοποῦντες τί ἡμᾶς οἱ πολλοὶ ἐροῦσιν, ἀλλὰ τί βούλεται εἷς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ὃν ἅπαξ κρίσει ἐλομένους προσήκει καὶ τότε ὁμοίως ὡσπερ οὖν καὶ πρότερον τιμᾶν καὶ μὴ μετατίθεσθαι, μηδ' «ἂν ἢ τῶν πολλῶν δύναμις ὡσπερ παῖδας ἡμᾶς μορμολύττηται.» τοιοῦτοι δὲ ἦσαν καὶ οἱ πάλαι παρ' Ἑβραίοις ἐν μαρτυρίῳ διαλάμφαντες.

13.7.1 Ζ'. ΟΤΙ ΜΗ ΔΕΙ ΑΜΥΝΕΣΘΑΙ ΤΟΥΣ ΑΔΙΚΕΙΝ ΗΜΑΣ ΠΡΟΑΙΡΟΥΜΕΝΟΥΣ· ΑΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

«Οὐδενὶ τρόπῳ φαμέν ἐκόντας ἀδικητέον εἶναι, ἢ τινὶ μὲν ἀδικητέον τρόπῳ, τινὶ δὲ οὐ; ἢ οὐδαμῶς τό γε ἀδικεῖν οὔτε καλὸν οὔτε ἀγαθόν, ὡς πολλάκις ἡμῖν καὶ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ ὠμολογήθη; ὅπερ καὶ ἄρτι ἐλέγετο. ἢ πᾶσαι ἡμῖν ἐκείναι αἰ πρόσθεν ὁμολογίαι ἐν ταῖσδε ταῖς ὀλίγαις ἡμέραις ἐκκεχυμέναι εἰσί, καὶ πάλαι, ὧ Κρίτων, ἄρα τηλικοῖδε γέροντες ἄνδρες πρὸς ἀλλήλους σπουδῆ διαλεγόμενοι ἐλάθομεν ἡμᾶς αὐτοὺς παίδων οὐδὲν διαφέροντες; ἢ παντὸς μᾶλλον οὕτως ἔχει ὡσπερ τότε ἐλέγετο ἡμῖν, εἴτε φασὶν οἱ πολλοὶ εἴτε μὴ καὶ εἴτε δεῖ ἡμᾶς ἔτι τῶνδε χαλεπώτερα πάσχειν εἴτε καὶ πραότερα, ὅμως τό γε ἀδικεῖν τῷ ἀδικοῦντι καὶ κακὸν καὶ αἰσχρὸν τυγχάνει ὄν παντὶ τρόπῳ; φαμέν ἢ οὐ; Φαμέν. 13.7.2 Οὐδαμῶς ἄρα δεῖ ἀδικεῖν. Οὐ δῆτα. Οὐδὲ ἀδικούμενον ἄρα ἀνταδικεῖν, ὡς οἱ πολλοὶ οἴονται, ἐπειδὴ γε οὐδαμῶς δεῖ ἀδικεῖν; Οὐ φαίνεται. Τί δὲ δῆ; κακουργεῖν δεῖ, ὧ Κρίτων, ἢ οὐ; Οὐ δεῖ δήπου, ὧ Σώκρατες. Τί δέ; ἀντικακουργεῖν κακῶς πάσχοντα, ὡς οἱ πολλοὶ φασι, δίκαιον, ἢ οὐ δίκαιον; Οὐδαμῶς. Τὸ γάρ που κακὸν ποιεῖν ἀνθρώπους τοῦ ἀδικεῖν οὐδὲν διαφέρει. Καλῶς λέγεις. 13.7.3 Οὔτε ἄρα ἀνταδικεῖν δεῖ οὔτε κακῶς ποιεῖν οὐδένα ἀνθρώπων, οὐδ' ἂν ὅτιοῦν πάσχη τις ὑπ' αὐτῶν. ἀλλ' ὅρα, ὧ Κρίτων, ταῦτα καθομολογῶν ὅπως μὴ παρὰ δόξαν ὁμολογῆς. οἶδα γὰρ ὅτι ὀλίγοις τισὶ ταῦτα καὶ δοκεῖ καὶ δόξει. οἷς οὖν οὕτω δέδοκται καὶ οἷς μὴ, τούτοις οὐκ ἔστι κοινὴ βουλή, ἀλλ' ἀνάγκη τούτους ἀλλήλων καταφρονεῖν, ὀρώντας τὰ ἀλλήλων βουλευμάτα. σκόπει δὴ οὖν καὶ σὺ εὖ μάλα, πότερον κοινωνεῖς καὶ συνδοκεῖ σοι καὶ ἀρχόμεθα ἐντεῦθεν βουλευόμενοι, ὡς οὐδέποτε ὀρθῶς ἔχοντος οὔτε τοῦ ἀδικεῖν οὔτε τοῦ ἀνταδικεῖν οὔτε τοῦ κακῶς πάσχοντα ἀμύνεσθαι ἀντιδρῶντα κακῶς· ἢ ἀφίστασαι καὶ οὐ κοινωνεῖς τῆς ἀρχῆς; ἐμοὶ μὲν γὰρ καὶ πάλαι οὕτω καὶ νῦν ἔτι δο13.7.4 κεῖ. καὶ σοὶ δὲ εἴ πη ἄλλη δέδοκται, λέγε καὶ δίδασκε· εἰ δ' ἐμμένεις τοῖς πρόσθεν, τὸ μετὰ τοῦτο ἄκουε. Ἄλλ' ἐμμένω τε καὶ συνδοκεῖ μοι· ἀλλὰ λέγε. Λέγω δὲ αὖ τὸ μετὰ τοῦτο, μᾶλλον δ' ἐρωτῶ, πότερον ἂ ἂν τις ὁμολογήσῃ τῷ δίκαια ὄντα ποιητέον, ἢ ἐξαπατητέον; Ποιητέον.» 13.7.5 Τούτοις παράθεσ τὸ «μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες» καὶ τὸ «εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς· προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων καὶ διωκόντων ὑμᾶς, ἵνα γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅστις τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους» καὶ ἔτι τὸ «λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, δυσφημούμενοι παρακαλοῦμεν,» ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν ἱεροῖς φερόμενα γράμμασι. καὶ ὁ προφήτης δὲ παρ' Ἑβραίοις φησὶν· «Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδουσί μοι κακά·» καὶ πάλιν· «Μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην ἤμην εἰρηνικός.»

13.8.1 η'. ΟΤΙ ΜΗ ΔΕΙ ΤΑ ΑΠΑΞ ΟΡΘΩΣ ΚΡΙΘΕΝΤΑ ΑΘΕΤΕΙΝ ΜΗΔ' ΕΙ ΘΑΝΑΤΟΝ ΤΙΣ ΕΠΑΓΟΙ· ΑΡΜΟΣΕΙ ΔΕ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΚΑΙΡΟΙΣ ΔΙΩΓΜΩΝ ΕΞΟΜΝΥΜΕΝΟΥΣ ΤΗΝ ΕΥΣΕΒΕΙΑΝ

«Σὺ δὲ τότε μὲν ἐκαλλωπίζου ὡς οὐκ ἀγανακτῶν εἰ δέοι τεθάναι σε, ἀλλὰ ἡροῦ, ὡς ἔφησθα, πρὸ τῆς φυγῆς θάνατον· νῦν δὲ οὔτε ἐκείνους τοὺς λόγους αἰσχύνῃ οὔτε ἡμῶν τῶν νόμων ἐντρέπη, ἐπιχειρῶν ἡμᾶς διαφθεῖραι· πράττεις τε ὅπερ ἂν δοῦλος ὁ φαυλότατος πράξειεν, ἀποδιδράσκειν ἐπιχειρῶν παρὰ τὰς συνθήκας τε καὶ ὁμολογίας

καθ' ἃς ἡμῖν συνέθου πολιτεύεσθαι. 13.8.2 πρῶτον μὲν ἡμῖν τοῦτ' αὐτὸ ἀπόκριναι, εἰ ἀληθῆ λέγομεν φάσκοντές σε ὠμολογηκέναι πολιτεύεσθαι καθ' ἡμᾶς ἔργῳ, ἀλλ' οὐ λόγῳ, ἢ οὐκ ἀληθῆ; τί φῶμεν πρὸς ταῦτα, ὧ Κρίτων; ἄλλο τι ἢ ὁμολογῶμεν; Ἀνάγκη, ὧ Σώκρατες. Ἀλλὰ τί οὖν, ἂν φαῖεν, ἢ συνθήκας πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ ὁμολογίας παραβαίνεις, οὐχ ὑπὸ ἀνάγκης ὁμολογήσας οὐδὲ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἀναγκασθεὶς βουλεύσασθαι, ἀλλ' ἐν ἔτεσιν ἑβδομήκοντα, ἐν οἷς ἐξῆν σοι ἀπιέναι, εἰ μὴ 13.8.3 ἠρέσκομεν ἡμεῖς μηδὲ δίκαιαι ἐφαίνοντό σοι αἱ ὁμολογίαι εἶναι. σὺ δὲ οὔτε Λακεδαιμόνα προηροῦ οὔτε Κρήτην, ἃς δὴ ἐκάστοτε φῆς εὐνομεῖσθαι, οὔτε ἄλλην οὐδεμίαν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων οὐδὲ τῶν βαρβαρικῶν, ἀλλὰ ἐλάττω ἐξ αὐτῆς ἀπεδήμησας ἢ οἱ χωλοὶ τε καὶ τυφλοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἀνάπηροι. οὕτω σοι διαφερόντως τῶν ἄλλων Ἀθηναίων ἤρεσκεν ἢ πόλις τε καὶ ἡμεῖς οἱ νόμοι δηλονότι· τίνοι γὰρ ἂν πόλις ἀρέσκοι ἄνευ νόμων; νῦν δὲ δὴ οὐκ ἐμμένεις τοῖς ὠμολογημένοις; ἐὰν ἡμῖν γε πείθῃ, ὧ Σώκρατες.»

13.9.1 Θ'. ΟΠΟΙΟΣ ΠΟΤ' ΕΣΤΑΙ ΤΗΝ ΔΙΑΘΕΣΙΝ Ο ΔΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ ΦΟΒΟΝ ΕΞΟΜΝΥΜΕΝΟΣ ΤΗΝ ΟΙΚΕΙΑΝ ΠΡΟΘΕΣΙΝ

«Ὅστις γὰρ νόμων διαφθορεὺς ἐστί, σφόδρα που δόξειεν ἂν νέων τε καὶ ἀνοήτων ἀνθρώπων διαφθορεὺς εἶναι. πότερον οὖν φεύξῃ τάς τε εὐνομουμένας πόλεις καὶ τῶν ἀνδρῶν τοὺς κοσμιωτάτους; καὶ τοῦτο ποιοῦντι ἄρα ἄξιόν σοι ζῆν ἔσται; ἢ πλησιάσεις τούτοις καὶ ἀναισχυντήσεις διαλεγόμενος τίνας λόγους, ὧ Σώκρατες; ἢ οὔσπερ ἐνθάδε, ὡς ἡ ἀρετὴ καὶ δικαιοσύνη πλείστου ἄξιον τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὰ νόμιμα καὶ οἱ νόμοι; καὶ οὐκ οἶει ἄσχημον 13.9.2 φανεῖσθαι τὸ τοῦ Σωκράτους πρᾶγμα; οἴεσθαι γε χρή. ἀλλ' ἐκ μὲν τούτων τῶν τόπων ἀπαρεῖς, ἤξεις δὲ εἰς Θετταλίαν παρὰ τοὺς ξένους τοὺς Κρίτωνος· ἐκεῖ γὰρ δὴ πλείστη ἀταξία καὶ ἀκολασία, καὶ ἴσως ἂν ἠδέως σου ἀκούοιεν ὡς γελοῖως ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου ἀπεδίδρασκες σκευὴν τέ τινα περιθέμενος ἢ διφθέραν λαβὼν ἢ ἄλλα, οἷα δὴ εἰώθασιν ἐνσκευάζεσθαι οἱ ἀποδιδρά13.9.3 σκοντες, καὶ τὸ σχῆμα τὸ σαυτοῦ μεταλλάξας. ὅτι δὲ γέρων ἀνὴρ μικροῦ χρόνου τῷ βίῳ λοιποῦ ὄντος, ὡς τὸ εἶκός, ἐτόλμησας οὕτω γλίσχρως ἐπιθυμεῖν ζῆν, νόμους τοὺς μεγίστους παραβάς, οὐδεὶς σε ἐρεῖ ἴσως, ἂν μὴ τινα λυπήσῃς· εἰ δὲ μὴ, ἀκούσῃ, ὧ Σώκρατες, πολλὰ καὶ ἀνάξια σαυτοῦ. ὑπερχόμενος δὴ βιώσῃ πάντας ἀνθρώπους καὶ δουλεύων, τί ποιῶν ἢ εὐωχούμενος ἐν Θετταλία, ὡσπερ ἐπὶ δεῖπνον ἀποδεδημηκῶς εἰς Θετταλίαν. λόγοι δὲ ἐκεῖνοι οἱ περὶ δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ποῦ ἡμῖν ἔσονται; ἀλλὰ 13.9.4 δὴ τῶν παιδῶν ἕνεκα βούλει ζῆν, ἵνα αὐτοὺς ἐκθρέψῃς καὶ παιδεύσῃς; τί δέ; εἰς Θετταλίαν αὐτοὺς ἀγαγὼν θρέψῃς τε καὶ παιδεύσῃς, ξένους ποιήσας, ἵνα καὶ τοῦτο ἀπολαύσωσιν; ἢ τοῦτο μὲν οὐ, αὐτοῦ δὲ τρεφόμενοι σοῦ ζῶντος βέλτιον θρέφονται καὶ παιδεύονται, μὴ συνόντος σοῦ αὐτοῖς; οἱ γὰρ 13.9.5 ἐπιτηδεῖοι οἱ σοὶ ἐπιμελήσονται αὐτῶν. πότερον δὲ ἐὰν εἰς Θετταλίαν ἀποδημήσῃς, ἐπιμελήσονται· ἐὰν δὲ εἰς Ἄιδου ἀποδημήσῃς, οὐχὶ ἐπιμελήσονται, εἴπερ γέ τι ὄφελος αὐτῶν ἐστί τῶν σοι φασκόντων ἐπιτηδείων εἶναι; 13.9.6 οἴεσθαι γε χρή. ἀλλ', ὧ Σώκρατες, πειθόμενος ἡμῖν τοῖς σοῖς τροφεῦσι μήτε παῖδας περὶ πλείονος ποιῶν μήτε τὸ ζῆν μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ δικαίου, ἵνα εἰς Ἄιδου ἐλθὼν ἔχῃς ταῦτα πάντα ἀπολογήσασθαι τοῖς ἐκεῖ ἄρχουσιν· οὔτε γὰρ ἐνθάδε σοι φαίνεται ταῦτα πράττοντι ἄμεινον εἶναι οὐδὲ δικαιότερον οὐδὲ ὀσιώτερον οὐδὲ ἄλλῳ τῶν σῶν οὐδενί, οὔτε ἐκεῖ ἀφικομένῳ 13.9.7 ἄμεινον ἔσται. ἀλλὰ νῦν μὲν ἡδικομένους ἄπει, ἐὰν ἀπίης, οὐχ ὑφ'

ἡμῶν τῶν νόμων, ἀλλ' ὑπ' ἀνθρώπων· ἐὰν δὲ ἐξέλθῃς οὕτως αἰσχυρῶς ἀνταδικήσας τε καὶ ἀντικακουργήσας, τὰς σαυτοῦ ὁμολογίας τε καὶ συνθήκας τὰς πρὸς ἡμᾶς παραβάς καὶ κακὰ ἐργασάμενος τούτους οὐκ ἤκιστα ἔδει, σαυτὸν τε καὶ τοὺς φίλους καὶ πατρίδα καὶ ἡμᾶς, ἡμεῖς τέ σοι χαλεπανοῦμεν ζῶντι καὶ ἐκεῖ οἱ ἡμέτεροι ἀδελφοί, οἱ ἐν Ἴδου νόμοι, οὐκ εὐμενῶς σε ὑποδέξονται, εἰδότες ὅτι καὶ ἡμᾶς ἐπεχείρησας ἀπολέσαι τὸ σὸν μέρος.»

13.10.1 Ἰ. ΟΤΙ ΜΗ ΔΕΟΙ ΦΕΥΓΕΙΝ ΤΟΝ ΥΠΕΡ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΘΑΝΑΤΟΝ· ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΛΟΓΙΑΣ

«Ἴσως ἂν οὖν εἴποι τις· εἶτ' οὐκ αἰσχύνῃ, ὦ Σώκρατες, τοιοῦτον ἐπιτήδευμα ἐπιτηδεύσας, ἐξ οὗ κινδυνεύεις νυνὶ ἀποθανεῖν; ἐγὼ δὲ τούτῳ δίκαιον ἂν λόγον ἀντεῖποιμι, ὅτι οὐ καλῶς λέγεις, ὦ ἄνθρωπε, εἰ οἷε δεῖν κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι τοῦ ζῆν ἢ τεθνάναι ἄνδρα ὅτου τι καὶ σμικρὸν ὄφελός ἐστιν, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖν, ὅταν πράττῃ, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττει. 13.10.2 τει καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ. φαῦλοι γὰρ ἂν τῷ γε σῶ λόγῳ εἶεν τῶν ἡμιθέων ὅσοι ἐν Τροίᾳ τετελευτήκασι, οἳ τε ἄλλοι καὶ ὁ τῆς Θέτιδος υἱός, ὃς τοσοῦτον τοῦ κινδύνου κατεφρόνησε παρὰ τὸ αἰσχρὸν τι ὑπομεῖναι ὥστε, ἐπειδὴ εἶπεν ἡ μήτηρ αὐτῷ προθυμουμένῳ Ἐκτορα ἀποκτεῖναι, θεὸς οὖσα, οὕτωςί πως, ὡς ἐγῶμαι· ὦ παῖ, εἰ τιμωρήσεις Πατρόκλῳ τῷ ἐταίρῳ τὸν φόνον καὶ Ἐκτορα ἀποκτενεῖς, αὐτὸς ἀποθανῆ· αὐτίκα γὰρ τοι φησὶ μεθ' Ἐκτορα πότμος ἐτοῖμος. ὁ δὲ τοῦτο ἀκούσας τοῦ μὲν θανάτου καὶ τοῦ κινδύνου ὠλιγόρησεν, πολὺ δὲ μᾶλλον δεῖσας τὸ ζῆν κακὸς ὢν καὶ τοῖς φίλοις μὴ τιμωρεῖν, «αὐτίκα», φησὶ, «τεθναίνῃ» δίκην ἐπιθεῖς τῷ ἀδικοῦντι, ἵνα μὴ ἐνθάδε μένω καταγέλαστος παρὰ νηυσὶ κορωνίσιν, ἄχθος ἀρούρης. 13.10.3 μὴ αὐτὸν οἷε φροντίσαι θανάτου καὶ κινδύνου; οὕτω γὰρ ἔχει, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῇ ἀληθείᾳ· οὗ ἂν τις αὐτὸν τάξῃ ἡγησάμενος βέλτιστον εἶναι ἢ ὑπ' ἄρχοντος ταχθῆ, ἐνταῦθα δεῖ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μένοντα κινδυνεύειν, μηδὲν 13.10.4 ὑπολογιζόμενον μήτε θάνατον μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ αἰσχροῦ. ἐγὼ οὖν δεινὰ ἂν εἶην εἰργασμένος, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ ὅτε μὲν με οἱ ἄρχοντες ἔταττον, οὐς ὑμεῖς εἴλεσθε ἄρχειν μου, καὶ ἐν Ποτιδαίᾳ καὶ ἐν Ἀμφιπόλει καὶ ἐπὶ Δηλίῳ καὶ ἄλλοθί που οὗ ἐκεῖνοι ἔταττον, ἔμενον ὡσπερ καὶ ἄλλος τις καὶ ἐκινδύνευον ἀποθανεῖν, τοῦ δὲ θεοῦ τάττοντος, ὡς ἐγὼ ᾤκηθην τε καὶ ὑπέλαβον, φιλοσοφοῦντά με δεῖν ζῆν καὶ ἐξετάζοντα ἐμαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους, ἐνταῦθα δὲ φοβηθεῖς θάνατον ἢ ἄλλ' ὅτιοῦν πρᾶγμα λίποιμι τὴν τάξιν. 13.10.5 ξιν. δεινὸν μεντὰν εἶη καὶ ὡς ἀληθῶς τότ' ἂν με δικαίως εἰσάγοι τις εἰς δικαστήριον, ὅτι οὐ νομίζω θεοὺς εἶναι ἀπειθῶν τῇ μαντείᾳ καὶ δεδιῶς θάνατον καὶ οἰόμενος σοφὸς εἶναι οὐκ ὢν. τὸ γὰρ τοι θάνατον δεδιέναι, ὦ ἄνδρες, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ δοκεῖν σοφὸν εἶναι μὴ ὄντα· δοκεῖν γὰρ εἰδέναι ἐστὶν ἃ οὐκ οἶδεν. οἶδε μὲν γὰρ οὐδεὶς τὸν θάνατον οὐδ' εἰ τυγχάνει τῷ ἀνθρώπῳ πάντων μέγιστον ὄν τῶν ἀγαθῶν, δεδίασι δὲ ὡς εὖ εἰδότες ὅτι μέγιστον τῶν κακῶν ἐστὶ. καίτοι πῶς οὐκ ἀμαθία ἐστὶν αὕτη ἢ ἐπονείδιστος, ἢ τοῦ οἴεσθαι 13.10.6 εἰδέναι ἃ οὐκ οἶδεν; ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες, τούτῳ καὶ ἐνταῦθα διαφέρω τῶν πολλῶν ἴσως ἀνθρώπων· καὶ εἰ δὴ τῷ σοφώτερός του φαίην εἶναι, τούτῳ ἂν, ὅτι οὐκ εἰδὼς ἰκανῶς περὶ τῶν ἐν Ἴδου οὕτω καὶ οἴομαι οὐκ εἰδέναι· τὸ δὲ ἀδικεῖν καὶ ἀπειθεῖν τῷ βελτίονι, καὶ θεῷ καὶ ἀνθρώπῳ, ὅτι κακὸν καὶ αἰσχρὸν ἐστὶν οἶδα. πρὸ οὖν τῶν κακῶν ὢν οἶδα ὅτι κακὰ ἐστὶν, ἃ μὴ οἶδα εἰ 13.10.7 καὶ ἀγαθὰ ὄντα τυγχάνει, οὐδέποτε φοβήσομαι οὐδὲ φεύξομαι· ὥστε οὐδ' εἴ με νῦν ὑμεῖς ἀφίετε, Ἀνύτῳ ἀπιστήσαντες, ὃς ἔφη ἢ τὴν ἀρχὴν οὐ δεῖν ἐμὲ δεῦρο εἰσελθεῖν ἢ ἐπειδὴ

εἰσηλθον οὐχ οἷόν τ' εἶναι τὸ μὴ ἀποκτεῖναι με, λέγων πρὸς ὑμᾶς ὡς εἰ διαφευξοίμην, ἤδη ἂν ὑμῶν οἱ υἱεῖς ἐπιτηδεύοντες ἅ Σωκράτης διδάσκει, πάντες παντάπασι διαφθαρήσονται-εἴ μοι πρὸς ταῦτα εἴποιτε· ὦ Σώκρατες, νῦν μὲν Ἀνύτῳ οὐ πεισόμεθα, ἀλλ' ἀφίεμέν σε, ἐπὶ τούτῳ μέντοι ἐφ' ᾧ τε μηκέτι ἐν ταύτῃ τῇ ζητήσῃ διατρίβειν μηδὲ φιλοσοφεῖν· 13.10.8 ἂν δὲ ἀλῶς ἔτι τοῦτο πράττων, ἀποθανῆ. εἰ οὖν με, ὅπερ εἶπον, ἐπὶ τούτοις ἀφίοιτε, εἴποιμι ἂν ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀσπάζομαι μὲν καὶ φιλῶ, πείθομαι δὲ μᾶλλον τῷ θεῷ ἢ ὑμῖν, καὶ ἕως περ ἂν ἐμπνέω καὶ οἶός τε ὦ, οὐ μὴ παύσωμαι φιλοσοφῶν καὶ ὑμῖν παρακελευόμενός τε καὶ ἐνδεικνύμενος, ὅτῳ ἂν αἰεὶ ἐντυγχάνω ὑμῶν, λέγων οἷάπερ εἶωθα.» Καὶ μετὰ βραχέα ἐπιλέγει· 13.10.9 «Ἐννοήσωμεν δὴ καὶ τῆδε, ὡς πολλῇ ἐλπίς ἐστὶν ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι. δυοῖν γὰρ θάτερόν ἐστι τὸ τεθνάναι· ἢ γὰρ οἷον μηδὲν τι εἶναι μηδὲ αἴσθησιν μηδεμίαν μηδενὸς ἔχειν τὸν τεθνεῶτα ἢ κατὰ τὰ λεγόμενα μεταβολὴ τις τυγχάνει οὐσα καὶ μετοίκησις τῇ ψυχῇ τοῦ τόπου τοῦ ἐνθένδε εἰς ἄλλον τόπον. καὶ εἴτε δὴ μηδεμία αἴσθησις ἐστὶν, ἀλλ' οἷον ὕπνος, ἐπειδάν τις ὄναρ 13.10.10 καθεύδων μηδὲ ὄναρ μηδὲν ὄρα, θαυμάσιον κέρδος ἂν εἴη θάνατος. ἐγὼ γὰρ ἂν οἶμαι, εἴ τινα ἐκλεξάμενον δέοι ταύτην τὴν νύκτα ἐν ἣ οὕτω κατέδαρθεν ὥστε μηδὲ ὄναρ ἰδεῖν, καὶ τὰς ἄλλας νύκτας τε καὶ ἡμέρας τὰς τοῦ βίου τοῦ ἑαυτοῦ ἀντιπαραθέντα ταύτῃ τῇ νυκτὶ εἰ δέοι σκεψάμενον εἰπεῖν πόσας ἄμεινον καὶ ἴδιον ἡμέρας καὶ νύκτας ταύτης τῆς νυκτὸς βεβίωκεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ βίῳ, οἶμαι ἂν οὐχὶ ἰδιώτην τινά, ἀλλὰ τὸν μέγαν βασιλέα εὐαριθμήτους ἀνευρεῖν αὐτὸν ταύτας πρὸς τὰς ἄλλας ἡμέρας τε καὶ νύκτας. εἰ οὖν τοιοῦτον ὁ θάνατός ἐστι, κέρδος ἕγωγε λέγω· καὶ γὰρ οὐδὲν πλεῖον ὁ πᾶς χρόνος φαί 13.10.11 νεται οὕτω εἶναι ἢ μία νύξ. εἰ δ' αὖ οἷον ἀποδημῆσαι ἐστὶν ὁ θάνατος ἐνθένδε εἰς ἄλλον τόπον καὶ ἀληθῆ ἐστὶ τὰ λεγόμενα, ὡς ἄρα ἐκεῖ εἰσὶν ἅπαντες οἱ τεθνεῶτες, τί μείζον ἀγαθὸν τούτου εἴη ἂν, ὦ ἄνδρες δικασταί; εἰ γὰρ τις ἀφικόμενος εἰς Ἄιδου, ἀπαλλαγείς τούτων τῶν φασκόντων δικαστῶν εἶναι, εὐρήσει τοὺς ὡς ἀληθῶς δικαστάς, οἵπερ καὶ λέγονται ἐκεῖ δικάζειν, Μίνως τε καὶ Ῥαδάμανθος καὶ Αἰακὸς καὶ Τριπτόλεμος καὶ ἄλλοι ὅσοι τῶν ἡμιθέων 13.10.12 δίκαιοι ἐγένοντο ἐν τῷ ἑαυτῶν βίῳ, ἄρα φαύλη ἂν εἴη ἡ ἀποδημία; ἢ αὖ Ὀρφεὶ συγγενέσθαι καὶ Μουσαίῳ καὶ Ἡσιόδῳ καὶ Ὀμήρῳ ἐπὶ πόσῳ ἂν τιςδέξαιτ' ἂν ὑμῶν; ἐγὼ μὲν γὰρ πολλάκις ἐθέλω τεθνάναι, εἴπερ ταῦτ' ἐστὶν ἀληθῆ, ἐπεὶ ἔμοιγε καὶ αὐτῷ θαυμαστῆ ἂν εἴη ἡ διατριβὴ αὐτόθι, ὅποτε ἐντύχοιμι Παλαμῆδει καὶ Αἴαντι τῷ Τελαμώνος καὶ εἴ τις ἄλλος τῶν παλαιῶν διὰ κρίσιν ἄδικον τέθνηκεν, ἀντιπαραβάλλοντι τὰ ἑαυτοῦ πάθη πρὸς τὰ ἐκείνων, ὡς ἐγῶμαι οὐκ ἂν ἀηδὲς εἶναι. καὶ δὴ καὶ τὸ μέγιστον, τοὺς ἐκεῖ ἐξετάζοντα καὶ ἐρευνῶντα ὥσπερ τοὺς ἐνταῦθα διάγειν, τίς αὐτῶν σοφός ἐστι καὶ τίς οἶεται μὲν, ἔστι δ' οὐ.» 13.10.13 Καὶ παρ' ἡμῖν «πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις» εἴρηται καὶ «μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν οὐ δυναμένων ἀποκτεῖναι» «εἰδέναι τε, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκίηνου καταλυθῆ, οἰκοδομῆν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς» ὅτι τε «ἐκδημοῦντες ἀπὸ τοῦ σώματος ἐνδημοῦμεν τῷ κυρίῳ,» ὃς καὶ πᾶσι τοῖς εἰς αὐτὸν ἠλπικόσιν ἐπήγγελται εἰς κόλπους Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἀναπαύσεσθαι μετὰ τε τῶν ἄλλων παρ' Ἑβραίοις θεοφιλῶν προφητῶν τε καὶ δικαίων ἐν μακαρίᾳ ζωῇ τὸν μακρὸν αἰῶνα διάξειν.

13.11.1 ια'. ΟΠΩΣ ΔΕΟΙ ΤΙΜΑΝ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΤΩΝ ΕΥΚΛΕΩΣ ΜΕΤΑΛΛΑΞΑΝΤΩΝ ΤΟΝ ΒΙΟΝ

«Τῶν δὲ δὴ ἀποθανόντων ἐπὶ στρατείας ὃς ἂν εὐδοκιμήσας τελευτήσῃ, ἄρ' οὐ πρῶτον μὲν φήσομεν τοῦ χρυσοῦ γένους εἶναι; Πάνυ γε μάλιστα. Ἄλλ' οὐ πεισόμεθα Ἡσιόδῳ, ἐπειδὴν τινες τοῦ τοιοῦτου γένους τελευτήσωσιν, ὡς ἄρα οἱ μὲν δαίμονες ἀγνοῖ ἐπιχθόνιοι τελέθουσιν, ἐσθλοί, ἀλεξίκακοι, φύλακες μερόπων ἀνθρώπων; Πεισόμεθα μὲν οὖν. Διαπυθόμενοι ἄρα τοῦ θεοῦ πῶς χρή τοὺς δαιμονίους τε καὶ θείους τιθέναι καὶ τίνι διαφόρῳ, οὕτω καὶ ταύτη θήσομεν ἢ ἂν ἐξηγῆται; Τί δ' οὐ μέλλομεν; Τὸν λοιπὸν δὴ χρόνον ὡς δαίμονας γεγονότας οὕτω θεραπεύσομεν τε καὶ προσκυνήσομεν αὐτῶν τὰς θήκας; τὰ αὐτὰ δὲ ταῦτα νομοιοῦμεν, ὅταν τις γήρα ἢ τινι ἄλλῳ τρόπῳ τελευτήσῃ τῶν ὅσοι ἂν διαφερόντως ἐν τῷ βίῳ ἀγαθοὶ κριθῶσι.» 13.11.2 Καὶ ταῦτα δὲ ἀρμόζει ἐπὶ τῇ τῶν θεοφιλῶν τελευτῇ, οὓς στρατιώτας τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας οὐκ ἂν ἀμάρτοις εἰπὼν παραλαμβάνεσθαι. ὅθεν καὶ ἐπὶ τὰς θήκας αὐτῶν ἕθος ἡμῖν παριέναι καὶ τὰς εὐχὰς παρὰ ταύταις ποιεῖσθαι τιμᾶν τε τὰς μακαρίας αὐτῶν ψυχὰς, ὡς εὐλόγως καὶ τούτων ὑφ' 13.11.3 ἡμῶν γιγνομένων. ἀλλὰ γὰρ ἡμεῖς μὲν ταῦτα ἐκ τῶν Πλάτωνος ἀνελεξάμεθα· φιλόκαλος δὲ τις ἄλλος καὶ τούτων ἔτι πλείω ἂν εὔροι παρὰ τῷ αὐτῷ σύμφωνα τοῖς ἡμετέροις δόγμασι, τάχα δὲ καὶ παρ' ἑτέροις. ἐπεὶ δὲ τῆς αὐτῆς ἡμῖν ὑποθέσεως προλαβόντες ἐφήψαντο καὶ ἄλλοι, εἴ μοι δοκεῖ ἐπισκέψασθαι δεῖν καὶ τὰ τούτοις πεπονημένα. παραθήσω δὲ πρώτου Ἀριστοβούλου, τοῦ ἐξ Ἑβραίων φιλοσόφου, τὰς οὕτως ἐχούσας φωνάς·

13.12.1 ΙΒ΄. ΟΠΩΣ ΚΑΙ Ο ΠΡΟ ΗΜΩΝ ΕΞ ΕΒΡΑΙΩΝ ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΣ Ο ΠΕΡΙΠΑΤΗΤΙΚΟΣ ΕΚ ΤΗΣ ΠΑΡ' ΕΒΡΑΙΟΙΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΩΜΟΛΟΓΕΙ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΩΡΜΗΣΘΑΙ· ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΙ ΠΡΟΣΠΕΦΩΝΗΜΕΝΩΝ

«Φανερόν ὅτι κατηκολούθησεν ὁ Πλάτων τῇ καθ' ἡμᾶς νομοθεσίᾳ καὶ φανερός ἐστὶ περιειργασμένος ἕκαστα τῶν ἐν αὐτῇ. διηρμήνευται γὰρ πρὸ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως δι' ἑτέρων, πρὸ τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Περσῶν ἐπικρατήσεως, τὰ τε κατὰ τὴν ἐξαγωγήν τὴν ἐξ Αἰγύπτου τῶν Ἑβραίων, ἡμετέρων δὲ πολιτῶν, καὶ ἡ τῶν γεγονότων ἀπάντων αὐτοῖς ἐπιφάνεια καὶ κράτησις τῆς χώρας καὶ τῆς ὅλης νομοθεσίας ἐπεξήγησις, ὡς εὐδηλον εἶναι τὸν προειρημένον φιλόσοφον εἰληφέναι πολλὰ· γέγονε γὰρ πολυμαθής, καθὼς καὶ Πυθαγόρας πολλὰ τῶν παρ' ἡμῖν μετενέγκας εἰς τὴν ἑαυτοῦ δογματοποιίαν κατε13.12.2 χώρισεν. ἢ δ' ὅλη ἐρμηνεία τῶν διὰ τοῦ νόμου πάντων ἐπὶ τοῦ προσαγορευθέντος Φιλαδέλφου βασιλέως, σοῦ δὲ προγόνου, προσενεγκαμένου μεῖζονα φιλοτιμίαν, Δημητρίου τοῦ Φαληρέως πραγματευσαμένου τὰ περὶ τούτων.» 13.12.3 Εἶτα μεταξύ τινὰ εἰπὼν ἐπιφέρει λέγων· «Δεῖ γὰρ λαμβάνειν τὴν θεῖαν φωνὴν οὐ ῥητὸν λόγον, ἀλλ' ἔργων κατασκευάς, καθὼς καὶ διὰ τῆς νομοθεσίας ἡμῖν ὅλην τὴν γένεσιν τοῦ κόσμου θεοῦ λόγους εἴρηκεν ὁ Μωσῆς. συνεχῶς γὰρ φησιν ἐφ' ἑκάστου· «καὶ εἶπεν ὁ 13.12.4 θεὸς, καὶ ἐγένετο.» δοκοῦσι δὲ μοι περιειργασμένοι πάντα κατηκολουθηκέναι τούτῳ Πυθαγόρας τε καὶ Σωκράτης καὶ Πλάτων λέγοντες ἀκούειν φωνῆς θεοῦ, τὴν κατασκευὴν τῶν ὅλων συνθεωροῦντες ἀκριβῶς ὑπὸ θεοῦ γεγνουῖαν καὶ συνεχομένην ἀδιαλείπτως. ἔτι δὲ καὶ Ὀρφεὺς ἐν ποιήμασι τῶν κατὰ τὸν Ἱερὸν Λόγον αὐτῷ λεγομένων οὕτως ἐκτίθεται περὶ τοῦ διακρατεῖσθαι θεῖα δύναμι τὰ πάντα καὶ γενητὰ ὑπάρχειν καὶ ἐπὶ πάντων εἶναι τὸν θεόν. λέγει δ' οὕτως· 13.12.5 φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστί, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι, φεύγοντες δικαίων θεσμούς, θεῖοιο τιθέντος πᾶσιν ὁμοῦ· σὺ δ' ἄκουε, φασφόρου ἔκγονε Μήνης Μουσαί'. ἐξενέπω γὰρ ἀληθέα· μηδέ

σε τὰ πρὶν ἐν στήθεσσι φανέντα φίλης αἰῶνος ἀμέρῃ, εἰς δὲ λόγον θεῖον βλέψας τούτῳ προσέδρευε, ἰθύνων κραδῆς νοερὸν κύτος· εὖ δ' ἐπίβαινε ἀτραπιτοῦ, μῦνον δ' ἐσόρα κόσμοιο τυπωτὴν ἀθάνατον. παλαιὸς δὲ λόγος περὶ τοῦδε φαίνει· Εἷς ἔστ' αὐτοτελής, αὐτοῦ δ' ὑπο πάντα τελεῖται, ἐν δ' αὐτοῖς αὐτὸς περιníσσειται, οὐδέ τις αὐτὸν εἰσοράα ψυχὴν θνητῶν, νῶ δ' εἰσοράαται. αὐτὸς δ' ἐξ ἀγαθῶν θνητοῖς κακὸν οὐκ ἐπιτέλλει ἀνθρώποις· αὐτῷ δὲ χάρις καὶ μῖσος ὀπηδεῖ· καὶ πόλεμος καὶ λοιμὸς ἰδ' ἄλγεα δακρυόεντα· οὐδέ τις ἐσθ' ἕτερος. σὺ δὲ κεν ρέα πάντ' ἐσορήσω, αἶ κεν ἴδῃς αὐτόν· πρὶν δὴ ποτε δεῦρ' ἐπὶ γαῖαν, τέκνον ἐμόν, δείξω σοι, ὀπηνίκα δέρκομαι αὐτοῦ ἵχνια καὶ χεῖρα στιβαρὴν κρατεροῖο θεοῖο. αὐτὸν δ' οὐχ ὀρώ· περὶ γὰρ νέφος ἐστήρικται λοιπὸν ἐμοί· 'στᾶσιν δὲ δεκάπτυχον ἀνθρώποισιν. οὐ γὰρ κέν τις ἴδοι θνητῶν μερόπων κραίνοντα, εἰ μὴ μονογενὴς τις ἀπορρῶξ φύλου ἄνωθεν Χαλδαίων· ἴδρις γὰρ ἔην ἄστροιο πορείης καὶ σφαίρης κίνημ' ἀμφὶ χθόνα ὡς περιτέλλει κυκλοτερές τ' ἐν ἴσῳ, κατὰ δὲ σφέτερον κνώδακα. πνεύματα δ' ἠνιοχεῖ περὶ τ' ἠέρα καὶ περὶ χεῦμα νάματος· ἐκφαίνει δὲ πυρὸς σέλας ἰφιγενήτου. αὐτὸς δὲ μέγαν αὐθις ἐπ' οὐρανὸν ἐστήρικται χρυσῆν εἰνὶ θρόνῳ· γαίῃ δ' ὑπὸ ποσσὶ βέβηκε· χεῖρα δὲ δεξιτερὴν ἐπὶ τέρμασιν Ὠκεανοῖο ἐκτέτακεν· ὀρέων δὲ τρέμει βᾶσις ἔνδοθι θυμῷ οὐδὲ φέρειν δύναται κρατερόν μένος. ἔστι δὲ πάντως αὐτὸς ἐπουράνιος καὶ ἐπὶ χθονὶ πάντα τελευτᾷ, ἀρχὴν αὐτὸς ἔχων καὶ μέσσην ἠδὲ τελευτήν, ὡς λόγος ἀρχαίων, ὡς ὑδογενὴς διέταξεν, ἐκ θεοθεν γνώμησι λαβὼν κατὰ δίπλακα θεσμόν. ἄλλως οὐ θεμιτὸν δὲ λέγειν· τρομέω δὲ γε γυῖα, ἐν νόῳ· ἐξ ὑπάτου κραίνει περὶ πάντ' ἐνὶ τάξει. ὦ τέκνον, σὺ δὲ τοῖσι νόοισι πελάζου, γλώσσης εὖ μάλ' ἐπικρατέων, στέρνοισι δὲ ἔνθεο φήμην. 13.12.6 καὶ Ἄρατος δὲ περὶ τῶν αὐτῶν φησιν οὕτως· Ἐκ θεοῦ ἀρχώμεσθα, τὸν οὐδέποτ' ἄνδρες ἐώσιν ἄρρητον· μεσταὶ δὲ θεοῦ πᾶσαι μὲν ἀγυαί, πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί, μεστή δὲ θάλασσα καὶ λιμένες, πάντη δὲ θεοῦ κεκρήμεθα πάντες. τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν· ὁ δ' ἠπίος ἀνθρώποισι δεξιὰ σημαίνει, λαοὺς δ' ἐπὶ ἔργον ἐγείρει μιμνήσκων βιότοιο· λέγει δ' ὅτε βῶλος ἀρίστη βουσί τε καὶ μακέλῃσι, λέγει δ' ὅτε δεξιά ὦραι καὶ φυτὰ γυρῶσαι καὶ σπέρματα πάντα βαλέσθαι. 13.12.7 σαφῶς οἶομαι δεδειχθαι διότι διὰ πάντων ἐστὶν ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ. καθὼς δὲ δεῖ, σεσημάγκαμεν περιαιροῦντες τὸν διὰ τῶν ποιημάτων Δία καὶ Ζῆνα· τὸ γὰρ τῆς διανοίας αὐτῶν ἐπὶ θεὸν ἀναπέμπεται, διόπερ οὕτως ἡμῖν εἴρηται. οὐκ ἀπεικίτως οὖν τοῖς ἐπεζητημένοις προενηνέγεμθα ταῦτα. 13.12.8 πᾶσι γὰρ τοῖς φιλοσόφοις ὁμολογεῖται διότι δεῖ περὶ θεοῦ διαλήψεις ὁσίας ἔχειν, ὃ μάλιστα παρακελεύεται καλῶς ἢ καθ' ἡμᾶς αἴρεσις. ἢ δὲ τοῦ νόμου κατασκευὴ πᾶσα τοῦ καθ' ἡμᾶς περὶ εὐσεβείας τέτακται καὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν τῶν κατὰ ἀλήθειαν.» 13.12.9 Τούτοις ἐξῆς μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει· 13.12.9 «Ἐχομένως δ' ἐστὶν ὡς ὁ θεός, ὃς τὸν ὅλον κόσμον κατεσκεύακε, καὶ δέδωκεν ἀνάπαυσιν ἡμῖν, διὰ τὸ κακόπαθον εἶναι πᾶσι τὴν βιοτήν, ἑβδομὴν ἡμέραν, ἢ δὴ καὶ πρώτη φυσικῶς ἂν λέγοιτο φωτὸς γενέσεις, ἐν ᾧ τὰ 13.12.10 πάντα συνθεωρεῖται. μεταφέροιο δ' ἂν τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς σοφίας· τὸ γὰρ πᾶν φῶς ἐστὶν ἐξ αὐτῆς. καὶ τινες εἰρήκασιν τῶν ἐκ τῆς αἰρέσεως ὄντες τῆς ἐκ τοῦ Περιπάτου λαμπτήρος αὐτὴν ἔχειν τάξιν· ἀκολουθοῦντες γὰρ 13.12.11 αὐτῇ συνεχῶς ἀτάραχοι καταστήσονται δι' ὅλου τοῦ βίου. σαφέστερον δὲ καὶ κάλλιον τῶν ἡμετέρων προγόνων τις εἶπε Σολομῶν αὐτὴν πρὸ οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχειν· τὸ δὲ συμφωνόν ἐστὶ τῷ προειρημένῳ. τὸ δὲ διασαφὸς μενον διὰ τῆς νομοθεσίας ἀποπεπαυκέναι τὸν θεὸν ἐν αὐτῇ, τοῦτο οὐχ, ὡς τινες ὑπολαμβάνουσι, μηκέτι ποιεῖν τι τὸν θεὸν καθέστηκεν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ κατα13.12.12 πεπαυκέναι τὴν τάξιν αὐτῶν οὕτως εἰς πάντα τὸν χρόνον τεταχέναι. σημαίνει γὰρ ὡς ἐν ἑξ ἡμέραις ἐποίησε τὸν τε οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα

τὰ ἐν αὐτοῖς, ἵνα τοὺς χρόνους δηλώσῃ καὶ τὴν τάξιν προείπῃ τί τίνος προτερεῖ. τάξας γάρ, οὕτως αὐτὰ συνέχει καὶ μεταποιεῖ. διασεσάφηκε δ' ἡμῖν αὐτὴν ἔννομον ἔνεκεν σημείου τοῦ περι ἡμᾶς ἐβδόμου λόγου καθεστῶτος, ἐν 13.12.13 ᾧ γινώσιν ἔχομεν ἀνθρωπίνων καὶ θείων πραγμάτων. δι' ἐβδομάδων δὲ καὶ πᾶς ὁ κόσμος κυκλεῖται τῶν ζωογονουμένων καὶ τῶν φυομένων ἀπάντων· τῷ δὲ σάββατον αὐτὴν προσαγορεύεσθαι διερμηνεύεται ἀνάπαυσις οὕσα. διασαφεῖ δὲ καὶ Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος, μετειληφότες ἐκ τῶν ἡμετέρων βιβλίων ἱερὰν εἶναι. Ἡσίοδος μὲν οὕτως· πρῶτον ἔνη τετράς τε καὶ ἐβδόμη ἱερὸν ἡμαρ· καὶ πάλιν λέγει· ἐβδομάτη δ' αὐτίς λαμπρὸν φάος ἡλίου. 13.12.14 Ὅμηρος δὲ οὕτω λέγει· ἐβδομάτη δῆπειτα κατήλυθεν, ἱερὸν ἡμαρ· καὶ πάλιν· ἔβδομον ἡμαρ ἔην καὶ τῷ τετέλεστο ἅπαντα καί· ἐβδομάτη δ' ἠοῖ λίπομεν ῥόον ἐξ Ἀχέροντος. 13.12.15 τοῦτο δὴ σημαίνων, ὡς ἀπὸ τῆς κατὰ ψυχὴν λήθης καὶ κακίας ἐν τῷ κατὰ ἀλήθειαν ἐβδόμῳ λόγῳ καταλιμπάνεται τὰ προειρημένα καὶ γινώσιν 13.12.16 ἀληθείας λαμβάνομεν, καθὼς προείρηται. Λίνος δὲ φησιν οὕτως· ἐβδομάτη δ' ἠοῖ τετελεσμένα πάντα τέτυκται· καὶ πάλιν· ἐβδόμη εἰν ἀγαθοῖς καὶ ἐβδόμη ἐστὶ γενέθλη καί· ἐβδόμη ἐν πρώτοισι καὶ ἐβδόμη ἐστὶ τελείη καί· ἐπτὰ δὲ πάντα τέτυκται ἐν οὐρανῷ ἀστερόνεντι, ἐν κύκλοισι φανέντ' ἐπιτελλομένοις ἐνιαυτοῖς.» Τὰ μὲν οὖν Ἀριστοβούλου τοιαῦτα. ὁποῖα δὲ καὶ Κλήμεντι περὶ τῆς αὐτῆς εἴρηται ὑποθέσεως, γνοίης ἂν διὰ τούτων·

13.13.1 ἰγ'. ΩΣ ΚΑΙ ΚΛΗΜΗΣ ΟΜΟΙΩΣ ΤΑ ΚΑΛΩΣ ΕΛΛΗΣΙΝ ΕΙΡΗΜΕΝΑ ΣΥΜΦΩΝΑ ΤΥΓΧΑΝΕΙΝ ΤΟΙΣ ΕΒΡΑΙΩΝ ΠΑΡΙΣΤΗ ΔΟΓΜΑΣΙΝ· ΑΠΟ ΤΟΥ Ε ΣΤΡΩΜΑΤΕΩΣ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ

«Τὰ δ' ἐξῆς προσαποδοτέον καὶ τὴν ἐκ τῆς βαρβάρου φιλοσοφίας Ἑλληνικὴν κλοπὴν σαφέστερον ἤδη παραστατέον. φασὶ γὰρ σῶμα εἶναι τὸν θεὸν οἱ Στωϊκοὶ καὶ πνεῦμα κατ' οὐσίαν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ τὴν ψυχὴν. πάντα ταῦτα ἄντικρυς εὐρήσεις ἐν ταῖς γραφαῖς. μὴ γάρ μοι τὰς ἀλληγορίας αὐτῶν ἐννοήσης τὰ νῦν ὡς ἡ γνωστικὴ παραδίδωσιν ἀλήθεια, εἰ ἄλλο τι δεικνύουσαι, καθάπερ οἱ σοφοὶ παλαισταί, ἄλλο μνηνούσιν. ἀλλ' οἱ μὲν διήκειν διὰ πάσης τῆς οὐσίας τὸν θεὸν φασιν, ἡμεῖς δὲ ποιητὴν μόνον αὐτὸν καλοῦμεν καὶ λόγῳ 13.13.2 ποιητὴν. παρήγαγε δ' αὐτοὺς τὸ ἐν τῇ Σοφίᾳ εἰρημένον «διήκει δὲ καὶ χωρεῖ διὰ πάντων διὰ τὴν καθαρότητα», ἐπεὶ μὴ συνῆκαν λέγεσθαι ταῦτα ἐπὶ τῆς σοφίας τῆς πρωτοκτίστου τῷ θεῷ. ναί, φασίν· ἀλλὰ ὕλην ὑποτίθενται οἱ φιλόσοφοι ἐν ταῖς ἀρχαῖς, οἱ τε Στωϊκοὶ καὶ Πλάτων καὶ Πυθαγόρας, 13.13.3 ἀλλὰ καὶ Ἀριστοτέλης ὁ Περιπατητικὸς, οὐχὶ δὲ μίαν ἀρχὴν. ἴστωσαν οὖν τὴν καλουμένην ὕλην, ἅποιον καὶ ἀσημάτιστον λεγομένην πρὸς αὐτῶν, τολμηρότερον δὲ ἤδη μὴ ὄν πρὸς τοῦ Πλάτωνος εἰρησθαι· καὶ μὴ τι μυστικώτατα, μίαν τὴν ὄντως οὕσαν ἀρχὴν εἰδῶς, ἐν τῷ Τιμαίῳ αὐταῖς φησι λέξεσι· «Νῦν δὲ οὖν τό γε παρ' ἡμῶν ὧδε ἐχέτω· τὴν μὲν περὶ ἀπάντων εἴτε ἀρχὴν εἴτε ἀρχὰς εἴτε ὅπη δοκεῖ τούτων πέρι, τὸ νῦν οὐ ρητέον, δι' ἄλλο μὲν οὐδέν, διὰ δὲ τὸ χαλεπὸν εἶναι κατὰ τὸν παρόντα τρόπον τῆς διεξόδου δηλῶσαι τὰ δοκοῦντα.» 13.13.4 Ἄλλως τε ἡ λέξις ἡ προφητικὴ ἐκείνη· «Ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος» ἀφορμὰς αὐτοῖς ὕλικῆς οὐσίας παρέσχηται. ναὶ μὴν Ἐπικούρῳ μὲν ἡ τοῦ αὐτομάτου παρεῖδουσις οὐ παρακολουθήσαντι τῷ ῥητῷ γέγονεν ἐντεῦθεν· «Ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης.» Ἀριστοτέλει δὲ μέχρι σελήνης ἐπῆλθε καταγαγεῖν τὴν πρόνοιαν ἐκ τοῦδε τοῦ ψαλμοῦ· «Κύριε ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ ἔλεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου ἕως τῶν νεφελῶν.» οὐδέπω γὰρ ἀπεκαλύπτετο ἡ τῶν προφητικῶν δήλωσις μυστηρίων πρὸ τῆς τοῦ κυρίου 13.13.5 παρουσίας. τὰς τε αὐ

μετὰ θάνατον κολάσεις καὶ τὴν διὰ πυρὸς τιμωρίαν ἀπὸ τῆς βαρβάρου φιλοσοφίας ἢ τε ποιητικῆ πᾶσα μοῦσα, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία ὑφείλετο. Πλάτων γοῦν ἐν τῷ τελευταίῳ τῆς Πολιτείας αὐταῖς φησι ταῖς λέξεσιν· «Ἐνταῦθα δὴ ἄνδρες ἄγριοι, διάπυροι ἰδεῖν παρεστῶτες, καταμανθάνοντες τὸ φθέγμα τοὺς μὲν ἰδία παραλαβόντες ἦγον, τὸν δὲ Ἄριδαῖον καὶ τοὺς ἄλλους συμποδίσαντες χεῖράς τε καὶ πόδας καὶ κεφαλὴν καταβαλόντες καὶ ἐκδεΐραντες εἶλκον παρὰ τὴν ὁδὸν ἐκτὸς ἐπ' ἀσπαλάθων κνάμπτοντες.» Οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες οἱ διάπυροι ἀγγέλους αὐτῷ βούλονται δηλοῦν, οἱ παραλαβόντες τοὺς ἀδίκους κολάζουσιν. «Ὁ ποιῶν,» φησί, «τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλέγον.» 13.13.6 Ἐπεταὶ δὲ τούτοις τὴν ψυχὴν εἶναι ἀθάνατον. τὸ γὰρ κολαζόμενον ἢ παιδευόμενον ἐν αἰσθήσει ὄν ζῆ, κὰν πάσχειν λέγεται. τί δέ; οὐχὶ οἶδεν ὁ Πλάτων καὶ πυρὸς ποταμοὺς καὶ τῆς γῆς τὸ βάθος, τὴν πρὸς τῶν βαρβάρων γέενναν καλουμένην, Τάρταρον ποιητικῶς ὀνομάζων Κωκυτόν τε καὶ Ἀχέροντα καὶ Πυριφλεγέθοντα καὶ τοιαῦτά τινα εἰς τὴν παιδείουσι σωφρονίζοντα παρεισάγων κολαστήρια; τῶν σμικρῶν δὲ κατὰ τὴν γραφὴν καὶ ἐλαχίστων τοὺς ἀγγέλους τοὺς ὀρώντας τὸν θεόν, πρὸς δὲ καὶ τὴν εἰς ἡμᾶς δι' ἀγγέλων τῶν ἐφεστώτων ἤκουσαν ἐπισκοπὴν ἐμφαίνων οὐκ ὀκνεῖ γράφειν· «Ἐπειδὴ πάσας τὰς ψυχὰς τοὺς βίους ἠρήσθαι, ὥσπερ ἔλαχον, ἐν τάξει προιέναι πρὸς τὴν Λάχεσιν, ἐκείνην δὲ ἐκάστω, ὄν εἶλετο δαίμονα τοῦτον φύλακα τοῦ βίου συμπέμπειν καὶ ἀποπληρωτὴν τῶν αἰρεθέντων.» Τάχα δὲ καὶ τῷ Σωκράτει τὸ δαιμόνιον τοιοῦτό τι ἠνίσσεται. 13.13.7 Ναὶ μὴν γενητὸν εἶναι τὸν κόσμον ἐκ Μωσέως παραλαβόντες ἐδογματίσαν οἱ φιλόσοφοι. καὶ ὁ γε Πλάτων ἄντικρυς εἶρηκε· «Πότερον ἦν ἀρχὴν ἔχων γενέσεως οὐδεμίαν, ἢ γέγονεν, ἀπ' ἀρχῆς τινος ἀρξάμενος; ὁρατός τε γὰρ ἀπτός τε καὶ σῶμα ἔχει.» Αὐθὶς τε ὁπότεν εἶπε· «Τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ παντὸς εὐρεῖν τε ἔργον,» οὐ μόνον γενητὸν ἔδειξε τὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ γεγονέναι σημαίνει, ὡς ἂν ἐκ μόνου γενομένου καὶ ἐκ μὴ ὄντος ὑποστάν13.13.8 τος. γενητὸν δὲ καὶ οἱ Στωϊκοὶ τίθενται τὸν κόσμον. τὸν τε ὑπὸ τῆς βαρβάρου φιλοσοφίας θρυλούμενον διάβολον, τὸν τῶν δαιμόνων ἄρχοντα, κακοεργὸν εἶναι ψυχὴν ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν Νόμων ὁ Πλάτων λέγει ταῖσδε ταῖς λέξεσι· «Ψυχὴν διοικοῦσαν καὶ ἐνοικοῦσαν τοῖς πάντη κινουμένοις μὴν οὐ καὶ τὸν οὐρανὸν ἀνάγκη διοικεῖν φάνα; Τί μὴν; Μίαν, ἢ πλείους; ἐγὼ ὑπὲρ σφῶν ἀποκρινοῦμαι. δυοῖν μὲν που ἔλαττον μὴδὲν τιθώμεν, τῆς τε εὐεργετίδος καὶ τῆς τάναντία δυναμένης ἐξεργάζεσθαι.» 13.13.9 Ὁμοίως δὲ κὰν τῷ Φαίδρῳ τάδε γράφει· «Ἔστι μὲν δὴ καὶ ἄλλα κακά, ἀλλὰ τις δαίμων ἔμιξε τοῖς πλείστοις ἐν τῷ παραντίκα ἡδονῆν.» Ἀλλὰ κὰν τῷ δεκάτῳ τῶν Νόμων ἄντικρυς τὸ ἀποστολικὸν δείκνυσιν ἐκεῖνο· «Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἢ πάλιν πρὸς αἶμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰ πνευματικὰ τῶν ἐν οὐρανοῖς.» ὧδέ πως γράφων· 13.13.10 «Ἐπειδὴ γὰρ συνεχωρήσαμεν ἡμῖν αὐτοῖς εἶναι μὲν τὸν οὐρανὸν πολλῶν μεστὸν ἀγαθῶν, εἶναι δὲ καὶ τῶν ἐναντίων, πλειόνων δὲ τῶν μὴ· μάχη, φαμέν, ἀθάνατός ἐσθ' ἢ τοιαύτη καὶ φυλακῆς θαυμαστῆς δεομένη.» 13.13.11 Κόσμον τε αὐθὶς τὸν μὲν νοητὸν οἶδεν ἢ βάρβαρος φιλοσοφία, τὸν δὲ αἰσθητὸν· καὶ τὸν μὲν ἀρχέτυπον, τὸν δὲ εἰκόνα τοῦ καλοῦ παραδείγματος. καὶ τὸν μὲν ἀνατίθησι μονάδι, ὡς ἂν νοητὸν, τὸν δὲ αἰσθητὸν ἐξάδι· γάμος γὰρ παρὰ τοῖς Πυθαγορείοις, ὡς ἂν γόνιμος ἀριθμὸς, ἢ ἐξὰς καλεῖται. καὶ ἐν μὲν τῇ μονάδι συνίστησιν οὐρανὸν ἀόρατον καὶ γῆν ἀγίαν καὶ φῶς νοητὸν. «Ἐν ἀρχῇ γάρ,» φησὶν, «ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· ἢ δὲ γῆ ἦν 13.13.12 ἀόρατος.» εἶτ' ἐπιφέρει· «Καὶ εἶπεν ὁ θεός· Γενέσθω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς.» ἐν δὲ τῇ κοσμογονίᾳ τῇ αἰσθητῇ στερεὸν οὐρανὸν ἐδημιούργει τὸ δὲ στερεὸν αἰσθητὸν γῆν τε ὄρατὴν καὶ φῶς βλεπόμενον. ἄρ' οὐ δοκεῖ σοι ἐντεῦθεν ὁ

Πλάτων ζώων ιδέας ἐν τῷ νοητῷ ἀπολείπειν κόσμῳ καὶ τὰ εἶδη τὰ 13.13.13 αἰσθητὰ κατὰ τὰ γένη δημιουργεῖν τὰ νοητὰ; εἰκότως ἄρα ἐκ γῆς μὲν τὸ σῶμα διαπλάττεσθαι λέγει Μωσῆς, ὃ γῆινόν φησιν ὁ Πλάτων σκῆνος, ψυχὴν δὲ τὴν λογικὴν ἄνωθεν ἐμπνευσθῆναι ὑπὸ θεοῦ εἰς πρόσωπον. ἐνταῦθα γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν ἰδρῦσθαι λέγουσι, τὴν διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἐπεισόδιον τῆς ψυχῆς ἐπὶ τοῦ πρωτοπλάστου εἰσοδὸν ἐρμηνεύοντες, διὸ καὶ «κατ' εἰκόνα 13.13.14 καὶ καθ' ὁμοίωσιν» τὸν ἄνθρωπον γεγονέναι. εἰκὼν μὲν γὰρ θεοῦ λόγος ὁ θεῖος καὶ βασιλικός, ἄνθρωπος ἀπαθής, εἰκὼν δ' εἰκόνας ἀνθρώπινος νοῦς. ἐτέρῳ δ' εἰ βούλει παραλαβεῖν ὀνόματι τὴν ἐξομοίωσιν, εὗροις ἂν παρὰ τῷ Μωσεῖ ἀκολουθίαν ὀνομαζομένην θεῖαν. φησὶ γάρ: «Ὅπισω κυρίου τοῦ θεοῦ ὑμῶν πορευέσθε καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ φυλάξατε.» ἀκόλουθοι δ', οἶμαι, καὶ θεραπευταὶ θεοῦ πάντες οἱ ἐνάρετοι. 13.13.15 Ἐντεῦθεν δ' οἱ μὲν Στωϊκοὶ τὸ τέλος τῆς φιλοσοφίας τὸ ἀκολουθῶν τῇ φύσει ζῆν εἰρήκασιν, ὁ Πλάτων δὲ ὁμοίωσιν θεῶ, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ παρεστήσαμεν Στρωματεῖ, Ζήνων τε ὁ Στωϊκὸς παρὰ Πλάτωνος λαβῶν, ὁ δὲ ἀπὸ τῆς βαρβάρου φιλοσοφίας, τοὺς ἀγαθοὺς πάντας ἀλλήλων εἶναι φίλους λέγει. φησὶ γὰρ ἐν τῷ Φαίδρῳ Σωκράτης ὡς «οὐχ εἵμαρται κακὸν κακῷ φίλον εἶναι 13.13.16 οὐδ' ἀγαθὸν ἀγαθῷ μὴ φίλον.» ὅπερ καὶ τῷ Λύσιδι ἀπέδειξεν ἰκανῶς, ὡς ἐν ἀδικίᾳ καὶ πονηρίᾳ οὐκ ἂν ποτε σωθείη φιλία. καὶ ὁ Ἀθηναῖος ξένος ὁμοίως φησὶ «πρᾶξιν εἶναι φίλην καὶ ἀκόλουθον θεῷ καὶ ἓνα λόγον ἔχουσαν ἀρχαῖον, ὅταν τὸ μὲν ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ μετρίῳ ὄντι φίλον ἦ, τὰ δὲ ἄμετρα οὔτε τοῖς ἀμέτροις οὔτε τοῖς ἐμμέτροις· ὁ δὲ θεὸς ἡμῖν πάντων χρημάτων μέτρον ἂν εἴη.» 13.13.17 Εἶτα ὑποβὰς ἐπάγει πάλιν «Πᾶς γὰρ δὴ ἀγαθὸς ἀγαθῷ ὅμοιος, κατὰ τοῦτο δὲ καὶ θεῶ ἐοικὼς ἀγαθῷ τε παντὶ φίλος ὑπάρχει καὶ θεῷ.» ἐνταῦθα γενόμενος κάκεινου ἀνεμνήσθη: ἐπὶ τέλει γὰρ τοῦ Τιμαίου λέγει: «Τῷ κατανοουμένῳ τὸ κατανοοῦν ἐξομοιωῖσαι δεῖν κατὰ τὴν ἀρχαίαν φύσιν, ὁμοιώσαντα δὲ τέλος ἔχειν τοῦ προτεθέντος ἀνθρώποις ὑπὸ θεῶν ἀρίστου βίου πρὸς τε τὸν παρόντα καὶ τὸν ἔπειτα χρόνον.» 13.13.18 Καὶ μετὰ βραχεὰ ἐπιλέγει: «Ἀδελφοὺς δὲ εἶναι ἡμᾶς, ὡς ἂν τοῦ ἐνὸς θεοῦ ὄντας καὶ ἐνὸς διδασκάλου, φαίνεται που καὶ Πλάτων καλῶν ὡδέ πως: «Ἔστε μὲν γὰρ πάντες οἱ ἐν τῇ πόλει ἀδελφοί, ὡς φήσομεν πρὸς αὐτοὺς μυθολογοῦντες. ἀλλ' ὁ θεὸς πλάττων, ὅσοι μὲν ὑμῶν ἱκανοὶ ἄρχειν, χρυσὸν ἐν τῇ γενέσει συνέμιξεν αὐτοῖς, διὸ τιμιώτατοί εἰσιν· ὅσοι δὲ ἐπίκουροι, ἄργυρον· σίδηρον δὲ καὶ χαλκὸν τοῖς γεωργοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις δημιουργοῖς.» 13.13.19 Ὅθεν ἀνάγκη φησὶ γεγονέναι «ἀσπάζεσθαι τε καὶ φιλεῖν τούτους μὲν ταῦτα ἐφ' οἷς γνῶσις, ἐκείνους δὲ ἐφ' οἷς δόξα.» ἴσως γὰρ τὴν ἐκλεκτὴν ταύτην φύσιν γνώσεως ἐφιεμένην μαντεύεται, εἰ μὴ τι τρεῖς τινὰς ὑποτιθέμενος φύσεις, τρεῖς πολιτείας, ὡς ὑπέλαβόν τινες, διαγράφει, καὶ Ἰουδαίων μὲν ἀργυρᾶν, Ἑλλήνων δὲ τὴν τρίτην, Χριστιανῶν δέ, οἷς ὁ χρυσὸς ὁ βασιλικὸς 13.13.20 ἐγκαταμέμικται, τὸ ἅγιον πνεῦμα. τὸν τε Χριστιανῶν βίον ἐμφαίνων κατὰ λέξιν γράφει ἐν τῷ Θεαιτήτῳ: «Λέγωμεν δὴ περὶ τῶν κορυφαίων· τί γὰρ ἂν τις τοὺς γε φαύλως διατρίβοντας ἐν φιλοσοφίᾳ λέγοι; οὗτοι δὲ που οὔτε εἰς ἀγορὰν ἴσασι τὴν ὁδὸν οὔτε ὅπου δικαστήριον ἢ βουλευτήριον ἢ τι κοινὸν ἄλλο τῆς πόλεως συνέδριον, νόμους δὲ καὶ ψηφίσματα γεγραμμένα οὔτε ὀρώσιν οὔτε ἀκούουσι. σπουδαὶ δὲ ἐταιριῶν καὶ σύνοδοι ἢ σὺν ἀυλητρίσι κῶμοι, οὐδὲ ὄναρ πράττειν προσίσταται αὐτοῖς. εὖ δὲ ἢ κακῶς τίς γέγονεν ἐν πόλει, ἢ τί τῷ κακόν ἐστι γεγονὸς ἐκ προγόνων, μᾶλλον αὐτοὺς λέληθεν ἢ οἱ τῆς θαλάσσης λεγόμενοι χόες. καὶ ταῦτα οὐθ' ὅτι οὐκ οἶδεν οἶδεν, ἀλλὰ τῷ ὄντι τὸ σῶμα κεῖται αὐτοῦ καὶ ἐπιδημεῖ, αὐτὸς δὲ πέταται κατὰ Πίνδαρον, τὰ γὰς ὑπένερθεν οὐρανοῦ τε ὑπερ ἀστρονομῶν καὶ πᾶσαν πάντη φύσιν ἐρευνώμενος.» 13.13.21 Πάλιν αὖ τῷ τοῦ κυρίου ῥητῷ τῷ «Ἔστω ὑμῶν τὸ ναὶ ναὶ καὶ τὸ

οὐ οὐ» ἐκεῖνο ἀπεικαστέον· «Ἀλλά μοι ψευδός τε συγχωρήσαι καὶ ἀλήθειαν ἀφανίσει οὐδαμῶς θέμις.» τῇ τε περὶ τοῦ ὁμόσαι ἀπαγορεύσει συνάδει ἦδε ἢ ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν Νόμων λέξις· «Ἐπαινός τε ὄρκος τε περὶ παντός ἀπέστω.» καὶ τὸ σύνολον Πυθαγόρας καὶ Σωκράτης καὶ Πλάτων λέγοντες ἀκούειν φωνῆς θεοῦ, τὴν κατασκευὴν τῶν ὄλων θεωροῦντες ἀκριβῶς ὑπὸ θεοῦ γεγονυῖαν καὶ συνεχομένην ἀδιαλείπτως, ἀκηκόασι τοῦ Μωσέως λέγοντος· «Εἶπε καὶ 13.13.22 ἐγένετο,» τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἔργον εἶναι διαγράφωντος. ἐπὶ τε τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ χόος διαπλάσεως ἰστάμενοι γήϊνον μὲν οἱ φιλόσοφοι παρ' ἕκαστα τὸ σῶμα ἀναγορεύουσιν, Ὅμηρος δὲ οὐκ ὀκνεῖ ἐν κατάρας μέρει τίθεσθαι τὸ ἄλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε, 13.13.23 καθάπερ Ἡσαΐας «καὶ καταπατήσατε αὐτούς» λέγων «ὡς πηλόν.» Καλλιμάχος δὲ διαρρήδην γράφει· ἦν κείνος οὐνιαυτός, ὃ ποτε πτηνὸν καὶ τὸν θαλάσση καὶ τὸ τετράπουν οὕτως ἐφθέγγεθ' ὡς ὁ πηλὸς ὁ Προμηθεύς. πάλιν τε ὁ αὐτός· «Εἶ σε», ἔφη, «Προμηθεὺς ἔπλασε καὶ πηλοῦ μὴ ἐξ ἑτέρου γέγονας.» Ἡσιόδος τε ἐπὶ τῆς Πανδώρας λέγει Ἡφαιστον δὲ κέλευσε περικλυτὸν ὅττι τάχιστα γαῖαν ὕδει φύρειν, ἐν δ' ἀνθρώπου θέμεν αὐδὴν καὶ νόον. 13.13.24 πῦρ μὲν οὖν τεχνικόν, ὁδῶ βαδίζον εἰς γένεσιν, τὴν φύσιν ὀρίζονται οἱ Στωϊκοί· πῦρ δὲ καὶ φῶς ἀλληγορεῖται ὁ θεὸς καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ πρὸς τῆς γραφῆς. τί δ', οὐχὶ καὶ Ὅμηρος παραφράζων τὸν χωρισμὸν τοῦ ὕδατος ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τὴν ἐμφανῆ τῆς ξηραῖς ἐπὶ τῆς Τηθύος καὶ τοῦ Ὀκεανοῦ λέγει· ἦδη γὰρ δηρὸν χρόνον ἀλλήλων ἀπέχονται εὐνῆς καὶ φιλότητος; 13.13.25 πάλιν τὸ δυνατόν ἐν πᾶσι προσάπτουσι καὶ οἱ παρ' Ἑλλησι λογιώτατοι 13.13.25 τῷ θεῷ· ὁ μὲν Ἐπίχαρμος, Πυθαγόρειος δὲ ἦν, λέγων· οὐδὲν ἐκφεύγει τὸ θεῖον, τοῦτο γινώσκειν σε δεῖ· αὐτός ἐσθ' ἀμῶν ἐπόπτης, ἀδυνατεῖ δ' οὐδὲν θεός. ὁ μελοποιὸς δέ· θεῷ δυνατόν ἐκ μελαίνας νυκτὸς ἀμίαντον ὄρσαι φάος, κελαινεφεῖ δὲ σκότει καλύψαι καθαρὸν ἀμέρας σέλας. ὁ μόνος ἡμέρας ἐνεστώσης νύκτα ποιῆσαι δυνάμενος, φησί, θεὸς οὗτός ἐστιν. 13.13.26 ἐν τε τοῖς Φαινομένοις ἐπιγραφομένοις ὁ Ἄρατος· Ἐκ Διὸς ἀρχώμεθα εἰπών· τὸν οὐδέποτ' ἄνδρες ἐῷμεν ἄρρητον· μεστὰ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυαί. πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί, μεστή δὲ θάλασσα καὶ λιμένες, πάντη δὲ Διὸς κεχρήμεθα πάντες ἐπιφέρει· τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν, οἷον δημιουργία, ... ὁ δ' ἦπιος ἀνθρώποισι δεξιὰ σημαίνει· αὐτὸς γὰρ τὰ γε σήματ' ἐν οὐρανῷ ἐστήριξεν, ἄστρα διακρίνας· ἐσκέψατο δ' εἰς ἐνιαυτὸν ἀστέρας, οἱ κε μάλιστα τετυγμένα σημαίνουσι ἀνδράσιν ὥράων, ὄφρ' ἔμπεδα πάντα φύηται· καὶ μιν αἰεὶ πρῶτόν τε καὶ ὕστατον ἰλάσκονται. χαῖρε, πάτερ, μέγα θαῦμα, μέγ' ἀνθρώποισιν ὄνειαρ. καὶ πρὸ τούτου δὲ Ὅμηρος ἐπὶ τῆς Ἡφαιστοτεύκτου ἀσπίδος κοσμοποιῶν κατὰ Μωσέα ἐν μὲν γαῖαν ἔτευξ', ἐν δ' οὐρανόν, ἐν δὲ θάλασσαν, φησίν, ἐν δὲ τὰ τεῖρεα πάντα, τὰ τ' οὐρανὸς ἐστεφάνωται. ὁ γὰρ διὰ τῶν ποιημάτων καὶ καταλογάδην συγγραμμάτων ἀδόμενος Ζεὺς τὴν ἔννοιαν ἐπὶ τὸν θεὸν ἀναφέρει. 13.13.27 Ἦδη δέ, ὡς εἰπεῖν, ὑπ' αὐγὰς ὁ Δημόκριτος εἶναι τινὰς ὀλίγους γράφει τῶν ἀνθρώπων, «οἱ δὲ ἀνατείναντες τὰς χεῖρας ἐνταῦθα, οὗ νῦν ἡέρα καλέομεν οἱ Ἕλληνες-πάντα Ζεὺς μυθεῖται καὶ πάντα οὗτος οἶδε καὶ διδοῖ καὶ ἀφαιρεῖται, καὶ βασιλεὺς οὗτος τῶν πάντων.» μυστικώτερον δὲ ὁ μὲν Βοιωτὸς Πίνδαρος, ἄτε Πυθαγόρειος ὢν, ἐν ἀνδρῶν, ἐν θεῶν γένος, ἐκ μιᾶς δὲ ματρὸς πνέομεν ἄμφω, τῆς ὕλης, παραδίδωσι καὶ ἓνα τὸν τούτων δημιουργόν, τὸν «ἀριστοτέχνην πατέρα» λέγει, τὸν καὶ τὰς προκοπὰς κατ' ἀξίαν εἰς θειότητα παρεσχημένον. 13.13.28 σιωπῶ γὰρ Πλάτωνα, ἃ ἄντικρυς οὗτος ἐν τῇ πρὸς Ἐραστὸν καὶ Κορίσκον ἐπιστολῇ φαίνεται πατέρα καὶ υἱὸν οὐκ οἶδ' ὅπως ἐκ τῶν Ἑβραϊκῶν γραφῶν ἐμφαίνων, παρακελυόμενος κατὰ λέξιν «ἐπομνύντας σπουδῇ τε ἅμα μὴ ἀμούσῳ καὶ τῇ τῆς σπουδῆς ἀδελφῇ παιδείᾳ τὸν πάντων θεὸν αἴτιον καὶ τοῦ ἡγεμόνος καὶ αἰτίου

πατέρα κύριον ἐπομνύντας, ὃν ἔαν ὀρθῶς φιλοσοφῆτε, εἴσεσθε.» ἢ τε ἐν Τιμαίῳ δημηγορία πατέρα λέγει τὸν δημιουργόν, λέγουσα ὡδέ 13.13.29 πως· «Θεοὶ θεῶν, ὧν ἐγὼ πατήρ δημιουργός τε ἔργων.» ὥστε καὶ ἐπὶ εἶπη· «Περὶ τὸν πάντων βασιλέα πάντα ἐστὶ κάκεινου ἕνεκεν τὰ πάντα κάκεινο αἴτιον τῶν καλῶν, δεύτερον δὲ περὶ τὰ δεύτερα καὶ τρίτον περὶ τὰ τρίτα,» οὐκ ἄλλως ἔγωγε ἐξακούω ἢ τὴν ἁγίαν τριάδα μηνύεσθαι. τρίτον μὲν γὰρ εἶναι τὸ ἅγιον πνεῦμα, τὸν υἱὸν δὲ δεύτερον, δι' οὗ πάντα ἐγένετο κατὰ βού13.13.30 λησιν τοῦ πατρός. ὁ δὲ αὐτὸς ἐν τῷ δεκάτῳ τῆς Πολιτείας Ἦρὸς τοῦ Ἀρμενίου, τὸ γένος Παμφύλου, μέμνηται, ὅς ἐστι Ζωρόαστρις. αὐτὸς γοῦν ὁ Ζωρόαστρις γράφει· «Τάδε συνέγραψε Ζωρόαστρις Ἀρμενίου, τὸ γένος Πάμφυλος, ἐν πολέμῳ τελευτήσας, ὅσα ἐν Ἄϊδῃ γενόμενος ἐδάην παρὰ θεῶν.» τὸν δὲ Ζωρόαστριν τοῦτον ὁ Πλάτων δωδεκαταῖον ἐπὶ τῇ πυρᾷ κείμενον ἀναβιῶναι λέγει. τάχα μὲν οὐ τὴν ἀνάστασιν, ἀλλ' ἐκεῖνα αἰνίσσεται, ὡς διὰ τῶν δώδεκα ζωδίων ἢ ὁδὸς ταῖς ψυχαῖς γίνεται εἰς τὴν ἀνάληψιν, αὐτὸς δὲ καὶ εἰς τὴν γένεσίν φησι τὴν αὐτὴν γίνεσθαι κάθοδον. ταῦτα ὑποληπτέον καὶ τὰ τοῦ Ἡρακλέος ἄθλα λέγεσθαι δώδεκα, μεθ' ἃ τῆς ἀπαλλαγῆς παντὸς τοῦ κόσμου τοῦδε τυγχάνει ἢ ψυχῆ. παραπέμπομαι καὶ τὸν Ἐμπεδοκλέα· ὁ φυσικὸς οὗτος τῆς τῶν πάντων ἀναλήψεως μέμνηται, ὡς ἐσομένης ποτὲ εἰς τὴν τοῦ πυρὸς οὐσίαν μεταβολῆς. 13.13.31 Σαφέστατα δ' Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος ταύτης ἐστὶ τῆς δόξης, τὸν μὲν τινα κόσμον αἴδιον εἶναι δοκιμάσας, τὸν δὲ τινα φθειρόμενον, τὸν κατὰ τὴν διακόσμησιν, εἰδὼς οὐχ ἕτερον ὄντα ἐκείνου πως ἔχοντος. ἀλλ' ὅτι μὲν αἴδιον τὸν ἐξ ἀπάσης τῆς οὐσίας αἰδίως ποιὸν κόσμον ἤδει, φανερόν ποιεῖ λέγων οὕτως· «Κόσμον τὸν αὐτὸν πάντων οὔτε τις θεῶν οὔτε ἀνθρώπων ἐποίησεν, ἀλλ' ἦν αἰεὶ καὶ ἔστι καὶ ἔσται, πῦρ αἰίζων, ἀπτόμενον μέτρα καὶ ἀποσβεννύμενον μέτρα.» ὅτι δὲ καὶ γενητὸν καὶ φθαρτὸν αὐτὸν εἶναι ἐδογματίζε, μηνύει τὰ ἐπιφερόμενα· «Πυρὸς τροπὰς· πρῶτον θάλασσα, θαλάσσης δὲ τὸ μὲν ἥμισυ γῆ, τὸ δὲ ἥμισυ πρηστήρ.» δυνάμει γὰρ λέγει, ὅτι τὸ πῦρ ὑπὸ τοῦ διοικοῦντος λόγου καὶ θεοῦ τὰ σύμπαντα δι' ἀέρος τρέπεται εἰς ὑγρόν, τὸ ὡς σπέρμα τῆς διακοσμήσεως, ὃ καλεῖ θάλασσαν· ἐκ δὲ τούτου αὐθις γίνεται οὐρανὸς καὶ γῆ καὶ τὰ ἐμπεριεχόμενα. ὅπως δὲ πάλιν ἀναλαμβάνεται καὶ ἐκπυροῦται, σαφῶς διὰ τούτων δηλοῖ· «Θάλασσα διαχέεται καὶ μετρέεται εἰς τὸν αὐτὸν λόγον, ὁκοῖος πρόσθεν ἦν ἢ γενέσθαι.» ὁμοίως καὶ περὶ τῶν ἄλλων στοιχείων τὰ αὐτά. 13.13.32 Παραπλήσια τούτῳ καὶ οἱ ἔλλογιμώτατοι τῶν Στωϊκῶν δογματίζουσι περὶ τε ἐκπυρώσεως διαλαμβάνοντες καὶ κόσμου διοικήσεως καὶ τοῦ ἰδίως ποιοῦ κόσμου τε καὶ ἀνθρώπου καὶ τῆς τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἐπιδιαμονῆς. πάλιν τε αὖ ὁ Πλάτων ἐν μὲν τῷ ἑβδόμῳ τῆς Πολιτείας τὴν ἐνταῦθα ἡμέραν νυκτερινὴν ἡμέραν κέκληκε διὰ «τοῦς κοσμοκράτορας,» οἶμαι, «τοῦ σκότους τούτου.» ὕπνον δὲ καὶ θάνατον τὴν εἰς σῶμα ὁδὸν τῆς ψυχῆς κατὰ ταῦτά τῳ Ἡρακλείτῳ. καὶ μὴ τι τοῦτο ἐπὶ τοῦ σωτήρος προεθέσπιζε τὸ πνεῦμα διὰ τοῦ Δαβὶδ λέγον· «Ἐγὼ ἐκοιμήθην καὶ ὕπνωσα· ἐξηγέρθην, ὅτι κύριος ἀντιλήψεταιί μου» οὐ γὰρ τὴν ἀνάστασιν μόνον τοῦ Χριστοῦ ἐξ ὕπνου ἔγερσιν, 13.13.33 ἀλλὰ καὶ τὴν εἰς σάρκα κάθοδον τοῦ κυρίου ὕπνον ἀλληγορεῖ. αὐτίκα ὁ αὐτὸς σωτὴρ παρεγγυᾷ· «Γρηγορεῖτε,» οἷον μελετᾶτε ζῆν καὶ χωρίζειν τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος πειρᾶσθε. τὴν τε κυριακὴν ἡμέραν ἐν τῷ δεκάτῳ τῆς Πολιτείας ὁ Πλάτων διὰ τούτων καταμαντεύεται· «Ἐπειδὴ δὲ τοῖς ἐν τῷ λειμῶνι ἐκάστοις ἑπτὰ ἡμέραι γένοιτο, ἀναστάντας ἐντεῦθεν δεῖ τῇ ὀγδόῃ πορεύεσθαι καὶ ἀφικνεῖσθαι τεταρταίους.» Λειμῶνα μὲν οὖν ἀκουστέον τὴν ἀπλανῆ σφαῖραν, ὡς ἡμέρον χωρίον καὶ προσηνὲς καὶ τῶν ὀσίων χώρον· ἑπτὰ δὲ ἡμέρας ἐκάστην κίνησιν τῶν ἑπτὰ καὶ πᾶσαν τὴν ἐργατικὴν τέχνην εἰς τέλος ἀναπαύσεως σπεύδουσιν· ἢ δὲ μετὰ τοῦς πλανωμένους πορεία ἐπὶ τὸν

οὐρανὸν ἄγει, τουτέστι τὴν ὀγδόην κίνησίν τε καὶ ἡμέραν· τεταρταίους δὲ τὰς ψυχὰς ἀπιέναι λέγει, δηλῶν τὴν διὰ τῶν τεσσάρων στοιχείων πορείαν. 13.13.34 Ἄλλα καὶ τὴν ἑβδόμην ἱεράν οὐ μόνον οἱ Ἑβραῖοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἑλληνες ἴσασι, καθ' ἣν ὁ πᾶς κόσμος κυκλεῖται τῶν ζωογονουμένων καὶ φουομένων ἀπάντων. Ἡσίοδος μὲν οὖν οὕτω περὶ αὐτῆς λέγει· πρῶτον ἔνη τετράς τε καὶ ἑβδόμη ἱερὸν ἡμαρ· καὶ πάλιν· ἑβδομάτη δ' αὖθις λαμπρὸν φάος ἡελίοιο. Ὅμηρος δέ· ἑβδομάτη δῆπειτα κατήλυθεν ἱερὸν ἡμαρ καί· ἑβδόμη ἦν ἱερή· καὶ πάλιν· ἑβδομον ἡμαρ ἔην καὶ τῷ τετέλεστο ἅπαντα· καὶ αὖθις· ἑβδομάτη δ' ἠοὶ λίπομεν ῥοόν ἐξ Ἀχέροντος. ναὶ μὴν καὶ Καλλίμαχος ὁ ποιητὴς γράφει· ἑβδομάτη δ' ἠοὶ καὶ οἱ ἐτέτυκτο ἅπαντα· καὶ πάλιν· ἑβδόμη εἰν ἀγαθοῖς καὶ ἑβδόμη ἐστὶ γενέθλη καί· ἑβδόμη ἐν πρῶτοις καὶ ἑβδόμη ἐστὶ τελεία καί· ἑπτὰ δὲ πάντα τέτυκτο ἐν οὐρανῷ ἀστερόεντι, ἐν κύκλοις φανέντ' ἐπιτελλομένοις ἐνιαυτοῖς. 13.13.35 Ἄλλα καὶ αἱ Σόλωνος ἐλεγείαι σφόδρα τὴν ἑβδομάδα ἐκθειάζουσι. Τί δέ; οὐχὶ παραπλήσια τῇ λεγούσῃ γραφῇ· «Ἄρωμεν ἀφ' ἡμῶν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστίν» ὁ Πλάτων μονονουχὶ προφητεύων τὴν σωτήριον οἰκονομίαν ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς Πολιτείας οὕτω φησίν· «Οὕτω δὲ διακεῖμενος ὁ δίκαιος μαστιγώσεται, δεδήσεται, ἐκκοπήσεται τῷ ὀφθαλμῷ, τελευτῶν πάντα κακὰ παθῶν ἀνασκινδυλευθήσεται.» Ὁ τε Σωκρατικὸς Ἀντισθένης παραφράζων τὴν προφητικὴν ἐκείνην γραφήν· «Τίνοι με ὠμοιώσατε; λέγει κύριος» «θεὸν οὐδενὶ ἔοικέναι φησί, διόπερ αὐτὸν οὐδεὶς ἐκμαθεῖν ἐξ εἰκότος δύναται.» τὰ δὲ ὅμοια καὶ Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος κατὰ λέξιν λέγει· «Ὁ γοῦν πάντα σείων καὶ ἀτρεμίζων ὡς μὲν μέγας τις καὶ δυνατὸς φανερός, ὁποῖος δ' ἐστὶ μορφήν ἀφανής. οὐδὲ μὴν ὁ παμφαῆς δοκῶν εἶναι ἥλιος, οὐδ' οὗτος ἔοικεν ὁρᾶν αὐτὸν ἐπιτρέπειν, ἀλλ' ἦν τις ἀναιδῶς αὐτὸν θεάσεται, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται.» τίς γὰρ σὰρξ δύναται τὸν ἐπουράνιον καὶ ἀληθῆ ὀφθαλμοῖσιν ἰδεῖν θεὸν ἄμβροτον, ὃς πόλον οἰκεῖ; ἀλλ' οὐδ' ἀκτίων κατ' ἐναντίον ἡελίοιο ἄνθρωποι στήναι δυνατοί, θνητοὶ γεγαῶτες προεῖπεν ἡ Σίβυλλα. 13.13.36 εὖ γοῦν καὶ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος διδάσκων ὅτι εἷς καὶ ἀσώματος ὁ θεὸς ἐπιφέρει· εἷς θεὸς ἐν τε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισι μέγιστος, οὗ τι δέμας θνητοῖσιν ὁμοῖος, οὐδὲ νόημα· καὶ πάλιν· ἀλλ' οἱ βροτοὶ δοκοῦσι γεννᾶσθαι θεοὺς, τὴν σφετέρην δ' ἐσθῆτα ἔχειν φωνήν τε δέμας τε· καὶ πάλιν· ἀλλ' εἰ χεῖρας ἔχον βόες ἢ λέοντες ἢ γράψαι χεῖρεσσι καὶ ἔργα τελεῖν ἄπερ ἄνδρες, ἵπποι μὲν θ' ἵπποισι, βόες δὲ τε βουσὶν ὅμοιοι, καὶ κε θεῶν ἰδέας ἔγραφον καὶ σώματ' ἐποίουν τοιαῦθ', οἷόν περ καὶ αὐτοὶ δέμας εἶχον ὅμοιον. 13.13.37 ἀκούσωμεν οὖν πάλιν Βακχυλίδου μὲν τοῦ μελοποιοῦ περὶ τοῦ θείου λέγοντος· οἱ μὲν ἀδμήτες ἀεικελίων νούσων εἰσὶ καὶ ἀναίτιοι, οὐδὲν ἀνθρώποις εἴκελοι. Κλεάνθους τε τοῦ Στωϊκοῦ ἐν τινὶ ποιήματι περὶ τοῦ θεοῦ ταῦτα γεγραφότος ἄκουε· τᾶγαθὸν ἐρωτᾷς με οἷόν ἐστ'; ἄκουε δὴ· τεταγμένον, δίκαιον, ὄσιον, εὐσεβές, κρατοῦν ἑαυτοῦ, χρήσιμον, καλόν, δέον, αὐστηρόν, αὐθέκαστον, αἰεὶ συμφέρον, ἄφοβον, ἄλυπον, λυσιτελές, ἀνώδυνον, ὠφέλιμον, εὐάρεστον, ἀσφαλές, φίλον, ἔντιμον, ὁμολογούμενον, εὐκλεές, ἄτυφον, ἐπιμελές, πρᾶον, σφοδρόν, χρονιζόμενον, ἄμεμπτον, αἰεὶ διαμένον. 13.13.38 ὁ δὲ αὐτὸς κατὰ τὸ σιωπώμενον τὴν τῶν πολλῶν διαβάλλων εἰδωλολατρίαν ἐπιφέρει· ἀνελεύθερος πᾶς ὅστις εἰς δόξαν βλέπει, ὡς δὴ παρ' ἐκείνης τευξόμενός τινος καλοῦ. οὐκ οὐκ ἔτι κατὰ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν περὶ τοῦ θείου ὑποληπτέον· οὐδὲ γὰρ λάθρα δοκῶ φωτὸς κακούργου σχήματα ἐκμιμούμενον σοὶ τήνδ' ἐς εὐνήν ὡσπερ ἄνθρωπον μολεῖν Ἀμφίων λέγει τῇ Ἀντιόπῃ. ὁ Σοφοκλῆς δὲ εὐθυρρημόνως γράφει· τὴν τοῦδε γὰρ τοι Ζεὺς ἔγημε μητέρα, οὐ χρυσόμορφος οὐδ' ἐπημφισμένος πτίλον κύκνειον, ὡς κόρην Πλευρωνίαν ὑπημβρῶυσεν, ἀλλ' ὄλοσχερῆς ἀνήρ· εἶτα ὑπελθὼν καὶ δὴ ἐπήγαγε· ταχὺς δὲ βαθμοῖς μοιχικοῖς ἐπεστάθη ὁ μοιχός· ἐφ' οἷς ἔτι φανερώτερον τὴν

ἀκρασίαν τοῦ μυθοποιουμένου Διὸς ὧδέ πως ἐκδιηγῆται· ὁ δ' οὔτε δαιτὸς οὔτε χέρνιβος θιγὼν πρὸς λέκτρον ἦει καρδίαν ὠδαγμένος, ὅλην δ' ἐκείνην εὐφρόνην ἐθόρνυτο. 13.13.39 ταυτὶ μὲν οὖν παρείσθω ταῖς τῶν θεάτρων ἀνοίαις. ἄντικρυς δὲ ὁ μὲν Ἡράκλειτος· «Τοῦ λόγου τοῦ δέοντος αἰεὶ», φησὶν, «ἄζύνετοι γίνονται ἄνθρωποι, καὶ πρόσθεν ἢ ἀκοῦσαι καὶ ἀκούσαντες τὸ πρῶτον». ὁ μελοποιὸς δὲ Μελανιππίδης ἄδων φησὶ· κλυθὶ μοι, ὦ πάτερ, θαῦμα βροτῶν, τὰς ἀειζώου ψυχᾶς μεδέων. Παρμενίδης τε «ὁ μέγας,» ὡς φησιν ἐν Σοφιστῇ Πλάτων, ὧδέ πως περὶ τοῦ θεοῦ γράφει· πολλὰ μάλ' ὡς ἀγένητον ἐὼν καὶ ἀνώλεθρόν ἐστι, μῦνον, μουνογενὲς δὲ καὶ ἀτρεμὲς ἢδ' ἀγένητον. ἀλλὰ καὶ ὁ Ἡσίοδος· αὐτὸς γὰρ πάντων φησὶ βασιλεὺς καὶ κοίρανόσ ἐστιν ἀθανάτων, σέο δ' οὔ τις ἐρήριστα κράτος ἄλλος. 13.13.40 Ναὶ μὴν καὶ ἡ τραγωδία ἀπὸ τῶν εἰδώλων ἀποσπῶσα εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέπειν διδάσκει. ὁ μὲν γὰρ Σοφοκλῆς, ὡς φησιν Ἑκαταῖος ὁ τὰς ἱστορίας συνταξάμενος ἐν τῷ κατὰ Ἀβραμόν καὶ τοὺς Αἰγυπτίους, ἄντικρυς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐκβοᾷ· εἰς ταῖς ἀληθείαισιν, εἷς ἐστὶν θεός, ὃς οὐρανόν τ' ἔτευξε καὶ γαῖαν μακρὴν πόντου τε χαροπὸν οἶδμα καὶ ἀνέμων βίαις. θνητοὶ δὲ πολλοὶ καρδίαν πλανώμενοι ἰδρυσάμεσθα πημάτων παραψυχὴν θεῶν ἀγάλματ' ἐκ λίθων ἢ χαλκῆων ἢ χρυσοτεύκτων ἢ ἐλεφαντίνων τύπους, θυσίας τε τούτοις καὶ κακὰς πανηγύρεις στέφοντες, οὕτως εὐσεβεῖν νομίζομεν. 13.13.41 Εὐριπίδης δὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς σκηνῆς τραγωδῶν· σὲ τὸν αὐτοφυῆ, τὸν ἐν αἰθερίῳ καὶ γῆν περίξ ἔχονθ' ὕγραῖς ἐν ἀγκάλαις; τοῦτον νόμιζε Ζῆνα, τόνδ' ἠγοῦ θεόν. ἔν τε τῷ Πειρίθῳ δράματι ὁ αὐτὸς καὶ τάδε τραγωδεῖ· σὲ τὸν αὐτοφυῆ, τὸν ἐν αἰθερίῳ ῥόμβῳ πάντων φύσιν ἐμπλέξανθ', ὃν περί μὲν φῶς, περί δ' ὀρφναία νύξ αἰολόχρως, ἄκριτός τε ἄστρων ὄχλος ἐνδεδελεχῶς ἀμφιχορεῦει. ἐνταῦθα γὰρ τὸν μὲν αὐτοφυῆ τὸν δημιουργὸν νοῦν εἴρηκε, τὰ δ' ἐξῆς ἐπὶ τοῦ κόσμου τάσσεται, ἐν ᾧ καὶ αἱ ἐναντιότητες φωτός τε καὶ σκότους. ὁ τε Εὐφορίωνος Αἰσχύλος ἐπὶ τοῦ θεοῦ σεμνῶς σφόδρα φησὶ· Ζεὺς ἐστὶν αἰθήρ, Ζεὺς δὲ γῆ, Ζεὺς δ' οὐρανός, Ζεὺς τοι τὰ πάντα χῶτι τῶνδ' ὑπέρτερον. 13.13.42 οἶδα ἐγὼ καὶ Πλάτωνα προσμαρτυροῦντα Ἡρακλείτῳ γράφοντι· «Ἐν τῷ σοφὸν μῦνον λέγεσθαι οὐκ ἐθέλει καὶ ἐθέλει Ζηνὸς ὄνομα.» καὶ πάλιν· «Νόμος καὶ βουλή πείθεσθαι ἑνός.» κἂν τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο ἀναγαγεῖν ἐθέλης· «Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω», εὐροῖς ἂν ὧδε ἐμφαινόμενον πρὸς τοῦ Ἐφεσίου· «Ἄζύνετοι ἀκούσαντες κωφοῖσιν εἰκόασι· φάτις αὐτοῖσι μαρτυρεῖ παρεόντας ἀπειναί». ἀλλ' ἄντικρυς μίαν ἀρχὴν καὶ παρ' Ἑλλήνων ἀκοῦσαι ποθεῖς; Τίμαιος ὁ Λοκρὸς ἐν τῷ φυσικῷ συγγράμματι κατὰ λέξιν ὧδέ μοι μαρτυρήσει· «Μία ἀρχὰ πάντων ἐστὶν ἀγένητος· εἰ γὰρ ἐγένετο, οὐκ ἂν ἦν ἔτι ἀρχά, ἀλλ' ἐκεῖνα ἐξ ἧς ἀρχὰ ἐγένετο.» ἐρρῦη γὰρ ἐκεῖθεν ἡ δόξα ἢ ἀληθινή· «Ἄκουε φησὶν, Ἰσραήλ, κύριος ὁ θεός σου εἷς ἐστὶ καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.» οὗτος ἰδοὺ πάντεσσι σαφῆς ἀπλάνητος ὑπάρχει, ὡς φησιν ἡ Σίβυλλα. 13.13.43 Ξενοκράτης τε ὁ Καλχηδόνιος «τὸν μὲν ὑπατον Δία, τὸν δὲ νέατον» καλῶν, ἔμφασιν πατρὸς ἀπολείπει καὶ υἱοῦ. καὶ τὸ παραδοξότατον, γινώσκειν φαίνεται τὸ θεῖον ὁ ἀνθρωποπαθεῖς εἰσάγων τοὺς θεοὺς· ὃν οὐδ' οὕτως αἰδεῖται Ἐπίκουρος. φησὶ γοῦν· τίπτε με, Πηλέος υἱέ, ποσὶν ταχέεσσι διώκεις, αὐτὸς θνητὸς ἐὼν, θεὸν ἄμβροτον; οὐδέ νύ πῶ με ἔγνωσ ὡς θεός εἰμι. οὐχ ἄλωτὸν γὰρ εἶναι θνητῷ οὐδὲ καταληπτὸν τὸ θεῖον οὔτε ποσὶν οὔτε χερσὶν οὔτε ὀφθαλμοῖς οὐδ' ὅλως τῷ σώματι δεδήλωκε. «Τίνι ὠμοιώσατε κύριον; ἢ τίνι ὁμοιώματι ὠμοιώσατε αὐτόν,» φησὶν ἡ γραφή, «μὴ εἰκόνα ἐποίησε τέκτων ἢ χρυσοχόος, χωνεύσας χρυσίον, περιεχρῦσεν αὐτόν;» καὶ τὰ ἐπὶ 13.13.44 τούτοις. ὁ τε κωμικὸς Ἐπίχαρμος σαφῶς περὶ τοῦ λόγου ἐν τῇ Πολιτείᾳ λέγει ὧδέ πως· ὁ βίος ἀνθρώποις λογισμοῦ κἀριθμοῦ δεῖται πάντῃ· ζῶμεν δ' ἐν ἀριθμῷ καὶ λογισμῷ· ταῦτα γὰρ σώζει βροτούς. εἶτα διαρρήδη

ἐπιφέρει· ὁ λόγος ἀνθρώπους κυβερνᾷ, κατὰ τρόπον σῶζει· εἰ ἔστιν ἀνθρώπων λογισμός, ἔστι καὶ θεῖος λόγος. ἀνθρώπῳ πέφυκε περὶ βίου καταστροφάς. ὁ δὲ γε τὰς τέχνας ἅπασι συνέπεται θεῖος λόγος, ἐκδιδάσκων αὐτὸς αὐτούς, ὅ τι ποιεῖν δεῖ συμφέρον. οὐ γὰρ ἄνθρωπος τέχνην τιν' εὔρεν, ὁ δὲ θεὸς ταύταν φέρει. ὁ δὲ γε τὰνθρώπου λόγος πέφυκεν ἀπὸ γε τοῦ λόγου θείου λόγος. 13.13.45 ναὶ μὴν διὰ τοῦ Ἑσαίου τοῦ πνεύματος κεκραγότες· «Τί μοι πλήθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέγει κύριος· πλήρης εἰμι ὀλοκαυτωμάτων καὶ στέαρ ἀρνῶν καὶ αἷμα ταύρων οὐ βούλομαι» καὶ μετ' ὀλίγα ἐπαγαγόντος· «Λούσασθε, καθαροὶ γένησθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν» καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις, Μένανδρος ὁ κωμικὸς αὐταῖς γράφει ταῖς λέξεσιν· εἴ τις δὲ θυσίαν προσφέρων, ὦ Πάμφιλε, ταύρων τι πλήθος ἢ ἐρίφων ἢ νῆ Δία ἐτέρων τοιούτων, ἢ κατασκευάσματα, χρυσᾶς ποιήσας χλαμύδας ἤτοι πορφυράς ἢ δι' ἐλέφαντος ἢ σμαράγδου ζῶδια, εὖνουν νομίζει τὸν θεὸν καθεστάναι, πεπλάνηται ἐκεῖνος καὶ φρένας κούφας ἔχει. δεῖ γὰρ τὸν ἄνδρα χρήσιμον πεφυκέναι, μὴ παρθένους φθείροντα καὶ μοιχώμενον, κλέπτοντα καὶ σφάττοντα χρημάτων χάριν. μηδὲ βελόνης ἔναμ' ἐπιθυμῆσης, Πάμφιλε· ὁ γὰρ θεὸς βλέπει σε πλησίον παρών. 13.13.46 «Θεὸς ἐγγίζων ἐγὼ εἰμι καὶ οὐχὶ θεὸς πόρρωθεν. ποιήσει τι ἄνθρωπος ἐν κρυφαίοις, καὶ οὐκ ὄψομαι αὐτόν;» διὰ Ἱερεμίου φησί. καὶ πάλιν ὁ Μένανδρος παραφράζων τὴν γραφὴν ἐκείνην· «Θύσατε θυσίαν δικαιοσύνης καὶ ἐλπίζατε ἐπὶ κύριον» ὡδὲ πως γράφει μηδὲ βελόνης, ὦ φίλτατε, ἐπιθυμῆσης ἀλλοτρίας ποτέ. ὁ γὰρ θεὸς δικαίους ἔργοις ἤδεται καὶ οὐκ ἀδίκους. πονοῦντα δὲ ἔῃ τὸν ἴδιον ὑψῶσαι βίον, τὴν γῆν ἀροῦντα νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν. θεῶ δὲ θῆε διὰ τέλους δίκαιος ὢν καὶ λαμπρὸς ὢν ταῖς χλαμύσιν ὡς τῇ καρδίᾳ. βροντῆς ἐὰν ἀκούσης, μὴ φύγῃς, μηδὲν συνειδῶς αὐτὸς αὐτῷ, δέσποτα. ὁ γὰρ θεὸς βλέπει σε πλησίον παρών. 13.13.47 «Ἐτι σοῦ λαλοῦντος,» φησὶν ἡ γραφή, «ἐρῶ· Ἰδοὺ πάρειμι.» Δίφιλος πάλιν ὁ κωμικὸς τοιαυτὰ τινα περὶ τῆς κρίσεως διαλέγεται· οἶε σὺ τοὺς θανόντας, ὦ Νικήρατε, τρυφῆς ἀπάσης μεταλαβόντας ἐν βίῳ πεφευγέναι τὸ θεῖον ὡς λεληθότας; ἔστιν Δίκης ὀφθαλμός, ὃς τὰ πάνθ' ὀρᾷ· καὶ γὰρ καθ' Ἄιδην δύο τρίβους νομίζομεν, μίαν δικαίων, ἑτέραν δὲ ἀσεβῶν εἶναι ὄρον. καὶ εἰ τοὺς δύο καλύψει ἡ γῆ, φασί, τῷ παντὶ χρόνῳ, ἀπελθὼν κλέπτ', ἀποστέρει, κύκα· μηδὲν πλανηθῆς, ἔστι καὶ ἐν Ἄιδου κρίσις, ἦνπερ ποιήσει θεὸς ὁ πάντων δεσπότης, οὗ τὸ ὄνομα φοβερόν ἐστιν οὐδ' ἂν ὀνομάσαιμι ἐγώ. ὃς τοῖς ἀμαρτάνουσι πρὸς μῆκος βίον δίδωσιν. εἴ τις δὲ θνητῶν οἶεται τούφηνεραν κακόν τι πράσσειν τοὺς θεοὺς λεληθέναι, δοκεῖ πονηρὰ καὶ δοκῶν ἀλίσκεται, ὅταν σχολὴν ἄγουσα τυγχάνῃ Δίκη. ὀρᾶτε ὅσοι δοκεῖτε οὐκ εἶναι θεόν. ἔστιν γάρ, ἔστιν· εἰ δὲ τις πράττει κακῶς, κακὸς πεφυκώς, τὸν χρόνον κερδαινέτω, χρόνῳ γὰρ οὗτος ὑστερον δώσει Δίκην. 13.13.48 συνάδει δὲ τούτοις καὶ ἡ τραγωδία διὰ τῶνδε· ἔσται γάρ, ἔσται κεῖνος αἰῶνος χρόνος, ὅταν πυρὸς γέμοντα θησαυρὸν σχάσῃ χρυσοπὸς αἰθὴρ· ἡ δὲ βοσκηθεῖσα φλόξ ἅπαντα τὰπίγεια καὶ μετάρσια φλέξει μανεῖσα· καὶ μετ' ὀλίγα αὐθις ἐπιφέρει· ἐπὶ δὲ ἐκλίπη τὸ πᾶν, φροῦδος μὲν ἔσται κυμάτων ἅπας βυθός, γῆ δὲ ἐδράνων ἔρημος, οὐ δ' ἂ ἦρ ἔτι περωτὰ φύλα βλαστήσει πυρουμένη· κᾶπειτα σώσει πάνθ' ἂ πρόσθεν ἀπώλεσε. 13.13.49 τὰ ὅμοια τούτοις κὰν τοῖς Ὀρφικοῖς εὐρήσομεν ὡδὲ πως γεγραμμένα· πάντας γὰρ κρύψας αὐθις φάος ἐς πολυγηθὲς ἐξ ἱερᾶς κραδίας ἀνενέγκατο, μέρμερα ῥέζων. ἦν δὲ ὀσίως καὶ δικαίως διαβιώσωμεν, μακάριοι μὲν ἐνταῦθα, μακαριώτεροι δὲ μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν, οὐ χρόνῳ τινὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἔχοντες, ἀλλ' ἐν αἰῶνι ἀναπαύσεσθαι δυνάμενοι, ἀθανάτοις ἄλλοισιν ὁμέστιοι, αὐτοτράπεζοι ἑόντες, ἀνδρείων ἀχέων ἀπόκληροι, ἀτειρεῖς, ἢ φιλόσοφος Ἐμπεδοκλέους λέγει ποιητικῆ. οὐχ οὕτως τις μέγας ἔσται καὶ 13.13.50 καθ' Ἑλληνας ὡς ὑπερέχειν τὴν

Δίκην, οὐδὲ σμικρὸς ὡς λαθεῖν. ὁ δ' αὐτὸς Ὀρφεὺς καὶ ταῦτα λέγει· εἰς δὲ λόγον θεῖον βλέψας τούτῳ προσέδρευε, ἰθύνων κραδῆς νοερὸν κύτος· εὐ δ' ἐπίβαινε ἀτραπιτοῦ, μῦνον δ' ἐσόρα κόσμοιο ἄνακτα ἀθάνατον. αὐθὶς τε περὶ τοῦ θεοῦ, ἀόρατον αὐτὸν λέγων, μόνῳ γνωσθῆναι ἐνὶ τινὶ φησι τὸ γένος Χαλδαίῳ, εἴτε τὸν Ἀβραὰμ λέγων τοῦτον εἴτε καὶ τὸν υἱὸν τὸν αὐτοῦ, διὰ τούτων· εἰ μὴ μουνογενῆς τις ἀπορρῶξ φύλου ἄνωθεν Χαλδαίων· ἴδρις γὰρ ἔην ἄστροιο πορείης καὶ σφαίρης κίνημα ἀμφὶ χθόνα ὡς περιτέλλει, κυκλοτερές τ' ἐν ἴσῳ, κατὰ δὲ σφέτερον κνώδακα· πνεύματα δ' ἠνιοχεῖ περί τ' ἡέρα καὶ περὶ χεῦμα. 13.13.51 εἶτα, οἷον παραφράζων τὸ «Ὁ οὐρανὸς μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου» ἐπιφέρει· αὐτὸς δ' αὖ μέγαν αὐτὶς ἐπ' οὐρανὸν ἐστήρικται χρυσέῳ εἰνὶ θρόνῳ· γαίῃ δ' ὑπὸ ποσσὶ βέβηκε. χεῖρα δὲ δεξιτερὴν περὶ τέρμασιν Ὠκεανοῖο ἐκτέτακεν· ὀρέων δὲ τρέμει βάσις ἔνδοθι θυμῷ οὔτε φέρειν δύναται κρατερὸν μένος, ἔστι δὲ πάντῃ αὐτὸς ἐπουράνιος καὶ ἐπὶ χθονὶ πάντα τελευτᾶ, ἀρχὴν αὐτὸς ἔχων καὶ μέσσην ἠδὲ τελευτήν. ἄλλως οὐ θεμιτὸν σε λέγειν· τρομέω δὲ γε γυῖα, ἐν νόῳ. ἐξ ὑπάτου κραίνει καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις. διὰ γὰρ τούτων δεδήλωκε πάντα ἐκεῖνα τὰ προφητικά· «Ὅς ἐὰν ἀνοίξῃ τὸν οὐρανόν, τρόμος λήψεται· καὶ ἀπὸ σοῦ ὄρη τακῆσεται, ὡς ἀπὸ προσώπου πυρὸς τήκεται κηρός» καὶ τὰ διὰ Ἡσαΐου· «Τίς ἐμέτρησε τὸν οὐρανὸν σπιθαμῇ καὶ πᾶσαν τὴν γῆν δρακί;» 13.13.52 Πάλιν ὅταν εἴπῃ· αἰθέρος ἠδ' Αἴδου, πόντου γαίης τε τύραννε, ὃς βρονταῖς σείεις βριαρὸν δόμον Οὐλύμποιο, δαίμονες ὄν φρίσσοι, θεῶν δὲ δέδοικεν ὄμιλος, ᾧ Μοῖραι πείθονται, ἀμείλικτοί περ εὐοῦσαι· ἄφθιτε, μητροπάτωρ, οὗ θυμῷ πάντα δονεῖται, ὃς κινεῖς ἀνέμους, νεφέλῃσι δὲ πάντα καλύπτεις, πρηστῆρσι σχίζων πλατὺν αἰθέρα. σὴ μὲν ἐν ἄστροις τάξις ἀναλλάκτοισιν ἐφημοσύναισι τρέχουσα· σῶ δὲ θρόνῳ πυρόεντι παρεστᾶσιν πολύμοχοι ἄγγελοι, οἷσι μέμηλε βροτοῖς ὡς πάντα τελεῖται· σὸν μὲν ἔαρ λάμπει νέον ἄνθεσι πορφυρέοισι· σὸς χειμῶν, ψυχραῖσιν ἐπερχόμενος νεφέλαισι, σὰς ποτε βακχευτῆς Βρόμιος διένειμεν ὀπώρας· 13.13.53 εἶτα ἐπιφέρει, ῥητῶς παντοκράτορα ὀνομάζων τὸν θεόν· ἀφθιτον, ἀθάνατον, ῥητὸν μόνον ἀθανάτοισιν. ἐλθέ, μέγιστε θεῶν πάντων, κρατερῇ σὺν ἀνάγκῃ, φρικτός, ἀήττητος, μέγας, ἀφθιτος, ὃν στέφει αἰθῆρ. διὰ μὲν οὖν τοῦ «μητροπάτωρ» οὐ μόνον τὴν ἐκ μὴ ὄντων γένεσιν ἐμήνυσεν, ἐνδέδωκε δὲ ἀφορμὰς τοῖς τὰς προβολὰς εἰσάγουσι τάχα καὶ σύζυγον νοῆσαι τοῦ θεοῦ· παραφράζει δὲ ἐκεῖνας τὰς προφητικὰς γραφάς, τὴν τε διὰ Ὡσηέ· «Ἴδου ἐγὼ στερεῶν βροντὴν καὶ κτίζων πνεῦμα, οὗ αἱ χεῖρες τὴν στρατιάν τοῦ οὐρανοῦ ἔθεμελίωσαν» καὶ τὴν διὰ Μωσέως· «Ἴδετε ἴδετε ὅτι ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐκ ἔστι θεὸς ἕτερος πλὴν ἐμοῦ. ἐγὼ ἀποκτενῶ καὶ ζῆν ποιήσω· πατάξω κἀγὼ ἰάσομαι. καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἐξελεῖται ἐκ τῶν χειρῶν μου.» αὐτὸς δ' ἐξ ἀγαθοῦ κακὸν θνητοῖσι φυτεύει καὶ πόλεμον κρυόεντα, 13.13.54 κατὰ τὸν Ὀρφέα. τοιαῦτα καὶ ὁ Πάριος Ἀρχίλοχος λέγει· ᾧ Ζεῦ, σὸν μὲν οὐρανοῦ κράτος, σὺ δ' ἔργα ἐπ' ἀνθρώπους ὄραξ λεωργά τε καὶ ἀθέμιστα. πάλιν ἡμῖν ἀσάτω ὁ Θράκιος Ὀρφεὺς· χεῖρα δὲ δεξιτερὴν ἐπὶ τέρματος Ὠκεανοῖο πάντοθεν ἐκτέτακεν· γαίῃ δ' ὑπὸ ποσσὶ βέβηκε. ταῦτα ἐμφανῶς ἐκεῖθεν εἴληπται· «Κύριος σώσει πόλεις κατοικουμένας καὶ τὴν οἰκουμένην ὅλην καταλήψεται τῇ χειρὶ, ὡς νοσσιάν, κύριος ὁ ποιήσας τὴν γῆν ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ,» ὡς φησιν Ἰερεμίας, «καὶ ἀνορθώσας τὴν οἰκουμένην ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ.» ἔτι πρὸς τοῖσδε Φωκυλίδης μὲν τοὺς ἀγγέλους δαίμονας καλῶν, τοὺς μὲν εἶναι ἀγαθοὺς αὐτῶν, τοὺς δὲ φαύλους διὰ τούτων παρίστησιν, ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς ἀποστάτας τινὰς παρελιθήμεν· ἀλλ' ἄρα δαίμονές εἰσιν ἐπ' ἀνδράσιν ἄλλοτε ἄλλοι, οἱ μὲν ἐπερχομένου κακὸν ἀνέρος ἐκλύσασθαι. 13.13.55 καλῶς οὖν καὶ Φιλήμων ὁ κωμικὸς τὴν εἰδωλολατρίαν ἐκκόπτει διὰ τούτων· οὐκ ἔστιν ἡμῖν οὐδεμία Τύχη θεός, οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ ταυτόματον ὃ γίγνεται ὡς ἔτυχεν ἐκάστῳ,

προσαγορεύεται Τύχη. Σοφοκλῆς δὲ ὁ τραγωδοποιός· οὐδὲ θεοῖσι λέγει ἀυθαίρετα πάντα πέλονται νόσφι Διός· κείνος γὰρ ἔχει τέλος ἠδὲ καὶ ἀρχήν· ὃ τε Ὀρφεύς· ἔν κράτος, εἷς δαίμων γένητο, μέγας οὐρανὸς αἴθων, ἔν δὲ τὰ πάντα τέτυκται, ἔν ᾧ τάδε πάντα κυκλεῖται, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γαῖα 13.13.56 καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις. Πίνδαρος δὲ ὁ μελοποιὸς οἷον ἐκβακχεύεται ἄντικρυς εἰπεῖν· τί θεός; ὃ τι τὸ πᾶν καὶ πάλιν· θεὸς ὁ πάντα τεύχων βροτοῖς. ἐπὶ δὲ εἶπη· τί ἔλπει σοφίαν ὀλίγον τοι ἀνὴρ ὑπὲρ ἀνδρὸς ἔχειν; τὰ θεῶν βουλευματα ἐρευνᾶσαι βροτέα φρενὶ δύσκολον· θνατᾶς δ' ἀπὸ ματρὸς ἔφυ. ἐκεῖθεν ἔσπακε τὴν διάνοιαν· «Τίς ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ;» 13.13.57 ἀλλὰ καὶ Ἡσίοδος δι' ὧν γράφει συνάδει τοῖς προειρημένοις· μάντις δ' οὐδεὶς ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων, ὅστις ἂν εἰδείη Ζηνὸς νόον αἰγιόχοιο. εἰκότως ἄρα Σόλων ὁ Ἀθηναῖος ἐν ταῖς ἐλεγείαις, καὶ αὐτὸς κατακολουθήσας Ἡσιόδῳ, πάμπαν δ' ἀθανάτων ἀφανῆς νόος ἀνθρώποισι γράφει. 13.13.58 Πάλιν τοῦ Μωσέως εἰς μόχθους καὶ πόρους διὰ τὴν παράβασιν τέξεσθαι τὴν γυναῖκα προφητεύσαντος ποιητῆς τις οὐκ ἄσημος γράφει· οὐδέ ποτ' ἡμᾶρ παύσσονται καμάτου καὶ οἰζύος οὐδέ τι νύκτωρ στεινόμενοι· χαλεπὰς δὲ θεοὶ δώσουσι μερίμνας. 13.13.59 ἔτι Ὀμηρος μὲν εἰπὼν· αὐτὸς δὲ χρύσεια πατὴρ ἐτίτανε τάλαντα δίκαιον τὸν θεὸν μηνύει. Μένανδρος δὲ ὁ κωμικὸς ἀγαθὸν ἐρμηνεύων τὸν θεὸν φησιν· ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαρίσταται εὐθὺς γενομένῳ μυσταγωγὸς τοῦ βίου ἀγαθός· κακὸν γὰρ δαίμονα οὐ νομιστέον εἶναι, βίον βλάπτοντα χρηστόν· εἶτα ἐπιφέρει· ἅπαντα δ' ἀγαθὸν εἶναι τὸν θεόν, ἦτοι πάντα θεὸν ἀγαθὸν λέγων ἢ, ὅπερ καὶ μᾶλλον, ἐν πᾶσι τὸν θεὸν ἀγαθὸν εἶναι. 13.13.60 Πάλιν αὖ Αἰσχύλος μὲν ὁ τραγωδοποιὸς τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ παρατιθέμενος οὐκ ὀκνεῖ καὶ ὑψίστον αὐτὸν προσαγορεύειν διὰ τούτων· χωρίζε θνητῶν τὸν θεὸν καὶ μὴ δόκει ὁμοῖον αὐτῷ σάρκινον καθεστάναι. οὐκ οἶσθ' ἄ γ' αὐτόν. ποτὲ μὲν ὡς πῦρ φαίνεται, ἄπλωτος ὄρμη, ποτὲ δ' ὕδωρ, ποτὲ γνόφος καὶ θηρσὶν αὐτὸς γίνεται παρεμφερέης, ἀνέμῳ νεφέλῃ τε καὶ ἀστραπῇ, βροντῇ, βροχῇ. ὑπηρετεῖ δ' αὐτῷ θάλασσα καὶ πέτραι καὶ πᾶσα πηγὴ καὶ ὕδατος συστήματα· τρέμει δ' ὄρη καὶ γαῖα καὶ πελώριος βυθὸς θαλάσσης καὶ ὀρέων ὕψος ἐπὶ μέγα, ἐπὶ ἐπιβλέψῃ γοργὸν ὄμμα δεσπότη· πάντα δυνατὴ γὰρ δόξα ὑψίστου θεοῦ. ἄρ' οὐ δοκεῖ σοι ἐκεῖνο παραφράζειν τὸ «Ἀπὸ προσώπου κυρίου τρέμει ἡ γῆ;» 13.13.61 Ἐπὶ τούτοις ὁ μαντικώτατος Ἀπόλλων, μαρτυρῶν τῇ δόξῃ τοῦ θεοῦ, λέγειν ἀναγκάζεται περὶ τῆς Ἀθηνᾶς, ἠνίκα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐστράτευον οἱ Μῆδοι, ὡς ἐδεῖτό τε καὶ ἰκέτευε τὸν Δία περὶ τῆς Ἀττικῆς. ἔχει δὲ ὧδε ὁ χρησμός· οὐ δύναται Παλλὰς Δί' Ὀλύμπιον ἐξιλάσασθαι, λισσομένη πολλοῖσι λόγοις καὶ μήτιδι πυκνῇ. πολλοὺς δ' ἀθανάτων νηοὺς μαλερῶ πυρὶ δώσει, οἳ που νῦν ἰδρῶτι ῥεεῦμενοι ἐστήκασι, δείματι παλλόμενοι, καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις. 13.13.62 Θεαρίδας δὲ ἐν τῷ Περὶ φύσεως γράφει· «Ἄ ἀρχὰ τῶν ὄντων, ἀρχὰ μὲν ὄντως ἀληθινά, μία· κείνα γὰρ ἐν ἀρχῇ τέ ἐστιν ἓν καὶ μόνον» οὐδέ τις ἐσθ' ἕτερος χωρὶς μεγάλου βασιλῆος Ὀρφεὺς λέγει· ᾧ πειθόμενος ὁ κωμικὸς Δίφιλος γνωμικώτατα τὸν ὄντα πάντων φησὶ πατέρα, τοῦτον διὰ τέλους τίμα, μόνον ἀγαθῶν τοσοῦτων εὐρετὴν καὶ κτίστορα. 13.13.63 εἰκότως τοίνυν καὶ Πλάτων ἐθίζει «τὰς βελτίστας φύσεις ἀφικνεῖσθαι πρὸς τὸ μάθημα, ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν τε τὰγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν.» «τοῦτο δὴ, ὡς ἔοικεν, οὐκ ὀστράκου ἂν εἶη περιστροφή, ἀλλὰ ψυχῆς περιαγωγή ἐκ νυκτερινῆς τινος ἡμέρας εἰς ἀληθινὴν τοῦ ὄντος οὔσαν ἐπάνοδον, ἣν δὴ φιλοσοφίαν ἀληθῆ φήσομεν εἶναι,» καὶ τοὺς ταύτης μετασχόντας τοῦ χρυσοῦ γένους κρίνει, «Ἔστέ μὲν δὴ πάντες ἀδελφοί» 13.13.64 λέγων· οἱ δὲ τοῦ χρυσοῦ γένους ἀκριβέστατα καὶ πάντη εἰσὶ. τοῦ πατρὸς ἄρα καὶ ποιητοῦ συμπάντων ἐμφύτως καὶ ἀδιδάκτως ἀντιλαμβάνεται πάντα πρὸς πάντων, τὰ μὲν ἄψυχα

συμπαθοῦντα τῷ ζῳῷ, τῶν δὲ ἐμψύχων τὰ μὲν ἤδη ἀθάνατα καθ' ἡμέραν ἐργαζόμενα, τῶν δ' ἔτι θνητῶν τὰ μὲν ἐν φόβῳ καὶ διὰ τῆς μητρὸς αὐτῶν ἔτι κατὰ γαστρὸς ὀχοῦμενα, τὰ δὲ αὐτεξουσίῳ λογισμῷ. καὶ τῶν ἀνθρώπων πάντες Ἑλληνές τε καὶ βάρβαροι, γένος δ' οὐδὲν οὐδαμοῦ τῶν γεωργούντων οὔτε νομάδων, ἀλλ' οὐδὲ τῶν πολιτικῶν δύναται ζῆν μὴ προκατειλημμένον τῆ τοῦ κρείττονος πίστει. διὸ πᾶν μὲν ἔθνος ἔξωον, πᾶν δὲ ἐσπερίων ἀπτόμενον ἠόνων βόρειόν τε καὶ τὰ πρὸς τῷ νότῳ πάντα μίαν ἔχει καὶ τὴν αὐτὴν πρόληψιν περὶ τοῦ καταστησαμένου τὴν ἡγεμονίαν, εἴ γε καὶ τὰ καθολικώτατα τῶν ἐνεργημάτων αὐτοῦ διαπεφοίτηκεν ἐπ' ἴσης πάντα. 13.13.65 Πολὺ δὲ πλέον οἱ παρ' Ἑλλησι πολυπράγμονες φιλόσοφοι, ἐκ τῆς βαρβάρου ὀρμώμενοι φιλοσοφίας, τῷ ἀοράτῳ καὶ μόνῳ καὶ δυνατωτάτῳ καὶ τεχνικωτάτῳ καὶ τῶν ἄλλων καλλίστων αἰτιωτάτῳ τὴν προνομίαν ἔδωκαν, τὰ ἀκόλουθα τούτοις, εἴ μὴ κατηχηθεῖεν πρὸς ἡμῶν, οὐκ ἐπιστάμενοι, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸν ὅπως νοεῖσθαι πέφυκε τὸν θεόν, μόνον δέ, ὡς ἤδη πολλάκις εἰρήκαμεν, κατὰ περίφρασιν ἀληθῆ.» 13.13.66 Τοσαῦτα καὶ ὁ Κλήμης. ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ μακροτέρων ἡμῖν ἢ κατὰ Πλάτωνα παρέστη φιλοσοφία συνωδὸς οὕσα κατὰ πλεῖστα τοῖς Ἑβραίων δόγμασιν ἐφ' οἷς καὶ ἀγάμεθα τὸν ἄνδρα τῆς τε συνέσεως καὶ τῆς ἄλλης τοῦ ἀληθοῦς εὐγνωμοσύνης, ὥρα ἐπιθεωρῆσαι τίνα ταῦτ' εἶναι φαμεν ἐφ' ὧν οὐκέθ' ὁμοίως περὶ αὐτὸν διακείμεθα, τὴν δὲ νενομισμένην βάρβαρον τῆς κατ' αὐτὸν προτιμῶμεν φιλοσοφίας.

13.14.1 Ἰδ'. ΟΤΙ ΜΗ ΠΑΝΤΑ ΕΠΙΤΥΧΩΣ ΕΙΡΗΤΑΙ ΤΩΙ ΠΛΑΤΩΝΙ· ΔΙΟ ΟΥΚ ΑΛΟΓΩΣ ΤΗΝ ΚΑΤ' ΑΥΤΟΝ ΠΑΡΗΙΤΗΜΕΘΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΝ

Τὰ Ἑβραίων λόγια, θεοπρόπια καὶ χρησμούς θείας, ἢ κατὰ ἄνθρωπον, δυνάμει περιέχοντα θεόν τε αὐθέντην ἐπιγραφόμενα καὶ πιστούμενά γε τὴν ἐπαγγελίαν διὰ τῆς τῶν μελλόντων προρρήσεως διὰ τε τῶν συμφώνων τοῖς θεσπίσμασιν ἀποτελεσμάτων, πάσης λέγεται διεψευσμένης διανοίας ἐκτὸς τυγχάνειν. τὰ γοῦν «θεῖα λόγια ἀγνὰ καὶ ἀργύριον πεπυρωμένον, 13.14.2 δοκίμιον τῆ γῆ, κεκαθαρισμένον ἐπταπλασίως» ἀνείρηται. ἀλλ' οὐ καὶ τὰ Πλάτωνος τοιαῦτα οὐδὲ μὴν ἑτέρου τοῦ τῶν ἐν ἀνθρώποις σοφῶν, οἱ θνητῆς διανοίας ὄμμασιν ἐπικῆροις τε στοχασμοῖς καὶ εἰκασίαις, ὄναρ ὡσπερ, ἀλλ' οὐχ ὕπαρ, τῆς τῶν ὄντων φύσεως ἐπὶ φαντασίαν ἐλθόντες πολὺ τὸ κρᾶμα τοῦ ψεύδους τῷ τῆς φύσεως ἀληθεῖ συνεπηνέγκαντο, ὡς σὲ μὴ 13.14.3 ἀνευρεῖν ἀπάτης καθαρὸν ἐν αὐτοῖς μάθημα. αὐτίκα γοῦν βραχὺ τι τῆς φιλαυτίας εἰ ἐθελήσας ὑφεῖναι καὶ φῶς αὐτὸ δυνάμει λογικῆς οὐσίας ἐπιθεωρῆσαι, γνοίης ἂν τὸν θαυμάσιον φιλόσοφον αὐτὸν ἐκεῖνον, τὸν δὴ μόνον πάντων Ἑλλήνων ἀληθείας προθύρων ψάυσαντα, ὕλη φθαρτῆ καὶ ξοάνοις βαναύσων χερσὶν εἰς ἀνδρείκελον σχῆμα κατεσκευασμένοις τὴν τῶν θεῶν προσηγορίαν καταισχύνοντα καὶ μετὰ τὸ μέγα τῆς μεγαλοφωνίας ὕψος, δι' ἧς τὸν πατέρα καὶ δημιουργὸν εἰδέναι τοῦδε τοῦ παντὸς διετεῖναιτο, ἄνωθεν ποθεν ἐξ ὑπερκοσμίων ἀψίδων εἰς τὸν κατωτάτῳ βυθὸν τῆς θεομισοῦς εἰδωλολατρίας τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων συνωθούμενον· ὡς μὴ διατρέπεσθαι τὸν Σωκράτην καταβῆναι φάντα εἰς Πειραιᾶ προσευζόμενον τῆ θεῷ καὶ τὴν βάρβαρον ἑορτὴν τοὺς πολίτας τότε πρῶτον ἐπιτελοῦντας θεασόμενον καὶ τὸν ἀλεκτρυόνα τῷ Ἀσκληπιῷ θῦσαι ὁμολογοῦντα προστάξαι τὸν τε πάτριον Ἑλλήνων ἐξηγητὴν, τὸν ἐγκαθήμενον Δελφοῖς δαίμονα, θειά13.14.4 ζοντα. διὸ καὶ εἰκότως τῆς ἀφιλοσόφου πληθῆος τὴν αἰτίαν τῆς δεισιδαίμονος πλάνης ἐπιγράψαιτο ἄν. ἀνάλαβε γοῦν σμικρὸν ἄνωθεν τὸν λόγον καὶ θέα, οἷά σοι ὁ πάνσοφος μετὰ τὰς ἀσωμάτους καὶ ἀφθάρτους

ιδέας και μετά θεόν πρῶτον και δεύτερον αἴτιον και μετά νοεράς και ἀθανάτους οὐσίας περι τῆς πανδήμου δόξης ἐνομοθέτει, λέγων· 13.14.5 «Περὶ δὲ τῶν ἄλλων δαιμόνων εἶπεῖν και γνῶναι τὴν γένεσιν μεῖζον ἢ καθ' ἡμᾶς, πειστέον δὲ τοῖς εἰρηκόσιν ἔμπροσθεν, ἐγγόνους μὲν θεῶν οὖσιν, ὡς ἔφασαν, σαφῶς γέ που τοὺς ἑαυτῶν προγόνους εἰδότες. ἀδύνατον οὖν θεῶν παισὶν ἀπιστεῖν, καίπερ ἄνευ εἰκότων και ἀναγκαίων ἀποδείξεων λέγουσιν, ἀλλ' ὡς οἰκεῖα φασκόντων ἀπαγγέλλειν ἐπομένους τῷ νόμῳ πιστευτέον. οὕτως οὖν καθ' ἐκείνους ἡμῖν ἡ γένεσις περι τούτων τῶν θεῶν ἐχέτω και λεγέσθω· Γῆς τε και Οὐρανοῦ παῖδες Ὀκεανός τε και Τηθύς ἐγενέσθην, τούτων δὲ Φόρκυς Κρόνος τε και Ῥέα, ἐκ δὲ Κρόνου και Ῥέας Ζεὺς Ἥρα τε και πάντες ὄσουῖσμεν πάντας ἀδελφοὺς λεγομένους αὐτῶν, ἔτι τε τούτων ἄλλους ἐγγόνους.» 13.14.6 Διὰ δὲ ταῦτα ἀπολειπτέος ἡμῖν ὁ φιλόσοφος, οὐ κατὰ φιλόσοφον οὐδ' αὐτὸς αὐτῷ συμφώνως τὰς μυθικὰς τῶν ποιητῶν γενεαλογίας καθυποκρινάμενος. αὐτοῦ μὲν γὰρ ἦν ἀκοῦσαι φάντος ἐν Πολιτεία τάδε· «Ἐν τοῖς μεῖζοσιν, ἦν δ' ἐγώ, μύθοις ὀψόμεθα και τοὺς ἐλάττους. δεῖ γὰρ διὰ τὸν αὐτὸν τύπον εἶναι και ταῦτον δύνασθαι τοὺς τε μεῖζους και τοὺς ἐλάττους· ἢ οὐκ οἶε; Ἐγωγε, ἔφη· ἀλλ' οὐκ ἐννοῶ οὐδὲ τοὺς μεῖζους τίνας λέγεις. Οὐς Ἡσιόδός τε και Ὀμηρος, εἶπον, ἡμῖν ἐλεγέτην και οἱ ἄλλοι ποιηταί. οὗτοι γὰρ που μύθους ψευδεῖς τοῖς ἀνθρώποις συντιθέντες ἔλεγόν τε και λέξαι.» 13.14.7 γουσι,» τὰ μικρῶ πρόσθεν τεθειμένα. πάλιν τε αὐτοῦ ἦν και τὰ δι' ὧν ἔφησεν· «Ἐξαλείψομεν ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, ἀπὸ τοῦδε τοῦ ἔπους ἀρξάμενοι πάντα τὰ τοιαῦτα· βουλοίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητεύμεν ἄλλω» και τὰ ἐξῆς· δι' ὧν τε ἐπιλέγει· 13.14.8 «Πάλιν δὲ Ὀμήρου δεησόμεθα και τῶν ἄλλων ποιητῶν μὴ ποιεῖν Ἀχιλλέα, θεᾶς παῖδα, ἄλλοτ' ἐπὶ πλευρὰς κατακείμενον, ἄλλοτε δ' αὐτε ὕπτιον» και τὰ τούτοις ἐπόμενα. οἷς ἐπάγει· 13.14.9 «Ἡ Δία καθευδόντων τῶν ἄλλων θεῶν τε και ἀνθρώπων ὡς μόνος ἐρηγορῶς ἂ ἐβουλεύσατο τούτων πάντων ῥαδίως ἐπιλαθόμενον διὰ τὴν τῶν ἀφροδισίων ἐπιθυμίαν και οὕτως ἐκπλαγέντα ἰδόντα τὴν Ἥραν, ὥστε μὴδ' εἰς τὸ δωμάτιον ἐθέλειν ἐλθεῖν, ἀλλ' αὐτοῦ βουλόμενον χαμαὶ συγγίνεσθαι» κορυδου δίκην· «και λέγοντα ὡς οὕτως ὑπὸ ἐπιθυμίας ἔχεται, ὡς οὐδὲ ὅτε πρῶτον ἐφοίτων πρὸς ἀλλήλους, φίλους λήθοντε τοκῆας· οὐδὲ Ἄρεός τε και Ἀφροδίτης ὑπὸ Ἡφαίστου δεσμὸν δι' ἕτερα τοιαῦτα.» 13.14.10 Ὡν τοῦτον τὸν τρόπον εἰρημένων τί δῆτα βούλεται αὐτῷ ἢ μετά ταῦτα φωνὴ τοὺς μὲν ποιητὰς θεῶν παῖδας ὀνομάζουσα και τὸ γε ἀπιστεῖν αὐτοῖς ἀδύνατον εἶναι φήσασα, καίπερ ἄνευ εἰκότων και ἀναγκαίων αὐτοὺς ἀπο13.14.11 δεῖξεν τοὺς περι θεῶν μύθους πλάσαι μαρτυραμένη; τί δὲ ἡ ἄλογος ἐθέλει πίστις, δέει τῆς ἀπὸ τῶν νόμων τιμωρίας προβεβλημένη; πῶς δὲ θεῶν Οὐρανός και Γῆ πρῶτοι, ἔπειτα τούτων ἔγγονοι, Ὀκεανός και Τηθύς Κρόνος τε και Ῥέα, και Ζεὺς μετά τούτους ἅπαντας Ἥρα τε και πάντεςοὶ πρὸς Ὀμήρου και Ἡσιόδου μυθευόμενοι παῖδες και ἀδελφοὶ και ἔγγονοι τούτων, ὁπότε ταῦτα αὐτὰ ἀνήρει λέγων· 13.14.12 «Ὅπερ, ἦν δ' ἐγώ, χρὴ πρῶτον και μάλιστα μέμφεσθαι, ἄλλως τε και ἔάν τις μὴ καλῶς ψεύδεται. Τί τοῦτο; Ὅταν εἰκάζη τις κακῶς τῷ λόγῳ περι θεῶν τε και ἡρώων, οἷοί εἰσιν, ὥσπερ γραφεὺς μὴδὲν εἰκότα γράφων οἷς ἂν ὅμοια βουληθῆ γράψαι.» Καὶ πάλιν· «Πρῶτον μὲν, ἦν δ' ἐγώ, τὸ μέγιστον και περι τῶν μεγίστων ψεῦδος ὁ εἰπὼν οὐ καλῶς ἐψεύσατο, ὡς Οὐρανός τε εἰργάσατο, ἂ φησι δρᾶσαι αὐτὸν Ἡσιόδος, ὃ τε αὖ Κρόνος ὡς ἐτιμωρήσατο αὐτόν» και τὰ τούτοις ἐξῆς. 13.14.13 πῶς δὲ οἱ νῦν ψευδεῖς και οὐκ ἀληθεῖς ποιηταὶ πάλιν οἱ αὐτοὶ θεῶν ἔγγονοι λέγοντ' ἄν; ἀλλὰ γὰρ τούτων διὰ χάριν ἀπολειπτέος μὲν ἡμῖν οὗτος, δέει θανάτου τὸν Ἀθηναίων δῆμον καθυποκρινάμενος· τιμητέος δὲ Μωσῆς τὰ τε Ἑβραίων λόγια καθαράς ἐξεχόμενα διόλου τῆς μόνης ἀληθοῦς και ἀπλανοῦς εὐσεβείας. θεὰ δὲ

καὶ ἄλλο.

13.15.1 **ΙΕ΄. ΟΤΙ ΜΗ ΚΑΘΟΛΟΥ Ο ΠΛΑΤΩΝ ΟΡΘΩΣ ΤΟΝ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΝΟΗΤΩΝ ΟΥΣΙΩΝ ΕΦΩΔΕΥΣΕ ΛΟΓΟΝ**

Ἐβραῖοι τὴν μέσῃ τῶν λογικῶν φύσιν γενητὴν, ἀλλ' οὐκ ἀγενήτων εἶναι φασι. ταύτην δὲ εἰς νοεράς οὐσίας διαιροῦντες τῷ λόγῳ πνεύματα καὶ δυνάμεις καὶ θεοῦ λειτουργοὺς ἀγγέλους τε καὶ ἀρχαγγέλους ἐπονομάζουσιν· ἐκ δὲ τῆς τούτων ἀποπτώσεως καὶ παρατροπῆς τὸ δαιμόνων γένος καὶ 13.15.2 πᾶν τὸ τῆς ἐναντίας καὶ μοχθηρᾶς ἐνεργείας εἶδος εἰσάγουσι. διόπερ οὐδὲ θεοὺς ἐπιτρέπουσιν ἡγεῖσθαι τοὺς μὴ τὸ καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἀχώριστον τῆς φύσεως ἐπαγομένους, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶναι οὐ παρ' ἑαυτῶν, παρὰ δὲ τοῦ πάντων αἰτίου ἐπενηνεγμένου τὸ τε εὔ εἶναι καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτὸ τε τὸ ἀθάνατον οὔτε τῷ ἐπὶ πάντων θεῷ ὁμοίως οὔτε τῷ δι' οὐ τὰ πάντα συνέστη 13.15.3 ἐπιφερομένους. ὁ δὲ γε Πλάτων ἀσωμάτους μὲν καὶ νοητὰς οὐσίας τὰς λογικὰς φύσεις ὁμοίως Ἐβραίοις ὑφίστησι, διαπίπτει δὲ τῆς ἀκολουθίας, πρῶτον μὲν ἀγενήτους εἶναι φάσκων αὐτάς, ὥσπερ καὶ πᾶσαν ψυχὴν, ἔπειτα ἐξ ἀπορροίας τῆς τοῦ πρώτου αἰτίου συστήναι λέγων. οὐδὲ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος 13.15.4 αὐτὰς γεγονέναι διδόναι βούλεται. διὸ καὶ πλειόνων θεῶν ὑποτίθεται εἶναι γένος, ἀπορροίας τινὰς καὶ προβολὰς τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου τῷ λόγῳ ὑφιστάμενος, εἶναι τε ἀγαθὰς τὴν φύσιν οὐδαμῶς τε οἴας τε τῆς 13.15.5 οἰκείας ἐκστῆναι ἀρετῆς, ἔνθεν αὐτοὺς καὶ θεοὺς εἶναι δοξάζει. τούτων δὲ ἕτερον εἶναι τὸ δαιμόνων φύλον ἡγεῖται, φαυλότητος ὄν καὶ μοχθηρίας καὶ τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον τροπῆς δεκτικόν· ὧν τοὺς μὲν ἀγαθοὺς, τοὺς δὲ φαύλους εἶναι τε καὶ ὀνομάζεσθαι. ταῦτα δὲ παρὰ τὰ Ἐβραίοις δοκοῦντα τοῦτον ὑποθέμενος τὸν τρόπον, οὐκ ἀποδίδωσιν ὁπόθεν ὑποστῆναι φάναι εἰκὸς τοὺς 13.15.6 δαίμονας. ἐκ μὲν γὰρ τῆς τῶν σωμάτων ὕλης οὐδεὶς ἂν νοῦν ἔχων εἴποι· ἄλογος γὰρ αὕτη· λογικὰ δ' οὐκ ἂν ποτε ἐξ ἀλόγου τεχθεῖη, λογικοὶ δὲ οἱ δαίμονες. εἰ δ' ἐκ τῆς τῶν κρειττόνων ἀπορροίας οὔτοι, καὶ πῶς οὐ θεοὶ καὶ αὐτοὶ τοῖς γεγεννηκόσιν ἐξ ἴσου; πῶς δ' ἀγαθῆς οὐσίας πηγῆς οὐχ ὅμοια καὶ τὰ παρ' αὐτῆς; κακίας δ' ἐν τοῖς δευτέροις ἢ βλάστη πόθεν ἐξέφυ τῆς ρίζης 13.15.7 ἄνωθεν ἐξ ἀγαθῶν καὶ δι' ἀγαθῶν ἰούσης; πῶς δ' ἂν γένοιτο πικρὸν ἀπὸ τοῦ γλυκέος; εἰ δὲ δὴ σκότους παντὸς καὶ πικρίας πάσης χαλεπώτερον τὸ τῶν μοχθηρῶν δαιμόνων γένος, πῶς ἐξ ἀπορροίας λέγοιτ' ἂν τῆς τῶν κρειττόνων φύσεως; εἰ δὲ ἐκ τῆσδε ἦν, οὐδ' ἂν ἐτράπη τῆς οἰκείας λήξεως· εἰ δ' ἠλλοίωται, οὐδ' ἦν τὴν ἀρχὴν ἀπαθῆς τὴν φύσιν· εἰ δ' οὐ τοιαύδε ἦν, καὶ πῶς 13.15.8 θεοὶ εἶεν, εἰ δὴ φαύλης οἰοί τε εἰσὶ μετέχειν μοίρας; ἀλλ' εἰ μήτε τῆς τῶν κρειττόνων ἀπορροίας μηδ' αὖ τῆς τῶν σωμάτων ὕλης εἶεν, ὥρα ἢ ἀγενήτους λέγειν καὶ πρὸς τῇ ἀγενήτῳ ὕλῃ τῶν σωμάτων τρίτον στίφος λογικῶν ἀγενήτων ἀντιπαρατάττειν τῷ θεῷ οὐκέτι τε τὸν θεὸν πάντων εἶναι ποιητὴν καὶ δημιουργὸν τῶν ὅλων ἀποδιδόναι, ἢ τοῦθ' ὁμολογοῦντας καὶ τὰ 13.15.9 μὴ ὄντα ποιεῖν αὐτὸν τοῖς Ἐβραίων συμφώνως ὁμολογεῖν λόγοις. τίνα δὲ οἶδε περὶ τῶνδε ἐκδιδάσκουσι; τὴν μέσῃ τῶν λογικῶν φύσιν οὔτ' ἐκ τῆς τῶν σωμάτων ὕλης οὔτ' ἐξ ἀπορροίας τῆς ἀγενήτου καὶ αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἐχούσης οὐσίας ὑποστῆναί φασι, μὴ οὔσαν δὲ πρότερον δυνάμει 13.15.10 δραστηρίῳ τοῦ πάντων αἰτίου γεγονέναι· ταύτη τε μὴ θεοὺς εἶναι μηδὲ κυρίως τῆσδε τῆς προσηγορίας ἠξιώσθαι, ὅτι μηδὲ τὴν φύσιν ἰσοῦται τῷ πεποικηκότι μηδ' ἀχώριστον ὁμοίως τῷ θεῷ τὸ ἀγαθὸν ἐφέλκεται τὸ τε τῷ καλῷ ἐναντίον ἔστιν ὅτε καὶ δέξοιτ' ἂν ὀλιγωρία τῆς περὶ τὸ κρεῖττον σχολῆς, ἢν αὐτὸς ἕκαστος αὐτῷ κατείργασται, τῆς οἰκείας ὁρμῆς τε καὶ γνώμης

πεφυκώς κύριος, ταῦτα καὶ περὶ τῶνδε. μετίωμεν δὲ καὶ ἐφ' ἕτερον.

13.16.1 III'. ΟΤΙ ΜΗ ΚΑΤΑ ΠΑΝΤΑ ΟΡΘΩΣ ΕΔΟΞΑΣΕ ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ Ο ΠΛΑΤΩΝ

Ἐβραίοις ὁμοίως τὴν ψυχὴν ἀθάνατον ὑποθέμενος καὶ τῷ θεῷ ὁμοίαν αὐτὴν εἰπών, οὐκέτ' ἀκολουθῶν αὐτοῖς ποτε μὲν αὐτῆς τὴν οὐσίαν σύνθετον εἶναί φησιν, ὡς ἂν μέρος μὲν τι ἐπαγομένης τῆς ἀμερίστου καὶ αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἐχούσης αἰτίας καὶ μέρος τῆς περὶ τὰ σώματα μεριστῆς φύσεως. 13.16.2 λέγει δ' οὖν αὐτοῖς ῥήμασιν ἐν Τιμαίῳ· «Ὁ δὲ καὶ γενέσει καὶ ἀρετῇ προτέραν καὶ πρεσβυτέραν ψυχὴν σώματος ὡς δεσπότην καὶ ἄρξουσιν ἀρξομένου συνεστήσατο ἐκ τῶνδε καὶ τοιῶνδε τρόπῳ· τῆς ἀμερίστου καὶ αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἐχούσης οὐσίας, καὶ τῆς αὖ περὶ τὰ σώματα γινομένης μεριστῆς, τρίτον δ' ἐξ ἀμφοῖν ἐν μέσῳ συνεκεράσατο οὐσίας εἶδος, τῆς τε ταυτοῦ φύσεως αὖ περὶ καὶ τῆς τοῦ ἑτέρου, καὶ κατὰ ταῦτα συνέστησεν ἐν μέσῳ τοῦ τε ἀμεροῦς αὐτῶν καὶ τοῦ κατὰ τὰ σώματα μεριστοῦ. καὶ τρία λαβὼν αὐτὰ ὄντα συνεκεράσατο εἰς μίαν πάντα ιδέαν, τὴν θατέρου φύσιν δύσμικτον· οὕσαν εἰς ταῦτο ξυναρμόττων βία.» 13.16.3 Ἐνθεν εἰκότως αὐτῷ καὶ τὸ παθητικὸν μέρος τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας αὐτῆς συνῆπται. ἀλλὰ τοτὲ μὲν ὧδε περὶ ψυχῆς οὐσίας διείληφε, τοτὲ δὲ ἄλλο τι χεῖρον περιτίθησιν αὐτῇ ἀτόπημα, τὴν θεῖαν ἐκείνην καὶ οὐράνιον, τὴν ἀσώματον καὶ λογικὴν, τὴν θεῷ ὁμοίαν καὶ δι' ἀρετῆς μέγεθος τὰς οὐρανίους ὑπερπαίουσαν ἀψίδα ἀνωθέν ποθεν ἐκ τῶν ὑπερκοσμίων ἐπὶ ὄνους καὶ λύκους καὶ μύρμηκας καὶ μελίττας κατιένα φάσκων καὶ τούτῳ πιστεύειν 13.16.4 ἡμᾶς παρακαλῶν τῷ λόγῳ ἄνευ τινὸς ἀποδείξεως. λέγει δ' οὖν ἐν μὲν τῷ Περὶ ψυχῆς τάδε· «Καὶ μέχρι γε τούτου πλανῶνται, ἕως ἂν τῇ τοῦ σωματοειδοῦς τοῦ συνεπακολουθοῦντος ἐπιθυμία πάλιν ἐνδεθῶσιν εἰς σῶμα. ἐνδοῦνται δέ, ὡσπερ εἰκός, εἰς τὰ τοιαῦτα ἦθη, ὅποια ἄτ' ἂν καὶ μεμελετηκυῖα τύχῳσιν 13.16.5 ἐν βίῳ. Τὰ ποῖα δὲ ταῦτα λέγεις, ὦ Σώκρατες; Οἶον τοὺς μὲν τὰς γαστριμαργίας τε καὶ ὕβρεις καὶ φιλοποσίας μεμελετηκότας καὶ μὴ διευλαβουμένους εἰς τὰ τῶν ὄνων γένη καὶ τῶν θηρίων εἰκός ἐνδύεσθαι· ἢ οὐκ οἶεις; 13.16.6 Πάνυ μὲν οὖν εἰκός λέγεις. Τοὺς δέ γε ἀδικίας καὶ τυραννίδας καὶ ἀρπαγὰς προτετιμηκότας εἰς τὰ τῶν λύκων τε καὶ ἰεράκων καὶ ἰκτίνων γένη· ἢ ποῖ ἂν ἄλλοσε φαῖμεν τὰς τοιαύτας ἰέναι; Ἀμέλει, ἔφη ὁ Κέβης, εἰς τὰ τοιαῦτα. Οὐκοῦν, ἢ δ' ὅς, δηλαδὴ καὶ τᾶλλα, ἢ ἂν ἐκάστη ἴοι κατὰ τὰς αὐτῶν ὁμοιότητος 13.16.7 τῆς μελέτης. Δηλον δὲ, ἔφη· πῶς δ' οὐ; Οὐκοῦν εὐδαιμονέστατοι, ἔφη, καὶ τούτων εἰσὶ καὶ εἰς βέλτιστον τόπον ἰόντες οἱ τὴν δημοτικὴν καὶ πολιτικὴν ἀρετὴν ἐπιτετηδευκότες, ἢν δὲ καλοῦσι σωφροσύνην τε καὶ δικαιοσύνην, ἐξ ἔθους τε καὶ μελέτης γενοῦν ἄνευ φιλοσοφίας τε καὶ νοῦ; Πῆ δὲ οὗτοι εὐδαιμονέστατοι; Ὅτι τούτους εἰκός ἐστιν εἰς τοιοῦτον πάλιν ἀφικνεῖσθαι πολιτικὸν καὶ ἡμέρον γένος, ἢ που μελιτῶν ἢ σφηκῶν ἢ μυρμηκῶν, ἢ καὶ εἰς αὐτὸ γε πάλιν τὸ ἀνθρώπινον γένος.» 13.16.8 Καὶ ἐν τῷ Φαίδρῳ δὲ ἐπάκουσον ὅποια διεξείσιν· «Εἰς μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ ὅθεν ἦκει ψυχὴ ἐκάστη, οὐκ ἀφικνεῖται ἐτῶν μυρίων· οὐ γὰρ πτεροῦται πρὸ τοσοῦτου χρόνου, πλὴν ἢ τοῦ φιλοσοφήσαντος ἀδόλως ἢ παιδραστήσαντος μετὰ φιλοσοφίας. αὐταὶ δὲ τρίτη περιόδῳ τῇ χιλιετεί, ἐὰν ἔλῳνται τρεῖς ἐφεξῆς τὸν βίον τοῦτον, οὕτω πτερωθεῖσαι τρισχιλιοστῷ ἔτει ἀπέρχονται. αἱ δὲ ἄλλαι, ὅταν τὸν πρῶτον βίον τελευτήσωσι, κρίσεως ἔτυχον· κριθεῖσαι δὲ αἱ μὲν εἰς τὰ ὑπὸ γῆς δικαιοπήρια ἐλθοῦσαι δίκην τίνουσιν, αἱ δ' εἰς τοῦ οὐρανοῦ τινα τόπον ὑπὸ τῆς δίκης κουφισθεῖσαι διάγουσιν ἀξίως οὐ ἐν ἀνθρώπου εἶδει ἐβίωσαν βίου. τῷ δὲ χιλιοστῷ ἀμφοτέραι ἀφικνούμεναι ἐπὶ κλήρωσίν τε καὶ αἵρεσιν τοῦ δευτέρου βίου αἰροῦνται ὃν ἂν θέλῃ

ἐκάστη. ἔνθα δὴ καὶ εἰς θηρίου βίον ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἀφικνεῖται καὶ ἐκ θηρίου, ὅς ποτε ἄνθρωπος ἦν, πάλιν εἰς ἄνθρωπον.» 13.16.9 Καὶ ταῦτα μὲν ἐν Φαίδρω· ἐν δὲ τῇ Πολιτείᾳ τοιάδε γράφοντος ἄκουε· «Ἴδεῖν μὲν γὰρ ἔφη ψυχὴν τὴν ποτε Ὀρφέως γενομένην κύκνου βίον αἰρουμένην, μίσει τοῦ γυναικείου γένους διὰ τὸν ὑπ' ἐκείνων θάνατον οὐκ ἐθέλουσαν ἐν γυναικί γεννηθεῖσαν γενέσθαι. ἰδεῖν δὲ τὴν Θαμύρου ἀηδόνας ἐλομένην· ἰδεῖν δὲ καὶ κύκνον μεταβάλλοντα εἰς ἀνθρωπίνου βίου αἵρεσιν καὶ 13.16.10 ἄλλα ζῶα μουσικὰ ὡσαύτως. εἰκοστὴν δὲ λαχοῦσαν ψυχὴν ἐλέσθαι λέοντος βίον· εἶναι δὲ τὴν Αἴαντος τοῦ Τελαμωνίου, φεύγουσαν ἄνθρωπον γενέσθαι, μεμνημένην τῆς τῶν ὄπλων κρίσεως. τὴν δὲ ἐπὶ τούτῳ Ἀγαμέμνωνος, ἔχθρα καὶ ταύτην τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διὰ τὰ πάθη, ἀετοῦ διαλλάξαι βίον. ἐν μέσῃ δὲ λαχοῦσαν τὴν Ἀταλάντης ψυχὴν, κατιδοῦσαν μεγάλας τιμὰς ἀθλητοῦ ἀνδρὸς οὐ δύνασθαι παρελθεῖν, ἀλλὰ λαβεῖν. μετὰ δὲ ταύτην ἰδεῖν τὴν Ἐπειοῦ τοῦ Πανοπέως εἰς τεχνικῆς γυναικὸς ἰοῦσαν φύσιν. πόρρω δὲ ἐν ὑστάτῳ 13.16.11 τοὶς ἰδεῖν τὴν τοῦ γελωτοποιοῦ Θερσίτου πίθηκον ἐνδυομένην. κατὰ τύχην δὲ τὴν Ὀδυσσεῶς λαχοῦσαν πασῶν ὑστάτην, αἴρησομένην ἰέναι· μνήμη δὲ τῶν προτέρων πόνων φιλοτιμίας λελωφηκυῖαν ζητεῖν περιουσαν χρόνον πολὺν βίον ἀνδρὸς ἰδιώτου καὶ ἀπράγμονος καὶ μόγις εὐρεῖν κείμενόν που καὶ παρημελημένον ὑπὸ τῶν ἄλλων καὶ εἰπεῖν ἰδοῦσαν, ὅτι ταῦτ' ἂν ἔπραξε καὶ πρώτη λαχοῦσα, καὶ ἀσμένην ἐλέσθαι. καὶ ἐκ τῶν ἄλλων δὲ θηρίων ὡσαύτως εἰς ἀνθρώπους ἰέναι καὶ εἰς ἄλληλα, τὰ μὲν ἄδικα εἰς τὰ ἄγρια, τὰ δὲ δίκαια εἰς τὰ ἡμέρα μεταβαλόντα, καὶ πάσας μίξεις μίγνυσθαι.» 13.16.12 Τοσαῦτα περὶ ψυχῆς ὁ Πλάτων εἰπὼν δηλὸς ἐστὶν αἰγυπτιάζων τῷ δόγματι· οὐ γὰρ Ἑβραίων ὁ λόγος, ὅτι μηδὲ ἀληθεία φίλος. τοῦτο δ' οὐ καιρὸς ἀπελέγχειν, ὅτι μηδ' αὐτὸς δι' ἀποδείξεων ἐνεχείρησε τῷ προβλήματι. τοσοῦτον δ' εὐλόγως τις ἂν ἐπισημῆναιτο, ὡς οὐκ ἦν σύμφωνα τὸν αὐτὸν λέγειν ἅμα τῇ τελευτῇ τὰς ψυχὰς τῶν ἀσεβῶν ἐνθένδε ἀπαλλαττομένης δίκας εἰς Αἴδου ὧν ἔδρασαν διδόναι κάκεισε τιμωρεῖσθαι εἰς ἄπειρον, καὶ πάλιν φάσκειν αὐτὰς τοὺς ἐνταῦθα βίους κατὰ γνώμην οἰκείαν αἰρεῖσθαι. 13.16.13 ἐνδεῖσθαι γὰρ αὐτὰς εἰς σῶμά φησιν ἐπιθυμία τοῦ σωματοειδοῦς· καὶ τὰς μὲν ὕβρει καὶ γαστριμαργίᾳ ἐντραφείσας ὄνους γίνεσθαι θηρίων τε ἄλλων ὑποδύνειν σώματα, κατὰ γνώμην ἄλλ' οὐ κατὰ δίκην ταῦτα αἰρουμένης· τοὺς δὲ ἀδίκους καὶ ἄρπαγας λύκους καὶ ἰκτῖνας γίνεσθαι, ἐθελοντὴν ἐπὶ τοῦτ' ἐλθόντας. εἶτα Ὀρφέως μὲν ψυχὴν κύκνον εἶναι θελήσει, Θαμύρου δὲ ἀηδόνας, 13.16.14 Θερσίτην δὲ πιθήκου βίον ἐλέσθαι. ποῦ δ' ἂν οὖν εἴη τὰ τῆς μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν κρίσεως, ἦν ἐν μὲν τῷ Περὶ ψυχῆς ὑπογράφων φησὶν ὡς «ἐπειδὴν ἀφίκωνται οἱ τετελευτηκότερες εἰς τὸν τόπον οἱ ὁ δαίμων ἕκαστον κομίζει, καὶ οἱ μὲν ἂν δόξωσι μέσως βεβιωκέναι, πορευθέντες ἐπὶ τὸν Ἀχέροντα, ἀναβάντες ἃ δὴ αὐτοῖς ὀχήματά ἐστιν, ἐπὶ τούτων ἀφικνοῦνται εἰς τὴν λίμνην καὶ ἐκεῖ οἰκοῦσίν τε καὶ καθαιρόμενοι τῶν τε ἀδικημάτων διδόντες δίκας ἀπολύονται, εἴ τίς τι ἠδίκηκε, τῶν τε εὐεργεσιῶν τιμὰς φέρονται κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστος. οἱ δ' ἂν δόξωσιν ἀνιάτως ἔχειν διὰ τὰ μεγέθη τῶν ἀμαρτημάτων, ἢ ἱεροσυλίας πολλὰς καὶ μεγάλας ἢ φόνους ἀδίκους καὶ παρανόμους πολλοὺς ἐξειργασμένοι ἢ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα τυγχάνει ὄντα, τούτους δὲ ἢ προσήκουσα μοῖρα ρίπτει εἰς τὸν Τάρταρον, ὅθεν οὐ ποτε ἐκβαίνουσι.» 13.16.15 Καὶ τὰ μὲν περὶ τῶν ἀσεβῶν ὧδε περὶ διήλθε. περὶ δὲ τῶν εὐσεβῶν ἐπάκουσον ὡς φησι· «Τούτων δὲ αὐτῶν οἱ φιλοσοφία ἰκανῶς καθηράμενοι ἄνευ τε καμάτων ζῶσι τὸ παράπαν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον καὶ εἰς οἰκήσεις ἔτι τούτου καλλίους ἀφικνοῦνται, ἄς οὔτε ῥάδιον δηλῶσαι οὔτε ὁ χρόνος ἰκανὸς ἐν τῷ παρόντι.» 13.16.16 Καὶ ἐν τῷ Γοργίᾳ δὲ πρόσχευς τί καὶ φησι· «Τὸν μὲν δικαίως τὸν βίον διελθόντα καὶ ὀσίως, ἐπειδὴν τελευτήσῃ, εἰς μακάρων νήσους

ἀπιόντα οἰκεῖν ἐν πάσῃ εὐδαιμονίᾳ ἐκτὸς κακῶν, τὸν δὲ ἀδίκως καὶ ἀθέως εἰς τὸ τῆς τίσεώς τε καὶ δίκης δεσμοτήριον, ὃ δὴ Τάρταρον καλοῦσιν, ἵεναι· οἱ δ' ἂν τὰ ἔσχατα ἀδικήσωσι καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα ἀδικήματα ἀνίατοι γένωνται, ἐκ τούτων τὰ παραδείγματα γίνονται· καὶ οὗτοι αὐτοὶ μὲν οὐκέτι ὀνίνανται, ἅτε ἀνίατοι ὄντες, ἄλλοι δὲ ὀνίνανται οἱ τούτους ὀρώντες διὰ τὰς ἀμαρτίας τὰς μεγίστας καὶ ὀδυνηρότατα καὶ φοβερώτατα πάθη πάσχοντας τὸν αἰεὶ χρόνον, ἀτεχνῶς παραδείγματα ἀνηρημένους ἐκεῖ ἐν Ἄιδου ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, τοῖς αἰεὶ τῶν δικῶν ἀφικνουμένοις θεάματα καὶ νουθητήματα.» 13.16.17 Ταῦτα πῶς ἂν δύναίτο συνάδειν τοῖς περὶ ἀμοιβῆς σωμαίων, ἃ τὴν ψυχὴν μειοῦσαν αἰρεῖσθαι φάσκουσι, λόγοις; πῶς γὰρ ἂν ἡ αὐτὴ τιμωρίας καὶ δεσμοτήρια καὶ τοσαύτην δίκην εἰς τὸν αἰεὶ χρόνον μετὰ τὴν ἐνθένδε τελευτὴν ὑφέξει καὶ πάλιν οἷα τις ἀνειμένη καὶ δεσμῶν ἐλευθέρᾳ βίους ἔλοιτ' ἂν οὐς ἂν ἐθέλοι; εἰ δὲ τὰ καθ' ἡδονὴν μέλλοι πάλιν αἰρεῖσθαι, καὶ ποῦ τὸ τῆς τίσεώς τε καὶ δίκης δεσμοτήριον; μυρία δ' ἂν καὶ ἄλλα τις ἐπὶ 13.16.18 σχολῆς ἐπιλάβοιτ' ἂν τοῦ λόγου, ὧν οὐ καιρὸς τὴν διάνοιαν μηκύνειν. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὀλίσθημα τῆς τοῦ Πλάτωνος περὶ τῶνδε δόξης ταύτης πεφάνται· τὸ δ' ἕτερον τῆς τοῦ δόγματος διασκευῆς, δι' οὗ τὸ μὲν τι θεῖον καὶ λογικὸν εἶναι τῆς ψυχῆς, τὸ δὲ τι μέρος αὐτῆς ἄλογον καὶ παθητικὸν τυγχάνειν ὠρίσατο, καὶ πρὸς τῶν αὐτοῦ γνωρίμων κατέγνωστα, ὡς μαθεῖν ἔνεστιν ἀπὸ τῶν τοιῶνδε λόγων·

13.17.1 ιζ'. ΟΤΙ ΜΗ ΕΞ ΑΠΑΘΟΥΣ ΚΑΙ ΠΑΘΗΤΗΣ ΟΥΣΙΑΣ Ἡ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΣΥΝΕΣΤΗΚΕ ΦΥΣΙΣ

«Περὶ δὲ τῆς κατὰ Πλάτωνα ψυχῆς, ἣν φησὶν ἐξ ἀπαθοῦς καὶ παθητῆς οὐσίας συστήναι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ὡς ἐκ λευκοῦ καὶ μέλανος τῶν μέσων τι χρωμάτων, ἐκεῖνα ἔχομεν εἰπεῖν, ὅτι ἀνάγκη χρόνῳ διαστάσεως αὐτῶν γιγνομένης ἀφανισθῆναι αὐτήν, ὡς τὴν τοῦ μέσου χρώματος σύστασιν, ἐπὶ τὰ οἰκεῖα ἐκάστου ἐξ ὧν συνέστη ἐν χρόνῳ φύσει χωριζόμενου. εἰ δὲ τοῦτο, 13.17.2 φθαρτὴν ἀποφανοῦμεν, ἀλλ' οὐκ ἀθάνατον τὴν ψυχὴν. εἰ γὰρ τοῦτο ὁμολογεῖται μηδὲν τῶν ἐν τῇ φύσει ὄντων ἄνευ τοῦ ἐναντίου εἶναι τὰ τε ἐν τῷ κόσμῳ ἐκ τῆς τῶν ἐναντίων φύσεως ὑπὸ θεοῦ κεκοσμηθῆναι, φιλίαν αὐτοῖς καὶ κοινωνίαν ἐμποίησαντος αὐτοῦ, οἷον τῷ ξηρῷ πρὸς τὸ ὑγρὸν καὶ τῷ θερμῷ πρὸς τὸ ψυχρὸν τῷ τε βαρεῖ πρὸς τὸ κοῦφον λευκῷ τε πρὸς τὸ μέλαν γλυκεῖ τε πρὸς πικρὸν σκληρῷ τε πρὸς μαλακὸν καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις μίαν ἄλλην πάντων κοινωνίαν τῇ τε ἀπαθεῖ οὐσίᾳ πρὸς τὴν παθητὴν, τὰ δὲ κραθέντα καὶ μιχθέντα χωρισμὸν τὸν ἀπ' ἀλλήλων ἐν χρόνῳ φύσει ἐπιδέχεται, ἡ δὲ ψυχὴ ἐξ ἀπαθοῦς καὶ παθητῆς οὐσίας γεγονέναι ὑποκίεσται, ἀνάγκη ὡς τὸ μέσον χρῶμα οὕτω καὶ ταύτην ἐν χρόνῳ φύσει ἀφανισθῆναι, τῶν ἐν 13.17.3 τῇ συστάσει αὐτῆς ἐναντίων ἐπὶ τὴν οἰκειάν φύσιν ἐπειγομένων. ἡ γὰρ οὐχ ὀρώμεν καὶ τὸ φύσει βαρὺ, κἂν ὑφ' ἡμῶν ἢ τινος ἔξωθεν φυσικῆς προσγενομένης αὐτῷ κουφότητος ἄνω φέρηται, ὡς αὐτὸ ὁμοίως ἐπὶ τὴν οἰκειάν φύσιν κάτω βιάζεται, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ φύσει κοῦφον, κατὰ τὰς ὁμοίας ἔξωθεν αἰτίας κάτω φερόμενον, ὡς αὐτὸ ὁμοίως ἐπὶ τὰ ἄνω βιάζεται; τὰ γὰρ ἐκ δύο τινῶν ἀλλήλοις ἐναντίων εἰς ταῦτον συναχθέντα ἀδύνατον ἐν τῷ αὐτῷ αἰεὶ εἶναι, μὴ τρίτου τινὸς τῆς τῶν ὄντων οὐσίας αἰεὶ ἐνόντος αὐτοῖς. 13.17.4 ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἔστι ψυχὴ τρίτον τι πρᾶγμα ἐκ δύο ἐναντίων ἀλλήλοις σύνθετον, ἀπλοῦν δὲ καὶ τῇ αὐτῇ φύσει ἀπαθὲς καὶ ἀσώματον· ὅθεν Πλάτων 13.17.5 καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἀθάνατον αὐτὴν ἔφασαν εἶναι. ἐπειδὴ δὲ τὸν ἄνθρωπον ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος κοινός ἐστι πάντων λόγος γεγονέναι, τὰ δ' ἐν ἡμῖν ἄνευ σώματος ἐκουσίως καὶ ἀκουσίως γιγνόμενα πάθη τῆς ψυχῆς εἶναι λέγεται, οἱ

μὲν πολλοὶ τούτῳ τεκμαιρόμενοι παθητὴν εἶναι τὴν οὐσίαν αὐτῆς, θνη13.17.6 τὴν αὐτὴν εἶναι λέγουσι καὶ σωματοειδῆ, ἀλλ' οὐκ ἀσώματον. ὁ δὲ Πλάτων τῷ φύσει αὐτῆς ἀπαθεῖ προσηναγκάσθη τὴν παθητὴν οὐσίαν προσυφᾶναι. ὅτι δὲ μηδετέρως ἔχει, ἐξ ὧν ἐκάτεροι εἰρήκασι, Πλάτων τε καὶ οἱ ἄλλοι, πειρασόμεθα τῷ λόγῳ, τὰς ἐν ἡμῖν ἐνεργούσας δυνάμεις παραθέντες, προσβιβάσαι.» 13.17.7 Ταῦτά μοι ἀπὸ τῶν Σευήρου τοῦ Πλατωνικοῦ Περί ψυχῆς προκείσθω. σκέψαι δὲ πρὸς τοῖς εἰρημένους καὶ τόδε·

13.18.1 ἡ'. ΠΕΡΙ ΟΥΡΑΝΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝ ΑΥΤΩΙ ΦΩΣΤΗΡΩΝ

Συμφώνως Ἑβραίοις καὶ τὸν περὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ φαινομένων ἀποδοὺς λόγον, καθ' ὃν γενητὰ εἶναι πρὸς τοῦ τῶν ὄλων αἰτίου πεποιημένα μετέχειν τῆς σωματικῆς καὶ φθαρτῆς οὐσίας συνέστη, οὐκέθ' ὁμοίως Ἑβραίοις σέβειν αὐτὰ νομοθετεῖ καὶ θεοὺς ἡγεῖσθαι, ὡς φάσκων ἐν Ἐπινομίδι· 13.18.2 «Τίνα δὴ καὶ σεμνύων ποτὲ λέγω θεόν, ὧ Μέγιλλε καὶ Κλεινία; σχεδὸν οὐρανόν, ὃν καὶ δικαιοτάτον, ὡς ζύμπαντες ἄλλοι δαίμονες ἅμα καὶ θεοί, τιμᾶν τε καὶ εὐχεσθαι διαφερόντως αὐτῷ· τὸ δὲ καὶ τῶν ἄλλων αἴτιον ἀγαθῶν πάντων ἡμῖν αὐτὸν γεγονέναι πάντες ἂν ὁμολογοῖμεν.» 13.18.3 Εἶθ' ὑποβάς ἐν τῷ αὐτῷ προστίθησι ταῦτα· «Θεοὺς δὲ δὴ τοὺς ὀρατούς, μεγίστους καὶ τιμιωτάτους καὶ ὀξύτατον ὀρῶντας πάντη, τοὺς πρώτους τὴν τῶν ἄστρον φύσιν λεκτέον καὶ ὅσα μετὰ τούτων αἰσθανόμεθα γεγονότα, μετὰ δὲ τούτους καὶ ὑπὸ τούτοις ἐξῆς δαίμονας, ἀέριον δὲ γένος ἔχον ἔδραν τρίτην καὶ μέσην, τῆς ἐρμηνείας αἴτιον, εὐχαῖς τιμᾶν μάλα χρεῶν χάριν τῆς εὐφήμου διαπορείας.» 13.18.4 Διὰ τούτων θεοὺς εἰπῶν εἶναι τοὺς δηλωθέντας περὶ τῆς πρώτης αὐτῶν συστάσεως φυσιολογῶν ἐν Τιμαίῳ τοιαύτε διεξέρχεται· «Ὅτι πῦρ πρὸς ἀέρα, τοῦτο ἀήρ πρὸς ὕδωρ καὶ ὅτι ἀήρ πρὸς ὕδωρ, τοῦτο ὕδωρ πρὸς γῆν ζυνέδησε καὶ ζυνεστήσατο οὐρανὸν ὀρατὸν καὶ ἀπτόν. καὶ διὰ ταῦτα ἔκ τε δὴ τούτων τοιούτων καὶ τὸν ἀριθμὸν τεττάρων τὸ τοῦ κόσμου σῶμα ἐγενήθη δι' ἀναλογίας ὁμολογήσαν φιλίαν τε ἔσχεν ἐκ τούτων, ὥστ' εἰς ταὐτὸν αὐτῷ ζυνελθὸν ἄλυτον ὑπὸ τῶν ἄλλων πλην ὑπὸ τοῦ ζυνδήσαντος γενέσθαι.» 13.18.5 Εἶτ' ἐπιλέγει· «Ψυχὴν δὲ εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ θεὸς διὰ παντός τε ἔτεινε καὶ ἔτι ἔξωθεν τὸ σῶμα αὐτῆ περιεκάλυψε, καὶ κύκλῳ δὴ κύκλον στρεφόμενον οὐρανὸν μόνον ἓνα ἔρημον κατέστησε.» 13.18.6 Καὶ πάλιν ὑποβάς ἐπιφέρει λέγων· «Ἐξ οὖν λόγου καὶ διανοίας θεοῦ τοιαύτης πρὸς χρόνου γένεσιν, ἵνα γενηθῆ χρόνος, ἥλιος καὶ σελήνη καὶ πέντε ἄλλα ἄστρα, ἐπίκλην ἔχοντα πλανητὰ, εἰς διορισμὸν καὶ φυλακὴν ἀριθμῶν χρόνου γέγονε· σώματα δὲ αὐτῶν ἐκάστων ποιήσας ὁ θεὸς ἔθηκεν εἰς τὰς περιφοράς, ἃς ἡ θατέρου περίοδος ἦει.» 13.18.7 Καὶ ἐπιλέγει· «Δεσμοῖς τε ἐμψύχοις σώματα δεθέντα ζῶα ἐγενήθη τό τε προσταχθὲν ἔμαθε.» 13.18.8 Καὶ ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν Νόμων καθόλου περὶ πάσης ψυχῆς ἀποφαίνεται λέγων ὡς· «Μεταβάλλει μέντοιγε πάνθ' ὅσα μέτοχά ἐστι ψυχῆς, ἐν ἑαυτοῖς κεκτημένα τὴν τῆς μεταβολῆς αἰτίαν· μεταβαλόντα δὲ φέρεται κατὰ τὴν τῆς εἰμαρμένης τάξιν καὶ νόμον. μικρότερα μὲν τῶν ἡθῶν μεταβαλόντα ἐλάττω κατὰ τὸ τῆς χώρας ἐπίπεδον μεταπορεύεται, πλείω δὲ καὶ ἀδικώτερα μεταπεσόντα εἰς βάθος.» 13.18.9 Εἰ δὴ οὖν «μεταβάλλει πάνθ' ὅσα μέτοχά ἐστι ψυχῆς ἐν ἑαυτοῖς κεκτημένα τὴν τῆς μεταβολῆς αἰτίαν,» οὐρανὸς δὲ καὶ ἥλιος καὶ σελήνη μέτοχά ἐστι ψυχῆς κατ' αὐτὸν τὸν Πλάτωνα, καὶ ταῦτα ἄρα μεταβάλλοι ἂν ἐν ἑαυτοῖς κεκτημένα τὴν τῆς μεταβολῆς αἰτίαν κατὰ τὸν αὐτοῦ λόγον. πῶς οὖν πάλιν αἰδίου αὐτοὺς εἶναι καὶ διὰ τοῦτο θεοὺς φησι, καίπερ ἐν σώματι φθαρ13.18.10 τῷ ὄντας καὶ λυθῆναι οἴους τε; λέγει δ' οὖν πάλιν ἐν Τιμαίῳ·

«Ἐπεὶ δ' οὖν πάντες ὅσοι τε περιπολοῦσι φανερώς καὶ ὅσοι φαίνονται, καθ' ὅσον ἂν ἐθέλωσι θεοὶ γένεσιν ἔσχον, λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ τότε τὸ πᾶν γεννήσας τάδε· Θεοὶ θεῶν, ὧν ἐγὼ δημιουργὸς πατήρ τε ἔργων, ἄλυτα ἐμοῦ μὴ θέλοντος, τὸ μὲν οὖν δὴ δεθὲν πᾶν λυτόν· τό γε μὴν καλῶς ἀρμοσθὲν καὶ ἔχον εὖ λύειν ἐθέλειν κακοῦ. δι' ἃ καὶ ἐπέιπερ γεγένησθε, ἀθάνατοι μὲν οὐκ ἐστὲ οὐδ' ἄλυτοι τὸ πάμπαν· οὐτι μὲν δὴ λυθήσεσθέ γε οὐδὲ τεύξεσθε θανάτου μοίρας, τῆς ἐμῆς βουλήσεως μείζονος ἔτι δεσμοῦ καὶ κυριωτέρου λαχόντες ἐκείνων οἷς ὅτε ἐγίγνεσθε ξυνεδεῖσθε.» 13.18.11 Ταῦτα ὁ Πλάτων. εἰκότως δῆτα Μωσῆς καὶ τὰ Ἑβραίων λόγια σέβειν μὲν ἀπαγορεύει ταῦτα καὶ θεοὺς ἠγεῖσθαι, ἄνω δὲ πρὸς τὸν παμβασιλέα θεὸν ἀνάγοντα, αὐτὸν δὴ τὸν ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἄστρον ὅλου τε οὐρανοῦ καὶ κόσμου δημιουργόν, τὸν δὴ τὰ πάντα θείῳ λόγῳ συνδῆσαντά τε καὶ συναρμοσάμενον μόνον ἠγεῖσθαι θεὸν καὶ μόνῳ τὴν σεβάσμιον ἀπονέμειν νομοθετεῖ τιμὴν, λέγων· «Μὴ ἰδὼν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας καὶ 13.18.12 πάντα τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ πλανηθεὶς προσκυνήσης αὐτοῖς.» ἐρμηνεύει δὲ ταῦτα διασαφῶν εἰς πλάτος ὁ τὰ Ἑβραίων πεπαιδευμένος Φίλων ὧδέ πη λέγων πρὸς λέξιν· «Τινὲς ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας ὑπέλαβον εἶναι θεοὺς αὐτοκράτορας, οἷς τὰς τῶν γιγνομένων ἀπάντων αἰτίας ἀνέθεσαν. Μωσεῖ δὲ ὁ κόσμος ἔδοξεν εἶναι καὶ γενητὸς καὶ πόλις ἢ μεγίστη ἄρχοντας ἔχουσα καὶ ὑπηκόους· ἄρχοντας μὲν τοὺς ἐν οὐρανῷ πάντας, ὅσοι πλάνητες καὶ ἀπλανεῖς 13.18.13 ἀστέρες, ὑπηκόους δὲ τὰς μετὰ σελήνην ἐν ἀέρι καὶ περιγείους φύσεις· τοὺς δὲ λεχθέντας ἄρχοντας οὐκ αὐτεξουσίους, ἀλλ' ἐνὸς τοῦ πάντων πατρὸς ὑπάρχους, οὗ μιμουμένους τὴν ἐπιστασίαν κατορθοῦν πρυτανεύοντος κατὰ δίκην καὶ νόμον ἕκαστον τῶν γεγονότων· τοὺς δὲ μὴ βλέποντας τὸν ἐπιβεβηκότα ἡνίοχον τοῖς ὑπεζευγμένοις ὡς αὐτουργοῖς τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γινομένων ἀνάψαι τὰς αἰτίας. ὧν τὴν ἄγνοιαν ὁ ἱερώτατος νομοθέτης εἰς ἐπιστήμην μεθαρμύζεται λέγων ὧδε· «Μὴ ἰδὼν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας καὶ πάντα τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ πλανηθεὶς προσκυνήσης αὐτοῖς.» 13.18.14 εὐθυβόλως πάνυ καὶ καλῶς πλάνον εἶπε τὴν τῶν εἰρημένων ὡς θεῶν ἀποδοχὴν. οἱ γὰρ ἰδόντες ἡλίου μὲν προόδους καὶ ἀναχωρήσει τὰς ἐτησίους ὥρας συνισταμένας, ἐν αἷς αἰ ζῶων καὶ φυτῶν καὶ καρπῶν γενέσεις ὠρισμέναις χρόνων περιόδοις τελεσφοροῦνται, σελήνην δ' ὑπηρετὴν καὶ διάδοχον ἡλίου νύκτωρ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ προστασίαν ἀνειληφυῖαν ὧν μεθ' ἡμέραν ἡλίου, καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας κατὰ τὴν πρὸς τὰπίγεια συμπάθειαν μυρία τῶν ἐπὶ διαμονῇ τοῦ παντὸς ἐνεργοῦντάς τε καὶ δρῶντας, πλάνον ἐπλανή13.18.15 θησαν ἀνήνυτον μόνους εἶναι τούτους θεοὺς ὑποτοπήσαντες, εἰ δ' ἐσπούδασαν διὰ τῆς ἀπλανοῦς βαδίζειν ὁδοῦ, κἂν εὐθὺς ἔγνωσαν, ὅτι καθάπερ αἴσθησις ὑποδιάκονος νοῦ γέγονε, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ αἰσθητοὶ πάντες ὑπηρετῶν τοῦ νοητοῦ συνέστησαν.» 13.18.16 Καὶ ἐπάγει λέγων· «Ὡσθ' ὑπερβάντες τῷ λογισμῷ πᾶσαν τὴν ὁρατὴν οὐσίαν ἐπὶ τὴν τοῦ ἀειδοῦς καὶ ἀοράτου καὶ μόνῃ διανοίᾳ καταληπτοῦ τιμὴν ἴωμεν, ὃς οὐ μόνον θεὸς ἐστὶ νοητῶν τε καὶ αἰσθητῶν, ἀλλὰ καὶ πάντων δημιουργός. ἐὰν δέ τις τὴν τοῦ αἰδίου καὶ ποιητοῦ θεραπείαν ἄλλῳ προσνέμῃ νεωτέρῳ καὶ γενητῷ, φρενοβλαβῆς ἀναγεγράφθω καὶ ἔνοχος ἀσεβείᾳ τῇ μεγίστῃ.» 13.18.17 Ταῦτα τῆς Ἑβραίων εὐσεβείας τὰ ὡς ἀληθῶς ἀκήρατά τε καὶ θεῖα μαθήματα πρὸ τῆς τετυφωμένης φιλοσοφίας τετιμῆκαμεν. τί με δεῖ μηκύνειν καὶ τᾶλλα τοῦ Πλάτωνος εἰς φῶς ἄγειν, ἐκ τῶνδε παρὸν καὶ τὰ ἐμοὶ νῦν σεσιγημένα τεκμαίρεσθαι; οὐ μὴν διαβολῆς ἕνεκα ταῦτα φάναι προήχθην, ἐπεὶ καὶ σφόδρα ἔγωγε ἄγαμαι τὸν ἄνδρα, ναὶ πάντων Ἑλλήνων φίλον ἠγοῦμαι καὶ τιμῶ, τὰ ἐμοὶ φίλα καὶ συγγενῆ, εἰ καὶ μὴ τὰ ἴσα διόλου, πεφρονηκότα, Μωσέως δ' ἐν παραθέσει

καὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις προφητῶν τὸ ἔλλιπές ἐπι 13.18.18 δεικνὺς αὐτοῦ τῆς διανοίας. καίτοι παρῆν τῷ καταμέμφεσθαι παρεσκευασμένῳ μυρὶ' ἄττα καταιτιᾶσθαι, οἷα τὰ σεμνὰ καὶ σοφὰ αὐτῷ περὶ γυναικῶν ἐν Πολιτεία διατεταγμένα ἢ οἷα τὰ περὶ ἔρωτος ἐκθέσμου σεσημολογημένα ἐν Φαίδρω. σὺ δ', εἰ καὶ τούτων ἑπακοῦσαι ποθεῖς, ἀνάγνωθι τάσδε αὐτοῦ λαβὼν τὰς φωνάς·

13.19.1 ἰθ'. ΟΠΟΙΑ ΠΕΡΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ Ο ΠΛΑΤΩΝ ΔΙΕΤΑΞΑΤΟ

«Ἴσως δὴ, εἶπον, παρὰ τὸ εἰωθὸς γελοῖα ἂν φαίνοιτο πολλὰ περὶ τὰ νῦν δὴ λεγόμενα, εἰ πράζεται ἢ λέγεται. Καὶ μάλα, ἔφη. Τί δέ, ἦν δ' ἐγώ, γελοιοτάτον αὐτῶν ὄρας; ἢ δηλαδὴ ὅτι γυμνάς τὰς γυναῖκας ἐν ταῖς παλαιστραῖς γυμναζομένας μετὰ τῶν ἀνδρῶν, οὐ μόνον τὰς νέας, ἀλλ' ἤδη καὶ τὰς πρεσβυτέρας, ὥσπερ τοὺς γέροντας ἐν τοῖς γυμνασίοις, ὅταν ῥυσοὶ καὶ μὴ ἡδεῖς τὴν ὄψιν ὅμως φιλογυμναστῶσι.» 13.19.2 Καὶ ἐπιλέγει ἐξῆς· «Ὁ δὲ γελῶν ἀνὴρ ἐπὶ γυμναῖς ταῖς γυναιξὶ τοῦ βελτίστου ἕνεκα γυμναζομέναις, «ἄτε δὴ τοῦ γελοίου σοφίας δρέπων καρπὸν,» οὐδὲ οἶδεν, ὡς ἔοικεν, ἐφ' ᾧ γελᾷ.» 13.19.3 Φησὶ δὲ καὶ ἐν ἐβδόμῳ τῶν Νόμων· «Ὡς ἄρα δεήσει τοὺς παῖδας καὶ τὰς παῖδας ὀρχεῖσθαι, δηλαδὴ, καὶ γυμνάζεσθαι μανθάνειν.» καί· «Τοῖς μὲν παισὶν ὀρχησθαί, ταῖς δὲ ὀρχηστρίδες ἂν εἶεν πρὸς τὸ διαπονεῖν οὐκ ἀνεπιτηδειότερον.» Τίθησι δ' ἐν αὐτῷ καὶ τάδε· «Ἡ δὲ αὖ που παρ' ἡμῖν κόρη καὶ δέσποινα, εὐφρανθεῖσα τῇ τῆς χορείας παιδείᾳ, οὐκ ᾤηθη δεῖν κεναῖς χερσὶν ἀθύρειν, πανοπλία δὲ παντελεῖ κοσμηθεῖσα οὕτω τὴν ὄρχησιν διαπεραίνειν· ἃ δὴ πάντως μιμεῖσθαι πρέπον ἂν εἴη κόρους τε ἅμα καὶ κόρας.» 13.19.4 Καὶ πολεμεῖν δὲ γυναιξὶν ὧδέ πη νομοθετεῖ· «Ἐν δὲ τούτοις πᾶσι δεῖ διδασκάλους ἐκάστων πεπεισμένους μισθοῖς, οἰκοῦντας ξένους, διδάσκειν τε πάντα ὅσα πρὸς τὸν πόλεμόν ἐστι μαθήματα τοὺς φοιτῶντας ὅσα τε πρὸς μουσικὴν, οὐχ ὄν μὲν ἂν ὁ πατὴρ βούληται, φοιτῶντα, ὄν δ' ἂν μὴ, ἐῶντα τὰς παιδείας, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον πάντα ἄνδρα καὶ παῖδα κατὰ τὸ δυνατόν, ὡς τῆς πόλεως μᾶλλον ἢ τῶν γεννητόρων ὄντας, παι13.19.5 δευτέον ἐξ ἀνάγκης. ταῦτά δὲ δὴ καὶ περὶ θηλειῶν ὁ μὲν ἐμὸς νόμος ἂν εἴποι πάντα, ὅσαπερ καὶ περὶ τῶν ἀρρένων, ἴσα καὶ τὰς θηλείας ἀσκεῖν δεῖν· καὶ οὐδὲν φοβηθεῖς εἴποιμι' ἂν τοῦτον τὸν λόγον οὔτε ἰππικῆς οὔτε γυμναστικῆς, ὡς ἀνδράσι μὲν πρέπον ἂν εἴη, γυναιξὶ δὲ οὐκ ἂν πρέπον.» 13.19.6 Καὶ πάλιν ἐξῆς ὑποβάς φησι· «Γυμνάσια τιθῶμεν καὶ τὰ περὶ τὸν πόλεμον πάντα τοῖς σώμασι διαπονήματα τοξικῆς τε καὶ πάσης ῥίψεως καὶ πελταστικῆς καὶ ἀπάσης ὀπλομαχίας καὶ διεξόδων τακτικῶν καὶ ἀπάσης πορείας στρατοπέδων καὶ στρατοπεδεύσεων καὶ ὅσα εἰς ἰππικὴν μαθήματα ξυντείνει. πάντων γὰρ τούτων διδασκάλους τε εἶναι δεῖ κοινούς, ἀρνυμένους μισθὸν παρὰ τῆς πόλεως, καὶ τούτων μαθητὰς τοὺς ἐν τῇ πόλει παῖδάς τε καὶ ἀνδρας καὶ κόρας καὶ γυναῖκας πάντων τούτων ἐπιστήμονας· κόρας μὲν οὕσας ἔτι πᾶσαν τὴν ἐν ὅπλοις ὄρχησιν καὶ μάχην μεμελετηκυίας, γυναῖκας δὲ διεξόδων καὶ τάξεων καὶ θέσεως καὶ ἀναιρέσεως ὄπλων ἡμμένας.» 13.19.7 Ἄλλ' οὐδὲ τούτοις ὁ Ἑβραίων ἐπινεύσει λόγος, ἀντιφθέγγεται δὲ πάντως τάναντία, μηδ' ἐπ' ἀνδρῶν ῥώμαις, μὴ ὅτι γε γυναικῶν τὴν ἐν πολέμοις ἀνατιθεῖς κατόρθωσιν, πάντα δὲ εἰς θεὸν ἀνάγων καὶ τὴν συμμαχίαν τὴν παρὰ τοῦδε. λέγει δ' οὖν· «Ἐὰν μὴ κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες αὐτόν. ἐὰν μὴ κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην 13.19.8 ἡγρύπνησεν ὁ φυλάσσων.» ὁ δὲ γε θαυμαστός φιλόσοφος θεᾶ ὡς καὶ εἰς τὸν γυμνικὸν εἰσάγει τὰς γυναῖκας ἀγῶνα, ὧδέ πη λέγων· «Γυναιξὶ δέ, κόραις μὲν ἀνήβοις γυμναῖς στάδιον καὶ δίαυλον καὶ ἔφιππον

καὶ δόλιχον, ἐν αὐτῷ τῷ δρόμῳ ἀμιλλωμέναις· ταῖς δὲ τριακαίδεκέτεσι μέχρι γάμου μενούσαις κοινωνίας μὴ μακρότερον εἴκοσιν ἐτῶν μηδ' ἔλαττον ὀκτωκαίδεκα, πρεπούση δὲ στολῇ ταύταις ἐσταλμέναις καταβατέον ἐπὶ τὴν 13.19.9 ἄμιλλαν τούτων τῶν δρόμων. καὶ τὰ μὲν περὶ δρόμους ἀνδράσι τε καὶ γυναιξὶ ταῦτ' ἔστω· τὰ δὲ κατ' ἰσχύν, ἀντὶ μὲν πάλης καὶ τῶν τοιούτων τὰ νῦν, ὅσα βαρέα, τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις μάχην ἕνα τε πρὸς ἕνα διαμαχομένους καὶ δύο πρὸς δύο.» 13.19.10 Καὶ ἐξῆς εἰπών· «Ταῦτόν δὴ καὶ τοὺς περὶ ὄπλομαχίαν ἄκρους παρακαλοῦντας χρὴ τούτους νομοθετεῖν κελεύειν» ἐπιφέρει λέγων· «Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ τῶν θηλειῶν ἔστω νομοθετούμενα, τῶν μέχρι γάμων.» 13.19.11 Εἶτα πάλιν τούτοις ἐξῆς συνάψας τοὺς περὶ πελταστικῆς καὶ παγκρατίου καὶ τόξου λίθων τε ἐκ χειρὸς βολῆς καὶ διὰ σφενδόνης νόμους ἵππων τε πέρι ἀγῶνος, πάλιν κἀνταῦθα περὶ τῶν θηλειῶν ἐπάγει λέγων· «Θηλείας δὲ περὶ τούτων νόμοις μὲν καὶ ἐπιτάξεσιν οὐκ ἄξια βιάζεσθαι τῆς κοινωνίας· ἐὰν δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν ἔξωθεν παιδεύματα εἰς ἔθος ἰόντων ἢ φύσις ἐνδέχεται καὶ μὴ δυσχεραίνῃ παῖδας ἢ παρθένους κοινωνεῖν, ἔαν καὶ μὴ ψέγειν.» 13.19.12 Τοσαῦτα τοῦ Πλάτωνος τὰ περὶ γυναικῶν. τοῦ δ' αὐτοῦ καὶ ὁ θαυμάσιος ὅδε τυγχάνει νόμος· «Ἐάν τις παῖδας θηλείας καταλίπη, δι' ἀδελφῶν τε καὶ ἀδελφιδῶν ἐπανιών ἔμπροσθεν μὲν τῶν ἀρρένων, ὕστερον δὲ θηλειῶν ἐνὶ γένει· τὴν δὲ τοῦ τῶν γάμων χρόνου συμμετρίαν τε καὶ ἀμετρίαν δικαστῆς σκοπῶν κρινέτω, γυμνοὺς μὲν τοὺς ἄρρενας, γυμνάς δὲ ὀμφαλοῦ μέχρι θεώμενος τὰς θηλείας.» Ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἐορταῖς δεῖν αὐτάς φησι γυμνάς χορεύειν ἐν ἔκτῳ τῶν Νόμων λέγων οὕτως· 13.19.13 «Τῆς οὖν τοιαύτης σπουδῆς ἕνεκα χρὴ καὶ τὰς παιδείας ποιεῖσθαι χορευόντας τε καὶ χορευούσας κόρους τε καὶ κόρας καὶ ἅμα δὴ θεωροῦντάς τε καὶ θεωρουμένους μετὰ λόγου τε καὶ ἡλικίας τινὸς ἐχούσης εἰκνίας προφάσεις γυμνοὺς καὶ γυμνάς μέχρι περ αἰδοῦς σώφρονος ἐκάστων.» 13.19.14 Πρὸς τούτοις ἅπασιν ἐπάκουσον καὶ τῶνδε τῶν ἐν Πολιτείᾳ περὶ τοῦ κοινὰς εἶναι τὰς γυναῖκας νόμου· «Τούτων, ἦν δ' ἐγώ, ἔπεται νόμος καὶ τοῖς ἔμπροσθεν τοῖς ἄλλοις, ὡς ἐγῶμαι, ὅδε· τὰς γυναῖκας ταύτας τῶν ἀνδρῶν τούτων πάντων πάσας εἶναι κοινὰς, ἰδίᾳ δὲ μηδενὶ μηδεμίαν συνοικεῖν· καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν κοινούς καὶ μήτε γονέα ἔκγονον εἰδέναι τὸν αὐτοῦ μήτε παῖδα γονέα.» 13.19.15 Καὶ ἐξῆς ἐπιλέγει· «Εἰκὸς μὲν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ· ὁ νομοθέτης αὐτοῖς ὡσπερ τοὺς ἀνδρας οὕτω καὶ τὰς γυναῖκας ἐκλέξας παραδώσει καθ' ὅσον οἶόν τε ὁμοφυεῖς· οἱ δὲ ἅτε οἰκίας τε καὶ ξυσσίτια κοινὰ ἔχοντες, ἰδίᾳ δὲ οὐδενὸς οὐδὲν τοιοῦτον κεκτημένου, ὁμοῦ δὴ ἔσονται, ὁμοῦ δὲ ἀναμεμιγμένων καὶ ἐν γυμνασίοις καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ τροφῇ ὑπ' ἀνάγκης, οἶμαι, τῆς ἐμφύτου ἄξονται πρὸς τὴν ἀλλήλων μῖξιν. ἢ οὐκ ἀναγκαῖά σοι δοκῶ λέγειν; Οὐ γεωμετρικαῖς γε, ἦ δ' ὅς, ἀλλ' ἐρωτικαῖς ἀνάγκαις, αἷ κινδυνεύουσιν ἐκείνων δριμύτεραι εἶναι πρὸς τὸ πείθειν τε καὶ ἔλκειν τὸν πολὺν λεών.» 13.19.16 Ἀλλὰ τούτων μὲν ἴσως τις ἐτέρως διηγήσεται τὴν τοῦ λόγου διάνοιαν, μὴ τὸ νομιζόμενον φὰς ὑποβάλλειν. μὴ γὰρ ἀδιαστόλως εἰπεῖν πάσας εἶναι κοινὰς τὰς γυναῖκας, ὡς καὶ τοῖς τυχοῦσιν ἀκολασταίνειν ἐξεῖναι, ἀλλ' ἐπὶ τῇ τῶν ἀρχόντων ἐξουσίᾳ κείσθαι τὴν πρὸς τοὺς ἀνδρας διανέμησιν αὐτῶν. οὕτως γὰρ εἶναι κοινὰς, ὡς ἂν καὶ τὰ δημόσια χρήματα φαίη τις εἶναι κοινὰ οἷς προσήκει διανεμόμενα πρὸς τῶν ἐπιτετραμμένων. καὶ δὴ ταῦθ' 13.19.17 οὕτως ἐχέτω. τί δ' ἂν εἴποις μαθὼν ὡς καὶ μὴ ἐκφέρειν εἰς φῶς τὰ κρυπόμενα προστάττει, λέγων ὧδε; «Γυναικί, ἦν δ' ἐγώ, ἀρξαμένη ἀπὸ εἰκοσαετίδος τίκτειν τῇ πόλει· ἀνδρὶ δέ, ἐπειδὴν τὴν ὀξυτάτην δρόμου ἀκμὴν παρῆ, τὸ ἀπὸ τούτου γεννᾶν τῇ πόλει μέχρι πεντεκαίπεντηκονταέτους.» 13.19.18 Οἷς ἐπιλέγει· «Ὅταν δὲ δῆ, οἶμαι, αἶ τε γυναῖκες καὶ οἱ ἄνδρες τοῦ γεννᾶν ἐκβῶσι τὴν ἡλικίαν, ἀφήσομέν που ἐλευθέρους αὐτοὺς συγγίνεσθαι ᾧ ἐὰν ἐθέλωσι.» Καὶ ἐπιλέγει·

«Διακελευσάμενοι προθυμείσθαι μάλιστα μὲν μὴ εἰς φῶς ἐκφέρειν κῆρυμα μηδὲν, ἔὰν γένηται· ἔὰν δὲ τις βιάσθαι, οὕτω τιθέναι ὡς οὐκ οὔσης τροφῆς τῷ τοιούτῳ.» Καὶ τὰ μὲν περὶ γυναικῶν ἀγωγῆς τοιαῦτα. τὰ δὲ περὶ ἔρωτος ἐκθέσμου ἐπάκουσον οἷα τυγχάνει·

13.20.1 κ'. ΠΕΡΙ ΕΡΩΤΟΣ ΕΚΘΕΣΜΟΥ

«Ὅταν δὲ χρονίζῃ τοῦτο δρῶν καὶ πλησιάζῃ μετὰ τοῦ ἄπτεσθαι ἔν τε γυμνασίοις καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ὁμιλίαις, τότε δὴ ἢ τοῦ ρεύματος ἐκείνου πηγῆ, ὃν ἴμερον Ζεὺς Γανυμήδους ἔρων ὠνόμασε, πολλὴ φερομένη πρὸς τὸν ἔραστήν ἢ μὲν εἰς αὐτὸν ἔδου, ἢ δ' ἀπομεστουμένου ἔξω ἀπορρεῖ· καὶ οἷον πνεῦμα ἢ τις ἡχὼ ἀπὸ λείων τε καὶ στερεῶν ἀλλομένη πάλιν ὅθεν ὠρμήθη φέρεται, οὕτω τὸ τοῦ κάλλους ρεῦμα πάλιν εἰς τὸν καλὸν διὰ τῶν ὁμμάτων ἰόν, ἧ πέφυκεν ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἰέναι ἀφικόμενον, καὶ ἀναπτερώσαν τὰς διόδους τῶν πτερῶν ἄρδει τε καὶ ὠρμήσει πτεροφυεῖν καὶ τὴν τοῦ ἔρωμένου αὐτῆς ψυχὴν ἔρωτος ἐνέπλησεν. ἔρᾳ μὲν οὖν, ὅτου δέ, ἀπορεῖ καὶ οὔθ' ὅ τι πέπονθεν οὐδ' ἔχει φράσαι, ἀλλ' οἷον ἀπ' ἄλλου ὀφθαλμίας ἀπολελαυκῶς πρόφασιν εἰπεῖν οὐκ ἔχει.» 13.20.2 Καὶ ἐπιλέγει ἐξῆς· «Ἐπιθυμεῖ δὲ ἐκείνῳ παραπλησίως μὲν, ἀσθενεστέρω δέ, ὁρᾶν, ἄπτεσθαι, φιλεῖν, συγκατακεῖσθαι· καὶ δέ, οἷον εἰκός, ποιεῖ τὸ μετὰ τοῦτο ταχὺ ταῦτα. ἐν οὖν τῇ συγκοιμήσει τοῦ μὲν ἔραστοῦ ὁ ἀκόλαστος ἵππος ἔχει ὅ τι λέγει πρὸς τὸν ἠνίοχον καὶ ἀξιοῖ ἀντὶ πολλῶν πόνων σμικρὰ ἀπολαῦσαι· ὁ δὲ τῶν παιδικῶν ἔχει μὲν οὐδὲν εἰπεῖν, σπαργῶν δὲ καὶ ἀπορῶν περιβάλλει τὸν ἔραστήν καὶ φιλεῖ, ὡς σφόδρα εὖνουν ἀσπαζόμενος· ὅταν τε συγκατακέωνται, οἷός τέ ἐστι μὴ ἀπαρνηθῆναι τὸ αὐτοῦ μέρος χαρίσασθαι τῷ ἔρῳντι, εἰ δεηθεῖ τυγχάνειν. – 13.20.3 ἔὰν μὲν δὴ οὖν εἰς τεταγμένην δίαίταν καὶ φιλοσοφίαν νικήσῃ τὰ βελτίω τῆς διανοίας, μακάριον καὶ ὁμοιοητικὸν τὸν ἐνθάδε βίον διάξουσιν, ἐγκρατεῖς ἑαυτῶν καὶ κόσμιοι ὄντες.» 13.20.4 Εἶτα μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει· «Ἐὰν δὲ διαίτη φορτικωτέρα τε καὶ ἀφιλοσόφω, φιλοτίμω δὲ χρήσωνται, τάχ' ἂν που ἐν μέθαις ἢ τινὶ ἄλλῃ ἀμελείᾳ τῷ ἀκολάστῳ αὐτοῖν ὑποζυγίῳ λαβόντες τὰς ψυχὰς ἀφρούρους, συναγαγόντες εἰς ταῦτό τὴν ὑπὸ τῶν πολλῶν μακαριστῆν αἴρεσιν εἰλέσθην καὶ διεπραξάσθην· καὶ διαπραξαμένω τὸ λοιπὸν ἤδη χρῶνται μὲν αὐτῇ, σπανία δέ, ἅτε οὐ πάσῃ δεδογμένα τῇ διανοίᾳ πράττῃ 13.20.5 τοντες. φίλω μὲν οὖν καὶ τούτῳ, ἦττον δὲ ἐκείνων, ἀλλήλοισιν διὰ τε τοῦ ἔρωτος καὶ ἔξω γενομένῳ διάγουσι, πίστεσι ταῖς μεγίσταις ἡγουμένῳ ἀλλήλοισιν δεδωκέναι τε καὶ δεδέχθαι, ἃς οὐ θεμιτὸν εἶναι λύσαντας εἰς ἔχθραν 13.20.6 ποτὲ ἐλθεῖν. ἐν δὲ τῇ τελευτῇ ἄπτεροι μὲν, ὠρμηκότες δὲ πτεροῦσθαι ἐκβαίνουσι τοῦ σώματος, ὥστε οὐ σμικρὸν ἄθλον τῆς ἐρωτικῆς μανίας φέρονται. εἰς γὰρ σκότον καὶ τὴν ὑπὸ γῆς πορείαν οὐ νόμος ἐστὶν ἔτι ἐλθεῖν τοῖς κατηργημένοις ἤδη τῆς ὑπουρανίου πορείας, ἀλλὰ φανὸν βίον διαγαγόντας εὐδαιμονεῖν μετ' ἀλλήλων πορευομένους καὶ ὁμοπτέρους ἔρωτος χάριν. ταῦτα τοσαῦτα, ὦ παῖ, καὶ οὕτω θεῖά σοι δωρήσεται ἢ παρ' ἔραστοῦ φιλία.» 13.20.7 Τοιαῦτα μὲν τὰ Πλάτωνος, ἀλλ' οὐ τὰ Μωσέως, ὃς διαρρήδην τούτοις ἐναντία νομοθετεῖ, μεγάλη τῇ φωνῇ τὴν κατὰ παιδευαστῶν προσήκουσαν προφερόμενος δίκην. φησὶ γοῦν· «Ὅς ἂν κοιμηθῇ μετὰ ἄρσενος κοίτην γυναικός, βδέλυγμα ἐποίησαν ἀμφοτέροι· θανάτῳ θανατούσθωσαν, ἔνοχοί εἰσι» καὶ· «Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κοιμώμενος μετὰ ἄρσενος κοίτην γυναικός.» 13.20.8 τί δεῖ τὰ νῦν ἀπελέγχειν, ὡς παρὲς ὁ σοφώτατος τὸν παιδευαστὴν οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς Νόμοις ἠξίωσε κατὰ παιδευαστῶν θανάτου δίκην ὀρίσασθαι προστάττει θανάτῳ ζημιοῦν οἰκετῶν τὸν μὴ καταμηνύσαντα

θησαυρόν ὑφ' ἑτέρου τινὸς εὐρημένον; ἐπάκουσον δὲ καὶ τῶνδε, ἵνα μὴ με συκοφαντεῖν ὑπολάβῃς·

13.21.1 κα΄. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑ ΠΛΑΤΩΝΙ ΦΟΝΙΚΩΝ ΝΟΜΩΝ

«Ὅ τι δ' ἂν ὁ θεός,» φησίν, «ἀναιρήν περί τε τῶν κτημάτων καὶ τοῦ κινήσαντος, τοῦθ' ἢ πόλις ὑπηρετοῦσα ταῖς μαντείαις δράτω τοῦ θεοῦ. καὶ ἂν μὲν ἐλεύθερος ὁ μνηύσας ἦ, δόξαν ἀρετῆς κεκτήσθω, μὴ μνηύων δὲ κακίας· δοῦλος δὲ ἂν ἦ, ὁ μνηύσας μὲν ἐλεύθερος ὑπὸ τῆς πόλεως ὀρθῶς γίγνοιτ' ἂν, ἀποδιδούσης τῷ δεσπότῃ τὴν τιμὴν· μὴ μνηύων δὲ θανάτῳ ζημιούσθω.» 13.21.2 Κάνταῦθα μὲν ἐζημιώται θανάτῳ οὐχ ὁ παρακινήσας τι τῶν ἀπειρημένων, ἀλλ' ὁ ἑτέρου πλημμελήσαντος μὴ καταμνηύσας. καὶ ἄλλως δὲ καθαρὸν ἀποφαίνει δεσπότην, εἰ τὸν ἴδιον δοῦλον θυμῷ φονεύσειε. λέγει δ' οὖν· «Δοῦλον δὲ κτείνας ἑαυτοῦ μὲν καθηράσθω, ἂν δὲ ἀλλότριον θυμῷ, διπλῆ τὸ βλάβος ἐκτισάτω τῷ κεκτημένῳ.» 13.21.3 Καὶ τοῦτο δὲ ἐπάκουσον αὐτοῦ τῶν νόμων, οὓς περὶ φονέων διετάξατο· «Ἄν ἄρα τις αὐτόχειρ μὲν κτείνει ἐλεύθερον, τὸ δὲ πεπραγμένον ἀπροβουλεύτως ὀργῇ τινι γένηται πραχθέν, τὰ μὲν ἄλλα, καθάπερ ἄνευ θυμοῦ κτείναντι προσῆκε τῷ πάσχειν, πασχέτω· δύο δ' ἐξ ἀνάγκης ἔτη φευγέτω, κολάζων τὸν αὐτοῦ θυμόν.» 13.21.4 Καὶ τούτῳ προστίθησιν ἐξῆς ἕτερον τοιόνδε νόμον· «Ὅ δὲ θυμῷ μὲν, μετ' ἐπιβουλῆς δὲ κτείνας τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τὸν ἔμπροσθεν αὐτῷ, τρία δὲ ἔτη, καθάπερ ἄτερος ἔφευγε τὰ δύο, φευγέτω, μεγέθει θυμοῦ πλείω τιμωρηθεὶς χρόνον.» 13.21.5 Εἴθ' ἐξῆς περὶ τοῦ δευτέρου φονεύσαντος τοιάδε νομοθετεῖ· «Ἐὰν δὲ αὐθὶς ποτε κατελθὼν ὀπότερος αὐτοῖν ἠττηθεὶς ὀργῇ πράξῃ ταῦτόν τοῦτο, φυγῶν μηκέτι κατέλθῃ.» 13.21.6 Καὶ πάλιν ἐξῆς φησιν· «Ἐὰν δέ, ὃ γίνεται μὲν, ὀλιγάκις δέ, διὰ θυμόν πατῆρ ἢ μήτηρ υἱὸν ἢ θυγατέρα πληγαῖς ἢ τινι τρόπῳ βιαίῳ κτείνει, καθάρσεις μὲν τὰς αὐτὰς τοῖς ἄλλοις καθαίρεσθαι καὶ ἐνιαυτοὺς τρεῖς ἀπενιαυτεῖν, κατελθόντων δὲ τῶν κτεινάντων ἀπαλλάττεσθαι γυναῖκά τε ἀπὸ ἀνδρὸς καὶ τὸν ἄνδρα ἀπὸ γυναικὸς καὶ μήποτ' ἔτι κοινῇ παιδοποιήσασθαι.» 13.21.7 Καὶ τούτοις ἐπιφέρει· «Γυναῖκα δὲ γαμετὴν ἂν ἀνὴρ δι' ὀργὴν κτείνει τινὰ ἢ γυνή τις ἑαυτῆς ἄνδρα ταῦτόν τοῦτο ὡσαύτως ἐργάσθαι, καθαίρεσθαι τοὺς αὐτοὺς καθαρμούς, τριετείς δὲ ἀπενιαυτήσεις διατελεῖν. κατελθὼν δὲ ὁ τοιοῦτό τι δράσας τοῖς 13.21.8 αὐτοῦ παισὶν ἱερῶν μὴ κοινωνεῖτω μηδὲ ὁμοτράπεζος γιγνέσθω ποτέ. καὶ ἂν ἀδελφὸς ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν ἀδελφὴ θυμῷ κτείνει, τὰ μὲν τῶν καθαρμῶν καὶ ἀπενιαυτήσεων, καθάπερ εἴρηται τοῖς γονεῦσι καὶ τοῖς ἐγγόνιοις, εἰρήσθω δεῖν γίγνεσθαι καὶ τούτοις ὦν ἀδελφούς τε ἀδελφῶν καὶ γονέας ἐστέρηκε παίδων· τούτοις δὲ συνέστιος αὐτοῖς αὐτὸς μηδέποτε γιγνέσθω μηδὲ κοινῶν 13.21.9 νὸς ἱερῶν. –ἀδελφὸς δὲ ἂν ἀδελφὸν κτείνει ἐν στάσει μάχης γενομένης ἢ τινι τοιούτῳ τρόπῳ ἀμυνόμενος ἄρχοντα χειρῶν πρότερον, καθάπερ πολέμιον ἀποκτείνας ἔστω καθαρὸς, καὶ ἂν πολίτης πολίτην, ὡσαύτως, ἢ ξένος ξένον. ἂν δὲ ἀστὸν ξένος ἢ ξένον ἀστὸς ἀμυνόμενος κτείνει, κατὰ τὰ αὐτὰ ἔστω τοῦ καθαρὸς εἶναι· καὶ ἂν δοῦλος δοῦλον, ὡσαύτως. ἂν δὲ αὐτὸς δοῦλος ἐλεύθερον ἀμυνόμενος ἀποκτείνει, καθάπερ ὁ κτείνας πατέρα τοῖς αὐτοῖς 13.21.10 ἔνοχος ἔστω νόμοις. –Ὅς ἂν ἐκ προνοίας τε καὶ ἀδίκως ὄντιν' οὖν τῶν ἐμφυλίων αὐτόχειρ κτείνει, πρῶτον μὲν τῶν νομίμων εἰργέσθω, μήτε ἀγορὰν μήτε ἱερὰ μήτε λιμένας μήτε ἄλλον κοινὸν σύλλογον μηδένα μιαινῶν, ἂν τέ τις ἀπαγορεύῃ τῷ δράσαντι ταῦτα ἀνθρώπων καὶ ἂν μὴ· ὁ γὰρ νόμος ἀπαγορεύει. –ὁ δὲ μὴ ἐπεξιῶν, δέον, ἢ μὴ προαγορεύων εἰργέσθω τῶν ἐντὸς ἀνεψιότητος. –τὸ δὲ δεύτερον ὑπόδικος τῷ θέλοντι τιμωρεῖν ὑπὲρ τοῦ τελευτήσαντος

γιγνέσθω. –Γυνή δὲ ἄνδρα ἑαυτῆς ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ ἀποκτεῖναι τρώσασα, ἢ ἄνῆρ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, φευγέτω ἀειφυγίαν.» 13.21.11 Τοιοῦτοι μὲν οἱ τοῦ φιλοσόφου νόμοι. εἰ δὲ χρὴ καὶ τοὺς Μωσέως τούτοις ἀντιπαραβαλεῖν, ἐπάκουσον οἷα περὶ τῶν φονικῶν διατάττεται. «Ἐὰν πατάξῃ τις τινα καὶ ἀποθάνῃ, θανάτῳ θανατούσθω. ὁ δὲ οὐχ ἐκῶν, ἀλλ' ὁ θεὸς παρέδωκεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ· δώσω σοι τόπον οὗ φεύξεται ἐκεῖ ὁ φονεύσας. ἐὰν δὲ ἐπίθηταί τις τῷ πλησίον αὐτοῦ ἀποκτεῖναι αὐτὸν δόλω καὶ καταφύγῃ, ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου μου λήψῃ αὐτὸν θανατώσαι. ὃς τύπτει πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα αὐτοῦ, θανάτῳ θανατούσθω. –ἐὰν δὲ λοιδορῶνται δύο ἄνδρες καὶ πατάξῃ τις τὸν πλησίον αὐτοῦ λίθῳ ἢ πυγμῇ καὶ μὴ ἀποθάνῃ, κατακλιθῆ δὲ ἐπὶ τὴν κοίτην, ἐὰν ἐξαναστὰς ὁ ἄνθρωπος περιπατήσῃ ἔξω ἐπὶ ῥάβδου αὐτοῦ, ἀθῶος ἔσται ὁ πατάξας· πλήν τῆς ἀργίας αὐτοῦ ἀποτίσει καὶ τὰ ἰατρῆα. ἐὰν δὲ πατάξῃ τις τὸν παῖδα αὐτοῦ ἢ τὴν παιδίσκην αὐτοῦ ἐν ῥάβδῳ καὶ ἀποθάνῃ ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, δίκη ἐκδικηθήσεται. ἐὰν δὲ ἡμέραν μίαν ἢ δύο βιώσῃ, οὐκ ἐκδικηθήσεται· τὸ γὰρ ἀργύριον αὐτοῦ ἔστιν. –ἐὰν δὲ πατάξῃ τις τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ οἰκέτου ἢ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς θεραπαίνης αὐτοῦ καὶ ἐκτυφλώσῃ αὐτόν, ἐλευθέρους ἐξαποστελεῖ αὐτοὺς ἀντὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτῶν.» 13.21.12 τοιαῦτα δὴ καὶ τὰ Μωσέως. αὐθις δὲ ὁ Πλάτων τίνα τρόπον καὶ δι' ὁποῖα πληγαῖς ἀπαραιτήτοις αἰκίζεσθαι τὸν οἰκέτην προστάττει ἐπάκουσον· «Ὅταν τὴν γενναίαν νῦν λεγομένην σταφυλὴν ἢ τὰ γενναῖα σῦκα ἐπονομαζόμενα ὀπωρίζουν βούληται, ἐὰν μὲν ἐκ τῶν οἰκείων λαμβάνῃ, ὅπως ἂν ἐθέλῃ καὶ ὁπόταν βούληται, καρπούσθω· ἐὰν δὲ ἐξ ἄλλων μὴ πείσας, ἐπόμενος τῷ λόγῳ τῷ «μὴ κινεῖν ὅ τι μὴ κατέθετο», ἐκεῖνος ἀεὶ ζημιούσθω. ἐὰν δὲ δοῦλος μὴ πείσας τὸν δεσπότην τῶν χωρίων ἄπτηταί του τῶν τοιούτων, κατὰ ῥᾶγα βοτρυῶν καὶ σῦκον συκῆς ἰσαρίθμους πληγὰς τούτοις μαστιγοῦσθω.» 13.21.13 Τοιαῦτα μὲν τὰ κατὰ τῶνδε, οὐκ ἄξια τῆς Πλάτωνος μεγαλονοίας. ὡς δὲ σεμνὰ καὶ φιλόανθρωπα τὰ παρὰ Μωσεῖ, μάθοις ἂν ἐπακούσας ὧδέ πη λέγοντος· «Ἐὰν δὲ εἰσέλθῃς εἰς ἀμπελῶνα τοῦ πλησίον, φάγῃ σταφυλὴν, ὅσον ψυχὴν σου ἐμπλησθῆναι, εἰς δ' ἄγγος οὐκ ἐμβαλεῖς.» καὶ πάλιν· «Ἐὰν εἰσέλθῃς εἰς ἀμητὸν τοῦ πλησίον σου καὶ συλλέξῃς στάχυς ἐν ταῖς χερσὶ σου, καὶ δρέπανον οὐ μὴ ἐπιβάλλῃς ἐπὶ τὸν ἀμητὸν τοῦ πλησίον σου.» καὶ αὐθις· «Ἐὰν ἀμήσῃς ἀμητὸν σου ἐν τῷ ἀγρῷ σου καὶ ἐπιλάθῃ δράγμα ἐν τῷ ἀγρῷ σου, οὐκ ἐπαναστραφήσῃ λαβεῖν αὐτό· τῷ πτωχῷ καὶ τῷ προσηλύτῳ καὶ τῷ ὀρφανῷ καὶ τῇ χήρᾳ ἔσται, ἵνα εὐλογῆσῃ σε κύριος ὁ θεὸς σου ἐν παντὶ ἔργῳ τῶν χειρῶν σου. ἐὰν δὲ ἐλαιολογήσῃς, οὐκ ἐπαναστρέψῃς καλαμῆσασθαι τὰ ὀπίσω σου· τῷ προσηλύτῳ καὶ τῷ ὀρφανῷ καὶ τῇ χήρᾳ ἔσται. ἐὰν δὲ τρυγήσῃς τὸν ἀμπελῶνά σου, οὐκ ἐπανατρυγήσῃς τὰ ὀπίσω σου· τῷ προσηλύτῳ καὶ τῷ ὀρφανῷ καὶ τῇ χήρᾳ ἔσται.» 13.21.14 Καὶ ταῦτα μὲν τὰ παρὰ Μωσεῖ. δῆλα δὲ καὶ τὰ Πλάτωνος ἐν οἷς μυρία εὖροις ἂν ἀνεπίληπτα, ὧν δὴ μάλιστα τῶν παρ' αὐτῷ τὰ σεμνὰ καὶ κράτιστα ἀποδεχόμενοι τοῖς μὴ τοιούτοις μακρὰ χαίρειν φαμέν. ἀλλὰ γὰρ τούτων ὧδε διεξωδευμένων ἀποδοθείσης τε αἰτίας δι' ἣν οὐ κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφεῖν ἐγνώκαμεν, ὥρα καὶ τὰ τῆς λοιπῆς ὑποσχέσεως εἰς πέρας ἀγαγεῖν καὶ τὰς γε ἄλλας αἰρέσεις τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιθεωρήσαι φιλοσοφίας.

14.Pin.t ΙΔ ΤΑΔΕ ΤΟ ΙΔ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

14.Pin.1 α'. Προοίμιον περὶ τῆς ὑποθέσεως β'. Περὶ τῆς τῶν φιλοσόφων πρὸς ἀλλήλους διαφωνίας καὶ μάχης γ'. Περὶ τῆς τῶν καθ' Ἑβραίους συμφωνίας δ'. Ὅπως ὁ

Πλάτων τούς πρὸ αὐτοῦ διαβέβληκεν ε΄. Περὶ τῆς πρώτης κατὰ Πλάτωνα διαδοχῆς. Ἐκ τοῦ Νομηνίου τοῦ Πυθαγορικοῦ Β΄. Περὶ Ἀρκεσιλάου τοῦ τὴν δευτέραν Ἀκαδημίαν ὑποστησαμένου. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ζ΄. Περὶ Λακύνου τοῦ τὸν Ἀρκεσίλαον διαδεξαμένου. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ η΄. Περὶ Καρνεάδου τοῦ τὴν τρίτην Ἀκαδημίαν ὑποστησαμένου. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ θ΄. Περὶ Φίλωνος τοῦ διαδεξαμένου Κλειτόμαχον, τὸν διαδεξάμενον Καρνεάδην. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ι΄. Ὅτι στοχασμοὶ καὶ λογομαχίαι καὶ πολλὴ πλάνη τυγχάνει παρὰ τοῖς Ἑλλήνων φιλοσόφοις. Ἀπὸ τῆς πρὸς Νεκτανεβῶ Πορφυρίου ἐπιστολῆς καὶ λοιπῶν ια΄. Περὶ γεωμετρίας καὶ ἀστρονομίας καὶ λογισμῶν. Ἀπὸ τῶν Ξενοφῶντος ιβ΄. Περὶ τῶν φυσιολογεῖν αὐχούντων. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ιγ΄. Περὶ γυμναστικῆς καὶ μουσικῆς. Ἐκ τῆς Πολιτείας Πλάτωνος ιδ΄. Δόξαι φιλοσόφων περὶ ἀρχῶν. Ἐκ τοῦ Πλουτάρχου ιε΄. Περὶ τῆς Ἀναξαγόρου δόξης. Ἐκ τοῦ Πλάτωνος ις΄. Δόξαι φιλοσόφων περὶ θεῶν. Ἐκ τοῦ Πλουτάρχου ιζ΄. Πρὸς τοὺς περὶ Ξενοφάνην καὶ Παρμενίδην τὰς αἰσθήσεις ἀναιροῦντας. Ἐκ τοῦ Ἀριστοκλέους ιη΄. Πρὸς τοὺς κατὰ Πύρρωνα σκεπτικούς ἢ καὶ ἔφεκτικούς ἐπικληθέντας, μηδὲν καταληπτὸν εἶναι ἀποφηνάμενους. Ἐκ τοῦ Ἀριστοκλέους ιθ΄. Πρὸς τοὺς κατ' Ἀρίστιππον φιλοσόφους, μόνον λέγοντας τὰ πάθη εἶναι καταληπτὰ, τὰ δὲ λοιπὰ ἀκατάληπτα. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ κ΄. Πρὸς τοὺς περὶ Μητρόδωρον καὶ Πρωταγόραν, μόναις δεῖν πιστεύειν ταῖς αἰσθήσεσι λέγοντας. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ κα΄. Πρὸς τοὺς κατ' Ἐπίκουρον ἡδονὴν τέλος ὀριζομένους. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ κβ΄. Ἔτι πρὸς τοὺς τὴν ἡδονὴν τὸ ἀγαθὸν εἶναι ὀριζομένους. Ἀπὸ τοῦ Πλάτωνος κγ΄. Πρὸς τοὺς κατ' Ἐπίκουρον πρόνοιαν μὲν ἀρνούμενους, ἀτόμοις δὲ σώμασιν ἀνατιθέοντας τὸ πᾶν. Ἀπὸ τῶν Διονυσίου ἐπισκόπου κδ΄. Ἀπὸ τῶν ἐν ἀνθρώποις ὑποδειγμάτων. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ κε΄. Ἀπὸ τῆς τοῦ παντὸς συστάσεως. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ κς΄. Ἀπὸ τῆς τὰνθρώπου φύσεως. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ κζ΄. Ὅτι οὐκ ἐτίπονον τῷ θεῷ τὸ ἐργάζεσθαι. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ

ΙΑ 14.1.1 α΄. ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ

Ὅσα μὲν εἶπεν τε καὶ ἀκοῦσαι ἦν ἀμφὶ τῆς κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφίας τῆς τε τούτου πρὸς τὰ Ἑβραίων λόγια συμφωνίας, δι' ἣν τὸν ἄνδρα καταπεπλήγμεθα, καὶ αὖ πάλιν τῆς πρὸς τοὺς αὐτοὺς διαφωνίας, δι' ἣν οὐκ ἄν τις αὐτὸν εὖ φρονῶν ἀποδέξαιτο, διελθὼν ἐν τῷ πρὸ τούτου, μέτειμι νῦν ἐπὶ τὰς λοιπὰς αἰρέσεις τῶν παρ' Ἑλλήσιν ἐπὶ φιλοσοφίᾳ βοηθέντων. 14.1.2 καὶ τούτων αὖ πάλιν τὸν ἐκ τῆς ἀληθείας ὄλισθον οὐκ αὐτὸς οὐδὲ παρ' ἑμαυτοῦ, διὰ δὲ τῆς αὐτῶν πάλιν τῶν Ἑλληνικῶν φωνῶν μαρτυρίας σκοπεῖν τοῖς ἐντυγχάνουσι πρὸ ὀφθαλμῶν θήσω· οὐ μὲν δὴ τισὶ τῶν ἀνδρῶν ἀπεχθόμενος, ὧν γε καὶ μέγα θαῦμα ἔχειν ὁμολογῶ, ὅταν δὴ τοῖς ἄλλοις, 14.1.3 οἷάπερ ἀνθρώποις, παραβάλλω τοὺς ἄνδρας· ἐπὶ δὲ τοῖς Ἑβραίων θεολόγοις τε καὶ προφήταις θεῷ τε τῷ διὰ τούτων καὶ μελλόντων προρρήσεις καὶ θαυμάτων ἐπιδείξεις πεποιημένῳ, ἀτὰρ δὴ καὶ μαθημάτων εὐσεβῶν δογμάτων τε ἀληθῶν διδασκαλίαν καταβεβλημένῳ, οὐκέτ' οἷμαί τινα δεῖν εὐλόγως ἐπιμέμφασθαι, εἰ θεὸν πρὸ ἀνθρώπων καὶ ἀλήθειαν αὐτὴν πρὸ θνητῶν λογισμῶν 14.1.4 τε καὶ στοχασμῶν τιμῶμεθα. τοῦτο δέ μοι πᾶν ὁ τῆς παρουσίας Προπαρασκευῆς δείξειν πεφιλοτίμηται λόγος, εἰς ἀπόκρισιν ὁμοῦ καὶ ἀπολογίαν τῶν δὴ πευσομένων, τί δὴ ἄρα καλὸν ἢ σεμνὸν ἰδόντες ἐν τοῖς βαρβάρων γράμμασι τῆς πατρώας καὶ εὐγενοῦς φιλοσοφίας, τῆς Ἑλλήνων λέγω, προκρίνειν αὐτὰ διανενοήμεθα. ἀλλὰ γὰρ ἤδη δι' ἔργων ἢ ἀπόδειξις ἡμῖν χωρεῖτω.

14.2.1 β΄. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ ΠΡΟΣ ΑΛΛΗΛΟΥΣ ΔΙΑΦΩΝΙΑΣ ΚΑΙ

222

ΜΑΧΗΣ

Ἦγοῦμαι δὲ δεῖν πρῶτιστα πάντων ἄνωθεν ἀπὸ τῆς πρώτης καταβολῆς τῶν παρ' Ἑλλήσι φιλοσόφων ἀπάρξασθαι καὶ τοὺς πρόσθεν ἢ Πλάτωνα γενέσθαι φυσικοὺς ἐπικληθέντας φιλοσόφους καταμαθεῖν, τίνες ποτὲ γέγονασι καὶ ὁποίων ἔτυχεν ἢ κατ' αὐτοὺς φιλοσοφία προστατῶν τοῦ λόγου, εἴτ' ἐπὶ τὴν τοῦ Πλάτωνος παρελθεῖν διαδοχὴν καὶ τίνες ποτ' ἦσαν καὶ οἶδε τὰς τε πρὸς ἀλλήλους λογομαχίας αὐτῶν ἐπισκέψασθαι, ἐπιθεωρῆσαι δὲ καὶ τῶν ἄλλων αἰρέσεων τὰς διαστάσεις τῶν τε δοξῶν τὰς ἀντικαταστάσεις, ἐν αἷς πυκτεύοντας τοὺς γενναίους καὶ φιλοτίμως διαπληκτιζομένους ὥσπερ 14.2.2 ἐπὶ σκηνῆς τοῖς θεαταῖς παραδείξω. αὐτίκα γοῦν μάλα θεασώμεθα ὅπως μὲν ὁ Πλάτων τοὺς αὐτοῦ πρώτους ἔσκωπεν, ὅπως δὲ τοὺς Πλάτωνος οἰκείους τε καὶ διαδόχους ἄλλοι καὶ αὐτὸς πάλιν ὅπως οἱ Πλάτωνος ἑταῖροι τὰ σοφὰ τῆς Ἀριστοτέλους πολυνοίας ἀπήλεγχον ὅπως θ' οἱ τὸν Ἀριστοτέλην καὶ τὸν Περίπατον ἀρχοῦντες τὰ δοκοῦντα τοῖς τὴν ἐναντίαν πρὸς 14.2.3 σβέουσι τὸ μῆθὲν ὄντα παρίστων. καὶ τὰ δεινὰ δὲ καὶ ἀκριβῆ τῆς τῶν Στωϊκῶν λεπτολογίας ὑφ' ἑτέρων αὐτὸς πάλιν ὄψει καταγελῶμενα πάντα τε πανταχόθεν κατὰ τῶν πέλας κονιομένους καὶ μάχην καὶ πάλιν ἀνδρικώτατα συνισταμένους, ὡς διὰ χειρῶν ἤδη καὶ γλώττης ἢ μᾶλλον διὰ καλάμου καὶ μέλανος τὸν κατὰ ἀλλήλων αὐτοὺς πόλεμον ἐπιτειχίζεσθαι, μονονουχὶ βάλ14.2.4 λοντας καὶ βαλλομένους τοῖς διὰ λόγων δόρασι τε καὶ παντευχίαις. περιέξει δ' ἡμῖν τὸ στάδιον ἐν τῷ γυμνικῷ τῷδε ἀγῶνι γυμνοὺς ἀληθείας ἀπάσης πρὸς τοῖς δηλωθεῖσι καὶ τοὺς πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς δογματικοῖς φιλοσόφοις ἐξ ἐναντίας ἀραμένους τὰ ὄπλα, τοὺς ἀμφὶ Πύρρωνα λέγω, μῆδὲν εἶναι καταληπτὸν ἐν ἀνθρώποις ἀποφηνάμενους, καὶ τοὺς τε κατ' Ἀρίστιππον μόνον λέγοντας τὰ πάθη εἶναι καταληπτὰ καὶ αὐτὸς πάλιν τοὺς κατὰ Μητρόδωρον καὶ Πρωταγόραν μόναις δεῖν φάσκοντας ταῖς τοῦ σώματος πιστεύειν 14.2.5 αἰσθήσεων. ἔμπαινον δὲ τούτοις συναποδύσομεν τοὺς ἀμφὶ Ξενοφάνην καὶ Παρμενίδην τὴν ἐναντίαν παραταξαμένους καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀνελόν14.2.6 τας, οὐ παρήσομεν δὲ οὐδὲ τοὺς τῆς ἡδονῆς προμάχους, ἀλλὰ καὶ τούτων τὸν ἀριστεῖα Ἐπίκουρον σὺν τοῖς εἰρημένοις καταλέξομεν. πρὸς ἅπαντας δὲ ὁμοῦ τοῖς σφετέραις αὐτῶν βέλεσι τὸν κατ' αὐτῶν ἀντιθήσομεν 14.2.7 ἔλεγχον. καὶ τῶν ἐπὶ κλην δὲ φυσικῶν ἀπάντων ὁμοῦ τῶν τε δογμάτων τὰς διαφωνίας καὶ τῆς σπουδῆς τὴν ἀχρηστομάθειαν εἰς φανερόν οἶσω, οὗ τίς ποτε μισέλλην οὐδὲ μισόλογος τις ὢν πολλοῦ γε δέω, διαβολῆς δ' αἰτίαν ἀπολυόμενος, ὅτι δὴ τῆς Ἑλληνικῆς ἥκιστα σοφίας μεταποιεθέντες τὰ Ἑβραίων λόγια προτετιμῆκαμεν.

14.3.1 γ'. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ

Οἱ μὲν γε Ἑβραῖοι ἄνωθεν ἐξ αἰῶνος μακροῦ καὶ αὐτῆς, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀπὸ πρώτης ἀνθρωπογονίας τὴν ἀληθῆ καὶ εὐσεβῆ φιλοσοφίαν ἀνηρευνηκότες, ἀκήρατον καὶ ἐπὶ τοὺς μετέπειτα ταύτην διατετηρήκασι, παῖς παρὰ πατρός θησαυρὸν λόγων ἀληθῶν ὑποδεξάμενοί τε καὶ φυλάξαντες, ὡς μήτ' ἐπιθεῖναι 14.3.2 μήτ' ἀφελεῖν τινα τοῖς ἄπαξ κεκριμένοις τολμῆσαι. οὗτ' οὖν ὁ πάνσοφος Μωσῆς, πάντων μὲν Ἑλλήνων πρεσβύτατος ἀποφανθεὶς διὰ τῶν ἔμπροσθεν, πάντων δὲ ὕστατος τὴν ἡλικίαν τῶν πρὶν Ἑβραίων γεγονώς, κινήσαί τι καὶ μεταθεῖναι τῶν τοῖς προπάτορσι δοξάντων τῆς δογματικῆς περὶ θεολογίας διανενόηται, πλὴν ὅσον τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἀνθρώποις ἀγωγῆς βίου καταλλήλου τρόπον καὶ τινος μέσης πολιτείας νομοθεσίαν καταβαλέσθαι, 14.3.3

οὐθ' οἱ μετὰ τόνδε προφηῆται, μυρίαίς ὄσαις ὕστερον ἐτῶν περίοδοις ἐκλάμπαντες, διάφωνόν τι ῥῆμα πρὸς τε σφᾶς αὐτοὺς ἢ πρὸς τὰ Μωσεῖ καὶ τοῖς 14.3.4 πάλοι θεοφιλέσι νομισθέντα προσέθαι τῇ φωνῇ τετολημήκασιν. ἀλλ' οὐδὲ τὸ καθ' ἡμᾶς διδασκάλιον, κεῖθ' ἐν ποθεν ὀρμώμενον καὶ δι' ἐνθέου δυνάμεως ὁμοῦ πᾶσαν Ἑλλάδα τε καὶ τὴν βάρβαρον ἐμπλήσαν, διάφωνόν τι τοῖς πρόσθεν ἐμπεριείληφεν, εἰ μὴ τις φαίη ὅτι μὴ μόνον τοῖς δόγμασι τῆς θεολογίας, ἀλλὰ καὶ τῷ τρόπῳ τοῦ βίου τὴν αὐτὴν ἀγωγὴν τοῖς πρὸ 14.3.5 Μωσέως θεοφιλέσιν Ἑβραίοις παραδίδωσι. καὶ τὰ μὲν ἡμέτερα τοιαῦτα μιᾶ τε διανοίᾳ μιᾶ τε φωνῇ ὑπὸ τῶν πρώτων καὶ τῶν μέσων καὶ τῶν ὑστάτων μεμαρτυρημένα τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας ὁμοῦ καὶ φιλοσοφίας τὸ βέβαιον ἀπάσαις ψήφοις ἐπισφραγίζεται πληροῖ τε τὴν σύμπασαν οἰκουμένην, ὀσημέραι νεάζοντα καὶ ἀνθοῦντα, ὡς ἄρτι πρώτην ἀκμὴν καταβεβλημένα· καὶ οὔτε νόμων διατάξεις οὔτ' ἐχθρῶν ἐπιβουλαὶ οὔτε πολεμίων πολλακίς ἀκονηθέντα ξίφη κρείττονα τῆς ὧν μετήλθομεν λόγων ἀρετῆς τὴν 14.3.6 δύναμιν ἐπιδέδεικται. τὰ δὲ τῆς Ἑλλήνων φιλοσοφίας ἐπὶ βραχέσι σαλεύσαντα τίνα ποτὲ τὴν ἰσχὺν ἐπεδείξατο, νυνὶ θεασώμεθα, πρώτους ἀπάντων εἰς μέσον ἀγαγόντες καὶ εἰς τὸν ἀγῶνα καθιέντες τοὺς φυσικοὺς ἐπικληθέντας· οἱ δὲ πρόσθεν ἢ Πλάτωνα διαλάμψαι λεγόμενοι ὅπως πρὸς ἀλλήλους ἐστασίασαν παρ' αὐτοῦ μαθεῖν ἔστι τοῦ Πλάτωνος· ὃς δὲ τῶν ἀμφὶ Πρωταγόραν Ἡράκλειτόν τε καὶ Ἐμπεδοκλέα τὴν πρὸς Παρμενίδην καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτῶν 14.3.7 τὸν διαμάχην ἐξελέγχει. ὁ μὲν γὰρ Δημοκρίτου γεγονὼς ἐταῖρος, ὁ Πρωταγόρας, ἄθεον ἐκτήσατο δόξαν· λέγεται γοῦν τοιαῦδε κεκρήσθαι εἰσβολῇ ἐν τῷ Περὶ θεῶν συγγράμματι· «Περὶ μὲν θεῶν οὐκ οἶδα οὐθ' ὡς εἰσὶν οὐθ' ὡς οὐκ εἰσὶν οὐθ' ὁποῖοί τινες ἰδέαν.» ὁ δὲ Δημοκρίτος ἀρχὰς τῶν ὄλων ἔφη εἶναι τὸ κενὸν καὶ τὸ πλήρες· τὸ πλήρες ὄν λέγων καὶ στερεόν, τὸ δὲ κενὸν μὴ ὄν. διὸ καὶ φησι «μηδὲν μᾶλλον τὸ ὄν τοῦ μὴ ὄντος εἶναι» ὅτι τε 14.3.8 «ἐξ αἰδίου τὰ ὄντα ἐν τῷ κενῷ συνεχῶς καὶ ὀξέως κινεῖται.» ὁ δὲ Ἡράκλειτος ἀρχὴν τῶν πάντων ἔφη εἶναι τὸ πῦρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα γίνεται καὶ εἰς ὃ ἀναλύεται. ἀμοιβὴν γὰρ εἶναι τὰ πάντα χρόνον τε ὠρίσθαι τῆς τῶν 14.3.9 πάντων εἰς τὸ πῦρ ἀναλύσεως καὶ τῆς ἐκ τούτου γενέσεως. οἶδε μὲν οὖν πάντα κινεῖσθαι ἔφασαν. ὁ δὲ Παρμενίδης, τὸ γένος Ἐλεάτης ὢν, ἐν μὲν εἶναι τὸ πᾶν, ἀγένητον δὲ καὶ ἀκίνητον καὶ κατὰ σχῆμα σφαιροειδὲς ὑπάρχειν ἔδογματιζε. Παρμενίδου δὲ Μέλισσος ἐταῖρος γέγονε, τὰ αὐτὰ τῷ Παρμενίδῃ δοξάζων. τούτων δὲ οὖν πέρὶ ὅποια ὁ Πλάτων ἐν τῷ Θεαιτήτῳ διεξείσιν ἄκουε·

14.4.1 Δ'. ΟΠΩΣ Ο ΠΛΑΤΩΝ ΤΟΥΣ ΠΡΟ ΑΥΤΟΥ ΔΙΑΒΕΒΛΗΚΕΝ

«Ἐκ δὲ διαφορᾶς τε καὶ κινήσεως καὶ κράσεως πρὸς ἄλληλα γίνεται πάντα ἃ δὴ φαμεν εἶναι, οὐκ ὀρθῶς προσαγορεύοντες, ἔστι μὲν γὰρ οὐδέποτ' οὐδέν, αἰεὶ δὲ γίνεται. καὶ περὶ τούτου πάντες ἐξαισιοὶ σοφοὶ πλὴν Παρμενίδου συμφέρεσθον, Πρωταγόρας τε καὶ Ἡράκλειτος καὶ Ἐμπεδοκλῆς, καὶ τῶν ποιητῶν οἱ ἄκροι τῆς ποιήσεως ἑκατέρας, κωμωδίας μὲν Ἐπίχαρμος, τραγωδίας δὲ Ὀμηρος, ὃς εἰπὼν Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθύν, πάντα εἶρηκεν ἔγγονα ῥοῆς τε καὶ κινήσεως. ἢ οὐ δοκεῖ τοῦτο λέγειν; 14.4.2 Ἔμοιγε. Τίς οὖν ἂν ἔτι πρὸς γε τοσοῦτον στρατόπεδον καὶ στρατηγὸν Ὀμηρον δύναιτο ἀμφισβητήσας μὴ καταγέλαστος γενέσθαι;» Εἶθ' ἐξῆς προῖων τῷ λόγῳ ἐπιφέρει λέγων· 14.4.3 «Προσιτέον οὖν ἐγγυτέρω, ὡς ὁ ὑπὲρ Πρωταγόρου λόγος ἐπέταττε, καὶ σκεπτέον τὴν φερομένην ταύτην οὐσίαν διακρούοντα, εἴτε ὑγιὲς εἴτε σαθρὸν φθέγγεται. μάχη δ' οὖν περὶ αὐτῆς οὐ φαύλη οὐδ' ὀλίγοις γέγονε. Πολλοῦ καὶ δεῖ φαύλη εἶναι, ἀλλὰ περὶ μὲν τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐπιδίδωσι πάμπολυ. οἱ γὰρ τοῦ Ἡρακλείτου ἐταῖροι

χορηγοῦσι τούτου τοῦ λόγου μάλα ἐρρωμένως. Τῷ τοι, ὦ φίλε Θεόδωρε, μᾶλλον σκεπτέον καὶ ἐξ ἀρχῆς, ὡσπερ αὐτοὶ ὑποτείνονται. 14.4.4 Παντάπασι μὲν οὖν. καὶ γάρ, ὦ Σώκρατες, περὶ τούτων τῶν Ἡρακλειτείων ἢ ὡσπερ σὺ λέγεις Ὀμηρείων τε καὶ ἔτι παλαιότερων, αὐτοῖς μὲν τοῖς περὶ τὴν Ἔφεσον, ὅσοι ποιοῦνται ἔμπειροι, οὐδὲν μᾶλλον οἶόν τε διαλεχθῆναι ἢ τοῖς οἰστρώσιν. ἀτεχνῶς γὰρ κατὰ τὰ συγγράμματα φέρονται, τὸ δὲ ἐπιμεῖναι ἐπὶ λόγῳ καὶ ἐρωτήματι καὶ ἡσυχίως ἐν μέρει ἀποκρίνασθαί τε καὶ ἐρέσθαι, ἦττον αὐτοῖς μέλει ἢ τὸ μηδέν· μᾶλλον δὲ ὑπερβάλλει τὸ οὐδ' οὐδὲν πρὸς τὸ σμικρὸν ἐνεῖναι τοῖς ἀνδράσιν ἡσυχίας, ἀλλ' ἂν τινα ἔρη, ὡσπερ ἐκ φαρέτρας ῥηματίσκια αἰνιγματώδη ἀνασπῶντες ἀποτοξεύουσι, καὶ ἂν τούτου ζητῆς λόγον λαβεῖν, τί εἶρηκεν, ἐτέρῳ πεπλήξῃ καινῶς μετωνομασμένῳ, περανεῖς δὲ οὐδέποτε οὐδὲν πρὸς οὐδένα αὐτῶν οὐδέ γε ἐκεῖνοι αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους, ἀλλ' εὖ πάνυ φυλάττουσι τὸ μηδέν βέβαιον ἔαν εἶναι μήτ' ἐν λόγῳ μήτ' ἐν ταῖς αὐτῶν ψυχαῖς, ἡγούμενοι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, αὐτὸ στάσιμον εἶναι. τούτῳ δὲ πάνυ πολεμοῦσι καὶ καθ' ὅσον δύνανται πανταχόθεν ἐκβάλλουσιν. 14.4.5 Ἴσως, ὦ Θεόδωρε, τοὺς ἀνδρας μαχομένους ἐώρακας, εἰρηνεύουσι δὲ οὐ συγγέγονας· οὐ γάρ σοι ἐταῖροί εἰσιν. ἀλλ', οἶμαι, τὰ τοιαῦτα τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ σχολῆς φράζουσιν, οὓς ἂν βούλωνται ὁμοίους αὐτοῖς ποιῆσαι. Ποίοις μαθηταῖς, ὦ δαιμόνιε; οὐδὲ γίγνεται τῶν τοιούτων ἕτερος ἐτέρου μαθητῆς, ἀλλ' αὐτόματοι ἀναφύονται, ὁπόθεν ἂν τύχῃ ἕκαστος αὐτῶν ἐνθουσιάσας, καὶ τὸν ἕτερον ὁ ἕτερος οὐδὲν ἡγεῖται εἰδέναί. παρὰ μὲν οὖν τούτων, ὅπερ ἦα ἐρῶν, οὐκ ἂν ποτε λάβοις λόγον οὔτε ἐκόντων οὔτε ἀκόντων· αὐτοὺς 14.4.6 δὲ δεῖ παραλαβόντας ὡσπερ πρόβλημα ἐπισκοπεῖσθαι. Καὶ μετρίως γε λέγεις. τὸ δὲ δὴ πρόβλημα ἄλλο τι παρειλήφαμεν παρὰ μὲν τῶν ἀρχαίων μετὰ ποιήσεως ἐπικρυπτομένων τοὺς πολλούς, ὡς ἡ γένεσις τῶν πάντων Ὠκεανός τε καὶ Τηθύς ρεῦμα τυγχάνει καὶ οὐδὲν ἔστηκε, παρὰ δὲ τῶν ὑστέρων, ἄτε σοφωτέρων, ἀναφανδὸν ἀποδεικνυμένων, ἵνα καὶ οἱ σκυτοτόμοι αὐτῶν τὴν σοφίαν μάθωσιν ἀκούσαντες καὶ παύσωνται ἡλιθίως οἰόμενοι τὰ μὲν ἐστάναι, τὰ δὲ κινεῖσθαι τῶν ὄντων, μαθόντες δὲ ὅτι πάντα κινεῖται τιμῶσιν αὐτούς; ὀλίγου δὲ ἐπελαθόμην, ὦ Θεόδωρε, ὅτι ἄλλοι αὐτὰναντία τούτοις ἀπεφήναντο, οἶον· «ἀκίνητον τελέθει τῷ παντὶ ὄνομ' εἶναι,» καὶ ἄλλα ὅσα Μέλισσοί τε καὶ Παρμενίδαι ἐναντιούμενοι πᾶσι τούτοις δισχυρίζονται, ὡς τε πάντα 14.4.7 ἐστὶ καὶ ἔστηκεν αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ, οὐκ ἔχον χώραν ἐν ἧ κινεῖται. τούτοις οὖν, ὦ ἐταῖρε, πᾶσι τί χρησόμεθα; κατὰ σμικρὸν γὰρ προϊόντες λελήθαμεν ἀμφοτέρων εἰς τὸ μέσον πεπτωκότες, καὶ ἐὰν μὴ πῃ ἀμυνόμενοι διαφύγωμεν, δίκην δώσομεν ὡσπερ οἱ ἐν ταῖς παλαιστραῖς διὰ γραμμῆς παίζοντες, ὅταν ὑπ' ἀμφοτέρων ληφθέντες ἔλκωνται εἰς τὰναντία.» 14.4.8 Ταῦτα μὲν ἐν Θεαιτητῷ. μεταβάς δὲ ἐξῆς ἐπὶ τὸν Σοφιστὴν αὐθις περὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ γενομένων φυσικῶν φιλοσόφων τοιάδε φησίν· «Εὐκόλως μοι δοκεῖ Παρμενίδης ἡμῖν διειλέχθαι καὶ πᾶς ὅστις ἡμῖν πρόποτε ἐπὶ κρίσιν ὥρμησε τοῦ τὰ ὄντα διορίσασθαι πόσα τε καὶ ποῖά ἐστι. Μῦθόν τινα ἕκαστος φαίνεται μοι διηγέσθαι, παισὶν ὡς οὔσιν ἡμῖν. ὁ μὲν ὡς τρία τὰ ὄντα, πολεμεῖ δὲ ἀλλήλοις ἐνίοτε αὐτῶν ἄττα πη, τοτὲ δὲ καὶ φίλα γιγνόμενα γάμους τε καὶ τόκους καὶ τροφὰς τῶν ἐγγόνων παρέχεται· δύο δὲ ἕτερος εἰπών, ὑγρὸν καὶ ξηρὸν ἢ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, συνοικίζει τε αὐτὰ καὶ ἐκδίδωσι. τὸ δὲ παρ' ἡμῖν Ἑλεατικὸν ἔθνος ἅπαν, ἀπὸ Ξενοφάνους τε καὶ ἔτι πρόσθεν ἀρξάμενον, ὡς ἐνὸς ὄντος τῶν πάντων καλουμένων οὕτω διεξέρχεται τοῖς μύθοις. Ἰάδες δὲ τινες καὶ Σικελικαὶ τινες ὕστερον Μοῦσαι ξυνενόησαν ὅτι συμπλέκειν ἀσφαλέστερον ἀμφοτέρα καὶ λέγειν ὡς τὸ ὄν πολλά τε καὶ ἐν ἐστίν, ἔχθρα δὲ καὶ φιλία συνέχεται. διαφορόμενον γὰρ αἰεὶ ζυμφέρεται, φασὶν αἰεὶ συντονώτεροι τῶν Μουσῶν· αἰεὶ δὲ μαλακώτεροι τὸ μὲν αἰεὶ ταῦτα οὕτως ἔχειν

ἐχάλασαν, ἐν μέρει δὲ τοτὲ μὲν ἐν εἶναί φασι τὸ πᾶν καὶ φίλον ὑπ' Ἀφροδίτης, τοτὲ δὲ πολλὰ καὶ πολέμιον αὐτὸ αὐτῷ διὰ νεϊκός τι. ταῦτα δὲ πάντα εἰ μὲν ἀληθῶς τις ἢ μὴ τούτων εἴρηκε, χαλεπὸν καὶ πλημμελὲς οὕτω μεγάλα κλεινοῖς καὶ παλαιοῖς ἀνδράσιν ἐπιτιμᾶν.» 14.4.9 Καὶ μετὰ βραχεῖα ἐπιλέγει· «Τοὺς μὲν τοίνυν διακριβολογουμένους ὄντος τε πέρι καὶ μὴ πάντας μὲν οὐ διεληλύθαμεν, ὅμως δ' ἱκανῶς ἐχέτω· τοὺς δὲ ἄλλως λέγοντας αὐθρατέον, ἴν' ἐκ πάντων ἴδωμεν ὅτι τὸ ὄν τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲν εὐπορώτερον εἶπεῖν ὅ τι ποτ' ἔστιν. Οὐκοῦν πορεύεσθαι χρὴ καὶ ἐπὶ τούτους. Καὶ μὴν ἔοικέ γε ἐν αὐτοῖς οἶον γιγαντομαχία τις εἶναι διὰ τὴν ἀμφισβήτησιν περὶ τῆς οὐσίας πρὸς ἀλλήλους. 14.4.10 Πῶς; Οἱ μὲν εἰς γῆν ἐξ οὐρανοῦ καὶ τοῦ ἀοράτου πάντα ἔλκουσι, ταῖς χερσὶν ἀτεχνῶς πέτρας καὶ δρυὲς περιλαμβάνοντες. τῶν γὰρ τοιούτων ἐφαπτόμενοι πάντων δισχυρίζονται τοῦτο εἶναι μόνον ὃ παρέχει προσβολὴν καὶ ἐπαφήν τι, ταῦτόν σῶμα καὶ οὐσίαν ὀριζόμενοι, τῶν δὲ ἄλλων εἴ τις φήσει μὴ σῶμα ἔχον εἶναι, καταφρονοῦντες τὸ παράπαν καὶ οὐδὲν ἐθέλοντες ἄλλο ἀκούειν. Ἡ δεινοὺς εἴρηκας ἀνδρας· ἤδη γὰρ καὶ ἐγὼ τούτων πάνυ πολλοῖς προσέτυχον. 14.4.11 Τοιγαροῦν οἱ πρὸς αὐτοὺς ἀμφισβητοῦντες μάλα εὐλαβῶς ἄνωθ' ἀμύνονται, νοητὰ ἄττα καὶ ἀσώματα εἶδη βιαζόμενοι τὴν ἀληθινὴν οὐσίαν εἶναι· τὰ δὲ ἐκείνων σώματα καὶ τὴν λεγομένην ὑπὸ τούτων ἀλήθειαν κατὰ σμικρὰ διαθραύοντες ἐν τοῖς λόγοις γένεσιν ἀντὶ οὐσίας φερομένην τινὰ προσαγορεύουσιν. ἐν μέσῳ δὲ περὶ ταῦτα ἄπλετος ἀμφοτέρων μάχη τις, ὧ θεαίτητε, ἀεὶ ξυνέστηκεν. Ἀληθῆ.» 14.4.12 Διὰ δὲ τοσοῦτων τοὺς πρὸ αὐτοῦ φυσικοὺς φιλοσόφους διαβέβληκεν ὁ Πλάτων. ὅποιαν δὲ αὐτὸς περὶ τῶν ἐζητημένων ἐπήγετο δόξαν ἐν τοῖς πρὸ τούτου διειλήφαμεν, ὅτε συμφωνεῖν αὐτὸν τοῖς Ἑβραίων δόγμασι καὶ τῇ Μωσέως συντρέχειν περὶ τοῦ ὄντος διδασκαλία παριστώμεν. 14.4.13 Καὶ τοὺς αὐτοῦ δὲ τοῦ Πλάτωνος διαδόχους φέρε τῷ λόγῳ θεωρήσωμεν. Πλάτωνά φασι ἐν Ἀκαδημίᾳ συστησάμενον τὴν διατριβὴν πρῶτον Ἀκαδημαϊκὸν κληθῆναι καὶ τὴν ὀνομασθεῖσαν Ἀκαδημαϊκὴν φιλοσοφίαν συστήσασθαι. μετὰ δὲ Πλάτωνα Σπεύσιππον τὸν ἐξ ἀδελφῆς Πλάτωνος, τῆς Ποτώνης, εἶτα Ξενοκράτην, ἔπειτα Πολέμωνα τὴν διατριβὴν ὑποδέξασθαι. 14.4.14 τούτους δὲ ἀφ' ἐστίας ἀρξαμένους εὐθὺς τὰ Πλατωνικά φασι παραλύειν, στρεβλοῦντας τὰ τῷ διδασκάλῳ φανέντα ξένων εἰσαγωγαῖς δογμάτων, ὥστε σοὶ μὴ εἰς μακρὸν ἐλπίζειν τὴν τῶν θαυμαστῶν ἐκείνων διαλόγων ἰσχὺν ἀποσβῆναι ἅμα τε τῇ τοῦ ἀνδρὸς τελευτῇ καὶ τὴν τῶν δογμάτων διαδοχὴν συναποτελεωτέσθαι, μάχης ἐντεῦθεν καὶ στάσεως ἀπὸ τῶνδε ἀρξαμένης, οὐποτε καὶ εἰς δεῦρο διαλειπούσης, τοὺς τὰ αὐτῷ φίλα ζηλοῦν ἀσπαζομένους οὐδένας μὲν οὐδὲ ὄντας, πλὴν εἰ μὴ εἷς που ἢ δεύτερος ἐν ὄλῳ τῷ βίῳ ἢ καὶ τινες ἄλλοι κομιδῇ βραχεῖς τὸν ἀριθμὸν, οὐδ' αὐτοὶ πάμπαν ἀλλότριον τῆς ἐπιπλάστου σοφιστείας· ἐπεὶ καὶ οἱ πρόσθεν τὸν Πλάτωνα 14.4.15 διαδεξάμενοι τοιοῦδε τίνες διαβέβληνται. Πολέμωνα γὰρ φασι διαδέξασθαι Ἀρκεσίλαον, ὃν δὴ κατέχει λόγος ἀφέμενον τῶν Πλάτωνος δογμάτων ξένην τινὰ καί, ὡς φασι, δευτέραν συστήσασθαι Ἀκαδημίαν. φάναι γὰρ περὶ ἀπάντων ἐπέχειν δεῖν· εἶναι γὰρ πάντα ἀκατάληπτα καὶ τοὺς εἰς ἑκάτερα λόγους ἰσοκρατεῖς ἀλλήλοις, καὶ τὰς αἰσθήσεις δὲ ἀπίστους εἶναι καὶ πάντα λόγον. ἐπὶ γοῦν Ἡσιόδου τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἀπόφθεγμα· κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ νόον ἀνθρώποισιν. 14.4.16 ἐπειρατὸ δὲ καὶ παράδοξά τινα ἀνακαινίζειν. μετὰ δὲ τὸν Ἀρκεσίλαον τοὺς ἀμφὶ Καρνεάδην καὶ Κλειτόμαχον, τῆς τῶν προτέρων δόξης ἀποτραπέντας, τρίτης Ἀκαδημίας αἰτίους γενέσθαι φασίν. «Ἐνιοὶ δὲ καὶ τετάρτην προστιθέασιν τὴν τῶν περὶ Φίλωνα καὶ Χαρμίδαν. τινὲς δὲ καὶ πέμπτην καταλέγουσι τὴν τῶν περὶ τὸν Ἀντίοχον.» Τοιαύτη μὲν τις ἢ αὐτοῦ Πλάτωνος ὑπῆρξε διαδοχή. ὅποιοι δὲ γεγονάσιν οἶδε τὸν τρόπον, λαβῶν

ἀνάγνωθι τὰς ὧδε ἐχούσας Νουμηνίου τοῦ Πυθαγορείου φωνάς, ἅς τέθειται ἐν τῷ πρώτῳ ὧν ἐπέγραψε Περὶ τῆς τῶν Ἀκαδημαϊκῶν πρὸς Πλάτωνα διαστάσεως·

14.5.1 ε΄. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ ΔΙΑΔΟΧΗΣ

«Ἐπὶ μὲν τοίνυν Σπεύσιππον τὸν Πλάτωνος μὲν ἀδελφιδοῦν, Ξενοκράτη δὲ τὸν διάδοχον τὸν Σπευσίππου, Πολέμωνα δὲ τὸν ἐκδεξάμενον τὴν σχολὴν παρὰ Ξενοκράτους αἰεὶ τὸ ἦθος διετείνετο τῶν δογμάτων σχεδὸν δὴ ταυτόν, ἔνεκά γε τῆς μῆπω ἐποχῆς ταυτησὶ τῆς πολυθρυλήτου τε καὶ εἰ δὴ τινων τοιούτων ἄλλων. ἐπεὶ εἷς γε τὰ ἄλλα πολλαχῆ παραλύοντες, τὰ δὲ στρεβλοῦντες, οὐκ ἐνέμειναν τῇ πρώτῃ διαδοχῇ· ἀρξάμενοι δὲ ἀπ' ἐκείνου καὶ θᾶττον καὶ βράδιον δίσταντο προαιρέσει ἢ ἀγνοίᾳ, τὰ δὲ δὴ τινι αἰτίᾳ ἄλλῃ οὐκ ἀφ' 14.5.2 ἰσως. καὶ οὐ μὲν βούλομαί τι φλαῦρον εἰπεῖν διὰ Ξενοκράτη, μᾶλλον μὴν ὑπὲρ Πλάτωνος ἐθέλω. καὶ γὰρ με δάκνει ὅτι μὴ πᾶν ἔπαθόν τε καὶ ἔδρων σώζοντες τῷ Πλάτῳ κατὰ πάντα πάντῃ πᾶσαν ὁμοδοξίαν. καίτοι ἄξιός ἦν αὐτοῖς ὁ Πλάτων, οὐκ ἀμείνων μὲν Πυθαγόρου τοῦ μεγάλου, οὐ μέντοι ἴσως οὐδὲ φλαυρότερος ἐκείνου, ᾧ συνακολουθοῦντες σεφθέντες τε οἱ γινώσκοντες 14.5.3 μοι ἐγένοντο πολυτιμητίζεσθαι αἰτιώτατοι τὸν Πυθαγόραν. τοῦτο δὲ οἱ Ἐπικούρειοι οὐκ ὠφελον μὲν, μαθόντες δ' οὐκ ἐν οὐδενὶ ὠφθησαν Ἐπικούρῳ ἐναντία θέμενοι οὐδαμῶς, ὁμολογήσαντες δὲ εἶναι σοφῶ συνδεδογμένοι καὶ αὐτοὶ διὰ τοῦτο ἀπέλασαν τῆς προσήσεως εἰκότως· ὑπῆρξέ τε ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον τοῖς μετέπειτα Ἐπικουρείοις μηδ' αὐτοῖς εἰπεῖν πῶ ἐναντίον οὔτε ἀλλήλοις οὔτε Ἐπικούρῳ μηδὲν εἰς μηδὲν, ὅτου καὶ μνησθῆναι ἄξιον· ἀλλ' ἔστιν αὐτοῖς παρανόμημα, μᾶλλον δὲ ἀσέβημα, καὶ κατέγνωσται τὸ καινοτομηθέν. διὸ τοῦτο οὐδεὶς οὐδὲ τολμᾷ, κατὰ πολλὴν δὲ εἰρήνην αὐτοῖς ἡρεμεῖ τὰ δόγματα ὑπὸ τῆς ἐν ἀλλήλοις αἰεὶ ποτε συμφωνίας. ἔοικέ τε ἡ Ἐπικούρου διατριβὴ πολιτεία τινὶ ἀληθεῖ, ἀστασιαστοτάτῃ, κοινὸν ἓνα νοῦν, μίαν γνώμην ἐχούσῃ· ἀφ' ἧς ἦσαν καὶ εἰσὶ καί, ὡς ἔοικεν, ἔσονται φιλακόλουθοι. 14.5.4 τὰ δὲ τῶν Στωϊκῶν ἐστασίασται, ἀρξάμενα ἀπὸ τῶν ἀρχόντων καὶ μηδέπω τελευτῶντα καὶ νῦν. ἐλέγχουσι δὲ ἀγαπώντως ὑπὸ δυσμενοῦς ἐλέγχου, οἱ μὲν τινες αὐτῶν ἐμμεμενηκότες ἔτι, οἱ δ' ἤδη μεταθέμενοι. εἷξασιν οὖν οἱ πρῶτοι ὀλιγαρχικώτεροι, οἱ δὲ διαστάντες ὑπῆρξαν εἰς τοὺς μετέπειτα πολλῆς μὲν τοῖς προτέροις, πολλῆς δὲ τῆς ἀλλήλοις ἐπιτιμήσεως αἴτιοι, εἰσὶ τε ἐτέρων ἕτεροι Στωϊκώτεροι· καὶ μᾶλλον ὅσοι πλεῖον περὶ τὸ τεχνικὸν ὠφθησαν μικρολόγοι· αὐτοὶ γὰρ οὗτοι τοὺς ἐτέρους ὑπερβαλλόμενοι τῇ τε πολυπραγμοσύνῃ τοῖς 14.5.5 τε σκαριφηθμοῖς ἐπετίμων θᾶττον. πολὺ μὲντοι τούτων πρότερον ταῦτα ἔπαθον οἱ ἀπὸ Σωκράτους ἀφελκύσαντες διαφόρους τοὺς λόγους, ἰδίᾳ μὲν Ἀρίστιππος, ἰδίᾳ δὲ Ἀντισθένης καὶ ἀλλαχοῦ ἰδίᾳ οἱ Μεγαρικοὶ τε καὶ 14.5.6 Ἐρετρικοὶ ἢ εἴ τινες ἄλλοι μετὰ τούτων. αἴτιον δέ, ὅτι τρεῖς θεοὺς τιθεμένου Σωκράτους καὶ φιλοσοφοῦντος αὐτοῖς ἐν τοῖς προσήκουσιν ἐκάστῳ ῥυθμοῖς οἱ διακούοντες τοῦτο μὲν ἠγνόουν, ᾧοντο δὲ λέγειν πάντα αὐτὸν εἰκῆ καὶ ἀπὸ τῆς νικώσης αἰεὶ προστυχῶς ἄλλοτε ἄλλης τύχης, ὅπως πνέοι. 14.5.7 ὁ δὲ Πλάτων πυθαγορίσας ἤδει δὲ τὸν Σωκράτην μηδαμόθεν ἢ ἐκεῖθεν δὴ τὰ αὐτὰ ταῦτα εἰπεῖν καὶ γινόντα εἰρηκέναι ὧδε οὐκ αὐτὸς συνεδήσατο τὰ πράγματα, οὔτε εἰωθότως οὔτε δὴ εἰς τὸ φανερόν· διαγαγὼν δὲ ἕκαστα ὅπη ἐνόμιζεν, ἐπικρυψάμενος ἐν μέσῳ τοῦ δήλα εἶναι καὶ μὴ δήλα, ἀσφαλῶς μὲν ἐγράψατο, αὐτὸς δὲ αἰτίαν παρέσχε τῆς μετ' αὐτὸν στάσεώς τε ἅμα καὶ διολκῆς τῆς τῶν δογμάτων, οὐ φθόνῳ μὲν οὐδέ γε δυσνοίᾳ· ἀλλ' οὐ 14.5.8 βούλομαι ἐπὶ ἀνδράσι πρεσβυτέροις εἰπεῖν ῥήματα οὐκ ἐναίσιμα. τοῦτο δὲ δεῖ μαθόντας ἡμᾶς ἐπανενεγκεῖν ἐκεῖσε μᾶλλον τὴν

γνώμην, καὶ ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς προϋθέμεθα χωρίζειν αὐτὸν Ἀριστοτέλους καὶ Ζήνωνος, οὕτως καὶ νῦν τῆς Ἀκαδημίας, ἐὰν ὁ θεὸς ἀντιλάβηται, χωρίζοντες ἐάσομεν αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ νῦν εἶναι Πυθαγόρειον· ὡς νῦν μανικώτερον, ἢ Πενθεῖ τιτι προσῆκε, διελκόμενος πάσχει μὲν κατὰ μέλη, ὅλος δ' ἐξ ὅλου ἑαυτοῦ μετατίθεται τε καὶ ἀντι14.5.9 μετατίθεται οὐδαμῶς. ὅπως οὖν ἀνὴρ μεσεύων Πυθαγόρου καὶ Σωκράτους, τοῦ μὲν τὸ σεμνὸν ὑπαγαγὼν μέχρι τοῦ φιλανθρώπου, τοῦ δὲ τὸ κομψὸν τοῦτο καὶ παιγνιῆμον ἀναγαγὼν ἀπὸ τῆς εἰρωνείας εἰς ἀξίωμα καὶ ὄγκον καὶ αὐτὸ τοῦτο κεράσας Σωκράτει Πυθαγόραν, τοῦ μὲν δημοτικώτερος, τοῦ δὲ σεμνότερος ὤφθη. 14.5.10 Ἄλλ' οὐ γάρ τοι ταῦτα διαιτήσων ἦλθον, μὴ περὶ τούτων οὔσης νῦν μοι τῆς ζητήσεως, ἀ δὲ προϋδέδοκτο· καὶ εἴμι ἐκεῖσε ἢ δὴ φροῦδος ἀναδραμεῖν δοκῶ 14.5.11 μοι, μὴ καὶ που ἀποκρουσθῶμεν τῆς ὁδοῦ τῆς φερούσης. Πολέμωνος δὲ ἐγένοντο γνώριμοι Ἀρκεσίλαος καὶ Ζήνων· πάλιν γὰρ αὐτῶν μνησθήσομαι ἐπὶ τέλει. Ζήνωνα μὲν οὖν μέμνημαι εἰπὼν Ξενοκράτει, εἶτα δὲ Πολέμωνι φοιτῆσαι, αὐθις δὲ παρὰ Κράτητι κυνίσαι· νυνὶ δὲ αὐτῷ λελογίσθω ὅτι 14.5.12 καὶ Στίλπωνός τε μετέσχε καὶ τῶν λόγων τῶν Ἡρακλειτείων. ἐπεὶ γὰρ συμφοιτῶντες παρὰ Πολέμωνι ἐφιλοτιμήθησαν ἀλλήλοις, συμπαρέλαβον εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους μάχην ὁ μὲν Ἡράκλειτον καὶ Στίλπωνα ἅμα καὶ Κράτητα, ὧν ὑπὸ μὲν Στίλπωνος ἐγένετο μαχητής, ὑπὸ δὲ Ἡρακλείτου αὐστηρός, κυνικός δὲ ὑπὸ Κράτητος· ὁ δ' Ἀρκεσίλαος Θεόφραστον ἴσχει καὶ Κράντορα τὸν Πλατωνικὸν καὶ Διόδωρον, εἶτα Πύρρωνα, ὧν ὑπὸ μὲν Κράντορος πιθανουργικός, ὑπὸ Διοδώρου δὲ σοφιστής, ὑπὸ δὲ Πύρρωνος ἐγένετο 14.5.13 παντοδαπὸς καὶ ἴτης καὶ οὐδέν. ὅθεν καὶ ἐλέγετο περὶ αὐτοῦ ἀδόμενόν τι ἔπος παραγωγὸν καὶ ὕβριστικόν· πρόσθε Πλάτων, ὅπιθεν δὲ Πύρρων, μέσσοις Διόδωρος. Τίμων δὲ καὶ ὑπὸ Μενεδήμου τὸ ἐριστικὸν φησι λαβόντα ἐξαρτυθῆναι, εἴπερ γε δὴ φησι περὶ αὐτοῦ· τῇ μὲν ἔχων Μενεδήμου ὑπὸ στέρνοισι μόλιβδον θεύσεται ἢ 'ς Πύρρωνα τὸ πᾶν κρέας ἢ Διόδωρον. 14.5.14 ταῖς οὖν Διοδώρου, διαλεκτικῷ ὄντος, λεπτολογίαις τοὺς λογισμοὺς τοὺς Πύρρωνος καὶ τὸ σκεπτικὸν καταπλέξας διεκόσμησε λόγου δεινότητι τῇ Πλάτωνος φλήναφόν τινα κατεστρωμλμένον καὶ ἔλεγε καὶ ἀντέλεγε καὶ μετεκυλινδεῖτο κάκειθεν κάντεῦθεν, ἐκατέρωθεν, ὁπόθεν τύχοι, παλινάγρετος καὶ δύσκριτος καὶ παλίμβολός τε ἅμα καὶ παρακεκινδυνευμένος, οὐδέν τι εἰδώς, ὡς αὐτὸς ἔφη, γενναῖος ὧν· εἶτά πως ἐξέβαινεν ὁμοίως τοῖς εἰδόσιν, ὑπὸ σκιαγραφίας τῶν λόγων παντοδαπὸς πεφαντασμένος.

14.6.1 ζ'. ΠΕΡΙ ΑΡΚΕΣΙΛΑΟΥ ΤΟΥ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΝ ΥΠΟΣΤΗΣΑΜΕΝΟΥ

Τοῦ τε Ὀμηρικοῦ Τυδεΐδου ὀποτέροις μετεῖη ἀγνοουμένου, οὔτε εἰ Τρωσὶν ὀμιλέοι οὔτε εἰ καὶ Ἀχαιοῖς, οὐδὲν ἦττον Ἀρκεσίλαος ἠγνοεῖτο. τὸ γὰρ ἓνα τε λόγον καὶ ταῦτόν ποτ' εἰπεῖν οὐκ ἐνήν ἐν αὐτῷ οὐδέ γε ἠξίου ἀνδρὸς εἶναι πω τὸ τοιοῦτο δεξιῷ οὐδαμῶς. ὠνομάζετο οὖν δεινὸς σοφιστής, τῶν ἀγυμνάστων σφαγεύς. 14.6.2 ὥσπερ γὰρ αἱ Ἐμπουσαι ἐν τοῖς φάσμασι τοῖς τῶν λόγων ὑπὸ παρασκευῆς τε καὶ ὑπὸ μελέτης ἐφάρματτεν, ἐγοήτευεν, οὐδὲν εἶχεν εἰδέναί οὔτε αὐτὸς οὔτε τοὺς ἄλλους ἔαν' ἐδειμάτου δὲ καὶ κατεθορύβει καὶ σοφισμάτων γε καὶ λόγων κλοπῆς φερόμενος τὰ πρῶτα κατέχειρε τῷ ὀνειδίει καὶ ἠβρύνετο θαυμαστῶς, ὅτι μήτε τί αἰσχρὸν ἢ καλὸν μήτε ἀγαθὸν μήτε αὖ κακὸν ἐστὶ τί ἦδει, ἀλλ' ὀπότερον εἰς τὰς ψυχὰς πέσοι τοῦτο εἰπὼν αὐθις μεταβαλὼν 14.6.3 ἀνέτρεπεν ἂν πλεοναχῶς ἢ δι' ὅσων κατεσκευάκει. ἦν οὖν ὕδραν τέμνων ἑαυτὸν καὶ τεμνόμενος ὑφ' ἑαυτοῦ, ἀμφοτέρα ἀλλήλων δυσκρίτως καὶ

τοῦ δέοντος ἀσκέπτως, πλήν τοῖς ἀκούουσιν ἤρκεσεν, ὁμοῦ τῇ ἀκροάσει εὐπρόσωπον ὄντα θεωμένοις· ἦν οὖν ἀκούμενος καὶ βλεπόμενος ἡδιστος, ἐπεὶ γε προσειθίσθησαν ἀποδέχεσθαι αὐτοῦ τοὺς λόγους ἰόντας ἀπὸ καλοῦ προσ14.6.4 ὧπου τε καὶ στόματος οὐκ ἄνευ τῆς ἐν τοῖς ὄμμασι φιλοφροσύνης. δεῖ δὲ ταῦτα ἀκοῦσαι μὴ ἀπλῶς, ἀλλ' ἔσχεν ὧδε ἐξ ἀρχῆς· συμβαλὼν γὰρ ἐν παισὶ Θεοφράστῳ, ἀνδρὶ πράῳ καὶ οὐκ ἀφυεῖ τὰ ἐρωτικά, διὰ τὸ καλὸς εἶναι ἔτι ὧν ὠραῖος τυχὼν ἐραστοῦ Κράντορος τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ, προσεχώρησε μὲν τούτῳ, οἷα δὲ τὴν φύσιν οὐκ ἀφυῆς τρεχούση χρησάμενος αὐτῇ ῥαδίᾳ γε θερμουργῶς ὑπὸ φιλονεικίας, μετασχὼν μὲν Διοδώρου εἰς τὰ πεπανουργημένα πιθάνια ταῦτα τὰ κομψά, ὠμιληκῶς δὲ Πύρρωνι ὁ δὲ Πύρρων ἐκ Δημοκρίτου ὠρμητο ἀμόθεν γέ ποθεν οὕτως μὲν δὴ ἔνθεν καταρτυθεῖς, πλήν τῆς προσ14.6.5 ῥήσεως, ἐνέμεινε Πυρρωνεῖως τῇ πάντων ἀναιρέσει. Μνασέας γοῦν καὶ Φιλόμηλος καὶ Τίμων οἱ σκεπτικοὶ σκεπτικὸν αὐτὸν προσονομάζουσιν, ὥσπερ καὶ αὐτοὶ ἦσαν, ἀναιροῦντα καὶ αὐτὸν τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος καὶ τὸ πιθανόν. 14.6.6 λεχθεῖς οὖν ἂν αἰτία τῶν Πυρρωνεῖων Πυρρώνειος, αἰδοῖ τοῦ ἐραστοῦ ὑπέμεινε λέγεσθαι Ἀκαδημαϊκὸς ἔτι. ἦν μὲν τοίνυν Πυρρώνειος, πλήν τοῦ ὀνόματος· Ἀκαδημαϊκὸς δ' οὐκ ἦν, πλήν τοῦ λέγεσθαι. οὐ γὰρ πείθομαι τοῦ Κνιδίου Διοκλέους φάσκοντος ἐν ταῖς ἐπιγραφομέναις Διατριβαῖς Ἀρκεσίλαον φόβῳ τῶν Θεοδωρείων τε καὶ Βίωνος τοῦ σοφιστοῦ ἐπεισιόντων τοῖς φιλοσοφοῦσι καὶ οὐδὲν ὀκνοῦντων ἀπὸ παντὸς ἐλέγχειν, αὐτὸν ἐξευλαβηθέντα, ἵνα μὴ πράγματα ἔχη, μηδὲν μὲν δόγμα ὑπειπεῖν φαινόμενον, ὥσπερ δὲ τὸ μέλαν τὰς σηπίας προβάλλεσθαι πρὸ ἑαυτοῦ τὴν ἐποχὴν. τοῦτ' οὖν ἐγὼ οὐ 14.6.7 πείθομαι. οἱ δ' οὖν ἔνθεν ἀφορμηθέντες, ὃ τε Ἀρκεσίλαος καὶ Ζήνων, ὑπὸ τοιούτων ἀρωγῶν, ἀμφοτέροις συμπολεμούντων λόγων, τῆς μὲν ἀρχῆς ὅθεν ἐκ Πολέμωνος ὠρμήθησαν ἐπιλανθάνονται, διαστάντες δέ γε καὶ σφέας αὐτοὺς ἀρτύναντες σὺν δ' ἔβαλον ῥινούς, σὺν δ' ἔγχεα καὶ μένε' ἀνδρῶν χαλκεοθωρήκων· ἀτὰρ ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαί ἐπληντ' ἀλλήλησι, πολὺς δ' ὀρυμαγδὸς ὀρώρει. ἀσπίς ἄρ' ἀσπίδ' ἔριδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ ἐδνοπάλιζεν. ἔνθα δ' ἄμ' οἰμωγὴ τε καὶ εὐχολὴ πέλεν ἀνδρῶν ὀλλύντων τε καὶ ὀλλυμένων 14.6.8 τῶν Στωϊκῶν· οἱ Ἀκαδημαϊκοὶ γὰρ οὐκ ἐβάλλοντο ὑπ' αὐτῶν, ἀγνοοῦμενοι ἢ ἦσαν ἀλῶναι δυνατώτεροι. ἠλίσκοντο δὲ τῆς βάσεως αὐτοῖς σεισθείσης, εἰ μήτε ἀρχὴν ἔχοιεν μήτε μάχεσθαι ἀφορμὴν. ἢ μὲν δὴ ἀρχὴ ἦν τὸ μὴ Πλατωνικὰ λέγοντας αὐτοὺς ἐλέγξαι· τὸ δὲ μηδὲ ἔχειν τινὰ ἀφορμὴν ἦν, εἴπερ μόνον ἐν τι μετέστρεψαν ἀπὸ τοῦ ὅρου τοῦ περὶ τῆς καταληπτικῆς φαντασίας 14.6.9 ἀφελόντες. ὅπερ νῦν μὲν οὐκ ἔστι μνηνεῖν μοι ἐν καιρῷ, μνησθήσομαι δ' αὐτοῦ αὐθις ἐπὶν κατὰ τοῦτο μάλιστα γενέσθαι μέλλω. διαστάντες δ' οὖν εἰς τὸ φανερόν ἐβαλλον ἀλλήλους οὐχ οἱ δύο, ἀλλ' ὁ Ἀρκεσίλαος τὸν Ζήνονα. ὁ γὰρ Ζήνων εἶχε δὴ τι τῇ μάχῃ σεμνὸν καὶ βαρὺ καὶ Κηφισοδώρου τοῦ ῥήτορος οὐκ ἄμεινον· ὃς δὴ ὁ Κηφισόδωρος, ἐπειδὴ ὑπ' Ἀριστοτέλους βαλλόμενον ἑαυτῷ τὸν διδάσκαλον Ἰσοκράτην ἐώρα, αὐτοῦ μὲν Ἀριστοτέλους ἦν ἀμαθὴς καὶ ἄπειρος, ὑπὸ δὲ τοῦ καθορᾶν ἔνδοξα τὰ Πλάτωνος ὑπάρχοντα οἰηθεῖς κατὰ Πλάτωνα τὸν Ἀριστοτέλην φιλοσοφεῖν, ἐπολέμει μὲν Ἀριστοτέλει, ἔβαλλε δὲ Πλάτωνα καὶ κατηγορεῖ ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ιδεῶν, τελευτῶν εἰς τὰ ἄλλα, 14.6.10 ἃ οὐδ' αὐτὰ ἤδει, ἀλλὰ τὰ νομιζόμενα ἀμφ' αὐτῶν ἢ λέγεται ὑπονοῶν. πλήν οὕτως μὲν ὁ Κηφισόδωρος, ὃ ἐπολέμει μὴ μαχόμενος, ἐμάχετο ὃ μὴ πολεμεῖν ἐβούλετο. ὁ μὲντοι Ζήνων καὶ αὐτός, ἐπειδὴ τοῦ Ἀρκεσιλάου μεθίετο, εἰ μὲν μηδὲ Πλάτωνι ἐπολέμει, ἐφιλοσόφει δὴπου ἐμοὶ κριτῇ πλείστου ἀξίως, ἔνεκά γε τῆς εἰρήνης ταύτης. εἰ δ' οὐκ ἀγνοῶν μὲν ἴσως τὰ Ἀρκεσιλάου, τὰ μὲντοι Πλάτωνος ἀγνοῶν, ὡς ἐξ ὧν αὐτῷ ἀντέγραψεν ἐλέγχεται, ὅτι ἐποίησεν ἐναντία καὶ αὐτός, μήτε ὄν

ἤδει πλήττων ὃν τε οὐκ ἔχρῃν ἀτιμότητα καὶ αἴσχι14.6.11 στα περιυβρικός, καὶ ταῦτα πολὺ κάκιον ἢ προσήκει κυνί. πλὴν διέδειξέ γε μὴν μεγαλοφροσύνη ἀποσχόμενος τοῦ Ἀρκεσιλάου. ἦτοι γὰρ ἀγνοία τῶν ἐκείνου ἢ δέει τῶν Στωϊκῶν πολέμοιο μέγα στόμα πευκεδανοῖο ἀπετρέφατο ἄλλη, εἰς Πλάτωνα. ἀλλὰ καὶ περὶ μὲν τῶν Ζήνωνι εἰς Πλάτωνα κακῶς τε καὶ αἰδημόνως οὐδαμῶς νεωτερισθέντων εἰρήσεται μοι αὐθίς ποτε, ἔάν φιλοσοφίας σχολὴν ἀγάγω· μὴ ποτε μέντοι ἀγάγοιμι σχολὴν τοσαύτην, 14.6.12 τούτου οὖν ἔνεκεν, εἰ μὴ ὑπὸ παιδιᾶς. τὸν δ' οὖν Ζήνωνα ὁ Ἀρκεσίλαος ἀντίτεχνον καὶ ἀξιόνικον ὑπάρχοντα θεωρῶν τοὺς παρ' ἐκείνου ἀποφερομέ14.6.13 νους λόγους καθήρει καὶ οὐδὲν ὥκνει. καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων ἃ ἐμεμάχητο ἐκείνω οὐτ' ἴσως εἰπεῖν ἔχω εἴ τε καὶ εἶχον οὐδὲν ἔδει νῦν αὐτῶν μνησθῆναι· τὸ δὲ δόγμα τοῦτο αὐτοῦ πρώτου εὐρομένου καὶ τὸ ὄνομα βλέπων εὐδοκιμοῦν ἐν ταῖς Ἀθήναις, τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν, πάση μηχανῇ ἐχρήτο ἐπ' αὐτήν. ὁ δ' ἐν τῷ ἀσθενεστέρῳ ὢν καὶ ἡσυχίαν ἄγων οὐ δυνάμενος ἀδικεῖσθαι, Ἀρκεσιλάου μὲν ἀφίετο, πολλὰ ἂν εἰπεῖν ἔχων, ἀλλ' οὐκ ἠθέλε, τάχα δὲ μᾶλλον ἄλλως, πρὸς δὲ τὸν οὐκέτι ἐν ζώσιν ὄντα Πλάτωνα ἐσκιομάχει καὶ τὴν ἀπὸ ἀμάξης πομπείαν πᾶσαν κατεθορύβει, λέγων ὡς οὐτ' ἂν τοῦ Πλάτωνος ἀμυναμένου ὑπερδικεῖν τε αὐτοῦ ἄλλω οὐδενὶ μέλον, εἴ τε μελήσειεν Ἀρκεσιλάῳ, αὐτὸς γε κερδανεῖν ᾤετο ἀποτρεψάμενος ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν Ἀρκεσίλαον. τοῦτο δὲ ἤδη καὶ Ἀγαθοκλέα τὸν Συρακόσιον ποιήσαντα τὸ 14.6.14 σόφισμα ἐπὶ τοὺς Καρχηδονίους. οἱ Στωϊκοὶ δὲ ὑπήκουον ἐκπεπληγμένοι· «ἀμοῦσα γὰρ αὐτοῖς οὐδὲ τότε ἦν φιλόλογος οὐδ' ἐργάτις» χαρίτων, ὑφ' ὧν ὁ Ἀρκεσίλαος τὰ μὲν περικρούων, τὰ δὲ ὑποτέμνων, ἄλλα δ' ὑποσκελίζων κατεγλωττίζετο αὐτοὺς καὶ πιθανὸς ἦν. τοιγαροῦν πρὸς οὓς μὲν ἀντέλεγεν ἡττωμένων, ἐν οἷς δὲ λέγων ἦν καταπεπληγμένων, δεδειγμένον πως τοῖς τότε ἀνθρώποις ὑπῆρχε μηδὲν εἶναι μήτ' οὖν ἔπος μήτε πάθος μήτε ἔργον ἐν βραχὺ μηδὲ ἄχρηστον τούναντίον ὀφθῆναι ποτ' ἂν, εἴ τι μὴ Ἀρκεσιλάω δοκεῖ τῷ Πιταναίῳ· τῷ δ' ἄρα οὐδὲν ἐδόκει οὐδ' ἀπεφαίνετο οὐδὲν μᾶλλον ἢ ῥηματίσκια ταῦτ' εἶναι καὶ φόβους.

14.7.1 Ζ'. ΠΕΡΙ ΛΑΚΥΔΟΥ ΤΟΥ ΤΟΝ ΑΡΚΕΣΙΛΑΟΝ ΔΙΑΔΕΞΑΜΕΝΟΥ

Περὶ δὲ Λακύδου βούλομαί τι διηγήσασθαι ἡδύ. ἦν μὲν δὴ Λακύδης ὑπογλισχρότερος καὶ τινα τρόπον ὁ λεγόμενος οἰκονομικός, οὗτος ὁ εὐδοκιμῶν παρὰ τοῖς πολλοῖς, αὐτὸς μὲν ἀνοιγνύς τὸ ταμεῖον, αὐτὸς δ' ὑποκλείων. καὶ προηρεῖτο δὲ ὢν ἐδεῖτο καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐποίει πάντα δι' αὐτουργίας, οὗ τί που αὐτάρκειαν ἐπαινῶν οὐδ' ἄλλως πενία χρώμενος οὐδ' ἀπορία δούλων, ὧ 14.7.2 γε ὑπῆρχον δοῦλοι ὅποσοι γοῦν· τὴν δὲ αἰτίαν ἔξεστιν εἰκάζειν. ἐγὼ δὲ ὁ ὑπεσχόμεν τὸ ἡδὺ διηγήσομαι. ταμιεύων γὰρ αὐτὸς ἑαυτῷ τὴν μὲν κλεῖδα περιφέρειν ἐφ' ἑαυτοῦ οὐκ ᾤετο δεῖν, ἀποκλείσας δὲ κατετίθει μὲν ταύτην εἰς τι κοῖλον γραμματεῖον· σημηνάμενος δὲ δακτυλίῳ τὸν μὲν δακτύλιον κατ' ἐκύλιε διὰ τοῦ κλείθρου ἔσω εἰς τὸν οἶκον μεθειίς, ὡς δὴ ὕστερον, ἐπειδὴ πάλιν ἐλθὼν ἀνοίξειε τῇ κλειδί, δυνησόμενος ἀνελὼν τὸν δακτύλιον αὐθις μὲν ἀποκλείειν, εἴτα δὲ σημαίνεσθαι, εἴτα δ' ἀναβάλλειν ὀπίσω πάλιν ἔσω τὸν 14.7.3 δακτύλιον διὰ τοῦ κλείθρου. τοῦτο οὖν τὸ σοφὸν οἱ δοῦλοι κατανοήσαντες, ἐπειδὴ προῖοι Λακύδης εἰς περίπατον ἢ ὅποι ἄλλοσε, καὶ αὐτοὶ ἀνοίξαντες ἂν κάπειτα, ὡς σφιν ἦν θυμὸς, τὰ μὲν φαγόντες, τὰ δ' ἐμπιόντες, ἄλλα δὲ ἀράμενοι ἐκ περιόδου ταῦτα ἐποιοῦν, ἀπέκλειον μὲν, ἐσημαίνοντο δέ, τὸν δακτύλιον πολλὰ γε αὐτοῦ καταγελάσαντες εἰς τὸν οἶκον διὰ τοῦ κλείθρου ἠφίε14.7.4 σαν. ὁ οὖν Λακύδης πλήρη

μὲν καταλιπὼν, κενὰ δὲ εὐρισκόμενος τὰ σκευὴ ἀπορῶν τῷ γιγνομένῳ, ἐπειδὴ ἤκουσε φιλοσοφεῖσθαι παρὰ τῷ Ἀρκεσιλάῳ τὴν ἀκαταληψίαν, ᾤετο τοῦτο ἐκεῖνο αὐτῷ συμβαίνειν περὶ τὸ ταμεῖον. ἀρξάμενός τε ἔνθεν ἐφιλοσόφει παρὰ τῷ Ἀρκεσιλάῳ μηδὲν μῆτε ὄραν μῆτε ἀκούειν ἐναργῆς ἢ ὑγιᾶς· καὶ ποτε ἐπισπασάμενος τῶν προσομιλούντων αὐτῷ τινα εἰς τὴν οἰκίαν ἰσχυρίζετο πρὸς αὐτὸν ὑπερφυῶς, ὡς ἐδόκει, τὴν ἐποχὴν καὶ ἔφη· «Τοῦτο μὲν ἀναμφίλεκτον ἐγὼ σοι ἔχω φράσαι, αὐτὸς ἐπ' ἐμαυτοῦ 14.7.5 μαθὼν, οὐκ ἄλλου πειραθεῖς.» κᾶπειτα ἀρξάμενος περιηγεῖτο τὴν ὄλην τοῦ ταμείου συμβᾶσαν αὐτῷ πάθην. «Τί οὖν ἄν,» εἶπεν, «ἔτι Ζήνων λέγοι πρὸς οὕτως ὁμολογουμένην διὰ πάντων φανεράν μοι ἐν τοῖς τοιοῖσδε ἀκαταληψίαν; ὃς γὰρ ἀπέκλεισα μὲν ταῖς ἐμαυτοῦ χερσίν, αὐτὸς δὲ ἐσημνάμην, αὐτὸς δὲ ἀφῆκα μὲν εἴσω τὸν δακτύλιον, αὐθις δ' ἐλθὼν ἀνοίξας τὸν μὲν δακτύλιον ὀρῶ ἔνδον, οὐ μέντοι καὶ τὰ ἄλλα, πῶς οὐ δικαίως ἀπιστούντως τοῖς πράγμασιν ἔξω; οὐ γάρ πω φήσω, εἰπεῖν, ἔγωγ' ἐπελθόντα τινα κλέψαι ταῦτα ὑπάρχοντος 14.7.6 ἔνδον τοῦ δακτυλίου.» καὶ ὃς ἀκούων, ἦν γὰρ ὑβριστής, ἐκδεξάμενος τὸ πᾶν ὡς ἔσχεν ἀκοῦσαι, μόλις καὶ πρότερον ἑαυτοῦ κρατῶν, ἀπέρρηξε γέλωτα καὶ μάλα πλατὺν γελῶν τε ἔτι καὶ καγχάζων διήλεγχεν ἅμα αὐτοῦ τὴν κενοδοξίαν. ὥστε ἔκτοτε Λακύδης ἀρξάμενος οὐκέτι μὲν τὸν δακτύλιον ἔσω ἐνέβαλλεν, οὐκέτι δὲ τοῦ ταμείου ἐχρήτο ἀκαταληψία, ἀλλὰ κατελάμβανε τὰ 14.7.7 ἀφειμένα καὶ μάτην ἐπεφιλοσοφῆκει. οὐ μέντοι ἀλλὰ οἱ γε παῖδες φόρτακες ἦσαν καὶ οὐ θατέρω ληπτοί, οἳ δὲ οὗτοι οἱ κωμωδικοί τε καὶ Γέται τε καὶ Δακοὶ κακὴς τῆς Δακικῆς λαλεῖν στωμυλήθρας κατεγλωτισμένοι, ἐπεὶ γε τοῖς Στωϊκοῖς τὰ σοφίσματα ἤκουσαν, εἴτε καὶ ἄλλως ἐκμαθόντες, εὐθύς τοῦ τολμήματος ἤσαν καὶ παρελύοντο αὐτοῦ τὴν σφραγίδα καὶ τοτὲ μὲν ἑτέραν ἀντ' ἐκείνης ὑπετίθεσαν, τοτὲ δὲ οὐδὲ ἄλλην, διὰ τὸ οἴεσθαι ἐκεῖνῳ 14.7.8 γε ἀκατάληπτα ἔσεσθαι καὶ οὕτω καὶ ἄλλως. ὁ δὲ εἰσελθὼν ἐσκοπεῖτο· ἀσήμαντον δὲ τὸ γραμματεῖον θεωρῶν ἢ σεσημασμένον μὲν, σφραγίδι δ' ἄλλῃ, ἠγανάκτει· τῶν δὲ σεσημάνθαι λεγόντων, αὐτοῖς γοῦν τὴν σφραγίδα ὀράσθαι τὴν αὐτοῦ, ἠκριβολογεῖτο ἂν καὶ ἀπεδείκνυε· τῶν δ' ἠττωμένων τῇ ἀποδείξει φαμένων, εἰ μὴ τι ἔπεστιν ἢ σφραγὶς αὐτὸν ἴσως ἐπιλελησθαι καὶ μὴ σημήνασθαι· καὶ μὴν αὐτὸς γε ἔφη σημηνάμενος μνημονεύειν καὶ ἀπεδείκνυε καὶ περιῆει τῷ λόγῳ καὶ ἐδεινολογεῖτο πρὸς αὐτούς, οἰόμενος 14.7.9 παίζεσθαι, καὶ προσώμνυεν. οἱ δ' ὑπολαβόντες τὰς προσβολὰς ἐκεῖνου αὐτοῖ γε ᾤοντο ὑπ' αὐτοῦ παίζεσθαι, ἐπεὶ σοφῶ γε ὄντι δεδόχθαι τῷ Λακύδῃ εἶναι ἀδοξάστῳ ὥστε καὶ ἀμνημονεύτω· μνήμην γὰρ εἶναι δόξαν· ἔναγχος 14.7.10 γοῦν τοῦ χρόνου ἔφασαν ἀκοῦσαι ταῦτα αὐτοῦ πρὸς τοὺς φίλους. τοῦ δ' ἀναστρέφοντος αὐτοῖς τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ λέγοντος οὐκ Ἀκαδημαϊκὰ αὐτοῖ φοιτῶντες εἰς Στωϊκῶν τινος τὰ λεκτέα ἑαυτοῖς ἀνεμάνθανον κάκειθεν ἀρξάμενοι ἀντεσοφίστευον καὶ ἦσαν ἀντίτεχνοι κλέπτει Ἀκαδημαϊκοί· ὁ δὲ Στωϊκῶς ἐνεκάλει· οἱ παῖδες δὲ τὰ ἐγκλήματα παρέλυον αὐτῷ ὑπὸ ἀκαταληψίας 14.7.11 οὐκ ἄνευ τωθασμῶν τινων. διατριβαὶ οὖν ἦσαν πάντων ἐκεῖ καὶ λόγοι καὶ ἀντιλογία· καὶ ἐν οὐδὲν ἐν τῷ μέσῳ κατελείπετο, οὐκ ἀγγεῖον, οὐ τῶν ἐν ἀγγεῖῳ τιθεμένων, οὐχ ὅσα εἰς οἰκίας κατασκευὴν ἄλλ' ἔστι συντελεῖ. 14.7.12 καὶ ὁ Λακύδης τέως μὲν ἠπόρει, μῆτε λυσιτελοῦσαν ἑαυτῷ θεωρῶν τὴν τοῖς ἑαυτοῦ δόγμασι βοήθειαν εἴ τε μὴ ἐξελέγχοι πάντα ἀνατρέψεσθαι ἑαυτῷ δοκῶν, πεσὼν εἰς τὰμήχανον τοὺς γείτονας ἐκεκράγει καὶ τοὺς θεοὺς, καὶ ἰοὺ ἰοὺ καὶ φεῦ φεῦ καὶ νῆ τοὺς θεοὺς καὶ νῆ τὰς θεὰς ἄλλαι τε ὅσαι ἐν ἀπιστίαις δεινολογουμένων εἰσὶν ἄτεχνοι πίστεις, ταῦτα πάντα ἐλέγετο βοῆ 14.7.13 ἅμα καὶ ἀξιοπιστία. τελευτῶν δέ, ἐπεὶ μάχην εἶχεν ἀντιλεγομένην ἐπὶ τῆς οἰκίας, αὐτὸς μὲν ἂν δήπουθεν ἐστωϊκεύετο πρὸς τοὺς παῖδας, τῶν παιδῶν δὲ τὰ Ἀκαδημαϊκὰ

ισχυριζομένων, ἵνα μηκέτι πράγματα ἔχοι, οἰκουρὸς ἦν φίλος τοῦ ταμείου προσκαθήμενος. οὐδὲν δὲ εἰς οὐδὲν ὠφελῶν ὑπιδόμενος οἷ τὸ σοφὸν αὐτῷ ἔρχεται, ἀπεκαλύψατο· «Ἄλλως,» ἔφη, «ταῦτα, ὦ παῖδες, ἐν ταῖς διατριβαῖς λέγεται ἡμῖν, ἄλλως δὲ ζῶμεν.» 14.7.14 Ταῦτα μὲν καὶ περὶ τοῦ Λακύνου. τούτου δὲ γίνονται ἀκουσθαὶ πολλοί, ὧν εἷς ἦν διαφανὴς ὁ Κυρηναῖος Ἀρίστιππος. ἐκ πάντων δ' αὐτοῦ τῶν γνωσθῶν 14.7.15 ῥίμων τὴν σχολὴν αὐτοῦ διεδέξατο Εὐάνδρος καὶ οἱ μετὰ τοῦτον. μεθ' οὓς Καρνεάδης ὑποδεξάμενος τὴν διατριβὴν τρίτην συνεστήσατο Ἀκαδημίαν. λόγων μὲν οὖν ἀγωγῇ ἐχρήσατο ἢ καὶ ὁ Ἀρκεσίλαος· καὶ γὰρ αὐτὸς ἐπετὴ δευε τὴν εἰς ἐκάτερα ἐπιχείρησιν καὶ πάντα ἀνεσκεύαζε τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων λεγόμενα· μόνω δ' ἐν τῷ περὶ τῆς ἐποχῆς λόγῳ πρὸς αὐτὸν διέστη, φὰς ἀδύνατον εἶναι ἄνθρωπον ὄντα περὶ ἀπάντων ἐπέχειν· διαφορὰν δὲ εἶναι ἀδήλου καὶ ἀκαταλήπτου καὶ πάντα μὲν εἶναι ἀκατάληπτα, οὐ πάντα δὲ ἄδηλα. μετεῖχε δὲ οὗτος καὶ τῶν Στωϊκῶν λόγων, πρὸς οὓς καὶ ἐριστικῶς ἰστάμενος ἐπὶ πλεόν ηὔξῃθη, τοῦ φαινομένου τοῖς πολλοῖς πιθανοῦ, ἀλλ' οὐ τῆς ἀληθείας στοχαζόμενος· ὅθεν καὶ πολλὴν παρέσχε τοῖς Στωϊκοῖς ἀηδίαν. γράφει δ' οὖν καὶ ὁ Νουμήνιος περὶ αὐτοῦ ταῦτα·

14.8.1 η'. ΠΕΡΙ ΚΑΡΝΕΑΔΟΥ ΤΟΥ ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΝ ΥΠΟΣΤΗΣΑΜΕΝΟΥ

«Καρνεάδης δὲ ἐκδεξάμενος παρ' Ἠγησίνου, χρεῶν φυλάξει ὅσα ἀκίνητα καὶ ὅσα κεινημένα ἦν, τούτου μὲν ἡμέλει, εἰς δ' Ἀρκεσίλαον, εἴτ' οὖν ἀμείνω εἴτε καὶ φαυλότερα ἦν, ἐπανενεγκὼν διὰ μακροῦ τὴν μάχην ἀνενέαζε.» 14.8.2 Καὶ ἐξῆς ἐπιλέγει· «Ἦγε δ' οὖν καὶ οὗτος καὶ ἀπέφερον ἀντιλογίας τε καὶ στροφὰς λεπτολόγους συνέφερε τῇ μάχῃ ποικίλλων ἐξαρηνητικός τε καὶ καταφατικός τε ἦν κάμφοτέρωθεν ἀντιλογικός· εἴτε που ἔδει τι καὶ θαῦμα ἐχόντων λόγων, ἐξηγεῖ ρετο λάβρος οἶον ποταμὸς ῥοώδης, σφοδρῶς ῥέων, πάντα καταπιμπλὰς τὰ τῆδε καὶ τάκειθι, καὶ εἰσέπιπτε καὶ συνέσυρε τοὺς ἀκούοντας διὰ θορύβου. 14.8.3 τοιγαροῦν ἀπάγων τοὺς ἄλλους αὐτὸς ἔμεινε ἀνεξαπάτητος, ὃ μὴ προσῆν τῷ Ἀρκεσίλαῳ. ἐκεῖνος μὲν γε περιερχόμενος τῇ φαρμάξει τοὺς συγκορυβαντιῶντας ἔλαθεν ἑαυτὸν πρῶτον ἐξηπατηκῶς μὴ ἠσθῆσθαι, πεπεῖσθαι δ' ἀληθῆ 14.8.4 εἶναι, ἃ λέγει, διὰ τῆς ἀπαξιάπαντων ἀναιρέσεως χρημάτων. κακὸν δὲ ἦν ἂν κακῶ ἐπανακείμενον, ὁ Καρνεάδης τῷ Ἀρκεσίλαῳ, μὴ χαλάσας τι σμικρόν, ὅφ' οὐ οὐκ ἄπρακτοι ἔμελλον ἔσσεσθαι, κατὰ τὰς ἀπὸ τοῦ πιθανοῦ λεγομένας αὐτῷ θετικές τε καὶ ἀρνητικές φαντασίας τοῦ εἶναι τόδε τι ζῶον ἢ μὴ 14.8.5 ζῶον εἶναι. τοῦτο οὖν ὑπανεῖς, ὥσπερ οἱ ἀναχάζοντες θῆρες βιαιότερον καὶ μᾶλλον ἑαυτοὺς ἰεῖσιν εἰς τὰς αἰχμὰς καὶ τὸς ἐνδοὺς δυνατώτερον ἐπῆλθεν· ἐπεὶ τε ὑποσταίη τε καὶ εὖ τύχοι, τῆνικαῦτα ἤδη καὶ οὐ προὔδέδοκτο 14.8.6 ἐκὼν ἡμέλει καὶ οὐκ ἐμέμνητο. τὸ γὰρ ἀληθές τε καὶ τὸ ψεῦδος ἐν τοῖς πράγμασιν ἐνεῖναι συγχωρῶν, ὥσπερ ζυνεργαζόμενος τῆς ζητήσεως τρόπῳ παλαιστοῦ δεινοῦ λαβὴν δοῦς περιεγίγνετο ἔνθεν. κατὰ γὰρ τὴν τοῦ πιθανοῦ ῥοπὴν ἐκάτερον παρασχὼν οὐδέτερον εἶπε βεβαίως καταλαμβάνεσθαι. ἦν γοῦν 14.8.7 ληστής καὶ γόης σοφώτερος. παραλαβὼν γὰρ ἀληθεῖ μὲν ὁμοιον ψεῦδος, καταληπτικῇ δὲ φαντασίᾳ καταληπτὸν ὁμοιον καὶ ἀγαγὼν εἰς τὰς ἴσας, οὐκ εἶασεν οὔτε τὸ ἀληθές εἶναι οὔτε τὸ ψεῦδος, ἢ οὐ μᾶλλον τὸ ἕτερον τοῦ 14.8.8 ἑτέρου ἢ μᾶλλον ἀπὸ τοῦ πιθανοῦ. ἦν οὖν ὄνειρατα ἀντὶ ὄνειράτων, διὰ τὸ ὁμοίας φαντασίας ἀληθῆς εἶναι τὰς ψευδεῖς, ὡς ἀπὸ ῥοῦ κηρίνου 14.8.9 πρὸς τὸ ἀληθινὸν ῥόν. συνέβαινε οὖν τὰ κακὰ καὶ πλείω. καὶ μέντοι λέγων ὁ Καρνεάδης ἐψυχαγῶγει καὶ ἠνδραποδίσατο. ἦν δὲ

κλέπτων μὲν ἀφανής, φαινόμενος δὲ ληστής, αἰρῶν καὶ δόλω καὶ βία τοὺς καὶ πάνυ 14.8.10 σφόδρα παρεσκευασμένους. πᾶσα γοῦν Καρνεάδου διάνοια ἐνίκα καὶ οὐδεμία ἠτισοῦν ἄλλων, ἐπεὶ καὶ οἷς προσεπολέμει ἦσαν εἰπεῖν ἀδυνατώτεροι. 14.8.11 Ἀντίπατρος γοῦν ὁ κατ' αὐτὸν γενόμενος ἔμελλε μὲν καὶ ἀγωνιᾶν τι γράφειν, πρὸς δ' οὖν τοὺς ἀπὸ Καρνεάδου καθ' ἡμέραν ἀποφερομένους λόγους οὐποτε ἐδημοσίευσεν, οὐκ ἐν ταῖς διατριβαῖς, οὐκ ἐν τοῖς περιπάτοις οὐδὲ εἶπεν οὐδὲ ἐφθέγγετο οὐδ' ἤκουσέ τις αὐτοῦ, φασίν, οὐδὲ γρῦ' ἀντιγραφὰς δὲ ἐπαντείνεται καὶ γωνίαν λαβῶν βιβλία κατέλιπε γράψας τοῖς ὕστερον, οὔτε νῦν δυνάμενα καὶ τότε ἦν ἀδυνατώτερα πρὸς οὕτως ἄνδρα ὑπέρμεγαν φανέντα καὶ καταδόξαντα εἶναι τοῖς τότε ἀνθρώποις τὸν Καρνεάδην. 14.8.12 ὅμως δέ, καίτοι καὶ τὸς ὑπὸ τῆς Στωϊκῆς φιλονεικίας εἰς τὸ φανερόν κυκῶν, πρὸς γε τοὺς ἑαυτοῦ ἐταίρους δι' ἀπορρήτων ὠμολόγει τε καὶ ἠλήθευε καὶ ἀπεφάνετο ἃ κἂν ἄλλος τῶν ἐπιτυχόντων.» 14.8.13 Εἶτα ἐξῆς φησι· «Καρνεάδου δὲ γίνεται γνώριμος Μέντωρ μὲν πρῶτον, οὐ μὴν διάδοχος· ἀλλ' ἔτι ζῶν Καρνεάδης ἐπὶ παλλακῇ μοιχὸν εὐρών, οὐχ ὑπὸ πιθανῆς φαντασίας οὐδ' ὡς μὴ κατειληφώς, ὡς δὲ μάλιστα πιστεύων τῇ ὄψει καὶ καταλαβῶν παρητήσατο τῆς διατριβῆς. ὁ δὲ ἀποστάς ἀντεσοφίστευε καὶ ἀντίτεχνος ἦν, ἐλέγχων αὐτοῦ τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἀκαταληψίαν.» 14.8.14 Καὶ πάλιν ἐπιφέρει λέγων· «Ὁ δὲ Καρνεάδης, οἷον ἀντεστραμμένα φιλοσοφῶν, τοῖς ψεύμασιν ἐκαλλωπίζετο καὶ ὑπ' αὐτοῖς τὰ ἀληθῆ ἠφάνιζε. παραπετάσμασιν οὖν ἐχρήτο τοῖς ψεύμασι καὶ ἠλήθευεν ἔνδον λανθάνων καπηλικώτερον. ἔπασχεν οὖν πάθημα ὀσπρίων, ὧν τὰ μὲν κενὰ ἐπιπολάζει τε τῷ ὕδατι καὶ ὑπερέχει, τὰ χρηστὰ δὲ αὐτῶν ἐστι κάτω καὶ ἐν ἀφανεί.» 14.8.15 Ταῦτα καὶ περὶ Καρνεάδου λέγεται. διάδοχος δ' αὐτοῦ τῆς διατριβῆς καθίσταται Κλειτόμαχος, μεθ' ὃν Φίλων, οὗ πέρι ὁ Νουμήνιος μνημονεύει ταῦτα·

14.9.1 Θ'. ΠΕΡΙ ΦΙΛΩΝΟΣ

«Ὁ δὲ Φίλων ἄρα οὗτος ἄρτι μὲν ἐκδεξάμενος τὴν διατριβὴν ὑπὸ χαρμονῆς ἐξεπέπληκτο καὶ χάριν ἀποδιδούς ἐθεράπευε καὶ τὰ δεδογμένα τῷ Κλειτομάχῳ ἠύξε καὶ τοῖς Στωϊκοῖς ἐκορύσσετο νώροπι χαλκῷ. 14.9.2 ὡς δὲ προϊόντος μὲν τοῦ χρόνου, ἐξιτήλου δ' ὑπὸ συνηθείας οὔσης αὐτῶν τῆς ἐποχῆς, οὐδὲν μὲν κατὰ τὰ αὐτὰ ἑαυτῷ ἐνόει, ἢ δὲ τῶν παθημάτων αὐτὸν ἀνέστρεφεν ἐνάργειά τε καὶ ὁμολογία. πολλὴν δὴτ' ἔχων ἤδη τὴν διαίσθησιν ὑπερεπεθύμει εὖ ἴσθ' ὅτι τῶν ἐλεγξόντων τυχεῖν, ἵνα μὴ ἐδόκει «μετὰ νῶτα 14.9.3 βαλῶν» αὐτὸς ἐκὼν φεύγειν. Φίλωνος δὲ γίνεται ἀκουστῆς Ἀντίοχος, ἐτέρας ἄρξας Ἀκαδημίας. Μνησάρχῳ γοῦν τῷ Στωϊκῷ σχολάσας ἐναντία Φίλωνι τῷ καθηγητῇ ἐφρόνησε μυρία τε ξένα προσῆψε τῇ Ἀκαδημίᾳ.» 14.9.4 Ταῦτα καὶ παραπλήσια τούτοις μυρία τῆς Πλάτωνος πέρι διαδοχῆς μνημονεύεται. ὥρα δ' οὖν ἄνωθεν τὸν λόγον ἀναλαβόντας τῶν φυσικῶν φιλοσόφων τὰς ψευδοδοξίας ὁμοῦ καὶ ἀντιδοξίας ἐπισκέψασθαι, οἱ τὴν πολλὴν γῆν πλανηθέντες καὶ τὴν τοῦ ἀληθοῦς εὔρεσιν περὶ πλείστου πεπονημένοι ταῖς τε τῶν παλαιῶν ἀπάντων δόξαις καθωμιληκότες καὶ τὰκριβὲς τῆς παρὰ πᾶσι Φοῖνιξί τε καὶ Αἰγυπτίους αὐτοῖς τε Ἑλλησι πολὺ πρότερον θεολογίας ἐξηκριβωκότες, τίνα τῶν πόνων τὸν καρπὸν εὐραντο παρ' αὐτῶν ἄξιον ἀκοῦσαι, ὡς ἂν μάθοιμεν εἴ τι θεοπρεπὲς εἰς αὐτοὺς παρὰ τῶν πρεσβυτέρων 14.9.5 κατῆλθεν. ἐκράτει μὲν γὰρ πρότερον ἐκ παλαιοῦ αἰῶνος παρὰ τοῖς ἔθνεσιν ἢ πολυθεοὺς δεισιδαιμονία νεώς τε καὶ ἱερὰ καὶ μυστήρια θεῶν κατὰ πόλεις καὶ χώρας συνήθως παρὰ πᾶσιν ἐφυλάττοντο. οὐ δὴ οὖν οὐδὲ φιλοσοφίας ἀνθρωπίνης ἦν χρεία, εἰ δὴ τὰ τῆς

θεοσοφίας προειλήφει, οὐδ' ἦν τις ἀνάγκη καινοτομεῖν τοὺς σοφούς, εἰ δὴ τὰ τῶν προγόνων αὐτοῖς εὖ ἔχοντα ἦν, ἀλλ' οὐδὲ στασιάζειν καὶ διαφέρεσθαι τοὺς γενναίους φιλοσόφους, εἰ δὴ σύμφωνος καὶ ἀληθῆς ἡ πάτριος αὐτοῖς περὶ θεῶν δόξα τυγχάνειν δε14.9.6 δοκίμαστο. τί δὲ ἔδει πολεμεῖν ἀλλήλοις καὶ μάχεσθαι ἢ τὴν μακρὰν ὁδὸν ἄνω καὶ κάτω περιτρέχειν πλανᾶσθαι τε καὶ τὰ βαρβάρων ὑποσυλᾶν, οἴκοι δέον μένοντας παρὰ θεῶν ἐκμανθάνειν, εἰ δὴ τινες ἦσαν θεοί, ἢ παρὰ τῶν θεολόγων ἀνδρῶν τοὺς ἀληθεῖς καὶ ἀδιαπτώτους περὶ τῶν ἐπιζητουμένων ἐν φιλοσοφίᾳ λόγους, περὶ ὧν μυρία ὅσα μοχθήσαντες διηνέχθησαν, μακρῶ 14.9.7 τῆς τάληθοῦς εὐρέσεως ἀφυστερήσαντες; τί δὲ καὶ περὶ θεῶν νεώτερα χρῆν ἐπιζητεῖν τολμᾶν ἢ στασιάζειν καὶ διαπυκτεῦν ἀλλήλοις, εἰ δὴ ἀσφαλῆς καὶ βεβαία θεῶν εὐρεσις καὶ γνῶσις εὐσεβείας ἀληθῆς ἐν τελεταῖς καὶ μυ στηρίοις τῇ τε ἄλλῃ τῶν παλαιάτων περιείχετο θεολογία, αὐτὴν ἐκείνην 14.9.8 παρὸν ἀκίνητον καὶ ὁμολογουμένην συμφώνως περιέπειν; ἀλλὰ γὰρ εἰ φανεῖεν οὗτοι μηδὲν ἀληθὲς περὶ θεοῦ παρὰ τῶν προτέρων μεμαθηκότες, οἰκείαις δ' ἐπινοίαις τῇ περὶ φύσεως ἐπιβεβληκότες ἐξετάσει καὶ στοχασμοῖς μᾶλλον ἢ καταλήψει κεχηρμένοι, τί χρῆ λοιπὸν μὴ οὐχὶ συνομολογεῖν τὴν παλαιὰν τῶν ἔθνῶν θεολογίαν μηδὲν πλέον τῆς ἀποδοθείσης ἐν τοῖς 14.9.9 πρὸ τούτου συγγράμμασιν ἱστορίας ἐπέχειν; ὅτι μὲν οὖν ἐξ ἀνθρωπίνων στοχασμῶν καὶ πολλῆς λογομαχίας καὶ πλάνης, ἀλλ' οὐκ ἔκ τινος ἀκριβοῦς καταλήψεως ἢ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ὑπέστη φιλοσοφία, ἐκ τῆς πρὸς Ἄνεβῶ τὸν Αἰγύπτιον ἐπιστολῆς τοῦ Πορφυρίου μάθοις ἄν, αὐτὸ δὴ τοῦτο ἀκούσας ὁμολογοῦντος ἐν τούτοις·

14.10.1 Ἰ. ΟΤΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΚΑΙ ΛΟΓΟΜΑΧΙΑΙ ΚΑΙ ΠΟΛΛΗ ΠΛΑΝΗ ΤΥΓΧΑΝΕΙ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙΣ

«Ἄρξομαι δὲ τῆς πρὸς σὲ φιλίας ἀπὸ θεῶν καὶ δαιμόνων ἀγαθῶν τῶν τε τούτοις συγγενῶν φιλοσοφημάτων, περὶ ὧν εἴρηται μὲν πλείστα καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλήνων φιλοσόφοις, εἴρηται δὲ ἐκ στοχασμοῦ τὸ πλέον τὰς ἀρχὰς ἔχοντα τῆς πίστεως.» 14.10.2 Καὶ ὑποβάς ἐξῆς ἐπιφέρει λέγων· «Παρὰ μὲν γὰρ ἡμῖν λογομαχία τίς ἐστι πολλή, ἅτε ἐξ ἀνθρωπίνων λογισμῶν τοῦ ἀγαθοῦ εἰκαζομένου· οἷς δὲ μεμηχάνηται ἢ πρὸς τὸ κρεῖττον συνουσία, εἰ παρεῖται τὸ μέρος τοῦτο εἰς ἐξέτασιν, μάτην αὐτοῖς ἡ σοφία ἐξήσκηται.» 14.10.3 Ἀλλὰ καὶ ἐν οἷς ἀντέγραψε Βοήθῳ Περὶ ψυχῆς ὁ αὐτὸς ὡδε γράφων ὁμολογεῖ πρὸς λέξιν· «... ὡς τὰ μὲν τῶν ἐννοιῶν καὶ τὰ τῆς ἱστορίας ἀναμφιλέκτως συνίστησι τὴν ψυχὴν εἶναι ἀθάνατον· οἱ δὲ εἰς ἀπόδειξιν παρὰ τῶν φιλοσόφων κομισθέντες λόγοι δοκοῦσιν εἶναι εὐανάτρεπτοι διὰ τὴν ἐν πᾶσιν εὐρησιλογίαν τῶν ἐριστικῶν. τίς γὰρ λόγος τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ οὐκ ἀμφισβητήσιμος τοῖς ἑτεροδόξοις, ὅπου καὶ περὶ τῶν δοκούντων ἐναργῶν ἐπέχειν αὐτῶν τισιν ἐδόκει;» 14.10.4 Καὶ ἐν οἷς δὲ ἐπέγραψε Περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας διαρρήδην ὁμολογεῖ τοὺς Ἑλληνας πεπλανῆσθαι, ἐπιμαρτυρόμενος τὸν ἑαυτοῦ θεόν, ὡς τοῦτο καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος διὰ χρησμῶν ἐξειπόντος καὶ βαρβάρους μᾶλλον ἢ Ἑλλησι τὴν εὐρεσιν τῆς ἀληθείας ἐπιμαρτυρήσαντος καὶ δὴ καὶ Ἑβραίων 14.10.5 μνημονεύσαντος ἐν τοῖς μαρτυρηθεῖσι. μετὰ γοῦν τὴν τοῦ χρησμοῦ παράθεσιν ἐξῆς τούτοις κέχρηται τοῖς ἐπιλόγοις· «Ἀκήκοας πόσος πόνος, ἴν' ὑπὲρ σώματός τις τὰ καθάρσια θύσῃ, οὐχ ὅτι τῆς ψυχῆς τὴν σωτηρίαν ἐξεύροι; χαλκόδετος γὰρ ἢ πρὸς θεοῦς ὁδὸς αἰπεινὴ τε καὶ τραχεῖα, ἥς πολλὰς ἀτραποὺς βάρβαροι μὲν ἐξεῦρον, Ἑλληνες δὲ ἐπλανήθησαν, οἱ δὲ κρατοῦντες ἤδη καὶ διέφθειραν· τὴν δὲ εὐρεσιν Αἰγυπτίους ὁ θεὸς ἐμαρτύρησε Φοῖνιξί τε καὶ Χαλδαίους Ἀσσύριοι γὰρ

οὔτοι Λυδοῖς τε καὶ Ἑβραίοις.» 14.10.6 Ταῦτα ὁ φιλόσοφος, μᾶλλον δὲ ὁ αὐτοῦ θεός. ἄρ' οὖν ἄξιον μετὰ ταῦθ' ἡμῖν ἐπιμέμψασθαι, ὅτι δὴ τοὺς πεπλανημένους Ἑλληνας καταλείψαντες τὰ 14.10.7 Ἑβραίων εἰλόμεθα τῶν ἐπ' ἀληθείας καταλήψει μεμαρτυρημένων; τί δὲ χρή παρὰ φιλοσόφων μαθήσεσθαι προσδοκᾶν; ἢ ποία ἐλπίς τῆς ἐξ αὐτῶν ὠφελείας, εἰ δὴ τὰ λεγόμενα παρ' αὐτοῖς «ἐκ στοχασμῶν καὶ εἰκασμῶν τὸ πλέον τὰς ἀρχὰς ἔχοντα τῆς πίστεως» τυγχάνει; λογομαχίας δὲ τίς ὁ καρπός, εἰ δὴ πάντες οἱ τῶν φιλοσόφων λόγοι «εὐανάτρεπτοι» καθεστήκασι «διὰ τὴν ἐν πᾶσιν εὐρησιλογίαν;» ταῦτα γὰρ οὐ παρ' ἡμῶν ἀρτίως, ἀλλὰ 14.10.8 παρ' αὐτῶν εἰρημένα ἠκούετο. διόπερ εὖ μοι δοκοῦμεν καὶ μετὰ κρίσεως ἐξητασμένης, οὐχὶ δὲ ἀλόγως, ὡς ἂν τοιούτων καταπεφρονηκέναι, τὰ δὲ παρ' Ἑβραίοις ἠγαπηκέναι, οὐχ ὅτι πρὸς τοῦ δαίμονος μεμαρτύρηται, ἀλλ' 14.10.9 ὅτι τῆς ἐνθέου ἀρετῆς τε καὶ δυνάμεως μέτοχα ὄντα ἀποδείκνυται. ἴνα δ' οὖν καὶ αὐτοῖς ἔργοις τὰς τῶν θαυμαστῶν φιλοσόφων λογομαχίας μάθοις τὰς τε περὶ ἀρχῶν καὶ περὶ θεῶν καὶ τῆς τοῦ παντὸς συστάσεως διαφωνίας, 14.10.10 μικρὸν μὲν ὕστερον ἐκθήσομαί σοι τὰς αὐτῶν φωνάς. πρῶτον δ' ἐπειδὴ περιφέρουσιν ἄνω καὶ κάτω θρυλοῦντες τὰ μαθήματα, δεῖν ἐξ ἅπαντος φάσκοντες τοὺς μέλλοντας ἐν πείρᾳ τῆς τοῦ ἀληθοῦς καταλήψεως γίνεσθαι μετελθεῖν ἀστρονομίαν, ἀριθμητικήν, γεωμετρίαν, μουσικήν, αὐτὰ δὴ τὰ παρὰ βαρβάρων εἰς αὐτοὺς ἦκειν ἀποδειχθέντα τούτων γὰρ ἄνευ μὴ δύνασθαι λόγιον ἄνδρα καὶ φιλόσοφον ἀποτελεσεθῆναι, ἀλλ' οὐδὲ τῆς τῶν ὄντων ἀληθείας ψαῦσαι, μὴ τούτων ἐν ψυχῇ τῆς γνώσεως προτυπωθείσης, εἴτ' ἐπανατεινόμενοι τῇ μαθήσει τῶν εἰρημένων ἐπ' αὐτοῦ μονονουχὶ τοῦ αἰθέρος βαίνειν μετέωροι ἀρθέντες οἴονται, ὡς δὴ τὸν θεὸν αὐτὸν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς περιφέροντες, ἡμᾶς τε, ὅτι μὴ τὰ ὅμοια ζηλοῦμεν, βοσκημάτων κατ' οὐδὲν διαφέρειν ἠγοῦνται, ταύτη δὲ φασὶ μηδὲ θεὸν μηδέ τι τῶν σεμνῶν ἡμᾶς δύνασθαι εἰδέναι· φέρε τοῦτο πρῶτον οὐκ ὀρθῶς ἔχον ἀπευθύνωμεν, τὸν ἀληθῆ 14.10.11 λόγον ἀντὶ φωτὸς αὐτοῖς παραβαλόντες. ὁ δὲ μυρίουσ μὲν Πανέλληνας, μυρία δὲ καὶ βαρβάρων γένη, τοὺς μὲν σὺν τοῖς εἰρημένοις μαθήμασι οὔτε θεὸν οὔτε σώφρονα βίον οὐθ' ὄλως τι τῶν βελτίστων καὶ συμφερόντων ἐπιγνόντας ἀποδείξει, τοὺς δὲ τῶν μαθημάτων ἐκτὸς πάντων εὐσεβεστάτους καὶ φιλοσοφωτάτους γεγονέναι. ὁ γοῦν παρὰ πᾶσιν αὐτοῖς ἀδόμος Σωκράτης ὅπως ποτὲ ἐδόξαζε περὶ τῶνδε, μάθοις ἂν Ξενοφῶντι πιστεύσας ἐν Ἀπομνημονεύμασι ὧδέ πη ἱστοροῦντι·

14.11.1 ια'. ΠΕΡΙ ΓΕΩΜΕΤΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΛΟΓΙΣΜΩΝ

«Ἐδίδασκε δὲ καὶ μέχρι ὅτου δέοι ἔμπειρον εἶναι ἐκάστου πράγματος τὸν ὀρθῶς πεπαιδευμένον. αὐτίκα γεωμετρίαν μέχρι μὲν τούτου ἔφη δεῖν μανθάνειν, ἕως ἰκανός τις γένοιτο, εἴ ποτε δεήσῃ, γῆν μέτρῳ ὀρθῶς ἢ παραλαβεῖν ἢ παραδοῦναι ἢ διανεῖμαι ἢ ἔργον ἀποδείξει. οὕτω δὲ τοῦτο ῥᾶδιον εἶναι μαθεῖν, ὥστε τὸν προσέχοντα τὸν νοῦν τῇ μετρήσει ἅμα τὴν τε γῆν 14.11.2 ὀπόση ἐστὶν εἰδέναι καὶ ὡς μετρεῖται ἐπιστάμενον ἀνιέναι. τὸ δὲ μέχρι τῶν δυσζυνέτων διαγραμμάτων γεωμετρίαν μανθάνειν ἀπεδοκίμαζεν· ὅτι μὲν γὰρ ὠφελοίη, ταῦτα οὐκ ἔφη ὄραν· καίτοι οὐκ ἄπειρός γε αὐτῶν ἦν. ἔφη δὲ ἰκανὰ αὐτὰ εἶναι ἀνθρώπου βίον κατατρίβειν καὶ ἄλλων πολλῶν τε καὶ 14.11.3 ὠφελίμων μαθημάτων ἀποκωλύειν. ἐκέλευε δὲ καὶ ἀστρονομίας ἐμπείρους γίνεσθαι, καὶ ταύτης μέντοι μέχρι τοῦ νυκτός τε ὥραν καὶ μηνός καὶ ἐνιαυτοῦ δύνασθαι γινώσκειν ἕνεκα τοῦ πορείας τε καὶ πλοῦ καὶ φυλακῆς καὶ ὅσα ἄλλα ἢ νυκτός ἢ μηνός ἢ ἐνιαυτοῦ πράττεται, πρὸς ταῦτ' ἔχειν τεκμηρίους χρῆσθαι, τὰς ὥρας τῶν

εἰρημένων διαγινώσκοντα. καὶ ταῦτα δὲ ῥάδια μαθεῖν παρά τε νυκτοθηρῶν καὶ κυβερνητῶν καὶ ἄλλων πολλῶν, οἷς ἐπιμελὲς 14.11.4 ταῦτα εἰδέναι. τὸ δὲ μέχρι τούτου ἀστρονομίαν μανθάνειν, μέχρι τοῦ καὶ τὰ μὴ ἐν τῇ αὐτῇ περιφορᾷ ὄντα καὶ τοὺς πλανήτας καὶ ἀσταθμήτους ἀστέρας γινῶναι καὶ τὰς ἀποστάσεις αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τὰς περιόδους καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν ζητοῦντα κατατρίβεσθαι, ἰσχυρῶς ἀπέτρεπεν. ὠφέλειαν μὲν γὰρ οὐδεμίαν οὐδ' ἐν τούτοις ἔφη ὄραν· καίτοι οὐδὲ τούτων γε ἀνήκοος ἦν. ἔφη δὲ καὶ ταῦτα ἱκανὰ εἶναι κατατρίβειν ἀνθρώπου βίον καὶ πολλῶν καὶ ὠφελί14.11.5 μων ἀποκωλύειν. ὅλως δὲ τῶν οὐρανίων ἢ ἕκαστα ὁ θεὸς μηχανᾶται φροντιστὴν γίγνεσθαι ἀπέτρεπεν· οὔτε γὰρ εὐρετὰ ἀνθρώποις αὐτὰ ἐνόμιζεν εἶναι οὔτε χαρίζεσθαι θεοῖς ἂν ἠγεῖτο τὸν ζητοῦντα, ἃ ἐκεῖνοι σαφηνίσαι οὐκ ἐβουλήθησαν. κινδυνεῦσαι δ' ἂν ἔφη καὶ παραφρονῆσαι τὸν ταῦτα μεριμνῶντα οὐδὲν ἥττον ἢ Ἀναξαγόρας παρεφρόνησεν, ὁ μέγιστον φρονήσας ἐπὶ τῷ τὰς τῶν 14.11.6 θεῶν μηχανὰς ἐξηγεῖσθαι. ἐκεῖνος γὰρ λέγων μὲν τὸ αὐτὸ εἶναι πῦρ τε καὶ ἥλιον ἠγνόει ὅτι τὸ μὲν πῦρ οἱ ἄνθρωποι ῥαδίως καθορῶσιν, εἰς δὲ τὸν ἥλιον οὐ δύνανται ἀντιβλέπειν· καὶ ὑπὸ μὲν τοῦ ἡλίου καταλαμπόμενοι τὰ χρώματα μελάντερα ἔχουσιν, ὑπὸ δὲ τοῦ πυρὸς οὐ. ἠγνόει δὲ καὶ ὅτι τῶν ἐκ τῆς γῆς φυομένων ἄνευ μὲν ἡλίου αὐγῆς οὐδὲν δύναται καλῶς αὔξεσθαι, ὑπὸ δὲ τοῦ πυρὸς θερμαινόμενα πάντα ἀπόλλυται· φάσκων δὲ τὸν ἥλιον λίθον διάπυρον εἶναι καὶ τοῦτο ἠγνόει, ὅτι λίθος μὲν ἐν πυρὶ ὦν οὔτε λάμπει οὔτε πολὺν χρόνον ἀντέχει, ὁ δὲ ἥλιος πάντα τὸν χρόνον πάντων λαμπρότατος ὦν διαμένει. 14.11.7 ἐκέλευε δὲ καὶ λογισμοὺς μανθάνειν, καὶ τούτων δὲ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἐκέλευε φυλάττεσθαι τὴν μάταιον πραγματείαν· μέχρι δὲ τοῦ ὠφελίμου πάντα καὶ αὐτὸς συνεσκόπει καὶ συνδιεξήγει τοῖς συνοῦσι.» Ταῦτα Ξενοφῶν ἐν Ἀπομνημονεύμασιν. ἐν ἐπιστολῇ δὲ ὁ αὐτὸς τῇ πρὸς Αἰσχίνην περὶ Πλάτωνος καὶ τῶν ἀχούοντων τὴν τοῦ παντὸς φυσιολογίαν τοιαῦτα γράφει·

14.12.1 ιβ'. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΦΥΣΙΟΛΟΓΕΙΝ ΑΥΧΟΥΝΤΩΝ

«Ὅτι μὲν γὰρ τὰ θεῖα ὑπὲρ ἡμᾶς παντὶ δῆλον· ἀπόχρη δὲ τῷ κρείττονι τῆς δυνάμεως αὐτοὺς σέβειν· οἷοι δὲ εἰσιν οὔτε εὐρεῖν ῥάδιον οὔτε ζητεῖν θεμιτόν. οὐδὲ γὰρ δεσποτῶν φύσιν ἢ πρᾶξιν δούλοις εἰδέναι πλεον ὑπηρεσίας προσήκει. καὶ τὸ μέγιστον, ὄσω χρηὶ ἄγασθαι τὰνθρώπινα διαπονουμένων, τοςῶδε τοῖς δόξης ἐκ πολλῶν ἀκαίρων καὶ κενῶν γλιχομένοις ἄχθος φέρει. πότε γάρ, ὦ Αἰσχίνη, Σωκράτους ἀκήκοέ τις οὐρανίων περὶ λέγοντος ἢ γραμμᾶς εἰς ἐπανόρθωσιν παραινοῦντος μανθάνειν; μουσικὴν μὲν γὰρ ἴσμεν αὐτὸν μέχρις ὧτων συνιέντα· διετέλει δὲ ἐκάστοτε αὐτοῖς λέγων τί καλὸν καὶ τί ἀνδρεία δικαισύνη τε καὶ ἄλλαι ἀρεταί. ἀνθρώπινα γοῦν αὐτὰ ἀγαθὰ ἐκάλει, τὰ δ' ἄλλα ἢ ἀδύνατον ἀνθρώποις ἀλῶναι ἔφασκεν ἢ μύθων εἶναι συγγενῆ, μετ' ὀφρῦος σοφιστῶν παίγνια διεξιόντων. καὶ οὐκ ἔλεγε μὲν ταῦτα, οὐχὶ δὲ ἔπραττε. γράφειν δὲ τὰ πραχθέντα εἰδοῖ σοι, καίπερ οὐκ ἀηδὲς ἐσόμενον, χρόνον ἔχει ἀνέγραψά τε ἄλλοθι. παυσάσθωσαν οὖν ἐλεγχόμενοι ἢ πρὸς τὸ εἰκὸς ἴτωσαν, οἷς Σωκράτης οὐκ ἤρρεσεν, ὧ ζῶντι μὲν ὁ θεὸς σοφίαν ἐμαρτύρησεν, οἱ δὲ κτείναντες τῆς μετανοίας ἀποκάθαρσιν οὐχ εὔρον. τὸ δὲ καλὸν ἄρα, Αἰγύπτου ἠράσθησαν καὶ τῆς Πυθαγόρα τερατώδους σοφίας, ὦν τὸ περιττόν καὶ μὴ μόνιμον ἐπὶ Σωκράτει ἤλεγξεν ἔρωσ τυραννίδος καὶ ἀντὶ διαίτης λιτῆς Σικελιώτις γαστρὸς ἀμέτρου τράπεζα.» Ταῦτα Ξενοφῶν τὸν Πλάτωνα αἰνιττόμενος. ὁ δὲ γε Πλάτων ἐν Πολιτείᾳ περὶ γυμναστικῆς καὶ μουσικῆς τάδ' ἱστορεῖ φάναί τὸν Σωκράτην·

ΙΥ'. ΠΕΡΙ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

«Τί ἄν οὖν εἴη, ὦ Γλαύκων, μάθημα ψυχῆς ὀλκὸν ἀπὸ τοῦ γιγνομένου ἐπὶ τὸ ὄν; τόδε δ' ἐννοῶ λέγων ἅμα· οὐκ ἀθλητὰς μέντοι πολέμου ἔφαμεν τούτους ἀναγκαῖον εἶναι νέους ὄντας; Ἔφαμεν γάρ. Δεῖ ἄρα καὶ τοῦτο προσέχειν τὸ μάθημα ὃ ζητοῦμεν πρὸς ἐκείνῳ. Τὸ ποῖον; Μὴ ἄχρηστον πολεμικοῖς ἀνδράσιν εἶναι. Δεῖ μέντοι, εἴπερ οἶόν τε. Γυμναστικῆ πη καὶ μουσικῆ 14.13.2 ἔν γε τῷ πρόσθεν ἐπαιδεύοντο ἡμῖν. Ἦν ταῦτα, ἔφη. Καὶ γυμναστικὴ μὲν που περὶ γιγνόμενον καὶ ἀπολλύμενον τετεύτακε· σώματος γὰρ αὐξῆς καὶ φθίσεως ἐπιστατεῖ. Φαίνεται. Τοῦτο μὲν δὴ οὐκ ἄν εἴη ὃ ζητοῦμεν μά14.13.3 θημα. Οὐ γάρ. Ἄλλ' ἄρα μουσικὴ ὄσην τὸ πρότερον διήλθομεν; Ἄλλ' ἦν ἐκείνη γ', ἔφη, ἀντίστροφος τῆς γυμναστικῆς, εἰ μέμνησαι, ἔθεσι παιδεύουσα τοὺς φύλακας, κατὰ τε ἀρμονίαν εὐαρμοσίαν τινά, οὐκ ἐπιστήμην παραδιδούσα καὶ κατὰ ῥυθμὸν εὐρυθμίαν, ἔν τε τοῖς λόγοις ἕτερα τούτων ἀδελφὰ ἔθη ἄττα ἔχουσα, καὶ ὅσοι μυθῶδεις τῶν λόγων καὶ ὅσοι ἀληθινώτεροι ἦσαν· μάθημα δὲ πρὸς τοιοῦτόν τι ἄγον, οἶον σὺ ζητεῖς, οὐδὲν ἦν ἐν 14.13.4 αὐτῇ. Ἀκριβέστατα, ἦν δ' ἐγώ, ἀναμιμνήσκεις με· τῷ γὰρ ὄντι τοιοῦτον οὐδὲν εἶχεν. ἀλλ', ὦ δαιμόνιε Γλαύκων, τί ἄν εἴη τοιοῦτον; αἶ τε γὰρ τέχνηαι βάνασοι που ἅπασαι ἔδοξαν εἶναι. Πῶς δ' οὐ;» 14.13.5 Εἶθ' ἐξῆς προῖων ἐπιλέγει· «Μὴ ποτ' αὐτῶν τι ἀτελὲς ἐπιχειρῶσιν ἡμῖν μανθάνειν οὐς θρέψομεν καὶ οὐκ ἐξῆκον ἐκεῖσε ἀεὶ οἱ πάντας δεῖ αὐτῶν ἴκειν, οἶον ἄρτι περὶ τῆς ἀστρονομίας ἐλέγομεν. ἢ οὐκ οἶσθ' ὅτι καὶ περὶ ἀρμονίας ἕτερον τοιοῦτον ποιοῦσι; τὰς γὰρ ἀκουόμενας αὐτῶν συμφωνίας καὶ φθόγγους ἀλλήλοισι ἀναμετροῦντες 14.13.6 ἀνήνυτα ὥσπερ οἱ ἀστρονόμοι πονοῦσι. Νῆ τοὺς θεοὺς, ἔφη, καὶ γελοίως γε, πυκνώματ' ἄττα ὀνομάζοντες καὶ παραβάλλοντες τὰ ὄττα, οἶον ἐκ γειτόνων φωνὴν θηρεύομενοι, οἱ μὲν φασιν ἔτι κατακούειν ἐν μέσῳ τινὰ ἡχὴν καὶ σμικρότατον εἶναι τοῦτο διάστημα ὃ μετρητέον, οἱ δ' ἀμφισβητοῦντες ὡς ὅμοιον 14.13.7 ἤδη φθεγγομένων, ἀμφοτέροι ὄττα τοῦ νοῦ προστησάμενοι. Σὺ μὲν, ἦν δ' ἐγώ, τοὺς χρηστοὺς λέγεις τοὺς ταῖς χορδαῖς πράγματα παρέχοντας καὶ βασανίζοντας, ἐπὶ τῶν κολλόπων στρεβλοῦντας. ἵνα δὲ μὴ μακροτέρα ἢ εἰκῶν γίγνηται, πλήκτρῳ τε πληγῶν γιγνομένων καὶ κατηγορίας πέρι καὶ ἐξαρνήσεως καὶ ἀλαζονείας χορδῶν, πάυομαι τῆς εἰκόνοσ καὶ οὐ φημι τούτους 14.13.8 λέγειν, ἀλλ' ἐκείνους οὐς ἔφαμεν νῦν δὴ περὶ ἀρμονίας εἰρησθαι. ταῦτόν γὰρ ποιοῦσι τοῖς ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ. τοὺς γὰρ ἐν ταύταις ταῖς συμφωνίαις ταῖς ἀκουόμεναις ἀριθμοὺς ζητοῦσιν, ἀλλ' οὐκ εἰς προβλήματα ἀνίασιν ἐπισκοπεῖν, τίνες ζύμφωνοι ἀριθμοὶ καὶ τίνες οὐ καὶ διὰ τί ἐκάτεροι.» 14.13.9 Ἄλλὰ γὰρ καὶ ταῦθ' ἡμῖν πρὸ ὁδοῦ κείσθω ἀπολογουμένοις, ὅτι μὴ δίχα διανοίας ὀρθῆς καὶ τῆς τῶν τοιῶνδε ἀχρηστομαθείας ὠλιγωρήσαμεν. σκεψώμεθα δῆτα λοιπὸν ἤδη ἄνωθεν ἀρξάμενοι τὰς τῶν εἰρημένων φυσικῶν φιλοσόφων δογματικὰς πρὸς ἀλλήλους ἀντιδοξίας. γράφει δὴ ἀθρόως ἀπάντων τῶν Πλατωνικῶν ὁμοῦ καὶ Πυθαγορείων τῶν τε ἔτι πρεσβυτέρων φυσικῶν φιλοσόφων ἐπικεκλημένων καὶ αὐτῶν πάλιν τῶν νεωτέρων Περιπατητικῶν τε καὶ Στωϊκῶν καὶ Ἐπικουρείων τὰς δόξας συναγαγὼν ὁ Πλούταρχος ἐν οἷς ἐπέγραψε «Περὶ τῶν ἀρεσκόντων τοῖς φιλοσόφοις φυσικῶν δογμάτων,» ἐξ ὧν παραθήσομαι ταῦτα·

14.14.1 ΙΔ'. ΔΟΞΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ ΠΕΡΙ ΑΡΧΩΝ

«Θαλῆς ὁ Μιλήσιος,» εἷς τῶν ἐπτὰ σοφῶν, «ἀρχὴν τῶν ὄντων ἀπεφίηνατο εἶναι

τὸ ὕδωρ. δοκεῖ δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἄρξει τῆς φιλοσοφίας καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἡ Ἴωνικὴ αἵρεσις προσηγορεύθη· ἐγένοντο γὰρ πλείστοι διαδοχαί. φιλοσοφήσας δὲ ἐν Αἰγύπτῳ πρεσβύτερος ἦλθεν εἰς Μίλητον. ἐξ ὕδατος δὲ φησι πάντα εἶναι καὶ εἰς ὕδωρ πάντα ἀναλύεσθαι. στοχάζεται δὲ ἐκ τούτου πρώτου ὅτι πάντων ζώων ἡ γονὴ ἀρχὴ ἐστίν, ὑγρὰ οὐσία· οὕτως εἰκὸς καὶ τὰ πάντα ἐξ ὑγροῦ τὴν ἀρχὴν ἔχειν. δεύτερον· πάντα τὰ φυτὰ ὑγρῷ τρέφεταί τε καὶ καρποφορεῖ, ἀμοιροῦντα δὲ ξηραίνεται. τρίτον δέ, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ πῦρ τὸ τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἄστρον ταῖς τῶν ὑδάτων ἀναθυμιάσεσι τρέφεταί καὶ αὐτὸς ὁ κόσμος, διὰ τοῦτο καὶ Ὅμηρος ταύτην τὴν γνώμην ὑποτίθεται περὶ τοῦ ὕδατος· Ὤκεανόν, ὅσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται.» ταῦτα μὲν ὁ Θαλῆς. 14.14.2 «Ἀναξίμανδρος δὲ ὁ Μιλήσιος φησι τῶν ὄντων τὴν ἀρχὴν εἶναι τὸ ἄπειρον· ἐκ γὰρ τούτου πάντα γίνεσθαι καὶ εἰς τοῦτο πάντα φθειρεσθαι· διὸ καὶ γεννᾶσθαι ἀπείρους κόσμους καὶ πάλιν φθειρεσθαι εἰς τὸ ἐξ οὗ γίνεται. λέγει δ' οὖν, διότι τὸ ἀπέραντόν ἐστιν, ἵνα μηδὲν ἐλλείπη καὶ ἡ γένεσις ἡ ὑφισταμένη. ἀμαρτάνει δὲ καὶ οὗτος μὴ λέγων τί ἐστὶ τὸ ἄπειρον, πότερον ἀήρ ἐστὶν ἢ ὕδωρ ἢ γῆ ἢ ἄλλα τινὰ σώματα· ἀμαρτάνει οὖν τὴν μὲν ὕλην ἀποφαινόμενος, τὸ δὲ ποιοῦν αἴτιον ἀναιρῶν. τὸ γὰρ ἄπειρον οὐδὲν ἄλλο ἢ ὕλη ἐστίν· οὐ δύναται δὲ ἡ ὕλη εἶναι ἐνεργεῖα, ἐὰν μὴ τὸ ποιοῦν ὑπόθῃται. 14.14.3 Ἀναξίμενης δὲ ὁ Μιλήσιος ἀρχὴν τῶν ὄντων τὸν ἀέρα ἀπεφήνατο· ἐκ γὰρ τούτου πάντα γίνεσθαι καὶ εἰς αὐτὸν πάλιν ἀναλύεσθαι. οἶον ἡ ψυχὴ, φησίν, ἡ ἡμετέρα ἀήρ ἐστὶ· συγκρατεῖ γὰρ ἡμᾶς· καὶ ὄλον δὲ τὸν κόσμον πνεῦμα καὶ ἀήρ ἐμπεριέχει· λέγεται δὲ συνωνύμως ἀήρ καὶ πνεῦμα. ἀμαρτάνει δὲ καὶ οὗτος ἐξ ἀπλοῦ καὶ μονοειδοῦς ἀέρος καὶ πνεύματος δοκῶν συνεστάναι τὰ ζῶα. ἀδύνατον γὰρ ἀρχὴν μίαν τὴν ὕλην τῶν ὄντων ὑποστήναι· ἀλλὰ καὶ τὸ ποιοῦν αἴτιον χρὴ τιθέναι. οἶον ἄργυρος οὐκ ἀρκεῖ πρὸς τὸ ἔκπωμα γίνεσθαι, ἐὰν μὴ τὸ ποιοῦν ἦ, τοῦτ' ἐστὶν ὁ ἀργυροκόπος· ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ καὶ ξύλων καὶ τῆς ἄλλης ὕλης. 14.14.4 Ἡράκλειτος καὶ Ἴππασος ὁ Μεταποντῖνος ἀρχὴν τῶν πάντων τὸ πῦρ. ἐκ τοῦ πυρὸς γὰρ τὰ πάντα γίνεσθαι καὶ εἰς πῦρ πάντα τελευτᾶν λέγουσι· τούτου δὲ κατασβεννυμένου κοσμοποιεῖσθαι τὰ πάντα. πρῶτον μὲν γὰρ τὸ παχυμερέστατον αὐτοῦ εἰς αὐτὸ στελλόμενον γῆ γίνεταί· ἔπειτα ἀναχαλωμένην τὴν γῆν ὑπὸ τοῦ πυρὸς φύσει ὕδωρ ἀποτελεῖσθαι, ἀναθυμιάμενον δὲ ἀέρα γίνεσθαι. πάλιν δὲ τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ σώματα ὑπὸ πυρὸς ἀναλοῦσθαι ἐκπυρώσει. ἀρχὴ οὖν τὸ πῦρ, ὅτι ἐκ τούτου τὰ πάντα, τέλος δὲ καθότι εἰς τοῦτο ἀναλύεται τὰ πάντα. 14.14.5 Δημόκριτος, ᾧ μετὰ πλείστον Ἐπίκουρος ἠκολούθησεν, ἀρχὰς τῶν ὄντων σώματα ἄτομα, λόγῳ δὲ θεωρητά, ἀμέτοχα κενοῦ, ἀγένητα, ἀδιάφθαρτα οὐδὲ θραυσθῆναι δυνάμενα, οὔτε διάπλασιον ἐκ τῶν μερῶν λαβεῖν οὔτε ἀλλοιωθῆναι, εἶναι δ' αὐτὰ λόγῳ θεωρητά. ταῦτα μέντοι κινεῖσθαι ἐν τῷ κενῷ καὶ διὰ τοῦ κενοῦ· εἶναι δὲ καὶ αὐτὸ τὸ κενὸν ἄπειρον καὶ τὰ σώματα ἄπειρα. συμβεβηκέναι δὲ τοῖς σώμασι τρία ταῦτα, σχήματα, μέγεθος, βάρος· ἀλλ' ὁ μὲν Δημόκριτος ἔλεγε μέγεθος καὶ σχῆμα, ὁ δὲ Ἐπίκουρος τούτοις καὶ τρίτον βάρος προσέθηκεν. ἀνάγκη γάρ, φησί, κινεῖσθαι τὰ σώματα τῇ τοῦ βάρους πληγῇ, ἐπεὶ οὐ κινήθησεται. εἶναι δὲ τὰ σχήματα τῶν ἀτόμων περιληπτὰ, οὐκ ἄπειρα· μὴ γὰρ εἶναι μήτε ἀγκιστροειδεῖς μήτε τριηροειδεῖς μήτε κρικοειδεῖς· ταῦτα γὰρ τὰ σχήματά ἐστιν εὐθραυστα, αἱ δὲ ἄτομοι ἀπαθεῖς, ἄθραυστοι· ἴδια δὲ ἔχειν σχήματα λόγῳ θεωρητά. καὶ εἴρηται ἄτομος οὐχ ὅτι ἐστὶν ἐλαχίστη, ἀλλ' ὅτι οὐ δύναται τμηθῆναι, ἀπαθῆς οὔσα καὶ ἀμέτοχος κενοῦ· ὥστε ἐὰν εἴπη ἄτομον, ἄθραυστον λέγει, ἀπαθῆ, ἀμέτοχον κενοῦ. ὅτι δὲ ἐστὶν ἄτομος, σαφές· καὶ γὰρ ἔστι στοιχεῖα καὶ ζῶα ἄκενα, καὶ ἡ μονάς. 14.14.6 Ἐμπεδοκλῆς Μήτωνος, πόλις τῆς Σικελίας Ἀκραγαντῖνος, τέτταρα μὲν στοιχεῖα, πῦρ, ἀέρα, ὕδωρ, γῆν, δύο δὲ ἀρχὰς καὶ

δυνάμεις, Φιλίαν τε καὶ Νεΐκος, ὧν ἡ μὲν ἐστὶν ἐνωτικὴ, τὸ δὲ διαιρετικόν. φησὶ δὲ οὕτως· τέσσαρα τῶν πάντων ριζώματα πρῶτον ἄκουε· Ζεὺς ἀργῆς Ἥρη τε φερέσβιος ἠδ' Ἄιδωνεύς Νῆστις θ', ἡ δακρύοις τέγγει κρούνωμα βρότειον. Δία μὲν γὰρ λέγει τὴν ζέσιν καὶ τὸν αἰθέρα, Ἥραν δὲ φερέσβιον τὸν ἀέρα· τὴν γῆν τὸν Ἄιδωνέα. Νῆστιν δὲ καὶ κρούνωμα βρότειον οἶονεὶ τὸ σπέρμα καὶ τὸ ὕδωρ.» 14.14.7 Τοσαύτη μὲν ἡ τῶν πρώτων φυσικῶν φιλοσόφων διαφωνία, τοιαύτη δὲ αὐτῶν καὶ ἡ περὶ ἀρχῶν δόξα, οὐ θεόν, οὐ ποιητὴν, οὐ δημιουργόν οὐδέ τι τῶν ὄλων αἴτιον οὐδὲ μὴν θεοῦς οὐδ' ἀσωμάτους δυνάμεις, οὐ νοεράς φύσεις, οὐ λογικὰς οὐσίας οὐδ' ὅλως τι τῶν ἐκτὸς αἰσθήσεως ἐν ταῖς ἀρχαῖς 14.14.8 ὑποθεμένων. μόνος δ' οὖν πρῶτος Ἑλλήνων Ἀναξαγόρας μνημονεύεται ἐν τοῖς περὶ ἀρχῶν λόγοις Νοῦν τὸν πάντων αἴτιον ἀποφίνασθαι. φασὶ γοῦν ὡς ἄρα οὗτος μάλιστα παρὰ τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἐθαύμασε φυσιολογίαν· μηλόβοτόν γε τοι τὴν ἑαυτοῦ χώραν δι' αὐτὴν εἶασε τὸν τε περὶ ἀρχῶν λόγον πρῶτος Ἑλλήνων διήρθρωσεν. οὐ γὰρ μόνον περὶ τῆς πάντων οὐσίας ἀπεφή14.14.9 νατο, ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ κινουῦντος αὐτὴν αἰτίου. «Ἦν γὰρ ἐν ἀρχῇ» φησὶν «ὁμοῦ τὰ πράγματα πεφυρμένα, Νοῦς δὲ εἰσελθὼν αὐτὰ ἐκ τῆς ἀταξίας εἰς τάξιν ἤγαγε.» θαυμάσαι δ' ἔστιν ὡς οὗτος πρῶτος παρ' Ἑλλησι τοῦτον θεολογήσας τὸν τρόπον, δόξας Ἀθηναίοις ἄθεος εἶναι, ὅτι μὴ τὸν ἥλιον ἐθεολόγει, τὸν δὲ ἡλίου ποιητὴν, μικροῦ δεῖν καταλευσθεῖς 14.14.10 ἔθανε. λέγεται δὲ μηδὲ οὗτος σῶον φυλάξαι τὸ δόγμα. ἐπιστῆσαι μὲν γὰρ Νοῦν τοῖς πᾶσιν, οὐκέτι δὲ κατὰ νοῦν καὶ λογισμὸν τὴν περὶ τῶν ὄντων ἀποδοῦναι φυσιολογίαν. ἐπάκουσον δ' οὖν οἷα ὁ Σωκράτης ἐν τῷ Πλάτωνος Περὶ ψυχῆς αἰτιᾶται τὸν ἄνδρα ἐν τούτοις·

14.15.1 ιε΄. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΞΑΓΟΡΟΥ ΔΟΞΗΣ

«Ἄλλ' ἀκούσας ποτὲ ἐκ βιβλίου τινός, ὡς ἔφη, Ἀναξαγόρου ἀναγινώσκοντος καὶ λέγοντος, ὡς ἄρα Νοῦς ἐστὶν ὁ διακοσμῶν τε καὶ πάντων αἴτιος, ταύτη δὴ τῇ αἰτία ἦσθην τε καὶ ἔδοξέ μοι τρόπον τινὰ εἶ ἔχειν τὸν Νοῦν εἶναι πάντων αἴτιον, καὶ ἠγησάμην, εἰ τοῦτο οὕτως ἔχει, τὸν γε Νοῦν κοσμοῦντα 14.15.2 πάντα κοσμεῖν καὶ ἕκαστον τιθέντα ὅπη ἂν βέλτιστα ἔχη. εἰ οὖν τις βούλοιο τὴν αἰτίαν εὑρεῖν περὶ ἐκάστου, ὅπη ἢ γίγνεται ἢ ἀπόλλυται ἢ ἔστι, τοῦτο δεῖν περὶ αὐτοῦ εὑρεῖν, ὅπη βέλτιστον αὐτὸν ἐστὶν ἢ εἶναι ἢ ἄλλο ὅτιοῦν πάσχειν ἢ ποιεῖν. ἐκ δὴ τοῦ λόγου τούτου οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖν προσήκειν ἀνθρώπῳ καὶ περὶ αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἄλλ' ἢ τὸ ἄριστον καὶ τὸ βέλτιστον. ἀναγκαῖον δὴ εἶναι τὸν αὐτὸν τοῦτον καὶ τὸ χειρὸν εἰδέναι· τὴν αὐτὴν 14.15.3 γὰρ εἶναι ἐπιστήμην περὶ αὐτῶν. ταῦτα δὴ λογιζόμενος ἄσμενος εὔρηκέναι ὥμην διδάσκαλον τῆς αἰτίας περὶ τῶν ὄντων κατὰ νοῦν ἑμαυτῷ, τὸν Ἀναξαγόραν, καὶ μοι φράσειν πρῶτον μὲν πότερον ἡ γῆ πλατεῖά ἐστὶν ἢ στρογγύλη, ἐπειδὴ δὲ φράσειεν, ἐπεκδιηγῆσεσθαι τὴν αἰτίαν καὶ τὴν ἀνάγκην, λέγοντα τὸ ἄμεινον καὶ ὅτι αὐτὴν ἄμεινον ἦν τοιαύτην εἶναι· καὶ εἰ ἐν μέσῳ φαίη εἶναι αὐτὴν, ἐπεκδιηγῆσεσθαι ὡς ἄμεινον ἦν αὐτὴν ἐν μέσῳ εἶναι· καὶ εἴ μοι ταῦτα ἀποφαίνοι, παρεσκευάσμη ὡς οὐκέτι ποθεσόμενος αἰτίας ἄλλο 14.15.4 εἶδος. καὶ δὴ καὶ περὶ ἡλίου οὕτως παρεσκευάσμη ὡσαύτως πευσόμενος καὶ σελήνης καὶ τῶν ἄλλων ἄστρον τάχους τε πέρι πρὸς ἄλληλα καὶ τροπῶν καὶ τῶν ἄλλων παθημάτων, πῆ ποτε ταῦτ' ἄμεινόν ἐστιν ἕκαστον καὶ ποιεῖν καὶ πάσχειν ἢ πάσχει. οὐ γὰρ ἂν ποτε αὐτὸν ὥμην, φάσκοντά γε ὑπὸ Νοῦ κεκο σμῆσθαι, ἄλλην τινὰ αὐτοῖς αἰτίαν ἐπενεγκεῖν ἢ ὅτι βέλτιστον αὐτὰ οὕτως 14.15.5 ἔχειν ἐστὶν ὡσπερ ἔχει. ἐκάστου οὖν ἀποδιδόντα τὴν

αίτιαν καὶ κοινῇ πᾶσι τὸ ἐκάστῳ βέλτιστον ὥμην καὶ τὸ κοινὸν πᾶσιν ἐπιδηγήσεσθαι ἀγαθόν. καὶ οὐδ' ἂν ἀπεδόμην πολλοῦ τὰς ἐλπίδας, ἀλλὰ πάνυ σπουδῇ λαβὼν τὰς βίβλους ὡς τάχιστα οἷός τ' ἦν ἀνεγίνωσκον, ἴν' ὡς τάχιστα εἰδείην τὸ βέλτιστον καὶ τὸ χεῖρον. ἀπὸ δὴ θαυμαστῆς, ᾧ ἑταῖρε, ἐλπίδος ὠχόμην φερόμενος, ἐπειδὴ προῖων καὶ ἀναγινώσκων ὁρῶ ἄνδρα τῷ μὲν Νῶ οὐδὲν χρώμενον οὐδέ τινας αἰτίας ἐπαιτιώμενον εἰς τὸ διακοσμεῖν τὰ πράγματα, ἀέρας δὲ καὶ αἰθέρας 14.15.6 καὶ ὕδατα αἰτιώμενον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ἄτοπα. καὶ μοι ἔδοξεν ὁμοιότατον πεπονθέναι, ὥσπερ ἂν εἶ τις λέγων, ὅτι Σωκράτης πάντα ὅσα πράττει νῶ πράττει, καὶ ἔπειτα ἐπιχειρήσας λέγειν τὰς αἰτίας ἐκάστων ὧν πράττω, λέγοι πρῶτον μὲν ὅτι ἐνθάδε διὰ ταῦτα νῦν κάθημαι, ὅτι σύγκειταί μου τὸ σῶμα ἐξ ὀστέων καὶ νεύρων καὶ τὰ μὲν ὀστᾶ ἐστὶ στερεὰ καὶ διαφυὰς ἔχει χωρὶς ἀπ' ἀλλήλων, τὰ δὲ νεῦρα οἷα ἐπιτείνεσθαι καὶ ἀνίσθαι, περιαμπέχοντα τὰ 14.15.7 ὀστᾶ μετὰ τῶν σαρκῶν τε καὶ δέρματος, ὃ συνέχει αὐτὰ· αἰωρουμένων οὖν τῶν ὀστέων ἐν ταῖς αὐτῶν ξυμβολαῖς χαλῶντα καὶ ξυντείνοντα τὰ νεῦρα κάμπτεσθαι που ποιεῖ οἷόν τ' εἶναι ἐμὲ νῦν τὰ μέλη, καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν συγκαμφθεὶς ἐνθάδε κάθημαι· καὶ αὖ περὶ τοῦ διαλέγεσθαι ὑμῖν ἑτέρας τοίας αἰτίας λέγοι, φωνὰς τε καὶ ἀέρας καὶ ἀκοὰς καὶ ἄλλα ἄττα μυρία τοιαῦτα αἰτιώμενος, ἀμελήσας τὰς ὡς ἀληθῶς αἰτίας λέγειν, ὅτι ἐπειδὴ Ἀθηναῖοις ἔδοξε βέλτιον εἶναι ἐμοῦ καταψηφίσασθαι, διὰ ταῦτα δὴ καὶ ἐμοὶ βέλτιον αὖ δέδοκται ἐνθάδε καθῆσθαι καὶ δικαιότερον παραμένοντα ὑπέχειν 14.15.8 τὴν δίκην, ἣν κελεύουσιν· ἐπεὶ νῆ τὸν κύνα, ὡς ἐγῶμαι, πάλαι ἂν ταῦτα τὰ νεῦρα καὶ τὰ ὀστᾶ ἢ περὶ Μέγαρα ἢ περὶ Βοιωτοὺς ἦν, ὑπὸ δόξης φερόμενα τοῦ βελτίστου, εἰ μὴ δικαιότερον ὥμην καὶ κάλλιον εἶναι πρὸ τοῦ φεύγειν τε 14.15.9 καὶ ἀποδιδράσκειν ὑπέχειν τῇ πόλει δίκην ἦντινα ταύτην. ἀλλ' αἴτια μὲν τὰ τοιαῦτα καλεῖν λίαν ἄτοπον· εἰ δέ τις λέγοι ὅτι ἄνευ τοῦ τὰ τοιαῦτα ἔχειν καὶ ὀστᾶ καὶ νεῦρα καὶ ὅσα ἄλλα ἔχω, οὐκ ἂν οἷός τε ἦ ποιεῖν τὰ δόξαντά μοι, ἀληθῆ ἂν λέγοι· ὡς μέντοι διὰ ταῦτα ποιῶ, ἃ ποιῶ, καὶ ταῦτα νῶ πράττω, ἀλλ' οὐ τῇ τοῦ βελτίστου αἰρέσει, πολλῇ ἂν καὶ μακρὰ ραθυμία εἴη τοῦ λόγου.» 14.15.10 Εἶτα ἐπιλέγει· «Διὸ δὴ καὶ ὁ μὲν τις δίνην περιθείς τῇ γῆ ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ μένειν δὴ ποιεῖ τὴν γῆν, ὁ δὲ ὥσπερ καρδόπῳ πλατεῖα βάθρον τὸν ἀέρα ὑπερείδει· τὴν δὲ τοῦ ὡς οἷόν τε βέλτιστα αὐτὰ τεθῆναι δύναμιν οὕτω νῦν κεῖσθαι, ταύτην οὔτε ζητοῦσιν οὔτε τινὰ οἶονται δαιμονίαν ἰσχὺν ἔχειν, ἀλλὰ ἡγοῦνται τούτου ἂν ποτε Ἄτλαντα ἰσχυρότερον καὶ μᾶλλον ἅπαντα συνέχοντα ἐξευρεῖν, καὶ ὡς ἀληθῶς τὸ ἀγαθὸν καὶ δέον ξυνδεῖν καὶ συνέχειν οὐδὲν οἶονται.» 14.15.11 Τοσαῦτα ὁ Σωκράτης περὶ τῆς Ἀναξαγόρου δόξης. ἦν δὲ Ἀναξαγόρου μὲν διάδοχος τῆς τε διατριβῆς ὁμοῦ καὶ τῆς δόξης Ἀρχέλαος, Ἀρχελάου δὲ ἀκουστῆς γεγονέναι λέγεται Σωκράτης. πλὴν ἀλλὰ φυσικοὶ καὶ ἄλλοι Ξενοφάνης καὶ Πυθαγόρας, συνακμάσαντες Ἀναξαγόρα, περὶ ἀφθαρσίας θεοῦ καὶ ψυχῆς ἀθανασίας ἐφιλοσόφησαν· ἐκ τούτων τε καὶ μετὰ τούτους αἰ τῆς Ἑλλήνων φιλοσοφίας ὑπέστησαν αἰρέσεις, τῶν μὲν τοῖσδε, τῶν δὲ ἑτέροις ἐξηκολουθηκότων, τινῶν δὲ καὶ ἰδίας δόξας ἐπινενοηκότων. πάλιν δ' οὖν ὁ Πλούταρχος τὰς περὶ θεῶν ὑπολήψεις τῶν αὐτῶν τοῦτον γράφει τὸν τρόπον·

14.16.1 ιςΓ'. ΔΟΞΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ ΠΕΡΙ ΘΕΩΝ

«Ἐνιοὶ τῶν φιλοσόφων, καθάπερ Διαγόρας ὁ Μιλήσιος καὶ Θεόδωρος ὁ Κυρηναῖκός καὶ Εὐήμερος ὁ Τεγεάτης, καθόλου φασὶ μὴ εἶναι θεοὺς· τὸν δὲ Εὐήμερον καὶ Καλλίμαχος ὁ Κυρηναῖκὸς αἰνίττεται ἐν τοῖς ἰάμβοις. – καὶ Εὐριπίδης δὲ ὁ τραγωδοποιὸς ἀποκαλύψασθαι μὲν οὐκ ἠθέλησε, δεδοὶ κὼς τὸν Ἄρειον πάγον, ἐνέφηγε

δὲ τοῦτο· τὸν γὰρ Σίσυφον εἰσήγαγε προστάτην ταύτης τῆς δόξης καὶ συνηγόρησεν αὐτοῦ τῇ γνώμῃ.» 14.16.2 Ἐπὶ τούτοις πάλιν τὸν Ἀναξαγόραν εἰσάγει, πρῶτον φάσκων αὐτὸν ὀρθῶς φρονῆσαι περὶ θεοῦ. λέγει δὲ οὕτως· «Ὁ δὲ Ἀναξαγόρας φησὶν ὡς εἰστήκει κατ' ἀρχὰς τὰ σώματα, Νοῦς δὲ αὐτὰ διεκόσμησε θεοῦ καὶ τὰς γενέσεις τῶν ὄλων ἐποίησεν. ὁ δὲ Πλάτων οὐχ ἐστηκότα ὑπέθετο τὰ πρῶτα σώματα, ἀτάκτως δὲ κινούμενα· διὸ ὁ θεός, φησὶν, ἐπιστήσας, ὡς τάξις ἀταξίας ἐστὶ βελτίων, διεκόσμησεν αὐτά.» 14.16.3 Οἷς ἐπιλέγει· «Ἀμαρτάνουσι δὲ ἀμφοτέρω, ὅτι τὸν θεὸν ἐποίησαν ἐπιστρεφόμενον τῶν ἀνθρωπίνων καὶ τούτου χάριν τὸν κόσμον κατασκευάζοντα· τὸ γὰρ μακάριον καὶ ἄφθαρτον ζῶον, πεπληρωμένον πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς καὶ κακοῦ παντός ἄδεκτον, ὄλον ὃν περὶ τὴν συνοχὴν τῆς ἰδίας εὐδαιμονίας τε καὶ ἀφθαρσίας, ἀνεπιστρεφές ἐστὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. κακοδαίμων δ' ἂν εἴη, ἐργάτου δίκην καὶ τέκτονος ἀχθοφορῶν καὶ μεριμνῶν εἰς τὴν τοῦ κόσμου κατασκευὴν. 14.16.4 καὶ πάλιν, ὁ θεὸς ὃν λέγουσιν, ἦτοι τὸν ἔμπροσθεν αἰῶνα οὐκ ἦν, ὅτε ἦν ἀκίνητα τὰ σώματα ἢ ὅτε ἀτάκτως ἐκινεῖτο, ἢ ἐκοιμᾶτο ἢ ἐγρηγόρει ἢ οὐδέτερον τούτων. καὶ οὐδὲ τὸ πρῶτον ἔστι δέξασθαι πῶς γὰρ θεὸς αἰώνιος;· οὔτε τὸ δεύτερον· εἰ γὰρ ἐκοιμᾶτο ἐξ αἰῶνος ὁ θεός, ἐτεθνήκει· αἰώνιος γὰρ ὕπνος θάνατός ἐστιν· ἀλλὰ γε ἄδεκτος ὕπνου ὁ θεός· τὸ γὰρ ἀθάνατον καὶ 14.16.5 τοῦ θεοῦ ἐγγὺς ὕπνου κεχώρισται. εἰ δὲ ἦν ὁ θεὸς ἐγρηγορώς, ἦτοι ἐνέλειπεν εἰς εὐδαιμονίαν ἢ πεπλήρωτο ἐν μακαριότητι. καὶ οὔτε κατὰ τὸ πρῶτόν ἐστι μακάριος ὁ θεός· τὸ γὰρ ἐλλείπον εἰς εὐδαιμονίαν οὐ μακάριον· οὔτε κατὰ τὸ δεύτερον· μηδὲν γὰρ ἐλλείπων κεναιῖς ἔμελλεν ἐπιχειρεῖν πράξει. πῶς δέ, εἴπερ ὁ θεὸς ἔστι καὶ τῇ τούτου φροντίδι τὰ κατὰ ἄνθρωπον οἰκονομεῖται, τὸ μὲν κίβδηλον εὐτυχεῖ, τὸ δὲ ἀστεῖον τὸ ἐναντίον πάσχει; Ἀγαμέμνων τε γάρ, ἀμφοτέρον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής, ὑπὸ μοιχοῦ καὶ μοιχαλίδος ἠττηθεὶς ἐδολοφονήθη· καὶ ὁ τούτου δὲ συγγενῆς Ἡρακλῆς, πολλὰ τῶν ἐπιλυμαιομένων τὸν ἀνθρώπινον βίον καθάρας, ὑπὸ Δηϊανείρας φαρμακωθεὶς ἐδολοφονήθη. 14.16.6 Θαλῆς τὸν κόσμον εἶναι τὸν θεόν. Ἀναξίμανδρος τοὺς ἀστέρας οὐρανίους θεούς. Δημόκριτος θεὸν ἐν πυρὶ σφαιροειδῆ τὴν κόσμου ψυχὴν. Πυθαγόρας τῶν ἀρχῶν τὴν μονάδα θεὸν καὶ τὸ ἀγαθόν, ἥτις ἐστὶν ἡ τοῦ ἐνὸς φύσις, αὐτὸς ὁ νοῦς· τὴν δ' ἀόριστον δυάδα καὶ δαίμονα καὶ τὸ κακόν, περὶ ἧν ἐστὶ τὸ ὑλικὸν πλῆθος.» 14.16.7 Μετὰ δὲ τούτους οἱ νέοι τῷ χρόνῳ πῶς ἐδόξαζον ἄκουε· «Σωκράτης καὶ Πλάτων ἐν τῷ μονοφυές, τὸ μοναδικόν, τὸ ὄντως ὃν ἀγαθόν· πάντα δὲ ταῦτα τῶν ὀνομάτων εἰς τὸν νοῦν σπεύδειν· νοῦς οὖν ὁ θεὸς χωριστὸν εἶδος, τοῦτ' ἔστι τὸ ἀμιγῆς πάσης ὕλης καὶ μηδενὶ παθητῷ συμπεπλεγμένον. 14.16.8 Ἀριστοτέλης τὸν μὲν ἀνωτάτω θεὸν εἶδος χωριστόν, ἐπιβεβηκότα τῇ σφαίρα τοῦ παντός, ἥτις ἐστὶν αἰθέριον σῶμα, τὸ πέμπτον ὑπ' αὐτοῦ καλούμενον· διηρημένου δὲ τούτου κατὰ σφαίρας τῇ μὲν φύσει συναφεῖς, τῷ λόγῳ δὲ κεχωρισμένας, ἐκάστην οἶεται τῶν σφαιρῶν ζῶον εἶναι σύνθετον ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς, ὧν τὸ μὲν σῶμά ἐστὶν αἰθέριον, κινούμενον κυκλοφορικῶς, ἡ ψυχὴ δὲ λόγος ἀεικίνητος, αἴτιος τῆς κινήσεως κατ' ἐνέργειαν. 14.16.9 Οἱ Στωϊκοὶ νοερὸν θεὸν ἀποφαίνονται, πῦρ τεχνικόν, ὀδῶ βαδίζον ἐπὶ γένεσιν κόσμου, περιειληφότος πάντας τοὺς σπερματικούς λόγους, καθ' οὓς ἕκαστα καθ' εἰμαρμένην γίνεται· καὶ πνεῦμα διήκον δι' ὄλου τοῦ κόσμου, τὰς δὲ προσηγορίας μεταλαμβάνον δι' ὅλης τῆς ὕλης, δι' ἧς κεχώρηκε. θεὸν δὲ καὶ τὸν κόσμον καὶ τοὺς ἀστέρας καὶ τὴν γῆν, τὸν δ' ἀνωτάτω πάντων νοῦν ἐν αἰθέρι. 14.16.10 Ἐπίκουρος ἀνθρωποειδεῖς μὲν τοὺς θεούς, λόγῳ δὲ πάντας θεωρητοὺς διὰ λεπτομέρειαν τῆς τῶν εἰδώλων φύσεως. ὁ δ' αὐτὸς ἄλλως τέτταρας φύσεις κατὰ γένος ἀφθάρτους τάσδε· τὰ ἄτομα, τὸ κενόν, τὸ ἄπειρον, τὰς ὁμοιότητας, αὐταὶ δὲ λέγονται ὁμοιομέρειαι καὶ τὰ στοιχεῖα.» 14.16.11

Τοιαῦται μὲν δὴ τῶν φυσικῶν φιλοσόφων καὶ αἱ περὶ θεοῦ διαστάσεις τε καὶ δυσφημίαι, ὧν πρώτους ὁ λόγος συνίστησι τοὺς ἀμφὶ τὸν Πυθαγόραν τε καὶ Ἀναξαγόραν Πλάτωνά τε καὶ Σωκράτη νοῦν καὶ θεὸν ἐπιστήσῃ τῷ κόσμῳ. οὗτοι δὴ κομιδῇ παῖδες τοῖς χρόνοις ἀποδείκνυνται γενόμενοι, 14.16.12 καθ' οὓς χρόνους τὰ ὕστατα ἱστορεῖται τῆς Ἑβραίων ἀρχαιολογίας. οὐκ ἦν ἄρα παλαιότατη παρὰ πᾶσιν Ἑλλησι καὶ τοῖς πρόπαλαι τὴν πολυθεὸν δεισιδαιμονίαν παρὰ τε Φοῖνιξι καὶ Αἰγυπτίοις εἰσηγησάμενοις ἢ τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ γνῶσις, ἣν πρῶτος Ἑλλήνων Ἀναξαγόρας καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν ἐξήνεγκαν. καὶ μὴν τὰ τῆς πολυθεοῦ δεισιδαιμονίας πάντων ἔθνων ἐκράτει· ἀλλ' ἦν, ὡς ἔοικεν, οὐ τὴν ἀληθῆ περιέχοντα θεολογίαν, ἀλλ' ἦν Αἰγύπτιοι 14.16.13 καὶ Φοῖνικες πρῶτοι πάντων συστήσασθαι ἐμαρτυρήθησαν. αὕτη δὲ ἦν θεοὺς μὲν οὐδαμῶς οὐδέ τινος θείας δυνάμεις, ἄνδρας δὲ ἤδη πάλαι ἐν νεκροῖς κειμένους θεολογοῦσα, ὡς ὁ τῆς ἀληθείας πάλαι ἀπέδειξε λόγος. φέρ' οὖν πάλιν ἀναλάβωμεν τὸν λόγον. ἐπειδὴ τῶν φυσικῶν φιλοσόφων οἱ μὲν πάντα κατέβαλλον ἐπὶ τὰς αἰσθήσεις, οἱ δ' αὖ πάλιν τούτοις ἀνθεῖλλον, ὡς οἱ περὶ Ξενοφάνη τὸν Κολοφώνιον καὶ Παρμενίδην τὸν Ἐλεάτην, οἱ δὴ τὰς αἰσθήσεις ἀνήρουν, μηδὲν εἶναι φάσκοντες καταληπτὸν τῶν ἐν αἰσθήσει, διὸ μόνω δεῖν πιστεύειν τῷ λόγῳ, τὰ πρὸς αὐτοὺς ἀντειρημένα διασκεψώμεθα.

14.17.1 ιζ'. ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΕΡΙ ΞΕΝΟΦΑΝΗΝ ΚΑΙ ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΝ ΤΑΣ ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ ΑΝΑΙΡΟΥΝΤΑΣ· ΑΠΟ ΤΟΥ ΟΓΔΟΥ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ

«Ἄλλοι δ' ἐγένοντο τούτοις τὴν ἐναντίαν φωνὴν ἀφιέντες. οἴονται γὰρ δεῖν τὰς μὲν αἰσθήσεις καὶ τὰς φαντασίας καταβάλλειν, αὐτῷ δὲ μόνον τῷ λόγῳ πιστεύειν. τοιαῦτα γὰρ τινα πρότερον μὲν Ξενοφάνης καὶ Παρμενίδης καὶ Ζήνων καὶ Μέλισσος ἔλεγον, ὕστερον δ' οἱ περὶ Στίλπωνα καὶ τοὺς Μεγαρικούς. ὅθεν ἤξιουν οὗτοί γε τὸ ὄν ἐν εἶναι καὶ τὸ ἕτερον μὴ εἶναι, μηδὲ γεννᾶσθαι τι μηδὲ 14.17.2 φθεῖρεσθαι μηδὲ κινεῖσθαι τὸ παράπαν. τὸν μὲν οὖν πλείω πρὸς τούτους λόγον εἰσόμεθα φιλοσοφοῦντες, νυνὶ μέντοι τοσοῦτο λεκτέον· εἴπομεν γὰρ ἂν ὡς ὁ μὲν λόγος ἡμῶν εἴη τὸ θεϊότατον· οὐ μὴν ἀλλὰ δεῖ γε καὶ τῆς αἰσθήσεως, ὥσπερ γε δὴ καὶ σώματος. ὅτι δὲ καὶ ἡ αἴσθησις ἀληθεύειν πέφυκε δῆλον· οὐ γὰρ οἶόν τε τὸν αἰσθανόμενον μὴ οὐχὶ πάσχειν τι· πάσχων δὲ τὸ πάθος ἂν 14.17.3 εἰδείη· γνῶσις οὖν τίς ἐστι καὶ ἡ αἴσθησις. ἀλλὰ μὴν εἰ τὸ αἰσθάνεσθαι πάσχειν τί ἐστιν, ἅπαν δὲ τὸ πάσχον ὑπὸ τοῦ πάσχει, πάντως ἕτερον ἂν εἴη τὸ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον. ὥστε πρῶτον μὲν εἴη ἂν τὸ λεγόμενον ἕτερον, οἶον τὸ χρῶμα καὶ ὁ ψόφος· ἔπειτα δὲ ἐν τῷ ὄν οὐκ ἔσται· καὶ μὴν οὐδὲ ἀκίνητον· 14.17.4 ἡ γὰρ αἴσθησις ἐστὶ κίνησις. ταύτη δὲ βούλεται πᾶς τις κατὰ φύσιν ἔχειν τὰς αἰσθήσεις, ἅτε δὴ πιστεύων, οἶμαι, ταῖς ὑγιαινούσαις μᾶλλον ἢ ταῖς νοσοῦσαις. εἰκότως ἄρα καὶ δεινός τις ἔρως αὐτῶν ἡμῖν ἐντέτηκεν. οὐδεὶς γέ τοι μὴ μεμηνῶς ἔλοιτ' ἂν ποτε μίαν αἴσθησιν ἀποβάλλειν, ὅπως αὐτῷ πάντα τὰ 14.17.5 ἄλλα ἀγαθὰ γένοιτο. τοὺς δὲ διαβάλλοντας αὐτὰς ἐχρήν, πεπεισμένους γε διότι μάτην ἔχοιεν αὐτάς, εἰπόντας ἅπερ ὁ Πάνδαρος λέγει παρὰ τῷ Ὀμήρῳ περὶ τῶν ἑαυτοῦ τόξων, αὐτίκ' ἔπειτ' ἀπ' ἐμεῖο κάρη τάμοι ἀλλότριος φῶς, εἰ μὴ ἐγὼ τάδε τόξα φαεινῶ ἐν πυρὶ θείην, χερσὶ διακλάσσας, ἀνεμῶλια γὰρ μοι ὀπηδεῖ, τὸ μετὰ τοῦτο διαλυμήνασθαι πάσας τὰς αἰσθήσεις ἑαυτῶν· οὕτω γὰρ ἂν 14.17.6 τις ἐπίστευεν αὐτοῖς ἔργῳ διδάσκουσιν ὡς εἰς οὐδὲν αὐτῶν δέοιντο. νυνὶ δὲ τοῦτο καὶ τὸ ἀτοπώτατόν ἐστιν· ἀχρήστους γὰρ ἀποφαίνοντες αὐτάς τῷ 14.17.7 λόγῳ τοῖς ἔργοις τὰ μάλιστα χρώμενοι διατελοῦσιν αὐταῖς. ὃ γέ τοι Μέλισσος ἐθέλων

ἐπιδεικνύναι, διότι τῶν φαινομένων καὶ ἐν ὄψει τούτων οὐδὲν εἶη τῷ ὄντι, διὰ τῶν φαινομένων ἀποδείκνυσιν αὐτῶν· φησὶ γοῦν· «Εἰ γὰρ ἔστι γῆ καὶ ὕδωρ καὶ ἀήρ καὶ πῦρ καὶ σίδηρος καὶ χρυσὸς καὶ τὸ μὲν ζῶν, τὸ δὲ τεθνηκὸς καὶ μέλαν καὶ λευκὸν καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅσα φασὶν εἶναι ἄνθρωποι ἀληθῶς, καὶ ἡμεῖς ὀρθῶς ὀρῶμεν καὶ ἀκούομεν, εἶναι ἐχρῆν καὶ τὸ ὄν τοιοῦτον, οἷον πρῶτον ἔδοξεν ἡμῖν εἶναι, καὶ μὴ μεταπίπτειν μηδὲ γίνεσθαι ἕτερον, ἀλλ' εἶναι ὅμοιον, οἷόν περ ἔστιν, ἕκαστον. νῦν δὲ φαμεν ὀρθῶς ὀρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ συνιέναι· δοκεῖ δὲ ἡμῖν τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν γίνεσθαι καὶ τὸ ψυχρὸν θερμὸν καὶ τὸ σκληρὸν μαλακὸν καὶ τὸ μαλακὸν σκληρόν.» 14.17.8 ταῦτα δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα λέγοντος αὐτοῦ καὶ μάλα εἰκότως ἐπύθετό τις ἄν· Ἄρ' οὖν ὅτι θερμὸν ἔστι κάπειτα τοῦτο γίνεται ψυχρὸν, οὐκ αἰσθόμενος ἕγνωσ; ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. ὅπερ γὰρ ἔφην, εὐρεθείη ἂν οὐδὲν ἄλλ' ἢ τὰς αἰσθήσεις ἀναιρῶν καὶ ἐλέγχων διὰ τὸ μάλιστα πιστεύειν 14.17.9 αὐταῖς, ἀλλὰ γὰρ οἱ μὲν τοιοῦτοι λόγοι σχεδὸν ἱκανὰς ἤδη δεδώκασιν εὐθύνας· ἐξίτηλοί γέ τοι γεγόνασιν, ὡς εἰ μηδὲ ἐλέχθησαν τὸ παράπαν. ἤδη μέντοι θαρροῦντες λέγομεν ὀρθῶς φιλοσοφεῖν τοὺς καὶ τὰς αἰσθήσεις καὶ τὸν λόγον ἐπὶ τὴν γνῶσιν τὴν τῶν πραγμάτων παραλαμβάνοντας.» 14.17.10 Τοιοῖδε μὲν οὖν οἱ ἀμφὶ τὸν Ξενοφάνην, ὃς δὴ λέγεται συνακμάσαι τοῖς ἀμφὶ Πυθαγόραν καὶ Ἀναξαγόραν. Ξενοφάνους δὲ ἀκουστῆς γέγονε Παρμενίδης· τούτου Μέλισσος, οὗ Ζήνων, οὗ Λεύκιππος, οὗ Δημόκριτος, οὗ Πρωταγόρας καὶ Νεσσᾶς· τοῦ δὲ Νεσσᾶ Μητρόδωρος, οὗ Διογένης, οὗ Ἀνάξαρχος. Ἀναξάρχου δὲ γνώριμος γέγονε Πύρρων, ἀφ' οὗ ἢ τῶν Σκεπτικῶν ἐπικληθέντων διατριβὴ συνέστη· οὗς καὶ αὐτοὺς μηδὲν εἶναι τὸ παράπαν μήτ' ἐν αἰσθήσει μήτ' ἐν λόγῳ καταληπτὸν ὀριζομένους, ἐπέχοντας δὲ ἐν πᾶσιν ὅπως ἀπήλεγχον οἱ ἀντιδοξάζοντες μαθεῖν πάρεστιν ἀπὸ τοῦ δηλωθέντος συγγράμματος ὧδέ πη πρὸς λέξιν ἔχοντος·

14.18.1 ἡ'. ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΠΥΡΡΩΝΑ ΣΚΕΠΤΙΚΟΥΣ ΗΤΟΙ ΕΦΕΚΤΙΚΟΥΣ ΕΠΙΚΛΗΘΕΝΤΑΣ ΜΗΔΕΝ ΚΑΤΑΛΗΠΤΟΝ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΦΗΝΑΜΕΝΟΥΣ

«Ἀναγκαίως δ' ἔχει πρὸ παντὸς διασκέψασθαι περὶ τῆς ἡμῶν αὐτῶν γνώσεως· εἰ γὰρ αὖ μηδὲν πεφύκαμεν γνωρίζειν, οὐδὲν ἔτι δεῖ περὶ τῶν ἄλλων 14.18.2 σκοπεῖν. ἐγένοντο μὲν οὖν καὶ τῶν πάλαι τινὲς οἱ ἀφέντες τήνδε τὴν φωνήν, οἷς ἀντεῖρηκεν Ἀριστοτέλης. ἴσχυσε μὲν τοιαῦτα λέγων καὶ Πύρρων ὁ Ἥλειος· ἀλλ' αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἐν γραφῇ καταλέλοιπεν, ὁ δὲ γε μαθητῆς αὐτοῦ Τίμων φησὶ δεῖν τὸν μέλλοντα εὐδαιμονήσειν εἰς τρία ταῦτα βλέπειν· πρῶτον μὲν, ὅποια πέφυκε τὰ πράγματα· δεύτερον δέ, τίνα χρὴ τρόπον ἡμᾶς 14.18.3 πρὸς αὐτὰ διακεῖσθαι· τελευταῖον δέ, τί περιέσται τοῖς οὕτως ἔχουσι. τὰ μὲν οὖν πράγματά φησιν αὐτὸν ἀποφαίνειν ἐπ' ἴσης ἀδιάφορα καὶ ἀστάθμητα καὶ ἀνεπίκριτα, διὰ τοῦτο μήτε τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν μήτε τὰς δόξας ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι. διὰ τοῦτο οὖν μηδὲ πιστεύειν αὐταῖς δεῖν, ἀλλ' ἀδοξάστους καὶ ἀκλινεῖς καὶ ἀκραδάντους εἶναι, περὶ ἐνὸς ἐκάστου λέγοντας ὅτι οὐ μᾶλλον 14.18.4 ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν ἢ καὶ ἔστι καὶ οὐκ ἔστιν ἢ οὔτε ἔστιν οὔτε οὐκ ἔστιν. τοῖς μέντοι γε διακειμένοις οὕτω περιέσεσθαι Τίμων φησὶ πρῶτον μὲν ἀφασίαν, ἔπειτα δ' ἀταραξίαν, Αἰνησιδῆμος δ' ἡδονήν. 14.18.5 Τὰ μὲν οὖν κεφάλαια τῶν λεγομένων ἐστὶ ταῦτα· σκεψώμεθα δ' εἰ ὀρθῶς λέγουσιν. ἐπεὶ τοίνυν ἐπ' ἴσης ἀδιάφορα πάντα φασὶν εἶναι καὶ διὰ τοῦτο κελεύουσι μηδενὶ προστίθεσθαι μηδὲ δοξάζειν, εἰκότως ἂν, οἶμαι, πύθοιτό τις αὐτῶν, ἄρα γε διαμαρτάνουσιν οἱ διαφέρειν αὐτὰ νομίζοντες ἢ οὐ; πάντως γὰρ, εἰ μὲν ἀμαρτάνουσιν, οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνοιεν ἂν. ὥστε ἀνάγκη λέγειν αὐτοῖς

εἶναί τινες τοὺς τὰ ψευδῆ περὶ τῶν ὄντων δοξάζοντας· αὐτοὶ τοίνυν εἶεν ἂν οἱ τάληθῆ λέγοντες· οὕτω δὲ εἶη ἂν ἀληθές τι καὶ ψεῦδος. εἰ δ' οὐχ ἁμαρτάνομεν οἱ πολλοὶ τὰ ὄντα διαφέρειν οἴομενοι, τί μαθόντες ἐπιπλήττουσιν 14.18.6 ἡμῖν; αὐτοὶ γὰρ ἁμαρτάνοιεν ἂν ἀξιούντες μὴ διαφέρειν αὐτά. καὶ μὴν εἰ καὶ δώρημεν αὐτοῖς ἐπ' ἴσης ἀδιάφορα πάντα εἶναι, δῆλον ὡς οὐκ ἂν διαφέροιεν οὐδ' αὐτοὶ τῶν πολλῶν. τίς οὖν εἶη αὐτῶν ἂν ἡ σοφία; καὶ διὰ τί Τίμων τοῖς μὲν 14.18.7 ἄλλοις λοιδορεῖται πᾶσι, Πύρρωνα δ' ὑμνεῖ μόνον; ἔτι γε μὴν εἰ ἐπ' ἴσης ἐστὶν ἀδιάφορα πάντα καὶ διὰ τοῦτο χρή μὴδὲν δοξάζειν, οὐκ ἂν οὐδὲ ταῦτα διαφέροι· λέγω δὲ τὸ διαφέρειν ἢ μὴ διαφέρειν, καὶ τὸ δοξάζειν ἢ μὴ δοξάζειν. τί γὰρ μᾶλλον τοιαῦτα ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν; ἢ, ὡς φησι Τίμων, διὰ τί ναὶ καὶ διὰ τί οὐ καὶ αὐτὸ τὸ διὰ τί διὰ τί; φανερόν οὖν ὡς ἀναιρεῖται τὸ ζητεῖν· ὥστε παυσάσθωσαν ἐνοχλοῦντες. ἐπεὶ νῦν γε μεμήνασι πόρρω τέχνης ἅμα μὲν ἡμῖν διακελευόμενοι μὴ δοξάζειν, ἅμα δὲ κελεύοντες αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν καὶ λέγοντες, ὡς περὶ οὐδενός ἀποφαίνεσθαι δεοί, κᾄπειτα ἀποφαινόμενοι· καὶ ἀξιούσι μὲν μηδενὶ συγκατατίθεσθαι, πείθεσθαι δ' αὐτοῖς κελεύουσιν· εἶτα λέγοντες 14.18.8 μὴδὲν εἰδέναι πάντας ἐλέγχουσιν ὡς εὖ εἰδότες. ἀνάγκη δὲ τοὺς φάσκοντας, ὡς ἄδηλα πάντα εἶη, δυοῖν θάτερον, ἢ σιωπᾶν ἢ ἀποφαίνεσθαι τι καὶ λέγειν. εἰ μὲν οὖν ἡσυχίαν ἄγοιεν, δῆλον ὅτι πρὸς γε τοὺς τοιούτους οὐδεὶς ἂν εἶη λόγος· εἰ δ' ἀποφαινόντο, πάντη τε καὶ πάντως ἢ εἶναι τι φαῖεν ἂν ἢ μὴ εἶναι, καθάπερ ἀμέλει νυνὶ φασιν ὡς εἶη πάντα ἄγνωστα καὶ νομιστὰ πᾶσι, 14.18.9 γνωστὸν δ' οὐθέν. τοῦτο τοίνυν ὁ ἀξιῶν ἦτοι δηλοῖ τὸ πρᾶγμα καὶ ἔνεστιν αὐτὸ συνεῖναι λεγόμενον, ἢ οὐκ ἔνεστιν. ἀλλ' εἰ μὲν οὐ δηλοῖ, καθάπαξ οὐδεὶς οὐδ' οὕτως πρὸς τὸν τοιοῦτον ἂν εἶη λόγος. εἰ δὲ σημαῖνοι, πάντως ἢ ἄπειρα λέγοι ἂν ἢ πεπερασμένα· καὶ εἰ μὲν ἄπειρα, οὐδ' οὕτως ἂν εἶη λόγος πρὸς αὐτόν, ἀπείρου γὰρ γνώσις οὐκ ἔστι· πεπερασμένων δὲ ὄντων τῶν δηλουμένων ἢ ἐνός ὅτου οὖν, ὁ τοῦτο λέγων ὀρίζει τι καὶ κρίνει. πῶς οὖν ἄγνωστα καὶ ἀνεπίκριτα πάντα εἶη ἂν; εἰ δὲ φαῖη ταῦτ' οὐ καὶ μὴ εἶναι, πρῶτον μὲν ἔσται ταῦτ' οὐ καὶ ἀληθές καὶ ψεῦδος, ἔπειτα δ' ἔρεϊ τι καὶ οὐκ ἔρεϊ καὶ λόγῳ χρώμενος ἀναιρήσει λόγον, ἔτι δὲ ὁμολογῶν ψεύδεσθαι πιστεύειν ἑαυτῷ 14.18.10 φήσει δεῖν. ἄξιον δὲ ζητῆσαι πόθεν καὶ μαθόντες ἄδηλα πάντα φασὶν εἶναι. δεῖ γὰρ εἰδέναι πρότερον αὐτοὺς τί δή ποτ' ἐστὶ τὸ δῆλον· οὕτω γοῦν ἂν ἔχοιεν λέγειν, ὡς οὐκ εἶη τὰ πράγματα τοιαῦτα. πρῶτον γὰρ εἰδέναι χρή τὴν κατάφασιν, εἶτα τὴν ἀπόφασιν. εἰ δὲ ἀγνοοῦσιν ὁποῖόν ἐστι τὸ δῆλον, 14.18.11 οὐκ ἂν εἰδεῖεν οὐδὲ τί τὸ ἄδηλον. ὁπότεν γε μὴν Αἰνησίδημος ἐν τῇ Ὑποτυπώσει τοὺς ἐννέα διεξίη τρόπους κατὰ τοσοῦτους γὰρ ἀποφαίνειν ἄδηλα τὰ πράγματα πεπειράται, πότερον αὐτὸν φῶμεν εἰδῶτα λέγειν αὐτοὺς ἢ ἀγνοοῦντα; φησὶ γὰρ ὅτι τὰ ζῶα διαφέρει καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ καὶ αἱ πόλεις καὶ οἱ βίοι καὶ τὰ ἔθνη καὶ οἱ νόμοι· καὶ τὰς αἰσθήσεις δὲ φησὶν ἡμῶν ἀσθενεῖς εἶναι καὶ πολλὰ τὰ ἔξωθεν λυμαινόμενα τὴν γνώσιν, ἀποστήματα καὶ μεγέθη καὶ κινήσεις· ἔτι δὲ τὸ μὴ ὁμοίως διακεῖσθαι νέους καὶ πρεσβυτέρους καὶ ἐγρηγορότας καὶ κοιμωμένους καὶ ὑγιαίνοντας καὶ νοσοῦντας· οὐδενός τε 14.18.12 ἡμᾶς ἀπλοῦ καὶ ἀκραιφνοῦς ἀντιλαμβάνεσθαι· πάντα γὰρ εἶναι συγκεχυμένα καὶ πρὸς τι λεγόμενα. ταῦτα δὲ, φημί, καὶ τὰ τοιαῦτα κομπολογοῦντα αὐτὸν ἠδέως ἂν τις ἤρετο, πότερον εὖ εἰδῶς λέγοι διότι τὰ πράγματα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον ἢ ἀγνοῶν· εἰ μὲν γὰρ οὐκ ἤδει, πῶς ἂν ἡμεῖς αὐτῷ πιστεύοιμεν; εἰ δ' ἐγίνωσκε, κομιδῆ τις ἦν ἠλίθιος ἅμα μὲν ἄδηλα πάντα ἀποφαινόμενος, 14.18.13 ἅμα δὲ τοσαῦτα λέγων εἰδέναι. καὶ μὴν ὁπότε γε τὰ τοιαῦτα διεξίοιεν, οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἐπαγωγὴν τινα λέγουσι, δεικνύντες ὅποι' ἄττα εἶη τὰ φαινόμενα καὶ τὰ καθ' ἕκαστα· τὸ δὲ τοιοῦτο καὶ ἔστι καὶ λέγεται πίστις. εἰ μὲν οὖν αὐτῇ συγκατατίθενται, δῆλον ὅτι δοξάζουσιν· εἰ δ' οὐ πιστεύουσιν, οὐδ' ἂν 14.18.14 ἡμεῖς

προσέχειν αὐτοῖς βουλευθείμεν. ὃ γε μὴν Τίμων ἐν τῷ Πύθωνι διηγεῖται, μακρόν τινα κατατείνας λόγον, ὡς ἐντύχοι τῷ Πύρρῳ βαδίζοντι Πυθοῖδε παρὰ τὸ ἱερόν τὸ τοῦ Ἀμφιαράου καὶ τίνα διαλεχθεῖεν ἀλλήλοις. ἄρ' οὖν οὐκ εὐλόγως ἄν τις αὐτῷ ταῦτα συγγράφοντι παραστὰς εἴποι· Τί, ὦ πονηρέ, ἐνοχλεῖς σεαυτῷ ταῦτα συγγράφων καὶ ἄ μὴ οἴσθα διηγούμενος; τί γὰρ μᾶλλον ἐνέτυχες ἢ οὐκ ἐνέτυχες αὐτῷ καὶ διελέχθης ἢ οὐ διελέχθης; 14.18.15 αὐτὸς τε ἐκεῖνος ὁ θαυμαστὸς Πύρρων ἄρα γε ἤδει τὸ διὰ τί βαδίζοι Πύθια θεασόμενος; ἢ καθάπερ οἱ μεμνηότες ἐπλανᾶτο κατὰ τὴν ὁδόν, ἠνίκα δ' ἤρξατο κατηγορεῖν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς ἀγνοίας αὐτῶν, ἄρα γε φῶμεν αὐτὸν ἀληθῆ λέγειν ἢ μὴ καὶ τὸν Τίμωνα παθεῖν τι καὶ συγκαταθέσθαι τοῖς λόγοις ἢ μὴ προσέχειν; εἰ μὲν γὰρ οὐκ ἐπέισθη, πῶς ἀντὶ χορευτοῦ φιλόσοφος ἐγένετο καὶ τὸν Πύρρωνα διετέλεσε θαυμάζων; εἰ δὲ συγκατέθετο τοῖς λεγομένοις, ἄτοπος ἂν εἴη τις αὐτὸς μὲν φιλοσοφῶν, ἡμᾶς δὲ κωλύων. 14.18.16 ἀπλῶς δὲ θαυμάσαι τις ἄν, οἱ Τίμωνος Σίλλοι καὶ αἱ κατὰ πάντων ἀνθρώπων βλασφημίαι καὶ αἱ μακραὶ στοιχειώσεις Αἰνησιδήμου καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος ὄχλος τῶν λόγων τί δήποτε βούλετ' αὐτοῖς. εἰ μὲν γὰρ οἴομενοι κρείττους ἡμᾶς ἀπεργάσασθαι ταῦτα γεγράφασι καὶ διὰ τοῦτο πάντας οἴονται δεῖν ἐλέγχειν, ὅπως παυσώμεθα φλυαροῦντες, βούλονται δηλονότι τὴν ἀλήθειαν ἡμᾶς εἰδέναι καὶ ὑπολαβεῖν, ὅτι τοιαῦτα εἴη τὰ πράγματα καθάπερ ἀξιοῖ Πύρρων. ὥστε εἰ πεισθείμεν αὐτοῖς, ἐκ χειρόνων βελτίους ἂν γενοίμεθα, κρίναντες τὰ συμφο14.18.17 ρώτερα καὶ τοὺς ἄμεινον λέγοντας ἀποδεξάμενοι. πῶς οὖν ἐπ' ἴσης ἀδιάφορα τὰ πράγματα καὶ ἀνεπίκριτα δύναιτ' ἂν εἶναι; καὶ πῶς ἀσυγκατάθετοι καὶ ἀδόξαστοι γενοίμεθ' ἄν; εἰ δ' οὐδὲν ὄφελός ἐστι τῶν λόγων, τί ἡμῖν ἐνοχλοῦσιν; ἢ διὰ τί Τίμων φησὶν· οὐκ ἂν δὴ Πύρρωνί γ' ἐρίσσειεν βροτὸς ἄλλος; οὐ γὰρ μᾶλλον Πύρρωνα θαυμάσαι τις ἂν ἢ τὸν Κόροιβον ἐκεῖνον ἢ τὸν Μελη14.18.18 τίδην, οἱ δὴ δοκοῦσι μωρία διενεγκεῖν. ἐνθυμεῖσθαι μέντοι χρή καὶ ταῦτα· ποῖος γὰρ ἂν γένοιτο πολίτης ἢ δικαστῆς ἢ σύμβουλος ἢ φίλος ἢ ἀπλῶς εἰπεῖν ἄνθρωπος ὃ γε τοιοῦτος; ἢ τί τῶν κακῶν οὐ τολμήσειεν ἂν ὁ μηδὲν ὡς ἀληθῶς οἴομενος εἶναι κακὸν ἢ αἰσχρὸν ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον; οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνο φαίη τις ἄν, ὅτι τοὺς νόμους δεδοίκασι καὶ τὰς τιμωρίας οἱ τοιοῦτοι· πῶς γὰρ οἱ 14.18.19 γε ἀπαθεῖς καὶ ἀτάραχοι, καθάπερ αὐτοὶ φασιν, ὄντες; ὃ γέ τοι Τίμων ταῦτα καὶ λέγει περὶ τοῦ Πύρρωνος· ἀλλ' οἷον τὸν ἄτυφον ἐγὼ ἴδον ἢδ' ἀδάμαστον πᾶσιν ὅσοις δαμνᾶσθε βροτῶν ἄφατοί τε φατοί τε, λαῶν ἔθνεα κοῦφα, βαρυνόμεν· ἔνθα καὶ ἔνθα ἐκ παθέων δόξης τε καὶ εἰκαίης νομοθήκης. 14.18.20 ὁπότεν μέντοι φῶσι τὸ σοφὸν δὴ τοῦτο, διότι δύοι κατακολουθοῦντα τῇ φύσει ζῆν καὶ τοῖς ἔθεσι, μηδενὶ μέντοι συγκατατίθεσθαι, πάνυ τινές εἰσιν εὐήθεις. εἰ γὰρ μηδενὶ ἄλλω, τούτῳ γοῦν αὐτῷ δεῖ συγκαταθέσθαι καὶ ὑπολαβεῖν οὕτως ἔχειν αὐτό. τί δὲ μᾶλλον τῇ φύσει καὶ τοῖς ἔθεσι δεῖ κατακολου14.18.21 θεῖν ἢ οὐ δεῖ, μὴ εἰδότας γε δὴ μηθὲν μηδ' ἔχοντάς τι ὅτῳ κρινοῦμεν; ἐκεῖνο μὲν γὰρ καὶ παντάπασιν ἐστὶν ἠλίθιον, ἐπειδὴν λέγωσιν, ὅτι καθάπερ τὰ καθαρτικὰ φάρμακα συνεκκρίνει μετὰ τῶν περιττωμάτων καὶ ἑαυτά, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ πάντα ἀξίων εἶναι λόγος ἄδηλα μετὰ τῶν ἄλλων ἀναιρεῖ καὶ ἑαυτόν. εἰ γὰρ αὐτὸς αὐτὸν ἐλέγχοι, ληροῖεν ἂν οἱ χρώμενοι τούτῳ. βέλτιον οὖν ἦσιν14.18.22 χίαν ἄγειν αὐτοὺς καὶ μηδὲ τὸ στόμα διαίρειν. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ὅμοιον ἔχει τι τὸ καθαρτικὸν φάρμακον καὶ ὁ τούτων λόγος. τὸ μὲν γὰρ φάρμακον ἐκκρίνεται κἂν τοῖς σώμασιν οὐχ ὑπομένει, τὸν μέντοι λόγον ἐν ταῖς ψυχαῖς ὑπάρχειν δεῖ τὸν αὐτὸν ὄντα καὶ πιστευόμενον αἰεὶ· μόνος γὰρ οὗτος εἴη ἂν ὁ ποιῶν 14.18.23 ἀσυγκαταθέτους. ὅτι δ' οὐχ οἷόν τε τὸν ἄνθρωπον ἀδόξαστον εἶναι, καὶ ὠδὶ καταμάθοι τις ἄν· ἀδύνατον γὰρ τὸν αἰσθανόμενον μὴ αἰσθάνεσθαι. τὸ δ' αἰσθάνεσθαι γνωρίζειν τι ἦν. διότι δὲ καὶ

πιστεύει τῇ αἰσθήσει, πᾶσι φανερόν· ἀκριβέστερον γὰρ θέλων ἰδεῖν ἀπέψησε τῷ ὀφθαλμῷ καὶ προσῆλθεν 14.18.24 ἐγγύτερον καὶ ἐπηλυγάσατο. καὶ μὴν ἠδόμενοί γε καὶ πονοῦντες ἴσμεν· οὐ γὰρ οἶόν τε τὸν καιόμενον ἢ τεμνόμενον ἀγνοεῖν. τὰς δὲ δὴ μνήμας καὶ τὰς ἀναμνήσεις τίς οὐκ ἂν φαίη μεθ' ὑπολήψεως γίνεσθαι; περὶ μὲν γὰρ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν, ὅτι τὸ τοιοῦτον ἄνθρωπός ἐστιν, ἔτι δὲ περὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν, τί λέγοι τις ἄν; οὐδὲν γὰρ ἦν τούτων, εἰ μὴ πεφύκειμεν ὑπολαμβάνειν. ἀλλ' ἔγωγε ἐῷ τᾶλλα. τοῖς μέντοι λεγομένοις ὑπὸ τούτων ἕαν τε πιστεύωμεν ἕαν τε ἀπιστῶμεν, ἀναγκαίως ἔχει δοξάζειν πάντη τε καὶ πάντως. 14.18.25 Ὅτι μὲν οὖν ἀμήχανόν ἐστι φιλοσοφεῖν τὸν τρόπον τοῦτον, φανερόν· ὅτι δὲ καὶ παρὰ φύσιν καὶ παρὰ τοὺς νόμους, ὡδὶ κατίδοιμεν ἄν· εἰ γὰρ αὖ τῷ ὄντι τὰ πράγματα τοιαῦτα εἴη, τί λοιπὸν ἀλλ' ἢ καθάπερ ἐν ὕπνῳ ζῆν ἡμᾶς εἰκῆ καὶ ἐμπλήκτως; ὥστε φλυαροῖεν ἂν οἱ νομοθέται καὶ στρατηγοὶ καὶ οἱ παιδεύοντες. ἀλλ' ἔμοιγε δοκοῦσιν οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι ζῆν κατὰ φύσιν, μόνοι μέντοι τετυφῶσθαι, μᾶλλον δὲ μεμηνένοι μανίαν ἐρρωμένην οἱ 14.18.26 ταῦτα ληροῦντες. οὐχ ἥκιστα μέντοι τοῦτο καταμάθοι τις ἂν κάκεῖθεν· Ἀντίγονος γοῦν ὁ Καρύστιος κατὰ τοὺς αὐτοὺς γενόμενος χρόνους καὶ ἀναγράφας αὐτῶν τὸν βίον φησὶ τὸν Πύρρωνα διωκόμενον ὑπὸ κυνὸς ἀναφυγεῖν ἐπὶ τι δένδρον, σκωπτόμενον δ' ὑπὸ τῶν παρόντων εἰπεῖν ὡς χαλεπὸν εἴη τὸν ἄνθρωπον ἐκδῦναι. Φιλίστας δὲ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ θυούσης, ἔπειτα τῶν φίλων τινὸς ὑποσχομένου τὰ πρὸς τὴν θυσίαν καὶ μὴ παρασχομένου, τοῦ μέντοι Πύρρωνος πριαμένου καὶ ἀγανακτοῦντος, ἐπειδήπερ ὁ φίλος ἔλεγεν ὡς οὐ μὴν ποιῆσαι σύμφωνα τοῖς λόγοις οὐδ' ἄξια τῆς ἀπαθείας, εἰπεῖν αὐτὸν ἐν γοῦν γυναικὶ τί δεῖ τὴν ἀπόδειξιν αὐτῆς ποιῆσθαι. καίτοι δικαίως ἂν εἶπεν ὁ φίλος ὅτι· Ὡ μάταιε, καὶ ἐν γυναικὶ καὶ κυνὶ καὶ πᾶσιν, εἰ δὴ τί σοι τῶν λόγων τούτων ἐστὶν ὄφελος. 14.18.27 Ὁρθῶς δ' ἔχει μαθεῖν καὶ τίνες οἱ ζηλώσαντες αὐτὸν ἐγένοντο καὶ τίνας ἐζήλωσεν αὐτός. ὁ μὲν οὖν Πύρρων Ἀναξάρχου τινὸς ἐγένετο μαθητής, ὃς τὸ μὲν πρῶτον ἦν ζωγράφος, οὐδ' οὕτως εὐτυχής, ἔπειτα τοῖς Δημοκρίτου βιβλίοις ἐντυχῶν χρηστὸν μὲν οὐδὲν οὔτε εὔρεν οὔτε ἔγραψεν, κακῶς δὲ πάντας εἶπε καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους· αὐτὸς δ' ὕστερον τοῦτον τὸν τύφον 14.18.28 περιβαλλόμενος καὶ καλῶν ἄτυφον ἑαυτὸν οὐδὲν ἐν γραφῇ κατέλιπεν. ἐγένετο δὲ μαθητής αὐτοῦ Τίμων Φλιάσιος, ὃς τὸ μὲν πρῶτον ἐχόρευεν ἐν τοῖς θεάτροις, ἔπειτα δ' ἐντυχῶν αὐτῷ συνέγραψεν ἀργαλέας παρωδίας καὶ βωμολόχους, ἐν αἷς βεβλασφήμηκε πάντας τοὺς πρότε φιλοσοφήσαντας. οὗτος γὰρ ἦν ὁ τοὺς Σίλλους γράφας καὶ λέγων· σχέτλιοι ἄνθρωποι, κάκ' ἐλέγχεα, γαστέρες οἶον, τοίων ἔκ τ' ἐρίδων ἔκ τε στοναχῶν πέπλασθε καὶ ἄνθρωποι κενεῆς οἰήσιος ἔμπλοιο ἄσκοι. 14.18.29 μηδενὸς δ' ἐπιστραφέντος αὐτῶν, ὡς εἰ μηδὲ ἐγένοντο τὸ παράπαν, ἐχθὲς καὶ πρῶην ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ κατ' Αἴγυπτον Αἰνησιδήμος τις ἀναζωπυρεῖν ἤρξατο τὸν ὕθλον τοῦτον. καὶ σχεδὸν οἱ μὲν κράτιστοι δοκοῦντες εἶναι τῶν τὴν 14.18.30 ὁδὸν βεβαδικότων ταύτην εἰσὶν οὗτοι. διότι μὲν οὖν τὴν τοιαύτην εἴτε αἵρεσιν εἴτε ἀγωγὴν λόγων εἴτε ὄπη καὶ ὅπως ἐθέλει τις καλεῖν αὐτὴν οὐδεὶς ἂν εὔφρονων ὀρθὴν εἶναι φαίη, δῆλον. ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδὲ φιλοσοφίαν οἶομαι δεῖν ὀνομάζειν αὐτὴν, ἀναιροῦσάν γε δὴ τὰς τοῦ φιλοσοφεῖν ἀρχάς.» 14.18.31 Ταῦτα μὲν οὖν πρὸς τοὺς κατὰ Πύρρωνα φιλοσοφεῖν νομιζομένους. συγγενῆ δ' αὐτοῖς εἴη ἂν καὶ τὰ ἀντιλεγόμενα πρὸς τοὺς κατ' Ἀρίστιππον τὸν Κυρηναῖον, μόνᾳ λέγοντας εἶναι τὰ πάθη καταληπτὰ. Σωκράτους δ' ἑταῖρος ὁ Ἀρίστιππος ἦν, ὁ τὴν καλουμένην Κυρηναϊκὴν συστησάμενος αἵρεσιν, ἀφ' ἧς τὰς ἀφορμὰς Ἐπίκουρος πρὸς τὴν τοῦ τέλους ἔκθεσιν εἴληφεν. ἦν δ' ὁ Ἀρίστιππος ὑγρὸς πάνυ τὸν βίον καὶ φιλήδονος· ἀλλ' οὐδὲν μὲν οὗτος ἐν τῷ φανερῷ περὶ τέλους

διελέξατο, δυνάμει δὲ τῆς εὐδαιμονίας τὴν ὑπόστασιν ἔλεγεν ἐν ἡδοναῖς κεῖσθαι. αἰεὶ γὰρ λόγους περὶ ἡδονῆς ποιούμενος εἰς ὑποψίαν ἤγε τοὺς προσιόντας αὐτῷ τοῦ λέγειν τέλος εἶναι τὸ ἡδέως 14.18.32 ζῆν. τούτου γέγονεν ἀκουστής σὺν ἄλλοις καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Ἀρήτη· ἣτις γεννήσασα παῖδα ὠνόμασεν Ἀρίστιππον, ὃς ὑπαχθεὶς ὑπ' αὐτῆς εἰς λόγους φιλοσοφίας μητροδίδακτος ἐκλήθη· ὃς καὶ σαφῶς ὠρίσατο τέλος εἶναι τὸ ἡδέως ζῆν, ἡδονὴν ἐντάττων τὴν κατὰ κίνησιν. τρεῖς γὰρ ἔφη καταστάσεις εἶναι περὶ τὴν ἡμετέραν σύγκρασιν· μίαν μὲν καθ' ἣν ἀλοῦμεν, εὐοικυῖαν τῷ κατὰ θάλασσαν χειμῶνι· ἑτέραν δὲ καθ' ἣν ἡδόμεθα, τῷ λείῳ κύματι ἀφομοιουμένην, εἶναι γὰρ λείαν κίνησιν τὴν ἡδονήν, οὐρίῳ παραβαλλομένην ἀνέμῳ· τὴν δὲ τρίτην μέσην εἶναι κατάστασιν, καθ' ἣν οὔτε ἀλοῦμεν οὔτε ἡδόμεθα, γαλήνην παραπλησίαν οὔσαν. τούτων δὲ καὶ ἔφασκε τῶν παθῶν μόνων ἡμᾶς τὴν αἴσθησιν ἔχειν. πρὸς οὓς ἀντιλέλεκται ταῦτα·

14.19.1 ἰθ'. ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΑΤ' ΑΡΙΣΤΙΠΠΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥΣ ΜΟΝΑ ΛΕΓΟΝΤΑΣ ΤΑ ΠΑΘΗ ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΑΛΗΠΤΑ ΤΑ ΔΕ ΛΟΙΠΑ ΑΚΑΤΑΛΗΠΤΑ

«Ἐξῆς δ' ἂν εἶεν οἱ λέγοντες μόνα τὰ πάθη καταληπτά· τοῦτο δ' εἶπον ἔνιοι τῶν ἐκ τῆς Κυρήνης. οὗτοι δ' ἠξίου, ὥσπερ ὑπὸ κάρου πιεζόμενοί τινος, οὐδὲν εἰδέναι τὸ παράπαν, εἰ μὴ τις παραστὰς αὐτοὺς παῖοι καὶ κεντῶη· καιόμενοι γὰρ ἔλεγον ἢ τεμνόμενοι γνωρίζειν ὅτι πάσχοιεν· τί· πότερον δὲ τὸ 14.19.2 καίον εἴη πῦρ ἢ τὸ τέμνον σίδηρος, οὐκ ἔχειν εἰπεῖν. τοὺς δὲ ταῦτα λέγοντας εὐθὺς ἔροιστο τις ἂν, εἰ δὲ τοῦτο γοῦν ἴσασιν αὐτοί, διότι πάσχουσι τι καὶ αἰσθάνονται. μὴ εἰδότες μὲν γὰρ οὐδ' εἰπεῖν δυνηθεῖεν ἂν ὅτι μόνον ἴσασι τὸ πάθος· εἰ δ' αὖ γνωρίζουσιν, οὐκ ἂν εἴη μόνα τὰ πάθη καταληπτά. τὸ γὰρ 14.19.3 «ἐγὼ καίομαι» λόγος ἦν καὶ οὐ πάθος, ἀλλὰ μὴν ἀνάγκη γε τρία ταῦτα συνυφίστασθαι, τὸ τε πάθος αὐτὸ καὶ τὸ ποιῶν καὶ τὸ πάσχον. ὁ τοίνυν ἀντιλαμβανόμενος τοῦ πάθους πάντως αἰσθάνοιτο ἂν καὶ τοῦ πάσχοντος. οὐ γὰρ δὴ διότι μὲν, εἰ τύχοι, θερμαίνεται γνωριεῖ, πότερον δ' αὐτὸς ἢ ὁ γείτων, ἀγνοήσει· καὶ νῦν ἢ πέρυσι καὶ Ἀθήνησιν ἢ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ζῶν ἢ τεθνεώς, ἔτι δὲ ἄνθρωπος 14.19.4 ὦν ἢ λίθος. οὐκοῦν εἴσεται καὶ ὑφ' ὅτου πάσχοι· καὶ γὰρ ἀλλήλους γνωρίζουσι καὶ ὁδοὺς καὶ πόλεις καὶ τὴν τροφήν· οἱ τ' αὖ τεχνῖται τὰ ἐργαλεῖα τὰ αὐτῶν οἶδασι καὶ οἱ ἰατροὶ καὶ ναυτικοὶ σημειοῦνται τὰ μέλλοντα καὶ τῶν θηρίων οἱ 14.19.5 κύνες εὐρίσκουσι τοὺς στίβους. ἔτι γε μὴν ὁ πάσχων τι πάσχων πάντως ἢ ὡς οἰκείου τινὸς ἢ ὡς ἀλλοτρίου πάθους ἀντιλαμβάνεται. πόθεν οὖν ἔξει λέγειν ὅτι τοῦτο μὲν ἐστὶν ἡδονή, τοῦτο δὲ πόνος, ἢ ὅτι γευόμενος ἢ ὀρῶν ἢ ἀκούων πάσχοι τι, καὶ τῆ μὲν γλώσση γευόμενος, τοῖς δ' ὄμμασιν ὀρῶν, τοῖς δ' ὠσὶν ἀκούων; ἢ πῶς ἴσασιν ὅτι τοδὶ μὲν αἰρεῖσθαι χρεῖ, τοδὶ δὲ φεύγειν; εἰ δὲ μηδὲν τούτων κινοῖεν, οὐχ ἔξουσιν ὀρμὴν οὐδ' ὄρεξιν· οὕτω δ' οὐδ' ἂν ζῶα εἶεν. γελοῖοι γὰρ εἰσιν, ὁπότε λέγοιεν ὅτι ταῦτα μὲν αὐτοῖς συμβέβηκεν, οὐ μὴν ἴσασί γε πῶς καὶ τίνα τρόπον. οὕτω γὰρ οὐδ' εἰ ἄνθρωποι πεφύκασιν οὐδ' εἰ ζῶσιν, 14.19.6 ἔχοιεν ἂν εἰπεῖν· οὐκοῦν οὐδ' εἰ λέγουσιν τι καὶ ἀποφαίνονται. πρὸς δὲ τοὺς τοιούτους τίς ἂν εἴη λόγος; θαυμάσαι μέντοι τις ἂν, εἰ ἀγνοοῦσι πότερον ἐπὶ τῆς γῆς εἰσιν ἢ ἐν τῷ οὐρανῷ· πολλῶ δὲ θαυμασιώτερον εἰ οὐκ οἶδασι, καὶ ταῦτα φάσκοντες φιλοσοφεῖν, ἄρα γε τὰ τέτταρα πλείονά ἐστιν ἢ τὰ τρία καὶ τὸ ἐν καὶ τὰ δύο πόσα ἐστίν. οὐδὲ γὰρ ὁπόσους ἔχουσιν ἐπὶ τῶν χειρῶν δακτύλους οὗτοί γε δύνανται εἰπεῖν οὐδὲ πότερον ἕκαστος 14.19.7 αὐτῶν εἷς ἐστὶν ἢ πλείους. ὥστε οὐδὲ τοῦνομα τὸ ἴδιον εἰδείεν ἂν οὐδὲ τὴν πατρίδα καὶ τὸν Ἀρίστιππον. οὐκοῦν οὐδὲ τίνας φιλοῦσιν ἢ μισοῦσιν οὐδὲ τίνων ἐπιθυμοῦσιν· οὐδ', εἰ γελάσαιεν ἢ δακρῦσαιεν, ἔξουσιν εἰπεῖν ὅτι τὸ μὲν εἴη

γελοῖον, τὸ δὲ λυπηρόν. δῆλον οὖν ὡς οὐδὲ τί νυνὶ λέγομεν ἡμεῖς, συνιασιν. οὐδὲν οὖν οἷ γε τοιοῦτοι διαφέροιν ἂν ἐμπίδων ἢ μυιῶν· καίτοι κάκεῖνα γνωρίζει τὰ κατὰ φύσιν καὶ παρὰ φύσιν.» 14.19.8 Πρὸς δὴ τοὺς οὕτω διακειμένους εἰ καὶ μυρία λέγειν ἔνεστιν, ἀλλ' ἄρκεῖ γε καὶ ταῦτα. ἔπεται τούτοις συνεξετάσαι καὶ τοὺς τὴν ἐναντίαν βαδίσαντας καὶ πάντα χρῆναι πιστεύειν ταῖς τοῦ σώματος αἰσθήσεσιν ὀρισσαμένους, 14.19.9 ὧν εἶναι Μητρόδωρον τὸν Χῖον καὶ Πρωταγόραν τὸν Ἀβδηρίτην. τὸν μὲν οὖν Μητρόδωρον Δημοκρίτου ἔφασαν ἀκηκοέναι, ἀρχὰς δὲ ἀποφῆνασθαι τὸ πλήρες καὶ τὸ κενόν· ὧν τὸ μὲν ὄν, τὸ δὲ μὴ ὄν εἶναι. γράφων γέ τοι περὶ φύσεως εἰσβολῆ ἔχρησατο τοιαύτη· «Οὐδεὶς ἡμῶν οὐδὲν οἶδεν, οὐδ' αὐτὸ τοῦτο, πότερον οἶδαμεν ἢ οὐκ οἶδαμεν.» ἥτις εἰσβολὴ κακὰς ἔδωκεν ἀφορμὰς τῷ μετὰ ταῦτα γενομένῳ Πύρρῳ. προβάς δέ φησιν ὅτι «πάντα 14.19.10 ἐστίν, ὃ ἂν τις νοήσῃ.» τὸν δὲ Πρωταγόραν λόγος ἔχει κεκληθῆσθαι ἄθεον. γράφων γέ τοι καὶ αὐτὸς περὶ θεῶν εἰσβολῆ τοιαῦδε ἔχρησατο· «Περὶ μὲν οὖν θεῶν οὐκ οἶδα οὐθ' ὡς εἰσὶν οὐθ' ὁποῖοί τινες ἰδέαν· πολλὰ γάρ ἐστι τὰ κωλύοντά με ἕκαστον τούτων εἰδέναι.» τοῦτον Ἀθηναῖοι φυγῆ ζημιώσαντες τὰς βίβλους αὐτοῦ δημοσίᾳ ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ κατέκαυσαν. ἐπεὶ οὖν οἶδε μόναις δεῖν ἔφασαν ταῖς αἰσθήσεσι πιστεύειν, τὰς πρὸς αὐτοὺς ἀντιρήσεις θεασώμεθα·

14.20.1 κ'. ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΕΡΙ ΜΗΤΡΟΔΩΡΟΝ ΚΑΙ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΝ ΜΟΝΑΙΣ ΔΕΙΝ ΠΙΣΤΕΥΕΙΝ ΤΑΙΣ ΑΙΣΘΗΣΕΣΙ ΛΕΓΟΝΤΑΣ

«Γεγόνασι δὲ τινες οἱ ἀξιοῦντες τῇ αἰσθήσει καὶ ταῖς φαντασίαις μόναις δεῖν πιστεύειν. ἔνιοι μέντοι φασὶ καὶ τὸν Ὀμηρον αἰνίττεσθαι τὸ τοιοῦτο πάντων ἀποφαίνοντα τὸν Ὠκεανὸν ἀρχὴν, ὡς ἐν ῥύσει τῶν πραγμάτων ὄντων· ὧν δ' ἴσμεν ἔοικε μὲν καὶ Μητρόδωρος ὁ Χῖος τὸ αὐτὸ τοῦτο λέγειν, 14.20.2 οὐ μὴν ἀλλ' ἀντικρὺς γε Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης εἶπεν. οὗτος γὰρ ἔφη «μέτρον εἶναι πάντων χρημάτων τὸν ἄνθρωπον, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστι, τῶν δ' οὐκ ὄντων ὡς οὐκ ἔστιν.» ὁποῖα γὰρ ἐκάστῳ φαίνεται τὰ πράγματα, τοιαῦτα καὶ 14.20.3 εἶναι· περὶ δὲ τῶν ἄλλων μηδὲν ἡμᾶς δύνασθαι διισχυρίσασθαι. πρὸς δὲ τούτους εἶποι τις ἂν ἅ καὶ Πλάτων ἐν Θεαιτητῷ πρῶτον μὲν, τί δήποτε, τοιούτων γε δὴ τῶν πραγμάτων ὄντων, ἠξίωσαν εἶναι μέτρον τῆς ἀληθείας τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐ σὺν ἡ κυνοκέφαλον; ἔπειτα δέ, πῶς ἔλεγον εἶναι σοφοὺς ἑαυτοὺς, εἰ δὴ πᾶς τις αὐτὸς ἑαυτῷ μέτρον ἐστὶ τῆς ἀληθείας; ἢ πῶς ἐλέγχουσι τοὺς ἄλλους, εἴπερ ἐκάστῳ τὸ φαινόμενον ἀληθές ἐστιν, ἀγνοοῦμέν τέ τινα, καίτοι πολλάκις αἰσθανόμενοι, καθάπερ ἐπειδὰν τῶν βαρβάρων ἀκούω 14.20.4 μεν; ὃ γε μὴν θεασάμενος ὅτιοῦν, εἶτα μεμνημένος, οἶδε μὲν, αἰσθάνεται δ' οὐκέτι. καὶ εἰ θατέρῳ μὲν ὀφθαλμῷ μῦσαι, θατέρῳ δ' ὀρῶη, δῆλον ὅτι ταῦτο 14.20.5 καὶ εἴσεται καὶ οὐκ εἴσεται. πρὸς δὲ τούτοις, εἰ τὸ φαινόμενον ἐκάστῳ καὶ ἀληθές ἐστιν, ἡμῖν δὲ οὐ φαίνεται τὰ ὑπ' ἐκείνων λεγόμενα ἀληθῆ, καὶ 14.20.6 τὸ μὴ εἶναι πάντων πραγμάτων μέτρον τὸν ἄνθρωπον ἀληθές ἂν εἴη. καὶ μὴν οἷ γε τεχνῖται τῶν ἀτέχνων διαφέρουσι καὶ οἱ ἔμπειροι τῶν ἀπείρων καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον προορᾷ τὸ μέλλον ἔσσεσθαι κυβερνήτης καὶ ἰατρὸς καὶ στρατῶν 14.20.7 τηγός· ἀπλῶς τε ἀναιροῦσιν οὗτοί γε τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον καὶ τὸ ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ ἐνδεχόμενον καὶ τὸ κατὰ φύσιν καὶ τὸ παρὰ φύσιν. οὕτω δ' ἂν εἴη ταῦτο καὶ ὄν καὶ οὐκ ὄν· οὐδὲν γὰρ κωλύει ταῦτο τοῖς μὲν εἶναι φαίνεσθαι, τοῖς δὲ μὴ εἶναι· καὶ ταῦτο ἂν εἴη ἄνθρωπος καὶ ξύλον· ἔσθ' ὅτε γὰρ 14.20.8 φαίνεται ταῦτο τῷδε μὲν ἄνθρωπος, τῷδε δὲ ξύλον· ἅπας τε λόγος ἀληθῆς ἂν εἴη, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ψευδής· καὶ οἱ βουλευόμενοι καὶ δικάζοντες οὐκ ἂν ἔχοιεν οὐδὲν ποιεῖν. καὶ τὸ δεινότατον,

ἔσονται γὰρ οἱ αὐτοὶ σπουδαῖοι καὶ μοχθηροὶ καὶ ταῦτὸ κακία καὶ ἀρετή. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τοιαῦτά τις ἂν ἔχοι λέγειν· ἀλλὰ γὰρ οὐδὲν δεῖ πλειόνων λόγων πρὸς τοὺς οὐκ οἰομένους ἔχειν νοῦν καὶ λόγον.» 14.20.9 Εἴθ' ἐξῆς ἐπιλέγει· «Ἐπεὶ δ' ἔτι νῦν εἰσὶ τινες οἱ πᾶσαν αἴσθησιν καὶ πᾶσαν φαντασίαν ἀληθῆ λέγοντες εἶναι, μικρὰ καὶ περὶ τούτων εἴπωμεν. εἰκόασι γὰρ οὗτοί γε δεδοικέναι μήποτ', εἰ ψευδεῖς εἴποιεν αἰσθήσεις εἶναι τινας, οὐκ ἂν σχοῖεν τὸ κριτήριον καὶ τὸν κανόνα βέβαιον οὐδ' ἐχέγγυον· οὐχ ὀρώσι δὲ ὡς οὐκ ἂν φθάνοιεν οὕτω γε καὶ τὰς δόξας ἀπάσας ἀληθεῖς ἀποφαίνοντες· πολλὰ γὰρ δὴ καὶ ταύταις πεφύκαμεν κρίνειν· καὶ οὐδὲν ἦττον ἀξιοῦσιν αὐτῶν τὰς μὲν ἀληθῆ 14.20.10 θεῖς εἶναι, τὰς δὲ ψευδεῖς. ἔπειτα δὲ σκοπῶν ἴδοι τις ἂν οὐδὲ τῶν ἄλλων κριτηρίων αἰεὶ καὶ διὰ παντὸς ἀψευδὲς οὐδὲν, οἷον λέγω ζυγὸν ἢ τόννον ἢ τι τῶν τοιούτων· ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν ὡδὶ μὲν ἔχον ὑγιὲς ἐστίν, ὡδὶ δὲ μοχθηρόν, καὶ τουτονὶ μὲν χρώμενον τὸν τρόπον ἀληθεύει, τουτονὶ δὲ ψεύδεται. καὶ μὴν εἴ γε πᾶσα αἴσθησις ἀληθῆς ἦν, οὐκ ἔδει τοσοῦτο διαφέρειν αὐτάς. ἄλλαι γὰρ εἰσιν ἐγγύθεν καὶ πόρρωθεν καὶ νοσοῦντων καὶ ἔρρωμένων καὶ τεχνιτῶν καὶ ἀτέχνων καὶ φρονίμων καὶ ἀφρόνων. τὰς δὲ δὴ τῶν μεμνηόντων καὶ παντάπασιν ἄτοπον ἂν εἴη λέγειν ἀληθεῖς εἶναι καὶ τὰς τῶν παρορώντων καὶ παρακουόντων· εὐήθεις γὰρ ἂν ἦν τὸ λεγόμενον, ὡς ὁ παρορών ἦτοι ὄρα ἢ 14.20.11 οὐχ ὄρα· φαίη γὰρ ἂν τις ὅτι ὄρα μὲν, ἀλλ' οὐκ ὀρθῶς. ὁπότεν μέντοι φῶσιν, ὡς ἢ μὲν αἴσθησις οὕσα ἄλογος οὐδὲν προστίθησιν οὐδ' ἀφαιρεῖ, φαίνονται τὰμποδῶν οὐχ ὀρώντες· ἐπὶ γὰρ τοῦ ἔρετμοῦ τοῦ ἐν τῷ ὕδατι κάπι τῶν γραφῶν καὶ μυρίων ἄλλων ἢ αἴσθησις ἐστίν ἢ ἀπατῶσα. διὸ καὶ μεμφομέθα πάντες ἐπὶ τῶν τοιούτων οὐ τὸν νοῦν ἡμῶν, ἀλλὰ τὴν φαντασίαν. ἐλέγχει γὰρ ὁ λόγος αὐτὸς ἑαυτὸν ἀξίων ἅπασαν ἀληθῆ φαντασίαν εἶναι· τὴν γὰρ ἡμετέραν, δι' ἣν οὐκ οἴομεθα πᾶσαν εἶναι τοιαύτην, ψευδῆ πάντως ἀποφανεῖ. συμβαίνει 14.20.12 τοίνυν αὐτοῖς ἅπασαν φαντασίαν ἀληθῆ καὶ ψευδῆ λέγειν εἶναι. καθόλου δὲ ἀμαρτάνουσιν ἀξιοῦντες ὅποια ἂν ἡμῖν φαίνεται τὰ πράγματα, τοιαῦτα καὶ εἶναι. τούναντίον γὰρ, ὅποια πέφυκε, τοιαῦτα φαίνεται καὶ οὐχ ἡμεῖς αὐτὰ ποιοῦμεν οὕτως ἔχειν, ἀλλ' ὑπ' ἐκείνων αὐτοὶ διατιθέμεθα πως. ἐπεὶ καὶ γελοῖον εἴη ἂν, εἰ διανοηθεῖμεν ἡμεῖς ὡσπερ οἱ ζωγράφοι καὶ πλάσται σκύλακας ἢ χιμαίρας, ἀξιοῦν εὐθὺς εἶναι ταῦτα καὶ διὰ τοῦτο φαντάζεσθαι καθάπερ εὐτρεπῆ παρεστῶτα.» 14.20.13 Διότι μὲν οὖν οὐκ ὀρθῶς λέγουσιν οἱ φάσκοντες εἶναι πᾶσαν αἴσθησιν 14.20.13 σιν καὶ πᾶσαν φαντασίαν ἀληθῆ, δῆλον ἐκ τούτων. ἀλλὰ γὰρ καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων αὐθις οἱ περὶ τὸν Ἐπίκουρον ἐκ τῆς Ἀριστίππου διαγωγῆς ὀρμώμενοι πάντα ἡδονῆς ἐξήπτον καὶ αἰσθήσεως, μόνα τὰ πάθη καταληπτὰ καὶ 14.20.14 τέλος ἀγαθῶν τὴν ἡδονὴν εἶναι ὀριζόμενοι. λέγεται δὲ ὁ Ἐπίκουρος ὑπὸ μὲν τινων μηδενὸς ἀκηκοῦναι, ἐντυχεῖν δὲ τοῖς τῶν παλαιῶν συγγραμμάσιν· ὑπὸ τινων δ' ὅτι ἤκουσε Ξενοκράτους, ὕστερον δὲ καὶ Ναυσιφάνους τοῦ Πύρρωνος γενομένου γνωρίμου. τίνα δὴ οὖν τὰ καὶ πρὸς αὐτὸν ἀντειρημένα τυγχάνει, θεασώμεθα·

14.21.1 κα΄. ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΑΤ' ΕΠΙΚΟΥΡΟΝ ΗΔΟΝΗΝ ΤΕΛΟΣ ΟΡΙΖΟΜΕΝΟΥΣ

«Ἐπειδὴ ἐστὶ γνῶσις διττή, ἢ μὲν τῶν ἔξω πραγμάτων, ἢ δὲ τῶν ἡμῖν αἰρετῶν καὶ φευκτῶν, ἔνιοί φασι τῆς αἰρέσεως καὶ φυγῆς ἀρχὴν καὶ κριτήριον ἔχειν ἡμᾶς τὴν ἡδονὴν καὶ τὸν πόνον· ἔτι γέ τοι καὶ νῦν τοιαῦτά τινα λέγουσιν οἱ 14.21.2 περὶ τὸν Ἐπίκουρον· ἀναγκαίως οὖν ἔχει καὶ περὶ τούτου σκέψασθαι. τοσοῦτου τοίνυν ἔγωγε δέω λέγειν ἀρχὴν εἶναι καὶ κανόνα τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν τὸ πάθος, ὥστε ἔμοιγε δοκεῖ τοῦτο αὐτὸ κριτηρίου δεῖσθαι. διότι μὲν γὰρ ἔστιν, ἑαυτὸ δείκνυσιν, ὅποῖον δ'

ἐστὶν ἐτέρου δεῖ τοῦ κρινοῦντος. εἰ μὲν γὰρ οἰκεῖον ἢ ἀλλότριον, ἢ αἰσθησις λέγει, πότερον δ' αἰρετὸν ἢ φευκτόν, 14.21.3 ὁ λόγος. αὐτοὶ γέ τοι φασιν οὐ πάσαν ἡδονὴν ἀσπάζεσθαι καὶ πάντα πόνον ἐκτρέπεσθαι. τοῦτο δὲ συμβέβηκε καὶ μάλα εἰκότως. τὰ μὲν γὰρ κριτήρια καὶ ἑαυτὰ δείκνυσι καὶ τὰ κρινόμενα, τὸ μέντοι πάθος ἑαυτὸ μόνον. ὅτι δ' οὕτως ἔχει, μαρτυροῦσιν αὐτοί. καίπερ γὰρ ἀξιοῦντες ἅπασαν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι καὶ πάσαν ἀλγηδόνα κακόν, ὅμως οὐκ αἰεὶ φασι δεῖν τὴν μὲν αἰρεῖσθαι, 14.21.4 τὴν δὲ φεύγειν· μετρεῖσθαι γὰρ αὐτὰ τῷ ποσῷ, εἰ καὶ οὐ τῷ ποιῷ. δῆλον οὖν ὡς τό γε ποσὸν οὐδὲν ἀλλ' ἢ ὁ λόγος κρίνει· τὸ γὰρ «ἄμεινόν ἐστιν ὑπομεῖναι τούσδε τινὰς τοὺς πόνους, ὅπως ἡσθεῖημεν ἡδονὰς μείζους» καὶ τὸ «συμφέρει τῶνδὲ τινῶν ἀπέχεσθαι τῶν ἡδονῶν, ἵνα μὴ ἀλγῶμεν ἀλγηδόνας χα14.21.5 λεπωτέρας» καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα λόγος ὁ κρίνων ἐστίν. τὸ δ' ὅλον, αἰ μὲν αἰσθήσεις καὶ αἰ φαντασίαι καθαπερὶ κάτοπτρα καὶ εἰκόνας εἰκόμασι τῶν πραγμάτων εἶναι· τὰ μέντοι πάθη καὶ αἰ ἡδοναὶ καὶ οἱ πόνοι τροπαὶ καὶ ἀλλοιώσεις ἡμῶν αὐτῶν. ταύτη δὲ αἰσθανόμενοι μὲν καὶ φαντασιούμενοι πρὸς τὰ ἔξω βλέπομεν, ἡδόμενοι δὲ καὶ ἀλγοῦντες ἐπιστρέφομεν ἐπὶ μόνους ἑαυτούς. τὰς μὲν γὰρ αἰσθήσεις ἡμῶν τὰ ἔξω ποιεῖ καὶ ὅποια ἂν ἦ ἐκεῖνα, τοιαύτας ἀπεργάζεται καὶ τὰς φαντασίας, τὰ δὲ πάθη ποῖα ἄττα γίνεται δι' ἡμᾶς καὶ ὡς ἂν ἡμεῖς 14.21.6 ἔχωμεν. διὸ ταῦτα ποτὲ μὲν ἡδέα, ποτὲ δ' ἀηδὴ φαίνεται καὶ ἔσθ' ὅτε μὲν μᾶλλον, ἔσθ' ὅτε δὲ ἥττον. ὧν οὕτως ἐχόντων εὐρήσομεν, εἰ ἐθέλομεν σκοπεῖν, ἄριστα τὰς τῆς γνώσεως ἀρχὰς ὑποτιθεμένους ὅποσοι καὶ τὰς αἰσθή14.21.7 σεις καὶ τὸν νοῦν παραλαμβάνουσιν. εἴκοι δ' ἢ μὲν αἰσθησις ταῖς ἄρκυσι καὶ τοῖς δικτύοις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιοῦτοις θηράτρεις, ὁ δὲ νοῦς καὶ ὁ λόγος τοῖς κυσὶ τοῖς στιβεύουσι καὶ μεταθέουσιν. αὐτῶν μέντοι τούτων ἄμεινον φιλοσοφεῖν οἴεσθαι χρὴ τοὺς μῆτε ταῖς αἰσθήσεσιν ὡς ἔτυχε χρωμένους μῆτε τὰ πάθη παραλαμβάνοντας ἐπὶ τὴν ἀληθοῦς διάγνωσιν. ἢ δεινόν γ' ἂν εἴη πεφυκότας ἀνθρώπους ἡδοναῖς καὶ πόνοις ἀλόγοις ἐπιτρέπειν ἑαυτούς, ἀφέντας τὸν θειότατον κριτὴν νοῦν.» Ταῦτα ἀπὸ τῶν Ἀριστοκλέους.

14.22.1 κβ'. ΕΤΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΤΗΝ ΗΔΟΝΗΝ ΤΟ ΑΓΑΘΟΝ ΕΙΝΑΙ ΟΡΙΖΟΜΕΝΟΥΣ· ΑΠΟ ΤΟΥ ΦΙΛΗΒΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

«Καθ' ἓν ἕκαστον τοίνυν τῶν τριῶν πρὸς τὴν ἡδονὴν καὶ τὸν νοῦν κρίνωμεν. δεῖ γὰρ ἰδεῖν ποτέρῳ μᾶλλον συγγενὲς ἕκαστον αὐτῶν ἀπονεμοῦμεν. Κάλλους καὶ ἀληθείας καὶ μετριότητος περὶ λέγεις; Ναί. πρῶτον δὲ γε ἀληθείας λαβοῦ, ὦ Πρωταρχε, καὶ λαβόμενος βλέψας εἰς τρία, νοῦν καὶ ἀλήθειαν καὶ ἡδονήν, πολὺν ἐπισχὼν χρόνον ἀπόκρισαι σαυτῷ, πότερον ἡδονὴ συγγενέστερον ἢ νοῦς ἀληθεία. 14.22.2 Τί δὲ χρόνου δεῖ; πολὺ γὰρ, οἶμαι, διαφέρετον. ἡδονὴ μὲν γὰρ ἀπάντων τὸ ἀλαζονέστατον· ὡς δὲ λόγος, καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς ταῖς περὶ τὰ ἀφροδίσια, αἰ δὴ μέγιστα δοκοῦσιν εἶναι· καὶ τὸ ἐπιорκεῖν συγγνώμην εἴληφε παρὰ θεῶν, ὡς καθάπερ παίδων τῶν ἡδομένων νοῦν οὐδὲ τὸν ὀλίγιστον κεκτημένων· νοῦς δὲ ἦτοι ταῦτόν καὶ ἀλήθειά ἐστίν ἢ πάντων ὁμοιότατόν τε καὶ ἀληθέστατον. 14.22.3 Οὐκοῦν τὸ μετὰ τοῦτο τὴν μετριότητα ὡσαύτως σκέψη, πότερον ἡδονὴ φρονήσεως, ἢ φρόνησις ἡδονῆς πλείω κέκτηται; Εὐσκεπτὸν γε καὶ ταύτην σκέψιν προβέβληκας. οἶμαι γὰρ ἡδονῆς μὲν καὶ περιχαρείας οὐδὲν τῶν ὄντων πεφυκὸς ἀμετρότερον εὐρεῖν ἂν τινα, νοῦ δὲ καὶ ἐπιστήμης ἐμμετρότερον οὐδ' ἂν ἐν ποτε. 14.22.4 Καλῶς εἴρηκας. ὅμως δ' ἔτι λέγε τὸ τρίτον. νοῦς ἡμῖν κάλλους μετείληφε πλεον ἢ τὸ τῆς ἡδονῆς γένος, ὥστε εἶναι καλλίω νοῦν ἡδονῆς, ἢ τοῦναντίον; Ἄρ' οὐ φρόνησιν μὲν καὶ νοῦν, ὦ Σώκρατες, οὐδεὶς πώποτε οὔθ' ὑπάρ οὔτ' ὄναρ αἰσχροῦν

250

οὔτε εἶδεν οὔτ' ἐπενόησεν οὐδαμοῦ οὐδαμῶς οὔτε γιγνόμενον οὔτε ὄντα οὔτε ἐσόμενον; Ὅρθως. 14.22.5 Ἦδονάς δέ γε δῆπου, καὶ ταύτας σχεδὸν τὰς μεγίστας, ὅταν ἴδωμεν ἠδόμενον ὄντινοῦν, ἢ τὸ γελοῖον ἐπ' αὐταῖς ἢ τὸ πάντων αἴσχιστον ἐπόμενον ὀρώντες αὐτοῖ τε αἰσχυρόμεθα καὶ ἀφανίζοντες κρύπτομεν ὅτι μάλιστα, νυκτὶ πάντα τὰ τοιαῦτα διδόντες, ὡς φῶς οὐ δέον ὄραν αὐτά. 14.22.6 Πάντη δὲ φήσεις, ὦ Πρώταρχε, ὑπὸ τ' ἀγγέλων πέμπων καὶ παροῦσι φράζων, ὡς ἠδονὴ κτῆμα οὐκ ἔστι πρῶτον οὐδ' αὖ δεύτερον, ἀλλὰ πρῶτον μὲν πη περὶ μέτρον καὶ τὸ μέτριον καὶ τὸ καίριον καὶ πάντα ὅποσα χρῆ τοιαῦτα νομίζειν τὴν αἴτιον ἠρῆσθαι φύσιν. Φαίνεται γοῦν ἐκ τῶν νῦν λεγομένων. 14.22.7 Δεύτερον μὲν περὶ τὸ σύμμετρον καὶ καλὸν καὶ τὸ τέλος καὶ ἰκανὸν καὶ πάνθ' ὅποσα τῆς γενέσεως αὐτῆς ἔστι. Ἔοικε γοῦν. 14.22.8 Τὸ τοίνυν τρίτον, ὡς ἡ ἐμὴ μαντεία, νοῦν καὶ φρόνησιν τιθεὶς οὐκ ἂν μέγα τι τῆς ἀληθείας παρεξέλθοις. ἴσως. 14.22.9 Ἄρ' οὖν οὐ τέταρτα, ἃ τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἔθεμεν, ἐπιστήμας τε καὶ τέχνας καὶ δόξας ὀρθὰς λεχθείσας, ταῦτ' εἶναι τὰ πρὸς τοῖς τρισὶ τέτταρτα, εἴπερ τοῦ ἀγαθοῦ ἔστι μᾶλλον ἢ τῆς ἠδονῆς συγγενῆ; Τάχ' ἂν. 14.22.10 Πέμπτας τοίνυν ἄς ἠδονὰς ἔθεμεν ἀλύπους ὀρισάμενοι, καθαρὰς ἐπονομάσαντες τῆς ψυχῆς αὐτῆς, ἐπιστήμας, τὰς δὲ αἰσθήσεις ἐπομένας. ἴσως. 14.22.11 «Ἐκτη δ' ἐν γενεᾷ,» φησὶν Ὅρφεύς, «κατεπαύσατε κόσμον ἀοιδῆς,» ἀτὰρ κινδυνεύει καὶ ὁ ἡμέτερος λόγος ἐν ἕκτη καταπεπαυμένος εἶναι κρίσει. τὸ δὲ μετὰ ταῦθ' ἡμῖν οὐδὲν λοιπὸν πλὴν ὡσπερ κεφαλὴν ἀποδοῦναι τοῖς εἰρημένους. Οὐκοῦν χρῆ. 14.22.12 ἴσθι δὴ, τὸ τρίτον τῷ σωτήρι τὸν αὐτὸν διαμαρτυράμενοι λόγον ἐπέλθωμεν. Ποῖον δὴ; Φίληβος τάγαθὸν ἔθετο ἡμῖν ἠδονὴν εἶναι πᾶσαν καὶ παντελεῆ. Τρίτον, ὦ Σώκρατες, ὡς ἔοικας, ἔλεγες ἀρτίως τὸν ἐξ ἀρχῆς ἐπαναλαβεῖν δεῖν λόγον. 14.22.13 Ναί. τὸ δέ γε μετὰ τοῦτο ἀκούωμεν. ἐγὼ γὰρ δὴ κατιδὼν ἄπερ νῦν διελήλυθα καὶ δυσχεράνας τὸν Φιλήβου λόγον οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλάκις μυρίων, εἶπον ὡς ἠδονῆς γε νοῦς εἶη μακρῷ βέλτιόν τε καὶ ἄμεινον τῷ τῶν ἀνθρώπων βίω. Ἦν ταῦτα. 14.22.14 Ὑποπεύων δέ σε καὶ ἄλλα καὶ πολλά, εἶπον ὡς, εἰ φανεῖη τι τούτων ἀμφοῖν βέλτιον, ὑπὲρ τῶν δευτερείων νῶ πρὸς ἠδονὴν ξυνδιαμαχοίμην, ἠδονὴ δὲ καὶ δευτερείων στερήσοιτο. Εἶπες γὰρ οὖν καὶ μετὰ ταῦτά γε περὶ γ' ὧν ἰκανώτατα τούτων οὐδέτερον ἰκανὸν ἀνεφάνη. Ἀληθέστατα. 14.22.15 Οὐκοῦν παντάπασιν ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ καὶ νοῦς ἀπήλλακτο καὶ ἠδονή, μηδὲ τάγαθὸν αὐτὸ μηδέτερον αὐτοῖν εἶναι στερομένων ἀνταρκείας καὶ τῆς τοῦ ἰκανοῦ καὶ τελέου δυνάμεως; Ὅρθότατα. Φανέντος δέ γε ἄλλου τινὸς κρείττονος τούτοις ἐκατέρου τρίτου αὐ, νοῦς ἠδονῆς οἰκειότερον καὶ προσφυέστερον πέφανται νῦν τῇ τοῦ νικῶντος ἰδέα. Πῶς γὰρ οὐ; 14.22.16 Οὐκοῦν πέμπτον κατὰ τὴν κρίσιν, ὡς νῦν ὁ λόγος ἀπεφάνητο, γίγνοιτ' ἂν ἢ τῆς ἠδονῆς δύναμις. Ἔοικεν. Πρῶτον δέ γε οὐδ' ἂν οἱ πάντες βόες τε καὶ ἵπποι καὶ τᾶλλα ζῦμπαντα θηρία φῶσι, τῷ τὸ χαίρειν διώκειν· οἷς πιστεύοντες, ὡσπερ μάντις ὄρνισιν, οἱ πολλοὶ κρίνουσι τὰς ἠδονὰς εἰς τὸ ζῆν ἡμῖν εὔκρατίστας εἶναι καὶ τοὺς θηρίων ἔρωτας οἶονται κυρίους εἶναι μάρτυρας μᾶλλον ἢ τοὺς τῶν ἐν μούσῃ φιλοσόφῳ μεμαντευμένων ἐκάστοτε λόγων. Ἀληθέστατα, ὦ Σώκρατες, εἰρησθαί σοι νῦν ἤδη φαμέν ἅπαντες.» 14.22.17 Ταῦτα ὁ Πλάτων. ἐγὼ δέ σοι καὶ Διονυσίου, τῆς κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίας ἐπισκόπου ἀνδρός, ἀπὸ τῶν Περὶ φύσεως βραχέα τῶν πρὸς Ἐπίκουρον ἀντειρημένων παραθήσομαι. σὺ δὲ λαβὼν ἀνάγνωθι τὰς τοῦτον ἐχούσας αὐτοῦ τὸν τρόπον φωνάς·

14.23.1 κγ'. ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΑΤ' ΕΠΙΚΟΥΡΟΝ ΠΡΟΝΟΙΑΝ ΜΕΝ ΑΡΝΟΥΜΕΝΟΥΣ ΑΤΟΜΟΙΣ ΔΕ ΣΩΜΑΣΙΝ ΑΝΑΤΙΘΕΝΤΑΣ ΤΟ ΠΑΝ

251

«Πότερον ἔν ἐστι συναφές τὸ πᾶν, ὡς ἡμῖν τε καὶ τοῖς σοφωτάτοις Ἑλλήνων Πλάτωνι καὶ Πυθαγόρᾳ καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς Στοᾶς καὶ Ἡρακλείτῳ φαίνεται, ἢ δύο, ὡς ἴσως τις υπέλαβεν, ἢ καὶ πολλὰ καὶ ἄπειρα, ὡς τισιν ἄλλοις ἔδοξεν, οἱ πολλαῖς τῆς διανοίας παραφοραῖς καὶ ποικίλαις προφοραῖς ὀνομάτων τὴν τῶν ὄλων ἐπεχείρησαν κατακερματίζειν οὐσίαν ἄπειρόν τε καὶ 14.23.2 ἀγέννητον καὶ ἀπρονόητον ὑποτίθενται; οἱ μὲν γὰρ ἀτόμους προσειπόντες ἄφθαρτά τινα καὶ σμικρότατα σώματα πλήθος ἀνάριθμα καὶ τι χωρίον κενὸν μέγεθος ἀπεριόριστον προβαλλόμενοι, ταύτας δὴ φασὶ τὰς ἀτόμους ὡς ἔτυχεν ἐν τῷ κενῷ φερομένας αὐτομάτως τε συμπιπτούσας ἀλλήλαις διὰ ῥύμην ἄτακτον καὶ συμπλεκόμενας διὰ τὸ πολυσχήμενας οὐσας ἀλλήλων ἐπιλαμβάνεσθαι, καὶ οὕτω τὸν τε κόσμον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, μᾶλλον δὲ κόσμους ἀπείρους 14.23.3 ἀποτελεῖν. ταύτης δὲ τῆς δόξης Ἐπίκουρος γεγόνασι καὶ Δημόκριτος· τοσοῦτον δὲ διεφώνησαν ὅσον ὁ μὲν ἐλαχίστας πάσας καὶ διὰ τοῦτο ἀνεπαισθήτους, ὁ δὲ καὶ μεγίστας εἶναί τινας ἀτόμους ὁ Δημόκριτος υπέλαβεν. ἀτόμους δὲ εἶναί φασιν ἀμφοτέροι καὶ λέγεσθαι διὰ τὴν ἄλυτον στερρότητα. 14.23.4 οἱ δὲ τὰς ἀτόμους μετονομάσαντες ἀμερῆ φασιν εἶναι σώματα, τοῦ παντὸς μέρη, ἐξ ὧν ἀδιαιρέτων ὄντων συντίθεται τὰ πάντα καὶ εἰς ἃ διαλύεται. καὶ τούτων φασὶ τῶν ἀμερῶν ὀνοματοποιῶν Διόδωρον γεγονέναι· ὄνομα δέ, φασίν, αὐτοῖς ἄλλο Ἡρακλείδης θέμενος ἐκάλεσεν ὄγκους, παρ' οὗ καὶ Ἀσκληπιάδης ὁ ἰατρὸς ἐκληρονόμησε τὸ ὄνομα.» Ταῦτ' εἰπὼν ἐξῆς ἀνασκευάζει τὸ δόγμα διὰ πολλῶν, ἀτὰρ καὶ διὰ τούτων·

14.24.1 κδ'. ΑΠΟ ΤΩΝ ΕΝ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΩΝ

«Πῶς αὐτῶν ἀνασχόμεθα τυχηρὰ λεγόντων εἶναι συμπτώματα τὰ σοφὰ καὶ διὰ τοῦτο καλὰ δημιουργήματα; ὧν ἕκαστόν τε καθ' ἑαυτὸ γεγόμενον ὥφθη τῷ προστάξαντι γενέσθαι καλὸν καὶ συλλήβδην ὁμοίως ἅπαντα. καὶ «εἶδε» 14.24.2 γάρ, φησίν, «ὁ θεὸς τὰ πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν.» ἀλλ' οὐδὲ ἀπὸ τῶν μικρῶν τῶν συνήθων καὶ παρὰ πόδας νουθετοῦνται παραδειγμάτων, ἐξ ὧν δύνανται μανθάνειν ὅτι χρεῖώδες μὲν καὶ πρὸς ὠφέλειαν ἔργον οὐδὲν ἀνεπιτηδεύτως οὐδὲ συμβατικῶς ἀπεργάζεται, ἀλλὰ χειρουργούμενον εἰς τὴν πρέπουσαν ὑπηρεσίαν καταρτίζεται· ὅταν δὲ εἰς ἄχρηστον μεταπίπτῃ καὶ ἀνωφελές, τότε διαλυόμενον ἀορίστως καὶ ὡς ἂν τύχη διασκίδνεται, ἄτε μηκέτι μεταχειριζομένης μηδὲ διαταττούσης αὐτὸ τῆς σοφίας, ἢ τοῦ συνεστά 14.24.3 ναι τοῦτο ἔμελεν. ἰμάτιόν τε γὰρ οὐ χωρὶς ἰστοουργοῦ συνισταμένων τῶν στημόνων οὐδὲ τῆς κρόκης αὐτομάτως παρεμπλεκόμενης ἀνυφαίνεται, εἰ δὲ κατατριβεῖ, τὰ λακισθέντα διαρριπτεῖται ῥάκη· οἰκία τε ἀνοικοδο μεῖται καὶ πόλις οὐ τοὺς μὲν τινας δεχομένη θεμελίους αὐτομολοῦντας λίθους, τοὺς δὲ ἀναπηδῶντας εἰς τὰς ἐπιβολάς, ἀλλὰ κατὰ χώραν ὁ τοιχοδόμος τοὺς εὐθέτους ἐπιφέρει· καταρριφθείσης δέ, ὡς ἂν παρείκη κατενεχθεῖς ἕκαστος 14.24.4 ἀπεσφάλη. καὶ κατασκευαζομένης νεῶς οὐχ ἢ μὲν τις υπέβαλεν ἑαυτὴν τρόπις, ὁ δὲ κατὰ μέσην ἑαυτὸν ἰστός ὠρθωσε καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ξύλων ἦν ἔτυχεν ἐξ ἑαυτοῦ θέσιν κατέλαβεν· οὐδὲ τὰ λεγόμενα ἑκατὸν τῆς ἀμάξης ξύλα καθ' ὃν εὔρε κενὸν τόπον ἕκαστον συνεπάγη· ἀλλ' ὁ τέκτων ἑκατέρας συνεκόμισε καίριον, εἰ δὲ διαλυθείη ἢ ναῦς ἐνθαλασσεύουσα, ἢ φερομένη κατὰ γῆν ἄμαξα, ὅπη τύχη τὰ ξύλα τὰ μὲν ὑπὸ τῶν κυμάτων, τὰ δὲ ὑπὸ τῆς συντόνου 14.24.5 ῥύμης διασπείρεται. οὕτως ἂν ἀρμόζοι λέγειν αὐτοῖς καὶ τὰς ἀτόμους, ἀργὰς μενούσας καὶ ἀχειροποιήτους καὶ ἀχρήστους, εἰκῆ φέρεσθαι. ὁράτῳσαν γὰρ τὰς ἀθεάτους ἐκεῖνοι

καὶ τὰς ἀνοήτους νοεῖτωσαν, οὐχ ὁμοίως ἐκείνῳ, ὃς φανερωθὲν ἑαυτῷ τοῦτο ὑπὸ τοῦ θεοῦ πρὸς αὐτὸν ὁμολογεῖ· «Τὸ ἀκατ14.24.6 ἔργαστόν σου εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου.» ὅταν δὲ καὶ ἅ φασι ἐξ ἀτόμων ὑφάσματα γίνεσθαι τὰ εὐήτρια, ταῦθ' ὑπ' αὐτῶν ἀσόφως καὶ ἀναισθητῶς αὐτουργεῖσθαι λέγῃσι, τίς ἀνέξεται τὰς ἀτόμους ἀκούων ἐρίθους, ὧν καὶ ὁ ἀράχνης ἐστὶ σοφώτερος χειροτεχνῶν ἐξ ἑαυτοῦ;

14.25.1 κε'. ΑΠΟ ΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ

Ἦ τὸν μέγαν τοῦτον οἶκον τὸν ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς συνεστῶτα καὶ διὰ τὸ μέγεθος καὶ πλήθος τῆς ἐπιφαινομένης αὐτῷ σοφίας καλούμενον κόσμον ὑπὸ τῶν σὺν οὐδενὶ κόσμῳ φερομένων ἀτόμων κεκοσμηθῆσαι καὶ γεγονέναι 14.25.2 κόσμον ἀκοσμίαν; πῶς δὲ κινήσεις καὶ ὁδοὺς εὐτάκτους ἐξ ἀτάκτου προάγεσθαι φορᾶς; πῶς δὲ τὴν παναρμόνιον τῶν οὐρανίων χορείαν ἐξ ἀμούσων καὶ ἀναρμόστων συνάδειν ὀργάνων; 14.25.3 Τίνα δὲ τρόπον, μιᾶς οὔσης καὶ τῆς αὐτῆς ἀπασῶν οὐσίας καὶ τῆς αὐτῆς ἀφθάρτου φύσεως πλὴν τῶν μεγεθῶν, ὡς φασι, καὶ τῶν σχημάτων, τὰ μὲν ἐστὶ θεῖα καὶ ἀκήρατα καὶ αἰώνια, ὡς αὐτοὶ φήσασιν ἄν, σώματα ἢ μακροαἰωνά γε κατὰ τὸν οὕτως ὀνομάσαντα φαινόμενά τε καὶ ἀφανῆ φαινόμενα μὲν ἥλιος καὶ σελήνη καὶ ἀστέρες γῆ τε καὶ ὕδωρ, ἀφανῆ δὲ θεοὶ τε καὶ δαίμονες καὶ ψυχαί· 14.25.4 ταῦτα γὰρ οὐδὲ θέλοντες ὑπάρχειν ἀρνήσασθαι δύνανται· τὰ δὲ μακροβιώτατα ζῶα τε καὶ φυτὰ ζῶα μὲν ἔν τε ὄρνισιν, ὡς φασι, ἀετοὶ κόρακες τε καὶ φοῖνικες ἔν τε χερσαίοις ἔλαφοι τε καὶ ἐλέφαντες καὶ δράκοντες, ἔν δὲ τοῖς ἐνύδροις τὰ κήτη· δένδρα δὲ φοῖνικες καὶ δρύες καὶ περσεαί· καὶ τῶν γε δένδρων τὰ μὲν ἐστὶν ἀειθαλῆ, ἃ καὶ καταριθμήσας τις εἶπεν εἶναι τεσσαρακάδεκα, τὰ δὲ πρὸς καιρὸν ἀνθεῖ καὶ φυλλορροεῖ· τὰ δὲ πλεῖστα τῶν τε φυομένων καὶ τῶν γεννωμένων ἐστὶν ὠκύμορα καὶ βραχυτελῆ ὧν ἐστὶ καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὡς εἶπέ τις ἀγία περὶ αὐτοῦ γραφή· «Βροτὸς δὲ γεννητὸς γυναικὸς ὀλιγόβιος»; 14.25.5 ἀλλὰ τοὺς συνδέσμους φήσουσι τῶν ἀτόμων διαλλάττοντας αἰτίους γίνεσθαι τῆς περὶ τὴν διαμονὴν διαφορᾶς· τὰ μὲν γὰρ ὑπ' αὐτῶν πεπυκνῶσθαι καὶ κατεσφίγγθαι λέγειν, ὥστ' αὐτὰ παντελῶς δυσπαλάλλακτα γεγονέναι πιλήματα, τὰ δὲ μανωτέραν καὶ χαλῶσαν τὴν συνάφειαν τῶν ἀτόμων ἐπ' ἔλαττον ἢ πλέον ἐσχηκέναι, ὡς ἢ θάττον ἢ μετὰ πολὺ τῆς κολλήσεως αὐτῶν ἀφίστασθαι, καὶ τὰ μὲν ἐκ τοιῶνδε καὶ ὧδέ πως ἐσχηματισμένων, τὰ δὲ ἐξ ἑτέρων ἑτεροίως διακειμένων συμμεμίχθαι. 14.25.6 Τίς οὖν ὁ φυλοκρινῶν συναγείρων τε καὶ ἀναχέων καὶ τάσδε μὲν οὕτω συντάττων εἰς ἥλιον, τάσδε δὲ ὠδὶ ἵνα ἢ σελήνη γένηται, καὶ ἐκάστας συμφέρων κατὰ τὴν οἰκειότητα πρὸς ἐκάστου φαῦσιν ἀστέρος; οὔτε γὰρ αἱ ἡλιακαὶ τοσαῖδε καὶ τοιαῖδε καὶ ὧδέ πως ἐνωθεῖσαι πρὸς ἐργασίαν καὶ σελήνης καταβεβήκεσαν οὔτε αἱ τῶν σεληνιακῶν ἀτόμων πλεκτάναι γεγονασί ποτε ἥλιος· ἀλλ' οὐδὲ ἀρκτοῦρος, εἰ καὶ λαμπρὸς ἐστὶ, τὰς ἐωσφόρου μεγαλοφρονήσασαί ποτε ἄν ἀτόμους ἔχειν, οὐδὲ τὰς Ὠρίωνος αἱ Πλειάδες. καλῶς γὰρ ὁ Παῦλος διέστειλεν εἰπὼν· «Ἄλλη δόξα ἡλίου καὶ ἄλλη δόξα σελήνης καὶ ἄλλη 14.25.7 δόξα ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ.» καὶ εἰ μὲν ἀνεπαίσθητος αὐτῶν ὡς ἀψύχων ἢ σύμπηξις ἐγένετο, ἐπιστήμονος αὐταῖς ἔδει δημιουργοῦ· εἰ δὲ ἀπροαίρετος καὶ κατ' ἀνάγκην ὡς ἀλόγων ἢ σύνερξιν, σοφὸς τις αὐτὰς ἀγελάρχης συνελαύνων ἐπεστάτησεν· εἰ δὲ ἐκουσίως ἐθελουργῆσαι συγκέκληνται, θαυμάσιός τις αὐτῶν ἀρχιτέκτων ἐργοδοτῶν προηγῆσατο, ἢ καθάπερ εὐτακτος στρατηγὸς οὐ συγκεχυμένην εἶασε τὴν στρατιάν καὶ πάντας ἀναμίξ, ἀλλ' ἐν μέρει μὲν τὴν ἵππον, ἰδίᾳ δὲ τοὺς ὀπλίτας τοὺς τε ἀκοντιστὰς καθ' ἑαυτοὺς καὶ χωρὶς τοὺς τοξότας

καὶ τοὺς σφενδονήτας ἔνθα ἔχρην 14.25.8 διατάξατο, ἵνα ἀλλήλοις οἱ ὁμόσκειοι συμμαχοῖεν. εἰ δὲ τοῦτο χλεῦν οἴονται τὸ παράδειγμα διὰ τὸ μεγάλων σωμάτων με πρὸς τὰ ἐλάχιστα ποιῆσθαι σύγκρισιν, ἐπὶ τὰ σμικρότατα μεταβησόμεθα.» 14.25.9 Εἶτα τούτοις ἐξῆς ἐπιλέγει· «Εἰ δὲ μήτε λέξις μήτε ἐκλογή μήτε τάξις αὐταῖς ἄρχοντος ἐπικέοιτο, αὐταὶ δὲ ἐφ' ἑαυτῶν ἑαυτὰς ἐκ τῆς πολλῆς κατὰ τὴν ῥύσιν τύρβης διευθύνουσαι καὶ τὸν πολὺν τῶν συμπτώσεων διεκπερῶσαι κυδοιμὸν αἱ ὅμοιοι πρὸς τὰς ὁμοίας οὐχ ὑπὸ τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸν ποιητὴν, ἄγοιντο, συντρέχοιεν δὲ καὶ συναγελάζοιντο γνωρίζουσαι τὰς συγγενεῖς, θαυμαστή γε τῶν ἀτόμων ἡ δημοκρατία, δεξιουμένων τε ἀλλήλας τῶν φίλων καὶ περιπλεκομένων εἰς μίαν τε κατασκη νοῦν συνοικίαν ἐπειγομένων καὶ τῶν μὲν ἀποτετορνευμένων αὐτομάτων εἰς ἥλιον φωστήρα μέγαν, ἵνα ποιήσῃ τὴν ἡμέραν, τῶν δὲ εἰς πολλὰς ἴσως πυραμίδας ἀστέρων ἀναπεφλεγμένων, ἵνα καὶ ὄλον στεφανώσῃ τὸν οὐρανόν, τῶν δὲ περιτεταγμένων, ἵνα αὐτὸν εἰκὴ στερεώσῃ καὶ καμαρώσῃ τὸν αἰθέρα εἰς τὴν τῶν φωστήρων ἐπιβάθραν ἐπιλέξωνταί τε ἑαυταῖς αἱ συνωμοσίαι τῶν χυδαίων ἀτόμων μονὰς καὶ διακληρώσωνται τὸν οὐρανὸν εἰς οἴκους ἑαυταῖς καὶ σταθμούς.» 14.25.10 Εἶτα μεθ' ἕτερά φησιν· «Ἄλλ' οὐδὲ τὰ φανερά ὀρώσιν οὗτοι οἱ ἀπρονόητοι, πολλοῦ γε δέουσι συνορᾶν καὶ τὰ ἀφανῆ. εἰκόσκει γὰρ μηδὲ ἀνατολὰς ἐποπτεύειν τεταγμένας καὶ δύσεις μήτε τῶν ἄλλων μήτε τὰς ἐκπρεπεστάτας ἡλίου μηδὲ χρῆσθαι ταῖς δι' αὐτῶν δεδωρημέναις ἀνθρώποις ἐπικουρίαις, ἀναπτομένη μὲν εἰς ἐργασίαν ἡμέρα, ἐπηλυγαζούση δὲ νυκτὶ πρὸς ἀνάπαυλαν. «Ἐξελεύσεται γὰρ ἄνθρωπος 14.25.11 φησὶν ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἕως ἑσπέρας.» ἄλλ' οὐδὲ τὴν ἐτέραν ἐπισκοποῦσιν ἀνακύκλῃσιν αὐτοῦ, καθ' ἣν ὠρισμένας ὥρας καὶ καιροὺς εὐκαιροὺς καὶ τροπὰς ἀπαρτρέπτους ἀποτελεῖ, ὑπὸ τῶν ἐξ ὧν ἐστὶν ἀτόμων ὀδηγούμενος, ἀλλὰ κἂν μὴ θέλωσιν οἱ δέιλαιοι, ὡς δ' οὖν πιστεύουσιν οἱ δίκαιοι· «Μέγας κύριος ὁ ποιήσας αὐτὸν καὶ ἐν λόγοις αὐτοῦ κατέσπευσε 14.25.12 πορείαν.» ἄτομοι γὰρ ὑμῖν χειμῶνα φέρουσιν, ὧ τυφλοί, καὶ ὑετοὺς, ἵνα ἡ γῆ τροφὰς ὑμῖν τε καὶ πᾶσι τοῖς ἐπ' αὐτῆς ζώοις ἀνή; θέρος τε ἐπάγουσιν, ἵνα καὶ τοὺς ἀπὸ δένδρων εἰς τρυφὴν καρποὺς λάβητε; καὶ διὰ τί μὴ ταῖς ἀτόμοις προσκυνεῖτε καὶ θύετε ταῖς ἐπὶ καρποῖς, ἀχάριστοί γε μηδὲ ἀπαρχὰς αὐταῖς ὀλίγας τῶν πολλῶν δωρεῶν ἅς παρ' αὐτῶν ἔχουσιν ἀφιεροῦντες;» 14.25.13 Καὶ μετὰ βραχέα φησὶν· «Ὁ δὲ πολυεθνῆς καὶ πολυμιγῆς δῆμος τῶν ἀστέρων, οὓς αἱ πολυπλανεῖς καὶ ἀεὶ διαρριπτούμεναι συνέστησαν ἄτομοι, χώρας ἑαυτοῖς κατὰ συνθήκας ἀπεδάσαντο, ὡσπερ ἀποικίαν ἢ συνοικίαν ἀνελόμενοι μηδενὸς οἰκιστοῦ μηδὲ οἰκοδεσπότης προεστηκότος, καὶ τὰς πρὸς τοὺς πλησιοχώρους γειτνιασεῖς ἐνωμότως καὶ μετ' εἰρήνης φυλάσσουν, οὐχ ὑπερβαίνοντες οὓς κατειλήφασιν ἐξ ἀρχῆς ὄρους, ὡσπερ ὑπὸ τῶν βασιλίδων ἀτόμων νομοθετούμενοι. 14.25.14 ἄλλ' οὐκ ἄρχουσιν ἐκεῖναι· πῶς γὰρ αἱ μηδὲ οὔσαι; ἀλλὰ θείων λογίων ἐπακούσατε· «Ἐν κρίσει κυρίου τὰ ἔργα αὐτοῦ· ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἀπὸ ποιήσεως αὐτῶν διέστειλε μερίδας αὐτῶν· ἐκόσμησεν εἰς αἰῶνα τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτῶν εἰς γενεὰς αὐτῶν.»» 14.25.15 Καὶ μετὰ βραχέα φησὶν· «Ἡ τίς οὕτως εὐτάκτως πεδιάδα γῆν διώδευσε φάλαγξ, οὐ προθέοντος οὐδενός, οὐκ ἐκτρεπομένου, οὐκ ἐμποδοστατοῦντος, οὐκ ἀπολειπομένου τῶν συμπαρτεταγμένων, ὡς ἰσόστοιχοι καὶ συνασπιδοῦντες ἀεὶ προϊᾶσιν ὁ συνεχῆς τε καὶ ἀδιάστατος ἀόχλητός τε καὶ ἀνεμπόδιτος τῶν ἄστρον στρατός; 14.25.16 ἄλλ' ἐγκλίσει καὶ ταῖς εἰς πλάγιον ἐκνεύσει γίνονται τινες αὐτῶν ἄδηλοι τροπαί. καὶ μὴν ἀεὶ καιροφυλακοῦσι καὶ προορῶνται τὰς χώρας, ὅθεν ἕκαστος ἄνεισιν, οἱ τούτοις προσεσηκότες. εἰπάτωσαν οὖν ἡμῖν οἱ τῶν ἀτόμων τομεῖς καὶ τῶν ἀμερῶν μερισταί

καὶ τῶν ἀσυνθέτων συναγωγαίς καὶ τὰ ἄπειρα περινοοῦντες, πόθεν ἢ κυκλοφορικῆ τῶν οὐρανίων συνοδία περιοδία, οὐχ ἑνὸς παραλόγως ἀτόμων πηγματος οὔτω σφενδονηθέντος, ἀλλὰ τοσοῦτου κυκλίου χοροῦ κατὰ ῥυθμὸν ἴσα βαίνοντος καὶ συμπεριδινουμένου, πόθεν ἀδιάτακτοι καὶ ἀπροαίρετοι καὶ ἀγνώτες ἀλλήλων συνέμποροι παμπληθεῖς συναναστράφησαν. καλῶς τε ὁ προφήτης ἐν τοῖς ἀδυνάτοις καὶ ἀνευδεικτοῖς ἔταξε τὸ ξένους κἂν δύο συνδραμεῖν· «Εἰ πορεύονται φησί δύο ἐπὶ τὸ αὐτὸ καθόλου, ἐὰν μὴ γνωρίσωσιν ἑαυτούς;» 14.25.17 Ταῦτ' εἰπὼν μυρία τε ἄλλα τούτοις ἐπαγαγὼν ἐξῆς κατασκευάζει διὰ πλειόνων τὸ πρόβλημα ἀπὸ τε τῶν κατὰ μέρος στοιχείων τοῦ παντός ἀπὸ τε τῶν ἐν τούτοις παντοδαπῶν ζώων καὶ δὴ καὶ ἀπὸ τῆς τάνθρωπου φύσεως. ἐξ ὧν ἔτι βραχέα τοῖς εἰρημένοις προσθεῖς καταπαύσω τὸν παρόντα λόγον·

14.26.1 κλ'. ΑΠΟ ΤΗΣ ΤΑΝΘΡΩΠΟΥ ΦΥΣΕΩΣ

«Καὶ οὔτε ἑαυτοὺς οὔτε τὰ περὶ ἑαυτοὺς ὀρώσιν. εἰ γάρ τις τῶν ἀρχηγῶν τοῦ τῆς ἀσεβείας ταύτης δόγματος ἑαυτὸν ὅστις ἐστὶ καὶ ὅθεν ἀνελογίζετο, ἐφρόνησεν ἂν ἄπερ ὁ συνησθημένος ἑαυτοῦ καὶ εἶπεν ἂν οὐ πρὸς τὰς ἀτόμους, ἀλλὰ πρὸς τὸν πατέρα καὶ ποιητὴν ἑαυτοῦ· «Αἱ χεῖρές σου ἔπλασάν με καὶ ἐποίησάν με» καὶ προσεπεξεργάσατο ἂν ὡς ἐκεῖνος τὸν θαυμάσιον τῆς ποιήσεως ἑαυτοῦ τρόπον· «Ἡ οὐχ ὡσπερ γάλα με ἤμελξας, ἐτύρωσας δέ με ἴσα τυρῶ, δέρμα καὶ κρέας με ἐνέδυσας, ὀστέοις δὲ καὶ νεύροις με ἐνεῖρας; ζῶν δὲ καὶ ἔλεος ἔθου παρ' ἐμοί, ἢ δὲ ἐπισκοπή σου ἐφύλαξέ μου τὸ πνεῦμα.» 14.26.2 πόσας γὰρ ἀτόμους ὁ Ἐπικούρου πατὴρ καὶ ποταπὰς ἐξ ἑαυτοῦ προέχεεν, ὅτ' ἀπεσπέρμαιεν Ἐπίκουρον; καὶ πῶς εἰς τὴν μητρῶν αὐτοῦ κατακλησθεῖσαι γαστέρα συνεπάγησαν, ἐσχηματίσθησαν, ἐμορφώθησαν, ἐκινήθησαν, ηὔξηθησαν, καὶ πολλὰς ἢ βραχεῖα ῥάνις τὰς Ἐπικούρου ἀτόμους προσκαλεσαμένη τὰς μὲν ἐπημφίεσεν αὐτὸν δέρμα καὶ σάρκα γενομένας, ταῖς δὲ ὅστω 14.26.3 θείσας ἀνῶρθωται, ταῖς δὲ συνεδέθη νευρορραφούμενος, τὰ τε ἄλλα πολλὰ μέλη καὶ σπλάγχνα καὶ ἔγκατα καὶ αἰσθητήρια τὰ μὲν ἔνδοθεν, τὰ δὲ θύραθεν ἐφήρμοσε, δι' ὧν ἐζωογονήθη τὸ σῶμα; ὧν οὐδὲν ἄργον οὐδὲ ἀχρεῖον προσετέθη, ἐπεὶ μηδὲ τὰ φαυλότατα, μήτε τρίχες μήτε ὄνυχες, πάντα δέ, τὰ μὲν πρὸς τὸ τῆς συστάσεως ὄφελος, τὰ δὲ πρὸς τὸ κάλλος τῆς ὄψεως συντε 14.26.4 λεῖ. οὐ γὰρ τῆς χρείας μόνης, ἀλλὰ καὶ τῆς ὥρας ἐπιμελής ἢ Πρόνοια. ἔρυμα μὲν γὰρ καὶ σκέπασμα πᾶσι τῆς κεφαλῆς ἢ κόμη, εὐπρέπεια δὲ ὁ πῶγων τῶ φιλοσόφῳ. τὴν τε τοῦ ὅλου σώματος τοῦ ἀνθρωπέου φύσιν ἐκ τῶν μερῶν ἀναγκαίων πάντων ἤρμοσε καὶ τοῖς μέλεσι πᾶσι τὴν τε πρὸς ἄλληλα 14.26.5 κοινωνίαν περιέβαλε καὶ τὴν παρὰ τοῦ ὅλου χορηγίαν ἐπεμέτρησεν. ὧν τὰ μὲν ὀλοσχερῆ καὶ τοῖς ιδιώταις ἐκ τῆς πείρας ἦν ἔχει δύναμιν πρόδηλα· κεφαλῆς ἡγεμονία καὶ περὶ τὸν ἐγκέφαλον, ὡσπερ ἄρχοντα ἐν ἀκροπόλει, τῶν αἰσθήσεων ἢ δορυφορία· προσιοῦσαι μὲν ὄψεις, ἀναγγέλλουσαι δὲ ἀκοαί, ἐδωδὴ ὡσπερ φορολογούσα, ὄσφρησις καθάπερ ἀνιχνεύουσα καὶ διερευνω 14.26.6 μένη καὶ ἀφή πᾶν διατάττουσα τὸ ὑπήκοον κεφαλαιωδῶς γὰρ νῦν ὀλίγα τῶν τῆς πανσόφου Προνοίας ἔργων ἐπιδραμούμεθα, μετ' ὀλίγον ἀκριβέστερον τοῦ θεοῦ διδόντος ἐπεξεργασόμενοι, ὅταν πρὸς τὸν δοκοῦντα λογιώτερον 14.26.7 ἀποτεινώμεθα· χειρῶν διακονία, δι' ὧν ἐργασίαι τε παντοῖαι καὶ πολυμήχανοι τελοῦνται τέχνηαι ταῖς κατὰ μέρος δυνάμεσιν εἰς μίαν συνεργίαν διηρθρωμένων, ὧμων τε ἀχθοφορία καὶ κατοχαὶ δακτύλων ἀγκῶνων τε καμπαί, πρὸς τε τὸ σῶμα εἶσω στρεφόμεναι καὶ πρὸς τὸ ἐκτὸς ἀπονεύουσαι, ἵνα ἐφέλκεσθαί τε καὶ

ἀπωθεισθαι δύνωνται· ποδῶν ὑπηρεσία, δι' ὧν πᾶσα ἡμῖν ὑποπέπτωκεν ἡ περίγειος κτίσις, βᾶσιμος ἢ γῆ, πλωτὴ ἢ θάλασσα, περάσιμοι οἱ ποταμοὶ καὶ πάντων πρὸς πάντας ἐπιμιξία· γαστήρ ταμείον τροφῶν, πᾶσι τοῖς συντεταγμένοις μέλεσιν ἐξ ἑαυτῆς ἐν μέτρῳ τὸ σιτηρέσιον διανέμωσα καὶ τὸ περιττεῦον ἐκτιθεμένη· καὶ τᾶλλα δι' ὧν ἔμφανως ἡ διοίκησις τῆς ἀνθρωπείου μεμηχάνηται διαμονῆς, ὧν ὁμοίως τοῖς ἄφροσιν ἔχοντες οἱ 14.26.8 σοφοὶ τὴν χρῆσιν οὐκ ἴσχουσι τὴν γνῶσιν. οἱ μὲν γὰρ εἰς ἦν ἂν οἰηθῶσιν ἀθεότητα τὴν ἐπιστημονικωτάτην περὶ πάντων καὶ εἰς ἑαυτοὺς εὐεργετικωτάτην ἀναφέρουσιν οἰκονομίαν, κρείττονος καὶ θείας ὄντως φρονήσεως τε καὶ δυνάμεως ἔργον αὐτὴν εἶναι πιστούμενοι, οἱ δὲ συντυχία καὶ συμπτώσει τῶν 14.26.9 ἀτόμων ἀσκόπως τὴν θαυμασιωτάτην καλλιέργιαν ἀνατιθέασιν. τὴν δὲ ἐναργεστέραν ἔτι τούτων ἐπίσκεψιν καὶ τὴν τῶν ἐνδοσθίων διάθεσιν ἰατροὶ μὲν ἀκριβῶς διερευνησάμενοι καὶ καταπλαγέντες ἐξεθείασαν τὴν φύσιν, ἡμεῖς 14.26.10 δὲ ὕστερον ὡς ἂν οἰοί τε γενώμεθα κἂν ἐπιπολῆς ἀναθεωρήσωμεν. καθόλου δὲ καὶ συλλήβδην ὅλον τοῦτο τὸ σκῆνος τίς τοιοῦτον ἐσκηνοποίησεν, ὑψηλόν, ὀρθόν, εὐρυθμον, εὐαίσθητον, εὐκίνητον, εὐεργόν, παντουργόν; ἢ τῶν ἀτόμων ἄλογος, φασί, πληθύς. ἀλλ' οὐδ' ἂν εἰκόνα πηλίνην ἐκεῖναι συνελθοῦσαι πλάσαιεν οὐδ' ἀνδριάντα λίθινον ξέσαιεν οὐδ' ἂν εἶδωλον ἀργυροῦν ἢ 14.26.11 χρυσοῦν χωνεύσασαι προαγάγοιεν· ἀλλὰ τέχναι καὶ χειρουργαὶ τούτων ὑπ' ἀνθρώπων εὐρηναὶ σωματουργοί. ὧν δὲ ἀπεικασίαι καὶ σκιαγραφίαι δίχα σοφίας οὐκ ἂν γένοιτο, πῶς τὰ ἀληθῆ καὶ πρωτότυπα τούτων αὐτοῖς 14.26.12 μάτως συμβέβηκε; ψυχὴ δὲ καὶ νοῦς καὶ λόγος πόθεν ἐγγέγονε τῷ φιλοσόφῳ; παρὰ τῶν ἀψύχων καὶ ἀνοήτων καὶ ἀλογίστων ἀτόμων ταῦτ' ἠρανί 14.26.13 σατο κάκεινων αὐτῷ τι ἐκάστη νόημα καὶ δόγμα ἐνέπνευσε; καὶ ὡσπερ ὁ Ἡσιόδου μῦθος τὴν Πανδώραν φησὶν ὑπὸ τῶν θεῶν, οὕτως ἡ σοφία τάνδρος ὑπὸ τῶν ἀτόμων συνετελέσθη; καὶ ποίησιν δὲ πᾶσαν καὶ πᾶσαν μουσικὴν ἀστρονομίαν τε καὶ γεωμετρίαν καὶ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας οὐκέτι θεῶν εὐρέματα καὶ παιδεύματα φήσουσιν Ἕλληνες εἶναι, μόναι δὲ γεγόνασιν ἐμπειρικαὶ καὶ 14.26.14 σοφαὶ πάντων αἱ Ἄτομοι Μοῦσαι; ἢ γὰρ ἐκ τῶν ἀτόμων Ἐπικούρου θεογονία τῶν μὲν ἀπείρων κόσμων ἐξόριός ἐστιν, εἰς δὲ τὴν ἄπειρον ἀκοσμίαν πεφυγάδευται.»

14.27.1 κζ'. ΟΤΙ ΟΥΚ ΕΠΙΠΟΝΟΝ ΤΩΙ ΘΕΩΙ ΤΟ ΕΡΓΑΖΕΣΘΑΙ

«Ἐργάζεσθαι δέ γε καὶ διοικεῖν καὶ εὐεργετεῖν τε καὶ προκίθεσθαι καὶ τὰ τοιαῦτα τοῖς μὲν ἀργοῖς καὶ ἄφροσι καὶ ἀσθενέσι καὶ κακούργοις ἴσως ἐπαχθῆ, οἷς ἐγκατέλεξεν ἑαυτὸν Ἐπίκουρος, τοιαῦτα φρονήσας περὶ τῶν θεῶν· τοῖς δὲ σπουδαίοις καὶ συνετοῖς καὶ δυνατοῖς καὶ σώφροσιν, οἷους εἶναι χρὴ τοὺς φιλοσόφους πόσω γε μᾶλλον τοὺς θεούς; οὐχ ὅπως ἀηδῆ ταῦτα καὶ προσάντη, ἀλλὰ καὶ τερπνότατα καὶ πάντων μᾶλλον ἀσπαστότατα, οἷς τὸ ἀμελὲς καὶ τὸ μέλλειν τι πράττειν τῶν χρηστῶν ὄνειδος, ὡς ἐκείνους τε ποιητῆς νουθετεῖ συμβουλευῶν· μηδ' ἀναβάλλεσθαι ἕς τ' αὔριον καὶ προσεπαπειλῶν· αἰεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτησι παλαίει· 14.27.2 ἡμᾶς τε σεμνότερον παιδεύει προφήτης, θεοπρεπῆ μὲν ὄντως ἔργα τὰ κατ' ἀρετὴν ὑπάρχειν λέγων, τὸν δὲ ὀλιγωροῦντα τούτων ἐξάγιστον· «Ἐπι 14.27.3 κατάρατος γὰρ φησὶν ὁ ποιῶν τὰ ἔργα κυρίου ἀμελῶς.» εἶτα καὶ τοῖς μὲν ἀμαθέσιν ἡστινοσοῦν τέχνης καὶ ἀτελεστέροις διὰ τὸ τῆς πείρας ἀηθες καὶ τὸ τῶν ἔργων ἀτριβὲς κάματος ἐγγίνεται ταῖς ἐπιχειρήσεσιν· οἱ δὲ προκόπτοντες, καὶ μᾶλλον ἔτι οἱ τέλειοι, ῥαδίως ἂν μετῴσι κατορθοῦντες γάννυνται καὶ μᾶλλον ἂν ἔλοιτο τὰ εἰωθότα πράττοντες ἀνύειν καὶ τελεσιουργοῖ 14.27.4 γεῖν ἢ πάντα σοφίσι ὑπάρξαι τὰ ἐν ἀνθρώποις ἀγαθὰ. Δημόκριτος γοῦν αὐτός, ὡς φασιν, ἔλεγε

βούλεσθαι μᾶλλον μίαν εὐρεῖν αἰτιολογίαν ἢ τὴν Περσῶν οἱ βασιλείαν γενέσθαι, καὶ ταῦτα μάτην καὶ ἀναιτίως αἰτιολογῶν, ὡς ἀπὸ κενῆς ἀρχῆς καὶ ὑποθέσεως πλανωμένης ὀρμώμενος καὶ τὴν ρίζαν καὶ τὴν κοινὴν ἀνάγκην τῆς τῶν ὄντων φύσεως οὐχ ὀρῶν, σοφίαν δὲ μεγίστην ἠγούμενος τὴν τῶν ἀσόφως καὶ ἠλιθίως συμβαινόντων κατανόησιν καὶ τὴν τύχην τῶν μὲν καθόλου καὶ τῶν θείων δέσποιναν ἐφιστὰς καὶ βασιλίδα καὶ πάντα γενέσθαι κατ' αὐτὴν ἀποφαινόμενος, τοῦ δὲ τῶν ἀνθρώπων αὐτὴν ἀποκηρύττει 14.27.5 τῶν βίου καὶ τοὺς πρεσβεύοντας αὐτὴν ἐλέγχων ἀγνώμονας. τῶν γοῦν Ὑποθηκῶν ἀρχόμενος λέγει· «Ἄνθρωποι τύχης εἶδωλον ἐπλάσαντο, πρόφασιν ἰδίης ἀνοίης. φύσει γὰρ γνώμη τύχη μάχεται· καὶ τὴν ἐχθίστην τῇ φρονήσει ταύτην αὐτὴν ἔφασαν κρατεῖν· μᾶλλον δὲ καὶ ταύτην ἄρδην ἀναιροῦντες καὶ ἀφανίζοντες ἐκείνην ἀντικαθιστᾶσιν αὐτῆς. οὐ γὰρ εὐτυχῆ τὴν 14.27.6 φρόνησιν, ἀλλ' ἐμφρονεστάτην ὕμνοῦσι τὴν τύχην.» οἱ μὲν οὖν τῶν βιωφελῶν ἔργων ἐπιστάται ταῖς πρὸς τὸ ὁμόφυλον ἐπικουρίαις ἀγάλλονται ἐπαίνου τε ὀρέγονται καὶ κλέους ἐφ' οἷς αὐτῶν προκάμνουσιν οἱ μὲν τρέφοντες, οἱ δὲ κυβερνῶντες, οἱ δ' ἰώμενοι, οἱ δὲ πολιτευόμενοι· οἱ δὲ γε φιλόσοφοι καὶ σφόδρα 14.27.7 δρα παιδεύειν ἐπιχειροῦντες ἀνθρώπους φρυάττονται. ἢ τολμήσουσιν Ἐπίκουρος ἢ Δημόκριτος εἰπεῖν, ὡς ἀσχάλλουσι φιλοσοφοῦντες; ἀλλ' οὐδὲ θυμηδίαν ταύτης ἂν ἐτέραν προθεῖντο· καὶ γὰρ εἰ τὸ ἀγαθὸν ἡδονὴν εἶναι φρονοῦσιν, ἀλλ' αἰδεσθήσονται γε μὴ λέγειν ἡδίων αὐτοῖς εἶναι τι τοῦ φιλοσοφείν. 14.27.8 τοὺς δὲ θεοὺς, περὶ ὧν οἱ μὲν ποιηταὶ παρ' αὐτοῖς ἄδουσι «δοτῆρες ἑάων,» οὗτοι δὲ οἱ φιλόσοφοι μετὰ τωθείας εὐφημοῦσι· «θεοὶ πάντων ἀγαθῶν ἀδώρητοί τε καὶ ἀμέτοχοι.» καὶ τίνι τρόπῳ τεκμηριοῦνται θεοὺς εἶναι, μήτε παρόντας καὶ πράττοντάς τι ὀρῶντες ὡς οἱ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας θαυμάσαντες διὰ τὸ θέειν ἔφασαν κεκλησθαι θεοὺς μήτε τινὰ δημιουργίαν αὐτοῖς ἢ κατασκευὴν προσνέμοντες, ἴν' ἐκ τοῦ θεῖναι, τοῦτ' ἔστι ποιῆσαι, θεοποιήσωσιν αὐτούς τούτου γὰρ ἔνεκεν πρὸς ἀλήθειαν ὁ τῶν ἀπάντων ποιητῆς καὶ δημιουργὸς μόνος ἐστὶ θεὸς μήτε διοίκησιν ἢ κρίσιν ἢ χάριν αὐτῶν τινα πρὸς ἀνθρώπους ἐκτιθέμενοι, ἵνα φόβον ἢ τιμὴν ὀφλήσαντες προσκυνήσωμεν αὐτοῖς; 14.27.9 Ἡ τοῦ κόσμου προκύψας Ἐπίκουρος καὶ τὸν οὐράνιον ὑπερβάς περίβολον ἢ διὰ τινων κρυφίων ἄς μόνος οἶδεν ἐξελθὼν πυλῶν οὐς ἐν τῷ κενῷ κατεῖδε θεοὺς καὶ τὴν πολλὴν αὐτῶν ἐμακάρισε τρυφὴν κάκειθεν ἐπιθυμητῆς γενόμενος τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ἐν τῷ κενῷ ζηλωτῆς διαίτης, οὕτω πάντας ἐπὶ τὴν τοῦ μακαρισμοῦ τούτου μετουσίαν ἐξομοιωθησομένους ἐκείνοις τοῖς θεοῖς παρακαλεῖ, συμπόσιον αὐτοῖς μακάριον οὐχ ὅπερ οἱ ποιηταὶ τὸν οὐρανὸν ἢ τὸν Ὀλυμπον, ἀλλὰ τὸ κενὸν συγκροτῶν ἔκ τε τῶν ἀτόμων τὴν ἀμβροσίαν αὐτοῖς 14.27.10 παρατιθεῖς καὶ προπίνων αὐτοῖς ἐξ ἐκείνων τὸ νέκταρ; καὶ δὴ κατ' ἐκείνων τῶν μηδὲν πρὸς ἡμᾶς ὄρκους τε καὶ ὀρκισμοὺς μυρίους τοῖς ἑαυτοῦ βιβλίοις ἐγγράφει, ὁμνύς τε συνεχῶς «μὰ Δία» καὶ «νὴ Δία» ἐξορκῶν τε τοὺς ἐντυγχάνοντας καὶ πρὸς οὓς διαλέγοιτο «πρὸς τῶν θεῶν,» οὐ τί που δεδιὼς αὐτὸς ἢ δεδιττόμενος ἐκείνους τὴν ἐπιορκίαν, κενὸν δὲ τοῦτο καὶ ψεῦδος καὶ ἄργον καὶ ἄσημον ἐπιφθεγγόμενος τοῖς λόγοις αὐτοῦ παράρτημα, οἷον εἰ καὶ χρέμπτοιτο καὶ πτύοι τό τε πρόσωπον στρέφοι καὶ τὴν χεῖρα κινοίη. τοιαύτη γὰρ ἀδιανόητος ἦν αὐτῷ ἢ παρ' αὐτῷ καὶ ματαία ὑπόκρισις ἢ τῶν θεῶν ὀνομασία. 14.27.11 ἀλλὰ τοῦτο μὲν πρόδηλον, ὅτι μετὰ τὸν Σωκράτους θάνατον κατεπτηχῶς Ἀθηναίους ὡς μὴ δοκοίη τοῦθ' ὅπερ ἦν ἄθεος εἶναι, κενὰς αὐτοῖς ἀνυποστάτων θεῶν τερατευσάμενος ἐζωγράφησε σκιάς. οὐτε γὰρ εἰς οὐρανὸν ἀνέβλεψε νοεροῖς ὀφθαλμοῖς, ἵνα τῆς ἐναργοῦς ἄνωθεν φωνῆς ἀκούσῃ, ἥς ὁ προσεκτικὸς θεατῆς κατακούσας ἐμαρτύρησεν ὅτι «οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ

στερέωμα,» οὔτε τῇ διανοία κατείδεν εἰς τοῦδαφος· ἔμαθε γάρ ἂν ὅτι «τοῦ ἐλέους κυρίου πλήρης ἡ γῆ» καὶ ὅτι «τοῦ κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς» καί· «Μετὰ ταῦτα γάρ φησι κύριος εἰς τὴν γῆν ἐπέβλεψε καὶ ἐνέπλησεν αὐτὴν τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ· ψυχὴν παν14.27.12 τὸς ζῶου ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον αὐτῆς.» εἰ δὲ μὴ σφόδρα τυφλώττουσιν, ἐπισκεψάσθωσαν τὴν παμποίκιον τῶν ζῶων πολυπλήθειαν, τὰ χερσαῖα, τὰ πτηνά, τὰ ἔνυδρα, καὶ κατανοησάτωσαν ὡς ἀληθῆς ἐπὶ τῇ πάντων κρίσει γέγονεν ἡ μαρτυρία τοῦ δεσπότου· «Καὶ πάντα κατὰ τὴν αὐτοῦ πρόσταξιν πέφηνε καλά.» 14.27.13 Ταῦτά μοι ἀπὸ πλείστων ἐξήνθισται τῶν πρὸς Ἐπίκουρον Διονυσίῳ τῷ καθ' ἡμᾶς ἐπισκόπῳ πεπονημένων. μετελθεῖν δὲ καιρὸς τοὺς περὶ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ τὴν τῶν Στωϊκῶν φιλοσόφων αἴρεσιν τὰ τε λοιπὰ τῆς τῶν θαυμαστῶν φυσιολόγων ἐπιθεωρῆσαι, ὡς ἂν καὶ τῆς ἐκ τούτων ἀναχωρήσεως τὸν ἐξ ἡμῶν ἀπολογισμὸν παράσχοιμεν τοῖς φιλεγκλήμοσιν.

15.Pin.t IE ΤΑΔΕ ΤΟ ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

15.Pin.1 α'. Προοίμιον περὶ ἀπάσης τῆς ὑποθέσεως β'. Περὶ τῆς κατ' Ἀριστοτέλην φιλοσοφίας καὶ τῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἱστορουμένων Ἀπὸ τῶν Ἀριστοκλέους τοῦ Περιπατητικοῦ γ'. Περὶ τῶν κατὰ Ἀριστοτέλην δογμάτων, διενεχθέντα Ἑβραίοις καὶ Πλάτωνι δ'. Ἀττικοῦ Πλατωνικοῦ πρὸς Ἀριστοτέλην, διενεχθέντα Μωσεῖ καὶ Πλάτωνι ἐν τῷ περὶ τοῦ τέλους λόγῳ ε'. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν, διενεχθέντα Μωσεῖ καὶ Πλάτωνι ἐν τῷ περὶ προνοίας λόγῳ ς'. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν, διενεχθέντα Μωσεῖ καὶ Πλάτωνι ἐν τῷ μὴ συγχωρεῖν γενητὸν εἶναι τὸν κόσμον ζ'. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν, πέμπτην σωματῶν ὑποτιθέμενον οὐσίαν, ἣν οὔτε Μωσῆς οὔτε Πλάτων γινώσκει η'. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν καὶ ἐν τοῖς κατ' οὐρανὸν θεωρήμασι διενεχθέντα τῷ Πλάτωνι ἅτινα Μωσῆς οὐ πολυπραγμονεῖ θ'. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν καὶ ἐν τοῖς περὶ ἀθανασίας ψυχῆς διενεχθέντα τῷ Πλάτωνι καὶ τοῖς Ἑβραίων λόγοις ι'. Πλωτίνου ἐκ τοῦ περὶ ἀθανασίας ψυχῆς δευτέρου πρὸς Ἀριστοτέλην ἐντελέχεια τὴν ψυχὴν εἶναι φήσαντα ια'. Πορφυρίου περὶ τοῦ αὐτοῦ. Ἀπὸ τῶν πρὸς Βόηθον περὶ ψυχῆς ιβ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν διενεχθέντα τῷ Πλάτωνι καὶ ἐν τῷ περὶ καθόλου ψυχῆς λόγῳ ιγ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν διαπαίξαντα καὶ τὰς παρὰ τῷ Πλάτωνι ἰδέας· ἃς οὐκ ἀγνοεῖν καὶ οἱ Ἑβραίων ἤδη πρότερον συνέστησαν λόγοι ιδ'. Περὶ τῆς τῶν Στωϊκῶν φιλοσοφίας ὅπως τε ὁ Ζήνων τὸν περὶ ἀρχῶν ἀπεδίδου λόγον ιε'. Ὅποιαν δόξαν ἐπάγοντα οἱ Στωϊκοὶ περὶ θεοῦ καὶ περὶ συστάσεως τοῦ παντός ις'. Πορφυρίου πρὸς τὴν τῶν Στωϊκῶν περὶ θεοῦ δόξαν ιζ'. Ὅτι οὐκ ἂν εἴη σῶμα τὸ ὄν κατὰ τοὺς Στωϊκοὺς ιη'. Ὅπως οἱ Στωϊκοὶ περὶ τῆς τοῦ παντός ἐκπυρώσεως δοξάζουσιν ιθ'. Ὅπως δοξάζουσιν οἱ Στωϊκοὶ περὶ τῆς παλιγγενεσίας τῶν ὄλων κ'. Ὅπως οἱ αὐτοὶ περὶ ψυχῆς δοξάζουσιν κα'. Λογγίνου πρὸς τὴν τῶν Στωϊκῶν περὶ ψυχῆς δόξαν ἀντίρρησις κβ'. Πρὸς τοὺς Στωϊκοὺς, ὅτι οὐ δύναται σωματικὴ εἶναι ἡ ψυχὴ κγ'. Δόξαι τῶν φυσικῶν φιλοσόφων ἀπὸ τῶν Πλουτάρχου· Περὶ ἡλίου κδ'. Περὶ μεγέθους ἡλίου κε'. Περὶ σχήματος ἡλίου κς'. Περὶ σελήνης κζ'. Περὶ μεγέθους σελήνης κη'. Περὶ σχήματος σελήνης κθ'. Περὶ φωτισμῶν σελήνης λ'. Τίς ἡ οὐσία τῶν ἄστρων πλανήτων καὶ ἀπλανῶν λα'. Περὶ σχημάτων ἀστέρων λβ'. Πῶς συνέστηκεν ὁ κόσμος λγ'. Εἰ ἔν τὸ πᾶν λδ'. Εἰ ἔμψυχος ὁ κόσμος προνοία διοικούμενος λε'. Εἰ ἄφθαρτος ὁ κόσμος λς'. Πόθεν τρέφεται ὁ κόσμος λζ'. Ἀπὸ ποίου πρώτου ἤρξατο ὁ θεὸς κοσμοποιεῖν λη'. Περὶ τάξεως τοῦ κόσμου λθ'. Τίς ἡ αἰτία τοῦ τὸν κόσμον

ἐγκλιθῆναι μ'. Περὶ τοῦ ἐκτός μα'. Τίνα δεξιὰ τοῦ κόσμου καὶ τίνα ἀριστερά μβ'. Περὶ οὐρανοῦ μγ'. Περὶ δαιμόνων καὶ ἡρώων μδ'. Περὶ ὕλης με'. Περὶ ἰδέας μλ'. Περὶ τάξεως ἀστέρων μζ'. Περὶ τῆς τῶν ἄστρον φορᾶς καὶ κινήσεως μη'. Πόθεν φωτίζονται οἱ ἀστέρες μθ'. Περὶ τῶν καλουμένων Διοσκούρων ν'. Περὶ ἐκλείψεως ἡλίου να'. Περὶ ἐκλείψεως σελήνης νβ'. Περὶ ἐμφάσεως αὐτῆς, καὶ διὰ τί γεώδης φαίνεται νγ'. Περὶ τῶν ἀποστημάτων τῆς σελήνης νδ'. Περὶ ἐνιαυτῶν νε'. Περὶ γῆς νλ'. Περὶ σχήματος γῆς νζ'. Περὶ θέσεως τῆς γῆς νθ'. Περὶ θαλάσσης, πῶς συνέστη καὶ πῶς ἐστὶ πικρά ζ'. Περὶ μερῶν τῆς ψυχῆς ξα'. Περὶ ἡγεμονικοῦ ξβ'. Ὅτι καὶ τῶν Ἑλλήνων ὁ σοφώτατος Σωκράτης τοὺς ἐπὶ τῇ τῶν προειρημένων φυσιολογίᾳ μεγάλα φυσῶντας μωραίνοντας ἀπεδείκνυεν, ὡς περὶ ἄχρηστα τῷ βίῳ καὶ ἀκατάληπτα κατατριβομένους

ΙΕ 15.1.1 α'. ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΠΕΡΙ ΑΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ

Τὴν πολύθεον τῶν ἐθνῶν ἀπάντων πλάνην ἐν ἀρχαῖς τῆς Εὐαγγελικῆς Προπαρασκευῆς ἀπελέγξει πρὸ πολλοῦ θέμενος ἐπὶ συστάσει καὶ ἀπολογία τῆς ἐξ αὐτῶν ἀναχωρήσεως, ἦν μετ' εὐλόγου κρίσεως πεποιεῖμεθα, οὐ μόνον τοὺς μύθους, οὐς δὴ περὶ τῶν οἰκειῶν θεῶν παῖδες τῶν παρ' αὐτοῖς θεολόγων τε καὶ ποιητῶν κεκωμωδήκασι, ἀλλὰ καὶ τούτων τὰς σεμνοπρεπεῖς δὴ καὶ ἀπορρήτους φυσιολογίας, ἄνω που εἰς οὐρανὸν καὶ τὰ κόσμου μέρη πρὸς τῆς γενναίας φιλοσοφίας μετενηνεγμένας, πρῶτιστα πάντων ἐν τρισὶ τοῖς πρώτοις συγγράμμασι διηρηνησάμεν, καίτοι μηδὲν τὸ παράπαν ἐν τούτοις 15.1.2 χρῆναι σεμνολογεῖν τῶν δὴ θεολόγων αὐτῶν ἀποφηναμένων. τηρητέον γοῦν, ὡς ὅτι μάλιστα οἱ πρεσβύτατοι τῶν παρ' αὐτοῖς θεολόγων οὐδὲν τι πλεον τῆς ἱστορίας εἰδότες, μόνοις δὲ τοῖς μύθοις προσανέχοντες ἐμαρτυρήθησαν· ὅθεν εἰκότως ἐν πάσαις πόλεσι τε καὶ κώμαις κατὰ τὰς τῶν παλαιῶν διηγήσεις θεῶν τελεταὶ καὶ μυστήρια σύμφωνα τοῖς τῶν προτέρων μυθικοῖς διηγήμασι παραδέδοται, ὡς εἰσέτι καὶ νῦν τῶν θεῶν γάμους καὶ παιδοποιίας θρήνους τε καὶ μέθας καὶ τῶν μὲν πλάνας, τῶν δὲ ἔρωτας, τῶν δὲ ὀργάς, τῶν δὲ ἐτέρας παντοίας συμφοράς τε καὶ περιστάσεις, ἀκολούθως τοῖς ὑπὸ τῶν παλαιοτάτων μνημονευομένοις, κατὰ τε τὰς τελετὰς ἐν τε τοῖς ὕμνοις καὶ ταῖς εἰς 15.1.3 τοὺς θεοὺς αὐτῶν πεποιεμέναις ᾠδαῖς παραλαμβάνειν. πλὴν ὅμως ἐκ περιουσίας καὶ τούτων αὐτῶν τὰς τετραγωδημένας ἐν φυσικαῖς ἀποδόσει κομπωδίας τὰς τε τῶν σοφιστῶν καὶ φιλοσόφων εὐρησιλογίας εἰς φανερὸν ἤγαγον· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν περὶ τῶν βωμῶν χρηστηρίων λόγον τὴν τε παρὰ τοῖς πολλοῖς διατεθρυλημένην περὶ εἰμαρμένης ψευδῆ δόξαν ἐν ἐτέροις τρισὶ τοῖς ἐξῆς μετὰ τὰ πρῶτα συγγράμμασι λευκοῖς τοῖς ἐλέγχοις ἀπεγύμνωσα, οὐ μόνοις τοῖς οἰκοθεν ἐπιχειρήμασι, ἀλλὰ καὶ ταῖς αὐτῶν μάλιστα τῶν παρ' Ἑλλησι φιλοσόφων φωναῖς εἰς τὸν κατ' αὐτῶν 15.1.4 ἔλεγχον συγκεχρημένος. μεταβὰς δὲ ἐκεῖθεν ἐπὶ τὰ Ἑβραίων λόγια, τίσι ποτὲ λογισμοῖς τὴν ἐν τούτοις περιεχομένην δογματικὴν θεολογίαν τὴν τε κατὰ τούσδε ἱστορίαν ἄπασαν καὶ πρὸς αὐτῶν Ἑλλήνων μεμαρτυρημένην παρεδεξάμεθα, ἐν ἰσαριθμοῖς αὖ πάλιν λόγων συντάξαι παρεστη 15.1.5 σάμην. εἶθ' ἐξῆς τὸν Ἑλληνικὸν ἀπελέγξας τρόπον, ὅπως τε τὰ πάντα παρὰ βαρβάρων ὠφέληντο καὶ ὡς οὐδὲν οἰκοθεν σεμνὸν ἐπάγονται μάθημα, καὶ τὴν γε τῶν χρόνων ἀντιπαράθεσιν, καθ' οὓς Ἑλλήνων τε οἱ βωόμενοι Ἑβραίων τε οἱ προφήται γεγονασιν, εἰς φῶς ἀγαγόν, αὐθις διὰ τῶν μετὰ ταῦτα τριῶν τὴν τῶν παρ' Ἑλλησιν εὐδοκίμων φιλοσόφων πρὸς τὰς Ἑβραίων δόξας συνδρομὴν ὑπέδειξα, αὐτὰς πάλιν τὰς οἰκείας τῶν ἀνδρῶν φωνὰς μάρ 15.1.6 τυρας ποιησάμενος. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑτεροδοξοῦντας ἡμῖν τῶν παρ'

Ἐλλησι φιλοσόφων οὐ πρὸς ἡμᾶς μόνους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς σφῶν οἰκείους διεστῶτας ὑπὸ τε τῶν γνωρίμων ἀνατετραμμένους ἐν τῷ πρὸ τούτου συγγράμματι κατεφώρασα, διὰ τούτων ἀπάντων τῆς ἡμετέρας γνώμης τὸ κριτήριον ἀδέκαστον ἐπιδεικνὺς τοῖς ἐντυγχάνουσιν, ἔργοις τε, ὡς ἔπος εἰπεῖν, καὶ αὐτοῖς πράγμασι τὰς ἀποδείξεις τοῦ μὴ ἀσκόπως ἡμᾶς, κεκριμένῳ δὲ καὶ σῶφρονι λογισμῷ πρὸ τῆς Ἑλλήνων τὴν Ἑβραίων ὁμοῦ παλαιὰν καὶ ἀληθῆ φιλοσοφίαν τε καὶ εὐσέβειαν ἐπανηρῆσθαι παρασχόμενος· ὁ καὶ 15.1.7 συνέστη διὰ τῆς τῶν Ἑλληνικῶν φωνῶν παραθέσεως. ἥς εἰσέτι δεῦρο τὸν ὕστατον ἐπέχοντες λόγον, πεντεκαίδεκατον ὄντα τῆς ἐν χερσὶ πραγματείας, τὸ λείπον τοῖς διεξωδευμένοις ἀποδώσομεν, τὰ σεμνὰ τῆς γενναίας τῶν Ἑλλήνων φιλοσοφίας ἔτι καὶ νῦν εἰς φῶς ἔλκοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τε τοῖς πᾶσι τὴν ἐν αὐτοῖς ἀχρηστομάθειαν ἀπογυμνοῦντες καὶ πάντων γε πρότερον παριστῶντες, ὅτι μὴ ἀγνοία τῶν παρ' αὐτοῖς θαυμαζομένων, ὀλιγωρία δὲ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀνωφελοῦς σχολῆς ἥκιστα αὐτῶν πεφροντίκαμεν, τῇ τῶν κριτῶν 15.1.8 τόνων ἀσκήσει τὰς ἑαυτῶν ἀναθέντες ψυχάς. τούτου δὴ οὖν σὺν θεῷ δι' αὐτῆς ἀληθείας ἡμῖν ἐπισφραγισθέντος, τὰ μὲν τῆς Προπαρασκευῆς ἐνταῦθά μοι περιγραφῆσεται· μεταβὰς δὲ ἐπὶ τὴν ἐντελεστέραν ὑπόθεσιν τῆς Εὐαγγελικῆς Ἀποδείξεως, ἀπὸ τοῦ λείποντος ταῖς καθ' ἡμῶν κατηγορίας σκέματος τὴν καταρχὴν τῆς δευτέρας ἐπισυνάψω πραγματείας. 15.1.9 Ἦν δὲ τοῦτο ἐπιμεμφόμενον ἡμῖν, ὅτι δὴ τὰ Ἑβραίων λόγια τῶν πατρίων προτιμήσαντες οὐ τὸν ὁμοῖον τῷ Ἰουδαίων βίον ζηλοῦντες προειλόμεθα· πρὸς δὲ μετὰ τὴν τοῦ παρόντος λόγου συμπλήρωσιν, θεοῦ συνεργοῦντος, ἀπαντῆσαι πειράσομαι. ταύτη γὰρ ἡγοῦμαι τοῖς πρώτοις τὰ δεύτερα ὡς περ ὑφ' ἐνὶ δεσμῷ συμπλακέντα μίαν τὴν καθόλου διάνοιαν τοῦ παντὸς ἀποτελέσειν 15.1.10 λόγου. τό γε μὴν παρόν, ἐπειδὴ πέφηνεν ἐν τοῖς πρὸ τούτου συγγράμμασιν ἢ κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφία τοτὲ μὲν τοῖς Ἑβραίων συμφωνοῦσα λόγοις, τοτὲ δὲ πρὸς αὐτοὺς διεστῶσα, ἐν οἷς ἐλήλεγκται καὶ πρὸς τὰ αὐτῇ ἀρέσκοντα διαφωνοῦσα, τὰ δὲ κατὰ τοὺς ἄλλους τοὺς δὴ φυσικοὺς ἐπικληθέντας φιλοσόφους τὰ τε τῆς Πλάτωνος διαδοχῆς καὶ τὰ κατὰ Ξενοφάνην τε καὶ Παρμενίδην καὶ ἔτι Πύρρωνα καὶ τοὺς τὴν ἐποχὴν εἰσηγουμένους τοὺς τε ἄλλους ἐξῆς ἅπαντας, ὧν τὰς δόξας ὁ προλαβὼν ἀπήλεγξε λόγος, τοῖς Ἑβραίων ὁμοῦ καὶ τοῖς Πλάτωνος δόγμασιν αὐτῇ τε ἀληθεῖα ἐξ ἐναντίας ἰστάμενα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν ἔλεγχον τοῖς σφῶν αὐτῶν βέλεσιν ἀπενη 15.1.11 νεγμένα· ὦρα καὶ τὸν ἄλλον τύφον τῶν ἀπ' Ἀριστοτέλους τῶν τε Στωϊκῶν φιλοσόφων ἄνωθεν ὡς ἀπὸ σκηνῆς κατοπτεῦσαι καὶ τὴν λοιπὴν δὲ πᾶσαν φυσιολογίαν τῶν τὰς ὀφρῦς ἀνατεινομένων συνιδεῖν, ὡς ἂν μάθοιμεν καὶ τὰ παρὰ τοῖσδε σεμνολογούμενα τὰ τε πρὸς αὐτοὺς αὖ πάλιν ὑπὸ τῶν οἰκείων ἀντιλεγόμενα 15.1.12 μενα. οὕτω γὰρ καὶ τῆς τούτων ἀναχωρήσεως τὸ παρ' ἡμῖν κεκριμένον εὐλόγου πάσης ἀπολύοιτ' ἂν κατηγορίας, ὅτι δὴ μὴ ἀγνοία τῶν παρ' αὐτοῖς σεμνῶν, ἐξητασμένη δὲ καὶ βεβασανισμένη κρίσει τὴν παρὰ τοῖς νενομισμένοις βαρβάρους ἀλήθειάν τε καὶ εὐσέβειαν τῶν Ἑλληνικῶν ἀπάντων προ 15.1.13 τετιμήκαμεν. ἄρξομαι δὲ ἀπὸ τῶν Ἀριστοτέλους. ἄλλοι μὲν οὖν τὸν βίον τάνδρὸς διαβεβλήκασι, φιλόσοφοι δὲ καὶ ἄλλως οὐκ ἀφανεῖς τινες ἦσαν καὶ οὗτοι. ἐμοὶ δ' οὐ φίλον τὸν ἄνδρα οὐδ' αὐταῖς ἀκοαῖς ἀνέχεσθαι κακῶς πρὸς τῶν οἰκείων ἀγορευόμενον. διόπερ τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ μᾶλλον ἐκθήσομαι ἀπολογίας ἀπὸ τῶν Ἀριστοκλέους τοῦ Περιπατητικοῦ, ὃς ἐν τῷ ἐβδόμῳ Περι φιλοσοφίας τάδε περὶ αὐτοῦ γράφει·

15.2.1 β'. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤ' ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΝΔΡΟΣ ΙΣΤΟΡΟΥΜΕΝΩΝ· ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΒΔΟΜΟΥ

260

ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΠΑΤΗΤΙΚΟΥ

«Πῶς γὰρ οἷόν τε, καθάπερ φησὶν Ἐπίκουρος ἐν τῇ Περί τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐπιστολῇ, νέον μὲν ὄντα καταφαγεῖν αὐτὸν τὴν πατρῶαν οὐσίαν, ἔπειτα δὲ ἐπὶ τὸ στρατεύεσθαι συνῶσαι, κακῶς δὲ πράττοντα ἐν τούτοις ἐπὶ τὸ φαρμακοπωλεῖν ἔλθεῖν, ἔπειτα ἀναπεπταμένου τοῦ Πλάτωνος περιπάτου πᾶσι 15.2.2 παραβαλεῖν αὐτόν; ἢ πῶς ἂν τις ἀποδέξαιτο Τιμαίου τοῦ Ταυρομενίτου λέγοντος ἐν ταῖς Ἱστορίαις ἀδόξου θύρας αὐτὸν ἰατρείου καὶ τὰς τυχοῦσας 15.2.3 ὁψὲ τῆς ἡλικίας κλεῖσαι; τίς δ' ἂν πεισθεῖη τοῖς ὑπ' Ἀριστοξένου τοῦ μου σικοῦ λεγομένοις ἐν τῷ βίῳ τῷ Πλάτωνος; ἐν γὰρ τῇ πλάνῃ καὶ τῇ ἀποδημίᾳ φησὶν ἐπανίστασθαι καὶ ἀντοικοδομεῖν αὐτῷ τινὰς Περιπάτον ξένους ὄντας. οἷονται οὖν ἔνιοι ταῦτα περὶ Ἀριστοτέλους λέγειν αὐτόν, Ἀριστοξένου διὰ 15.2.4 παντὸς εὐφημοῦντος Ἀριστοτέλην. καταγέλαστα δ' εἰκότως εἶναι φαίη τις ἂν καὶ τὰ Ἀπομνημονεύματα Ἀλεξίνου τοῦ Ἐριστικοῦ. ποιεῖ γὰρ Ἀλέανδρον παῖδα διαλεγόμενον Φιλίππῳ τῷ πατρὶ καὶ διαπτύοντα μὲν τοὺς τοῦ Ἀριστοτέλους λόγους, ἀποδεχόμενον δὲ Νικαγόραν, τὸν Ἑρμῆν ἐπι15.2.5 κληθέντα. καὶ Εὐβουλίδης δὲ προδήλως ἐν τῷ κατ' αὐτοῦ βιβλίῳ ψεύδεται, πρῶτον μὲν ποιήματα ψυχρὰ προσφερόμενος ὡς γεγραφότων ἄλλων περὶ τοῦ γάμου καὶ τῆς πρὸς Ἑρμείαν οικειότητος αὐτῷ γεγονυίας, ἔπειτα Φιλίππῳ φάσκων αὐτὸν προσκόψαι καὶ τελευτῶντι Πλάτωνι μὴ παραγενέσθαι 15.2.6 τὰ τε βιβλία αὐτοῦ διαφθεῖραι. τὴν μὲν γὰρ Δημοχάρους κατηγορίαν κατὰ τῶν φιλοσόφων τί χρὴ λέγειν; οὐ γὰρ Ἀριστοτέλην μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους κακῶς εἴρηκεν. ἔτι γε μὴν αὐτὰς τὰς διαβολὰς σκοπῶν ἂν τις ληρεῖν αὐτὸν φαίη. λέγει γὰρ ἐπιστολὰς Ἀριστοτέλους ἀλῶναι κατὰ τῆς πόλεως τῆς Ἀθηναίων καὶ Στάγειρα τὴν πατρίδα προδοῦναι Μακεδόσιν αὐτόν, ἔτι δὲ κατασκαφείσης Ὀλύνθου μηνύειν ἐπὶ τοῦ λαφυροπωλείου Φιλίππῳ τοὺς πλου15.2.7 σιωτάτους τῶν Ὀλυνθίων. ἡλίθια δὲ διαβέβληκεν αὐτὸν καὶ Κηφισόδωρος, ὁ Ἰσοκράτους μαθητῆς, τρυφερὸν καὶ τένθην καὶ ἄλλ' ἄττα τοιαῦτα λέγων αὐτόν 15.2.8 εἶναι. πάντα δ' ὑπερπαίει μωρία τὰ ὑπὸ Λύκωνος εἰρημένα, τοῦ λέγοντος εἶναι Πυθαγορικὸν ἑαυτόν. φησὶ γὰρ θύειν Ἀριστοτέλην θυσίαν τετελευτηκυῖα τῇ γυναικὶ τοιαύτην ὁποῖαν Ἀθηναῖοι τῇ Δήμητρι καὶ ἐν ἐλαίῳ θερμῷ λουόμενον τοῦτο δὴ πιπράσκειν· ἠνίκα δὲ εἰς Χαλκίδα ἀπήει, τοὺς τελῶνας εὐρεῖν 15.2.9 ἐν τῷ πλοίῳ λοπάδια χαλκᾶ τέτταρα καὶ ἑβδομήκοντα. καὶ σχεδὸν οἱ μὲν πρῶτοι διαβαλόντες Ἀριστοτέλην τοσοῦτοι γεγόνασιν· ὧν οἱ μὲν κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἦσαν χρόνους, οἱ δὲ μικρὸν ὕστερον ἐγένοντο· πάντες δὲ σοφισταὶ καὶ ἔριστικοὶ καὶ ῥήτορες, ὧν καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ βιβλία τέθηκε τῶν σωμάτων μᾶλλον. τοὺς μὲν γὰρ μετὰ ταῦτα γεγονότας, εἴτα δὲ τὰ ὑπ' ἐκείνων εἰρημένα λέγοντας παντάπασι εἰς δεῖ χαίρειν, καὶ μάλιστα τοὺς μὴδ' ἐντετυχηκότας τοῖς βιβλίοις αὐτῶν, ἀλλ' αὐτοσχεδιάζοντας, ὁποῖοί εἰσι καὶ οἱ λέγοντες τριακοσίας ἔχειν λοπάδας αὐτόν. οὐδεὶς γὰρ ἂν εὐρεθείη περὶ αὐτοῦ τοιοῦτον οὐθὲν εἰρηκῶς τῶν τότε ὄντων ὅτι μὴ Λύκων. οὗτος μέντοι, 15.2.10 καθάπερ ἔφην, εἴρηκεν εὐρηθῆναι λοπάδια πέντε καὶ ἑβδομήκοντα. οὐ μόνον δὲ καὶ ἐκ τῶν χρόνων καὶ ἐκ τῶν διαβεβληκότων τεκμήρηται τις ἂν ὅτι ψευδῆ πάντα τὰ εἰρημένα ἐστίν, ἀλλὰ καὶ τοῦ μὴ πάντας τὰ αὐτὰ διαβάλλειν, ἀλλ' ἕκαστον ἰδίᾳ τινὰ λέγειν, ὧν εἴπερ ἦν ἐν ὀτιοῦν ἀληθές, ἐχρῆν δήπου μυριάκις, 15.2.11 ἀλλ' οὐχ ἅπαξ αὐτὸν ὑπὸ τῶν τότε ἀπολωλέναι. φανερόν οὖν ὅτι καθάπερ πολλοῖς καὶ ἄλλοις, οὕτω καὶ Ἀριστοτέλει συνέβη διὰ τε τὰς πρὸς τοὺς βασιλεῖς φιλίας καὶ διὰ τὴν ἐν τοῖς λόγοις ὑπεροχὴν ὑπὸ τῶν τότε σοφιστῶν φθονεῖσθαι. δεῖ δὲ τοὺς εὖ φρονούντας μὴ εἰς τοὺς διαβάλλοντας ἀποβλέπειν μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐπαινοῦντας καὶ ζηλοῦντας αὐτόν· μακρῶ γὰρ

πλείους 15.2.12 καὶ βελτίους εὐρεθεῖεν ἂν οὗτοί γε. τὰ μὲν οὖν ἄλλα προδήλως πέπλασται. δύο δὲ ταῦτα δοκεῖ πιστεύεσθαι δι' ἃ ψέγουσί τινες αὐτόν· ἓν μὲν, ὅτι τὴν Ἑρμείου γήμειε φύσει μὲν ἀδελφὴν, θετὴν δὲ θυγατέρα Πυθιάδα, κολακεύων αὐτόν· Θεόκριτος γοῦν ὁ Χῖος ἐποίησεν ἐπίγραμμα τοιοῦτον· Ἑρμείου εὐνούχου τε καὶ Εὐβούλου τόδε δούλου μνήμα κενὸν κενόφρων θῆκεν Ἀριστοτέλης· ὃς διὰ τὴν ἀκρατὴ γαστρὸς φύσιν εἴλετο ναίειν ἀντ' Ἀκαδημείας Βορβόρου ἐν προχοαῖς· 15.2.13 ἕτερον δέ, ὅτι ἠχαρίστησε Πλάτωνι. περὶ μὲν οὖν Ἑρμείου καὶ τῆς Ἀριστοτέλους πρὸς αὐτόν φιλίας ἄλλοι τε πολλοὶ συγγεγράφασι καὶ δὴ καὶ Ἀπελλί15.2.14 κων, οὗ τοῖς βιβλίοις ὁ ἐντυχὼν πεπαύσεται βλασφημιῶν αὐτοῦς. περὶ δὲ τοῦ γάμου τοῦ Πυθιάδος ἀποχρώντως αὐτὸς ἐν ταῖς πρὸς Ἀντίπατρον ἐπιστολαῖς ἀπολελόγηται. τεθνεώτος γὰρ Ἑρμείου διὰ τὴν πρὸς ἐκεῖνον εὐνοίαν ἔγημεν αὐτήν, ἄλλως μὲν σώφρονα καὶ ἀγαθὴν οὖσαν, ἀτυχοῦσαν μὲντοι διὰ τὰς καταλαβούσας συμφορὰς τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς.» 15.2.15 Εἴθ' ἐξῆς φησι· «Μετὰ δὲ τὴν Πυθιάδος τῆς Ἑρμείου τελευτὴν Ἀριστοτέλης ἔγημεν Ἑρπυλλίδα Σταγειριτίν, ἐξ ἧς υἱὸς αὐτῷ Νικόμαχος ἐγένετο. τοῦτον δὲ φασιν ὄρφανὸν τραφέντα παρὰ Θεοφράστῳ καὶ δὴ μεираκίσκον ὄντα ἀποθανεῖν ἐν πολέμῳ.» 15.2.16 Ἄλλα ταῦτα μὲν ἐκ τῆς δηλωθείσης Ἀριστοκλέους ἐκκείσθω γραφῆς· ἤδη δὲ καὶ τὴν δογματικὴν Ἀριστοτέλους φιλοσοφίαν θεωρῆσαι καιρός.

15.3.1 γ'. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤ' ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΝ ΔΟΓΜΑΤΩΝ

Μωσέως καὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις προφητῶν τέλος εἶναι τοῦ μακαρίως ζῆν τὴν τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ γνῶσιν τε καὶ φιλίαν δι' εὐσεβείας συντελουμένην ὑποθεμένων εὐσεβειάν τε εἶναι ἀληθῆ διδαξάντων τὴν διὰ πάσης ἀρετῆς τῷ θεῷ εὐαρέστησιν ταύτην γὰρ εἶναι τῶν ἀγαθῶν αἰτίαν, ἐπὶ μόνῳ γὰρ τῷ θεῷ τὰ πάντα κεῖσθαι καὶ παρ' αὐτοῦ τὰ πάντα τοῖς θεοφιλέσι χορηγεῖσθαι τοῦ τε Πλάτωνος τὰ συνωδὰ τούτοις ὀριζομένου καὶ τέλος εὐδαιμονίας τὴν ἀρετὴν ἀποφαινομένου, τὴν ἑτέραν ὀδεύσας ὁ Ἀριστοτέλης οὐκ ἄλλως εὐδαιμονία τινὰ φησιν ἔσσεσθαι ἢ καὶ διὰ τῆς τοῦ σώματος εὐπαθείας καὶ τῆς τῶν ἐκτὸς περιουσίας, ὧν ἄνευ μηδὲ τὴν ἀρετὴν ὠφελεῖν. πρὸς ὃν ὅπως ἔστησαν διεψευσμένην αὐτοῦ τὴν ὑπόληψιν ἀπελέγχοντες οἱ Πλάτωνος γνῶριμοι, πάρεσσι μαθεῖν διὰ τούτων·

Δ'. ΑΤΤΙΚΟΥ ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΥ ΠΡΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΝ ΔΙΕΝΕΧΘΕΝΤΑ ΜΩΣΕΙ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝΙ ΕΝ ΤΩ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ ΛΟΓΩΙ

«Τῆς γὰρ συμπάσης φιλοσοφίας κοινῆ γνώμη τῶν φιλοσοφησάντων τὴν ἀνθρωπίνην εὐδαιμονίαν ὑπισχνουμένης, τριχῆ δὲ διαιρουμένης κατὰ τὴν τῶν ὄλων ποιητικὴν διανέμησιν, τοσοῦτον ἀποδέων ἐν τούτοις τοῦ διδάσκειν τι τῶν Πλάτωνος ὁ Περιπατητικὸς ὀφθήσεται ὥστε, πλειόνων ὄντων οἱ διαφέρων15.4.2 ται Πλάτωνι, μάλιστα ἐναντιούμενος αὐτὸς φανεῖται. καὶ πρῶτόν γε ἀπὸ τοῦ κοινοῦ καὶ μεγίστου καὶ κυριωτάτου τὴν πρὸς Πλάτωνα παραλλαγὴν ἐποίησατο, μὴ τηρήσας τὸ μέτρον τῆς εὐδαιμονίας μηδὲ τὴν ἀρετὴν αὐτάρκη πρὸς τοῦτο συγχωρήσας, ἀλλ' ἀπολισθὼν τῆς δυνάμεως τῆς κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ ἠγησάμενος αὐτῇ προσδεῖν τῶν ἐκ τῆς τύχης, ἵνα μετὰ τούτων ἔλη τὴν εὐδαιμονίαν, εἰ δ' ἐφ' ἑαυτῆς ληφθεῖη, ὡς ἀδύνατον καὶ οὐκ ἐφικτὸν τῆς εὐδαι15.4.3 μονίας μεμψάμενος. τὸ μὲν οὖν ἀγεννὲς καὶ διημαρτημένον τῆς γνώμης ἐν τούτῳ τε κὰν τοῖς ἄλλοις οὐ τοῦ παρόντος δεικνύναι καιροῦ· ἐκεῖνο δὲ οἶμαι

πρόδηλον, ὅτι τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς εὐδαιμονίας οὐκ ἴσων ὄντων οὐδὲ τῶν αὐτῶν κατὰ Πλάτωνα καὶ κατὰ Ἀριστοτέλην, ἀλλὰ τοῦ μὲν βοῶντος ἐκάστοτε καὶ κηρύττοντος ὅτι εὐδαιμονέστατος ὁ δικαιοτάτος, τοῦ δὲ μὴ ἐπιτρέποντος ἔπεσθαι τῇ ἀρετῇ τὴν εὐδαιμονίαν, ἂν μὴ καὶ γένος εὐτυχίση καὶ κάλλος, ἀλλὰ καὶ χρυσόν «ὅς καὶ χρυσὸν ἔχων πόλεμόνδ' ἴεν ἤυτε κούρη», ἀνάγκη κατὰ τὴν διαφορὰν τοῦ τέλους καὶ τὴν ἐπὶ τοῦτο ἄγουσαν φιλοσοφίαν διά15.4.4 φορον εἶναι. μιᾶ γὰρ ὁδῶ βαδίζοντα, ἥτις ἄγειν πέφυκεν ἐπὶ τι τῶν μικρῶν καὶ ταπεινῶν, οὐκ ἔστιν ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ μείζω καὶ ἐν ὕψει κείμενα. Ὅρας ἴν' ἔστ' ἐκεῖνος ὑψηλὸς πάγος, τρηχὺς τε καὶ παλίγκοτος ἐν τῷ κἀθηται σὴν ἐλαφρίζων μάχην; 15.4.5 ἐπὶ τοῦτον τὸν ὑψηλὸν πάγον τὸ δριμύ καὶ πανοῦργον ἐκεῖνο θηρίον ἀνελθεῖν ἀδύνατον· ἵνα δὲ εἰς ταῦτόν ἔλθῃ τοῖς ἀετοῦ γεννήμασιν ἀλώπηξ, ἢ τύχη τινὶ δεῖ χρησαμένους ἐκείνους πονηρᾶ καταπεσεῖν εἰς γῆν τῶν οἰκείων αὐτοῖς φθαρέντων ἢ φύσασαν αὐτήν, ἢ μὴ πέφυκε φύειν, λαιψηρὰ κυκλῶσαι πτερὰ καὶ οὕτως ἀρθεῖσαν ἐκ γῆς ἀναπέσθαι πρὸς τὸν ὑψηλὸν πάγον. ἕως δ' ἐκάτερον ἐπὶ τῆς οἰκείας μένει τάξεως, οὐκ ἔνι κοινωνία τοῖς γῆς πρὸς τὰ οὐρανοῦ θρέμματα.» 15.4.6 Καὶ μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει· «Τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντων καὶ πειρωμένου τοῦ Πλάτωνος ἔλκειν τὰς τῶν νέων ψυχὰς ἄνω που πρὸς τὸ θεῖον καὶ τοῦτον τὸν τρόπον προσοικειοῦντος μὲν τῇ ἀρετῇ καὶ τῷ καλῷ, τῶν δὲ ἄλλων ἀπάντων ἀναπειθόντος ὑπερφρονεῖν, φράσον ἡμῖν, ὦ Περιπατητικέ, πῶς ἐκδιδάξεις ταῦτα; πῶς ὀδηγήσεις 15.4.7 ἐπ' αὐτὰ τοὺς φιλοπλάτωνα; ποῦ σοι τῆς αἰρέσεως τοσοῦτον ὕψος λόγων ὥστε τὸ τῶν Ἀλωαδῶν φρόνημα κτήσασθαι καὶ τὴν εἰς οὐρανὸν ὁδὸν ζητεῖν, ἢν ἐκεῖνοι μὲν ὦντο ὁρῶν ἀναθέσει δύνασθαι γίνεσθαι, τὸ δ' ἄρ' ἦν ἀφαιρέσει τῶν ἀνθρωπίνων σπουδασμάτων γινόμενον, ὡς φησι Πλάτων; 15.4.8 τίς οὖν ἢ παρὰ σοῦ πρὸς ταῦτα τοῖς νέοις βοήθεια; καὶ πόθεν τίς ὁ τῆς ἀρετῆς συναγωνιστῆς λόγος; ἐκ ποίων πραγματειῶν Ἀριστοτέλους; τίνας τῶν ἀπ' αὐτοῦ; ἐκ ποίων ἀγράφων; δίδωμι γὰρ σοι κἂν ψεύδεσθαι θέλης, μόνον τι νεανικόν. ἀλλὰ γὰρ οὐτ' ἔχεις εἰπεῖν οὐτ' ἂν ἐπιτρέψαι σοι τῶν ἡγεμόνων τῆς 15.4.9 αἰρέσεως οὐδεὶς. αἱ γοῦν Ἀριστοτέλους περὶ ταῦτα πραγματεῖαι, Εὐδήμειοί τε καὶ Νικομάχειοι καὶ Μεγάλων Ἠθικῶν ἐπιγραφόμεναι, μικρόν τι καὶ ταπεινὸν καὶ δημῶδες περὶ τῆς ἀρετῆς φρονοῦσι καὶ τοσοῦτον ὅσον ἂν τις καὶ ἰδιώτης καὶ ἀπαίδευτος καὶ μειράκιον καὶ γυνή. τὸ μὲν γὰρ διάδημα, ὡς εἰπεῖν, καὶ τὸ σκήπτρον τὸ βασιλικόν, ὃ παρὰ τοῦ Διὸς ἔχει λαβοῦσα ἀναφαίρετον ἢ ἀρετὴ ἐπεὶ «οὐ παλινάγρετον, ὅττι κεν» οὗτος «τῇ κεφαλῇ ἐπινεύσει», τοῦτο αὐτὴν 15.4.10 ἀφαιρεῖσθαι τολμῶσιν. οὐ γὰρ ἐπιτρέπουσιν αὐτὴν ποιεῖν εὐδαίμονας, ὁμοίαν δὲ αὐτὴν καθιστᾶσι πλούτῳ καὶ δόξῃ καὶ γένει καὶ ὑγείᾳ καὶ κάλλει καὶ ὅσα ἄλλα κοινὰ τῆς κακίας. ὡς γὰρ τούτων ὅτιοῦν παρὸν χωρὶς ἀρετῆς οὐκ αὐταρκες εὐδαίμονα τὸν κεκτημένον ἀποφῆναι, καὶ ἢ ἀρετὴ κατὰ ταῦτα 15.4.11 χωρὶς τούτων οὐχ ἰκανὴ ποιῆσαι τὸν ἔχοντ' αὐτὴν εὐδαίμονα. πῶς οὖν οὐ καθήρηται καὶ καταβέβληται τὸ τῆς ἀρετῆς ἀξίωμα; Ναί· ἀλλὰ πολὺ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ὑπερέχειν τὴν ἀρετὴν λέγουσι. τί δὴ τοῦτο; καὶ γὰρ τὴν ὑγείαν τοῦ πλούτου· ἀλλὰ τό γε χωρὶς ἀλλήλων μὴ ἀρκεῖν πρὸς εὐδαιμονίαν 15.4.12 πᾶσι κοινόν. ὁπόταν οὖν τις ἐκ τούτων τῶν δογμάτων καὶ ταύτης τῆς αἰρέσεως διδάξειε τὸν ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ τὸ πᾶν ἀνθρώπινον ἀγαθὸν ζητοῦντα, εὐδαιμονία, φησίν, ἐπὶ τροχὸν οὐκ ἀναβαίνει οὐδὲ ὁ ταῖς Πριαμικαῖς 15.4.13 τύχαις συνεχόμενος δύναται' ἂν εὐδαίμων καὶ μακάριος εἶναι. τὸν δὲ τὴν ἀρετὴν ἔχοντα τοιοῦτοις τισὶ περιπεσεῖν οὐκ ἀπεικός. τούτοις δὲ ἔπεται τὸ μήτε ἀκολουθεῖν ἐκ παντὸς τὴν εὐδαιμονίαν τοῖς τὴν ἀρετὴν ἔχουσι μήτ', εἰ γένοιτο, παραμένειν ἀεὶ. Φύλλα τὰ μὲν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δέ θ' ὕλη τηλεθώσα φύει· ὡς ἀνδρῶν γενεὴ ἢ μὲν φύει, ἢ δ' ἀπολήγει. 15.4.14 ἔτι

σοι τὸ παράδειγμα μικρὸν καὶ ἄτολμον, ὃ ποιητά· ἕαρος δ' ἐπιγίνεται ὥρη· πολὺς δὲ μεταξὺ χρόνος καὶ ὧ μὴ γίνεται. εἰ θέλεις ἀκριβῶς τὸ ἐπίκηρον καὶ σαθρὸν τῆς ἀνθρωπίνης γενεᾶς ἀπεικάσαι, παράβαλλε τὴν Ἀριστοτέλους εὐδαιμονίαν. ῥᾶον τῶν φύλλων αὕτη καὶ φύεται καὶ ἀπολείπει, οὐκ ἀναμένουσα περιτελλόμενον τὸν ἐνιαυτὸν οὐδ' αὐτοετεί οὐδ' αὐτομηνί, ἀλλ' αὐτῆς ἡμέρας, 15.4.15 αὐτῆς ὥρας καὶ γίνεται καὶ ἀπόλλυται. πολλὰ δὲ τὰ ἀπολλύντα, καὶ πάντα ἐκ τῆς τύχης, καὶ γὰρ αἱ τοῦ σώματος κῆρες, μυρίαὶ δὲ αὐταί, καὶ πενία καὶ ἀτιμία καὶ ὅσα τοιαῦτα· καὶ πρὸς οὐδὲν αὐταρκεῖ τὰ τῆς φίλης ἀρετῆς, πρὸς βοήθειαν οὐχ ἱκανά· τὴν μὲν γὰρ κακοδαιμονίαν εἴργειν, τὴν δὲ εὐδαί 15.4.16 μονίαν διασώζειν ἀσθενῆς. τούτοις οὖν τις ἐντραφεὶς καὶ τούτοις ἀρεσκόμενος τοῖς λόγοις τίνα τρόπον ἢ αὐτὸς συνάσεται τοῖς Πλάτωνος ἢ ἄλλους πρὸς αὐτὰ ἐπιρρώσει ποτέ; οὐ γὰρ ἔστιν ὅπως ἂν τις ἐκ τούτων ὀρμώμενος παραδέξαιτο τὰ Ἡράκλεια καὶ θεῖα ἐκεῖνα δόγματα, ὡς ἰσχυρόν τι καὶ πάγκαλον χρῆμα ἀρετῆ καὶ οὐ τε ποτὲ ἐνδέουσα πρὸς εὐδαιμονίαν οὔτε ποτὲ αὐτῆς ἀφαιρουμένη, ἀλλὰ κἂν πενία, κἂν νόσος, κἂν ἀδοξία, κἂν βάσανοι καὶ πίττα καὶ σταυρός, κἂν τὰ ἐκ τῆς τραγωδίας ἅμα πάντα ἐπιρρωῆ, ἔτι ὁ δίκαιος εὐδαί15.4.17 μων καὶ μακάριος. ὑπὸ κήρυκι γοῦν αὐτῷ τῷ μεγαλοφωνοτάτῳ κηρύττει, καθάπερ ἀθλητὴν τινα νικηφόρον, τὸν δικαιοτάτον, ὅτι οὗτός ἐστιν εὐδαιμονέστατος ὁ ἐξ αὐτῆς τῆς δικαιοσύνης τὸν καρπὸν τῆς εὐδαιμονίας δρεπόμενος. διαίρει τοίνυν, εἰ βούλει, καὶ ποίκιλλε τριχῆ καὶ τετραχῆ καὶ πολλαχῆ τὰ ἀγαθὰ διαστελλόμενος· οὐδὲν γὰρ ταῦτα πρὸς τὸ προκειμένον. οὐ δὲ πῶθ' 15.4.18 ἡμᾶς δι' αὐτῶν προσάξεις τῷ Πλάτωνι. τί γὰρ εἰ τῶν ἀγαθῶν, ὡς φῆς, τὰ μὲν τίμια, καθάπερ οἱ θεοί, τὰ δὲ ἐπαινετά, ὡς αἱ ἀρεταί, τὰ δὲ δυνάμεις, ὡς πλοῦτος καὶ ἰσχύς, τὰ δὲ ὠφέλιμα, ὡς αἱ θεραπείαι; τί δ', εἰ ταῦτα ἐλάττονι διαιρέσει διαστελλόμενος λέγοις τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν εἶναι τέλη, τὰ δὲ οὐ τέλη; τέλη μὲν ὀνομάζων ὧν χάριν τὰ ἄλλα, οὐ τέλη δὲ τὰ τῶν ἄλλων ἔνεκεν λαμβαν15.4.19 νόμενα. τί δ', εἰ μάθοι τις ὅτι τὰ μὲν ἀπλῶς ἀγαθὰ, τὰ δὲ οὐ πᾶσιν; ἢ ὅτι τὰ μὲν ψυχῆς ἀγαθὰ, τὰ δὲ σώματος, τὰ δ' ἐκτός; ἢ πάλιν ὅτι τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν δυνάμεις, τὰ δὲ διαθέσεις καὶ ἕξεις, ἄλλα δὲ ἐνέργειαι, τὰ δὲ τέλη, τὰ δὲ ὕλαι, τὰ δὲ ὄργανα; κἂν κατὰ τὰς δέκα δὲ κατηγορίας παρὰ σοῦ μάθη τις δεκαχῆ διανέμειν τὰ ἀγαθόν, τί ταῦτα πρὸς τὴν Πλάτωνος γνώμην τὰ διδάγ15.4.20 ματα; ἕως οὐ γὰρ σὺ μὲν εἴτε ὁμωνύμως εἴτε ὅπως βούλει καλῶν ἀγαθὰ τὰ τῆς ἀρετῆς, ἄλλα πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν ὡς ἀναγκαῖα παραλαμβάνεις, τὸ ἱκανὸν τῆς ἀρετῆς ἀφαιρούμενος, Πλάτων δ' ἐκ περιουσίας περὶ τῶν ἄλλων ζητεῖ τὸ δὴ ἔκπλεων εἰς εὐδαιμονίαν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρετῆς ἔχων, οὐδὲν ἂν ἡμῖν εἴη κατὰ τοῦτο κοινόν· ἄλλων σοὶ δεῖ λόγων, ἄλλων τοῖς Πλάτωνος. 15.4.21 ὡς γὰρ οὐκ ἔστι λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὄρκια πιστὰ οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν, οὕτως οὐκ ἔστι Πλάτωνι καὶ Ἀριστοτέλει φιλία περὶ τοῦ κορυφαιοτάτου καὶ κυριωτάτου τῆς εὐδαιμονίας δόγματος. διαμπερὲς γάρ, εἰ μὴ καὶ κακὰ φρονέουσιν ἀλλήλοις, τά γε ὑπεναντία περὶ τῶν εἰς τοῦτο διαφερόντων φαίνονται λέγοντες.»

15.5.1 ε'. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΔΙΕΝΕΧΘΕΝΤΑ ΜΩΣΕΙ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝΙ ΕΝ ΤΩΙ ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΛΟΓΩΙ

Πάλιν Μωσέως καὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις προφητῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Πλάτωνος ἐν τούτοις συμφώνως τὸν περὶ τῆς τῶν ὄλων προνοίας λόγον εὐκρινῶς διατεθειμένων, ὁ Ἀριστοτέλης μέχρι σελήνης στήσας τὸ θεῖον τὰ λοιπὰ τοῦ κόσμου μέρη περιγράφει τῆς τοῦ θεοῦ διοικήσεως· ἐφ' οἷς καὶ ἀπελέγχεται πρὸς τοῦ δηλωθέντος, ὡδὲ πη διεξιόντος·

15.5.2 «ὄντος δ' ἔτι μεγίστου καὶ κυριωτάτου τῶν εἰς εὐδαιμονίαν συντελούντων τοῦ περὶ τῆς προνοίας πείσματος, ὃ δὴ καὶ μάλιστα τὸν ἀνθρώπινον βίον ὀρθοῖ, εἴ γε μὴ μέλλομεν ἀγνοεῖν, πότερον δίκαια τεῖχος ὕψιον ἢ σκολιαῖς ἀπάταις ἀναβαίνει ἐπιχθονίων γένος ἀνδρῶν, ὁ μὲν Πλάτων εἰς θεὸν καὶ ἐκ θεοῦ πάντα ἀνάπτει. φησὶ γὰρ αὐτὸν ἀρχὴν τε καὶ μέσα καὶ τελευτὴν τῶν ὄντων ἀπάντων ἔχοντα εὐθείᾳ περαίνειν περιπορευόμενον. καὶ αὖ πάλιν φησὶν αὐτὸν ἀγαθὸν εἶναι, ἀγαθῷ δὲ μηδένα φθόνον ἐγγίγνεσθαι περὶ μηδενός. τούτου δ' ἐκτὸς ὄντα πάντα ὅτι μάλιστα ἀγαθὰ ποιεῖν, εἰς τάξιν ἄγοντα ἐκ τῆς ἀταξίας, πάντων δὲ ἐπιμελούμενον καὶ πάντα κατὰ δύναμιν κοσμοῦντα πεφροντικένας καὶ τῶν ἀνθρώπων.» 15.5.3 Καὶ μετὰ βραχέα· «Καὶ ὁ μὲν Πλάτων οὕτως. ὁ δὲ τὴν δαιμονίαν ταύτην φύσιν ἐκποδῶν ποιούμενος καὶ τὴν γε εἰσαυθις ἐλπίδα τῆς ψυχῆς ἀποτέμνων τὴν τε ἐν τῷ παρόντι πρὸς τῶν κρειπτόνων εὐλάβειαν ἀφαιρούμενος τίνα πρὸς Πλάτωνα ἔχει κοινωνίαν; ἢ πῶς ἂν ἐφ' ἃ βούλεται Πλάτων παρακαλέσαι καὶ πιστώσῃ 15.5.4 σαιτο τὰ εἰρημένα; πᾶν γὰρ τοῦναντίον συνεργὸς ἂν οὗτός γε καὶ συναγωνιστὴς τῶν ἐθελόντων ἀδικεῖν φανείη. πᾶς γὰρ τις ἄνθρωπος ὦν καὶ ταῖς ἀνθρωπίναις ὀρέξεσι κατισχημένος, ἂν καταφρονήσῃ τῶν θεῶν καὶ μηδὲν νομίση πρὸς αὐτόν, ἅτε πόρρω μὲν αὐτῶν ἀπωκισμένος ἐν τῷ ζῆν, ἀποθανῶν 15.5.5 δὲ οὐδὲ ἔτι ὦν, ἔτοιμος ἂν ἔλθοι πρὸς τὸ χαρίζεσθαι ταῖς ἐπιθυμίαις. πίστιν γὰρ λαβεῖν περὶ τοῦ λαθεῖν ἀδικοῦντα οὐκ ἀδύνατον, ἂν γε ἀνθρώπους δέη λανθάνειν· οὐ μὴν ἀναγκαῖον ἐκ παντὸς λαθεῖν ζητεῖν, ὅπου γέ τις τῶν πεφωρακότεων κρατεῖν δυνατὸς ἐστίν. ὥστε ἔτοιμόν τι χρῆμα πρὸς ἀδικίαν ἢ 15.5.6 τῆς προνοίας ἀπόγνωσις. ἐκεῖνος μὲν γὰρ καὶ πάνυ χρηστός ἐστίν, ὅστις τὴν ἡδονὴν ἡμῖν προτείνας ὡς ἀγαθὸν καὶ τὴν ἐκ θεῶν ἄδειαν παρασχόμενος ἔτι μηχανὴν πρὸς τὸ μὴ ἀδικεῖν πορίζειν οἶεται, ὁμοίον τι ποιῶν ἰατρῷ τὴν μὲν ἔτι ζῶντος τοῦ κάμνοντος βοήθειαν παρέντι, μετὰ θάνατον δὲ πλέκειν τινὰς 15.5.7 μηχανὰς πειρωμένῳ πρὸς σωτηρίαν τοῦ τεθνεώτος, παραπλησίως δὲ τούτῳ καὶ ὁ Περιπατητικὸς. οὐ γὰρ οὕτως ἢ περὶ τὴν ἡδονὴν σπουδὴ ὡς ἢ πρὸς τὸ θεῖον ὅτι κήδοιτο ἀπιστία τὴν ἀδικίαν ἐπιρρώννυσι. τί οὖν, φῆσαι τις ἂν, ἐν ταύτῳ τάττεις Ἀριστοτέλην καὶ Ἐπίκουρον; πάνυ μὲν οὖν, ὡς γε πρὸς 15.5.8 τὸ προκείμενον. τί γὰρ διαφέρει πρὸς ἡμᾶς ἢ τοῦ κόσμου τὸ θεῖον ἐξοικίσασθαι καὶ μηδεμίαν ἡμῖν πρὸς αὐτὸ κοινωνίαν ἀπολιπεῖν, ἢ ἐν κόσμῳ τοὺς θεοὺς καθεῖρξαντα τῶν ἐπὶ γῆς πραγμάτων ἀποστήσαι; κατ' ἴσον γὰρ παρ' ἀμφοτέροις τὸ ἐκ θεῶν ἀμελὲς εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἴση τοῖς ἀδικούσιν ἢ ἀπὸ τῶν θεῶν ἄδεια. τὸ δ' ἐκείνων μενόντων κατ' οὐρανὸν καὶ ἡμᾶς τι χρηστὸν ἀπολαύειν μάλιστα μὲν κοινὸν καὶ ἀλόγων καὶ ἀψύχων, ἤδη δὲ ταύτην 15.5.9 γε καὶ κατ' Ἐπίκουρον ὄνησις τοῖς ἀνθρώποις ἀπὸ θεῶν γίνεται. τὰς γοῦν βελτίονας ἀπορροίας αὐτῶν φασὶ τοῖς μετασχοῦσι μεγάλων ἀγαθῶν παραιτίας γίνεσθαι. ἀλλ' οὔτε τοῦτον οὔτε ἐκεῖνον δίκαιον ἐν προνοίας ἀριθμεῖσθαι λόγῳ. εἴπερ γὰρ καὶ κατ' Ἐπίκουρον τὸ τῆς προνοίας οἴχεται, καίτοι τῶν θεῶν κατ' αὐτὸν πᾶσαν κηδεμονίαν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν οἰκείων ἀγαθῶν εἰσφερομένων, οὕτως ἂν οἴχοιτο καὶ κατ' Ἀριστοτέλην τὸ τῆς προ15.5.10 νοίας, εἰ καὶ τὰ κατ' οὐρανὸν ἐν τάξει τινὶ καὶ κόσμῳ διοικεῖται. πρό νοιαν γὰρ ζητοῦμεν ἡμῖν διαφέρουσαν, ἧς οὐ μέτεστι τῷ μήτε δαίμονας μήτε ἥρωας μήτε ὄλως ἐπιδιαμένειν δύνασθαι τὰς ψυχὰς συγκεχωρηκότι. 15.5.11 ἐκεῖνο δ' ἐμοὶ κριτὴ καὶ αἰσχυνηλότερον ὁ Ἐπίκουρος δοκεῖ πεποιηκέναι· ὥσπερ γὰρ ἀπογνοὺς δύνασθαι τοὺς θεοὺς ἀποσχέσθαι τῆς ἀνθρώπων κηδεμονίας εἰς ταῦτόν ἐλθόντας αὐτοῖς καθάπερ εἰς ἄλλοδαπὴν ἀπώκισε καὶ ἔξω που τοῦ κόσμου καθίδρυσε, τὸ ἀπάνθρωπον αὐτῶν τῇ ἀποστάσει 15.5.12 καὶ τῇ πρὸς ἅπαντ' ἀκοινωνησίᾳ παραιτούμενος. ὁ δὲ περιττὸς ἡμῖν οὗτος τῆς φύσεως εὐρετὴς καὶ τῶν θείων πραγμάτων

ἐπιγνώμων ἀκριβῆς ὑπ' αὐτὴν τὴν ὄψιν τῶν θεῶν τὰ ἀνθρώπινα πράγματα ὑποθεῖς εἶασεν ἀτημέλητα καὶ ἀφρόντιστα, φύσει τινὶ καὶ οὐ θεοῦ λογισμῶ διοικούμενα. ὅθεν εἰκότως ἂν καὶ αὐτὸς οὐδ' ἐκεῖνο τὸ ἔγκλημα ἐκφύγοι, ὃ κατ' Ἐπικούρου τινὲς μαντεύονται, ὡς ἄρα μὴ κατὰ γνώμην, ἀλλὰ διὰ τὸ πρὸς ἀνθρώπων δέος τοῖς 15.5.13 θεοῖς κατένειμεν ἐν τῷ παντὶ χώραν ὡσπερ ἐν θεάτρῳ θέαν. τεκμήριον δὲ ποιοῦνται τῆς γνώμης τάνδρος, ὅτι αὐτῶν ἀφείλε τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐνέργειαν, ἐξ ἧς μόνης τὸ εἶναι τοὺς θεοὺς ἔμελλε τὴν δικαίαν πίστιν ἔξειν. τὸ γὰρ αὐτὸ τοῦτο καὶ Ἀριστοτέλης ποιεῖ ἀποστήσας καὶ παραδούς ὄψει μόνη τὴν πίστιν, πραγματεία κρίνειν ἀσθενεῖ τὰ ἐκ τοσοῦδε διαστήματος, τάχ' ἂν 15.5.14 αἰδοῖ δοκοίη λέγειν ἐνταῦθα εἶναι θεοὺς. οὐ γὰρ ἀπολιπὼν ἔξω τι τοῦ κόσμου, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἐπὶ γῆς προσαγαγὼν τοὺς θεοὺς ἀνάγκην ἔσχεν ἢ παντάπασιν ἄθεος ὁμολογεῖν εἶναι ἢ τὴν τοῦ δοκεῖν ἀπολείπειν θεοὺς δόξαν ἀνασῶζειν, ἐνταῦθά που τοὺς θεοὺς ἀποκίσας. ὁ δὲ τὴν τῶν κρειττόνων ἀκρίβειαν παραιτησάμενος τῇ ἀμιξίᾳ ἔοικεν εὐσχημόνως ἀπιστεῖν τοῖς θεοῖς.» Ταῦτα ὁ Ἀττικὸς πρὸς Ἀριστοτέλην χρεωκοποῦντα τὸν περὶ προνοίας λόγον. ὁ δ' αὐτὸς ἔτι καὶ ταῦτα τοῖς εἰρημένους προστίθησι, πρὸς τὸν αὐτὸν ἀποτείνόμενος μὴ βουλόμενον γενητὸν εἶναι τὸν κόσμον·

15.6.1 Π'. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΔΙΕΝΕΧΘΕΝΤΑ ΜΩΣΕΙ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΩΙ ΜΗ ΣΥΓΧΩΡΕΙΝ ΓΕΝΗΤΟΝ ΕΙΝΑΙ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

Μωσέως γενητὸν εἶναι τὸν κόσμον ὀρισμένου ποιητὴν τε καὶ δημιουργὸν τοῖς ὄλοις τὸν θεὸν ἐπιστήσαντος τοῦ τε Πλάτωνος τὰ ἴσα Μωσεῖ φιλοσοφούντος, τὴν ἐναντίαν κὰν τούτῳ ὁ Ἀριστοτέλης ὀδεύσας ἀπελέγχεται πρὸς τοῦ δηλωθέντος συγγραφέως, ὧδε πρὸς ῥῆμα γράφοντος· 15.6.2 «Πρῶτον δὴ περὶ γενέσεως κόσμου σκοπῶν καὶ τὸ τῆς προνοίας τὸ μέγα τοῦτο καὶ πολυωφελὲς δόγμα πάντα ζητεῖν ἀναγκαῖον ἠγούμενος καὶ λογισάμενος, ὅτι τῷ μὴ γενομένῳ οὔτε τινὸς ποιητοῦ οὔτε τινὸς κηδεμόνος πρὸς τὸ γενέσθαι καλῶς χρεία, ἵνα μὴ ἀποστερήσῃ τὸν κόσμον τῆς προνοίας ἀφείλε τὸ 15.6.3 ἀγένητον αὐτοῦ. παραιτούμεθα δὲ νῦν μὴ ἐμποδῶν ἡμῖν τοὺς ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐστίας εἶναι, οἷς ἀρέσκει καὶ κατὰ Πλάτωνα τὸν κόσμον ἀγένητον εἶναι. δίκαιοι γὰρ εἰσιν ἡμῖν συγγνώμην νέμειν, εἰ περὶ τῶν δοκούντων Πλάτωνι πιστεύομεν οἷς αὐτὸς Ἑλλήνων πρὸς Ἑλληνας ἡμᾶς σαφεῖ καὶ τρανῶ τῷ στόματι διεῖλεται. 15.6.4 λέκται. «Παραλαβὼν γάρ,» φησὶν, «ὁ θεὸς πᾶν ὅσον ἦν ὄρατὸν οὐχ ἡσυχίαν ἄγον, πλημμελῶς δὲ καὶ ἀτάκτως κινούμενον, εἰς τάξιν ἤγαγεν ἐκ τῆς ἀταξίας, ἠγησάμενος τοῦτο ἐκείνου πάντως ἄμεινον.» ἔτι δὲ καὶ μάλλον, ὅτι μὴ δι' αἰνιγμάτων μηδ' ἐπὶ τοῦ σαφοῦς χρεία τὴν γένεσιν παρεδέξατο, δηλοῖ δι' ὧν ὁ πατὴρ αὐτῷ τῶν πάντων διεῖλεται περὶ τούτου μετὰ τὴν τῶν ὄλων 15.6.5 δημιουργίαν. «Ἐπεὶ γάρ,» φησὶ, «γεγέννησθε» λέγει δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς «ἀθάνατοι μὲν οὐκ ἐστὲ οὐδ' ἄλυτοι τὸ πάμπαν, οὔτι μὲν δὴ λυθήσεσθε τῆς 15.6.6 ἐμῆς βουλήσεως τυχόντες.» ἀλλ', ὅπερ ἔφην, πρὸς μὲν τοὺς ἔνδον ἡμῖν ὑποφθεγγομένους, ἄτε φίλους ὄντας, φιλίως τε καὶ μεθ' ἡσυχίας πράξις ἐλέγχους διακριθεῖμεν ἂν. ἔοικε γὰρ καὶ τούτους Ἀριστοτέλης μεταθεῖναι, τῇ μὲν κατηγορίᾳ τοῦ δόγματος ἀντισχεῖν ἀδυνατήσαντας, τὸ δὲ ἀλῶναι 15.6.7 δόξαν ὡς ψεῦδος οὐ βουλευθέντας ἀναθεῖναι Πλάτωνι. κατὰ δὲ τὴν ἡμετέραν ἀκοὴν ἀξιοῦντος Πλάτωνος τὸν κόσμον γεγονέναι κάλλιστον ἔργον ὑπὸ τοῦ καλλίστου τῶν δημιουργῶν καὶ περιθέντος τῷ τοῦ παντὸς ποιητῆ δύναμιν, δι' ἧς καὶ οὐκ ὄντα πρότερον ἐποίησε τὸν κόσμον καὶ ποιήσας εἰσαεὶ βουλόμενός γε σῶον διαφυλάξει, καὶ ταύτη δὴ γενητοῦ καὶ

ἀφθάρτου κατ' αὐτὸν ὑποκειμένου τοῦ κόσμου, τίς ἡμῖν τῶν Περιπατητικῶν ταῦτα βεβαιοῖ; 15.6.8 Δεῖ δὲ παραμυθῆσασθαι τὸν συναγωνιστὴν τούτων, ὅτι οὐ πάντως, εἴ τι γέγονε, τοῦτο ἀνάγκη φθαρῆναι, πάλιν δ' οὐδ' εἴ τι μὴ φθαρήσεται, τοῦτο ἀναγκαῖον ἀγένητον εἶναι. οὔτε γὰρ μίαν αἰτίαν τῷ ἀφθάρτῳ τὴν ἐκ τοῦ ἀγενήτου συγχωρητέον οὔτε τῷ γενομένῳ τὴν εἰς ὄλεθρον μεταβολὴν ἀβοή15.6.9 θητον καταλειπτέον. πόθεν οὖν ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους λάβωμεν βοήθειαν εἰς ταῦτα, ἀνδρὸς οὐ τηνάλλως οὐδὲ κατ' αὐτὸν περαίνοντος τὸν περὶ τούτων λόγον, ἀλλ' ἐξ ὀρθοῦ πρὸς Πλάτωνα ἐναντιούμενου καὶ τό τε γενόμενον εἰς ἀνάγκην τοῦ ἀπολέσθαι περιμίσταντος τό τε μὴ ἀπολούμενον ἐκ μόνου τοῦ μὴ γενέσθαι λέγοντος κρατύνεσθαι τὸ ἀφθαρτον, οὐ μὴν οὐδὲ δύναμιν ἀπολείποντος αὐτοῦ περὶ τὸν θεόν, ἢ χρώμενος ἀγαθὸν ἂν τι ποιῆσαι; ὁ γὰρ 15.6.10 οὐπω πρότερον γέγονε, τοῦτο, φησὶν, οὐδ' ἂν γένοιτο. τοσοῦτον δὲ ἀποδεῖ τοῦ διὰ τούτων βοηθεῖν τῷ Πλάτωνος λόγῳ, ὥστε ἤδη τινὰς καὶ τῶν περὶ τὰ Πλάτωνος ἐσπουδακότων φοβήσας οἷς εἶπεν ἀπέστησε τοῦ δόγματος, οὐ δυνηθέντας συνιδεῖν ὅτι κατὰ μὲν τὴν αὐτῶν φύσιν τῶν πραγμάτων ἦν ἂν τις ἄνευ θεοῦ βουλήσεως καὶ δυνάμεως ἐπινοῆσαι οὔτε τὸ γενόμενον ἀφθαρτον 15.6.11 οὔτε τὸ μὴ φθαρησόμενον γενητόν. ὅταν δὲ τὴν ἀρίστην τις αἰτίαν ἐπιστήσῃ τὴν ἐκ θεοῦ, δεῖ ταύτην ἡγεμόνα τῶν πάντων λαβόντα μηδὲν αὐτὴν τῶν ἄλλων αἰτίαν ἀποφαίνειν χείρονα. γελοῖον γὰρ διότι μὲν γέγονε τι, διὰ τοῦτο φθαρῆναι, εἰ δὲ ὁ θεὸς βούλεται, μὴ φθαρῆναι, καὶ διότι μὲν τι ἀγένη τὸν ἐστίν, ἔχειν ἰσχὺν τοῦ μὴ φθαρῆναι, τὴν δὲ παρὰ τοῦ θεοῦ βούλησιν ἐν15.6.12 δεῖν πρὸς τὸ ἀφθαρτον τηρῆσαί τι τῶν γενομένων. καὶ ὁ μὲν οἰκοδόμος ἰκανὸς οὐκ οὔσαν οἰκίαν κατασκευάσασθαι, ἰκανὸς δὲ τις καὶ ἀνδριάντα, μὴ ὄντα πρότερον, ὄντα ποιῆσαι καὶ ναῦν ἄλλος ἐξ ὕλης ἀργοῦ τεκτηνόμενος παρέσχε τοῖς δεομένοις καὶ τῶν ἄλλων τεχνιτῶν ἕκαστος, ὅσοι γε τὰς ποιητικὰς μετῴσι τέχνας, δύναμιν ταύτην ἔχουσιν, ὡς τι τῶν οὐκ ὄντων ἄγειν εἰς οὐσίαν, ὁ δὲ παμβασιλεὺς καὶ ἀριστοτέχνης οὐδ' ὅσον ἀνθρωπίνου τεχνίτου δυνάμεως μεθέξει, ἄμοιρος δ' ἡμῖν πάσης ἔσται γενέσεως; οὐκ, ἐάν γε καὶ κατὰ βραχὺ 15.6.13 θείας αἰτίας ἐπιλογισμὸν οἰοί τε ὤμεν λαβεῖν. ἀλλὰ ποιῆσαι μὲν ἰκανὸς καὶ βουληθῆναι τὰ καλά «ἀγαθὸς γάρ, ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς φθόνος περὶ οὐδενός», τηρῆσαι δὲ καὶ διαφυλάξαι τὰ γενόμενα οὐ δυνατός; καὶ μὴν καὶ οἱ λοιποὶ τεχνῖται πρὸς ἄμφω ἰκανοί. ὁ γοῦν οἰκοδόμος καὶ ὁ ναυπηγὸς οὐ μόνον καινὰς κατασκευάζονται ναῦς καὶ οἰκίας, ἀλλὰ καὶ ταῖς ὑπὸ χρόνου διαφθειρομέναις 15.6.14 ἰκανοὶ βοηθεῖν, ἕτερα τῶν πεπονημένων ἀντικαθιστάντες αὐταῖς· ὥστε καὶ τῷ θεῷ πάντως τό γε τοσοῦτον συγχωρητέον. ὁ γὰρ τις ὄλον ποιῆσαι δυνατός, τοῦτο πῶς ἂν ἐκ μέρους ἀδύνατος εἶη ποιεῖν; καὶ γενέσθαι τοῖνυν τι δεῖ καινόν, εἴ γε μέλλοι τις ὄλως ποιητής, καὶ τὸ καλὸν ἔργον πρὸς ἅπαν 15.6.15 διασώζεσθαι· τὸ γὰρ εὖ γενόμενον ἐθέλειν λύειν, κακοῦ. μείζων δὲ ἄλλος εἰς σωτηρίαν τῶν γενομένων δεσμός οὐκ ἔστι τῆς τοῦ θεοῦ βουλήσεως. ἢ ἀνθρωπίνης μὲν σπουδῆς καὶ βουλήσεως μεταλαβόντα πολλά, καὶ ἔθνη καὶ πόλεις καὶ ἔργα, μένει χρόνον ἀμήχανον ὅσον γενόμενα μηκέτ' ὄντος τοῦ θελήσαντος, τὰ δὲ τῆς τοῦ θεοῦ μετασχόντα γνώμης καὶ δι' αὐτὸν καὶ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενα, ταῦτα δὲ ἄρα παρόντος τοῦ ποιήσαντος οἰχθήσεται καὶ οὐ 15.6.16 παραμενεῖ; τίνος αἰτίας βιασαμένης τὴν τοῦ θεοῦ γνώμην; πότερον τῆς ἐξ αὐτῶν τῶν γενομένων ἀνάγκης; ἀλλ' αὐτὴ γε τῷ προσέσθαι τὸ κοσμηθῆναι τὴν ἐκ τοῦ θεοῦ προσωμολόγησεν ἦτταν. ἀλλ' ἔξωθέν τινος αἰτίας ἀνταγωνιζομένης τῷ θεῷ; ἀλλ' οὔτε ἔστιν οὔτε ἐν οἷς ἔφθη κρατήσας καὶ κοσμήσας ὁ θεὸς ἔτι ἄξιον ἐν τούτοις αὐτὸν ἐλαττοῦν τινος, εἴ γε μὴ παντάπασι λανθάνομεν ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ τῆς μεγίστης καὶ θειοτάτης δυνάμεως διαλεγόμενοι. 15.6.17 ἀλλὰ γὰρ εἰς τὸν περὶ τῆς ἀληθείας λόγον

εοίκαμεν ὑπὸ προθυμίας ἐκφέρεσθαι. δῆλον μὲν καὶ ὃ προϋθέμεθα, ὡς οὐκ ἂν εἶεν διδάσκαλοι περὶ κόσμου γενέσεως οἱ μὴδὲ τὴν ἀρχὴν γένεσιν ἀπολιπόντες αὐτῶ.» Καὶ μὴν καὶ περὶ τῆς τῶν σωμάτων πέμπτης οὐσίας, ἣν εἰσηγήσατο Ἀριστοτέλης, ταῦτα παραθετέον·

15.7.1 Ζ'. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΠΕΜΠΤΗΝ ΣΩΜΑΤΩΝ ΥΠΟΤΙΘΕΜΕΝΟΝ ΟΥΣΙΑΝ ΗΝ ΟΥΤΕ ΜΩΣΗΣ ΟΥΤΕ ΠΛΑΤΩΝ ΓΙΝΩΣΚΕΙ

«Περὶ γοῦν τῶν καλουμένων στοιχείων, τῶν πρώτων σωμάτων, ἐξ ὧν τὰ λοιπὰ πάντα σώματα συνέστηκε, Πλάτων μὲν ἐπόμενος τῇ περὶ αὐτὰ ἔναργείᾳ, καθάπερ καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ, τέσσαρά τε ἔφησεν εἶναι ταῦτα ὁμολογούμενα, πῦρ καὶ γῆν καὶ ἄερα καὶ ὕδωρ, καὶ ἐκ τούτων συγκρινόμενων καὶ τρεπομένων τὰ λοιπὰ πάντα γεννᾶσθαι· Ἀριστοτέλης δέ, ὡς ἔοικεν, ἐλπίσας περιττότερος φανεῖσθαι τῶ φρονεῖν, εἴ τι σῶμα ἐκ περιττοῦ προσθείη, προσκατηρίθμησε τοῖς φαινομένοις τέσσαρσι σώμασι τὴν πέμπτην οὐσίαν, πάνυ μὲν λαμπρῶς καὶ φιλοδώρως τῇ φύσει χρησάμενος, μὴ συνιδὼν δὲ ὅτι οὐ νο15.7.2 μοθετεῖν δεῖ φυσιολογοῦντα, τὰ δὲ τῆς φύσεως αὐτῆς ἐξιστορεῖν. εἰς τοίνυν τὴν ἀπόδειξιν τοῦ τέσσαρας εἶναι τὰς πρώτας τῶν σωμάτων φύσεις, ἥς δὴ χρεῖα τοῖς Πλατωνικοῖς, οὐ μόνον οὐκ ἂν συντελοῖ τι ὁ Περιπατητικός, ἀλλὰ σχεδὸν καὶ μόνος ἐναντιοῖτ' ἂν. λεγόντων γοῦν ἡμῶν ὅτι πᾶν σῶμα ἢ θερμὸν ἢ ψυχρὸν, ἢ ξηρὸν ἢ ὑγρὸν, ἢ μαλακὸν ἢ σκληρὸν, ἢ κοῦφον ἢ βαρὺ, ἢ ἀραιὸν ἢ πυκνὸν καὶ εὐρισκόντων ὅτι οὐκ ἂν ἕτερον εἴη τι τὸ μεθέξον τούτων τινὸς παρὰ τὰ τέσσαρα εἰ μὲν γὰρ θερμὸν, ἢ πῦρ ἢ ἀήρ· εἰ δὲ ψυχρὸν, ὕδωρ ἢ γῆ· καὶ εἰ μὲν ξηρὸν, πῦρ ἢ γῆ· εἰ δὲ ὑγρὸν, ὕδωρ ἢ ἀήρ· καὶ εἰ μὲν μαλακὸν, ἀήρ ἢ πῦρ· εἰ δὲ σκληρὸν, ὕδωρ ἢ γῆ· καὶ κοῦφον μὲν καὶ ἀραιὸν, οἶον πῦρ καὶ ἀήρ· βαρὺ δὲ καὶ πυκνόν, ὕδωρ καὶ γῆ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων δὲ ἀπασῶν τῶν ἀπλῶν δυνάμεων κατανοούντων ὡς οὐκ ἂν εἴη τι παρὰ ταῦτα σῶμα ἕτερον· οὗτος ἀνθίσταται μόνος, φάσκων δύνασθαι σῶμα εἶναι τούτων ἄμοιρον, σῶμα μῆτε βαρὺ μῆτε κοῦφον, μῆτε μαλακὸν μῆτε σκληρὸν, μῆτε ὑγρὸν, ἀλλὰ μῆτε ξηρὸν, μονονουχὶ λέγων σῶμα οὐ σῶμα. τὸ μὲν γὰρ ὄνομα καταλέλοιπεν αὐτῶ, τὰς δὲ δυνάμεις, δι' ὧν σῶμα πέφυκε γίνεσθαι, πάσας 15.7.3 ἀφήρηκεν. ἢ τοίνυν ἡμᾶς ἄπερ αὐτὸς λέγει πειθῶν ἀφαιρήσεται τῆς Πλάτωνος γνώμης, ἢ τὰ Πλάτωνος βεβαιούμενος τῶν αὐτῶ δοκούντων ἀπο15.7.4 στήσεται· ὥστε οὐδαμῇ χρήσιμος πρὸς τὰ τοῦ Πλάτωνος. ἔτι ὁ μὲν Πλάτων πάντα τὰ σώματα, ἅτε ἐπὶ μιᾶς ὁμοίας ὕλης θεωρούμενα, βούλεται τρέπεσθαι μεταβάλλειν τ' εἰς ἄλληλα· ὁ δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων † οὐσίαν ἀπαθῆ τε καὶ ἄφθαρτον καὶ ἄτρεπτον πάντως ἀξιοῖ, ἴνα δὴ μὴ εὐκαταφρονήτου τινὸς πράγματος γεννητῆς εἶναι δοκῆ, περιττὸν μὲν καὶ ἴδιον παντάπασι λέγων οὐδέν, τὰ δὲ ὑπὸ Πλάτωνος ἐπ' ἄλλων ἐωραμένα καλῶς μεταφέρων ἐπὶ τὰ μὴ προσήκοντα, καθάπερ τινὲς τῶν ὕστερον γενομένων ἀνδριαντοποιῶν. 15.7.5 ἐκεῖνοί τε γὰρ ἀπομιμησάμενοι τοῦδε τοῦ ἀνδριάντος κεφαλῆν, ἄλλου δὲ τὸ στέρνον, ἑτέρου δὲ τὴν ζώνην, εἰς ταῦτὸν συνθέντες ἐνίστε μὴ προσήκοντα πράγματα ἀλλήλοις ἔπεισαν αὐτοὺς ὡς τι πεποικότες ἴδιον· καὶ ὄντως τὸ μὲν ὄλον, ὃ δὴ τις ἂν ἀσυμμέτρως ἔχειν αἰτιάσαιτο, ἐστὶν αὐτῶν, τὰ δ' ἐν αὐτῶ 15.7.6 συνηρασιμένα καὶ τι καλὸν ἔχοντα οὐκ αὐτῶν. ὡσαύτως δὲ καὶ Ἀριστοτέλης ἀκούων Πλάτωνος ὅτι ἔστι τις οὐσία νοητὴ καθ' αὐτὴν ἀσώματος τε καὶ ἀχρώματος καὶ ἀναφῆς, οὔτε γινομένη οὔτε φθειρομένη οὔτε τρεπομένη οὔτε μεταβαλλομένη, ἀεὶ δὲ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχουσα, πάλιν δ' αὖ περὶ τῶν κατ' οὐρανὸν ἀκούων, ὡς ὄντα θεῖα καὶ ἄφθαρτα ἀπαθῆ ἐστὶ σώματα, συνέθηκε καὶ συνεκόλλησεν ἐξ ἀμφοῖν πράγματα μὴ

συνάδοντα· παρ' ὧν μὲν γὰρ τὸ εἶναι σῶμα, παρ' ὧν δὲ τὸ ἀπαθὲς εἶναι λαβῶν σῶμα ἀπαθὲς 15.7.7 ἔτεκτῆνατο. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἀνδριάντων, εἰ καὶ μὴ καλὸν τὸ ἐκ τῶν δια15.7.7 φερόντων, οὐ τι γε ἀδύνατον γενέσθαι. διδάσκει γοῦν τὰ τοιαῦτα καὶ Ὀμηρος· ὄμματα, γὰρ φησι, καὶ κεφαλὴν ἴκελος Διὶ τερπικεραύνω, Ἄρει δὲ ζώνην, στέρνον δὲ Ποσειδάωνι. τὸ δὲ σῶμα ἀπαθὲς οὐκ ἂν ποτε γένοιτο. παθητῆ γὰρ καὶ τρεπτῆ συνδεδεμένον φύσει ἀνάγκη ἔχει συμπαθεῖν ὧ συνέζευκται. εἰ δὲ τι ἀπαθὲς εἴη, τοῦτο ἀφειμένον καὶ ἐλεύθερον ἀπὸ τοῦ πάσχοντος εἶναι δεῖ· ὥστε χωρὶς ἂν εἴη τῆς ὕλης, ἢς κεχωρισμένον ἀσώματον ἀναγκαίως ὁμολογοῖτ' ἄν.» Ἔτι καὶ τούτοις πρόσσχωμεν τὸν νοῦν ἐν ὅσοις ἄλλοις διαφέρεσθαι τῷ Πλάτῳ τὸν Ἀριστοτέλην παρίστησιν·

15.8.1 η'. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΕΝ ΤΟΙΣ ΚΑΤ' ΟΥΡΑΝΟΝ ΘΕΩΡΗΜΑΣΙ ΔΙΕΝΕΧΘΕΝΤΑ ΤΩΙ ΠΛΑΤΩΝΙ

«Ἐπειτα τούτοις ἐπόμενα πολλὰ ἐν οἷς διαφέρονται. ὁ μὲν γὰρ φησι τὰ κατ' οὐρανὸν τὴν πλείστην ἰδέαν ἐκ πυρὸς ἔχειν, ὁ δὲ μηδαμῆ μετεῖναι τοῖς οὐρανίοις πυρὸς. καὶ ὁ μὲν φησιν ἀνάψαι τὸν θεὸν φῶς ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς γῆν περιόδῳ, ἴν' ὅτι μάλιστα εἰς ἅπαντα φαίνοι τὸν οὐρανόν, περὶ ἡλίου τὸ τοιοῦτον ἀποφαινόμενος· ὁ δὲ, ἅτε οὐκ ἐθέλων πῦρ εἶναι τὸν ἥλιον, τὸ δὲ φῶς εἰδὼς πῦρ καθαρόν 15.8.2 ἢ τι πυρὸς ὄν, οὐκ ἐπιτρέπει φῶς περὶ αὐτὸν ἀνῆφθαι. ἔτι ὁ μὲν, κατ' εἶδος ἀφθαρσίαν ἀπονέμων τοῖς κατ' οὐρανὸν ἅπασιν, ἀποχωρήσεις τινὰς αὐτῶν καὶ προσχωρήσεις συμμέτρους φησὶ γίνεσθαι· ἀναγκάζουσι δὲ αὐτὸν λέγειν ταῦτα, τὰς μὲν ἀποκρίσεις αἱ τε ἀκτίνες τοῦ ἡλίου καὶ θερμότητες κατὰ ἀπόρρυσιν αὐτοῦ γινόμεναι· τὰς δὲ προσκρίσεις ἡ ἴση τοῦ μεγέθους αὐτοῦ φαῦσις· 15.8.3 οὐ γὰρ ἂν ἤθελεν ἴσα φαίνεσθαι μηδὲν ἀνθ' ὧν ἀφίησι λαμβάνοντα. ὁ δὲ Ἀριστοτέλης πάντῃ μένειν ἐπὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας αὐτὰ βούλεται, μήτε τινὸς 15.8.4 αὐτοῖς ἀποχωροῦντος μήτε προσιόντος, ἔτι ὁ μὲν πρὸς τῇ κοινῇ κινήσει τῶν ἀστρῶν, καθ' ἣν ἐν ταῖς σφαιραῖς ἐνδεδεμένοι κινοῦνται πάντες οἱ ἀστέρες, οἱ τε ἀπλανεῖς καὶ οἱ πλανώμενοι, καὶ ἑτέραν αὐτοῖς κίνησιν ἀποδίδωσιν, ἣν δὴ καὶ ἄλλως καλλίστην εἶναι συμβέβηκε καὶ προσήκουσαν αὐτῶν τῇ φύσει τοῦ σώματος· σφαιρικοὶ γὰρ ὄντες εἰκότως σφαιρικὴν ἂν τινὰ κίνησιν ἕκαστος κινῶτο περιδινούμενος. ὁ δὲ καὶ ταύτης ἀφαιρεῖται τῆς κινήσεως αὐτοῦς, ἣν ὡς ἔμψυχοι κινοῦνται, μόνην δὲ ἀπολείπει τὴν ὑπ' ἀλλήλων τῶν περιεχόντων ὥσπερ 15.8.5 ἀψύχοις συμβαίνουσιν. καὶ δὴ καὶ φησι τὴν γινομένην φαντασίαν ἡμῖν ἀπὸ τῶν ἀστέρων ὡς κινουμένων πάθος εἶναι τῆς ἡμετέρας ὄψεως ἀδυνατούσης καὶ ὡσπερὶ σειομένης, ἀλήθειαν δὲ οὐκ εἶναι· ὡσπερ Πλάτωνος ἀπὸ ταύτης τῆς φαντασίας τὴν ὑπὲρ τῆς κινήσεως πίστιν λαμβάνοντος, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ διδάσκοντος ὅτι ἀνάγκη τούτων ἕκαστον ζῶον ὄντα καὶ ψυχὴν ἔχοντα καὶ σῶμα κινεῖσθαι τὴν ἰδίαν κίνησιν «πᾶν γὰρ σῶμα ὧ μὲν ἔξωθεν τὸ κινεῖσθαι, ἄψυχον, ὧ δὲ ἐνδοθεν αὐτῷ ἐξ αὐτοῦ, ἔμψυχον», κινούμενον δὲ ἅτε θεῖον ὄντα τὴν καλλίστην κινεῖσθαι κίνησιν· καλλίστης δ' οὔσης τῆς ἐν 15.8.6 κύκλῳ κινήσεως, ταύτη αὐτὸν κινεῖσθαι. ἡ δὲ αἴσθησις τὰ μὲν ἐκ τοῦ λόγου μαρτυροῖτο ἂν ὡς ἀληθεύουσα, οὐ μὴν αὐτὴ παρέσχε τὴν πίστιν τῆς κινήσεως. περὶ δὲ τῆς τοῦ παντὸς κινήσεως ὡς μὲν οὐκ ἐν κύκλῳ τινὶ γίνεται, νικώμενος ὑπὸ τῆς ἐναργείας οὐκ ἔσχεν ἀντειπεῖν Πλάτῳ, παρεῖχε δὲ κἀνταῦθα 15.8.7 διαφορὰν αὐτῷ τὸ καλὸν τοῦτο εὔρημα τοῦ σώματος. ὁ μὲν γὰρ Πλάτων, ἅτε ὄντων τεσσάρων σωμάτων καὶ πάντων φύσει κινουμένων ἀπλῆν καὶ εὐθεῖαν κίνησιν, πυρὸς μὲν ἐπὶ τὰ ἐκτός, γῆς δ' ἐπὶ τὸ μέσον, τῶν δὲ ἄλλων ἐπὶ τὰ μεταξύ, τὴν ἐν κύκλῳ κίνησιν ἀπέδωκε τῇ ψυχῇ· ὁ δ', ἥπερ ἄλλῳ σώματι ἄλλην, οὕτω

δὲ καὶ τὴν ἐν κύκλῳ, καθάπερ σωματικὴν τινα, τῷ πέμπτῳ προσ15.8.8 ἐνεῖμε σῶματι, παντευκόλως αὐτὸν ἐξαπατήσας. τοῖς μὲν γὰρ ἐπ' εὐθείας κινουμένοις αἱ βαρύτερες καὶ κουφότερες τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως παρείχοντο, τὸ δὲ πέμπτον σῶμα, μήτε βάρους μετέχον μήτε κουφότητος, ἀκίνη15.8.9 σίας μᾶλλον, ἀλλ' οὐ τῆς ἐν κύκλῳ κινήσεως αἰτίαν ἔχει. εἰ γὰρ τοῖς ἐπ' εὐθείας κινουμένοις οὐ τὸ σχῆμα τὴν αἰτίαν ἔχει τῆς κινήσεως, ἀλλ' ἡ ῥοπή, σῶμα οὐ μόνον ἐν μέσῳ τεθὲν ὁμοίου τινὸς οὐχ ἔξει πῆ κλιθῆ, ἀλλ' ἐν κύκλῳ περιτεθὲν ὁποῖω τινὶ οὐχ ἔξει τῆς ἐπὶ τι κλίσεως αἰτίαν, εἴτ' ἐπὶ δεξί' ἴωσι πρὸς ἠῶ τ' ἠέλιόν τε εἴτ' ἐπ' ἀριστερὰ 15.8.10 εἴτε πρόσω εἴτ' ὀπίσω. ἔτι τοῖς μὲν ἄλλοις σώμασιν ἐξωσθεῖσι τῶν οἰκειῶν τόπων παρέχει τὸ κινεῖσθαι πάλιν ἀφ' αὐτῶν ἢ πρὸς τούτους ἀναφορὰ τῷ πέμπτῳ δὲ ἐκείνῳ, μηδέποτε ἐκβαίνοντι τῶν αὐτοῦ τόπων, μένειν ἂν προσ15.8.11 ἴκοι. καὶ περὶ τῶν ἄλλων δὲ σωμάτων, ὑπεξαιρουμένου τοῦ πέμπτου, φαίνεται φιλονεικῶν Ἀριστοτέλης μὴ τὰ αὐτὰ λέγειν Πλάτωνι. ζητήσαντος γὰρ τοῦ Πλάτωνος, εἰ ἔστι φύσει βαρὺ σῶμα ἢ φύσει κοῦφον, καὶ ἐπειδὴ ταῦτα κατὰ τὴν πρὸς τὸ ἄνω καὶ κάτω σχέσιν ἐφαίνετο λέγεσθαι, σκεψαμένου, εἴτε ἔστι τι κάτω φύσει καὶ ἄνω εἴτε μή, καὶ ἀποδείξαντος ἀκριβῶς, ὅτι κατὰ μὲν τὰς τῶν σωμάτων πρὸς τοὺς τόπους οἰκειότητος τὸ κάτω λέγοιτο ἐκάστοις ἐφ' ὃ φέροντο, ἄνω δὲ ἐκάστοις τὸ ἀλλότριον ἀφ' οὗ ἀναχωροῖεν, καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν σχέσιν καὶ τὸ βαρὺ καὶ τὸ κοῦφον διανείμαντος καὶ πρόσω τούτων ἀποδείξαντος ὅτι μήτε τὸ μέσον μήτε τὸ περίξ 15.8.12 εὐλογον ἄνω τι αὐτῶν ἢ κάτω λέγεσθαι· ὅδε ἀντιτίθησι πανταχόθεν καταβάλλειν δεῖν ἠγούμενος τὰ ἐκείνου, καὶ τὸ μὲν ἐπὶ τὸ μέσον φερόμενον βαρὺ λέγειν βιάζεται, τὸ δὲ ἐπὶ τὸ περίξ κοῦφον, καὶ τὸν μὲν τόπον τὸν ἐν μέσῳ κάτω φησί, τὸν δὲ περίξ ἄνω.» 15.8.13 Ἀλλὰ περὶ μὲν κόσμου καὶ ἐξ ὧν οὗτος καὶ τῶν κατ' οὐρανόν, τοσοῦτον ἀλλήλων ἀφεστήκατον. ταῦτα μὲν οἶδε. Μωσῆς δὲ καὶ τὰ Ἑβραίων λόγια τούτων οὐδὲν πολυπραγμονεῖ· καὶ εἰκότως, ὅτι μηδὲ πρὸς βίου κατόρθωσιν τοῖς περὶ ταῦτα ἀσχολούμενοις λυσιτελεῖν ἐνομίσθη.

15.9.1 Θ'. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΕΡΙ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ ΨΥΧΗΣ ΔΙΕΝΕΧΘΕΝΤΑ ΤΩΙ ΠΛΑΤΩΝΙ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΕΒΡΑΙΩΝ ΛΟΓΟΙΣ

«Υπὲρ δὲ τῆς ψυχῆς τί καὶ λέγοιμεν ἄν; δῆλα γὰρ ταῦτα οὐ μόνον τοῖς φιλοσοφοῦσιν, ἀλλ' ἤδη σχεδὸν καὶ τοῖς ἰδιώταις ἅπασιν, ὅτι Πλάτων μὲν ἀθάνατον τὴν ψυχὴν ἀπολείπει καὶ πολλοὺς ὑπὲρ τούτου λόγους πεποίη15.9.2 ται, ποικίλως καὶ παντοίως ἀποδεικνύς ὅτι ἔστιν ἀθάνατος ἡ ψυχὴ. πολλὴ δὲ καὶ τοῖς ἐσπουδακόσι περὶ τὰ Πλάτωνος ἢ φιλοτιμία γέγονε, συναγωνιζομένοις τῷ τε δόγματι καὶ τῷ Πλάτωνι. σχεδὸν γὰρ τὸ συνέχον τὴν πᾶσαν 15.9.3 αἴρεσιν τάνδρὸς τοῦτ' ἔστιν. ἢ τε γὰρ τῶν ἠθικῶν δογμάτων ὑπόθεσις ἐπηκολούθησε τῇ τῆς ψυχῆς ἀθανασία, τὸ μέγα καὶ λαμπρὸν καὶ νεανικὸν τῆς ἀρετῆς διὰ τὸ τῆς ψυχῆς θεῖον σῶσαι δυνηθείσης, τὰ τε τῆς φύσεως πράγματα πάντα κατὰ τὴν τῆς ψυχῆς διοίκησιν ἔσχε τὸ καλῶς διοικεῖσθαι δύνασθαι. 15.9.4 «Ψυχὴ γὰρ πᾶσα,» φησί, «παντὸς ἐπιμελεῖται τοῦ ἀψύχου, πάντα δὲ οὐρανὸν περιπολεῖ ἄλλοτ' ἐν ἄλλοις εἴδεσι γινομένη.» ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς σοφίας εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς ἀνήπται τῷ Πλάτωνι. πᾶσαι γὰρ αἱ μαθήσεις ἀναμνήσεις, καὶ οὐκ ἄλλως οἶεται δύνασθαι σῶζεσθαι 15.9.5 καὶ ζητήσιν καὶ μάθησιν, ἐξ ὧν ἐπιστήμη γίνεται. εἰ δὲ μή ἔστιν ἡ ψυχὴ ἀθάνατος, οὐδὲ ἀνάμνησις. εἰ δὲ μὴ τοῦτο, οὐδὲ μάθησις. πάντων οὖν τῶν Πλάτωνος δογμάτων ἀτεχνῶς ἐξηρητημένων καὶ ἐκκρεμαμένων τῆς κατὰ τὴν ψυχὴν θειότητός τε καὶ ἀθανασίας, ὁ μὴ συγχωρῶν

τοῦτο τὴν πᾶσαν ἀνα15.9.6 τρέπει φιλοσοφίαν Πλάτωνος. τίς οὖν ἔστιν ὁ πρῶτος ἐγχειρήσας ἀντι τάξασθαι ἀποδείξεισι καὶ τὴν ψυχὴν ἀφελέσθαι τῆς ἀθανασίας καὶ τῆς ἄλλης πάσης δυνάμεως; τίς δ' ἕτερος πρὸ Ἀριστοτέλους; τῶν μὲν γὰρ ἄλλων οἱ μὲν ἐπιδιαμένειν συνεχώρησαν, οἱ δ', εἰ μὴ καὶ τοῦτο, δύνάμιν γε ἐν τῷ σώματι 15.9.7 καὶ κινήσιν τινα καὶ ἔργα καὶ πράξεις ἀπένειμαν τῇ ψυχῇ· ὁ δέ, ὅσῳπερ Πλάτων ἀπεσέμνυνε τὸ τῆς ψυχῆς πρᾶγμα, ἀρχὴν γενέσεως καὶ θεοῦ παιδεύμα καὶ τῶν ἀπάντων προστάτιν ἀποφηνάμενος, τοσῶδε ἐφιλονείκησε καθελεῖν 15.9.8 καὶ ἀτιμάσαι καὶ μικροῦ δεῖν μηδὲν ἀποφῆναι τὴν ψυχὴν· οὔτε γὰρ πνεῦμα οὔτε πῦρ οὔτε ὄλως σῶμα, ἀλλ' οὐδὲ ἀσώματον οἷον εἶναι τε ἐφ' αὐτοῦ καὶ κινεῖσθαι, ἀλλ' οὐδ' ὅσον ἐπὶ τοῦ σώματος ἀκίνητον εἶναι καὶ ὡς εἰπεῖν ἄψυχον. οἷον γὰρ τόδε ἐτόλμησεν ἢ καὶ ἀπηναγκάσθη, ὡς καὶ τὰς πρωτουργοὺς κινήσεις ἀφελέσθαι τῆς ψυχῆς, τὸ βουλευέσθαι, τὸ διανοηθῆναι, τὸ προσδο15.9.9 κῆσαι, τὸ μνημονεῦσαι, τὸ λογίσασθαι. οὐ γὰρ ψυχῆς ταῦτά φησι τὰ κινήματα ὁ τῆς φύσεως, ὡς φασί, γραμματεῦς. πάνυ γοῦν οὗτός ἐστι πιστὸς συνεικέναι τι περὶ τῶν ἐκτός ὁ τῆς αὐτοῦ ψυχῆς τοσοῦτον διημαρτηκῶς ὡς μὴδ' ὅτι διανοεῖται παρακολουθεῖν. οὐ γὰρ ἡ ψυχὴ, φησὶν, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος 15.9.10 ἔστιν ὁ τούτων ἕκαστον ἐνεργῶν, ἡ ψυχὴ δὲ ἀκίνητος οὕτως. τούτῳ τοιγαροῦν ἐπόμενος Δικαίαρχος καὶ τὰκόλουθον ἱκανὸς ὢν θεωρεῖν ἀνήρηκε τὴν ὄλην ὑπόστασιν τῆς ψυχῆς. ὅτι μὲν γὰρ ἀόρατόν τι καὶ ἀφανές ἐστὶν ἡ ψυχὴ δῆλον, ὥστε οὐκ ἂν διὰ γε τὴν ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων ἐνάργειαν δῶμεν εἶναι ψυχὴν· αἱ δὲ κινήσεις αὐτῆς ἀφανοῦς οὔσης ἀναγκάζειν ἡμᾶς δοκοῦσιν 15.9.11 εἶναί τι τὴν ψυχὴν ὁμολογεῖν. ταῦτα γὰρ ἅπας τις συνιέναι δοκεῖ τῆς ψυχῆς ὄντα, τὸ βουλευέσθαι καὶ σκοπεῖσθαι καὶ καθ' ὃν δήποτε τρόπον διανοεῖσθαι. ὅταν γὰρ ἴδωμεν τὸ σῶμα καὶ τὰς τούτου δυνάμεις καὶ ἐνθυμηθῶμεν δὲ τὰς τοιαύτας ἐνεργείας ὡς οὐ σώματος, δίδομεν εἶναι τι ἐν ἡμῖν ἕτερον τὸ βουλευόμενον, τοῦτο δὲ εἶναι τὴν ψυχὴν. ἐπεὶ πόθεν ἀλλαχόθεν ἐπιστεύσα15.9.12 μὲν ὑπὲρ ψυχῆς; ἂν οὖν τις ἐξ ὧν μάλιστα ψυχὴ φαίνεται ταῦτα ἀφελόμενος ἐτέρῳ τινὶ προσάψῃ πράγματι, οὔτε ὅθεν οὔσα ἐμφαίνεται καταλέλοιπεν οὔτε ὅ τι χρήσιμος ἂν εἶναι δοκοίη. τίς οὖν ἢ βοήθεια τῷ τὴν ψυχὴν ἀθάνατον εἶναι θέλοντι παρὰ τοῦ τὴν ψυχὴν ἀποκτινύντος; τίς δὲ ἢ διδασκαλία τοῦ τρόπου τῆς κινήσεως, καθ' ὃν αὐτοκίνητον αὐτὴν φαμεν, παρὰ τῶν μηδὲ 15.9.13 τὸ παράπαν αὐτῇ κίνησιν νεμόντων; Ναί· ἀλλὰ κατὰ γε τὴν ἀθανασίαν τοῦ νοῦ φῆσαι τίς ἂν αὐτὸν κοινωνεῖν Πλάτωνι· καὶ γὰρ εἰ μὴ πᾶσαν βούλεται τὴν ψυχὴν ἀθάνατον εἶναι, τὸν γε νοῦν ὁμολογεῖ θεῖόν τε καὶ ἄφθαρτον εἶναι. τίς μὲν οὖν τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν ὁ νοῦς, ὅθεν ὢν καὶ πόθεν ἐπεισκρινόμενος τοῖς ἀνθρώποις καὶ ποῦ πάλιν ἀπαλλαττόμενος, αὐτὸς ἂν εἰδείη, εἴ γέ τι συνίησιν ὧν λέγει περὶ τοῦ νοῦ καὶ μὴ τὸ ἄπορον τοῦ πράγματος τῷ ἀσαφεῖ τοῦ λόγου περιστέλλων ἐξίσταται τὸν ἔλεγχον, ὡσπερ αἱ σηπίαί τὸ δυσθήρευτον ἐκ τοῦ 15.9.14 σκοτεινοῦ ποριζόμενος. πάντως δὲ καὶ ἐν τούτοις διαφέρεται Πλάτωνι. ὁ μὲν γὰρ φησι νοῦν ἄνευ ψυχῆς ἀδύνατον εἶναι συνίστασθαι, ὁ δὲ χωρίζει τῆς ψυχῆς τὸν νοῦν. καὶ τὸ τῆς ἀθανασίας ὁ μὲν μετὰ τῆς ψυχῆς αὐτῷ δίδωσιν, ὡς ἄλλως οὐκ ἐνδεχόμενον, ὁ δὲ φησὶν αὐτῷ μόνῳ χωριζομένῳ τῆς ψυχῆς τοῦτο περιγίνεσθαι. καὶ τὴν μὲν ψυχὴν τοῦ σώματος οὐκ ἠξίωσεν ἐκβαίνειν, ὅτι Πλάτωνι τοῦτο ἤρρεσε, τὸν δὲ νοῦν ἀπορρήγνυσθαι τῆς ψυχῆς ἠνάγκασεν, ὅτι ἀδύνατον ἔγνω Πλάτων τὸ τοιοῦτο.» Ταῦτα μὲν ὁ Ἀττικὸς. συνάψω δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ Πλωτίνου τόνδ' ἔχοντα τὸν τρόπον·

15.10.1 Ἰ. ΠΛΩΤΙΝΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ ΨΥΧΗΣ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΠΡΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΝ ΕΝΤΕΛΕΧΕΙΑΝ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ ΕΙΝΑΙ ΦΗΣΑΝΤΑ

271

«Τὸ δὲ τῆς ἐντελεχείας ὧδ' ἄν τις ἐπισκέψαιτο πῶς περὶ ψυχῆς λέγεται. τὴν ψυχὴν φασιν ἐν τῷ συνθέτῳ εἶδος τάξιν ὡς πρὸς ὕλην τὸ σῶμα ἔμψυχον ἔχειν, σώματος δὲ οὐ παντὸς εἶδος οὐδὲ ἢ σῶμα, ἀλλὰ ψυχικοῦ ὀργανικοῦ, δὲ 15.10.2 νάμει ζῶν ἔχοντος. εἰ μὲν οὖν ἢ παραβέβληται ὡμοίωται, ὡς μορφὴ ἀνδριάντος πρὸς χαλκόν· καὶ διαιρουμένου τοῦ σώματος συμμερίζεσθαι τὴν ψυχὴν καὶ ἀποκοπτομένου τινὸς μέρους μετὰ τοῦ ἀποκοπέντος ψυχῆς μόριον εἶναι τὴν τε ἐν τοῖς ὕπνοις ἀναχώρησιν μὴ γίνεσθαι, εἴπερ δεῖ προσφυᾶ τὴν 15.10.3 ἐντελέχειαν οὗ ἔστιν εἶναι, τὸ δ' ἀληθὲς μηδὲ ὕπνον γίνεσθαι. καὶ μὴν ἐντελεχείας οὔσης, οὐδὲ ἐναντίωσιν λόγου πρὸς ἐπιθυμία· ἐν δὲ καὶ ταῦτόν δι' ὅλου πεπονθέναι τὸ πᾶν, οὐ διαφωνοῦν ἑαυτῷ. αἰσθήσεις δὲ μόνον δυνατὸν ἴσως γίνεσθαι, τὰς δὲ νοήσεις ἀδύνατον. διὸ καὶ αὐτοὶ ἄλλην ψυχὴν ἢ νοῦν εἰς 15.10.4 ἀγοῦσιν, ὃν ἀθάνατον τίθενται. τὴν οὖν λογιζομένην ψυχὴν ἄλλως ἐντελέχειαν ἢ τοῦτον τὸν τρόπον ἀνάγκη εἶναι, εἰ δεῖ τῷ ὀνόματι τούτῳ χρῆσθαι. οὐδ' ἡ αἰσθητικὴ, εἴπερ καὶ αὕτη τῶν αἰσθητῶν ἀπόντων τοὺς τύπους ἔχει, αὐτοὺς οὐ μετὰ τοῦ σώματος ἄρα ἔξει· εἰ δὲ μή, οὕτως ἐνέσσονται ὡς μορφαὶ καὶ εἰκόνες· ἀλλ' ἀδύνατον ἄλλους δέχεσθαι, εἰ οὕτως ἐνεῖεν. οὐκ ἄρα ὡς ἀχώ 15.10.5 ριστος ἐντελέχεια. καὶ μὴν οὐδὲ τὸ ἐπιθυμοῦν μὴ σιτίων μηδὲ ποτῶν, ἀλλ' ἄλλων παρὰ τὰ τοῦ σώματος, οὐδ' αὐτὸ ἀχώριστος ἐντελέχεια. λοιπὸν δὲ τὸ φυτικὸν ἂν εἴη, ὃ ἀμφισβήτησιν ἂν δόξειεν ἔχειν, μὴ τι τοῦτον τὸν τρόπον 15.10.6 ἐντελέχεια ἀχώριστος ἦ. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο φαίνεται οὕτως ἔχον. εἰ γὰρ ἡ ἀρχὴ παντὸς φυτοῦ περὶ τὴν ρίζαν καὶ αὐαινομένου τοῦ ἄλλου σώματος περὶ τὴν ρίζαν καὶ τὰ κάτω ἐν πολλοῖς τῶν φυτῶν ἡ ψυχὴ, δῆλον ὅτι ἀπολιποῦσα τὰ ἄλλα μέρη εἰς ἐν τι συνεστάλη· οὐκ ἄρα ἦν ἐν τῷ ὅλῳ ὡς ἀχώριστος ἐντελέχεια. καὶ γὰρ αὐτὸ ἔστι, πρὶν ἀυξηθῆναι τὸ φυτόν, ἐν τῷ ὀλίγῳ ὄγκῳ. 15.10.7 εἰ οὖν καὶ εἰς ὀλίγον ἔρχεται ἐκ μεζζονος φυτοῦ καὶ ἐξ ὀλίγου ἐπὶ πᾶν, τί κωλύει καὶ ὅλως χωρίζεσθαι; πῶς δ' ἂν καὶ ἀμερῆς οὔσα μεριστοῦ τοῦ σώματος ἐντελέχεια γένοιτο; ἢ τε αὕτη ψυχὴ ἐξ ἄλλου ζώου ἄλλο γίνεται· πῶς οὖν 15.10.8 ἡ τοῦ προτέρου τοῦ ἐφεξῆς ἂν γένοιτο, εἰ ἦν ἐντελέχεια ἐνός; φαίνεται δὲ τοῦτο ἐκ τῶν μεταβαλλόντων ζῶων εἰς ἄλλα ζῶα. οὐκ ἄρα τῷ εἶδος εἶναί τινος τὸ εἶναι ἔχει, ἀλλ' ἔστιν οὐσία, οὐ παρὰ τὸ ἐν σώματι ἰδρῦσθαι τὸ εἶναι λαμβάνουσα, ἀλλ' οὔσα, πρὶν καὶ τοῦδε γενέσθαι, οἷον ζώου οὐ τὸ σῶμα τὴν 15.10.9 ψυχὴν γεννήσει. τίς οὖν οὐσία αὐτῆς; εἰ δὲ μήτε σῶμα μήτε πάθος σώματος, πρᾶξις δὲ καὶ ποιήσις, καὶ πολλὰ καὶ ἐν αὐτῇ καὶ ἐξ αὐτῆς, οὐσία παρὰ τὰ σώματα οὔσα, ποία τίς ἔστιν; ἢ δῆλον ὅτι ἦν φαμεν ὄντως οὐσίαν εἶναι; τὸ μὲν γὰρ γένεσις, ἀλλ' οὐκ οὐσία πᾶν τὸ σωματικὸν εἶναι λέγοιτ' ἂν, γινόμενον καὶ ἀπολλύμενον, ὄντως δὲ οὐδέποτε ὄν, μεταλήψει δὲ τοῦ ὄντος σωζόμενον, καθ' ὅσον ἂν αὐτοῦ μεταλαμβάνη.» Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ Πλωτίνου διήλθομεν, συνιδεῖν οὐκ ἄτοπον καὶ τὰ Πορφυρίῳ ἐν τοῖς Πρὸς Βόηθον περὶ ψυχῆς εἰρημένα·

15.11.1 ια'. ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

«Πρὸς δὲ τὸν ἐντελέχειαν τὴν ψυχὴν εἰπόντα καὶ ἀκίνητον παντελῶς οὔσαν κινεῖν ὑπειληφότα ῥητέον, πόθεν οἱ ἐνθουσιασμοὶ τοῦ ζώου μηδὲν μὲν ξυνιέντος ὧν ὄρα τε καὶ λέγει, τῆς δὲ ψυχῆς καὶ τὸ μέλλον καὶ μὴ ἐνεστὼς βλεπούσης καὶ κατὰ ταῦτο κινουμένης, πόθεν δὲ καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ ζώου συστάσεως αἰ τῆς ὡς ζώου ψυχῆς βουλαί τε καὶ σκέψεις καὶ θελήσεις, ῥοπαὶ οὔσαι τῆς ψυχῆς καὶ οὐ τοῦ σώματος;» 15.11.2 Εἶθ' ἐξῆς ἐπιλέγει· «Τὸ δὲ βαρύτερι ἀπεικάζειν τὴν ψυχὴν ἢ ποιότησι μονοειδέσι καὶ ἀκινήτοις

σωματικάς, καθ' ἃς ἡ κινεῖται ἢ ποιόν ἐστι τὸ ὑποκείμενον, ἐκπεπτωκότος ἦν τέλος ἢ ἐκόντος ἢ ἄκοντος τῆς ψυχικῆς ἀξίας καὶ οὐδαμῶς καθεωρακότος ὡς παρουσία μὲν τῆς ψυχῆς ζωτικὸν γέγονε τὸ τοῦ ζώου σῶμα, ὡς πυρὸς παρουσία θερμὸν τὸ παρακείμενον ὕδωρ, ψυχρὸν ὃν καθ' ἑαυτό, καὶ ἡλίου ἀνατολῆ πεφώτισται γε ὁ ἀήρ, σκοτεινὸς ὢν ἄνευ τῆς τούτου ἐκλάμψεως. 15.11.3 ἀλλ' οὔτε ἡ θερμὴ τοῦ ὕδατος ἢ θερμότης ἦν τοῦ πυρὸς οὔτε τὸ πῦρ, οὔτε τὸ ἀναέριον φῶς τὸ σύμφυτον τῷ ἡλίῳ φῶς· ὡσαύτως δὲ οὐδὲ ἡ τοῦ σώματος ἐμψυχία, ἣτις ἔοικε τῇ βαρύτητι καὶ τῇ περὶ σῶμα ποιότητι, ἢ ψυχὴ ἢ ἐν τῷ σώματι καταταχθεῖσα, δι' ἣν καὶ πνοῆς τινος ζωτικῆς μετέσχε τὸ σῶμα.» 15.11.4 Εἴθ' ἐξῆς μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει· «Τὰ μὲν οὖν ἄλλα ὅσα περὶ αὐτῆς εἰρήκασιν ἄλλοι, αἰσχύνῃ ἡμῖν φέρει. πῶς γὰρ οὐκ αἰσχροὺς ὁ ἐντελέχειαν τιθεὶς τὴν ψυχὴν λόγος σώματος φυσικοῦ ὀργανικοῦ; πῶς δὲ οὐκ αἰσχύνῃς γέμων ὁ πνεῦμά πῶς ἔχον αὐτὴν ἀποδιδούς ἢ πῦρ νοερόν, τῇ περιψύξει καὶ οἶον βαφῆ τοῦ ἀέρος ἀναφθὲν ἢ στομωθὲν, ὅ τε ἀτόμων ἄθροισμα θεὸς ἢ ὄλως ἀπὸ σώματος αὐτὴν γεννᾶσθαι ἀποφαινόμενος; ὃν δὴ λόγον ἐν Νόμοις ἀσεβῶν ἀσεβῆ εἶναι ἀπεφήνατο. αἰσχύνῃς οὖν πάντες οὔτοι πλήρεις λόγοι. ἐπὶ δὲ τῷ λέγοντι αὐτοκίνητον οὐσίαν οὐκ ἂν τις, φησίν, αἰσχυρθεῖη.»

15.12.1 ιβ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΔΙΕΝΕΧΘΕΝΤΑ ΤΩΙ ΠΛΑΤΩΝΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΩΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΟΥ ΨΥΧΗΣ ΛΟΓΩΙ

«Ἐτι τοῦ Πλάτωνος λέγοντος τὴν ψυχὴν διακοσμεῖν τὰ πάντα διήκουσαν διὰ πάντων, καὶ ταύτην ὑφ' ἧς καὶ οἱ λοιποὶ διοικεῖσθαι συγχωροῖεν ἂν ἕκαστα, καὶ μηδὲν ἄλλο εἶναι τὴν φύσιν ἢ ψυχὴν καὶ δηλονότι ψυχὴν οὐκ ἄλογον καὶ ἐκ τούτων συνάγοντος, ὅτι πάντα κατὰ πρόνοιαν γίνεται, εἴ γε καὶ 15.12.2 κατὰ φύσιν· πρὸς οὐδὲν τούτων ἡμῖν Ἀριστοτέλης ὁμολογεῖ. οὐ γὰρ εἶναι τὴν φύσιν ψυχὴν, καὶ τὰ περὶ γῆν ὑπὸ μὲν φύσεως διοικεῖσθαι, ὑπὸ δὲ ψυχῆς μὴ διοικεῖσθαι. εἶναι γὰρ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν πραγμάτων ἄλλας καὶ τὰς αἰτίας. τῶν μὲν γὰρ οὐρανίων αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἐχόντων αἰτίαν τὴν εἰμαρμένην ὑποτίθησι, τῶν δὲ ὑπὸ σελήνην τὴν φύσιν, τῶν δὲ ἀνθρωπίνων φρόνησιν καὶ πρόνοιαν καὶ ψυχὴν, τὸ μὲν γλαφυρόν ἐν ταῖς τοιαύταις διαιρέσει 15.12.3 σεσι παρεχόμενος, τὸ δὲ ἀναγκαῖον οὐ συνορῶν. εἰ γὰρ μὴ μία τις εἴη δύναμις ἔμψυχος διήκουσα διὰ τοῦ παντός καὶ πάντα συνδοῦσα καὶ συνέχουσα, οὔτ' ἂν εὐλόγως τὸ πᾶν οὔτε καλῶς διοικούμενον εἶναι δύναίτο. τῆς δ' αὐτῆς ἦν ἄρ' ἀβλεψία καὶ πόλιν ἐλπῖσαι ποτὲ καλῶς χωρὶς ἐνώσεως διαγενέσθαι καὶ τὸ πᾶν τόδε ἡγήσασθαι πάγκαλον τῷ λόγῳ διαφυλάξειν, οἷον περ φαί 15.12.4 νεται, μὴ συνδήσαντα καὶ συναρμόσαντα ἐνός τινος ὁμοίου κοινωνία. καὶ τοιοῦτον μὲν τι πρᾶγμα τὸ διοικοῦν ἕκαστα εἶναί φησιν, οἷον ἀρχὴν εἶναι κινήσεως, τοῦτο δὲ εἶναι ψυχὴν οὐ βούλεται, καίτοι τοῦ Πλάτωνος αὐτὸ δεικνύντος ὅτι τοῖς κινουμένοις ἅπασιν ἀρχὴ καὶ πηγὴ τῆς κινήσεως ἢ ψυχὴ. καὶ ὁ μὲν ἂν ἔργον εἶη ψυχῆς λογικῆς καὶ φρονίμου τὸ μηδὲν μάτην ποιεῖν, τοῦτο ἀνατίθησι τῇ φύσει, τοῦ δὲ ὀνόματος αὐτῆ τῆς ψυχῆς οὐ μεταδίδωσιν, ὡσπερ ἐκ τῶν ὀνομάτων, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῶν δυνάμεων τῶν πραγμάτων λαμβανομένων.»

15.13.1 ιγ'. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΔΙΑΠΑΙΞΑΝΤΑ ΚΑΙ ΤΑΣ ΠΑΡΑ ΠΛΑΤΩΝΙ ΙΔΕΑΣ ΑΣ ΟΥΚ ΑΓΝΟΕΙΝ ΚΑΙ ΟΙ ΕΒΡΑΙΩΝ ΗΔΗ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΣΥΝΕΣΤΗΣΑΝ ΛΟΓΟΙ

«Τὸ δὲ κεφάλαιον καὶ τὸ κῦρος τῆς Πλάτωνος αἰρέσεως, ἢ περὶ τῶν νοητῶν διάταξις, ἠτίμασται καὶ προπεπηλάκισται καὶ παντοίως, τό γε ἔξὸν ἐπ' Ἀριστοτέλει, περιύβρισται. οὐ γὰρ δυνάμενος ἐννοῆσαι διότι τὰ μεγάλα καὶ θεῖα καὶ περιττὰ τῶν πραγμάτων παραπλησίον τινὸς δυνάμεως εἰς ἐπίγνωσιν δεῖται, τῇ δ' αὐτοῦ λεπτῇ καὶ ταπεινῇ δριμύτητι πιστεύων, ἥτις διαδῦναι μὲν τῶν ἐπὶ γῆς πραγμάτων καὶ τὴν ἐν τούτοις ἀλήθειαν ἰδεῖν ἐδύνατο, τῆς δ' ὄντως ἀληθείας ἐποπτεῦσαι τὸ πεδῖον οὐχ οἷα τε ἦν, αὐτῷ κανόνι καὶ κριτῇ τῶν ὑπὲρ αὐτὸν χρησάμενος ἀπέγνω τινὰς εἶναι ἰδίας φύσεις, οἷας Πλάτων ἔγνω, λήρους δὲ καὶ τερετίσματα καὶ φλυαρίας ἐτόλμησεν εἰπεῖν τὰ τῶν ὄντων 15.13.2 ἀνώτατα. τὸ μὲν οὖν ἄκρον τε καὶ ἔσχατον τῶν Πλάτωνος φιλοσοφημάτων ἐστὶ τὸ περὶ τὴν νοητὴν ταύτην καὶ ἄιδιον οὐσίαν τὴν τῶν ἰδεῶν, «ἔνθα δὴ πόνος τε καὶ ἀγὼν ἔσχατος ψυχῇ πρόκειται.» ὁ μὲν γὰρ μετασχὼν καὶ ἐφικόμενος αὐτῆς πάντως εὐδαίμων, ὁ δὲ ἀπολειφθεὶς καὶ ἀδυνατήσας θεω 15.13.3 ρὸς γενέσθαι πάντως ἄμοιρος εὐδαιμονίας καταλείπεται. καὶ διὰ τοῦτο Πλάτων τε πανταχῇ διαγωνίζεται, δεικνὺς τὴν ἰσχὺν τούτων τῶν φύσεων· οὔτε γὰρ αἰτίαν ὠντινωτοῦν ἀποδοῦναι φησιν οἷόν τε εἶναι καλῶς, ἂν μὴ τούτων μεθέξει, οὔτε γινώσιν τινος ἀληθοῦς, ἂν μὴ τῇ πρὸς ταῦτα ἀναφορᾷ, ἀλλ' 15.13.4 οὐδὲ λόγου μετέσεσθαι τισιν, εἰ μὴ τὴν τούτων οὐσίαν ὁμολογήσειαν· οἱ τ' αὖ τὰ τοῦ Πλάτωνος συνιστάναι ἐγνωκότες τὸν πλείστον ἀγῶνα τῶν λόγων ἐν τούτῳ τίθενται πάνυ ἀναγκαίως. οὐδὲν γὰρ ἔτι τὸ Πλατωνικὸν ἀπολείπεται, εἰ μὴ τὰς πρώτας καὶ ἀρχικωτάτας φύσεις ταύτας συγχωρήσεται τις αὐτοῖς 15.13.5 ὑπὲρ Πλάτωνος, ταῦτα γὰρ ἐστὶν οἷς μάλιστα τῶν ἄλλων ὑπερέχει. νοήσας γὰρ θεὸν πρὸς αὐτὰ τῶν ἀπάντων πατέρα καὶ δημιουργὸν καὶ δεσπότην καὶ κηδεμόνα καὶ γνωρίζων ἐκ τῶν ἔργων τὸν τεχνίτην πρότερον νοῆσαι τοῦτο ὃ μέλλει δημιουργῆσειν, εἴθ' οὕτω τῷ νοηθέντι κατόπιν ἐπὶ τῶν πραγμάτων προσάγειν τὴν ὁμοιότητα, ταῦτόν δὴ, τὰ τοῦ θεοῦ νοήματα πρεσβύτερα τῶν πραγμάτων, τὰ τῶν γενομένων παραδείγματα ἀσώματα καὶ νοητά, κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα ἀεὶ, μάλιστα μὲν καὶ πρώτως αὐτὰ ὄντα, παραίτια δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῦ εἶναι τοιαῦτα ἕκαστα, οἷα περ ἐστὶ, κατὰ τὴν πρὸς αὐτὰ ὁμοιότητα συνιδῶν ὁ Πλάτων ὄντα οὐ ῥᾶστα ὀφθῆναι, οὐ μὴν οὐδὲ λόγῳ σαφῶς δηλωθῆναι δυνάμενα, αὐτὸς ὡς οἷόν τε ἦν ὑπὲρ αὐτῶν εἰπεῖν καὶ φρονῆσαι καὶ παρασκευάσαι τοὺς μέλλοντας ἐπακολουθήσειν πραγματευσάμενος ταῦτα καὶ τὴν σύμπασαν αὐτοῦ φιλοσοφίαν εἰς τοῦτο συνταξάμενος, περὶ ταῦτά φησι καὶ τὴν τούτων νόησιν καὶ τὴν σοφίαν εἶναι καὶ τὴν ἐπιστήμην, δι' ἧς τὸ ἀνθρώπινον τέλος καὶ ἡ μακαριστὴ βιοτὴ παραγίνεται.» 15.13.6 Τοσαῦτα ὁ Ἀττικὸς. παρῆν δὲ καὶ τούτων ἔτι πλείω ἐκ τῆς δηλωθείσης παραθέσθαι τοῦ ἀνδρὸς γραφῆς· πλὴν ἀλλὰ τοῖς ἐκτεθεῖσιν ἀρκεσθέντες 15.13.7 μεταβησόμεθα καὶ ἐπὶ τὴν τῶν Στωϊκῶν αἵρεσιν. Σωκράτους τοίνυν ἀκουστὴς ἐγένετο Ἀντισθένης, Ἡρακλεωτικὸς τις ἀνὴρ τὸ φρόνημα, ὃς ἔφη τοῦ ἠδέσθαι τὸ μαίνεσθαι κρεῖττον εἶναι· διὸ καὶ παρήνει τοῖς γνωρίμοις 15.13.8 μηδέποτε χάριν ἡδονῆς δάκτυλον ἐκτείνειν. τούτου δὲ ἀκουστὴς γέγονε Διογένης ὁ Κύων, ὃς καὶ αὐτὸς θηριωδέστατα φρονεῖν δόξας πολλοὺς ἐπηγάγετο. τοῦτον Κράτης διεδέξατο· Κράτητος δὲ ἐγένετο Ζήνων ὁ Κι15.13.9 τιεύς, ὁ τῆς τῶν Στωϊκῶν φιλοσόφων αἰρέσεως καταστάς ἀρχηγός. Ζήνωνα δὲ Κλεάνθης διεδέξατο, Κλεάνθην δὲ Χρύσιππος, τοῦτον δὲ Ζήνων ἕτερος καὶ οἱ καθεξῆς. λέγονται δ' οὗτοι πάντες διαφερόντως καὶ βίου στεροῦ καὶ διαλεκτικῆς ἐπιμεληθῆναι. τὰ γέ τοι τῆς κατ' αὐτοὺς φιλοσοφίας δόγματα ὧδέ πως ἔχει·

15.14.1 ἰδ'. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΣΤΩΙΚΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΟΠΩΣ ΤΕ Ο ΖΗΝΩΝ ΤΟΝ

ΠΕΡΙ ΑΡΧΩΝ ΑΠΕΔΙΔΟΥ ΛΟΓΟΝ· ΑΠΟ ΤΟΥ ΕΒΔΟΜΟΥ ΠΕΡΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ

«Στοιχείον εἶναι φασὶ τῶν ὄντων τὸ πῦρ, καθάπερ Ἡράκλειτος, τούτου δ' ἀρχὰς ὕλην καὶ θεόν, ὡς Πλάτων. ἀλλ' οὗτος ἄμφω σώματά φησιν εἶναι, καὶ τὸ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον, ἐκείνου τὸ πρῶτον ποιοῦν αἴτιον ἀσώματον 15.14.2 εἶναι λέγοντος, ἔπειτα δὲ καὶ κατὰ τινὰς εἰμαρμένους χρόνους ἐκπυροῦσθαι τὸν σύμπαντα κόσμον, εἴτ' αὖθις πάλιν διακοσμεῖσθαι. τὸ μέντοι πρῶτον πῦρ εἶναι καθαπερὶ τι σπέρμα, τῶν ἀπάντων ἔχον τοὺς λόγους καὶ τὰς αἰτίας τῶν γεγονότων καὶ τῶν γιγνομένων καὶ τῶν ἐσομένων· τὴν δὲ τούτων ἐπιπλοκὴν καὶ ἀκολουθίαν εἰμαρμένην καὶ ἐπιστήμην καὶ ἀλήθειαν καὶ νόμον εἶναι τῶν ὄντων ἀδιάδραστόν τινα καὶ ἄφυκτον. ταύτη δὲ πάντα διοικεῖσθαι τὰ κατὰ τὸν κόσμον ὑπέρευ, καθάπερ ἐν εὐνομωτάτῃ τινὶ πολιτείᾳ.»

15.15.1 ιε'. ΟΠΟΙΑΝ ΔΟΞΑΝ ΕΠΑΓΟΝΤΑΙ ΟΙ ΣΤΩΙΚΟΙ ΠΕΡΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΣ· ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΠΙΤΟΜΗΣ ΑΡΕΙΟΥ ΔΙΔΥΜΟΥ

«Ὅλον δὲ τὸν κόσμον σὺν τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσι προσαγορεύουσι θεόν· τοῦτον δὲ ἓνα μόνον εἶναι φασὶ καὶ πεπερασμένον καὶ ζῶον καὶ αἴδιον καὶ θεόν. ἐν γὰρ τούτῳ πάντα περιέχεσθαι τὰ σώματα, κενὸν δὲ μηδὲν ὑπάρχειν ἐν αὐτῷ. τὸ γὰρ ἐκ πάσης τῆς οὐσίας ποιὸν προσαγορεύεσθαι κόσμον καὶ 15.15.2 τὸ κατὰ τὴν διακόσμησιν τὴν τοιαύτην καὶ διάταξιν ἔχον. διὸ κατὰ μὲν τὴν προτέραν ἀπόδοσιν αἴδιον τὸν κόσμον εἶναι φασὶ, κατὰ δὲ τὴν διακόσμησιν γενητὸν καὶ μεταβλητὸν κατὰ περιόδους ἀπείρους γεγονυίας τε καὶ ἐσομένας. 15.15.3 καὶ τὸ μὲν ἐκ τῆς πάσης οὐσίας ποιὸν κόσμον αἴδιον εἶναι καὶ θεόν· λέγεσθαι δὲ κόσμον σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἀέρος καὶ γῆς καὶ θαλάττης καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς φύσεων· λέγεσθαι δὲ κόσμον καὶ τὸ οἰκητήριον θεῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ τὸν ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ τῶν ἔνεκα τούτων γενο 15.15.4 μένων συνεστῶτα. ὃν γὰρ τρόπον πόλις λέγεται διχῶς, τό τε οἰκητήριον καὶ τὸ ἐκ τῶν ἐνοικούντων σὺν τοῖς πολίταις σύστημα, οὕτως καὶ ὁ κόσμος οἰονεὶ πόλις ἐστὶν ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων συνεστῶσα, τῶν μὲν θεῶν τὴν ἡγεμονίαν 15.15.5 ἔχόντων, τῶν δὲ ἀνθρώπων ὑποτεταγμένων. κοινωνίαν δ' ὑπάρχειν πρὸς ἀλλήλους διὰ τὸ λόγου μετέχειν, ὅς ἐστι φύσει νόμος· τὰ δ' ἄλλα πάντα γεγονέναι τούτων ἔνεκα. οἷς ἀκολουθῶς νομιστέον προνοεῖν τῶν ἀνθρώπων τὸν τὰ ὅλα διοικοῦντα θεόν, εὐεργετικὸν ὄντα καὶ χρηστὸν καὶ φιλόανθρωπον δίκαιόν τε 15.15.6 καὶ πάσας ἔχοντα τὰς ἀρετάς. διὸ δὴ καὶ Ζεὺς λέγεται ὁ κόσμος, ἐπειδὴ τοῦ ζῆν αἴτιος ἡμῖν ἐστι. καθ' ὅσον δὲ εἰρομένῳ λόγῳ πάντα διοικεῖ ἀπαραβάτως ἐξ αἰδίου προσονομάζεσθαι εἰμαρμένην· Ἀδράστειαν δὲ, ὅτι οὐδὲν ἔστιν αὐτὸν ἀποδιδράσκειν· Πρόνοιαν δ' ὅτι πρὸς τὸ χρησιμὸν οἰκονομεῖ 15.15.7 ἕκαστα. ἡγεμονικὸν δὲ τοῦ κόσμου Κλεάνθει μὲν ἤρесе τὸν ἥλιον εἶναι διὰ τὸ μέγιστον τῶν ἄστρον ὑπάρχειν καὶ πλεῖστα συμβάλλεσθαι πρὸς τὴν τῶν ὄλων διοίκησιν, ἡμέραν καὶ ἐνιαυτὸν ποιοῦντα καὶ τὰς ἄλλας ὥρας. 15.15.8 τισὶ δὲ τῶν ἀπὸ τῆς αἰρέσεως ἔδοξε γῆν τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι τοῦ κόσμου, Χρυσίππῳ δὲ τὸν αἰθέρα τὸν καθαρῶτατον καὶ εἰλικρινέστατον, ἅτε πάντων εὐκίνητότατον ὄντα καὶ τὴν ὄλην περιάγοντα τοῦ κόσμου φοράν.» 15.15.9 Ταῦτα μὲν ἡμῖν ἀπὸ τῆς Ἐπιτομῆς Ἀρείου Διδύμου προκείσθω· πρὸς δὲ τὴν περὶ θεοῦ τῶν Στωϊκῶν δόξαν ἀπαρκεῖ παραθέσθαι τὰς Πορφυρίου λέξεις ἐν τοῖς πρὸς Βόηθον ἀντιγραφείοις αὐτῷ Περὶ ψυχῆς τοῦτον ἐχούσας τὸν τρόπον·

15.16.1 ιβ'. ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΩΝ ΣΤΩΙΚΩΝ ΠΕΡΙ ΘΕΟΥ ΔΟΞΑΝ

«Τὸν δὲ θεὸν οὐκ ὀκνοῦσι πῦρ νοερόν εἰπόντες ἀίδιον καταλείπειν καὶ φθείρειν μὲν πάντα λέγειν καὶ ἐπινέμεσθαι, ὡς τοιοῦτον ὃν πῦρ οἶον τὸ ἡμῖν συνεγνωσμένον, ἀντιλέγειν τε τῷ Ἀριστοτέλει παραιτούμενῳ τὸν αἰθέρα ἐκ 15.16.2 πυρὸς λέγειν τοιούτου. ἀπαιτούμενοι δὲ πῶς τὸ τοιοῦτον ἐπιδιαμένει πῦρ, ἄλλοιον μὲν πῦρ οὐ λέγουσιν εἶναι, τὸ τοιοῦτον δ' εἰπόντες καὶ πιστεύειν αὐτοῖς ἀξιώσαντες εἰποῦσι τῇ ἀλόγῳ πίστει ταύτῃ ἐπισυνάπτουσιν, ὅτι καὶ ἀίδιον ἐστὶ, καίπερ ἐκ μέρους καὶ τὸ αἰθέριον σβέννυσθαι καὶ ἀνάπτεσθαι τιθέντες, ἀλλὰ τὴν τούτων πρὸς μὲν τὰ αὐτῶν ἀβλεψίαν, πρὸς δὲ τὰ τῶν παλαιῶν ῥαθυμίαν τε καὶ καταφρόνησιν τί ἂν τις ἐπιὼν ἐπὶ πλεόν μῆκύνῃ;»

15.17.1 ιζ'. ΟΤΙ ΟΥΚ ΑΝ ΕΙΗ ΣΩΜΑ ΤΟ ΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΣΤΩΙΚΟΥΣ· ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΠΕΡΙ ΤΑΓΑΘΟΥ ΝΟΥΜΗΝΙΟΥ

«Ἄλλὰ τί δὴ ἐστὶ τὸ ὄν; ἄρα ταυτὶ τὰ στοιχεῖα τὰ τέτταρα, ἡ γῆ καὶ τὸ πῦρ καὶ αἱ ἄλλαι δύο μεταξὺ φύσεις; ἄρα οὖν δὴ τὰ ὄντα ταυτὰ ἐστίν, ἤτοι ξυλλήβδην ἢ καθ' ἓν γέ τι αὐτῶν; Καὶ πῶς, ἂ γέ ἐστὶ καὶ γενητὰ καὶ παλινάγρετα, εἴ γε ἔστιν ὄραν αὐτὰ ἐξ ἀλλήλων γινόμενα καὶ ἐπαλλασσόμενα καὶ 15.17.2 μήτε στοιχεῖα ὑπάρχοντα μήτε συλλαβάς; Σῶμα μὲν ταυτὶ οὕτως οὐκ ἂν εἴη τὸ ὄν. ἀλλ' ἄρα ταυτὶ μὲν οὐ, ἢ δ' ὕλη δύναται εἶναι ὄν; Ἄλλὰ καὶ αὐτὴν παντὸς μᾶλλον ἀδύνατον, ἀρρωστίᾳ τοῦ μένειν· ποταμὸς γὰρ ἢ ὕλη ῥοώδης καὶ ὀξύρροπος, βάθος καὶ πλάτος καὶ μῆκος ἀόριστος καὶ ἀνήνυτος.» 15.17.3 Καὶ μετὰ βραχεῖα ἐπιλέγει· «Ὡστε καλῶς ὁ λόγος εἴρηκε φάς, εἴ ἔστιν ἄπειρος ἢ ὕλη, ἀόριστον εἶναι αὐτὴν· εἰ δὲ ἀόριστος, ἄλογος· εἰ δὲ ἄλογος, ἄγνωστος. ἄγνωστον δὲ γε οὐσαν αὐτὴν ἀναγκαῖον εἶναι ἄτακτον, ὡς τεταγμένα γνωσθῆναι πάνυ δήπουθεν ἂν εἴη ῥάδια· τὸ δὲ ἄτακτον οὐχ ἔστηκεν, ὅ τι δὲ μὴ ἔστηκεν, οὐκ ἂν εἴη ὄν. 15.17.4 τοῦτο δὲ ἦν ὅπερ ἡμῖν αὐτοῖς ὠμολογησάμεθα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ταυτὶ πάντα συνενεχθῆναι τῷ ὄντι ἀθέμιστον εἶναι. Δοξάτω μάλιστα μὲν πᾶσιν, εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' ἐμοί. Οὐκοῦν φημι τὴν ὕλην οὔτε αὐτὴν οὔτε τὰ σώματα εἶναι ὄν. 15.17.5 Τί οὖν δὴ; ἢ ἔχομεν παρὰ ταῦτα ἄλλο τι ἐν τῇ φύσει τῇ τῶν ὄλων; Ναί. τοῦτο οὐδὲν εἰπεῖν ποικίλον, εἰ τόδε πρῶτον μὲν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἅμα πειρα15.17.6 θείημεν διαλεγόμενοι· ἐπειδὴ τὰ σώματά ἐστι φύσει τεθνηκότα καὶ νεκρὰ καὶ πεφορημένα καὶ οὐδ' ἐν ταύτῳ μένοντα, ἄρ' οὐχὶ τοῦ καθέξοντος αὐτοῖς ἔδει; Παντὸς μᾶλλον. Εἰ μὴ τύχοι δὲ τούτου, ἄρα μείνειεν ἂν; Παντὸς ἦττον. 15.17.7 Τί οὖν ἐστὶ τὸ κατασχῆσον; εἰ μὲν δὴ καὶ τοῦτο εἴη σῶμα, Διὸς Σω15.17.8 τῆρος δοκεῖ ἂν ἐμοὶ δεηθῆναι αὐτὸ παραλυόμενον καὶ σκιδνάμενον. εἰ μέντοι χρὴ αὐτὸ ἀπηλλάχθαι τῆς τῶν σωμάτων πάθης, ἵνα κάκεινοις κεκυκμημένοις τὴν φθορὰν ἀμύνειν δύνηται καὶ κατέχη, ἐμοὶ μὲν οὐ δοκεῖ ἄλλο τι εἶναι ἢ μόνον γε τὸ ἀσώματον· αὐτὴ γὰρ δὴ φύσεων πασῶν μόνη ἔστηκε καὶ ἔστιν ἀραρυῖα καὶ οὐδὲν σωματικὴ. οὔτε γοῦν γίνεται οὔτε αὐξεται οὔτε κίνησιν κινεῖται ἄλλην οὐδεμίαν, καὶ διὰ ταῦτα καλῶς δίκαιον ἐφάνη πρεσβεῦσαι τὸ ἀσώματον.»

15.18.1 ιη'. ΟΠΩΣ ΟΙ ΣΤΩΙΚΟΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΣ ΕΚΠΥΡΩΣΕΩΣ ΔΟΞΑΖΟΥΣΙΝ

«Ἀρέσκει δὲ τοῖς πρεσβυτάτοις τῶν ἀπὸ τῆς αἰρέσεως ταύτης ἐξαιθεροῦσθαι πάντα, κατὰ περιόδους τινὰς τὰς μεγίστας εἰς πῦρ αἰθερωδὲς ἀναλυομένων πάντων.» Καὶ ἐξῆς ἐπάγει· 15.18.2 «Ἐκ τούτων δὲ δῆλον ὅτι Χρῦσιππος ἐπὶ τῆς οὐσίας οὐ ταύτην παρείληφε τὴν σύγχυσιν· ἀδύνατον γάρ· ἀλλὰ τὴν ἀντὶ τῆς μεταβολῆς λεγομένην. οὐ γὰρ ἐπὶ τῆς τοῦ κόσμου κατὰ περιόδους τὰς μεγίστας γινομένης φθορᾶς κυρίως παραλαμβάνουσι τὴν φθορὰν οἱ τὴν εἰς πῦρ ἀνάλυσιν τῶν ὄλων δογματίζοντες, ἦν δὴ καλοῦσιν ἐκπύρωσιν, ἀλλ' ἀντὶ τῆς κατὰ φύσιν μεταβολῆς χρῶνται 15.18.3 τῇ προσηγορίᾳ τῆς φθορᾶς. ἀρέσκει γὰρ τοῖς Στωϊκοῖς φιλοσόφοις τὴν ὅλην οὐσίαν εἰς πῦρ μεταβάλλειν, οἷον εἰς σπέρμα, καὶ πάλιν ἐκ τούτου αὐτὴν ἀποτελεῖσθαι τὴν διακόσμησιν, οἷα τὸ πρότερον ἦν. καὶ τοῦτο τὸ δόγμα τῶν ἀπὸ τῆς αἰρέσεως οἱ πρῶτοι καὶ πρεσβύτατοι προσήκοντο, Ζήνων τε καὶ Κλεάνθης καὶ Χρῦσιππος. τὸν μὲν γὰρ τούτου μαθητὴν καὶ διάδοχον τῆς σχολῆς Ζήνωνά φασιν ἐπισχεῖν περὶ τῆς ἐκπυρώσεως τῶν ὄλων.»

15.19.1 ιθ'. ΟΠΩΣ ΔΟΞΑΖΟΥΣΙΝ ΟΙ ΣΤΩΙΚΟΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑΣ ΤΩΝ ΟΛΩΝ

«Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ προελθὼν ὁ κοινὸς λόγος καὶ κοινὴ φύσις μείζων καὶ πλείων γενομένη τέλος ἀναξηράνασα πάντα καὶ εἰς ἑαυτὴν ἀναλαβοῦσα ἐν τῇ πάσῃ οὐσίᾳ γίνεται, ἐπανελθοῦσα εἰς τὸν πρῶτον ῥηθέντα λόγον καὶ εἰς τὴν ἀνάστασιν ἐκείνην τὴν ποιοῦσαν ἐνιαυτὸν τὸν μέγιστον, καθ' ὃν ἀπ' αὐτῆς 15.19.2 μόνης εἰς αὐτὴν πάλιν γίνεται ἡ ἀποκατάστασις. ἐπανελθοῦσα δὲ διὰ τάξιν, ἀφ' οἷας διακοσμεῖν ὡσαύτως ἤρξατο, κατὰ λόγον πάλιν τὴν αὐτὴν διεξαγωγὴν ποιεῖται, τῶν τοιούτων περιόδων ἐξ αἰδίου γινομένων ἀκαταπαύστως. οὔτε γὰρ τῆς αἰτίας ἀρχὴν κάποπαυσιν οἷον τε γίνεσθαι οὔτε τοῦ 15.19.3 διοικοῦντος αὐτά. οὐσίαν τε γὰρ τοῖς γινομένοις ὑφεστάναι δεῖ, πεφυκυῖαν ἀναδέχεσθαι τὰς μεταβολὰς πάσας, καὶ τὸ δημιουργῆσον ἐξ αὐτῆς, οἷα γὰρ ἐφ' ἡμῶν τίς ἐστὶ φύσις δημιουργοῦσα, τοιούτου τινὸς κατ' ἀνάγκην ὄντος καὶ ἐν τῷ κόσμῳ ἀγενήτου. γενέσεως γὰρ ἀρχὴν οὐχ οἷον τε εἶναι ἐπὶ τῆς φύσεως ταύτης· ὃν τρόπον δ' ἀγένητός ἐστι καὶ ἀναιρεθῆναι ἀδύνατον αὐτὴν ἐστίν, οὔτε αὐτῆς ἐξ αὐτῆς οὔτε ἕξωθέν τινος ἀναιρήσοντος αὐτὴν.»

15.20.1 κ'. ΟΠΩΣ ΔΟΞΑΖΟΥΣΙΝ ΟΙ ΣΤΩΙΚΟΙ ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ

«Τὸ δὲ σπέρμα φησὶν ὁ Ζήνων εἶναι ὁ μεθίσιν ἄνθρωπος πνεῦμα μεθ' ὑγροῦ, ψυχῆς μέρος καὶ ἀπόσπασμα καὶ τοῦ σπέρματος τοῦ τῶν προγόνων κέρασμα καὶ μίγμα τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν συνελληλυθός· ἔχον γὰρ τοὺς λόγους τῷ ὄλω τοὺς αὐτοὺς τοῦτο, ὅταν ἀφεθῇ εἰς τὴν μήτραν, συλληφθὲν ὑπ' ἄλλου πνεύματος μέρος ψυχῆς τῆς τοῦ θήλεος καὶ συμφυῆς γενόμενον κρυφθὲν τε φύει κινούμενον καὶ ἀναρριπιζόμενον ὑπ' ἐκείνου, προσλαμβάνον ἀεὶ εἰς τὸ ὑγρὸν καὶ αὐξόμενον ἐξ ἑαυτοῦ.» 15.20.2 Καὶ μετὰ βραχεῖα ἐπιλέγει· «Περὶ δὲ ψυχῆς Κλεάνθης μὲν τὰ Ζήνωνος δόγματα παρατιθέμενος πρὸς σύγκρισιν τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους φυσικούς φησιν ὅτι Ζήνων τὴν ψυχὴν λέγει αἰσθητικὴν ἀναθυμίασιν, καθάπερ Ἡράκλειτος. βουλόμενος γὰρ ἐμφανίσαι ὅτι αἱ ψυχὰι ἀναθυμιώμεναι νοεραὶ ἀεὶ γίνονται, εἵκασεν αὐτὰς τοῖς ποταμοῖς, λέγων οὕτως·

«Ποταμοῖσι τοῖσιν αὐτοῖσιν ἐμβαίνουσιν ἕτερα καὶ ἕτερα 15.20.3 ὕδατα ἐπιρρεῖ· καὶ ψυχαὶ δὲ ἀπὸ τῶν ὑγρῶν ἀναθυμῶνται.» ἀναθυμῖασι μὲν οὖν ὁμοίως τῷ Ἡρακλείτῳ τὴν ψυχὴν ἀποφαίνει Ζήνων, αἰσθητικὴν δὲ αὐτὴν εἶναι διὰ τοῦτο λέγει ὅτι τυποῦσθαί τε δύναται τὸ μέρος τὸ ἡγούμενον αὐτῆς ἀπὸ τῶν ὄντων καὶ ὑπαρχόντων διὰ τῶν αἰσθητηρίων καὶ παραδέχεσθαι τὰς τυπώσεις. ταῦτα γὰρ ἴδια ψυχῆς ἐστὶ.» 15.20.4 Καὶ μεθ' ἕτερα· «Εἶναι δὲ ψυχὴν ἐν τῷ ὄλῳ φασίν, ὃ καλοῦσιν αἰθέρα, καὶ ἀέρα κύκλῳ περὶ τὴν γῆν καὶ θάλασσαν, καὶ ἐκ τούτων ἀναθυμῖασις· τὰς δὲ λοιπὰς ψυχὰς προσπεφυκέναι αὐτῇ, ὅσαι τε ἐν ζώοις εἰσὶ καὶ ὅσαι ἐν τῷ περιέχοντι· 15.20.5 διαμένειν γὰρ ἔτι τὰς τῶν ἀποθανόντων ψυχὰς. ἔνιοι δὲ τὴν μὲν τοῦ ὅλου αἴδιον, τὰς δὲ λοιπὰς συμμίγνυσθαι ἐπὶ τελευτῇ εἰς ἐκείνην. ἔχειν δὲ πᾶσαν ψυχὴν ἡγεμονικόν τι ἐν αὐτῇ, ὃ δὴ ζωὴ καὶ αἴσθησις ἐστὶ καὶ ὁρμή.» 15.20.6 Καὶ ἔτι μετ' ὀλίγα· «Τὴν δὲ ψυχὴν γενητὴν τε καὶ φθαρτὴν λέγουσιν· οὐκ εὐθύς δὲ τοῦ σώματος ἀπαλλαγεῖσιν φθείρεσθαι, ἀλλ' ἐπιμένειν τινὰς χρόνους καθ' ἑαυτήν, τὴν μὲν τῶν σπουδαίων μέχρι τῆς εἰς πῦρ ἀναλύσεως τῶν πάντων, τὴν δὲ 15.20.7 τῶν ἀφρόνων πρὸς ποσοῦς τινὰς χρόνους. τὸ δὲ διαμένειν τὰς ψυχὰς οὕτως λέγουσιν, ὅτι διαμένομεν ἡμεῖς ψυχαὶ γενόμενοι τοῦ σώματος χωρισθέντες καὶ εἰς ἐλάττω μεταβαλόντες οὐσίαν τὴν τῆς ψυχῆς. τὰς δὲ τῶν ἀφρόνων καὶ ἀλόγων ζῶων ψυχὰς συναπόλλυσθαι τοῖς σώμασι.» 15.20.8 Τοιαῦτα καὶ τὰ τῆς Στωϊκῆς φιλοσοφίας δόγματα ἀπὸ τῶν Ἐπιτομῶν Ἀρείου Διδύμου συνειλεγμένα. πρὸς δὲ τὴν περὶ ψυχῆς ἄτοπον τῶν ἀνδρῶν δόξαν ἀπαρκεῖ τὰ παρὰ Λογγίνῳ τῷ καθ' ἡμᾶς συντόμως ἀντειρημένα διὰ τούτων·

15.21.1 κα΄. ΛΟΓΓΙΝΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΩΝ ΣΤΩΙΚΩΝ ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ ΔΟΞΑΝ ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΣ

«Συνελόντι δ' εἰπεῖν, πόρρω μοι δοκοῦσιν ἀφεστηκέναι τοῦ τὰ δέοντα λογίζεσθαι πάντες ἐφεξῆς ὅποσοι τὴν ψυχὴν σῶμα ἀπεφάναντο. ποῦ γὰρ ὅλως ἐγχωρεῖ παραπλήσιον εἶναι τινὶ τῶν στοιχείων τὸ κατ' αὐτὴν θεῖναι, ποῦ δὲ ἐπὶ τὰς κράσεις καὶ μίξεις ἀνενεγκεῖν; αἱ κατὰ πολλοὺς γιγνόμεναι τρόπους ἄλλων μὲν ἀμυθῆτων ἰδέας σωμάτων ἀπογεννᾶν πεφύκασιν, ἐν οἷς εἰ καὶ μὴ συνεχῶς, ἀλλ' οὖν πόρρωθεν ἰδεῖν ἐν τὴν τῶν στοιχείων αἰτίαν καὶ τὴν πρὸς τὰ δευτέρα καὶ τρίτα τῶν πρώτων ἀφορμὴν. τῶν δὲ περὶ ψυχὴν ἵχνος οὐδὲν οὐδὲ τεκμήριον ἐν τοῖς σώμασιν εὐρίσκεται, κἂν εἰ φιλοτιμοῖτό τις ὡς Ἐπίκουρος καὶ Χρύσιππος ἅπαντα λίθον κινεῖν καὶ πᾶσαν ἐρευνᾶν δύνασθαι 15.21.2 μὴν σώματος εἰς γένεσιν τῶν περὶ ψυχῆς πράξεων. τί γὰρ ἢ τοῦ πνεύματος ἡμῖν λεπτότης πρὸ ἔργου γένοιτ' ἂν εἰς φαντασίας καὶ λογισμούς; τί δέ; τῶν ἀτόμων σχῆμα τοσαύτην παρὰ τᾶλλα ἔχειν δύναμιν καὶ τροπήν, ὥστε φρόνησιν γεννᾶν, ὅταν εἰς ἐτέρου πλάσιν ἐγκαταμιχθῇ σώματος; οἶμαι μὲν ὡς οὐδ' εἰ τῶν Ἡφαίστου τις ὦν τύχοι τριπόδων καὶ θερααινῶν ὧν φησὶν Ὅμηρος τοὺς μὲν αὐτομάτους εἰς τὸν ἀγῶνα δι' αὐτῶν χωρεῖν, τὰς δὲ συνεργάζεσθαι τῷ δεσπότῃ καὶ μηδενὸς οἴων οἱ ζῶντες ἔχουσι πλεονεκτημάτων ἀπολείπεσθαι, μὴ τί γε δὴ τῶν ἐκ ταυτομάτου ψηγμάτων. καὶ αὐτὸς τοῖς ἐπὶ τῶν αἰγιαλῶν προσέοικε λίθοις εἰς τὸ δύνασθαι τι περιττότερον ποιεῖν 15.21.3 πρὸς αἴσθησιν. Ζήνωνι μὲν γὰρ καὶ Κλεάνθει νεμεσήσειέ τις ἂν δικαίως οὕτως σφόδρα ὑβριστικῶς περὶ αὐτῆς διαλεχθεῖσι καὶ ταυτὸν ἄμφω τοῦ στερεοῦ σώματος εἶναι τὴν ψυχὴν ἀναθυμῖασι φήσασι. τί γάρ, ὦ πρὸς θεῶν, κοινὸν ὅλως ἀναθυμῖασι καὶ ψυχῇ; ποῦ δὲ ἐγχωρεῖ νομίσαντας τούτῳ προσεοικέναι τὴν θ' ἡμετέραν καὶ τὴν τῶν ἄλλων ζῶων οὐσίαν τοῦτο μὲν φαντασίας καὶ μνήμας οἴους τε εἶναι σώζειν διαρκεῖς, τοῦτο δὲ

ὄρμας καὶ βουλήσεις τῶν λυσιτελούντων εἰς σύνεσιν πραγμάτων; ἢ τᾶρα καὶ τοὺς θεοὺς καὶ τὸν διὰ πάντων παρήκοντα ὁμοίως ἐπιγείων τε καὶ οὐρανίων εἰς ἀναθυμίασιν καὶ καπνὸν καὶ τοιαύτην φλυαρίαν καταθήσομεν καὶ οὐδὲ τοὺς ποιητὰς αἰσχυνοῦμεθα, οἳ καίπερ ἀκριβῆ σύνεσιν τῶν θεῶν οὐκ ἔχοντες ὅμως τὰ μὲν ἐκ τῆς κοινῆς ἐπινοίας τῶν ἀνθρώπων, τὰ δ' ἐξ ἐπινοίας τῶν Μουσῶν, ἢ κινεῖν αὐτοὺς ἐπὶ ταῦτα πέφυκε, σεμνότερα εἰρήκασι περὶ αὐτῶν καὶ οὐκ ἀναθυμιάσεις οὐδ' ἀέρας οὐδὲ πνεύματα καὶ λήρους;» Ταῦτά σοι καὶ ὁ Λογγῖνος, ἐπάκουσον δὲ καὶ Πλωτίνου τὰ τοιάδε πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἀποτεινομένου·

15.22.1 κβ'. ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΤΩΙΚΟΥΣ ΟΤΙ ΟΥ ΔΥΝΑΤΑΙ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΕΙΝΑΙ Η ΨΥΧΗ· ΑΠΟ ΤΟΥ Α περι ψυχης πλωτινου

«Εἰ δὲ ἐστὶν ἀθάνατος ἕκαστος ἡμῶν ἢ φθείρεται πᾶς ἢ τὰ μὲν αὐτοῦ ἄπεισιν εἰς σκέδασιν καὶ φθοράν, τὰ δὲ μένει εἰσαεὶ ἄπερ ἐστὶν αὐτός, ὡδ' 15.22.2 ἂν τις μάθοι κατὰ φύσιν ἐπισκοπούμενος. ἀπλοῦν μὲν δὴ τι οὐκ ἂν εἴη ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐστὶν ἐν αὐτῷ ψυχὴ, ἔχει δὲ καὶ σῶμα, εἴτ' οὖν ὄργανον ὃν ἡμῖν, εἴτε ἕτερον τρόπον προσηρτημένον. ἀλλ' οὖν διηρήσθω τε ταύτη 15.22.3 καὶ ἐκατέρου τὴν φύσιν τε καὶ οὐσίαν καταθεατέον. τὸ μὲν δὴ σῶμα, καὶ αὐτὸ συγκείμενον, οὔτε παρὰ τοῦ λόγου δύναται μένειν ἢ τε αἰσθησις ὄρα λυόμενόν τε καὶ τηκόμενον καὶ παντοίους ὀλέθρους δεχόμενον, ἐκάστου τε τῶν ἐνότων πρὸς τὸ αὐτοῦ φερομένου φθείροντός τε ἄλλου ἕτερον καὶ μεταβάλλοντος εἰς ἄλλο καὶ ἀπολλύντος, καὶ μάλιστα ὅταν ψυχὴ ἢ φίλα 15.22.4 ποιούσα μὴ παρῆ τοῖς ὄγκοις, κἂν μονωθῆ δὲ ἕκαστον γενόμενον, ἐν οὐκ ἔστι, λύσιν δεχόμενον εἰς τε μορφήν καὶ ὕλην, ἐξ ὧν ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπλᾶ τῶν σωμάτων τὰς συστάσεις ἔχειν. καὶ μὴν καὶ μέγεθος ἔχοντα, ἅτε σώματα ὄντα, τεμνόμενά τε καὶ εἰς μικρὰ θραυόμενα, καὶ ταύτη φθοράν ἂν ὑπομένοι. 15.22.5 ὥστε εἰ μὲν μέρος ἡμῶν τοῦτο, οὐ τὸ πᾶν ἀθάνατοι, εἰ δ' ὄργανον, ἔδει γε αὐτὸ εἰς χρόνον τινὰ δοθὲν τοιοῦτον τὴν φύσιν εἶναι. τὸ δὲ κυριώτατον καὶ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, εἴπερ κατὰ τὸ εἶδος, ὡς πρὸς ὕλην τὸ σῶμα ἢ κατὰ τὸ χρώμενον ὡς πρὸς ὄργανον, ἐκατέρως δὲ ἢ ψυχὴ αὐτός. 15.22.6 Τοῦτο οὖν τίνα φύσιν ἔχει; ἢ σῶμα μὲν ὃν πάντως ἀναλυτέον· σύνθετον γὰρ πᾶν γε σῶμα. εἰ δὲ μὴ σῶμα εἴη, ἀλλὰ φύσεως ἄλλης, κάκεινην ἢ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἢ κατὰ ἄλλον σκεπτέον. πρῶτον δὲ σκεπτέον εἰς ὃ τι δεῖ 15.22.7 τοῦτο τὸ σῶμα, ὃ λέγουσι ψυχὴν, ἀναλύειν. ἐπεὶ γὰρ ζωὴ ψυχῆ πάρεστιν ἐξ ἀνάγκης, ἀνάγκη τοῦτο τὸ σῶμα, τὴν ψυχὴν, εἰ μὲν ἐκ δύο σωμάτων ἢ πλειόνων εἴη, ἢτοι ἐκάτερον αὐτῶν ἢ ἕκαστον ζωὴν σύμφυτον ἔχειν· ἢ τὸ μὲν ἔχειν, τὸ δὲ μὴ, ἢ μὴδὲ ἕτερον ἢ μὴδὲν ἔχειν. εἰ μὲν δὴ ἐνὶ αὐτῶν 15.22.8 προσεῖη τὸ ζῆν, αὐτὸ τοῦτο ἂν εἴη ψυχὴ. τί ἂν οὖν εἴη σῶμα, ζωὴν παρ' αὐτοῦ ἔχον; πῦρ γὰρ καὶ ἀήρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆ ἄψυχα παρ' αὐτῶν, καὶ ὅτω πάρεστι τούτων ψυχὴ, τοῦτο ἐπακτῶ κέχρηται τῇ ζωῇ. ἄλλα δὲ παρὰ ταῦτα σώματα οὐκ ἔστι· καὶ οἷς δὲ δοκεῖ εἶναι στοιχεῖα τούτων ἕτερα, σώματα οὐ ψυχὰι ἐλέχθησαν εἶναι οὐδὲ ζωὴν ἔχοντα. εἰ δὲ μηδενὸς αὐτῶν ζωὴν ἔχοντος 15.22.9 ἢ σύνοδος πεποίηκε ζωὴν, ἄτοπον. εἰ δὲ ἕκαστον ζωὴν ἔχει, καὶ ἐν ἀρκεῖ μᾶλλον δὲ ἀδύνατον συμφόρησιν σωμάτων ζωὴν ἐργάζεσθαι καὶ νοῦν γεννᾶν τὰ ἀνόητα. καὶ δὴ καὶ οὐχ ὀπωσοῦν κραθέντα ταῦτα φήσουσι γενέσθαι. δεῖ ἄρα εἶναι τὸ τάξον καὶ τὸ τῆς κράσεως αἴτιον· ὥστε τοῦτο τάξιν ἂν ἔχοι ψυ15.22.10 χῆς. οὐ γὰρ ὅτι σύνθετον, ἀλλ' οὐδὲ ἀπλοῦν ἂν εἴη σῶμα ἐν τοῖς οὐσιν ἄνευ ψυχῆς οὔσης ἐν τῷ παντί, εἴπερ λόγος προσελθὼν ἐν τῇ ὕλῃ σῶμα ποιεῖ, οὐδαμῶθεν δ' ἂν προσέλθοι λόγος ἢ παρὰ ψυχῆς. 15.22.11 Εἰ δὲ τις μὴ οὕτως, ἀλλὰ

ατόμους ἢ ἀμερῇ συνελθόντα ψυχὴν ποιεῖν λέγοι, τῇ ἐνώσει καὶ ὁμοιοπαθείᾳ ἐλέγχοιτ' ἂν καὶ τῇ παραθέσει, μὴ δι' ὅλου οὐ γινομένου ἐνὸς οὐδὲ συμπαθοῦς ἐξ ἀπαθῶν καὶ μὴ ἐνοῦσθαι δυναμένων σωμάτων· ψυχὴ δ' ἑαυτῇ συμπαθῆς· ἐκ δὲ ἀμερῶν σῶμα οὐδὲ μέγεθος ἂν 15.22.12 γένοιτο. καὶ μὴν εἰ ἀπλοῦ ὄντος τοῦ σώματος τὸ μὲν ὅσον ὑλικὸν παρ' αὐτοῦ ζῶν ἔχειν οὐ φήσουσιν ὕλη γὰρ ἄποιον, τὸ δὲ κατὰ τὸ εἶδος τεταγμένον ἐπιφέρειν τὴν ζωὴν· εἰ μὲν οὐσίαν φήσουσι τὸ εἶδος τοῦτο εἶναι, οὐ τὸ συναμφοτέρον, θάτερον δὲ τούτων ἔσται ἡ ψυχὴ· ὃ οὐκ ἔσται σῶμα, οὐ γὰρ ἐξ 15.22.13 ὕλης καὶ αὐτό, ἢ πάλιν τὸν αὐτὸν τρόπον ἀναλύσομεν. εἰ δὲ πάθημα τῆς ὕλης, ἀλλ' οὐκ οὐσίαν φήσουσιν εἶναι, ἀφ' οὗ τὸ πάθημα καὶ ἡ ζωὴ εἰς τὴν ὕλην ἐλήλυθε λεκτέον αὐτοῖς. οὐ γὰρ δὴ ἡ ὕλη ἑαυτὴν μορφοῖ οὐδ' ἑαυτῇ ψυχὴν ἐντίθησι. δεῖ ἄρα τι εἶναι τὸ χορηγὸν ζωῆς, εἴτε τῇ ὕλῃ ἢ χορηγία εἴθ' ὄτω οὖν τῶν σωμάτων, ἔξω ὃν καὶ ἐπέκεινα σωματικῆς φύσεως, ἐπεὶ 15.22.14 οὐδ' ἂν εἴη σῶμα οὐδὲν ψυχικῆς δυνάμεως οὐκ οὔσης. ῥεῖ γὰρ καὶ ἐν φορᾷ αὐτοῦ ἡ φύσις καὶ ἀπόλοιτο ἂν ὡς τάχιστα, εἰ πάντα σώματα εἴη, κἂν εἰ ὄνομα ἐνὶ αὐτῶν ψυχὴν τις θεῖτο. τὰ αὐτὰ γὰρ ἂν πάθοι τοῖς ἄλλοις σώμασιν, ὕλης μιᾶς οὔσης αὐτοῖς. μᾶλλον δὲ οὐδ' ἂν γένοιτο, ἀλλὰ στήσεται 15.22.15 ἐν ὕλῃ τὰ πάντα, μὴ ὄντος τοῦ μορφοῦντος αὐτήν. τάχα δ' ἂν οὐδ' ἂν ἡ ὕλη τὸ παράπαν εἴη· λυθήσεται δὲ καὶ τότε τὸ ζύμπαν, εἴ τις αὐτὸ πιστεύσειε σώματος συνέρξει, διδούς αὐτῷ ψυχῆς τάξιν μέχρι τῶν ὀνομάτων, ἀέρι καὶ πνεύματι σκεδαστοτάτῳ καὶ τὸ ἐνὶ εἶναι ἔχοντι οὐ παρ' αὐτοῦ. πῶς γὰρ τεμνομένων τῶν πάντων σωμάτων ὠτινιοῦν τις ἀνατιθεῖς τότε τὸ πᾶν οὐκ ἀνόητόν 15.22.16 τε καὶ φερόμενον εἰκῆ ποιήσει; τίς γὰρ τάξις ἐν πνεύματι δεομένῳ παρὰ ψυχῆς τάξεως ἢ λόγος ἢ νοῦς; ἀλλὰ ψυχῆς μὲν οὔσης, ὑπουργὰ ταῦτα πάντα αὐτῇ εἰς σύστασιν κόσμου καὶ ζῶου ἐκάστου, ἄλλης παρ' ἄλλου δυνάμεως εἰς τὸ ὅλον συντελούσης, ταύτης δὲ μὴ παρούσης ἐν τοῖς ὅλοις οὐδὲν ἂν εἴη ταῦτα, οὐχ ὅτι ἐν τάξει. 15.22.17 Μαρτυροῦσι δὲ καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἀγόμενοι ὡς δεῖ τι πρὸ τῶν σωμάτων εἶναι κρεῖττον αὐτῶν ψυχῆς εἶδος, ἔννου πνεῦμα καὶ πῦρ νοερὸν τιθέμενοι, ὡσπερ ἄνευ πυρὸς ἢ πνεύματος οὐ δυναμένης τῆς κρεῖττονος μοίρας ἐν τοῖς οὔσιν εἶναι, τόπον δὲ ζητούσης εἰς τὸ ἰδρυθῆναι, δέον ζητεῖν ὅπου τὰ σώματα ἰδρῦσουσιν, ὡς ἄρα δεῖ ταῦτα ἐν ψυχῆς δυνάμεσιν ἰδρῦσθαι. 15.22.18 εἰ δὲ μηδὲν παρὰ τὸ πνεῦμα τὴν ζωὴν καὶ τὴν ψυχὴν τίθενται, τὸ δὴ πολυθρύλητον αὐτοῖς «πῶς ἔχον» πῶς ἔχει, εἰς ὃ καταφεύγουσιν, ἀναγκαζόμενοι τίθεσθαι ἄλλην παρὰ τὰ σώματα φύσιν δραστήριον; εἰ οὖν οὐ πᾶν μὲν πνεῦμα ψυχὴ, ὅτι μυρία πνεύματα ἄψυχα, τὸ δὲ «πῶς ἔχον» πνεῦμα φήσουσι, τὸ «πῶς ἔχον» τοῦτο καὶ ταύτην τὴν σχέσιν τῶν ὄντων τι φήσουσιν ἢ 15.22.19 μηδέν. ἀλλ' εἰ μὲν μηδέν, πνεῦμα ἂν εἴη μόνον, τὸ δὲ «πῶς ἔχον» ὄνομα· καὶ οὕτω συμβήσεται αὐτοῖς οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν εἶναι λέγειν ἢ τὴν ὕλην, καὶ ψυχὴν καὶ θεόν, καὶ ὄνομα τὰ πάντα, ἐκεῖνο δὲ μόνον. εἰ δὲ τῶν ὄντων ἢ σχέσις καὶ ἄλλο παρὰ τὸ ὑποκείμενον καὶ τὴν ὕλην, ἐν ὕλῃ μὲν, ἄλλον δὲ αὐτὸ τῷ μὴ πάλιν αὐτὸ συγκεῖσθαι ἐξ ὕλης, λόγος ἂν εἴη τις καὶ οὐ σῶμα καὶ φύσις 15.22.20 ἕτερα. ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶνδε οὐχ ἦττον φαίνεται ἀδύνατον ὃν τὴν ψυχὴν εἶναι σῶμα ὀτιοῦν. ἢ γὰρ θερμόν ἐστιν ἢ ψυχρόν, ἢ σκληρόν ἢ μαλακόν, ὑγρόν τε ἢ πεπηγός, μέλαν τε ἢ λευκόν, καὶ πάντα ὅσα ποιότητες σωμάτων ἄλλαι ἐν ἄλλοις. καὶ εἰ μὲν θερμόν, μόνον θερμανεῖ, ψυχρόν δὲ μόνον ψύξει, καὶ κοῦφα ποιήσει τὸ κοῦφον προσγενόμενον καὶ παρόν, καὶ βαρυνεῖ τὸ βαρύ, καὶ μελανεῖ τὸ μέ 15.22.21 λαν, καὶ τὸ λευκὸν λευκὸν ποιήσει. οὐ γὰρ πυρὸς τὸ ψύχειν οὐδὲ τοῦ ψυχροῦ θερμὰ ποιεῖν. ἀλλ' ἢ γε ψυχὴ καὶ ἐν ἄλλοις μὲν ζῶοις ἄλλα, τὰ δὲ ἄλλα ποιεῖ, καὶ ἐν τῷ δὲ αὐτῷ τὰ ἐναντία, τὰ μὲν πηγνῦσα, τὰ δὲ χέουσα, καὶ τὰ μὲν πυκνὰ τὰ δὲ ἀραιὰ, μέλινα λευκά, κοῦφα βαρέα· καίτοι ἐν ἔδει ποιεῖν κατὰ τὴν τοῦ

σώματος ποιότητά τε τὴν ἄλλην καὶ χρόαν, νῦν δὲ πολλά. 15.22.22 Τὰς δὲ δὴ κινήσεις πῶς διαφόρους, ἀλλ' οὐ μίαν, μιᾶς οὔσης παντὸς σώματος κινήσεως; εἰ δὲ τῶν μὲν προαιρέσεις, τῶν δὲ λόγους αἰτιάσονται, ὀρθῶς μὲν τοῦτο, ἀλλ' οὐ σώματος ἢ προαίρεσις οὐδὲ οἱ λόγοι διάφοροί γε ὄντες, ἐνὸς ὄντος καὶ ἀπλοῦ τοῦ σώματος καὶ οὐ μετὸν αὐτῷ τοιοῦτου γε λόγου, ἢ 15.22.23 ὅσος δέδοται αὐτῷ παρὰ τοῦ ποιήσαντος θερμὸν αὐτὸ ἢ ψυχρὸν εἶναι. τὸ δὲ καὶ ἐν χρόνοις αὔξειν καὶ μέχρι τοσοῦτου μέτρου, πόθεν ἂν τῷ σώματι αὐτῷ γένοιτο; ὧς προσήκει μὲν αὔξεσθαι, αὐτῷ δὲ ἀμοίρῳ τοῦ αὔξειν εἶναι, ἢ ὅσον παραληφθεῖ ἂν ἐν ὕλης ὄγκῳ ὑπηρετοῦν τῷ δι' αὐτοῦ τὴν αὔξην ἐργαζομένῳ. καὶ γὰρ εἰ ἡ ψυχὴ σῶμα οὔσα αὔξει, ἀνάγκη καὶ αὐτὴν αὔξεσθαι, προσθήκη δηλονότι ὁμοίου σώματος, εἰ μέλλει εἰς ἴσον ἰέναι τῷ αὔξομένῳ 15.22.24 ὑπ' αὐτῆς. καὶ ἢ ψυχὴ ἔσται τὸ προστιθέμενον ἢ ἄψυχον σῶμα. καὶ εἰ μὲν ψυχὴ, πόθεν καὶ πῶς εἰσιούσης καὶ πῶς προστιθέμενης; εἰ δὲ ἄψυχον τὸ προστιθέμενον, πῶς τοῦτ' ἐψυχώσεται καὶ τῷ πρόσθεν ὁμογνωμονήσει καὶ ἐν ἔσται καὶ τῶν αὐτῶν δοξῶν τῇ πρώτῃ μεταλήψεται; ἀλλ' οὐχ ὡςπερ ξένῃ ψυχῇ αὕτη ἐν ἀγνοίᾳ ἔσται, ὧν ἡ ἑτέρα· εἰ δὲ καί, ὡςπερ ὁ ἄλλος ὄγκος ἡμῶν τὸ μὲν τι ἀπορρεύσεται αὐτοῦ, τὸ δὲ τι προσελεύσεται, οὐδὲν δὲ ἔσται 15.22.25 τὸ αὐτό. πῶς οὖν ἡμῖν αἰ μνήμαι; πῶς δὲ ἡ γνῶσις οἰκειῶν, οὐδέποτε τῇ αὐτῇ ψυχῇ χρωμένων; καὶ μὴν εἰ σῶμά ἐστι, φύσις δὲ σώματος μεριζόμενον εἰς πλείω ἕκαστον μὴ τὸ αὐτὸ εἶναι τῶν μερῶν τῷ ὅλῳ, εἰ τοσόνδε μέγεθος ψυχῇ, ὃ ἂν ἔλαττον ἢ ψυχῇ οὐκ ἔσται, ὡςπερ πᾶν ποσὸν ἀφαιρέσει 15.22.26 τοῦ εἶναι τὸ πρόσθεν ἠλλάξατο. εἰ δὲ τι τῶν μέγεθος ἐχόντων τὸν ὄγκον ἐλαττωθὲν τῇ ποιότητι ταυτὸν μένοι, ἢ μὲν σῶμα, ἕτερόν ἐστι καὶ ἢ ποσόν, τῇ δὲ ποιότητι ἑτέρα τῆς ποσότητος οὔση τὸ ταυτὸν ἀποσώζειν δύναται. 15.22.27 τί τοίνυν φήσουσιν οἱ τὴν ψυχὴν σῶμα εἶναι λέγοντες; πρῶτον μὲν περὶ ἐκάστου μέρους τῆς ψυχῆς τῆς ἐν τῷ αὐτῷ σώματι, πότερον ἕκαστον ψυχῇ. 15.22.28 οἷα ἐστὶ καὶ ἡ ὄλη; καὶ πάλιν τοῦ μέρους τὸ μέρος; οὐδὲν ἄρα τὸ μέγεθος συνεβάλετο τῇ οὐσίᾳ αὐτῆς· καίτοι ἔδει γε, ποσοῦ τινος ὄντος· καὶ ὄλον πολλαχῆ, ὅπερ σώματι παρεῖναι ἀδύνατον, ἐν πλείοσι τὸ αὐτὸ ὄλον εἶναι καὶ 15.22.29 τὸ μέρος ὅπερ τὸ ὄλον ὑπάρχειν. εἰ δὲ ἕκαστον τῶν μερῶν οὐ ψυχὴν φήσουσιν, ἐξ ἀψύχων ψυχῇ αὐτοῖς ὑπάρξει. καὶ προσέτι, εἰ ψυχῆς ἐκάστης τὸ μέγεθος ὠρισμένον ἔσται ἐφ' ἐκάτερα, ἢ ἐπὶ τὸ ἔλαττόν γε ἢ ἐπὶ τὸ μείζον, 15.22.30 ψυχῇ οὐκ ἔσται. ὅταν τοίνυν ἐκ συνόδου μιᾶς καὶ ἐνὸς σπέρματος δίδυμα γένηται γεννήματα ἢ καί, ὡςπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις, πλείστα, τοῦ σπέρματος εἰς πολλοὺς τόπους μεριζομένου, οὗ δὴ ὄλον ἕκαστόν ἐστι, πῶς οὐ διδάσκει τοῦτο τοὺς βουλομένους μανθάνειν, ὡς ὅπου τὸ μέρος ταυτὸν ἐστὶ τῷ ὅλῳ, τοῦτο ἐν τῇ αὐτοῦ οὐσίᾳ τὸ ποσὸν εἶναι ὑπερβέβηκεν, ἄποσον δὲ αὐτὸ εἶναι δεῖ ἐξ ἀνάγκης; οὕτω γὰρ ἂν μένοι τὸ αὐτό, τοῦ ποσοῦ κλεπτομένου, ἅτε μὴ μέλον αὐτῷ ποσότητος καὶ ὄγκου, ὡς ἂν τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἕτερόν τι οὔσης. ἄποσον ἄρα ἢ ψυχῇ καὶ οἱ λόγοι. 15.22.31 Ὅτι δὲ εἰ σῶμα εἴη ἢ ψυχῇ, οὔτε τὸ αἰσθάνεσθαι οὔτε τὸ νοεῖν οὔτε τὸ ἐπίστασθαι οὔτε ἀρεταὶ οὔτε τι τῶν καλῶν ἔσται, ἐκ τῶνδε δήλον· εἴ τι μέλλει αἰσθάνεσθαι τινος, ἐν αὐτῷ δεῖ εἶναι καὶ τῷ αὐτῷ παντὸς ἀντιλαμβάνεσθαι, καὶ εἰ διὰ πολλῶν αἰσθητηρίων πλείω τὰ εἰσιόντα εἴη ἢ πολλὰ περὶ ἐν ποιότητες, 15.22.32 κἂν δι' ἐνὸς ποικίλον, οἷον πρόσωπον. οὐ γὰρ ἄλλο μὲν ῥινός, ἄλλο δὲ ὀφθαλμοῦ, ἀλλὰ ταυτὸν ὁμοῦ πάντων. καὶ εἰ τὸ μὲν δι' ὁμμάτων, τὸ δὲ δι' ἀκοῆς, ἐν τι δεῖ εἶναι εἰς ὃ ἄμφω· ἢ πῶς ἂν εἴποι ὅτι ἕτερα ταῦτα, μὴ εἰς τὸ αὐτὸ ὁμοῦ τῶν αἰσθημάτων ἐλθόντων; δεῖ τοίνυν τοῦτο ὡςπερ κέντρον εἶναι, γραμμὰς δὲ συμβαλλούσας ἐκ περιφερείας κύκλου τὰς πανταχόθεν αἰσθήσεις πρὸς τοῦτο 15.22.33 περαίνειν, καὶ τοιοῦτον τὸ ἀντιλαμβανόμενον εἶναι ἐν ὄντως. εἰ δὲ διεστῶς τοῦτο

γένοιτο καὶ οἶον γραμμῆς ἐπ' ἄμφω τὰ πέρατα αἰ αἰσθήσεις προσβάλοιεν, ἢ συνδραμεῖται εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πάλιν, οἶον τὸ μέσον, ἢ ἄλλο· τὸ δὲ ἄλλο ἐκάτερον ἐκατέρου αἴσθησιν ἔξει, ὡσπερ ἂν εἰ ἐγὼ μὲν ἄλλου, σὺ δὲ 15.22.34 ἄλλου αἴσθοιο. καὶ εἰ ἔν εἴη τὸ αἴσθημα, οἶον πρόσωπον, εἰς ἓν συναιρεθήσεται, ὅπερ καὶ φαίνεται· συναιρεῖται γὰρ καὶ ἓν αὐταῖς ταῖς κόραις ἢ πῶς ἂν τὰ μέγιστα δὴ ταύταις ὀρῶτο; ὥστε ἔτι μᾶλλον εἰς τὸ ἡγεμονοῦν ἰόντα οἶον ἀμερῆ νοήματα γίνεσθαι. καὶ ἔσται ἀμερὲς τοῦτο, ἢ μεγέθει ὄντι τούτῳ συμμερίζοιτο ἂν, ὥστε ἄλλο ἄλλου μέρους μέρος καὶ μηδέν' ἂν ἡμῶν ὅλου 15.22.35 τοῦ αἰσθητοῦ τὴν ἀντίληψιν ἴσχειν. ἀλλὰ γὰρ ἓν ἔστι τὸ πᾶν· πῶς γὰρ ἂν καὶ διαιροῖτο; οὐ γὰρ δὴ τὸ ἴσον τῷ ἴσῳ ἐφαρμόσει, ὅτι οὐκ ἴσον τὸ ἡγεμονοῦν παντὶ αἰσθητῷ. κατὰ πηλίκα οὖν ἢ διαίρεσις; ἢ εἰς τοσαῦτα διαιρεῖται 15.22.36 θήσεται, καθ' ὅσον ἂν ἀριθμοῦ ἔχη εἰς ποικιλίαν τὸ εἰσιὸν αἴσθημα; καὶ ἕκαστον δὴ ἐκείνων τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς ἄρα καὶ τοῖς μορίοις αὐτοῦ αἰσθήσεται, ἢ ἀναίσθητα τὰ μέρη τῶν μορίων ἔσται; ἀλλὰ ἀδύνατον. εἰ δὲ ὅτιοῦν παντὸς αἰσθήσεται, εἰς ἄπειρα διαιρεῖσθαι τοῦ μεγέθους πεφυκός, ἀπείρους καὶ αἰσθήσεις καθ' ἕκαστον αἰσθητὸν συμβήσεται γίνεσθαι ἐκάστῳ, 15.22.37 οἶον τοῦ αὐτοῦ ἀπείρους ἐν τῷ ἡγεμονοῦντι ἡμῶν εἰκόνας. καὶ μὴν σώματος ὄντος τοῦ αἰσθανομένου, οὐκ ἂν ἄλλῳ τρόπῳ γένοιτο τὸ αἰσθάνεσθαι ἢ οἶον ἐν κηρῷ ἐνσημανθεῖσαι ἀπὸ δακτυλίων σφραγίδες, εἴτ' οὖν εἰς αἶμα εἴτ' οὖν εἰς ἀέρα τῶν αἰσθημάτων ἐνσημαιομένων. εἰ μὲν ὡς ἐν σώμασιν ὑγροῖς, ὅπερ 15.22.38 καὶ εὐλογον, ὡσπερ εἰς ὕδωρ, συγχυθήσεται, καὶ οὐκ ἔσται μνήμη· εἰ δ' ἐμμενοῦσιν οἱ τύποι, ἢ οὐκ ἔστιν ἄλλους ἐνσημαίνεσθαι ἐκείνων κατεχόντων, ὥστε ἄλλαι αἰσθήσεις οὐκ ἔσονται, ἢ γιγνομένων ἄλλων ἐκεῖνοι οἱ πρότεροι ἀπολοῦνται, ὥστε οὐδὲν ἔσται τὸ μνημονεύειν. εἰ δὲ ἔστι τὸ μνημονεύειν καὶ ἄλλων αἰσθάνεσθαι ἐπ' ἄλλοις, οὐκ ἐμποδίζοντων τῶν πρόσθεν, ἀδύνατον τὴν ψυχὴν σῶμα εἶναι. 15.22.39 Ἴδοι δ' ἂν τις καὶ ἐκ τῆς τοῦ ἀλγεῖν αἰσθήσεως τὸ αὐτὸ τοῦτο. ὅταν δάκτυλον λέγηται ἀλγεῖν ἄνθρωπος, ἢ μὲν ὀδύνη περὶ τὸν δάκτυλον δῆπουθεν, ἢ δ' αἴσθησις τοῦ ἀλγεῖν δῆλον ὅτι ὁμολογήσουσι περὶ τὸ ἡγεμονοῦν γίνεσθαι. ἄλλου δὲ ὄντος τοῦ πονοῦντος μέρους, τοῦ πνεύματος τὸ ἡγεῖται 15.22.40 μονοῦν αἰσθάνεται, καὶ ὅλη ἢ ψυχὴ τὸ αὐτὸ πάσχει. πῶς οὖν τοῦτο συμβαίνει; διαδόσει, φήσουσι, παθόντος μὲν πρώτως τοῦ περὶ τὸν δάκτυλον ψυχικοῦ πνεύματος, μεταδόντος δὲ τῷ ἐφεξῆς καὶ τούτου ἄλλῳ, ἕως πρὸς τὸ ἡγεῖται 15.22.41 μονοῦν ἀφίκοιτο. ἀνάγκη τοίνυν εἰ τὸ πρῶτον πόνου ἦσθετο, ἄλλην τὴν αἴσθησιν τοῦ δευτέρου εἶναι καὶ εἰ κατὰ διάδοσιν ἢ αἴσθησις, καὶ τοῦ τρίτου γε ἄλλην καὶ πολλὰς αἰσθήσεις καὶ ἀπείρους τὴν περὶ ἑνὸς ἀλγήματος γίνεσθαι, καὶ τούτων ἀπασῶν ὕστερον τὸ ἡγεμονοῦν αἰσθέσθαι καὶ τῆς ἑαυτοῦ 15.22.42 παρὰ ταύτας. τὸ δὲ ἀληθές, ἐκάστην ἐκείνων μὴ τοῦ ἐν τῷ δακτύλῳ ἀλγῆται 15.22.42 ματος, ἀλλὰ τὴν μὲν ἐφεξῆς τῷ δακτύλῳ, ὅτι ὁ ταρσὸς ἀλγεῖ, τὴν δὲ τρίτην, ὅτι ἄλλο τὸ πρὸς τὸ ἄνωθεν, καὶ πολλὰς εἶναι ἀλγηδόνας· τό τε ἡγεμονοῦν μὴ τοῦ πρὸς τῷ δακτύλῳ ἀλγήματος αἰσθάνεσθαι, ἀλλὰ τοῦ πρὸς αὐτῷ καὶ τοῦτο γινώσκειν μόνον, τὰ δ' ἄλλα χαίρειν ἔαν, μὴ ἐπιστάμενον ὅτι ἀλγεῖ 15.22.43 ὁ δάκτυλος. εἰ τοίνυν κατὰ διάδοσιν τὴν αἴσθησιν οὐχ οἶόν τε τοῦ τοιοῦτου γίνεσθαι μηδὲ σώματος, ὄγκου ὄντος, ἄλλου παθόντος ἄλλου γνῶσιν εἶναι παντὸς γὰρ μεγέθους τὸ μὲν ἄλλο, τὸ δὲ ἄλλο ἐστί, δεῖ τοιοῦτον τίθεσθαι τὸ αἰσθανόμενον, οἶον πανταχοῦ αὐτὸ ἑαυτῷ τὸ αὐτὸ εἶναι. τοῦτο δὲ ἄλλῳ τινὶ τῶν ὄντων ἢ σώματι ποιεῖν προσήκει. 15.22.44 Ὅτι δὲ οὐδὲ νοεῖν οἶόν τε, εἰ σῶμα ἢ ψυχὴ ὅτιοῦν εἴη, δεικτέον ἐκ τῶνδε· εἰ γὰρ τὸ αἰσθάνεσθαί ἐστι τὸ σώματι προσχρωμένῃ τὴν ψυχὴν ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν αἰσθητῶν, οὐκ ἂν εἴη καὶ τὸ νοεῖν τὸ διὰ σώματος καταλαμβάται 15.22.45 νειν, ἢ ταυτὸν ἔσται τῷ αἰσθάνεσθαι. εἰ οὖν τὸ νοεῖν ἔστι τὸ ἄνευ

σώματος αντιλαμβάνεσθαι, πολὺ πρότερον δεῖ μὴ σῶμα αὐτὸ νοῆσον εἶναι, ἐπεὶ αἰσθητῶν μὲν ἢ αἰσθησις, νοητῶν δὲ ἢ νόησις. εἰ δὲ μὴ βούλονται, ἀλλ' οὖν 15.22.46 ἔσσονται γε καὶ νοητῶν τινων νοήσεις καὶ ἀμεγέθων ἀντιλήψεις. πῶς οὖν μέγεθος ὄν τὸ μὴ μέγεθος νοήσει καὶ τῷ μεριστῷ τὸ μὴ μεριστὸν νοήσει; ἢ μέρει τινὶ ἀμερεῖ αὐτοῦ; εἰ δὲ τοῦτο, οὐ σῶμα ἔσται τὸ νοῆσον. οὐ γὰρ δὴ τοῦ 15.22.47 ὅλου χρειαί πρὸς τὸ θιγεῖν· ἀρκεῖ γὰρ καὶ ἓν τι. εἰ μὲν οὖν συγχωρήσονται τὰς πρώτας νοήσεις, ὅπερ ἀληθές ἐστίν, εἶναι τῶν πάντη σώματος καθαρωτάτων, αὐτοεκάστου, ἀνάγκη καὶ τὸ νοοῦν σώματος καθαρὸν ὄν ἢ γιγνόμενον γινώσκειν. εἰ δὲ τῶν ἐν ὕλῃ εἰδῶν τὰς νοήσεις φήσουσιν εἶναι, ἀλλὰ χωρίζοι 15.22.48 μένων γε τῶν σωμάτων γίνονται, τοῦ νοῦ χωρίζοντος. οὐ γὰρ δὴ μετὰ σαρκῶν ἢ ὅλως ὕλης ὁ χωρισμὸς κύκλου καὶ τριγώνου καὶ γραμμῆς καὶ σημείου. δεῖ ἄρα καὶ τὴν ψυχὴν σώματος αὐτὴν ἐν τῷ τοιούτῳ χωρίσαι. δεῖ ἄρα μηδὲ αὐτὴν σῶμα εἶναι. ἀμέγεθες δὲ οἶμαι καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιον καὶ ἡ τούτων ἄρα νόησις, ὥστε καὶ προσιόντα τὰ μέρη αὐτῆς ὑποδέξεται καὶ ἐν αὐτῇ ἀμερῇ κείσεται. 15.22.49 Πῶς δ' ἂν καὶ σώματος ὄντος τῆς ψυχῆς ἀρεταὶ αὐτῆς σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη ἀνδρεία τε καὶ ἄλλαι; πνευμά τι γὰρ ἢ αἷμά τι ἂν τὸ σωφρονεῖν εἴη ἢ δικαιοσύνη ἢ ἀνδρεία, εἰ μὴ ἄρα ἡ ἀνδρεία τὸ δυσπαθές τοῦ πνεύματος εἴη, καὶ ἡ σωφροσύνη ἢ εὐκρασία, τὸ δὲ κάλλος εὐμορφία τις ἐν τύποις, καθ' ἣν 15.22.50 λέγομεν ἰδόντες ὠραίους καὶ καλοὺς τὰ σώματα. ἰσχυρῷ μὲν οὖν καὶ καλῷ ἐν τύποις πνεύματι εἶναι προσήκοι ἂν, σωφρονεῖν δὲ τί δεῖ πνεύματι; ἀλλ' οὐ τούναντίον ἐν περιπτύξει καὶ ἀφαῖς εὐπαθεῖν, ὅπου ἢ θερμανθήσεται ἢ συμμέτρως ψύχεος ἡμερεῖ ἢ μαλακοῖς τισι καὶ ἀπαλοῖς καὶ λείοις 15.22.51 πελάσει; τὸ δὲ κατ' ἀξίαν νεῖμαι τί ἂν αὐτῷ μέλοι; πότερον δὲ αἰδίων ὄντων τῶν τῆς ἀρετῆς θεωρημάτων καὶ τῶν ἄλλων τῶν νοητῶν ἢ ψυχὴ ἐφάπτεται, ἢ γίνεται τῷ ἢ ἀρετῇ καὶ ὠφελεῖ καὶ πάλιν φθείρεται; ἀλλὰ τίς ὁ ποιῶν καὶ πόθεν; οὕτω γὰρ ἂν ἐκεῖνο πάλιν μένοι. δεῖ ἄρα αἰδίων εἶναι καὶ μενόντων, οἷα καὶ τὰ ἐν γεωμετρῷ. εἰ δὲ αἰδίων καὶ μενόντων, οὐ σωμάτων. δεῖ ἄρα καὶ ἐν ᾧ ἔσται, τοιοῦτον εἶναι· δεῖ ἄρα μὴ σῶμα εἶναι. οὐ γὰρ μένει, ἀλλὰ ρεῖ ἡ σώματος φύσις πᾶσα. 15.22.52 Εἰ δὲ τὰς τῶν σωμάτων ποιήσεις ὀρώντες θερμαινούσας καὶ ψυχούσας καὶ ὠθούσας καὶ βαρυνούσας ἐνταῦθα τάττουσι τὴν ψυχὴν, οἷον ἐν δραστηρίῳ τόπῳ ἰδρύνοντες αὐτὴν, πρῶτον μὲν ἀγνοοῦσιν ὡς καὶ ἐνταῦθα τὰ σώματα δυνάμει ταῖς ἐν αὐτοῖς ἀσωμάτοις ταῦτα ἐργάζεται· ἔπειτα ὅτι οὐ ταύτας τὰς δυνάμεις περὶ ψυχὴν εἶναι ἀξιούμεν, ἀλλὰ τὸ νοεῖν, τὸ αἰσθάνεσθαι, λογίζεσθαι, ἐπιθυμεῖν, ἐπιμελεῖσθαι ἐμφρόνως καὶ καλῶς, ἃ πάντα ἄλλην 15.22.53 οὐσίαν ζητεῖ. τὰς οὖν δυνάμεις τῶν ἀσωμάτων μεταβίβασαντες εἰς τὰ σώματα οὐδεμίαν ἐκείνοις καταλείπουσιν. ὅτι δὲ καὶ τὰ σώματα ἀσωμάτοις δυνάμει δύναται ἃ δύναται, ἐκ τῶνδε δῆλον· ὁμολογήσουσι γὰρ ἕτερον ποῖότητα καὶ ποσότητα εἶναι καὶ πᾶν σῶμα ποσὸν εἶναι καὶ ἔτι οὐ πᾶν σῶμα ποιὸν εἶναι, ὥσπερ τὴν ὕλην. ταῦτα δὲ ὁμολογοῦντες, τὴν ποιότητα ὁμοῦ 15.22.54 λογήσουσιν ἕτερον οὐσαν ποσοῦ ἕτερον σώματος εἶναι. πῶς γὰρ μὴ ποσὸν οὐσα σῶμα ἔσται, εἴπερ πᾶν σῶμα ποσόν; καὶ μήν, ὅπερ καὶ ἄνω που ἐλέγετο, εἰ πᾶν σῶμα μεριζόμενον καὶ ὄγκος πᾶς ἀφαιρεῖται ὅπερ ἦν, κερματιζομένου δὲ τοῦ σώματος ἐφ' ἐκάστῳ μέρει ἢ αὐτῇ ὅλη ποιότης μένει, οἷον ἢ γλυκύτης ἢ τοῦ μέλιτος οὐδὲν ἔλαττον γλυκύτης ἐστὶν ἐφ' ἐκάστῳ, 15.22.55 οὐκ ἂν εἴη σῶμα ἢ γλυκύτης, ὁμοίως καὶ αἱ ἄλλαι. ἔπειτα εἰ σώματα ἦσαν αἱ δυνάμεις, ἀναγκαῖον ἦν τὰς μὲν ἰσχυρὰς τῶν δυνάμεων μεγάλους ὄγκους, τὰς δὲ ὀλίγον δρᾶν δυναμένας ὄγκους μικροὺς εἶναι. εἰ δὲ μεγάλων μὲν τῶν ὄγκων μικραῖ, ὀλίγοι δὲ καὶ μικρότατοι τῶν ὄγκων μεγίστας ἔχουσι τὰς δυνάμεις, ἄλλῳ τινὶ ἢ μεγέθει τὸ ποιεῖν ἀναθετέον· ἀμεγέθει ἄρα. 15.22.56 τὸ δὲ ὕλην μὲν τὴν αὐτὴν εἶναι, σῶμα ὡς

φασιν οὔσαν, διάφορα δὲ ποιεῖν ποιότητας προσβαλοῦσαν, πῶς οὐ δῆλον ποιεῖ τὰ προσγεγόμενα λόγους αὐτοὺς καὶ ἀσώματους εἶναι; μὴ διότι πνεύματος ἢ αἵματος ἀποστάντων ἀποθνήσκει τὰ ζῶα, λεγόντων. οὐ γὰρ ἔστιν ἄνευ τούτων εἶναι οὐδ' ἄνευ πολλῶν ἄλλων, ὧν οὐδὲν ἂν ἡ ψυχὴ εἴη. καὶ μὴν οὔτε πνεῦμα διὰ πάντων οὔτε αἷμα, ψυχὴ δέ. 15.22.57 Ἔτι εἰ σῶμα οὔσα ἡ ψυχὴ διήλθε διὰ παντός, κἂν κραθεῖσα εἴη ὄν τρόπον τοῖς ἄλλοις σώμασιν ἢ κρᾶσις. εἰ δὲ ἡ τῶν σωμάτων κρᾶσις οὐδὲν ἐνεργεῖα ἔῃ εἶναι τῶν κραθέντων, οὐδ' ἂν ἡ ψυχὴ ἔτι ἐνεργεῖα ἐνεῖη τοῖς σώμασιν, ἀλλὰ δυνάμει μόνον, ἀπολέσασα τὸ εἶναι ψυχὴ, ὥσπερ, εἰ γλυκὺ καὶ 15.22.58 πικρὸν κραθεῖη, τὸ γλυκὺ οὐκ ἔστιν· οὐκ ἄρα ἔχομεν ψυχὴν. τὸ δὲ δὴ σῶμα ὄν σώματι κεκρᾶσθαι ὅλον δι' ὅλων, ὡς ὅπου ἂν ἦ θάτερον, καὶ θάτερον εἶναι, ἴσον ὄγκον ἀμφοτέρων καὶ τὸ πᾶν κατεχόντων, καὶ μηδεμίαν αὐξὴν γεγονέναι ἐπεμβληθέντος τοῦ ἐτέρου οὐδὲν ἀπολείπει ὃ μὴ τέμνη. οὐ γὰρ κατὰ μεγάλα μέρη παραλλάξ ἡ κρᾶσις οὕτω γὰρ φασί παράθεσιν ἔσεσθαι, διεληλυθὸς δὲ διὰ παντός, τὸ ἐπεμβληθὲν ἐπὶ σμικρότερον ὅπερ ἀδύνατον, τὸ ἔλαττον ἴσον γενέσθαι τῷ μείζονι, ἀλλ' οὖν διεληλυθὸς πᾶν τέμοι κατὰ πᾶν. 15.22.59 ἀνάγκη τοίνυν, εἰ καθ' ὅτι οὖν σημεῖον καὶ μὴ μεταξὺ σῶμα ἔσται ὃ μὴ τέμνηται, εἰς σημεῖα τὴν διαίρεσιν τοῦ σώματος γεγονέναι, ὅπερ ἀδύνατον. εἰ δὲ ἀπείρου τῆς τομῆς οὔσης ὃ γὰρ ἂν λάβης σῶμα διαίρετόν ἐστιν, οὐ δυνάμει μόνον, ἐνεργεῖα δὲ τὰ ἄπειρα ἔσται. οὐ τοίνυν ὅλον δι' ὅλου χωρεῖν δυνατὸν τὸ σῶμα, ἢ δὲ ψυχὴ δι' ὅλων· ἀσώματος ἄρα. 15.22.60 Τὸ δὲ καὶ φύσιν μὲν προτέραν τὸ αὐτὸ πνεῦμα λέγειν, ἐν δὲ ψυχρῷ γενομένην καὶ στομωθεῖσαν ψυχὴν γίνεσθαι, λεπτοτέραν ἐν ψυχρῷ γινομένην ὃ δὴ καὶ αὐτὸ ἄτοπον· πολλὰ γὰρ ζῶα ἐν θερμῷ γίνονται καὶ ψυχὴν ἔχει οὐ ψυχθεῖσαν· ἀλλ' οὖν φασί γε προτέραν φύσιν ψυχῆς εἶναι κατὰ συντυχίας 15.22.61 τὰς ἔξω γινομένην. συμβαίνει οὖν αὐτοῖς τὸ χεῖρον πρῶτον ποιεῖν καὶ πρὸ τούτου ἄλλο ἔλαττον, ἢν λέγουσιν ἔξιν. ὃ δὲ νοῦς ὑστατος, ἀπὸ τῆς ψυχῆς δηλονότι γενόμενος, ἢ εἰ πρὸ πάντων νοῦς, ἐφεξῆς ἔδει ψυχὴν ποιεῖν, εἴτα 15.22.62 φύσιν· καὶ αἰεὶ τὸ ὑστερον χεῖρον, εἴπερ πέφυκεν. εἰ οὖν καὶ ὁ θεὸς αὐτοῖς 15.22.62 κατὰ τὸν νοῦν ὑστερος καὶ γενητὸς καὶ ἐπακτὸν τὸ νοεῖν ἔχων, ἐνδέχοιτο ἂν μὴδὲ ψυχὴν μὴδὲ νοῦν μὴδὲ θεὸν εἶναι· εἰ τὸ δυνάμει, μὴ ὄντος πρότερον τοῦ ἐνεργεῖα καὶ νοῦ, γένοιτο, οὐδὲ ἦξει εἰς ἐνέργειαν. τί γὰρ ἔσται τὸ ἄγον, μὴ ὄντος ἐτέρου παρ' αὐτὸ προτέρου; εἰ δ' αὐτὸ ἄξει εἰς ἐνέργειαν, ὅπερ ἄτοπον, ἀλλὰ 15.22.63 βλέπον γε πρὸς τι ἄξει, ὃ οὐ δυνάμει, ἐνεργεῖα δὲ ἔσται. καίτοι τὸ αἰεὶ μένειν τὸ αὐτὸ εἴπερ τὸ δυνάμει ἔξει, καθ' ἑαυτὸ εἰς ἐνέργειαν ἦξει, καὶ τοῦτο κρεῖττον ἔσται τοῦ δυναμένου, οἷον ὀρεκτὸν ὄν ἐκείνου. πρότερον ἄρα τὸ κρεῖττον καὶ ἐτέραν φύσιν ἔχον σώματος καὶ ἐνεργεῖα ὄν αἰεὶ πρότερον ἄρα καὶ νοῦς καὶ ψυχὴ φύσεως. οὐκ ἄρα οὕτως ψυχὴ ὡς πνεῦμα οὐδ' ὡς σῶμα. ἀλλ' ὅτι μὲν μὴ σῶμα, λέγοιτ' ἂν, καὶ εἴρηται καὶ ἄλλοις ἕτερα, ἱκανὰ δὲ καὶ ταῦτα. 15.22.64 Ἐπεὶ δὲ ἄλλης φύσεως, δεῖ ζητεῖν τίς αὕτη. ἄρ' οὖν ἕτερον μὲν σώματος, σώματος δὲ τι, οἷον ἀρμονία; τοῦτο γὰρ ἀρμονίαν τῶν ἀμφὶ Πυθαγόραν λεγόντων ἕτερον τρόπον, ὠήθησαν αὐτὸ τοιοῦτόν τι εἶναι οἷον καὶ ἡ περὶ χορδᾶς 15.22.65 ἀρμονία. ὡς γὰρ ἐνταῦθα ἐντεταμένων τῶν χορδῶν ἐπιγίνεται τι οἷον πάθημα ἐπ' αὐταῖς, ὃ λέγεται ἀρμονία, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῦ ἡμετέρου σώματος, ἐν κράσει ἀνομοίων γινομένου, τὴν ποῖαν κρᾶσιν ζῶν τε ἐργάζεσθαι καὶ ψυχὴν, οὔσαν τὸ ἐπὶ τῇ κράσει πάθημα. ὅτι δὲ ἀδύνατον, πολλὰ 15.22.66 ἤδη πρὸς ταύτην τὴν δόξαν εἴρηται. καὶ γὰρ ὅτι τὸ μὲν πρότερον, ἢ ψυχὴ, ἢ δ' ἀρμονία ὑστερον, καὶ ὡς τὸ μὲν ἄρχει καὶ ἐπιστατεῖ τῷ σώματι καὶ μάχεται πολλαχῆ, ἀρμονία δὲ οὐκ ἂν οὔσα ταῦτα ποιοῖ· καὶ ὡς τὸ μὲν οὐσία, ἢ δὲ ἀρμονία οὐκ οὐσία· καὶ ὅτι ἡ κρᾶσις τῶν σωμάτων, ἐξ ὧν συνέσταμεν, ἐν λόγῳ οὔσα, ὑγεία ἂν εἴη·

καὶ ὅτι καθ' ἕκαστον μέρος ἄλλως κραθὲν εἶη ἂν ψυχὴ ἑτέρα, ὥστε πολλὰς εἶναι· καὶ τὸ δὴ μέγιστον, ὡς ἀνάγκη πρὸ τῆς ψυχῆς ταύτης ἄλλην ψυχὴν εἶναι τὴν ποιούσαν τὴν ἀρμονίαν ταύτην, οἷον ἐπὶ τῶν ὀργάνων τὸν μουσικὸν τὸν ἐντιθέντα ταῖς χορδαῖς τὴν ἀρμονίαν, λόγον 15.22.67 ἔχοντα παρ' αὐτῶ, καθ' ὃν ἀρμόσει. οὔτε γὰρ ἐκεῖ αἱ χορδαὶ παρ' αὐτῶν οὔτ' ἐνταῦθα τὰ σώματα ἑαυτὰ εἰς ἀρμονίαν ἄγειν δυνήσεται. ὅλως δὲ καὶ οὔτοι ἐξ ἀψύχου ἔμψυχα ποιοῦσι καὶ τὰ ἐξ ἀτάκτων κατὰ συντυχίαν τεταγμένα καὶ τὴν τάξιν οὐκ ἐκ τῆς ψυχῆς, ἀλλ' αὐτὴν ἐκ τῆς αὐτομάτου τάξεως τὴν ὑπόστασιν εἰληφέναι. τοῦτο δὲ οὔτε ἐν τοῖς κατὰ μέρος οὔτε ἐν τοῖς ἄλλοις δυνατὸν γενέσθαι. οὐκ ἄρα ἡ ψυχὴ ἀρμονία.» 15.22.68 Ταῦτα μὲν ἀπὸ τῶν Πλωτίνου πρὸς τὴν τῶν Στωϊκῶν περὶ ψυχῆς δόξαν, σωματικὴν φασκόντων αὐτὴν εἶναι. ἀλλ' ἐπεὶ αὐτάρκως τά τε πρὸς Ἀριστοτέλην καὶ τὸν Περίπατον τά τε πρὸς τὴν τῶν Στωϊκῶν αἴρεσιν, ὡς ἐν ἐπιτομῇ, παρατέθειμαι, ὥρα πάλιν ἐπανελθόντα τῶν γενναίων φιλοσόφων ὁμοῦ πάντων τὰς θαυμαστὰς ἐπισκέψασθαι φυσιολογίας, ὅτε μάλιστα κοινῶς πάντες Ἕλληνες θεοὺς ὄρατοὺς ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τοὺς λοιποὺς ἀστέρας τά τε ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου ἠγήσαντό τε καὶ ἐσέφθησαν, καὶ τὰς γε μυθικὰς καὶ ληρώδεις αὐτῶν περὶ τῆς πολυθέου πλάνης διηγήσεις σεμνοτέραις δὴ καὶ φυσικαῖς ἀποδόσεσιν ἐπὶ τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ τοῦ παντός κόσμου 15.22.69 μόρια μετενηνόχασι. διό μοι ἀναγκαῖον εἶναι δοκεῖ καὶ τὰς περὶ τῶνδε δόξας ὁμοῦ συναγαγεῖν τὰς τε διαστάσεις αὐτῶν καὶ τοῦ τύφου τὸ μάταιον ἐπιθεωρῆσαι. θήσω δὲ καὶ ταῦτα ἀπὸ τῆς Πλουτάρχου γραφῆς, ἐν ἧ τὰς περὶ τούτων ἀπάντων ὁμοῦ τῶν τε πρεσβυτέρων καὶ νέων δόξας συναγαγὼν τοῦτον γράφει τὸν τρόπον· 15.23.1 κγ'. ΠΕΡΙ ΗΛΙΟΥ «Ἀναξίμανδρος κύκλον εἶναι ὀκτωκαιεικοσαπλασίονα τῆς γῆς, ἀρματεῖω τροχῶ τὴν ἀψίδα παραπλήσιον ἔχοντα, κοῖλον, πλήρη πυρός, κατὰ τι μέρος ἐκφαίνοντα διὰ στομίου τὸ πῦρ, ὥσπερ διὰ πρηστῆρος αὐλοῦ· καὶ τοῦτο εἶναι τὸν ἥλιον. 15.23.2 Ξενοφάνης ἐκ πυριδίων τῶν φαινομένων συναθροισμένων μὲν ἐκ τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως, συναθροιζόντων δὲ τὸν ἥλιον ἐκ νεφῶν πεπυρωμένων. 15.23.3 Οἱ Στωϊκοὶ ἄναμμα νοερὸν ἐκ θαλάσσης. 15.23.4 Πλάτων πλείστου πυρός. 15.23.5 Ἀναξαγόρας, Δημόκριτος, Μητρόδωρος μύδρον ἢ πέτρον διάπυρον. 15.23.6 Ἀριστοτέλης σφαῖραν ἐκ τοῦ πέμπτου σώματος. 15.23.7 Φιλόλαος ὁ Πυθαγόρειος δίσκον ὑαλοειδῆ, δεχόμενον μὲν τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ πυρὸς τὴν ἀνταύγειαν, διηθούντα δὲ πρὸς ἡμᾶς τὸ φῶς· ὥστε προσεοικέναι ἡλίου τὸ ἐν οὐρανῷ πυρῶδες τῆ ἀπὸ τοῦ ἐνόπτρου κατὰ ἀνάκλασιν διασπειρομένη πρὸς ἡμᾶς αὐγῆ· καὶ γὰρ ταύτην προσονομάζομεν ἥλιον, οἶονεῖ εἰδῶλον εἰδῶλου. 15.23.8 Ἐμπεδοκλῆς δύο ἡλίους, τὸν μὲν ἀρχέτυπον πῦρ ἐν τῷ ἐτέρῳ ἡμισφαιρίῳ τοῦ κόσμου πεπληρωκὸς τὸ ἡμισφαιρίον ἀεὶ καταντικρὺ τῆς ἀνταυγείας ἑαυτοῦ, τὸν δὲ φαινόμενον ἀνταύγειαν εἶναι ἐν τῷ ἐτέρῳ ἡμισφαιρίῳ τῷ τοῦ ἀέρος τοῦ θερμοειδοῦς πεπληρωμένῳ, ἀπὸ κυκλοτεροῦς τῆς γῆς κατ' ἔμφασιν γιγνόμενον ἥλιον. ὡς δὲ διὰ βραχέος εἰρήσθαι συντεμόντα, πῦρ εἶναι τὸν ἥλιον. 15.23.9 Ἐπίκουρος γήινον πύκνωμα κισσηροειδὲς καὶ σπογγοειδὲς ταῖς κατατρήσεσιν, ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἀνημμένον.

15.24.1 κδ'. ΠΕΡΙ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΗΛΙΟΥ

Ἀναξίμανδρος τὸν μὲν ἥλιον ἴσον εἶναι τῇ γῆ, τὸν δὲ κύκλον ἀφ' οὗ τὴν ἐκπνοὴν ἔχει καὶ ὑφ' οὗ φέρεται, ἑπτακαιεικοσαπλασίω τῆς γῆς. 15.24.2 Ἀναξαγόρας πολλαπλάσιον Πελοποννήσου. 15.24.3 Ἡράκλειτος εὔρος ποδὸς ἀνθρωπέου. 15.24.4 Ἐπίκουρος τηλικοῦτον ἡλίκος καὶ ὁποῖος φαίνεται, ἢ μικρῶ τι μείζω ἢ ἐλάττω.

15.25.1 κε'. ΠΕΡΙ ΣΧΗΜΑΤΟΣ ΗΛΙΟΥ

Ἄναξιμένης πλατὺν ὡς πέταλον. 15.25.2 Ἡράκλειτος σκαφοειδῆ, ὑπόκυρτον. 15.25.3 Οἱ Στωϊκοὶ σφαιροειδῆ ὡς τὸν κόσμον καὶ τὰ ἄστρα. 15.25.4 Ἐπίκουρος ἐνδέχεσθαι τὰ προειρημένα πάντα.» Τοιοῦτος μὲν αὐτοῖς ὁ μέγας τῶν κατ' οὐρανὸν φαινομένων θεὸς ἥλιος. Μωσῆς δὲ καὶ τὰ Ἑβραίων λόγια οὐδὲν τούτων περιεργάζονται.

15.26.1 κλ'. ΠΕΡΙ ΣΕΛΗΝΗΣ

«Ἄναξιμανδρος κύκλον εἶναι ἐννεακαιδεκαπλασίονα τῆς γῆς, ὡς ἐπὶ τοῦ ἡλίου πλήρη πυρὸς, ἐκλείπειν δὲ κατὰ τὰς ἐπιστροφὰς τοῦ τροχοῦ· ὅμοιον δὲ εἶναι ἀρματεῖω τροχῷ κοίλην ἔχοντι τὴν ἀψίδα καὶ πυρὸς πλήρη, ἔχοντα μίαν ἐκπνοήν. 15.26.2 Ξενοφάνης νέφος εἶναι πεπιλημένον. 15.26.3 Οἱ Στωϊκοὶ μικτὸν ἐκ πυρὸς καὶ ἀέρος. 15.26.4 Πλάτων ἐκ πλείονος τοῦ γεώδους. 15.26.5 Ἄναξαγόρας, Δημόκριτος στερέωμα διάπυρον, ἔχον ἐν ἑαυτῷ πεδία καὶ ὄρη καὶ φάραγγας. 15.26.6 Ἡράκλειτος γῆν ὁμίχλη περιεχομένην. 15.26.7 Πυθαγόρας κατὰ τὸ πυροειδὲς σχῆμα.

15.27.1 κζ'. ΠΕΡΙ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΣΕΛΗΝΗΣ

Οἱ Στωϊκοὶ μείζονα τῆς γῆς ἀποφαίνονται, ὡς καὶ τὸν ἥλιον. 15.27.2 Παρμενίδης ἴσον τῷ ἡλίῳ· καὶ γὰρ ἀπ' αὐτοῦ φωτίζεται.

15.28.1 κη'. ΠΕΡΙ ΣΧΗΜΑΤΟΣ ΣΕΛΗΝΗΣ

Οἱ Στωϊκοὶ σφαιροειδῆ εἶναι ὡς τὸν ἥλιον. Ἡράκλειτος σκαφοειδῆ. Ἐμπεδοκλῆς δισκοειδῆ, ἄλλοι κυλινδροειδῆ.

κθ'. ΠΕΡΙ ΦΩΤΙΣΜΩΝ ΣΕΛΗΝΗΣ

Ἄναξιμανδρος ἴδιον αὐτὴν ἔχειν φῶς, ἀραιότερον δὲ πῶς. 15.29.2 Ἀντιφῶν ἰδίῳ φέγγει λάμπειν τὴν σελήνην· τὸ δ' ὑποκρυπτόμενον περὶ αὐτὴν ἀπὸ τῆς προσβολῆς τοῦ ἡλίου ἀμαυροῦσθαι, πεφυκότες τοῦ ἰσχυροτέρου πυρὸς τὸ ἀσθενέστερον ἀμαυροῦν· ὃ δὴ συμβαίνει καὶ περὶ τὰ ἄλλα ἄστρα. 15.29.3 Θαλῆς καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἡλίου φωτίζεσθαι τὴν σελήνην. 15.29.4 Ἡράκλειτος τὸ αὐτὸ πεπονθέναι τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην· σκαφοειδεῖς γὰρ ὄντας τοῖς σχήμασι τοὺς ἀστέρας, δεχομένους τὰ ἀπὸ τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως φωτίζεσθαι πρὸς τὴν φαντασίαν· λαμπρότερον μὲν τὸν ἥλιον, ἐν καθαρωτέρῳ γὰρ ἀέρι φέρεσθαι, τὴν δὲ σελήνην ἐν θολερῷ, διὰ τοῦτο καὶ ἀμαυροτέραν φαίνεσθαι.

15.30.1 λ'. ΤΙΣ Η ΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΑΣΤΡΩΝ ΠΛΑΝΗΤΩΝ ΚΑΙ ΑΠΛΑΝΩΝ

Θαλῆς γεώδη μὲν, ἔμπυρα δὲ τὰ ἄστρα. 15.30.2 Ἐμπεδοκλῆς πύρινα, ἐκ τοῦ πυρῶδους, ὅπερ ὁ ἀήρ ἐν ἑαυτῷ περιέχων ἐξανέθλιψε κατὰ τὴν πρώτην διάκρισιν.

15.30.3 Ἀναξαγόρας τὸν περικείμενον ἀέρα πύρινον μὲν εἶναι κατὰ τὴν οὐσίαν, τῆ δ' εὐτονίᾳ τῆς περιδινήσεως ἀναρπάσαντα πέτρους ἀπὸ τῆς γῆς καὶ καταφλέξαντα, τούτους ἡστερικέναι. 15.30.4 Διογένης κισσηρώδῃ τὰ ἄστρα, διαπνοίας δ' αὐτὰ νομίζει τοῦ κόσμου. πάλιν ὁ αὐτὸς ἀφανεῖς μὲν λίθους, πίπτοντας δὲ πολλάκις ἐπὶ τὴν γῆν σβέννυσθαι, καθάπερ τὸν ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς πυροειδῶς κατενεχθέντα ἀστέρα πέτρινον. 15.30.5 Ἐμπεδοκλῆς τοὺς μὲν ἀπλανεῖς ἀστέρας συνδεδέσθαι τῷ κρυστάλλῳ, τοὺς δὲ πλάνους ὄντας ἀνεῖσθαι. 15.30.6 Πλάτων ἐκ μὲν τοῦ πλείστου μέρους πυρίνους, μετέχοντας δὲ καὶ τῶν ἄλλων, κόλλης δίκην. 15.30.7 Ξενοφάνης ἐκ νεφῶν μὲν πεπυρωμένων, σβεννυμένων δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀναζωπυρεῖν νύκτωρ, καθάπερ τοὺς ἄνθρακας· τὰς γὰρ ἀνατολάς καὶ τὰς δύσεις ἐξάψεις εἶναι καὶ σβέσεις. 15.30.8 Ἡρακλείδης καὶ οἱ Πυθαγόρειοι ἕκαστον τῶν ἀστέρων κόσμον ὑπάρχειν, περιέχοντα αἰθέρα ἐν τῷ ἀπείρῳ. ταῦτα τὰ δόγματα ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς ἐμφέρεται κοσμοποιοῦσιν ἕκαστον τῶν ἀστέρων. 15.30.9 Ἐπίκουρος οὐδὲν ἀπογινώσκει τούτων, ἐχόμενος τοῦ ἐνδεχομένου.

15.31.1 λα΄. ΠΕΡΙ ΣΧΗΜΑΤΟΣ ΑΣΤΕΡΩΝ

Οἱ Στωϊκοὶ σφαιρικοὺς τοὺς ἀστέρας, καθάπερ τὸν κόσμον καὶ ἥλιον. 15.31.2 Ἀναξιμένης ἥλων δίκην καταπεπηγμένους τῷ κρυσταλλοειδεῖ. ἔνιοι δὲ πέταλα πύρινα εἶναι, ὡσπερ ζωγραφήματα.» Τοιαῦτα τοῖς θαυμαστοῖς φιλοσόφοις τὰ περὶ ὧν φασί φαινόμενων θεῶν ἐξευρέματα. οἷα δὲ καὶ περὶ τοῦ παντὸς διειλήφασιν, ἐκ τῆς αὐτῆς μάνθανε τοῦ Πλουτάρχου φωνῆς·

15.32.1 λβ΄. ΠΩΣ ΣΥΝΕΣΤΗΚΕΝ Ο ΚΟΣΜΟΣ

«Ὁ τοίνυν κόσμος περιεκλασμένῳ σχήματι ἐσημάτισται τὸν τρόπον τοῦτον· τῶν ἀτόμων σωμάτων ἀπρονόητον καὶ τυχαίαν ἐχόντων τὴν κίνησιν συνεχῶς τε καὶ τάχιστα κινουμένων, εἰς ταῦτ' ὅσα σώματα συνηθοῖσθη, 15.32.2 καὶ διὰ τοῦτο ποικιλίαν ἔχοντα καὶ σχημάτων καὶ μεγεθῶν. ἀθροισμένων δὲ ἐν ταύτῳ τούτων τὰ μὲν ὅσα μείζονα ἦν καὶ βαρύτερα πάντων ὑπεκάθιζεν, ὅσα δὲ μικρὰ καὶ περιφερῆ καὶ λεῖα καὶ εὐολίσθητα, ταῦτα ἐξεθλίβετο κατὰ τὴν σύνοδον τῶν σωμάτων, εἰς δὲ τὸ μετέωρον ἀνεφέρετο. ὡς οὖν ἐξέλιπεν ἡ πληκτικὴ δύναμις μετεωρίζουσα, οὐκέτι δὲ ἦγεν ἡ πληγὴ πρὸς τὸ μετέωρον, ἐκωλύετο δὲ ταῦτα κάτω φέρεσθαι, ἐβιάζετο δὲ πρὸς τοὺς 15.32.4 τόπους τοὺς δυναμένους δέξασθαι. οὔτοι δὲ ἦσαν οἱ πέριξ. καὶ πρὸς τούτοις τὸ πλῆθος τῶν σωμάτων περιεκλάτο· περιπλεκόμενα δὲ ἀλλήλοις κατὰ τὴν περίκλασιν τὸν οὐρανὸν ἐγέννησε. τῆς δ' αὐτῆς ἐχόμεναί φύσεως αἱ ἄτομοι, ποικίλαι οὔσαι, καθὼς εἴρηται, πρὸς τὸ μετέωρον ἐξωθούμεναι τὴν τῶν ἄστρον 15.32.5 φύσιν ἀπετέλουν. τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἀναθυμιωμένων σωμάτων ἐπληττε τὸν ἀέρα καὶ τοῦτον ἐξέθλιβε. πνευματούμενος δὲ οὗτος κατὰ τὴν κίνησιν καὶ περιλαμβάνων τὰ ἄστρα συμπεριῆγεν αὐτὰ καὶ τὴν συμπεριφορὰν αὐτῶν μετέωρον ἐφύλαττε. κάπειτα ἐκ μὲν τῶν ὑποκαθιζόντων ἐγεννήθη ἡ γῆ, ἐκ δὲ τῶν 15.32.6 μετεωριζομένων οὐρανός, πῦρ, ἀήρ. πολλῆς δὲ ὕλης ἔτι περιειλημμένης ἐν τῇ γῇ, πυκνουμένης δὲ ταύτης κατὰ τὰς ἀπὸ τῶν σωμάτων πληγὰς καὶ τὰς ἀπὸ τῶν ἀστέρων αὐγάς, προσεθλίβετο πᾶς ὁ μικρομερὴς σχηματισμὸς 15.32.7 ταύτης καὶ τὴν ὑγρὰν φύσιν ἐγέννα. ῥευστικῶς δ' αὕτη διακειμένη κατεφέρετο πρὸς τοὺς κοίλους τόπους καὶ δυναμένους χωρῆσαί τε καὶ στέξαι· ἢ καθ'

ἐαυτὸ τὸ ὕδωρ ὑποστὰν ἐκοίλανε τοὺς ὑποκειμένους τόπους.» 15.32.8 Τοιαύτη καὶ ἡ θαυμάσιος αὐτῶν κοσμογονία. συνήπται δὲ τούτοις ἄλλη τις πλείστη λογομαχία, παντοίων περὶ προτάσεων ἀπορησάντων· εἰ χρὴ τὸ πᾶν ἔν ἢ πολλὰ ἡγεῖσθαι καὶ εἰ ἓνα τὸν κόσμον ἢ πλείους· καὶ εἴτε ἔμψυχος οὗτος καὶ προνοία τυγχάνει θεοῦ διοικούμενος εἴτε καὶ τάναντία· καὶ εἰ ἄφθαρτος ἢ φθαρτός· καὶ πόθεν τρέφεται· καὶ ἀπὸ ποίου ἤρξατο ὁ θεὸς κοσμοποιεῖν· περὶ τε τῆς τάξεως τοῦ κόσμου· καὶ τίς ἢ αἰτία τοῦ αὐτὸν ἐγκλιθῆναι· περὶ τε τοῦ ἐκτὸς τῆς τοῦ κόσμου περιφερείας· καὶ τίνα τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ τοῦ κόσμου· περὶ τε οὐρανοῦ· καὶ πρὸς ἅπασιν τούτοις περὶ δαιμόνων καὶ ἡρώων· περὶ τε ὕλης καὶ περὶ ἰδεῶν· καὶ περὶ τῆς τοῦ παντὸς τάξεως· ἔτι μὴν περὶ τῆς τῶν ἄστρον φορᾶς τε καὶ κινήσεως· καὶ πρὸς τούτοις ὀπόθεν φωτίζονται οἱ ἀστέρες· καὶ περὶ τῶν καλουμένων Διοσκούρων· περὶ τε ἐκλείψεως ἡλίου καὶ σελήνης· καὶ περὶ ἐμφάσεως αὐτῆς καὶ διὰ τί γεώδης φαίνεται· καὶ περὶ τῶν ἀποστημάτων αὐτῆς· καὶ ἔτι περὶ ἐνιαυτῶν. 15.32.9 ταῦτα δὲ πάντα διὰ μυρίων τοῖς περὶ ὧν ὁ λόγος κατεσκευασμένα ἐπειδὴ τεμῶν ὁ Πλούταρχος ἐν ὀλίγοις συνείλεν, ἐπὶ ταῦτὸν ὁμοῦ συναγαγὼν τὰς ἀπάντων ἀποφάσεις καὶ τὰς διαφωνίας αὐτῶν, ἡγοῦμαι καὶ ἡμῖν οὐκ ἄχρηστα γενήσεσθαι παρατεθέντα εἰς τὴν εὐλογον αὐτῶν παραίτησιν. ὅτε γὰρ αὐτοὶ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ἐναντίοι κατὰ διάμετρον ἔστησαν μάχας τε καὶ πολέμους, πλεον δὲ οὐδὲν καθ' ἑαυτῶν ἐξήψαν, τὰ τοῦ πέλας ἕκαστοι φιλοτιμία λόγων ἀπελέγξαντες, πῶς οὐκ ἂν εἰκότως ἡμῖν ἀσφαλῆ τὴν περὶ τούτων ἐποχὴν 15.32.10 γεγονέναι πᾶς ὅστισοῦν ὁμολογήσειε; θήσω δὲ ἐξῆς τοῖς εἰρημένους ὅσα καὶ περὶ τῶν προσγειοτέρων ἐπηπόρησαν, περὶ γῆς σχήματος καὶ περὶ θέσεως καὶ ἐγκλίσεως αὐτῆς καὶ ἔτι περὶ θαλάσσης, ὡς ἂν εἰδείης ὅτι μὴ περὶ μόνων τῶν μετεώρων καὶ μεταρσίων οἱ γενναῖοι διέστησαν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν τοῖς περιγεῖοις διαπεφωνήκασιν. ἵνα δὲ τῶν σοφῶν ἔτι τὴν σοφίαν ἀποθαυμάσης, προσθήσω καὶ ὅσα περὶ ψυχῆς καὶ τοῦ ἐν αὐτοῖς ἡγεμονικοῦ διεμαχέσαντο, οὐδὲ σφᾶς αὐτοὺς ἐπιγνώναι οἷας εἶεν φύσεως δεδυνημένοι. ἀλλὰ γὰρ ἀνίωμεν ἐπὶ τὰ πρῶτα τῶν εἰρημένων.

15.33.1 λγ'. ΕΙ ΕΝ ΤΟ ΠΑΝ

«Οἱ μὲν οὖν ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἓνα κόσμον ἀπεφήναντο, ὃν δὴ καὶ τὸ πᾶν ἔφασαν εἶναι καὶ τὰ σωματικά. 15.33.2 Ἐμπεδοκλῆς δὲ κόσμον μὲν ἓνα, οὐ μόντοι τὸ πᾶν εἶναι τὸν κόσμον, ἀλλ' ὀλίγον τι τοῦ παντὸς μέρος, τὸ δὲ λοιπὸν ἀργὴν ὕλην. 15.33.3 Πλάτων δὲ τεκμαίρεται τὸ δοκοῦν, ὅτι εἷς ὁ κόσμος καὶ ἐν τὸ πᾶν, ἐκ τριῶν· ἐκ τοῦ μὴ ἔσεσθαι τέλειον, ἐὰν μὴ πάντα ἐμπεριέχη· ἐκ τοῦ μὴ ἔσεσθαι ὁμοῖον τῷ παραδείγματι, ἐὰν μὴ μονογενὴς ἦ· ἐκ τοῦ μὴ ἔσεσθαι ἄφθαρτον, 15.33.4 ἐὰν τι ἐξωτέρω αὐτοῦ ἦ. πρὸς δὲ τὸν Πλάτωνα λεκτέον ὅτι οὐ τέλειος ὁ κόσμος, οὐδὲ γὰρ τὰ πάντα περιέχει, καὶ πολλὰ παραδείγματα ἐστὶν ὡς περὶ ἐπ' ἀνδριάντων καὶ οἰκιῶν καὶ ζωγραφιῶν· πῶς δὲ εἶπεν· «Ἐξωθέν τι αὐτοῦ οὐκ ἔστι, περιδινεῖσθαι γὰρ οὐκ ἐδύνατο»; ἄφθαρτος δὲ οὐκ ἔστιν οὐδὲ δύναται εἶναι, γενητὸς ὢν. 15.33.5 Μητροδῶρος δὲ φησὶν ἄτοπον εἶναι ἐν μεγάλῳ πεδίῳ ἓνα στάχυν γεννηθῆναι καὶ ἓνα κόσμον ἐν τῷ ἀπείρῳ. ὅτι δὲ ἄπειρος κατὰ τὸ πλῆθος, δηλὸν ἐκ τοῦ ἄπειρα τὰ αἴτια εἶναι. εἰ γὰρ ὁ μὲν κόσμος πεπερασμένος, τὰ δὲ αἴτια πάντα ἄπειρα, ἐξ ὧν ὁ κόσμος γέγονεν, ἀνάγκη ἀπείρους εἶναι. ὅπου γὰρ τὰ πάντα αἴτια, ἐκεῖ καὶ ἀποτελέσματα. αἴτια δὲ ἦτοι αἱ ἄτομοι ἢ τὰ στοιχεῖα.

15.34.1 λδ'. ΕΙ ΕΜΨΥΧΟΣ Ο ΚΟΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΙ ΔΙΟΙΚΟΥΜΕΝΟΣ

Δημόκριτος και Ἐπίκουρος και ὅσοι τὰ ἄτομα εἰσηγοῦνται και τὸ κενόν, οὔτ' ἔμψυχον οὔτε προνοία διοικεῖσθαι, φύσει δέ τινη ἀλόγῳ. 15.34.2 Ἀριστοτέλης οὔτ' ἔμψυχον ὅλον δι' ὅλων οὔτε λογικόν οὔτε νοερὸν οὔτε προνοία διοικούμενον. τὰ μὲν γὰρ οὐράνια τούτων πάντων κοινωνεῖν-σφαίρας γὰρ περιέχειν ἔμψυχους και ζωτικάς- τὰ δὲ περιγεια μηδενὸς αὐτῶν· τῆς δὲ εὐταξίας κατὰ συμβεβηκός, οὐ προηγουμένως μετέχειν. 15.35.1 λέ'. Εἰ ΑΦΘΑΡΤΟΣ Ο ΚΟΣΜΟΣ Πυθαγόρας και Πλάτων και οἱ Στωϊκοὶ και γενητὸν ὑπὸ θεοῦ τὸν κόσμον και φθαρτὸν μὲν, ὅσον ἐπὶ τῇ φύσει-αἰσθητὸν γὰρ εἶναι, διότι σωματικόν-οὐ μὴν φθαρησόμενόν γε, προνοία και συνοχή θεοῦ. 15.35.2 Ἐπίκουρος φθαρτὸν, ὅτι γενητὸν, ὡς ζῶον, ὡς φυτὸν. 15.35.3 Ξενοφάνης ἀγένητον και ἀίδιον και ἀφθαρτον τὸν κόσμον. 15.35.4 Ἀριστοτέλης τὸ ὑπὸ τὴν σελήνην τοῦ κόσμου μέρος παθητὸν, ἐν ᾧ και τὰ περιγεια κηραίνεται.

15.36.1 λβ'. ΠΟΘΕΝ ΤΡΕΦΕΤΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ

Ἀριστοτέλης, εἰ τρέφεται ὁ κόσμος, και φθαρήσεται· ἀλλὰ μὴν οὐδεμιᾶς ἐπιδέεται τροφῆς· διὰ τοῦτο και ἀίδιος. 15.36.2 Πλάτων αὐτὸν αὐτῷ τὸν κόσμον ἐκ τοῦ φθίνοντος κατὰ μεταβολὴν τὸ τρέφον παρέχεσθαι. 15.36.3 Φιλόλαος διττὴν εἶναι τὴν φθοράν, τοτὲ μὲν ἐξ οὐρανοῦ πυρὸς ῥύεντος, τοτὲ δὲ ἐξ ὕδατος σεληνιακοῦ περιστροφῆ τοῦ ἀέρος ἀποχυθέντος· και τούτων εἶναι τὰς ἀναθυμιάσεις τροφὰς τοῦ κόσμου.

15.37.1 λγ'. ΑΠΟ ΠΟΙΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΗΡΞΑΤΟ Ο ΘΕΟΣ ΚΟΣΜΟΠΟΙΕΙΝ

Οἱ φυσικοὶ ἀπὸ γῆς ἄρξασθαι τὴν γένεσιν τοῦ κόσμου, καθάπερ ἀπὸ κέντρου· ἀρχὴ δὲ σφαίρας τὸ κέντρον. 15.37.2 Πυθαγόρας ἀπὸ πυρὸς και τοῦ πέμπτου στοιχείου. 15.37.3 Ἐμπεδοκλῆς τὸν μὲν αἰθέρα πρῶτον διακριθῆναι, δεύτερον δὲ τὸ πῦρ, ἐφ' ᾧ τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἄγαν περισφιγγομένης τῇ ῥύμη τῆς σφαίρας ἀναβλύσαι τὸ ὕδωρ, ἐξ οὗ θυμιαθῆναι τὸν ἀέρα· και γενέσθαι τὸν μὲν οὐρανὸν ἐκ τοῦ αἰθέρος, τὸν δὲ ἥλιον ἐκ τοῦ πυρός· εἰληθῆναι δὲ ἐκ τῶν ἄλλων τὰ περιγεια. 15.37.4 Πλάτων ὄρατὸν τὸν κόσμον γεγενῆσθαι πρὸς παράδειγμα τοῦ νοητοῦ κόσμου· τοῦ δὲ ὄρατοῦ προτέραν μὲν τὴν ψυχὴν, μετὰ δὲ ταῦτα τὸ σωματοειδές, ἐκ πυρὸς μὲν και γῆς πρῶτων, ὕδατος δὲ και ἀέρος δευτέρων. 15.37.5 Πυθαγόρας πέντε σχημάτων ὄντων στερεῶν, ἅπερ καλεῖται και μαθηματικά, ἐκ μὲν τοῦ κύβου φησὶ γεγενῆσθαι τὴν γῆν, ἐκ δὲ τῆς πυραμίδος τὸ πῦρ, ἐκ δὲ τοῦ ὀκταέδρου τὸν ἀέρα, ἐκ δὲ τοῦ εἰκοσαέδρου τὸ ὕδωρ, ἐκ δὲ τοῦ δωδεκαέδρου τὴν τοῦ παντός σφαῖραν. 15.37.6 Πλάτων δὲ και ἐν τούτοις πυθαγορίζει.

15.38.1 λδ'. ΠΕΡΙ ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Παρμενίδης στεφάνας εἶναι περιπελεγμένας ἐπαλλήλους, τὴν μὲν ἐκ τοῦ ἀραιοῦ, τὴν δὲ ἐκ τοῦ πυκνοῦ, μικτὰς δὲ ἄλλας ἐκ φωτός και σκότους μεταξὺ τούτων, και τὸ περιέχον δὲ πάσας τοῖχου δίκην στερεὸν ὑπάρχον. 15.38.2 Λεύκιππος και Δημόκριτος χιτῶνα κυκλῶ και ὑμένα περιτείνουσι τῷ κόσμῳ. 15.38.3 Ἐπίκουρος ἐνίων μὲν κόσμων ἀραιὸν τὸ πέρας, ἔνια δὲ πυκνά· και τούτων τὰ μὲν τινα κινούμενα, τὰ δὲ ἀκίνητα. 15.38.4 Πλάτων πῦρ πρῶτον, εἶτα αἰθέρα, μεθ' ὃν ἀέρα, ἐφ' ᾧ ὕδωρ, τελευταίαν

δὲ γῆν· ἐνίστε δὲ τὸν αἰθέρα συνάπτει τῷ πυρί. 15.38.5 Ἀριστοτέλης πρῶτον μὲν αἰθέρα ἀπαθῆ, πέμπτον δὲ σῶμα· μεθ' ὃν παθητὰ πῦρ, ἀέρα, ὕδωρ, τελευταίαν δὲ γῆν. τούτων δὲ τοῖς μὲν οὐρανίοις ἀποδεδόσθαι τὴν κυκλικὴν κίνησιν, τῶν δ' ὑπ' ἐκεῖνα τεταγμένων τοῖς μὲν κούφοις τὴν ἄνω, τοῖς δὲ βαρέσι τὴν κάτω. 15.38.6 Ἐμπεδοκλῆς μὴ διὰ παντὸς ἐστῶτας εἶναι μηδὲ ὠρισμένους τοὺς τόπους τῶν στοιχείων, ἀλλὰ πάντας τουτοὺς ἀλλήλων μεταλαμβάνειν.

15.39.1 λθ'. ΤΙΣ Η ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ ΕΓΚΛΙΘΗΝΑΙ

Διογένης, Ἀναξαγόρας μετὰ τὸ συστήναι τὸν κόσμον καὶ τὰ ζῶα ἐκ τῆς γῆς ἐξαγαγεῖν ἐγκλιθῆναι πῶς τὸν κόσμον ἐκ τοῦ αὐτομάτου εἰς τὸ μεσημβρινὸν αὐτοῦ μέρος, ἴσως ὑπὸ προνοίας, ἵνα τὰ μὲν αὐοικητὰ γένηται, τὰ δὲ οἰκητὰ μέρη τοῦ κόσμου, κατὰ ἐκπύρωσιν καὶ εὐκρασίαν καὶ ψῦξιν. 15.39.2 Ἐμπεδοκλῆς τοῦ ἀέρος εἴξαντος τῆ τοῦ ἡλίου ὀρμῆ ἐπικλιθῆναι τὰς ἄρκτους καὶ τὰ βόρεια ὑψωθῆναι, τὰ δὲ νότια ταπεινωθῆναι, καθὸ καὶ τὸν ὅλον κόσμον.

15.40.1 μ'. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΚΤΟΣ

Οἱ μὲν ἀπὸ Πυθαγόρου ἐκτὸς εἶναι τοῦ κόσμου κενόν, εἰς ὃ ἀναπνεῖ ὁ κόσμος καὶ ἐξ οὗ. 15.40.2 Οἱ δὲ Στωϊκοί, εἰς ὃ καὶ τῆ ἐκπύρωσι ἀναλύεται, ἄπειρον. 15.40.3 Ποσειδώνιος οὐκ ἄπειρον, ἀλλ' ὅσον αὐταρκες εἰς τὴν διάβασιν. 15.40.4 Πλάτων, Ἀριστοτέλης μήτ' ἐκτὸς τοῦ κόσμου διάκενον εἶναι μήτ' ἐντὸς.

15.41.1 μα'. ΤΙΝΑ ΔΕΞΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΙΝΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

Πυθαγόρας, Πλάτων, Ἀριστοτέλης δεξιὰ τοῦ κόσμου τὰ ἀνατολικά μέρη, ἀφ' ὧν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, ἀριστερὰ δὲ τὰ δυτικά. 15.41.2 Ἐμπεδοκλῆς δεξιὰ μὲν τὰ κατὰ τὸν θερινὸν τροπικόν, ἀριστερὰ δὲ τὰ κατὰ τὸν χειμερινόν.

15.42.1 μβ'. ΠΕΡΙ ΟΥΡΑΝΟΥ

Ἀναξιμένης τὴν περιφορὰν τῆς ἔξω ζώνης εἶναι. 15.42.2 Ἐμπεδοκλῆς στερέμνιον εἶναι τὸν οὐρανόν, ἐξ ἀέρος συμπαγέντος ὑπὸ τοῦ πυρὸς κρυσταλλοειδῶς, τὸ πυρῶδες καὶ ἀερῶδες ἐν ἑκατέρῳ τῶν ἡμισφαιρίων περιέχοντα.

15.43.1 μγ'. ΠΕΡΙ ΔΑΙΜΟΝΩΝ ΚΑΙ ΗΡΩΩΝ

Παρακειμένως δὲ τῷ περὶ θεῶν λόγῳ τὸν περὶ δαιμόνων καὶ ἡρώων ἱστορητέον. 15.43.2 Θαλῆς, Πυθαγόρας, Πλάτων, οἱ Στωϊκοὶ δαίμονας ὑπάρχειν οὐσίας ψυχικάς· εἶναι δὲ καὶ ἥρωας τὰς κεχωρισμένας ψυχὰς τῶν σωμάτων, καὶ ἀγαθοὺς μὲν τὰς ἀγαθὰς, κακοὺς δὲ τὰς φαύλας. 15.43.3 Ἐπίκουρος δὲ οὐδὲν τούτων ἐγκρίνει.

15.44.1 μδ'. ΠΕΡΙ ΥΛΗΣ

“Υλη ἐστὶ τὸ ὑποκείμενον γενέσει καὶ φθορᾷ καὶ ταῖς ἄλλαις μεταβολαῖς. 15.44.2 Οἱ ἀπὸ Θάλεω καὶ Πυθαγόρα καὶ οἱ Στωϊκοὶ τρεπτὴν καὶ ἀλλοιωτὴν καὶ ῥευστὴν ὄλην δι’ ὄλων τὴν ὕλην. 15.44.3 Οἱ ἀπὸ Δημοκρίτου ἀπαθῆ τὰ πρῶτα, τὴν ἄτομον καὶ τὸ κενὸν τὸ ἀσώματον. 15.44.4 Ἀριστοτέλης καὶ Πλάτων τὴν ὕλην σωματοειδῆ, ἄμορφον, ἀνείδεον, ἀσχημάτιστον, ἄποιον ὅσον ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ φύσει, δεξαμενὴν δὲ τῶν εἰδῶν οἷον τιθήνην καὶ ἐκμαγεῖον καὶ μητέρα γενέσθαι. οἱ δὲ ὕδωρ λέγοντες ἢ πῦρ ἢ ἀέρα ἢ γῆν τὴν ὕλην, οὐκέτι ἄμορφον αὐτὴν λέγουσιν, ἀλλὰ σῶμα· οἱ δὲ τὰ ἀμερῆ καὶ τὰς ἀτόμους, ἄμορφον.

15.45.1 με΄. ΠΕΡΙ ΙΔΕΑΣ

Ἰδέα δὲ ἐστὶν οὐσία ἀσώματος, αὐτὴ μὲν ὑφεστῶσα καὶ καθ’ αὐτήν, εἰκονίζουσα δὲ τὰς ἀμόρφους ὕλας καὶ αἰτία γιγνομένη τῆς τούτων δείξεως. 15.45.2 Σωκράτης καὶ Πλάτων χωριστὰς τῆς ὕλης δείξεις τὰς δὲ ιδέας ἐν τοῖς νοήμασι καὶ ταῖς φαντασίαις τοῦ θεοῦ, τουτέστι τοῦ νοῦ. 15.45.3 Ἀριστοτέλης εἶδη μὲν ἀπέλιπε καὶ ιδέας, οὐ μὴν κεχωρισμένας τῆς ὕλης, ἔξω γεγονῶς τοῦ ὑπὸ τοῦ θεοῦ. 15.45.4 Οἱ ἀπὸ Ζήνωνος Στωϊκοὶ ἐννοήματα ἡμέτερα τὰς ιδέας.

15.46.1 μλ΄. ΠΕΡΙ ΤΑΞΕΩΣ ΑΣΤΕΡΩΝ

Ξενοκράτης κατὰ μίαν ἐπιφάνειαν οἶται κινεῖσθαι τοὺς ἀστέρας. 15.46.2 Οἱ ἄλλοι Στωϊκοὶ πρὸ τῶν ἐτέρων τοὺς ἐτέρους, ἐν ὕψει καὶ βάθει. 15.46.3 Δημόκριτος τὰ μὲν ἀπλανῆ πρῶτον, μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς πλανήτας, ἐφ’ οἷς ἥλιον, Φωσφόρον, σελήνην. 15.46.4 Πλάτων μετὰ τὴν τῶν ἀπλανῶν θέσιν φαίνονα λεγόμενον, τὸν τοῦ Κρόνου· δεῦτερον Φαέθοντα, τὸν τοῦ Διός· τρίτον Πυρόεντα, τὸν τοῦ Ἄρεως· τέταρτον Ἐωσφόρον, τὸν τῆς Ἀφροδίτης· πέμπτον Στίλβοντα, τὸν τοῦ Ἑρμοῦ· ἕκτον ἥλιον· ἕβδομον σελήνην. 15.46.5 Τῶν μαθηματικῶν τινὲς μὲν ὡς Πλάτων, τινὲς δὲ μέσον πάντων τὸν ἥλιον. 15.46.6 Ἀναξίμανδρος καὶ Μητρόδωρος ὁ Χίος καὶ Κράτης ἀνωτάτω μὲν πάντων τὸν ἥλιον τετάχθαι· μετ’ αὐτὸν τὴν σελήνην, ὑπὸ δὲ αὐτοῖς τὰ ἀπλανῆ τῶν ἀστρῶν καὶ τοὺς πλανήτας.

15.47.1 μζ΄. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΑΣΤΡΩΝ ΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

Ἀναξαγόρας, Δημόκριτος, Κλεάνθης ἀπ’ ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμὰς φέρεσθαι πάντας τοὺς ἀστέρας. 15.47.2 Ἀλκμαίων καὶ οἱ μαθηματικοὶ τοὺς πλανήτας τοῖς ἀπλανέσιν ἀπὸ δυσμῶν ἐπ’ ἀνατολὰς ἀντιφέρεσθαι. 15.47.3 Ἀναξίμανδρος ὑπὸ τῶν κύκλων καὶ τῶν σφαιρῶν, ἐφ’ ὧν ἕκαστος βέβηκε, φέρεσθαι. Ἀναξιμένης οὐχ ὑπὸ τὴν γῆν, περὶ αὐτὴν δὲ στρέφεσθαι τοὺς ἀστέρας. 15.47.4 Πλάτων καὶ οἱ μαθηματικοὶ ἰσοδρόμους εἶναι τὸν ἥλιον, τὸν Φωσφόρον, τὸν Στίλβοντα.

15.48.1 μη΄. ΠΟΘΕΝ ΦΩΤΙΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΑΣΤΕΡΕΣ

Μητρόδωρος ἅπαντας τοὺς ἀπλανεῖς ἀστέρας ὑπὸ τοῦ ἡλίου καταλάμπεσθαι.

15.48.2 Ἡράκλειτος, οἱ Στωϊκοὶ τρέφεσθαι τοὺς ἀστέρας ἐκ τῆς ἐπιγείου ἀναθυμιάσεως.
15.48.3 Ἀριστοτέλης μὴ δεῖσθαι τὰ οὐράνια τροφῆς· οὐ γὰρ φθαρτά, ἀλλὰ ἄτρεπτα. 15.48.4 Πλάτων κοινῶς τὸν κόσμον ὅλον καὶ τὰ ἄστρα ἐξ αὐτοῦ τρέφεσθαι.

15.49.1 μθ'. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΛΟΥΜΕΝΩΝ ΔΙΟΣΚΟΥΡΩΝ

Ξενοφάνης τοὺς ἐπὶ τῶν πλοίων φαινομένους οἷον ἀστέρας νεφέλια εἶναι κατὰ τὴν ποιὰν κίνησιν παραλάμποντα. 15.49.2 Μητρόδωρος τῶν ὀρώντων ὀφθαλμῶν μετὰ δέους καὶ καταπλήξεως εἶναι στιλβηδόνας.

15.50.1 ν'. ΠΕΡΙ ΕΚΛΕΙΨΕΩΣ ΗΛΙΟΥ

Θαλῆς πρῶτος ἔφη ἐκλείπειν τὸν ἥλιον τῆς σελήνης αὐτὸν ὑπερχομένης κατὰ κάθετον, οὐσης φύσει γεώδους· βλέπεσθαι δὲ τοῦτο κατοπτρικῶς, ὑποτιθεμένην τῷ δίσκῳ. 15.50.2 Ἀναξίμανδρος τοῦ στομίου τῆς τοῦ πυρὸς διεκπνοῆς ἀποκλειομένου. 15.50.3 Ἡράκλειτος κατὰ τὴν τοῦ σκαφοειδοῦς στροφὴν, ὥστε τὸ μὲν κοῖλον ἄνω γίνεσθαι, τὸ δὲ κυρτὸν κάτω πρὸς τὴν ἡμετέραν ὄψιν. 15.50.4 Ξενοφάνης κατὰ σβέσιν· ἕτερον δὲ πάλιν πρὸς ταῖς ἀνατολαῖς γίνεσθαι. παριστόρηκε δὲ καὶ ἔκλειψιν ἡλίου ἐφ' ὅλον τὸν μῆνα καὶ πάλιν ἔκλειψιν ἐντελῆ, ὥστε τὴν ἡμέραν νύκτα φανῆναι. 15.50.5 Ἔνιοι πύκνωμα τῶν ἀοράτων ἐπερχομένων τῷ δίσκῳ νεφῶν. 15.50.6 Ἀρίσταρχος τὸν ἥλιον ἴσῃσι μετὰ τῶν ἀπλανῶν, τὴν δὲ σελήνην κινεῖ περὶ τὸν ἡλιακὸν κύκλον καὶ κατὰ ταύτας τὰς ἐγκλίσεις σκιαζεσθαι τὸν δίσκον. 15.50.7 Ξενοφάνης πολλοὺς ἡλίου εἶναι καὶ σελήνας, κατὰ κλίματα τῆς γῆς καὶ ἀποτομὰς καὶ ζώνας· κατὰ τινὰ δὲ καιρὸν ἐμπίπτειν τὸν δίσκον εἰς τινὰ ἀποτομὴν τῆς γῆς οὐκ οἰκουμένην ὑφ' ἡμῶν καὶ οὕτως ὥσπερ κενεβατοῦντος ἔκλειψιν ὑποφαίνειν. ὁ δ' αὐτὸς τὸν ἥλιον μὲν εἰς ἄπειρον προΐεναι, δοκεῖν δὲ κυκλεῖσθαι διὰ τὴν ἀπόστασιν.

15.51.1 να'. ΠΕΡΙ ΕΚΛΕΙΨΕΩΣ ΣΕΛΗΝΗΣ

Ἀναξίμανδρος τοῦ στομίου τοῦ περὶ τὸν τροχὸν ἐπιφραττομένου κατὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐπιστροφὴν τοῦ πυρῶδους μέρους. 15.51.2 Ἡράκλειτος κατὰ τὴν τοῦ σκαφοειδοῦς στροφὴν. 15.51.3 Τῶν Πυθαγορείων τινὲς ἀνταύγειαν καὶ ἐπίφραξιν τῆς γῆς ἢ τῆς ἀντίχθονος· οἱ δὲ νεώτεροι κατ' ἐπινέμησιν φωτὸς κατὰ μικρὸν ἐξαπτομένης τεταγμένως, ἕως ἂν τὴν τελείαν πανσέληνον ἀποδῶ, καὶ πάλιν ἀναλόγως μειουμένης μέχρι τῆς συνόδου, καθ' ἣν τελέως σβέννυται. 15.51.4 Πλάτων, Ἀριστοτέλης, οἱ Στωϊκοὶ καὶ οἱ μαθηματικοὶ συμφωνοῦσι τὰς μὲν μηνιαίους ἀποκρύψεις συνοδεύουσιν αὐτὴν ἡλίῳ καὶ συμπεριλαμβομένην ποιεῖσθαι· τὰς δὲ ἐκλείψεις, εἰς τὸ σκίασμα τῆς γῆς ἐμπίπτουσιν μετὰ ἀμφοτέρων τῶν ἀστέρων γινομένης, μᾶλλον δὲ τῆς σελήνης ἀντιφραττομένης.

15.52.1 νβ'. ΠΕΡΙ ΕΜΦΑΣΕΩΣ ΑΥΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΙ ΓΕΩΔΗΣ ΦΑΙΝΕΤΑΙ

Οἱ Πυθαγόρειοι γεώδη φαίνεσθαι τὴν σελήνην διὰ τὸ περιοικεῖσθαι αὐτὴν καθάπερ τὴν παρ' ἡμῖν γῆν μείζονσι ζώοις καὶ φυτοῖς καλλίοσιν. εἶναι γὰρ

πεντεκαιδεκαπλάσια τὰ ἐπ' αὐτῆς ζῶα, μηδὲν σωματικὸν ἀποκρίνοντα· καὶ τὴν ἡμέραν τοσαύτην τῷ μήκει. 15.52.2 Ἀναξαγόρας ἀνωμαλότητα διὰ τοῦ συγκρίματος διὰ τὸ ψυχροειδὲς ἅμα καὶ γεῶδες· παραμεμῖχθαι γὰρ τῷ πυροειδεῖ τὸ ζοφῶδες, ὅθεν ψευδοφαῖ λέγεσθαι τὸν ἀστέρα. 15.52.3 Οἱ Στωϊκοὶ διὰ τὸ ἀερομιγῆς τῆς οὐσίας μὴ εἶναι αὐτῆς ἀκήρατον τὸ σύγκριμα.

15.53.1 νγ'. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΗΜΑΤΩΝ ΑΥΤΗΣ

Ἐμπεδοκλῆς διπλάσιον ἀπέχειν τὴν σελήνην ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἢπερ ἀπὸ τῆς γῆς. 15.53.2 Οἱ ἀπὸ τῶν μαθηματικῶν ὀκτωκαιδεκαπλάσιον. 15.53.3 Ἐρατοσθένης τὸν ἥλιον ἀπέχειν ἀπὸ τῆς γῆς σταδίων μυριάδας τετρακοσίας καὶ ὀκτακισμυρίας, τὴν δὲ σελήνην ἀπέχειν τῆς γῆς μυριάδας οἷ σταδίων.

15.54.1 νδ'. ΠΕΡΙ ΕΝΙΑΥΤΩΝ

Ἐνιαυτός ἐστι Κρόνου μὲν ἔνιαυτῶν περίοδος λ', Διὸς δὲ δώδεκα, Ἄρεως δυοῖν, ἡλίου δώδεκα μῆνες. οἱ δ' αὐτοὶ Ἑρμοῦ καὶ Ἀφροδίτης· ἰσόδρομοι γάρ. σελήνης δὲ ἡμέραι τριάκοντα· οὗτος γὰρ ὁ τέλειος μῆν ἀπὸ φάσεως εἰς σύνοδον. 15.54.2 Τὸν δὲ μέγαν ἔνιαυτὸν οἱ μὲν ἐν τῇ ὀκταετηρίδι τίθενται, οἱ δὲ ἐν τῇ ἔννεακαιδεκαετηρίδι, οἱ δὲ ἐν τοῖς ἐξήκοντα ἑνὸς δέουσιν. Ἡράκλειτος ἐκ μυρίων ὀκτακισχιλίων ἡλιακῶν, Διογένης ἐκ πέντε καὶ ἐξήκοντα καὶ τριακοσίων ἔνιαυτῶν τοσοῦτων, ὅσων κατὰ Ἡράκλειτον ὁ ἔνιαυτός.» 15.54.3 Καὶ περὶ μὲν τῶν οὐρανίων καὶ μεταρσίων τοσαῦτα τοῖς δεδηλωμένοις πρὸς ἀλλήλους διεστασίασται. θεὰ δὲ καὶ τὰ περὶ γῆς·

15.55.1 νε'. ΠΕΡΙ ΓΗΣ

«Θαλῆς καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ μίαν εἶναι τὴν γῆν. 15.55.2 Ἰκέτης ὁ Πυθαγόρειος δύο, αὐτὴν καὶ τὴν ἀντίχθονα. 15.55.3 Οἱ Στωϊκοὶ τὴν γῆν μίαν καὶ πεπερασμένην. 15.55.4 Ξενοφάνης ἐκ τοῦ κατωτέρου μέρους εἰς ἄπειρον μέρος ἐρριζῶσθαι, ἐξ ἀέρος δὲ καὶ πυρὸς παγῆναι. 15.55.5 Μητρόδωρος τὴν μὲν γῆν ὑπόστασιν εἶναι καὶ τρύγα τοῦ ὕδατος, τὸν δὲ ἥλιον τοῦ ἀέρος.

15.56.1 νβ'. ΠΕΡΙ ΣΧΗΜΑΤΟΣ ΓΗΣ

Θαλῆς καὶ οἱ Στωϊκοὶ σφαιροειδῆ τὴν γῆν. 15.56.2 Ἀναξίμανδρος λίθω κίονι προσφερῆ τῶν ἐπὶ πέδων. 15.56.3 Ἀναξιμένης τραπεζοειδῆ. 15.56.4 Λεύκιππος τυμπανοειδῆ. 15.56.5 Δημόκριτος δισκοειδῆ τῷ πλάτει, κοίλην δὲ τῷ μέσῳ.

15.57.1 νζ'. ΠΕΡΙ ΘΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

Οἱ ἀπὸ Θάλεω τὴν γῆν μέσην. 15.57.2 Ξενοφάνης πρώτην, εἰς ἄπειρον γὰρ ἐρριζῶσθαι. 15.57.3 Φιλόλαος ὁ Πυθαγόρειος τὸ μὲν πῦρ μέσον, τοῦτο γὰρ εἶναι τοῦ παντός ἐστὶν· δευτέραν δὲ τὴν ἀντίχθονα· τρίτην δὲ τὴν οἰκουμένην γῆν, ἐξ ἐναντίας δὲ κειμένην τε καὶ περιφερομένην τῇ ἀντίχθονι, παρ' ὃ καὶ μὴ ὄρασθαι ὑπὸ τῶν ἐν τῇδε

τοὺς ἐν ἐκείνῃ. 15.57.4 Παρμενίδης πρῶτος ἀφώρισε τῆς γῆς τοὺς οἰκουμένους τόπους ὑπὸ ταῖς δυοῖς ζώναις ταῖς τροπικαῖς.

15.58.1 νη΄. ΠΕΡΙ ΕΓΚΛΙΣΣΕΩΣ ΓΗΣ

Οἱ μὲν ἄλλοι μένουν τὴν γῆν. 15.58.2 Φιλόλαος δὲ ὁ Πυθαγόρειος κύκλω περιφέρεισθαι περὶ τὸ πῦρ κατὰ κύκλου λοξοῦ, ὁμοιοτρόπως ἡλίῳ καὶ σελήνῃ. 15.58.3 Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός καὶ Ἔκφαντος ὁ Πυθαγόρειος κινουῦσι μὲν τὴν γῆν, οὐ μὴν μεταβατικῶς, ἀλλὰ τρεπτικῶς, τροχοῦ δίκην ἐν ἄξονι στρεφομένην ἀπὸ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολὰς περὶ τὸ ἴδιον αὐτῆς κέντρον. 15.58.4 Δημόκριτος κατ' ἀρχὰς μὲν πλάζεσθαι τὴν γῆν διὰ τε σμικρότητα καὶ κουφότητα, πυκνωθεῖσαν δὲ τῷ χρόνῳ καὶ βαρυνθεῖσαν καταστῆναι.» Τούτων καὶ περὶ γῆς διαπεφωνημένων τοῖς γενναίοις ἄκουε καὶ τῶν περὶ θαλάσσης·

15.59.1 νθ΄. ΠΕΡΙ ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΠΩΣ ΣΥΝΕΣΤΗ ΚΑΙ ΠΩΣ ΕΣΤΙ ΠΙΚΡΑ

«Ἀναξίμανδρος τὴν θάλασσαν φησὶν εἶναι τῆς πρώτης ὑγρασίας λείψανον· ἥς τὸ μὲν πλεῖον μέρος ἀνεξήρανε τὸ πῦρ, τὸ δὲ ὑπολειφθὲν διὰ τὴν ἔκκαυσιν μετέβαλεν. 15.59.2 Ἀναξαγόρας τοῦ κατ' ἀρχὰς λιμνάζοντος ὑγροῦ περικαέντος ὑπὸ τῆς ἡλιακῆς περιφορᾶς καὶ τοῦ λιπαροῦ ἐξατμισθέντος, εἰς ἀλυκίδα καὶ πικρίαν τὸ λοιπὸν ὑποστῆναι. 15.59.3 Ἐμπεδοκλῆς ἰδρῶτα τῆς γῆς ἐκκαυμένης ὑπὸ τοῦ ἡλίου διὰ τὴν ἐπὶ τὸ πλεῖον πίλησιν. 15.59.4 Ἀντιφῶν ἰδρῶτα τοῦ θερμοῦ, ἐξ οὗ τὸ περιληφθὲν ὑγρὸν ἀπεκρίθη, τῷ καθειψηθῆναι παραλυκίσασα, ὅπερ ἐπὶ παντὸς ἰδρῶτος συμβαίνει. 15.59.5 Μητρόδωρος διὰ τὸ διηθεῖσθαι διὰ τῆς γῆς μετεληφέναι τοῦ περὶ αὐτὴν πάχους, καθάπερ τὰ διὰ τῆς τέφρας ὑλιζόμενα. 15.59.6 Οἱ ἀπὸ Πλάτωνος τοῦ στοιχειώδους ὕδατος τὸ μὲν ἐξ ἀέρος κατὰ περίψυξιν συνιστάμενον γλυκὺ γίνεσθαι, τὸ δὲ ἀπὸ γῆς κατὰ περίκαυσιν καὶ ἐκπύρωσιν ἀναθυμιάμενον ἄλμυρόν.» 15.59.7 Ταῦτα μὲν οὖν καὶ περὶ θαλάσσης, ὅπως δὲ οἱ περὶ τοῦ παντὸς κόσμου οὐρανίων τε πέρι καὶ αἰθερίων καὶ τῆς τῶν ὄλων καταλήψεως φυσιολογεῖν ἐπαγγειλάμενοι οὐδὲ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἤδεσαν, μάθοις ἂν ἐξ ὧν καὶ περὶ τούτων ὧδέ πως διαπεφωνήκασιν·

15.60.1 ξ΄. ΠΕΡΙ ΜΕΡΩΝ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

«Πυθαγόρας, Πλάτων κατὰ μὲν τὸν ἀνωτάτω λόγον διμερῆ τὴν ψυχὴν· τὸ μὲν γὰρ ἔχειν λογικόν, τὸ δὲ ἄλογον. κατὰ δὲ τὸ προσεχές καὶ ἀκριβὲς τριμερῆ· τὸ γὰρ ἄλογον διαιροῦσιν εἰς τε τὸ θυμικόν καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν. 15.60.2 Οἱ Στωϊκοὶ ἐξ ὀκτώ μερῶν συνεστάναι, πέντε μὲν τῶν αἰσθητικῶν, ὁρατικοῦ, ὄσφραντικοῦ, ἀκουστικοῦ, γευστικοῦ, ἀπτικοῦ, ἔκτου δὲ φωνητικοῦ, ἐβδόμου δὲ σπερματικοῦ, ὀγδόου δὲ αὐτοῦ τοῦ ἡγεμονικοῦ, ἀφ' οὗ ταῦτα πάντα τέταται διὰ τῶν οἰκείων ὀργάνων, προσφερῶς ταῖς πολυπόδος πλεκτάναις. 15.60.3 Δημόκριτος, Ἐπίκουρος διμερῆ τὴν ψυχὴν, τὸ μὲν λογικὸν ἔχουσαν ἐν τῷ θώρακι καθιδρυμένην, τὸ δὲ ἄλογον καθ' ὅλην τὴν σύγκρισιν τοῦ σώματος διεσπαρμένον. 15.60.4 Ὁ δὲ Δημόκριτος πάντα μετέχειν φύσει ψυχῆς ποιάς, καὶ τὰ νεκρὰ τῶν σωμάτων, διότι ἀφανῶς τινος θερμοῦ καὶ αἰσθητικοῦ μετέχει, τοῦ πλείονος διαπνεομένου.

15.61.1 ξα΄. ΠΕΡΙ ΗΓΕΜΟΝΙΚΟΥ

Πλάτων, Δημόκριτος ἐν ὄλῃ τῇ κεφαλῇ. 15.61.2 Στράτων ἐν μεσοφρύω. 15.61.3 Ἐρασίστρατος περὶ τὴν μήνιγγα τοῦ ἐγκεφάλου, ἦν ἐπικρανίδα λέγει. 15.61.4 Ἡρόφιλος ἐν τῇ τοῦ ἐγκεφάλου κοιλίᾳ, ἣτις ἐστὶ βᾶσις. 15.61.5 Παρμενίδης ἐν ὄλῳ τῷ θώρακι. 15.61.6 Ἐπίκουρος, οἱ Στωϊκοὶ πάντες ἐν ὄλῃ τῇ καρδίᾳ. 15.61.7 Διογένης ἐν τῇ ἀρτηριακῇ κοιλίᾳ τῆς καρδίας, ἣτις ἐστὶ πνευματική. 15.61.8 Ἐμπεδοκλῆς δὲ ἐν τῇ τοῦ αἵματος συστάσει. 15.61.9 Οἱ δ' ἐν τῷ περικαρδίῳ ὑμένι· οἱ δ' ἐν τῷ διαφράγματι τῶν φρενῶν. τῶν νεωτέρων τινὲς διήκειν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι τοῦ διαφράγματος. 15.61.10 Πυθαγόρας τὸ μὲν ζωτικὸν περὶ τὴν καρδίαν, τὸ δὲ λογικὸν καὶ νοερὸν περὶ τὴν κεφαλὴν.» 15.61.11 Τοσαῦτα μὲν δὴ καὶ τὰ περὶ τῶνδε. ἄρ' οὖν οὐκ ἐν δίκῃ σοι δοκοῦμεν κρίσει καὶ λογισμῷ τῆς τούτων ἀπάντων ἀνωφελοῦς καὶ πολυπλανοῦς ματαιοπονίας ἀνακεχωρηκῆναι καὶ τῶν μὲν εἰρημένων μηδὲν πολυπραγμονεῖν μηδὲ γὰρ ὄραν ἐξ αὐτῶν τὸ λυσιτελεῖς καὶ αὐτόθεν συντεῖνον πρὸς ὠφέλειαν καὶ ἀγαθοῦ κτῆσιν ἀνθρώποις, μόνης δὲ τῆς ἀμφὶ τὸν πάντων δημιουργὸν θεὸν εὐσεβείας ἔχουσαι καὶ διὰ σώφρονος βίου τῆς τε ἄλλης κατ' ἀρετὴν θεοφιλοῦς πολιτείας ἀρεσκόντως ζῆν σπουδάζειν τῷ ἐπὶ πάντων θεῷ; ἀλλ' εἰ καὶ σὺ βασκανία καὶ φθόνῳ τὴν ἀληθῆ μαρτυρίαν ἡμῖν προσέσθαι δι' ὄκνου φέρεις, φθάσει γέ σε πάλιν ὁ πάντων Ἑλλήνων σοφώτατος Σωκράτης τὰς ὑπὲρ ἡμῶν ψήφους φιλαλήθως ἐξενηνεγμένος. τοὺς γοῦν μετεωρολέσχας ἐκείνους μωραίνοντας ἀπεδείκνυε καὶ μηθὲν μαινομένων διαφέρειν ἔλεγεν, ἀπελέγχων αὐτοὺς διαρρήδην οὐ μόνον ὡς ἀνεφίκτων ὀρεγομένους, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄχρηστα καὶ ἀνωφελῆ τῷ βίῳ κατατριβομένους. ταῦτα δὲ σοι καὶ ὁ πρόσθεν μαρτυρήσει Ξενοφῶν, Σωκράτους ἐταίρων γνωριμώτατος, ὧδέ πη γράφων ἐν Ἀπομνημονεύμασιν·

15.62.1 ξβ΄. ΟΤΙ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ Ο ΣΟΦΩΤΑΤΟΣ ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙ ΤΗ ΤΩΝ ΠΡΟΕΙΡΗΜΕΝΩΝ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΦΥΣΩΝΤΑΣ ΜΩΡΑΙΝΟΝΤΑΣ ΑΠΕΔΕΙΚΝΥΕΝ ΩΣ ΠΕΡΙ ΑΧΡΗΣΤΑ ΤΩΙ ΒΙΩΙ ΚΑΙ ΑΚΑΤΑΛΗΠΤΑ ΚΑΤΑΤΡΙΒΟΜΕΝΟΥΣ

«Οὐδεὶς δὲ πώποτε Σωκράτους οὐδὲν ἀσεβὲς οὔτε ἀνόσιον οὔτε πράττοντος εἶδεν οὔτε λέγοντος ἤκουσεν. οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν ἀπάντων φύσεως ἢ περὶ τῶν ἄλλων, ὡς οἱ πλεῖστοι, διελέγετο, σκοπῶν ὅπως ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶν σοφιστῶν κόσμος ἔχει καὶ τίσιν ἀνάγκαις ἕκαστα γίνεται τῶν οὐρα 15.62.2 νίων, ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἀπεδείκνυε. καὶ πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐσκόπει πότερὰ ποτε νομίσαντες ἱκανῶς ἤδη τὰ ἀνθρώπινα εἰδέναι ἔρχονται ἐπὶ τὸ περὶ τῶν τοιούτων φροντίζειν ἢ τὰ μὲν ἀνθρώπινα παρέντες, τὰ δαιμόνια δὲ σκοποῦντες ἡγοῦνται τὰ προσήκοντα πράττειν. 15.62.3 ἐθαύμαζε δέ, εἰ μὴ φανερόν αὐτοῖς ἐστὶν ὅτι ταῦτα οὐ δυνατόν ἐστιν ἀνθρώποις εὐρεῖν, ἐπεὶ καὶ τοὺς μέγιστα φρονούντας ἐπὶ τῷ περὶ τούτων λέγειν οὐ ταῦτα δοξάζειν ἀλλήλοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς μαινομένοις ὁμοίως διακεῖσθαι 15.62.4 πρὸς ἀλλήλους. τῶν τε γὰρ μαινομένων τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεινὰ δεδιέναι, τοὺς δὲ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι· καὶ τοῖς μὲν οὐδ' ἐν ὄχλῳ δοκεῖν αἰσχρὸν εἶναι λέγειν ἢ ποιεῖν ὅτι οὖν, τοῖς δὲ οὐδ' ἐξιτητέον εἰς ἀνθρώπους εἶναι δοκεῖν· καὶ τοὺς μὲν οὐθ' ἱερὸν οὔτε βωμὸν οὐθ' ἄλλο τῶν θείων οὐδὲν τιμᾶν, τοὺς δὲ καὶ λίθους καὶ

ξύλα τὰ τυχόντα καὶ θηρία σέβεσθαι. τῶν τε περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως μεριμνόντων τοῖς μὲν δοκεῖν ἔν μόνον τὸ ὄν εἶναι, τοῖς δὲ ἄπειρα τὸ πλῆθος· καὶ τοῖς μὲν αἰεὶ πάντα κινεῖσθαι, τοῖς δὲ οὐδὲν ἄν ποτε κινήθῃναι· καὶ τοῖς μὲν ἅπαντα γίνεσθαι τε καὶ ἀπόλλυσθαι, τοῖς δὲ οὐτ' ἄν γενέσθαι ποτὲ 15.62.5 οὐδὲν οὔτε ἀπολέσθαι. ἐσκόπει δὲ περὶ αὐτῶν καὶ τάδε· ἄρ' ὥσπερ οἱ τὰνθρώπινα μανθάνοντες ἡγοῦνται τοῦθ' ὅ τι ἂν μάθωσιν ἑαυτοῖς τε καὶ τῶν ἄλλων ὅτῳ ἂν βούλωνται ποιήσῃν, οὕτω καὶ οἱ τὰ θεῖα ζητοῦντες νομίζουσιν, ἐπειδὴν γινώσκουσιν αἷς ἀνάγκαις ἕκαστα γίνεσθαι, ποιήσῃν ὅταν βούλωνται καὶ ἀνέμους καὶ ὕδατα καὶ ὥρας καὶ ὅτου ἂν ἄλλου δέωνται τῶν τοιούτων; ἢ τοιοῦτο μὲν οὐδὲν οὐδ' ἐλπίζουσιν, ἀρκεῖ δ' αὐτοῖς γινῶσθαι μόνον ἢ τῶν 15.62.6 τοιούτων ἕκαστα γίνεσθαι; περὶ μὲν οὖν τῶν ταῦτα πραγματευομένων τοιαῦτα ἔλεγεν· αὐτὸς δὲ περὶ τῶν ἀνθρωπείων αἰεὶ διελέγετο, σκοπῶν τί εὐσεβές, τί ἀσεβές· τί καλόν, τί αἰσχρόν· τί δίκαιον, τί ἄδικον· τί σωφροσύνη, τί μανία.» 15.62.7 Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Σωκράτης. μετὰ δὲ αὐτὸν οἱ περὶ Ἀρίστιππον τὸν Κυρηναῖον, ἔπειθ' ὕστερον οἱ περὶ Ἀρίστωνα τὸν Χίον ἐπεχείρησαν λέγειν ὡς δέοι μόνον τὰ ἠθικὰ φιλοσοφεῖν· εἶναι γὰρ δὴ ταῦτα μὲν δυνατὰ καὶ ὠφέλιμα, τοὺς μέντοι περὶ τῆς φύσεως λόγους πᾶν τούναντίον μῆτε κατα15.62.8 ληπτοὺς εἶναι μῆτε καὶ εἰ ὀφθεῖεν, ὄφελος ἔχειν τι. μηδὲν γὰρ ἡμῖν ἔσεσθαι πλέον, ἀλλ' οὐδ' εἰ μετεωρότεροι τοῦ Περσέως ἀρθέντες ὑπὲρ τε πόντου χεῦμ' ὑπὲρ τε Πλειάδα αὐτοῖς τοῖς ὄμμασι κατίδοιμεν τὸν πάντα κόσμον καὶ τὴν τῶν ὄντων φύσιν, 15.62.9 ἥτις δὴ ποτέ ἐστιν· οὐ γὰρ δὴ διὰ γε τοῦτο φρονιμωτέρους ἢ δικαιωτέρους ἢ ἀνδρειωτέρους ἢ σωφρονεστέρους ἡμᾶς ἔσεσθαι καὶ μὴν οὐδὲ ἰσχυροὺς ἢ κα15.62.10 λους ἢ πλουσίους, ὧν χωρὶς οὐχ οἷόν τε εὐδαιμονεῖν. ὅθεν ὀρθῶς εἶπε Σωκράτης καὶ λῖαν καλῶς, ὅτι τῶν ὄντων τὰ μὲν ὑπὲρ ἡμᾶς εἴη, τὰ δὲ οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς· εἶναι γὰρ τὰ φυσικὰ μὲν ὑπὲρ ἡμᾶς, τὰ δὲ μετὰ τὸν θάνατον 15.62.11 οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, μόνον δὲ πρὸς ἡμᾶς τὰ ἀνθρώπινα. ταύτη δὲ καὶ χαίρειν αὐτὸν εἰπόντα τῇ Ἀναξαγόρου καὶ Ἀρχελάου φυσιολογίᾳ ζητεῖν ὅτι οἱ ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται. 15.62.12 καὶ ἄλλως δὲ εἶναι τοὺς φυσικοὺς λόγους οὐ χαλεποὺς οὐδὲ ἀδυνάτους μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀσεβεῖς καὶ τοῖς νόμοις ὑπεναντίους καὶ μηδὲν πρὸς ἀνθρώπινον ἦθος καὶ κόσμον βίου τοῦ καθ' ἡμᾶς συντείνοντας· τοὺς μὲν γὰρ ἀξιοῦν μηδ' εἶναι θεοὺς τὸ παράπαν, τοὺς δὲ τὸ ἄπειρον ἢ τὸ ὄν ἢ τὸ ἔν, καὶ πάντα 15.62.13 μᾶλλον ἢ τοὺς νομιζομένους· τὴν τ' αὖ διαφωνίαν παμπόλλην ὄσσην· τοὺς μὲν γὰρ ἄπειρον ἀποφαίνειν τὸ πᾶν, τοὺς δὲ πεπερασμένον, καὶ τοὺς 15.62.14 μὲν ἀξιοῦν ἅπαντα κινεῖσθαι, τοὺς δὲ καθάπαξ μηδέν. καὶ μὴν εἴ τι καὶ ἄλλο, πάντων ἄριστά μοι δοκεῖ περὶ τούτων αὐτῶν ἐν τοῖς Σίλλοις καὶ ὁ Φλιάσιος Τίμων εἰρηκέναι τάδε· τίς γὰρ τούσδ' ὀλοῆ ἔριδι ξυνέηκε μάχεσθαι; Ἥχους σύνδρομος ὄχλος· ὁ γὰρ σιγῶσι χολωθεὶς νοῦσον ἐπ' ἀνέρας ὤρσε λάλην, ὀλέκοντο δὲ πολλοί. 15.62.15 ὄρας ὡς ἤδη καὶ ἀλλήλους σκώπτουσιν οἱ γενναῖοι; τὴν γοῦν πρὸς ἀλλήλους φιλονεικίαν αὐτῶν τὰς τε μάχας καὶ τὰς διαστάσεις ἔτι πρὸς τοῖς εἰρημένοις ὁ δηλωθεὶς ἀνὴρ τοῦτον ὑπογράφει τὸν τρόπον· φοιτᾷ δὲ βροτολογιγὸς ἔρις κενεὸν λελακυῖα, νείκης ἀνδροφόνοιο κασιγνήτη καὶ ἔριθος, ἢ τ' ἀλαῆ περὶ πάντα κυλίνδεται, αὐτὰρ ἔπειτα ἔς τε βροτοὺς στήριξε κάρη καὶ ἔς ἐλπίδα βάλλει. 15.62.16 Ἀλλὰ γὰρ καὶ τῆς τῶνδε πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ἀποδεδειγμένης στάσεως τε καὶ μάχης τῆς τε μηδὲν ἡμῖν προσηκούσης, περιττῆς δὲ ἄλλως καὶ οὐ γνωστῆς ἀνθρώποις φυσιολογίας τε καὶ φιλοσοφίας τῆς τε ἀθέου καὶ ψευδοῦς παιδείας τε καὶ μαθήσεως τῶν τε λοιπῶν ἀπάντων, ἐν οἷς εἰσέτι νῦν ἀποσεμνύνονται φιλοσόφων παῖδες, ἀπεληλεγμένων οὐχ ἡμετέρας, ταῖς δ' οἰκείαις αὐτῶν ἀποδείξεσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς αἰτίας εἰς φανερόν τεθείσης, δι' ἣν τὰ τῶνδε ἀποστραφέντες τὰ Ἑβραίων λόγια προτετιμῆκαμεν, τὰ μὲν

15.62.17 τῆς Εὐαγγελικῆς Προπαρασκευῆς ἐν τούτοις ἡμῖν περιγεγράφθω· τὰ δὲ τῆς ἐντελεστέρας πραγματείας, τῆς κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴν Ἀπόδειξιν, ἤδη λοιπὸν ἐπισκεπτέον ἀφ' ἑτέρας λόγων ἀρχῆς, τῆς δὴ λειπούσης τῷ 15.62.18 προβλήματι, τὴν διδασκαλίαν ποιησομένοις. λείπει δὲ ἄρα πρὸς τοὺς ἐκ περιτομῆς ἐπιμεψαμένους ἀποκρίνασθαι, τί δὴ ποτε ἀλλόφυλοι ὄντες καὶ ἀλλογενεῖς ταῖς αὐτῶν βίβλοις ἀποχρώμεθα, μηδὲν ἡμῖν, ὡς ἂν αὐτοὶ φαῖεν, προσηκούσαις· ἢ τί δὴ τὰ παρ' αὐτοῖς ἀσπαζόμενοι λόγια οὐχὶ καὶ τὸν βίον ἀκόλουθον τῷ παρ' αὐτοῖς παρέχομεν νόμῳ.